

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01450153 0

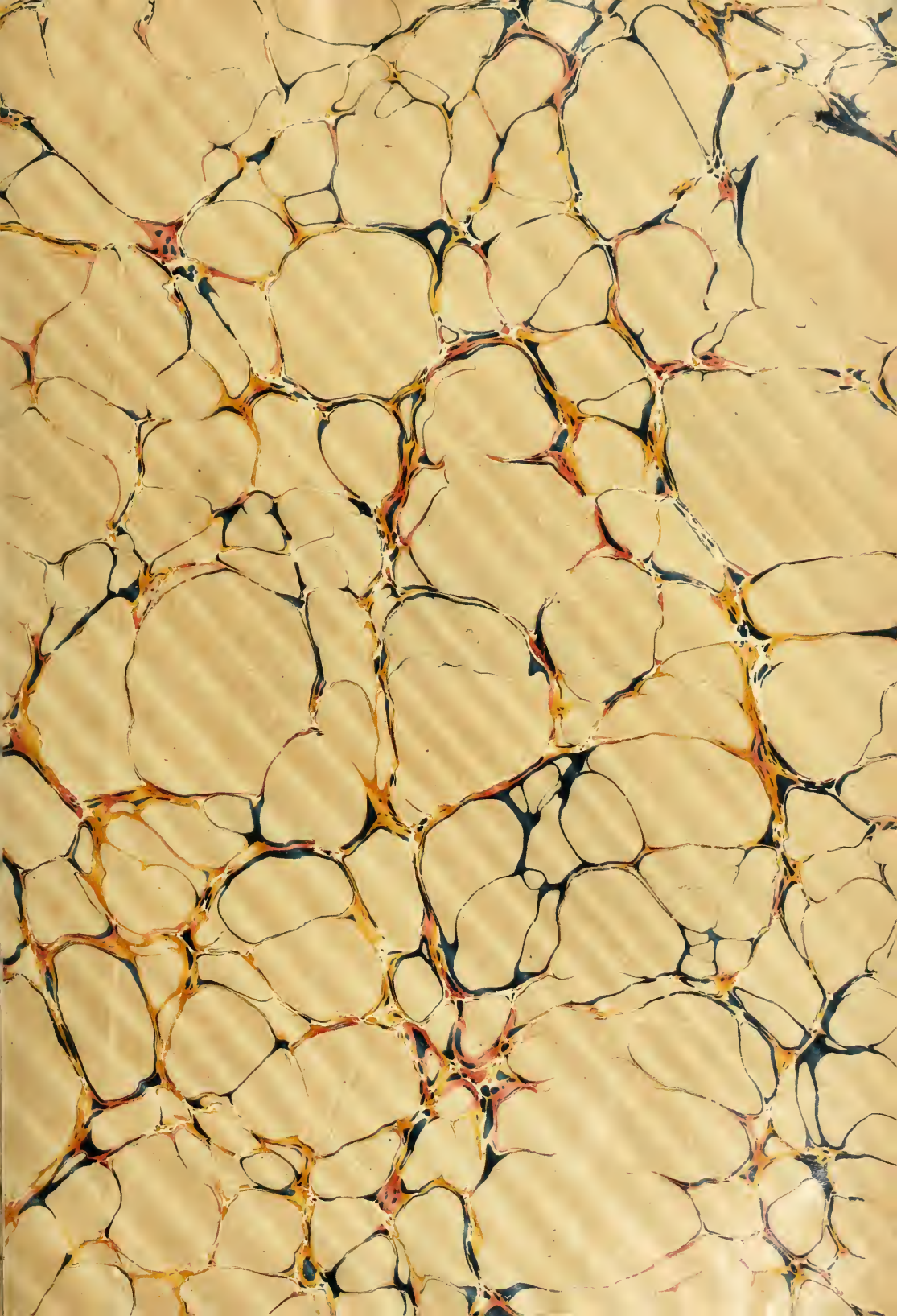

UNIVERSITY
OF TORONTO.

KING
ALFRED
LIBRARY
OF
HISTORY

FOUNDED BY GOLDWIN SMITH AND HARRIET SMITH 1877

CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS VIGESIMUS QUARTUS

Cet ouvrage, par les corrections et les additions considérables qui y ont été opérées, est devenu la propriété de l'Œuvre de Saint-Paul, qui se réserve tous ses droits. Toute contrefaçon ou imitation, quelle que soit la forme sous laquelle elle se présente, sera poursuivie rigoureusement, conformément aux lois.

Hoc in opere tam multa sunt aut correcta aut addita, ut id suum Consociatio Sancti Pauli reddiderit et, quidquid sui juris sit, sibi vindicet. Itaque, si quis idem aut furto ediderit aut quoquo modo erit imitatus, in crimine erit et de injuria postulabitur.

HEct
B
CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERORUM

ANNALES

ECCLESIASTICI

DENUO ET ACCURATE EXCUSI

TOMUS VIGESIMUS QUARTUS

1313-1333

222 0
22 1907

EX TYPIS CONSOCIATIONIS SANCTI PAULI

BARRI-DUCIS

PARISIIS

FRIBURGI HELV.

36, VIA DICTA DE LA BANQUE, 36

51, VIA DICTA DE LILLE, 51

10, VIA DICTA GRAND'RUE, 10

M DCCC LXXX

BK

145

B37

1864

t 24

SUMMARIUM

TOMI XXIV.

- MCCCXIII. 1-5. Legatus Apostolicus Syriacæ expeditionis cum litteris Pontificiis ad reges missus. 6-8. Principes viri cruce insigniti : torneamenta velita. 9. Saraceni intestino bello distracti. 10. Genuenses insurgunt in Cyprum. 11-18. Henricus imp. in Robertum Siculum animadvertit lata sententia, quam Clemens infirmit. 19. Clementinum istud decretum oppugnatum a Marsilio, delensum a Pighio. 20, 21. Bellicus apparatus in Robertum. 22, 23. Invasa Calabria ab Henrico, contra Clementis decretum. 24-28. Henrici imperatoris obitus, et illius in Romanam Ecclesiam consilia. 29-30. Mortuo imperatore, rerum in melius commutatio. 31-36. Veneti supplices ab interdicto liberati, privilegiis redintegrati. 37-39. Ecclesiæ Leodiensi, et Academiæ Salmanticensi provisum, et Hospitalariis bona Templariorum collata. 40-42. Cælestinus V sanctorum Catalogo adscriptus.
- MCCCXIV. 1-4. Robertus creatus a Clemente imperii vicarius. 5-7. Res bellicæ Roberti regis cum Insubribus, Etruscis et Friderico Trinacriæ rege. 8-11. Fridericus rex Trinacriæ Athenarum et Neopatriæ ducatum sibi vindicat. 12. Petrus patriarcha Hierosolymitanus. 13. Ungari adversus Tartaros excitati. 14, 15. Mors Clementis et calumniæ in eum jactatæ. 16. Comitia cardinalium seditione interrupta. 17-25. Duorum Cæsarum electio, et inde discordiæ. 26. Philippi regis Francorum mors. 27. Controversia de reliquiis S. Albani martyris mire composita.
- MCCCXV. 1, 2. Bella in Italia inter Guelphos et Gibellinos, in Germania inter Ludovicum regem Francorum, et Robertum Belgii comitem. 3. Equitum Hospitalariorum expeditio in Ægei insulas. 4. Henrici eremite obitus. 5. Raymundi Lulli martyrium.
- MCCCXVI. 1-5. Joannis XXII electio, primordia et coronatio. 6-9. Litteræ Joannis encyclicæ. 10. Ludovicus et Fredericus simul in imperii solum in discordia eveci ad pacem sollicitati. 11, 12. Ludovici X regis Francorum mors. 13, 14. Clementiam viduam solatur Joannes ob defunctum ejus filium nuper natum. 15-17. Roberti Atrebatensis, et aliorum principum insurrectio in Gallias. 18. Philippus regnum Francorum capessit et privilegiis a Pontifice decoratur. 19-22. Cardinalium creatio Aveniense, quam urbem privilegis ornat Pontifex. 23. Robertus rex creatur Urbis senator. 24, 25. Legatio Eduardi regis Anglorum ad summum Pontificem pro censo Ecclesiæ Romanæ solvendo. 26. Ferdinandus Balaeris Peloponesum injuste invadens cæditur. 27. Rex Aragonum oratores ad Pontificem mittit obsequium professuros.

MCCCLVII.

1-5. Saluberrima Joannis papæ monita ad Philippum Gallia regem. 6-8. Officia a Joanne exhibitâ in adversis Philippo et privilegia concessa. 9-11. S. Ludovici episcopi Tolosani solemnâ canonizatio. 12,13. Tolosana sedes ad archiepiscopalem evecta et aliæ sedes constitutæ in Gallia. 14. In clericis malos et in laicos monetam adulterinam percipientes animadvertit Joannes. 15, 16. In Academiis redintegrata studia, Constitutionibus datâ. 17-22. Bellum inter Robertum Siciliae et Fridericum Trinacriae reges Pontificis opera compositum. 23,24. Robertus rex per oratorem fidelitatis homagium dat Pontifici. 25,26. Monita saluberrima Joanni ad Robertum regem et reginam Sanciam. 27,28. Imperii urbes in Italia tyrannâ expositas tutatur Pontifex. 29-31. In Ferrarienses perduelles decernit Pontifex. 32, 33. Guelferum et Gibellinorum factionibus laceratam Iosubriam componere studet Joannes. 34. Mattheus viccomes et alii principes frustra ad pacem allecti. 35,36. Res Genuensium in Cypro, et in Italia. 37-39. Reges Majoricarum, et Castellæ in Saracenos expeditionem parant. 40. Nova equitum militia instituta, et antiquæ redintegrata. 41. Turbæ in Hispania ob regni successorem. 42-44. Angliæ et Hiberniæ contententibus sub Eduardo rege et Roberto Brusio consulit Pontifex. 45,46. Optima de bono regimine consilia dat Joannes Eduardo regi. 47, 48. Ad fidelitatis juramentum adigit Eduardum Joannes per legatos Apostolicos, qui interea vexantur a latronibus. 49. Denarius S. Petri ex Anglia, Suecia et aliis regnis collectus. 50. Rutheni et Lithuani ad fidem invitati. 51-53. Pontifex insidiis appetitus: hinc magorum et veneficorum scandala. 54. Geraldus episcopus Caturencensis lege majestatis damnatus. 55. Concilium Bononiense, et miracula B. Claræ e Montefalcone. 56-61. Variæ Fratricellorum species, et in eos Pontificia Constitutio. 62. Arnaldi a Villanova errores damnati.

MCCCLVIII.

1-3. Tartarorum imperatorem litteris adhortatoris adit Pontifex. 4-6. Sedes patriarchalis Solfaniensis excitata in Perside. 7. Evangelici præcones ad gentes missi. 8-14. Redintegrata Armenorum cum Romana Ecclesia conjunctio, ad quos litteræ Apostolicæ doctrinales et parenticæ. 15,16. Gymnasia in Armenia instituta ad docendas Latinas litteras. 17. Regi Armeniae concessæ prærogativæ. 18-24. Discordias inter Robertum Flandriae comitem, Philipnum Francorum regem, Belgosque componere studens Joannes, ad sanctam expeditionem eos adducere conatur. 25. Mons-Pessulanus Sedi Apostolicæ clientelæ nomine adicius. 26. Academiæ Parisiensis, et aliarum dignitas aucta. 27, 28. Ab Eduardo rege Angliæ parva victoria in Robertum Brusium, unde. Litteræ gratulatoriæ Joannis. 29,30. De Roberto archiepiscopo Cantuariensi et Thoma Aquinate in sanctorum numero collocandis. 31-33. Genuense bellum Friderico Trinacriae rege Gibellinis, et Roberto Guelfis favente. 34. Rex Trinacriae Pontifici vevigal pendit. 35. Urosius Rasciæ rex schismaticus regno pulsus. 36,37. Bellum sacrum in Mauros Granatensis. 38. Cæsarangustana sedes in archiepiscopalem excitata et Taraconensis divisa. 39. Dissidia regum Lusitaniæ componit Pontifex ope Elisabethæ reginæ. 40. Munera a Lusitaniis et Galliæ regibus missa Pontifici. 41. Ferrarienses et Marchiones Atestini ad Pontificis imperia redeunt. 42. Æmilia, et aliæ provinciæ discordiis agitæ. 43-56. Hæresis in Boemia et Polonia et multiplex Pseudo-minoritarum hæresis ejusque origo, processus et confutatio. 57. Magi ad supplicium quæsiti. 58. Indulgentiæ recitantibus ter Angelicam orationem sub vespertino crepusculo.

MCCCLXIV.

4-6. Regiam dignitatem in Polonia restituit Pontifex, frustra renuente Boemiæ rege. 7-9. Guelfis et Gibellinis furentibus, urbes vastatæ, insignia scelera patrata. 10. Bellum inter Genuenses et Cypri regem per arbitrum componere studet Joannes. 11. Helionus Rhodiorum equitum magister creatus. 12. Catalana societas furit in Grecia. 13. Satisfactio penitentialis imposita Rogerio interfectori episcopi Frequentini. 14. Litteræ Apostolicæ ad Maladunum Chroatiæ et Bosniae comitem pro reprimendis hæreticis. 15. Cleri Ungarici legatio ad Pontificem. 16-20. De expeditione Asiatica litteræ Pontificiæ ad reges Gallia et Angliæ. 21-23. Inter Robertum Brusium et Eduardum regem Angliæ innovatum certamen et pacte induciæ. 24-27. In Hispania contentio de regno, et cladis Christianorum a Mauris accepta. 28. De Compostellæ dominatu inter archiepiscopum et regem controversia. 29. Equester religiosus Ordo institutus in Lusitania. 30. S. Ludovici episc. reliquiarum translatio. 31. Minoritæ martyres in India. 32. Cassinensis episcopatus institutus.

MCCCLXX.

4-3. Relata de Urosio rege Rasciæ schismatico victoria a Carolo Ungariæ rege. 4. Wladislaus Poloniae rex coronatus. 5-8. Christophorus Daniæ rex. 9-12. Quomodo Joannes papa in imperii controversia se gesserit, misso cardinali pasciario in Insubriam, qui in Mattheum viccomitem animadvertit. 13. Passarinus alique in Italia tyranni in iudicio vocati. 14-17. Recrudescente bello inter Fridericum et Robertum; iudicias a Friderico violatas queritur Pontifex. 18. Delectiones et conjurationes Ferrariæ et in

Piceno. 19. I-nardi patriarchæ Antiocheni contumacia et iudicium. 20. Pax inter Gallos et Anglos. 21-23. Pastorelli in arma coacti et compressi. 24-30. Judæorum in Galliis facinora, et in eos Pontificiæ Constitutiones. 31. Magica pestis damnata. 32-35. Saracenis in Hispania inualescentibus, Pontifex dissensiones ex Lusitania, et Castella avertere conatur. 36-42. Agitata controversia inter Robertum Brusium Scotiæ et Eduardum Angliæ regem, usque ad pactas inducias. 43-46. B. Thomas episc. Herefordensis sanctorum Catalogo adjectus. 47, 48. Genuenses et reges Cyprî et Armeniæ ad pacem adducere nititur Pontifex. 49. Creatio cardinalium. 50. Ordinis montis Olivetani initia. 51. Templum B. M. V. excitatum in miraculi memoriam Avenione.

MCCCXXI.

1-4. Tartarorum principibus ad fidem conversis gratulatur Pontifex et fidel propagandæ studet. 5-7. Ecclesias in Tartaria instituit, et sacramentum confirmationis ab episcopis conferri jubet. 8-13. Georgianos et Armenos ad Romanam Ecclesiam reducidos dat litteras Pontifex, plurimis ad ritum et disciplinam expectantibus documentis. 14. Data Pisanis in Asia et Græcia Ecclesiarum condendarum potestas. 15, 16. Præcipites in exitium Græcorum res. 17. Minorite duo ab hæreticis trucidati. 18, 19. Pestifera Bizochoorum secta damnata et perperam hoc nomine veri Franciscani insimulati. 20-37. Joannis e Poliacò error damnatus super exhomologesi apud religiosos sacerdotes facta, pluribus allatis ad rem documentis. 38. Nova superstitio furens in Italia. 39. Collabescit ditionis Ecclesiasticæ status. 40. Guelpha et Gibellina factio Italian exercet. 41, 42. Maurorum incursiones in Hispania, et controversiæ de juribus Ecclesiarum. 43. Angliæ tumultus. 44. Expeditio Asiatica retardata et in Judæos in comitatu Venusium animadversum. 45. Controversia de Jaderæ imperio inter Venetos et Ungaros composita. 46. De Thomæ Aquinatis miraculis institutum examen. 47. Raynaldus archiepiscopus Ravennatensis pie moritur. 48. Dantis Aligerii mors et ejus liber de Monarchia.

MCCCXXII.

1, 2. Fridericus comes Montisferetri, et ejus filii perduelles dant pœnas. 3. Recinetum excisum. 4-7. Dilio Ecclesiastica seditionibus agitata et Matthæi vicecomitis scelera. 8-10. Henricus Friderici Austriaci frater arma vertit in Mattheum a quo tamen decipitur. 11-13. Rerum conversiones Mediolani et Parmæ. 14, 15. Ludovicus Bavarus cum Friderico imperii æmulo armis congressus eum vincit et capit. 16-19. Pontifex concordiam in Lusitania restituit. 20, 21. Eduardi res bellicæ contra perduelles in Anglia et Scotia. 22-27. Defuncto Philippo Francorum rege succedit Carolus ad quem Pontifex dat litteras parenteticas et gratulatorias. 28, 29. Divortium Caroli regis, et novæ nuptiæ. 30, 31. Asiana expeditio per oratores Gallos apud Pontificem ventilatur. 32-40. Saracenis furentibus in Armenia Pontifex dat litteras encyclicas hortatorias ad bellum sacrum. 41-44. Tartaros ad lædus enim Christianis ineundum et ad fidem Christianam capessendam allicit Pontifex. 45, 46. Sedes episcopales in Oriente institutæ. 47. Rhodus vane tentata a Turcis. 48-50. Catholicis Latinis in Achaia et in Oriente consulti Pontifex contra Turcos et schismaticos. 51-70. Turbæ ex Pseudo-Minoritis coortæ, unde insignis quæstio de paupertate Christi, et Apostolorum penitus exposita. 71. Constitutio Pontificia arcet susceptionem Ordinis sacri post matrimonium ratum. 72. Coerciti nonnulli impostores in agro Piceno.

MCCCXXIII.

1-3. Pontifex pro Christianis in Tartaria degentibus agit apud Usbec Tartarorum imperatorem. 4-6. Armenis contra Saracenos opitulatur Pontifex, pecunia et adhortationibus ad eos missis. 7, 8. Armeni in Perside, et in Armenia Minori ad fidem orthodoxam invitati. 9. Armenia defensa a Tartaris contra Saracenos. 10, 11. De Syriacæ expeditione consilium inter regem Galliæ et Pontificem. 12. Minæ Saracenorum in Cyprum cui Pontifex opitulatur. 13. Controversias inter Armenos et Cyprios sedare studet Pontifex. 14-18. Orosium Serviæ regem ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem redeuntem litteris et legatis prosequitur Pontifex. 19, 20. Lithuania, et Ruthenorum rex ad fidem in speciem conversus. 21. Fumariani ethnici in Norwegos barbariem exercent. 22. Inter Daniæ regem, et principem Megalop. discordiam componit Pontifex. 23, 24. Feltrensis episcopi cæles et turbæ in tota fere Italia. 25. Galeatio vicecomite profligato, ceteri tyranni collabescunt. 28-33. Ludovicus Bavarus perduellibus dat opem et sententia Pontificia percellitur. 34-36. Ludovicus suam scribit apologiam. 37. Motus in Sardinia et Lusitania. 38-60. Elucubrations variæ super controversia de paupertate Christi. 61-63. De eadem questione Decretum fidei pronuntiatum e Petri cathedra. 64-66. Thomas Aquinas sanctorum Catalogo adscribitur. 68. De Philippi archiepisc. Bituricensis miraculis, et sanctitate institutum examen. 68. Elezari Ariani comitis beata mors, quem deinde Gregorius XI in sanctorum numerum retulit.

MCCCXXIV.

1-3. Ludovici Bavari oratorum ad Sedem Apostolicam accessio, et Pontificis responsum in litteris Apostolicis expressum. 4-20. Ludovici Bavari studium, et acta in defendendis per-

duellibus, et hæreticis, et in propugnazione sui asserti juris contra Pontificias leges et et jussa. 21-25. Sententia Pontificis in Ludovicum omni jure imperiali privatum. 26. Carolus Francorum rex ambit dignitatem Romani imperii. 27-35. Ludovicus Pontifici infensus Fraticellorum fit fautor, unde novæ ejusdem hæresis refutationes. 36. Sardinia ab Alfonso Aragonie comparata. 37. Mortuo Sancio rege Majoritarum ejus nepotis successoris tutelam suscipit Pontifex. 38. Orias discordias inter Anglorum et Francorum reges componere studet Pontifex. 39-41. Andronicus Græcorum imperator metu Tartarorum de ejurando schismate agitat consilia. 42-44. Oratores Armeni pro Asiatica expeditione sollicitanda, quam literis fovet Pontifex. 45-50. Missi in Lithuaniam Legati pro fide amplificanda quos regi literis parentheticis commendat Pontifex. 51-52. Rex Lithuanie in idololatria permanet. 53. Crimina objecta equitibus cruciferis et Polonie regum obsequiose literæ ad Pontificem. 54. Visio mirabilis.

MCCCCXXV.

1-4. Fridericus e carcere solutus fœdus init cum Bavaro, quod Pontifex improbat. 5-6. Molitur Pontifex transferre imperium Romanum ad Francos. 7. Tentata nova regis Romanorum electio. 8-11. Adversus Ludovicum Germani et Itali excitati; hinc motus, et bella. 12. Concordia firmata inter Francorum et Angliæ reges. 13. Ducem Aquitanie salubribus præceptis instituit Pontifex. 14. Belgium civili bello laborat. 15, 16. Dionysii regis Lusitanie obitus de quo literæ Pontificis ad S. Elisabetham viduam. 17, 19. Rex Aragonum Sardinia potitur et collectæ tabulæ de tributo solvendo Pontifici. 20-25. Nonnullorum Pseudo-Minoritarum perveracitas et hæresis, auctore Petro Joanne Olivi, cujus errores ræcoositi et refutati. 26, 27. Fraticellos in Oriente hæresim spargentes reprimit Pontifex. 28, 29. Ad Carolum Ungariæ regem de fide propaganda sollicitum literæ Pontificiæ. 30. Regi Boemie Asianam expeditionem meditantem dat litteras Pontifex. 31. Joannis principis felices in Græcia progressus.

MCCCCXXVI.

1. Joannes card. S. Theodori legatus paciarius in Italiam missus. 2, 3. Castrucius dolose in gratiam admitti postulat. 4. Guido episcopus Aretinus perduellis Pontificia sententia percellitur. 5. In ditione Pontificia, varii et tristes belli casus. 6, 7. Fœdus inter Austriacum et Bavarum damnat Pontifex, ac Carolo Francorum regi ad sacrum Romanum imperium evolvendo favet. 8. Bochari archiepiscopi Magdeburgensis Ludovico infensi cædes. 9. Regis Polonie irruptio in Marchionatum Braudeburgensem. 10. Septentrionalia regna ab infidelibus infestata. 11-14. Civiles discordiæ in Belgio et dissidia recrudescunt inter reges Angliæ et Gallie, quibus mederistudet Pontifex. 15, 16. Hugonis Spensetii miserandus exitus. 17, 18. Studia Pontificis de conciliandis regibus, et maxime Roberto Siciliæ et Friderico Trinacriæ. 19. Ecclesiarum juribus et disciplinæ consulit Pontifex. 20. Complutense Concilium a Toletano episcopo celebratum. 21. Privilegia a Pontifice collata. 22. Scurrilitas sacrilega aliquorum in Italia penis affecta. 23. Pseudo-Minoritas, et Fraticellos hæresim disseminantes reprimit Pontifex. 24, 25. Commercia cum Saracenis vetita, et id permissum Genuensibus. 26, 27. Andronicus imperator revocandæ ad Romanam Græcorum Ecclesiæ desiderium præ se fert. 28, 29. Cyprios Græcos male de fide sentientes corrigit; et hnguarum Orientalium studium in publicis scholis promovet Pontifex. 30, 31. Amplificata apud Tartaros Christiana religio. 32. Gregorium X miraculis clarum Placentini postulant sanctorum Catalogo annumerandum.

MCCCCXXVII.

1-2. Bavari in Italiam adventus, et Tridenti habitus conventus. 3. Ludovicus Mediolani ab excommunicatis corona ferrea redimitus. 4-13. Romani enixe agunt per literas et legatos ad reditum Pontificis in Urbem implorandum. 14, 15. Legatus Pontificius Romam missus a perduellis repulsus. 17. Tumultus in ditione Ecclesiastica. 17. Pisæ captæ a Ludovico. Guido olim episcopus Aretius moritur ejurato schismate. 19-26. Pontificia sententia in Ludovicum hæreseos damnatum. 27-37. Marsilius et Janduuus hæresiarchæ, eorumque errores Pontificia Constitutione damnati, et ab aliis refutati. 38. Ludovicus copias Urbem versus ducit. 39. Jacobi regis Aragonum obitus. 40. Synodus Toleti celebrata. 41. Joannis principis in Granatenses Saracenos victoriæ. 42. S. Elisabethæ Lusitanie regine pia opera. 43. Eduardus senior Angliæ rex in vinculis extinctus. 44. Super juri-bus in Aquitania dissidiæ inter reges Angliæ et Gallie. 45-48. Magia, astrologia aliæque hæreses grassantur. 49. Boleslaus dux Rossie ad fidem Catholicam revocatus. 50. Ludi cruenti Neapoli veliti. 51. Res Trinacriæ et Cypri. 52. Andronicus junior, pulso seniore, imperium Constantinopolitanum occupat. 53. De religiosis et viris Ecclesiasticis quid creverit Pontifex. 54. Concessæ indulgentiæ recitantibus vespere Salutationem Ange-licam. 55. Cardinalium creatio. 56. Mors S. Rochi.

MCCCCXXVIII.

1-3. Ludovici Romam ingressus et coronatio. 4, 5. Indicta a Pontifice in Ludovicum crucifixa

militia. 6-8. Cleri, et populi Romani constantiam commendat Pontifex, datis litteris hortatorius. 9, 10. Pontificii a Ludovici sequacibus, ducibus Marsilio et Janduno, divexati. 11-19. Impia Ludovici in Pontificem sententia, quæ penitus rellitur. 20. Egregium Jacobi Columnæ facinus. 21, 22. Impia lex Ludovici in Pontificem. 23-37. Ludovici in Pontificem sententia capitalis lata, cujus singula capita exploduntur. 38, 39. Rejectæ preces de Friderico Austriaco ad imperium evahendo. 40-42. Indictus conventus principum electorum de creando novo Cæsare. 43, 44. Petrus Corbaria creatur antipapa, qui pseudocardinales creat, et coronatur. 45, 46. Antipapæ nefaria gesta, et in Catholicos persecutio. 47, 48. Indicta a Joanne papa publicæ preces. 49. Ludovici res everti ceptæ. 50-52. Ludovici et antipapæ fuga, et in Urbe rerum instauratio. 53, 54. Infelix exitus principum Ludovico adherentium. 55-58. Marchiones Atestini poscentes redire in gratiam Ecclesiæ recipiuntur. 59. Plures urbes ad Ecclesiæ imperium traductæ, nonnullæ abscisse. 60, 61. Caroli ducis Calabriae mors Guelphos consternat. 62-66. Michaelis Casenatis schismatici Avinionem accessus, et inde fuga, atque impii conatus adversus Pontificem. 67, 68. In Michaelem Casenamem, et asseclæ sententia Pontificis, qui tamen optime sentit de Minoritis. 69. Caroli Francorum regis obitus, cui succedit Philippus nepos. 70. Joanna regina Navarræ. 71. Belgæ rebellantes a Philippo rege perdomiti. 72, 73. Pontifex Philippum regem ad Ecclesiæ studium hortatur, Anglo conciliare nititur. 74, 75. Anglia et Scotia conciliatæ. 76-80. Poscenti Alphonso regi Castellæ Pontifex dat opes et privilegia ad bellum contra Saracenos Granatenses. 81. Sacrum bellum civili dissensione retardatum. 82. Rex Aragonum sponsonem pro Sardinia præstat. 83. Philippus regia stirpe Baleari progenitus novam Franciscanorum familiam condere postulans rejicitur. 84. Ordinem Eremitarum S. Pauli confirmat, cleri Ungarici avaritiam colihet Pontifex. 85. Missi viri ex Ordine Prædicatorum in Orientem. 86. Imminens Cypro bellum amovere nititur Pontifex.

MCCCXXIX.

1-3. Nefaria acta antipapæ, quæ Pontifex damnat, datis litteris ad episcopos. 4. Joannes vicecomes pseudocardinalis et legatus in Insubria. 5, 6. Pisis discedente Ludovico, res conversæ in Etruria, legati Pistorienses ad Pontificem. 7-11. Pisanos censuris solutos pristinis iuribus restituit Pontifex, eos Florentinis conciliat, et de bene actis commendat. 12-14. Plures Insubriæ urbes, et viri principes a Bavaro desciscunt. 15. Joannes pseudocardinalis et Azo vicecomes ad obsequium Ecclesiæ redeunt. 16. Post varios belli casus Ludovicus redit in Germaniam. 17, 18. Tentata concordia inter principes Italiæ, populus Romanus in fide Ecclesiæ confirmatus. 19. Varioꝝ principum perduellium exitus. 20. Atestini Marchiones Ferrariam accipiunt. 21-68. Sententia Pontificia in Michaelem Casenamem, et contra singulos ejusdem errores amplissimus Pontificis Commentarius. 69. Paucis exceptis, universus Minoritarum Ordo in fide Romani Pontificis perseverat. 70-72. Echarodus hæresiarcha damnatus. 73, 74. Sedibus Moguntinæ et Vratislaveni consulit Pontifex. 75-77. Petri Cunerii errores circa potestatem Ecclesiæ confutat Bertrandus episcopus Eduensis. 78. Eduardus Gallo adjicit fidem, quam dein violat. 79, 80. Robertus rex Scotiæ ungi et coronari postulat. 81, 82. Roberti regis obitus, cui succedit filius David. 83-87. Alphonsus rex Aragonius Sardiniam et Corsicam Ecclesiæ beneficiarias agnoscit, ac dat fidelitatis juramentum. 88-91. Negata Aragoni dispensatio pro contrahendis nuptiis in vetito gradu. 92. In nuptiis regis Castellæ dispensatum super impedimento. 93. Hispani reges in Mauros fœdus jungunt. 94. Armeni a Saracenis oppugnati per Pontificem sublevantur. 95, 96. Græci Asiatici ad ejurandum schisma invitati. 97, 98. Pro Christianis in Perside laborat Pontifex, datis litteris ad imperatorem Tartarorum cum fidei formula.

MCCCXXX.

1-3. Fuga, detectio et resipiscentia antipapæ. 4-9. Antipapam resipiscentem urbane tractat Pontifex, eique benigne indulget. 10-24. Corbarius Avinionem ingressus in consistorio pseudo-pontificium, publicis de ea re confectis tabulis, deponit. 25-27. De antipapæ resipiscentia gratulationes. 28-38. Principes Germanos et præsertim Boemiæ regem a Ludovici partibus detertere plurimum studet Pontifex. 39. Joannis regis Boemiæ in Italiam expeditio. 40-43. Plures populi ac præ ceteris Romani ad Pontificis obsequium plane redeunt. 44-48. Reges Hispani adeunt supplices Pontificem super expeditione Granatensi, quam satis feliciter obeunt. 49. Philippus rex Galliæ comiti Atrebatensi infensus. 50. Pontifex Eduardum regem Angliæ a severitate et aliis excessibus revocare nititur. 51, 52. Trevirensi Ecclesiæ illata injuria expiatur publicæ pœnitentia. 53. Judeorum facinora, et res Græcorum. 54. Gualterus dux in Achaiam parat expeditionem. 55, 56. Patriarcha Jacobitarum ad unitatem Ecclesiæ redit. 57. Joannes Core creatur archiepiscopus Soltaniensis; Nascarini, et alii populi schismatici in Oriente ad fidem Catholicam invitati et traducti. 58. B. Ivonis virtutes et miracula.

MCCCXXXI.

1, 2. Marsilii et Janduni errores a Pontifice excisi et damnati. 3. Thomasius antipapæ capellanus ejurat schisma. 4-7. Instaurata edicta in Fraticellos, et in sectam Cæsareorum.

8-14. Michaelis Cæsenatis errores a Geraldo Othone refutati. 15, 16. Michael et socii a Minoritis damnati. 17. Reginam Siciliae edocet Pontifex de Michaelis erroribus. 18. Regis Boemiae in Italiam adventus. 19. Conclæderationes contra regem Boemiae. 20-24. Diversa studia principum et regum Germaniae erga sanctam Sedem. 25. Ungariae rex et regina a sicario appetiti. 26. Carolus rex Ungariae paternum principatum Salernitanum a Roberto rege Siciliae poscit. 27, 28. Catalanos, Genuenses, et Baleares ad concordiam revocare nititur Pontifex. 29. Consilia de expeditione Granatensi, et potissimum de Asiatica contra Saracenos et Turcas prosequitur Pontifex. 30. Athenarum ducis in Achaïam irrita expeditio. 31, 32. Jura episcoporum Magalonensis et Rothomagensis tuetur Pontifex. 33, 34. Contendit Philippus rex de creandis cardinalibus natione Gallica. 35-37. Regi Angliae et reginae Aragonum Pontificem consulentibus monita salutaria. 38, 39. Corsi salubribus præceptis imbuti a Pontifice. 40, 41. In Dania et Suecia libertas Ecclesiastica asserta. 42. Miraculum S. Hyacinthi, et alia aliorum. 43-45. Controversiae de visione beatifica initia; et inde in Pontificem per schismaticos conflata invidia.

- MCCCXXXII. 4-7. Consilium Pontificis de adventu in Italiam impedit Philippus rex, qui interea de expeditione Asiatica multa pollicetur. 8. Bononienses Pontificii adventus expectatione nutriuntur. 9-10. Factiones in Italia ingravescunt. 11-16. Veræ causæ cur Ecclesiae communioni non fuerit restitutus Ludovicus Bavarus, a quo interea populos discedentes anathemate liberat Pontifex. 17. Rex Trinacriae ad conjunctionem Ecclesiae sollicitatus. 18, 19. Philippi principis Tarentini mors, et controversia de successione regni Siciliae. 20. Regina Siciliae favens Pseudo-Minoritis monetur a Pontifice. 21. Bellum inter Genuenses et Catalanos sopire studet Pontifex. 22-26. Turcicae grassationes in Græcos, et Andronici imperatoris infelix obitus. 27. Ungariae regis in Ruthenos expeditio. 28-30. In hæreticis coercedis moræ Pontificis qui veros interea Minoritas colit, inter quos Alvarum. 31. Waldenses pululant in Pedemontio.
- MCCCXXXIII. 1-6. De bello sacro consilia: eique præficitur Philippus, rex Galliae, datis eidem litteris Apostolicis. 7, 8. Conventiones inter Philippum et Pontificem. 9, 10. Privilegia collata Philippo ad bellum sacrum. 11, 12. Quantum fuerit exercitus comparandus, et qui dolus Philippi. 13, 14. Turcarum in Europam excursiones. 15, 16. De conjungendo federe principum in Turcas consilia. 17, 19. Andronicus imperator, episcopi, et populus Græcus ad ejurandum schisma invitati per litteras Apostolicas et legatos. 20. Maurorum in Hispaniam invasio. 21. Pontificis curæ pro Catalanis et Liguribus conciliandis. 22. Delphinus Sabaudum bello appetit, et moritur. 23. Anglum inter et Scotum orta dissidia, bellorum semina. 24, 25. Irrita Joannis consilia repetendi Urbem, quam factiones dilaniant. 26. Pontificia pro Italia pacanda studia. 27. Ungari regis in Siciliam adventus. 28. Ludovici Bavari ad Pontificem legatio. 29. Moguntini episcopi jura defendit Pontifex. 30. Mortuo Wladislao succedit Casimirus in regno Poloniae. 31-42. Fides in Tartaria amplificata, missis a Pontifice nuntiis et litteris ad principes et populos. 43. Temperatur a Pontifice lex de conjugis quoad gradus prohibitos in Neophytorum gratiam. 44. Apostatae a fide apud Saracenos resipiscunt. 45-69. Resumpta quæstio de visione beatifica, editis hinc inde gravissimis Commentariis.

ANNALES ECCLESIASTICI.

CLEMENTIS V ANNUS 9. — CHRISTI 1313.

1. *Legatus Apostolicus Syriacæ expeditionis cum litteris Pontificis ad reges missis.* — Ad dixerunt¹ se accepto solemnī pompa crucis symbolo, religiosæ in Saracenos Asiaticos militiæ tres reges anno a salute humani generis millesimo trecentesimo tertio, Indictione undecima; quorum exemplo, ac Romani Pontificis adhortationibus delibatus in iis regnis equitum flos Syriacæ expeditioni se similiter devovit². Clemens vero, qui recuperandæ Terræ-Sanctæ consilia in Viennensi Synodo tanta religione ac Patrum totius Ecclesiæ communibus votis, indictis in eam rem sexennalibus decimis, suscepta explicare, atque ad felicem perducere exitum nitēbatur, legavit ad promovendam Christi causam Nicolaum Farinulam tit. S. Eusebii presbyterum cardinalem, datis hisce litteris³, quibus præcipua ad fideles commovendos argumenta libavit.

2. « Clemens, etc.

« Intolerabilibus, prohi dolor! Terra ipsa (de Terra-Sancta loquitur) consumpta doloribus, in auribus populi Christiani clamat assidue, quod hæreditas Domini speciosa dudum plena fidelibus, omnis pulchritudinis amisso decore, sola sedet sub umbra mortis in tenebris, jacet ancillata canibus subdita barbaris et tribularia Saracenis; omnibus parvis et magnis Terræ prædictæ Christicolis, ut beatæ quæ non genuerunt steriles, et quæ non lactaverunt ubera dicerentur, hostili feritate crudeliter interemptis. Propterea magna sua est velut mare contritio, cum ventorum fragoribus agitur. Heu! Præclara Salvatoris hæreditas sacratissimi sanguinis profluvio consecrata, abominabilium gentium pedibus teritur, et alienarum sub-

vertitur imperio nationum. Heu! Quod locus ille sanctissimus, ubi cæli Regem Virgo puerpera genuit, locus Redemptoris nostri cruore perfusus, locus ubi poni meruit sepulchri Domini fundamentum et locus, quem resurgens Christus a mortuis suæ resurrectionis gloria multipliciter illustravit, coinquinatur a filiis tenebrarum.

3. « Hæc siquidem charissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris Christianissimus princeps devota meditatione considerans, et oculo clementis propitiationis advertens, dictæque Terræ pia mente compatiens calamitatibus et pressuris; et ad ulciscendum in illa nostri Redemptoris injurias, ut miseretur illius regionis oppressæ, cujus miserendi tempus advenisse speratur, eamque liberaret de manibus hostium fidei Christianæ regali magnanimitate consurgens; sponte se obtulit, nobisque promisit, salutiferæ crucis signo una cum filiis et fratribus suis, ac baronum et militum regni sui multitudine copiosa recepto, in Terræ prædictæ subsidium, dirigente Domino, profectum; supplicans ut per aliquem de fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, omnis pulchritudinis amisso decore, sola sedet sub umbra mortis in tenebris, jacet ancillata canibus subdita barbaris et tribularia Saracenis; omnibus parvis et magnis Terræ prædictæ Christicolis, ut beatæ quæ non genuerunt steriles, et quæ non lactaverunt ubera dicerentur, hostili feritate crudeliter interemptis. Propterea magna sua est velut mare contritio, cum ventorum fragoribus agitur. Heu! Præclara Salvatoris hæreditas sacratissimi sanguinis profluvio consecrata, abominabilium gentium pedibus teritur, et alienarum sub-

4. « Exsurgant igitur virtuoso dicti regis exemplo in ipsius Terræ subsidium viri ad bella doctissimi, prædicti regis Franciæ bellatores, et regem ipsum, prælatorem promptissimum Crucifixi, ad succurrendum Terræ illius calamitoso desolationibus imitentur. Prodeant in publicum ipsius regni signa victricis, quæ anxio Terra ipsa desi-

¹ Clem. l. VIII. Ep. cur. CXII et CXVIII. — ² Bern. Chron. reg. Franc. — ³ Lib. VIII. Ep. cur. XL.

derio præstolatur, sperans ab exterminii sui lacrymosis liberari squaloribus, et ad serene tranquillitatis tempora. Deo miserante, reduci. Accingant se dicti regni viri fortes et strenui sub potenti manu Domini gladiis circa femur, et reddantur in bello Domini gloriosi, qui solent gloriosiores in præliis probatè virtutis exercitio reputari. Eidem quoque regi, et inclytæ domui Franciæ, cui Dominus benedixit, hujusmodi felix victoria belli promittitur: hæc illis paratur ad gloriam et eis, sicut speratur, ad meritum reservatur. Hujus etenim pii operis fructus recolenda memoria, divini dispensatione consilii eorum, ut creditur, laboribus reservata, ipsorum gesta magna futuris sæculis excelsis attollenda præconis demandabit.

5. « Ad personam itaque tuam, quam dicto regi gratam credimus ac acceptam, nostræ mentis oculos dirigentes, illam cujus nobis sunt notæ virtutes, quamve in magnis et arduis dicta Sedes diversis vicibus est experla, et de cujus operibus virtuosus fructus infles provenisse conspicimus, ad imponendum ejusdem vivificæ crucis signum regi, filiis, fratribus, baronibus et militibus supradictis; necnon et quibuslibet aliis tam de dicto regno, quam ad illud venientibus undecumque, signum recipere volentibus supradictum, et alias ad ipsius prædicationis officium in regno prædicto, quæ tibi præsentium auctoritate committimus; de fratrum nostrorum consilio duximus eligendum, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus impositum hujusmodi tibi onus devote suscipiens, et personaliter ad regnum te conferens supradictum, et in his juxta datam tibi a Deo prudentiam procedens efficaciter et prudenter illa per te, et alios quos ad hoc idoneos esse putaveris; præsertim archiepiscopos et episcopos dicti regni, qui quidem archiepiscopi et episcopi etiam aliis, dum tamen idoneis, hæc committere valeant; exequi studeas diligenter, etc. Datum Avinioni IV idus Februarii anno octavo ».

6. Gessisse strenue impositum munus Nicolaum cardinalem, ex Bernardo constat¹, qui rem gestam describit, ubi præmisit, Ludovicum regem Navarræ una cum fratribus postea regibus, ac proceribus quadringentis a Philippo cingulo equestri donatos: ad quam celebrandam pompam, assente Romano Pontifice, sacramenti coram patribus Viennensis Concilii de cruce non integro evolvendo anno inducenda nuncupati, diem prerogalam vidimus: « Anno Domini, (auctoris verba refero), millesimo trecentesimo decimo tertio in festo Pentecostes, qui fuit III non. Junii præfatus rex Philippus tenuit Parisiis curiam valde magnam comitum et baronum et militum regni sui, in qua interfuit rex Angliæ Eduardus gener ejus cum conjugè sua Isabella filia ejusdem regis Philippi: in quo festo idem Philippus rex Ludovicum filium suum primogenitum regem Navarræ, ac alios duos

filios suos Philippum et Carolum accingit baltheo militari; fueruntque in dicto festo facto novi milites quadringenti, sicut fuit communiter divulgatum. Item in eadem hebdomada tres præfati reges, videlicet Philippus Franciæ, Eduardus Angliæ, Ludovicus Navarræ, cum præfatis duobus filiis regis Franciæ Philippo et Carolo, ac etiam cum duobus fratribus præfati regis, videlicet Carolo comite Valesi et Ludovico comite Ebroicensi, crucem suscipiunt transmarinam cum multis aliis nobilibus regni Franciæ de manu domini Nicolai fil. S. Eusebii presbyteri cardinalis, qui pro prædicanda cruce, et promovendo negotio passagii transmarini per Clementem papam V ad regnum Franciæ fuerat destinatus: cepitque exinde crux pro dicto passagio in regno Franciæ publice prædicari ».

7. Consentiant his, quæ a Bernardo dicta sunt de tribus regibus cruce insignitis, Apostolicæ litteræ¹. Verum ut proclivior ad malum natura sanctissima quæque ad improbum usum detorquet, plerique nobiles viri præsertim in Romani imperii locis, dum sacræ expeditionis apparatus fragore omnia infremebant, ac militari ardore calebant animi, Iudicris certaminibus, quasi in hostem proludere discerent, se dederunt: at cum in hujusmodi hastiliis crebræ cædes patrari consuevissent, atque inani vestium luxu opes melius in comparando milite ac armis conflandis collocandæ absumerentur, Pontifex edito Apostolico Diplomate hujusmodi solemnia hastiludia, torneamenta vulgo dicta, vetuit et censurarum religionem iis omnibus, qui se iis quovis modo implicissent, incensit²:

« Clemens, etc. per Alamanicæ, Franciæ, Angliæ regna, Burgundiam imperialem, ac comitatum Provincie, dioccesim Lugdunensem, pro ea parte, quæ de regno Franciæ non existit; necnon et Arelatensem, Viennensem, Bisuntinam, Aquisensem, et Tarantasiensem civitates et diocceses ac provincias, et contigua, circumvicina et adjacentia partes, terras et loca consilientis, in quibus vel aliquibus eorundem frequenter torneamentorum, et justarum predictorum consuevit usus haberi; cujuscumque conditionis, status, vel præminentie fuerint, auctoritate Apostolica districtè præcipimus, et inhibemus expresse, ne torneamenta seu justas hujusmodi in dietis regnis, civitatibus, dioccesibus, provinciis, partibus, terris et locis de cetero facere vel exercere præsumant, etc ». Fulminat in eos anathema, qui ad hastiludia descenderint, vel congressuris arma, equos, aliaque hujusmodi præbuerint, aut ad ea spectacula confluerint, ipsorumque terris sacrorum justitium infligit: quæ vero ad ea incunda fœdera promissave, etiam sacramento sancita fuerint, ea penitus dissolvit, convellitque. « Dat. in prioratu de Grausello XVIII kal. Octobris, anno viii ».

¹ Bern. Chron. reg. Franc.

² Lib. viii. Ep. cur. cxii et cxviii. — ² Eod. lib. post Ep. cxv.

8. Transmisit idem Diploma ¹ Moguntino, Trevirensi, Coloniensique archiepiscopis, ut illud in Germania promulgari juberent; tum Arnaldo episcopo Albanensi, atque alteri ejusdem nominis tit. S. Priscæ presbytero cardinalibus, Apostolicæ Sedis nuntiis, ut in Angliâ divulgandum curarent: quod in cæteris pariter locis factum revocari in dubium non potest. Legarat porro in Angliam eos cardinales Pontifex una cum Guillelmo Testa cardinale, ut graviore inter proceres discordias sopirent; qui cum a perduellibus mare trajicere prohiberentur, Pontifex ipsos ea instruit auctoritate, ut Acta publica in illos confecta tam in ceterioribus quam ultramarinis locis promulgarent ², præterea pari potestate utrobique imposito ipsis munere fungerentur ³ imperarentque ⁴ religiosi viris, ut ab Angliâ in terras citramarinas se conferrent. E quibus colligitur, Angliam ob perduellionem in regem concitatum, atque iter Apostolicis nuntiis interclusum Ecclesiastico interdicto devinctam fuisse. Suffectus vero est alteri cardinalium Guillelmo Testæ Guillelmo e Baleno, cui denarii S. Petri in Angliâ, Walliâ, Hiberniâ, ac Scotia colligendi provincia data est ⁵. Sed ad institutam orationem revertamur.

9. *Saraceni intestivo bello distracti.* — Affulsisse tunc egregiam restituendæ Christiano cultui Syriæ spem, refert Jordanus ⁶ cum Saracenos gravissima intestina bella attrivissent, in quorum medio ardore soldani Bibarsincher, Naboyseher, Mercendal et Camelinus a soldano claudo extincti essent: Carasanchor vero, qui Christianis sacris initiatus, Antiochena ditione pulsus, Carbandam regem Tartarorum, quem oratores ad Pontificem pro excitanda Occidentalium in Palestinam expeditione misisse vidimus, commovisset in Saracenos. Cujus belli conversiones memoratus auctor his verbis narrat: « Carasanchor quoque Christianus fuit, dives valde et potens, qui dominabatur in contrata Antiochiæ et Semi, qui fratrem soldani interfecerat. Seraph per dictum soldanum claudum Euphratem transire, et cum thesauris suis ad Tartaros fugere coactus est, et induxit Carpendam, ut contra duo castra soldani super Euphratem sita veniret accessum, quorum unum vocatur Clerachembe, alterum Elyere: sunt autem ipsa castra in confinio Tartarorum ultra Euphratem: promiserat enim Carasanchor, de Castellanis et habitatoribus castrorum confidens, quod cito et leviter Tartaris traderetur; sed mutatis Castellanis ac cæteris per soldanum, promissum implere non potuit: et fuisse dicitur in illo exercitu ultra mille millia bestiarum cabalinarum. Post mensem autem obsidionis propter defectum herbatum, et quia morbus, vulgariter dictus pedana, equos invaserat; quia etiam soldanus cum magno exercitu

in Damasco (Damasceum) venerat, habita deliberatione Carpendas ac deducendum æstivum tempus ad contratam Baldacensem transiit, misitque ad fratrem suum Henregi, qui sua concessione in Turchiâ dominabatur, veniebatque ejus jussu contra soldanum, ut rediret et ipse ». Hæc iisdem verbis repetit Sanutus ⁷, notatque sultanum illum quem evertisse Ptolemaidem et Latinos Syria populisse vidimus, a Carasanchor Christiano trucidatum fuisse. Tum superioribus addit hæc verba: « Ex his omnibus liquet aperte, quam debitata sit Ægypti soldani potentia, quam apta tempora populo Christiano ad faciendam vindictam in nationibus, et increpationem in populis sceleratis ». Non minus Catholicos intestinæ dissensionem in Occidente Orienteque implicuerunt, ad quas sedandas studium collocatum est.

10. *Genueses insurgunt in Cyprum.* — In Oriente quidem Genueses, ut injusti doloris ulciscendi causa paucis ante annis Rhodum, concitato in eam Madaeliâ Saracenorum principe, in discrimen conjeceant; ita modo ex nimia vindictæ aviditate invadendæ Cypro non sine rei Christianæ damno imminabant. Ad quod bellum sopiendum Pontifex Genueses hortatus ⁸ est, ut concordie conciliandæ faciles se exhiberent. Inde vero discordiæ causa eruperat: dum in Armenia Henricus rex Cyri in vinculis tenebatur, excitata Famagustæ seditione, in qua multus utrinque sanguis fusus est, Genueses exasperati, quod Amalricus Tyri dominus, qui tunc regni habenas moderabatur, in Famagustanos cives, vindictam exposcentibus Genuensibus, non animadvertisset, cum ipsi Genueses seditioni causam dedissent, eo extincto, suos ad Cyri regem vinculis solutum oratores vindictæ apud eum in Famagustanos persequendæ causa miser: quibus ardentibus instantibus cum responsum esset ab rege, ex legum æquitate factum iri satis: ac negantibus Famagustanis objecta a Genuensibus crimina, imo opponentibus, aliquos et civibus ab ipsis casos; respondit oratoribus rex, ut ipsi Genueses, qui in ea criminis labe erant aspersi, plecterent; se vicissim in reos Famagustanos legum severitatem exerciturum. Ad quæ oratores cum dicerent, ad expetendam tantum ultionem non ad damnandos suos venisse; Cyri rex in Famagustanos inquirere superpersedit.

Mox Genueses suos e Cypro excivere, promulgaverique impune Cyrios lædi posse. Quam occupati occasionem nonnulli, cum fingerent oratores ad regem devehere in trirēnibus improviso impetu Paphensem civitatem, nihil hostile mententem, vastarunt: necdum satiata ira, classem validam ad invadendam Cyprum instruxerunt: cuius bellici apparatus fama permotus Pontifex, ut rei Christiane periclitanti consuleret, Henricum Romanorum imperatorem precibus urisit, datus

¹ Reg. post eand. Ep. — ² Lib. VII. Ep. cur. XXXVI. — ³ Ep. XXXVIII. — ⁴ Ep. XXXVI. — ⁵ Ep. XXVIII, XXIX, XXXI. — ⁶ Jord. Chr. Ms. Vat. sign. num. 1360.

⁷ Sanut. l. III. p. 13. c. 11. — ⁸ Lib. VIII. Ep. com. CCXXVII.

IV kal. Maii litteris ¹, ut Genuenses a suscepto consilio adduceret. Eodemque pane exemplo ad Genuenses magistratus scripsit ², ut bello abstererent, in eaque re studium et amorem, quo in Romanam Ecclesiam erant affecti, explicarent.

11. *Henricus imperator in Robertum Siculum animadvertit lata sententia quam Clemens infirmat.* — Comparabant se alteri ³, non minus rerum Orientalium instaurationi, pernicioso atque exitiali bello Henricus imperator ac Genuenses ipsius partes adversus Florentinos et Robertum Siciliae regem secuti. Haeserat nimirum alte accepto ab iis injurie dolor, qui superiori anno imperialem ejus consecrationem disturbari nisi essent, compluresque in ipsum ad defectionem concitassent. In quos antequam armorum omnem molem converteret, legibus agere constituit: ac post leviora in Florentina ditione confecta praelia Pisas nono Martii die reversus, Florentinos, lege majestatis postulatos, gravioribus poenis affecit ⁴. Intendit etiam Roberto Siciliae regi iudicium, ac non contentem, ut imperii proditorem lege majestatis damnavit, et Provinciae comitatu, et Siciliae regno deturbandum pronuntiavit. Extat ⁵ latae in eum sententiae formula apud Albertinum, Mussatum, Albericum ⁶ Rosatum et Rebdorfum ⁷ in qua haec ei vertit criminum, ubi ipsum augustali beneficio amplissimas terras obtinere est praefatus.

12. « Ipse, inquit, inter ceteros suae malignitatis conatus, licet antequam imperialis coronationis causa proficisceremur ad Urbem, per suas litteras speciales pluries culmini nostro scripsisset, quod ipse (sicut ex causa praedicta debebat, et nos; qui nec opere, nec verbo gravavimus, nec gravare, sed potius gratiose tractare intendebamus eumdem, ex puritate conscientiae credebamus) ad exhibendam nobis debitam reverentiam et honorem tam in dicta coronatione quam alibi intendebat, et ad id pro viribus se parabat ». Secutus quidem Robertus initio egregia Clementis in Henricum studia, cum illum Pontifici futurum additissimum putaret ingredientem Italiam favit, illius amicitiam affinitatemque, interprete etiam Pontifice, exoptavit ⁸; misitque Genuam oratorem, qui Caesari Provinciae, Pedemontii, Folkalqueriique comitatus regio nomine acceptos ritu solemniter ferret. Sed cum Henricus eos comitatus beneficiarios asserere Roberto negasset Genuae ⁹, pollicitus Romae illorum jura donaturum, petitam affinitatem respuerit, Astam juris Pedemontani comitatus, qua Gibellinae factionis opera erat potitus, non restitueret, everteret Guelfos Roberti socios ¹⁰, et cum ejus hostilibus coitiones iniret; suspicatus est Henricum versare dolos simulato pectore, et aucta

confirmataque ex imperiali inunctione potentia, controversa vetera imperialia jura, tot disceptata bellis, ab ipso repetiturum. Dolens itaque non prohibuisse ipsum ingressu Italiae, ut stantibus adhuc Turrianis potuerat, apertum bellum movit, ut majores progressus abrumperet, in quo gesta a Roberto narrat Henricus in suae sententiae serie.

13. « Confederationes tamen, conspirationes, uniones, et ligas in offensam et impedimentum processus Caesarei una cum Florentinis, Lucanis, Senensibus et aliis nostri Romani imperii subditis in Lombardia et Tuscia, ut eos in rebellionem praecipitet et caecitatis foveam, omne contrarium sicut exercuisse dignoscitur per se suosque procuratores, nuntios et ambasciatores in nostrae majestatis injuriam et offensam, et impedimentum processus Caesarei facere procuravit et fecit. Tractavit etiam, quod civitas Cremonae, Parmae et Rhegii, quae sub nostra obedientia existebant, contra nos et imperium rebellarent, inducendo tam communia ipsarum civitatum, quam subditos nostros praedictos ad rebellionem hujusmodi, et in eis ad id pollicendo auxilium, consilium et favorem; et nihilominus gentes dicti Roberti ejus fultae favoribus, suaeque nequitiae conscii et ministri, civitatem Astensem et castra Valentiae casalis S. Evasii, et alias nonnullas civitates et castra provinciae Lombardiae, quae mandata nostra juraverant, et nos in dominum recognoverant, et officiales nostros receperant et habebant, officialibus ipsis exinde violenter ejectis, nequiter occuparunt, et occupatas et occupata pro Roberto retinent.

14. « Suprascriptus denique Robertus Joannem fratrem et stipendiarios Romam ead videlicet intentione transmisit, ut Urbe, si posset, suae conditioni dolose subjecta vel saltem turbata, in ejus periculo nefandae seditionis immisione dictae coronationis impediret solennia ». Nonnullisque interjectis, quibus ipsum iter ad Basilicam principis Apostolorum ad accipiendum imperiale insigne abruptissime queritur, et in procinctu ad omnia fuisse ac servata iudiciorum forma ipsi, ut flecteret ad officium, diem dixisse, refert; alias Roberti injurias: « Ipse Robertus, dum in Urbe praedicta causa praedictae coronationis essemus, et dilectissimi nostri Pisani, qui inter ceteros nostros subditos fidelitatis ac operis sinceritate renitent, galeas et gentes Romam ad nostrum servitium et honorem mitterent, galeas ipsas in nostrae majestatis injuriam invadi, spoliari et gentes praedictas capi et incarcerationi et carcere delinere fecit etc. » Subjicit, ut Robertus auxiliares copias Florentinis, in quos ut perduelles Caesareae aquilae motae fuerant, submiserit, aliaque patrarit facinora: « In retardationem, ut ait, negotii Terrae-Sanctae, ad quod, teste Deo, qui omnia novit, totis cordibus et affectibus anhelamus ». Sed dolo plena est haec vox, cum potius juncto cum Roberto foedere, et pace Guelfis restituta sacram expeditionem Henricus

¹ Post Ep. XXIX. — ² Ibid. — ³ Jo. Vill. l. IX. c. 48 et seq. Ant. 11. p. tit. XXI. c. 2. § 8. — ⁴ Jo. Vill. l. IX. c. 48. — ⁵ Apud Alber. Mussat. l. XIII. c. 3. — ⁶ Alberic. Ros. in l. Quasimus c. ad leg. jul. majest. — ⁷ Rebdorf. in Annal. — ⁸ Clem. lit. ex Arch. Avi. num. 345. — ⁹ Nauch. vol. 2. gen. 44. — ¹⁰ Alb. Mussat. in gestis Henr. Jo. Vill. l. IX. c. 9, 15.

promoturus fuisset. Exaggeratis demum Roberti injuriis, hac enim sententia percellit:

15. « Ut culpa supplicium timeat, et virtus retributionem exspectet, Roberti eligimus domare superbiam, et presumptionem erectam contere, ipsumque a statu suo quantumque sublimi deponere, cum præmisso sit læsæ majestatis crimine reus; universis et singulis dignitatibus, quocumque titulo comprehensis, quibus se intulit et corat, auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus et privilegiis; provinciis, comitatibus, civitatibus, castris, terris, villis et aliis feudis, vassallis, bonis, rebus, juribus et jurisdictionibus universis, tam perpetuis quam temporalibus, quos, quas et quæ habet et possidet, vel quasi, sen habuerunt et possederunt hactenus quomodolibet ipse vel sui prædecessores; privamus eundem Robertum rebellem, profiditorem et hostem imperii, dictæque majestatis crimine reum de toto prædicto, imperio exanimamus et diffidamus ipsum, si quo tempore in nostram et imperii fortiam pervenerit, vita per capitis mutilationem privandum, in his scriptis sententialiter condemnamus, etc. Actum Pisis in præsentia nostrorum principum et baronum, ac populi multitudinis copiosæ VIII kal. Maii, regni nostri anno quinto, imperii vero anno primo ».

16. Elatus nimio in ferenda ea sententia acceptarum injuriarum dolore imperator, justitiæ melas transgressus est: si enim ea ditione, quam imperii beneficio et auctoritate oblinebat, exuere potuit; nequibat tamen Sicilia regno spoliare, aut ipsi obnoxios populos sacramenti religione exsolvere: quippe Sicilia non imperii sed Apostolicæ Sedis beneficio stipendiaria erat, Robertique judex legitimus Pontifex, apud quem judicium regi intendendum foret; tum etiam quæ extra imperii fines commissa crimina objecerat, non ab imperatoria sed Pontificia auctoritate essent plectenda, ut abunde illum arguit Clemens in Apostolico edicto, quo Henrici sententiam ut multis injustam capitibus, ad Pontificum jus, quod Henricus invaserat asserendum rescidit. Præcipuum nos hujus edicti Pontificii partem delibamus, ad historiæ veritatem illustrandam: « Regem extra districtum imperii in regno scilicet Siciliae notorie ac continue tempore supradicto morantem, citare non potuit imperator: nec citatio, si quam forsans intra imperii fines fecit, citatum extra imperium constitutum arcavit.

« Nos quoque, regis ordinarius judex, quod ad imperatoris judicium citaremus, vel citari aut remitti faceremus eundem nequaquam fuimus requisiti. Imo licet ad nos et curiam nostram temporibus illis rumores frequenter de curia imperatoris venirent, et juxta eum etiam quidam ex fratribus nostris essent; prius tamen dictæ sententiæ promulgatio, quam aliquid de processibus antee-

dentibus ad audientiam nostram pervenit. Denique licet rex ipse terras aliquas ab imperatore tenere dicatur in feudum, non tamen in eis, sed in regno præfato domicilium suum fovebat; unde imperator in ipsis personam nullam ratione terrarum hujusmodi, nisi ex natura feudorum debitam, superioritalem habebat. Quod si punitio criminis, intra districtum imperialem commissi, ad imperatorem forsans pertinuisse asseratur, verum est quidem, si in eodem districtu fuisset inventus delinquens, vel ad illum more remissus. Dicine ergo sententia incruit, quæ a judice, qui per regem tute adiri non potuit, et in loco notorie, ut præfertur, non tuto in absentem nec citatum legitime, ac inauditum, per consequens et indefensum non maturo fuit judicio, sed præcipiti, et præsertim de tanto crimine, promulgata?

17. « Rursus non est silentio relinquendum, quod ipse rex noster et Ecclesiæ Romanæ ratione regni prædicti notorie subditus, homoque ligius et vassallus, ac in eodem regno, non ut præmittitur, in imperio, certum et notorium suum habens domicilium, ac originem inde trahens, imperatori eo modo non subfuit, quod in eum crimen læsæ majestatis commiserit, quantumlibet omnia in sententia supradicta contenta veritatem indubiam contineret. Sicque nedum non jure, imo nec juris colore tulit imperator sententiam supradictam regem ex causa, quæ veritatis substantiam non habebat: propter quam etiam, quatenus in eo fuit, regem eundem privando regno et regia dignitate, ac terris etiam et aliis, et jurisdictionibus perpetuis et temporalibus, quæ sub eo nullatenus vel ab eo, sed a nobis et sub nobis tenebat; necnon procedendo contra regem eundem ex illis, quæ per ipsius stipendiarios ac nonnullos imperatoris ejusdem subjectos per malitiam et instigationem regis ipsius contra eum fuisse commissa in urbe dicebat, cum etsi illa fuissent ibidem revera commissa, punitio tamen eorum in regem, veluti extra districtum imperii commissorum, ad imperatorem nullatenus pertineret ». Et infra:

18. « Absolvendo quoque ab omni fidelitate, obligatione, servitio, promissione ac pacto provincias omnes, civitates et castra et loca, ipsiusque vassallos et feudatarios et alios quoslibet, eidem regi quomodolibet obligatos, cum includerentur in absolute hujusmodi terræ et personæ nobis et Ecclesiæ Romanæ subjectæ, propriæ terminos potestatis excessit, in messem nostram mittens perperam suam falcem. Cæterum defectus supplementio, circa processus adhibita supra dictos, non tantum valet ad justificationem ipsorum et sententiæ supradictæ, quantum ad eorum sugillationem et notam, cum nullam super præmissis potestatem haberet imperator in regem, sibi alias, ut præfertur, non subditum, non citatum legitime, aut remissum, et extra districtum

¹ Clem. I. Pastoralis de sent. et re jud. c.

ipsius continue ac notorie consistentem; nec prædicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset de ratione referri, per quæ de crimine, præsertim sic gravi, delato defensionis, quæ a jure provenit naturali, facultas adimi valuisset, cum illa imperatori non licuerint, quæ juris naturalis existunt.

« Ut igitur sicut memorata sententia juris caret effectu, sic auctoritate et nomine rei caret judicate, ut nec in opinione communi aut vulgi ab iis nomen habere sententiæ mereatur: ut etiam in magnum justitiæ ac pacis obsequium scandalosis occurramus periculis, quæ cum nostræ et Ecclesiæ provinciarum multarum, regnorum et gentium turbatione non modica possent occasione ipsius pro tempore suboriri; nos tam ex superioritate, quam ad imperium non est dubium nos habere, quam ex potestate, in qua vacante imperio imperatori succedimus; et nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex regum et Dominus dominantium nobis licet immeritis, in persona beati Petri concessit, sententiæ et processus omnes prædictos, et quicquid ex eis secutum est vel occasione ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse ac esse omnino irritos et inanes; nullumque debere aut debuisse sortiri effectum, seu nocumentum aut notam afferre cuiquam, vel quomodolibet attulisse: ipsosque nihilominus quatenus processerunt de facto, et quicquid ex eis secutum est vel eos, vel in posterum sequi possent, in irritum revocamus ».

19. *Clementinum istud decretum oppugnatum a Marsilio, defensum a Pighio.* — Declamavit postea adversus hoc Clementis decretum impius hæresiarcha Marsilius¹, qui conditam a Christo Ecclesiasticam hierarchiam, ut Ludovico Bavaro blandiretur, evertere molitus est: non ferens enim supremam potestatem quam Rom. Pontifex in omnes Christianos nullo regie imperatorieve dignitatis discrimine obtinet, virulentam ad reges ac principes apostrophen in nefariis scriptis inseruit, qua Clementis traducit sententiæ, contenditque falsum esse traditam a Christo plenitudinem potestatis, qua Casareum edictum revocari possit. Contra cujus venenata scripta, ubi a Lutheranis evulgata tuere, scripsit Albertus Pighius², e quo hæc delibamus:

« Nec quidquam, inquit, præter nudam meramque veritatem continet Clementina illa, *Pastoralis*, cui ille tam petulanter insultat *de sent. et re jud.*, nam si, quod supra evidenter demonstravimus, ad auctoritatem capituli hierarchiæ Ecclesiasticæ pertinet omnia membra Ecclesiastici corporis in officio continere, excessus corrigere, eorum præsertim, qui secundum ejusdem hierarchiæ formam nulli alteri Ecclesiæ membro subsunt quam capiti, tu non vis latam ab hujusmodi aliquo

injustam iniquamque sententiæ posse retractari auctoritate capituli, aut si de jure non subsistat quod ille fecit, nullam declarari. Habuit, habet et habebit, etiam si te rupeis, illam auctoritatem super universa membra Ecclesiastici corporis caput ejusdem, quod a Christo nobis institutum est: hoc autem esse Romani Pontifices successores Petri libro iii et iv irrefragabiliter demonstravimus. Itaque quod ille tanquam vanitatis præco, scilicet valenter atque impotenter clamat regibus, principibus, populis, per dictam Clementinam, secundum omnem ejus suppositionem apertissime falsam, omnibus summum præjudicium fieri: omnes siquidem secundum ejus sententiæ subiectos esse auctoritati Romani Pontificis, quod nullis modis ferendum vult; ego contra veritatis verus præco clamo et valenter clamo, illum esse lividum detractorem veritatis, non præconem sed hostem et adversarium, pietatis eversorem, et pro pace, cujus se defensorem prædicat, Ecclesiam Christi confundere turbis, rixis, seditioibus, bellis innumerais. Vobis quoque dico principibus, regibus, populis, omnibus denique, qui se gaudent intra Christi ovile contineri, ut libenter, diligenter, et humiliter illi subsistat, cui Christus mandavit sui ovilis curam et regimen. Nulli hoc eniquam fore præjudicium, sed læro maximo: hæc enim via illam felicitatem assequemini, ob quam in hoc Christi regnum congregati sumus. Tu mihi dic, qui pacem defendere te prædicas, quo pacto pacem conservabis in domo Ecclesiastica, nisi omnem in eadem auctoritatem civilem subdas auctoritati Ecclesiasticæ hierarchiæ capituli? Sunt in domo Ecclesiastica principantes nulli, civilesque magistratus gerentes, quorum nemo subditur alteri, nec alium supra se recognoscunt principantem civiler, ut imperator, rex Galliæ, rex Hispaniarum, Angliæ Scotiæ et alii plurimi inter hos si quando surgit quæstio et controversia nisi illos subesse volueris communi totius Ecclesiæ capiti, cujus est membra omnia officio continere, pace et concordia, numquid non erit necessarium, ut continuo armis decernatur omnis exorta inter eos controversia ejusmodi? Numquid non continuus bellis tumultuabitur domus Ecclesiastica? Quod si contra hos facies omnes diligenter fideliterque, ut tenetur, subesse communi totius Ecclesiæ capiti, numquid ille sua auctoritate cui obedire debent omnes, qui Christiano censentur nomine, non facile componet exortas omnes quæstiones et controversias? Numquid pro continuis bellorum tumultibus, quæ tu defensor pacis inducis, excitas, foves, tot in Ecclesiastica domo principantes, nec sibi mutuo, nec illi superiori subiectos constitutens, non viderimus in eadem vigere pulcherrimam pacis pulchritudinem? Et quæ est alia causa bellorum inter nos plusquam civilium, quibus Christiani fratres in viscera fratrum innocentem ferrum stringimus, nisi quia principes nostri inlideles et inobsequentes filii? Nisi

¹ Marsil. in defensione pacis. — ² Pigh. de hierarch. Eccl. l. v. c. 12.

quia a te, inique similibus pestilentissimis consiliaris ducti vestris persuasionibus ejusmodi pii patris Ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis, ipsos omni studio ad Christianam pacem exhortantis monitis, in totius Christianæ reipublicæ confusione, perniciem, et excidium rebelles et contumaces sunt? » Haec enim Pighius. Cæterum Marsilii veneno imbutus Ludovicus Bavarus postea in Francfortensibus cælibus, dum Romanorum Pontificum quater auctoritatem moliebatur, apud Ecclesiæ perduelles quæstus est inter alia, editam fuisse a Clemente superiorem Constitutionem, quasi Cæsareæ dignitatis fastigio detraheret. Sed demum ecidit irriti ejus conatus, vicitque Romana Ecclesia, atque a Carolo IV imperatore, ut suo loco dicitur, omnia Bavari gesti rescissa sunt, ac principis suæ temeritatis veniam a Pontifice poposcerunt.

20. *Bellicus apparatus in Robertum.* — Antequam vero memoratum decretum ederet Clemens, Apostolicas curas ad propulsandum a capite Roberti regis, quem gratia consequabatur, atque etiam nonnullis difioni Ecclesiasticæ obnoxius urbibus præferebat, imminens periculum, ac regnum Ecclesiæ vectigale defendendum admovit: Henricus enim, omissis Florentinis, a quibus ipsius exercitus male acceptus fuerat, belli molem vertere statuerat in Robertum, cui Florentinos ad quinquennium, eoque labente ad triennium aliud reipublicæ gubernacula delulisse, cum se imperatoris sustinendæ potentiae impares fore metuerent; eorumque exemplo Lucaeos, Pisterienses, ac Prætenes ipsum sibi præferebant, relict Joannes Villanus¹, cum eo everso, cæteros ad obsequium procubituros spes esset. Utque victoria facilis potiretur, cum Friderico rege Trinacriæ ac Genuensibus armorum societatem juxit, præcepitque ut ingentem trirremum ac navium numerum compararent: in Germania novum milium delectum imperavit; atque in Insubria et aliis Italiæ locis Gibellinae factionis sequaces ad signa jussit concurrere. De quo bellico apparatu hæc Albertinus Mussatus historiæ commendavit²: « E Janna galeas xxv, e Pisis xii, cum armamentis apparatusque ad omnem belli navalis congressum disponens; jamque portibus expositis nullis induciis munus suis copiis computavit: has ultra Fridericus Sientorum rex octo et viginti promptissimo obtulit obsequio. Increbuit hoc per Italiæ civitates longe lateque novum, quod et trans Gallicæ Alpes allatum est, invadendum in Apuliæ regno Robertum multa classe, viribusque illi peritimescendum; unde ad Philippum Francorum regem indicante Roberto delatum est, etc. » Subjicit auctor, ut Philippus rex Francorum, qui nullam antea suspicionem de Henrico, ut qui in regia Gallica militari baltheo cinctus, et in equestri munere educatus fuerat, in Gallicum nomen

conspiraturum; ea percussus fama, tuendum Robertum, impenditque inde rei Christianæ pericula avertere decreverit: ac primum oratorem ad Pontificem, ut Henricum a cæptis coaceret, additis hæc litteris³ submitit:

« Sanctissimo in Christo patri domino Clementi, divina providentia sacrosanctæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Philippus gratiæ Dei rex Francorum, devotum pedum oscula beatorum.

« Ad nostrum alias quorundam magistrorum relatu, et nunc ex assertione clarissimi consanguinei nostri principis Achaiæ pervenit auditum, quod magnificus princeps Henricus imperator Romanorum, Apuliæ, Siciliae et alias terras proprias illustris principis Roberti regis Siciliae consanguinei nostri clarissimi debellare proponens, ad ipsius exhæredationem suos intendat exercere conatus, turbando pacem universam Christianorum, impediendo negotium passagii Terræ-Sanctæ in universale et specialiter Romanæ Ecclesiæ, cujus dictæ Terræ patrimonium proprium esse dignoscitur, excidium et jacturam. Cum igitur nos prædicti regis Siciliae, qui de consanguinitate nostra traxit originem, et de nesra domo regia processit, exhæredationem non de facili sustinere possemus, beatitudini vestre super hoc alias scripsimus, ut consideratis incommodis, quæ ex præmissis si, quod absit, contingerent, sequeretur, ad occurrendum tantis et talibus periculis velit vestra sanctitas in hac parte de competenti remedio celeriter providere, ne propter hujusmodi incommoda possit dictæ Terræ-Sanctæ negotium retardari, vel totaliter impedi. Verum cum imperatore in prædictis non intellexerimus suum propositum divertisse, quinimo parit se diebus singulis ad eadem, vestram iteratis precibus clementiam deprecamur, quatenus imminentibus periculis occurrentes, prout ad vestrum spectat officium, in prædictis sic celeriter tale remedium apponatis, quod pacis pulchritudo servetur, negotiumque passagii Terræ-Sanctæ, quod alias fieri posse non credimus, impedi non debeat aut turbari, et ne cum velletis super his aliis alias occurrere, tunc commode non possitis; dictumque regem et subiectos dignetur vestra sanctitas specialiter commendatum habere. Dat. Parisiis xii Maii ».

21. Flagitasse inter alia regio oratores a Clemente, ut potius latam ab Henrico in Robertum sententiam Pontificia auctoritate convellerent, quam rescindi ab Henrico imperaret; id vero a Pontifice postea factum narrat Mussatus: præterea Clementem Philippi oratoribus respondisse, tres cardinales legates ad Henricum ituros, ut imminenti ea bella componeret; cumque validiora a Pontifice remedia adhiberi exposcerent Philippi oratores, Clementem tum ad tuendum Neapolitanum regnum Ecclesiæ vectigale, tum ne decreta

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 55. — ² Muss. l. xvi. c. 2.

³ Ext. apud Albert. Muss. l. xvi. c. 3.

in Concilio Viennensi Philippo illius imperatore expeditio Syriaca disturbaretur, cum necesse esset Gallicana arma in Henricum averti, anathemate omnes, nullo regie imperialisque dignitatis discrimine, percussisse, qui bello citiorem Siciliam adorarentur. Concepta est hisce verbis Apostolica sententia ¹.

« Clemens, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Nuper, multorum fida relatione percepto, quod nonnulli in diversis locis et partibus præparabant stolum galearum, et alios faciebant bellicos apparatus, quosdam ipsorum ex certis tenebat conjecturis exorta suspicio, quod regnum Siciliæ seu terram citra farum, quæ de regno ipso fore dignoscitur, quæ ad nos et Rom. Ecclesiam pertinent pleno jure, et quas charissimus in Christo filius noster Robertus rex Siciliæ illustris, nunc pro Ecclesia prædicta vassallus, a nobis et eadem Ecclesia tenet in feudum hostiliter invadendum vel offendendum, stolum et apparatus hujusmodi, quamvis hoc vix possimus credere, parabatur; nos Ecclesiæ præfate ac nobis, et regno et terræ prædictis, quæ velut recreationis nostræ pomerium delectabiliter intuemur, et in Apostolici pectoris medio præ multa dilectione portamus et adversus talium molimina providere volentes, ac periculis animarum, corporum detrimentis, bonorum dispendiis, et gravissimis scandalis, et irreparabilibus incommodis Terræ-Sanctæ, quæ possent ex iis, si procedi quod absit, ad illa contingeret, merito formidari, salubriter obviare, præsertim cum simus parati omnibus de ipso rege Siciliæ conquerentibus justitiam exhibere, universis et singulis clericis et laicis, eujuscumque conditionis, ordinis, status, dignitatis, vel præeminentiæ fuerint; etiamsi Pontificali, vel imperiali, sive regali aut quacumque alia præfulgeant dignitate; ac universalibus, communitatibus, et civitatibus quibuscumque, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, et expresse precipimus, ne dictum regnum aut terram, seu partem vel aliqua eorum, vel alterius eorumdem loca per terram vel mare, quocumque colore quæsito, invadere vel offendere, aut propter hoc recipere vel exhibere stipendia, sive galeas seu alia vasa maritima dare, locare, commodare, titulo quocumque concedere, seu remigare in eis, vel eisdem galeas seu vasa conducere quovis modo præsumant; sive præstare super his præsumptoribus ipsis auxilium, consilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte.

« Nos enim in omnes et singulos qui contra inhibitionem et mandatum hujusmodi venire præsumperint, etiamsi, ut prædicatur, Pontificali, aut imperiali, seu regali vel quavis alia præemineant dignitate, de fratrum nostrorum consilio excommunicationis, quam eo ipso incurrant sen-

tentiam promulgamus: eorumque terras et loca ipsorum et quaslibet alias communitates ac universitates et civitates, contra præmissa vel præmissorum aliquid attentantes, Ecclesiastico subjicimus interdicto, etc. » Infligit alias pœnas omnibus privilegiis, muneribus, honoribus ac bonis, quæ ab Rom. Ecclesia acceperint, delurbatum iri: præterea prout ipsorum temeritas in se Pontificiam severitatem exasperavit, legum acerbiter intentat. « Actum apud Castrum Novum Avenionensis diœc. in palatio ipsius Castri II id. Junii, Pontificatus nostri anno VIII ».

22. *Invasa Calabria ab Henrico contra Clementis decretum.* — Non eo edicto Apostolico Henricus imperator ac Fridericus rex a susceptis perdendi Roberti, invadendæque Siciliæ consiliis revocati sunt, sed ad bellum se comparare perrexere: Genuenses enim, urgente Henrico, Irimes imperatas instruxere, ac præfecto classis Lamba Oria cum Pisanis in Siciliam citiorem vela direxere: Fridericus vero rex Trinacriæ præscripta die, quinta scilicet Augusti, Messana solvit, confecta quinquaginta tririum classe, atque in Calabriam excensionem facta, Rhegium et alia loca in suam potestatem redegit, ac plures adversus Robertum rebellionem movere. Ne autem hujusmodi Siculi regis hostes pietatem ex animis, spretis censuris Apostolicis, quæ in Siciliæ invasores positæ erant, eiecisse viderentur, Pontificiam sententiam in eum sensum detorsere, non defigi anathemate eos, qui Robertum regem læderent, modo ab inferendo regno ullo damno sibi temperarent. Ad quorum futes cavillationes refellendas novo Diplomate VIII idus Septembris edito promulgavit Pontifex, omnes qui Roberto aut Siculis ullam inferrent injuriam, sive regia sive Augustali dignitate pollerent, quibus verbis Henricum et Fridericum designabat, anathemate aliisque pœnis percelli.

23. « Clemens, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Noviter ad nostri Apostolatus auditum publica fama non absque grandi admirationis causa perducto, quod nonnulli, pacis utique æmuli, mundi, veritatis et odii inceptoris, suum quærentes in magnatum forsanurbationibus sabbatismum, suaque in alienis dispendiis commoda prosequentes, damnabili præsumunt præsumptione asserere, perversaque persuasione non metuant suadere, quod nostri processus ad invadentes seu offendentes personam, ut eorum utamur verbis, Roberti nati claræ memoriæ Caroli Secundi intra dictum regnum, dummodo tales offensores seu invasores dictum regnum alias non intendant offendere vel invadere, minime se extendunt; nos quanquam vis verborum processuum prædictorum et verba, nostraque intentio temerariam ipsorum calumniosamque interpretationem clare refutet, et refellat aperte; nec profecto apud sane intelligentes veritatur, sicut nec verti debet,

¹ Lib. VIII. Ep. cur. cx. est. etiam apud Muss. I. XVI. c. 5.

in dubium, quin sententiæ in dictis per nos processibus promulgatæ, etiam ad prædictos invasores seu offensores dicti Roberti regis Siciliæ intra regnum et terram prædictam; quinimo et ad quorumcumque regnicolarum et aliorum intra dictum regnum existentium invasores, seu offensores huiusmodi se extendant, etc. » Aditise ad dissipandas huiusmodi artes, atque excusationum colores delendos, anathemate poenisque aliis gravissimis incussis cunctis, sive regia sive imperiali dignitate fulgeant, prohibere, ne in Siciliam hostili furore irrumpere, aut grassari mari audeant, aut Roberto regi Ecclesiæ fiduciario quoquo modo ullam injuriam inferre; tum subdit: « Prohibemus expresse, ne huiusmodi seu priores nostros processus et sententias, quas in suo robore volumus permanere, interpretari aut exponere, seu intellectum et sensum ipsorum et verborum in ipsis contentorum interpretando vel exponendo malitiose ad aliud, quam littera ipsa sonat, distorquere aut in aliquo depravare præsumant. Nos enim in universos et singulos, contra prohibitionem huiusmodi facere præsumentes, excommunicationis sententiam promulgamus, etc. Dat. in prioratu de Grausello VIII idus Septembris, anno viii ».

24. *Henrici imperatoris obitus, et illius in Romanam Ecclesiam consilia.* — Discusserat jam divinum Numen Roberto regi Ecclesiæ studiosissimo impendens discrimen, sublato paucis ante diebus Henrico imperatore infensissimo ejus hoste, qui cum acceptarum nimis injuriarum tenax vibratum a Christi vicario in Siciliæ regni Sedis Apostolicæ vetricialis invasores Ecclesiasticum fulmen sperneret, et censuras inani verborum furore deludere arbitraretur, praeferretque utiliorem Christianæ reipublicæ paci, inopinata morte in ipso imperii limine cursuque victoriarum extinctus est. Ipsum censuris devinctum fuisse, neque ea religione solvi poposcisse, refert subjectis verbis Bernardus¹: « Tandem præfatus Henricus, non sano usus consilio, contra juramenta fidelitatis et promissionis per eum præstita veniens, et jura Ecclesiæ Romanæ offendens, discordavit cum præfato Clemente papa, ut legitur in Clementinis Constitutionibus. Extra de jurejurando Romani principes, et factis processibus contra eum, tandem idem papa in eum excommunicationis sententiam promulgavit. Hic Henricus imperator, nullo absolutionis beneficio petito nec obtento ab Apostolica Sede ab excommunicationis sententia contra eum lata et sibi prius intimata, obiit apud Bonum-Conventionem in Tuscia, in festo S. Bartholomæi, regni sui anno v, Dominicæ vero Incarnationis anno accexiii, delatumque fuit corpus ejus apud Pisas et sepultum in Ecclesia cathedrali ». Scripsere recentiores, necatum veneno Henricum, atque in crimen vocare ipsius confessorium, virum religiosum Ordinis Prædicatorum, quem aiunt a

Guelpha factione subornatum sacram hostiam veneno livisse; alii venenum in calice, cum absolutionem porrigeret, miscuisse. Sed ea calumnia a pietatis oribus aspersa tam facile refellitur quam objicitur, cum lex recentiorum auctoritate nitatur: at si quid præter communem ordinem trisle acciderit, cur non in divinas iras causa referri possit, cum censuras Pontificias sperneret. Cæterum veteres historici morbo naturali ipsum periisse affirmant, inter quos Jordanus hæc tradit²: « Prefectus (nimirum Henricus), neque Orngiam fluvium, peracta cæna, in fluvii ripa conscendens, tinctis ob refrigerationem in aqua cruribus, subeuntem sensit languorem, et comperta sub dextri cruris genu pustula, quæ anthrax vocatur, noctem duxit insonnem: et dato mane signo tollendorum castrorum, Bonconventum properat, pagum xii millibus a Sena distantem, ibique viam universe carnis ingressus est, regni sui anno v, imperii autem primo, mense uno et diebus xxiv, in festo B. Bartholomæi ». Consentiant Joannes Villanus³, S. Antoninus⁴, Ptolemæus Lucensis in historia Ecclesiastica Ms.⁵ (quamquam a recentiore pravum glossæma adjectum sit) et Albertinus Mussatus qui triplicem mortis causam adducit⁶, inter quas præcipua ea fuit, concepta nimirum in latere vomica, effuso scilicet in pleuram ex nimio æstu et labore sub ardenti cælo sanguine, deinde ex captata perfrigeratione concreto, Auctoris verba ad confutandas nonnullorum recentiorum calumnias, et ineptas novatorum quæstiunculas adducenda visa sunt.

25. « Triplex, inquit, illi interitus causa deprehensa est, una innati sub genu lethalis ulceris, quod physici anthracem vocant: altera scissæ ab stranguria vesicæ, quo morbo assidue laborabat: tertia pleuresi, quam misso jam spiritu vomuisse constitit. Admirabilis hæc mortalibus, et veluti fatalis nota loci ac diei interventionem identitatis: cui admirationi Corradini de Stoph adjiciebatur ejusdem sancti Bartholomæi memoranda festivitas, qua et ipse in Italia ab Carolo rege conflictus capitale post supplicium sustulit. Cavenda nimis sacrosanctæ matris Ecclesiæ offensa Christicolis, cum et hujus prædecessorem fuderit Apostolica sententia Fridericum, in quem cum prole tota veluti fulmen jaculata irreparabile tulit exitium. Et hic quoque Henricus, fœcundæ pacis vexillo in Italiam auspiciis ductus Ecclesiæ, quæ voluit obtinuit, simul ariditate fortuna: verum mutatis velis, veris ad oppositum gubernaculis, adverso sidere soluta classis profundum petit siquidem rescripti jam sola mente transgressor Apostolici, quo inhibitus Roberti regnum invadere, adverso ferente spiritu, suoapte frustratus ingenio adjuratum sibi Fridericum Siciliæ dominatorem ad Ca-

¹ J. rd. Chr. Ms. Vat. sign. num. 1960 — ² Jo. Vill. l. ix. c. 51. — ³ Ant. lit. p. tit. xxi. c. 2. § 8. — ⁴ Ptol. Luc. Hist. Eccl. l. xxiv. c. 10. — ⁵ Muss. I. xvi. c. 6.

¹ Bern. libel. de Rom. imp. Ms. Vat. libl. sign. num. 2013.

thonam Calabriae insulam invadendam, quo sibi transgrediendi pateret aditus, obstatina animadversione premiserat. Hæc quippe detestanda litis exordia ad totius terrarum orbis scandala solo advertentis Dei sopiti iudicio ». Haeclenus Mussatus, qui licet Henrico addictissimus, id tamen observat ipsum dum cum Ecclesia sensit, secundis rebus positum: ubi vero in eam cervicem extulit, repente vindicta divina obrutum. Nullum etiam veneni Henrico propinati mentionem fecere Cortusii¹, qui hæc tantummodo monumentis prodidere: « Infirmate captus solvit debitum naturale »; non Joannes Villanus scriptor candidissimus, suis Florentinis parere non solitus, quidquam tale scriptis tradidit: non S. Antoninus Villanum solitus exscribere, qui morbo Henrici obitum adscribit: non denique Ptolemæus Lucensis, de quo paulo ante memoravi², sed alius quis recentior illum eo additamento fœdavit (1).

26. Commendat Henricum, ut multis virtutibus cumulatum principem Joannes Villanus³, atque ea laude exornat, neque in prosperis elatum lætitia, neque in adversis dejectum mœrore fuisse. Quibus S. Antoninus consentit his verbis: « Fuit præfatus imperator Henricus VI, (Septimum alii vocant), vir sapiens, justus et gratosus; in armis strenuus, Catholicus et honestus: et quamvis secundum genealogiam foret mediocri conditionis, animo tamen magnus, et ut sperabatur, non infima, si longiore vita functus fuisset, egisset ». Ut magnis etiam virtutibus ornatum, cum ad imperium evectus est, a Pontifice commendatum vidimus: sed eas virtutes adepto jam imperio, pristinae fortunæ oblitus, nimio erga Christi vicarium lastu corruptus; non enim exigua ejus labe fuit, sprevisse intentatum sibi anathema et vectigale Ecclesie regnum, ipsamque ditionem Ecclesiasti-

cam invadere molitum. Et quidem refert Albertinus Mussatus⁴, Henricum ad Romam sibi subjiciendam anhélasse, et inter proceres, dum apud Podium Bonizi hyberna ducebat, Romam suam jactitasse; atque etiam antea Romanis tributa imperasse vidimus. Cum præterea Jacobus Joannis Arloti est stirpe Stephanesia tribunatum invasisset potestatem, urbanis præ munitionibus positus proceres exagilaret, compertum est, Henricum facta cum eodem tribuno coitione Urbis imperium a Romana plebecula per seditionem eblandiri meditatatum: « Illo sub magistratu », inquit⁵ Mussatus, « demum compertum est, dispositis ad hujus plebisque libitum rebus præcipue potentioribus fuis, omnia hæc parari Caesari: ipsum evocandum in Urbem, velendumque triumphaliter in Capitolium, principatum ab sola plebe recogniturum ». Subdit auctor proceres, Pontificii nempe nominis assertores, cum sibi imminere exitum viderent, conjuratione facta, tribunal in Capitolio oppressisse: « Sicque, inquit, amplissima illa Caesaris spes sorte casuque sic ferentibus sublata est ». Extant ad hunc tribunal Clementis litteræ⁶ hoc anno VI kalend. Februarias date, quibus censuras intentat, nisi a Romanis opprimendis et invadendis arcibus patrimonii B. Petri absisat, queriturque ab eo injurias Ecclesie pro acceptæ dignitatis beneficio reponi; tum ad Arnaldum episcopum Sabinese, ut perduellem ad restituenda Romanæ Ecclesie jura censuris adigeret. Prælocata tamen ea Jacobi Arloti conjuratione, Henricus ditione Ecclesiastica novis miscenda turbis, vectigale regno Neapolitano pertentando insidius non destitit⁷: « Permulta », ait Mussatus, « ad Apulos, Calabrosque ac Romanos per internuntios sciscitare, tractare polliceri, componere sedulis vigiliis ingenti animo studebat ». Tradit præterea idem auctor⁸,

¹ Guiff. et Albrig. Cort. hist. l. 1. c. 21. — ² Ptol. Luc. Hist. Led. l. XXIV. c. 40. — ³ Jo. Vill. l. IX. c. 48.

⁴ Moss. l. XI. c. 6. — ⁵ Eod. l. c. 8. — ⁶ Lib. VI. Ep. cur. xv. — ⁷ Alb. Moss. l. XVI. c. 3. — ⁸ Lib. 1. de ge l. Ital.

(1) Obiit hoc anno, mense ab annalista indicato, Henricus imperator. Qua in re consentiunt omnes; de die parum aliquod dissidium argit inter eosque scriptores, nam plerique cum Joanne Villani diem XXV Augusti S. Bartholomæo sacrum assignant. Alii cum Ferrero Vicentino, et auctore Chronici Modeticiensi, auctore Annalium Foroliviensium Ber. Jpolic. tom. XXII. diem XXIII. seu X kal. Septembris; alii denique diem XXV præferunt. Genuam emortualem Henrici diem censeo noctem inter diem XXIV et XXV Augusti intermedium que utique vox sive ad diem præcedentem, sive ad sequentem commode referri potest. Veteris mortis alii alim assignant. Rati omnes naturali morbo sublato tradunt, prout et annalista notavit. Qui tamen in eo fallit, quod veneni nomen existisse ait assertorem Labelle de illata Hæc necesse a monacho Ordinis Prædicatorum, qui incauto illi hostiam Eucharistiam veneni ditam porrexit. Id quamquam inani rumore sparsum censeo, veteres tamen quosdam habere auctores comperi. Nam præterquam quod legitur in Placato Lucensi in Vita Clementis, qui asserit hunc, fictum licet et manem rumorem tamen revera a malefactoris quosdam sparsisse auctores fame hujus Germanos commemorat Ferreris Vicentinus, quem promde de veritate Labelle hujus testimonium exhibeo. Nec sane in dubium id revocasse Germanicoravi scriptores videntur. Joannes Vitodurans, qui tunc in Germania gerebat, quæque addit proditorem eo scelere inductum fuisse, pollicitatione episcopatus, quem et deim obtinuit. Narrat vero ser pto rtem, Henricum eorum mortis sue sensitse, statimque capellatum suum monasse, et raptim liberet, ne post obitum suum, ipse necis hujus auctor nocetur, ac penes ineret. Sualentibus vero medicis, ut antieum pharmacum assumeret ad evadendum cum hostia veneni, neque scire voluit, quod adeoerum id crederet tanto Sacramento, et indignum. Id eum de genere mortis Martini Pulchris, qui anno MCCXLVIII Historiam absolvit, ad Martino Minorite, sed tamen ex fama tantummodo, probatum fuit. Tres hæc scriptores de hunc eorum quibus inter historicos mediæ ævi, tom. II vulgavit. Denique Joannes canonicus S. Victoris Parisiensis in Vita Clementis vulgavit a B. Luzio, Papat. Avinion. tom. 1, pag. 1, perhibet id quidem per ora hominum voluisse; sed medicos eorum papa affirmasse nisi se vincant in eo agnovisse. Hæc igitur hanc scriptores veteres non fatuit. Fam tamen mandam egerge arguit Henricus Corniers, Ordinis Prædicatorum scriptor, in Chronico quod ad sui usque tempora, annum scilicet MCCXXXV perduxit, vulgavitque Et arduis in Historicis ne in XVI. Scriptor ille ad annum MCCXXVI, ut impactum vero Ordinis sui calumniam depellat, proderit litteras Johannis Bohemice regis ejusdem Henrici regis hunc quibus testatur spars hujus rumoris veritatem investigasse se, neminemque deprehendisse, quod et alia litteris ibidem recitat. Guido episcopus Aretanus, tum et suis pariter duces imperialis exercitus apud Florentiam deim confirmant. Quam litterarum veritas, ne quis cavilletur, publici tabellionis oculatorumque testium auctoritate ibidem stabilitur. Servari vero illas autographis in monasterio Lubecensi Ordinis Prædicatorum scriptor idem perhibet.

Henricum indignatum Romanis Pontificiarum partium sequacibus, comminatus si ad Urbem accessisset, acerbis in eos effulminare suppliciis; tum Urbevelere gravem adeo concitasse disensionem, ut Gibellini contra Pontificios duobus diebus certamen conseruissent, infelici tamen exitu.

27. Refert etiam Henricum classis suae praefecto ex arcano dedisse imperia ¹, ut cum Terracina applicuisset vigesimo septimo ab Urbe miliario, anchoras deligeret, ipsumque praestolaretur; tum spe et cupiditate iam uniuersum regnum Neapolitanum beneficiarum Sedis Apostolicae Frederico Trinacriae rege socio occupasse. Qua in re insigni perjurii flagitio sese devinxit quippe qui suscepturus augustale insigne cardinalibus haec sacramenta sponderat: « Ego Henricus rex Romanorum imperator promitto, spondeo et polliceor coram Deo et B. Petro, me de caetero protectorem et defensorem fore Pontificis et sanctae Romanae Ecclesiae in omnibus necessitatibus et utilitatibus suis, custodiendo et conservando possessiones et honores et iura eius, quantum diuino fultus adiutorio fuero, secundum scire et posse meum recta et pura fide. Sic me Deus adiuuet et haec sancta Dei Evangelia ». Quin etiam hoc sacramentum imperialibus sacris delibutus ratum habuit, litterisque pervulgavit ². Praeterea, antequam Italicam expeditionem duceret, Lusane Joanni Molans Pontificio interuentio haec iurejurando pollicitus erat, cuiusque diademate coram cardinalibus confirmarat ³: « Ratificamus, confirmamus, recognoscimus, immovamus et de novo concedimus omnia privilegia Constantini, Caroli, Henrici, Othonis IV, Frederici II atque Rodulphi regum et principum seu imperatorum Romanorum, quocumque tempore concessa, super quibuscumque, cuiuscumque continentiae vel tenoris existant, sanctae Romanae Ecclesiae, Romanisque Pontificibus et Apostolicae Sedi ».

In eorum vero imperatorum litteris contineri Siciliae citerioris donationem, exploratum est atque Othone, Fredericum II et Rodulphum professos, Siciliam supremi juris Romanae Ecclesiae esse, ac Rodulphum ⁴ discrete Siciliam non inuasurum pollicitum, tum suis locis diximus, allatis eorundem principum monumentis, tum etiam Othone IV ob affectatum contra iusjurandum Neapolitanum regnum ab Innocentio III exanctoratum fuisse; adeo ut perjurii et proditoris in Romanam Ecclesiam nota ab Henrico elui non possit, qui ad augendas res suas multisacramenta de Ecclesiastica ditone, regnoque Neapolitano non invadendis ad religionis speciem nuncuparat, quae deinde Italiae, captata ex Pontificis absentia occasione, sibi subiiciende desiderio violavit; at-

que ad pompam tantummodo pervulgata his temporibus fallacia, bellum in Saracenos meditari iactaverit, dum atrocissima inter fideles bella ferebat, quae perditus illius assentator Pisanus archiepiscopus inter nullas blasphemias voces adversus Clementem, Henrici cupiditatibus injustis reluctantem, effusas initia redemptionis Terrae Sanctae, ut refert Mussatus ⁵, appellabat; unde divina ultione in ipso consiliorum improborum molimine oppressum Henricum existimari potest, ut iam ante indicatum est.

28. Nec levem pariter si aspersionem Henricus maculam, cum Romano Pontifice pacem ipsum inter Robertumque adducere meditante, atque litteris suis sacramenta fidei, quo Sedi Apostolicae se ille abstrinxerat, inculcavit, ut ipsi rei componendae arbitrium deferret, adeo in iras precipitem effudit animum, ut accersitis pluribus tabellionibus contestatus sit, ac Tabulis publicis consignari iusserit, nunquam se Romano Pontifici fidem devinxisse. Cujus exempli pernicies ne in futuros Romanorum reges atque imperatores dimanaret, Clemens, insignem Apostolicam Constitutionem ad tuendam Pontificis Romani auctoritatem dignitatemque edidit ⁶; qua, ubi paucis prolusit Christianos imperatores triumpho duxisse Sedi Apostolicae submittere apices promulgata sacramenta ab Henrico paucis ante diebus extincto, aliisve regibus et imperatoribus praestita praestandae a successoribus, sacramenta fidei appellanda: « Ne quis, inquit, in Romanum assumptus principem vel in posterum assumendus, an iuramenta huiusmodi per dictum Henricum imperatorem praestita, et per successores ipsius in futurum praestanda fidelitatis existant, in dubitationem deducere audeat vel super his contrarium adstruere veritati, auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio declaramus, illa iuramenta praedicta fidelitatis existere et censi debere ».

29. *Mortuo imperatore, rerum in melius commutatio.* — Quae porro, sublato Henrico e vivis, sint secuta, narrat S. Antoninus ⁷, tempestatem illam immanem, quam in Robertum Siciliae regem movebat Henricus, repente sedatam, dissolutum imperialem exercitum, Genuensium Pisanorumque classem dissipatam, inter quos postea magne rerum conversiones confingere: Frederici Siculi pariter terrestres copias in Calabriae tractibus in Trimeriam se subduxisse, maritimas disiectas irrito conatu donum redisse; Gibellinos vero, qui in Etruria cum Henrico coalitionem fecerant, e spe maxima in metum non minorum deturbatos. At contra Guelphos ex cladis extrema terrore ad pristinas libertatis spes asurrexisse, describit eleganter Mussatus ⁸: « Huius, inquit, regis interitus hos ad lucem e tenebris, illos ab

¹ Sup. l. XVL de gest. Henr. c. 5. — ² Ext. in l. Priv. Rom. Eccl. tom. III, p. 142 et 317, et in arce S. Aug. et in M. V II, sign. lit. B. num. 12, pag. 378. — ³ Ext. de eo Henr. lit. Ms. Vall. B. num. 12, p. 284. — ⁴ Ann. tom. XII, an. 1207, num. 11. an. 1215, num. 35. et tom. X.V, an. 1275, num. 38, 39, et an. 1279, n. 6.

⁵ Alb. Mos l. XVI. c. 5. — ⁶ Ext. Clem. Romani de iure ju. — ⁷ Ant. III, p. III, XVI. c. 2. § 8. — ⁸ Muss. de gest. Ital. post mortem Henr. l. I. c. 1.

luce coniecit in tenebras: hi vestes lacrymis respersere lugubres, affectus illi dulcibus extulere letitias. Zelatrices imperii civitates functum tristibus prosecte lamentis, luculentos nutibus ac gestibus ostendere successus, parum fidentes rebus humanis in tanta allusione fortunæ. At per cæteras qualis ante non fuerat ostensa felicitas; expiatam mundo cladem, supplices matres sacra piis muneribus instaurabant altaria, ceteris sublatiis crucibus longo cœtu cum laicorum ordinibus urbes ambibat, procedentibus mithratis antifistibus summo uti placato Deo laudes psalmodum concentu conclamans datori pacis post tantæ calamitatis angustias: ardentes noctu facies urbes lustrabant, solaribus æquata fulgoribus: novis amicii vestibus populi equorum hastarumque variis insultere præludiis: per vicos et lora feminarum cætus lassiss exultare virorum licentis: clauso iustitio forenses silnere causæ, et singula tacere iudicia, apertis ex indulgentia lata carceribus: actæ sublimes Bartholomæo laudes Apostolo, xenique decreta in ejus amna festivitate perpetua, qui in lapsos populos imperii cruciatibus jam bis Apostolica pietate prospexerit, fuso Coradino de Stoph, et hoc Henrico vita sublato. Sic veluti mutatis mundi vicibus, mutati singulorum affectus, et diversa mundi facies gentes alteravit Italicas ».

30. Obortos exinde novorum bellorum motus inter Siciliæ ac Trinacriæ reges, cum Robertus de Friderici perfidia ullionem, occupataque ab hoste Calabriæ partem et Trinacriam repetere vellet, narrat subjectis verbis memoratus Mossatus¹: « Lacessitus a Friderico Aragonensi, Siciliæ dominatore, Robertus Apuliæ rex, qui Henrico junctus Cæsari regno orbandum ipsum pariter constituerat, inque ejus necem exitiumque pariter conjurarat, quamquam post, illo extincto complice, ipse Calabriam terram ingressus Rheginos deditio civitatis sibi asciverat, ad reliqua indeficienter processurus; ipseque undecumque copias suas augendas, ut tanta molentem retunderet, decernit: nec ea dumtaxat repulsa, si prospere res succedant contentus; sed ad veterem dirimendam novo bello regni Siciliæ litem, quam Bonifacius papa VIII semipacatam multo studio reliquerat, animum crexit ». Percitus eo metu Fridericus delatam a Pisanis urbis præturam respuit². Illi itaque Ugotienem Fagiolanum Guelphorum Etruscorum metu sibi præfecere³: quos etiam Jacobi regis Aragonum Sardinia jura armis repetere meditantis terror angebat⁴. At intermissum a Jacobo Sardinicum bellum, extractumque in aliud tempus, refert Surita⁵, de quo agetur inferius: nunc ad Venetos digredimur.

31. *Veneti supplices ab interdicto liberati, privilegiis reintegrati.* — Decreverant⁶ illi jam

ante ob Ferrariam oppugnatam an. mcccx Carolum Quirinum et Franciscum Dandulum oratores, isque concordie tractatus, cum non levibus implicatus difficultatibus esset, ad triennium fuerat productus: cum interea temporis excedente e vivis Petro Gradenico, qui Ferrariam ditioni Venete adjungere erat molitus, Marinus Georgius anno hujus seculi undecimo vigesima tertia Augusti die habenas reipublica capessivit: cujus ducatus toto tempore Venetam provinciam sub anathemate luxisse, refert Appendix ad historiam Andræ Danduli auctor¹, coque post menses decem ac dies totidem infelici imperio ac vita abemte, Joannes Superantius die Julii decima tertia superioris anni dux renuntiatus, ut eam labem amoveret, omnes nervos intendit. Denuum composita controversia Clemens censuras omnes, quibus Venetos ob invasam Ferrariam ac sæpius bello tentatam devinxerat, Apostolica auctoritate dissolvit, dato ea de re ad eundem Joannem Superantium ducem ac senatum Diplomate² VII kal. Februarii consignato, in quo, ubi lusa oratione descripsit inflictas ab ipsis vivo duce Petro Gradenico injurias, atque irruptiones hostiles: tum incussas iis a legalis atque ab Sede Apostolica censuras de quibus ante suo loco egimus, subjicit:

32. « Postmodum Deus et pater luminum, misericordiarum Dominus insensibilitatis præfate duritiam vocæ suæ infusionis emolliens, vosque de tenebris rore in delectabile lumen suum, sic cordium vestrorum oculos illustravit, quod devota penituntine ducti ad Ecclesiæ suave gremium saniori directi consilio rediistis, et per dilectum nobilem virum Franciscum Danduli et quondam Carolum Quirini de prædicta terra Venetiarum, adhuc viventem, vestros et dicti Petri syndicos et procuratores ad hæc pro vobis et eodem Petro, (de Gradenico olim duce loquitur), et toto districtu vestro, singulis personis ipsius, dictisque subditis et fidelibus vestris plenum et sufficiens a vobis et ab eo mandatum habentes, (publicas ea de re a duce ac senatu datas Tabulas jam ante suo loco attulimus)³, quos propter hæc ad Sedem Apostolicam destinatis, super prædictis excessibus, injuriis, damnis et violentiis; occupationibus, spoliatione seu spoliationibus, deprædationibus et molestiis, ac omnibus aliis et singulis supradictis, nostram et ejusdem Sedis gratiam et misericordiam implorastis humiliter; et cum multæ reverentiæ et devotionis supplicastis instantia, quod vos et alios dictis ligatos sententiis ab eis-tem absolvere, dictosque relaxare processus et pœnas remittere dignarentur, se pro vobis, (nimirum Joanne Superantio, qui exercitum in ditionem Ecclesiasticam infunderat, ac senatu,) Petro, (Gradenicum defunctum intelligit), ac aliis supradictis,

¹ Moss. l. II. de gestis Ital. c. 5. — ² Jo. Vill. l. IX. c. 5. — ³ Id. eod. c. — ⁴ Clem. l. IX. Ep. com. cccclxxxix. — ⁵ Sur. ind. l. II. — ⁶ An. Chr. 1310, num. 132.

¹ Ms. Append. ad hist. Andr. Danduli. — ² Clem. l. VIII. Ep. com. cxx. Ext. typis cusa an. 1609, ex Vat. typogr. inter monitora et decretata, eorum cont. Venet. — ³ An. Chr. 1310, num. 31.

(ii erant Vitalis et Michael, qui Ferrariae praefecturae gesserant,) quorum nomine procuratores erant et syndici, ut praedicitur, constituti super eisdem excessibus, injuriis, violentiis atque damnis, occupationibus, spoliatione seu spoliationibus, depredationibus, molestiis et omnibus aliis supradictis, et eorum quolibet; nostris et Ecclesiae praedictae stare et parere mandatis et beneplacitis offerentes. Et laudem in nostra et fratrum praedictorum presentia in consistorio publico clericorum et laicorum adsistente copiosa multitudine et constituti in vestras et Petri ac aliorum animas praefatorum super his juramentum super sancta Dei Evangelia ab eisdem corporaliter praestiterunt.

33. « Et licet Petrus praefatus postmodum decessisset, dictus tamen Franciscus syndicus, te Joanne duce praefato ad hujusmodi ducatus dignitatem assumpto, (inter Petrum Gradenicum ac Joannem Superantium medius ducatum tenuit, ut indicavi, Marinus Georgius, quo rempublicam moderante captus concordiae tractatus intermisit.) ab instantia hujusmodi supplicationis non desistit; sed continue apud Sedem Apostolicam moram trahens, super praemissis pro vobis Joanne duce ac consilio et commune et aliis antedictis nostram et Ecclesiae praefatae gratiam et misericordiam, ut prius, suppliciter imploravit.

« Nos vero, qui talem nostri clementissimi Salvatoris, cujus tenemus vices in terris, erga filios hominum novimus pietatem ». Et infra: « Qui ipsos, cum de profundo malorum ad viam redempti veritatis, desuper abundantem miserationum suarum multitudinem suscepit, nec eos quantumvis exiguae conversionis mercede patitur vacuari, vestigiis inherentes; et illius ecclesiae patris familias, qui de regione longinqua filio redeunti misericordia motus occurrens, desideranter in oscula prorupit, illius exemplis salutaribus moniti, et divinis institutionibus informati; vobis quamvis gravitas excessuum praedictorum, grandium poenarum acerbilatem importet, ejusdem matris Ecclesiae brachia liberaliter aperimus, in amplexus et oscula filialis dilectionis occurrimus, vobisque stola prima munda et nuda renovatis, Franciscum syndicum supradictum, in vestros et singulorum subditorum ac fidelium et Vitalis praedictorum, et uniuscujusque vestrum et ipsorum personas, etiamsi personae Ecclesiasticae forent, a dictis excommunicationum sententiis eadem auctoritate absolvimus, et processus omnes et singulos, ac poenas, sententias, aggravationes, per nos et cardinalem ac nuncios supradictos, et quemlibet eorum vel alium seu alios, de mandato ipsorum, seu quemvis alium contra vos et terram, fideles et subditos vestros, et clericos ipsius terrae vestrae Venetiarum, habitos, promulgatos et factos; necnon et inhabilitatis notas, quas vos et iidem fideles et subditi, dictaeque terrae vestrae Venetiarum clericis incurristis; ac confiscationes de vestris et fidelium et subditorum eorundem bonis, et in-

terdictiones contra vos et eosdem fideles et subditos occasione praemissorum, ut praemittitur, factas; de speciali gratia remittimus, tollimus et etiam relaxamus: vosque et eandem terram vestram Venetiarum, communioni, participationi et commercio fideliarum eorundem, omnibusque privilegiis, libertatibus, immunitatibus, feudis, juribus et bonis immutabilibus, quae habebatis in dictis civitate Ferrariensi et districtu vel alibi; ac bonis mobilibus, quae habetis, tenetis vel possidetis per vos vel per alium, seu alios ubicumque, et honoribus, habilitati, famae ac statui pristinis; teque specialiter duce eidem dignitati ducatus, dictisque pristinis famae ac statui, honori et alias plene et in integrum restitimus et redintegramus solaciter de gratia speciali.

« Notarios quoque ipsius terrae vestrae per dictas nostras sententias tabellionatus privatos officio ad ipsum officium plene restitimus, decernentes de Apostolica plenitudine potestatis, Instrumenta postmodum confecta per eos plenam obtinere roboris firmitatem. Vassallos eisdem et fideles vestros in obligationem, qua tenebantur vobis tempore processuum praedictorum, reponimus et reducimus, ipsosque illi volumus subjicere. Illos autem ex vobis, aut fidelibus, vel subditis vestris, si qui forsau de nostro, aut cardinalis sive nuntiorum praedictorum mandato vel auctoritate per quescumque clericos vel laicos, communitaliter aut universitates detineantur ubique terrarum, volumus juxta juris exigentiam relaxari. Cum eisdem vero personis Ecclesiasticis, quae contra praedictos nostros, aut cardinalis seu nuntiorum praefatorum, et quorumlibet aliorum processus ratione praedictorum, quavis auctoritate habitos veniendo, excommunicationis sententiam incurserunt; ipsaeque ligati sententia celebrando divina, vel immiscendo se illis, non tamen in contemptum clavium, irregularitatis maculam contraxerunt, sicut ligati se fecerunt ad ordines promoveri, dummodo alias rite statutis a jure temporibus ad eos ordines sint promoti, super eadem irregularitate, et quod in eisdem ordinibus licite valeant ministrare, et ad superiores etiam promoveri, et quolibet Ecclesiastica beneficia cum cura vel sine cura, etiamsi dignitates, personatus, officia, vel administrationes existant (non obstantibus processibus et irregularitate praedictis) licite valeant obtinere, eadem auctoritate Apostolica dispensamus. Clericis autem et religiosis praefatis, qui de nostro, ut praedicitur, seu cardinalis, vel nuntiorum praefatorum et aliorum quorumcumque Apostolica vel alia quavis auctoritate seu mandato de dictis civitate Castellanensi, et terra Venetiarum vel locis, ut praedicitur, ad decem millia eisdem civitati et terrae propinquis recesserunt, redeundi ad civitatem, terram et loca praedicta, ibique ut primitus commorandi plenam licentiam elargimur. Nulli ergo, etc. Datum Avin. VII kal. Febr. anno octavo ».

34. Duriorem in Venetos Clementem se præbuisse ferunt¹, cum coeptum triennio ante sub Petro Gradenico pacis tractatum abruptissent, eosque Franciscum Dandulum misisse, qui ad flecendum Pontificem, captandamque misericordiam catena collo injecta, ac vili cultu ad Clementis pedes, cum mense accubisset, se abiecerit, suscepto sponte eo squalore, ut patriam censurarum vinculis liberaret: dein, licet a nonnullis humana arrogantia tumidis cognomen Cais ob id retulisset, demum tamen Numine divino ejus Christianam demissionem et charitatem in patriam exoriantem, ducales apices assecutum. Flexus itaque a Dandulo Clemens ad misericordiam, illam amplissima venia explicuit².

35. Cum vero inter cæteras pœnas, quibus Venetos in discordia affecerat, ipsorum bona ubivis terrarum comperla fisco addixisset, admissis iis in gratiam, ad Christiani orbis antistites, reges ac principes scripsit³ ut pristina bona Venetis restituerent: tum etiam ad exercendam mercaturam, privilegiis antiquis ac libertate, quibus eos privarat, potius jussit. Delevit⁴ pariter eam infamiam, qua ipsorum posteros ad quartam progeniem asperserat, ut ad sacerdotia ac munera Ecclesiastica gerenda idonei non censerentur. Denique ut pristinam in eos benevolentiam explicaret, vetera privilegia, quibus olim Ferrarie cum Atestini principes Opizo et Azo illi imperitabant, fruerentur, redintegrandam constituit⁵; atque abbati Albaterrensi et decano Meldensi, ac Galharde e Casa canonico Constantiensi, ut quæ illa fuissent, explorarent, iisque adjicerent, vel detraherent, aut illustrarent, temperarente quidquid visum esset, provinciam dedit. Decevit tamen, ne in posterum Venetorum dux aliæve ex ea republica agros, aut immobilia bona in Ferrariensis comitatu aut urbe, sine Apostolicæ Sedis facultate, infentata eorum jactura, sibi comparare possent.

36. Discensis itaque ab abbate et decano Apostolicis nuntiis, veteribus Ferrariensium cum Venetis pactis, quæ a ratione atque æquitate non abhorrebant, licet ea Ferrarienses sine Apostolicæ Sedis auctoritate inire non potuissent, alende tamen concordie causa redintegravit, datis ad Joannem Superantium ducent et senatum ac populum Venetum litteris⁶, quibus inserta sunt ea pacta conventa, quæ Pontificia auctoritate corroborata atque ita consignata sunt: « Dat. et actum Aven. in domo domini Jacobi Montanerii, quam habitat dictus dominus Onufrus sub anno Domini a Nativitate mcccxiii. Indict. xi. Pontificatus domini Clementis papæ V anno viii, die Veneris, xvi mensis Februarii ». Quibus solto more confecti Diplomatis Apostolici diem Pontifex adjecit: « Dat. Aven. XIII kal. Martii, Pontificatus

nostri an. viii ». Ne porro tanta maluritate consilii sancita pacta temere infringerentur, Pontifex Roberto Siciliæ regi, qui Ferrarie administrationem a Sede Apostolica susceperat⁷, præcepit² ut quamdiu urbi præfuisset, daret operam ut a suis administris religiose servarentur. Tum Patavino episcopo munus imposuit³, ut ad conventa illa Ferrarienses ac Venetos, incussa censurarum religione, obstringeret.

37. *Ecclesiæ Leodiensæ et Academiæ Salmanticensis provixum, et Hospitalariis bona Templariorum collata.* — Admovit pariter Clemens ad tuenda aliarum Ecclesiarum jura studium Apostolicum, atque in primis Guidonem episcopum Cameracensem, licet regi Romanorum fidem non devinxisset, a Cameracensi tamen clero excipi jussit⁴, cum interregnum esset; contrariasque in ea re consuetudines rescidit, Adolpho etiam episcopo Leodiensi, qui gerendæ illi Ecclesiæ adhibitus fuerat cum prædecessor, ut vidimus, Romæ dum oppositos obices, ut in Basilicam principis Apostolorum penetraret, perumpere nitentur, captus ac gladio prodicione casus obmissis, suo duce orbatò Romano imperio, cujus administratio interregni tempore ad Pontificem Romanum devolvitur, regalia ad Romanorum regibus vel imperatoribus tradi solita Apostolico Diplomate contulit, ne jura illius Ecclesiæ obsolescerent, deperirent.

In Hispania cum Salmanticensis Academia, quam a Ferdinando Palentia eo traductam vidimus⁵, ob subducta magistris stipendia, quæ olim regia liberalitate fuerant attributa, penitus obsolesceret, restituendæ pristinae illius dignitatis cupidus Berengarius archiepiscopus. Compostellanus a Clemente precibus contendit, ut Apostolicam sollicitudinem in ea instauranda collocaret: qui, de totius rei circumstantiis ab archiepiscopo edoctus, tertiam partem tertiæ ex decimis archiepiscopatus Compostellani subducte in ludi litterarii magistrorum ac doctorum stipendia, exarato pridie idus Octobris Diplomate⁶, attribuit. Hæc in pacis artes colentes, ac dantes operam rei litterariæ beneficia conferebat Clemens.

Nec belli sacri studia amplexos gratiarum munerumque expertes reliquit: Hospitalariis enim equitibus omnia bona quæ Templariorum fuerant in regno Balæarico, in quo Sanctus Jacobo successerat, attribuit: eos vero censuris devinxit, qui excurrerent mensis decreta bona non consignarent Hospitalariis iisdem. Cæterum ut commodorum et honorum, quibus potius erant in eo regno Templarii, compotus; ita ad onera, quæ ad illos incuberant, obstrictos jussit esse⁷. Quod cum æquitati consentiret, non in regno Majoricano modo, verum in cæteris regnis ac provinciis

¹ Sabell. Eneid. l. iv. c. 2. exmp. ill. Venet. — ² Lib. viii. Ep. com. cxxxi. — ³ Ep. com. cxx. — ⁴ Ep. com. cxxii. — ⁵ Ep. com. cxxi. — ⁶ Ep. com. cxv. — ⁷ Ep. cxxvii.

¹ Abd. Muss. l. xi. c. 2. — ² Lib. viii. Ep. com. cccxxi. — ³ Ep. cxx. — ⁴ Lib. ix. Ep. com. cxxii. — ⁵ Annal. tom. xii. an. 1239, num. 46. — ⁶ Ext. apud Jean. xxii. l. viii. Ep. com. dcclxxxix. — ⁷ Ep. cxxvi.

etiam servandum edixit¹ in eunte anno idibus Januarii: ac si in eo Diplomate, quo Hospitalariis Templariorum bona fuerant addicta, expressum scriptoris negligentia, aut occupatione nimia non esset ea quæ munera obstricti fuissent Templarii; sui tamen fuisse consilii, ut sicut in eorum bona, jura, immunitates ac privilegia, ita in armorum in Saracenos gerendorum onera succederent; tum regibus, principibus ac presulibus ad ea officia ac munera præstanda, quibus tenebantur Templarii, cum vinculis traditi fuere, devincti forent.

38. Ad eorum vero jura e principum manibus vindicanda vicissim Clementem incubuisse, Apostolicæ docent litteræ ad Robertum Siciliæ regem datæ², quibus ipsum objurgat castra, oppida ac juris dicendi auctoritatem, quæ in Provincia obtinuerant Templarii, in Hospitalarios non transmississe, quamvis aliis bona permisisset: non latere regem incussas graviore censuras omnibus, qui hujusmodi bonis, aut juribus manus non amovissent; sequerentur exemplum Philippi Francorum regis, qui omnia liberaliter Hospitalariis refuldisset. Ex quibus a Philippo Francorum rege gravior calumnia, a plerisque auctoribus illi aspersa, detergitur, dum aiunt ex nimia cupiditate, qua Templariorum bonis inhiabat, ipsos delere meditatam: si enim impulerat cum avaritia, quomodo tandem fieri potuit, ut purissimas ab iis bonis manus servaret, ut testatur Clemens, cum maxime alii reges ab iis bonis sibi non temperarent?

39. Incitatum igitur ipsum bono zelo, atque impietatis odio ferro flammaque insectatum Templarios, par est credere a quem etiam sequenti anno in eos legum acerbiteratem exeruisse auctores docent. Cum enim Pontifex suppresso, ut vidimus, Templariorum Ordine, illius familiæ equitum causæ cognitionem Synodis provincialibus detulisset; reservata tamen Sedi Apostol. supremi magistri causa, ac visitorum Franciæ, Normaniæ, Aquitaniæ, Pictaviæ, Provinciæ et nonnullorum, quos Terræ-Sanctæ magnos præceptores vocabant, ut justam ipsis ad expandi scelera pœnam intligeret; atque adeo exente hoc anno, nimirum XI kal. Januariæ Arnaldo episcopo Sabiniensi, et Nicolao tit. S. Eusebii, atque Arnaldo tit. S. Priscæ presbyteris cardinalibus provinciam dedisset, ut cognita eorum causa ipsos absolvent damnarentque; instituto judicio agendæ penitentia addicti sunt, dataque a Clemente imperia, ut ipsis ad vitam sustentandam nonnulla Ordinis vectigalia attribuerentur: sed eum illi confessa ut vi extorta revocassent, proximo anno flammis traditos fuisse narrat Bernardus³: « Anno, inquit, Domini mcccxi, (numerat more suo annos ab Annuntiationis die festo,) in vigilia B. Gregorii pape, in die Lunæ, Parisiis fuit combustus ma-

gister Ordinis quondam Templi cum quodam alio magistro ejusdem quondam Ordinis præceptore, qui tamen fuerunt prius cum peritorum et prælatorum consilio ad agendum aliam penitentiam judicati. Sed audiens rex Philippus et curiales consilii, quod dicti Templarii confessiones suas revocabant, dicentes se falsa fuisse confessos, eosdem Templarios indatæ perducere fecerunt ad locum supplicii et combusti, judicio alio minime expectato. Erant autem Parisiis præsentibus duo S. R. E. cardinales ». Quæ ex parte in Chronico Pontificum ejusdem auctoris repetuntur⁴, iisdemque recententur verbis in gestis manuscriptis⁵ Clementis V.

Suspicati sunt nonnulli, præcipue recentiores, ipsos inique fuisse oppressos, ac plurima insignis constantiæ et innocentie argumenta edidisse, prodiderunt, inter quos Paulus Æmilius hæc refert⁶: « Sunt auctores⁷ non obscuri Jacobum Burgundionem Ordinis principem, cum productus ad supplicium circumfusa ingenti multitudine, dum pyra extruitur, stare, proposita vite spe ac impunitate, si quæ in custodia lassus de se suisque esset, nunc quoque confessos veniam publice peteret, hujusmodi verba fecisset: Ego nunc supremis rebus meis, cum locum mendacio dari nefas sit, ex animo vereque fateor, me ingens in me meosque scelus conscisse, ultimaque supplicia cum summo cruciatu promeritum, qui in gratiam, quorum minime decuit, dulcedineque vite flagitia impia sceleraque ad tormenta ementitus sum in Ordinem meum, de religione Christiana optime meritum: nec mihi nunc vita opus est precaria et novo super vetus mendacio reſenta. Exin rogo impositum, ac admolo paulatim igne primoribus pedibus ad experimendam scelorum confessionem, ne tunc quidem, cum reliquo corpore depasto vitalia fædo nidore torrerentur, ab hujus orationis ullam significationem præbuisse, neque ipsum, neque duos cum ipso supplicio affectos nobilissimos ejus Ordinis viros, quorum alter esset Delphini Allobrogis frater ». His consentanea narrat Maſsonus⁸ additque horum cineres ut martyrum collectos a nonnullis: tum in eam abit sententiam, Templarios injuste eversos, ac Philippum impietatis, Pontificem inclementiæ accusat. Sed is parum attendisse visus est adhibitam a Clemente et Oecumenica Synodo in abolendis Templariis consilii maturitatem, testum gravissimorum multitudinem; tum maximum Templariorum numerum, quæ nullo metu objecto coram Pontifice et cardinalibus delectionem a fide, aliaque scelera lassos, diximus suo loco. Porro Templariorum Acta⁹ judiciaria, quæ servatum in eos æquitatis et legum Ordinem ostendunt,

¹ Bern. Chr. Rom. Pont. — ² Gestæ Mss. Clem. V. Vall. bibl. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 5769. in Clem. V. — ³ Paul. Æmil. in Phil. Pulch. — ⁴ Jo. Vill. l. viii. c. 92. Mass. in Phil. Pul. Sabell. Enead. 9. l. vii. Besius hist. eq. lier. p. 2. l. r. — ⁵ Mass. in Phil. Pul. — ⁶ LXX. in ante c. Aug. ext. de eod. Ms. Vat. sig. n. 4011.

¹ Ep. com. LXXXVII. — ² Reg. post Ep. c. vi. — ³ Bern. Chron. Franc.

in Molis Adriana Arclæo servantur, tum etiam in Archivio Avenionensi reperta¹ legato Octavio cardinale Aquaviva Romanæque advecta. Sed de funesto rostrum supplicio, ad lictum sanctissimi viri memorie consecrationem orationem traducamus.

40. *Cælestinus V SS. Catalogo adscriptus.* — Relatum fuisse inter sanctos hoc anno Cælestinum V, Romanum olim Pontificem, qui ut divinis rebus liberiores animum transfunderet, augustissimam omnium dignitatum inaudito exemplo exuerat, narrat Bernardus² : « Anno, inquit, Domini MCCXXII, quinta die Maii, in sabbato, apud Avenionem, ubi tunc curia residebat, fuit frater Petrus de Murrone quoniam Cælestinus papa V canonizatus, et sub nomine S. Petri confessoris sanctorum confessorum Catalogo annotatus per Clementem papam V, Pontificatus sui anno VIII, a transitu vero præfati S. Petri anno XVII, et ejus festivitas fuit instituta, XIV kal. Junii celebranda, qua die exiverat ab hoc mundo ». Promulgavit Clemens Apostolico Diplomate decretos illi sanctorum honores, in quo præcipua vitæ sanctissimæ exempla, editaque miracula perstrinxit.

« Clemens, etc.

« Ut autem ad ædificationem Christifidelium saltem pauca exprimatam de multis, quæ sint velut informativa quedam exemplaria vitæ nostræ; ipse sicut pluribus et fide dignis testimoniis est probatum, vestium splendorem ac levitatem despiciens, in quibus amatoris hujus sæculi delectantur, cilicium de pilis equorum factis, reticulatis pariter et nodosis, vestibus quoque aliis vilibus multum et asperis tegebatur. Ad nudam quoque carnem catenam ferream, et circulum quoque ferreum deferebat. Lecti etiam mollitem declinans (ne caro petulanter lascivens noxie moliretur in spiritum) in terra aut nudis tabulis dormiebat, vel in cancellatis craticulis, vestitus cilicio et pannis solitis, præcinctus lumbos catena ferrea aut circulo : pro pulvinari vero ligno aut lapide, sen dura re alia utebatur ; et (quod præne imporbabile est) sanus vel infirmus lectis aliis non est usus. Studens etiam pro viribus domesticum domare hostem, ne prevalere possit spiritui, nec infirmus carnibus vesceretur. Vinum vero non bibebat, nisi rarissime, sic tamen dilutum, ut videretur vini speciem non habere. Semper quoque nisi diebus Dominicis, jejunabat. Sex miltalminus quadragenas singulis annis faciens, mentem, non ventrem reficere cupiens, affligebat in ipsis solito durius carnem etiam. O stupenda et aliis insueta rerum materies, cernere hominem, in carne degentem mortali et fragili, sub tam austera et longæ macerationis pondere non cadentem ! In tribus namque quadragenis in pane et aqua jejunabat continue, et quandoque cum solis foliis caulium absque pane. Interdum autem solis

promis, vel castaneis, sen granis fabarum mollificatis in aqua, aut crudis rapis tantummodo vesceretur. In cæteris vero quadragenis uno tantum ferulo utebatur, insipido tamen et in modica quantitate. In harum vero quadragenarum aliquibus (quod naturæ humani corporis est horror) usus est pro veste solo cilicio : in quibusdam vero cilicio, et super ipsum Iorica, cujus pondere caro ejus per subintrantes nodos cilicii, ut testantur ejus socii, aliquotiens disrumpebatur. Et revera hæc in homine isto sancto supra hominem gerebantur : ad hæc enim ferenda tam gravia virtus humana non videretur posse sufficere, sed divina potius in ipso habitans hoc gerebat.

41. « Hic beatus vir, jam mortificatus spiritu carnis desideriis et repressis, summe devotus Deo, orando assidue animum ad Deum tenuit firmiter elevatum. Ipse etenim ad Matutinas laudes media nocte surgebat : ipsisque dictis legebat psalterium cum litania et collectis quampluribus ac crebris genuflexionibus et disciplinis duris carnem suam cum vitii concupiscentiæ crucifigens. In aurora vero, missa per ipsum celebrata, iterum devote incipiens ibi psalterium ubi dimiserat, orare usque ad horam tertiam non cessabat. Ne autem ipsum reperire posset diabolus otiosum, laborabat propriis manibus, scribendo, vel suendo cilicia, seu faciendo aliud opus honestum et utile ab hora tertia usque ad nonam. Post cibum denique sumptum usque ad noctem profundam perseverabat cum Deo, ab oratione, fervente spiritu, non relaxans. Morum etiam honestate venustus, odore suæ sanctitatis vitæ communiter jam disperso, ad suum multos attraxit aspectum, et quamplures oberrantes per vitiorum abrupta reduxit ad Deum suis sanctis exhortationibus et exemplis. Nec mirum, nam ipsum reddebant cunctis communem charitas, obedientia promptum, placidum humilitas, pietas patientibus coactum, decorum puritas, parcemontia mirabilem, honestatis maturitas reverendum, benignitas hilarem, constans quoque virtus animi in adversis et prosperis uniformem.

« Denique vir sanctus cupiens divinum ampliare cultum, congregationem monasticam sub B. Benedicti regula, superadditis ei statutis arctissimis, ordinavit ; ubi fratrum suorum Deo famulantium adauca multitudine numerosa, fundatis locis non paucis, in quibus Christus Jesus ab ipsis jugiter laudaretur, vixit cum eis, cunctis florens virtutibus, ac eximie sanctitatis operibus informans et reformans universos. Verum quia non erat expediens, quod tante sanctitatis odor in solo uno mundi angulo sentiretur ; sed potius quod ad ædificationem cunctorum fidelium circumquaque per mundum promptius spargere-tur, dispensatione provida ad summum Pontificatus apicem est provectus : in quo totus idem ipse manens, qui fuerat sub præcelsæ dignitatis habitu, nec vitam eremiticam, quantum fas servare fuit

¹ An. Chr. 1591. sign. p. ult. num. 1. — ² Bern. Chron. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 6703. in Clem. V.

nec animum derelinquens, novit inter epulas esse sibi summe austerus et abstiniens, inter amplas divitias summe pauper. At vero hic vir simplicitatis miræ, et in spectantibus ad regimen universalis Ecclesiæ inexpertus, utpote qui a teneris annis usque ad senium elongatus a mundo cor suum mundanis rebus non accommodaverat, sed divinis, reflectens prudenter suæ considerationis intimæ oculum ad seipsum, honori papatus cessit et oneri libere et ex toto, ne ob prædicta posset ex suo regimine quodcumque periculum universali Ecclesiæ provenire, et ut turbativa Marthæ sollicitudine declinata, vacare posset secus pedes Jesu contemplationis otio cum Maria. Post hæc itaque divitæ vacans contemplationi, assidue usque ad ejus obitum, quo beata illa anima carnis evasit ergastulum, cœlos petens, sanctissimam vitam duxit.

42. « Et quia multum conveniens erat, quod ille, quem Deus in mente perfuderat tot et tantis charismatibus gratiarum, clarus mundo colendusque divini virtutis testimonio appareret, non defuere divina miracula in quolibet statu suo, ante papatum videlicet, in papatu, ac etiam post papatum, in ejus vita pariter et etiam morte, voce

clamosa proloquuntia ipsius imitandam conciliis eximiam sanctitatem, etc. » Adjungit plura insignia miracula ejus ope edita, cæcis oculorum lumen, agris valetudinem, contractis liberum membrorum usum restituta : nec minora in Pontificatu ac post eum abdicatum, tum in extremo vite actu et post mortem collata ad ejus preces openve impetrata divina beneficia : ob quæ prodigia cœlestia eum sanctorum numero aggregatum pronuntiet : utque fidelium pietatem incitet ad colenda illius sacra lipsana, hæc addit, quæ cum desint in Bullario, duximus aff-renda : « Et ut ad venerabile ejus sepulchrum ardentius Christiani populi confluat multitudo, ac celebrius ejusdem confessoris colatur festivitas, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui cum reverentia illuc in eodem festo annualim accesserint, ipsius suffragia petitori de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, quinque annos et quinque quadragenas, accedentibus vero annis singulis ad prædictum sepulchrum, infra ejusdem festi Octavam, unum annum et unam quadragenam de nunc injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Dat. Avinion. III. non. Maii anno VIII ».

SEDES VACAT ANNUS 4. — CHRISTI 1314.

1. *Robertus creatus a Clemente imperii vicarius.* — Invenit Christiano orbi annus a Virginis partu decimus quartus supra millesimum trecentimum, Indictione duodecima, funestas rerum conversiones, tristaque Clementis V ac Philippi Francorum regis funera, quibus suscepta in Viennensi OEcumenica Synodo recuperandæ Terræ-Sanctæ consilia, atque anno superiori a tribus crucisignatis regibus provecta concidere : inde discordiarum turbo Ecclesiam concussit, et cardinales ob contrarias cupiditates nullum hoc anno Pontificem fidelibus dedere. Auxere hæc mala electorum principum divisa suffragia, partitique sunt inter se Germaniam ferro flammaque duo reges. Ungariam invasit Tartarus : Angli et Scoti mutuis se cladibus attrivere : in Hispania sub Alfonso puero Castelle et Legionis rege tumultuati populi : Catalani in Græcia Gallici generis Catholicos oppressere ; ac præter vetera in Italia Guel-

phorum Gibellinorumque odia Robertus Siciliae rex in Fredericum Trinacriæ regem expeditionem duxit. De quibus singulis dicturi, a rebus Italicis duceamus initium.

2. Cum ab obitu Henrici suo principe orbatum esset Romanum imperium, Pontifex ad quem de vacante imperio curæ spectant, Robertum regem studio-issimum Sedis Apostolicæ, quem anno superiore Urbis senatorem designaverat, ac Ferrariæ, Emiliæ, ditionisque Ecclesiasticæ maximæ parti ad continendos in officio populos, ac reprimendos exultantes Gibellinos antea præfecerat, vicarium imperii in Italia, Genuensi ditione excepta, creavit¹, ut terras imperio obnoxias sua prudentia moderaretur : objecta tamen graviorum censurarum religione ipsum obstrinxit ut bimestri

¹ Lib. IX. Ep. com. CCXIX. ext. cæ. lit. in arch. S. Aug. Ms. in Arch. in fer. Avin.

clapso, postquam creandus Romanorum rex a Sede Apostolica fuisset in Cæsareo fastigio confirmatus, accepta gubernacula deponeret. Sed exorta in imperio dissensio civili, cum electi reges recusarent Pontifici controversiam æquitate dirimendam permittere; ac Ludovicus Bavarus, victo armulo, Clementi successorem capitali insectaretur odio, accidit ut Robertus vicariatam in Italia diutissime armis sibi asserere contenderit, nec nisi atrocibus bellis, quæ plures annos tenuere, fessus ex ea dignitate discesserit.

« Clemens, etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliae illustri, vicario imperii a nobis in Italia partibus subjectis imperio constituto, salutem.

« Nos, ad quos Romani vacantis imperii regimen (regimen) pertinere dignoscitur, attendentes quam avide Italiae partes, præsertim quæ ad imperium ipsum pertinent, rectorem exigant strenuitate, prudentia et potentia utique præditum, cujus providentia tuta inter improbos innocentia perseveret, et in ipsis improbis nocendi facultas et audacia, quæ contemptum consequi parere, refrænetur (his præcipue temporibus) et requirant; necnon et in consideratione deducto, quod nos, ad quos negotia undique velut ad mare flumina confluant, præmissa per nos exequi non valemus; necessarium fore prospeximus, ut alii præfati curam regiminis committere debeamus, ut ibi nos præsentem esse non possumus, nostra saltem per eum auctoritas præsentetur.

3. « Exacte igitur deliberationis examine præcedente, ad te filii charissime, quem nobis et Ecclesie Romanæ devotum novimus; cuiusque prudentiam, strenuitatem ac potentiam experientia in magnis et arduis probata negotiis luculentius manifestat, nostræ considerationis oculos convertentes, te de fratrum nostrorum consilio in partibus ipsis, dicto tamen subjectis imperio, civitate Januensi cum districtu, territorio et pertinentiis suis certis ex causis dumtaxat excepta, vicarium in temporalibus usque ad Sedem Apostolicæ beneplacitum constituimus generalem; plenam tibi potestatem et liberam tenore præsentium concedentes, ut dictum vicariatuum officium per te vel alium seu alios, quem vel quos ad hoc idoneos reputaveris, durante beneplacito valeas exercere: ea videlicet apposita lege, quod postquam rex Romanorum a nobis vel nostris successoribus approbatus, regnare cæperit, tu ex tunc ultra duos menses eodem officio non utaris: et si forte contrarium feceris, personam tuam excommunicationis, terram vero interdicti sententiis, quas propter hoc ex nunc ferimus, decernimus subiacere; nobis nihilominus reservantes expresse, quod civitates, castra et loca alia, in prædictis partibus consistentia, de quibus nobis visum fuerit expedire, ab huiusmodi generali concessione, quandocumque et quotiescumque nobis visum fuerit expedire, possimus eximere, eaque ad no-

strum vel alterius per nos vel alium exercendum regimen revocare.

4. « Esto igitur, fili charissime, fortis et constans, dictumque vicariatuum officium devote suscipiens, ipsum juxta datam tibi a Deo prudentiam sic prudenter, sic viriliter et potenter ad Dei gloriam, nostrum et Ecclesie Romanæ honorem, subjectionum utilitatem, ac tui exaltationem nominis, studeas exercere, quod proinde divinae retributionis præmium assequi, ac nostram et dictæ Sedis gratiam uberius valeas promereri. Exulet prorsus a præfato regimine, quæsumus, odium: favor nil tibi indebite vindicare præsumat; sed statera recte lances appendat æquo libramine: habensque Deum solum præ æquo, nunc oleum, nunc vinum, juxta temporum et locorum aliasque debitas circumstantias, fundere ratione prævia non omittas: ut sic populus tuo commissus regimini, ipso durante, in pacis pulchritudine sedeat, et in requie habitet opulenta.

« Per hoc autem, quod dictum vicariatuum officium suscipies, et per te vel alium seu alios ipsum geres, volumus auctoritate nihilominus Apostolica decernentes, quod nequaquam adversus conventiones et conditiones contentas in Instrumento, seu litteris confectis de concessione regni Siciliae, ac totius terræ quæ est citra pharum, civitate Beneventana cum territorio, districtu et pertinentiis suis excepta, per Sedem Apostolicam clara memoriae avi tuo Carolo ejusque in regno et terris prædictis successoribus facta, venisse in aliquo censearis, aut penas aliquas, in eisdem conventionibus et conditionibus expressas, vel earum aliquam incurrisse; nec juramentum, super eisdem conventionibus et conditionibus plenarie adimplendis et inviolabiliter observandis a te præstitum, aliquatenus violasse, seu juramentum ipsum aliquod impedimentum afferre, quominus prædictum officium per te vel alium, seu alios, dicto modo durante beneplacito, libere valeas exercere: conventionibus tamen ac conditionibus præfatis in nullo propter hoc volumus in posterum derogari, sed eas in suo robore plenarie perdurare. Dat. Montilii Carpenteractensis dioc. II id. Martii anno IX ».

5. *Res bellica Roberti regis cum Insubribus, Etruscis et Friderico Trinacriæ rege.* — Eodem fere exemplo, paucis immutatis verbis, ad viros principes, urbium magistratus, prefectos arcium, atque Insubriæ¹ et Etruriæ populos² date litteræ de creato a se Roberto imperii vicario, quibus eos ad excipienda illius jussa faciles obsequentesque esse excitabat; sed antequam eæ sigillo Pontificio essent obsignatæ, Clementem vita functum testatur Joannes XXII³. Vocarunt Insubres superiori anno, duobus Turrianis et aliis exulibus Guelpharum partium ad Mediolanensem principatum

¹ Eod. l. IX. Ep. com. CCXX. — ² Reg. post camd. Ep. — ³ Jo. l. I. Ep. CDXL.

Robertum Sicilia regem, cum VIII kal. Octobris Mattheus vicecomes ac Gibellini a Provincialibus ingenti clade fusi essent; sollicitatque tum fuere Roberti duces, ut oblatam ultro victoriam, prona in eos Mediolanensi urbe, Mattheoque confertito, amplecterentur: sed in nunquam promovere in urbem castra, cum decimo ab ea milliaria abessent, voluerunt; corrupti nimirum Vicecomitum auro, ut Mussatus scribit¹: « O hominum, inquit, tunc insaturabilis! O immoderata inexplataque avaræ mentis ingluvies! Ilanc Matthei aurum item diremisse, cladem sibi submovisse, increbrescens vulgavit opinio ». Exinde confirmata Vicecomitum potentia, nunquam Robertus, quamvis postea Joannis papæ edictis ac studio tultus, Insubria prefecturam assequi potuit; unde amplissima bellorum seges exorta.

6. Neque Insubres modo, sed Etruscî quoque Gibellina factionis, quo magis res suas dejectas atque in exitium præcipites videre, eo majori ardore in Robertum æmulosque conflixere: quorum præcipui Pisani duce Ugutione Fagialono Lucenses oppressere². Ac tum Ecclesiæ Romanæ thesaurus pretiosissimus, quem Gentilis cardinalis Montisfloris e Romana Urbe, Campania ac patrimonio extraxerat Clementis jussu, ac Luca in S. Fridiani sacris ædibus custodiendum collocarat, expilatus ab insolescente victore fuit³. Simili infelici casu periisse alium thesaurum Pontificum (1) anno superiori, quem Raimundus Aspelius Clementis nepos ex Piceno in Gallias asportabat, eundemque Raimundum casum a Gibellinis Mutinensibus narrat Albertinus Mussatus⁴. Ob Lucensem porro cladem perterriti Florentini Roberto regi publicæ rei administrationem contulere⁵: qui mox Petrum fratrem cum egregia equitum ala ad reprimentum hostem submisit⁶.

7. Ipse vero ad recuperandam Trinacriam se

comparabat¹, exigendasque pœnas de Friderico rege, qui veniente in Italian Henrico imp. inducias secum initas infregerat, atque in exitium ipsius conjurarat. Solvit Neapoli V kal. Augusti², Philippo et Joanne fratribus, atque aliis principibus viris stipatus, elatusque ingenti subjiçienda sibi Trinacria spe: in classem enim centum ac viginti triremium, præter minoris alvei naves, classeni, refert Joannes Villanus³, in qua præter Apulos ac Provinciales Genuenses erant: quamvis enim Clemens, dato Roberto legati Cæsarei in Italia munere, Genuenses excepisset, ne cum ab illis antea bello fuisset appetitus, majores ea res in Liguria turbas eieret; plures ex his partim officis, partim stipendiorum magnitudine in suas partes pellexerat. Cecidere tamen irriti ii conatus: cum enim mantissimam arcem insulæ mari imminentem vi expugnasset, ac Drepanum inde conruptis aliquot civibus se adepturum speraret, geminata prodicione delusus est. Ii enim tandiu inanibus promissis Robertum detinere, donec Fridericus urbem omnibus præsidis ita firmaret, ut cum Robertus in eam belli molem converteret, obsessorum virtute, temporum injuriis, imbrum copia, obsidionis incommodis, ac Friderici astu militari, qui nunquam pugnae potestatem fecit, ne regnum alæ et discrimini committeret adeo fatigatus sit, ut reintegrare cum hoste inducias coactus, domum re infecta se receperit, iis firmatis pactioibus, quas Mussatus narrat⁴: Evenit, inquit, ut hinc atque hinc intercepto induciis bello, arbitratorum colloquia de conditionibus fierent: demumque Deo plus vicissitudines suo nutu, quam regum consensu urgente, ad belli dilationem utrinque deventum est, his dumtaxat conditionibus, ut sublato ex omni Trinacria exercitu terra marique ex insulis Robertus abscedat, Fridericus Sicula ora contentus usque in decimum quintum mensem omni Italia absteineat, sicque offensæ per tempus

¹ Muss. de reb. gestis Ital. post mortem Henr. VII. — ² Jo. Vill. c. 57 et 59. Ant. III. p. III. XXI. c. 3. § 5. — ³ Vill. eod. c. 59. — ⁴ Muss. l. XI. c. 4. — ⁵ Vill. c. 60. — ⁶ Alb. Muss. l. V. de gestis Italic. Jo. Vill. eod. c. 60. Ant. c. sup. § 6.

¹ Muss. de gestis Ital. l. v. Jo. Vill. c. 61. — ² Adert. Muss. de gestis Ital. c. 5. — ³ Jo. Vill. l. IX. c. 61. — ⁴ Muss. l. V. de gestis Ital.

(1) Quanta sit Joanni Villani fides, et quam abhiberit diligentiam in rebus apte distinguendis, elucet ex ea, quam de direptione thesauri Ecclesiastici Luca servati, narrat historia. Duo per hæc tempora Ecclesiastica pecunia deposita Lucensibus commissa erant. Alterum quidem relictum ex hereditate Gentilis cardinalis, qui ex Hungarica legatione redux Luca decessit; illi enim ne disrperat cura fratrum Ordinis Predicatorum assignari Clemens jussisset, delibenterque in eam urbem « Vitalis de Chabenate clericus Burdegalensis, et Guillelmus de Luna », ac in templo S. Fridiani de Luca conducerant, Meminit prius depositi Joannes papa XXII in litteris datis « Avenionem IX kal. Aprilis anno primo », quibus cum pecuniam sublata a Ventura quodam vicario Francisci della Fagnola Ugutonis filii relictum censurarum communiõne maneat, quas litteras vulgavit Balzani in Collect. acad. veter. ad Vitas paparum Avenion. num. 17. De altero vero sermo est in Extrav. *Infelites de furtis*, unde et dicimus pecuniam illam cum Lucaea civitas ab Ugutone invaderetur ac diriperetur, in prædam victori cecisse. Duo hæc inter se diversa confundens Joannes Villani pecuniam a Gentili cardinali delatam ac depositam in templo S. Fridiani in Luca direptione ablata narrat; cum pecunia quidem in urbis captione subrepta fuerit, sed altera plane ab ea quam Gentilis cardinalis detulit Leviora sint hæc factore, sed valde conducunt ad confirmandam ea que sæpe alias animadverti; mirumque quod Villanus scripsit, tanquam certa et indubitata minime admitti oportere. Præsertim cum alia plura tum in Chronologia, cum in rebus ipsi sphæmatica, etiam in his que storum temporum sunt, ab ipso communi facile sit indicare.

Sed et alia sunt que ex isdem Joannis litteris ad emendationem Ecclesiasticæ historie suppetunt. Gentilis presbyter cardinalis tituli S. Martini in Montibus Avenionæ anno MCCXXI decessit, si fides habeatur Oldoni in Additionibus ad Caeconium tom. 2. Ex his tamen litteris discimus illum non Avenione, sed Luca diem clausisse; ita enim illa Joannes: « Gentilis tituli S. Martini in Montibus presbyter cardinalis, de Ugutone partibus ubi foras fuerat legationis officio rediens, in civitate Lucaea diem clausit extremum ». Sed et ex his verbis majora alia erucere licet. Si Joannem Villanum audas, Gentilis in Concilio Viennensi Bonifacii Octavi causam contra Philippum defendit. (Villani lib. 9, cap. 22.) Verum cum Gentilis ab anno MCCXXII legationem Ungaricam ceperit, et ab ea redux in Urbe Lucaena obierit, quomodo Viennensi Concilio præses adesse potuit? Nec est cur his finelium Ungarica legatione Gentilium communiõnibus, semel anno MCCXXIII, iterum vero post Concilium Viennense, cum enim anno MCCXXI adhuc in Ungaria ageret, ut ex analista ad eundem annum num. 52, discimus; vix credo unquam ab ea, quam senel susceperat, legatione rediisse.

idem resideant. Executionem continuo remedia adinventâ sortita sunt : Robertus cum omni manu ex insula submotâ classe in Apuliam reversus est anno Domini Jesu Christi MCCXXI, per mensem Februarium ». Laceratam in eo reditu Roberti classem, partemque trirremium, quæ ex lignis recentibus nec probe compactis conflatae erant, fluctibus haustam periisse, addit Joannes Villanus¹.

8. *Fridericus rex Trinacriæ Athenarum et Neopatriæ ducatum sibi vindicat.* — Ceterum Fridericus Trinacriæ rex non modo regnum à Roberti regis invasione tutatum est, verum Athenarum et Neopatriæ quoque ducatum sibi comparavit²; indeque Friderici successores eorum principatum nomina veteribus titulis adjunxisse, refert Surita³. Quo porro jure, quave occasione in principatus à Gallici generis principibus ad Aragonios fuerint devoluti, et Nicephoro Gregora⁴, litterisque Pontificiis⁵ colligitur. Composito inter Carolum II ac Fridericum bello Siculo, Catalana et Aragonicae copiae duce Rogerio in armis strenuo in Orientem, ut arma Christo adversus Saracenos consecrarent, trajecterunt. Excepti itaque honorifice ac benevole à Græcis Turcis bellum intulere, ac non semel magna eos gloria fudere : deinde arma vertere in Græcos, Turcas in auxilium magno Christiani nominis damno exciverunt. Sed auctor sceleris Entensa dux simulatione amicitiae à Genuensibus Græcorum fœderatis interceptus penas luit⁶. Irripere postea in Thessaliam, e qua, ut eos divellerent Græci, numeribus delinitis armis adjuvere, ut in Catholicos generis Gallici, qui Bœotiam ac Peloponesum etiam tum retinuerant, ipsos traderent. Obviam iis occurrit valido succinetus exercitu Gualtherus Brenna et veteri Gallica nobilitate Athenarum dux ; sed in acie magno prælio casus occubuit.

Usos porro Catalanos hoc militari delo refert Gregoras, proscidisse nimirum vomere illum terræ tractum, in quo pugnam committere decreverant, ductisque e vicino flumine pluribus fossis plantitum illa rigasse, ut stagnarent aquæ : cumque dux Athenarum exercitus, robore superior, fraudis ignavis equitatum in hostem effudisset, harerentque in profundiore limo ac luctarentur equi, ab hoste circumventum telisque conflixum fuisse : ita Catalanos fugientes reliquos insectatos esse, ac Thebis et Athenis improvise adventu politis : quo vero confirmarentur res suas, externa subsidia cicienda duxere, ac Fridrico regi summam detulere imperii⁷ : qui spreto facti invidia conditionem amisit, veteresque auxit titulos. At Pontifex accepto nuntio, Catalanos et Aragonios, qui religiosos in Turcas militiam pro fide amplificanda voverat, adeo kele a suscepto descivisse

consilio, ut arma ad Catholicos opprimendos verterent, Jacobum regem Aragonum gravibus litteris monuit, ut Catalanos ipsos regio pro imperio e Græcia deduceret : tum patriarcham Constantinopolitanum omni studio et opera jussit incumbere, ut eos monitis, precibus et censurarum incussa religione, ad erepta restituenda Gualtero e Castellione caesi Athenarum ducis leviro regni Gallici equitum magistro præfectoque Athenarum adduceret.

9. « Clemens, etc. venerabili fratri patriarchæ Constantinopolitano.

« Ab olim clamor validus et multiplicitas querelarum de partibus ducatus Athenarum provenientes, Apostolicum pulsarunt auditum, imo nos, qui sicut in cunctorum fidelium pace quiescimus et tranquillitate lætamur, sic eorum inquietudine et oppressionibus, quas pestilentia inducit hostilitas, multum offendimur, gravissime in intimis perturbamur. Habet enim ejusdem clamoris jam pluribus annis præteritis continuata et accumulans mala malis assertio, quod nonnulli, qui olim ad partes illas credebantur in favorem fidelium accessisse, et a quibus sperabantur eorundem fidelium partes defendi, non exercentes eorum vires in ceteros, sed in Ecclesias et personas Ecclesiasticas, eosdemque fideles, prohi dolor ! convertentes in propria Catholicorum viscera, immisericordi crudelitate desæviant, et in Ecclesias ac fideles eosdem eorum conatus illicitos exercentes, eisdem gravius depopulationis jacturam, et crudelium hostilitatum insultus, non absque personarum excidiis ac Ecclesiarum et bonorum Ecclesiasticorum et fidelium illarum partium incendiis, spoliis et depredationibus inferunt, quam fuissent quantumlibet perversi hostes fidei eisdem fidelibus illaturi : et quod horribilius est, ut licentius possent mala hujusmodi perpetrare, societatem ad invicem contraxerunt, ex quorum quidem consortio quot horrenda provenerint, status illarum partium miserabilis manifestat.

« Nam inter universa scelera, quæ in illis partibus perpetrarunt, quondam Gualterum de Brenna ducem Athenarum, qui defensionem dictorum fidelium, tanquam Christi verus athleta, et fidelis pugil Ecclesiae, adversus Græcos schismaticos laborabat, nequiter occiderunt : filios ejus pupillos, et nobilem mulierem Joannam de Castellione relictam ejus viduam hostiliter impugnantes, bona eorum et Ecclesiarum ac personarum Ecclesiasticarum, multorumque aborum fidelium illarum partium data in prædam et diripientium spolia occuparunt ; ac in personas tam Ecclesiasticas, quam alios fideles innumeros limestis exertis gladiis, strage data, eorum sanguinem immisericorditer effuderunt : a quibus horrendis sceleribus nondum cessant, sed clades cladibus continuata hostilitatis execrandis incursums dicuntur continue cumulare.

10. « Cum itaque malis hujusmodi sit sollici-

¹ Jo. Vil. l. IX. c. 61. — ² Maron. l. XV. de reb. Hisp. c. 34. — ³ Sur. l. V. Annal. c. 105. — ⁴ Greg. l. VII. — ⁵ Clem. l. IX. c. 1. — ⁶ Maron. de reb. Hisp. l. X. c. 34. — ⁷ Maron. l. XV. c. 14.

lis studiis, celeribus et opportunis remediis per Apostolicæ Sedis providentiam obviam, dum, fraternitati tuæ per Apostolicæ scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus ad requisitionem dilecti filii capitanei ducatus ejusdem per dilectum filium nobilem virum Galcherum de Castellione comitem Porciensem, Constabularium Franciæ, ad tuitionem ipsius ducatus deputatum, vel procuratoris ejusdem capitanei juxta datam tibi a Deo prudentiam per te vel alium seu alios salubribus viis, modis et studiis omnibus, quibus expediet vigilantius et diligentius labores, præcipuorum capitaneorum et majorum societatis ejusdem salubribus hortationibus et inductionibus mentales oculos, quos diabolica fraus caligine cæcitate obduxit, veritatis lumine illustrando, ut redeuntes ad cor de præteritis doleant, dolenda ulterius non committant; ipsosque capitaneos et majores, necnon ceteros alios de societate prædicta sub gravi interminatione pœnarum spiritualium et temporalium auctoritate Apostolica attentius moneas et inducas, ut Ecclesiis ac personis Ecclesiasticis, dictisque pupillis et viduæ, ac civitatibus, castris, et aliis locis et personis dictarum partium, quæ ipsi abstulerunt, vel detinent, occupata restituant, easdemque partes omnino dimittant, ad illas in impugnationem fidelium nunquam ulterius redituri. Alioquin eos, qui tuis monitionibus et inductionibus hujusmodi, imo veris nostris super præmissis efficaciter non parebunt; necnon illos, qui eis in præmissis dederint auxilium, consilium vel favorem, quos omnes auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio excommunicationis vinculo innodamus, tamdiu excommunicatos per te vel alium seu alios publice nuntiare procureas, et ab aliis nuntiari facias, et ab omnibus arctus evitari, donec ad mandata Ecclesiæ redeuntes super his absolutionis meruerint beneficium obtinere, etc. Datum Montilii Carpenteratensis diocesis XIX kalen. Febr. anno nono ¹.

11. Nil profuere Pontificis ac patriarchæ monita, ut injusto bello parta restituerent Catalani, quos Gregoras ¹ ex iis intus ditionis suæ terminis latius proferre ad sua tempora perrexisse refert: inde vero Hispanos reges varia successione Athenarum et Neopatriæ ducatus nomina, nunc quidem inania umbramque, abis titulis adjecisse, Mariana testatur ². Quod autem ad patriarcham Constantinopolitanum, ad quem datæ superiores litteræ, spectat; is erat Nicolaus Latinæ gentis, qui cum ob Constantinopolim ab Andronico schismatico obtentam a Sede sua exularet, ipsiusque Ecclesiæ olim quibus florentissima atque, ut aiunt Pontificiæ litteræ, Romanæ Ecclesiæ filia specialis extitisset, jam abjecta aciesque a schismaticis opibus ad inopiam redigeretur; Clemens defuncto Galchero Negreponi olim Eubœæ episcopo, ipsi Negreponi Ecclesiæ administrationem ac vectigalia

tradidit ad sustinendam patriarchalem dignitatem: quam etiam Ecclesiam in posterum cum patriarchatu conjunctam jussit esse ¹.

12. *Petrus patriarcha Hierosolymitanus.* — Consultit etiam Hierosolymitæ patriarchali Ecclesiæ, quæ cum Antonio patriarcha eoque episcopo Dunchemensi defuncto, pastore esset orbata, eam dignitatem Petro Ruthenensi episcopo contulit, cui ob Hierosolymas ab infidelibus oppressas Ruthenensis Ecclesiæ vectigalibus potiri, ejusque administrationem gerere permisit, ut Apostolicum Diploma docet Montilii IV kalen. Martii, Pontificatus anno IX exaratum. Commendavit ² eundem patriarcham regi Cypri, ut ipsum regio studio prosequeretur: quem quidem gessisse Apostolicæ Sedis legationem in exercitu, quo Rhodus Sarracenis erepta est, atque suo zelo de Orientali Ecclesiâ optime meritum, superius vidimus. Nil porro ab illius expugnata propugnataque tempore contra Turcarum impetus memorabiles adversus infideles gestum: imo vix fideles sua tueri potuere.

13. *Ungari adversus Tartaros excitati.* — In Ungaria quidem Tartari schismatici, alique impii tot excursionibus, populationibus, direptionibus fideles attrivere, ut cum res Christiana in discrimen adduceretur, Pontifex iis cladibus permotus, quo Ungaros ad hostem propulsandum divinatorum premiorum spe pelliceret, sacras indulgentias iis proposuerit ³, qui Caroli regis signa in Tartaros et schismaticos, aut alias barbaras et impias nationes, quibus regnum cingebatur, sequerentur.

« Universis Christi fidelibus per regnum Ungariæ constitutis.

« Cum sicut ex parte vestra fuit nobis expositum, vos et Ecclesiæ Romanæ fideles aliarum partium regno Ungariæ adjacentiam a schismaticis, Tartaris, paganis aliisque permixtis infidelium nationibus impugnationes, depopulationes, captivitates, servitutes et carceres, et alias diversorum generum pœnas et cruciatus multiplices patiamini, quibus nec obviare potestis nec resistere per vos ipsos; nos hujusmodi vestris tantis calamitatibus, miseriis et pressuris affecto paterno compatiētes ab internis, libenter vobis illo quo possumus spirituali subsidio, quod cuilibet temporali prævalet, misericorditer subvenimus. Ut igitur vos alique Christi fideles ad detentionem Catholicæ fidei contra schismaticos et infideles eosdem eo amplius animemini, quo temporalem in hoc vitam sperabitis in perpetuum commutare; nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, vobis omnibus cæterisque Christi fidelibus, quos pro defensione Catholicæ fidei in bello seu pugna in regno Ungariæ, aliisque fidelium terris et partibus eidem regno adjacentibus supradictis, aut vicinis eisdem, habitis contra schismaticos, Tartaros, pa-

¹ Lib. IX. Ep. eom. LXXXVI, et post eand. Ep. — ² Reg. pos eand. Ep. — ³ Lib. IX. Ep. eom. CCXII.

¹ Greg. I. VII. — ² Marian. I. XV. c. 15.

ganos aliasque perversas nationes infidelium supradictas, aut ex vulneribus in eisdem bello vel pugna receptis postmodum mori contigerit, vestrorum omnium, de quibus vere contriti fueritis et confessi, plenam poenitentiam veniam peccatorum, presentibus post triennium minime valituris. Dat. Avin. kal. Februarii anno ix ».

14. *Mors Clementis et calumniae in eum iactatae.* — Non defendenda in Hungaria modo adversus impios rei Christianae, verum etiam toto orbe probe constituendae intentus Pontifex, cum Avenione Montilios colligendae, ut videtur, purioris aerae gratia, quippe graviore valetudine afflicebatur, reversus esset, Constitutiones in sacra Viennensi Synodo editas ac nonnullas alias additas in consistorio publico promulgavit. Quam rem xii kal. Aprilis gestam consignat Annalibus Bernardus¹: « Anno, inquit, Domini mcccxxii, in festo B. Benedicti abbatis, scilicet XXI kal. Aprilis in castro de Montilii prope Carpentoracensem civitatem, in qua tunc curia morabatur, Clemens papa fecit coram se in consistorio publicari Constitutiones, quas prius fecerat ordinari: ex quibus decreverat fieri librum unum, quem sicut vulgatum fuit, volebat Septimum Decretalium appellari sicut fecerat Sextum Bonifacis antecessor. Cœpitque Clemens papa exiit de aegrotare ». Paucisque interjectis: « Et sic liber ille non fuit missus ad studia generalia, ut est moris, nec expositus communiter ad habendum, sed remanserunt Constitutiones illae sic fere quadriennio in suspenso, donec postmodum per ejus successorem fuerunt publicatae, et sub Bulla ad studia generalia destinatae ». Cæterum Clementem cum se adversa valetudine conflictatum sentiret, ad caplandum nativum aerem, repetendamque Burdegalam accinxisse se itineri, aiunt; sed patriam videre non licuisse: apud Ruperum enim Mauram extremum diem clausisse idem Bernardus testatur², qui etiam sedis tempus consignat: « Hic Clemens papa sedit annis viii, mensibus decem, diebus xv, a die creationis suae usque in diem sui obitus computando. Obiit autem in nocte præcedenti diei sabbati subsequentis, quae fuit XII kal. Maii, Pontificatus sui anno ix, anno Domini mcccxxiv, apud Rocham-Mauram, quod est castrum regis Franciae super Rhodanum in finibus regni sui: fuitque inde reportatum corpus ejus ultra Rhodanum apud Carpentoracensem civitatem, ubi cardinales cum alia curia residebant ». Direptus est tunc Pontificius thesaurus a multis, qui veluti in expositam prædam intruerunt; iique postea a Joanne XXII in jus vocati sunt: tum maxime postulatus iudicio Bertrandus comes Leomanicae, Clementis papae nepos, qui trecenta et eo amplius aureorum millia acceperat, ut bellicum apparatus ad expeditionem Syriacam instrueret,

deque iis rationem reddere recusabat: qua de re Acla iudiciaria exlant¹.

Relatum porro Carpentoraco Clementis corpus et designato Uzesae sepulchro conditum, narrat Bernardus²: « Sequenti, inquit, mense Augusti de Carpentoraco transvectum fuit corpus ejus in Vasconiam patriam suam, fuitque sepultum, sicut elegerat, in Ecclesia quae appellatur B. Mariae de Uzes-la diœcesis Vasatensis, ubi paulo prius canonicos instituerat sæculares, in villula minus insigni et satis sterili ». Excitum illi est in eo loco nobile mausoleum, eleganti opere ac columnis et jaspide exornatum, ejusque corpus in feretro gemmis et auro exornato a nepote Leomanicae comite pretio quinquaginta millium aureorum, quod postea a Joanne Armaniaci comite expulatum fuit, demumque sepulchrum a Calvinianis furore hæretico profanatum excisumque est, atque ipsius corpus pietatis ac religionis odio ab impiis flammis traditum anno ineunte MDLXXVII, ut refert Massonus³.

15. Obscurarunt etiam nonnulli pii scriptores Clementis memoriam, quem ut ardentem avaritia, delicisque diffluentem describere: aliaque prorsus indigna, ut de quæsito a quodam artis magicae perito defuncti ejusdem nepotis animæ statu, ac loco inferni, in quem erat detrusus nepos, alioque palatio flammarum globis cincto, quod ipsi Clementi pararetur, ostentato tradidere. Sed hæc conficta a malevolis, cum ob translata in Gallias Sedem extinctosque Templarios plurimum odia incurrisset, facile conjicitur, auctore etiam forte Dante, cui mordere quosque insignes viros instar triumphi fuit; et ut poete et nugatori fabulari et in infernum illum suum fictitium, quos libuit, trudere licuit. Quid enim magis abhorrens atque alienum ab eo Pontifice est, quam scleratum cum mago et demone pactonem impingere, cujus gesta si spectentur, religione, zelo, fideique augenda studio magnis æquandum Pontificibus comperies? Hujus sane rei testes Viennensis Synodus OEcumenica, impietas ab eo ferro flammæque constantissime exagitata, excitati toties ab eo in Sarracenos et schismaticos principes, composita tot egregiis Constitutionibus Apostolicis res Ecclesiastica, Rhodus ejus studio Christiano adjuncta imperio, ac republica Christiana in eum statum ab ipso adducta, ut nisi ipsum mors orbi eripuisset, religionem in Oriente propagatum iri spes magna affulgeret. Sedis translatio potest jure objici: sed facinus expeditionis contra Sarracenos pro recuperanda Syria desiderium, Viennensis Concilii moræ, ac demum Italici motus excusare apud quempiam forte videbuntur. Certe indigna illa et impia in Clementem commenta videtur referre abunde ipsius successor Joannes XXII, dum sacram ejus memoriam fuisse apud se testatur⁴: « San-

¹ Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 2165, in Clem. V. et in alio libell. de Concilio Ms. sig. num. 2043. — ² Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sig. num. 3765, in Clem. V.

³ Reperta sunt in Archivo Avin. sign. num. 203. — ⁴ Bern. ubi sup. — ⁵ Mass. in Clem. V. — ⁶ Jo. XXI. l. i. Ep. 1.

clæ, inquit, recordationis Clemente papa V prædecessore nostro de præsentis vitæ moribus ad cælestem patriam evocato »; neque enim sancte recordationis Pontificem vocasset, si ita avaritia, libidine, simonia, aliisque vitiiis contaminatus fuisset. Sed hæc apud cordatum quemque pro abstergenda ea calumnia suffecerint. Jam quid post illius obitum gestum percurramus (1).

16. *Comitia cardinalium seditione interrupta.* — Vacavit Sedes, ut scribit Bernardus,¹ annis duobus, mensibus tribus, diebus septemdecim. dum enim sacer cardinalium senatus in conclavi sanctiore de præficiendo orbi Christiano summo Pontifice agitabat, exardescens Carpentoracensis inter atque alios aula Pontificiæ administros discordia, eo res prorupit², ut tam in civitate quam in circumpositis locis gravissima certamina commissa fuerint: tum injeclis facibus tectis pars urbis incendio conflagravit; denique verso in Romanos mercatores et alios exteros, qui Pontificiam aulam sequuntur, furore, eorum opes diriperunt, expilarint merces, janos distraxerint: ex quo plures familia non ignobiles ad extremam inopiam redactæ fuere. Ardente eo Carpentoraci tumultu, jamque incendio proximas conclavis ædes corripiente, cardinales, quos etiam mutua discordia exagitabat, abscessere; atque in pristina animorum dissensione obfirmati diuturnum interpontificium invexerunt, ut narrat subjectis verbis Bernardus³: « Defuncto Clemente papa, cardinales numero xxiii, qui apud Carpentoracensem civitatem cum alia curia residebat, intrantes conclave in episcopali palatio pro electione summi Pontificis faciendâ, cum ibidem aliquandiu perstitissent, non valentes concordare, suborta gravi et grandi turbatione, inter familias eorumdem, ipsam circa festum S. Mariæ Magdalene concorditer exiverunt, statuente tempus, infra quod redire deberent ad eundem locum ad electionem summi Pontificis celebrandam. Sed subortis variis questionibus invicem, quæ stylo magis relinquendæ sunt quam scribendæ, illuc minime redierunt; sed in divisis civitatibus et villis dispersi sunt, steteruntque sic

divisi loco et proposito annis amplius quam duobus ».

17. *Duorum Cæsarum electio et inde discordia.* — Funesta illius cardinalium, sua non quæ Jesu Christi sectantium, in Ecclesia dissentionis mala auxit electorum principum in creando rege Romanorum discordia, quorum alii Ludovicum Bavarie ducem, alii Fridericum ducem Austriæ elegere⁴. Qua de re hæc Ptolemaeus Lucensis⁵; « Post mortem Henrici imperatoris electoribus Alamanniæ convenientibus in unum pro electione imperatoris anno Domini mcccxiv, in die B. Lucæ Evangeliste, divisi fuerunt in duas partes, alii Ludovicum ducem Bavarie, alii Fridericum ducem Austriæ in regem Alamanniæ nominantes, natos de fratre et sorore, et sic fuerunt in secundo gradu consanguinitatis: factaque est inter eos gravis et longa concertatio usque ad strages hominum ». Confirmat eandem electorum discordiam Germanus auctor⁶, qui Pontificium Vitas ad an. usque mcccxiv contextit: « Electores, inquit, convenientes in Frankfort duos in discordia elegerunt Ludovicum Bavarie et Fridericum Austriæ duces ». Consentit etiam his Bernardus, qui ait⁷: « Anno Dom. mcccxiv, electores Alamanniæ convenientes in unum pro electione imperatoris divisi fuerunt in duos, alii Ludovicum ducem Bavarie, alii Fridericum ducem Austriæ in regem Alamanniæ nominantes: factaque est inter eos propter hoc gravis et longa concertatio usque ad strages hominum ». Cortusiorum pariter historia⁸, et longum diversarum gentium auctorum agmen duos Cæsares discordibus suffragiis rennuntios tradunt. Rei autem gestæ narratio vera vix ab historicis peti potest, cum ea scriptis tradiderint, quæ communi hominum fama in locis, in quibus versabantur, pervulgata erant, ut sentiebant cum hoc vel altero æmulo; indeque non minus dictis interese, quam armis adversi principes pugnarent. Repetenda vero visa sunt publica documenta (2) Ludovici electoribus confecta, quæ Herwartus suis

¹ Bern. in Chron. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sig. num. 3765. — ² Jo. XXII. l. IV. Ep. cur. LXI. — ³ Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sig. num. 3765. in Clem. V.

⁴ Stero Alta. in Annal. Jo. Vill. l. IX. c. 66. Mess. in Lud. Bav. Cort. Hist. l. I. c. 24. Henr. Reb. in Chr. Jo. Aven. in Annal. l. VII. Ann. Col. et alii in Henr. — ⁵ Ptol. Luc. l. XXIV. c. 41. — ⁶ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — ⁷ Bern. de imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043. in Lud. Bav. — ⁸ Cortus. Hist. l. III. c. 8.

(1) Obisse hoc anno Clementem loco, mense ac die in Annalibus adnotatis certum est. Viri famam dubiam effecerunt scriptorum studia contraria. Alios enim offendit Temporum Ordo eversus. Alios Sedes ex Italia translatio. Alii quod Constitutione sua de regula Fratrum Minorum, aliorum partes contra alios fovit. Hinc a F. Francisco Pipino Bononensi Ordinis Prædicatorum avaritia et animi studiosi in propinquis suis ditandis promovensque accusatur Chronic. lib. 4, cap. 47 quo et tam nomine illum damnat Neapolo de Ursinis in literis ad Philippum Francorum regem vulgata a Balduino in Vitis papar. Avenion. l. III. num. 43. Eadem pariter cum aliorum vitiorum accessione imputat illi Joannes Villani lib. 9 cap. 58. Alii tamen v. c. ssum Pontificum hunc egregie commendant, quos inter principem locum meretur Ferretus Vicentinus scriptor eorum temporum, qui alios Pontificum vita non dissimulat. Hæc vero ille de Clemente Hist. lib. 3. Rer. Italic. tom. IX. pag. 1018: « Nec putandum est tam salubrem tanque Deo gratum pastorem odio vel prece corruptum a justitia decivasse; nam omnia bene et sapienter ab eo gesta nemo mentis integer ambigit ».

MANST.

(2) De electione Ludovici, et Friderici Austriaci ad imperium sermo hic ab annalista instituitur. Incipit illa quidem in hunc annum die XX Octobris, ut ex literis archiepiscopi Moguntini ad Pontificem certum est. An vero sicut et de Ludovico electus, eadem pariter Fridericus a suis assumptus fuerit, incertum mihi est: id unum scio ex anonymo scriptore gestorum Trevirensium archiepiscopo unum a Martene tom. IV Collectionis sue vulgato, quique hoc tempore vitam Baldum Trevirensis scribit, electionem Ludovici peractam Francofurti, Friderici vero in Saxelesen, quem vicinam Francofurti locum esse conjicio. Utroque electus pro suo jure regni coronam assumpsit; Ludovicus quidem Aquigrani die XXV Novembris, S. Catharina festa, ut Rehdorfus in Annalibus testatur; Fridericus vero anno sequenti in oppido Bonna, Colonia parum distanti, die festo Pentecoste, ut ex continuatore Nangii ad an. mcccxvii discimus. Reliqua quæ ad utrumque electum pertinent, ex Annalibus intelliges.

MANST.

apologeticis Commentariis pro Ludovico editis inseruit¹.

18. « Sanctissimo in Christo patri ac domino suo, domino sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici futuro, Petrus Dei et Apostolicæ Sedis gratia sanctæ Moguntinæ sedis archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam archiepi-scellarius, Joannes Dei gratia Boemiæ et Poloniæ rex, Waldemarus marchio Brandenburgensis, ac Joannes dux Saxonie senior, humiles et devoti cum omni reverentia, devotissima pedum oscula beatorum.

« Vacante nuper per obitum felicis recordationis serenissimi domini Henrici quondam Romanorum imperatoris ipso Romanorum regno, seu Romanorum imperio, et nobis una cum reverendo domino Balduino sanctæ Trevirensis Ecclesiæ archiepiscopo, necnon reverendi domini Henrici archiepiscopi Coloniensis, et illustrium principum Joannis Boemiæ et Poloniæ regis, Rodulphi comitis palatini Rheni ducis Baviaræ, Waldemari marchionis Brandenburgensis ac ducis Saxonie, honorabilibus procuratoribus, ad quos tam de jure, quam de consuetudine antiqua et approbata jus eligendi Romanorum regem, in imperatore postmodum promovendum, noscitur pertinere, solemniter concordantibus in diem electionis hujusmodi, videlicet crastinum beati Lucæ Evangelistæ, quæ est decima nona mensis Octobris; et ego Petrus archiepiscopus Moguntinensis prædictus ex officii mei debito ipsam diem ad electionem hujusmodi celebrandam præfixi, literas meas vocationis ipsis comprincipibus et coelectoribus meis destinando.

19. « Qua die veniente suburbio oppidi regalis Frankenvordensium, loco siquidem ad hoc solito et consueto, nobis Petro Moguntinensi, Balduino Trevirensi archiepiscopis, Joanne Boemiæ et Poloniæ rege, Waldemaro marchione Brandenburgensi, ac Joanne duce Saxonie supradictis ibidem convenientibus, celebrata missa S. Spiritus, deliberatione provida præhabita ad procedendum in electionis negotio prælibato; et in quantum debuimus expectantibus, quod reverendus dominus Henricus archiepiscopus Coloniensis et Rodulphus comes palatinus dux Baviaræ nondum venerant, nec per se, nec per suos procuratores in dicto loco convenerant; nos pro honore pacis volentes in hoc eis deferre, ac facere gratiam specialem, terminum prædictum, videlicet crastinum beati Lucæ Evangelistæ, unanimi consensu cum reverendo domino Balduino Trevirensi archiepiscopo, usque in diem sequentem duximus continuandum: quam continuationem dictis archiepiscopo Coloniensi et Rodulpho comiti palatino, ac aliis, quorum interesse poterat, nos archiepiscopus Moguntinensis antedictus per nostros nuntios speciales ad id deputatos insinuavimus, notificavimus et ad eorum

notitiam deduximus, ipsos citandi vice et nomine omnium nostrorum præsentium, ut præfata die continuata in dicto loco ad eligendum convenirent.

« Qua die continuata, ipsis archiepiscopo Coloniensi et comite palatino et aliis, quorum interesse poterat, sic vocatis et sufficienter expectatis, quod non venerunt, nec pro se miserunt, nec voces suas alicui seu aliquibus commiserunt in electionis negotio memorato; audita missa sancti Spiritus, nos archiepiscopus Moguntinensis antedictus, ipsa die continuationis, quæ fuit vicesima mensis prædicti, hora debita et consueta procedere cupientes, in scriptis monitionem legimus, et protestationem quamdam vice nostra ac omnium ibidem præsentium, jus in ipsa electione regis Romanorum habentium illa vice, monendo omnes infames, excommunicatos, suspensos ac etiam interdictos; necnon quoscumque alios, si qui forent forsitan inter eos, qui de jure vel consuetudine interesse in ipsius electionis negotio non deberent, quod a tractatibus electionis celebrandæ futuri regis Romanorum, et ab eadem electione recederent, ipsos coelectores nostros, nos et alios, quorum interesset, eligere permittentes; protestando, quod non esset nostra vel coelectorum nostrorum intentio tales admittere, tanquam jus in illa electione habentes aut procedere vel eligere cum eisdem: imo volumus et intentionis nostræ fuit, quod voces talium, si qui reperirentur postmodum interfuisse, nulli præstarent suffragium, nec afferrent alicui nocumentum, et prorsus pro non receptis sive pro non habitis haberentur.

20. « Quam protestationem nos omnes supradicti, una cum reverendo patre domino Balduino archiepiscopo Trevirensi, coelectores tunc præsententes ratam et gratam habentes, consensimus in eandem; et demum post tractatus præhabitos, consideratis sollicitè et diligenter circumstantiis pluribus, et statu personarum diversarum, per quas seu per quam regno vacanti et imperio posset utilius provideri, in illustrem virum Ludovicum comitem palatinum Rheni, ducem Baviaræ, virum utique Catholicum, orthodoxæ fidei fervidum zelatorem, Ecclesiæ sanctæ Dei et ministro-rum ejusdem, ac pacis sanctæ ab ineunte ætate sua, experientia, quæ est rerum magistra efficax, attestante, devotum et humilem amatorem, strenuum in armis, in judicio justum, in consiliis providum, in universa morum honestate præclarum, benignum, affabilem et mansuetum, de alto et generoso sanguine divorum regum et principum procreatum, ac in cunctis agibilibus pro regimine reipublicæ quamplurimum circumspectum, nostrum intuitum, divina disponente clementia, convertentes; nos Petrus Moguntinensis archiepiscopus pro nobis et nomine nostro, præfatus vero dominus Balduinus Trevirensis archiepiscopus pro se et nomine suo; nos vero Joannes Boemiæ et Poloniæ rex, Waldemarus marchio Brandenburgensis, et Joannes (seniorem hunc fuisse electorali

¹ EAL. apud Jo. Georgium Hervarto in an. 1311. num. 5.

pollentem dignitate, contendit Herwartus) dux Saxoniae praedicti, quilibet nostrum pro se et nomine suo, votis nostris per dominum Moguntinum archiepiscopum antedictum vice sua et nostra, et ex speciali mandato suo et nostro diligenter inquisitis; nos electores praedicti in loco praedicto praesentes, jus totale ea vice in electione dicti regis habentes consensimus concorditer in eundem Ludovicum, et ipsum nominavimus, quilibet nostrum pro se nullo penitus discrepante, in Romanorum regem eligendum, in imperatorem postmodum promovendum, et in advocatum sacrosanctae Romanae ac universalis Ecclesiae, viduarumque et orphanorum defensorem. Quibus sic peractis, ego Petrus Moguntinensis archiepiscopus de mandato speciali et voluntate mea, et meorum electorum praedictorum eundem Ludovicum comitem palatinum Rheni, ducem Bavariae, elegi solemniter in hunc modum:

21. « In nomine Domini. Amen. Cum vacante Romano regno seu Romano imperio per mortem felicis recordationis serenissimi domini Henrici quondam Romanorum imperatoris, vocatis qui fuerunt evocandi, et qui in electione regis Romanorum jus habere dignoscuntur, ac praesentibus dicta die continuata ad eligendum omnibus, qui voluerunt, potuerunt et debuerunt commode interesse, placuerit omnibus et singulis praesentibus ad electionem procedere futuri regis; inquisitis votis omnium et singulorum, jus in electione ipsius regis habentium et praesentium, omnes et singulos electores praedictos appareat ex praemissis direxisse concorditer vota sua in illustrem Ludovicum comitem palatinum Rheni, ducem Bavariae, in eum consentiendo, et ipsum nominando in Romanorum regem eligendum; per cujus quidem Ludovici praedicti expertae strenuitatis merita, fidei puritatem et constantiam speratur sacrosancta Romana ac universalis Ecclesia potenter et utiliter defensari, ac in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa, et etiam respublica provide dirigi, et pariter superno suffragante auxilio gubernari; ego Petrus archiepiscopus Moguntinensis antedictus vice mea ac coelectorum meorum praedictorum, jus in ipsa electione habentium, ex potestate mihi per eos tradita specialiter et concessa, eundem Ludovicum, invocata sancti Spiritus gratia, in Romanorum regem eligo, in imperatorem futurum promovendum.

22. « Electione autem huiusmodi celebrata, eam nos omnes et singuli electores praedicti praesentes approbavimus, et *Te Deum laudamus* alta voce fecimus decantari, et dictum nostrum electum, qui praesens extitit, et electioni de se factae divinae volens resistere voluntati, interpellatus cum instantia a nobis, reverenter consensit; et deinde electionem ipsam clero et populo solemniter fecimus publicari. Postmodum vero ipsum electum in civitatem Frankenfordensium introducentes, in Ecclesiam S. Bartholomaei deduximus

et ipsum super altare majus prout moris et consuetudinis est, adhibitis solemnitatibus in talibus debitis et consuetis posuimus, *Te Deum laudamus* demum decantantes. Deinde in coemeterio Ecclesiae antedictae clero et populo ipsum electum praesentavimus, et ejus electionem fecimus solemniter publicari. Eapropter sanctitati vestrae tam humiliter quam devote voto unanimi supplicamus, ut ipsum electum nostrum in regem Romanorum paternis vobis amplectentes, munus inunctionis et consecrationis eidem conferendo, de sacrosanctis manibus vestris sacri imperii diadema dignemini loco et tempore favorabiliter imperari, ut scient et intelligant universi, quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per sanctitatis vestrae arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat. Caterum ut beatitudo vestra cognoscat evidentius, vota nostra omnium praesentium in praedictis omnibus et singulis concordasse, ac in petitione huiusmodi existere unanimes et concordantes, praesens electionis nostrae decretum sanctitali vestrae transmittimus, sigillorum nostrorum appensione ex certa nostra scientia roboratum. Dat. apud Frankenford X kal. Novembris anno Domini mcccxiv ».

23. Conceptas alias iisdem verbis litteras ad Pontificem datas a Balduino archiepiscopo Treverensi repetit Herwartus¹ ex archivi Bavarici autographo exceptas, ex quibus Albertum Argentinensem², et alios³, qui pugnancia cum his scribere, emendat, partumque ex hac electione a Ludovico Bavaro Cesareum jus admodum illustrat; de quo Albertinus Mussatus haec tradit⁴: « Vere quidem electionem primitivam a veris imperii electoribus salis idoneam fateri non prohibemur ». His etiam assentitur Joannes Villanus⁵, qui memoratorum litteris electorum Ludovico adherentium nomina recenset. Neque Joannes XXII Ludovici electionem oppugnavit, donec is contra datam fidem vicecomitem Ecclesiastici ordinis hostium, decretoriaque haeresos sententia damnatorum, clientelam adversus Sedem Apostolicam suscepit; tum suprema in Ferrarum ditionis Ecclesiasticae urbem jura, adactis sacramento fidei perducellibus Atestinis invasit: ob quae postulatum iudicio, et ob contemptas leges partis ex electione iuribus exactoratum visuri sumus.

24. Licet vero Ludovicus pluribus publicis scriptis evulgatis anno mcccxxiv⁶ et mcccxxxvii⁷ contenderit se ante Fridericum Austriacum non modo a majori parte, verum a duabus quoque partibus electorum principum renuntiatum regem Romanorum, atque acerbissime in Joannem dicentem fuisse Ludovicum ipsum discordibus electum suffragiis inductus sit; et contenderit, sibi primum in loco ad id designato, nimirum Fran-

¹ Herv. an. 1314. — ² Alber. Argen. in Chr. — ³ Cuspin. et alii. — ⁴ Muss. in Lud. Bav. — ⁵ Jo. Vill. l. ix. c. 66. — ⁶ Ext. apud Nic. Minor. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. p. 13. etc. — ⁷ Ext. ibid. p. 196.

cofarti, dieque constituto electo, atque Aquisgrani corona Germanica redimito ex veteribus imperii consuetudinibus parendum fuisse; tamen Pontifici potius tot publicis edictis litterisve inferius atterendis pronuntiandi illum discordibus electum suffragiis, quam Ludovico contrarium affirmanti adhaerendum censemus: præcipue cum plures Germani Italique auctores in ea re consentiant, neque ita illustrata et perspecta fuerint Bavaria jura, quin ea controversia Pontificis sententia dirimenda foret, ut jam ante a Richardo Anglo et Alfonso Hispano certatum legibus apud Sedem Apostolicam vidimus: ac si potiora Ludovici, quam Friderici in imperium jura existerent, ut Musatus, Joannes Villanus aliique plures consentiunt; in eo peccasse Ludovicum constat, qui armis tantum, non legibus certare voluerit, qua de re conquerentem Joannem audituri sumus. Superius quidem decretum electionis Ludovici Joanni delatum non fuisse Joannes ipse questus est, verlitque crimini Bavarum, eo Sedi Apostolicæ veterum Cæsarium more non oblato, regni administrationem corripuisse¹: « Nondum, inquit, electione discorde, quæ de ipso in regem Romanorum promovendum in imperatore facta fuisse dicebatur, Romanæ Ecclesiæ, ad quam examinatio ac approbatio, seu reprobatio electionis et personæ ejusdemque in regem Romanorum electi, pertinere dignoscitur, presentata; nec ea per eandem Ecclesiam approbata vel reprobata ». Pariter decretum de Friderico electo ad Sedem Apostolicam non transmissum², quamvis illud Joannes expelet, suo loco dicitur.

25. Neque vero Herwartus³ adeo aspere Joannem ob non asserta Ludovico Cæsarea jura passim carpisset, si mature secum reputasset, Pontificem id nisi judiciario ordine agere non debuisse: Ludovicum autem sibi defuisse, qui nunquam legibus, sed tantum vi rem persequi voluerit, atque in judicem suæ causæ, controversi nimirum Cæsarei apicis, insurrexerit. Debuert Herwartus potius improbos senatores, qui Ludovicum in atrocissima scelera egere præcipitem, insectari; percellere Rodulphum Bavarum principem electorem, qui odio percitus dubiam fratris electionem effecerit; de dissensionibus conqueri Germanorum, apud quos non constabat de nonnullis ex septem virorum numero, quinam creandi Cæsaris jure polleant, unde oborta est gravissima illa in imperio dissensio: nam sunt, qui indicant, quatuor tantum fuisse principes, de quorum auctoritate in designando Romanorum rege non controvertebatur, nimirum tres archiepiscopos et comitem Palatinum, atque a duobus ipsorum, nempe Petro Moguntino et Balduino Trevirensi Ludovicum; a totidem vero, scilicet Henrico Coloniensi ac Ro-

dulpho comite Palatino Fridericum fuisse electum, in quo par videbatur utriusque electi conditio. Cæteros vero electores Boemum, Saxonem, ac Brandenburgicum controversos ferunt; ducem Charinthiæ se regno Boemico injuria pulsum disceptasse: Rodulphum Saxonem contra Joannem eligendi Cæsaris jus sibi asseruisse; alium similiter principem cum marchione Brandenburgensi de principatu certasse. Quibus de rebus Jo. Villanus⁴, Albertus Argentiniensis⁵, Rebdorfius⁶, Albertus Crantzius⁷ aliique agunt. Ex his igitur patet Cæsaris creationem concordem non extitisse, licetque ab Sede Apostolica fuisse dirimendam: quamvis in eo Ludovici electio præstabit, quod Brandenburgicum et Boemum principatum possessione potirentur⁸: nec propterea Joannes ab Herwarto in crimen vocandus, in justitiæ zelo ductus, jura Sedis Apostolicæ tulatus sit, et imperium legum æquitate, non ferro et furore judice suscipiendum contenderit; qua de re agetur inferius: atque hæc de Cæsarium duorum creatione suffecerint.

Illi quidem mox a suis corona Germanica redimitti fuerunt, servato a neutro ritu antiquo, ex quo ea pompa a Coloniensi archiepiscopo Aquisgrani peragenda erat. De iis Albertus Argentiniensis hæc assert⁴: « Fridericus Australis præ fame recedere est coactus, multique dextrarii in ascensu manserunt in via. Ludovicus itaque Aquisgrani a Moguntino et Trevirensi in loco, quo debuit, sed non a quo debuit; Fridericus vero in Bonna a Coloniensi, a quo debuit, sed non in loco in quo debuit, coronati sunt. Adhæserunt autem Ludovico civitates inferiores Rheni usque Seltz, Friderico autem Seltz et superiores regni civitates, exceptis Berna et Solodora, quæ neutrum curabant, etc. » Peperit porro hæc discordia non crudelissima modo et exitiosa in Romano imperio bella, verum etiam funestissimum in Dei Ecclesia schisma, de quibus suis locis ageretur. Jam a Germanicis rebus ad Gallicas nos conferamus.

26. *Philippi regis Francorum mors.* — Luxere hoc anno Gallie Asiaticæ regis mortem, cum ingentia expeditionis Asiaticæ consilia, sed quæ in longum tempus extrahebat, ageretur: contigitque ut nullus ex iis regibus, qui in Viennensi Concilio symbolum crucis acceptant, nec successores, dum sibi de vitæ longitudine ablandiebantur, nuncupato voto fidem exsolverent. Tradit hæc de Philippi regis morte Bernardus⁷: « Anno Domini mcccxi, in Vigilia B. Andreae Apostoli, Sede Romana vacante, obiit Philippus rex Franciæ anno corrente xxx regni sui, in castro de Fonte Bliaudi ubi natus fuerat in hunc mundum: fuitque sepultum corpus ejus apud S. Dionysium, cor vero ipsius apud Pysiacum in monasterio sanctimonialium,

¹ Tom. Annal. xiv. an. 1263. num. 43. et 1266. num. 36. — ² J. tom. v. p. 1. Ep. secr. p. 177. — ³ In tom. v. et secr. an. 10. p. 258. — ⁴ Herv. in Lud. Bav. defens. tom. 1 et 11.

⁵ Jo. Vill. l. ix. c. 66. — ⁶ Argem. in Chron. et alii. — ⁷ Rebdorf. in Chron. — ⁸ Crantz. Sax. l. ix. c. 8. — ⁹ Vill. eod. c. 66. — ¹⁰ Argem. in Chron. — ¹¹ Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Clem. V.

quod ipse fundaverat, dum vivebat: cui successit in regno filius ejus primogenitus Ludovicus, qui tunc erat etiam rex Navarrae. Versum est in religionem ab Hatis et Belgis scriptoribus¹, mortis quo Philippus obiit, genus, divinaeque in eum vindictae datum ob Bonifacium calumnias leterrimis appetitum, prioresque iras post acceleratam ejus mortem exercitas; cum in venatione, dum aprum insequeretur, ex equo, quem fera turbabat, in terram collisus est, ut narrat subjectis verbis S. Antoninus²: nam de eo Galli veteres silentium tenent.

« Anno praefato mense Novembris de hac luce migravit rex Franciae Philippus, qui regnaverat XXIX annis. Mors autem ejus fuit satis infelix; nam, cum esset in quadam venatione, quidam aper inter crura equi, quem equitabat rex, se ingessit, ex quo rex ex equo cadens paulo post mortuus est. Hic fuit pulcherrimus hominum temporis sui, statura magnus, et optime proportionata membra habebat: sapiens et bonus in se secundum conditionem regiam: sed quia nimis deditus erat delectationibus corporeis, et praecipue venationibus, non tantum vacabat curae regiminis quantum expediebat, sed aliis familiaribus suis negotia regni committebat; quibus cum nimis crederet in consiliis, multa detrimenta inde secuta sunt in regno. Post se autem reliquit tres filios, scilicet Ludovicum regem Navarrae, Philippum comitem Piclavensem, et Carolum comitem Marchiae. Omnes ii fratres fuerunt in modico tempore reges Franciae, succedente altero alteri per mortem eorum. Omnes pulcherrimi viri erant, et male fortunati in uxoribus eorum: nam deprehense sunt omnes in adulterio». Nonnullisque interjectis: « Ad hanc infelicitatem creduntur devenisse, vel quia contraxerunt in gradibus prohibitis, vel potius propter nimiam injuriam sacrilegii perpetrati a patre Philippo in captura Bonifacii papae». Ut vero illi ordine nullis relictis liberis sceptro Gallico successerint, quod Valesiorum ducis titio ac posteris transmissum est, suo loco dicetur. Caeterum apud plures invaluisse suspicionem Joannes papa indicat³, arte et simulatione a Philippo Pulchro nuncupatum expeditionis Syriae votum, atque a divino numine, cui illuserat, vindicta percussum: unde ejus calamitas Philippo VI a Pontifice ob oculos postea proposita, ne simili arte votum infringeret, non enim perjurium impune laturum.

27. *Controversia de reliquiis S. Albani martyris mire composita.* — In Anglia Eduardus rex⁴, cum Scotiam armis recuperare, conscripto, ut ferunt⁵, centum millium armatorum exercitu, molleretur, maxima clade a Scotis fustus fugatusque est. Laudatur a Walsinghamo Robertus Brusius, virtutem egregiam militarem in eo bello expli-

cuisse, ac peditem praecessisse exercitum, dato exemplo, ne quis de fuga cogitaret: caesi sunt captivi plures aurati Angli equites, inter quos Gilbertus Glovernia comes in ipso pugna ardore occubuit. Ante hujus cladis historiam praemittit auctor¹ rem non involvendam silentio: Eduardum regem, cum non levis inter Elienses et S. Albani religiosos viros arderet controversia de Anglorum protomartyris reliquiis, quas singuli apud se religiose asservari contendebant, explorandae veritatis inservire feretrum, in quo Elienses sacra lipsana condita putabant, coram se reserari jussisse; ac non S. Albani repertum corpus, sed pannum aspersum cruore adeo vivido coloris, ac si recenter effusus esset. Placet ipsius auctoris verba referre:

« Rex cum vidisset cunctos clavos extractos, et feretrum patefaciendum accessit, et levavit operculum manu sua: et ecce vident locellum illum a summo usque deorsum quodam panno villosa ita occupatum, ut nihil posset aliud continere: in superiori vero parte vestimenti conspiciunt cruoris coagula dense respersa, ita nova, ita recentia, quasi pridie fuissent effusa. Constat hanc vestem fuisse caracallam, quam sanctus Albanus in conversione acceperat a sancto Amphibalo magistro suo in signum religionis, in quo idem martyr sententiam subiit capitalem. Et fas est credere, quod ad honorem sancti, divino miraculo sanguis ejus sic in hac veste servatus, sicut in pulvere sui sepulchri per multa saecula legitur conservatus: cujus pulveris massam, in qua ruhebat adhuc sanguis martyris, S. Germanus Allisiodorensis episcopus secum abstulit et detulit ad natalem (natale) secum (solum) Allissiodori (Auffissiodori) capellam construens in honorem martyris memorati.

« Rex igitur et omnes assistentes, de tanto miraculo stupefacti, proni corruerunt in terram, et facta est non parva hesitatio, quis accederet ad deponendum operculum et feretrum contingendum. Tandem rex ipse ceteris animosior, operculum detraxit ad locum suum. Et tunc primo cognoverunt Elienses, quid de S. Albani haberent, cum oculata fide cernerent, in dicto feretro praeter caracallam nihil omnino contineri. Rex vero, hilarior effectus de rei comperita veritate, dedit illic dona varia, residuum temporis, quo mansit ibidem ducens in summa laetitia, frequenter conferens de merito martyris Albani et gloria, et judicans non sine divina factum providentia, ut in duobus locis tam celebribus specialis veneratio martyris haberetur; et ait Eliensibus: Gaudete de Dei munere, gaudete de tanti martyris meritis et sanctitate, quia si, prout dicitis, hic Deus per illum plura facit miracula ratione vestis, credatis quod apud sanctum Albanum ampliora facit miracula ratione corporis quiescentis».

¹ Joan. Vill. l. IX. c. 65. Ant. III. p. tit. XXI. c. 3. § 4, Meyer Annal. Flan. l. XI. Masson. in Phil. Pulc. — ² Ant. ib. — ³ Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 187. — ⁴ Walsin. in Eduard. hoc an. Polyd. Vir. l. XVIII. Boet. Hist. Scol. l. XIV. — ⁵ Buchan. l. VIII.

¹ Walsin. ubi sup.

Hoc anno apparuisse tres lunas cruce signatas, conspectasque a se refert Jordanus kal. Martii

duabus ante auroram horis, eandemque impressionem aeream iterum oriente sole refussisse.

SEDES VACAT ANNUS 2. — CHRISTI 1315

1. *Bella in Italia inter Guelfos et Gibellinos; in Germania inter Ludovicum regem Francorum et Robertum Belgii comitem.* — Jacuit in lecto Ecclesia, suo viduata pastore, anno Christi millesimo trecentesimo decimo quinto, Indictione decima tertia, dissidentibus cardinalibus, « atque in diversis », ut ait Bernardus¹, « civitatibus et villis dispersis, sicque loco et proposito divisis »; Romanum imperium duorum Cæsarum ambitio cruentavit; laniarunt Italianam funesta Guelphorum Gibellinorumque nomina; fractisque Gallos inter et Belgas induciis, bellum repetitum. In Etruria quidem magno ardore gestum est bellum² inter Guelfos ac Gibellinos, quorum signifer Uguitio Fagiolanus Pisarum et Lucæ dominus cum Florentinos propagandi imperii cupiditate magnis amicorum auxiliis fultus invaderet, cingeretque obsidione montem Catinum, ii a Roberto rege Siciliae subsidiarias equestres copias ac Philippum Tarentinum principem, ut rei bellicæ præseset, poposcerunt. Secuti sunt Philippum Carolus filius, ac Petrus regis Philippique frater, qui infeliciter in acie ab hostibus cæsi sunt, tristi admodum ac improviso casu: solvebat enim, exente Augusto, obsidione montis Catini ob suorum in Lucensi agro defectionem, interclusosque comitatus Uguitio; cum Florentinus exercitus sine ducis, tum quartana laborantis jussu, male instructis ordinibus, illum adortus est: qui mox versa fronte et agmine composito invecus in Florentinos, ipsos magna edita strage, concisisque ferro inter cæteros Roberti regis fratre ac nepote, in fugam vertit.

2. Non carnit etiam bello Germania inferior, cum Robertus Belgii comes Ludovico Francorum regi dicto Hutino, fidem sacram ento devincere detrectaret, nisi primum arces a Philippo rege in ultimo bello Belgico retentas restituisset: in eum

enim Ludovicus mox a suscepto insigni regio expeditionem duxit: quæ quidem regiae consecrationis pompa hæctenus dilata fuerat, ut nova illius sponsa una cum ipso corona cingeretur: priorem enim Ludovici conjugem Blancam ducis Burgundiæ filiam in privata custodia, in quam ob adulterii scelus conjecta erat, mœrore vel, ut Joannes Villanus³ et S. Antoninus aliique tradunt, præfocata linteo obiisse ferunt. Addit vero Bernardus⁴ Ludovicum Clementiam Caroli Martelli ducis Calabriae filiam, et regis Ungariæ sororem solemniter sibi conjugali nexu junxisse, subjicitque: « Sequenti Dominica prima Augusti in festo Inventionis S. Stephani fuit inunctus in regem Francorum Rhemis civitate per archiepiscopum Rhemensem cum memorata domina Clementia sponsa sua ». Addit auctor bellum in Flandriæ comitem, qui regiae inunctionis pompæ non interfuerat, nec officia clientis præstiterat, susceptum tanto apparatu, ut quindecim nullia equitum numerarentur in Gallico exercitu, præter peditum innumeram multitudinem, sed cum ad Lisam amnem promotæ castra essent, tanto imbre terram immaduisse, ut cum luto, non cum hoste, certandum fuerit, universaque expeditio dissoluta sit⁵, ad quam comparandam multæ prædæ actæ fuerant. Et quidem injustos cogendæ bello tolerando necessariæ pecuniæ modo captasse Ludovicum, auctor singillat, dum subdit, ipsum oblata a Judæis pecunia victum illos restituisse⁶ regno, e quo ob graviora scelera, addictis fisco eorum bonis, pulsæ fuerant, ne Gallos improba consuetudine contaminarent.

Tradit idem Bernardus⁷ insigne trisleque humanarum rerum volubilitatis exemplum in Galliis editum fuisse in Engerrano Marini, regii fisci

¹ Bern. Chr. Rom. Pont. — ² Alb. Muss. de gestis Italic. l. v. sub fin. Curtus II-1. l. 1. c. 24. Jo. Vill. l. ix. c. 69 et 70. Leonard. l. Arel. l. v. Ant. III. p. 10. XCI. c. 1. § 6.

³ Jo. Vill. l. ix. c. 63. Ant. III. p. fil. XXI. c. 3. § 4. Mass. in Lud. Hut. et alii et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V. — ⁴ Bern. Chr. regum Franc. — ⁵ Bern. Chr. reg. Franc. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V. P.oul. Emil. in Lud. Hut. Gagoin. in cod. Mass. in cod. Meyer. in Rober. et alii — ⁶ Bern. et Ms. bibl. Vat. ubi sup. — ⁷ Bern. Chr. Rom. Pont. et reg. Franc. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V.

præfecto, qui cum sub Philippo rege summis opibus et gratia floruisse, demum repetundarum reus ad patibulum damnatus, uncoque tractus est : « Tempore, inquit, Philippi regis, patris illius Ludovici, major post eum non iam merito, quam de facto fuerat nominatus in regno, ita ut secundus regulus, quasi regulus videretur, ad cujus nutum regni negotia gerebantur : quos enim ipse volebat exaltabat, et quos volebat deprimebat; quidquid volebat fieri, factum erat. In modico tamen fuit superexaltatus et elevatus nimis, et post paululum audivimus eum tali exitu defecisse. Itaque exemplo ejus et alterius, qui præcessit, scilicet Petri de Brusia, qui elapsis jam tunc annis ferme triginta octo olim tempore Philippi alterius regis avi istius, postquam supernus effectus fuerat, post similem fortunæ gloriam similem ignominiam est perpeusus, discant et pertinescant tam præsentem quam posteri in gradu consimiles et fortuna sobrie et juste ac pie vivere in hoc sæculo, præcaventes ne casum consimilem patiantur ». Injecisse olim hunc Engerranum Marinum faces funestæ illi discordiæ, quæ inter Bonifacium Philippumque arserat, objecti illi accusator a Carolo Valesio instructus, cum nimirum mummariam pensationem fisco Pontificio debitam suppressisset : quod divinæ vindictæ non immerito ascribendum videtur, nec magicæ artes ab uxore, ut eriperetur supplicio, adhibita profuerunt².

3. *Equitum Hospitaliariorum expeditio in Egei insulas.* — In Oriente sulcasse hoc anno victrice classe archipelagus Fulconem Villaretum, Hospitalarii Ordinis equestris principem, ac plures insulas, interque alias Con, Hippocratis patriam, vulgo Langon dictam, suo adjecisse imperio, refert Bosius³. Sed qui impetus vertere in Syriam, atque ad majora efferre animos debuisset, quæsitis piratica arte opibus auctus, Rhodoque sibi subjecta, fastu tumidus, curas belli sacri ac publicæ rei abiecit, seque aucupis ac deliciis addixit : quocirca postea, atrocissima equitum conjuratione in ipsum collata, principatu est deturbatus⁴, ut dicitur inferius.

¹ Paul. Emil. in Lud. Hutino. — ² Ibid. Gagui. in eod. — ³ Bos. hist. Equitum Her. p. 2. l. 1. — ⁴ Ibid.

4. *Henrici eremite obitus.* — Migravit eodem anno¹ Tarvisii ex hac vita ad felicem immortalitatem B. Henricus eremita Bauceno oriundus, qui asperissimo vitæ suscepto genere, pascendo divinarum rerum contemplatione animo vacabat : cujus morientis sanctitatem Numen pulsatarum divinitus campanarum navissimo concentu collustravit; atque adeo exciti repente clerus populusque ad ejus cohonestanda funera concurrerunt. Stetit spectantium populorum, oculis expositum sacrum corpus in Ecclesiæ principe integro octiduo, nec tamen quamvis arderent graviore æstus, corruptionem contraxit. Plures vero veræ cælestes virtutes ad ejus sepulchrum editæ, quæ episcopi et prætoris jussu in publicos Commentarios relatæ fuerunt; iisque permoti Tarvisini, oratores ad Joannem XXII postea decrevere, qui de ipsius ac B. Parisii consecranda memoria agerent : sed ob sequuta deinde bella extracta res est. Ferunt illum aliquando, dum libero et aperto cælo preces Deo funderet, nuptoque nubibus imbre validissimo, nulla vel levi guttula aspersum fuisse.

5. *Raimundi Lulli martyrium.* — Hoc anno Raimundum Lullum (1) in Africa apud Bugiam promulgatæ fidei Christianæ, et confutatæ Mahometanæ impietatis odio publici magistratus jussu post atroces injurias et carceris squalorem, cum in constantia defendende veræ religionis perstaret, objectum furenti plebi ac gladii saxisque appetitum ex vulnere dolore occubuisse tradunt² : dumque ejus corpus ex sepulchro marmoreo Franciscani templi, adhibitis testibus gravissimis, anno MDCXI erutum est, quatuor ingentia vulnera in capite accepta conspicit³ sunt. Porro ut de ejus vita (nam et nonnulli⁴ ante hæc tempora, alii postea obisse scribunt) ita de ejus doctrina variæ sunt discrepantes sententiæ⁵ : id tamen advertendum est, plures libros pestíferos, veluti de invocatione demonum, de secretis naturæ, de alchimia et metallorum metamorphosi a Raimundo Lullo juniore rabbino, eodemque sub religiosa veste fidei apostata compositos alteri seniori Lullo adscriptos esse;

¹ Pet. Baone Ep. Tar. in Vit. B. Henr. Ferar. in novo Cat. X Jun. ex Tabulario Eccl. Tarv. Bonif. l. VII. Hist. Tarv. — ² Wad. in Anzal. hœc. num. 5. etc. ex ant. Ms. arch. Balar. — ³ Ibid. num. 13. — ⁴ Marian. l. xv. c. 5. an. 1311. — ⁵ Prat. de her. l. XVI. c. 2.

(1) In hunc annum rejicit analista obitum B. Raymundi Lulli, cujus dies martyrii ex veteri apud Majoricensis Hispanos Balaris traditione die XXX Junii, collocatur. De anno constat ex vetustissimo Epigrapho, quod olim, ante corporis in apothecum locum translationem, vetri ejus tumulo inscriptum erat, recitataque a Bollandists sociis ad diem XXX Junii in Vita B. Raymundi Lulli, § 6. Vitam ejus desit anonymus quidam ejus discipulus, cumque magistro adhuc super-lite scriberet, ad exitum usque illius lucubrationem suam minime perduxit. Ex ejus relatione discimus virum illum a seculari deliciis ac peritodine religiosæ ac eremiticæ vitæ, Deo per visum invitante, acutum se contulisse, quod in annum MCLXVI referunt scriptores apud Bollandistas. Ex tunc vero varias instituit peregrinationes, ubique docens et exponens illam, quam Christo præceptore dicerat artem, quam vocant, magnam; artem scilicet de omni quocunque re que scrii potest disserendi. Mirò hoc invento usus est in annuntianda asserendaque Saracenis veræ Religione. Sæpe etiam Romanos Pontifices Honorium IV, Bonifacium VIII, Clementem V adivit, ut eos adjuceat ad omnes militares Equitres Ordines in unam regulam et Ordinem jungendos, ad excoctanda virorum religiosorum cœnobia seu collegia in quibus Orientales lingue ad usum propagandæ fidei decernerent; ac denique ut Averrois scripta tanquam perniciosa et scholis Christianis eliminarentur. Nihil tamen impetrevit. De tunc cum Bugiam in Africam transisset, ibique Arabicæ, quod apprime callebat, Clavis us annuntiare Saracenis coepisset, a Barbaris saxis impetu martyri occubuit. Libros plane multos conscripsit : sed multo etiam plures ipsi Luso tribuuntur, quos revera esse alterius Raymundi (non quidem Lulli, ut male analista) Neophilii, et Rabbini Judæo Christiani, ac tandem monachi, non immerito suspicatur Wadingus ad hunc annum num. 13. Ex his libris in nostrum ex n.ominis s. militudine ea orla est invidua, qua Lullus apud recentio esse quosdam flagit; cum revera Lullo antiqua apud Majoricensis religio cultum detulerit, qualem decet virum sancti elogio insignitum, ut fusc apud Bollandistas in Commentar. præv. ad ejus Vitam §. 2.

unde istius errorum infamia prioris existimatio inquinata. Cum vero in aliis Raimundi Lulli libris plura reperiantur, quæ a fide orthodoxa primo aspectu abhorreant, nisi in meliorem sensum trahantur, quod operosa mole tentant editæ plures apologiæ, id dici potest illum quamvis erraverit, non tamen hæreticum fuisse, cum pertinaciam errori non conjunxerit : quanquam Lullistæ ingentia sub obsoletis verbis arcana latere contendunt,

quos sugillat Mariana¹ quod videre se fingant aut somnient quod non vident, et digito conentur ostendere quod nusquam est. Ut vero Gregorii XI jussu de Raimundi Lulli erroribus², an ii senioris an junioris extiterint, habita sit judiciaria actio censore fidei Aymeric, dicitur suo loco (1).

¹ Mariana. l. xv. c. 5. — ² Recensentur centum error. in direct. inquis. Aym. c. p. 2. q. ix.

(1) In continuatione Historiæ Ecclesiasticæ Parisiensis Gerardi Dubois e veteri Tabulario Parisiensi recitantur litteræ Ludovici X regis hoc anno Decembri mense datæ, in quibus auscultasse se testatur archiepiscopum Senonensem qui totius Senonensis Concilii nomine obtulit unam de decimæ duplici solutione conferendam, opportunum regii ararii subsidium Hoc vero Concilium celebratum scriptor ille censet anno isto in loco incerto, sed forte Lutetiæ, cui et præfuisse suspicatur Vilhelmum Philippi successorem, quæ in re mendosum censet catalogum archiepiscoporum Senonensium apud Samaritanos, qui Philippi archiepiscopi vitam diuini prorogant. Sed vix credo Concilium istud aliud fuisse a Concilio Parisiensi anno superiori, Maio mense a Patribus provincie Senonensis Philippo archiepiscopo præside habito. Quamvis enim tunc Philippo Pulchro in vivis agente ad illum destinandum fuisset archiepiscopus Senonensis, non vero ad Ludovicum, qui nondum regnabat; forte tamen hæc archiepiscopi destinatio ad Philippum quidem directæ erat; sed illo interim defuncto, et Ludovico substituto ad illum ex synodi mente archiepiscopus venit. Quare ut duas Senonensis Provincie Synodos duobus succedentibus annis celebratis commisceamus, nihil est.

Anno isto pariter Concilium provinciale Danicum in Helling Borrig a Petro Lundensi archiepiscopo celebratum notat anonymus rerum Daniarum chronologus a Ludw. Reliq. tom. ix vulgatus num. 7. In eo Concilio decretum fuit de « subsidio dando et (nempe Petro archiepiscopo in exilium acto) ex episcopis, qui modo in exilium deportatus fuerat ». Concilii hujus mentio nulla in Collectionibus buquesue vulgaris.

MANSI.

JOANNIS XXII ANNUS 4. — CHRISTI 1316.

1. *Joannis XXII electio, primordia, et coronatio.* — Discissi in contrarias factiones cardinales, quos nondum orbatæ sponso Ecclesiæ luctus, non dissidentium regnorum calamitates, non rei Christianæ periclitantis discrimina moverant, Philippi Pictaviæ comitis, a Ludovico fratre Franciæ et Navarræ rege in eam rem missi, industria, Lugdunum variis artibus exciti pro creando Romano Pontifice, in sacrum conclave anno millesimo trecentesimo decimo sexto, Indictione quartadecima, compulsi sunt. Quos quidem pie delusit Philippus comes, ut Ecclesiæ consuleret, ac fidem religiose fregit, ut refert Bernardus hisce verbis¹ : « Steterunt sic divisi loco et proposito annis amplius quam duobus, (de cardinalibus e Carpentoraensibus comitiis digressis loquitur), fueruntque tractatus plures habiti per personas medias inter eos : quorum finis tandem fuit mediante domino Philippo comite Pictaviæ, postmodum vero

rege Franciæ et Navarræ. Qui congregati sunt in Lugduno pactis præviis, quod non includerentur, et quod possent de Lugduno recedere quando vellent : quæ tamen fuerunt eis minime observata, quatenus pro majori bono reipublicæ, quæ præfertur privata, compellerentur Ecclesiæ providere ».

2. Pertinacissimarum dissensionum fontem et causam aperit ex Joanne Villano¹ S. Antoninus² : « Multi, inquit, ex eis erant Guascones, et ii quærebant Guasconem habere Pontificem : qui vero erant ex Francia, Provincia, et Italia cardinales, illis non acquiescebant, alium quærentes, sive qui eis videretur Ecclesiæ Dei utilis, sive qui eis foret favorabilior ». Abrupit demum divina manus funestos privatæ utilitatis et commodi nexu ac post consumptos altercationibus quadraginta dies, cum nisi dato Ecclesiæ Pontifice inde discessuros inensus ipsi religiosus metus fuisset, suffragia in Jacobum episcopum Portuensem contulere. De quo hæc Bernardus³ : « Quadagesimo die ab in-

¹ Bern. Chron. Rom. Pont. et ex eo Bosque, et Ms. Val. sign. num. 3765. in Jo. XXII, Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. LXIV. c. 42 et alii.

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 79. — ² Ant. III. p. tit. XXI. c. 4. ante § 1. — ³ Bern. Chr. Rom. Pont. Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42.

clusione ipsorum quæ facta fuit in Vigilia Apostolorum Petri et Pauli, ipsis tum quod tunc deberent includi, penitus nescientibus pariter et invidis, tandem tractatu præhabito in præfatam dominum Joannem omnes pariter consenserunt. Erat autem cardinalis episcopus Portuensis, et Jacobus vocabatur: sed Joannes exinde vocatum est nomen eius». Nec ab his discrepat Ms. Vaticanum, in quo hæc habentur¹: «In dominum Joannem consenserunt, ipsum eligentes anno Domini mcccxvi, mense Augusti, die viii». Celebratam eam electionem Lugduni VII id. Augusti a viginti tribus cardinalibus consentit Ptolemæus Lucensis², Joannemque hoc exornat elogio: «In hunc Pontificem consenserunt, virum ardentis ingenii, et in jure Ecclesiastico ac divino valde peritum». Ex Victorianis etiam Annalibus, hoc tempore conscriptis, magni ingenii, honestæque vitæ laude commendatur³.

3. Assurrexisse in eam augustissimam omnium dignitatem ex abjecta et inopi conditione (1), emensis pluribus honorum gradibus, auctores consentiunt⁴. Caturcensem quidem patriam, patre Arnolde sutore veteramentorum; vicisse vero ingenio fortunam, ita refert S. Antoninus: «Hic fuit natione Gallicus, generis sui infimæ conditionis, filius scilicet resartoris sotularium, pauper temporali substantia, sed dives ingenio et scientia; parvus corpore, sed magnus animo, qui nutritus est sub archiepiscopo Arelatensi magistro suo: quo sublato rex, (Robertum Siciliæ regem intelligit,) fecit eum loco ejus cancellarium⁵ suum, et postmodum factus est episcopus Avenionensis, et inde propter scientiam suam et prudentiam factus est cardinalis». His addit Bernardus⁶, creatum pri-

mum Forojuliensem episcopum in Aquensi provincia, atque ab ea sede traductum ad Avenionensem, et adhibitum in Bonificii causa ad excipiendam lesionem dicti vidimus; deinde a Clemente Quinto anno mcccxi sabbato Quatuor Temporum, recurrente Adventu Dominico inter cardinales Avenione relatum.

Sugillant enim nonnulli¹ dolo ad Petri Sedem irrepsisse, adeo ut cum ipsi a cardinalibus designandi Pontificis optio jusque data essent, semel ipsum consilio Neapolitani Ursini Pontificem renuntiavit. Verum ut Neapolitem Joanni ad Pontificatum illi deferendum studuisse, plurimaque apud ipsum gratia valuisse non negamus, uti ex dicendis patebit; ita rem hanc ab invidis jactatam non leve argumentum est, cum Ludovicus Bavarus, aliique Joannis hostes infensissimi, in illis adversus ipsum inveclivis² acerbissimis, quas præ manibus habuimus, nunquam ea objecerint, quæ sane nunquam, si mixta fuissent veritate, ut illum ambitionis nimie notarent, praterissent. Neque etiam si ita res successisset, Joannes libera et constanti voce denunciasset toti orbi, se a Pontificatu oblato omnium suffragiis consentientibus abhorruisse, atque admodum ancipitem hæsisse, an humeros oneri subduceret, ut Encyclicæ litteræ docent a nobis inferius afferendæ³. Commentum pariter inane videtur, ipsum Neapolitani cardinali Ursino, cujus opera Pontificatum adeptum aiunt, sacramento ante adstrinxisse, nunquam inula vel equo vectum iri, nisi Romam se conferret, promissa vero cavillo elusisse, nec in posterum iter, nisi pedibus aut flumine confecisse.

4. Dum Pontificiæ infule conferendæ apparatus ornabatur, Philippus Navarræ moderatioris oratores a Joanne expetere, ut celebritatem ad dies quin-

¹ Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. — ² Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42. — ³ Mass. in Jo. XXII. — ⁴ Bern. ubi sup. Jo. Vill. l. IX. c. 79. Ant. ubi sup. Mass. in Jo. XXII et alii. — ⁵ Jo. tom. VIII. p. 1. Ep. sec. p. 27. — ⁶ Bern. ubi sup. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. Ptol. Luc. Mass. in Jo. XXII et alii.

¹ Jo. Vill. Anton. et Mass. ubi sup. — ² Ext. apud Nic. Man. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. — ³ Hoc an. num. 8.

(2) Quanta fides Joanni Villani adhibenda sit dum ea narrat, quæ in electione Romanorum Pontificum acciderunt, vel his discas quæ de Joannis XXII electione commemorat. Si illum audivas lib. 9. cap. 79, cardinales omnes illum electionis arbitrum et, ut vocant, *compromissarium* constituerunt, ipse vero seipsum impudentissime renuntiavit Pontificem. Verum electionis formam plene alias servatam tunc agnoscent omnes non recentiores tantum doctissimi, ut Baluzius in Notis ad Vitam Papæ Avenion. pag. 717, Pagius in Breviar. in Joanne XXII num. 7, sed et veteres omnes cœvi scriptores, qui omni nam cardinalium assensu electum affirmant. Item insuper Joannes in litteris hinc num. 7, sed et veteres omnes cœvi scriptores, qui omni nam cardinalium assensu factæ utrum ipse assentiretur ambiguum fuisse. Denique Ferretus ab annalista laudatis testatur electione de se unum cardinalium assensu factæ utrum ipse assentiretur ambiguum fuisse. Denique Ferretus ab annalista laudatis testatur electione de se unum cardinalium assensu factæ utrum ipse assentiretur ambiguum fuisse. Denique Ferretus ab annalista laudatis testatur electione de se unum cardinalium assensu factæ utrum ipse assentiretur ambiguum fuisse. Denique Ferretus ab annalista laudatis testatur electione de se unum cardinalium assensu factæ utrum ipse assentiretur ambiguum fuisse.

Errat etiam Villanus in assignanda die, qua Joannes solemniter coronam Pontificiam assumpsit, non enim in eam rem dies octava Septembris Villanus memorat, sed dies quinta ejusdem mensis, quæ Dominica erat, selegit. Docet id Bernardus in Chron. Rom. Pontif., Joannes Andreas in prologo Clementinarum, quem a rorunque scriptorem adducit Pagius in Breviar. num. 9, cui adde Theoricum Nicenium, Baluzium in Notis ad Vitam Papæ Avenion. pag. 589, p. ubi nititur probare, non adeo vili genere natum fuisse Joannem, cum Albertus Argentinensis eorum temporum scriptor «de militari progénie», hoc est, ut interpretatur Baluzius «ex prisca nobilitate» natum asserat, sed plebeum genus Joannes scriptores reliqui «onus adstrunt. Quod vero ad hunc Baluzius ad probandum generis nobilitatem in Joanne, illum sollicit res domesticas non adeo tenues fuisse, cum illis aliquid spectaret, unde de suo aere tum possent ut studio operam navaret, id, inquam, illustrat, et explicat ex his, quæ tradit Ferretus Vicentinus; scribit enim illum ex plebeio quidem patre natum «Avunculo Duce, qui tenui mercimonio lucris intentus, alia spe forta tentabat Neapolim profectum fuisse, ibique Grammaticæ et Diælecticæ didicisse». Tum subdit illum fratris cujusdam minoris beneficii adlectum fuisse inter regios Caroli Siciliæ regis epheros, inter quos diu merat multumque in scientiis quæ Ecclesiasticis quæ civilibus proficit. His egregie functum rex beneficii memoravit a quo legationes plures apud Gallie regem, apud Pontificem alioque plures missus obtulit. His egregie functum rex beneficii memoravit a quo legationes plures apud Gallie regem, apud Pontificem alioque plures missus obtulit. His egregie functum rex beneficii memoravit a quo legationes plures apud Gallie regem, apud Pontificem alioque plures missus obtulit. His egregie functum rex beneficii memoravit a quo legationes plures apud Gallie regem, apud Pontificem alioque plures missus obtulit.

decim extraheret, quo illius pompam spectare posset: qua prorogatione impetrata, iterum alia dierum octo expedita: sed cum tertio ejusdem principis nomine postularetur, negata est iustissimas ob causas, quas Pontificio jussu Arnaldus cardinalis Philippo exposuit¹:

« Excellenti et magnifico viro amico charissimo domino Philippo, claræ memoriæ domini regis Franciæ filio, regna Franciæ et Navarræ regenti, Arnaldus miseratione divina S. Mariæ in Porticu diaconus cardinalis salutem, et felices ad vota successus.

« De conscientia sanctissimi in Christo patris domini nostri summi Pontificis, et ejus expresso mandato in notitiam excellentiæ vestræ deducimus, quod nuper die lunæ, tertio videlicet post ejus assumptionem ad Apostolatus officium, spectabilis vir dominus comes Foresii et magister Radulphus de Perellis clericus vester, ipsius domini nostri præsentiam adeuntes, pro parte vestra supplicarunt eidem instantibus, quod in aliquo loco regni Franciæ celebrare vellet coronationis suæ solemnia, diemque ipsi coronationi præfigere, in qua possetis juxta conceptum inde per vos desiderium interesse; arbitantes ad id dies quindecim, ex tunc computandos, ad adventum vestrum posse sufficere, illosque concedi petentes, cum infra illos se credere dicerent, vos posse venire pro certo; et de supplicatione hujusmodi vestro nomine faciendâ, cuicumque in Pontificem Romanum assumpto, ac a vobis idem clericus assererat speciale suscepisse mandatum. Præfatus autem dominus noster vobis in his et aliis proculdubio cupiens complacere, ac assistentiam vestram eidem coronationi gerens placidam atque gratam, licet breviorum diem ipsi coronationi antea præfixisset, eam tamen ad illorum instantiam usque ad dictos dies quindecim petitos ut præmittitur prorogavit. Et deinde veniente viro magnifico domino... delphino Viennæ, et pro ulteriori prorogatione solemniter instante, dominus ipse noster ad complacendum vobis uberius, et ut, si fieri posset, vestram posset habere præsentiam, per alios octo dies coronationem prorogavit eandem.

5. « Novissime vero venerabili viro domino P. de Capis Rhemensi canonico, clerico vestro, adhuc instante pro prorogatione majori, idem dominus noster de fratrum suorum consilio, ei habita deliberatione super hoc cum eisdem, respondit illi, quantumcumque vestris complacere vellet affectibus, quantumcumque etiam vestra cuperet satisficari præsentia, absque tamen scandalo plurimum, præsertim dominorum cardinalium, qui apud Avinionem, ubi erat ex indictione publica in proximis kalendis Octobris audientia Romanæ curiæ resumenda, rerum suarum præmiserant partem non modicam, sine quibus amplius nequibant commode remanere Lugduni, et

multorum etiam prælatorum, magnatum quoque et nobilium in curia ipsa sistentium, et avidè coronationem expectantium antedictam; et insuper absque totius reipublice gravi dispendio coronationem ipsam non poterat ulterius prorogare, quoniam ante illam ardua, quæ incumbunt negotia expediri, nuntii qui ad partes varias sunt mittendi, interim destinari non poterant, cum nec ante uti Bulla consueverint Romani Pontifices, et jam instabat tempus audientiæ, ut præfertur, apud Avinionem indictæ, quod absque damno intolerabili mutari, vel differri non posset. Vestrum etiam poterat in ipsius coronationis expeditione festina interesse versari, quia si pro Flandriæ, vel aliis vestris et regni negotiis dominum ipsum nostrum interim scribere oporteret, id non posset ante coronationem hujusmodi facere, nec ante ex more Bulla, ut prædicatur, possit uti.

« Propter quod, cum ipse sciat, vos virum esse virtutis, bonitatis expertæ, conscientiaque sincere, ut nullatenus velitis cum tanto dispendio tantoque scandalo aliquid in hoc agi, supponit idem dominus noster indubie, quod prudentiæ vestræ mansuetudo moleste non feret, si requisitionem dicti cononici ad exauditionem admitti, præmissa consideratione attenta, non sinit. Ipse quoque, laudabilem vestrum veniendi contemptum affectum, vos nedum a veniendo habet, ut et concedet, excusatum; quietiam perinde reputat, et gratiarum prosequitur actione, ac si personaliter interessetis coronationi prædictæ. Hæc scribimus vobis, quia dominus noster ante suæ coronationis solemnia non posset juxta morem Ecclesiæ Romanæ laudabilem vobis, vel alii cuiquam aliquid scribere, cum nec antea Bulla integra possit uti. Datum Lugduni IV kal. Septembris ». Eadem etiam de causa, cum Robertus Siciliæ rex duo milia unciarum auri, extracta reliqui census solutione, Joanni submisisset, Nicolaus O-tiensis et Velletrensis episcopus, Nicolaus tit. S. Eusebii presbyter, et Neapolco S. Adriani diaconus cardinales ad Robertum de accepta vœligalis parte transmissere syngrapham², his verbis consignatam: « Dat. Lugduni XVII kal. Septembris suscepti a domino Joanne Apostolatus anno I ».

Redimitum ipsum solemniter Pontificalibus infulis Lugduni, refert Bernardus³ subjectis verbis: « Fuit coronatus more Pontificio Romano cum honore solemniter nonis Septembris, Dominica prima mensis, Lugduni in Ecclesia cathedrali ».

6. *Litteræ Joannis Encyclicæ*. — De suscepto Pontificatu certiores tum fecit totius orbis Christiani præsules Encyclicis litteris⁴, quæ in Pontificio Regesto Rhemensi archiepiscopo ac suffraganeis inscriptæ sunt: coque exemplo ad patriarchas,

¹ Exl. in arce S. Angeli et infer coll. Plat. tom. I. pag. 412. —

² Bern. ubi sup. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3763. in Jo. XXII. —

³ An. I. p. I. Ep. cur. I. et post eand. Ep.

archiepiscopus, episcopus, quorum prolixior catalogus describitur ¹, exarata, quibus ipsos ad instruendos et pasceudos probe populos, ac partienda apostolatus onera adhortatur: tum etiam immutata extrema earum calce transmissa ad Ludovicum Bavarum ac Fredericum Austriacum electos tumultu et discordia Romanorum reges, Joannem Boemiæ, Carolum Ungariæ, Ericum Danie, Birgerum Sueciæ, Eduardum Angliæ, Philippum Franciæ et Navarræ administratorem, Alfonsum Castellæ, Dionysium Lusitanie, Jacobum Aragoniæ, Sanctium Balearum, Henricum Cypri, Ossinum Armeniæ, Fridericum Trinacriæ, ac Robertum Siciliæ reges, quibus totius electionis suæ seriem exposuit; incitavitque, ut ad rem Christianam, ac decretam in Concilio Viennensi expeditionem conficiendam cum Apostolico ejus zelo consentirent. Eas nos subjicimus, quas ad Robertum regem cui antea studio conjunctissimum fuerat, dedit ²; in quibus id adjicit, partum Pontificum munus nil pristinæ detracturum benevolentiae, sed ipsam amplificaturum: quæ promissa ipsam coluisse auctores testantur ³.

7. « Joannes episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliæ illustri, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Mira et inscrutabilis providentia Dei summi, firmam retinens in sua dispositione censuram circa sacrosanctam Ecclesiam Catholicam, quam sibi charitatis ineffabilis dulcedine copulavit, ita suæ benignitatis affectum et protectionis auxilium gratiose continuat, quod ubi ex insurgentis fremitu tempestatis submergi creditur, paratur eidem ex commotione tranquillitas, et in auram intercurrentibus procellosi turbinis fluctibus, ab instantibus periculis prorsus servatur immunis. Hoc quippe multifarie multisque modis ipsa magistra rerum experientia olim edocuit, et novissime diebus istis id ipsum evidenter ostendit, dum ipse pius Pater et misericors Dominus Ecclesiam ipsam, inter longæ ac periculose nimis viduitatis angustias fluctuantem, de suo habitaculo præparato oculo benigno respexit. Dudum siquidem, sicut tuam credimus notitiam non latere, sanctæ recordationis Clemente papa V prædecessore nostro de præsentis vitæ mœroribus ad cælestem patriam evocato, nos et fratres nostri ejusdem Ecclesiæ cardinales, de quorum numero tunc eramus, cupientes eidem Ecclesiæ de pastore celeriter providere juxta Constitutionem Apostolicam super hoc editam, nos inclusimus in conclavi, quod in civitate Carpentoracensi, ubi tunc Romana curia residebat, ad hoc extiterat præparatum. Demum vero electionis prædictæ negotio imperfecto, ex certis causis legitimis conclave prædictum egredi necessitate compulsi, nos ad diversa loca transulimus, prout unicuique nostrum expediens visum fuit.

8. « Cumque postmodum diffusi temporis spatium, sicut Domino placuit, interjecto, ad civitatem Lugdunensem pro ejusdem electionis negotio concorditer venissemus, vias nostras illo dirigente qui novit, et tandem die septima præteriti mensis Augusti in loco fratrum Ordinis Predicatorum Lugdunen. in quo residebamus, insimul pro præfato electionis negotio fuisset in loco solito congregati; benignus sapientiæ spiritus, nesciens tarda molimina, tam proluxæ ipsius Ecclesiæ viduitati pie compatiens, cum eam nollet ulterius viduitatis incommodis subjacere, fratrum ipsorum corda sic adduxit ad spiritus unitatem, quod miro Dei, et nobis mirum stupendo consilio ad imbecillitatem nostram oculos dirigentes, nos tunc Portuensem episcopum ad suscipiendum onus nobis ex humano defectu importabile, curam videlicet universalis gregis Dominici, concorditer, nemine discrepante, in summum Pontificem elegerunt.

9. « Nos autem difficultatem officii pastoralis, continui laboris angustias, et præexcellentiam dignitatis Apostolicæ infra nostra præcordia recensentes, nostrarumque metientes virium parvitate, timore ac tremore concussi, vehementer hæsitavimus, nec indigne. Quid enim tam timidum tamque pavendum, quam fragili labor, indigno sublimitas, et dignitas non merenti? Verum ne post ejusdem vacationis tam diffusa et dispendiosa tempora, obstinata contradictionis reluctatio profusioris dispendii occasionem induceret: nos quanquam de nostra, quam noster nobis animus attestatur, insufficientia desperantes, humiles nostros ad montem illum convertimus oculos, unde nobis spe multa promittitur auxilium opportunum. Sicque de superabundantia illius omnipotentis concepta fiducia, cui cum voluerit subest posse; necnon de ipsorum fratrum nostrorum eminenti scientia, industria circumspecta, et experientia multa in agendis comprobata contisi, quorum sano consilio dirigi speramus in dubiis, et fulciri suffragiis in adversis; in humilitatis spiritu consensum præbimus electioni prædictæ, tantique oneris sarcinæ imbecilles exposuimus humeros, debiles misimus manus ad fortia, et colla nostra humiliter jugo submisimus Apostolicæ servituti; suppliciter implorantes, ut ipse, qui per hujusmodi vacationem in maris mundi hujus altitudinem nos deduxit, non patiar nos ab ipsius tempestate demergi: sed illam nobis suæ potentis dexteram porrigat, quæ Apostolorum principem ambulantem, et hæsitantem in fluctibus, ne mergeretur erexit, et coapostolum ejus Paulum nocte ac die in profundo maris positum liberavit; viamque nobis et tibi, cunctisque Catholicis principibus ac cæteris Christianis, illis præsertim, qui ad hoc vivificæ crucis signaculum assumpserunt, salubrem et paratam aperiat, nostris et illorum cordibus pium infundat affectum, et infusum augeat et conservet; viresque opportunas sua di-

¹ Reg. an. 1. p. 4, post Ep. cur. 1. — ² Ann. 1. p. 4, Ep. cur. 1. — ³ Jo. Vill. 1. ix. c. 79. Ant. tit. XXI. c. 4. ante § 1.

gnatione tribuat ad parandum festinum et efficax Terræ Sanctæ subsidium, et ad recuperandum hereditatis Dominicæ præclaræ funicularum de infidelium manibus, ad quod utique desiderium habemus intensum.

« Et quia quod in hac parte nostris exsequi meritis non valemus, multiplicatis intercessoribus nobis confidimus elargiri, tua et aliorum fidelium suffragia humiliter imploramus: et illos specialiter, qui sæcularis potestatis sollicitudinem in populo Domini susceperunt, ut in illo, prout ad eos pertinet, nobiscum fideliter et efficaciter collaborent, decrevimus exhortandos; et te præcipue, ad cuius personam et domum, ut nosti, gessimus ab olim, dum nos minor status haberet, solidæ dilectionis affectum, quem utique non imminuit, sed auxit potius desuper impositum Apostolatus officium, et exultit in paternum. Dat. Lugduni non. Septembris, Pontificatus nostri anno 1 ».

10. *Ludovicus et Fridericus simul in imperii solium discordia everti, ad pacem sollicitati.* — Acceptis igitur Ecclesiæ gubernaculis Joannes, atque excitatis fidelibus ad divinam illi suis apud Numen precibus conciliandam gratiam, atque antistitibus et regibus ad conjungendam cum ipso pro re Christiana agenda operam sollicitatis; primas Apostolicas curas componendo Romano imperio, quod duorum Cæsarum exitiali ambitione fluctuabat, addixit: primumque paternis monitis Ludovicum Baviaræ ducem¹ mulcere, atque ad pacem ineundam cum Friderico Austriæ duce, controversiamque non ferro, sed æquitate judiciorum dirimendam adducere, his verbis est conatus:

« Joannes, etc. Ludovico duci Baviaræ in regem Romanorum electo.

« Quanta de concordia inter te et charissimum in Christo filium nostrum Fridericum ducem Austriæ, in regem Rom. electum, si votis nostris annueret Dominus, reformanda utilitas proveniret, ipsa dispensorum, quæ jam ex perniciose inter te et ipsum discordia his temporibus emergerunt, consideratio manifestat. Sopiret quidem pacis leuitas mala, quæ guerrarum calamitas introduxit, et multiplicata commoda ex illius reformatione succrescerent, præcis incommodis quæ dissensionis iniquitas germinavit. Propterea quæsumus, dilectissime fili, ut persuasiones paternas devota mente suscipiens, ad pacis et concordie fœdera cum eodem electo, Deo propitio, reformanda cujusvis occasione rancoris exclusa, mentem tuam habilites et coaptet; ut nostra sincera præcordia, quæ tuam et ejusdem electi, multo-

rumque fidelium populorum sentit in præfata dissensione jacturam, reformatio prædictæ concordie grata iustificet: ipseque misericordiarum Dominus, vota tua suis beneplacitis conformari prospiciens, præter retributionis æternæ mercedem, quam inde mereberis, adauget in benedictionibus dulcedinis dies tuos, etc. Datum Lugdun. non. Septembris, Pontificatus nostri anno 1 ».

Ursit etiam aliis litteris¹ ipsum ac Fridericum Austriæ ducem æmulus, ut pacem inter se conciliaret: cœlestis enim eo facto imperium promerituros. Nil Pontificiæ exhortationes valere, belloque civili Germaniæ misere atrita est, cujus clades accurate describunt Germanici scriptores².

11. *Ludovici X regis Francorum mors.* — Turbidæ etiam in Gallis admodum res exitere Ludovici X Galliæ et Navarræ regis obitu, de quo hæc Bernardus³: « Anno Domini mcccxvi, sabbato infra octavas Pentecostes, nonis Junii, obiit rex Franciæ Ludovicus regni sui anno secundo: fuitque corpus ejus cum honore regio in monasterio S. Dionysii tumulatum; unicum filiam suam relinquens ex prima uxore, secunda vero uxore domina Clementia remanente gravida et prægnante ». Necatum veneficio fuisse regem submurmuratum est: nam et superiori anno deprehensa tradunt cerea simulachra Ludovici Ilutini et Caroli Valesii, quæ leviter igni admocta sensim opera demonum tabem regi ac patruo erant illatura; eamque auctoris Paviottum magum et Claudam veneficam supplicio extremo periisse. Nec sane vana res est, diras hujusmodi artes in principum perniciem tentatas; cum iisdem Pontificem ipsum ac nonnullos cardinales appetitos, inferius visuri simus, repertosque tunc in Gallis variorum ordinum viros magica peste contaminatos. Neque calumniatores defuere, qui alienæ famæ struxerint insidias: nam et Gerardum e Barro clericum accusasse numm ex cardinalibus apud Ludovicum regem, dum vivebat, ac sanctius illius consilium, regi ac Philippo fratri Pictaviæ comiti, tum duobus cardinalibus veneno magicisque artibus, « per fabricationem et rabuzationem imaginum, cum incantationibus et invocationibus demonum conditarum », ut aiebat, mortem inferre pertentasse docent Joannis litteræ⁴ Parisiensi episcopo missæ, quibus a Guerardo tento in carcere publicam confessionem exprimi, atque ad se transmitti jubet. Temere autem jactatam calumniam judiciorum exitus indicavit(1).

12. Contulit postea Pontifex nonnulla indul-

¹ Tom. I. Ep. secr. 1. — ² Alb. Arg. in Chr. Stero Althaens, et alii. — ³ Bern. Chr. Rom. Pont. et Chr. reg. Franc. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V. — ⁴ Tom. I. Ep. secr. LVII.

¹ Tom. I. Ep. secr. IV.

(1) In his, quæ annalista scribit in hoc et sequentibus paragraphis de rebus Gallicanis agens, nonnulla corrigenda sunt ex continuatore Nangii, qui tunc scribebat. Ludovicus X Galliarum rex hoc anno, ut Bernardus scribit, diem clausit extremum, sed Bernardus, et cum eo annalista noster in mense assignando errant. Non enim nonis Junii, sed potius die v Junii decessit, ut idem continuator affirmat. Nec repitandum est errorem ab amauensi in mense assignando profectum, cum scribit Philippum Pictaviensem, statim audito Ludovici obitu,

gentiarum præmia iis, qui pro defuncti regis anima et prole, quam reliquerat, ut feliciter in lucem prodiret, preces apud Deum funderet, scriptis ea de re ad Clementiam reginam litteris ¹ V id. Septembris: « Omnibus, inquit, vere pœnitentibus et confessis, qui devotis orationibus pro te ac prole tua; necnon pro animabus claræ memoriæ Ludovici regis Francorum viri tui, et parentum tuorum divinam misericordiam implorabant, quoties apud Deum hujusmodi orationes effuderint, viginti dierum indulgentiam misericorditer impertimur ». Quam etiam criminum condonationem pro Ludovici regis anima Deum exorantibus alio Diplomate ad Philippum illum fratrem dato confirmavit ². Meritis erat egregie de universa Ecclesia Ludovicis ³, qui purpuratos patres ad dandum viduato orbi pastorem Philippi fratris opera compulsisset; tum ingentes spes rei Christianæ provhendæ, atque expectationem instaurandæ rei Syriacæ injecerat: vovisse enim ipsum in Concilio Viennensi OEcumenico coram patribus religiosos in Saracenis Asiaticis militibus, Clementis ⁴ Pontificis litteræ docent, illiusque Vite auctores ⁵ testantur, suprema mandata de eo conficiendo bello sacro a Philippo patre moriente accepisse. Sed pia ejus consilia mors oppressit.

13. *Clementiam viduam solatur Joannes ob defunctum ejus filium nuper natum.* — Suscepit vero regni administrationem ac procuratoriam regii utri Philippus Pictaviæ comes ipsius frater secundus natus, *Longus* ob proceritatem corporis dictus, de quo Bernardus hæc scribit ⁶: « Gubernacula utriusque regni Franciæ et Navarræ suscepit Philippus germanus ejus, comes Pictaviensis, sub nomine regentis tenenda, si puer masculus nasceretur usque ad intelligibilem ætatem annorum XIV pervenisset. Si vero filia nasceretur, idem Philippus rex Francorum fieret, et dux filia Ludovici, (edenda nimirum in lucem e Clementia, atque alia e Blanca priore suscepta,) haberent et sibi di-

viderent regnum Navarræ, et Campaniæ comitatum. Et hæc dicuntur fuisse pacta primo inita et firmata; quamvis postmodum aliter fuerit ordinatum ». Philippum non Franciæ modo, sed Navarræ etiam regna corripuisse post nepotis mortem videbimus. Addit auctor, ut Clementia regina partum sit enixa: « Post hoc vero XIV die sequentis mensis Novembris Dominica die, sub nocte media præcedenti, memorata domina Clementia regina peperit filium suum primogenitum Parisiis, et Joannes vocatum est nomen ejus, et nulli in nativitate ejus gavisus est ». Audit quidem illius ortu Pontifex, ex innata in Gallos propensione, ut divinam gratiam et humanam felicitatem Gallorum apud Deum precibus novo regi conciliaret, exarato VII kal. Decemb. Diplomate viginti dierum sacram indulgentiam daturis pro illius incolumitate cælo preces impertit ⁴. Visum est divino Numini potius ut rex infans caducam æterna vita ac felicitate commutaret: qui cum brevis ævi extiterit, Francorum regibus a plerisque non annumeratur; septem enim tantum diebus vixisse refert Bernardus ²: « Gaudium, inquit, cito pertransiit, nam septimo die a nativitate infans obiit, et abiit regnum sibi accipere sempiternum ».

14. Gravissimo ex filii regis immatura morte dolore affecta est regina Clementia, cum excurrente paucorum mensium spatio cumulata viri ac filii regum funera recenseret: quam Pontifex, trisli accepto casu, Apostolicis litteris est hortatus ⁷, ne vincere se dolore pateretur, sed animum ad constantiam confirmaret, ac divinæ providentiæ subjiceret:

« Charissimæ in Christo filiæ Clementiæ reginæ Franciæ illustri.

« Si finem universæ carnis attendis, si ad mortalitatis legem humano indictam generi debita considerationis retorques intuitum, conceptos nec immerito de unigeniti transitu doloris aculeos temperabis; et humanitatis conditione pensata, quæ moleste geris, humane potabis.

¹ An. 1. p. 2. post Ep. com. MDLIV. — ² An. 1. p. 1. post. Ep. com. DCCCXIII. — ³ Bern. ubi sup. — ⁴ Clem. 1. VIII post Ep. cur. CXXV. — ⁵ Paul. Æmil. in Lud. Hutin. et alii — ⁶ Bern. Chr. reg. Franc. et Chr. Rom. Pont. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V.

⁷ An. 1. p. 1. Ep. cur. XIV. et tom. 1. Ep. sec. c. 33, 34. — ² Bern. ubi sup. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V. sub finem. — ³ Tom. 1. Ep. secr. CXXXV.

ter Luteliam maturasse, eoque pervenisse die « Lunæ post translationem B. Benedicti », quæ translatio in Gallicanis Martyrologiis signatur die XI Julii. Igitur si Ludovicus die quinta Junii obiisset, adventus Pictaviensis comitis non satis pro necessitate acceleratus fuisset. Obiisse ergo Ludovicum quinta die mensis Julii affirmare oportet. Scribit etiam apud anabastam Bernardus in Parisiensi Conventu traditum fuisse Pictaviensi comiti regni administrationem, etiam si puer masculus ex Clementia regina nasceretur, usque in annos XIV, cum revera administratio illa mandata fuerit in annos XVII, eodem continuatore teste.

Ad res Gallicanas quod attinet assignandum credo anno huic Concilio a Patribus variarum provinciæ Silvanecti habitum in causam Petri de Latilly episcopi Catalaunensis de parochia regis Philippi accusati. Dies illi dicta fuerit in altero Concilio Silvanectensi anno MCCCXV mense Octobri habito; sed differre suo prorogare ad aliud tempus Concilium visum est Patribus; quod Luteliam indixerunt. Al forte nec eo Patres convenerunt. Apud Bacherium Spicilægii tom. III, pag. 607 novæ. edit. ex autographo producit Epistola ab archiepiscopo Rheimensi ad plures archiepiscopos et suffraganeos illorum scripta anno MCCCXVI, quam et eorundem archiepiscoporum, et episcoporum sigillo munitam fuisse, Bacherius testatur. In ea vero proditur Concilium Silvanectense præteritum ad diem XV Maii ab insidit Patribus prorogatum fuisse. Sed cum episcopi infrequentiores ea die convenissent, ideo nova prorogatio ad feriam secundam post festum S. Maræ Magdalene protrahendum censuerunt. In his litteris sermonem esse credo de Silvanectensi Concilio anno MCCCXV habito, tum et de ejus prorogatione Luteliam ac de nova item prorogatione Silvanectum. An vero ad destinatum illud diem convenissent Patres illi ignoramus. Non convenisse suadet inopinatus obitus Ludovici regis, qui interim Galliam turbavit. Sed et illam constat Catalaunensem episcopatum quietum relictum fuisse et pacificum episcopatus sui possessorem, in quo et decessit anno MCCCXVII.

Creaturis enim Creator omnium Deus vitam cum exceptione mortis exhibuit, eamque per interitum solventem omnia, ac spiritum principum auferentem terminari finaliter ordinavit et sic commune factum est omnibus fatum huiusmodi, ut neminem ab illo eminentia dignitas excipiat, nullum contra ipsam potentia, nullum divitiis muniant, nec ad meliorem illius sententiam ætatis miseratio provocet, aut sexus invilet. Moritur siquidem juvenis, occidit senex, puer dum incipit florere, marcescit. Quæ igitur querela, si eos ille, ut et sibi pro suæ voluntatis arbitrio subtrahat, quos cum libuit pro sola suæ clementiæ libertate concessit? Quæ causa dolendi, si homini de muliere nato, brevi victuro tempore, multasque miseras subituro, plenius tribuitur requies, angustiarum finis imponitur et laborum?

« Profecto, filia charissima, si hæc et his similia, illudque præsertim, quod nulla tibi adesse poterat certitudo, an ipsius pueri vita longæva futura esset utilis, meditationis attentæ censura reценсеas; sic præparabis in spiritu fortitudinis mentem tuam, quod humanis non indulgebis affectibus; sed in hoc præsertim remedium temperatæ consolationis assumens, quod puer ipse sacri Baptismatis unda perfusus in cælum abiit, ne dicamus, obiit; et in abyssum supernæ claritatis assumptus, nedum præsentis ævum sæculi, quin etiam dolores æternos evasit. Planctus ejus, quem natus in mundum emisit, est conversus in gaudium; utinam et tuus in spiritualem lætitiã convertatur, ut sicut bona de manu Domini suscepisti, mala cum spiritualis exultationis júbilo sustineas patienter. Utinam planctum, quem substracto impendis filio, in arma penitentiæ devote commutes, ut filium ipsum qui te turbato fatalitatis ordine, sicut Domino placuit, processit ad mortem, tu post decursa feliciter præsentis vitæ curricula sequaris ad vitam, etc. Dat. Avin. die xxvii Novembris ».

Contraxit sive e partus, sive e recentium funerum dolore morbum regina Clementia, quam Pontifex in rebus adversis erigere conatus est, monuitque ¹ non incusanda, sed adoranda divina esse consilia: « Ad salutem, non ad exitum te reptans a Domino verberatam, scias quasi sugere mel de petra, immensam colligens ex infirmitatis acerbitate dulcedinem, contra Deum nec murmure nec querimonia resonante ». Auxit eos dolores rei familiaris jactura, cum bonis dotalibus a leviris exueretur: quare Pontifex, ad quem viduarum et pupillarum, regii maxime generis, cura spectat, Clementiæ causam suscepit ²; ipsamque a coitionibus armorum cum hostibus Philippi abducere studuit.

45. *Roberti Atrebatensis et aliorum principum insurrectio in Gallis.* — Et quidem e crebris re-

gum Francorum funeribus graves discordias exarsisse, Pontificiæ litteræ, atque auctores docent ³. Concitata in primis in arma universa Flandria: Robertus ⁴, enim ex Atrebatensium comitum stirpe, qui antea de comitatu Atrebatensi cum Mathilde Atrebatensi comitissa Philippo Pulebro olim rege arbitro ac iudice contentenderat, causaque ceciderat, Atrebatensem comitatum invasit. Serpebat ea dissensio non in Gallicæ modo, verum in rei etiam Christianæ exitum, cum Philippus Longus instruenda, quam voverat, expeditioni sacræ in Syriam se comparare non posset, ut gravissime questus est hisce verbis Joannes ⁵: « Ipse namque regens, qui piæ devotionis inflammatus affectu, intendens ad ipsius Terræ negotium prosequendum, jamdudum propterea signaculum vivificæ crucis assumpsit, propter huiusmodi dissidia in festina distractus preparatoris dicti negotii nequit intendere, et Gallicorum laudanda devotio, quæ se in obsequium Crucifixi devotione solita vocat, et ad cuius post Deum singulare suffragium Terra ipsa expectationis anxie lædio fatigata suspirat, circa hæc sic patenter illicita damnabiliter occupatur ». Ad extinguendum itaque crumpeus incendium Pontifex nervos omnes intendit, et abbatem S. Tiberii Agathensis diocesis ac Berengarium e Landora religiose Prædicatorum familiæ magistrum ad dissentientes principes misit ⁶.

46. Auxere Roberti Atrebatensis factionem Robertus Flandriæ comes, de cuius defectione anno superiori memoravi ⁷, ac Joannes Fiamensis, tum Fredericus e Pequigniaco ac Gerardus fratres, necnon Joannes e Varenis et Guido regulus Calvimontis, quos Pontifex injusta arma abjicere jussit, atque ad vertendum in hostem fidei ardorem illum bellicum subjectis verbis est adhortatus ⁸: « O filii, dolemus ex intimis, et vobis proculdubio, si tamen dolueritis condolemus, quod famam vestram sic enormiter leditis; quod generosos vestros animos, qui contra inimicos Catholicæ fidei in Terræ-Sanctæ subsidium exercitari debuerant, in superiore et dominum damnabiliter implicatis; quod vos ac dictum regnum Franciæ obloquentium linguis expositis lacerandos. Quid creditis dicitur, cum auditur, quod regnum ipsum præ cæteris regnis mundi lucusque viris erga Dominum fidelitate sincera et obedientia inconcussa vigentibus præditum, nunc a propriis incolis sic potenter impeditur? Nonne, prohi dolor! inferre poterit æmulus, quod a regnis cæteris in incolarum differre perfidia nullatenus videatur. Quid non tam loquitur, quam obloquitur, crucis hostis, quod Gallicana potentia, cujus auxilium post Deum singulariter expectat et expetit Terra-Sancta, ad hujusmodi nefanda distribuitur; et regens ipse,

¹ Paul. J. Emil. Gapuin. Mass. Phil. Longo et alii. — ² Tom. 1. Ep. secr. XXXIV et CLXXI. — ³ An. 1 p. 1. Ep. cur. VIII. — ⁴ Ib. Ep. cur. XVIII et tom. 1. Ep. secr. LX, LXI, LXII, LXIII. — ⁵ An. 4315. num. 2. — ⁶ An. 1. p. 4. Ep. cur. XX.

¹ Ep. secr. XXXI — ² Ep. secr. XXVIII, XXVIII, XXX X, XL, XLII

qui piæ devotionis inflammatus affectu ad negotium dicte Terræ personaliter prosequendum intendens, jamdudum propterea signaculum vivificæ crucis assumpsit, per hujusmodi dissidiorum turbines ipsius negotii vacare preparatoriis impeditur? Unam, filii, hæc et alia non facile numerando discrimina, advertissetis attentius, etc. »

17. Philippum vicissim monuit Joannes ¹, ut in Robertum Atrebatensem, si ad officium rediret, clementia uteretur; ac Robertum alterum comitem, Flandrosque pariter pristinae gratiæ restitueret: « Fili, non te lateat, cum fere sit orbi notorium, qualiter guerra illa Flandriæ, procurante pacis æmulo salore zizaniam, suscitata dictum regnum tempore jam longo turbaverit: quæ animarum pericula, quas strages corporum, quanta induxerit dispendia facultatum, ut jam idem regnum in seipso videatur expertum, quod inimico familiari nulla pestis est efficacior ad nocendum; et quod gravius manus sibi nocere domesticæ, quam impugnantium hactenus et aliorum ipsum persequendum dexteræ inimicæ. Nec ignoras qualiter Gallicanæ potentæ gladius in Christi blasphemus ad ipsius exaltationem fidei et dilatationem Christiani cultus limitus antea et acutus, propter commotionem et perurbationem hujusmodi habuit, proh dolor! in effusione Christiani sanguinis acui et limari, etc. » Subdit, ut ipsius parens Philippus eo implicitus bello arma in Saracenos vertere ac Terram-Sanciam recuperare non potuerit; nec ipsum, qui parentis vota ac sceptrum suscepit, ad tam arduum opus posse incumbere, si Flandria bello arserit: atque ideo ut ad recipiendos in gratiam Belgas, delendæque venia eorum crimina clementiam regiam explicet.

18. *Philippus regnum Francorum capescit et privilegiis a Pontifice decoratur.* — Affulsit ad Pontificiam diligentiam concordiam spes, ac Robertus Atrebatensis cum aliis sibi fœdere junctis, præ se tulit reverti ad obsequium Philippi, cui ea de re Joannes, exaratis VIII kal. Decembris litteris est gratulatus ². Hoc vero anno Philippum regium nomen, insigne vero proximo ineunte accepisse, tradit Bernardus ³ his verbis: « Cæpit regnare, et rex pariter nominari dominus Philippus in regno Franciæ et Navarræ mense Novembri, anno Domini mcccxvi: fuit autem coronatus et unctus in regem, sicut moris est, Rhemis civitate Dominica infra octavas Epiphaniæ, scilicet V idus Januarii ». Disceptatum porro in ordinem regni conventu fuisse de regnorum successione, scribunt auctores ⁴, cum Oddo Burgundiæ dux Joannæ pupillæ Ludovici IIatini e priori uxore avunculus contenderet, fraterno paternoque jure regna illi debere; sed procerum consensu ex veteri lege salica qua fœminæ a scepro Gallico exclusæ, Francorum

regnum Philippo patruo adjudicatum. De Navarræ scepro, cui fœminæ gentis jure succedunt, diversa litis ratio erat. Sed cum Joannæ mater adulterii convicta dubium partum effecisset, Philippus etiam Navarræ coronam capessivit.

Cæterum Joannes papa nonnullis Philippum beneficiis affecti ⁵: atque in primis triginta indulgentiam dierum omnibus impertit, qui pro ipso et conjuge; viginti, qui pro parentum et Ludovici fratris animabus preces Deo porrigerent; centum vero ac viginti, cum sacra concio coram ipso haberetur. Denique ob egregium studium, quod in Ecclesiam explicabat, ac flagrans expeditionis Asiaticæ adornandæ desiderium, sacerdotem, quem sacris confessionibus adhibebat, auctoritate instruxit, ut ipsum atque uxorem omni culpa ac pœna excurrentis unius anni spatio exsolveret. Similiter Clementiam regiam ⁶ ea sacra prærogativa ornavit, ut antequam dies illucesceret, divina coram ipsa sacerdos perageret: « Cum ex probabili, inquit, causa fuerit opportunum, liceat tibi per idoneum sacerdotem et antequam illucescat dies, missam tibi et familiaribus tuis, in quocumque loco honesto te esse contingat, tacere celebrari, ita quod nec tibi nec ipsi sacerdoti missam taliter celebranti ad culpam valeat imputari, auctoritate præsentium indulgemus: proviso tamen, ut parce concessione hujusmodi perfruaris, cum Dominus noster Jesus Christus, qui in altaris immolatur sacrificio, non in tenebris ambulet, sed in luce, etc. Dat. Lugduni V id. Septembris anno 1 ».

19. *Cardinalium creatio Avenione quam privilegiis ornat Pontifex.* — Contenderat etiam magnis precibus a Pontifice Philippus Francorum rex in eo, quem Lugduni cum ipso habuerat, congressu, ut Jacobum Avenionensem electum, ac Petrum archidiaconum Borbonii cardinalatus dignitate ornaret: sed Joannes justas ob causas rem differendam arbitratus, cum recens ipsos in purpuratorum patrum numerum ascripsisset, hæc regi significavit ⁷:

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ et Navarræ.

« Adveniente nuper jejuniarum observantia solita, Jacobum et Petrum prædictos una cum certis aliis ad cooperandum nobis in incumbendis executione regiminis, veluti viros ad id, ut speramus, idoneos et sufficientes, elegimus; eosque prout jam tibi significasse recolimus, ad cardinalatus honorem duximus promovendos. Et ecce super hoc speciales litteras dicto Petro per latorem præsentium mittimus, ac eum ad vacandum nobiscum divinis obsequiis et Eccl. Rom. servitiis evocamus ». Attendendæ sunt a nobis inferius eæ litteræ ad Petrum e Rebleyo datæ. Cur vero ad ipsum cardinalitum

¹ Tom. II, Ep. secr. LXXXI. — ² Tom. I, Ep. secr. CLVIII. —

³ Bern. Chron. reg. Franc. Paul. Æmil. Meyer. I, II, et alii. —

⁴ Paul. Æmil. in Lud. Hut. sub fin. et alii.

⁵ An. 1 p. 1. Ep. com. LXXIII, CXXVI, DCCLXVIII, DCCCXIII. —

⁶ Ib. Ep. com. MDLXIV, MDLXIX et per eand. Epist. — ⁷ Tom. I, Ep. secr. CLVIII.

galerum non transmiserit, multis exemplis illustrat: «Nec mireris si non mittimus ei (Petro scilicet) pileum: quia nec prædecessores nostri Romani Pontifices cardinalibus, quos in absentia creaverunt, consueverunt extra curiam hujusmodi pileos mittere, utpote Ecclesie Romanæ more laudabili id fieri citra causæ rationalis exigentiam non sinente: si enim cardinales olim creatos tempore confessoris egregii beatissimi Ludovici progenitoris tui, inter quos fuit unus postmodum assumptus ad Apostolatus officium, videlicet piæ memoriæ Clemens Quartus, et quos felices recordationis Clemens papa V prædecessor creavit, ad mentem (revocamus), nulli unquam præterquam duobus duntaxat, venerabili fratri episcopo Albanensi et dilecto filio nostro G. tit. S. Cyriaci presbytero cardinali, nuntiis tunc Apostolicæ Sedis in partibus Anglicanis, reperimus extra curiam ipsam pileum fuisse transmissum. Nec ad consequentiam trahi debet, quod in illis ex causa rationali factum fuit, nisi forte par causa simile fieri suaderet: idem namque prædecessor noster providit illis tunc pileos mittere, ad gerentes cardinalis insignia, injunctum sibi ministerium tam in Anglia, quam idem episcopus in Francia, per quam habebat transitum facere, inibi nonnulla gesturus, possent favorabilis expedire: et etiam quia indecens videbatur, ut dilectus filius noster Arnaldus tit. S. Priscæ presbyter cardinalis dicti consors episcopi eidem episcopo, cardinalatus insignia non habenti, quomodolibet præferretur. Si igitur in missione pilei morem non transgredimur solitum, cum nec, ut prædicatur, causa subsit, nec utilitas aut necessitas id exposcat, regia non debet sublimitas admirari. Dat. etc.» Fuisse Petrum regii sigilli præfectum, Jacobum vero Pontificis ex sorore nepotem, tradit Bernardus¹, qui aulam Apostolicam Lugduno Avenionem tractantem, quive cardinalium cœtui aggregati fuerint, accurate hisce verbis describit:

20. «De Lugduno circa finem Septemb. sabbato recedens, pervenit Avenionem secunda die mensis Octobris in sabbato, ubi prius futuram curiam publice fecerat proclamari. Illic fecit unam ordinationem octo cardinalium, quos assumpsit apud Avenionem feria vi in jejuniis Quatuor Temporis Adventus Domini, scilicet XVI kal. Januarii anno Domini mcccxi, quorum sunt nomina, quæ sequuntur: Dominus Bernardus de Castaneto, dudum Albiensis, tunc vero Aniciensis episcopus, quem fecit episcopum Portuensem, et nihilominus episcopatum Aniciensem tenendum commendavit eidem, anno quadragesimo primo episcopatus sui tunc fere completo. Item dominus Jacobus de Via de Caturco nepos papæ ex sorore, electus tunc Avenionensis, quem fecit presbytero

rum cardinalem tit. SS. Joannis et Pauli, et sibi episcopatum Avenionensem pariter commendavit». Sed brevis ævi exitisse Jacobum, atque in locum illius fratrem ejusdem a Joanne subrogatum, docent litteræ Pontificiæ sequenti anno ad eundem Francorum regem datæ: «Nobis, inquit, de transitu bonæ memoriæ Jacobi tit. SS. Joannis et Pauli presbyteri card. nepotis nostri, quem dolenter acceperas, interne compatiens, nedum curavisti pii consolatoris vices assumere; quin etiam ut supersitem fratrem ejus in quoddam nostrum de subtracto solatium ad cardinalatus apicem promovere vellemus, cum multa instantia nos rogasti; litteras ipsas ea liberali nimis oblatione concludens, quod videlicet adversus quascumque personas, cujuscumque conditionis existant, sanctæ Romanæ Ecclesie matri tuæ, persona, statui aut honori nostris quomodolibet nocere volentes, personam propriam cunctamque potentiam tuam cordialius es paratus exponere, quam scribere aut referre». Et infra, ubi subjecit ob egregium adeo in se studium grates meritas agere, atque in nepotis morte, quem ob suas virtutes non tam obiisse quam abiisse in cœlum, domumque Inleam in sideras sedes commutasse crederet divine voluntati se accommodasse, addit:

«Porro de promotione fratris ejus tuæ jam est instantiæ satisfactum: octavo namque die post dicti quondam obitus cardinalis, fratribus nostris in privato consistorio super hoc una voce parique consensu importune nimis instantibus, tandem eorum importunitate devicti eundem fratrem, Arnaldum nomine, diaconum creavimus cardinalem, et dein sibi Ecclesiam S. Eustachii pro titulo duximus assignandum. Dat. Aven. VI id. Jul.». De Arnaldo cardinale creato anno proximo Bernardus², Ptolemæus³ Lucensis et alii⁴ meminere, sed ad Bernardi de aliis hoc anno renuntiatis a Joanne cardinalibus narrationem redeamus: «Item dominus Galcelinus (Gaucelinus), Joannis de Caturco civitate, tunc vicecancellarius presbyter cardinalis tit. SS. Marcellini et Petri. Item dominus Bertrandus de Projeto de Castro-Novo Raterii diocesis Caturcensis presbyter cardinalis tituli S. Marcelli. Item dominus Bertrandus de Monte-Paventio, de prædicto Castro-Novo Raterii diaconus cardinalis tit. S. Mariæ in Aquiro. Item dominus Petrus de Reblayo Gallicus cancellarius regis Franciæ tit. S. Susannæ presbyter cardinalis». Extant ad eum Joannis litteræ quibus virtutes, quæ in cardinalibus desiderantur, describit⁵:

21. «Joannes, etc. dilecto filio Petro S. R. E. cardinalis archidiacono Borbonensi, in Ecclesia Bituricensi.

«Pensantes nobis immensum onus spiritualis

¹ Bern. Chron. Rom. Pont. Ptol. Luc. hist. Eccl. I. xxiv. c. 42. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3075. in Joan. XXI. Gacon. in eod. Contel. in Elen. card. et alii.

² Tom. I. Ep. secr. cccciv. — ³ Bern. Chron. Rom. Pont. in Jo. xxii. — ⁴ Ptol. Luc. in Hist. Eccl. Ms. I. xxiv. c. 42. — ⁵ Fel. Cont. in Elen. card. et alii. — ⁶ Tom. Ep. secr. clviii.

regiminis totius orbis incumbere, ac supra vires immensile negotium attendentes, ut nobis onere partito sit levius, de diversis mundi nationibus viros cooperatores nobis in ejusdem executione regiminis deliberavimus providendos, virtutum pollentes viribus, non effaminationis infamia denigratos; viros ulque potentes tam opere quam sermone, ut plebem operum exemplis instruant, et doctrina sermonis informant; viros, qui sic Deum timeant, quod nequaquam faciem hominis vereantur; sic avaritiam oderunt, ut post aurum non abeant, et in pecuniarum multiplicatione non sperent; sed veritatem, imo Christum qui est via, veritas, et vita pure nec ad dexteram nec ad sinistram declinando, sequantur: inter quos ad personam tuam, quam virtutum Dominus multis virtutibus insignivit, considerationis convertens intuitum, deliberatione cum fratribus nostris præhabita, de ipsorum consilio te ad ministerium hujusmodi cooperationis duximus eligendum, etc. Datum Avinionis ».

Pergit Bernardus ¹ cæteros cardinales recensere: « Item dominus Galliardus de Mota, Vasco natione, domini Clementis papæ V, quondam ex nepte nepos, diaconus cardinalis tit. S. Lucie. Item dominus Joannes Gaytani Romanus de Ursinis diaconus cardinalis tit. S. Theodori ». Ex iis porro constat, Joannem nimio patriæ amore fuisse irretitum, cum tot cardinales Gillos in sacrum collegium ascisceret, nonnullique existimant, ipsum retinendam in Galliis Apostolicæ Sedis consilium iniisse. Ipsum vero ad id regis Francorum precibus permotum ac subornatum fuisse, Benedicti pseudopontificis oratores docent: jussi enim sunt ab eo Aventione obsecro ac pseudocardinalibus diuturni schismatis pertæsis Carolo VI regi Francorum hæc denunciare, ut sui commodi illecebris regium studium periclitanti antipapæ Avinionensi conciliarent: « Attendatis ² quid fecerunt prædecessores vestri, non est diu, cuidam cardinali vocato domino Neapoleo de Roma vel de Italia: nam cum vellet curiam reducere Romam, dominus rex Franciæ, qui tunc erat, dedit sibi et hæredibus suis villam notabilem de Balneolis et ut in regno suo posset facere ædificia, et ædificavit palatium, quod est in Villanova; et sic retinuit dominus rex curiam: et vos etiam custodiendo istum dominum Benedictum a morte, ad quod etiam tenemini de jure, reservabitis curiam ».

22. Ut vero eam urbem, in quam aulam Apostolicam traduxerat Joannem, aliquo religioso ac sacro munere ornaret, Ecclesiam in ea sitam, cui Doms nomen est, Virgini beatissime sacram ac miraculorum fama celebrem, adituris nonnulla indulgentiarum præmia proposuit, Pontificio Diplomate, quo Deiparam hoc encomio celebrat:

« Sempiternum est habitaculum Trinitatis effecta, et æternæ lucis incorruptibilem florem, summæque beatitudinis pretiosissimum fructum super omnia benedictum in sæcula, cujus mortui reviviscunt odore, concipiens desideratum cunctis gentibus Deum verum, mundi Salvatorem et Dominum parturivit. Talis namque partus Virgini congruebat, ut non pareret nisi Deum: et talem sibi condere matrem conveniebat Altissimo, qualem suam decere sciebat ineffabilem majestatem, suisque noverat affectibus placituras, ut immaculatus ex Virgine immaculata procederet, omnium maculas purgaturus. Hæc est enim illa splendidissima stella ex Jacob orta mirifice, cujus radiis præfulgens in superis orbem illuminat universum, perlustrat mentes, virtutes confovet, fulget meritis, micat exemplis, excoquit vitia, et tenebras reprimit peccatorum. Digne igitur matris ejusdem intemerata virginitas, super choros angelorum in sublimibus exaltata, gloriam honoris et laudis ab ipsa continue suscipit majestatem, et digne populi fidelium illam, quæ in conspectu filii sui pro eis non desinit advocare, in hymnis jubilationum et canticis collaudant et magnificent universi. Dat. Avinion. II kalen. Decembris anno 1 ».

23. *Robertus rex creatur Urbis senator.* — Collocata itaque Sede Aventione, Joannes de Romæ obitus videretur, Robertum Siciliæ regem illi senatorem præfecit, ut ipsam in officio sua potentia contineret. Cum vero Robertus, qui ex accepti beneficio Apostolico regni legibus excurrere primo Pontificatus anno fidem suam Joanni præsens solemnî ritu obstringere tenebatur, flagitaret ab ipso, ut ejus oneris religione liberaretur, cum salva publica re e regno discedere non posset; ipsius votis Pontifex, exarato hæc de re quarto id. Januarii incunitis sequentis anni Diplomate, ea lege morem gessit ¹, ut regis litteris rem divulgaret. Sane Roberti presentiam valde necessariam Italiæ fuisse, indicat Joannes Villanus ²; plures enim ob acceptam anno superiori ab Ugutione cladem Roberti amicitiam abjecerant. Sed versæ hoc anno res contrario exitu: victor enim Uguitio ³, Pisarum Lucæque pariter dominatu inopinate amisso, in Insubriam ad Scaligerum se subducere est coactus, quo ita ejecto Roberti regis potentia in Etruria confirmata est ⁴. At de his satis: jam ad res Anglicanas gradierimur.

24. *Legatio Edwardi regis Anglorum ad summum Pontificem pro censu Ecclesiæ solvendo.* — Implicitus gravissimo bello Edwardus Angliæ rex, atque a Scotis, Roberto Brusio regnum sibi vindicante, cujus defectionem ab rege Angelo suo loco consignavimus, pluribus cladibus affectus, sive agnosceret in se divinas iras ob violatam Romanæ Ecclesiæ jura asperasse, sive ut Pontificis gratiam

¹ Bern. ubi sup. — ² Tom. XII. de schis. Ms. arch. Val. ex instructione orator. Petri de Luna ad regem Franc. — ³ An. 1. p. 4. Ep. cur. XXI et tom. I. Ep. secr. LXV.

¹ An. 1. p. 1. Ep. com. CLIII — ² Jo. Vill. l. IX. c. 74. Ant. III. p. Ut. XXI. c. 3. § 6. — ³ Vill. c. 76 et Ant. ubi sup. — ⁴ Jo. Vil. ib. c. 77.

ad Scotos in ordinem redigendos recuperandumque regnum illud colligeret, solemnes oratores ad Joannem decrevit¹, qui ipsius nomine Sedi Apostolicæ se obstringerent. Intermissum annis viginti quatuor vinctigal mille marcharum Pontificio fisco, ut Joannem regem² olim constituisse vidimus inferendum, persolutum iri, culpæque præteritæ, quam expiare pollicebatur, veniam flagitarent. Quibus hac regia syngrapha conficiendæ rei provinciam commisit :

« Eduardus Dei gratia rex Angliæ, dominus Ibernæ, et dux Aquitaniæ, universis præsentibus litteras inspecturis salutem, et plenam præsentibus dare fitem.

« De fidelitate probata et circumspectione provida dilectorum et fidelium nostrorum Ademari de Valentia comitis Pembrok consanguinei nostri chrisissimi, Bartholomæi de Badesmer, Joannis de Cronjuvel, et Antonii Pessagui de Janna militum plenam fiduciam reputantes, ad excusandum nos super solutione annui census mille marcharum, qui a nobis per sacrosanctam Romanam Ecclesiam exigitur, non facta; necnon ad satisfaciendum inde, prout pro honore nostro melius viderint expedire, præfatis comiti et militibus vel tribus eorum plenam tenore præsentium committimus potestatem, ratum habitari et gratum id, quod per predictos comitem et milites vel tres eorum nostro nomine factum fuerit in præmissis. In cujus rei testimonium præsentibus litteras sigilli nostri impressione fecimus roborari. Datum apud Clipston XVI die Decembris anno Domini MCCCXVI, regni vero nostri X ».

23. Perfuncti sunt imposito sibi munere sequenti anno oratores, ac veniam a Joanne Pontifice petiere, si census pro Anglia et Ibernica debitus ab Eduardo parente ac filio, exhaustis ob bella graviora ærario, appensus non esset: ac mille marchas sterlingorum pro excurrente eo anno solvere, atque illa viginti quatuor millia, divisim in sex annos aquis pensionibus, recurrente beato Michaeli sacra die, solvenda ab Eduardo rege spondere. Quam rem publico Diplomate divulgatam³ voluerunt :

« Universis præsens publicum scriptum inspecturis, tam præsentibus quam futuris, Ademarus de Valentia comes Pentinbrole, Bartholomæus de Badesmer, Joannes de Cromoella, et Antonius Pesaygay milites nuntii serenissimi principis domini Eduardi, Dei gratia, regis Angliæ illustris, domini Ibernæ, ac ducis Aquitaniæ, ad præsentiam sanctissimi in Christo patris domini Joannis, divina providentia, sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summi Pontificis destinati, salutem, et huic scripto publico fidem indubiam adhibere.

« Ad universorum et singulorum, quorum interest et interesse potest, notitiam volumus per-

venire, quod nos in præsentia notarii et testium subscriptorum recognoscimus et fatemur, a dicto domino nostro rege litteras ipsius patentes suoque magno sigillo munitas sub infra scripta contentia recepisse. Eduardus, etc. » Adducunt superiores Eduardi litteras, quibus expositis subjiciunt : « Quarum litterarum auctoritate nos recognoscimus et fatemur, excusavisse dictum dominum nostrum regem coram præfato domino nostro summo Pontifice, sacroque collegio super eo, quod in solutione census annui mille marcharum sterlingorum, pro regno Angliæ et terra Iiberniæ sacrosanctæ Ecclesiæ debiti, tam de tempore claræ memoriæ domini Eduardi reg. Angliæ genitoris dicti domini nostri regis, quam ex quo ipse dominus noster rex gubernacula regni prædicti suscepit, cessatum fuerat multis annis propter guerrarum strepitum, ac propter varia diversaque incumbentia eorum utriusque negotia; necnon gravia onera expensarum, quæ fuerunt, urgente necessitate, subire compulsi. Recognoscimus etiam solvisse pro domino nostro rege thesaurariis dicti domini nostri summi Pontificis, recipientibus ejus nomine, mille marchas sterlingorum pro censu ipso debito pro anno præsentis, cujus medietas solvenda erat in festo B. Michaelis proxime præterito, et alia medietas solvi debebat in festo Paschæ proxime subsequenti : et ad supra et ad infrascripta omnia procedimus, et ea facimus de consilio et assensu reverendorum in Christo patrum dominorum Joannis Norvicensis et Joannis Elien. episcoporum et aliorum nuntiorum, seu collegarum nostrorum ». Meminit Harpsfeldius⁴ de horum præsulum et comitis Pembrochii legatione decreta ad Joannem XXII, cui amplissima munera transmissa ait; sed apud illum irrepsit error, dum loco Eduardi II Richardum collocatur. Pergunt superiores Anglorum principum litteræ :

« Recognoscimus præterea et fatemur ipsius domini nostri regis nomine solemniter promissa de prædictorum consilio et assensu, eidem domino nostro summo Pontifici pro se et Romana Ecclesia stipulanti, quod ipse dominus rex noster, vel alius pro eo solvet eidem domino nostro et ejus successoribus in terminis subscriptis viginti quatuor millia marcharum sterlingorum pro viginti quatuor annis præteritis; scilicet pro annis singulis mille marcharum, pro arreragiis census non soluti de utriusque regis tempore, ut præfertur, videlicet quartam partem dictorum xxiv millium marcharum sterlingorum in primo futuro festo beato Michaelis archangeli, et anno revoluto in eodem festo aliam quartam partem, et sic de anno in annum in eo die festo, donec de ipsis arreragiis fuerit eidem Romano Pontifici vel Ecclesiæ plenarie satisfactum : eo salvo, quod si de summa illa xxiv millium marcharum sufficienter constiterit alicui fuisse solutum Romano Pontifici, vel eidem

¹ Tom. II, Ep. secr. DXXXV. — ² Annal. rom. XII, an. 1213, num. 78. — ³ Ext. apud Jon. XXII, tom. II, in Ep. secr. DXXXV.

⁴ Harpsfel. Hist. Eccl. Angl. XIV, sec. c. 46.

Ecclesie pro censu predicto, illud de summa deducatur eadem; et quidquid usque ad eandem summam et ultra illam non doceretur fuisse solutionem pro areragiis dicti census, solvi nihilominus debeat ipsi Romano Pontifici et Ecclesie memorate. Et ad premissa omnia et singula tenenda, complectenda et inviolabiliter observanda dicto domino nostro summo Pontifici et sancte Roman. Ecclesie, quanto melius et efficacius possimus, virtute litterarum predictarum in presentia notarii et testium subscriptorum obligamus ipsum dominum nostrum regem, regnum, terras et bona ipsius.

« In quorum omnium testimonium presens publicum scriptum per manus subscripti notarii publici fecimus fieri, et sigillorum nostrorum appensione una cum ipsius notarii signo et subscriptione muniri. Actum Avinion. in camera domini cardinalis de Pel. die prima Aprilis anno Domini MCCXXVI, Indictione XV, Pontificatus dicti domini Joannis PP. XXII anno primo, etc. » Adjecta sunt testium nomina, que removendi lastidii causa pretermittimus. Permovere haec Eduardi in Sedem Apostolicam officia, tum illius causae justitia, necnon querele graviores, quas ingeminabat domestico bello distincti, ne expeditionem, quam accepto crucis symbolo in Saracenos vocasse vidimus¹, pro juvanda re Christiana ac Syria recuperanda adornaret, ut Joannes illius partes susciperet, suamque auctoritatem pro sedanda Scotorum importunitate admoveret: sed de his anno sequenti. Jam quid in Saracenos Occidentales hoc anno gestum (in Orientales enim ob regum discordias nisi inania tantum consilia agitari potuerunt) delibemus.

26. *Ferdinandus Baleariis Peloponesum injuste invadens caeditur.* — Flagitante Balearium, vulgo Majoricarum, episcopo a Joanne, ut cum valida classis ad propulsandos Mauros, qui saepius in Balearicos incurrebant, instruenda esset, indulgentiarum praemia stipem pro ea apparanda erogaturis, vel arma in barbaros sumptibus impertiretur, Joannes plis ejus votis annuit: « Fraternitati, inquit, tuae, illis, qui contra dictos hostes armabuntur, et in armata ipsa persistent, si vere poenitentes fuerint et confessi, ad quinquennium, facientibus autem hujusmodi eleemosynas, necnon et illis qui alia subventionis auxilia in ejusdem armate subsidium erogaunt, si modo similiter vere poenitentes fuerint et confessi, usque ad quinquennium, prout tu duxeris arbitrandum, super quo tuam conscientiam omeramus, de injunctis eis poenitentis auctoritate nostra misericorditer relaxandi plenam et liberam, tenore presentium, concedimus facultatem. Dat. Avin. VII kal. Januarii anno I ». Nil memorabile a Balearibus gestum in Mauros. Ferdinandum tantum Balearum ea tempestate clarissimum, dum Catalanorum viribus

frelus Peloponesum injustis sibi armis vindicare conbatur, in ipso belli ardore extinctum refert Mariana¹; Castellanos² vero in Granatenses, Petro principe duce, egregiam militarem virtutem explicuisse, partaque nobili victoria Gnidixenses, Cambiles, geminas arces, et Algardum in Christianorum imperium concessisse: cum vero ararium Maurici belli stipendium consumptum esset, missos ad Joannem novum Pontificem oratores, sacerdotiorum decimas ac peccatorum veniam iis, qui sacram militiam suscepissent, obtinuisse. At de his iterum anno sequenti. Presentem nunc rebus Aragonicis claudamus.

27. *Rex Aragonum oratores ad Pontificem mittit obsequium professuros.* — Evecto ad Pontificatum Joanne, Jacobus rex Aragonum oratores Pontium episcopum Barchinonensem et Vitalem de Villanova, virum nobilitate insignem, Avenionem misit, qui ipsius nomine, ut Sardinie et Corsicae regis stipendiarii ac Romanae Ecclesie classis praefecti summique copiarum ducis, officia praestarent, fidemque Romano Pontifici ut supremo in eas insulas domino obligarent, ut ferebat Pontificum Diploma, quo ea inter ceteras lege vectigalem se Jacobus postorve Sedis Apostolicae, data solemniter ritu fide, profiterentur: quam provinciam oratores sibi demandatam cum obituri essent, regias litteras Pontifici porrexerunt, hisce conceptas verbis³:

« Sanctissimo ac reverendissimo in Christo patri ac domino, domino Joanni divina providentia sacrosanctae Romanae et universalis Ecclesiae summo Pontifici, Jacobus Dei gratia rex Aragonum, Valentiae, Sardiniae et Corsicae, comesque Barchinoniae, ac praescriptae sanctae Romanae Ecclesiae vexillarius, admiratus et capitaneus generalis, ejus humilis filius et devotus, pedum oscula beatorum.

« Sanctitati vestrae tenore litterarum nostrarum praesentium pateat, quod viso ac plenarie intellecto papali rescripto super collatione, concessione et donatione confecto, quam felicis recordationis dominus Bonifacius papa Octavus praedecessor vester nobis fecit, nostrisque haeredibus in perpetuum feudum de regno Sardiniae et Corsicae cum juribus omnibus et pertinentiis suis, sub certo servitio, sub certisque conditionibus, largius conscriptis in predicto rescripto, continente subsequente: Bonifacius episcopus, etc. Super reges, etc. » Allatae cae fuerunt a nobis in superiore tomo⁴, praetermissa brevitate gratia Praefatione usque ad ea verba *Ad honorem Dei*; consignatae vero sunt hac formula: « Dat. prid. non. Aprilis, Pontificatus nostri anno III ». Huic vero Bonifa-

¹ Mariana, l. XV. c. XV. — ² Id. ib. — ³ Ext. apud Joan. an. 1. p. 2. Ep. cum MCCCLIX et Lib. Pa. Rom. Eccl. tom. 1. p. 386 et in arc. S. AUG. et super ead. PLU. tom. 1. pag. 438. — ⁴ Tom. Annal. XIV. an. 1297. num. 2 et seq. integra cum Praefat. est. in Ms. Bibl. Vall. sign. III. D. num. 1. pag. 33.

¹ Ann. 1312. num. 22. — ² Jo. an. 1. p. 2. Ep. cum MCCML.

ciano Diplomati inserto subjungit Jacobus rex :

« Idcirco reducto ad memoriam, nos jam tempore donationis præmissæ memorato domino papæ Bonifacio supra continentiam dicti rescripti ex causis in eo scriptis juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium personaliter præstitisse; et postmodum etiam per Vitalem de Villanova militem et Guillelmo de Laceria civem Barchinonæ procuratores nostros, ambaxiatores, et nuntios speciales, olim per nos ad Romanam curiam destinatos, juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium prædicta renovasse, fecisse et præstitisse felicis recordationis domino Benedicto præfato, domino Bonifacio in Apostolatus officio succedenti: et per eosdem nuntios eidem domino Benedicto summo Pontifici dedisse litteras nostras, Aurea Bulla nostra bullatas, recognitionis et acceptationis contentorum in rescripto prædicto juxta ejusdem tenorem; consequenter etiam nos per Joannem Burgundi sacristam Ecclesiæ Majoricensis et Petrum Martini de Godor militem procuratores nostros, nuntios et ambaxiatores ad hæc per nos olim ad Romanam curiam destinatos, similia juramentum, vassallagium et homagium renovasse, fecisse et præstitisse pro dicto Sardinia et Corsica regno, bonæ memoriæ domino Clementi summo Pontifici, prælibato domino papæ Benedicto in dignitate Apostolica succedenti; ipsique per eosdem procuratores et nuntios nostros dedisse similes litteras nostras, Aurea Bulla nostra bullatas, recognitionis et acceptationis in rescripto prædicto contentorum, juxta ejusdem tenorem, ut evidenter apparet per rescriptum memorati domini Clementis papæ tam de præmissis peractis cum dicto domino papa Benedicto, a quo circa hæc, propter supervenientem sibi obitum rescriptum suum haberi non potuit, sed dicto domino papæ Clementi ea omnia certa fuerunt, ut per dictum suum rescriptum, tam de peractis cum dicto domino papa Benedicto, quam coram se, clare colligitur; considerato etiam, nos nunc ex ejusdem rescripti supra inserti serie inductos, nostros procuratores solemniter ad eadem juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium vestrae sanctitati præstanda et facienda constituisse cum publico scripto nostro; providimus propterea, sanctissime pater, has fieri litteras Bulla Aurea nostra bullatas, sanctitati vestrae per prædictos procuratores nostros tradendas et dan-

das, prout fieri debere jam dicti superius inserti rescripti Apostolici tenor inducit.

« Propter quas siquidem litteras ex nunc et ex tunc modis, conventiones, condiciones, tenorem et formam in ipso papali rescripto conscriptos acceptamus expresse; et per quas etiam fatemur et recognoscimus expresse dictum Sardinia et Corsica regnum a domino summo Pontifice et Romana Ecclesia recepisse in feudum sub conditionibus, conventionibus, modo et forma atque tenore, qui in dicto papali rescripto continentur: quos tenorem, modum, condiciones et formam promittimus nos invariabiliter servaturos. Pro quorum observantia obligamus nos, et dicta regnum Sardinia et Corsica, jura et bona nobis competentia et competitura in eo. Humani generis Conditor et Redemptor personam vestram ad sua sancta servitia conservare dignetur per tempora longiora. Dat. Herdæ octavo idus Septembris anno Domini MCCCXVI ». Quod ad publica documenta, quibus Jacobus rex Pontifici significat, se oratores regis mandatis instruxisse ad clientelarem sponsonem Sardinia et Corsica regni liberalitate Apostolica acceptorum ergo profitendam atinet; extant illa inter alia Vaticani archæi monumenta¹, quæ superioribus consentiunt litteris, et prætermittenda visa sunt, ne lectorem fatigemus. Adegit porro Joannes in Sedis Apostolicæ verba Jacobi oratores, ac ne rei gesta memoriæ futurorum temporum mole obliteraretur, publico illam Diplomati² una cum Bonifacii VIII et regis Jacobi litteris superioribus commendavit, cui dies hæc forma adjecta est. « Dat. Aven. XII kal. Decembris anno 1 ».

Postremo designatum ad gerendam Tarraconensem Ecclesiam Joannem regis Aragonum filium, extincto Rocaberto Tarraconensi præsule, refert Mariana³; sed a Joanne Pontifice ut electionem ratam haberet, impetrari non potuisse, additque: « Cause memoriæ non sunt proditæ, simoniaci ambitus, sic suspicor, vitium obtenebatur, aut minoris ætatis: nondum solvendarum legum ad principum gratiam usus percerebuerat. Ea erat animi magnitudo, ut maximorum sepe regum cupiditatibus obsistere (Pontifices scilicet), non dubitent ».

¹ Lib. Priv. Rom. Eccl. tom. II. p. 223. — ² Jo. an. I. p. 2. Ep. com. CXXXIV. — ³ Marii. I. XV. c. 15.

JOANNIS XXII ANNUS 2. — CHRISTI 1317.

1. *Saluberrima Joannis papæ monita ad Philippum Gallie regem.* — Anno a Virginis partu millesimo trecentesimo decimo septimo, Indictione quintadecima, Joannes Hispanos in Mauros incilavit, Siculum, Belgicum et Cyprum bella sopivit, strenuam denique operam ad pacem inter principes Christianos adducendam defixit: ad quæ præclara consilia in opus reducenda dum incumbebat, veneno primum, deinde magicæ artis carminibus appetitus, divina munitus providentia periculum omne discussit: de quibus acturis nobis primum Gallicæ res, constituta inter Gallos Apostolica Sede, occurrunt. Sacro oleo delibatus Rhemis ineunte anno Philippus, ut ex Bernardo¹ superius indicatum est, susceptoque regio insigni regia mox officia Christi vicario detulit, regni que opes et armorum potentiam illius obsequiis se addicturum est pollicitus. Quem Joannes, ut promissorum religione in colendo divino amore, tuenda Christi Ecclesia, pristinoque in eam studio explicando se liberaret, obstrinxit²:

2. « Joannes, etc. Philippo regi Francorum.

« Ecce spe ducti oblationis ejusdem, illud a te singulariter petimus, in hoc te cupimus oblationem ipsam exsolvere, in hoc tuum versari studium affectamus, ut devotionem ad Deum, per quem regnas et regeris, et Ecclesiam sponsam suam illibate custodias; charitatem et conjunctionem, quæ inter Ecclesiam ipsam et te jam dignoscitur notabiliter Deo auctore vigere, quam perseveranter durare desideranter appetimus, sollicitudine studiosa conserves; eam in te, quantum in te fuerit, in omni mansuetudine nutrias, nec per cuiusvis astutiam ipsam vulnerari seu exasperari permittas. Et ut quæ in verborum obtulisti dulcedine, in operis gratitudine prosequi censearis, sic te zelus domus Domini comedat, quod, prout de te firma tenemus fiducia, quæcumque ipse ius exaltationem respiciunt, divini cultus augmentum, tui regni decorem, tuique throni stabilitatem, ac tuæ et subditorum fidelium animarum profectum rationabili censura producant, stabili constantia

diligas et promoveas operose; in his præsertim et aliis te catholicum principem, Deo devotum, veritatis amicum, zelatorem domus Dominicæ, favorabilem Ecclesiis ac personis Ecclesiasticis, et Ecclesiasticæ libertatis sedulum exhibeas promotorem, etc. Dat. XV kal. Februarii ».

3. Consignatæ sunt eodem die aliæ litteræ³, quibus regem erudit, ut jam accepta regia consecratione regiam indueret gravitatem: priores gestus leviores poneret: uteretur longiore epitologio more majorum: ne, dum mysteria divina peragebantur, sermones conferret; sed ad fundendas apud Deum preces incumberet. Expostulavit etiam turpem in Galliis morem inolevisse, ut dies festi in polienda ente, tundendis radendisque barbibus profanarentur, quem penitus abolere jussit, ut divinam sibi gratiam conciliaret.

« Regi Francorum.

« Nosti, fili charissime, quod juxta verbum nobilis citharedi, decet domum Domini sanctitudo: nosti, quod Ecclesiam vocari domum orationis ipsa veritas censuit, et temporalia negotia, quæ alibi geri licite poterant, inibi fieri non permittens, illos abinde eiecit. Sed an tu Ecclesiam ipsam domum negotiationis, aut colloctionis interdum efficias, paulisper attende: habet enim multorum assertio, nobis indubitanter implacida, quod tu, dum divina et specialiter missarum solemniam in tui præsentia celebrantur, nunc isti, nunc illi colloqueris, et negotiis te frequenter impendens, quæ per Dei ministrum pro tua populique salute, ac expiatione peccatorum aguntur, ut concedet, non advertis. Porro, dilectissime fili, talia beneplacito divino fore contraria, turque indecentia majestati, nequaquam ambigimus, unde hujusmodi perniciosum abusum, tuis præsertim exulare temporibus affectamus, celsitudinem regiam exhortantes in Domino Jesu Christo, quatenus divinum officium reverenter audias et devote, et quamdiu celebrationi illius intereris, devotioni te totum præbens, humiliato spiritu et corde contrito sacratissimam passionem et alia

¹ Bern. Chron. reg. Franc. — ² Tom. II. Ep. secr. XL.

³ Ep. CXLII.

immensa recogites tui beneficia Redemptoris, de cuius dono fateri debes, tibi fuisse concessum tantis oriri natalibus, tot abundare divitiis, tot gratis insigniri, et jure primogenituræ collato, regie fieri celsitudinis successorem : et si eum forsitan offendisti, non adjicias iterum, sed tunc de pristinis, ut tibi misericorditer dimittantur, humiliter deprecare.

4. « Interim autem, dum in oratione colloqueris Domino majestatis, cujusvis alterius colloquium citra necessitatis exigentiam non admittas, ne peregrina forsán immiscendo colloquia, sibi qui et quodammodo tibi oranti colloquitur, censearis injuriam facere. ipseque tibi intendere dedignetur, cui tu deprecans non intendis. Sed et quæ post susceptum unctionis regie ornamentum agere te decet, evacuatis gestibus pristinis, ea quæ digna sunt præcipue (percipe). Pulchrum crederemus et congruum, si ad excellentiæ regalis ornatum, epitogium longum ex nunc indueres, ut te tuis in hoc progenitoribus conformares.

« Illud sane, quod inolevisse in illis partibus dicitur, ut videlicet passim in quamdam divinam irreverentiam exerceantur judicia die Dominico, et radendis ac tondendis barbis atque capitibus intendatur, te dissimulare non decet, cum dies illa divino cultui specialiter dedicata talibus profanari non debeat, quam censura civilis alienam esse debere a cognitionibus præcipit, et litigantes a controversiis in illa respirare decrevit. Nec ignoras, quod inter præcepta Decalogi sanctificatio sabbati ponitur, ad quorum observantiam fidelis quilibet de necessitate tenetur. Ilæ igitur sic reformari mandes et facias, quod uberius inde tibi gratiam tui Creatoris acquiras. Dat. XV kal. Februarii ».

5. Instruxit etiam Philippum Joannes satuberrimis ¹ aliis monitis, veluti Pontificum, regum, principum literas suis perlegeret oculis, non aliis legendas traderet, easque vel mox laniaret, aut tutiore loco reponeret : ita enim graviora plura pericula prudenter declinari. Cunque Sancius Balearium, vulgo Majoricarum, rex Gallicæ autæ Montispezzulani atque illius ditionis, quam baroniam vocant, causa fiduciaris Parisios se conferret, ut recens regia inunctione delibato Francorum regi fidem sacramento obstringeret, divertensque in itinere Avenionem, cum Pontifice congressus, plurimum de injuriis a Galliarum regis administris illatis, suisque immunitis juri- bus questus esset ² ; Joannes ad sopiendam discordiam Philippum monuit, ut Sancium, amicitia et consanguinitate conjunctissimum sibi, debitis officiis devinciret, nec violari illius jura pateretur : quæ literæ nono Aprilis consignatæ. Sed tum concordia coalescere non potuit, repelitis enim exeunte anno litteris, ut regis Balearium gratiam et amicitiam coleret, reprimeret administratos, et

controversiam omnem componeret, est adhortatus ³.

6. *Officia a Joanne exhibita in adversis Philippo, et privilegia concessa.* — Abfuerat a Sancti exemplo plerique proceres Gallicæ, qui Philippo regi clientium officia exhibere defretractarunt ⁴, ac Belgæ, Atrebas, Burgundus, Nivernensis, Andegavensis, Marchianus, Campani fœderati, et regina Clementia in eum variis de causis conjurarunt ⁵ : ad quas dispersiones extinguendas, ne in funestum bellum emenserent, Pontifex nullum amantissimi patris officium prætermisit. Atque in primis Philippum Francorum regem, ne ob conjuratorum multitudinem adversis rebus frangeretur, saluberrimis monitis erudit ⁶ : « Si felicitas, inquit, tuis auspiciis cuncta tibi non succedunt ad votum, si rebelles ad tuam obedientiam redire contem- nunt, si rupto fidelitatis et naturalitatis fœdere insurgunt contra te, qui tibi assistere tenerentur, si quæ forsán aliæ difficultates se ingerunt, æquanimiter cum gratiarum actione supports : non enim est Jacob, quem Esau non persequitur; nec est Abel, quem Cain malitia non exercet : et Dominus cum filiis, quos diligit, sic semper agere consuevit, prius eis ostendens aspera, prius dura, ut eo gratior sit subjuncta prosperitas, quod perplexior eam præcesserit difficultas. Confide ergo in Domino, et in ejus omnipotentia confortare : speramus enim, quod cum sibi, prout creditur, placeant viæ tuæ, inimicos tuos convertet ad pacem, et serenitas grata successu præsentis temporis nubilum terminabit. Dat. Avin. X kal. Julii ». Ad discedentes vero ab officii religione principes in ordinem redigendos, tum alios sanguine conjunctissimos, ut fratrem ac patruum Carolum Valesium, conciliandos gravissimis litteris ad regis obsequium pellicere studuit ⁶, atque ad redintegrandum pristinum fœdus nuntios Apostolicos misit.

Perfuncti sunt ⁶ eo munere Rainaudus archiepiscopus Bituricensis et Berengarius et Landora, quos Pontifex incutiendarum conjuratorum proceribus, si ipsos salubribus monitis ad officium adducere non possent, censurarum ac eorum subditos omni fidei et obsequii religione liberos pronuntiandi auctoritate instruxit : si vero nuntii pernelles ad officium flecterent, ut regiam clementiam in eos explicaret, Philippum hortatus subjectis verbis est : « Cum, fili, misereri posse, sit opus potentia virtusque potentis, et ignoscere genus optimum sit vincendi, mansuetudinem tuam rogamus, et in illo, cujus est proprium misereri semper et parcere, exhortamur attentius, quatenus prudenter attento, quod nihil adeo gloriose relucet in principe, sicut amare et exhibere justitiam sine acceptione persone, præfatis inobedientibus super his, de quibus adversum te justa poterit inperere que-

¹ Tom. I. Ep. sec., CXXXIII. — ² Tom. I. Ep. sec. CXXXV.

³ Tom. I. Ep. CXLVI. — ⁴ Ep. sec. CLXXXII. — ⁵ Tom. I. Ep. sec. CLXXXVI et au. 2. p. 2. Ep. com. CCCLXIX. — ⁶ Tom. I. Ep. sec. CCXC et CCX et tom. II. Ep. sec. LIV. — ⁶ Tom. I. Ep. sec. CLXXXI et CCXI. — ⁶ Ib. Ep. CXCIV.

rela, licet eorum aliquibus, sicut habet facta nobis grata ratio, te inde justitiam obtuleris ministrare, adhuc ex superabundanti eis iterum et aliis insuper super illis te ministraturum summarie et de plano justitiam offeras, ut per hoc fidentius inducantur ad tuam regredi gratiam; alioquin eorum profervia contumax justius contumidatur, etc. Dat. Avin. III kal. Maii ».

7. Non eam modo dissensiones regem Philippum exercuere, ac lata trilibus regni initia miscuere, verum etiam illa magno luctu confudit filii, sceptri Gallici hæredis, superiori anno in lucem suscepti, immatura ¹ mors; ob quam dolore affectum parentem Pontifex solatus est ²: « Licet, inquit, filii, de subtrahione nati tui, quem tibi Deo volente sperabas in regnis Franciæ et Navarræ, quorum gubernacula possides, successurum, non leviter doleamus, tuoque dolori condoleamus ex internis; de hoc tamen tibi plurimum congaudemus, quod tu sicut lætanter audivimus, quæ sunt digna principe cogitas, et in spiritu fortitudinis preparans neutem tuam, in eo consolationem prudenter assumis, qui natum ipsum, quem, cum libuit, pro sola suæ clementiæ liberalitate concesserat, ut et sibi licuit, pro suæ potestatis libertate subtraxit: in hoc, filii, regem illum David laudabiliter imitatus, qui licet ægrotum filium flevit; ne tamen videretur contrarius (divinæ) voluntati, mortuum non ploravit, etc. Dat. Avin. id. Martii ». Jam nonnulla Apostolica beneficia a Joanne in Philippum collata afferamus.

8. Ad cælestem illi in primis conciliandam opem et gratiam concessa a S. Cælestino et Clemente V quadraginta dierum indulgentiarum præmia fidelibus, qui pro regibus Francorum piæ preces funderent, confirmavit ³: « Sperantes, inquit, firmiter, quod sacrificium tuæ justitiæ Dominus acceptabit, et regiæ magnificentiæ merita, inter quæ velut singulare sidus irradiat singularis, quam ad nos et Romanam geris Ecclesiam devotionis affectus, universos Christi fideles ad implorandum quotidie pro te, ac uxore, liberisque tuis Patris æterni gloriam illectivis retributionibus decrevimus invitandos. Ideoque omnibus vere penitentibus et confessis, qui devotis orationibus pro te, ac eisdem uxore et liberis, quamdiu tu et ipsi commodis presentis vitæ fruemini, necnon pro anima tua post obitum tuum, divinam misericordiam implorabunt; singulis diebus, quibus apud Deum hujusmodi orationes effuderint, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi; ac felices recordationis Cælestini V ac Clementis V prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum sequentes in hac parte vestigia, qui pro eodem rege diversas super hoc indulgentias per Apostolicas litteras concesserunt; quadraginta dies de

injuncta eis pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Avinioni id. Augusti anno 1 ».

Renovavit alia privilegia tum ab Alexandro IV S. Ludovico, tum a Nicolao III Philippo parenti concessa ⁴, ut divinis mysteriis in locis Ecclesiastico interdicto suppositis interessent: tum etiam aliud eisdem S. Ludovico datum, ut nimirum Francorum reges concepta communibus verbis interdicti et anathematis forma involuti non censerentur, nisi eorum nomina speciatim a Romanis Pontificibus designata, eaque nota aspersa fuissent. Ex quibus patet, privilegia illa amplissimis concepta verbis tradita S. Ludovico de quibus meminimus ⁵, ita intelligi, ut a nullo quam a Romano Pontifice censuris vinciri possent. Cum vero religione aliqua teneretur ob bona a majoribus injuste parata, quæ ad ipsum successione devoluta essent, Alexandri IV in S. Ludovico exemplo ea in elemosias convertenda statuit ⁶, si ad quos spectarent domini comperiri non possent. Prosecutus etiam et Apostolico studio reginam Joannam, quæ cum nonnulla leviora vota nuncupasset, quorum religione exsolvere facile se non posset, Gregorii IX in re simili exemplo partes Senonensi archiepiscopo commisit ⁷, ut reginæ vota cum aliis piis operibus Apostolica auctoritate commutaret. Sacram porro adiculam, quæ in regia eleganti opere a Ludovico excitata erat, quanquam ab eo pretiosissimis exornata reliquiis vidimus, decoratam hoc anno ipsius sancti regis reliquiarum parte, transferente in eam magna religiosa pompa Philippo abnepote ipsius sacrum caput avulsam a reliquo corpore, quod in monasterio divo Dionysio sacro erat collocatum; docent Pontificiæ litteræ, quibus indulgentiarum præmia eam celebritatem cohonestaturis, atque regiam sacram adiculam, excurrente ab ea translatione octo dierum spatio, adituris ⁸ proposita sunt.

9. *S. Ludovici Tolosani sollemnis canonizatio.* — Decretus est ⁹ sanctorum cultus alteri ejus nominis Ludovico et Francorum et Siculorum regum stirpe oriundo, ejusdem sancti regis ex fratre Carolo rege Siciliæ abnepote, dispari quidem conditione, cum alter in gerendo sceptro Francorum, alter Siculo abjecto sanctitatem sit adeptus. Conferunt utrumque inter se Ludovicum eleganti oratione Pontifex in litteris ad Philippum Galliarum regem datis, et utrumque illi imitandum tanquam domesticum exemplum proponit ⁷.

« Joannes, etc. reg. Franc. et Navar. illustri.

« Et quidem ex ipsa domo, quam utique decet in dierum longitudinem sanctitudo, duos ipse misericors Dominus diebus nostris produxit spiritualis belli belligeros, duos candidos Nazareos, qui scuto protecti fidei, et armis pœnitentiæ

¹ Bern. Chron. reg. Franc. — ² Ep. cxvii. — ³ An. 1. p. 4. Ep. com. mmmcxlii.

⁴ An. 1. p. 4. Ep. com. mmmcxlii. — ⁵ Tom. XIV. an. Christi 1275. num. 43. — ⁶ Ib. Ep. com. mmmcxlii. — ⁷ Ib. Ep. post eamd. Ep. — ⁸ Ib. Ep. mmmcxlii. — ⁹ Jord. Ms. Vat. sign. num. 1960. Baron. in Not. ad Mar. Rom. XIX August. et alii. — ⁷ Tom. II. Ep. secr. lxi.

ac sanctæ conversationis acinetti, licet diversis temporibus voto tam eousimili finem sibi præstuentes eundem, præsentis vitæ stadium, ut incorruptibilem coronam acciperent ecurrerunt ambo ejusdem nominis, ambo ejusdem generis, et ambo admirabilis sanctitatis. Horum primus est, sicut nosti, S. Ludovicus confessor egregius, qui jam ab olim de terreno ac temporali regno ad cælestis et æterni gloriæ est translatus: secundus vero est venerandæ memoriæ sanctissimus Ludovicus Tolosanus episc. qui tanquam veræ vitis palmes effectus vivit æterna plantatus in vita, cui ad cæleste palatium misericordiarum Pater paravit accessum, cujus miranda miracula, quibus miraculose per ipsius merita gloriosa dominantium Dominus suam mirificavit Ecclesiam, ad suæ laudis præconium, ad præsentium et secutorum instructionem et gaudium late patent, etc. Dat. Aven. V id. April. ».

Agunt de ea celebritate hoc anno VII id. Aprilis a Joanne XXII solemnè ritu Avenione perfecta, Bernardus ¹ et Ptolemæus ² Lucensis, qui Pontificem S. Ludovici magistrum fuisse observat: « Eodem, inquit, anno canonizavit Ludovicum fratrem Ordinis Minorum episcopum Tolosanum, qui ejus fuit magister, ex continua conversatione cum eo de ipsius sanctitate certior, puta qui ejus gesta et acta, vir subtilis indaginis, et oculis vidit et experientiæ manibus contrectavit ». Singulari porro felicitati attribuendum est Mariæ reginæ Siciliæ, S. Ludovici episcopi matri, intuceri filium non de aliqua orbis parte debellata, sed post calcatum regum fastum de parto cælo triumphantem, atque universæ Ecclesiæ, ut summa apud Deum florentem gratia, propositum: cui merito reginæ gratulatus est Pontifex, scriptis hæc de ejus filio a se sanctorum Catalogo aggregato litteris ³:

« Charissimæ in Christo filiæ Mariæ reginæ Siciliæ illustri.

« Epulari, filia, in sinceritatis et veritatis aymis, et in Domino gaudere te convenit, quia filius tuus, ab olim mundo moriens, Deo feliciter vivere; factusque compatriota cælestium et siderarum incola mansionum, in Domini tabernaculo meruit habere. Exultare, ac pium prorumpere debes in jubilum, de utero tuo processisse virum angelicum, medians consortem gloriæ angelorum. Profusus decet te plaudere gaudiis, quod talem in terris genueris filium, ejus in cœlis patrocinio, cujusque favore apud homines communitis et intercessionibus apud Deum. Hic est ille natus tuus venerandæ memoriæ Ludovicus episcopus Tolosanus, quem Deus ipse gloriosus in sanctis suis, et in majestate mirabilis, sua immensa bonitate virtutum operatione mirificavit, et

gratia sanctitatum sic immensis illustravit miraculis, quod in diversitate graduum seu status in gratia et gloria gradatim ascendit. Hic est quem, ut pie creditur, Rex ipse cælestis sic honorari decrevit in patria, ut sedi supernæ quietis inseat æternæ claritatis lumine quasi regis vestimentis amictus, et sempiternæ gloriæ et diademate coronatus. Hic est denique, quem et nos propter sua merita gloriosa nostro ministerio per omnem Christiani cultus ambitum vehiculo debitæ venerationis incedere, ac profusus per orbem gaudiis, et effusus undique laudibus coli cupientes in terris, nuper die Jovis post festum Resurrectionis Dominicæ, septimo videlicet idus Aprilis de fratrum nostrorum et prælatorum omnium, tunc apud Sedem Apostolicam existentium, unanimi consilio et concordii consensu, sanctorum Catalogo duximus adscribendum. Nec sine causa Paschale tempus ad id faciendum elegimus, ut dies ipsa, nova festivitate jucunda, ex temporis quietis celebritate Paschalis fieret ampliori jucunditate festiva.

« Digne itaque, filia, cor tuum lætari debet in Domino, et in salutari suo tuus animus dilatari; et digne gratias agere teneris Altissimo, qui tibi fecunditatem sobolis tam sanctissimæ tribuit, et qui in tanta sublimatione illius in benedictionibus immensæ dulcedinis te prævenit. Propera igitur, quæsumus, et in odore unguentorum beatissimi filii currere, tuas corrigendo vias, et bonis operibus vacando festina, ut illum sequi merearis ad regnum, quem si mundo viveret, affectu cogente materno, in exilium sequereris. Dat. Avin. V id. Aprilis ».

40. Excitavit ad sacri gaudii pompam Pontifex alios principes, qui S. Ludovicum consanguinitate affinitateve contingebant; ut Robertum ⁴ Siciliæ regem, ad quem S. Ludovicus hæreditarii regni, cum Evangelicam paupertatem ex divi Francisci disciplinæ formula amplexus est, iura transfuderat; Philippum principem Tarentinum ⁵ alterum germanum, Sanciam reginam Siciliæ ⁶ sancti gloriæ, Clementiam ⁷ Francorum, Joannam ⁸ Armenorum reginas illius neptes, Mariam reginam ⁹, ac Sanctium regem ⁷ Balearium, Jacobum Aragonum regem ⁸, qui Blancam S. Ludovici sororem antea uxorem duxerat: quos omnes ad ejusdem sancti emulandam pietatem accendit. Denique universos fideles Encyclicis litteris ⁹ ad illius imploranda suffragia excitavit, quibus sepulcrum religiose veneraturis indulgentiarum premia proposuit ¹⁰. Ad cujus illustrandam virtutum gloriam hæc delibanda censuimus: « Ductus in Catalonia cum duobus et suis fratribus, datus obses pro liberatione antedicti regis, (nimirum Caroli II patris,) tam ferventer dedicavit se studio, quod infra septennium, quo etiam ibi obses fuit,

¹ Bern. Chron. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 3763, in Jo. XXII. — ² Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42. — ³ Tom. I. Ep. secr. CXXXIX.

⁴ Ep. secr. CXXLI. — ⁵ Ep. CXLII. — ⁶ Ep. CXL. — ⁷ Ep. CXLV. — ⁸ Ext. apud Sept. ind. l. d. — ⁹ An. l. p. 1. Ep. cur. CLVI. — ¹⁰ Ib. Ep. CLVII. Extat. etiam in Bullar.

sub instructione fratrum Minorum, quos secum habebat in socios, in primitivis scientiis, et sacra pagina sic profecit, quod vir Dei, pollens ingenio, de prædictis scientiis non solum publice ac private subtiliter disputare valeret; sed et solemniter clero et populo proponere verbum Dei, ut putaretur scientia hæc infusa sibi magis divinitus, quam humanitus inquisita.

« In orationibus sedulus et devotus mentem ad Deum elevatam tenuit, profecto sciens, quod oratio humiliantis se nubes penetrans, pro exauditionis suffragio Deum adit. In tempore namque dicto, sacramentali confessione præmissa, missas audiebat devote; in magnis vero festivitibus cum preparatione multa corpus sumebat Dominicum: factus autem sacerdos diebus singulis celebrabat. Audientiam verbi Dei insistebat attente: pro pastu vero animarum, in Scripturis devotus studens habebat ad hoc pro solatio sanctos libros. Castitatis autem amor a puero affecerat ejus mentem adeo, quod ob ipsius fidam custodiam mulierum consortia fugiebat omnino; in tantum quod nisi forsam cum matre et sororibus, solus cum sola unquam tempore loquebatur: mulierem namque amariorem noverat esse morte. Verberum et inhumana horrebat audire, ac loquentes talia graviter arguebat, attendens prudenter, quod corrumpunt mala colloquia bonos mores: fratres nihilominus duo, et interdum quatuor in sua jacebant camera, in suæ testimonio nitidæ puritatis. Cum Apostolo Paulo sobrietate cibi et potus corpus suum castigabat assidue, seque frequenter manu sua, quandoque autem alicujus fratris consocii cum catenis ferreis disciplinans, vestiendo pro camisia rinde stamen, et deferendo ad nudum pro cingulo cordam grossam, ipsam carnem in servitutem redigebat. Summo etiam studio terrena cuncta calcare studuit ex desiderio æternorum.

11. « Considerans etiam sanctus iste, quod mundus totus sit positus in maligno, quodque cum concupiscentia sua transit, ipsum fugiendo deseruit totaliter et contempsit. Nam rediens de Catalonia cum rege prædicto, votum quod de intrando Ordinem Fratrum Minorum in obsidione fecerat, in conventu eorundem Fratrum de Monte-Pessulano, voluit adimplere. Sed videns, quod timore dicti regis ipsum fratres recipere non audebant, votum ipsum solemniter iteravit. Et quia voventibus præceptum noverat de reddendo, suadenti felicis recollectionis papæ Bonifacio prædecessori nostro, quod assensum præberet provisioni de se factæ Ecclesiæ Tolosanae, nullatenus consensit, quoadusque votum dictum, quod fecerat, complevisset. Cujus devotioni annuente prædecessore nostro prædicto, habitum Ordinis prædicti suscipiens, in præsentia bonæ memoriæ Joannis episcopi Portuensis, tunc ejusdem Ordinis generalis ministri, expressam professionem flexis genibus in manibus suis fecit; sicque provisioni prædictæ suam præbendo assensum, mandatis Aposto-

licis obedivit. Et quanquam de jussu prædecessoris ejusdem dictum habitum velatum portaverit usque ad festum B. Agathæ tunc vicinum; in dicto tamen festo in præsentia duorum cardinalium recepit publice, ac ex tunc portavit continue, atque ipso die ad sanctum Petrum patenter detulit, prædicando.

« Miranda res, et alias inusitata vir namque virtutum positus in sublimi juri primogenitura renuntiavit et regno, regalis solii spreto pompa, pro regno corruptibili æternum ac plenum delictis regnum mereans. Mira vero compassione ad pauperes ferebatur, quibus largas tam privatas quam publicas elemosynas faciebat: unde jam factus episcopus Tolosanus per unum suum familiarem secretarium mandavit inquiri de suorum quantitate reddendum, quantumque sibi sufficeret pro moderatis expensis faciendis et rationabilibus, volens quod totum residuum in sustentandis pauperibus poneretur; quanquam prælatus tam magnus esset, et filius tanti regis. Cum autem iret Parisios, pauperem quemdam nudum reperit, cui multum compatiens, abscondite cappam contulit, quam portabat, sibi que fecit aliam secreta asportari, etc. ». Iis addit Pontifex ut viginti quinque pauperes quotidie in sua domo reficeret, iisque etiam flexo genu inserviret: interdum xenodochia lustraret, luxum omnem a se abjecisset, magno pietatis exemplo episcopale obiret munus, Judæos et Saracenos ad fidem alliceret, sanctissime demum obierit: deinde ad imploratam ejus apud Deum suffragia cælestes virtutes fuerint editæ, plures e morte ad vitam revocati, mutis vocis usus, surdis auditus redditus; variorum morborum, quorum acerbitas omnia remedia eludebat, genere implicitis valetudo fuerit restitua: ob quæ religioso examine confirmata consecratam ejus memoriam promulgat, atque ipsius sepulchrum veneraturis nonnulla indulgentiarum præmia confert. Quæ litteræ « VII. id. Aprilis, Pontificatus anno 1 » consignatæ.

12. Non illustrata modo hoc anno est Tolosana Ecclesia S. Ludovici episcopi gloria et miraculis; verum etiam sede archiepiscopali a Pontifice decorata, atque in eam rem illius amplissima diocesis in sex episcopatos Montalbanensem, Rivensem, Lombiensem, Sanpaulensem, Vaurensem divulsa¹. Agitasse Clementem eadem consilia, testatur Joannes in Apostolica Constitutione² de ea re edita, in qua rationes graves adducit, quæ ipsum ad Tolosanam diocesim in plures partiedam impulissent, nimirum ob illius amplitudinem episcopum administrandis tot Ecclesiis imparem esse; unde divinus cullus plerisque in locis exulesceret, et animarum jacturæ periculum grave immineret. Et quidem jam ante superiori sæculo

¹ Tom. I. Ep. secr. CLII. tom. II. p. 2. Ep. XCXVI et Ep. secr. CCCXXXIII et an. II. p. 1. Ep. com. CMXCVII. — ² Extr. *Salvator noster* de præbendis, et dignit. Item. Ms. Vat. bibl. sign. num. 3763. in Jo. XXII et Bern. Chron. Rom. Pont.

Fulco, præsul virtutibus ornatissimus, ab Innocentio III flagitavit, ut episcopatum divideret, cum pastorales curas in tot populos diffundere non posset: negavit vero ea de causa Innocentius, ut ingentibus Ecclesie suae opibus ad comprimendos Albigenses uteretur. Mutata autem postea temporum ratione, Joannes vetera privilegia Tolosanae Ecclesie de nunquam dividenda illius diocesi concessa rescidit¹, cum jam populorum numerus excrevisset, nec amplius sacrae opes adversus haereticos sed ad inanem luxum pompam converti ab episcopis Tolosanis consueverint, ut Pontifex graviter queritur hisce verbis: «Attendentes, quod licet Tolosanus episcopatus divitiis abundaret immensis, vix tamen supererat huc usque memoria, quod ex snorum opulentia copiosa reddituum aliquod in Ecclesia vel diocesi Tolosana pervenisset divini cultus augmentum; imo sic ex adipe prodierat ac prodibat iniquitas, ut multo jam tempore luxus, cura carnis in desideris, evectio pompa, numerositas clientelæ, immoderata distributio in parentes, sumptus enormes, ac usus extraordinarii sibi vendicassent ibidem quasi totum patrimonium Crucifixi; et verendum erat, ne præsul unicus incrassatus, et dilatatus ex excessivis hujusmodi operibus et superbis, periculose recalcitrans, Deum factorem suum derelinqueret, et a suo salntari recedens, perditionis exempla in suos subditos derivaret, etc.»

Quamvis tot opibus affluxisset postremus episcopus, is tamen Ecclesie suae opes, alienatis etiam nonnullis ejus juribus, abliguriverat: quocirca eo amato Joannes Convena episcopus Magalonensis ad archiepiscopatum Tolosanum est tractus. Alias præterea amplissimas dioceses in plures disgregavit² Pontifex; in Narbonensi enim Electensem et S. Pontii, in Albienensi Castrensem, in Agennensi Condomiensem, in Lemovicensi Tutellensem, in Petragoricensi Sarlatensem, in Claramontensi Sanflorensem, in Rluteniensi Varensem, in Pictaviensi Malleacensem et Lucionensem episcopatus condidit³, suisque limitibus circumscripsit: de quibus extant plura Diplomata⁴. Neque eos modo episcopatus crexit Pontifex, ut animarum salutem consuleret; verum ad augendum divinum cultum plura canonicorum collegia in Ecclesiis, in quibus solemniter divina res perageretur, ac Numinis laudes personarent, excitavit⁵. At de his haec nunc: nunc ad alia digredimur.

13. Ad submovendos justitiæ terrore flagitios clericos, ne Ecclesiasticae fidei immunitate temeritati habenas laxarent, Pontifex canonum sacrorum religione Philippum exsolvit⁶, si secularis fori

satellitio facinorosi clerici certis in casibus, comprehenderentur: «Celsitudinis, inquit, tue precibus benignum impertientes assensum, ut si contingat te tuosve ministros alios flagitiosos clericos propter notoria crimina homicidii, mutilationis, aut alterius enormis facinoris, vel etiam super hujusmodi criminibus publice diffamatis, de quorum fuga et evasione probabiliter timeatur, servata modestia quæ potest in talibus observari, capere, detinere, seu capi facere, vel etiam detineri, non in contemptum clericalis ordinis, vel odii zelo, seu persecutionis affectu, nec ut jurisdictionem usurpetis in ipsos; sed tantum ut reddantur ad mandatum Ecclesie, ne crimina remaneant impunita propter hoc; tu dictive ministri nequaquam excommunicationis sententiam incurralis, ad instar felicis recordationis Nicolai papæ IV prædecessoris nostri, qui per Apostolicas litteras eidem claræ memoriæ Philippo regi Francorum tuo progenitori concessit, auctoritate præsentium tibi duximus concedendum; nullam propter hoc tibi vel ministris eisdem dantes licentiam clericos ipsos taliter capiendi, nec eorum captivum vel detentionem etiam hujusmodi approbantes. Dat. Avinionii id. Augusti anno 1.»

14. *In clericos malos, et in laicos monetam adulterinam percutientes animadvertit Joannes.* — Exuendos etiam clericalibus privilegiis statuit¹ Gregorii X exemplo clericos conjugatos, sive monogami vel bigami essent, et alios, qui tonsura et habitu decori gererent magistratus, atque etiam pœna sanguinis fontes afficerent; ut vero onera subterfugerent, prærogativam clericalem obtendebant. Pari severitate Basiliensem episcopum, in justo bello se implicantem, non præfixa, ut mos est, litteris salute corripuit²: «Non attendens, inquit, quam districte sacri canones prohibent portationem armorum in clericis, quorum arma lacrymæ debent esse, abjecta prorsus maturitate pontificalis officii dilectum filium nobilem virum Rædolphum dominum Novi Castri in nullo, proter fertur, injurium, ea solum occasione quod guerram habet cum dilecto filio nobili viro Petro de Grandisno domino Bellimontis, tibi consanguinitate conjuncto, nedum laicali more per tuas litteras diffidasti; sed et cum ad pacificandum eos juxta injuncti tibi pastoralis officii debitum sollicitudinis tue partes deberes apponere, non ut pacifer, sed belliger; non ut Dei minister, sed minister rex bellis arma sumpsisti militaria contra eum; deprædationes, rapinas, invasiones, incendia, et occisiones cum tuis complicibus perperam committendo, etc.». Intentata anathematis mulcta, ac sacerdotiorum munerisque pontificalis privatione cœptis jubet ipsum absistere, ac damna illata sarcire. «Dat. Aven. VIII kal. Julii anno 1.» Querente etiam apud Sedem Apostolicam Philippo Galliarum rege, nonnullos clericos rerum terra-

¹ Tom. I. Ep. secr. c. lii. — ² Ms. Val. sign. num. 3765. in Jo. XXII Bern. Chron. Rom. Pont. Ptol. Luc. Hist. Eccl. I. xxiv. c. 42. — ³ Ibid. — ⁴ An. I. p. 4. Ep. com. MMMCCXLVIII. p. 1. MMMCCCLXXII, MMMCCXI et an. 2. Ep. MMMCCXLVI, MMMCCXLII, MMMCCCLXXII. — ⁵ Bern. ubi sup. et Ms. Val. bibl. sign. n. 3765. — ⁶ An. I. tom. II. post. Ep. com. MXXIX.

¹ An. I. 4. Ep. com. MMMCCCV. — ² Tom. I. Ep. secr. CCCXXXII.

narum cupiditate irrefitos mercaturæ se addixisse; cumque clericum privilegiis potiri flagitent, disciplinæ Ecclesiasticæ se subducere, Joannes archiepiscopus atque episcopus coercere eorum avaritiam jussit.

Ad injiciendum quoque laicorum adulterinam monetam cudentium avaritiæ frænum, cum ea corruptela late in Gallia et Navarra grassaretur, hoc edicto ejus flagitii patratores percussit¹:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Prodiens quasi ex adipe iniquitatis multorum scleratorum funesta cupiditas, eos in perniciem præcipitare conatur, dum sequi miserabilem ejus ingluviem, satietatis nescientem moderamina, non verentur: ipsi etenim, turpium lucrorum se fecibus immergentem, ambitiosis nexibus involvuntur, Dei timorem damnabili cæcitate postponunt, et quasi ambulantes in tenebris, non curant excidia personarum. Nuper siquidem ad nostri Apostolatus auditum multorum relatio fide digna perduxit, quod nonnulli nullam habentes auctoritatem juris, vel consuetudinem seu privilegium faciendi monetam, falsam eundem et fabricant in regno Franciæ et locis circumvicinis: alii vero monetam fabricalam sub vero signo charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Franciæ et Navarræ illustris studiose depravant, et ex hoc cadit a suo recto pondere. Quamplures etiam in locis circumvicinis, quibus de jure aut consuetudine aut privilegio jus competit fabricandi monetam, signum proprium monetæ regiæ monetæ suæ, quam fabricant, imprimere seu insculpere moliantur ejusdem quantitatis et rotunditatis et litterarum figuræ, quam habet moneta regiæ, monetæ suæ quam fabricant quantum possunt similium speciem et formam insculpunt, constituunt et imponunt. Et quamvis moneta prædicta eorum ad usurpatam similitudinem perducta deficiat a justo pondere argenti et solito in regia moneta, et more et consuetudine observato; simplices tamen et populares persone, non habentes inter monetas tantæ similitudinis peritiam discernere, falluntur quotidie ea occasione in usu monetarum, recipientes monetas falso assimilatas pro veris. Sunt et alii qui scienter falsas monetas extra regnum prædictum emunt, et post infra regnum ipsum eas portant, vendunt et expendunt. Nos, igitur, attendentes quod falsarii et fabricatores monetarum talium et emplores prædicti per hoc se dignos maledictione constituunt, eos qui (ut præmittitur) præmissa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum prædictum scienter præsumperint, felicis recordationis Clementis papæ V prædecessoris nostri vestigiis inherentes, excommunicationis sententia innodamus, absolutione prædictorum nobis et successoribus nostris, præterquam in mortis articulo, reservata. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. id. Augusti anno I ».

15. *In Academiis redintegrata studia, Constitutionibus datis.*— Divulgandas hoc anno in Academiis proposuimus Joannem Clementis V Constitutiones, referunt Bernardus¹, et manuscripti² Annales Romanorum Pontificum. Extant eo argumento Apostolicæ litteræ³ ad Parisiensis Academicos kal. Novembris exarata, quibus præcepit, ut in judiciis ac publicis scholis iis uterentur: quæ etiam Bononiensibus transmissæ, et Clementinis sanctionibus præfixæ sunt. Collocasse porro Joannem augendæ rei litteratæ, ut erat in scientiis apprime versatus, cupidissimum Apostolicas curas ad Academiæ splendori pristino restituendas, docent plura ejus Diplomata: atque in primis ad Parisiensem Academicam⁴, cæterarum principem, instaurandam professores corripuit, qui artes liberales imperfectas traderent. Invectus etiam est in theologos⁵, qui theologiam, acquisitis philosophorum fucis ac sanctorum Patrum abjectis sententiis vel oraculis Scripturarum, inquinabant: « Sane mirantes, inquit, audivimus, et turbati quodammodo expavimus, quod nonnulli ex vobis, sicut habet fide digna relato, habentes magisterii dignitatem, nec attendentes quod incassum bonum agitur, si priusquam veniatur ad terminum deseratur, legere libros incipiunt; sed negligentia, vel animi levitate, vel alia inconstantia ipsos debito modo non finiunt, sed deserunt imperfectos. Nonnulli alii, plus sapere quam oportet sapere, contra doctrinam Apostoli molientes, inhærendo philosophorum erroribus, veram philosophiæ intelligentiam derelinquunt; et cum deberent ad consolationem cordium ipsorum, juxta præceptum Apostoli, esse instructi in agnitione ministerii Dei Patris, et Domini nostri Jesu Christi, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, decipiuntur per philosophiam et inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, fideique orthodoxæ documenta minus debite venerantur. Quidam vero minus idonei et indigni, quidam etiam sine debito examine ad statum magisterii assumuntur. Alii quoque solennium disputationum et determinationum frequentiam consuetam ab olim in Parisiensi studio prætermittunt. Quidam actu regentes, qui teneretur insistere exercitio lectionum, litigiorum anfractibus, et advocatorum strepitibus et forensibus occupationibus se involvant.

« Quidam etiam theologo, postpositis vel neglectis necessariis, utilibus et ædificativis doctrinis; curiosis, inutilibus et supervacuis philosophiæ quæstionibus et subtilitatibus se immiscet: ex quibus ipsius studii disciplina dissolvitur, luminis ejus splendor offenditur, et per consequens studentium utilitas impeditur ». Et infra: « Nisi vestra discretio emendatione celeri præmissa cor-

¹ Bern. Chron. Rom. Pont. — Ms. Val. bibl. sign. num. 3766. — ² Tom. I. Ep. secr. DCCLXIX. — ³ Ab. I. p. 3. Ep. secr. MCMCLXXI. — ⁴ Jo. an. I. p. 3. Ep. com. MCMCLXXI.

¹ Ab. I. p. 2. Ep. com. MXXIX.

rexit, et præteritæ deformationis excessus in melius reformabit, illa per alios, in hac parte Apostolica auctoritate suffultos, non absque debita censura iustitiæ in eos, qui super præmissis culpabiles fuerint, exercenda infallibiliter, emendari et corrigi faciemus. Dat. Avinione VIII id. Maii anno 10. Eodem argumento ad episcopum Parisiensem scriptis litteris ¹, partes ei imposuit, ut adhibito in consilium sigilli Academiæ præfecto, ea vitia auctoritate Apostolica emendaret, seseque illi ea in re opposentes censuris percelleret : si vero ea occurrerent, quæ sine novis Sedis Apostolicæ imperiis tolli non possent, rem ipsi litteris patefaceret, ut malum diligentia Apostolica succideretur.

16. Ad redintegrandam etiam Clementis exemplo Aurelianensem Academiam, Raimundo Bituricensi archiepiscopo et Joanni Cheremont canonico Parisiensi ad provinciam dedit². Asseruit etiam³ suis iuribus Tolosanam, quæ cum ab Innocentio IV condita, atque iisdem ornata privilegiis ac Parisiensis fuisset, doctores nunquam a Parisiensibus intrare poterant, ut privilegiorum Parisiensis Academiæ exemplum traderent ; Pontifex non Innocentiana modo privilegia confirmavit, sed Parisienses etiam Academicos Apostolicarum litterarum exemplum concedere Tolosanis iussit⁴. Neque in Gallis solum, verum in aliis quoque regnis rem litterariam provexit. Oxoniensem quidem in Anglia Academiam, diremptis quæ intercedebant inter Prædicatores et doctores seculares controversiis, de conferenda doctoratus laurea atque habendis theologicis lectionibus, composuit⁵. Collatam Bononiensi ad decennium prærogativam a Clemente V ut in ea, exceptis episcopis, monachis et sacerdotibus, clerici juri imperiali artique medicæ operam navare possent, ad aliud septennium ob singularem Bononiensem in Ecclesiam fidei constantiam, Italico civili ardente bello explicatam, extraxit⁶. Hæc de re litteraria suffecerint : nunc ad bellicos tumultus digredimur.

¹ Reg. post eamd. Ep. — ² Tom. I Ep. secr. CCCIV. — ³ An. 1. p. IV. Ep. com. MMMCDXCVII. — ⁴ Ib. Ep. com. MMMDI. — ⁵ An. 2. p. 1. Ep. com. CCCXL. — ⁶ An. 1. p. 2. Ep. com. MDCCXCVIII.

17. *Bellum inter Robertum Siciliæ et Fredericum Trinacriæ reges Pontificis opera compositum.* — Recruduit crudele inter Robertum Siciliæ et Fredericum Trinacriæ reges bellum, cum inite inter eos induciæ efluxissent. Agebatur Robertus ira in Fredericum, cum ille violata jam antea pace, et cum Henrico imperatore coitione conflata, facta in Calabria irruptione, nonnullas arces eripuisse ; nec Trinacrii regis (1) nomine contentus, Siculum sibi arrogare¹. Ad propulsandas calamitates inde obtortuas Joannes, ineunte Martio, Guillelmum Trecensem episcopum et Petrum Textoris plurima instructos auctoritate misit² tum regem Fredericum ad ereptas Roberto arces restituendas, cum sine ea re pax coire non posset, gravissimis verbis est adhortatus³ :

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Frederico regi Trinacriæ illustri.

« Considera, fili, considera quod pax Domini sine pace proximi non habetur : nec enim rex ipse pacificus, cujus in pace factus est locus, corda seditiosa incolit, nec in corpore peccatis subito requiescit. Considera quod, dum per cælestis præconis ministerium hominibus bonæ voluntatis pax in terra promittitur, impiis tollitur, malignantibus denegatur. Considera quod, cum brevis sit vita hominis, incertus exitus, et frequenter etiam repentinus, cujuslibet manus cum omni, qua datur, instantia operari debet, quæ suo accepta noverit Creatori, ut securus iudicem videat, quem Redemptorem agnovit. Considera quanta possent imminere tuæ posteritati discrimina, si eam, cui benevolentia esset acquirenda magnatum turbinibus odiorum, et guerrarum fluctibus relinqueres involutam. Profecto si hæc et alia circa prædictæ dissensionis incommoda, diligentius attendenda, sedula meditatione consideres ; si commoda, quæ ex tua et regis præfati concordia tibi tuisque provenient, intra cordis arcana revolvas ; tum ad pacem inclinabis, ut indubie credimus, animum». Et infra : « Quia illorum occupatio injuriosa cas-

¹ Tom. I. Ep. secr. CDXLIII. — ² An. 1. p. 1. Ep. cur. XCI. — ³ Tom. I. Ep. secr. CII.

(1) Siculum bellum, de quo annalista, non quidem hoc, sed jam inde a præcedenti anno recrudescere cœperat, ut scriptores bini rerum Sicularum, hoc tempore florentes, affirmant. Horum aler est anonymus Chronici Siciliæ scriptor a Martenio Anecd. tom. III vulgatus ; alius vero Nicolaus specialis a Balhio primum in Append. Mareæ Hispan. dein a Muratorio rer. Italie. tom. X vulgatus. B.lli igitur resumpti exordium fuit dies prima Martii anni MCCCXXVI, qua Fredericus Castri cuiusdam obsidione assumpsit. Accurrit statim Robertus, atque dein toto illo anno ac sequentis dimidio circiter vario Marte pugnatum fuit. Itaque anonymus Marteni cui Nicolaus specialis lib. 7, cap. 7 non reputat. Apud eundem vero Nicolaum cap. 10 legas ea quæ Baronius excerptis exhibet annalista hic num. 19, ex quo intelligimus Baronium illa ex eodem Nicolao de-impresse. Porro Nicolaus ibidem non duos, ut annalista hic num. 19, sed tres legatos Pontificios commemorat, videlicet episcopum Trecensem, Petrum Textoris, et Stephanum S. Maximiani abbatem, qui forte postremus, non nisi postea additus fuit. Quantum vero ex narratione scriptorum illo ornare licet, vix credo Apostolicos istos nuntios antea pervenisse in Siciliam, quam classis Roberti regis cum alio pariter terrestri exercitu sub imperio Thome de Marebiano Squillacis comitis ditionem Frederici invasisset. Ideo Historiam suam non satis accurate dirigit annalista, utpote qui venisse nuntios Apostolicos statuit ac de pace concilianda sub censuram communicatione Fredericum exposulasset. Frederico renuente, invictam ab exercitu Roberti Siciliæ vastationem commemorat, cuius terrore, ait, relictus est ad officium. Profecto anonymus Siculus testatur Thomanum Squillacensem venisse anno MCCCXVI, die VIII Augusti ; legatos vero non nisi anno MCCCXVII, cum jam Fredericus ineunte Junio armata classe supervenisset.

Fallitur etiam annalista scribens num. 21, arces illas a Frederico traditas, adjudicatas Roberto tunc fuisse cum utriusque regis oratores ad Pontificem causam suam discrepantem venerunt. Fallitur, inquam, nam feste Nicolao Speciali lib. VII, cap. XI : « Legati ipsi (A. ostolici, qui arces illas receperant, ministri dicti regis Roberti absque plurimo intervallo temporis, et contradictione alieni traderunt ». Capite vero sequenti missionem legatorum Frederici ad Joannem narrat, sed illos frustra expectatis legatis Roberti « spe vacuus in Siciliam redisse notat », cap. 14.

trorum, quæ contra pacis dudum reformatæ, ac Apostolicæ confirmationis roboratæ unanimine, seriem in dicti regis injuriam, nostrorum et Sedis Apostolicæ contemptum, et divinæ majestatis offensam in Calabria detines, ipsi discordiæ non levem causam præbuisse videtur, castra ipsa regi restitutas antedicto.

18. Subjicit, ut ad facilius conciliandum fœdus cum rege Roberto, inducias longiores contrahat: ac si de iis inveniendis consentire inter se non poterint, significat Guillelmo Trecensi episcopo ac Petro Textoris Apostolicis nuntiis illarum indicendarum munus injunctum, ut dum ea excurrerent, coram Sede Apostolica de firmissimo sciendo fœdere agitari possit; ipsique reges ob id ad eam se conferant, vel saltem oratores summa auctoritate instructos mittant. Tum addit: « Tu ergo, fili, ordinationem nostram hujusmodi veluti salubrem amplectens, in omnibus le contingentibus eam sollicitè studeas observare, castra restituendo prædicta: inveniundo treguas, et ad nostram veniendo presentiam, ut præmittitur, vel sufficientes nuntios destinando; præsertim cum charissimus in Christo filius noster Jacobus rex Aragonum illustris, germanus tuus, suos in eodem termino, sibi notificando, ad requisitionem nostram obtulerit ad nos mittere nuntios, vel personaliter interesse dicto tractatu coram nobis, juxta quod duxerimus ordinandum, etc. Dat. Avin. V id. Martii ».

19. Monnit aliis litteris Robertum regem Pontifex¹, ut Calabriae arcibus recuperatis, pacem cum Friderico redintegraret. Cui etiam significavit² Jacobum regem Aragonum maximum revocandæ inter eos pacis desiderium explicuisse; ac tum apud Sedem Apostolicam contendisse precibus, ut suam auctoritatem adhiberet, præterea oratores ad Fridericum transmisisset, qui ipsi ad occupatas in Calabria arces restituendas permoverent. Cum vero non ita valerent apud Fridericum auctoritate regis Aragonum oratores, ut ipsum ad restituenda injustis armis parva essent adacturi, diffideret Pontifex, censurarum religionem incutiendam censuit, ac Pontificia utendum auctoritate, quam Jacobus rex Aragonum admoveendam flagitabat. Partes itaque Guillelmo episcopo Trecensi, ac Petro Textoris dedit³, ut Fridericum, si rapta restituere Roberto abnueret, devincirent anathemate, atque illius terras interdicto⁴ Ecclesiastico percellerent.

Verum neque ea ratione Fridericus ad restituendas Roberto occupatas in Calabria arces adduci poluit. Cum itaque nisi armis frangendum esset, Robertus rem bello decernendam ratus, ut hostem e Trinacria, quam Carolo II eripuerat, depelleret; atque etiam Calabriae partem amissam recuperaret, contraxit validissimam sexaginta trirremium ac plurium navium majoris ac minoris alvei classem, cui Thomam comitem Squillacii præfecit: is

equitatu et peditatu egregie instructus, excensione facta, in insulam irrupit, ac farore hostili Panormitanum et Messanensem agros exussit. Intulit Roberti exercitus¹, diebus quindecim latissime discurrere, fœdissimam vastitatem. Friderico obviam progredi non auso, seque in arce, cui Giamii nomen est, continente; adeo ut majori clade, quam olim Caroli I et II regum temporibus attrita sit: ac plerique sensere Robertum, si anno sequenti parem Trinacriæ vastitatem intulisset, facile Fridericum regno ejectum iri. Ea itaque depressum calamitate, ac majora reformidantem pericula, Pontifici internuntii ad inducias amplectendas, raptaque in Calabria restituenda flexere. Qua de re hæc in Mss. Baronianis collectaneis reperio: « Rex illos tanquam legatos sacrosanctæ universalis matris Ecclesiæ quocum decuit honore suscepit. Tunc unus ex eis, non ignarus verba componere, causam dissidii præmissorum regum ab ipsis primordiis subtilitate repetens, nunc unum, nunc alterum arguit: et tandem summam sue legationis commissæ expressit civitatem Rhegium et castra, quæ in Calabria sub titulo hæreditario Romanorum imperatoris, de quo paulo ante sermo præcessit, Fridericus rex occupaverat, ac matri Ecclesiæ resignari, servanda per eam usque ad pacem in proximo componendam, compto sermone poposcit; adjiciens, ut in designato die ad eundem dominum Pontificem, quo etiam Robertus rex convenire debebat, Fridericus ipse propulsis dubiis transfretaret, pacem utrique parti, Domino auctore, quietam et placidam receptorus. Cumque legati finem imposuissent sermonibus, rex Fridericus, se nunquam fuisse causam dissidii pacemque cum omnibus, Christianis maxime, cupientem testatus est: Sed quam, inquit, pacem summus Pontifex se datum nobis constituit? Illi, quod est exiguum arctumque fretum Siciliam insulam ab Italia separans ostendentes, dixerunt: Et summus rerum opifex, qui antequam fierent cuncta disposuit, nihil frustra nihilque incassum operatus est. Erunt itaque hujus maris angustiæ, quas videmus limites et termini regnorum vestrorum allerum ab altero separantes. Esto igitur quisque contentus finibus, quos constituit manus Dei. Verumtamen quia tractatus pacis hujusmodi non exiguo tractu temporis indiget, inducias annorum trium iuler vos et eundem regem summus Pontifex et competens utriusque iudex reverendus pater indicit ».

20. Ad tollendam dissidii causam, atque odiorum fomitem extinguendum Fridericus legatorum jussis, et Jacobi regis Aragonum ac S. Elizabethæ reginæ Lusitanæ oratorum consiliis adductus, eam iniiit rationem, ut Calabriae arces, quas incusso antea anathemate erat jussus Roberto regi restituere, legatis traderet, ut Pontifex de iis,

¹ Ep. secr. CIII. — ² Ep. C. — ³ Ep. CVIII. — ⁴ Ep. CVIII.

¹ Jo. Vill. l. IX. c. 82. Anl. tit. XXI. c. 4, ante § 4. Fazcl. poster dec. l. IX.

prout suaderet æquitas, vel ei vel Roberto restituendis statuerat. Qua de re subjectæ publicæ Tabulæ connectæ¹:

« In Dei nomine. Amen. Pateat universis per hoc præsens publicum Instrumentum, quod die Veneris in festo Nativitatis B. Joannis Baptistæ, anno Domini mcccxxvii, Indictione xiv. Pontificatus sanctissimi patris domini Joannis divina providentia papæ XXI anno primo, apud Messanam in Sicilia in palatio, in quo ibidem habitabat serenissimus princeps dominus Fredericus Trinacriæ rex illustris, in præsentia notarii et testium infra-scriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, idem serenissimus princeps dominus Fredericus Trinacriæ rex illustris pure, plene, libere et absque conditione et retentione quacumque tradidit, restituit et etiam assignavit nomine domini nostri summi Pontificis reverendo in Christo patri domino Guillelmo, Dei gratia, episcopo Trecensi, et venerabili viro domino Petro Textoris priori prioratus S. Antonii Ruthenensis diœcesis, domini nostri papæ capellano, decretorum doctori, ad regnum Siciliæ nuntiis per dominum nostrum summum Pontificem destinatis, civitatem Rlieginam. castra de S. Nicheto, de Calana, de Motamuri, et fortalitia Cillæ et Balneariæ, Cathonam, et omnia alia loca et fortalitia, quæ tenebat et possidebat in Calabria, cum territoriis, districtibus, juribus et pertinentiis eorumdem vassallis, hominibus et juribus vassallorum eorumdem pro voluntate, ordinatione et dispositione omnimoda domini nostri summi Pontificis facienda, quam tenere perpetuo et observare promisit et nunquam contrafacere vel venire clam vel palam, publicè vel occulte; et quod nunquam impediet per se vel alium seu alios, nec impediri faciet aliquatenus, vel permittet illum vel illos, quem vel quos dicti domini nuntii, vel dominus noster summus Pontifex ad regimen et custodiam civitatis et castrorum prædictorum duxerint deputandos, etc. »

21. Adjudicatas Roberto eas arces post institutam judiciorum formam, cum utriusque regis oratores ad Sedem Apostolicam pro disceptanda controversia se contulissent, ex laudatis card. Baronii collectaneis Mss. colligitur, quæ tradunt, Franciscum Panormitanum episcopum et Franciscum Vingtimiliensem comitem a Friderico, missos ad probandum jus suum in eas Calabriae arces, contendisse materna successione ad Fridericum spectasse: sed inania illius jura eo titulo fuisse, ex dictis in xii et xiv tomis conspicuum est: nefariis tamen ille subornatus consiliis Siciliæ regis nomen injuria affectavit, ex quo gravissimis hinc litteris² a Joanne corripitur, quibus etiam Pontifex injustas illas de redditis Roberto Calabriae arcibus querelas refregit.

« Joannes, etc. Friderico regi Trinacriæ illustri.

« Vide, dilectissime fili, et sedula meditatione considera, quam indiscretum dedere tibi consilium, qui te induxerunt ad indebitam assumptionem hujusmodi tituli (nimirum Siciliæ regis), et ad perseverantem illius retentionem inducunt. Vide quanto te pro hoc discrimini subjecerunt atque subjiciunt. Vide quantam maculam in gloria nominis tui ponunt, ut abjecto titulo, quo licenter uti poteras et debebas, dominationem ahi debitam, consilia talium secutus, usurpative receperis, quam retinere conscientia salva nequis. Nosti namque, quod cum in pace Siciliæ, per Sedem Apostolicam confirmata, ac per speciales tuos nuntios, juramento in animam tuam præstito, solide promissa servari, contineretur expresse, quod aut rex insulæ Siciliæ, aut Trinacriæ ad arbitrium claræ memoriæ Caroli regis Siciliæ, tunc viventis, vocari deberes, bonæ memoriæ Petrus tunc Noviomensis episcopus cancellarius, et dilectus filius vir nobilis Bartolemeus de Capua miles logotheta et protonotarius regis Siciliæ, debita circa hæc potestate suffulti, nomine dicti regis, cujus erant procuratores et nuntii, de beneplacito et assensu felicis recordationis Bonifacii PP. VIII prædecessoris nostri elegerunt, et arbitrati fuerunt, te debere regem Trinacriæ titulari: dictusque prædecessor signanter expressit, quod per hoc honori regalis tituli, quem de toto regno Siciliæ ultra pharum et citra apud regem ipsum integre voluit remanere, nullum in aliquo, etiam quantum ad vulgi labia, præjudicium afferretur.

22. « Quomodo ergo potuit aliquis sanæ mentis tibi consulere, ut pacem violando prædictam, non absque transgressione patula juramenti, ut de aliis tacemus, aliam intitutionem assumeres, quam quæ tibi tributa est ex pacis tenore prædictæ? Quomodo tibi potuit suaderi, ut illius regni titulum, cujus plena dispositio ad Sedem Apostolicam pertinet, absque ipsius assensu vel licentia usurpares? Numquid aliquando, a tempore præcipue dictæ pacis, nos aut prædecessores nostri Romani Pontifices tibi regis Siciliæ denominationem adscripsimus, aut verbo vel litteris te sic unquam curavimus titulare? Annon advertis, quod si te uti vellemus hujusmodi titulo, non te requisivimus de pace vel treugis inter te et regem Siciliæ incedendis, aut de restituendis sibi civitate et castris prædictis, ne absurde videremur insistere, ut tibi ipsi restitutionem hujusmodi faceres, aut tecum pacem vel treugis inires? Prefecto, fili, errant qui tibi tam illicita consulunt, et te per hæc in evidentem errorem inducunt: nec tunc in talibus experientiæ quidquam adscribimus, talia tibi consulentium imperitiæ succensemus, etc. Dat. Avin. III id. Decembris ». Significavit Pontifex³ sequenti ineunte anno Jacobo regis Aragonum, ut frater ipsius violatis iuncte pacis legibus Siculi regis

¹ Ext. in l. Priv. Rom. Eccl. tom. II, pag. 112, et in Ms. Vall. bibl. sign. B. B. num. 12, pag. 68. — ² Lib. I. Ep. secr. CDXLIII.

³ Ep. CDLVIII.

nomen usurpasset, atque ideo a se objurgatus fuisset.

23. *Robertus rex per oratorem fidelitatis homagium dat Pontifici.* — Profusus est solemniter Robertus Siciliae rex hoc anno, se beneficio auctoritate Sedis Apostolicae Siculum regnum accepisse, ac tidem Bertrandi e Baucio comitis Montis-Caveosi oratoris opera Pontifici sacramento devinxit. Tenebantur quidem religione officii ad antam Pontificiam, ut clientis obsequium addiceret Ecclesiae, se conferre: sed cum bellico apparatu in Fridericum regem Trinacriae instruendo implicatus esset, Joannes ita illius oratorem admisit, ut tamen Pontificum consuleret juribus, ac publica documenta ab eo exigeret, quibus profiteretur, Robertum in initis cum Carolo Primo conventis obstringi vocatum ad Sedem Apostolicam accedere, praesentemque Pontifici clientelarem sponsonem solemniter rite prestare; vel ad eum legatum Apostolicum, qui ipsum sacramento fidei adigeret, mitti posse, atque ex ea Pontificia indulgentia successores reges nullum jus, quo detrahant Pontificio, sibi arrogaturos. Assensit postulatis Pontificis orator, atque Ecclesiae juribus haece publicis Tabulis cavita¹:

« Nos Bertrandus de Baucio comes Montis-Caveosi, consiliarius, familiaris et fidelis serenissimi principis et domini nostri domini Roberti, Dei gratia, Jerusalem et Siciliae regis illustris, tenore praesentium fecimus universis, quod die septimo praesentis mensis Maii, xv Indict. apud Avinionem, offerentibus nobis procuratorio nomine dicti domini nostri regis, cujus inde mandatum speciale suscepimus sanctissimo in Christo patri et clementissimo domino nostro domino Joanni, divina providentia, sacrosanctae Romanae ac universalis Ecclesiae summo Pontifici sacro dominorum cardinalium assistente collegio, ligium homagium et fidelitatis debite juramentum pro regno Siciliae et tota terra citra phatum, quae dictus dominus noster rex a Romana Ecclesia lenet in feudum; ipse dominus noster papa tanquam pius pater et dominus benigne respondit, quod licet ipse juxta formam conventionum initarum ab olim inter Romanam Ecclesiam et clarae memoriae dominum Carolum regem Siciliae, avum dicti domini nostri regis, non teneretur per procuratorem vel nuntium homagium et juramentum praedicta recipere; quinimo ex illarum vigore posset ad id dictum dominum nostrum regem personaliter evocare, vel ad eum aliquem mittere, qui nomine Romanae Ecclesiae praemissa reciperet ab eodem; de paterna tamen benignitate et gratia speciali a nobis illo nomine, quo supra, reciperet cum ea protestatione, videlicet quod ipsa receptio sibi vel futuro Romano Pontifici praedictum

aliquid non praeferret: quin utique vocare possent ad personalem praestationem illorum regem Siciliae, cum nollet ipse dominus noster ad consequentiam trahi receptionem seu praestationem hujusmodi; nec per illam dicto domino nostro regi, aut ejus successoribus in praestando per procuratorem suum homagium et juramentum praedicta in posterum novum aliquod jus acquiri.

« Qua quidem praestatione, ut praefertur admissa, nos eidem domino nostro, sacro assistente collegio, dictum homagium dicti domini nostri regis fecimus nomine, et fidelitatis praestitimus juramentum. Et quia, sicut decet gratum filium et devotum, cum ipsius domini nostri beneplacito in his et aliis concurrere promptis affectibus cupimus, et proinde volumus propter ipsam praestationem nostram in aliquo derogari Romanae Ecclesiae, dicto domino nostro, aut futuro Romano Pontifici; nec domino nostro regi, aut successoribus ejus in praestatione juramenti et homagii praedictorum per procuratorem vel nuntium novum aliquod in futurum propterea jus acquiri; ecce praestationi praemissa liberaliter assentimus, sic tamen quod per assensum hujusmodi dicto domino nostro regi vel successoribus ejus in jure, si quid circa id sibi quomodolibet competit, nullatenus detrahatur: et nihilominus nos facturos et curaturos expresse promittimus, quod dictus dominus noster rex infra septimum diem proximo futuri mensis Augusti eidem praestationi praebit assensum; de cujus praebitione infra idem tempus mittet ad Sedem Apostolicam regis patentes litteras, Anrea Bulla regiae majestatis impressa tyario communitas. In cujus rei testimonium praesentes fieri fecimus litteras, sigilli nostri appensione munitas. Dat. Avinione die vii mensis Maii, anno Domini mcccxxvii, quintadecima Indictionis ».

24. Exsolvit promissorum religionem Bertrandus comes, atque Robertum regem permovit, ut accepta re subjecto Diplomate¹ regio datam Pontifici syngrapham confirmaret.

« Sanctissimo in Christo patri et clementissimo domino suo domino Joanni, divina providentia, sacrosanctae Romanae ac universalis Ecclesiae summo Pontifici, Robertus Dei gratia rex Jerusalem et Siciliae, cum omni reverentia et honore devota pedum oscula beatorum.

« Nobilis vir Bertrandus de Baucio comes Montis-Caveosi, dilectus cognatus, familiaris, consiliarius et fidelis meus per litteras suas mihi nuper aperuit, quod in praestatione sacramenti fidelitatis et homagii, ad quam cum benigne de speciali gratia meo nomine recepistis, idem comes ad vestri et Ecclesiae Romanae cautelam suas concessit litteras sub serie subsequenti: Nos Bertrandus, etc ». Inserit datae ab oratore suo syngraphae formam iisdem conceptam verbis, quibus nos eam superius adduximus, additque: « Ego igitur, pie

¹ Ext. in arce S. Angeli et lib. III. Priv. Rom. Eccl. tom. III, pag. 327, et inter Collect. Plat. tom. I, pag. 378, et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 42. pag. 355.

¹ Ext. ubi sup.

pater, pro dicta gratia gratus, sicut et de aliis vestris beneficiis esse, Deo dante, confido; omnia et singula in prefatis litteris dicti comitis contenta ratificans et acceptans, illis expresse consentio, et mea ratihabitione confirmo. In cuius rei testimonium præsentibus litteris fieri feci, et Aurea Bulla meæ majestatis impressa typario communituri. Actum Neapoli anno Domini mcccxxvii. Dat. ibidem per manus Bartholomei de Capua militis, logothetæ et protonotarii regni Siciliae sub eisdem annis Domini, die xxvii Martii quintadecimæ Indictionis, regnorum meorum anno nono ».

Reponi jussit regias hæc litteras Joannes in Pontificio scrinio, ut Romanæ Ecclesiæ juribus consulere, rei que gestæ memoriam secuturis temporibus transfunderet; eaque de re Robertum Siciliae regem certiores fecit¹, repetita in iis litteris totius rei gestæ historia, quas IV id. Junii hujus anni consignatas brevitas causa prætermittimus. Instituta de clientelari sponcione a Roberto rege Pontifici præstata orationi addemus, Robertum ipsum illatis Pontificio ærario decem millibus uncias auri, solvendi reliqui vectigalis diem sibi extrahi Pontificia indulgentia obtinuisse, qua de re publica documenta extant ab ipso edita².

25. *Monita saluberrima Joannis ad Robertum regem et reginam Sanciam.* — Non his modo beneficiis Robertum singulari studio est complexus Pontifex; verum etiam saluberrimis monitis, quibus ipsum ad regiam dignitatem sustentandam regnumque optimis legibus temperandum informavit. In primis quidem omnibus virtutibus perpolitus viros, ad quos summam rerum referret, deligere jussit: ex eorum enim rectis improbisve consiliis regni statum pendere. Quæ porro in iis prudentiæ et integritatis ornamenta exigeret, subjectis verbis descripsit³:

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliae illustri.

« Quanto sincerius personam tuam diligimus, tanto nimirum gravius perturbamur, cum ad nos ea de te pervenire contingit, quæ dedecent excellentiæ regniæ dignitatem, et in tui præsertim status vergunt periculum et honoris. Ecce, fili charissime, de te nedom communis assertio, sed ipsa rei evidentia prædical, quod licet inter cæteros mundi Catholicos principes abundanter existas litterali scientia præditus, et excellenti ingenio naturali dotatus; illud tamen ab intuitu regniæ considerationis excludens, quominus salubriter disponitur regnum, quod non regitur consilio sapientium, quodque tales consilii regum debent assistere, qui sciunt, velint et valeant patientibus compati, paci terræ ac populi salutem prospicere, erudire ad justitiam reges, imminentes occurrere periculis, vitæque maturioris exemplis infor-

mare subjectos, et quadam auctoritate potestativa præsumptionem malignantium cohibere; juvenes inexperitos, ignobiles mente simul et genere, et qui cum scientia et industria careant, seipsos gubernare non norunt, tuo lateri applicas et per viam Roboam imprudenter incedens, a te consiliarios venerandæ maturitatis elongas. Porro, fili, non hæc tibi claræ memoriæ progenitorum tuorum exempla suadent, qui non homines delicatos et molles, sed timoratos et virtuosos viros, strenuos in agendis, scientiæ profunditate conspicuos, aut multa saltem et grandia frequenter expertos de remotis etiam finibus atraxerunt, et admiserunt in familiaritatis suæ sacrarium et suis consiliis aggregarunt: ex quorum assistentia multum decorabatur regale fastigium et regni negotia feliciter agebantur et quorum auctoritas, ut de prudentia et rerum experientia tacemus, legationi dum mittebantur, non parum videbatur adjicere gravitatis, et ex quibus etiam plurimi propter eorum notam sufficientiam dignoscuntur ad sublimiora fuisse proveci.

« Quæsumus itaque, fili, ut tui honoris ac utilitatis obtentu sano consilio suademus, quatenus a tantis progenitoribus editus, ab ipsorum semitis non declines: sed tui generis magnitudine in his et aliis sic virtutibus etiam superes, sicut scientiæ ubertate transcendis, illos in tuos consiliarios eligeas, et electos in regalis benevolentia sine fovens, quos tibi credas fideles, et prudentes agnoscas; non illa prudentia fragili, ex qua nullis inaniter nomen prudentis imponitur, qui in magnis negotiis positi, eorum ingressum vel exitum non viderent. Illos, fili, tuo habeas lateri jugiter assistentes, qui nec capiantur munusculis, nec muneribus corrumpantur; et qui tibi bene consulere audeant, nec ad tuum dispendium tuam faciem vereantur; et qui non tibi placentia, sed fructuosa suadeant: cum nec quidquid molle senseris existimare debeas esse bonum, et a longis retro temporibus in domibus regum sint, et eadem libenter inhabitent et frequenter ii, qui mollibus vestiuntur, supponentes pulvillos cubitis et capitibus oleum infundentes, etc. Datum Avinioni XV kal. Julii ».

26. Illis ad Robertum regem monitis addemus alia reginæ Sancie tradita quæ intempestiva pietatis sensu in transversum acta, dissolvere conjugii jura, seque a Roberto segregare meditabatur, ut liberiorem animum rebus divinis transfunderet. Harere enim viri lateri, ac dare operam liberis, quos in divino timore educaret, jussit; ac demonibus dolos exposuit, qui pietatis falso nitore a vera illam pietate abducere moliebatur.

« Charissimæ in Christo filiæ Sancie reginæ Siciliae illustri.

« Quia interdum, filia, humani generis inimicus, ut incautos sub specie boni decipiat, se in lucis Angelum transfiguratur; ideoque de tua salute solliciti, super aliquibus te præmunire providi-

¹ An. 1. p. 4. Ep. com. MMMCXXXV. — ² LM. in arce S. Angeli et inter Col. Pal. tom. 1. pag. 396. et lib. Privi. Rom. Eccl. tom. 1. pag. 215; et apud do. an. 2. p. 4. Ep. com. vi. et in Ms. Vall. bibl. sign. lit. B. num. 42, pag. 535. — ³ Tom. 1. Ep. eccv.

mus, ut te in periculum promptum incidere, quantum in nobis fuerit, non sinamus. Et quidem filia benedictionis et gratiæ, scimus te, spiritus sinceritate vigentem, ad ea, quæ Dei sunt laudabiliter provebi: scimus te mundana pia magnanimitate contemneres, et ad immaculati agni nuptias totis sensibus anhelare: sed nec ignoramus, te charissimi in Christo filii nostri Roberti regis Siciliae viri tui sic pro lege matrimonii subijci potestati, quod nec vovendo, nec alias aliquid faciendo, quod ipsi matrimonio derogat, habes tui corporis potestatem. Et licet cælesti sponso placere desideres, oculos tamen terreni sponsi non debes offendere; quin potius, servata pudicitia conjugali, te sibi placidam et irreprehensibilem exhibere. Nec tibi suadeat aliquis, quin omnia hujusmodi vota, post matrimonium carnali copula consummatum emissa, sine consensu viri sunt penitus reprobata, gravibus plena periculis et ipsius conjugii institutori molesta.

« Quocirca celsitudinem tuam monendam duximus et hortandam in Domino Jesu Christo, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus prudenter attento, quod tribus de causis uxor principaliter ducitur, ut sit videlicet in adiutorium conjugii, ut proles suscipiatur ex ea, et incontinentiæ vitium evitetur, te nullatenus a bono matrimonii retrahas; sed ipsi viro tuo te adiutorium gratum præbens, per emissionem voti ejuslibet, aut tui subtractionem, nequaquam eum ad incontinentiam provocas: sed cum ambo in illius ætatis teneritudine consistatis, ut probabiliter possitis de sobolis fecunditate sperare, proli procreandæ vocetis: cum conjugii præmium et gratia nuptiarum partus sit feminarum. Dat. Avin. III non. Aprilis ». Hactenus de rebus Siculis.

27. *Imperii urbes in Italia tyrannis expositas tutatur Pontifex.* — Quod ad reliquas Italianas res spectat; cum ob duorum Cæsarium electionem Italianæ ea pars, quæ obnoxia Romano imperio erat, in contraria scissa esset studia, ac plerique potentia et clientelis freti tenere vicariorum imperialium dignitatem in Etruriæ et Insubriæ urbibus affectarent: Pontifex, ad quem imperii principe suo viduati cura devolvitur, tum ut utilitati et paci publicæ, tum juribus Apostolice Sedis consuleret, Constitutionem edidit, qua vicarios, qui Apostolice injussu urbium gubernacula occuparant, exauctoravit. In ea quidem primum præfatus, si ad cardinalium atque episcoporum defendenda jura studium collocandum merito videatur, eo potius in ipsius Romanæ Ecclesiæ sponsæ suæ tuenda dignitate, ac juribus asserendis majorem diligentiam atque operam esse defendendam, hæc subdit¹:

« Joannes, etc.

« In nostram et fratrum nostrorum deductum est fama divulgante notitiam, quod licet de jure sit liquidum, et ab olim fuerit inconcusse servatum,

quod vacante imperio, sicut et nunc per obitum quondam Henrici Romanorum imperatoris vacasse dignoscitur, cum in illo ad secularium judicium nequeat haberi recursum, ad summum Pontificem, cui in persona B. Petri terreni simul et cælestis imperii jura Deus ipse commisit, imperii prædicta jurisdictioni, regimen, et dispositio devolvantur, et ea, tempore durante ipsius vacationis imperii, per se vel alium seu alios exereuisse noscitur in imperio memorato; nonnulli tamen in Italianæ partibus potestatis et dignitatis illicitæ ambientes, in nostrum et sanctæ Romanæ matris Ecclesiæ, quantum in eis est, præjudicium evidens, ac diminutionem honoris et juris, vicariatus seu alterius cujuscumque nomen officii, quod ipso imperatore vivente ex ipsius commissione gerebant, in certis terris, territoriis, sive locis post decessum ipsius absque nostra vel Apostolice Sedis petita vel obtenta licentia retinere sibi; et nonnulli etiam de novo assumere, quod non gesserant, aut gestum antea posteaque dimissum resumere temerariis ausibus præsumperunt, quo vel quibus adhuc non videntur abuti, ac sub ejus vel eorum colore multa facere et fecisse noseuntur, quæ in nostram et Ecclesiæ prædictæ injuriam aperte redundant; non abhorrentes per id variis involvi criminibus, nec divinæ Majestatis formidantes offensam.

28. « Quia igitur error, cui non resistitur, approbati videtur, et latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit; nos, volentes nostris et Ecclesiæ sponsæ nostræ juribus et honoribus in hac parte prospicere, et malis ac scandalis, quæ retentione, assumptione, seu resumptione hujusmodi orta sunt hactenus, et quæ periculose possent in antea suboriri, celeriter obviare; necnon periculis animarum hujusmodi retinentium, assumentium seu resumentium nomina, et eis abutentium, ut præferatur, salubriter occurrere cupientes; præsentium auctoritate monemus sub excommunicationis pœna omnes et singulos, ejuscumque status, præeminentiæ, dignitatis, aut conditionis existant, etiamsi patriarcales, vel quavis alia superiori, aut pontificali, vel regia, seu alia quacumque præfulgeant dignitate, qui post vacationem imperii absque nostra vel Sedis prædictæ licentia hujusmodi vicarii, seu cujusvis alterius officii nomen sibi ubilibet retinuerunt, assumpserunt seu resumpserunt et retinent; et qui assumptum vel resumptum fortassis in posterum, et sub talis denominationis pallio abuti sunt et abutuntur, vel etiam abutuntur potestate vel jurisdictione quacumque, seu ejus executione publice vel occulte; quatenus de cetero a denominatione hujusmodi seu nominis assumptione, resumptione ac retentione prædictis; necnon usi, potestate et exercitio prædictis prorsus abstineant, et omnino desistant; inhibentes insuper sub pœna prædicta omnibus et singulis patriarchis et prælatis etiam aliis, superioribus et inferioribus, ac regibus, civitatibus,

¹ Lib. I. Ep. cur. LXXVI.

communitatibus, universitatibus, capitaneis, potestatibus, rectoribus, comitibus, vicecomitibus et aliis omnibus, cujusmodi sint dignitatis, conditionis aut status ne prædictos, hujusmodi nomen seu aliud quodlibet in eodem imperio retinentes, ut præfertur, aut assumentes vel resumentes, vel eorum aliquem sub denominatione vel titulo hujusmodi nominum; seu procuratores, commissarios, iudices aut vices eorum gerentes quocumque colore quesito, recipiant vel admittant; nec ut vicariis, seu vicario, aut officialibus imperii pareant vel intendant, aut pareri vel intendi faciant vel permittant, nec in his eis vel ei quodlibet præstent auxilium, consilium vel favorem.

« Alioquin in omnes et singulos patriarchas, prælatos etiam, superiores et inferiores, et cæteros denominationem prædictam, ut præmissum est, relinquentes, assumentes seu resumentes; ac illius prætextu exercentes quæcumque officia, potestates, seu jurisdictiones; et in recipientes eos ut vicarios vel officiales imperii, aut commissarios eorum ut talium, et in parentes seu obediennes eis ut talibus, aut præstantes in hoc sibi auxilium, consilium vel favorem; nisi infra duorum mensium spatium, a die date præsentium numerandum, penitus resipuerint, vel se licentia Sedis Apostolicæ super hoc ostenderit communitis; excommunicationis in singulares personas et in terras et loca ipsorum, et quaslibet communitates, universitates, civitates, aut villas interdicti sententias de fratribus nostrorum consilio publice promulgamus; contra eos nihilominus spiritualiter et temporaliter gravius processuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti suaserit, et viderimus expedire ». Subdit se in eos divinas humanasque alias pœnas cumulatorem, prout patri crii in his magnitudo justitiæ severitatem exasperarit. Utque omnis fovendæ hujusmodi temeritatis amputetur occasio, denuntiat omnia sacramenta, quibus ii, qui vicariatus imperii nomen retinuerint, aut sibi arrogarint, fuerint astricti, auctoritate Apostolica rescindi convellique: præterea omnes coitiones contrarias conventionesque, quamvis jurejurando corroboratas, dissolvi ac labefactari; et omnia hujusmodi sacramenta, quæ iuribus Ecclesiæ detrahant, cum vinculum iniquitatis res sacra esse non debeat, penitus infringi. Denique concludit, ut ea publica Acta ad omnes pervadere possent, in Ecclesiæ ostiis defendenda, in omnium oculis collocanda. « Dat. Avin. in domo episcopali II kal. April. anno I ».

29. In *Ferrariensibus perduellis decretum Pontificis*. — Meditabatur Joannes Etruriæ, atque Insulariæ imperialem vicariatum in Robertum Siciliæ regem Clementis exemplo conferre; sed eum gravissimo in Fridericum regem Trinacriæ bello, ut diximus, implicitus esset, rem distulit: firmatis autem induciis, significavit¹ exeunte anno, se ad

eum Clementis litteras de vicariatu imperii ob illius mortem sigillo Apostolico nondum obsignatas ad eum transmissurum; monuitque nulla ab ipso pro gerenda ea dignitate subsilia expetenda esse, cum non oneri, sed honori esset futura, ejusque avus Carolus I gesto vicariatu Siculas res confirmasset. Creatum vero ineunte anno Robertum a Joanne Urbis senatorem, ac Pontificiarum copiarum ducem, ostendunt ea de re litteræ idibus Januarii exarate². Verum VI id. Aprili Flaminia Ferrariaque administrationem internuntio Pontificio Guillelmo episcopo Trecensi regem ipsum tradere, suosque administratores revocare jussit. Excitata quippe Ferrariæ ingens fuerat seditio adversus præsidarios milites a Roberto impositos, qui non sine magna strage in arcem Thedaldi retrusi fuerunt. Eam quidem defectionem Albertinus Musatus in libro viii³ Mss. Vat. de gestis Italicorum, cujus libri pars maxima nondum typis cusa est, regionum administratorum licentiæ et latrocinio adscribit, cum Mego Casertanus comes, excitus a Roberto, Nicolao Marantio Apulo eam prælecturam demandasset: et divexatos Ferrarienses magistratum avaritia queritur Joannes; quocirca excitis Raynaldo, Azone et Opizone marchionibus⁴ Pontificio imperio se subduxere, arcemque Thedaldi captam solo adæquarunt. De Ferrariensium ad Atestinos defectione meminere scriptores⁵, extalque Joannis XXII edictum, quo Ferrariensibus perduellionis intendit iudicium, ac ni ad dicendam causam constituta die oratores mittant, gravissimarum pœnarum terrorem incutit⁶.

30. « Joannes, etc. dilectis filiis universitati et populo ac communitati Ferrariensi, Ecclesiæ Romane subjectis.

« Nuper, sicut ad nostrum auditum fide digna produxit assertio, publicaque fama notoria, vos tanquam infideles et stolidi, filique degeneres tam grandia beneficia matris ejusdem, non absque multæ ingrati tudinis vitio, habere memoriæ dedicantes; imo nobis verius, et eidem Ecclesiæ pro tam copiosis muneribus gratiarum compensantes opprobrium, et pro eisdem beneficiis rependentes offensas, et contra nos et præfatam Ecclesiam erecta cervice superbiæ conspirantes, temerariis ausibus rebellastis; et subsequenter vobis Raynaldo, Azone et Opizone marchionibus Estensis et nonnullis complicitibus advocatis, burgum civitatis ipsius, quod dicitur S. Marci, castro nostro Theodaldi contiguum, et demum castrum ipsum duris expugnastis assultibus; et illud, quod erat ad vestrum et civitatis prædictæ munitionem et robur, cremastis incendio, ipso postmodum castro ut majorem nobis et eidem Ecclesiæ pararetis offensam, converso funditus in ruinam: in officialibus vero charissimis in Christo filii nostri Roberti

¹ Ep. CXLVII, CXLVIII. — ² Mss. Ms. Vat. sign. num. 2962. l. viii. de gest. Ital. — ³ Joan. tom. I. Ep. secr. CXLIV. — ⁴ Jo. Vll. l. viii. c. 83. Ant. III. p. lit. XXI. c. 4. ante § 1. Pagn. His. l. Atest. l. iv. — ⁵ An. 3. Ep. cur. CCII.

regis Siciliae illustris, cui regimen vestrum et civitatis praedictae, per se vel per alium exercendum Apostolica fuerat auctoritate commissum, ad vestrum et ipsis civitatis regimen deputatos, et nonnullos assistentes ei; denique, saeclestis actibus data licentia et debito prorsus humanitatis excluso, irruentibus immaniter et eos, paucis exceptis, quos facilius carceri detineri captivos, depredationi spoliis eorum expositis, crudeliter trucidastis.

« In civitate quoque praedicta, sique comitatu, territorio et districtu, qui ad nos et praefatam Ecclesiam velut dominium speciale nedum ab antiquo sed ab ipso primario fundamento etiam temporaliter pertinuerunt et pertinet pleno jure; sicut etiam syndici vestri, procuratores et nuntii, cum pleno et sufficienti mandato dudum propter hoc ad Sedem Apostolicam destinati, coram felicis recordationis Clemente papa V praedecessore nostro, in consistorio publico, adstante fidelium multitudine copiosa, recognoverunt vestro nomine solemniter et expresse; illaque de novo praedecessori et Rom. Eccl. saepe dictis concesserunt, subjecerunt, submisserunt et in eos etiam transtulerunt, ligio facto in manibus praedecessoris ejusdem homagio et fidelitatis praeslito juramento; dominium usurpatis civitatis, comitalus, territorii et districtus praedictorum, fortalitia et castra nequiter occupando; certis nihilominus ad regimen vestrum et civitatis ipsius potestate, capitaneis, et officialibus aliis vocatis et jam etiam deputatis: sicutque fidelitatis debito violato, reatum perjurii miserabiliter incurristis, de sinu maternae dulcedinis in perditionis opprobrium lapsu praecipiti corruendo ».

31. Subdit, quamvis ex Apostolica mansuetudine, quae crudeliter provocata benignius misereretur ad delenda venia seclera propendat; tamen ad coercendam improborum audaciam, ne in graviora prorumpat, se ipsis aliisque dignitate conspicuis, qui se defectionis illius crimine devinxerunt, imperare ut intra triginta dierum spatium Bononiensi et Atrebatensi episcopis, atque Aymérico de castro Lucii archidiacono nuntii Apostolicis Ferrariam caeterasque comitalus arces, ejectis aliis praesidiariis militibus, committant, ac Sedi Apostolicae suos ad dicendam causam oratores se sistere jubeant; exauctorari Pontificio imperio eos omnes, qui se publicae rei moderande ingesserunt, eorumque gesta rescindi; ac ni temere affectato munere abeant, anathemate irretiri: si haec Apostolica jussa spernunt, fidelium coetu sacrorumque communione depelli, neque earum censurarum religione, nisi in extremis mortis confiniis solummodo iri. Cum vero beneficia collata ob ingrati animi vitium revocanda sint, si aliis triginta securitatis diebus persisterint in pervicacia, omnibus privilegiis, immunitatibus, bonis et vectigalibus exutum iri: subditos clientesque fidei date religione liberandos, interdicenda commercia, denuntiat. Praeterea aliis poenis eorum contumaciam

urget: si in ea obtriguerint, infamiae nota inustos fore; testamenti condendi facultatem adimendam, atque ex illo succedendi jura amissuros: nullius dignitatis, sive Ecclesiasticae vel civilis, gradum adepturos: Instrumenta eorum opera confecta nullum robur habitura. Tum simillimis poenis eos afficit, qui cum ipsis, dum in rebellione perstabunt, coitionem fecerint, ledasve publicum vel lactum percusserint, eorumve partibus sustinendis se addixerint: quaecumque vero foedera contra Sedem Apostolicam jura inita sint, rescindi. Adjicit postea, cum pertinacia crescente poena augenda sit, si evolutis triginta diebus ultimo praefixis, monitis aversas praebuerint aures, eos omnes, qui publicis numeribus admoti sunt, exauctorandos, bona vectigalia fisco addicenda, alia exponenda direptioni. Denique post alias id genus poenas intentatas, ad temerandam severitatem inflicti sacrorum interdicti, subjungit:

« Concedimus tamen quod in majori Ferrariensi et aliis Ecclesiis, locis ac domibus eorumdem, duae, tres, quatuor, vel quinque aut sex personae secundum magnitudinem vel parvitatem Ecclesiarum, locorum et domorum praedictorum conversi et illitterati viri, aut clerici in minoribus ordinibus constituti; necnon in parochialibus Ecclesiis parochiales presbyteri, pro ministrandis baptisate parvulorum et aliis sacramentis Ecclesiasticis, quae de jure interdicti tempore ministrantur, possint licite remanere. Intendimus enim quod vobis, si forsitan in rebellione persistiteritis antedicta, reatus vestros poenarum acerbitate deflentibus, fletus vestri poenales cedant posteris ad terrorem, et commissum prodicionis crimen semper in frontibus vestris sculptum appareat, et ad confusionem vestram transeat in memoriam futurorum. Dat. Avinione idibus Septembris, Pontificatus nostri anno secundo ».

Quo vero facilius Ferrarienses ad officium adduceret, Bononiensem et Atrebatensem episcopos nuntios Apostolicos Ferrariam legavit, ut Pontificia jussa perduellibus exponerent, mulcerent eorum furorem, Apostolicas in pertinacia obfirmatis censuras objicerent; nec divinas modo, sed humanas etiam poenas iis infligeret. Frangere animos ad monita Apostolica visi Ferrarienses, nuntisque Pontificiis se obstrinxerunt, in Joannis potestate et auctoritate futuros; atque etiam in ipsos, porrectis portarum clavibus, Ferrariae imperium transfundere. Quem felicem successum Pontifex Roberto regi devexo jam anno, nempe id. Decembris significavit: ipsunquae paucis post diebus, nimirum XIV kal. Januariis perstrinxit, regio ad ministros Ferrarienses adeo tyrannico jugo ob nimiam avaritiam exasperasse, ut ipsos ad rebellionem concitavit; et Aemiliam, ni caveat, defectionem moliri. Movere etiam seditionem Beneventani in Pontificios magistratos, gravibusque edictis repressi fuerunt.

32. *Guelforum et Gibellinorum factionibus*

laceratam Insubriam componere studet Joannes.

— Per idem tempus laniabatur bellis civilibus Insubria, quæ non modo discors duorum principum Ludovici Bavari ac Friderici Austriaci electio, sed vetera quoque Guelphorum et Gibellinorum nomina pepererant; cumque Ugutio Fagiolanus, Gibellinorum auctus potentia, Pisas recuperare moliretur, propulsatus est¹: Genuenses, excitatis novis discordiis, in magnum discrimen publicam rem adduxere²: Gibellini Insubres Cremonam cingere obsidione³, quam Bononienses solvere coegerunt: Veronenses consurrexere⁴ in Patavinos duce Cane grandi, cujus prælia Mussatus⁵ metro heroico descripsit, ac montem Silicem expugnarent. Ad quæ et alia imminuta mala sopienda Joannes, Apostolico zelo impulsus, viros religione præstantes transmisit⁶, nimirum Bertrandum-e-Turre Minoritam et Bernardum Guidonem Prædicatorem, sacre fidei in Galliis censorem, eundemque, ut arbitror, Romanorum Pontificum ac regum Francorum Annalium scriptorem, non ob styli elegantiam, sed veritatis puritatem nobilissimum, cujus dicta Pontificis litteris consentientia comperi: quos auctoritate ad dissolvendos omnes impietatis nexu, et coalitionis sacramento confirmatas rescindendas instruxit⁷; tum etiam principibus Italici Romano imperio obnoxiiis Ecclesiasticis ac laicis, impense commendavit⁸, ut saluberrimis eorum monitis faciles se præberent: proposuit enim ob oculos ingentia mala, quæ ex ipsorum discordiis emergerent: animarum discrimina, quæ in caducis opibus per fas et nefas comparandis subirent; paternum denique amorem suavissimis verbis, et prophetarum oracula petitis explicuit⁹:

« Dillecti filiis nobilibus viris universis marchionibus, comitibus, baronibus cæterisque nobilibus; potestatibus quoque, capitaneis aliisque rectoribus; communitatibus et universitatibus, ac personis civitatum, castrorum et aliorum locorum, per Lombardiæ, marchie Tarvisinæ et Venetiarum; ac Aquileiensi, et Gradensis patriarchatum, necnon archiepiscopatibus Januensis terras ac partes constitutis.

« Etsi divinæ legis testetur auctoritas, parentum in filios dilectionis propagari dutecedinem; nature tamen id congruit, sensus efflagitant, ac vigor id rationis exposcit, et ipsorum sollicitudinis studio communis parentum pietas effectum apertius manifestat. Quid namque nature magis perceptum illabitur? Cui sensu non vires magis assentiunt? Aut quid parentes iidem libentius ut impleant prosequuntur, quam amare quos generant, fovere quos pariant, discordesque concordare quos conjunxerunt, eosdemque reducere devios quos

lactarunt? Numquid, juxta propheticum dictum, oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Ubi ex persona omnipotentis Dei, cujus sapientia conditi sumus, et providentia gubernamur, indilate subjungitur: Etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.

« Quo fit, ut nos, quos suum universalem in terris vicarium, dignatione sua non nostris exigentibus meritis, patremque multarum gentium ipse constituit; ac sacrosancta Romana et universalis Ecclesia et unica sponsa ejus, cui præsidemus indigni, cunctorum Christi fidelium vera quidem non carne mater, sed spiritu, quos fide docet, sacramentis regenerat, spe refocet, charitate vivificat, nec habet enim aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis; nequaquam vos nostros et ejusdem Ecclesiæ spiritualis benevolentia filios neglecturi relinquamus; sed indefesse vigilantia cura vias quæramus prudentiæ, quibus procellosis terrarum et partium vestrarum guerrarum turbinationibus, rerum jacturis, animarum corporumque periculis, ac venenosis partialitatum dissidiis profligatis, vobis ac ipsis terris et partibus quietis et salutis et pacis (pocula) propinemus. Nam tribulationes civitatum vestrarum et partium audivimus, quas passæ sunt, cum non solum hostilium bellorum sæva, sed et civilium seditionum tumultuosa, quinimo plusquam civilia, scilicet fratrum propinquorum violato necessitudinis jure intestina bella multiplici sunt afflictione perpessæ; ac in terris prædictis domus contra domum, contra civitatem civitas, gens contra gentem, pars surrexit contra partem: ex quibus fuere ruinae, deprædationes, depopulationes, incendia, aliaque animarum et damnosa pericula, æverumque nociva dispendia subsecuta.

33. « Verum quia, *Pater filius Dei notam faciet veritatem*, ut Scriptura proloquitur, filii, quos iterum parturimus, donec formetur Christus in vobis, diligenter advertite, quod prædictis actibus imo excessibus indubie Deus offenditur: peccatur in proximum, persæpe læduntur innoxii; ac nonnunquam justo Dei judicio in culpam pœna redundat, dum tantorum actores criminum, atrociumque scelerum patratores, quietis turbatores et pacis intereunt, occiduntur et fugiant, coeli deserunt propria qui cæci cupidine inhiaverant alienis. Nam dissipat Dominus gentes, quæ bella volunt, qui et si permissione Dei superaverint proximos, separaverint et exprobraverint et ejecerint tanquam malos; ipsi tamen victores sua iniquitate vincuntur, dum juxta beati Augustini doctoris egregie dictum, nemo injustum habet lucrum sine justo damno: ubi lucrum in area, damnum in conscientia; tulit vestem, et perdidit fidem; acquirit pecuniam, et perdit justitiam. Nec minus interdum circumagitata instabilitatis rota subsidunt, qui alta conscenderant: optant parces fieri dudum minoribus, quos elati despexerant; supplicesque super se illos evectos inimicos

¹ Jo. VIII. l. IX. c. 84. — ² Ibid. c. 85. — ³ Ibid. c. 87. — ⁴ Ibid. c. 88. — ⁵ Alb. Muss. l. IX, X, XI. de gestis Italic. Cort. Hist. l. II. c. 1. — ⁶ An. l. p. 1. Ep. cur. LVIII, LXXXVII, LXXXVIII. — ⁷ Ibid. Ep. LXXXIX. — ⁸ Ibid. Ep. LXXXVIII. et tom. I. Ep. secr. XCII. — ⁹ An. l. p. 1. post Ep. cur. LX.

exorant, quia : *Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles : esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes*; cum et dives ille guttam aquæ petierit, qui micæ panis Lazaro negavit.

« Nec tantum singulariter singuli; sed, quod perniciosius est, universaliter universi gravantur ex talibus; crescit quippe nefas in publicum, et dampnum in commune redundat. Suis non est terminis contenta nequitia, sed universum commaculans, ingreditur aliena: nam dum se invicem partes præponere nituntur alterutri, ambæ deficient: et quæ humilitate et charitate proficerent, odii et jactantia corrumpunt; quia ut parvæ res crescant concordia, sic magnæ discordia dilabuntur: dumque parlis hinc inde nomen assumitur, totum enervatur et deperit, cum nec totum inibi consistat ex partibus, quæ non ipsum carnium ad invicem aggregatione vivendo conficiunt; sed potius ipsum earundem disgregatione dividendo confundunt. Ergo in illis divisus est Christus, qui fecit utraq; unum, qui cum sit justus iudex, fortis, atque longaminis, reddet retributionem superbis: *Gladium quippe suum vibravit, arcum tetendit et paravit illum, et in ipso mortis vasa paravit*. Manet namque illos, si non resipuerint, ignis gehennæ perpetuus, exteriores tenebræ, fletus et stridor dentium, remordens conscientiæ vermis, secunda mors, horrida societas dæmonum, profundum baratrum, animæ perennis et corporis cruciatus. Hortamur itaque universitalem vestram in Domino, dilectissimi filii, et monemus, ac per aspersionem pretiosi sanguinis quasi agui incontaminati et immaculati domini nostri Jesu Christi qui pendens in cruce Patrem pro suis persecutoribus exoravit, obsecramus allentius in remissionem peccatorum injungentes, quatenus, etc. » Sollicita ut stricta in mutuas cædes arma abjiciant, ponant inimicitias, extinguant odia, cunctas præteritas dissolvant, atque arctissimi amoris fœdere suas vinciant voluntates. « Datum. Avin. IV kalend. Februarii anno 1 ». Profectus in Insu-briam Bertrandus-e-Turre libellum ¹ Pontifici obtulit, in quo ea, quæ Mediolani, Verceilis et Novariæ de Guelfa Gibellinaque factione comperisset, descripsit.

34. *Matthæus vicecomes et alii principes frustra ad pacem allecti.* — Gerebat porro inter Gibellinos principatum Matthæus vicecomes Mediolanensis, qui occasione e discordiis aucupatus viam sibi ad tyrannidem muniebat. Exercebat ille maxime cum nonnullis Brixianis similitates, eosque bello appetebat: cui malo ut melderetur Pontifex, illum amantissimis verbis mulcere studuit ², ac ne Brixiansibus cladem ullam, aut agris vastitatem inferret, abducere; vicissim etiam Brixiauos adhortatus; ne qua injuriam Matthæum afficerent. Tum Scaligerum Veronensem, cui nomen Canis

grandis inditum, Raynaldumque ³ dictum Passarium prefectum Mantuanum rogavit, ut ad mutam alendam pacem animos inclinarent. Sed Matthæus vicecomes condendi posteris principatus et latrocinandi illecebra delinitus, fucata trendi Cæsarei nominis specie, monita Pontificia sprevit suisque sceleribus secuto postea diturno et cruento bello, facem prætulit, ut postea dicitur. Ex quo patet, quam iniurie nonnulli Joannem car-pant ob gesta in Insurbria adversus vicecomites bella, cum constet studia omnia, ut pacaret Italia, ipsum collocasse, zeloque justitiæ adversus latrones impios arma strinxisse, quos precibus et monitis compescere non potuisset. Admovit etiam Joannes curas Apostolicas ⁴, ut eundem vicecomitem atque Amedeum comitem Sabaudia, Philippum ex ea stirpe oriundum, ac Manfredum Salutarum marchionem, armorum societate Matthæo Mediolanensi adversus Robertum Sicilia regem devinctos, qui Pedemontium bello atterebant, ad pacem cum eodem rege adduceret: nuntiisque Apostolicis Bernardo ac Bertrando religiosi viris, provinciam imposuit, ut ipsos bello assistere juberent ⁵, censurisque induciarum violatores percellerent. Mutuis adeo offeratæ erant odiis adversæ partes, ut facile Pontifici non assenserint: nec tamen ab eis monendis hortandisque Joannem destitisse, ostendunt ejus tum ad Robertum regem ⁶, tum ad Amedeum Sabaudia comitem ⁷, ac Philippum ⁸ Sabaudia stirpis principem datæ litteræ, quibus oratores ad discordias, quæ de Pedemontio verlebantur, conciliandas mittere jussit. Dejectas vero admodum in Pedemontio Roberti regis res fuisse, indicant Pontificiæ litteræ IV id. Aprilis exarata ⁹, quibus regem carpit defendendi ejusdem comitatus curas ipsum abjicere.

35. *Res Genuensium in Cypro et in Istria.* — Confirmatæ porro sunt Roberti regis partes nova rerum conversione Genuæ exorta, in qua vicit ¹⁰ Guelfa factio, ac Gibellina voluntarium sibi exilium conscivit. Cæterum erupit ea discordia sequenti anno in bellum atrox, ad quod extinguendum Joannes Apostolica sollicitudine non defuit. Nec minus operæ contulit ¹¹, ut Genuenses ab inferendo Henrico Cypri regi bello abduceret, ac demum pervicit, ut classem ad vastandam Cyprium non immitteret; qua de re Robertum Siculum ¹², ac tum etiam Henricum ¹³ ipsum certiores fecit, Genuenses decrevisse ad kal. Martias anni Domini mcccxxvii exercitum in Cyprium non missuros, non tamen privatos iis induciis contineri, quos acceptarum injuriarum dolor ad expetendam ultionem impelleret; adduci enim ipsos in spem, Genuenses qui tenerentur a Cyprio rege in vin-

¹ An. 1. Ep. LXXXIV. — ² Ibid. Ep. LXXXVIII, LXXXIX, xc. — ³ Ead. Ep. LXXXIX. et tom. 1. Ep. secr. xci. — ⁴ Tom. 1. p. 1. Ep. secr. cclxxxvii. — ⁵ Ibid. Ep. cclxxxviii. — ⁶ Ibid. Ep. cclxxxix. — ⁷ Ep. cxlvii. — ⁸ Jo. VIII. l. ix. c. 85. — ⁹ Tom. 1. Ep. secr. lxxii. — ¹⁰ Ibid. Ep. cxxxii. — ¹¹ Ibid. pag. 127.

¹ Repertus est in Archivo Avin. gerente legationem Octav. Aquav. an. 1595. Romamque perlatum. — ² An. 1. Ep. cur. LXXXII.

culis, libertati restitutum iri, ut facilius concordia coalescere possit. Neque illud prætereundum, rogasse Pontificem aliis litteris Henricum¹, ut comenatus Rhodiis equitibus, qui rei frumentariæ inopia laborabant, suppeditaret; sineretque debita vectigalia Cypro educere, donec inter Fulconem e Villareto et Mauritium e Pagnaco suborta de magistratus supremi dignitate contentio esset Apostolica auctoritate dirempta.

Desciverat a pristina virtute Hospitaliariorum equitum princeps Fulco Villaretus, captaque Rhodo, non ad profereundum Christi cultum in Syriam extulerat mentem, sed in deliciis abjecerat; præteritisque insolescens victoriis intentusque private rei, publicas curas spernebat: quocirca equites, communicato inter se consilio, eum opprimere ex insidiis adorti sunt²: quas cum effugisset, in instituto iudiciorum ordine, illum exauctorarunt, sibi que præferebant Mauritium e Pagnaco. Ad quas componendas turbas decreti sunt a Pontifice interuenti, ac Fulconi et Mauritio dicta³ dies, ut Apostolico tribunali se sisterent. Ut vero, Fulcone cedente principatu, Elionus Ordini prælectus fuerit, dicitur inferius.

Miserat⁴ hoc tempore Ossinius rex Armenorum ad Sedem Apostolicam, regesque Occidentales oratores, quorum princeps erat Jacobus episcopus Cabanensis, ut ipsos ad expeditionem pro recuperanda Syria faciendam incitaret; quos cum excepisset Pontifex, atque ad Philippum Francorum regem dimisisset, significavit Ossinio Philippum ad traducendum in Asiam exercitum egregie animatum. Et quidem Philippus pio ardebat instaurandæ rei Syriacæ desiderio: sed ob exortas in Occidente turbas ipsum postea Joannes ab eo consilio retardavit⁵.

36. Interea ut vires hosti subderet, intentato anathemate, merces Saracenis inferri vetuit⁶. Cum vero Gennenses nonnulli avaritiæ furis perciti edicta de ea re Pontificia violarent, Babyloniorumque nefario fœdere inficerentur adeo ut etiam execranda Mahometis signa præferrent, ipsos Pontifex ad Christianam pietatem gravissimis litteris revocare studuit⁷: « Ad nostrum, inquit, non sine turbatione mentis pervenit auditum, quod nonnullorum concivium vestrorum animum sic occupavit sæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Christiano, Saracenis nominis predicti blasphemias et persecutoribus infestis Catholicæ fidei, arma, ferrum, lignamina et alia prohibita sapius deferant; societates ac commercia illicita ineant cum eisdem, eorumque vires damnabiliter fulciant, quos viriliter impugnare deberent: nec his contenti, sed tanquam in profundum demersi malorum, nimis impudenter publicantes detestabiles actus suos, cum perfido soldano Babylonia

familiaritatem domesticam contrahunt; nunc mulieres, nunc pueros rapiunt Christianos, quos Saracenis ipsis ad abutendum exponunt; et insuper ad clarius suæ perversitatis iudicium in vexillis suis signa ferunt nefandissimi Mahometi. Hæc quidem, sicut audivimus, faciunt in animarum suarum dispendium et scandalum plurimorum ». Et infra: « Hæc, filii, cum verisimiliter vos latere non valeant, si sub dissimulationis conniventia pertransitis, nedum Ecclesiam fidei matrem, sed et fidem ipsam offenditis, ac vestri nominis claritatem ex huiusmodi concivium vestrorum malitia infici permittentes, vos detractorum linguis expontis lacerandos, etc. »

37. *Reges Majoricarum et Castellæ in Saracenos expeditionem parant.* — Lacesitus crebris infidelium, e Septa maxime et aliorum Africanorum, injuriis Sancius Majoricarum rex, ad propulsandos impiorum conatus, qui sæpius in ipsius regnum, excensione facta, irrumpere tentarant, horrendasque clades intulerant; atque etiam in mercatoribus regni sui, agentes in Africa, immanem exercuerant crudelitatem, expeditionem comparavit: ad cuius sustinendos sumptus, alendumque militum auxilia a Pontifice flagitavit. Cuius petitis admissis Joannes, vectigalium Ecclesiasticorum decimas a Clemente V in Concilio Viennensi pro recuperanda Syria indictas, quarum exigendarum Elnensi episcopo provincia imposita est, ad instruendam adversus Africanos classem derivavit¹, eaque de re litteras² ad Sancium dedit; in quibus post exornatam pluribus elogiis regie stirpis claritatem, atque eximium illius in Ecclesiam studium commendatum, de belli sacri apparatu ab illo adornato, quo ipse ad eas decimas attribuendas fuerat permotus, hæc affert: « Cum tu, inquit, tanquam princeps et athleta Catholicus tam ad defendendos fideles eosdem, quam ad resistendum alias huiusmodi pestilenti sævitæ reproborum et ad eorum pertinaciam enervandam, sicut et firma tua assertione lætanter accepimus; et tua præstata opera manifestant, ferventer intendas et ad id collectis viribus, te potenter præpares et accingas; jamque ad id certum propugnatorum et galearum armatarum numerum deputaris, et ad huiusmodi negotium feliciter, auctore Domino, prosequendum te, ut asseris, subire oporteat, profluvia expensarum ».

38. In Hispania etiam Petrus Sancii, Alfonsi regis Castellæ patruus ac tutor, ad ceptam anno superiore in Mauros Granatenses expeditionem promovendam a Pontifice expetit, ut sacra militia pro fide amplificanda idiceretur, crucisque symbolum accepturis, vel stipem erogaturis præmia indulgentiarum e sacro Ecclesiæ ærario propourentur. Extulit magnis laudibus ejus zelum Pontifex, atque ad Toletanum et Hispalensem archiepiscopos et episcopum Cordubensem datis litteris

¹ An. 2. p. 2. Ep. xxiv. Bos. Hist. Hosp. eq. p. 2. l. 1. — ² Bos. ibid. — ³ Ibid. — ⁴ Tom. 1. Ep. secr. cclxxi. Bos. Hist. eq. lher. p. 2. l. 1. — ⁵ Tom. 11. p. 11. Ep. secr. lrv. — ⁶ An. 1. p. 1. Ep. com. m. — ⁷ Tom. 1. Ep. secr. lxxiii.

¹ An. 1. p. 3. Ep. com. mmmiv. — ² Reg. post eamd. Ep.

V kal. Martij ad sacra signa fideles vocare et crucis symbolo insignire jussit ¹. Tum ad tolerandos expeditionis sumptus centum et quinquaginta aureorum millia eidem Petro Sancii ex decimis vectigalium Ecclesiasticorum, ac duabus partibus tertie instaurandis templorum sarulis lectis addictæ, redigenda attribuit ², imperavitque intentato anathematis et aliarum pœnarum terrore, ne quis Granatensibus, excurrente toto a kal. Aprilis triennio, merces ullas inferret ³. Ac ne quis Petro obisteret in ea expeditione conficienda, eumve injuria aliqua afficeret, ipsum et Castellæ ac Legionis regem, dum bellum sacrum in Mauros gererent, in Apostolicam clientelam admisit ⁴: ac Toletano et Hispalensi archiepiscopis, atque episcopo Cordubensi, quos paulo ante memoravi partes dedit, ut censuris eos, qui ipsos lacerarent, percellerent. Elusit Pontificiam sollicitudinem, fregitque præclara Petri Sancii consilia procerum Castellæ infestina dissensio; accusat enim Joannis alterius regie procuratoris invidiam Mariana ⁵, quem ait in Petrum simulas concepisce, cum sacerdotiorum decimas, se excluso, ab eo administrari, ac belli pacisque consilia ad eum referri atque in dies æmulum crescere potentia intueretur.

39. Suffusus etiam aliqua in Petrum invidia visus Jacobus rex Aragonum, qui apud Pontificem questus est ⁶, se in belli sacri et glorie societatem non vocatum, cum plura pro lide augenda facinora egregia in Mauros explicuisset. Cui respondit Pontifex, nullam querendi materiam subesse, cum ipsius oratores eam suscipiendi in Saracenos belli provinciam non poposissent; neque enim hujusmodi negotia nisi in cardinalium consistoriis agitanda: pergeret operam dare redintegrandæ inter Siciliæ et Trinacriæ reges amicitie, qua perfecta solennes ad Sedem Apostolicam mitteret oratores, atque e cardinalium consensu inferendi Mauris belli consilia se adiuturum. Extulit vero magnis laudibus ejusdem regis pietatem, qui pro liberandis e Babylonii soldani servitute Christianis onustam mercibus navim mittere decreverat: sed ne censuras ob vetitum cum Babylonis commercium contraheret, facultatem flagitanti assensit Pontifex, modo ferrum, equi, arma, hgnave conflandis apta navibus barbaris non invehentur.

40. *Nova equitum militiæ instituta et antiquæ redintegratae.* — Decisa est hoc anno vetus controversia de Templariorum bonis, quæ in Aragonum regis ditione erant, Hospitalaris adjudicandis: Jacobum enim regem in Concilio Viennensi oratorum opera obtulisse, atque a Clemente controversie solvendæ diem constitutam; sed rem illius morte discussam vidimus. Consultum vero ita est

Hospitalariorum rei, ut etiam regno cautum sit, attributis arcibus Templariorum, quæ in regni continuis site erant, aliis religiosis equitibus Calatravensibus, ut ab excursionibus barbarorum limitem vindicarent. Institutos tunc conventus militiæ S. Mariæ et S. Georgii tum Montesie, creatumque Ordinis principem Guillelmum Erifium, refert Surita ¹: eam vero religiosam militiam Calatravæ quidem contributam narrat Mariana ², proprio tamen magistro in veste candida, cruce rubra simplici planaque insignem, cui Cisterciensium instituto legibusque vivere mandatum est, cujus virtute bellica repressi Mauri, qui Valentina littora infesta reddebant. Addit auctor exlicitam aliam a Pontifice proximo tempore in Lusitania novam militiam, cui a Christo nomen est, eo regno nobilissimam, ac rubra cruce linea candida intersecante distinctam; Templariorumque ædes, oppida, præsidia ipsis concessa: ad castrum Marinum præcipuum Ordinis domicilium positum, indeque Tovarium tractum.

Ita vero novis creandis Ordinibus militaribus Joannes operam dedit, ut ad restituendum veterum splendorem, ac redintegrandam dignitatem incuberit. Discesserant jamdiu a supremi magistri obsequio in Lusitaniæ et Algarbii regnis S. Jacobi equites: cujus dissensionis labes inde olim fluxerat. Nicolai III Romani Pontificis temporibus militiæ S. Jacobi magister, cum sæpius Algarbii et Lusitaniæ ædes obire coactus, bona in dies dissipari ac disciplinam exolescere videret, rem Sedi Apostolicæ detulit: ac Nicolaus, ut malo mederetur, edixit ut Lusitaniæ et Algarbii equites magistrum crearent, qui honorum administratio committeretur; omnes tamen supremi magistri auctoritati obnoxios jussit esse, ejusque imperiis obsequentes: at illi ejus mox jugum excussere, ac Nicolaum afferre malo remedium meditantem mors oppressit. Tenente vero summum Pontificatum Cælestino V, Lusitani equites ab ipso dolo obtinuerunt, ut Nicolai Constitutionem confirmaret: verum Cælestini successor Bonifac. VIII de re tota edoctus, Nicolai et Cælestini decreta convulsit, ac Lusitanos et Algarbianos S. Jacobi equites, objecta anathematis religione, ad pristinam cum Castellanis equitibus conjunctionem, supremique magistri obsequium reverti imperavit, ne illius exempli pernicies in Hospitalarios, Minoritas ac Prædicatores emanaret. Partuere illi tum quidem, sed postea pastore viduata Apostolica Sede, magno regis Castellæ ac supremi Ordinis magistri contemptu principem sibi præfecere. Quorum pulsatus querelis Joannes papa Algarbii et Lusitaniæ equites S. Jacobi ad veterem vivendi formam, ac magistri Castellani obsequium redire jussit ³ (1).

¹ An. I. p. 1. Ep. com. III, MCCCXXIII et MCCCXXV. — ² Ibid. Ep. III, MIII, MCCCXXV. — ³ Ibid. Ep. MMXXIV. — ⁴ Ibid. Ep. MCCCXXV. — ⁵ Mariana, de reb. Hisp. l. XV. c. 16. — ⁶ Tom. I. Ep. secr. CLII.

¹ Surit. ind. l. II. hoc tit. — ² Mar. l. v. c. 16. — ³ An. I. p. 1. Ep. com. MCCCCLXVI.

41. *Turbæ in Hispania ob regni successionem.* — Ut vero enisus est sua auctoritate equitum audaciam comprimere, qui magistro obsequia præstare respuerunt; ita Dionysii regis subditos, qui ab ejus imperio se subdlexerant, ad officium adducere studuit. Excitatum quidem in Lusitania periculosissimam dissensionem hoc anno, Hispanici auctores docent ¹, cum Alfonso filius sceptri hæres Sanctium furto genitum, impurisque natalibus notatum apud patrem nimia auctoritate polere indignaretur: eoque prorupit ira, ut patri bellum indiceret, quem ea suspicione aspergebat, abdicandi sui consilia agitasse, atque a legitimo in spurium sceptrum traducere meditari. Proceres in partes scissi: Conimbrica Portugæ ab Alfonso occupati sunt. Adhibuit Joannes Apostolicam operam, ut funestum bellum extingueret, anathematique sententia eos omnes, qui turbarent rempublicam, ac Dionysio negotium facerent, defixit ²: cujus divulgandæ Elborensi ³ episcopo provinciam dedit. Et quidem regiam dignitatem in grave periculum adductam, ostendunt Pontificis litteræ ⁴ ad Dionysium datæ, quibus eum ad eluenda lacrymis anteaclæ vitæ scelera hortatur: tum enim victoriam de hostibus certissimum relaturum, cum maculas omnes sacra pœnitentia delevisset.

42. *Angliæ et Hiberniæ contententibus sub Eduardo rege et Roberto Brusio consulit Pontifex.*

— Parem sollicitudinem ad pacem in Anglia, Scotia et Hibernia adducendam contulit Joannes. Ardebant ea regna bello gravissimo, et quo Robertus Brusius Scotiæ regnum, excusso Eduardi primi jugo, invaserat: ac post gravissimas clades acceptas, illius defuncti filium parenti militari virtute ac peritia imparem, opprimebat. Ad extinguendum itaque atrox adeo incendium Pontifex inducias primum inter Eduardum Robertumque, objecta violatoribus censurarum religione, indixit ⁵: tum Gaucelinum lit. S. Marcellini et Petri presbyterum, ac Lucam S. Mariæ in Via-Lata diaconum cardinales legatos ⁶, amplissimis mandatis instructos misit ⁷. Eduardum ⁸ vero regem ac Robertum ⁹, quem non regio, sed magnifici viri titulo ornat, ut cardinalium monitis obsequentes essent, admonuit. Aliisque litteris ad Robertum datis, cur regium nomen, quod apud Scotos sibi pepererat, ipsi non adscriberet, excusavit his verbis: « Quia, inquit, dissensionis negotio inter te ac præfatum regem supra Scotiæ regno pendente, decenter non possumus tibi regii tituli nomen adscribere, prudentia tua moleste non ferat, si te regem Sco-

tie in eisdem litteris omisimus nominare: præsertim cum ad nominationem hujusmodi fratrum nostrorum consilium nequaquam accederet; nec Romana Ecclesia mater tua, quæ suos processus et actus in statera æquitatis appendit, inter dissidentes consueverit aliquid cum præjudicio alterius immutare. Dat. XVI kal. Aprilis anno 1 ».

Negatum sibi a Pontifice regium nomen Robertus non equi bonique accepit; sed adeo exarsit ira, ut ne quidem ad Pontificias litteras admittendas, cum de pace agendum esset, nisi regio nomine conpellaretur, flecti potuerit: quæ de re agetur inferius. Confirmarat is adeo potentiam, ut non Scotiam modo obtineret, verum aliis regnis Eduardum pellere moliretur. Quæ res cum injusta admodum visa esset, vocante in jus Robertum Brusium Eduardo apud Sedem Apostolicam; illique crebras in Angliam, Walliam, Hiberniam excursions, templorum eversiones, populationes agrorum, disturbata Syriacæ expeditionis a Synodo Viennensi decretæ consilia, objiciente; Joannes Aeliensi et Norwicensi episcopis ¹, tum etiam cardinalibus legatis ² indigentiarum Roberto censurarum partes dedit, si ipsum evertisse Ecclesias constaret, neque ad crimen expiandum permoveri posset, vel etiam ab Anglia, Wallia et Hibernia invadendis abduci: nec modo ipsum, verum etiam omnes, qui ad ea regna infestanda Roberti partibus se irretiret, defigi anathemate ³; tum illius subditos sacramenti illi præstiti religione exsolvi ⁴ rescindique fœdera jussit. Inno Pontificem ipsum incussisse eas rebellibus, ex litteris ⁵ ad Cantuariensem archiepiscopum ac suffraganeos datis constat, quibus hisce verbis conceptam anathematis formam promulgandam præscribit: « Dum sicut displicenter audivimus, nonnulli nobiles et magnates regem ipsum et regnum Angliæ, ac terram suam Hiberniæ invadere ausu nitantur illicito, in eos, vel præbentes auxilium, consilium vel favorem ». Et infra: « Excommunicationis sententiam promulgamus, a qua eos sine speciali mandato Sedis Apostolicæ, nisi forsitan in mortis articulo, prohibemus absolvi: in quo si fuerint absoluti, et ipsos contigerit sanitati restitui, nisi satisfacerint infra mensem, eadem sententia ligari volumus eo ipso, etc. Dat. Avin. kal. Aprilis anno 1 ».

43. Occupare Angliam, Walliam et Hiberniam Robertus tentabat non tam viribus suis, quam perducellum populorum armis, qui ab Eduardo exasperati gravioris servitutis jugum a suis cervicibus depulerant. Inter cæteros enim Hiberni litteras gravissimis querelis refertas ad

¹ Jo. Marian. l. xv. c. 46 et alii. — ² Tom. 1. Ep. secr. CCXXI. — ³ Ibid. Ep. CCXXII. — ⁴ Ibid. Ep. CCXXIII. — ⁵ An. 1. p. 1. Ep. cur. CCLXI. — ⁶ Ibid. Ep. CCLXII, CCLXIII, CCLXIV, CCLXV, CCLXVI, CCLXVII, CCLXVIII, CCLXIX, CCLXX. — ⁷ Ibid. Ep. CCLXXII, CCLXXIII. — ⁸ Ibid. Ep. CCLXXVI. — ⁹ Ibid. Ep. CCLXXIII.

¹ An. 1. p. 3. Ep. MMCCCLXXXIII. — ² An. 1. p. 1. Ep. enf. CCXXII. — ³ Ibid. Ep. CCLXI. — ⁴ An. 1. p. 3. Ep. com. MMCCCLXXXIX. — ⁵ An. 1. p. 3. Ep. com. MMCCCLXXXIX.

cardinales legatos misere, quibus significarunt, intolerabili tyrannide ad arma in Eduardum corripienda se compulso fuisse; violatasque ab eodem rege leges, quibus Adrianus Pontifex olim Hiberniam Angliæ contribuerat. De quibus Joannes a cardinalibus certior factus, subjectis litteris ad levandum populorum jugum, regiamque clementiam in eos explicandam Eduardum est adhortatus¹:

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Ecce, fili, quasdam recepimus litteras, directas pridem per Ibernicos magnates et populum dilectis filiis nostris Gualcelino tit. SS. Marcellini et Petri presbytero et Lucae S. Marie in Viaticis diacono cardinalibus Apostolicæ Sedis nuntiis, et per eos nobis suis interclusas litteras destinatas: in quarum serie vidimus inter cætera contineri, quod, cum felicis recordationis Adrianus papa prædecessor noster, sub certis modo et forma, distinctis apertius in Apostolicis litteris inde latis, claræ memoriæ Henrico regi Angliæ progenitori tuo, dominium Iberniæ concessisset; ipse rex ac successores ipsius reges Angliæ usque ad hæc tempora, modum et formam hujusmodi non servantes, quinimo eos transgredientes indebite, diris afflictionibus et gravaminibus inauditis, importabilem servitutem oneribus; et tyrannidibus inhumanis ipsos eo miserabilius et intolerabilius, quo diutius oppresserunt, nec fuit haecenus qui revocaret illata gravamina, aut errata corrigeret: non fuit quem pia compassio super eorum contritione moveret, quamvis super his ad te recursus habitus fuerit, et clamor validus oppressorum aures tuas quandoque pulsarit: unde, talia ferre nequeentes ulterius, coacti sunt se a domo tua subducere, et alium in suum regimen advocare.

44. « Hæc, dilectissime fili, si veritate nitantur, tanto nimirum infestiora nostris accedunt affectibus exequi, quæ tuo sint placita Creatori, et ab omnibus abstinere sollicite, per quæ contra te debeat provocari Deus ipse ac Dominus ultionum, qui gemitus afflictorum injuste minime despicit, et qui propter injustitias peculiarem suum dejectis describitur populum, et translationem fecisse regnorum; quanto etiam desiderabilius, his præsertim impacatis temporibus, cupimus te illis libenter intendere, per quæ tuorum corda fidelium ad tuam benevolentiam et obedientiam debeant allici, et illa pro se vitare, quibus valeant a tuæ cultu devotionis avelli ». Et infra: « Ut autem de prædictis gravaminibus et querelis, quibus prædicti ianiturum Ibernici, tuis sensibus innotescat, ad plenam præscriptas litteras missas cardinalibus antedictis; tum formam litterarum, quas prædictus Adrianus prædecessor noster eidem Henrico regi Angliæ de terra Iberniæ concessisse dicitur, tuæ magnitudini mittimus præsentibus interclusas. Dat. III kal. Julii ».

45. *Optima de bono regimine consilia dat Joannes Eduardo regi.* — Conciliasse sibi Eduardum, Pontificis excitatum montis, Iberos, et felici rerum ipsius in Hibernia eventu colligitur. Concitato duobus jam ante annis eos populos ab Eduardo Brusio Roberti Scotiæ regis fratre, cujus exemplo Ibernicum coronam arripuerat, Thomas Walsinghamus scribit¹: sed anno insequenti ab regis Anglorum fidissimis clientibus, cæso magno Scotorum numero, captum et capitis sententia in loco, cui Dondalk nomen est, ob desumptum insigne regium, damnatum. Ut vero Joannes Eduardum ad mulcendos Iberos, ita ad Anglos proceres sibi devinciendos, conciliandumque Thomam Lancastriæ comitem, quem in se concitaret eo tempore, quo Anglia gravissimis tumultibus fluctuabat, instruxit²: aliisque litteris³ Thomam ipsum est adhortatus, ne levi offensivula læcessitus a regio obsequio se subduceret; nonnullisque comiti devinctos ad eum in regis partes adducendum incumbere jussit⁴. De comitis Lancastriæ adversus regem irarum causis, pluribus agit Walsinghamus⁵, adductum nimirum in suspicionem Eduardum conflante in comitem fœdæ proditiōis, ac sua auctoritate iis studuisse qui comitissam Lancastriæ abduxerant. Cæterum Pontifex optimis monitis imbuat regem ad regnum probe temperandum, vincendam populorum fidem, augendum divini Numinis deus, tuendas Ecclesias regiamque componendam; quæ subjectis litteris ejus animo infundere studuit⁶:

« Charissimo in Christo filio Eduardo regi Angliæ illustri.

« Urget nos Christi charitas, urget illa specialis affectio, quam ad tuæ salutem animæ et ad tui gerimus stabilimentum honoris aliqua tibi scribere, quibus lectis et plenius intellectis, salutis tuæ et regni tui quieti provideas, et periculis imminentibus eo certius, quo prudentius via gradiens æquitalis occurras. Hæc est sane nostri summa propositi, ut tuum studium excitemus ad te, tuos et tua tam prudenter quam provide ordinanda. Ad tuam aulem ordinationem illud principaliter pertinet, ut Regem regum super omnia diligas, ejus venereris Ecclesias, et honorifices sacerdotes: tuo jure contentus, nil cupias vel retineas alienum. Divinum officium reverenter audias et devote; nullius colloquium, eum celebrationi divinarum intereris, citra necessitatis exigentiam admissurus: Ecclesia namque domus orationis, non colloquii esse describitur, et qui in oratione colloquitur Domino majestatis unam magnam ei facit injuriam, qui colloquentem sibi audire Creatorem omnium dedignatur, illumque sibi precatum intendere, cui ipse deprecans non intendit.

¹ Wal. in Eduard. II. — ² Jo. tom. 1. Ep. secr. CCXVI. — ³ Ibid. Ep. CCXVII. — ⁴ Ibid. Ep. CCLVII. — ⁵ Walsin. in Eduard. II. — ⁶ Tom. 1. Ep. secr. CXXXVI.

¹ Tom. 1. Ep. secr. DVI. Ext. etiam in Bull. in Jo. XXII. Const. IV.

« Audito vero, ut præfertur, officio, te tuis adibilem præbeas quoties opus erit, tutela tui corporis loci ac temporis opportunitate servatis; nec te levibus aut puerilibus implices, qui que sunt digna principe cogitare, et te illis solerter occupare teneris. Cum enim eras parvulus, si faciebas aut faciebas ut parvulus, æquanimiter poteris tolerari: nunc autem cum in ætatis plenitudinem evasisi, cum suscepti unctionis regie sacramentum, prorsus evacuare debes que ad parvulum pertinent, et ab eis ob consecrationis reverentiam, cujus virtus non infirma fore dignoscitur, temperare. Nam et in David, postquam a Samuele propheta Domini unctus fuit, directus est spiritu Domini ab illa die et in reliquum; et Saul post unctionem in virum mutatus alterum propheta re cepit, cum accessisset ad eum prophetarum. Causa pupilli, vidue, inopis ac mendici ad te licenter introeat: et in decernendo favoris dexteram, aut sinistram odii regia sublimitas non admittat.

46. « Porro ad tuorum ordinationem specialiter illud spectat, ut habeas bona latera, viros sapientes, providos et fideles te diligentes ex animo, quorum distincta sint decenter officia. Sciat quisque quid sibi faciendum incumbat, et promiscuis actibus non turbentur, consiliarios eligas, et retineas jam electos, qui sciant regere te et regnum, qui nec minutis alliciantur munusculis, nec magnis muneribus excæcentur, ingenio naturali dotati, litterarum scientia præditi, vel multa et grandia saltem experti; non præcipites in consilio, non inciviles in verbo, non somno, non otio, non crapulæ dediti, non impatientes consortii, et qui sciant, velint et audeant bene tibi consulere: qui et impotentiam tuam, si statim non satisfacias indigentibus, negligentiam vel duritiam, si non semper, ut decet, vel recipias venientes, vel respondeas aliqua postulantis curialiter, noverint excusare. Cum talibus, fili charissime, tracta regni tui negotia, et de illius tuitione dispone, quorum consilia, cum audieris, non subjicias seorsum abiens iudicio imprudentium; nec tuæ innitens prudentiæ præferas sententiis talium id quod sentis; aut eorum responsa judicari patiaris ab eis, qui non intelligunt se vel illos: sed si forsitan aliquis asserat quidquam fore sibi consultis revelatum, id ad totius consilii examen reducere non omittas. Sedeant in curia tua, cum et tu ipse vacare non poteris omni die juridico, aliqui sapientes, qui ea, quæ poterunt expediri, ibidem expediant, et que tractum habebunt, tibi renuntient, ut vel detur forma expeditionis ejusdem, vel ad suos iudices remittantur. Iudices et officiales gratis constituas, ut per id eos ad vitandum vitium venalitatis inducas.

« Cæterum ad dispositionem domus tuæ, quam deordinatam in plurimis mundus clamat, præsertim in sumptibus excessivis, credimus expedire, ut aliquam personam maturam habeas et

honestam, quæ videat et provideat quod nec ex nimia parcitate quidquam tuo honori desit, nec ex defectu debitæ providentiæ bona tua a garsinibus et gulosis hominibus aut aliis personis turpibus consumi contingat. Cum enim bella Christi in Terræ-Sanctæ subsidium disponas devote peragere, propter quæ te multa expendere necessario oportebit, necessarium tibi prorsus esse dignoscitur, ut in cibis, vestibus et aliis sumptibus faciendis, ac retinenda familia decens moderamen apponas: ut videlicet superflua reseces, et nedum tenaciæ notam, sed et ævum prodigalitatis evites; sciturus quod nos et fratres nostri non aliter facimus, quam quod te facere in hac parte monemus, prout per nuntios tuos inde poteris plenius informari. Nec te pudeat de receptis expensis rationem certis audire temporibus, cum ad id magnatum provoceris exemplis, et nos hoc ipsum tibi et imminentibus celsitudini tuæ negotiis perutile judicemus. Sic denique in his et aliis te, tuos et tua salubriter ordina, quod et Deo cedat ad gloriam, tibi ad commodum, tuis ad gaudium et exemplum». Eruditur vero aliis litteris Pontifex Anglos proceres¹ ac præules², qui gratia et auctoritate apud Eduardum florebat, quibus ipsum præceptis saluberrimis essent informati ad seipsum egregie sustentandum, provectorique ad virtutes regio fastigio dignas.

47. *Ad fidelitatis juramentum adigit Eduardum Joannes per legatos Apostolicos qui interea vexantur a latronibus.* — Non ad comprimendas modo turbas cardinales legati³ missi in Angliam, verum etiam ad recuperanda Romanæ Ecclesiæ jura, quæ præteritis temporibus obsoleverant; utque sacramento fidei Eduardum regem adigerent. Quo argumento gravissimis litteris ipsi proposuit⁴, ut Joannis regis exemplo, qui Innocentio III Angliam et Hiberniam ex pietatis sensu stipendiarios constituerat, fidemque Sedi Apostolicæ devoverat, cardinalibus clientis officia exhiberet.

« Joannes, etc. Charissimo in Christo filio regi Angliæ illustri.

« Si gesta magnifica principum, quos temporibus retroactis produxit incluta domus tua qua decet, charissime filii, attentione consideres, et recenseras commemorationis officio diligenter, claris tibi patebit indicis, et innotescet evidentibus documentis: imo potius ipsa veritatis notoriæ certitudo, uberrimis operum comprobata fructibus, demonstrabit quod sicut principes ipsi natalium illustrium splendoribus claruerunt, sic devotionis ingenia gratia præcellentes Romanam Ecclesiam coherant ut matrem et pro illius gloria, per quem honorum culmina possidentur, filialis reverentiæ studiis ampliusque donorum muneris honorantur. Et inter alia dona largitura quæ princi-

¹ Eod. tom. 1. Ep. secr. CCXXIII, CCXXIV, CCXXV, CCXXVI, CCXXVII, CCXXVIII ad Ep. CCLIV. — ² Ibid. Ep. CCLVIII ad Ep. CCLXVII. — ³ Ibid. Ep. CCXXIX, CCLX, CCLXXV. — ⁴ An. 1, p. 1 Ep. eod. CCLII.

pes ipsi ducti beatæ considerationis spiritu eidem Ecclesiæ contulerint, claræ memoriæ Joannes rex Angliæ, unus de principibus antedictis, devote considerans et etiam recognoscens, quod etiam ipse Deum et matrem Ecclesiam in multis offenderat; quod propterea divina misericordia plurimum indigebat; nec quod haberet, quod digne pro satisfactione Deo et ipsi Ecclesiæ debita facienda nisi seipsum et regna sua posset offerre, pro eo qui se humiliavit usque ad mortem humiliare se volens Spiritus sancti gratia inspirante, non dolo inductus nec metu coactus, sed mera et spontanea voluntate communicque consensu baronum suorum, Deo et beatis Apostolis Petro et Paulo et eidem Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ac felicis recordationis Innocentio III prædecessori et successoribus ejus Angliæ et Hiberniæ regna cum omnibus juribus et pertinentiis suis pro remissione peccatorum suorum et omnium de genere suo tam vivorum quam etiam mortuorum, totaliter obtulit et concessit, ex tunc a Deo et ab eadem Ecclesiæ Romana recipiens, et tanquam feudatarium tenens illa, in presentia bonæ memoriæ B. Tusculani episcopi tunc Apostolicæ Sedis legati et Paudulphi subdiaconi et familiaris prædecessoris ejusdem, Deo et Apostolis prædecessori ac successoribus et Ecclesiæ Romanæ prædictis: et juravit, et eidem legato homagium ligium pro regnis eisdem Deo et Apostolis, ac prædecessori et successoribus ac Romanæ Ecclesiæ prædictis, loco et vice ipsorum recipienti publice fecit; successores et hæredes suos, de uxore legitima procreatos, ut Romano Pontifici, qui esset pro tempore et ipsi Ecclesiæ Romanæ fidelitatem deberent secundum conditionem præstare et homagium recognoscere in perpetuum obligando. Et ad hujusmodi perpetuæ obligationis et concessionis iudicium voluit idem Joannes rex et etiam stabilivit, ut de propriis et specialibus redditibus regnorum ipsorum pro omni servitio et consuetudine, quæ pro ipsis facere deberet, salvo per omnia denario S. Petri, eadem Ecclesia Rom. mille marcas sterlingorum videlicet in sancti Michaelis quingentas et in Resurrectionis festivitibus totidem marcas ejusdem monete, septingentas videlicet pro Angliæ, et trecentas pro Hiberniæ regno, in perpetuum reciperet et perciperet annualim, justitiis, libertatibus et regalibus suis sibi et hæredibus ejus salvis. Quæ quidem omnia rex præfatus rata volens esse, perpetuum atque firme se ac successores suos contra ea non venire specialiter obligavit: et si ipse vel aliquis successorum suorum id attentare præsumeret, quicumque esset, nisi communitus, respiceret, a regni jure caderet supradicti: prout hæc omnia fama notifficat et Chronicarum inspectio manifestat. Et licet tam idem Joannes, quam alii successores sui hujusmodi census ex dicta causa solvisse ferantur (claræ memoriæ Eduardo rege Angliæ genitori tuo, qui aliquanto tempore, ac te, qui sibi in regno præfato succedis ab eo tempore,

quo, Deo volente, prædicti regni gubernacula suscepisti, usque ad presentem annum, quo nobis et eidem Ecclesiæ de dicto censu satisfactionem impendisti debitam, et te per nuntios speciales certo modo satisfacturum de ipsius census residuo promisti, a solutione census hujusmodi propter incumbentia vobis onera diversa cessastis, duntaxat exceptis) aliqui tamen ex successoribus ipsis, et præsertim tu ac genitor antedictus, præstare fidelitatis hujusmodi juramentum, et recognoscere memoratum homagium eidem prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus omisit.

«48. Quæsumus igitur, amantissime filii, celsitudinem regiam rogamus attentius et hortamur in illo, qui regibus dat salutem, tibi patris more benevoli tuæ potissime considerationes salutis sano consilio suademus, quatenus prudenter attendens, quod revocari non debent, quæ Deo sunt affectu piæ devotionis oblata; et attente considerans, quod graviter, non absque propriæ detrimento salutis, displicuerint Altissimo, qui a recognitione dicti homagii et præstatione juramenti hujusmodi cessaverunt; in manibus dilectorum filiorum nostrorum Gaucelini tit. S. Marcellini et Petri presbyteri ac Lucæ S. Mariæ in Via-Lata diaconi cardinalium nuntiorum Sedis ejusdem, vel alterius eorumdem, si casu contingeret ipsorum aliquem impediri, homagium recognoscere, ac juramentum exhibere prædicta, nostro et ipsius Ecclesiæ Romanæ vice ac nomine, pro divina et diete Sedis ac nostra reverentia, tuæque salutis augmento, sicut benedictionis filius spontaneus non omitas; ut proinde superna elementa in tuis processibus et agendis tibi dexteram suæ protectionis extendat magis propitiam et benignam, et spiritualis patris animus ad tam clari filii proficuum incrementum fervens et anxius, quantum cum Deo fieri poterit, promovendum tanto efficacius excitetur, etc. Dat. Avin. XVI kal. Aprilis anno 1°. Obsecutum Pontificiis jussis Eduardum non constat: illum certe censum mille marcharum pro regnis Angliæ et Hiberniæ a Joanne rege constitutum ipsi idibus Aprilis hujus anni Pontificio ærario intulisse, ejus media pars festo Resurrectionis Dominicæ, altera die S. Michaeli sacra pendenda erat, docet Joannis syngrapha, qua de eo soluto Eduardo cavet¹.

Dum in Angliæ cardinales imposito sibi munere fungebantur, a nefariis prædonibus spoliati sunt². Ad quorum vindicandam injuriam Joannes censuras iis, qui cardinales insigni injuria afficiunt incussas ab Honorio III cujus Diploma³ suo loco attulimus, in facinoris auctores distringere jussit: eosdemque cardinales, ne adversis constantiam frangerent, salubribus monitis erexit⁴:

«Gaucelino tit. SS. Marcellini et Petri et Lucæ S. Mariæ in Via-Lata diacono cardinalibus.

¹ An. 1. p. 3. Ep. com. mccc. — ² Wa. in Eduar. II. — ³ Act. tom. XIII. an. Chr. 1225, sub lit. — ⁴ Tom. II. Ep. secr. cxxxii.

« Quis animo non amaricato consideret, vos pacis semitas prosequentes, et proinde minus cuiusvis suspicantes injuriam, non expectatis hostibus tot angustiarum vulnera pertulisse? Quis amare non ferat, patris militantis calcata reverentia et matris honore posthabito, discolors filios in pacis Angelos sic electos unanimiter, sicque damna-biliter fuisse molitos? » Et infra: « Sed quia in his malis enim, qui se diligentibus omnia reducit ad bonum, aliquid utile speramus elicere, devotionem vestram confortamus et hortamur in Domino, qualenus animus vester a facie alicujus adversi non concidat; sed cum Apostolo spectaculum facti opprobriis et turbationibus rapinum honorum vestrorum cum gaudio supportetis, vos habere meliorem et manentem substantiam cognoscentes. Nec vos illatae graves contumeliae ad impatientiam moveant, quinimo vestris Salvatoris exempla, qui pro nobis tot probra sustinuit omni confusione contempta, ad laudabilem sustinentiam vos inducant: in illo singulariter confidatis, qui vulnerat et medetur, et ad multum sua omnipotentia humiliat et sublimat, quod suae benefici-entiae dextera restituit in integrum statum vestrum. Nos autem et fratres vestri, qui in vestro contemptu nos esse contemptos adscribimus, at-tenta deliberatione super his habita, jam cepimus quod circa haec facienda vidimus agere, nil in antea de contingentibus omissuri. El ecce vobis per Apostolicas certi tenoris litteras quas vobis lator praesentium assignavit, plenam concedimus potestatem poenas omnes atque sententias in Con-stitutione¹ felicitis recordationis Honorii papae III praedecessoris nostri contentas omnes et singulas praedicti facinoris actores aut conscios incurrisse publice nuntiandi et alias etiam in eos, prout contumaciae qualitas exigit, exaggerandi proces-sus, etc. Dat. XII kal. Decembris ». Ne vero homi-nes impii censuras Ecclesiasticas sacrilego con-temptu eluderent, Pontifex Eduardum regem, praesules Anglos² ac proceres³, ut illos meritis poenis afficerent accendit⁴:

« Numquid, inquit, non indignari debet Deus zelotes et Dominus ultionum, quod christos suos tractatos esse sic immaniter conspici, quos utique nolle tangi per prophetam expressit? Numquid et non laesa est mater Ecclesia, quae in personis tam specialium filiorum tot et tantis contumeliis est affecta? Annon est nostrae et Apostolicae Sedis reverentiae derogatum in quoddam Christianae religionis opprobrium, dum qui honorari debe-remus in missis, his praesertim, quos Sedes ipsa ad Christianorum omnium salubre consilium servitiumque continue tanquam firmissimas Ec-clesiae columnas assumit, tam ignominiose in-honorati reperiuntur et spreli? Numquid et non

detractum est notabiliter decetia regalis honoris, quod regni tui sic enormiter fuerit violata tran-quillitas, ut cardinalibus ipsis injunctum sibi officium pro tuis et ejusdem regni compendiis promovendis utiliter ac humiliter cupientibus, sic violenter praeculus extulerit securus accessus? Quomodo ergo nos et tu tam graves et tam accu-mulatas dissimulare possemus injurias? Quomodo noster et tuus ita tepet affectus, ut non accende-retur velut ignis ad castigandum tot scelerum patratores et crudelitatis tantae ministros poenae debite supponendos? etc. »

Praelerea eundem regem aliis litteris est adhortatus⁵, ut libertatis Ecclesiasticae violatores comprimeret, et cardinalibus ad Ecclesiarum splendorem assendum opera non deesset.

49. *Denarius S. Petri ex Anglia, Suecia et aliis regnis collectus.* — Devoerat se religiosae militiae accepto crucis symbolo, ad instaurandas res Syriacas Eduardus: cuius pium consilium ut promoveret Pontifex, ex sexenniali decima, quae a Clemente V in Concilio Viennensi pro expeditione Asiatica conficienda decreta erat, unius anni decumam in Anglia, Scotia, Wallia et Hibernia col-ligendam, ut nomina ingentia quae contraxerat dissolveret, attribuit⁶: atque etiam vacantium in iisdem regnis, excepta Scotia, primo anno sacer-dotiorum vectigalium, quae fisco Apostolico ad Ecclesiae levanda onera inferri jusserat, mediam partem contulit⁷. Cumulavit haec beneficia aliis divinis: ad conciliandam enim ipsi atque Isabellae reginae Numinis gratiam, et caelestia comparanda munera, nonnulla indulgentiarum praemia iis proposuit⁸, qui pro ipsis apud Deum preces fun-derent: tum ut quem vellet rex sacerdotem au-diendam exhomologem sine casuum exceptione adhiberet, concessit⁹.

Neque illud hoc loco reticendum videtur, Pontificem exigi jussisse a Rigando questore¹⁰ B. Petri denarium in Anglia, Wallia et Hibernia. Utque similia adjungamus; cum electo Upsalensi et canonicorum collegio provinciam Jeannes dedisset⁷, ut denarium beati Petri in Suecia cogerent, regem Sueciae rogavit, hortatusque est, ne quid impedimenti in eo censu a Suecis persolvendo inferret:

« Charissimo in Christo filio regi Sueciae illu-stri.

« In devotione⁶ matris Ecclesiae sicut bene-dictionis filius perseverans, beneplacitis libenter adherens, ipsamque veneraris ut matrem cum reverentia filiali: propter quod celsitudinem tuam ad eorum promotionem speramus invenire para-tam, quae ipsis Ecclesiae honorem contingunt, ac nostris et Apostolicae Sedis noveris affectibus pla-

¹ Haec Constitutio inserta est ad calcem an. 1225. — ² An. 1. p. 3. Ep. cd, cdii, cdiii. — ³ Ibid. Ep. cccxcviii. — ⁴ Tom. 1. Ep. secr. cccxcvi et cccclxvi.

⁵ Tom. 1. Ep. cccxcvi. — ⁶ Ibid. Ep. secr. clxxviii et an. 1. p. 3. Ep. c. m. mcccclxxvi, mcccclxxvii et mcccclxxviii. — ⁷ Ibid. Ep. secr. clv. — ⁸ An. 1. p. 3. Ep. c. m. mcccclviii, mcccclxix. — ⁹ Ibid. Ep. mcccclxxi. — ¹⁰ Tom. 1. Ep. secr. mmm. — ⁷ An. 1. p. 1. Ep. com. ciii. — ⁸ Ibid. Ep. cur. xcv.

citura. Cum itaque census, qui vocatur denarius beati Petri in regno tuo debitus Ecclesie Romane, a pluribus retroactis temporibus eidem Ecclesie non extiterit persolutus, nosque ad conservationem jurium ejusdem Ecclesie sollicitis, ut tenemur, studiis intendentes, collectionem census ejusdem dilecto filio electo et capitulo Upsalensi per nostras sub certa forma litteras duxerimus committendam; magnitudinem regiam paterno rogamus et hortamur affectu, quatenus electo et capitulo supradictis, regii favoris auxilium circa collectionem hujusmodi, quod speramus et credimus in hac parte debere multipliciter existere fructuosum, pro nostra et dictæ Sedis reverentia liberaliter largiaris etc. Dat. Avin. III non. Februarii anno primo ».

Nec solum ex Anglia et Suecia, verum e Norvegia¹, etiam Dania² et Polonia³ exegisse denarium S. Petri, date ad earum partium reges, ac Lundensem, Nidrosiensem Gnesnensemque archiepiscopos Apostolicæ litteræ docent. Gnesnensi vero partes præterea imposuit⁴, ut inter Joannem episcopum ac ducem Cracoviæ pacem conciliaret.

50. *Rutheni et Lithuanii ad fidem invitati.* — Cingebant Poloniam infideles populi ac schismatici Lithuani et Rutheni, crebris in illud regnum finitima-que provincias excursionibus infestissimi: quos Pontifex ad Christianam mansuetudinem ac fidem pellicere studuit. Quo argumento ad duces Ruthenorum, præfixo hoc titulo, salutis inscribendæ vice: « Illum super cuncta venerari, cui cum volnerit subest posse »; extant litteræ⁵ tum ad ducem Lithuanorum, quem, ut Romanæ Ecclesie castris se conjungeret, eleganti oratione hortatur⁶: ex eo triumphaturos omnes fideles: ipsum magnum collecturum apud mortales decus, apud Deum vero æterna sibi præmia comparaturum. Fuisse illum Vitenem ex Polonis historicis colligitur, quem bellum aspererrimum cum Henrico magistro Prussie gessisse, ac mutuas clades intulisse accepisseque, referunt.

51. *Pontifex insidiis appetitus: hinc magorum et veneficorum scandala.* — In eo publico orbis malo, ac frementibus civilibus bellis regnis omnibus et provinciis, Pontificia aula discordiarum expers non extitit: instigati enim sunt nonnulli cardinales, ut conjurationes adversus Pontificem conflarent; quibus facem prætulisse Bernardum de Artigia Pontificium capellanum, Joannes queritur in litteris, quibus in nefarium hominem inquirendi partes Galhardo Regensi episcopo et Petro e Pratis commisit⁷: « Ad nostrum, inquit, assertio fide digna perduxit auditum, quod magister Bernardus de Artigia, cantor Pictaviensis, commensalis capellanus noster, et Sedis ejusdem reverentie filialis officium inofficiose præteriens,

Dei timore postposito et fidelitatis debito violato, illius qui primum schisma suscitavit in cælo, stimulis, ut creditur, agitatus, nos et prædictos fratres nostros, qui in charitatis unione fore firmissimi et unius moris in domo habitare debemus, ab invicem dividere, ac per exclusionem unanimiatis separare pro posse satagit; et per se ac mediatores improbos zizaniam seminans, nonnullis ex eisdem fratribus, ut contra nos congregationes, conjurationes et conspirationes iniuvas inirent, detestandis suggestionibus persuasit, quo sic separati sicutque divisi in mundi supportandis oneribus debiliores essemus; unde nimirum, si facta reatibus consonant, se reum læsæ constituit majestatis: cumque propterea, et perjurii etiam in nostra præscula per eum commissi prætexat, eum nostro fecerimus carceri detinere, multa quæ hucusque nos de ipsius turpi vita latuerant, nunc ad nostram audientiam sunt aliquorum delatione perlata, etc. »

52. Sedata cardinalium conjuratio, sed aliorum improbitas in majus exarsit odiorum incendium: appetitus enim est insidiis hoc anno Pontifex ab inimicis, quorum odia livor accenderat: qui primum ad tegendum scelus veneno ipsum inficere moliti sunt¹. Quo patefacto flagitio, Joannes antidota ad versus veneficorum improbitatem comparavit, transmisitque² ad ipsum Margareta comitissa Fuxensis cornu serpentinum, magnarum ad venena detegenda virium: quod cum inastimabilis pretii censeretur, Pontifex omnia sua bona mobilia et immobilia comitisse actis gratis eo nomine obligavit, atque anathematis pœnam iis, qui illud invita ipsa detinuerant, incussit. Cum igitur Pontifex adversus veneficorum insidias se muniret, impiorum vesania in tantum prorupit scelus, ut magicis artibus demonumque opera ipsum et nonnullos cardinales morte afficere moliretur. Sed divina providentia immane flagitium oppressit: quod cum in lucem emanasset, tanto sui horrore audientes perfudit, ut vix narranti fides a probis haberi posset. De quo ambigente admodum Carolo Marchiæ comite, Pontifex dubium omne discussit³: « Ut ejusvis, inquit, dubitationis scrupulum a corde tuo super hoc auferat detectio veritatis, scire te facimus, quod nonnulli degeneres filii, ac proditores iniqui, in nos et aliquos ex fratribus nostris S. R. E. cardinales conspiratione commissa, dolum conceperunt ut perderent; et ut iniquitatem parent, potiones et imagines paraverunt ad extinguendum nos et fratres eosdem, opportunitatibus sæpius perquisitis. Ille tamen in cuius potestate hominis mors et vita consistit, misericorditer resistentiæ manum apposuit, et a nocere vitentibus noceri innoxii non permisit. Dat. Avin. VI kal. Augusti ». Nec

¹ An. 1. p. 1, Ep. XCVII, XCVIII. — ² Ibid. Ep. XCVI et XCIX — ³ Ibid. Ep. CI. — ⁴ Ibid. Ep. C. — ⁵ Ibid. Ep. CIII. — ⁶ Mihov. l. IV. c. 14 et alii. — ⁷ Tom. II. p. 2, Ep. sec. CCLXXVII.

¹ An. 1. p. 1, Ep. cur. LXV. et tom. I, Ep. secr. et tom. II, p. 2, Ep. CCLXI, CCLXII. — ² Tom. I. sup. Ep. secr. LXXV. — ³ Ibid. Ep. secr. CCCXVI.

modo Carolum marchie comitem, verum etiam alios principes ac reges, pervulgata structuram Christi vicario insidiarum fama, armorum potentiam Joanni adversus ipsius hostes detulisse, e Pontificiis litteris colligitur, quibus eo nomine Philippo, Francorum regi grates egit ¹.

Agendum legibus censuit Pontifex in tanti sceleris auctores, et Galhardo episcopo Regensi ² et Petro Textoris decretorum doctori, ac Petro ³ e Pratis juris civilis perito, Petro e Via equiti ⁴, atque Arnaldo e Triamo aule Pontificie seneschallo provinciam imposuit, ut quaestionem in eos veneficos et magos exercerent: quo edicto flagitii immanitatem ita suis circumstantiis ac ponderibus librat ⁵: « Non attento, inquit, quod leges humanae atrocius judicant hominem veneno extinguere, quam gladio trucidare, potiones et venena mortifera preparari fecerunt, ut ex illorum propinatione nos et aliquos ex eisdem fratribus nostris extinguerent. Et ne deficerent in sui mali executione propositi, propinationis habilitate negata, imagines cereas fecerunt sub nostro et ipsorum fratrum nominibus confici, ut magicis artibus, incantationibus vetitis, ac daemonum invocationibus reprobandis adhibitis, vitam labefactarent insontium per punctiorem imaginum praedictarum. Porro licet hujusmodi perfidi proditores conceperint dolum hujusmodi, et ut iniquitatem parent, opportunitates quaerere, suosque frequenter curaverunt pro viribus exercere conatus; ille tamen, in cuius potestate hominis et mors et vita consistit, misericorditer resistentiae manum apposuit, et a nocere nitentibus innoxii noceri non sinens, potiores et tres ex imaginibus antedictis ab insperato in manus nostras devenire concessit, etc. Datum X kal. Maii ». Instructa est ab iis judiciaria actio, redactaque in publicas Tabulas hoc anno ⁶, quae in archæo Avenionensis palatii gerente Venusianam legationem Octavio Aquaviva cardinale reperiatur Romanique perlatae an. m̄xciv.

53. Fascinatorem illarum imaginum praecipuos artifices fuisse Joannem de Amanto medicum, barbitonsorem ac plures aule Pontificie clericos, cultu daemonum et commercio inquinatos, ex aliis litteris colligitur: qui abjecto vero Numine, necromantiae geomantiaeque se addixerant: incluserant saepius annulis, speculis et circulis daemones ad captanda vaticinia: succubis abuti non perhorruerant; nec venena modo, sed solis etiam verbis perdere homines posse affirmaverant. In quos Bartholomaeus episcopus Forojulienis ac Petrus Textor in iure canonico emeritus, legum severitatem distringere jussi sunt hisce litteris:

« Joannes, etc. venerabili fratri Bartholomaeo episcopo Forojulienis, et dilecto magistro Petro Textoris doctori decretorum.

« Ad nostrum assertio fide digna et sonorum quoddam vulgaris fama proloquium noviter perduxit auditum, quod Joannes de Lemovicis, Jacobus dictus Barabartinus, Joannes de Amanto medicus », et infra, « et nonnulli alii, in nostra curia residentes, nolentes juxta doctrinam Apostoli sobrie sapere, sed nimiae vanitatis ebrietate desipere, reprobis ausibus appetentes, se necromantiae, geomantiae et aliarum magicarum artium moliminibus implicarunt et implicant, scripta et libros habentes hujusmodi artium: quae quidem cum sint artes daemonum, ex quadam pestifera societate hominum et Angelorum malorum exortae, vitandae forent cuiuslibet Christiano et omni penitus execratione damnandae. Speculis et imaginibus secundum ritum suum execrabilem consecratis, usi fuere frequenter; ac in circulis se ponentes, malignos spiritus saepius invocarunt, ut per eos contra salutem hominum molirentur, at eos interfimendo violentia carminis, aut eorum abbreviando vitam violentia immissa languoris. Dæmones in speculis, circulis, seu annulis interdum incluserunt, ut eos nedum de praeteritis, sed et de futuris inquirerent, futura ipsa, quae praescire solius Dei est, ex illorum consultationibus praedicturi. Divinationibus et sortilegiis se immiscuerunt perperam, Dianis nonnunquam utentes. Sed etiam experimenta quamplurima quandoque fecerunt circa haec et alia, per eos daemones invocatis ». Quod magos illos Dianis usos narrat Pontifex, indicat ipsos eum daemones succubis, qui olim gentiles venatricis mulieris forma delusere, rem habuisse. Similiter daemones per haec tempora muliebrem sexum contaminasse incuborum specie plangit Alvarus Pelagius episcopus Silvensis hisce verbis ¹: « Aliqua, inquit, supponunt se daemones transfigurato incubo, sicut in quodam comobio sanctimonialium eam daemoniacam vexationem post multas poenitentias et consimilia et praedicationes non usquequaque de eis potui extirpare: tantam enim familiaritatem cum quibusdam ex eis isti daemones contraxerant, quod ad eorum aspectum non terrebantur; sed absque pavore cum eis loquebantur et contractabantur, sicut ex earum judiciali confessione habui. Vere spiritus immundus in immunditia delectatur. (Luc. xi. xxxii. q. iv. In eo de poenit. di. ii. Si enim in fin. Job. xxxviii.) Dormit in locis humentibus; id est luxuria humorosa ». Haec Alvarus. Ut vero magi nefaria daemonum societate et vi plures hominibus inferant calamitates, ex Pontifice audiamus. « Nec venerunt asserere, quod nedum potus vel cibi propinatione, quin etiam solius verbi prolatione hominum abbreviare seu prorogare vitam, aut prostris perire, et ab omni possent infirmitate curare, talibus se usos fuisse firmiter affirmantes.

« Relicto praeterea Creatore suo, in hujus-

¹ Tom. 1. Ep. sec. clm. — ² Tom. 2. p. 2. Ep. sec. cccxxvii et dcccxxxi. — ³ Ibid. Ep. cccxxv. — ⁴ Ibid. Ep. cccxxxv. — ⁵ Ead. Ep. cccxxv. — ⁶ Ms. Vat. Arch. sign. num. 19.

¹ Alvar. Pelag. de plauctu Eccles. l. ii. c. 45.

modi dæmonum suffragiis confidentes, eosque dignos arbitrantes, quibus serviant et quibus honores divinos impendant, illos idololatrarum more adorare cum exhibitione cultus et reverentiæ præsumperunt. Illis et aliis superstitionibus detestandis, et adversantibus Catholicæ fidei præfati clerici et barbarius et eorum quilibet, necnon aliqui alii residentes in curia non semel, sed pluries instituisse feruntur, nedum in suam, sed et in quamplurimum aliarum periculum animarum, etc. Ad excindiendam perniciosissimam pestem Foro-Julienſi episcopo ac Petro Textoris et Petro e Pratis doctoribus, Pontificiis capellanis, contra eos ejusmodi labe inquinatos quæstionem exercere jubet. « Datum Avin. III kalendarum Martij ».

54. *Geraldus episc. Cature. lege majestatis damnatus.* — Postulatum etiam iudicio majestatis, ac necis paratæ¹ Pontifici Hugonem Gerakdum episcopum Caturcensem, ferunt : quem plurimis aliis criminibus fœdasse dignitatem, ex Apostolica in eum lata sententia liquet². Arsisse quidem avaritiæ adeo, ut vi ac dolo ingentes pecunias extorqueret a subditis, quos sacramento postea devinciebat, nunquam de ea re expositulatos : nec minore elatum superbia in iis rejiciendis, qui ad Sedem Apostolicam provocassent; atque ob id flagitium episcopatu exauctoratum. Dejectum³ etiam omni episcopali munere ac privilegio, carcerique perpetuo ad crimen expiandum lacrymis mancipatum⁴ ostendunt alia edicta Pontificia consignata XV kal. Junii. Verum ipsum e carcere a foro sæculari raptum ad supplicium et unco ractum, nudatum cute, ac flammis crematum, tradit Bernardus⁵; ejus verba Pontificiis litteris consentiunt, arguntque de immani flagitio convictum fuisse : « Degradavit, (nimirum Pontifex) ac deposuit a sacerdotali ac pontificali ordine ac dignitate episcopum Caturcensem Hugonem Geraldum, ablati ab eodem omnibus insigniis, videlicet annulo, atque mitra, et cappa cum Romana camisia et bireto : sicque relictus in simplici habitu sæculari fuit adjudicatus perpetuo carceri IV diei Maii apud Avinionem anno Dom. MCCXXVII. Qui postmodum relictus curiæ sæculari fuit per ejusdem curiæ in iudicium tractus, et excoxiatus atque combustus ». Eadem Martinus Polonus⁶, et Ptolemæus Lucensis⁷ referunt. Quibus consentanea traduntur subjectis verbis in Ms. Bibliothecæ Vaticanæ⁸ : « Fuit degradatus per Tusculanum episcopum cardinalem et curiæ sæculari traditus, tractusque fuit et in aliqua corporis parte excoxiatus : demum in mense Julii combustus, quia in mortem summi Pontificis, ut dicebatur, fuit machinatus ». His addimus exlare

in veteribus Mss. judiciaria¹ Acta adversus Robertum episcopum Aquensem, qui Bononiæ magicas artes laudaverat exercueratque. Sed ea scelestissimis præstibus ad sanctum archiepiscopum lectorem tot criminum horrore perlusum reveceamus.

55. *Concilium Bononiense et miracula B. Clare a Montefalcone.* — Celebratum² Bononiæ hoc anno est Raynaldo archiepiscopo Ravennate, viro sanctitate vitæ et miraculis insigni, Concilium episcoporum provinciæ : in quo ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam vetera a Latino Apostolicæ Sedis legato, atque a Bonifacio prædecessore decreta renovata : tum ad componendas Ecclesias, excolendas pietate populos, cleri expoliendos mores, religiosos viros ad vitæ sanctitatem revocandos, conferenda sacerdotia, divina sine strepitu peragenda, ac publica vitia reprimenda, plura religiosissime sancita : quæ cum sint typis inter reliqua Concilia cusa³ hæc nobis delibasse suffecerit.

Nec sanctissimis modo hujus beati archiepiscopi exemplis illustratur hicce temporibus Italia ; verum B. Clare e Montefalcone monasterii S. Crucis abbatissæ miraculis : quorum gloria cum in dies effloresceret, Fulginatum, Perusinorum et Spoletanorum precibus adductus Pontifex Perusino et Urbevetano episcopis partes dedit⁴, ut sacram de iis examen, ac publicas Tabulas rite conficerent.

« Attendentes, inquit, quod Romana Ecclesia, præsertim in tanto fidei negotio, consuevit cum magna maturitate procedere, ubi videlicet de re tam ardua quærerit, sensibus quidem abditâ, ignota scientiis, et novo quodam probandi genere vitæ utique et miraculis comprobanda ; nam si difficile existimamus, quæ in terra sunt, et quæ in prospectu sunt invenimus cum labore, quæ in cælis sunt quis investigabit ? dilecto filio nostro Neapoli S. Adriani diac. card. commisimus, ut apud Sedem Apostolicam de hujusmodi sanctitate, vitæ ac miraculis prædictæ Clare informationem per testimonia fide dignorum reciperet, illamque nobis referre curaret, etc. » Addit illum, demandato munere perfectum, nonnulla miracula in cardinalium senatu proposuisse, magnis testimoniis corroborata, quæ cum amplius silentio obscuranda non sint, illis instituendi ex præscripta forma sacri examinis de vitæ et miraculis illius opera patris provinciam imponit. « Dat. Avin. VIII kal. Novembris anno n ».

56. *Varie Fraticellorum species, et in eos Pontificia Constitutio.* — Exeunte hoc anno, nimirum III kalend. Januariæ, damnavit Pontifex⁵ varias pseudoreligiosorum sive Fraticellorum sectas, quæ fucate pietatis lenocinio veram sancti-

¹ Mart. Pol. Appen. — ² An. 1. p. 1. Ep. com. DCCXCIII. — ³ Tom. II. p. p. Ep. secr. CCLXXX. — ⁴ Ibid. Ep. CCCLXXI. Est Extrav. *Divinus exempt. de pœnis*. — ⁵ Bern. Chron. Rom. Pont. — ⁶ Mart. Polon. — ⁷ Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42. — ⁸ Ms. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXI.

¹ Reper. in arc. Avin. sign. num. 415. legato Octav. card. Aquav. et Roman. translata. — ² Hier. Rub. Hist. Raven. l. VI. — ³ Ext. in tom. Gœne. p. 2. — ⁴ An. 2. p. 1. Ep. com. CCCXI. — ⁵ Extrav. *Sacra Romana de relig. dom.*

talem labefactabant ; et apostatarum per orbem vagantium licentiam coercent. Cum vero sæpius de Fraticellis mentio occurrat, variæque sectæ eo nomine notatæ reperiantur, visum est eorum percensere discrimina, ne dum plerumque quasdam pseudominoritarum factiones perstringimus, putet aliquis alias hæreses pestes, Fraticellorum nominis æquivocatione deceptus, ex sacra Minoritarum familia emersisse. Fraterculorum sectæ impurissimæ, quæ promiscuus concubitus sectariis permittit, et infanticidium suum sacrat antistitem, meminit Joannes Baptista Pigna¹; illiusque conditorem ex vetustis monumentis refert Armanum Pungilupum Ferrariensem, cujus ossa refossa sepulchro undetrigesimo ab hæresiarchæ morte anno, ejusque memoriæ vestigia abolita vidimus anno Christi mccc². Hanc vero sectam ita describit Pigna : « Fraterculorum ea labes fuit Anabaptistarum, omnia ad communitatem revocantium, non præse imperio, non rem facere aut civilia ulla munera suscipere satis dignum Christiana pietate existimans. Illi, quantum Ferrariensium Annales produunt, virgines, nuptas variasque lectissimas instar sacerdotum sacris initiabant, quibuscum antistites sine ullo discrimine coibant. Partus primum in lucem editus, seculum atque inauditæ feritatis commentum ! statim coacto cœta in sublime jactabatur, singulis ab sese rejicientibus ; quoad extremum spiritum exhalaret : cujus in manus venisset in ipso fugientis animulæ articulo, is pontifex sacrabatur ».

57. Allerius Fraticellorum sectæ meminit Alvarus Pelagius³, eosque cum Sarrabaytis, id est, pseudoeremitis, Begardis, Beguinis, Apostolicis confundit, in eo enim consentiebant universi, quod religioso cultu impietatem velarent, ipsosque graphice ita depingit : Istis ultimis temporibus hypoeritalibus plurimi, maxime in Italia et Alemannia et provincia Provinciæ, ubi tales Begardi et Beguini vocantur, nolentes jugum subire veræ obedientiæ, sed libertate noxia potiri, nec servare regulam aliquam ab Ecclesia approbatam, sub manu præceptoris et ducis legitimi vocati Fraticelli, alii de paupere vita, alii Apostolici, aliqui Begardi : qui ortum in Alemannia habuerunt specie tenus, et quantum ad hominem exteriore mundo renuntiare videntur ; et dicentes, religiosos ab Ecclesia approbatos promissas regulas non servare, durante primo fervore deserta domestica penetant, soli sedent vel pauci simul, paupertatem servare videntur, abstinentis se macerant, sed ventrem replent, disciplinæ operam dant : sed deficiente fervore, quasi post annum sedent sub umbra juniperi (Jonæ II) cujus cinis ignem usque ad annum conservat : occasione de petenda elemosyna, quam nequeunt petere nisi religiosi mendi-

cantes ab Ecclesia approbati, (Extr. de reli. dom. Religionum lib. vi, et inferius Declarato,) vagari incipiunt, ad homines se convertunt, laborare refugunt, quia panem otiosum inveniunt : familiaritates, maxime feminarum, nunc spiritualium, nunc aliarum accipiunt, (xviii. q. ii. Diffinimus et c. Perniciosam :) eis prædicant contra illud (Extr. de hæresi. Cum ex injuncto :) de Deo loquantur, dulces sermones proferunt (II ad Timoth. iii. Rom. ult.) simplices se ostendunt, per domos dominorum et viduarum convivantur, otio vacant, (II Thessal. ult.) dictis et enumeratis aliquot *Pater noster*, reliquo tempore aut pedes in commotionem dant, aut in suis cellis dormitant ». Et infra :

58. « Et quia obedientia ligati non sunt, pro libito comedunt et bibunt, surgunt et ambulant, et ex occasione libertatis, quia corrigi non timent, nec per hominem visitari, nec excitari, communitate poltronizant (vulgare est Italarum) id est, vitam pinguem volunt cum libertate et sine labore : dediti somno et vagationi continuæ, et pro levi commotione suborta loca, in quibus habitant, dimittunt et ab invicem se dividunt, et sicut passeris insolentes de monte in montem transmigrant (Psal. x.) et torpore et tepore lethæo tepefacti, cum curis capitis et repetitiis, et cum amictibus et habitibus, quos sibi contra Ecclesias invenerunt, discurrunt per mundum.

« Et quia circa jejunia et orationes et observationes regulares Domino non promiserunt, sed quod faciunt de specie boni ex libertate propria faciunt, ideo recedente primo igne, forsan divino, qui eos urebat, peiores quam frigidus essent in sæculo, quia tepidi recedente calore, ab ore Dominico evomuntur (Apocal. ii.) speciem quidem sanctitatis habentes, virtutem autem abnegantes, (ad litteram II ad Timoth. iii.) in sua hypoerisi se et mundum decipiunt : nam eorum prima abstinentia in gastrimargiam vertitur, paupertas in peculium, vigilia in somnolentiam, silentium in multiloquium, maxime sub specie loquendi de Deo ; simplicitas in malitiam, solitudo in consortium et familiaritatem secularium et mulierum. Eorum etiam aliqui in civitatibus et villis alii prope habitant, et a secularibus de die in diem convivia recipiunt sub specie charitatis (XLIV. di. Convivia,) commatres et compatres sibi faciunt, (contra illud de consecr. di. iv. Non licet abbati, et cap. sequenti ;) ambaxatas, id est, legationes faciunt et referunt, de animarum consiliis præsumptuosi idiote se intromittunt (contra illud c. Extr. de ata. et quali. Cum sit :) de peregrinatione in peregrinationem discurrunt, quia aecidia eos de cella expellit, quam cum sic credunt expellere, sub specie boni peregrinando per mundum pro sanctos, tunc cum amplius nutriunt ». Et infra : « Hodie cellulæ nostrorum anachoretarum hypoeritarum a mulierculis visitantur quod eis sæpe Assisi et alibi prohibui : advenientibus sæcula-

¹ Pigna de Atesl. Priv. l. III. Præter in voce *Fraticell.* — ² Annal. Iom. xiv. an. Chr. 1301. num. 15. — ³ Alvarus Pelag. de planctu Eccl. l. ii. c. 51.

ribus, sub specie charitatis mensas parant ». Et infra :

59. « Quidam etiam ex eis, superius Apostolici et Begardi nominati, paupertatem Evangelicam se servare dicentes, quia nec locum habent nec aliquid se portare dicunt, vere girovagi et vere ribaldi per mundum cursitant, in plateis comedunt, quia aliqui eorum conscientiam habent comedendi in domo, et specialiter ab aliquo aliquid petendi; sed clamant in plateis elemosynam sibi dari, vel caulant, nil expresse petendo, sed clamando; nec laborare volunt conscientias habentes, si aliquid opus faciant corporale: dicunt enim, quod debent orare continue, ne cadant in tentationem, et quia Apostolus dicit I ad Thesal. ult. *Sine intermissione orate*; et *Mariam optimam partem elegit* (Luc. x.) et similia allegantes. *Isti in vestibus ovium veniunt* (Matth. vii.) sed intus sunt lupi rapaces. Isti illos hereticos sequi videntur, qui in canone Apostolici nuncupantur, qui nil proprium possidentes, nequaquam recipiunt eos, qui aliquid proprium possident in hoc mundo. (xxiv. q. iii. *Quidam vero Apostolici*.) Et infra: « Sed isti pseudoapostoli et Begardi istius temporis perfectiores apparere desiderant, quam veri Apostoli et veri anachoretæ, qui et viri Apostolici extiterunt: sed mentita est iniquitas eis, quia ipsi professionem Apostolicam non servant, nec vitam: Apostoli enim in se perfectissimi (xxiv. q. ii. et ult. *Legatur*.) et pauperrimi in salutem gentium per orbem a Domino missi sunt ad baptizandum, ad predicandum (Marc. ult. *de conse. d. iv. Proprie*.) ad ligandum et solvendum per claves eis a Domino datus (Jo. xx. *de pœn. di. i. Quem pœnitet*?) sed isti pseudoboves sint ad presepe evacuandum, non triturandum et predicandum (xiii. q. i. § *His ite.*) quia missi ab Ecclesia non sunt, sed a spiritu maligno ad illos de Ecclesia decipiendum, (Extr. de hærel.) Cum ex injuncto non catechizant, neque baptizant, neque predicant nisi de facto (xvi. q. i.) Adjicimus, quia nec presbyteri sunt, et si aliqui sint, non curati, nec absolvent nec ligant quia claves non habent (xvi. q. i. §. *Ecce i et ii*) vere potiores et ribaldi et ab hominibus detestandi sunt, quia nec Ecclesiæ serviunt, nec proximo, nec sibi in Christo, nec Domino Jesu Christo in nullo ordine permanentes; de paupertate plenis ventribus, quorum ipsi sunt deus, (Phil. iii.) et vita Apostolica gloriantes, contra enim Dei Ecclesiam et sua sacra Concilia (superius in principio istius §. alleg.) sibi ordinem in oculis hominum invenerunt ». Et infra: « Utinam hi tales pseudoapostoli et ficti religiosi non sic orarent, sed foderent et ararent (Genes. iii.) et panem in sudore vultus sui manducarent, et oratione vocali Dominica *Pater noster* contenti essent, sicut alii simplices hujus mundi, ut non cum sua simulata et imaginaria oratione perirent.

60. « Sed quidam ex eis in mundo porcarii, quidam armentarii, quidam cementarii, qui-

dam carbonarii, quidam fabriferrarii, aut aliis diversis operibus mancipati de labore manuum juste sibi victum quaerentes, et suæ familie talem sanctum laborem et a Domino indictum refugientes (Genes. iii.) quia homo nascitur ad laborandum, (Job. v.) mutato habitu, quem sibi adinvenerunt, sed non corde, de labore et ærumna, vilitate et paupertate ad otium et requiem corporis ubertatem et libertatem noxiam transierunt ». Et infra: « Porro nullus quasi supra-dictorum Sarrabaitarum girovagorum et pseudoapostolorum, Begardorum et Fraticellorum, et illorum de paupere vita laborare vult manibus suis; sed de elemosynis vivunt ». Et infra: « Sed certum est, quod omnes predicti aliquem modum ordinis sibi constituunt in habitu, in vita et in congregatione: quidam ex eis in sua secta viventes, sub ejus colore mendicant, de nullo approbato ab Ecclesia Ordine mendicantium existentes, contra Ecclesiam vivunt. Imo istis temporibus dominus papa Joannes XXII contra omnes sic viventes et eis faventes excommunicationis sententiam promulgavit in quadam Extravaganti edita contra eos, quæ incipit ¹: *Sancta Romana* ».

61. In hac porro Constitutione observatur hos Fraticellos, qui religioso cultu sanctitalis larvam præferebant, triplicis Ordinis fuisse; etque alios prætexuisse, habitum se et vitæ ritum ab episcopis aut Ecclesiarum prælatis accepisse; alios jactasse, se tertii Ordinis S. Francisci, pœnitentium vocati, habitum induisse; fuisse alios Ordinem fratrum Minorum profiteri et S. Francisci regulam ad litteram observare, objecto eo furo, ipsos a Cælestino Quinto hujusmodi vitæ et status privilegium, quamvis ea ratio non valeat, cum Bonifacio VIII concessa a Cælestino resciderit, ac posteriori decreto standum esset. Hoc porro triplex Fraticellorum sive pseudomonachorum genus in hac impietate consensisse queritur Joannes: « Quia, inquit, in errorum barathrum facilliter ruunt, qui conceptus proprios Patrum definitionibus anteponunt, ipsorum quamplurimi, sicut fide digna relatione percepimus, a veritate Catholice fidei deviantes, Ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare ». Ut vero in ea pseudominoritarum superba factione, quæ a sodalibus divulsa se spiritualem venditabat ad hypocrisis pompam, et instar religioſæ familiaris adolescebat, et in Provincia, Etruria, Calabria et Trinacria, monasteria occupabat condebatur, nonnullæ hæreses detectæ sint ², proximo anno dicitur. Secuti vero Pontificiarum Constitutionum sententiam Fraticellorum nomine nunc maxime intelligimus Petri Joannis Olivi sequaces, et alios pseudominoritas, qui S. Francisci instituta non ex Pontificiis decretis, sed ex nefaria et delira interpretatione sua seclari voluerunt, et in varias pro-

¹ Extrav. *Sancta S. m.* de Relig. domib. — ² Jo. in Const. *Gloriosam Ecclesiam*.

lapsi hæreses ab Ecclesia aberrarunt : in quos veri Minoritæ pie consurrexere, donec ea pestis penitus excisa est. Nec vero hi pseudominoritæ omnes, sive fuerint Ordinis Franciscani apostatæ et perduelles, sive ex profana multitudine ad eos se contulerint, eosdem penitus errores tenere: quippe nonnulli etiam reperti, ut plangit Alvarus Pelagius¹, qui Beguardorum impuritatem sectati sunt : « Multi, inquit, sæculares et fratres Minores pro isto carnali spiritu libertatis per inquisitoris hæreticæ pravitatis incarcerationi fuerunt ». Et infra : « Tales valde spirituales videbantur, in lucis Angelum transformati ». Ut vero Fraticellorum turbam alii auxerint, vel novam conlarint, qui posteriores Pontificum Constitutiones impugnarunt duce apostata Michaelæ Cæsenate, dicitur inferius.

Ex Pontificiis quoque litteris constat, plures hoc tempore solo cultu externo Franciscanam sanctitatem professos, re autem vera hæresi infectos fuisse, et improborum dogmatum virus simplicibus populis afflasse : eaque de causa ejusmodi hypocritas omnibus privilegiis, et S. Francisci sodalitia ab Apostolica Sede concessis, a Joanne papa exutos; illorumque antesignanum extitisse Joannem Barraut, in quem ac socios Michael ejusdem Ordinis, fidei censor, legum severitatem distringere jussus est² : « Sic, inquit, efficaciter et solerter juxta statuta canonica procedere studeas, quod per tuæ sollicitudinis circumspectam prudentiam dicti Ordinis sacra plantatio, exterminalis

vulpeculis quæ illum venenosis morsibus demoliri præsumunt, fructus allerat Catholicæ puritatis ». Præterea sanxit Pontifex³, ut hæretici et Apostatæ a religione Catholica ad Judaicam superstitionem deficientes, qui ad templa perflugerent, fidei censoribus dederentur.

62. *Arnaldi e Villanova errores damnati.* — Hoc anno cum libri Arnaldi e Villanova variis contaminati erroribus, quos sparserat, vulgi manibus tererentur, a Joanne Longerio fidei censore et præposito Tarraconensi, Ecclesia illa suo tum pastore orbata, habitis doctorum cœtibus, damnatæ hæreses, ex ejus nefariis scriptis decerpit : « Quod natura humana a Deo assumpta est æqualis Deo in omnibus bonis suis, et quod tam alta sit humanitas in Christo, quantum deitas; et tantum possit. Quod quam cito anima Christi fuit unita divinitati, statim ipsa anima scivit omnia, quæ Deus scit : quia alias, ut dicebat, non fuisset cum ea una persona, præcipue, quia scire est circumstantia pertinens ad suppositum individuale, et non ad naturam. Quod in sacrificio missæ non laudatur Deo opere, sed solum ore ». Proscripti alii ejus errores, quod nimirum universi Ecclesiæ ordines a Christi fide et a charitate defecissent, quod monachi a salutis via aberrarent, quod elemosyna sacrificio altaris esset præstantior, quod sacra pro mortuis peragenda non essent, nec instituenda sacerdotia; quod mundus an. mcccxxxv. desiturus foret : quæ accurate Aymericus⁴ per-censet.

¹ Alvar. Pelag. de planet. Eccl. l. II. c. 52. in B-guar. errore. —
² Jo. an. 3. p. 1. Ep. cur. cxlii.

³ Bullar. in Joann. XXII. Const. 1. — ⁴ Aymer. 2. dir. ct. inq. q. XI.

JOANNIS XXII ANNUS 3. — CHRISTI 1318.

1. *Tartarorum imperatorem litteris adhortatoris adit Pontifex.* — Condita est in Perside anno Christianæ salutis millesimo trecentesimo decimo octavo, Indictione prima, archiepiscopalis sedes Soltuniensis, missique plures antistites et Evangelii præcones religiosi viri ad gentes pro fide latius proferenda : instructi sacris ritibus Armeni, et Tartari ad Dei cultum provocati. Imperabat Tar-

taris Usbec, qui erga Christianos regiam benevolentiam explicuerat adeo, ut sub illius auspiciis religio felicissime effloresceret; cum nonnulli viri impii, diabolico instinctu concitati, ad progressum Evangelii disturbandos barbarorum auribus afflarent, campanas, quæ ad divina peragenda et congregandum ad sacras conciones populum pulsantur, triste aliquod Tartaris omen portendere.

Quibus susurris in media barbarie simplex imperator subornatus, edicto pulsari illas vetuit. Veritabatur ea res in religionis nostræ dedecus, neque ita facile neophyti, ut pietate excolerentur, poterant convocari: de qua re certior factus Pontifex, ad Tartarorum imperatorem, ut ejusmodi edictum rescinderet, tum ad Christi fidem non parum, ut præ se ferebat, in eam propensum pelliceret, hæc litteras dedit¹.

2. « Magnifico viro Usbec, imperatori Tartarorum illustri, divinæ inspirationis gratiam in præsentem et fruitionis æternæ gloriam in futuro.

« Latenter audivimus, quod tu, non absque speciali motione divina, ob reverentiam Christi Jesu Domini Salvatoris, religionis Christianæ cultores, infra imperii tui terminos constitutos, benigno favore prosequeris et pertractas: hoc in te per te agente illo, qui pro sua voluntate bona in nobis velle ac perficere operatur; quique vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem pertingere veritatis. Nos igitur qui principis Apostolorum Petri, quem Christus cælum ascendens in terris suum vicarium dereliquit, regni cælestis tradidit sibi clavibus, per quas ipse sive successores potestatem aperiendi omnibus et claudendi ejusdem regni jannam obtinerent, successores sumus, sola Dei patientia nos nostris meritis constitutus, animas Deo lucrificare super omnia cupientes, et errantes in viam veritatis reducere; ut ipsum agnoscat Deum vivum et verum omnium conditorem, qui de tenebris nos vocavit, atque utinam te ac tibi subjectos populos vocare dignetur in admirabile lumen suum, magnitudinem tuam rogamus et hortamur attentius, et per illius misericordiam obsecramus, qui te ad suam fecit imaginem se capacem: qui mortis et inferni claves obtinens, cui claudit, nemo aperit, et cui aperit, nemo claudit; quatenus prudenter considerans, quod vita nostra vapor ad modicum parens esse dignoscitur, quodque dies nostri transeunt velut umbra; saluberrimam fidei Catholicæ veritatem, quam sacrosancta Romana servat, prædicat et docet Ecclesia, sine qua creatori Deo est impossibile complacere, reverenter amplectens cum subjectis tibi populis per sacramentum ac sacramentum undam Baptismatis, per quam, ut filii simus Dei, accipimus potestatem, spiritualiter regenereris in Christo: ut sic ab ipso regni cælestis coronam incorruptibilem una cum ipsis populis consequi merearis.

3. « Verum quia ipse Christus, qui est veritas, favores et bona, quæ suis exhibentur cultoribus, personæ suæ exclamat et reputat esse facta; celsitudinem tuam in Domino deprecamur, quatenus ad Christianæ fidei professores, qui dominationis tuæ terram inhabitant, et maxime qui prædicant inibi verbum Dei, sic tuæ benignitatis affectu continues, ipsos operosis favoribus prosequendo, quod tuæ protecti defensionis clypeo, cujusquam offen-

sionis molimina non formident; qui potius assidue securitatis dulcedine valeant gloriari.

« Cæterum cum, prout accepimus, ob divini reverentiam nominis Christianos prædictos campanas, ad quarum pulsationem ad divina convenire possent officia, dudum per aliquod temporis spatium habere, ac pulsare libere permisisses, quamvis postmodum inimicorum Christi, qui quantum possunt licet supervacue, non desimint suæ iniquitatis jacula jacere contra ipsum, fraudulenta seductus instantia campanas pulsandi prædictas eis interdicti fecisti a tribus annis proximo præteritis facultatem; rogamus denno ut suggestiones hujusmodi, quæ de ipsorum sentina venenosa procedant, omnino despicias, Christi cultores eosdem præfatas habere ac pulsare campanas, pro divini honore nominis, permittas sine difficultate aliqua et concedas. Speramus enim in Domino, quod ex hoc tibi vidæ præsentis augmenta provenient, nostrique Redemptoris immensa benignitas, qui nunquam irremuneratum bonum aliquod prætermittit, ad sui nominis gloriam agnoscendam oculos tuæ mentis facilius suæ Incis splendoribus illustrabit. Dat. Avinionæ V kal. April. anno secundo ».

4. *Sedes patriarchalis Soltaniensis excitata in Perside.* — Diffuderat se non modo in Cambaliensi urbe imperiali, aliisque Scythiæ Asiaticæ oris religio; verum in Perside etiam et Indiis: id vero Christi vicarium impulit, ut Soltaniensem sedem patriarchalem in Perside excitaret quæ fidelibus Tartarorum imperatori Persidis principi, Chaydo et Doha atque Indiarum et Æthiopiæ regibus obnoxii præesset; illique Francum Perusiam Ordinis Prædicatorum præficeret, ac laborum et gloriæ socios suffraganeos sex episcopos ex eodem sacro Ordine adjungeret¹.

« Joannes, etc. dilecto filio fratri Franco Perusino, Ordinis fratrum Prædicatorum, electo Soltaniensi.

« Pridem gratis relictus intellectu, quod in partibus Persidis et terris aliis circumpositis, sub magni imperatoris Tartarorum Persidis imperio constitutis, venusta fidelium et novella plantatio, quam inibi plantasse dignoscitur misericordia Conditoris, regenerata una Baptismatis, nomen veneratur Altissimi, et inspiciens lucem magnam, extollit laudibus nostri præconia Redemptoris, ingentem suscepimus in corde lætitiâ; votis ferventibus affectantes, ut viros, virtutis, honoris et gratiæ titulo refulgentes, ad cultum novellæ vineæ veræ vitis tanquam cultores industrios et operarios opportunos, quorum curiosa cultura ejusdem vineæ palmites in illarum partium latitudinem usque ad extremos orbis terminos, Deo auxiliante, succrescant, per opportuni sollicitudinis et diligentie studium ponemus. Propter quod villam Soltaniensem in eisdem partibus et

¹ An. 2. p. 1. Ep. cur. XL.

¹ An. 2. p. 1. Ep. LXIII et post eand. Ep.

dominio constitutam, inter alias villas dictarum parlium, prout fide dignorum habet assertio, insignem, nobilem et famosam, ac habentem populum copiosum, ac fratrum nostrorum consilio, et Apostolica plenitudine potestatis, in civitatem metropolitanam duximus erigendam : ac ad personam tuam, evangelizantem in illis partibus verbum Dei, de ejus sanctitate vite, litterarum scientia, et aliis copiosis virtutum meritis magna nobis et eisdem fratribus fide digna testimonia sunt relata, oculos dirigentes, te Ordinis Prædicatorum professorem de ipsorum fratrum consilio, et dictæ potestatis plenitudine, Ecclesiæ dictæ civitatis in archiepiscopum præfecimus et pastorem ; curam et administrationem et sollicitudinem animarum omnium existentium in eisdem partibus, quæ subduntur præfati imperatoris, necnon Chaydo et Æthiopiæ ac Indiæ regum seu principum dominiis, tibi plenarie committentes ; tibi que exercendi omnia, quæ ad jura archiepiscopalia spectare noscuntur, secundum quod est sacris canonibus diffinitum, concedentes plenam et liberam potestatem, prout hæc et alia in nostris super hoc confectis litteris plenius continentur.

5. « Volentes igitur ut Catholicæ fidei veritas semper de bono in melius, auctore Domino, in illarum parlium latitudine expulsi tenebris elucescat, sex de fratribus dicti Ordinis, videlicet Geraldum Caluensem, Guillelmum Adæ, Bartholomæum de Podio, Bernardum de Placentia, Bernardum Moreti et Bartholomæum Abalati, in lege Domini eruditos, vita et religione præclaros, et mullarum virtutum titulis commendatos, de dictorum fratrum consilio et ejusdem plenitudine potestatis assumpsimus et præfecimus in episcopos et pastores ipsosque in adiutorium commissæ tibi sollicitudinis pro majori animarum salute in præfatis partibus duximus deputandos, etc. Datum Avinione kal. Maii anno secundo ». Imposuit eidem Soltaniensi archiepiscopo provinciam, ut si pluribus episcopis ad preferendos Evangelii limites opus esset, ipsos, excitis duobus Catholicis antistitibus, sacris pontificalibus initiaret auctoritate Apostolica : quos cum e vivis excedere contigisset, ut Prædicatorum sodalitia earum partium Ecclesiarum curam gerent, constituit. Quo vero archiepiscopalis muneris numeros omnes Soltaniensis ipse impleret, Pontifex pallium suffraganeis transmisit ¹, ut post consecrationem in Perside conferendam, ei traderent.

6. Extant in Pontificio regesto hujusmodi littere Guillelmo Adæ episcopo Soltaniensi Ecclesiæ suffraganeo, ac Joanni e Florentia Dominicanæ familiæ alumno datæ ², quos pallium episcopo, cujus partium erat Soltaniensem archiepiscopum sacris pontificalibus initiare, consignare jussit, ut ipsum in Romani Pontificis verba solemniter sa-

cramento adactum, eo ornaret ; adjecitque ut electus sacramenti formam conceptis verbis descriplam in suis ad Sedem Apostolicam litteris insereret, chirographoque suo muniret : illa vero a Pontifice transmissa est in litteris ad suffraganeos datis ¹, quibus significavit, se electi laboribus ac periculis, quæ subeunda essent, pepercisse, si ex antiquo Romanæ Ecclesiæ more ad consecrationem obtinendam metropolitanus se ad Apostolicam Sedem non conferret : in sacramenti tamen forma veniendi singulis sex annis, atque ad Synodos cum vocatus esset, accedendi legem indixit. Quibus porro diebus pallio utendum esset in aliis ad eundem Francum litteris præscripsit ² : « Cupientes, inquit, prædictam Soltaniensem Ecclesiam, ad quam velut opus manuum nostrarum intenta mente afficimur, cujusque exaltationem desideramus ex animo, honoribus gratiosis attollere ; tibi et successoribus tuis archiepiscopis Soltaniensibus, qui pro tempore fuerint, in Nativitatis et duobus diebus sequentibus, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis et duobus diebus sequentibus, et Ascensionis, et Pentecostes, et in quatuor B. Mariæ, Nativitatis B. Joannis Baptistæ, Apostolorum Petri et Pauli, et Omnium Sanctorum, Ramis Palmarum, commemoratione Omnium Sanctorum, B. Laurentii martyris, B. Georgii, B. Gregorii, B. Augustini, B. Dominici, et in principali ipsius Ecclesiæ festivitatis, ac in dedicationibus Ecclesiarum, consecrationibus episcoporum, in ordinationibus clericorum, in abbatum ac abbatissarum et monialium benedictionibus, necnon et in die consecrationis tuæ, ipsique successores infra dictam Ecclesiam et totam provinciam Soltaniensem pallio de corpora B. Petri sumpto, quod tibi et iisdem successoribus per certos nuntios ad partes ipsas transmittimus, ut licite valeatis, auctoritate præsentium indulgemus, etc. Dat. Avinione kal. Aug. anno secundo ».

7. *Evangelici præcones ad gentes missi.* — Nec ad Tartaros modo Pontifex præcones Evangelicos ex Ordine Prædicatorum ; verum etiam ad alias nationes, toto orbe diffusas, veterique superstitione aut schismatis et hæresis erroribus imbutas, collustrandas divina luce transmisit ; quos ad excolendam vineam Domini instruxit auctoritate subjectis litteris ³, accenditque sacro preferendi Evangelii ardore ?

« Joannes, etc. dilectis filiis fratribus Ordinis Prædicatorum in terris Saracenorum, paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, ndorum, Moeolitarum, aliarumque non credentium nationum partium proficiscentibus Orientis et Aquilonis, seu quarumcumque aliarum.

¹ An. 2, p. 2. Ep. com. MDCCXLIV. — ² Reg. post eand. Ep.

¹ An. 2, p. 2. Ep. com. MDCCXLVI. — ² Ibid. Ep. MDCCXLV. — ³ Ibid. Ep. cur. LXII.

« Gratias agimus gratiarum omnium largitori, qui duritie cordium infidelium, in nonnullis locis Aquilonarium et Orientalium partium consistentium, tanquam terræ vastæ solitudinis, et imbre divinæ gratiæ indigenti, imbrem compluit pluviae baptismalis, et per ministerium vestrum et aliorum religiosorum terram illam vomere sanctæ predicationis excoluit, semenque verbi Dei cœlestis agricola seminavit, quod feliciter in segetem pullulat, ita quod regiones illæ messem multam ostendunt : quæ quidem, dante Domino incrementum, plures requirit operarios, ut conquisita jam messis Dominica inferatur in horrea; et aliorum terra, quam imber cœlestis gratiæ non infudit, vestris meritis de vena superioris irrigui madefacta, capiat verbum Dei, reddatur apta colentibus; ut tandem, in ipsa divini verbi semine seminato, in fœcundam segetem pullulet, seges uberem fœcundetur in messem, ut crescente vestro et aliorum operariorum ministerio spiritualium consortii sacris horreis cumuletur.

« Ad continuandum igitur in partibus illis salutis eulogium Evangelicæ veritatis, tubam universalitatis non credentium intonandam, sacris quoque olivæ ranis fidei Christianæ Aquilonaris et Orientalis infructiferi oleastri germina inserenda, ut fiat Christianæ gratiæ latitudo, seque per partes totius orbis extendat; vos hortandos duximus ac etiam excitandos, vobis in remissionem peccaminum injungentes, ut tanquam fideles ministri satoris æterni seralis semen gratiæ in agrum sterilem non credentium animarum, neophytorum et nutantium animos confirmetis in fide, corda fidelium confortetis in luce sermonis et rectitudine operis, propositum vobis iter sine quorumlibet offensione curatis.

« Ut autem ministerium vestrum eo plenius prosperetur, quo majori fueritis auctoritate suffulti; vobis Apostolica auctoritate concedimus, ut in terris illarum partium, quæ adhuc Sedis Apostolicæ magisterio non intendunt, proponere verbum Dei; et constitutis ibidem, non obstante si aliqui fuerint majori excommunicatione ligati, in verbo, officio, cibo ac in aliis honestis et licitis communicare secure; ipsosque seu alios, quos converti ad unitatem Christianæ fidei affectamus, recipere, baptizare et aggregare ovili fidelium valeatis : ut per regenerationis gratiam de longinquo ad suum revertentes auctorem, liberi efficiantur ex servis, de extraneis provehantur in filios, ex corruptibili carne nati ex Dei spiritu renascantur; et obtineant per gratiam, quod non obtinent per naturam, etc. Datum Avinione kal. Maii anno secundo ».

8. *Redintegrata Armenorum cum Romana Ecclesia conjunctio, ad quæ litteræ Apostolicæ doctrinales et pareneticæ.* — Desudatum est¹ adeo strenue ab iis, qui antea in Armeniam missi

erant ad discutiendas errorum tenebras, quibus ii populi erant offusi, ut Armeni ad Romanæ Ecclesiæ gremium fuerint revocati. Quam quidem redintegratam cum Romana Ecclesia Armenorum conjunctionem, Pontificæ ad Ossinium regem litteræ docent¹ : quibus ipsis oratores perhumniter se exceperisse significat, comperisseque Jacobum Cabanensem in omnibus fidei articulis Latino dogmati consentientem, excepto eo capite, quod sacramentum Confirmationis apud Armenos confertur a puro sacerdote, ab eodemque oleum, quo infirmi inungerentur, consecratur : demum illi servatiæ hactenus a Romana Ecclesia fidei formulam tradidisse.

« Joannes etc. Ossinio regi Armeniæ illustri.

« Fili charissime, venerabili fratre nostro Jacobo episcopo Cabanensi, et dilectis filiis nobilibus viris Stephano et Girardo militibus, ac Gregorio Trucimano ambassatoribus tuis et nuntiis a tua magnificentia pro arduis regni tui negotiis ad nos missis, nuper in curia nostra presentibus, nostro per nonnullos fuit instillatum auditum, quod Armeni, Christiani nominis titulo insigniti, a Romana Ecclesia matre tua, quæ caput est et magistra circa dogmata Catholicæ fidei et ritus Ecclesiasticos in aliquibus discrepabant. Propter quod nos, licet ad id facile nostræ non inclinaret credulitatis assensus; de tua tamen et tuorum salute solliciti, et ne tuam et illorum innocentiam cujusvis obloquii murmur obrueret, aut tui nominis gloriam impositio falsa mendaciter obumbraret; prædictos ambassatores tuos et nuntios ad nostram fecimus seorsum in camera convocari præsentiam, et adhibito per interpretem Gregorio memorato non in velamentis ænigmatum, sed in verbis explicitis et aptis recensimus, ut infra describitur, professionem fidei quam tenemus, et ritus Ecclesiasticos, quos servamus. Quam utique fidem præfatus episcopus, super hoc interrogatus a nobis, non sub involucre aut verborum ambagibus, sed clare ac pure fuit professus ibidem, idque te ac tuos asseruit corde firmiter credere, et ore simpliciter confiteri, quod tenet et docet Romana mater Ecclesia in hac parte.

9. « Porro circa Ecclesiasticorum observantiam rituum, in hoc tantum non quidem ex contemptu, sed ex quadam ignorantia et simplicitate Armenos discrepare subjunxit a nobis, quod eorum simplices sacerdotes Confirmationis conferunt sacramentum, quod apud nos soli conferre debent episcopi per manus impositionem, in fronte christum renatos. Ipsi etiam sacerdotes oleum, quod infirmorum dicitur, consecrant pro sacramento unctionis-Extremæ; cum tamen id apud nos ad episcopos solos spectet. Cæterum ne in his tuæ ac tuorum sinceritatis extollenda præconia celarentur, volumus quod ad Dei laudem et gloriam, tuæque sublimitatis extollentiam atque decus,

¹ Leand. l. III. Nich. Pius l. 1. de viris ill. Præd.

¹ Tom. I. Ep. secr. DCCCLXXXI.

idem episcopus in nostra et fratrum nostrorum præsentia præmissa omnia recenseret; quod et fecit prudenter et provide: dictamque nihilominus professionem a se factam nobis dedit in scriptis, ut in futurum conservaretur rei gestæ memoria, et ipsorum recens notitia posteris se offerret. Ut autem ipsius sinceritas et veritas fidei quam prædicta tenet Ecclesia, quamque nos firmiter credimus et simpliciter confitemur, et quam etiam prædictus episcopus patenter confessus est, asserent ipsum, ut Romana docet Ecclesia, le credere firmiter et tenere, fiat tam tibi, quam tuis omnibus manifesta; eam per præsentem plene proponimus, et exponimus evidenter.

10. « Credimus etenim sanctam Trinitatem Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, totamque deitatem coessentialem, consubstantialem, coæternam et coomnipotentem, unius voluntatis, potestatis et majestatis: Creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, et per quem omnia, in quo omnia quæ sunt in cælo et in terra, visibilia et invisibilia, corporalia et spiritualia. Credimus singulam quamque in sancta Trinitate personam unum verum Deum et perfectum.

« Credimus ipsum Filium Dei, Verbum Dei æternaliter natum de Patre, consubstantialem, coomnipotentem, et æqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu sancto ex Maria semper virgine cum anima rationali, duas habentem natiuitates, unam ex Patre æternam, alteram ex matre temporalem: Deum verum et hominem verum, proprium in utraque natura, atque perfectum, non adoptivum neque phantasmaticum, sed unum et unicum Filium Dei in duabus et ex duabus, divina scilicet et humana, naturis; sed in unius personæ singularitate impassibilem et immortalem divinitate: sed in humanitate pro nobis et salute nostra passum vera carnis passione, mortuum et sepultum, et descendisse ad inferos, ac tertia die resurrexisse a mortuis vera carnis resurrectione: die quadragesimo post resurrectionem cum carne in qua resurrexit, et anima ascendisse in cælum, et sedere ad dexteram Patris, inde venturum iudicare vivos et mortuos, et redditurum unicuique secundum opera sua, sive bona fuerint sive mala.

« Credimus etiam Spiritum sanctum, plenum et perfectum verumque Deum, ex Patre et Filio procedentem, coequalem et coessentialem et coomnipotentem et coæternum per omnia Patri et Filio.

« Credimus hanc sanctam Trinitatem non tres Deos, sed unum Deum omnipotentem, æternum, invisibilem et incommutabilem. Credimus sanctam Catholicam et Apostolicam unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur Baptisma, et vera omnium remissio peccatorum. Credimus etiam veram resurrectionem ejusdem carnis, quam nunc gesta mus, et vitam æternam. Credimus etiam novi

et veteris Testamenti, Legis, ac Prophetarum et Apostolorum unum esse auctorem Deum ac Dominum omnipotentem. Hæc est vera fides Catholica, et hanc super dictis articulis tenet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia.

« Sed et propter diversos errores, a quibusdam ex ignorantia et ab aliis ex malitia introductos, dicit et prædicat eos, qui post Baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos; sed per veram pœnitentiam suorum posse consequi veniam peccatorum. Quod si vere pœnitentes in charitate decesserint, antequam dignæ pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animas pœnis purgatorii post mortem purgari; et ad pœnas hujusmodi relevandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes et elemosynas, et alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverint secundum Ecclesiæ instituta. Illorum igitur animas, qui post sacrum Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post peccati contractam maculam, vel in suis manentes corporibus vel eidem exutæ, prout superius dictum est, sunt purgate, in cælum mox recipi: illorum autem animas, qui in mortali peccato, vel cum solo originali decesserint, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas, eadem sancta Romana Ecclesia credit et firmiter asseverat: et quod nihilominus in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem.

« Tenet etiam et docet eadem Romana Ecclesia, septem esse Ecclesiastica sacramenta. Unum scilicet Baptisma, de quo dictum est supra. Aliud est sacramentum Confirmationis, quod per manus impositionem episcopi conferunt, chrismando renatos. Aliud est Pœnitentia. Aliud est Eucharistia. Aliud est sacramentum Ordinis. Aliud est Matrimonium. Aliud est Extrema-Unctio, quæ secundum doctrinam B. Jacobi infirmantibus exhibetur. Sacramentum Eucharistiæ ex azymo conficit eadem Romana Ecclesia, tenens et docens, quod in ipso sacramento panis vere transubstantiatur in corpus et vinum in sanguinem Domini nostri Jesu Christi. De matrimonio tenet, quod nec unus vir simul plures uxores, nec una mulier simul habere permittitur plures viros: soluta vero lege matrimonii per mortem alterutrius conjugum, secundas et tertias et deinceps nuptias successive licitas esse dicit, si impedimentum canonicum ex causa alia non obsistat.

« Hæc est, fili, purissima, certissima, et solidissima orthodoxæ fidei et ritus Ecclesiastici veritas, Evangelicæ doctrinæ consona, a sanctis tradita Patribus, et Romanorum Pontificum in suis Synodis diffinitione firmata. Quod itaque ad hanc fidei veritatem zelo devotionis affeceris, quod ipsam devotus amplecteris, quod claræ memoriæ regis incliti patris tui laudabilia imitando vesti-

gia, ad ejus unitatem et observantiam cunctos sibi subditos exemplo laudandæ imitationis inducis, sciens cum Apolo, quod sicut unus est Deus, unumque Baptisma, sic cunctorum debet esse fidelium una fides; cedit evidenter ad animarum salutem et tui nominis gloriam et insuper ad tui stabilimentum principatus accedit. Quid enim puriori luce relucet in principe, quam fidei recte sinceritas et vera religio, quæ cum in luminis et vitæ dirigantur actorem, tenebras respuunt, nesciunt subjacere defectui, nec verentur occasum?

« Hæc profecto cunctis audientibus, qui spiritu Dei aguntur, gaudii et exultationis in Domino materiam subministrant: hæc Catholicos rei conscios in jubilo animos excitant. Sed cor nostrum lætitia eo indubie profusiori respergunt, quo celsitudinem tuam potiori charitate prosequimur, et ex officii debito ac paternæ charitatis inducto ad tuam tuorumque salutem ferventius anhelamus. Tu quoque, amantissime fili, ex iis habes vnde Domino Deo tuo in vocem exultationis et confessionis erumpas, exultes in eo, et fatearis humiliter tibi et tuis de immenso ipsius dono concessum inter perfidas nationes veræ fidei agnoscere veritatem, illamque devotis affectibus confiteri. Persta igitur, nosti enim quod perseverantiæ palma debetur: cumque præcepto legis cauda hostiæ in sacrificio jubeatur offerri, ille bene immolat, qui sacrificium boni operis usque ad finem perducit debitæ actionis.

41. « Ne vero circa sacramenta, vel ritus Ecclesiasticos inter nos et te ac tuos reliquæ dissonantiæ qualiscumque supersint, quæ tuis et illorum honori derogent et saluti; excellentiam tuam instanter requirimus et rogamus, obsecrantes eam per illum, cujus perfecta sunt opera, et quem tu creatura illius in tam placidi consummatione boni pro viribus imitari teneris, quatenus efficacem pro posse des opem et operam, quod totus clerus et populus regni tui ritum ipsius Romanæ Ecclesiæ circa sacramenta Confirmationis et Extremæ-unctionis observent: ut videlicet sacramentum ipsum Confirmationis, quod non legitur neque scitur ab Apostolorum tempore ab aliis quam ab ipsis fuisse peractum; quin potius in eorum actibus scribitur, quod ad confirmandum baptizatos in nomine Domini Jesu Christi Petrus et Joannes in Samaritaniam de Hierosolymis transmissi fuerunt; quod utique sacramentum post tempus illorum fuit solis pontificibus in eorundem Apostolorum locum succedentibus reservatum, nulli alii quam episcopi exhibere, nec aliqui ab aliis quam ab episcopis suscipere quoquo modo præsumant. Licet namque sacramentum ipsum non sit a fidelibus continendum, tutius tamen est illud sine periculo, quod necessitatem non habet, omittere quam si ab iis, a quibus illud conferri non licet, ex temeritate, quæ lege damnatur, non sine gravi periculo inaniter conferatur, cum umbra quædam

ostendatur, in opere, veritas autem non subeat in effectu ». Præcepisse quoque Innocentium¹ III, Gregorium² IX et Innocentium³ IV, ne Confirmationis sacramentum ab initialis tantum sacerdotio conferretur, vidimus; cum ad id rite conferendum episcopalis dignitas desideretur in conferente, ex potestate scilicet ordinaria: nam extraordinaria potest sacerdotem, si ea auctoritate a summo Ecclesiæ antistite instructus fuerit, sacramentum illud conferre ex sancti Gregorii exemplo ostensum est⁴. Pergunt Apostolica litteræ:

« Efficias etiam, quantum in te fuerit et procures, quod nullus deinceps nisi episcopus oleum sanctificet infirmorum, cum ul præfertur, ad solos spectet episcopos ipsius olei materiam consecrare ad inungendum infirmos. Si nempe, ut præmittitur, in fide fundati stabiles et immobiles in illa permanseritis tu et tui; si præfato ritui nostro vos conformare curabitis, ne dum opinionis vestræ custodes esse ac de bono nomine habere dicemini, sed et retributionis præmia, non sine laudis humanæ præconio et Apostolici favoris augmento.

« Nec omittimus, quod ipsa sacrosancta Romana Ecclesiæ, summum et plenum primatum et principatum super universam Catholicam Ecclesiam obtinens (quem se ab ipso Domino in B. Petro Apostolorum principe, seu vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit) sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic, et si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debet iudicio diffinire: ad quem potest gravatus quilibet in negotiis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus appellare: sed et in omnibus causis, ad examen Ecclesiasticum spectantibus, ad ipsius potestatem recurri iudicium: et eidem omnes Ecclesiæ sunt subjectæ, ipsarumque prælati et obedientiam et reverentiam sibi debent; apud quam sic potestatis plenitudo consistit, quod Ecclesiæ cæteras ad sollicitudinis partem admittit: quarum multas, et patriarchales præcipue, diversis privilegiis eadem Romana Ecclesiæ honoravit, sua tamen prærogativa tam in generalibus Conciliis quam in quibuscumque aliis semper salva, etc. » Subjicit episcopum Cabanensem his omnibus assensisse, ex quo se ad maximas Deo gratias agendas, qui Armenos suæ ita veræ fidei luce collustravit, ut circumjacentium nationum erroribus non involvantur, excitatum ait: certissima vero ipsum ac suos, si in ea fide ac Romanæ Ecclesiæ conjunctione constantes perstiterint, apud Deum præmia manere. « Dat. III kal. Maii ». Datæ sunt eodem argumento ad catholicos Armenorum cæterosque præsules ipsius auctoritati obnoxios litteræ⁵, in quibus

¹ Anal. tom. XI⁴, an. Chr. 1199, num. 63. — ² An. 1231, num. 29 et 30. — ³ An. 1254, num. 7. — ⁴ An. 1231, num. 30. —

⁵ Ep. DCCLXXXII.

præfatorum, quantum Christus mutuam inter suos amicorum conjunctionem commendavit, subjicit oratorem Ossinii regis episcopum Cabanensem professum esse fidei Catholicæ, quam Romana colit Ecclesiæ, formulam, quæ isdem sententiis ac verbis concepta est atque illa, quam Ossinio transmissam vidimus usque ad ea verba « ex causa alia non obsistat »; quibus alia de primatu annectit: « Nec omittimus », usque « semper salva »; tum hæc adjungit:

12. « Quæ omnia et singula præfatus episcopus in nostra et fratrum præsentia prædictorum spontaneè recognoscens et reverenter acceptans, vos et totum clerum et populum, antedictos eadem recognitione et acceptatione devote persistere affirmavit. Super quibus omnibus gaudemus in illo, qui mirabiliter ab æternis præferens lumina montibus, et cunctos in hunc mundum venientes illuminans, vestras et ipsorum cleri et populi mentes in prædictis veræ lucis radio illustravit: illi vitulum laborum exsolvimus, qui vos et eos in his tanta prosequutus est gratia, tanto prævehit beneficio, ut inter habitantes in regione umbræ mortis lux devotionis vestræ sic aperte claresceret, et velut lilium inter spinas salubriter emicaret. Hæc profecto Catholicos rei conscios in jubulum animos excitant: hæc cunctis audientibus, qui spiritu Dei aguntur, gaudii et exultationis in Domino materiam subministrant. Sed et vos, fratres, cæterique prælati regni prædicti specialiter habetis ex istis, unde in vocem exultationis et confessionis erumpatis Domino Deo vestro, exultetis in eo, et humiliter fateamini, prædictis clero et populo regimini vestro commissis, de immenso ipsius dono concessum inter perfidas nationes veræ fides agnoscere veritatem, illamque devotis affatibus confiteri

« Quia igitur spiritualis ille citharædus testatur in Psalmis, bonum pariter et jucundum existere fratres in unum, et unius moris in domo Domini habitare, ut demum in illa tribus Domini lactantes introeant; fraternitatem vestram monemus et hortamur attente, obsecrantes in Domino Jesu Christo, vobisque per Apostolica scripta mandantes, quatenus cogitatione recogitantes intenta, quod ad hoc prælatos Dominus in Ecclesia sua præfici voluit, ut exerceant in ea quæ soliti sint pastores; ad hoc in vincam suam illos operarios introduxit, ut suæ culturæ studio uberius illa constituantur in fructu; ad hoc illos in specula statuit, ut aliis lumine veritatis ostendant, nedum in fidei confessione prædictæ, et recognitione primatus Romanæ Ecclesiæ ac Ecclesiasticorum observantia rituum inconcussa soliditate sedulo persistatis, sed et in eorum immobili persistentia, subditos videlicet clerum et populum confirmetis, ut eis jugiter in confessione divini nominis adunatis, una sit fides mentium et pietas actionum, etc. Datum II kal. Maii ».

13. Nec Armeni modo, qui in Cilicia atque

Armenia agebant, Romanæ Ecclesiæ dogma sunt amplexi: verum alii etiam, qui a Saracenis suis pulsati sedibus in Taurica Chersoneso agebant, Caphensi episcopo Latino Romanæ Ecclesiæ nomine obsequium devovere: quibus id Pontifex gratulatus est. ipsosque instruxit, ut in divinis mysteriis substantia panis et vini integris speciebus cum Christi corpore et sanguine comminutaretur, et vino consecrando aqua modica affundenda esset ac divina ea re adumbrata mysteria aperuit¹.

« Venerabili fratri archiepiscopo Armenorum, et dilectis filiis presbyteris per Caphensem diocesim constitutis.

« Exultavit cor nostrum in Domino, multaque perfudit lætitia mentem nostram, noviter intellecto, quod lucis Creator omnipotens, vobiscum virtutem faciens, mentes vestras veræ lucis radiis illustravit: dum Catholicam fidem, quam veraciter tenet, fideliter docet et prædicat sacrosancta Romana mater Ecclesiæ, promisistis, juramento præstito, inviolabiliter observare; venerabili fratri nostro Hieronymo episcopo Caphensi Romani Pontificis et ipsius Ecclesiæ nomine obedientiam et reverentiam exhibentes humiliter et firmiter promittentes. Propter quod sinceris desideramus affectibus, et instantia multæ sollicitudinis excitamur, ut ejusdem Ecclesiæ salutifera documenta servantes, ejus observantias servetis fideliter, et præsertim in altaris ineffabili ac potissimo sacramento. Quanquam enim in sacramentis cæteris et per ipsa gratia conferatur sanctificans, in hoc tamen sacramento transubstantiatis pane in Christi corpus, et vino in sanguinem, sub speciebus utriusque, quæ remanent, continetur verè sacramentaliter totus Christus. Itaque nosse vos volumus nec latere, quod aquam misceri vino in salutaris calice tenet sancta Romana Ecclesiæ, prædicat, præcipit et observat; non falsis ad hoc fictionibus circumventa, sed divinis edocta verbis, et rationibus validis sancto afflante Spiritu, per quem gubernatur et regitur, communita. Hunc namque servando ritum, hoc sacramentum celebrans, Christo ipsum statuenti veraciter se conformat. Non enim credendum est Christus ipse, qui temperantiæ summæ cunctis se præbuit in exemplum, in die Cœnæ, qua hoc sacramentum instituit, vino puro, sed lymphato potius usus esse; Salomone prædicente in Christi persona discipulis pro hac die: *Venite, comedite panem meum; et bibite vinum, quod miscui vobis.*

« Vino etiam in hoc sacro mysterio aquam miscens, expresse commemorat mortem Christi, de cujus latere in cruce dormientis dira perfosso lancea non solum sanguis, sed cum ipso pariter aqua fluxit, Evangelista dicente Joanne, quod unus militum lancea latus ejus aperuit, et continue exivit sanguis et aqua. Apostolus etiam Paulus verba Christi de hac commemoratione recitans,

¹ An. 2. p. 1. Ep. chr. XXXVI.

dicit : Hoc facite in meam commemorationem : quotiescumque enim manducabitis panem hunc et calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis. Denique cum aqua vino apponitur, sacramenti fructus, qui est sumentes uniri Christo, clarius designatur ; per aquas enim figuratur populus in Scripturis, Angelo dicente beato Joanni in Apocalypsi : *Aquæ, quas vidisti, populi sunt* ; ut sic per hoc, quod vino aqua infunditur, Christianus sumens populus incorporari Christo vere intelligitur. Nec quemquam adversus prædicta movere debet, quod per aquam, quæ de Christi profluxit latere, designatur unda Baptismatis : aqua namque non solum sordes carnis abluunt et emundat ; verum etiam juncta vino reficit et confortat : ut sic aqua prædicta accepta per se Baptismum significet, permixta vero sanguinis sacramentum.

14. « Vos igitur, o dilecti frater et filii, juxta Isaïæ consilium attendentes ad Abraham patrem vestrum, Romanum videlicet Pontificem, et ad Saram quæ peperit vos, Romanam scilicet matrem Ecclesiam, quæ vos per Baptismum in Christo genuit, et alere ac complecti dulciter prompta est et parata suis uberibus et brachiis charitatis ; ejus legem devota mente suscipite, qua statuit, quod in hoc admirabili sacramento nec aqua sine vino, nec vinum absque aqua per ministrum aliquatenus offeratur. Hanc ergo servare legem universitatem vestram rogamus et hortamur in Domino, et obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, charitatisque vestre in virtute Dei precipimus et mandamus. Nam juxta Christi fidele promissum aqua hæc, quam ipse protulit de seipso, fons aquæ salientis in vitam æternam, ritum sacramenti prædictum observantibus vobis fiet ; dictaque mater Ecclesia fructus colliget uberes ex vestris actibus virtuosis. Datum Avenione V kal. Aprilis, anno secundo ».

15. *Gymnasia in Armenia instituta ad docendas Latinas litteras.* — Ne vero facile fidei puritas inter Armenos exsolesceret, Pontifex aperienda in Armenia gymnasia putavit, in quibus Armeni linguam Latinam discerent : quoque major interpretum copia foret, injuncta est ea Prædicatoribus provincia, ut simul ad Armenos erudiendos incumbere, quos regi Ossinio commendavit Joannes ¹, ut ipsis domicilia Ajacii quæ in Ciliciæ extrema ora maritima sita est, constitueret :

« Joannes, etc. clarissimo in Christo filio regi Armeniæ illustri.

« Quoniam Majestati divinæ, quæ nos gratis condidit, gratis redemit, gratis etiam ab omni mentis et corporis adversitate custodit, nihil offertur gratius, nihil acceptius exhibetur, quam si homo hominem ad vitam trahat, et divinæ gratiæ, sine qua salvi esse non possumus, fervidus cooperator existat ; proinde cum, doctore gentium at-

testante, fides sit ex auditu, auditus autem per verbum Dei, valde necessarium est, ut linguarum confusione, quam superbiorum hominum insolentia meruit, diversorum idiomatum peritia suppleat ; et defectum, quem culpa intulit, humanum studium prævia Dei bonitate depellat. Quis enim, licet eximie sanctitatis splendore fulgeat, licet lacteo eloquentiæ fonte decurrat, verbum Dei etiam benevolis atque devotis auribus utiliter proferat, quando vis verborum ab audientibus non percipitur, et audientis animus vocis barbariæ asperitate vexatur? Aut cuius unquam præstantissimi viri gratus poterit esse convictus, si sermo humanæ mentis interpres a convivente omnifariam fuerit alienus? ut enim verbis utamur Apostoli ¹ : *Si nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor barbarus : et qui loquitur, mihi barbarus* ; unde et Salvator noster ad præclaram confessionem sui nominis diversitatem gentium vocaturus, beatis Apostolis, ut linguis loquerentur omnium, potestatem tribuit, ut divinæ vocationis novitatem nova lingua promeret, et veritatem Christianæ fidei inauditiæ faciendiæ celebre miraculum confirmaret.

16. « Cupientes, igitur, ut ubilibet gentium, et præcipue in subiecto tibi regno divina nominis reverentia crescat, augeatur Christiana religio, et fides Catholica dilatetur ; in memorato regno multiplicare proponimus viros religione claros, devotione gratos et scientiæ decore venustos ; videlicet fratrem Raimundum Stephani Ordinis Prædicatorum, et quosdam alios suos socios, qui subjectum tibi populum verbo salutiferæ prædicationis instruant, sanctæ conversationis exemplo ad amorem patriæ celestis accendant, et Latini sermonis peritiam, functi præceptoris officio, gratis atque copiose diffundant. Nam etsi veneranda et prona devotioe colenda est illorum gloria, qui divino munere linguis variis Dei magnalia loquebantur ; laudanda nihilominus et prorsus imitanda illorum sedulitas, qui pro dilatazione Christianæ fidei interpretandi scientiam comparare in continuati laboris probitate nituntur ; et, si impossibile est, ut omnes gentes ad unius linguæ labium redeant : non impossibile, sed facile et perutile est, si, accedente magistro et non deficiente discipulo, interpretum multitudo succrescat, quorum suffragio ad tuas accedentes partes facile possint, ultro citroque mutuum ferendo atque referendo sermonem, conceptus mentis vicissim promere, nutrire pacem, socialem vitam ducere, et de impugnatione atque expugnatione inimicorum Christianæ fidei agere cautius liberiusque suscipias ; et nos, uno Salvatore nostrum, pro cuius amore longum atque laboriosam peregrinationem subeunt, in ipsis attendens, illos juxta regalem magnificentiam opportunis favoribus prosequi non desistas ; providendo celerius, ut certa loca in regno tuo, et

¹ An. 2. p. 1. Ep. cur. LXVII.

¹ I Cor. XIV.

præcipue in civitate Ajaçii prædictis Dei famulis assignantur, in quibus devotum et debitum servitium Deo reddere, confluentem plebem instruere, et Latini sermonis copiam valeant ministrare. Ad quod salubre exercitium juvenilis atque puerilis manus est per tuam diligentiam inducenda, ac etiam, si opus fuerit, compellenda : quoniam hæc ætas, varietates idionatum et facilius capit, et tenacius servat, et suavius atque efficacius promendo refundit. Datum Avinione VI idus Junii, anno secundo ».

17. *Regi Armeniæ concessæ prærogativæ.* — Porrexerat Ossinius rex atque regina Joanna, ex Sicula stirpe regia S. Ludovici confessoris episcopi neptis, supplices Pontifici preces, ut sacerdoti, quem ad exhomologesim excipiendam adhiberent, solvendorum omnium criminum, indulgentiæque in ancipiti mortis discrimine conferendæ auctoritatem traderet : quorum piis votis Joannes annuit. Aliis autem litteris Pontifex eidem Armeniæ reginæ commendavit ¹, ut virum honore amoreque prosequeretur, magnoque studio tueretur Catholicos. Cæterum contulere se Armenorum oratores ad Robertum Siciliae regem ², Philippum principem Tarentinum ³ ac Philippum Francorum regem ⁴ ut ipsos ad sacram in Asiam expeditionem concitarent. De quibus Ossinio rescripsit Pontifex ⁵ Philippum regem Belgico bello implicatum ; sed strenuum ducem cum leclissimis copiis ipsi in auxilium submissum iri : cum vero ea discordia, quæ Ossinio ipsi cum Henrico Cypri rege intercedebat, magnam rei Christianæ perniciem afferat, legatum Apostolicum ad conciliandam inter eos pacem transmissurum.

Exercebat etiam Cypri rex alias cum Genuensibus inimicitias, quæ in bellum atrox erupissent, nisi Pontificia sollicitudo eas sedare studisset. Quo argumento extant tum ad Genuenses ⁶, ne adversus Cyprum classis immitterent ; tum ad Henricum regem ⁷, ut bello injuriisque inferendis abstineret ; tum de pace inter eos agitari cepta plures litteræ. Exagitabat etiam tunc Cyprius rex Tyrî regulum sororium, quem Pontifex erigere ad constantiam studuit ⁸ ; auditasque illius querelas, hisce verbis significat : « Audivimus oppressiones atque molestias in tuis et liberorum tuorum bonis et juribus, quibus per charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Cypri sororium tuum affici diceris ; a quo quidem propter affinitatis vinculum expectare potius conjectura probabili debuissis impendium gratiæ et favoris ». Hactenus de Asiaticis rebus, quæ si dissidit non carebant, Europææ non minus eodem malo fluctuabant. Utque a Belgico bello, de quo paulo superius, ut rebus Orientalibus exitiali illata mentio est, inchoemus.

18. *Discordias inter Robertum Flandriæ comitem, Philippum Francorum regem Belgasque componere studens Joannes, ad sanctam expeditionem eos adducere conatur.* — Recruduit inter Philippum Francorum regem ac Robertum comitem Flandriæ fœderatosque populos vetus discordia, ad quam extinguendam missi internuntii Petrus e Palude Ordinis Prædicatorum, ac Stephanus e Neiraco et Guillelmus e Gandavo Minoritæ : tum exciti ad Sedem Apostolicam Philippi regis ac Roberti Belgarumque oratores pro exigenda hinc inde ad pacis leges servandas cautione, ac post ancipites tractatus Belgæ ducentorum milium librarum multam, si a fœdere resiliunt, admisere, et Insulam, Duacum, et Berthuniam regi traditum iri, neque Curtracum novis operibus firmandum, sacramento spondere. Regiis vero oratoribus Philippi nomine varia cautionum genera offerentibus, eaque Belgis respicientibus, Pontifex adductis in consilium non cardinalibus modo, verum aliis rerum peritia viris conspicuis, hoc consilium dedit, quod Francorum regi subjectis verbis significavit ¹ :

19. « Consulimus, et consulendo diximus, quod tu semel dumtaxat per certam personam, ad hoc a te deputandam, in animam tuam jures, quod tu dictas conventiones inviolabiliter observabis, per te vel alium non venturus aut facturus aliquid contra eas, vel aliquam earumdem : et pro observatione hujusmodi tu obliges bona tua præsentia et futura. Singuli etiam successores tui in regno semel dumtaxat juramentum hujusmodi (facient) per te et successores prædictos in forma præscripta (faciendum), quoad comites Flandriæ ad homagium et fidelitatem recipiuntur, in crastino videlicet postquam hujusmodi homagium et fidelitatem comites ipsi præstiterint, et conventiones servare juraverint antedictas ; curabis etiam tu bona fide absque fraude aliqua, quantum poteris, quod frater et patru et consanguinei tui de Valesio et de Borbonio, comes S. Pauli, ac pares Franciæ conventiones ipsas, quantum in eis fuerit, observare promittant ; et quod tibi, si contra conventiones ipsas vel aliquam ex eis faceres aut venires, per se vel alium in hoc assistere aut te juvare minime teneantur. Ubi tamen Flandrenses ipsi de facto conventiones ipsas vel earum aliquam infringent, aut contra te guerram fortasse moverent, tunc prænominati omnes et singuli a dictis promissionibus sint liberi et immunes ». Exposuit eadem Pontifex ² non Roberto comiti modo, verum etiam Eduardo Anglorum, Alfonso Castellæ, Jacobo Aragonum, Dionysio Lusitanæ, et Sancio Balearium regibus : cum omnes eam discordiam conciliari cuperent.

Respuere Belgæ Pontificum consilium ; qua de re Joannes gravissime questus est : « Non

¹ An. 2. p. 1. Ep. dxxxvii. — ² Tom. 1. Ep. secr. dxxxvii. — ³ Ibid. Ep. secr. dxxxviii. — ⁴ Ep. xxxvi. — ⁵ Ibid. — ⁶ Ibid. Ep. secr. dclxxxviii, dclxxxix, dccxciv. — ⁷ Ibid. Ep. dclxxxvii, dccxcv. — ⁸ Ibid. Ep. dlh.

¹ Tom. II. Ep. secr. lxxxiv. — ² Ibid. Ep. secr. lxxx, lxxxii, lxxxiii, lxxxiv, lxxxv, c, ci, ch, chii, civ.

sufficimus, inquit, mirari, quod pax tam fructuosa Flandrensis ipsis penitentibus adeo differatur. Occulta tamen divina judicia novimus, hunc enim indurare novit in sua malitia, hunc vero ad misericordiam revocare juxta suæ beneplacitum voluntatis. Cæterum vocatus in crimen est Petrus Paludanus (1) scientia et auctoritate florentissimus Dominicanæ familiae alumnus, nonnulla verba effudisse temere, ob quæ Robertus ac populi ad pacis monita obduruissent: ex quo Philippus Francorum rex cum in eundem Petrum graves iras concepisset, Pontifex mulcere ipsum studuit¹, significavitque si quæ ille laxasset verba, ea non ex consilio, sed ex imprudentia ipsi excidisse, ac iurejurando id confirmasse. At si Petrus e Palude nimio in Flandros studio Philippi incurrit odia, non minus duo Minoritæ, qui Robertum ad pacem fleeteri nitebantur, Roberti iras in se concitarent²: quem Pontifex ad concordiam gravissimis litteris revocare studuit³, atque objecit quanta rei Christianæ mala sua pertinacia intulisset: inclinanteque jam in senium ætate, non funestum bellum cogitandum, sed divinam ipsi misericordiam optimis operibus conciliandam.

21. Joannes, etc. Roberto comiti Flandriæ.

« Ecce nosti, cum sit longe lateque notorium, quod ex indevotione, lapsu et rebellionis strepitu, in comitatu Flandriæ contra claræ memoriæ Philippum regem Francorum ab olim ex adipe iniquitatis exorto, et per te cæterosque Flamingos contra recolendæ memoriæ Ludovicum, et charissimum in Christo filium nostrum Philippum Francorum et Navarra reges illustres, præfati regis Philippi filios et hæredes, in culpam continuato,

diutius multa pervenerunt mundo flagitia, et dissidia dispendiosa guerrarum, quæ animarum pericula, corporum strages, facultatum lapsus et destructiones innumeræ induxerunt. Et infra: « Considera ergo, illi, considera, quod cum in his et illis tui offenderis Redemptorem, qui pro te promisit bene voluntatis hominibus; quique dominis non tantum bonis et modestis, sed etiam discipulis obedire præcepit; nunc saltem in vite vespera constitutus, tibi delicta corrigere, et a via mala pedem tuum cohibere salubriter ac Domini faciem in confessione oris et satisfactione operis prævenire teneris. Considera quod Rex ipse pacificus, cujus in pace factus est locus, corda seditiosa non incolit, nec in opere peccatis subdito requiescit. Considera brevitatem vite tue cum jam senilem perveneris ad ætatem, et omne quod antiquatur et senescit prope interitum esse constet, et recogitans in amaritudine dies tuos, tui tandem incipias misereri, initurus pacis optandæ consilia et quæ tuo accepta Creatori putaveris impleturos, ut securus iudicem videas, quem Redemptorem expectas. Considera et quanta poterit posteritati tue imminere discrimina, si eam relinquis turbibus odiorum et guerrarum fluctibus involutam, etc. Dat. Avin. III kal. Maii ».

22. Proposuit etiam et ac Belgis fœderatis albis litteris Joannes¹, ut reges Francorum a bello sacro distraxissent: crevisse interim animis soldanum Babylonium, pessum isse rem Christianam, tantique exitii et aliorum malorum, quæ emergent, ut conficerent pacem, causam in ipsos derivatum iri.

« Joannes, etc. nobili viro Roberto comiti, et communitatibus civitatum et communitatum Flan-

¹ Tom. I. Ep. ser. dc. — ² Meyer. Hist. Fland. in Robert. Bolh. — ³ Tom. II. Ep. ser. xciv.

¹ Tom. II. Ep. ser. lxxxv.

(1) In his que in tractanda inter Gallos Belgasque pace a legatis Apostolicis hoc anno gesta sunt pro plus aliqui dogmatum in annalista nostro desiderantur. Igitur qui primi omnium venerunt a Pontifice missi, non quidem Petrus Paludanus cum Minoritis duobus assignandi sunt cum eodem annalista; sed minus illud prius demandatum suspicor Raynardo archiepiscopo Bituricensi, et Borengario Lanora Ordinis Prædicatorum Magistro. Hos enim nuntios suos ad Belgas deputavit Joannes litteris datis III kal. Maii, ut ex annalista tom. 23, ex interrogatione tertium in causa F. Petri Paludani coram Pontifice agitata, de qua supra Acta publica ante Blduzum Miscell. tom. 1, pag. 155, constat F. Petrum cum sociis die xii mensis Maii adque Belgicam legationem egisset. Quin et continuator Nangii legationem illam Petri de Palude secundam statuit eorum quæ papa misit; ita enim scribit: « Papa iterum alios multos dirigit ad Flamingos, scilicet magistrum Petrum Paludanum, et duos fratres Minores ». Sed et idem continuator Nanzii legationem archiepiscopi Bituricensis cum magistro Ordinis Prædicatorum in precedentem annum arcccxxvii refert, quod veritati coherere videtur. Cum enim archiepiscopus cum socio deputati fuerit legit litteris a Pontifice datis III kal. Maii, et Maii die vi, Petrus de Palude cum sociis legatione illa fangeretur, ut ex Actis mex laudatis constat, vel brevem, vel nullam archiepiscopi legationem exituisse oporteret, si ambo ad eundem annum pertinerent. Igitur turbatum Regesti Pontificiarum litterarum ordinem suspicor; et litteras de legatione Belgicæ archiepiscopi ad Regestum sup. moris anni pertinere rei dubito. Quibus restituis, ita rem totam digero. Superiori anno Pontifex per legatos suos archiepiscopum Barreucensem, et Borengarium Lanora pacem conciliare frustra conatus, misit hoc anno novos legatos Petrum de Palude cum socio. Venisse vero illos in Galliam primum, deinde ad Belgas per-xviii³, Aprili, quantum ex conjectura assequor, mense, ex Actis supra laudatis et no. IX ipsi enim constat in Belgio fuisse legatos die vi Maii cum antea Lubice cum rege de pace tractassent. In Belgio vero agenti Petro F. Paludano illi exitum quo excusare a crimine defectionis Belgas videbatur, cum nullo erant et illos tueri dixisset, si quævis se causam habere huius inferendi consentiret. Adjecto ad advendos ab omni culpa fore si consulis theodorus et jurisperitis iusti sui illis approbarent. Demum ea quæ a Pontifice omnino præstabit de pace componenda admodum esse poterant, non vero commoverent, tunc non dixit; quare si illam neglexerit, non si tunc de supra promissis se fore metuere. Cum autem in eorum monito permissa sit, Petrus vero agens, iustum bellum mori in Belgas Philippum pro concione dixisse accusatum. Earum res illi per exitum, nec Pontifex amisi, qui actum Petrum cum sociis ad se accepit, ut de re tota inquireret. Institutum tunc iudicium in Belgum cum prima Julii huius anni, auditu socii legationis, qui eas desessent que adoptati. Auditis et Petrus qui ita tueri suum ex usavit, ut imputaretur per am ex desesse facturæ, que indetate v. luisset. Cum vero prius affirmasset nihil se gestum vel dictum ea mente, ut Belgæ in d. locutione persisterent, impune dimissis videtur. Interrogationis huius Acta in publicis Tabulis relata a Lazaro ubi supra vulgata sunt. Vix in tunc legationem advenit Bernardus Gaudois ex Ordine Prædicatorum, qui deinde ad insulas Ludovenses actus fuit et Bernardus a Torre Annona quos a Pontifice destinatos ad conventum Compendiensem in Octavis Assumptionis B. M. V., ubi de pace tractandum fuerit, esset contentor Nangii qui addit Belgas fidei a se data de sistendo se conventui defuisse. Extracta res fuit in biennium, prout in Nota ad sequentem annum demonstrabo.

dræ. spiritum cogitandi que recta sunt et agendi ; superbaque non sapere, sed humilibus consentire.

« Ex abyssis, et imperceptibili divini iudicii altitudine retrolapsis temporibus super sortem justorum virga pertransit peccatorum, et in diversis jam regionibus infideles, fidelibus prævalentes, occipitis et demolitis castris, civitatibus, viris et mulieribus captivatis, loca divino quondam cultui mancipata nunc gentes obtinent, que nomen Domini non noverunt. Inter que Terræ-Sanctæ captivitatē et miseriam, quam soldani Babylonie oppressit rabies, amplius deploramus. Verum licet a charis suis sola sedens civitas sancta, olim plena populo, facta quasi vidua tunc domina gentium, princeps provinciarum destituta subsidio, et humano carere auxilio crederetur : ille tamen, qui eam suo sanguine consecravit, multisque prævenit honoribus, et ex insperato sæpius præcisit visitavit temporibus, ac crebris recuperavit miraculis, cujus manus nequaquam abbreviata existit, in Concilio Viennæ novissime celebrato clarissimæ memoriæ Philippum Franciæ et Ludovicum ejus filium Navarræ reges, charissimosque filios nostros Carolum Valesii et Ludovicum Ebrouensem dicti Philippi fratres, necnon et Alfonsum (Philippum) Pictaviæ, et Carolum Marchiæ ejusdem filios comites ad dictæ Terræ-Sanctæ recuperationem adeo piæ devotionis affectibus divina gratia animavit, quod propter Christum abnegantes semetipsos, terrena regna, mundanos honores, uxores, liberos et sæcularia desideria continententes, ad crucis assumptionem et passagii, infra septennium per eos faciendi, prosecutionem se in dicto Concilio obligarunt, dictamque crucem una cum charissimo filio nostro Eduardo rege Anglorum illustri, et innumera baronum, procerum, nobilium ac populi multitudine postmodum Parisiis de manu dilecti filii nostri Nicolai tit. S. Eusebii presbyteri card. per bonæ mem. Cælestinum V (Clementem), prædecessorem nostrum ad hoc specialiter destinati, in Francia solemniter receperunt.

« Porro cum se ad dicti passagii prosecutionem parere disponent, humani generis inimicus, pacis renulcus, rancorum, odiorum et discordiarum seminator in eordibus impiorum, a quibus pacis bonum, quod bona continet immensa, tollitur ». Et infra ; « vos ad seditiosas guerrarum commotiones contradictum regem Philippum maligno ænato perduxit, etc. » Proponit ingentia mala, quæ ex eo bello in rem Christianam redundent, et que bona pax allatura esset.

23. Neque oratoribus modo Belgarum denuntiavit Joannes, se Francorum regis causam cum Ecclesiæ et fidei causa conjunctam suscepturum ; verum etiam Roberto comiti¹ ac fœderatis populis eas minas incussit², ut ipsos ad concordiam infringeret : ac nuntiis Apostolicis Petro Paludano,

Stephano, et Guillelmo partes dedit³, ut Belgas censurarum terrore ad officium adducerent. Sed cum parum auctoritate, vel peritia valuisent, Pontifex alios nuntios, nimirum Rainaudum archiepiscop. Baticensem et Berengium e Laudora Ordinis Prædicatorum magistrum, qui postea archiepiscopatu Compostellano donatus est, III kal. Maii a Belgas legavit⁴.

Præfractionem se ad jussa Apostolica prætulit Robertus comes⁵, atque ideo sacrarum justitiam Belgio iudictum est : cumque ille Ecclesiæ severitatis vim divinis mysteriis celebrari jussis eluderet, Joannes graviorum illi pœnarum terrorem incussit⁶ : demum ejus pertinaciam fregit, ut inducias imperatas admitteret⁷ : cumque de loco ac tempore ad pacem agendam conventum esset, Bernardum Guidonis censore sacre fidei in Galliis Ordinis Prædicatorum ac Bertrandum e Turre Minoritam, gesta anno superiori apud Insu-bres legatione celebres, XIV kal. Oct. creavit⁸ Joannes Apostolicos nuntios, ut adversas partes saluberrimis monitis ad pacem percellerent. Tum hæc graviter de Roberto comite horum bellorum face conquestus⁹ : « Ne inveniat, inquit, patientia divinæ longanimitatis abuti, quæ ipsum ad penitentiam de commissis debet adducere ; ne iram in die iræ sibi finaliter thesaurizet : verendum etenim est, ne ipsum Deum huc usque longanimum, cui impedimenta succursus prædicti non leviter, ut creditur, displicent ; acerrimum cum in brevi ira ejus exarserit, juste probet ultorem, etc. Dat. XV kal. Octobris anno III ».

24. Nec solum in regem Francorum bellum gesserat Robertus, sed etiam Joannem fratrem Namurci comitem insectabatur ob servatam sacramenti, Clemente V sedente, nuncupati religionem, quem Pontifex a fratre opprimendo sibi temperare jussit : tum publico edicto Joannem ipsum nulla ob non secutas in eo bello Roberti fratris partes notandum infamia, sed laude dignissimum esse pronuntiavit⁸ :

« Dilecto filio nobili viro comiti Flandriæ, salutem.

« Sedes Apostolica pia cunctorum mater fidelium et magistra, ingentem sumens de illorum tranquillo statu letitiam, actus eorum, quos prospicit fore pacificos, laudis offert condignæ præconiis, nec desinit illos clypeo defensionis opportune protegere, quibus pro religione fidei date, seu juramenti præstiti inviolabiliter observanda, temporalia prospicit pericula imminere. Sane dilecti filii nobilis viri Joannis de Flandria comitis Namurensis Leodiensis diocesis fratris tui oblata nobis petito continebat, quod dudum ipse pacem inter claræ memoriæ Philippum regem Franciæ et te concordatam, et per felices recordationis

¹ Ep. LXXIII. — ² Ep. LXXIX et CXXIII. — ³ Ep. XCV. — ⁴ Ibid. — ⁵ Ep. CXXVI, CXXII. — ⁶ Tom. I. Ep. sec. DCXXII. — ⁷ Ibid. Ep. CVII. — ⁸ An. 2. p. 2. Ep. com. CCXXII.

¹ Ep. sec. LXXIV. — ² Ep. LXXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII.

Clementem papam V prædecessorem nostrum auctoritate Apostolica confirmatam, variisque pœnis et sententiis roboratam, omnesque et singulos articulos contentos in ea ad requisitionem et instantiam tuam juravit tenere firmiter et servare, seque ac hæredes et posteros sub gravibus pœnis ad ejusdem pacis observantiam obligavit: quodque postmodum, incensore malorum hoste humani generis procurante, inter regem prædictum et te discordia suscitata, idem Joannes requisitus a rege præfato ut juxta dictum juramentum per eum præstitum pacem hujusmodi observaret, et faceret observari, nolens reatum perjurii nec pœnas ac sententias in violatores pacis hujusmodi per dictum prædecessorem prolatas incurrere, sed acquiescens in hac parte requisitionibus dicti regis, tibi in hujusmodi guerra contra dictum regem non adstitit; sed quantum in eo fuit pacem et juramentum hujusmodi inviolabiliter observavit, quantum idem Joannes in omnibus, que violationem pacis et juramenti hujusmodi non contigerint, paratus fuerit et existat tibi tanquam homo tuus ligus et fœdalis devote intendere, ut tenetur, et fideliter obedire; verum tu propter hoc contra dictum Joannem fratrem tuum commotus indebite graviter exististi, et etiam conturbatus, non attendens quantum infamiæ labem, quantumque propria salutis dispendium et animæ periculum incurrisset, si tuo in dicta guerra favendo proposito se ejusdem reato perjurii ac prædictis pœnis et sententiis damniabiliter involvisset: propter quod dictus Joannes nobis humiliter supplicavit, ne si deinceps (quod absit) casus similes movendæ guerræ inter regem Franciæ, qui est pro tempore, et te eventiant, dictumque Joannem utrinque inter pericula constitutum, quod tutius est pro animæ suæ profectu contingat eligere, ac tuam propter hoc indignationem incurrere, in rebus temporariis subire possit indebita detrimenta, providere sibi super hoc de opportuno remedio dignemur.

« Ne igitur unde præfatus nobilis apud Deum retributionis æternæ præmium, et apud homines præconia laudis condigna promeruit, inde (quod absit) indebitam præferat læsionem; auctoritate Apostolica, si præmissis veritas suffragatur, tenore præsentium declaramus, et ad notitiam tuam deducimus, quod idem nobilis laudabiliter egit, non assistendo in dicta guerra tibi, sed dictam pacem per dictam Sedem Apostolicam confirmatam, gravibusque pœnis sententiisque vallatam, et juramentum per eum super hoc præstitum inviolabiliter observando; et quantum in eo fuit faciendo per alios observari: quodque laudabiliter agit in posterum, si per se ac hæredes et posteros suos similibus eventibus pacem et juramentum hujusmodi observando transgressionis ipsorum reatum ac poenarum et sententiarum hujusmodi incursionem studuerit evitare; tibi et hominibus tuis tenore præsentium nihilominus districtus injungentes, ut cum ad Apostolatus nostrum spectet

officium pacem et juramentum hujusmodi juxta ordinationem prædecessoris ejusdem facere observari, quod dictum nobilem in persona sua et heredum suorum, et super locis et terris eidem nobili ejusque hæredibus donatis et concessis in comitatu tuo Flandriæ et extra per quondam Guidonem comitem Flandriæ communem patrem vestrum per te vel alium seu alios nullatenus inquietes, sed ipsum et hæredes suos dictorum locorum et terrarum permittas pacifica possessione gaudere. Dat. Avin. II kal. Aprilis anno secundo ».

Ad luendam etiam ejusdem Namurcensis comitis dignitatem, atque ab omni infamiæ libe vindicandam ob desertis in eo bello fratris sui Roberti partes, cum illius bona ab invasorum manibus cripienda Pontifex ad universos provinciarum præfectos, duces, comites, aliosque nobilitate, opibus, auctoritate vel armorum laude florentes scripsit¹ illum in ea re servata dati jurisjurandi religione, præclare se gessisse, neque ob id ulla pœna aut censuræ nota dignam; imo ut apud Deum summum sibi gloriæ decus pepererat, ita apud homines commendationem promeruisse.

Ut poro jura regia adversus principum coalitiones defendenda suscepit Pontifex, ita Philippum regem, ne juxta Ecclesiasticum violaret, gravissimis litteris dehortatus est²: « A clare, inquit, magnitudinis tuæ statu iniquum compendium absit, quod pro alicujus inique suggestionis applausu in his regalibus declinet intento, ut pro modico caduceæ temporalitatis augmento jurisdictionis seu jura Ecclesiastica minuantur: absit ut Rex æternus, qui in Ecclesiis et juribus Ecclesiasticis honoratur, quique cunctis regibus dat regnare, per te, quem in regali solio collocavit, in suorum usurpatione jurium offendatur ». Ipsum etiam pluribus aliis litteris³ ad privilegia a S. Ludovico abavo Ecclesiæ Gallicanæ concessa instauranda⁴, ad catumias aulicorum reprimendas⁵, regium decus servandum, divinum cultum tuendum, et colendam pietatem excitavit; vertitque magno regiæ dignitatis probro, si cum divina peragerentur mysteria, animum in preces ardentissimas non effunderet, sed in verba inania laxaret.

25. *Mons Pessulanus Sedi Apostolicæ clientele nomine addictus.* — Contendere a Pontifice Montispezzulani cives, ut vetera ab Innocentio III, Honorio III et Gregorio IX ipsis concessa privilegia, quibus patrocinio Sedis Apostolicæ addicti fuerant, et clientela nomine duas auri marcas fisco Pontificio inferre jussi, redintegraret. Quorum votis annuit Joannes, renovato Gregoriano Rescripto, cujus pars hæc potissima est: « Cum Ecclesiam Romanam filiali reverentia venerantes, ejus vos beneplacitis, tanquam filii benedictionis et gratiæ, laudabiliter exponatis; nos vestris suppli-

¹ Post. Gall. Ep. MCCXXI. — ² Tom. I, Ep. secr. LVI. — ³ Tom. I, Ep. secr. CLXIX, et Tom. II, Ep. secr. CLXII. — ⁴ Tom. I, Ep. secr. DLCCII. — ⁵ Ibid. Ep. secr. DLXXXV.

cationibus annuentes, ad exemplar felicitis memorie Innocentii et Honorii prædecessorum nostrorum, personas vestras et villam Montispressulani eum consulatu et aliis omnibus, quæ in presentiarum rationabiliter possidetis, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti patrocinio communitus. Ad perpetuum autem devotionis iudicium duas marchas auri, centum massamulinis computandis pro marcha, quas Sedi Apostolicæ obtulistis, nobis et successoribus nostris singulis annis in festo Resurrectionis Dominice persolvatis. His Gregorii litteris subiecit Joannes: « Licet adjectione plenitudo non egeat, ut tamen nostra erga vos benignitas clareat, vestris supplicationibus inclinati, præscriptas litteras, et quæ per ipsos prædecessores nostros acta sunt in præmissis, rata gerimus, etc. Dat. Avinionæ IV non. Novembris, anno III ».

26. *Academice Parisiensis et aliarum dignitas aucta.* — Neque hoc loco prætereundum videtur, Joannem ad restituendam pristinum splendorem Parisiensem Academiam data jam ante episcopo Parisiensi imperia repetivisse¹, jussisseque auctorum prælectiones ad normam optimam revocari²; tum singularis suæ in eam Academiam, in qua scientiarum latices hauserat, benevolentie causas retentens, monuit Academicos professores, ut summa cura ac diligentia caverent, ne peregrinum aliquid in scientias inducerent: « Ne, inquit, unde veritatis derivari consuevit, irriguum, remotissimas eliam irrigans nationes inde scaturire, quod absit, videantur errores, salubrem Apostoli doctrinam secuti suggerimus; ut non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem unusquisque conetur: nullus in verborum novitatibus aut nimie curiositatis egressu se occupet, ut doctior videatur; sed juxta sapientis eloquium quivis suæ prudentie modum ponat; sicque comedat ex melle invento quod sufficit, ne illud evomat satiatus ». Quo vero allicerentur plures ad eam Academiam, ut scientiis expolirentur, adendum præmiorum spe, quæ illorum scientiæ proposita forent, patriarchas, archiepiscopos et episcopos est adhortatus³, ut eos, qui in Academia Parisiensi litteris excellit essent, in conferendis sacerdotiis cæteris præferrent; ex eo enim delecto et illius Academicæ dignitatem obsolescere, et Ecclesias pastoribus scientiarum ornamentis instructis carere: « Ipsa, inquit, Universitas, quæ multos habuit filios, nunc infirmata est; tanquam Rachel plorat, fere filiis destituta; gemit deserta vinea Domini sabbaoth, pulchros habens palmites, quos Ecclesiarum prælati respicere dedignantur: debita namque virtutibus præmia non impendant, honorem sapientiæ non tribuunt; sed potius Sion ex sanguinibus edificare contendunt; et quod delestabilis iudicamus, nonnulli Ecclesie principes diligent mu-

nera, et abjectis hujusmodi desertæ filiis, obsequiorum licitorum vel illicitorum retributiones sequuntur, unde ipsa Universitas miserabiliter ac lamentabiliter deficere cogitur, nisi per vos cæterosque Ecclesiarum prælatos relevetur, etc. » Ad restituendam pariter pristinae dignitati Academiam Aurelianensem incubuit Joannes, quam provinciam in Rainardum archiepiscopum Bituricensem contulit⁴, ac Philippum, ut studium regium in ea re explicaret, est hortatus⁵. Confirmata etiam ab eodem Pontifice Perusina in Italia⁶, constituta Cantabrigiana⁷ in Anglia Academia, quam postremam Eduardi regis precibus excitasse, ac privilegiis amplissimis exornasse, datæ ad Cantabrigiam gymnasii professores ostendunt litteræ: « Apostolica, inquit, auctoritate statuimus, ut in prædicto loco Cantabrigiæ sit de cætero studium generale, illudque ibidem vigeat perpetuis futuris temporibus in qualibet facultate; volentes auctoritate prædicta, et etiam decernentes, quod collegium magistrorum et scholarium ejusdem studii Universitas sit censenda, et omnibus iuribus gaudeat, quibus gaudere potest et debet qualibet Universitas legitime ordinata, etc. Dat. Avinion. V id. Junii an. secundo ».

27. *Ab Eduardo rege Angliæ partu victoria in Robertum Brusium, unde litteræ gratulatoriæ Joannis.* — Eluserat hactenus Apostolicam sollicitudinem Scotos inter et Anglos odiorum pertinacia, ad quam infringendam Joannes Pontificia auctoritate, mutamque pacem facilius adducendam inducias indixit⁸. Sed Robertum eas violasse colligitur, cum Pontifex provinciam Gaucelino et Lucæ cardinalibus, ut Robertum Brusium Ecclesiastica execratione defigerent, imposuit⁹; functoque officio cardinales ex Walsinghamo constat⁷: tradit enim Pontificia auctoritate Robertum in Angliam et Scotia solemniter ritu sacris deplutum. Nec Robertum modo, verum etiam ipsius fratrem, qui Hiberniam occuparat, censuris irretitum docent Pontificiæ litteræ⁸. Nec vana in Hiberniam invadentes Ecclesiastica fulmina cecidere, cum hoc ipso anno cruentissimo prælio obruti sint⁹. Factionis princeps Eduardus erat Roberti Brusii frater, cujus exemplo Hibernicam coronam, ut ille Scoticam, corripuerat. Qui in prælio captus gestati diadematis pœnas infelicis victimæ instar capite luit. Accepto victoriae nuntio exeunte anno, Joannes papa Eduardum est adhortatus¹⁰, ut illius gloriam Deo referret; nec fastu insolesceret, sed potius divinam majestatem majori demissione prosequeretur.

« Sane, inquit, liberationem regni Angliæ iniitiam in virorum sceleratorum occubitu speramus in nomine Domini feliciter consummari,

¹ Tom. II. Ep. CLVII. — ² Ibid. Ep. CLVI. — ³ Ibid. Ep. sect. CLV.

⁴ Tom. II. Ep. XLIII. — ⁵ Tom. I. Ep. sect. DCCLVII. — ⁶ An. 4. p. 2. Ep. com. MDXC. — ⁷ Ibid. Ep. com. MDCCLXX. — ⁸ Tom. I. Ep. sect. DXX. — ⁹ Ibid. Ep. DLXVIII. — ¹⁰ Walsing. Hist. Ang. — ¹¹ Tom. I. Ep. sect. DCCLX. — ¹² Wals. ubi sup. — ¹³ Tom. I. Ep. sect. DCCLVI.

si tu te conspectui Regis regum humiliter : si non tibi, sed divino nomini soli debitam adscribas gloriam : si tecum pugnante Dominum in ejus Ecclesiis et ministris nequam impugnes. Dat. Avinione XII kal. Januarii ». De parte eodem victoria extant alie gratulatione ad eundem regem¹, tum ad Joannem Wintoniensem episcopum² et Thomam comitem Lancastrie date³, ut regem ad beneficium referendum divino Numini erudiant.

28. Retulit eam victoriam Eduardus, cum jam ante propensiore studio pietati se addidisset : quae de re ipsi gratulatus erat Pontifex⁴, monueratque ne jus Ecclesiasticum violaret.

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Exultavit cor nostrum in Domino, tuorum, fili charissime, nuntiorum et multorum aliorum fide digna relatione percepto, quod mulatus in virum alterum, mane surgens et divinis primitus vacans obsequiis, ad ea, quae virum decent et principi congruunt, intendis sedulo; personæ tuæ et domui regiae statuens ordinem congruum, quo studes rescicare superflua, et supplere provide diminuta, justitiam abundantius solito ministrare subditis, et a multis Ecclesiarum gravaminibus abstinere. Prefecto, fili, hæc mutatio est non homini, sed Excelsi dexteræ ascribenda. Pro hac habes illi, per quem datur regnare principibus, et a quo cuncta bona procedunt, humiliato spiritu gratias agere, ac continuatione talium operum residua vitæ tuæ tempora devovere. Porro, fili, unum tibi arbitramur præter præmissa necessarium admodum, circa quod nihil reformatum audivimus; sed potius, quod dolentes referimus, deformatum. Quid illud sit quaeres? Illud utique, quod in regno tuo sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri tuæ, quæ tuos gessit progenit res in charitatis visceribus, quibusque in periculis variis astutis consiliis et auxiliis opportunis, teque sinceræ charitatis amplectitur brachiis, honor debitus non servatur, sibi debita non præstantur, et in suorum prosecutione jurium multipliciter molestatur. Ut enim de recognitione taceamus ad præsens, census pro eodem regno debitus non exsolvitur, in exactione denarii B. Petri sibi debiti perturbatur, illisque frequenter, quibus ipsa de beneficiis Ecclesiasticis in regno illo providet, causa non cognita spoliatis aliis ipsa beneficia conferuntur; ac in perceptione fructuum beneficiorum vacantium, et multis aliis multipliciter. Putasne honorem sponso posse impendere, sponsam adeo intronans? Putasne sponsum placare posse quibusvis obsequiis, in illius sponsæ molestiis perseverans? Prefecto, fili, desipis, si sic sapias : cum enim sponsæ corruptibilis et mortalis injuria noseatur in sponsi injuriam redundare, redundabit utique multo fortius in mortalis, quæ

indissolubiliori unione, quam alia, conjungitur sponso suo, etc. Dat. Avinione XIII kal. Maii ».

29. De Roberto archiepiscopo Cantuariensi et Thoma Aquinate in sanctorum numero collocandis. — Explicuit a Sede Apostolica Thomas Lancastria comes, ut Robertum Cantuariensem archiepiscopum, vitæ sanctitate et miraculis celebrem (de quo, ut vitorum hoste acerbissimo, virtutum assertore, vindice libertatis Ecclesiasticæ acerrimo, in qua propugnanda exitum ab Eduardo I erat passus, agit Harpsfeldius¹) sanctorum Catalogo apponeret. Cui respondit Joannes² ni magna consilii maturitate rem perfici non posse : quam si promovendam putaret, cardinalium consistorio Anglicani cleri nomine rite adductis in medium editis miraculis, exponenda curaret : « Circa id, inquit, quod de canonizatione sanctæ memoriæ Roberti Cantuariensis archiepiscopi applicasti; scire te volumus, quod Romana mater Ecclesia non cosuevit super tanta causa præsertim, præcipitanter aliquid agere; quin potius tale negotium solemnem executionis indagine, ponderare. Propter quod si negotium ipsum credis promovendum, oportet quod illud coram fratribus nostris in consistorio per solennes personas ex parte prælatorum et cleri et populi Anglicani, vitam, merita atque miracula ipsius archiepiscopi attestantium specialiter destinatas, solemniter proponatur; supplicatione subjuncta, ut inquisitio de hujusmodi vita mirabili, miraculis ejus et meritis gloriosis personis idoneis committatur; ut juxta exitum inquisitionis ipsius canonizatio fieri debeat, vel omitti, etc. Dat. Avinione VI kal. Jan. ».

30. Servatus quidem is sacer ritus in B. Thoma Aquinate in sanctorum numerum referendo. Regina enim Maria S. Ludovici episcopi mater, Philippus Tarentinum princeps, Joannes Gravinæ comes, ac Neapolitana Academia oratorum opera primo in purpuratorum Patrum consensu illius vitæ sanctitatem, et divinitus collata illius suffragii beneficia exposuere, ac Pontifex nonnullis cardinalibus reum cognoscendam demandavit : qui adductis in religiosum examen miraculis dicta veritati consentire Joanni retulere. Tum Neapolitano archiepiscopo, episcopo Viterbiensi ac Pandulpho Sabello parles a Pontifice commissæ³ ut miraculorum testes e forn.a ipsis præscripta discuterent.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Neapolitano, et episcopo Viterbiensi, et dilecto filio magistro Pandulpho de Sabello notario nostro.

« Dudum ex parte charissimæ in Christo filiae nostræ Mariæ reginæ Siciliae, claræ memoriæ Caroli Secundi regis Siciliae relictae, et dilectorum filiorum nobilium vitorum Philippi principis Tarentini, ac Joannis comitis Gravinensis, et aliorum

¹ Tom. I, Ep. DCCCLXII. — Ibid. Ep. DCCCLXII. — ² Ibid. Ep. DCCCLXIII et DCCCLXIV. — ³ Tom. II, Ep. sec. CCLV.

¹ Harpsfeld. l. c. An. 7. l. c. l. XIII sec. 2. 9. — ² Tom. II, Ep. sec. DCCCLVII. — ³ An. 3. p. I, Ep. eod. x.

plurium comitum et baronum regni prædicti; communis quoque, ac universitatis magistrorum et scholarium Neapolitanorum coram nobis et fratribus nostris propositum extitit, et per eorum litteras nuntiatum, quod recolenda memoriæ frater Thomæ de Aquino Ordinis fratrum Prædicatorum sacre Theologiæ doctor, dum viveret, nitore sanctitatis emicuit, conversatione resplenduit, ac multis magnis tam ante, quam post suum obitum miraculis coruscavit: quare pro parte ipsorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut de ejusdem fratris Thomæ vita et miraculis inquisitione præmissa, si reperiremus præmissa veritate fulciri, ipsum adscribimus sanctorum Catalogo, ipsamque faceremus per universas Ecclesias honore congruo solemniter venerari.

« Verum licet nobis et eisdem fratribus nostris exposita, si vera sint, nostrum et fratrum ipsorum corda multiplici jucunditate repleverint; attendentes tamen quod Romana Ecclesia, præsertim in tanto fidei negotio, ubi videlicet de re tam ardua quaritur, cum magna consuevit maturitate procedere: quod scriptum sit: Causam¹, quam nesciebam, diligentissime investigabim: nam et si gloria² Dei sit celare verbum, gloriæ tamen regum est investigare sermonem; venerabili fratri Arnaldo episcopo Albanensi, et dilectis filiis nostris Guillelmo tit. S. Cyrisci in Thermis presbytero ac Guillelmo S. Nicolai in Carcere-Tulliano diacono cardinalibus commisimus, ut apud Sedem Apostolicam de hujusmodi sanctitatis vite ac miraculorum fama prædicti fratris Thomæ informationem per testimonia fide dignorum reciperent; illamque nobis referre curarent, ut verisimilitudine inde sumpta, tutius possemus procedere in negotio prælibato.

« Et quia per dictorum cardinalium relationem fidelem, coram nobis et fratribus nostris factam, accepimus aliqualem informationem de sanctitatis et miraculorum fama prædicta; nos pium et congruum reputantes, ut si vera sint prædicta, non lateant, de ipsorum fratrum nostrorum consilio supplicationi hujusmodi, prout præsentium describitur serie, duximus ammendum. Quocirca discretionis vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolicæ scripta mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videritis, de vita, conversatione, ac miraculis factis Thomæ prædicti, ceterisque circumstantiis hujusmodi negotium contingentibus, juxta formam, quam vobis sub Bulla nostra transmissimus interclusam, in quibus diligentis veritatem; et quod super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis reducta sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinatis: ut per inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit, et expediens visum fuerit, securus in ipso negotio

procedere valeamus. Dat. Avinione id. Septembris anno iii.». Peregere illi a leo accurate imperia, ut decreti B. Thomæ sanctorum honores fuerint, de quo suo loco agetur: nunc res Siculas percurremus.

31. *Genneise bellum, Friderico Trinacriæ rege Gibellinis, et Roberto Guelfis favente.* — In his¹ superioribus anno Trecentis episcopi et Petri Textoris opera induciis inter Fridericum Trinacriæ et Robertum Siciliæ reges; hisque ad firmam pacem, si res ferret, ad Sedem Apostolicam inter agressuros pollicitis, Fridericus quidem constituto tempore oratores misit²: quibus admissis Pontifex, cum Roberti regis adventum expectaret, Jacobum regem Aragonum rogavit, ut suos mitteret oratores. Sed Robertus adeo hæsit, ut Fridericus legatos suos ex aula Pontificia revocarit.³ De Roberto porro, qui die constituta, ut promiserat, ad curiam Pontificiam se non contulit, gravissime ex postulavit Joannes⁴, illum regibus Aragonum et Trinacriæ, Sedique Apostolicæ illuisse, nec in leve discrimen, non subito periculosissimo bello res suas adducere.

« Joannes, etc., charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliæ illustri.

« Mirantur⁵, fili charissime, apud nos qui te diligunt universi, quod ardua tua negotia toties proerastinatum discriminibus subjicis: quod sic negligis statum tuum, non curans advertere quantum nocuit dillere paratis. Mirantur, quod electum Janæ sub spe tui favoris laudabili datum initio, et cui ex tui adventus celeritate felix exitus arripuit, ex tam diu ina mora tua sic periclitari permittis quasi nos advertere ad quantum commodum illis expeditio prospera, et ad quantum dispendium successus ejus adversus tibi valeat redundare. Mirantur et tertio, quod tu non recogitans, ut videtur, quot gravium sumptuum onera, strages corporum, animarum pericula et dispendia facultatum tuo corpore, ut de præteritis temporibus tacuimus, inutiliter hucusque produxerit guerra Siciliæ, et que, si continuabitur, poterit sermionare, quibus omnibus in tuo ad curiam adventu per reformationem pacis obviari posse prohibiter sperabatur; tandem distulisti venire, vel saltem mittere nuntios super hoc ad plenum instructos, nuntis charissimi in Christo filii nostri Friderici regis Trinacriæ illustris, te jam a pristino prevenientibus, tuæque expectationis anxie tam diebus pluribus fatigatis; qui cum mandatum de redeundo infra certum terminum a rege præfato habere se dicant, jam a nobis et a fratribus nostris instanter petiere redeundi licentiam, quam nos decenter non poterimus denegare. Sed et nos super omnes in admiratione stupemus [quod] sic nobis illuseris, ut

¹ l. vii. l. i. c. cl. — ² Tom. I. Ep. se. r. d. lxxv. — ³ Ibid. Ep. d. lxxxii. — ⁴ Tom. II. Ep. se. r. lxxv. & d. lxxxv. d. xcvi. — ⁵ Ibid. Ep. se. r. d. lxxv.

¹ Job. xxix. — ² Prov. xxi.

elsi per varias tuas litteras nobis missas adventu tuo per varios statueris terminos; in nullo tamen eorum venire curaris, etc. Dat. Avinionē non. Julii ».

32. Implicitus erat Genuensi bello Robertus¹, nec quamvis eum Pontifex urgeret litteris², ut milite et commeatu communiti Genua, ad ulam Pontificiam accederet, nisi sequenti anno Genua discedere potuit. Premebant Genuam Auria et Spinola³, Matthæi vicecomitis aliorumque Gibellinorum et Germanorum copias succincti duce Marco vicecomitis filio obsidione, jam ante Saona⁴ mense Martio noctu prodicione occupati, ac pluribus arcibus Guelphis creptis: quocirca Pontifex Robertum VII kal. Aprilis, ut prompta Genuensibus ac Pedemontanis laborantibus auxilia submitteret, excitavit⁵. Paruit ille monitis Pontificis, atque ad tendendum adversus Gibellinos Insubres Pedemontium copias contraxit⁶. Tum validissimum classem, precibus etiam Genuensium impulsus, comparavit; et una cum Philippo principe Tarentino et Joanne Gravinæ comite Genuam appulit⁷, urbemque in discrimen adductam commeatu refecit. Nec tamen Gibellini cepta consilia abjicere⁸; sed novis collectis viribus, ac fœdere cum imperatore Gracorum, Friderico Trimarctiæ rege, marchione Montisferrati, Castrucio Lucano, ac Pisanis confirmato, regem Robertum in ea urbe obsidione cinxere; tamque acriter urere, ut diruta mœnium parte, in urbem irrupere pertentarint, nec nisi magna cæde utrinque edita propulsari potuerint. Audito illius discrimine, Florentini, Bononienses alique Guelpharum partium ad regis auxilium confluxerunt: nec tamen nisi sequenti anno soluta obsidio est. Cæterum provocavit Robertum Marcus vicecomitis Matthæi filius ad certamen singulare, ea lege, ut victor Genua potiretur: sed rex temerariam provocationem repudiavit.

Nec defuit partibus suis Pontifex, ut ejusmodi belli flammam exstingueret, atque ideo idibus Martii Genuensibus hortatus est⁹, ut concordiam inter se redintegrarent: ad quam conciliandam Bernardum Guidonis et Bertrandum e Turre de quibus supra memoravi¹⁰, transmisit: accensoque jam bello VIII kal. Septemb. iudicium inducias¹¹, ac Trecensem episcopum et abbatem S. Saturnini ad dissentientes in mutuum pacem adducendos misit¹². Quo etiam argumento ad Robertum Siciliæ regem et Carolum Fliscum Lavanie comitem, ut ea in re operam suam collocarent, hortatus est¹³: tum Gibellinæ factionis Genuensibus obsidionem solvere¹⁴, alios vero fœdus equalis contrahere jus-sit¹⁵. Denique ad dirimendam æquitate non vi controversiam, adversis partibus, si ab his, quos

judices causæ constituerat, componi non potuissent, inleceat iudicium: cujus litis causas ita relexit¹⁶:

« Joannes, etc. iudicibus.

« Post decessum seu finitum eorum officium, qui tunc civitatis (nimirum Genuæ) regimini præses debant, duos ejusdem civitatis cives et incolas, videlicet dilectos filios nobiles viros Carolum de Fusco comitem Lavanie, et Gasparem de Grimaldis juxta morem hactenus in talibus observatum concorditer elegerunt: sed pacis æmulo malorumque omnium incensore perverso hujusmodi statui pacifico invalente, ac inter eos intestina dissidia seminante, nonnulli ex predictis civibus, qui cum suis concivibus, si voluissent, civiliter in pacis unanimitate convivere, poterant cum mutuis utrorumque profectibus pacis tranquillitate letari, qui que sæpius modo simili assumpti fuerunt ad regimen antedictum; inhiantes ad dictum regimen impudenter, ex hoc tante dedignationis, vel politis indignationis materiam conceperunt, quod nulla causa rationabili præcedente civitatis ambitum exiverunt; ac post hujusmodi exitum suorum concivium, imo potius proprium mediantes exitium, et ut rei pandit eventus, et ad totius civitatis exterminium votis hostilibus aspirantes, nonnullas civitates, villas et loca eidem communi subiecta hostiliter invaserunt et occuparunt, ipsaque contra comitem præfatum ad rebellionis devium deducentes definitam occupata; ac deinde ex certis congestis præsidii, ac suorum complicitum et sequacium ex diversis partibus auxiliis conquistis viribusque conflatis, ad civitatem Januensem se hostiliter contulerunt, ipsamque dura obsidione definitam obstrictam, die noctuque instructis machinis et aliis bellicis instrumentis impugnant.

« Et licet prædicti capitanei hujusmodi capitaneatus officium duxerint deponendum ac præfatum commune charissimo in Christo filio nostro Roberto Siciliæ regi illustri usque ad certum tempus dictæ civitatis et ejus districtus concorditer dominium et regimen duxerint concedendum; dictusque rex, hujusmodi concessionem acceptans, et a bonum pacis et concordia intrinsecorum et extrinsecorum civium eorumdem ferventer aspirans, eos lem extrinsecos requisiverit, quod cum ipse paratus esset ipsos gratiose recipere, eos pacifice gubernare, ac utrosque proat ad sumum ejusdem suscepti regiminis officium pertinere, in justæ directionis æquitate servare, sibi tanquam eorum civitatis ejusdem rectori, in his, quæ ad prædictum spectabat officium, obedire, et ad obsidione prædicta recedere procurarent; idem tamen extrinseci, in detestabilem erecti superbiam, requisitioni ejusdem regis laudabili plurimum parere non minus insipienter, quam contumaciter contemserunt, etc. » Subdit, cum ex eo intestino

¹ Tom. I. Ep. ser. d. XXIV. — ² Ibid. l. 1. ser. d. XXV. l. 1. c. 7.

³ Jo. Vill. l. IX. c. 92. — ⁴ Tom. I. Ep. ser. d. XXV. l. 1. c. 7.

⁵ Ibid. Ep. c. LXIII. — ⁶ Jo. Vill. ubi sup. — ⁷ Ibid. c. 92.

⁸ Tom. I. Ep. ser. d. LXXXV. et d. LXXXV. — ⁹ Ibid. Ep. d. LXXXI.

¹⁰ Ep. d. CIII. — ¹¹ Ibid. Ep. d. CIII. — ¹² Ibid. Ep. d. CXXX.

¹³ Ibid. Ep. d. CXXXVII. — ¹⁴ Ibid. Ep. d. CXXXVI.

¹⁵ Tom. I. Ep. d. CXXXVII. Jo. Vill. l. IX. c. 53, 92.

Genuensium bello publice rei exitii periculum impendat, ac Terræ-Sanctæ, quæ eorum viribus, atque industria recuperanda foret, recuperatio disturbetur; tum etiam cum imperio suo principe viduato ad Sedem Apostolicam, quæ humana divinitaque in componenda hujusmodi discordia pollebat auctoritate, confugiendum esset, ejusque auxilium ab iis, qui se aliqua in re oppressos arbitrarentur, implorandum; gravissime in cingenda obsidione Genuæ lapsos esse: ad componendam tamen discordiam nuntios; se mitti, qui divisos inter se animos conciliant, atque obsidentibus Genuam gravissimarum pœnarum incusso terrore denuntiant, ut coram Apostolica Sede controversias suas disceptent. « Dat. VIII kal. Septembris ».

33. Ne vero illius belli flammam aleret invisæ Gibellini potentia Roberti, qui Genuensium republicæ gubernacula Pontificio nomine capessiverat¹, illum Pontifex Genuæ, ubi ipsam necessariis omnibus instruxisset, discedere jussit². Perstrinxit vero non expectato Pontificio imperio eam provinciam suscepisse: « Dilecti, inquit, filii populus et commune civitatis lanæ sincerum ad personam nostram ex nunc devotionis affectum apertis ostendunt indicis, nobis et tibi usque ad certi temporis spatium dictæ civitatis sueque districtus dominium conferendo. Licet enim tu, prout nobis tuis litteris intimasti, nostro acceptis nomine collationem hujusmodi; de quo mirati fuimus et miramur, cum nec nostram conscientiam in te cognosceres, nec ad id mandatum haberes; quia tamen certis considerationibus nec nobis, nec tibi, nec ipsis populo et communi expedit, ut eidem collationi præbeamus assensum; præsertim ne adicere videamur innumeris et immensis oneribus, quæ sollicitudo pastoralis requirit et officii, ab acceptione ipsius collati domini ex causis rationalibus providimus abstinendum, per alias nostras litteras exhortantes populum et commune prædictos, ut id molestè non ferant. Dat. VII kal. Septembris ». Extant eæ ad Genuenses datæ litteræ, quibus ipsos hortatus est, ut rem æqui bonique acciperent³, si pater Robertus Genuæ Pontificio jussu abscederet. Non potuit rex munus exuere, cum Gibellini Pontificias ad concordiam

exhortationes respicerent, ipsiusque socii undique periculis circumfusi essent, quem etiam una cum conjuge et fratribus circumfensum ab hostibus, et in gravi discrimen adductum, ex litteris Pontificiis colligitur.

34. *Rex Trinacriæ Pontifici vs'egal pendit.* — Ut vero Robertum Guelpinam Genuensium factio sibi præfecit, ita Gibellinam exulem Fridericum regem Trinacriæ sibi in dominum adscivisse refert Surita⁴ (1) atque ex eo Genuensi bello cooptum inter reges pacis tractatum, de quo superius actum est, abruptum: sed de eo reintegrato postea suo loco. Jam reliqua ad Fridericum spectantia, conjugamus. Intulit ipse Pontificio ærario tria milia unciarum auri, de quibus acceptis Joannes syngrapha ei cavil⁵: tum reliqui census, duobus lapsis superioribus annis non persoluti, terminum prorogavit ea lege, ut quæ inter eum ac Bonifacium VIII de illo in festo Apostolorum Petri et Pauli pendendo erant constituta, firma essent. Quas vero pœnas antea contraxisset, Apostolica clementia venia deletit.

« Non obstantibus, inquit, conventionibus in concessione ejusdem insulæ olim facta tibi per sanctam Romanam Ecclesiam appositis, quibus vclutus nullum alias præjudicium generari et inconcussa et illibata eas omnino servari. Et te nihilominus ab excommunicatione sententiis, quas propter cessationem dicti census pro annis sextodecimo et decimo septimo supradictis incurrisse dignosceris, absolvimus; et interdicti, cui propter ea insula prædicta subiacet, necnon omnes pœnas spirituales, quas, et si quas temporales propter cessationem prædictam præfati census sexdecimi et decimiseptimi annorum incurristi, vel potuisti incurrrere, relaxamus ac prorsus viribus vacuumus: adolentes omnem notam, sive maculam, si quas ex cessatione vel incursione pœnarum quarumcumque hujusmodi contraxisti, de gratia speciali, etc. Dat. Avenione XIV kal. Augusti anno 11 ».

Ut clementiam in Fridericum explicuit Pontifex, ita ipsum in Zachariæ patris Genuensium filium a Catalanis, quos Achaïam, cæso Guallero Brenna, invasisse, supremumque illius dominium in regem Trinacriæ transfudisse vidimus, captum

¹ Tom. 1. Ep. DCXIV. — ² J. l. VII. l. IX. c. 53. — ³ Tom. 1. Ep. seor. DCXCV.

⁴ Tom. 1. l. 1. c. 20. — ⁵ Sur. l. VI. Annal. c. 29. — ⁶ An. 1. p. 2. Ep. l. III. M. CC. XLII.

(1) Quæ hæc ad amissionem brevi occasione tractatur, in accuratis exponere ex anonymo Siculo dactili oppo lamm censo. Cum Genuesis Guelpinæ auctoritate contra Gibellinos eorumque potentiam, dum eos per hostes ex urbe egerat, die X Decembris anni superioris, te Gregorio Stella, dignitate et vestito periti Genuesis, una cum dno R. P. P. Ep. VII. Sed IV vi viribus resursum Gibellini infesta in patriam armis tolerant, urbem die XXV Martii ipsa armis obsidione circumfensam, cessante adversi in Guelpin, nisi fraetas vires suas reparare succurrisset, anno ad opera Friderici Roberti regis quem in vicesse die XXI Julii cum XXV milibus ei inter idem Genuensium amalista laudat. Il nudi die XI, nempe die XVI epus cum magno sinu ad Genuam sinu maris, quia s' abdicarent dignitatem in Robertum, et Joannem Polignum transierunt ad decemviri, ut Siciliam ad unum annum notavit. Rebus ita constitutis, variis utrinque aggressionibus peractam est, victoria perierunt ad Robertum. Catalanum autem præfati d. d. cum in diebus annos extractum, teste Stella ibid. Cum vero Gibellini impares se adversarios sentirent, quantum in suo eorum usibus in tantibus Mallico VI eorumte Mediolanensi, Cane Grandi de Scala Verona domno alisque, Fridericum Trinacriæ regem ut arma adversus amicum suum Robertum jurgeret, intractabil; statimque illi classe in freta accurret, portumque Genuæ die 13 Septembris tenuit. Hæc tamen Friderici expedito, quanquam hoc anno ab anonymo narratur, non nisi biennio post, anno scilicet MCC. XX, Siciliam et anonyum Siculo ep. 30 testantibus, capit, Brevis tamen Friderici in ditone Genuæ i mota exitiis, cum eodem quo venit Septembri mense redierit, ait anonymus Siculus ibidem. M. XXV.

et in Siciliam abductum regia uti clementia persuasit¹: « Cum sicut, inquit, avidimus dilectum filium nobilis viri Martini Zachariae de Jauna per societatem illum, ne dicamus colligationem, quae ducatum Atheniensem temeritate damnabili occupare praesumpsit, et detinet occupatum sine causa rationabili; (micitas enim a schismaticis Graecis adversus Gallicae stirpis Catholicos vidimus, cum tamen in Orientem, ut in Turcas bellum sacrum gererent, trajecissent); captus exlitterit et ad te in Siciliam cum eisdem captivis adductus; nos qui et eisdem captivorum injustae detentioni compatimur, ac desideramus claritati consuli famae tuae, ne in ejus quod absit, redundet infamiam malitia perversorum; magnitudinem tuam hortamur, etc. » Addit preces ut ipsos restituit libertati. « Dat. VII kal. Julii ». Caeterum ut Achaia e Catalanorum manibus, qui injustis armis eam subegerant, eriperetur conciliatum est inter Isabellam principatus haereditem ac Joannem Gravinae comitem fratrem Siculi regis matrimonium: ad quorum gratiam, ut iniri posset, legem de consanguinitatis gradibus Pontifex solvit².

Ut vero hic reliqua ad Graecae res spectantia conjungamus; Cyphaloniae comes Thomasium levirum Graeciae despotam necavit, invasitque principatum, quem ex pactis conventis, ac jure haereditario conjugii susceptoque ex ea filio debere contendebat: qua de re Joannes Francorum regem ex Philippi principis Tarentini litteris certiore fecit³.

33. *Urosius Rasciae rex schismaticus regno pulsus.* — Coiere eo tempore inter se foedera armorum Macedonice proceres ad excutiendum Urosii Rasciae regis schismatici servitutis jugum, Romanaeque Ecclesiae obsequium amplectendum: contulerunt prius ea consilia cum Pontifice, qui ipsos ad ea perducenda hisce litteris inflammavit⁴:

« Joannes, etc., dilectis filiis nobilibus viris Guillelmo Bleniste Proto-sevatori, Guillelmo comiti, Paulo Materango caeterisque baronibus regi Albaniae.

« Ex fide dignae insinuationis assertione non absque paterna compassionis affectu percepimus, quod vos sub gravi tyrannide illius regis perfidi Rasciae, nedum schismatici et religionis Christianae totaliter inimici; qui etiam omni humanitatis destituti foedere, et ultra feralem saevitiam efferato animo saevientis quasi ex cujusdam necessitatis indico propter temporis corrupti malitiam inviti convivitis, firmo concepto proposito illius declinandi perfidiam quamprimum opportunitas ardebit, ne ab ipsis convicto mores perditos contrahatis; tanquam viri Catholici et in orthodoxae fidei veritate fundati, ac spiritu inspirati Dominico, dum favebit aura felicior, educturi libenter

in publicum quod ad tempus dissimulare cogimini, quodque latet de sinceritate vestrae fidei ac devotionis introrsum. Porro, filii, de tam laudando vestro proposito gratulamur, quod nimirum acceptum habemus in germine, et profecto fiet acceptus dum suo tempore ad fructum pervenerit consummatum.

« Perstate igitur, et spiritum nolitis extinguere; et tam laudandum vestrum in hac parte conceptum quam celerius, tunc ac opportune poteritis, in partem producere viriliter studeatis. Nec vos ipsis schismatici malignitas terreat, non quavis turbatio in partem alteram claudicare compellat: sed spe sub Omnipotentis fiducia de nostra et Romanae matris Ecclesiae, quae caput est omnium fidelium et magistra, et quae de filiorum salute laetatur, favorabili persecutione concepta, ipsius spei fortitudine roborati, ac confortati in virtutis divinae potentia, robor spiritus assumatis: et quod nunc sub dissimulatione transire vos expedit, suis loco et tempore nullatenus omittatis implere; beatam spem, ac magni Dei et Apostolicae Sedis auxilium, quod vobis, ut speramus, aderit de propinquo, fiducialiter expectantes, etc. » Subdit eos tam egregio facinore summam apud Deum hominesque gloriam collecturos, Circensemque episcopum, quid factu opus sit ipsis dicturos. « Dat. Avinione XV kal. Julii ». Aliis etiam litteris excitavit¹ ad constantiam in fide Catholica, in qua hactenus perstiterant, Mentulum Musatium comitem Clissaniae, Andream Musatium regni Albaniae marescallum, et Theodorum Musatium protosevastorem; atque in suscepto de pellenda impii Rasciae regis servitutis, tuendaeque fidei Catholicae consilio confirmavit. Praeterea Bladislauum Conoic Dioclae et maritima Albaniae comitem, virum Catholicum, ad promenda alio pectore egregia illa consilia, cumque affulgeret occasio, explicanda perducendaque est adhortatus².

Animati Pontificis exhortationibus atque auxilii spe Albaniae proceres, abjurato schismate ad tuendum Catholicum dogma in tyrannum insurrevere. Quo accepto Joannes eorum constantiam his verbis extulit³: « Inducti fortitudine curastis opportunitate captata consurgere, et jugo suae tyrannidis et iniqua conversatione, (Urosii scilicet Rasciae regis schismatici), abjecto in libertatem et confessionem fidei prosilire, laudabiliter educentes in publicum, quod quandoque latuerat de sinceritate vestrae fidei ac devotionis introrsum: et ad iudicium plenius devotionis vestrae laudabilis de Romana Ecclesia, matre vestra quae caput est omnium fidelium et magistra, et quae de fidelium salute laetatur, filiali securitate confisi, eam fidenter in vestrum auxilium advocastis, etc. » Addit fideles omnes ingenti perfusus laetitia, cum ipsos servitutis schismaticae jugum e suis cervicibus depulisse acceperunt, neque illis opera defuturos,

¹ Tom. I. Ep. scer. DLXXX. — ² Ibid. Ep. DLI. — ³ Ibid. Ep. D.CCLV. — ⁴ Ibid. Ep. LVI.

¹ Tom. I. Ep. DLXXI. — ² Ep. DLXXII. — ³ Ep. DLXXIII.

Profecto iniisse in eorum auxilium armorum lædus Philippum Tarentinum principem, Carolum Ungariæ regem, ac Banum Maladinum Bossinensem, innotuit litteræ Pontificiæ ad Philippum Tarentinum datæ¹, quibus bellum adversus Græcos schismaticos, ac maxime Urosium suscepisse gratulatur, Pontificiæque opera se non defuturum pollicetur.

36. *Bellum sacrum in Mauros Granatenses.*— Neque adversus schismaticos modo sacrum bellum, sed etiam in Mauros susceptum. Præclara adversus Saracenos Granatenses Petri Sancii facinora, quæ anno superiori explicuerat, illius patrum Joannem e Castellana stirpe regia principem, alterum Alfonsi pueri regis tutorem, laudis cupiditate incendere, ut in barbaros, sacræ militiæ accepto crucis symbolo, arma devoveret. Utque pia consilia proveleret, cum Joanne papa egit², ut divina humanaque sibi auxilia porrigeret. Usus est etiam illius ex fratre nepos Petrus Sancii, qua florebat apud Pontificem gratia, ut Joannem, qui equites quingentos cataphractus, ac nonnullas triremes in ea expeditione se duce vel filio faciendâ, instruere meditabatur, Sedi Apostolicæ commendareret. Sed cum procuratorem ea, quæ necessaria erat, auctoritate pollentem non misisset, Pontifex ne sacro bello moræ tardiores objicerentur, Compostellano archiepiscopo atque episcopo Cordubensi provinciam dedit, ut Joannem principem in belli Granatensis societatem adscisci operam navarent, atque una cum Maria Lupi comitis Farenis filia et Elisabetha Alfonsi Lusitanæ stirpis principis nata iis legibus convenirent, quæ cum Raimundo Cardona Petri nomine fuerant constitutæ; obstringerent etiam fidem Joannes princeps ac filius vel ducturos exercitum, vel strenuum ducem missuros ac pacem cum Petro regiæ procuratore regeque Alfonso servaturos: ipsisque ad comparandas copias in Granatenses decimarum mediam partem conferrent. Quod ad Mariam et Elisabetham spectat, ducendæ³ eæ erant in uxores a Joanne principe ac filio, solvete ad eorum gratiam legem de consanguinitatis gradibus Pontifice ea conditione, ut cum e re Christiana foret, in regni Granatensis limite bellum adversus barbaros gererent: inflammavit etiam Christi vicarius pium Joannis Castellani principis evertendæ ex Hispaniis Saracenæ superstitionis ardorem subjectis litteris⁴:

« Joannes, etc., dilecto filio nobili viro Joanni infanti, nato claræ memoriæ Alfonsi regis Castellæ.

« Copiosus in misericordia Dominus, qui de sua abundantia pietatis corda fidelium ad suæ majestatis obsequia devotionis ardore succendit præcordiis tuis adeo copiosæ gratiam cælestis inspirationis infudit, quod tibi delectabile reputas

propriam exponere, in ipsorum prosecutione personam; sicque pio ductus proposito, tanquam strenuus athleta Domini negotium impugnationis perfidorum Agarenorum, a quibus regnum Granatæ in Dei contumeliam detinetur, tutioris nomine charissimi in Christo filii nostri Alfonsi Castellæ regis illustris, qui sub teneritudine pueriis ætatis adhuc dignoscitur constitutus, assumpsisti sub spe cælestis auxilii ferventer et viriliter prosequendum. Ut igitur rex præfatus et tu ex præmissis in prompti exhibitione laboris percipiatis apertius mentem nostram, personam dicti regis et tuam; necnon et ipsius regis, regna ac ejusdem et tuas terras et dominia, ac bona mobilia et immobilia, quæ in præsentiarum juste et rationabiliter possiditis, ab eo die quo tu personaliter cæperis in executione hujusmodi officii proficisci, et quamdiu prosecutioni hujusmodi institeris; sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, etc.» Sublit se Toletano atque Hispalensi archiepiscopis, et episcopo Cordubensi provinciam demandare, ut censurarum Ecclesiasticarum terrorem illis, qui bellum iis moverint, aut in bona ipsorum involarint, incutiant. « Dat. Avin. id. Aug. anno secundo ».

Extant hujusmodi litteræ¹ ad eos præules datæ, quibus divinam clementiam extollit, quæ Joannis animum ad excidendum Saracenos, delendamque illam Christiani nominis labem ac pestem excitavit; præcipitque tum, ut principem in eo sacro bello districtum tueantur, tum Castellanis, Aragoniis, Cathalans, Valentinis, Lusitanis et aliis, qui in illius belli societatem confluerint, eadem indulgentiarum præmia proponant, quibus in Terram-Sanctam transfretaturi affici consueverunt; eaque ad pellicendos ad tanti operis gloriam, et commovendos Christianos in Ecclesiis, iis in regnis sitis, solemnî ritu promulgent.

37. Ad elidendas vero Saracenorum vires incuti iis Ecclesiasticas pœnas, atque in Aragonia, Castella et Balearibus promulgari jussit², qui Granatensibus commeatu mercesque vitæ inferrent, si qui vero eo crimine se devinissent, ea lege a Compostellano, Toletano et Hispalensi archiepiscopis absolvendos commisit³, ut injuste apud Granatenses porta ad eos edomandos converterent. Præterea præsulibus iisdem injunxit⁴, ut decimas ac duas partes decimæ reparandis Ecclesiarum sortis tectis addictas cogerent, atque in bellum Granatense derivarent: tum ad conciliandam inter præceres concordiam incumbenter. Constituta⁵ ea est Vallisoleti, ubi regni conventus habiti, præcipua reginæ industria: ac sancitum, ut Joannes et Petrus principes divisio copiis publico ærario in Maurorum fines irruerent: sed quam tristi rerum exitu, sequenti anno dicitur, ne luctum ante tempus accersamus. Justo quidem divini Numinis

¹ Tom. I. Ep. CLXII. — ² An. 2. p. 2. Ep. com. CLVII. — ³ Ibid. Ep. MDCLXXXVII, MDCLXXXIX, MDCCXC. — ⁴ Ibid. Ep. MDCCXIV.

¹ An. 2. p. 2. Ep. MDCCXV. — ² Ibid. Ep. MCCXXVI, MCCXXVII. — ³ Ibid. Ep. MCCXXV, MCLXXVIII. — ⁴ Ibid. Ep. MCCXXIII, MCCXXIV. — ⁵ Narian. l. XV. c. 16.

Castellanorum plectentis crimina iudicio ea elades adscribi poterit: cum mores populi a Christiana pietate deficerent, ac præsules vitiorum potius quam virtutum exempla transfunderent: quos Pontifex missis Toletano archiepiscopo et suffraganeis litteris ad sanctitatem colendam, ac subiectos populos verborum et operum nitore erudiendos est cohortatus¹.

38. *Cæsaraugustana sedes in archiepiscopalem excitata, et Tarraconensis divisa.* — Ut facilius pristinus religionis splendor in finitimo Aragoniæ regno refloresceret, novam in eo archiepiscopalem sedem, Cæsaraugustanam scilicet excitavit², (1) de qua hæc Bernardus³: «Anno Domini MCCXXVIII, in mense Augusti memoratus dominus Joannes papa archiepiscopatum Tarraconensem unicum antea in regno Aragoniæ divisit, et constituit esse duos, episcopalem sedem Cæsaraugustanam in archiepiscopalem erigens pro secundo, quinque sibi suffraganeis episcopis designatis ex illis undecim, quos prius Tarraconensis metropolitanus obtinebat, sex sibi tantum suffraganeis reservatis». Exiit aut Jacobum regem Aragonum ea de re Pontificis litteræ⁴; qui cum Aragoniæ episcopatus in plures, ut in Gallis anno superiori egerat, dividere meditaretur, Tarraconensis archiepiscopus, ne id præstaret, precibus ab eo contendit⁵ cum episcopatum vectigalia adeo ampla non essent, ut sustinendæ episcopali dignitati partita sufficerent.

39. *Dissidia regum Lusitaniæ componit Pontifex ope Elizabethæ reginæ.* — Similiter de Ulyssiponensi in Lusitania episcopatu dividendo agitavit Pontifex, Compostellanoque archiepiscopo provinciam dedit⁶, ut de vectigalium ac diocæsis amplitudine cognosceret. Tractabat tunc Ulyssiponensis Ecclesiæ gubernacula Stephanus⁷, quem discordias, de quibus anno superiori actum est, inter Dionysium regem et Alfonsum filium ac reginam disseminasse, Pontifex arguit. Aspexerat illi hoc crimen Lusitaniæ rex: sed cum nullus in Stephanum accusator legitimus compareret, regi rescri-

psit Joannes legibus in ipsum agi non posse: deinde ad confirmandum in adversis animum, pacemque cum suis sectandam hortatus est, cum in eo bello sine luctu vicor esse non posset; deque morte Dionysii nepotis morientem est solatus¹. Alfonso vero filium gravissimis litteris a gerendis in parentem armis deterruit², ne impij filij nomen sibi pareret: tum detractorum consiliis subornari se non pateretur, qui ad ancupanda sua commoda ipsum in flagitium præcipitem age-

rent. «Joannes, etc. dilecto filio nobili viro Alfonso, charissimi in Christo filij nostri Dionysij regis Portugallicæ illustri primogenito.

«Adversus talium molitiones iniquas constantiam tuæ magnanimitatis oppone. Considera, quæsumus, quam indecens esset et reprobum, præfatos tuos genitorem ac genitricem ab invicem dividi, qui debent in unanimitate convivere, et incumbantia onera communi et concordia consilio et auxilio supportare. Considera quam abominabile Deo et hominibus censeretur dissidere inter se patrem et filium cum civilis auctoritas patrem pro filio consilium capere, et in eo plusquam in se ipso pati perhibeat; tiliisque totum quod est post creatorem suum debeat generari, de cuius carne et sanguine, sementatiæ originis et naturæ beneficio corporalem existentiam principaliter mutuavit.

«Considera quantum sit apud Deum et homines commendabilis et accepta exhibitæ patri reverentia, quamque sit execrabilis et damnata infaustis eventibus irreverentia in parentes. Et quidem parentes honorari Dominus præcepit, et pro honore illis exhibitæ dierum longitudinem re-promittit. Deo vero abominabilis esse dignoscitur, qui molestare patrem aut irritare conatur: imo sicut putrescit membrum separatæ a corpore, et ramus ab arbore avulsus arescit; sic et filius se-junctus a devotione paternâ jam non est filius, sed frater et collega illorum, qui ex patre diabolo describuntur. Considera denique, quod in sectione bujusmodi si quod absit, forte procederet, regno, cuius es post dictum regem, volente Deo, governa-

¹ Tom. I. Ep. sect. DLXVI. — ² An. 2. p. 1. Ep. cap. XCXVII. — ³ Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Clem. V. — ⁴ Tom. I. Ep. sect. DCCXXIV. — ⁵ Ibid. Ep. DLXXXVI. — ⁶ Ibid. Ep. DLXXIX. — ⁷ Ibid. Ep. sect. DLII.

¹ Tom. I. Ep. DLXXVI. — ² Ibid. Ep. DLII.

(1) De consilio hoc anno Cæsaraugustano archiepiscopatu, cum antea Ecclesia illa suffraganea esset Ecclesiæ Tarraconensi, agit hic annalista. Hujus erectionis, quam Pontifex meditabatur, occasione, Concilia in Aragonia hoc anno duo celebrata sunt. Cæsaraugustana nempe quæ die XIII Decembris metropoli jam constituta convenit, assistentibus archiepiscopo Petro re Luna, cum episcopis Oscensi, Tirasonensi, Calagnitano, et vicariis episcoporum absentium, duorum nempe aliorum episcoporum, qui e Tarraconensi metropoli avulsæ Cæsaraugustanæ constituerant. Quid in eo Concilio actum sit, quamvis nullibi legitur, faciè intelligimus; agebat enim de rebus novæ metropoli constitutendis. Summè pariter Concilium ante metropolim suæ sessionem habuit Eximius archiepiscopus Tarraconensis die VIII Martii anni MCCXXVIII, stilo veteri, novo vero anno MCCXXVIII, cui præter archiepiscopum episcopi septem adierant, per procuratorem tantummodo Cæsaraugustano cæterisque præsentibus. Litteræ a Patribus illis ad Pontificem datæ pro agenda in sacrosanctum Albaum S. Raymundum. Nec plura de rebus in eo constitutis in Collectione Veneto-Labbeana. Sed ejus duo canones referuntur in Collectione canonum Tarraconensium, approbata a Concilio Tarraconensi anni MCCXXIX, legendo in Collectione Veneto-Labbeana tom. XV, col. 376, can. LVII et LIX. Den in Collectione Marteniana tom. VII, col. 305 exant ejus Concilij canones VII, inter quos duo illi a Concilio anni MCCXXIX relati occurrunt, in eam tantummodo discrimine quod in canonibus Collectionis jubeatur clericis et canonicis non sacerdotibus *ter tunc anno communicare*; cum bis tantummodo i. Martenij Actis legatur. Ultra lectis præferenda sit ignoro. In reliquis canonibus quedam statuta de Bernardis et Begonis, ne scilicet conventus extra Ecclesiam agant, ne colubant in eorum domo, ne vestes pretiosas proventu et loca gerant, ne libros Theologicæ veruque scriptis habeant; sed illos actum ad digressos referant. Nihil tamen novi iniquitur illis qui ad normam regniæ Tertii Ordinis S. Francisci a Nicolao Id approbate vitam in Collegio rotumane in insituerint. Denique ne quis, nisi quibus a jure concessum, Virginalis continentie puellarum votum exigat vel admittat.

possessurus, desolationis posset imminere discrimen, etc. Dat. XII kal. Aprilis ».

Nullas præternisit partes regina Elisabetha, quam admirandæ virtutes et miracula insignia ad sanctorum numerum extulere, ut pacem inter filium maritumque conciliaret; qua de re Pontifex ipsi est gratulatus¹: « Displicenter », inquit, « audivimus, filia, qualiter nonnulli illius, qui primum schisma suscitavit in cælo vestigia prosequentes, inter charissimum in Christo filium nostrum Dionysium regem Portugalliæ, virum tuum ex una parte, et te ac dilectum filium nobilem virum Alfonsum utriusque primogenitum ex altera, nisi sunt occultis machinationibus discordiam ponere, ac tuum et ipsius primogeniti animos contra regem ipsum latenter perversis persuasionibus concitare. Sane quod huiusmodi discolorum in hac parte non habuit, sicut gratanter accepimus, conatus effectum, in illo gaudeamus, etc. » Hortatur, ut filium in parentis obsequio contineat, maritoque obtemperet. Pontificis monitis adeo sedulo regina sanctissima morem gessit, ut quamvis ferret fama Dionysium ipsius filio legitimo eripere hæreditarium sceptrum moliri, ut in spurium transfunderet, adversus ipsum non modo in arma non prosilierit, sed ut utrumque demulceret, atque acies appositas dirimeret, studium omne collocavit; ac licet Dionysius thori jura violasset, ipsa tamen adulteræ filios divini amoris intuitu, ut snos raro exemplo tractaret.

40. *Munera a Lusitanis et Gallis regibus missa Pontifici.* — Transmisit ad Dionysium Pontifex², ut ipsum ad pietatem excitaret, nonnullas sanctorum reliquias, in pretioso vasculo reconditas: ac vicissim Lusitanus rex Pontificem quatuor millium aureorum munere est prosecutus³. Utque adjungamus similia; suscepisse Joannem a Philippo Longo Francorum rege pretiosa munera, docent Pontificiæ ad regem ipsum datæ litteræ⁴, ex quibus hæc decerpsi: « Præsentata nobis nuper in festo Circumcisionis Dominicæ grandia tuæ serenitatis munera, ipsa quidem materia, nec minus opere superante in plerisque materia pretiosa, pulchros videlicet scyphos, potos atque barilia; annulos, speculum et linguaria serpentina, affectu grato suscepimus, etc. » gratias pluribus verborum officiis agit. « Dat. Avinione XV kal. Febr. » Exceperat etiam superiori anno⁵ a Maria regina Siciliae⁶ annulum aureum pulcherrimum smaragdo insignem; et a Guidone episcopo Aretino crucem⁷,

ac duo Angelorum signa argento conflata; a Beatrice⁸ vero comitissa Lucemburgensi tabulas refertas reliquis sanctorum, cui grates hisce verbis exsolvit: « Jocale pulcherrimum, tabulas videlicet, nedum decoratas ornatu mirabili, sed etiam variis sanctorum reliquiis copiose munitas, quas nobis tua nuper devotio offerre curavit, tanto lætiori manu suscepimus, quanto magis in spiritualis ædificationis auxilium, et remedium consolationis assiduæ tam pretiosissimis beatissimisque thesauris reliquiarum huiusmodi optamus piæ ambitionis affectu ditari ».

41. *Ferrarienses et marchiones Atestini ad Pontificis imperia redeunt.* — Aberant ab eo regum et principum in Christi vicarium studio nonnulli Ecclesiæ clientes, ac viri nobiles, qui ex ejus spoliis opes aggerere, atque ad novam annui potentiam moliebantur. Defixi anno superiori ob Ferrariam ereptam Ecclesiæ marchiones Atestini ac Ferrarienses ob initam cum iis coitionem censuris Ecclesiasticis, misso ad veniam deprecandam oratore⁹, Pontificis imperiis se subjecerant (1). Pontifex itaque ad amissa jura recuperanda² Aretabensem et Bononiensem episcopos, magistrum Aymericum e Castro-Lucii nuntios Apostolicos, in divinis humanisque Ferrariensibus rebus summa auctoritate fultos misit³, provincia imposita, ut urbis palatia et arces a marchionibus reciperent⁴, qua etiam de re Raynaldo, Azoni et Opizoni principibus imperia dedit⁵, atque ipsorum fratres Bertoldus et Nicolaus procuratorem opera, ut conventum erat, id ratum haberent: « Nobilitatem, inquit, vestram monemus et hortamur atente, per Apostolica vobis scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus palatia supradicta cum fortaliis, appenditiis et pertinentiis supradictis, sicut per eadem confinia designantur, eorum possessionem pacificam præfatis nuntiis, aut duobus vel uni eorum, seu alij vel aliis, cui vel quibus ipsi vel duo ex eis id duxerint committendum, infra terminum antedictum plene et integre nostro et Ecclesiæ prædictæ nomine reddere et assignare curetis; ratificationem, confirmationem et approbationem prædictas per Nicolaum et Bertoldum eisdem cum auctoritate curatorum suorum, ut præmittitur, fieri sine difficultate qualibet facientes, etc. Dat. Avinion. VIII kal. Julii anno secundo ».

Ad constituendam denique rem Ferrariensem Joannes redintegrata a Clemente cum Venetis

¹ Tom. I. Ep. D. — ² Ibid. Ep. sec. DLXXIV. — ³ Ibid. Ep. CDXXVII. — ⁴ Ibid. Ep. CDLXXV. — ⁵ Ibid. Ep. CDXXXIX. — ⁶ Ibid. — ⁷ Ibid. Ep. XLVIII.

¹ Tom. I. Ep. L. — ² An. 3. p. 1. Ep. cur. CXXIV. — ³ Ibid. Ep. CXXIII. — ⁴ Ibid. Ep. L. — ⁵ Ibid. Ep. CXXII. — ⁶ Ibid. Ep. CXXIII.

(1) De restituenda quidem Ferraria Pontifici hoc anno agitatum fuisse consilium, non abmo, sed nunquam reipsi redditam censeo. Cum enim eo forte tempore, quo Pontifex litteras ea de re scribat eas qua in Annalibus recitantur, Azo Estensis decesserit, (obit enim die XXIX Junii ut assertit anonymus Estensis chronista Re: Italic. tom. XV col. 382.) hæc forte omnis de pace tractata abrupta est. Id colligo ex silentio coarvorum scriptorum, qui redditus utriusque Ferrariensium ad Pontificem hoc anno facti nusquam meminerunt. Quin, et ipsent analista facit, hoc ipso anno Ferrarienses sub Aretistorum jugum iterum rediisse. Quæ rerum vicissitudines nunquam sine bello fuissent, et bellum, si quod intercessisset, anonymus Estensis nunquam præterisset.

pacta, quæ inter ipsos ac Ferrarienses Opizonis atque Azonis temporibus viguerant, confirmavit¹. Ubi² etiam, adductis in medium Venetorum, Ferrariensium, atque imperatorum publicis Tabulis, Ferrariam ditiosis esse Ecclesiasticæ comprobavit³. Quæ illustrent etiam aliis inserta litteris⁴ Ferrariensium publica monumenta quibus oratorum opera Clementi V ut vero ac justo domino, fidem obsequiumque devovere. Præterea Joannes Patavinus⁵, Tarvisinus⁶, Ravennates⁷, Brixianenses⁸ et Florentinos⁹, ut pacem cum Ferrariensibus colerent, sollicitavit. Bononienses vero, qui ad continentiam in Ecclesiæ obsequio Ferrariam egregiam operam navarant, commendavit¹⁰; pariterque Carolum Roberti Jerusalem et Sicilia regis majorem natu filium ducem Calabriae coartam Beneventani seditionem, immisso milite compressisse, est gratulatus¹¹. Cæterum Atestini iterum Ferrariam in defectionem traxere.

42. *Emilia et aliæ provinciæ discordiis agitate.* — Fluctuabant etiam aliæ Ecclesiastici principatus provinciæ. Æmiliam quidem Ordelauffus¹², qui Forolivium et Foropoliensium studiis fretus, inita cum nonnullis Imolensibus, Faventinis et Cæsenatibus exulibus coitione turbare moliebatur. Adversus quem ac fœderatis Apostolicis nuntiis Bernardo Atrebatensis, cui curam postea provinciæ commisit¹³, ac Bononiensi episcopo, atque Aymerico et Castrolucii sine forensi strepitu inquirendi, ac fœderis injusti rescindendi partes demandavit. Infensus etiam erat Ecclesiæ Fridericus comes e Monteferetro, qui licet Callensem comitatum Anconitanæ marchie præsidii restituisset; Urbinum tamen atque alias terras Ecclesiæ injusta sibi dominatione subjeceat; quas ut restitueret, Pontifex litteris sollicitavit¹⁴. Parietab sane crebras populorum defectiones nimia libertas, quam Ecclesiæ subditi in aldescendo sine Apostolica auctoritate præfectis sibi arrogabant; liberas enim ii publicæ rei habenas nacti, ad stabiendam potentiam in tyrannos desciscabant: atque id in posterum fieri pluribus rescriptis¹⁵ Joannes voluit.

Gliscibat etiam in aliis Italiæ terris discordiæ malum: ac Senæ¹⁶ Guelphæ Gibellinaque factionis turbine concussæ sunt. Cremona quæ superiori anno Canis Scaligeri ac Gibellinorum impetus fregit¹⁷, mense Aprilis prodicione capta sub illius potentia succubuit. Occupavit etiam Scaliger, juncto cum Goritiæ comite armorum fœdere, nonnullas Tarvisinæ ditiosis terras, quæ ut pristinis dominis restituerentur, Joannem Apostolicam ad-

hibuisse auctoritatem ad nuntios Atrebatensem et Bononiensem episcopos, Rambaldum comitem e Collesanto, ac Tarvisinos litteræ docent¹. Pari etiam studio contendit Pontifex² a Carolo Ungariæ rege, ut Jauriense castrum juris Ecclesiastici episcopo Jaurisienti restitueret; id regii honoris et decoris fore: « Indubitanter, inquit, fili charissime, tenere te volumus, quod tuos honores tuæque laudis et famæ preconium affectione paterna diligimus, et sic in virtuosis tuis actibus, qui honestatem regiam concedent, delectamur. Sic equidem, si a laudibus et modestia deviam, zelo benevolentiae commovemur: optamus etenim actus tuos illa semper maturitate fulciri, quod in conspectu omnium placeant, et quæpiam non offendant ». Commendavit eidem regi³ Ungariæ Ecclesiæ, ut ad tuenda earum jura regiam potentiam explicaret: ac Strigoniensi archiepiscopo et suffraganeis episcopis præcepit⁴, ut clerum, cujus mores obsoletiores erant, ab impudiciæ labe ad sanctitatem vitæ revocare studerent. Neque illud prætereundum videtur, excitatum a Pontifice Moguntinum archiepiscopum⁵, ut Brunsvicensem ducem, qui Pisoviense monasterium in Nuembergenensi diœcesi diripuerat, ad erimen expiandum prædamque restituendam incusso anathemate, prædiorumque ac locorum beneficio Ecclesiæ acceptorum privatione intentata, subditi fidei sacramento exhibito pronuntiatu liberis, cogeret: ac ni officio defungeretur, archiepiscopus censura ipsi obiect.

43. *Hæreses in Bohemia et Polonia; et multiplex Pseudo-Minoritarum hæresis, ejusque origo, progressus et confutatio.* — Expositæ erant crebris diripiendum rapinis hisce temporibus Germanicæ Ecclesiæ ob continua Friderici Austriaci et Ludovici Bavari, de imperio certantium, prelia: sed levior hæc erat, quam bonorum patiebantur, jacitura. Illa gravior animarum, quæ turbulentis iis temporibus profanis erroribus inficiebantur. Serpebat variis in locis, ac maxime in Bohemia, Misiona et Polonia fœdarum hæreseon lues, ad quam præfocandam Joannes præsules earum partium excitavit⁶: inter quos Joannem Muscalam episcopum Cracoviensem, qui munus episcopale negligentius tractabat, ut ad nascens malum, quo par erat zelo, excindendum incumberet, hisce litteris adhortatus est:

« Joannes, etc. venerabili fratri episcopo Cracoviensi.

« Non sine amaritudine cordis accepimus, quod in aliquibus partibus regnorum Bohemiæ ac Poloniæ, et in eorum confinibus et limitibus, accipue in civitate et diœcesi Cracoviensi adeo patenter hæreticæ infidelitatis error invaluit, quod ibidem quamplurimi a via veritatis prorsus aversi,

¹ An. 3. p. 1. Ep. LI et LII et CLII et CLIII et CLIV. et an. 2. p. 1. Ep. cur. CCIV, CCV. — ² Sup. Ep. LII, an. 3. — ³ Ibid. Ep. CCV. — ⁴ Tom. I. Ep. seer. DCCCXXIV. — ⁵ Ep. DCCCXXV. — ⁶ Ep. DCCCXXVI. — ⁷ Ep. DCCCXXVII. — ⁸ Ep. DCCCXXVIII. — ⁹ Ep. CCCXXX. — ¹⁰ Ep. DCLVII. — ¹¹ An. 2. p. 1. Ep. cur. CLXXXIII. — ¹² An. 3. p. 1. Ep. cur. LIII. — ¹³ Tom. I. Ep. seer. DCCCLIV. — ¹⁴ An. 4. p. 1. Ep. cur. CLXXXVII et an. 3. p. 1. Ep. cur. XXXVI, XXXVII. — ¹⁵ Jo. Vill. l. IX. c. 95. — ¹⁶ Ibid. c. 87. — ¹⁷ Ibid. c. 90.

¹ Tom. I. Ep. seer. DCCCXLI, DCCCXLII, DCCCXLIII. — ² An. 3. p. 1. Ep. cur. CLVII. — ³ Tom. I. Ep. seer. DCLXXI. — ⁴ Ibid. Ep. DCLXXII. — ⁵ An. 3. p. 1. Ep. com. CLXXIV. — ⁶ An. 2. p. 1. Ep. cur. LIV.

cuntes post devium falsitatis, ac seipsos diversis et variis hæresibus maculantes, pestíferas ad concitandum orthodoxæ soliditatem fidei machinas construunt, ipsamque subvertere falsis et vulpinis impulsibus fallacium argumentationum intendunt. Quid ergo, frater, tu ad hæc? Numquid stabis tota die otiosus, et tanquam nulla sit tibi cura de ovi-bus iis, qui exprobrant nomini agninum Israel, te zelo fidei non oppones? Annon attendis, quod clamat ad te Dominus per Prophetam, ut loquaris ad omnes civitates Juda sermones, quos locutus est tibi et sermones illos exprimendo subjungit: Vade et clama: Revertere adversatrix Israel, dicit Dominus, et non avertam faciem meam a te? Numquid etiam clamat idem Dominus per Ezechielem dicens: Si speculator viderit gladium venientem, et non intonuerit buccina veneritque gladius, et tulerit animam unam de populo, sanguinem ejus de manu speculatoris requiram? Redde ergo tuæ testimonium fidei, et in Christi negotio ulterius non lentescas: nec sit apud te verbum Domini alligatum; sed diligenter pastoralis partes officii exequaris. Noli oliari in talento Domini; sed ut illud Dominus cum fœnoris accessione recipiat, Evangelicam negotiationem exerce. Insta importune et oportune: opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple, et animam, si necesse fuerit, pro defensione fidei ponere non formides, etc. Dat. Avin. kal. Maii anno secundo ».

44. Fuisse eos hæreticos secta Dulcinianos, refert Dubravius¹; atque in eos voluptatum aucupes ignis supplicio a Joanne Boemiæ rege sævitum: « Hoc », inquit, « laude dignum, quod nocturnis pervigilationibus ritu Dulcinianorum fraterculorum, de quibus supra commemoravimus, Pragæ occulte fieri incipientibus, in ipso statim introitu obstiterit: exultisque quatuordecim viris mulieribusque hac dulcedine corruptelæque depravatis, reliquis eum metum iniecerit, ut bacchanalia facere desinerent, contenti posthac religione incorrupta a Patribus accepta ». Dandum id studio Romani Pontificis, qui Joannem regem Boemiæ, Wladislaum Cracoviensem, Boleslaum Loktekum Wratislaviensem duces, et marchionem Misniæ abortatus est, ne religionem novis erroribus obsolescere et obscurari paterentur, ac sacræ fidei censoribus opera et studio non deessent. Injunctum id munus fuit² Peregrino Oppoliensi et Nicolao Hippodines Prædicatoribus, Coldæ et Hermannio Minoritis, dataque ipsis imperia, ut adversus fontes divini cultus zelum explicarent³.

Præter Beguardos, quos in Germania incerto auctore pullulasse ex Alvaro Pelagio antea dictum est, aliam Lollardorum pestem grassatam ferunt. Et quidem una cum Beguardis Lollardos emer-sisse, cum Henricus VII sceptrum Germanicum suscepit, indicat Hoeseinius⁴ ejus temporis auctor:

« Eodem », inquit, « anno (nimirum MCCXIX), quidam hypocrite gyrovagi, qui Lollardi, sive Deum laudantes vocabantur, per Ilannoniam et Brabantiam quasdam mulieres nobiles deceperunt ». Ex quo constat eos hallucinatos¹, qui ad posteriora longe tempora Lollardorum originem retulerunt, quod Wicleffo primum suas surgente hæreses, Lollardorum nomen infame Wicleffistis inditum vulgo fuerit: quare Walsingham² passim Wicleffistas Lollardos vocat. Cæterum de Lollardorum principe Waltero quodam hoc tempore nefaria dogmata disseminante per Germaniam, Austriam et Boemiam meminere Trithemius³, Sanderus⁴, Genebrardus⁵ et alii. Fœdissimi erant illorum hæreticorum errores, quos hisce verbis recenset Trithemius⁶: « Articulorum hæreseos eorundem primus erat iste: missas vanitatem esse dicebant, et nullius vel reverentiæ vel utilitatis. Secundus articulus fuit, Luciferum cum dæmonibus suis cælo injuria pulsus dicebat, tandemque beatitudinem cum omnibus suis reslituendum: Michaëlem et Angelos omnes æternis cruciatibus deputandos, hominesque ab eorum secta alienos similiter esse damnandos; unde cum se mutuo salutarent, dicebant: Sahutet te injuriam passus, id est, Lucifer. Tertius articulus iste nefandissimus fuit, dicebant enim: Maria, si virgo mansit post partum, non hominem sed Angelum peperit: virgo post partum non fuit. Item dicebant se habere duodecim Apostolos, qui totum imperium singulis annis perlustrarent, et duos ex eis ordine et professione seniores singulis annis paradisi introarent: potestatem ab Eliâ et Enoch ligandi et solvendi accipere quam alii communicabant in eadem secta constitutis. Sacramentum Baptismi irridebant, dicentes: Si baptismus est sacramentum, ergo quodlibet balneum est sacramentum, et per consequens quilibet balneator esset Deus. Sacramentum Penitentiae turpiter vitabant, confitentis non sacerdotibus, sed laicis in genere peccata sua, in specie (non) exprimentes, sperantes se ex hac confessione omnium peccatorum a pœna et culpa remissionem plenariam recepturos. Sacramentum Dominici Corporis non credebant, hostiam consecratam Deum fictitium appellantes. Sacramentum quoque Matrimonii juratum meretricium in vulgari nuncupabant. Sacramentum Extreme Unctionis irridebant, et interrogati super eo quid sentirent, unanimiter responderunt: Nos credimus, olera quanto fuerint oleo plus condita, tanto esse meliora. Consecrationes Ecclesiarum cœmeteriorumque et benedictiones palmarum, salis, aquæ et cæterorum, quæ in Ecclesiâ fiunt, nihil esse dicebant.

« Item dicebant Deum nec scire nec punire mala, quæ sub terra fierent: unde in speluncis et

¹ Dubrav, l. XX. Hist. Boem. — ² An. 2. p. 1. Ep. cur. LVI. — ³ Ibid. Ep. LXVIII. — ⁴ Hoeseim. l. 1. c. 31.

¹ Præcol, in elench. hæres. — ² Walsing. in Eduard. III. — ³ Trith. Chron. Her. sang. — ⁴ Sander. de visib. monarch. — ⁵ Genebr. in Chron. — ⁶ Trithem. ubi sup.

cavernis subterraneis convenientes, pater cum filia, frater cum sorore, ac filius cum matre indifferenter turpitudinem carnis suæ exercebant. Romanam Ecclesiam non Christi, sed gentium infidelium esse dicebant; omniaque statuta Ecclesiæ cum prælatis et ministris ejus contempnabant. Jeiunium irridebant; carnis omni tempore etiam in sexta feria Paraseveves vescabant. Dies festos non servabant, sed in die Paschæ laborabant. Perjurium dicebant non esse peccatum. Merita et intercessionis quorumlibet sanctorum posse hominibus apud Deum præstare suffragia, negabant. Sed et alios complures articulos profitebantur erroris, quorum prolixitas inserta his lædium lectoribus, ut vereor, generaret. Magnus eorum numerus fuit in Austria, Boemia et terris vicinis. Et infra: « Multi eo tempore in Austria fuerunt in diversis locis combusti, qui omnes unanimiter in suis erroribus pertinacissime usque ad mortem cum magna hilaritate permanserunt: inter quos puella una speciosa nomine Gsta, dum jam esset cremanda, interrogatur a iudice, si adhuc esset virgo. Quæ coram omnibus respondit: Super terram adhuc virgo sum, sub terra vero minime; credebant enim statui virgines sub terra non posse deflorari, etiam si a mille viris cognoscerentur, neque tale stuprum esse peccatum ». Gloriarum talibus patriarchis dæmonum fœderatis possunt hujus sæculi novatores, qui plura ab his venena hausere. Non tulit autem impune scelus sectæ princeps Walterus, quem Colonia exustum anno mcccxxi ferunt¹, cum hæresim, quam scriptis propagarat, fueret pertinaciter. Ut vero dæmon impios illos in aperta scelera voluptatum lenocinio impulit, ita alios, qui pietatis studio videbantur delibuti, adumbratæ sanctitatis fallaci specie delusit.

45. Signifer horum hypocritarum extitit Henricus² et Ceva Franciscane familiæ apostata atque hæresiarcha, qui plures ex eo sacro Ordine infece- rat. Desciverant ii adeo a B. Francisci institutis, quem suis, ut reverentiam in Christi vicarium, cardinales ac præsules religiosissime colerent, imperasse vidimus: atque in eam superbiam viri impii proruperant, ut duas fugerent Ecclesias, alteram diffluentem opibus et deliciis, obsitamque sordibus, qui præeset Romanus Pontifex; alteram humanarum rerum inopia divitem, ac virtutum omnium genere exornatam, qua ipsi soli continentur: negarent præsules ulla vel ad jus exercendum, vel divina conficienda auctoritate pol- lere: virtutem sacramentorum a sacerdotis sanctitate pendere, jusjurandum sine crimine usur- pari non posse, Christi Evangelium extinctum antea fuisse, atque in ipsis revivisse et florere effutiebant. Ut vero nefandas adeo hæreses Joannes elideret, eas singulas cumulatis pluribus divi- næ Scripturæ oraculis refellit³:

« Joannes, etc. venerabilibus patriarchis, archiepisc. et episcopis ac dilectis filiis electis ad quos litteræ istæ pervenerint, etc.

« Minorum fratrum sacer Ordo ab ipso suæ foundationis exordio almi confessoris B. Francisci regulari traditione, et Apostolicæ Sedis auctoritate atque confirmatione indissolubili quadam textura connexus, fide clarus, spe validus, charitate per- fusus, humilitate placidus, obedientia devotus, ve- lut singulare jubar sanctitatis exemplo ac doctrinæ verbo per universum orbem claruit, et Ecclesia- stico decori multum utilitatis et plurimum in- clyte alacritatis invexit. Verum quia humani ge- neris inimicus ubi virtutum segetes uberius videt exurgere, ibi scandalorum vepres et dissidiorum zizania satagit cumulatis seminare, nonnulli hu- jus sacræ religionis solo nomine professores, dum altiora se petunt, dum præposteris et perturbatis gradibus, citius ruituri, in magnis et mirabilibus supra se ambulare conantur, illius delusi fallacis, qui se, ut alios decipiat, in lucis Angelum transfi- gurat; sibimetipsis ruinam, infirmioribus scan- dalum, solidioribus vero probationem et meritum pepererunt, pro viribus satagentes tam præclari Ordinis unitatem scindere, obnubilare famam per- turbare quietem.

« Dudum siquidem hujusmodi superstitiosus et discoli homines, in provincia Provinciæ ad ver- sus communitatem præfati Ordinis insurgentes, et se solos suosque complices de observantia regulæ B. Francisci mira vanitate jactantes, reliquam Ordinis multitudinem, de transgressione regulæ perperam judicando, notabant; nonnullos profanæ multitudinis verbis mendacibus, et mentite sanctitatis obtentu in sui erroris devium adducen- tes. Quorum vipereos partus in ipso sui exortu felices recordationis Nicolaus papa IV prædecessor noster, ne in multorum perniciem alerenti, ad veritatis petram elidere cupiens, generali mini- stro, qui tunc temporis memorato Ordini præsi- debat, districte præcipiendo mandavit, ut hujus- modi præsumptores disciplina debita coerceret, prout in litteris ipsius prædecessoris nostri plenius continetur: sed horum pestilentissimas novitates hoc remedio compressas fuisse potius quam extin- ctas, redivivus error enuntiat et tristis experientia manifestat.

« Nuper enim nonnulli factionis superstitis memoratæ, adjunctis sibi quampluribus de dicta provincia Provinciæ, et provincia Tusciæ, et aliis diversarum fratribus nationum, coram piæ me- moriæ Clemente papa V prædecessore nostro di- versas regulæ quæstiones, diversasque contra uni- versitatem dicti Ordinis proposuere querelas: et quasi ipsi soli, ipsorumque complices B. Francisci regulam et perspicacius intelligerent, et effic- cius adimplerent, notam actionis contrariæ in univer- sitatem præfati Ordinis impie detorqu- bant. Qui Clemens prædecessor, hujusmodi homines beni- gnitate magis quam severitate satagens emendare,

¹ Tril. ubi sup. et alii. — ² An. 1. p. 1. Ep. com. CCLXXXI. — ³ Eod. Ep. CCLXXXI. Ext. in Bull. Jo. XXII.

illorum pestiferos conatus patientiæ virtute tolerans, prædictas quæstiones atque querelas pluribus archiepiscopis, episcopis, et sacra theologiæ professoribus, et aliis juris scientia præditis, discretione dotatis examinandas commisit, et ad suam audientiam proferendas.

« Quibus diligenter et cum multa maturitate peractis, sæpenominatus Clemens prædecessor, de veritate certior factus, præfatam religionem sanctam, et ut ejus utamur sermonibus, muris observantiæ regularis firmiter undique asseruit circumclusam, et quædam, quæ circa regulam dubium sensum afferre poterant, declaravit; districte præcipiendo mandans, ut dicti fratres, qui contra præfatam communitatem Ordinis hujusmodi quæstiones moverant et querelas, ad conventus, unde discesserant reverterentur, et suis superioribus obedirent humiliter et devote, harum quæstionum et querelarum prætextu ad Romanam curiam de cætero minime reversuri. Et ut ipsius salubris ordinatio ad optatum duceretur effectum, venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Januensi, et Lucano ac Bononiensi episcopis per suas litteras demandavit, ut ipsi vel alter eorum, per se seu alium vel alios, fratres illos de provincia Tusciæ, qui occasione præfatæ dissensionis et adhærentiæ ad illicita laxatis habenis quædam loca dicti Ordinis in provincia Tusciæ constituta occupaverant, et occupata temeritate damnabili detinebant, suis alias obedire superioribus asperrantes, compellerent ut, eisdem locis per eos occupatis omnino dimissis, ad suorum superiorum obedientiam qualibet exceptione et occasione postpositis reverterentur, moraturi ubicumque et sicut iidem superiores ducerent disponendum: quarum litterarum auctoritate dilectus filius Bernardus prior Ecclesiæ S. Fidelis juxta Senas, cui præfatus Bononiensis episcopus super hoc commiserat vices suas, in ipsos fratres dicti mandati contemptores, eorum exigente contumacia, excommunicationis sententiam promulgavit, et eos fecit excommunicatos publice nuntiari.

« Qui Ecclesiastica vincula non verentes, non absque temeritatis audacia, apostasia nota, mentisque vesania, contra Apostolica mandata et dicti Ordinis instituta se ad partes insulæ Siciliæ translulerunt, et inibi ab obedientia et unitate dicti Ordinis et prælatorum ejus se totaliter separantes, quasi memorati Ordinis beati Francisci stabilem firmamque compaginem rescindere stolidæ præsumptione valerent, novi Ordinis, imo abominabilis horroris cassis conatibus moti sunt ponere fundamenta, tam detestabili turbæ præficietes magis idolum quam prælatum Henricum de Ceva dicti Ordinis refugam et apostatam fugitivum. Et ut tam fædo capiti membra cætera responderent, provinciales ministros, custodes præterea et guardianos eligere temeritate simili præsumperunt, plurimos ad ipsorum sectam recipere, prædicatores et confessores assumere, eosdemque ad

hujusmodi confessionis et prædicationis officium transmittere; loca etiam a locis fratrum ipsius Ordinis semota ad habitandum de novo construere, seu constructa recipere contra Romanorum instituta Pontificum in animarum suarum periculum, aliorumque perniciem attentantes. Et ut ipsorum error veritas et impietas religio putaretur, temeritate propria quosdam habitus cum parvis capitulis curtos, strictos, inusitados et squallidos, simulationis consocios, irrisionis amicos ac dissidii non ignaros, discrepantes a communitate Ordinis supradicti, assumere: et in simplicium cordibus, ut eosdem secus in devium erroris adducerent seminare, dictos habitus fore secundum regulam B. Francisci, et in ipsis solum pseudofratribus Ordinem consistere, famamque aliorum fratrum præfatæ communitatis diversis conviciis lacerare procaci impudentique versutia præsumperunt.

« Verum quia sic sunt casus mentis, ut primo quidem infelix animus per superbiam intumescat, et inde in contentionem, de contentione in schisma, de schismate in hæresim et de hæresi in blasphemias, infelici gradatione, imo præcipiti ruina descendat; prædicti temeritatis atque impietatis filii, ut habet fide digna relatio, ad eam sunt mentis inopiam devoluti, quod adversus præclarissimam et saluberrimam Christianæ fidei veritatem impie sentiunt, sacramenta Ecclesiæ veneranda contempnunt, et in religiosum Ecclesiæ Romanæ primatum, cunctis nationibus percolendum, ab ipso coercendi citius, impetu cæci furoris impingunt. Et ne aliqui prædictarum blasphemiarum tolerabile videatur aut dubium, de plurimis eorum erroribus aliquos, ne latere et proinde nocere valeant, præsentibus duximus annotandos.

46. « Primus itaque error, qui de istorum officina tenebrosa prorumpit, duas fingit Ecclesias, unam carnalem divitiis pressam, effluentem deliciis, sceleribus maculatam, cui Romanum præsulem aliosque interiores prælatos dominari asserunt: aliam spiritualementem, frugalitate mundam, virtute decoram, paupertate succinctam; in qua ipsi soli eorumque complices continentur, cui etiam ipsi spiritualis vitæ merito, si qua fides est adhibenda mendaciis, principantur. Quæ impietas sic istis sceleratis est propria, ut a nulla hæresi possit esse sejuncta: quippe omnes impii, dum prave in fide sentiunt, dnm ab unitate Ecclesiæ atque obedientia per contumaciam separantur, universitatem fidelium carni, seipsos vero spiritui servire frivols assertionibus mentiuntur. Quorum dementia nihil adjici posse illi manifeste cognoscunt, qui sicut unum Christum prædicant, sic unam Ecclesiam profitentur; doctore gentium attestante, qui ait: Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus.

« Una est igitur sancta, universalis, Apostolica, atque Romana Ecclesia, quæ non humana præsumptione seu potestate nititur; sed divina et

prorsus incommutabili auctoritate fundatur; cuius egregium primatum si quis impie docendo negat, non solum criminosis aut schismaticis esse convincitur, sed hæreticus impietatis suæ merito divina etiam atque humana ratione et auctoritate censetur: quia peccatum paganitatis incurrit quisquis, dum se Christianum asserit, Sedi Apostolicæ obedire contemnit. Cui inter cætera dona hoc privata largitione concessum est, ut saluberrima fides, quam B. Petrus, cœlesti Patri revelante, cognovit; et immensa potestas, quam ei in eodem Apostolorum principe Christus indulsit, sic per legitimam Romanorum Pontificum successionem illibata decurrat, ut illam usque ad finem seculi nec perfidia maculet, nec adulterini pastoris pontificium interrumpat: quam velut validissimam navem divinæ gubernationis præsidio communitam, nec variarum opinionum atque hæresum turbines a suæ unitatis compage divellant, nec tyrannicæ potestatis incursus ad ima deprimit: quin potius et illos auctoritate atque veritate superans, et istos patientiæ virtute supplantans, inter blanditias terrenæ felicitatis et asperitates seculi felici navigatione media graditur, donec ad portum futuræ beatitudinis, duce Domino, veniatur. In qua, velut in arca, animalia munda atque immunda servantur: sicut in arca frumenta paleis permiscetur: quemadmodum in sagena boni pisces et mali coeunt: ut in agro zizania et triticum simili germinatione succrescant; nec tamen ipsam membrorum infirmitatem immunditia poluit, extollit levitas, corrumpit nequitia, insolentia scindit; sed manens integra atque perfecta, adoptionis filios diæ generat, verbo nutrit, auctoritate defendit, pœnitentiâ purgat, patientiæ virtute supportat: nec illam divitiarum cumulus suffocat, quia illis tanquam creatura Dei bona eam gratiarum actione bene utitur: et aurum habet, non ut in illo finem constituat, sed ut necessitate patientibus, misericorditer largiendo, succurrat. Extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, et divina prudentia non permittit, ut membrum, quod a totius corporis unitate sejungitur, virtute quæ a vertice in corpus influit, aliquilater vegetetur: quo fit, ut apud istos vaniloquos nec sancta paupertas, nec castitas munda, nec virtus possit esse perfecta; quin consequens est ut omni virtute, omni bonitate priventur, qui Dominum virtutum, cuius est totum quod est optimum, per inobedientiam derelinquant.

47. « Secundus error, quo prædictorum insolentium conscientia maculatur, venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, aliosque ministros sui jurisdictionis et ordinis clamitat auctoritate desertos, ut nec sententias ferre, nec sacramenta contingere, nec subjectum populum instruere valeant vel docere; illos fingentes omni Ecclesiastica potestate privatos, quos a sua perfidia viderit alienos: quia apud ipsos solos, ut ipsi somniant, sicut spiritualis vita

sanctitas, sic auctoritas perseverat. In qua re Donatistarum sequuntur errorem, qui olim facto schismate ab unitate Ecclesiæ recedentes, ita in sua secta Dei gratiam diverunt esse coactam, ut nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere maculatus: quorum impietatem zelus fidelium illo in tempore sic exhorruit, sic pia persecutione compressit, ut homines tam pestilenti contagione respersos, et censura Ecclesiastica anathematis mucrone feriret, et legum publicarum sancto extremo judicio prædannaret: quia dignum et æquum, ut contra illos utriusque gladii potestas exurgeret, qui auctoritatem Ecclesiasticam a solo Deo traditam et in perpetuum duraturam, profanis assertionibus abnegarent.

« M net igitur, etiam istis reclamantibus, et usque ad finem seculi permanebit apud Romanam præsulem sicut summa auctoritas, sic immensa potestas: quam sicut gratis accepit, sic in eos, quos in partem sollicitudinis evocat, in unitate fidei et Romanæ Sedis obedientia permanentes benigne refundit; tam fortiter atque suaviter moderamina indulta potestatis exercens, ut in corpore Christi, quod est Ecclesia, a summo vertice usque ad extrema vestigia nihil per inobedientiam dissolutum, nihil relinquat ordinis confusionem turbatum: cuius suavissimum sed validissimum jugum impij, quia humiliter gestare refugiunt, quod rebus non possent, lacessere maledictis atque conviciis non desistunt.

48. « Tertius istorum error in Waldensium errore conjurat, quoniam et ii et illi in nullum eventum asserunt fore jurandum, dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, et pœna teneri quos contigerit juramenti religione constringi. Quorum blasphemias pietas Christiana condemnans non levitate mota, sed utilitate aut necessitate coacta, veritatem præteritorum atque præsentium, et certitudinem futurorum jurisjurandi religione confirmat: certissime teneos quod nullatenus de suo genere potest esse peccatum, quod Christus exercuit, qui peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passione damnavit. Juravit etenim Dominus, juravit et Apostolus Paulus, suæ operationis exempla monstrantes, ad hoc tantum juramentum esse prohibitum, ne jurandi facilitas frequentiam, frequentia consuetudinem, consuetudo perjurium introducat. Bonum est ergo juramentum, per quod veritas rerum divino testimonio confirmatur: sed malum est illi, qui eo male utitur, et a malo infirmitatis humanæ est, ut aliquis verum preferens jurare cogatur.

49. « Quarta hujusmodi impiorum blasphemia, de prædictorum Waldensium venenato fonte prorumpens, sacerdotes rite etiam et legitime secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos; non posse conferre vel conferre Ecclesiastica Sacramenta confingit: quorum utrorumque dementia Ecclesiasticæ veritatis doctrina redarguit, et censura percellit, quo-

niam nil a bono majus, nil a malo minus pericitur sacerdote; quia sacramentorum virtus non in merito consecrantis, sed in virtute sancti Spiritus, et verbo pericitur Creatoris.

50. « Quintus error sic istorum hominum mentes obcecavit, ut Evangelium Christi in se solum in tempore asserant esse completum, quod hactenus, ut ipsi somniant, oblectum fuerat, imo prorsus extinctum. Que impietas sic tenebrosos Manicheorum calles oberrat, ut tamen Montani atque Priscille fœda vestigia non relinquat. Illi etiam promissionem Domini de Spiritu sancto non in Apostolis, sed in seipsis completam esse asserunt: isti Evangelium Christi, cujus virtus in sancti Spiritus perceptione consistit, ita in se completum autumant, ut ab illius claro intellectu et vera observatione universitatem fidelium mentiendo secludant. Sancta vero et universalis Ecclesia, talium hominum figmenta deridens, firmissime tenet et nullatenus dubitat, Spiritum Sanctum juxta fidei Salvatoris promissum in beatos Apostolos die Pentecostes sic plenissime fuisse relictum, ut illos omnem veritatem, quæ ad salutem pertinet, perfecte doceret; ut ipsos ad amorem Dei mirabiliter inflammaret, et ut eosdem contra omnem tentationem invictæ virtutis firmitate muniret. Cujus Spiritus virtus ita sanctam Ecclesiam usque ad finem seculi nova semper prole fecundat, ut renati fonte Baptismatis una sit fides mentium et pietas actionum: quod profecto non esset, si sanctum Evangelium, in quo Christianæ fidei regula continetur, omnibus esset clausum, et istis solummodo, quod cogitare impissimum est, apertum.

51. « Multa sunt alia, quæ isti præsumptuosi homines contra conjugii venerabile sacramentum garrive dicuntur. Contemptum a nonnullis, nimirum Lollaris hæreticis, sacramentum Matrimonii et juratum meretricium scelus appellatum, paulo ante vidimus: eandemque hæresim Beguardum quemdam Durandum de Baldach Gerunde in medio rogo propugnasse, refert Eymericus¹. Alio errore huic affini de uxore invita dimittenda, solvendoque Matrimonii sacramento tinctus fuisse videtur Petrus Corbaria, qui postea Ludovici Bavari scelere Pontificatum invasit, quippe ut ex judiciariis Actis constat, Minoritis uxore repugnante se aggregavit, ut suo loco dicitur. Hunc vero errorem a pseudoapostolis, qui plures errores cum Waldensibus et Beguardis habuere communes, hausisse indicat Guido² Elensis episcopus, eundemque confutat.

« Pseudoapostoli, inquit, Apostolorum doctrinæ Evangelicæ et Apostolicæ sunt adversi, dicentes quod vir sine consensu uxoris et e diverso potest ipsorum sectam ingredi, et propter ingressum maledictæ sectæ potest sine mutuo consensu

matrimonium separari. Hoc Christus veritas non docuit, imo prohibuit, qui interrogatus (Matth. xix.) an liceret homini uxorem dimittere quacumque ex causa, respondens Pharisæis tentantibus ait: Non legistis, quia qui fecit homines ab initio masculum et feminam fecit eos? et dixit¹: Propter hoc relinquit homo patrem et matrem, et adhæret uxori suæ, et erunt duo in carne una: itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet. Sic etiam Apostolus (II Cor. vii.) præcipit ex prædicta sententia Domini, quod vir uxoris non dimittat, nec uxor virum; et ponit rationem, quod vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier: igitur non potest vir suum corpus continentiam dare sine voluntate et consensu uxoris cujus est, et e diverso; unde ait Apostolus: Nolite fraudare invicem nisi forte ex consensu, ut vacetis orationi. Contradicit ergo Apostolo et etiam Christo ministri Sathanæ pseudoapostoli, dicentes quod matrimonium sine mutuo consensu possit per continentiam separari: quia mulier alligata est legi viri quoad vir ejus vivit, et e diverso; unde ab hac lege non possunt solvi nisi ex mutuo consensu». Seculi etiam eandem impietatem sunt in Oriente duce Gregorio Palama pseudomonachi Græci, qui matrimonium dissolvere², et viros invitis conjugibus attonos cucullo induere præsumperunt. Præter quos errores alios etiam de variis hominum statibus vario temporum flexu ex Petri Joannis Olivi delirio et de fine seculi, vel eodem somniale, vel præstigiatore Arnaldo Villanova auctoribus, effutisse queritur Pontifex subjectis verbis: « Multa sunt quæ de cursu temporum et fine seculi somniant, multa quæ de antichristi adventu, quem jam instare asserunt, flebili vanitate divulgant: quæ omnia quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, damnanda potius eum suis auctoribus, quam stylo prosequenda aut refellenda censemus: ipsa enim mendosa commenta seipsa destruant, quia nec ratione vigent, nec auctoritate constant, nec aliqua verisimilitudine fulciuntur: in hujusmodi doctrinis variis et peregrinis sæpenominati homines studia sua conerunt; ad hæc simpliciter corda blandis fictisque sermonibus et simulate humilitatis prætextu attrahere moluntur.

52. « Cupientes igitur quod dicti pestiferi homines, aut in melius commutato consilio a suis perversitatibus resiliunt, aut saltem alios perniciosis sermonibus et suæ pravitatis exemplo contaminare non possent; charissimum in Christo filium nostrum Fridericum regem Trinacriæ illustrem hactenus rogavimus et monuimus, per Apostolica scripta mandantes, ut hujusmodi viros pestiferos et seminarios errorum de prædicta insula expelleret et penitus exstirparet: et mini-

¹ Eymer. II. o. direct. inq. q. xi. — ² Guido summa de heres. pseudoapost. c. 2.

¹ Gen. II. — ² Decr. Jyn. Græc. apud Leon. Allat. de consens. Eccl. Orien. et Occid. I. II. c. 16.

stris, custodibus, seu guardianis dicti Ordinis Minorum, cum ab eis super hoc requireretur, faciendo etiam si expediret, sæpeditos pseudofratre capi, et eorum superioribus tradi capitulos, juxta disciplinam Ordinis corrigendos, studeret impendere favorem, consilium et auxilium opportunum. Ipse vero tanquam obedientia filius per suas patentes litteras, nostrarum litterarum seriem continentes, singulis officialibus suis per dictam insulam constitutis præcipiendo mandavit, ut ad capiendos hujusmodi falsos fratres rectoribus dicti Ordinis, ut prædictæ nostræ litteræ continebant, darent consilium, auxilium et favorem quodque ipsa mandata in nostris contenta litteris studerent executioni in omnibus demandare.

« Quæ præsentientes pestiferi memorati, cum ad sinum piæ matris redire saltem Ecclesiastica disciplina coacti humiliter deboissent, salubrem coercionem et felicem necessitatem, quæ ad meliora compellit, fugæ præsidio declinarunt, nonnullis eorum in locis abditis et latebrosis dictæ insulæ derelictis, qui suis fautoribus, sub quorum defensione consistunt, pro mercede iniqui favoris perversi dogmatis venena rependant. Alii vero per loca infidelium discurrentes mare et aridam circumferuntur, ut unum saltem faciant proselytum, simul cum illis gehennæ ignibus applicandum. Hi sunt quos doctor gentium caute vitandos admonuit dicens: Nemo vos seducat, volens in humilitate et religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ, et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus et conjunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei. Hi sunt diffidentia filii, nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur, sidera errantia, quibus procella tenebrarum reservata est; qui juxta Psalmistæ vitæcium: Nescierunt neque intellexerunt: in tenebris ambulant. Erraverunt ab utero, a veritate scilicet sanctæ matris Ecclesiæ recedendo, locuti sunt falsa; vanos et varios errorum tribulos per diversas regiones præsumptione damnabili seminando.

« Quamobrem zelus fidei, fervor compassionis animarum excitare debent corda omnium, qui Christi nomine gloriantur, et ipsius sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ finibus continentur, ut contra istorum insaniam quasi contra publicam pestem valenter exurgant, nec eos in locis, ubi Christianæ religionis viget auctoritas, patiantur pacifice vivere, quos adversus matrem et dominam suam, sanctam scilicet Romanam Ecclesiam, rebellionis suæ calcibus et errorum blasphemii con-

spiciunt insanire. Frustra enim utuntur nomine Christiano, qui talibus impietatibus non resistunt, et consequens est, ut possint hæc credere, qui possunt laia patienter audire. Tantas igitur et tam graves insolentias, errores pestiferos, detestabiles blasphemias in Creatoris injuriam, populi Christiani perniciem, et nefaria operationis exemplum per patientiam, imo recordiam tolerare nolentes; universitatem vestram monemus sedule, hortamur attente per Apostolica vobis scripta in virtute obedientiaè districte præcipiendo mandantes, quatenus præfato Henrico de Ceva aliisque pseudofratribus, qui ad memoratam Siciliæ insulam hactenus confugerunt, nullum detis, vel dari, quantum in vobis est, permittatis in præmissis consilium, auxilium vel favorem; quin potius ipsos velut apostatos, excommunicatos, ipsius Ecclesiæ Romanæ rebelles, schismaticos, et perversi dogmatis assertores, lupos graves gregi Dominico non parcentes, a vestris finibus arceatis; capientes ipsos vel capi facientes, et captos tradentes rectoribus sæpennominati Ordinis fratrum Minorum, cum ab ipsis, vel eorum vicariis, procuratoribus seu nuntiis fueritis requisiti, per eos juxta ipsorum demerita castigatione debita puniendos etc. Dat. Avinione X kalendas Februarii, Pontificatus nostri anno secundo ».

53. Tantarum hæreseon calumnias falso impectas his pseudominoritis (1) contendit ex inanibus conjecturis auctor recentior¹, et a sodalibus contra fas accusatos, eo quod obsolescentem S. Francisci disciplinam suo splendori restitui cuperent; « Non leve, inquit, sed evidens argumentum est falsæ informationis nimia acerbitas et invectio styli, sine ulla personarum acceptione adversus eos, qui regulari observantiæ et puritati adhærebant, eandemque in alios transformare satagebant: specialiter namque perstringit fratrem Petrum Joannis, qui sub Nicolao IV incurrit aliquorum, quibus via latior placuit, indignationem ex studio veræ disciplinæ ». Crediderim ignorasse auctorem hunc Petrum Joannis insignem hypocritam plurimum hæreseon inventorem judicaria Ecclesiæ sententia damnatum, neque advertisse quam longe absit a Sedis Apostolicæ in condendis decretis maturitate dignitateque, ad leves obtrectatorum susurros ita Christianorum orbem commovere. Certe hujusmodi apostatarum sectam, quæ Cælestino Pontifice pullularat, contaminatam hæresibus fuisse, atque in eam zelum acuisse

¹ Auct. Fraisc. titellæ c. 7.

(1) Baluzius in Miscellaneis tom. I, pag. 408, producit Acta inquisitionis in quatuor Fratres Minores Massiliæ instituta. Ex his vero Fratrum illorum hæc nomina discimus, Joannes Barrani, Deodatus Michaelis, Guillelmus Sautonis, Poncius Ro'ha. Hæreseon, quibus pernicaciter insistebant, summa hæc fuit, quod nec Pontifici fas esset Fratribus Minoribus mandare ut nunquam in vestibulis parietibus rigorem lenirent, atque ad communionem cum reliquis Fratribus vivendi legem sese componerent. Sententia in illos lata ab inquisitore Massiliensi, ut sæculari potestati traderentur die VII Maii MCCCXVIII, in die I, hæc latius deduxit ut constaret nullam esse fidem Ms. Vaticani, in quo damnati ad supplicium de revelatione S. Michaelis anni MCCCXVII memorantur. F. Bernardus Delit' osus inter cætera errata reus positus fuit de martyrum elogio his hominibus imposito. De causa hujus Bernardi Delit' osi mox à Ordine Minorum, que anno sequenti ab inquisitoribus fidei tractata fuit, atque de lata in illum sententia carceris aliarumque penarum, vide Acta apud Baluzium in Vita Pape Av. tom. II, pag. 341.

Bonifacium VIII vidimus¹, necnon Benedictum² XII et Clementem VI³ in eandem leges distinxisse vixari sumus : interque alia eosdem sectarios confinxisse Ecclesie auctoritatem omnem in ipsos refutam : Pontifices vero inane umbram larvanque præferre : neque excusari possunt, qui percussi anathemate auctoritatem solvendi peccata sibi contra tas arrogarint, ob quam et superiorem hæresim, hujusmodi pseudominoritis rogi parati fuerunt. Et quidem hoc anno quatuor ejus Ordinis hypocritas Massiliæ flammis addictos refert Eymericus⁴ : rem vero superiori anno gestam narrat Ms. Vaticanum⁵. « Hoc anno, (nempe mcccxxvii) in vigilia revelationis S. Michaelis combusti fuerunt in Massilia quatuor fratres Minores propter hæresim de paupertate ».

Obortæ fuerunt circa paupertatem variæ hæreses : non potuit autem illa esse, quam Michael Cæsenas amplificavit, an Christus et Apostoli jus in his quibus usi sunt, obtinuerint : cum is error nondum damnatus esset hæreses, de quo fuse inferius : sed alia potius hæresis fœdissima esse potuit a Donatistis, Catharis, Waldensibus, pseudoapostolicis excepta, deinde ad alios tenebriones propagata, qua effluiebant, Pontificem ac præsules omni auctoritate sacra spoliati adeo, ut sacramenta ab iis non confici contenderent⁶, quod nimirum paupertatem Christi et Apostolorum non imitarentur ; unde Ecclesiastica sacramenta et ab iis et ab aliis despecta Joannes in Constitutione, *Sancta Romana atque universalis Ecclesia*, conqueritur⁷ : iidem vero licet sacris ordinibus initiali non essent, tamen non sacerdotalem modo, sed pontificalem quoque auctoritatem sibi arrogabant⁸, exomologeses simplicium audiebant, et inane indulgentias ipsis flagitio conferebant : quippe eos veros Apostolorum successores jactabant, qui inopem vitam profiterentur : postea vero cæteris hæresibus Michaelis hæresim de proprio addiderunt ; in quas pestes fuit flamma sæviendum. Memoratos porro hæreticos exustos a sequacibus cultos fuisse ut martyres ferunt⁹, habitos in veneratione eorum cineres, et nomina in kalendaria et bitanias relata, jactatumque Christum in iis fuisse spiritualiter crucifixum ; Pontificem autem et præsules, ac fidei censores ut hæreticos execratione defixos¹⁰. Nec vero tantum Massiliæ, sed in Narbonensi etiam provincia, et in Capite stagni, et Bitterris, et apud Lodovam, et in diocesi Agatensi, et apud Lunellum : et in Magalonensi diocesi hujusmodi novatores addictos incendio narrant Bernardus¹¹ et Eymericus.

Sunt qui dicit ut¹², impactum iis hæreses

erimen, cum negarent Pontificem contra Franciscani instituti formulam cellas frumentariis ac vinaria Minoritis posse concedere. At non ob eam, sed alios de quibus memoravimus, errores cum fide Christiana pugnantis, in iis injectos putandum est : præsertim cum in Præfatione Constitutionis, quæ incipit, *Gloriosam Ecclesiam*¹, promulget Joannes, eos factiosos Minoritas, qui tanto ardore arctioris instituti amatores se profitebantur, subjectas hæreses in suis conventiculis effudisse : quanquam putandum est, nonnullos, qui pio zelo adducti de collapsa disciplina conquesti aliis initio se conjunxerunt, animadversa sciorum impia hypocrisis, errorum præcipitia defugisse : et quavis Fratricelli dixerint, superiores pseudominoritas concrematos, « quia », ut refert Eymericus², « nolebant assentire in laxationem regulæ, nec recipere dispensationem prædicti domini papæ factam super illam » ; potuerunt tamen more hæretico mentiri, veram subdicendo causam.

Cæterum Joannes papa³ indicata superior illa duo exortæ inter Franciscanos de arctiori et laxiori vita disceptantes, de habitus et caputii forma, ac de frumentariis ac vinariis cellis habendis, controversia capita ea ratione definiuit, ut provincialium, ut vocant, Ordinis judicio rem permisit rescripto Apostolico⁴ nonis Octobris hujus anni exarato : ex quo insani Fratricelli fundendam in Ecclesiam Romanam blasphemarum vocum occasionem sumpsere, ut narrat Eymericus⁵ his verbis, dum Beguinorum errores recenset : « Quartus decimus, inquit, error et hæresis est, quod dominus papa Joannes XXII faciendo quamdam Constitutionem, quæ incipit, *Quorumdam*, in qua dicitur concedere ac dispensare cum fratribus Minoribus, quod possint congregare vinum et bladum in granariis vel cellariis pro tempore futuro ad arbitrium prælatorum Ordinis ipsorum, fecit contra Evangelicum paupertatem ; et per consequens, ut aiunt, contra Evangelium Christi : et ideo dicunt quod factus est hæreticus, et quod ex hoc perdidit potestatem papalem ligandi et solvendi et alia faciendi, si in hoc perseveraverit ; et quod prælati per eum facti, ex quo dictam Constitutionem fecit, non habent aliquam Ecclesiasticam jurisdictionem seu potestatem ». Ut vero jure condere memoratam Constitutionem potuerit, quidve possit decernere, quidve non, ex doctore⁶ ejus temporis insigni, qui tum in curia Pontificia versabatur, adversus pseudominoritas Pontificias Constitutiones impugnantis disputante, decerpere visum est.

54. « Prima conclusio. Dominus papa non potest condere canones contra determinata per sacram Scripturam. Secunda, quod nec contra quatuor Concilia principalia (adde nec alia OEcumenica

¹ Annal. tom. XIV. an. Chr. 1297. num. 55. — ² Bened. an. 2. Ep. CLXXXIX. — ³ Clem. I. III. Ep. secr. LII. — ⁴ Eymer. II. p. direct. q. xv. — ⁵ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. — ⁶ Jo. XXII. in supr. Const. *Gloriosam Ecclesiam*. Ant. III. p. tit. XXI. c. 5. § 1. Pæg. in Cart. 41. II. p. direct. inquisit. — ⁷ Extrav. *Sancta Roma*. de relig. dom. — ⁸ Joan. VIII. p. II. Ep. secr. CCXXX. — ⁹ Eymer. II. p. direct. q. xv. — ¹⁰ Ibid. — ¹¹ Bern. Chron. Rom. Pont. Ms. bibl. Vat. sign. n. 2013. — ¹² Wad. in Annal. Minor. hoc an. n. 26.

¹ Jo. an. 2. p. II. Ep. com. CCCLXXXI. Ext. in Bull. constit. III. et int. lit. Apost. pro offic. S. Inquisit. — ² Eymer. direct. Inquis. II. p. q. xv. err. 19. — ³ Ms. Vat. sign. num. 3765. — ⁴ Jo. an. 1. p. I. Ep. LII. et Extrav. *Quorumdam verbis*. sign. — ⁵ Eymer. direct. inquis. II. p. q. xv. error. 14. — ⁶ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. p. 21.

quoad decreta fidei, nec judiciariam in controversia fidei, Pontificis prædecessoris vel sui ipsius sententiam). « Tertia, quod potest contra determinata per quoscunque doctores sanctos, scilicet Augustinum et Hieronymum, et sic de aliis. Quarta, quod contra determinata per prædecessores suos vel seipsum (in iis nimirum quæ ad fidem non spectant).

« Primam conclusionem probo et auctoritate et ratione. Primo auctoritate domini nostri xv. q. 1. c. Sunt quidam dicentes, quod Romano Pontifici semper licuit novas condere leges, nisi ubi Evangelista, Dominus, vel ejus Apostoli, et eos sequentes sancti Patres sententialiter aliquid diffiniverunt: in eis vero non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prædicatum est, usque ad animam et sanguinem confirmare debet. Quia si quod docuerunt Apostoli et propheta destrueret, quod absit, videretur non sententiam dare, sed magis errare convinceretur. Istud idem probatur ibidem c. *Omne quod reprehensibile est*. Ex hoc arguo primo sic: Illud non est licitum Romano Pontifici, in quo convinceretur non sententiam dare, sed magis errare. Sed si determinaret contra determinata per sacram Scripturam (ex hypotesi nempe impossibili ob promissum Spiritus Sancti præsidium), convinceretur non sententiam dare, sed errare, ut probatum est. Ergo, etc. Confirmatur quia secundum Augustinum (IV. de Trin. c. vii), contra rationem nemo solius, contra Scripturas nemo Christianus, contra Ecclesiam nemo pacificus. Si ergo contra Scripturas determinaret, non esset Christianus. Ergo, etc.

« Secundo: Impossibile est veritatem contrariari veritati, quia sicut dicitur (I Ethic.) vero omnia consonant. Sed inconcense et indubitanter quidquid in Sacra scriptura continetur verum est. Ergo nulla veritas sibi potest contrariari. Si ergo determinaretur contra sacram Scripturam, necessario illud non esset verum, sed falsum. Probat minor ex Proverb. viii. *Veritatem meditabitur guttur meum*; et Eccles. xxiv: *Hæc omnia liber vitæ et testamentum Altissimi, et agnitio veritatis*; et Apoc. xxi: *Hæc verba fidelissima sunt et vera*; et pluribus locis sacræ Scripturæ. Item Augustinus primo de doctrina Christiana dicit, quod titubet fides, si divinarum Scripturarum vacillet auctoritas. Et infra: « Et xi. q. contra Faustum dicit: Extat auctoritas Scripturarum novi et veteris Testamenti, quæ Apostolorum confirmata temporibus per successiones episcoporum, et propagationes Ecclesiarum: quæ in fide quadam sublimatum constituta est, cui pius et fidelis subserviat intellectus: ibi enim non licet dicere: auctor hujus rei non tenuit veritatem, etc. » Et subdit: « In illa canonica sacrarum eminentia litterarum, etiam minus Propheta seu Apostolus, aut Evangelista aliquid in suis litteris posuit, si ipsa canonis confirmatione declaratur, non licet dubitare quod verum sit: alioquin nulla erit pagina, qua hu-

mane imperitiæ regatur infirmitas, si librorum saluberrima auctoritas, aut contempta penitus aboletur, aut interminata confunditur ». Et infra: « Sequitur ergo conclusio, quod non potest contra determinata per sacram Scripturam condere canones. Tertio sic: Inferior non potest determinare contra decreta sui superioris. Sed Scriptura digesta est Spiritu Sancto dicente B. Petro in I. can. sua cap. 1: *Non voluntate humana allata est prophetia: sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*; et Ecclesiastici primo dicitur: *Unus est Altissimus creator omnipotens, et Rex potens, etc.* et sequitur: *Ipsæ creavit eam in Spiritu sancto, et vidit, et dinumeravit, et mensus est, etc.*

55. « Secunda conclusio est, quod nec dominus papa potest condere canones contra quatuor Concilia principalia: et hanc conclusionem probo auctoritate Gregorii in decr. xv. d. c. Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari me fateor ». Objicit sibi auctor decreta Conciliorum revocari posse, quia « Concilium non dat auctoritatem summo Pontifici, sed summus Pontifex Concilio q. xvii ». Respondet: « Quod hoc competit quatuor Conciliis, non in quantum Concilia sunt, sed in quantum de tali materia sunt, scilicet de veritate articulorum fidei; et sic dico, quod competit hoc illis quatuor Conciliis, quod revocari non possunt, propter hoc scilicet de veritate articulorum fidei; et sic dico, quod competit hoc illis quatuor Conciliis, quod revocari non possunt, propter hoc scilicet quia non fuerunt nisi declarativa articulorum veritatis ». Item vero de Conciliis et Pontificum sanctionibus ex cathedra Petri editis in controverso dogmate dicendum: in iis enim, quæ ad finem spectantia decernunt, revocari non possunt.

« Tertia conclusio est, quod potest condere canones contra determinata per quoscunque doctores quantumcumque sanctos, et hoc probo auctoritate et ratione. Auctoritas xx. di. c. Decretales Epistolæ, etc. Ratione sic: Cujus auctoritas et potestas est supra alterius potestatem et auctoritatem, illius legibus non ligatur, sed potius e contra: hoc patet, quia inferior non imponit legem superiori, sed superior inferiori. Sed auctoritas et potestas domini papæ est super auctoritatem et potestatem omnium doctorum talium, imo omnium Apostolorum aliorum a Petro. Ergo ipse potest eis legem imponere, non ipsi sibi. Sed dices: charissime, tu videris tibi contradicere: nunc dices, quod sua potestas est superior potestate cæterorum Apostolorum a Petro. Ergo si ratio tua concludit, hic ipse poterit condere canones contra dicta per Paulum in Epistolis suis, et contra quatuor Evangelistas; imo fere contra totam Scripturam sacram cujus oppositum dicebas in prima conclusione. Respondendo dico, quod contra dicta omnium Apostolorum extra Scripturam sacram potest dominus papa, quia sic superior est; sed

contra dicta contenta in Scriptura sacra non potest, non quia Pauli sunt, sed quia in Scriptura sunt, quæ necessario continent infallibilem veritatem, quæ a Spiritu sancto est principaliter, a Paulo autem solum ministerialiter, accidentario; ac attribuantur principali agenti, non ministeriali: et ideo cum Spiritus Sanctus sit superior papa, si faceret contra Spiritum Sanctum, asserere non est contradictorium ». Idem dicendum de decretis fidei editis a Conciliis OEcumenicis et a Romanis Pontificibus ¹.

« Sed contra istam conclusionem inсто, sicut instat Gratianus xx di. c. *Decretales Epistolæ*, et arguo sic. Quanto quisque magis utitur ratione, tanto majoris auctoritatis ejus verba videntur. Sed tales doctores, cum fuerint majori scientia præditi, magis ratione utuntur. Ergo dicta eorum sunt dictis Romanorum Pontificum præferenda. Respondeo sicut respondet Gratianus, qui quasi respondet eodem modo quo dominus noster loquitur in constitutione: dicit enim, quod unum est, quod ad definiendum aliquid scientia sine potestate non sufficit; et hoc satis patet, quia omnis lex debet habere virtutem coercitivam. Licet ergo tales doctores in scientia excellant; tamen quia talem potestatem, qualem papa adepti non sunt, ideo et si forte in Scripturarum expositione præferantur; tamen in causarum seu dubiorum definitione merito postponuntur. Quare Romanorum Pontificum determinationi merito præferenda.

56. « Quarta conclusio est, quod potest condere canones contra determinatam per prædecessores suos, et contra determinatam per se ipsum valde rationabiliter plerumque (si ea nimirum non fuerint decreta fidei judiciaria), et hoc probo auctoritatibus, executione et ratione. Primo auctoritate Esther xvi, ubi dicitur sic: Nec putare debetis, si diversa jubeamus, ex animi nostri venire levitate, sed pro qualitate et necessitate temporum, ut rei publicæ possit utilitas, terre sententiam; et Extra. de consang. et affi. c. *Non debet* reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta varientur humana; et Extr. de sent. ex. lib. vi. c. *Alma mater*, Ecclesia nonnulla plerumque rationabiliter ordinat et consulte, quæ postmodum consultius et rationabilius revocat; in melius commutat, ut dominus noster in Constit. *Quia nonnunquam*, dicit valde pulchre sic: Quia nonnunquam quod conjectura profuturum credit, subsequens experientia nocivum ostendit, non debet reprehensibile judicari si canonum conditor canones a se vel suis prædecessoribus editos, vel aliqua in eisdem contenta canonibus revocare, modificare vel suspendere studeat: si ea obesse potius viderit quam prosdesse. Probatur etiam hoc in di. v. *Verum*. Istud etiam confirmatur exemplo sacræ Scripturæ: constat enim quod

Dominus mandavit exaltari serpentem æneum in deserto, ut eum aspicientes sanarentur a morsibus serpentum, sicut patet Numer. xxi, quod tamen postea Ezechias rex confregit, sicut patet IV Regum, xviii, qui filii Israel sibi adolebant incensum. Ex quo patet, quod illud, quod est ex præcepto communi rationabili ordinatum, postmodum instinctu ejusdem rationabilis revocatur; quia frequenter quod pro uno tempore fuit expediens, alio tempore reperitur nocivum. Istud etiam pro ratione sic: Par in parem non habet dominium. Extra. de election. c. *Innotuit*, et prob. xxi. *Inferior*. Sed tantam potestatem habet unus summus Pontifex sicut alius. Ergo constitutio primo facta non arctat alium, quin possit eam, si voluerit, revocare. Confirmatur quia sicut imperator ad imperatorem, sic papa ad papam. Sed imperator potest contra determinatam per alium prædecessorem. Ergo, etc. Et ideo valde pulchre dicit dominus Bonifacius de r. p. c. ult. li. vi, quod licet papa non possit suo successori legem imponere, potest tamen quod sibi licere non patitur suis successoribus indicare. Ratio autem quare rationabiliter hoc potest facere, licet istud rationabiliter fuerit ordinatum, est ista, quia secundum Dionysium bonum constat ex omni causa, ita quod defectus unius circumstantiæ debita inesse statim ponit rationem mali, et ideo secundum philosophum ii. Ethic. virtus consistit in medio rationis: et quia aliud expedit uni quam alii, uno tempore quam alio, et sic de aliis circumstantiis, omni enim negotio tempus est et opportunitas, ut dicitur Ecclesiasti. viii, ideo frequenter ea quæ primo fuerunt rationabiliter ordinata, postmodum rationabiliter revocantur; maxime in agibilibus, in quibus non potest haberi infallibilis certitudo; quare, etc.

« Nunc ex istis elicio duo corollaria. Primum est, quod dominus noster ea quæ continentur in illis Constitutionibus, etc., potuit valde rationabiliter et salubriter ordinare, quod probo statim. In his quæ non sunt contra fidem, bonos mores et sacram Scripturam, nec quatuor principalia Concilia, potest dominus noster condere canones et editos a suis prædecessoribus, prout expediens viderit, revocare. Sed nihil eorum, quæ in dictis Constitutionibus continentur, est contra fidem, nec contra bonos mores, nec contra Scripturam sacram, nec contra quatuor Concilia (adde, ut dictum est, neque contra alia, quod ad decreta fidei attinet, neque contra sanctiones Romanorum Pontificum in controverso dogmate e Petri cathedra editas), vel in Scriptura vel in symbolo fidei de illis mentio non habetur, vel si habetur, ut puta de perpetuitate Christi et Apostolorum, magis ex Scriptura habetur, quod ipse determinat, quam ejus oppositum. Ergo quidquid in dictis Constitutionibus ordinavit, potuit valde rationabiliter ordinare. Secundum corollarium est, quod cum detractantes, sacris canonibus, ut blasphemii et Spiritui sancto resi-

¹ Terrec. Summ. de Eccl. l. ii. c. 109. Bell. de Rom. Pont. l. iv. c. 3.

stentes, ut probatur. xv p. 1. c. *Violatores*: item anathematizati, vel saltem anathematizandi; item prævaricatores fidei Catholicae, ut probatur ibidem c. *Generali decreto* sunt etiam tales, quod eis venia deinceps est deneganda, ut probatur ibidem c. *Omnia* ». Ex his entescit, ut cum non spectet ad fidem neque ad salutem necessario, cellas frumentarias vel vinarias habere, vel non habere, et summus Pontifex confirmandi abrogandive religiosos Ordines, vel eorum disciplinam constituendi polleat auctoritate; nullam hæresim edita sanctione, *Quorundam exigit*, admisisse; et si pseudominorite hæreticum propterea Christi vicarium nuncuparint, ipsos veræ pietati deliria sua prætulisse.

Neque vero ex his, quæ dicta sunt, dicenturve adversus hujusmodi pestiferos homines, qui a S. Francisci institutis defecerunt, ulla labes reliquæ Minoritanæ multitudini doctrina et sanctitate clarissimæ, quæ partim in Occidente præfocandis his hæresibus sedulam dabat operam, partim in Oriente religionem propagabat, aspergitur; ut nulla aliena nitela egeat Franciscana religio, quæ suo splendore nitet: et sicut non detraxere Apostolorum collegio Evangelistæ, cum in eo Judam proditoris in Christum accusarunt; neque putabit antistitum ordo, illatam sibi injuriam, si aliquos episcopos magicæ impietatis crimine damnatos referant Annales; nec summorum Pontificum violatur majestas, si aliquorum vitia perstringantur; ita non deteritur sacra Minoritarum familiæ splendor, si ex ea aliqui hæretici emeruerint; cum in iis debellandis clarissimos triumphos retulerit. Ut ergo exortos in reliqua Ecclesia hæresiarchas, quamvis patriarchali fulgerent apice, non tacet Ecclesiastica historia, ita neque hæreticos in religiosi familiæ emergentes silentio prætermittit. Sed de his satis: ad Apostolica in excindendis erroribus studia orationem revocemus.

57. *Magi ad supplicium quæsit*. — Distingui eodem tempore jussit Pontifex judiciorum severitatem in Aymericum e Castro, atque alios in Carcassonensi diocesi hærescos nota aspersos¹: tum in nonnullos etiam magos², qui venificiis ad inferendam mortem, vel philtiris ad homines mulierum irretendos amoribus utebantur: consulebant dæmones in speculis: vocabant in circulos, cum succubis sive Dianis coibant; in quos etiam superiori anno legibus agi cœptum vidimus. Invaluisse vero dæmonis cultum tempore hoc insignis ejus ævi auctor³ subjectis verbis queritur: « Adorare dæmonem, baptizare imagines, et talia sunt valde gravia peccata, et modernis temporibus multum incipiunt pullulare. Valde rationabiliter posset Ecclesia statuere, quod

taliam facientes, etsi non haberent errorem fidei in intellectu, si facerent hoc præcise propter aliquod pactum cum dæmone habitum velut hæretici punirentur; et forsitan expediret, ut propter gravitatem pœnæ homines a talibus arcerentur ». Non hæc modo pestes emeruerant in Occidente; verum etiam in ea Græciæ parte Latini ritus et juris erant, hæresis suum virus diffuderat: quod ne latius serperet, Pontifex Apostolico zelo incensus Constantinopolitanam patriarchiam, archiepiscopos et episcopos Orientales monuit⁴, ut evellentis his zizanias operam navarent: tum Achaicæ principem et Latini generis proceres, ut sacrae fidei censoribus in contaminatis ea labe insectandis studio non deessent. Quo argumento Venetorum ducem, ut suam adhiberet in defendenda religione auctoritatem, est adhortatus⁵.

« Dilecto filio nobili viro duci Venetiarum.

« In vinea Domini constituti superna dispositione cullores, spirituales in illa culturam vigilantibus studiis exercemus, instantia multæ sollicitudinis vigilantes, ut in ea, fruge sanctorum operum succrescente, nullius radii amaritudinis convalescat. Ipsius quidem vineæ palmites fructuosos pestilentes hæretici pestiferis morsibus præcidere molientes, fidelium animas tanquam animalia venenosa conantur extinguere, illis virus mortiferum in aureo Babylonis calice propinando. Propterea nos qui vulpeculas parvulas voce sponsi capere commonemur, ad exstirpandam pestem hæreticæ pravitatis eo ferventius studium Apostolicæ sollicitudinis adhibemus, quo desiderabilius concupimus, ut ubique cultus fidei Catholicæ dilatetur.

« Cum igitur dilecto filio priori provinciali fratrum Ordinis Prædicatorum in Græcia dederimus noviter per nostras sub certa forma litteras in mandatis, ut aliquos de ipsius Ordinis fratribus sibi commissis, quos ad hoc idoneos fore cognoverit, inquisitores adversus eosdem hæreticos in partibus illis deputare; nobilitatem tuam rogamus et hortamur in Domino, ac per Dei misericordiam obsecramus, tibi que in remissionem injungimus peccatorum, quatenus diligenter attendens, quod nedum hæreticos, sed receptatores, fautores et defensores eorum pœnis percillant gravissimis canonicæ sanctiones; quoslibet in dictis partibus Græciæ, tuæ ditioni subjectos, a quovis auxilio, consilio et favore hæreticis, fautoribus, receptoribus et defensoribus antedictis; necnon et Judæis qui contra fidei veritatem plura nefanda committunt, et religionis Christianæ cultores perversis corrumpunt dogmatibus, quomodolibet impendendo cohibens, abstinere eis mandes districtius et injungas, ut inquisitoribus, per provinciam deputandis eandem, ad exterminandum de partibus illis pestem hujusmodi, dictosque Judæos pœna debita puniendum ferventer assis-

¹ An. 2. p. 1. Ep. com. DCCCXXVIII. — ² Ibid. Ep. DL. et an. 2. p. 2. Ep. com. CCLXXVIII, CCCLXXIX. — ³ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4569. p. 79.

⁴ An. 2. p. 2. post Ep. com. MCDXXVI. — ⁵ Ibid.

stant, et auxilium efficax, opportunumque consilium et auxilium largiantur; ut inquisitores ipsi, hujusmodi auxilii et favoris suffulti iuvamine, in inquisitionis negotio contra pravitatem eandem, ad divini nominis laudem et gloriam, utilius proficere valeant; ac tu et ip-si, præter mercedem retributionis æteruæ, quam tua et ipsorum sinceritas inde merebitur, nostram et Apostolicæ Sedis valeatis benedictionem et gratiam uberius promereri. Dat. Avinione VIII kal. Augusti anno secundo ».

Pulsarant justis querelis Sedem Apostolicam patriarcha Constantinopolitanus, atque alii in Oriente episcopi Latini, quos lucrandarum Christo animarum zelus urebat, nonnullas fœminas, quæ abjuratis erroribus, Catholicis thoro junctæ fuerant, tum in Græcorum, tum etiam Tartarorum imperio postea, fide turpissime prodita, ad pristinos errores deflectere. Ad quod tollendum malum Joannes Venetorum, Genuensium et Pisano-rum magistratibus, qui illis in regionibus versabantur, Apostolica auctoritate ad coercendam illarum muliercularum levitatem jussit incumbere.

58. *Indulgentiæ recitantibus ter Angelicam orationem sub vespertino crepusculo.* — Hoc denique anno ad incendendam in Deipare cultum fidelium pietatem, cum pius mos in Xantonensi Ecclesia susceptus esset, ut vergente in noctem die

campana ad præmonendos fideles, ut salutatione Angelica Virginis suffragia implorarent, pulsaretur; Pontifex decem dierum indulgentiam iis, qui pie ter eam orationem flexis genibus funderent, si vere eos criminationem pœniteret, concessit ¹. Quæ vero de matre Dei encomia in iis litteris exararit, præteriri a nobis non potuerunt: « Quam piæ, inquit, quam debitum et jucundum existit, laudibus Virginis gloriose Dei genitricis insistere, dignis sibi jubitare præconiis, et mysticis eam muneribus honorare; plene devota mens conspicit, quæ ad laudem et gloriam Redemptoris quidquid genitrici honoris impenditur pertinere summæ devotionis spiritu intuetur. Huic namque divinis et angelicis laudatæ præconiis, ab Angelo venerabiliter atque officiosissime salutatæ, in mulieribus benedictæ, gratia plene; quæ dedit cælis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitii, vitæ ordinem, moribus disciplinam, non desinat humana lingua cantica landis exsolvere, et spiritualis muneris impendere fauulatum. Huic humana devotio, quod nequit, vocis et cordis desideriis exequatur, ut quæ super choros Angelorum ultra omnem humanitatis naturam meruit exaltari, pro nobis apud Redemptorem nostrum ad Patris dexteram residentem jugiter intercedat, etc. Dat. Avin. III id. Octobris anno III ».

¹ Au. 3. p. 1. Ep. com. L.

JOANNIS XXII ANNUS 4. — CHRISTI 1319.

1. *Regiam dignitatem in Polonia restituit Pontifex, frustra veniente Boemice rege.* — Restituta est Poloniæ intermissa regia dignitas anno a partu Virginis supra millesimum trecentesimo decimo nono, Indictione secunda, ut eo augustiore titulo insignita vires adversus Tartarorum, Lithuanorum, Rhenenorum aliorumque barbarorum excursions confirmaret, ac religionem Christianam tueri facilius, et felicius propagare posset. Vocabatur communibus Polonorum votis ad regium apicem Wladislaus Loktus Wladislaviæ, Cracoviæ aliarumque provinciarum dux, ditionis amplitudine, populorum numero, opum magnitudine inter eos florentissimus; decretique sunt a publicis ordinum comitiis oratores ad Sedem

Apostolicam, qui ab ea precibus contenderent, ut regio fastigio Wladislaum ornaret. At Boemice rex Joannes suam dignitatem infringendam ratus, si Poloni regium decus recuperarent, oratores ad rem discutendam misit, nonnulla in Poloniam jura obtendens, quæ cum æquitate non niti contenderent Poloni, atque Wladislaum successione principatum adeptum, Pontifex ut utrisque consuleret, beneficium distulit, ac Gnesnensem archiepiscopum atque episcopos suffraganeos certores fecit, Polonorum jura ea mora non labefactum iri.

« Venerabilibus fratribus archiepiscopo Gnesnensi ejusque suffraganeis.

« Dudum venerabilis frater noster Geribardus

episcopus Wladislaviensis, vester et dilectorum filiorum abbatum, monasteriorum, priorum Prædicatorum, et guardianorum Minorum Ordinum, et conventuum eorumdem; necnon et capitulorum, Ecclesiarum ac nobilium virorum, ducum, comitum, baronum ac universitatum, civitatum et castrorum per regnum Poloniæ consistentium, nuntius ad hoc specialiter destinatus, ad præsentiam nostram accedens, nobis vestras et eorum litteras præsentavit, per quas Apostolatus nostro inter cætera significare curastis, quod ab olim post obitum bonæ memoriæ... regis Poloniæ, qui tunc erat, seditionibus et dissidiis, ac guerrarum discriminibus intestinis inter ipsius habitatores regni peccatis exigentibus suscitatis, regni status ejusdem, quod solebat florere divitis, tam propter hoc, quam etiam propter crebros Tartarorum, Lithuanorum, Ruthenorum et aliorum paganorum incursum, qui Polonorum gentem quasi novellam in fide captivam, diversis vicibus abducentes, in miserabilem redegerant servitutem, et lumine fidei derelicto in nostri contumeliam Redemptoris idololatriæ servire cogebantur; necnon et propter occupationes diversarum ejusdem regni partium et locorum, defensore carentis, que nonnulli alienigenæ violenter invaserant, erat gravissima depressione collapsus; in Ecclesiis vero, monasteriis et aliis Deo dicatis locis, fidelium devotione constructis, in quibus devotis laudibus colebatur Omnipotens, cultus divini nominis neglectum tradebatur; quorum aliqua speluncæ latronum effecta, aliqua solitudini derelicta et multa ipsorum ruinæ vastatibus subjacebant; adjicientes nihilominus in litteris supradictis, quod nisi per Sedis Apostolicæ providentiam circumspectam super his occurreretur celeriter de remedio opportuno, verisimiliter poterat formidari, ne terra ipsa ad exanitionem irreparabilem deveniret; propter quod tam vos, per episcopum et litteras supradictas, quam idem episcopus per se ipsum cum multa nobis instantia supplicastis, ut cum regnum prædictum esset nobis et Ecclesiæ Romanæ nullo mediante subjectum, et in signum subjectionis hujusmodi, census, qui denarius beati Petri vocatur, nobis et eidem Ecclesiæ annis singulis deberetur; ejusdem regni fidelibus apertis viscera pietatis, et eorum calamitatibus ac pressuris paternò compatientes affectu, et illud clementis propitiationis oculis intuentes, de tali rege provideremus eisdem, qui se patenter exemplum ostenderet, qualiter subditos oporteret per justitiæ semitas ambulare: quique in potentia virtutis Altissimi dirigeret in directa, insolentes reprimeret, restauraret deperdita, dictumque regnum tantæ calamitatis angustis, quibus subjicitur, incessanter Deo auxiliante subductum, statim resumeret quietis, et dulcedinis primitivæ; dilectum filium nobilem virum Wladislaum Cracoviæ, Sandomiriæ, Syradiæ, Lanciliæ, Cujaviæ, regni que Poloniæ, ac terræ Pomeraniæ ducem, et heredem

et etiam possessorem; strenuitate sublimem, industria providum, militia stipatum, multitudine vassallorum onustum, divitis, munitionibus et fortalitiis præpotentem, promovendum per nos in regem Poloniæ concorditer nominando; supplicantes instantes ut præfatum ducem in regem dignaremur ipsius regni Poloniæ de benignitate Apostolica promoveri, et coronari diademate regio mandaremus.

« Quia vero vobis ex præmissis firmæ spei fiducia suggererat, quod præfatum regnum, per promotionem hujusmodi ad virum suarum potentiam restauratum, fortius dictorum paganorum prævaleret incursum, et facilius pestiferos conatus reprimeret eorumdem, ubertate pacis cultu servato justitiæ fruere, libertas Ecclesiastica ex præmissis dissidiis conculcata summa resumeret Deo propitiante, vigorem; Ecclesiasticæ dicti regni personæ, etiam Ecclesiis eorumdem ab oppressionibus relevatis, possent vacare commodius circa cultum divini nominis ampliandum; ipsiusque regni fideles in divinis beneplacitis prosequendis, et ejusdem Ecclesiæ Romanæ, quam ipsi matrem eorum et dominam recognoscunt, fidelitatis et devotionis firmiter stabiliri constantia; prædictos episcopum et litteras benigne recepimus, et ea, quæ idem episcopus super ejusdem promotione ducis proponere voluit coram nobis, libenter audivimus, dictarumque litterarum tenorem cum multa jucunditate prospeximus diligenter.

4. « Denum autem charissimi in Christo filii nostri Joannis regis Boemiæ illustris supervenientibus nuntiis, per eos Apostolatus nostro fuit humiliter supplicatum, ut cum eidem regi jus in dicto Poloniæ regno comperet, quod se offerre suo loco et tempore probaturos, abstinere ab ipsius promotione ducis Poloniæ dignaremur. Sed idem episcopus post nuntiorum ipsorum instantiam sicut prius, crebris vicibus contrarium certitudinaliter affirmando, proposuit quod rex præfatus nullum in dicto regno Poloniæ jus proprietatis seu possessionis sibi poterat vindicare, cum plenum jus prædicto duci tanquam ipsius regni domini naturali et hæredi legitimo, cui successio jure nature a suis progenitoribus debebatur, in regno comperet supradicto, pro hujusmodi sæpediti promotione ducis tam pro parte vestra, quam per se ipsum suppliciter insistendo. Nos igitur volentes unicuique jura sua servari, ab hujus promotione petita ad præsens providimus abstinendum, non intendentes per hoc juri vestro et aliorum supplicantium prædicatorum præjudicium aliquod generari, quin illo sic uti, si, et quando vobis expedire videbitur valeatis, quod tamen cuiusvis alterius non lædatur. Dat. Avinione XIII kal. Septembris anno tertio ».

5. Intellexere ex his, tum Gerardi episcopi, cui Pontifex ex arcano mentem aperuerat, litteris Poloni, quid sibi agendum incumbere. Proximo itaque inente anno regii fastigii honos apud eos

revocatus¹, ægre admodum rem ferente Joanne rege Boemiæ. Ex ea vero occasione Polonos ad veteres titulos instaurandos excitatos ferunt : Joannes Boemus a Wernero Prussie magistro exci- lus, ut Prutenis olim ab Othogaro clientelæ nomine regibus Boemiæ addictis contra Lithuanos Polono- rum fœderatos auxilio esset erepta in Prussia Polonis Dobrina, ac Wladislaviensi ditione subacta, ac mox utraque in Wernerum transfusa, in Lithua- niam irrupit, Pomeraniamque juris Polonici pro- vinciam cruciferis attribuit, regioque confirmavit Diplomate : querenteque de illata injuria Wladis- lao Loktko, respondit se Polonia regem esse, illum autem principem ; plus vero dignitatem regi- am, quam principalem, in jure suo vindicando pol- lere. Perculit ea vox Wladislaum ac reliquos Polonos, qui ne Boemis inferiores essent, regiam coronam a Sede Apostolica poposcerunt. Perstrin- git Romanum Pontificem Dubravius², creato Polonia rege imperatoris partes ipsam sibi vindicasse : sed nulla certe Cæsaris injuria id factum fuisset, cum Polonia imperio non esset obnoxia ; quidni enim apud Polonos Pontifex regiam poterat revocare dignitatem, qui jam ante illam apud Ungaros, Armenos, Russos, Bulgaros, Lithuanos et alios, de quibus sparsa in Baronianis et nostris Annalibus exempla repetere opus non est, cum ipsam etiam imperium restituisse Occidentem constet, quæ jure facta docent pluribus theologi, qui tempo- ralem potestatem Ecclesiasticæ subiecti in probant³. Adde imperialem auctoritatem, quæ ad hoc non erat necessaria, viduato ob Ludovici Bvari et Friderici Austriaci discordem electionem suo prin- cipe imperio, penes Romanum Pontificem fuisse : qua etiam Joannem unum constat veluti in Ram- baldi comitis ac Tarvisinorum causa, cum Henricus Goritiæ comes, Camis Scaliger præfectus Veronen- sis, Ugucio Fagiolanus magister militum, et Guacellus e Camino iuta armorum societate extremo superiori anno Tarvisium obsidione ciuissent⁴, delatum a Tarvisinis patrocinium suscepit ; utpote in quem imperialis auctoritas ad injuste oppressos a potentiorum tyrannide vindicandum interregni tempore devoluta esset, ut ipsemet his verbis profi- tetur in litteris⁵ ad Atrebatensem et Bononiensem episcopos, et Aymericum archidiaconum internuntios Apostolicos datis.

6. « Attendentes, inquit, quod imperii Romani tempore, quo illud vacare contingit, sicut tunc vacabat, et adhuc vacare dignoscitur, regimen, cura et administratio ; necnon et defensio fide- lium ejusdem imperii oppressorum, ac punitio subiectorum eorundem cum ad alium præterquam ad Rom. Pontificem recursus haberi non

posset, ad nos pertinebat, sicut dignoscitur perti- nere ; ac insuper comiti Goritiæ, Cami, Uguitioni, et Guacello supradictis et quibuslibet aliis de præ- fato Rambaldo comite et communi Tarvisino, ac singulis de ipso communi conuenientibus offe- rentes liberaliter exhibere, et nihilominus per vos fieri mandantes justitiæ complementum ; vobis per nostras sub certa forma litteras dedimus in mandatis etc. » Adit Joannes se memoratis inter- nuntii dedisse imperia, ut Scaligerum ac fœd- ratos intentata censurarum religione ab inferendo Tarvisinis eorumque prætori Rambaldo comiti bello sibi temperare juberent : ac si iterum illi obsidionem, quam solvisse acceperat, adversus Tarvisium designant, censuras his inculci jubet. Tum Pagannum Turrianum episcopum Patavinum, cui Albertinus Mussati suam de gestis Italorum historiam inscripsit, designatum patriarcham Aquileiensem monuit⁶, ne ex patriarchali ditione subsidia ab hoste inferri pateretur. Illum quidem Tarvisinis amicum fuisse, refert Bonifacius⁷ ; sed ex equo in terram allisum brevi interisse : implo- rasse vero Tarvisinis Pontificiam opem ait. Verum cum hostes, professi se imperii jura tutari, cen- suras Ecclesiasticas spernere, diuturno Tarvisini bello attriti sunt a Scaligero, donec ii interprete Goritiæ comite Friderici Austriaci designati discor- dibus suffragis regis Romanorum clientelæ se commendarunt⁸. Quam ob rem exasperatus Scaliger cum Friderici amulo Ludovico Bavaro fœdus junxit : atque ita Germanicæ dissensionis inter Cæsarei nominis studiosos irrepere, Gibellinæ porro factionis splendidum nomen accubabantur multi, ut eo luce latrociniorum turpitudinem colorarent.

7. *Guelphis et Gibellinis furentibus, urbes vacata, insiquia scelera patrata.* — Inter hos in Piceno Recinensibus, in Amelium provinciæ presi- dem conjuratione iuta⁹, excitis Auximanis, impetu facto in Pontificios administratos, trecentos ferro concidere : eos qui cum Pontificiis sense- rant, detrudere in carceres, ac liberos summo fu- rore enecarunt : rapere virgines, conjuges viola- runt, sanctimoniales stuprarunt, episcopum et clerum pepulere¹⁰, eorum bona diripere, urbis- que administrationem in Fridericum comitem Montisferetri Gibellinum contulerunt¹¹. Inter con- jurationis et latrocinii principes¹² erant Lippatus et Andreas e Gonzelna stirpe, Auximani patritii qui nefarios quoque in suam societatem adseverant quam, ut illegitimum pietate colorarent, B. Virginis sodalium nuncupabant. Inter cæteras autem leges, quas suis præscripsissent, ea erat, ut sine ullo pœne metu quosque Ecclesiæ partium neci fraderent, maxime eos, qui in Romani Pontificis gratiam verba fecissent. Cum vero plerique censu-

¹ Matth. Michov. l. iv. c. 9. Chron. l. xi. Dubrav. Hist. Boem. l. xx. — ² Dubr. supr. l. xx. — ³ Palud. de Ecclesiasticis potestate Ms. bbl. Vat. sign. num. 4109. Aug. Triumph. de potest. Eccl. q. xxxviii. art. 6. Ale. de S. Epud. tractat. n. c. 3. Turc. som. de Eccl. l. i. c. 90. Card. Bellar. de Rom. Pont. l. v. c. 7 et alii. — ⁴ Cortus. l. ii. iv. Bonif. Hist. Tarvis. l. viii. — ⁵ An. 3. p. 3. Ep. cur. cx.

⁶ An. 3. p. 3. Ep. viii. — ⁷ Bonif. Hist. Tarv. l. viii. — ⁸ Cortus. l. ii. c. 4. — ⁹ An. 3. p. 1 pag. 160, 161, 192, 193. — ¹⁰ An. 3. p. 1. Ep. cur. clx. — ¹¹ Ibid. Ep. clxxxv. — ¹² Ibid. Ep. clxx.

ras Ecclesiasticas contemptu sacrilego eluderent, Pontifex legatum in ipsos iudicio haereseos agere, ac penas statutas in haereticos distringere iussit ¹. Fridericus praeterea Montifera tri comes Rechinensium, Auximanorum et exulum Aenorum se docem dixit, atque ad novum principatum in ruinis Ecclesiae excitandum Spoletanos Gibellinarum partium subornavit ², ut correptis armis Guelphos pellerent, atque in ipsum urbem transfunderent dominatum.

8. Exagitabant caedem Guelphorum Gibellinorumque furiae Insubriam: ad quam pacandam Bertrandum lit. S. Marcelli presbyterum cardinalem A. S. L. X kal. Aug. misit ³, amplissimum instructum mandatis. Cremona ⁴ prodicione a Gilberto Corregia et Brixianis capta in Guelphorum imperium concessit, quae urbs olim florentissima opibus, ob intestinas seditiones veterem splendorem admiserat: Ticinum ad Guelphorum et Ecclesiae partes spectabat, in Isardus patriarcha Antiochenus Ecclesiae Ticinensis administrator acceptorum a Sede Apostolica beneficiorum in memor obstitisset. Distinxit itaque in eum Joannes anathematis sententiam ⁵ ipsamque omni dignitate exiit, cum nimirum gravissimis sacrilegiis, caedibus, rapinis, incendiis, perjuriis aliisque sceleribus sese inquinasset: Gibellinis partibus se implicuisset, addictos Romano Pontifici saevissime insectatus esset, invasisset aliena virorum nobilium bona; bellumque contra dignitatis Pontificiae decus injuste movisset, in quo gravissima scelera fuerant patrata, incensa templa, profanatae aerae, caedes editae, praedae abactae: saepius etiam in iis locis, quibus praererat, Guelphos ab excubitoribus ad mortem insanis vocibus deposci non modo tulisset aequo animo, verum etiam vultum ad eas voces ad hilaritatem perrexisset: cunquē Ticinum eo tempore, quo a Guelphorum partium magistratibus administrabatur, defecisset ad Gibellinos, ac nonnulli cives, qui eam defectionem inique ferebant, in spem erigerentur, auxilia Roberti Siciliae regis affutura; ille inter angustissima misse solennia, dum ad populum concionem habebat, scelerate pronuntiavit, dandos neci illos, qui spem auxilii Roberti regis injicerent; adjeceerat illos, qui huiusmodi viros e medio tollerent, a se omnis noxae religione liberandos. Denique vocatus ad Sedem Apostolicam, ut ab impositis criminibus se purgaret, cum insignis perjurii convinceretur, mutata veste, se proripuit, atque ad Pontificiam aulam redire iussus imperia respuit: quare obfirmatum in pertinacia virum Pontifex hac sententia percudit:

« Ipsum contumacem merito reputantes, in nomine Domini cum Apostolo tantam inobedientiam et irreverentiam ulcisci, excessusque sine detestabiles, sic enormes, sicut etiam nostri debitum

exposcit officii, disciplina debita castigare volentes, ne ipsorum impunitas asum in alios pariat, et ausus excessum; in Isardum praedictum, qui omni honore, dignitate atque administratione adeo reddidit se indignum, de fratrum nostrorum consilio perpetuae depositionis sententiam promulgamus, eumque tam a patriarchali quam pontificali, et omni sacerdotali et clericali privantes officio, condemnamus; ac corpus ejus dantes Silihanie, ut ejus spiritus salvus fiat, in ipsum excommunicationis sententiam promulgamus. Nulli ergo, etc. Dat. Avinione III kal. Aug. anno m.

9. Intentavit etiam censurarum terrorem Pontifex ¹ Philippo Sabaude regiae principis, qui Florentino nun oratore ad aulam Pontificiam accedentes non sine injuria Sedis Apostolicae interceperat: ac Taurinensi episcopo, nisi ab evoluto mense restituerentur libertati, provinciam dedit, ut Taurinum et alia loca, in quibus tenerentur in vinculis, Ecclesiastico interdicto supponeret. Saeviebat in eos Philippus Guelphorum partium odio, cum Florentino Roberto regi, a quo dissentiebat, studeret. Et sane egregias illi auxiliares copias in Genuensi obsidione periclitanti submisere ²: quibus classi impositis, cum semestri integro G bellinorum copiis circumseptus esset, exscensione in portu, cui Sextus nomen est, facta in hostem magno impetu irrupit, ipsamque fudit. Qua parva victoria, Richardo Gambasta Abrutino cum praesidiario milite Genuam dimisso, cum quadraginta trirremium classe Avinionem ad Pontificem se contulit ³. Caplata Roberti regis recessus occasione, Genuenses ⁴ exules vires collegere, ac viginti octo trirremium classem praefecto Conrado Austria instruxere, novisque copiis ex Germanis et Insubribus comparatis, Genuam obsidione tentarunt: in qua plurima hinc inde illata acceptaque clades.

10. *Bellum inter Genuenses et Cyprum regem per arbitrium componere studet Joannes.* — Non intestino modo in Italia, verum etiam externo in Oriente bello impliciti erant Genuenses: quo ipsos inter atque Henricum Cyprum regem consurgente, cum extrema rei Christianae in Oriente calamitas impenderet, Pontifex ad illius semina praefocanda, cum accepisset Genuenses classem ad invadendam Cyprum acceptasque ulciscendas injurias apparare, missis Apostolicis nuntiis, apud eos institit ⁵, ut caeptis absterent: permittent suas injurias Sedi Apostolicae, illam partes Pontificis adeo solenter adhibitorum, ut illata damna sarciantur, ipsorumque dignitati consultum foret: moxque Henrico regi significavit, ut operam suam ad averte-
tendos ab infestano ipsius regno Genuenses, cum se ad bellum pro extendenda injuriarum ultione compararent, collocasset: proinde ad propulsanda

¹ An. 4. p. 1. Ep. com. cv. — ² Jo. Vill. l. ix. c. 93 et 96. Anl. III p. lit. xxi. c. 1. § 3. — ³ An. 2 p. 2 Ep. com. cccclxxii. Jo. Vill. l. ix. c. 97. — ⁴ Id. c. 98. et Aut. ubi sup. — ⁵ An. 3. Ep. com. mxxxviii.

¹ An. 3. p. 1. Ep. cur. ccl. — ² Jo. Vill. l. ix. c. 103. — ³ An. 4. p. 1. Ep. cur. cxlv. — ⁴ Ibid. § 4. — ⁵ Ibid. Ep. cxcvi.

imminentia pericula, et pacandos quos læserat, sollicitavit. Cyprio vero rege suos oratores militente, ut in Pontificio, uti fidissimum arbitrum, compromissum cederent; discutiendi utriusque partis juris Joannes provinciam non admisit, cum aliorum negotiorum mole premeretur. Sed adhibitis in consilium viris prudentia conspicuis sanxit, ut illata utrinque damna sarcirentur, pristinae si libertati immunitatique in insula Cypro restituerentur, illatae injuriæ venia et oblivione deleterentur, municipali vinculis in libertatem assererentur, quæ erepta constaret sine forensi strepitu redderentur: ad ea vero quæ juris ambigui viderentur illustranda, mitteret ad Genuenses virum prudentia et auctoritate instructum, ut ea sine judicii contentione dirimerentur: vicissimque Genuenses e suis alium pari industria et potestate auctum dirigerent ad ea, quæ in Cyprio regno in disceptationem caderent, dirimenda. Si vero designati arbitri inter se dissentirent, rem totam Sedis Apostolicæ judicio permitterent, ut quod suaderet æquitas servandæ mutuæ inter ipsos amicitia studio definiret. Contendit demum Pontifex precibus ab Henrico ut suos ab inferenda ulla Genuensibus injuria contineret, pacique sancienda se accommodaret, et quæ Sedes Apostolica statuerat religiosissime servaret: exploratum vero haberet, se illam partem studiis suis promoturum, quæ hujusmodi Apostolico decreto parvisset. At ne interim novæ repullularent dissensiones, annuas inducias Cypriis ac Genuensibus imperavit, quas a Nicosiensi archiepiscopo in Cypro; in Liguria a Catanensi episcopo et Saonensi præsule designato promulgari jussit¹ atque anathema seu Liguriis seu Cypriis nova moturis bella intente: de quibus extant hæc ad Cyprium regem litteræ²:

« Charissimo in Christo filio Henrico regi Cypri illustri.

« Quam sil utile tibi, fili charissime, cum omnibus Christi fidelibus et præcipue cum dilectis filiis communi et populo Januensis in pacis unitate convenire; quam sil periculosum cum talibus discordiam enutrire, regni tui dispositio indicat, et blasphemorum crucis, qui ad tuas jugiter aspirant injurias, vicinitas manifestat. Licet igitur ex cujusdam ordinationis tractatu, inter te et subditos tuos ex parte una et præfatum commune et singulares personas illius ex altera perficiendæ nuper habito, sicut per nostras litteras magnitudini regis clare et seriose intimamus, inter te et subditos tuos et eosdem Januenses, si votis Apostolicis cum efficacia operis exhibeas aurem cordis, speremus soliditatem (lanle Domino) plenæ concordie proventuram; ne tamen (quod absit) interim ex qualicumque scintilla discordiæ quavis utrinque exerceatur hostilitas, neve dictis blasphemis unquam machinationis janua pateat, si

cujuslibet sortis dubiæ auferatur eventus, cum ad nos, qui (licet immeriti) vices Regis pacifici gerimus, singulariter pertinere noscatur in universalis Ecclesiæ totaque congregatione fidelium pacem querere, et eam diligentius facere observari; de fratrum nostrorum consilio inter te et subditos tuos prædictos et præfatum commune et singulares personas ipsis usque ad unum annum a die receptionis præsentium numerandum, treugas indicimus, a vobis hinc inde inviolabiliter observandas: ut interim (auxiliante Deo) quanto citius sedetur utrinque discordia, et per commoditatem medii operationis, ac per efficacem observantiam ordinationis prædictæ pax invicem solidetur; celsitudini tuæ et subditis regni tui, et præfatis communi et populo et singularibus personis ipsis, quibus super hoc similes litteras destinamus, sub excommunicationis in singulares personas, et interdicti in regnum tuum et in civitatem prædictam pœnis et sententiis, quas in non servantes vel violantes treugas easdem ex nunc ferimus, districtius injungentes, ut dictas treugas recipere et servare, et recipi et servari facere per dictum annum inviolabiliter studeatis; non obstantibus quibuscumque privilegiis tibi, fili, et prædictis Januensibus ac quibuscumque aliis ab Apostolica Sede concessis, etc. Dal. Avin. II kal. Augu-ti anno m ».

11. *Helionus Rhodiorum equitum magister creatus.* — Nec Cyprus modo, verum etiam Rhodus dissensionibus non carebat: ad quas sopiendas, ne rei Christianæ afferrent exitium, abdicante se justis ex causis summi Hospitalariorum equitum magistri munere Fulcone Villarelo, et Mauritio Pagnaco æmulo exauctorato, sollicitus Pontifex transfundendæ in eum dignitatis, qui pares tanto oneri virtutes haberet, Franciæ, Tolosæ, Campaniæ, Alvernæ, Castellæ ac Legionis, Portugalliæ, Navarræ et Venetiarum priores, qui in aula Pontificiæ versabantur, excitavit, ut ipsorum in re dubia consilium exquireret: cumque in sanctiore cardinalium consistorio illi seorsim inter se de eo contulissent, qui regimini admovendus videretur, unanimi consensu in Helionum, qui tum vitæ religiosæ pulcherrimis exemplis fulgebat, tum præclara adversus Saracenos belli facinora explicuerat, suffragia conjecerunt: cumque vota Pontifici aperuissent, illorum adductis precibus, quem designarant, gerendo muneri præfexit, atque ad illud capessendum Apostolicis litteris instruxit¹.

12. *Catalana societas furit in Græcia.* — In Græcia societas Catalana, quam omisso Turcico bello in Gallicæ generis reliquias, quæ Achaïæ insidebant, arma vertisse jam ante vidimus, ut latius limites profferrent, Gualterum Athenarum ducem infestis signis petiere. Quam rem gravissime accepit Pontifex, fideles ab ea societate infestari, quos Latinarum partium studio tueri

¹ An. 3. Ep. MCCCXXVII. — ² Ibid. Ep. com. MALA.

¹ An. 3. Ep. com. DCCCLXXXIV.

dehuit; ac ne muneris Athenarum datus clientis, atque Argolicenses animos ac vires, nec Gualtero duci deessent: eoque argumento Gualterum et Fincherolis Argorum praefectum, aliosque nobiles ad retundendos hostiles conatus accendit. Adiectæ erant eae læderatæ cohortes clientelæ nomine, ut regia auctoritate tutæ essent, regi Friderico. Quem hoc anno a Tunetano rege, qui regno Bugiæ rege Arabum opera pulsus fuerat, ad expeditionem Africanam sollicitatum magno auri pondere ferunt¹: cum obsessus barbarus majore auri vi Fridericum sibi conciliavit; qui ita emunctis ab utroque barbaro ingentibus opibus obsidionem solvit, Bugiæque rex Tuneto, quo ab altero primum fuerat rejectus, potitus est. Fridericum porro censum pro regno Trinacriæ persolvisse, Pontificia de eo accepto syngrapha docet². Intulit quoque fisco Apostolico Robertus Siciliae rex³ decem millia unciarum auri. In utraque vero ulteriorem et citeriorem Siciliam Pontifex Stephanum et Pinu clericum Lemovicensem misit, ut abbatiarum non conventuum vacantium vectigalia colligeret⁴: Apostolicas Constitutiones in eos, qui sacerdotia curæ animarum adiecta sacris ordinibus initiari neglexissent, unde divinus cultus exolesceret, promulgandas curaret⁵; cognitaque causa, ipsos contentas in Sanctione, quæ a verbo, *Execrabilis*, ducit exordium, ob retenta injuria sacerdotia contraxisse pronuntiaret⁶.

13. *Satisfactio pœnitentialis imposita Rogerio interfectori episcopi Ferentini.* — Præterea Ariensensi episcopo provinciam dedit, ut pœnas, quas in Rogerium e Bonito ob cæsum Frequentinum episcopum statuerat, divulgaret, ac ni crimen rite expiaret, anathemate devinctum declararet. Quæ vero pœnæ ad tantum scelus luendum incussæ, subjectæ litteræ ostendunt⁷:

« Joannes, etc. venerabili fratri episcopo Ariensensi.

« Rogerium de Bonito militem Ariensensis diœcesis, latorem præsentium, qui Rogerium episcopum Frequentinum ausu sacrilego interfecit, ab excommunicatione, quam propter hoc incurrit, in hujusmodi homicidii reatu ad te remittimus juxta formam Ecclesiæ absolutum, mandantes sub debito præstiti juramenti, ut ante omnia sufficienter et idonee caveat coram te, quod infrascripta, per nos sibi injuncta, et a te etiam injungenda complebit; quodque Ecclesiæ, cujus episcopum interfecit, satisfactionem congruam, cum primum poterit, ad arbitrium tuum, cujus conscientiam oneramus, exhibebit. Injuximus quoque sibi sub debito juramenti prædicti, ut per majores omnes Ecclesias illius loci, ubi tunc fuit facinus perpetratum, nudus et discalceatus, braccis dumtaxat relentis, virgam ferens in manibus

et corrigiam circa collum, si secure poterit, incedat; et ante fores ipsarum Ecclesiarum a presbyteris eorundem, psalmum pœnitentialem dicentibus, se faciat verberari, cum major in eis aderit populi multitudo, suum publice confitendo reatum: et si aliquid feudum, officium, vel beneficium Ecclesiasticum vel temporale a dicta Ecclesia tenuit, vel jus patronatus obtinet in eadem, quibus ipse ejusque hæredes ipso jure perpetuo sint privati, ea Ecclesiis, a quibus illa tenebat, dimittat omnino, sic quod Ecclesiæ ipsæ de illius dispositione valeant, prout eis videbitur, expedire: et ne minus vindictæ, quam excessus memoria prorogetur, usque ad quartam generationem ipsius posteritas in clericorum collegium, vel aliquod Ecclesiasticum beneficium, seu officium seculare vel regulare nullatenus possit assumi.

« Nosque propter hoc sibi dari fecimus signum crucis in subsidium Terræ-Sanctæ, et pro pœnitentiâ eidem duximus injungendum, ut cum fuerit passagium generale vel particulare per Ecclesiam Romanam indictum, personaliter legitimo impedimento cessante debeat transfratere; et si eum prius morti contigerit, de rebus suis si habuerit, disponat mittere idoneum bellatorem: limina Apostolorum Petri et Pauli tribus vicibus, et semel B. Jacobi debeat visitare: usque ad septem annos semel qualibet hebdomada unam missam pro anima occisi episcopi faciat decantari, et qualibet sexta feria in pane et aqua jejunet, et quarta feria a carnium esu absteat, nisi fuerit infirmitate detentus, vel in itinere constitutus; et decies orationem Dominicam recitet omni die. Tu autem præter istam pœnitentiâ injungas sibi quod animæ suæ salutis expedire. Si enim cautionem prædictam, aut satisfactionem, si poterit, non præstiterit, ut præfertur, et alia, quæ mandatur facere forte contempserit, nunties eum in eandem excommunicationis sententiam recidisse. Cæterum volumus, et præsentium tibi auctoritate mandamus, quod per singulas diœceses Beneventanæ provinciæ supradictas pœnas facies publicari. Dat. Avinionæ kal. Augusti anno III ».

14. *Litteræ Apostolicæ ad Maladinum Chroatia et Bosnia comitem pro repræmendis hæreticis.* — Consulturum etiam salutis animarum, ne hæreticorum erroribus irretirentur, Pontificis et imperialibus Friderici II sanctionibus inflictis hæreticis, vel ea aspersis infamia, pœnas renovavit, quas a Bertrando lit. S. Marcelli A. S. L. in Insubria in illos distringi jussit¹. Cumque ea lues plures in Chroatia etiam ac Bosnia inferret, Maladinum banum gravissimis sententiis ad zelum in ea extinguenda, divinoque cultu in ipsius ditone revocando exercendum excitavit²: nonnulli enim ementito sanctitatis habitu ex Waldensium impia propagine suis erroribus simplices circumveniant, ut vivificæ cruci nullus honos deferretur,

¹ Jo. VIII. l. IX. c. 464. Anl. III. p. tit. XXI. c. 4. § 4. — ² An. 4. p. 1. Ep. com. SXXXVII. — ³ Ibid. Ep. CDXLVI. — ⁴ Ibid. Ep. cur. XIV. — ⁵ Ibid. Ep. cur. XI. — ⁶ Ibid. Ep. cur. XII. — ⁷ An. III. Ep. com. MDXXIV.

¹ An. 3. p. 4. Ep. cur. cct. — ² Ibid. Ep. com. MCCCXXVIII.

non perciperetur Eucharistia, nec etiam Baptismus plerisque in locis conferretur.

« Dilecto filio nobili viro Maladino, Chroatorum et Bosnae comiti, alias dicto hano.

« Multa, nec immerito, mentem nostram amaritudo perfudit, gravis dolor nos afficit, cum auidivimus esse in populo Domini perditionis filios, maledictionis alumnos, qui a Christianae religionis observantia deviantes, et volentes suo potius errore perire, quam aliena persuasione proficere, in tenebris ambulant; et obcaecati mente, ut lumen caeli non vident, errores haereticos damnablem edocent et observant. Spectat igitur ad unumquemque fidem hostiliter contra tales insurgere, sicque ipsos in brachio virtutis Altissimi radicatus exstirpare, quod pestifera eorum rabies percat, et fideles alios, favente Domino, non contingat. Saepe namque, non absque gravi turbatione mentis relatione fide digna percipimus, quod terra Bosnensis, ejusque patria haereticorum, ob rectorum negligentiam longo tempore ibidem degentium, tanta sit infidelitatis labe polluta, quod ibi desolentur Ecclesiae, clericalis ordo sit exstirpatus radicatus, et Christi sacra irrisione pestifera conculecentur: non ibi crucis reverentia, de qua sola voluit Apostolus gloriari, non vivifici sacramenti communio; ipsius etiam baptismi, quod est religionis initium, nomen in plerisque partibus ignoretur, agentibus proculdubio pestiferis doctoribus, qui fidem simplicium simulato religionis habitu pravorum dogmatum conspersione fœdarunt. Profecto non indigne gravi doloris aculeo noster animus sauciatur, et ad vindicandas tantas nostri Creatoris injurias animamur.

« Tuam igitur, fili, industriam, quam et nobilitas generis, et morum probitas, et orthodoxae fidei religiosa professio dignis laudibus efferunt, paternam duximus diligentiam commendandam, ut ad exstirpandos errores de terra et patria supradictis, et preparandum verae religionis cultum, potentiae tuae dexteram sollicitudine religiosa convertas: tunc etenim vere poteris hostium tuorum triumphator existere cum de agro Dominico crucis Christi æmulus studueris exstirpare: nosque, qui totis animi votis ad veræ fidei gloriam jugiter aspiramus, quique tuos in hac parte labores gratos plurimum habebimus et acceptos, in tuae nobilitatis promovendis negotiis constitues promptiores. Dat. Avinionis XV kal. Augusti anno III ».

15. *Cleri Hungarici legatio ad Pontificem.* —

In Hungaria clericus Augustinum Zagabriensem episcopum Ungaricarum Ecclesiarum dignitatis tuendae gratia ad Sedem Apostolicam misit. Audita causa

Pontifex, ne Carolus rex aliqua suspicione suffusus episcopo inensus esset, significavit ipse¹, nulla de illo nisi laude et commendatione digna retulisse; atque ad Ecclesiam reverti pateretur, neve oblectatorum susurros admitteret. Eximia etiam sunt in re simili pro defendendo magistro Radulpho Pontificia praecepta² Philippo regi Francorum, apud quem in invidiam erat adductus, data: « In benigniorem, inquit, partem semper interpreteris, in dubio nullum habiturus ex levi causa suspectum: fideles etenim si putaveris facies, et dum quibbet confidentiam tuam in se fidenter recumbere viderit, ab omnibus, quae infidelitatem sapere valeant, cautius, ut credimus, abstinebit ».

Adiit eo tempore Philippus una cum regina Joanna, ut sunt instabiles humanae res ac tenui etiam filo regum scepra pendent, ingens vitae discrimen, vixque e parietis ruinis emersit. Quod accepit Pontifex, grates divino Numini ob servatum Philippum egit; sumptaque inde occasione regem³, ac reginam⁴ gravibus praeceptis erudit, ut ab humanis rebus adeo fragilibus ad divina mentem studiumque transfunderent: « Haec te cautior m. (regem alloquitur,) contra hostis illius insidias debet reddere et promptiorem, ut liberatori tuo student devotius et studiosius deservire. Ex his, fili charissime, tua providentia potest percipere, quod nec potestatis sublimitas, nec generis nobilitas, nec formositas aut valetudo corporis a periculis liberant, quae nec possunt utique humano ingenio praevideri; sed ille, in cuius conspectu sunt mille anni futuri sicut dies hesternae quae praeterit, quos vult illa subire permittit, etc. » Instruit eundem regem saluberrimis aliis praeceptis, ut concessa Gallicanae Ecclesiae a S. Ludovico privilegia restitueret⁵, eamque pristino assereret splendori: familiarem in principum aula pestem calumniantes, qui regias aures obsiderent, reprimeret.

Concilianda est hoc anno, ac sequenti corroborata a Pontifice concordia inter Philippum Francorum regem et Belgas Cancellini tit. SS. Marcellini et Petri presbyteri cardinalis; censurarum metum Belgis incutientes, praecipua opera, ad quam navandam strenue incitavit ipsum Pontifex⁶: qui illius nuntio ingenti gaudio perfusus, ut eam confirmaret, pluribus litteris cum Philippo rege⁷, regina Joanne⁸, comite Valesiorum⁹, Roberto Belgarum principe¹⁰, (1) ac foederatis ur-

¹ An. 4. p. 4. Ep. com. XLV. — ² Tom. II. Ep. secr. XXV. — ³ Ibid. Ep. secr. LXVI. — ⁴ Ibid. Ep. LXVII. — ⁵ Ibid. Ep. DCCCII. — ⁶ Ibid. Ep. secr. LXV. — ⁷ Ibid. Ep. CCVII. — ⁸ Ep. CCVIII. — ⁹ Ep. CCIX. — ¹⁰ Ep. CCXC ad CCXCVII.

(1) Isto quidem anno pacem inter Philippum regem, et Robertum Belgarum comitem conciliare admissus fuit Goelinus cardinalis A. S. legatus. Quam et composuisse sibi ille blandiebatur, cum Robertum comitem coegisset ut Lutetiam veniret rexis Pauli-pi clementiam imploraret; sed ille « nullatenus comparuit », scribit continuator Nangii ad hunc annum, « more suo frivolae excusationes per intermentios allegando ». Quare res ad annum sequentem extracta. Sequenti ve o anno Robertus quidem veniret; sed cavillationibus quibusdam rem primo quidem in longum protraxit, dum clam se ex urbe proripuit. Nequibundam tamen; nam urbem Belgarum legati periclitari sese vita ineluctantes, si res infecta destituta fuisset, cum in potestate Philippi regis tunc agentem, illum coegerunt, ut invidus licet conventiones iniret. Haec continuator Nangii, ex quo annalista qui pacem hoc anno firmatam statim corripas. Annadvertere hic juvat ex Bauzio in

bibus egit; Gaucelinoque cardinali præcepit¹ ne, nisi perfecta re, discederet aula regia, in qua plurimum floruisse gratia atque a Sede Apostolica commissa implexisse est gratulatus².

46. *De expeditione Asiaticæ litteræ Pontificiæ ad reges Galliarum et Angliarum.* — Retalarant Philippi inexcussæ Asiaticæ expeditionis consilia Belgici tumultus: quibus compositis animum ad instaurandam rem Syriacam, pro ejus apparatu instruendo, tum reficiendo arario, quod in parentis et fratris regum testamentis exequendis exhaustum, duas excurrentis triennii spatio decimas exigendas obtinuerat³, advertit; cum superiori anno ab Ossini regis Armeniarum oratoribus ad id egregie animatus esset: quo argumento datæ ad Armenum exant litteræ⁴. Sed tam ardua provincia sine aliorum regum opera non suscipienda ab ipso, Pontifici visa est⁵ cum impar illius potentia Saracenicæ videretur: superiori quoque anno vergente significavit non sufficere pacatas esse Gallias, sed reliquum orbem Christianum ad mutuam pacem revocandum: laniatum vero adeo bellis civilibus, ut sine magno discrimine rem aggredi non possent.

47. « Joannes, etc. Philippo regi Franciæ et Navaræ illustri.

« Intensum tuum, fili charissime, desiderium, quod te ad prosecutionem negotii Terræ-Sanctæ gerere, præsertim pace jam a pacis auctore reddita regno tuo, missa nobis noviter Epistola regia nuntiavit, multipliciter in Domino merito commendantes, illud ei adseribendum credimus, qui ubi vult spirat; quique corda regum habens in suæ potestatis arbitrio, eadem ad nutum suæ voluntatis attrahit et inclinat: cui gratias in humilitate spiritus exsolvimus, quas valemus. Sane si, juxta sapientiam sententiam, in omni negotio sunt tempus et opportunitas attendenda, in hoc profecto negotio, utique nimirum arduo et difficultate repleto, sunt hæc singulariter inquirenda. Sed, prohi dolor! hæc procul abesse conspicimus, non adesse: pax siquidem, quæ inter Christianos ejus prosecutioni præcipue necessaria noscitur, pæne ab ipsis Christianis exultat; et ejus loco turbatio, et adeo dura viget commotio, quod ut alter offendant alterum offensam propriam non abhorret; et ut in periculum præcipitet alium, præceptis præcipitum festinat in summum. Leva, fili charissime, in circuitu oculos mentis tuæ; et profecto quasi ubique reperies, peccatis exigentibus, guerrarum fremitus et bellicos apparatus. Vide regnum Angliæ contra regnum Scotiæ, et e contrario insurgens. Attende principes Alemanniæ guerris et bellicis actibus contra se mutuo intendentes.

« Considera charissimos filios nostros Siciliæ

et Trinacriæ reges; non est utique pax inter eos, sed solum treugua brevi tempore duratura: nec videmus, quod dolentes referimus, ad pacem inter ipsos disponi negotia, sed potius augeri continue odia, et multiplicari rancores. Et ne omitamus Cypri et Armeniæ reges, pax non est utique inter ipsos, sed odia, suspiciones et insidiæ crescunt continue hinc et inde. Regna quoque Hispaniarum contra regnum Granatiæ, et suas frontieras satis reperies occupata. Convertite, fili charissime, tum intuitum ad partes Lombardiæ: profecto reperies unam civitatem insurgere contra aliam; imo, quod gravius est, invenies quasi quolibet civitatem intestinis odiis et insidiis esse plenam, ac tyrannos illarum partium igne et gladio persequi sibi non parentes. Vide illam tam insignem civitatem Januæ, tam præfati negotio opportunam, et ipsam propter talia odia desolatam reperi, et quasi omni auxilio destitutam. Mare quoque in partibus ipsis invenies invium, et per terram iter itinerantibus non patere, nec de præmissis regniis et terris potes provenire, in præfati persecutione negotii, præmissis durantibus, subsidium vel auxilium, sed potius nocentulum. Considera insuper statum miserabilem Ordinis Hospitalis S. Joannis Jerosolymitani, jam quasi dispositum ad ruinam: debet siquidem solis duabus societatibus ultra trecenta sexaginta milia florenorum; sic quod de dicto Ordine nullum, aut parum potest prosecutione dicti negotii provenire subsidium: a quo tamen maximum probabiliter sperabatur». Et intra:

48. « Si hæc, charissime, et alia, quæ tibi Dominus circa hæc ministrabit, deduxeris in recte considerationis examen, profecto procul tempus et opportunitatem pro prosecutione præfati negotii perspicies, et non prope. Ideoque nobis et aliis, cum quibus deliberavimus, expediens videretur, quod ante omnia ad sedandas et sopiendas, vel saltem usque ad tempus non modicum per treuguarum beneficium differendas dissensiones hujusmodi tam tu, fili charissime, quam nos operosum studium et studiosam operam impendere curaremus: quod profecto jam dudum fecimus, nec cessamus.

« Si autem regali providentiæ videatur, quod præmissis non obstantibus sit ad prosecutionem præfati negotii procedendum, attende, fili charissime, quomodo negotium ipsum prudenter valeat inchoari. Considera qualiter continuari poterit, et adverte quomodo feliciter valeat consummari. Examina quas expensas tantum requirit negotium: et proinde provide, unde poterunt ministrari; nec ad impossibilia, acies audivimus alias, tui consiliiarii convertant acie mentis suæ. Metre vires tuas, et circumspecte in quo excellentia regia, tuique regni magnates, zelum habentes, ad ante-

¹ Ep. CCLXVII. — ² Ep. CCI. — ³ Ep. sec. DCXXXIV et post eam. Ep. — ⁴ Tom. I. Ep. sec. CCCLXXI. — ⁵ Tom. II. Ep. sec. LIV.

fatum negotium volētis et poteritis subvenire: et super his deliberatione præhabita diligenti, mittat magnificentia regia viros prudentes et gnaros veritatis, ac præfati negotii zelatores, regalis conscientie plene conscios, et super præmissis plenius informatos: quos utique audire, dante Deo, proponimus: et in quibus secundum Deum poterimus, exaudire. Dat. III kal. Decembris anno n. ».

19. Præ se etiam ferebat Eduardus Angliæ rex ingens expeditionis illius aggrediendæ desiderium: cui Pontifex, commendata pia ejusmodi voluntate, ut prius hostes, qui labeant in pectore, vitia scilicet, excinderet, rescripsit². Excuteret diligenter conscientie omnes sinus, ne quam Numini divino vel proximo injuriam inferret: ita enim sedatis animi motibus, facile regni motus compositurum, pacemque revocaturum, sine qua expeditionis Asiaticæ consilia nunquam perducere posset:

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Quia, dilectissime fili, promoturum in his et aliis negotia Domini sic concedet propriæ consulere puritati, ut pacem in domo, id est, conscientia sua, primitus solidet; ne si forsan intus pugna domestica lacecente distrahitur, minus timeatur ab exteris, et culpa in eum, cui obsequium creditur præstari commissa, fructum impediatur assumpti laboris, vellemus te prius inspicere quid domi agitur: et si forte tumultum faciant, si tibi moveant prælium in eadem commissæ per te in Deum et proximum interdum offensæ, vellemus ut prius super illis te et tibi consuleres, et in confessione oris ac satisfactione operis faciem Domini prævenires; ut per id eum tibi placatum efficeres, ut ab eo tibi et regno tuo tranquillitatem et pacem, sine quibus ultramarino passagio te commode nequis impendere, facilius impetrares. Super quibus illius, in cujus manu corda sunt principum, misericordiam suppliciter imploramus, ut cor tuum ad præmissa et alia sua beneplacita exequenda convertat, dies et actus tuos in sua pace dirigat, regnum tuum solide quietis amœnitate corroboraret; et te circa dictæ Terræ subsidium in tam sancti propositi soliditate conservet, etc. »

Addit ad conciliandam ipsi divinam gratiam, archiepiscopis se Anglicanis præcepisse, ut populum ad porrigendas pro ipsius ac regni salute supplices Deo preces incenderent. « Datum VIII kalendas Junii ».

20. Persuasum fuerat Eduardo a nonnullis viris religiosis, ipsum divina ope regni tumultus compressurum ac feliciter bellum Asiaticum confecturum, si quodam balsamo liniretur, quod a Deipara S. Thomæ martyri datum, ejusque jussu a monacho Pictaviensi monasterii S. Cypriani in ædicula S. Georgii reconditum acceperat; tum vero a duobus Orientalibus Christianis ex responso dæmonum soldano Saracænorum dato compertum fingebatur, ac primum Henrico imper. traditum, deinde duci Brabantie, qui eo munere Eduardum

affecerat, injecta spe ipsum illius inunctionis virtute Asiam debellaturum. Qua de re consuluit Pontificem rex de promissis nonnullis argumentis, quæ dictis fidem conciliare viderentur; ac flagitavit, ut alicui episcopo inungendi illius Pontificio nomine provinciam traderet.

Verum Joannes audita re, cum de ea sibi non constaret, hæc respondit: « Retulit idem frater N. (nimirum Dominicæ familiæ alumnus, qui regias litteras Pontifici reddidit), quod tu, attente considerans, tibi postmodum regnoque tuo adversitates plurimas accidisse, informatus ab aliquibus, putabas indubie, ea tibi ac regno evenisse tuo propter omissionem unctionis prædictæ; quodque si eam susciperes, a te cuncta pellerentur adversa, teque felices successus in omnibus sequerentur, unde ipsam suscipere ferventi desiderio affectabas: verum, præfato non obstante desiderio, hoc facere distulisti, donec nostrum acceperis responsum, an peccatum esset ipsam suscipere, et an te ipsa inungi bonum et expediens putaremus: quapropter memoratus frater N. pro serenitate tua nobis humiliter supplicabat, quatenus super præmissis nostrum tibi consilium mittere dignaremur, et quod ubi nostro judicio accipere unctionem illam culpa non esset, alteri dilectorum filiorum nostrorum cardinalium, qui apud te tunc temporis præsentis erant, aut præfato alicui regni tui, quod eam tibi impeuderet, daremus per nostras litteras in mandatis. Nos vero volentes tibi super iis maturius respondere, diximus fratri præfato, quod nobis unum de cardinalibus, cum quo conferre possemus, et de quo tu plene confideres nominaret: quod nominatè Sabinensem episcopum, ipsoque ad presentiam nostram propterea evocato, et sibi imposito quod secreto teneret omnia, quæ audiret tangentia factum istud, volumus ut in ejusdem episcopi præsentia omnia, quæ nobis solis super hoc dixerat, enarraret, ipsique simul ad partem conferret super hujusmodi negotio diligenter.

« Præmissis igitur in nostram considerationem deductis, et super his cum sæpedito (nempe Sabinensi episcopo), cardinali collatione habita diligenti, quoad primum quæsitum; visum nobis fuit finaliter, supposito tamen quod tu, fili, ex probabilibus et rationalibus conjecturis crederes firmiter unctionem hanc a B. Virgine datam esse, et te esse illum, qui primus ex ea prædicatur inungendus, nec non quod hanc optabas accipere ad honorem Dei, et specialiter ad debellandos ultra mare fidei inimicos; quod cum non colligeretur ex nobis relatis observatio diei vel horæ, seu superstitionis rei alterius, ipsam sumere non poterat superstitio, nec peccatum esse; unctio etiam hæc primæ non derogat, quam sumpsisti, tum quia regalis unctio in anima quidquam non imprimit, tum etiam quod ab illa ista esse alterius rationis dicitur quoad materiam et ad formam.

« Secundæ vero petitioni tuæ, qua petebas per

nos consuli tibi, an deberes recipere, et de conferenda daremus praelato alicui in mandatis; taliter tunc duximus respondendum, quod cum de predictis nobis, prout convenit, non constaret, quod ea ungi deberes volebamur consilere: sed nec concedere vel negare. Diximus tamen ei, quod si le recipere ipsam contingeret, hoc per episcopum clam fieret et secreto: nam si palam, possent ex hoc admiratio magna et scamlalum forsitan exoriri. Committere autem praelato cuicunq; que, quod tibi conferret eandem, omnino rennuimus: quin polius petitionem factam super hoc certis ex causis totaliter duximus denegandam ».

« Verum cum tuos felices successus ex nostri cordis intimis affectemus, hoc dudum celsitudini tue per dictum N. commisimus ac tibi per nostras litteras id idem mandavimus, quod cum nec unclio nec aliquid aliud, nisi ad Deum esses dispositus, proficere quidquam posset, magno affectu hortabamur te, sicut et hoc ipsum recolimus alias pluries nos fecisse, quod te sollicite divinis captares beneplacitis, virtuosam ducendo vitam, in teet tuis subditis colendo justitiam, ac recognoscendo, ut teneris, Romanam Ecclesiam matrem tuam, necnon et omnes Ecclesias tui regni et domini in suis libertatibus et privilegiis integre conservando ».

21. *Inter Robertum Brusium et Eduardum regem Angliæ innovatum certamen et pactæ indicitæ.* — Ingravescente inter Eduardum Angliæ regem ac Robertum Brusium bello Gaucelinus et Lucas cardinales legati, cum ipsis tutus in Scotiam accessus non pateret, Pontificias litteras, quibus ad ponenda arma sollicitabatur Robertus, transmisere¹. Quibus ille acceptis, rem cum suis in consilio se agiturum respondit: nuntius vero cardinalium a Scotis proceribus in scriptis responsum est, nullum pacis tractatum ipsos admissuros nisi Robertus in eo regio nomine insigniretur; cum cardinales, ne discordiæ malum ulterius glisceret, inducias imperarunt. Cumque in Scotiam de iis promulgandis littere transmissæ essent, Robertoque allatæ, is nuntium intentata capitis pœna regno jussit abscedere; ac postea cardinalibus fallaci spe concordiæ aliquandiu delusis, Warvicum aliaque regis Angliæ loca, effuso multo humano sanguine, in suam potestatem redegit. Cum itaque exploratum esset eum pœnis adjectis ob temeratas inducias se implicuisse, cardinales Scotiam sacris interdixere, verum antistitibus sententiam temnentibus, Pontifex quatuor Scotos præsulcs, qui Roberti partes efferebant, Willelmum S. Andrea, Duncheldensem, Henricum Arbodensem, et Davidem Moraviensem episcopos ad Setem Apostolicam accersivit, tum ut meritæ a contumacibus pœnæ exigenterent, tum ut cum is de pace in Scotiam, quæ belli malis attrita erat, adducenda tractaret: ac ne inanibus excusationibus se ab

adunda eadem sede excusaret, illorum salutis syngrapha liberi commcatus tantum iri pollicitus est.

22. Postulavit etiam iudicio Robertum, ut recurrentibus insequenti anni kal. Maii Sedi Apostolicæ ad dicendam causam se sisteret, evulgatis ea de re subjectis litteris²:

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Cum Robertus excommunicationis et interdicti, et alias sententias, claves Ecclesiæ contemnendo omnino, sustinuerit per animum et amplius et adhuc sustineat, sicut accepimus, animo indurato; sicque a se videatur timorem Dei et hominum repulisse, ut quasi clavo pertinaciæ in concepta perversitate confixus nec conscientie stimulo urgeatur, nec pudore confundatur infamiæ neque pœnis pro culpa imminentiore terreatur; sed potius mala malis in sue damnationis emulum coacervans, de novo dicti regis Angliæ terrarum cum gentibus suis manu armata hostiliter ingredi, sicut fide digna percepimus relatione, præsumpsit, castra, villas et loca dicti regis post illationem damnorum gravium per rapinas et incendia illatorum ibidem invadere satagendo præter quod scrupulo non caret hæreticæ pravitatis; nos tamen, volentes ex mansuetudine dictæ Sedis ipsius in hac parte nobilitati deferre, eundem Robertum cum, sicut potest colligi verisimiliter ex præmissis, his, quibus citationem hujus committi contingeret, ad dictum regnum Scotiæ pro citatione hujusmodi facienda tutus non pateret accessus; tenore præsentium, hac fidelium, adstante multitudine copiosa, citavimus ut usque ad kalendas Maii proximo venturas, quas pro peremptorio termino assignamus, per se vel procuratorem idoneum Apostolico se conspectui repræsentet, legitime in hujusmodi negotio processuros ac facturus, et recepturus quod justitia suadebit, etc. Dat. Aviniono XIV kal. Decembris anno IV ».

23. Paruit Pontificio edicto Robertus Brusium ac sequenti anno oratores ad diluenda objecta, gratiamque Pontificis comparandam misit. Quod vero ad Warvicum ab ipso regi Angliæ ereptum illatasque cædes et agrorum populationes spectat; captum proditione fuisse, refert Wal-ingamus³. Dum vero Warvici obsidiorum rex Eduardus urgebat, atque in illius urbem recipienda spem efferebatur, temere verba ipsum laxasse, quibus captæ urbis ejusdem præfecturam Hingoui Spenserio et Rogerio Tamari traditurum indicabat; eaque voce exacerbatum Thomam ducem Lancastriæ, regis castris se subduxisse, coactumque Eduardum obsidionem solvere. Quibus rex conflictatus malis biennales inducias cum Roberto pepigit. De tractata vero inter eos pace sequenti anno dicitur: nunc id Hispanicis res variis inquietas tumultibus, stylum convertamus.

¹ An. 4, p. 1. Ep. cur. XXII. — ² Wals. Hist. Angl. Polyd. Virg. in Eduard. l. 1. r. Buchan. Hist. Scot. l. VIII.

³ An. 4, p. 1. Ep. cur. XVIII.

24. *In Hispania contentio de regno, et clades Christianorum a Mauris accepta.* — Conlugerat ad Sedem Apostolicam Alfonsus Cerdæ S. Ludovici ex Blanca filia, atque ex Fernando Castellani scripti hæredæ Alfonsi X Romanorum regis designati nepos, cujus causa atrox bellum Gallos inter et Castellanos exortum superiori tomo vidimus; cum Galli Fernandi, ut majoris natu, atque in illius juri succedentibus filijs contenderent, Alfonsus vero rex secundum natu, Sanctium, primogeniti extincti filijs prætulisset; ac post diuturna bella Lusitanie et Aragonie reges delecti controversie arbitri. Lata in potentioris gratiam sententia, Alfonsus ac fratri nonnulla prædia atque oppida regis Castellæ imperio libera attribuerant. Quam levem regni compensationem indignatus Alfonsus regno abcesse, at, et adhuc bonis dejectus exul vagusque exulterat. Movit illius calamitas ad misericordiam Pontificem, qui Compostellano archiepiscopo provinciam imposuit¹, ut apud Mariam reginam Alfonsi regis impuberis aviam ac tutricem; tum apud Joannem ac Petrum principes, quibus summa rerum Castellæ demandata erat, incussa censurarum religione, ad principatum Alfonso a regibus arbitris Jacobo et Dionysio adjudicatum restituendum adigeret.

25. « Joannes, etc. venerabili fratri Berengario archiep. Compostellano.

« Insinuante nobis dilecto filio nobili viro Alfonso, nato quondam Fernandi primogeniti claræ memoriæ Alfonsi regis Castellæ, quod olim cum charissimi in Christo filii nostri Jacobus Aragonum et Dionysius Portugallicæ regis illustres a claræ memoriæ Fernando rege Castellæ ac eodem Alfonso super sopiendo gravi dissidio animarum discrimina grandiaque corporum rerumque dispendia producente, inter ipsos ab olim exorto, arbitrationes et amicabiles compositiones sub certis penis ac præstitis hinc inde juramentis electi, pro bono pacis et concordie inter cætera ordinasent, ut dictus Alfonsus et hæredes ac successores ipsius infra Castellæ et Legionis regna certam terram per reges designatam eosdem in francum allodium cum mero et mixto imperio liberam et exceptam ab omni jurisdictione, dominio, subjectione, servitute ac etiam appellatione tam dicti regis Fernandi, quam aliorum post eum futurorum Castellæ et Legionis regum in perpetuum obtinerent; et tam dictus Fernandus, quam plures nobiles et barones illarum partium per se, ac nonnullæ communitates civitatum et villarum insignium dictorum regnorum per eorum syndicos et procuratores legitimos super observatione ordinationis prædictæ emologatæ a partibus juramentum præstitissent, prout Instrumentis publicis et authenticis litteris inde confectis plenius dicitur contineri; idemque rex Fernandus dictam terram assignasset Alfonso prælato juxta formam

ordinationes ejusdem, dictusque Alfonsus post assignationem hujusmodi per sex annos eam possidisset integre, pacifice et quiete; dictus tamen Fernandus rex, dum adhuc ageret in humanis, non attendens quam periculosum, quamque indecens sit censendum in quolibet juramento præstitum non servare, sed præsertim in principe, cujus etiam verba simplicia nullatenus irrita fore debent cum regis sit gloria servare promissa; contra ordinationem hujusmodi pro libito veniens spretis juramento prædicto et penis in illo contentis, eundem Alfonso majori parte dictæ terræ armata manu per violentiam spoliavit, qua dictus Alfonsus tam ipso rege superstiti, quam post ejus obitum remanserat destitutus, in juris injuriam, sumque dispendium, et scandalum plurimorum, et in periculum animæ dicti regis, quæ ut probabiliter credi potest, penis inde gravibus subjacet, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, dictoque Alfonso super his Apostolicæ Sedis auxilium implorante; nos charissimam in Christo filiam nostram Mariam reginam Castellæ illustrem aviam et tutricem charissimi in Christo filii nostri Alfonsi regis Castellæ illustris pupilli, et dilectos filios nobiles viros Joannem quondam Alfonsi et Petrum quondam Sanctii regum Castellæ filios tutores ejusdem regis pupilli per speciales nostras litteras rogavimus et hortati fuimus in Domino Jesu Christo, et eisdem propriæ salutis obtentu consulimus bona fide, ut considerantes attente, quod eidem pupillo hoc præsertim tempore plurimum expediebat et expedit ad se pro sua et regnorum suorum tranquillitate corda magnatum attrahere, et omnem scandalorum materiam amputare; una cum magnatibus aliis regnorum ipsorum ac communitatibus supradictis, quarum ad consilium prospicerent adhibendum, sic ordinarent, sicque disponent, quod dicta terra, qua dictus Alfonsus taliter extitit spoliatus, eidem Alfonso, qui sicut asserit constanti animo et invariabili voluntate, ubi sibi fieret debita restitutio sublatorum, se dicti pupilli regis et reginæ beneplacitis coapiare totaliter disponebat, restitueretur ac dimitteretur libere et quiete; necnon de fructibus redditibus et proventibus medio tempore perceptis debita sibi satisfactione præberetur.

26. « Cum autem præfata regina tutrix ac tutores prædicti, sicut ex ejusdem Alfonsi iterata conquestione percepimus, hujusmodi precibus et hortationibus Apostolicis, quæ ejusdem regis pupilli profectum, et tam regis præmortui patris sui, quam propriam tutricis et tutorum prædictorum salutem, dictorumque regnorum tranquillitatem et pacem proculdubio sapiebant, parere efficaciter non curarunt; nos attendentes, quod ad nos pertinet omnis censura peccati, et ubi præsertim agitur de jurisjurandi religione contempta, imo etiam violata, justitiam deurgare non debemus oppressis, ne deferre videamur homini contra Deum, etc. » Imponit provinciam archiepiscopo,

¹ Ab. 2. p. 2. Ep. com. MCLXXI.

ut in ea loca se conferat, excitisque iis, qui evocandi visi fuerint, ac sine forensi strepitu quæsitæ atque exploratæ de re tota veritate, pupillum regem, aviam ac tutores regios Joannem ac Petrum præterea locorum magistratus ac populos, qui se jurejurando obstrinxere, daturus operam, ut Ferdinandus rex sacramento promissa servaret, incusso censurarum Ecclesiasticarum aliarumque penarum juris terrore ad rescindenda revocandaque omnia, quæ contra datam fidem tentata fuerint, adigat : tum Pontificia auctoritate irritas esse jubet omnes prærogativas, quæ archiepiscopi diligentiam, atque imperia Apostolica eludere possent. « Dat. Avinionæ XIII kal. Julii anno m ».

27. Perfunctum imposito sibi munere Berengarium archiepiscopum Compostellanum, paulo ante ea insignitum dignitate, refert Mariana ¹, atque in conventu Castellæ ordinum Vallisoletii a a regina Maria habito Pontificias minas objecisse, ni Alfonso Cerdæ attributi a regibus Lusitano et Aragonie agri traderentur : Castellanos vero proceres misericordia quidem viri in spem regni nati, fortunis spoliati, factos : sed sacramenta obtendisse, quibus se obstrinxerant, minore rege quidquam ex illius ditone detrahi non permisuros.

In iis Vallisoletanis conventibus constitutum, ut regie procuratores Joannes ac Petrus patruus neposque alternæ potentie æmuli, conciliatis discordiis, arma in Mauros verterent. Nec minus ad sustinendos eorum impetus Ismael Granatensis rex se comparabat, atque ex Africa auxilia, attributis regi Marrochitano Algezira et Arunda cum interjectis agris, evocarat. Irrupere in Granatense regnum variis agminibus Joannes ac Petrus : Tisarum a Petro expugnatum : reliqua prona ad victorem fuere. Joannes illius facinoris gloria invidiaque perstrictus, majus aggredi atque ad principem regni urbem penetrare constituit. Conjectæ ad Alcaudetem copie collatæque : equitum novem millia, peditum innumera multitudo : Toletanus et Hispalensis archiepiscopi cum religiosorum equitum magistri in castris erant. Perrupere illi in interiores terras, ingentique illata vastitate, castra in Granatæ conspectu defixere ac nulla re alia gesta tertio die profecto S. Joannis Baptistæ retro movere. Ducebat primum agmen Petrus atque postremum Joannes : cum barbari in nostros in loco, in quo aquæ penuria erat, atque ex æstu

affligendus siti exercitus irruere et compluribus caesis diripere impedimenta. Petrus princeps in ipso belli ardore siti, sole, labore, molestia interclusa repente anima, concidit : Joannes haud dissimili morte occubuit, ad noctem abalienata mente spirare visus : atque hic luctuosus Granatensis illius expeditionis finis extitit. Barbari præferoces ea victoria in Christianorum terras excurrere, nonnullasque iis arces eripuerunt : discordia vero inter proceres, qui rege impubere ad regni administrationem enitebantur, accensa ; nec leves pluribus in locis tumultus excitati.

28. *De Compostellæ dominatu inter archiepiscopum et Alfonsum regem controversia.* — Recruduit tum ea Compostellæ controversia, quæ de urbis imperio inter archiepiscopum (1) et civis vertebatur. Adducti fuerant antea ad archiepiscopi obsequium Compostellani censurarum religione, quas Sedes Apost. intelli jusserat ; ac Berengarius ex Ordinis Prædicatorum magistro in eam sedem evectus paternam in suos mansuetudine, precibusque reginæ Castellæ cum civibus atque Alfonso Sugerio, qui urbem archiepiscopo obnoxiam sibi subjecerat, in hanc concordie formam descenderat ¹ : « Videlicet quod eadem Ecclesia, libere dicto archiepiscopo restituta, sibi una de portis civitatis ejusdem cum suo fortelilio, per quam idem archiepiscopus ingredi et egredi libere posset, et tam per eam quam per alias portas civitatis ejusdem necessaria pro ipsius Ecclesie defensione in illam introducere, traderetur ». Addit Pontifex paulo post Compostellanos, sacramenti religione temerata, archiepiscopum obsidione cinxisse, interclusisse commeatu, denique mortis intentato terrore ad deditionem pacisque subjectas leges compulsiæ : ut arcem Alfonsi affini viro prænobili custodiendam traderet, donec rex Castellæ et puerili ætate ad annos viriles pervenisset : tum Alfonsum, qui anathemate defixus fuerat, cœtui fidelium restitueret. At Pontifex tuendi juris Compostellane Ecclesie ergo internuntiis Apostolicis et Hispanis præsulibus dedit imperia ², ut Compostellanos censuris percelleret, Philipumque principem ob præsidium Compostellæ impositum perstrinxit.

29. *Equester religiosus Ordo institutus in Lusitania.* — In Lusitania institutus equester religiosus Ordo ad comprimendas Saracenorum excursiones, militiæ Jesu Christi nomine insigni-

¹ Jo. Mariana. l. xv. c. 46.

¹ An. 4. p. 1. Ep. com. CXLIV. — ² An. 4. p. 1. Ep. com. CXLV.

(1) Berengarius Compostellanus archiepiscopus, qui cum Alphonsu Sugerio de jure in urbem Compostellanam hoc anno contedit, al. r plane fuit a Berengario Compostellano itidem archiepiscopo, ad quem Clemens V anno MCCXXIII litteras suas pro titienda Salamantina Academia dedit; qua de re in Annalibus ad an. MCCXXIII, 27. Igitur Berengarius iste monachum egit Ordinis Prædicatorum, pro Joanne XXII legationem obiit in Gallia ad pacem cum Belgis conciliandam anno MCCXXVII, ut in Nota ad an. MCCXXVII, 20. Tunc vero supremum Ordinis Prædicatorum magistratum gerebat, ex quo demum anno MCCXXVIII a Joanne Pontifice ad Compostellanos insulas a citus fuit. Hinc de se factæ electioni assensum legitimum præbuit die XIV kal. Octobris ejusdem anni teste Bernardo Gaudonis, qui tunc in Ordine Prædicatorum florebat in lib. Lo de Magistris Ord. Prædicat. apud Martenium Vet. Monum. tom. vi col. 413. Ex his vero corrigendæ sunt præcedentes omnes horum Annalium editiones, quæ in indice rerum in calce volucanis gesta utriusque Berengarii uno eidemque assignant; quod in nostra editione emendandum curavimus.

tus (1), cruce rubra linea candida intersectante distincta decorus, cui prædia adæque Templariorum attributa; de quo hæc Bernardus¹: «Anno Dominicæ Incarnationis MCCCXIX, pridie idus Martii idem dominus papa Pontificatus sui anno III, de fratrum consilio instituit novum Ordinem militum, qui dicerentur de militia Jesu Christi in regnis Portugallie et Algarbii, ad resistendum in illis partibus Saracenis pro defensione fidei et Christianorum: cujus Ordinis caput seu domum constituit principalem in castro Marino Silvensis diocesis, concessitque et donavit dominus papa militibus dicti Ordinis bona omnia cum pleno jure, quæ fuerunt Ordinis quondam Templi in prædictis regnis, accedente ad præmissa beneplacito et consensu regis Portugallie et Algarbii, qui prædictum castrum eidem Ordini munificentia regia contulit et concessit, Sede Apostolica confirmante. Ordo vero prædictus debet vivere et militare Deo pro defensione fidei et infidelium impugnatione secundum regulam et instituta Ordinis Calatravensis; et quando opus fuerit, debet visitari, corrigi et reformari tam in capite, quam in membris per abbatem monasterii de Alcobalia Cisterciensis Ordinis diocesis Ulybonensis. De præmissis vero et de forma juramenti præstandi pro tempore regi Portugallie per magistrum ejusdem Ordinis, necnon abbati præfato nomine Romanæ Ecclesiæ, ac etiam de aliis conditionibus et circumstantiis appositis et servandis in litteris Apostolicis inde confectis serius ac plenius continetur. Actum Avinionæ ad perpetuam rei memoriam». Consentit Bernardo præter alios Joannes Mariana², qui ait eam sacram militiam in illo regno nobilissimam, gestarum rerum gloria floruisse, et castro Marino, in quo primum domicilium fuerat constitutum, Trovarium migrasse. Subdit in eodem regno priora civilia bella inter regem Dionysium Alfonsumque filium, ad rerum summam asperrantem arsisse; atque ad ea sopienda reginam Mariam Castellæ sacrum Alfonsi Mirobrigam esse profectam, sed re infecta reversam.

¹ Bern. Chr. Rom. Pont. Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Jo. XXI. Sero in Anual. hoc an. Mar. l. xv. de reb. Hisp. c. 16. — ² Mariana. eod. c. 16.

Contrariis studiis jactata est Aragonia, Jacobus enim regis Aragonum filius sceptri hæres, tranquillioris vitæ desiderio regni hæreditate, reluctante patre ac nequidquam monita, ut non tantum sibi, sed orbi natum se meminisset patriæque consulere ingerente, vigesimo tertio Decembris die in publicis comitiis, uxore Eleonora intacta in Castellam ad suos dimissa, et Calatravæ habitu sumpto se abdicavit: indeque regni jus proximo natu Alfonso quæsivit. Certatum est multorum sermonibus de re adeo nova, collaudantibus aliis, aliis damnantibus; demum licentia morum effrenata ad eam levitati adscribendam plures adduxit.

30. S. Ludovici episcopi reliquiarum translatio. — Hoc anno celebrata est magna religionis pompa translato reliquiarum S. Ludovici episcopi Tolosani, præsentè illius fratre Roberto Siciliae rege: editasque ad ejusdem sancti invocationem plures cælestes virtutes, et restitutos valetudini ægrotos, narrat Jordanus his verbis¹: «Anno Domini MCCCXIX, VI id. Novembris summus Pontifex ad translationem ipsius misit sex cardinales, ut in præsentia regis Jerusalem atque Siciliae germani ejus atque regina, multorum prælatorum ac baronum, concurrente etiam cleri ac populi innumera multitudo, cum miris solemnibus et reverentia multa corpus ejus de terra levatum est, et in argenteo et ornato sarcophago super altare reconditum in Ecclesia sumptuoso opere ad ipsius dedicatæ honorem. Ubi mirabilis Deus in sanctis suis stupenda miracula operatur: nam per ipsius invocationem et merita votis emissis a proinquis et notis xv vere mortui rediere ad vitam. Multa quidem et alia extant miracula, quæ juxta morem gratia brevitatatis in hoc libro scripta non sunt: nam circa viginti variis legi infirmitatibus liberatos, et totidem juxta notarium haberi, et in quaternis aliis ultra ducentos: quæ omnia manu publica scripta, et diligenter examinata de mandato Massiliensis episcopi, ab iis dumtaxat exposita, qui et oculis viderunt, et manibus contractaverunt; et firmata sunt præstito juramento».

31. Minoritæ martyres in India. — Non modo

¹ Jord. Ms. Vat. bibl. sign. num. 4960.

(1) Militaris Ordo novus in Lusitania hoc anno caput; de cujus epocha legendu: annualista hic. Unum tamen addendum hic superest quod præter se pizet. Illius instituenti scopus Dionysio fuit, ut regnum adversus Saracenos tueretur; sed frustra res cessit; cum in ipso Ordine crepidus equi es illi domesticis, ut arbitror, discoritis laborantibus, rebus suis providere coacti, externa curare non pot. erint. Cujus rei assertorem exhibeo Joannem papam qui anno xv Pontificatus sui die XVI kal. Mansi, id est, an. MCCCXXI, hæc scribit in litteris ad Alfonsum Castellæ regem: «Novi Ordines militares in regnis Aragonie et Portugallie creati noviter, tantum habere facere cum se ipsi quo d. aliis nequeant assere opportune». Extant litteræ illæ in Codice diplomatico Meliensi tom. I, num. 62.

Annadvertere hæc etiam juvat militari huic Ordini nomen idem fuisse impositum ac Ordini militie Jesu Christi, sæculo præcedenti in Provincia instituto opera S. Dominici, ut in Abigensibus hæreticos pugnaret. De Ordine illo instituendo extant Honorii III litteræ datæ «17 kal. A. gusti, Pontificatus ejus anno» quinto, id est, anno MCCCXX, quas ex archivio exhibet supplementum Bullarii Ord. Prædicator. tom. V, pag. 2. Innotuit fuit militibus, qui sacro huic Ordini nomen dixerunt, ut secundum observantiam Ordinis Fratrum militie Templi viverent, habitu dumtaxat excepto». Ex his militibus, quos Ordini Prædicatorum in ipsa sua institutio aggregatos fuisse ejus Bullari collecto P. Bremond ex litteris Innocentii III datis anno MCCCXX, sed obscuris a monachis et amulicis deducti; ex his, inquam, militibus natum ordinem Fratrum Tertii Ordinis S. Dominici te ent veteres recentioresque Ordinis illius scrip. tores; qua de re idem Bremond idm. Profecto Ordinem hunc religiosorum equitum ab iis, quos hoc anno in Lusitania ceptos annualista scribit, longe diversum non fore tum tantummodo discrepantia ubi considerat, demonstrat, sed ex eo partim arguit, quod veteres illi equites Templarum leges, quavis ab illis diversæ, adoptaverant; Lusitani vero recentiores ad Calatravensæ accedebant.

beatissimi hujus confessoris sanctitate illustrata est hoc tempore Franciscana familia, verum in India etiam quatuor martyrum Thomæ, Jacobi, Demetrii et Petri gloriosissima constantia: qui cum a Saracenis ob fidem orthodoxam in rogam conjecti essent, in mediis flammarum globis illasi perstitere, collaudante Christum universa gentium multitudine; deinde clam necati immortalitatis palmam sunt consecuti; de quibus hæc laudatus Jordanus historiæ commendavit ¹: « mcccix. Papa Joannes legit in consistorio cum magno favore litteras sibi missas infrascripti tenoris: quod videlicet religiosi viri de Ordine Minorum atque Prædicatorum, euntes pro predicanda fide infidelibus usque Ormese, cum nullibi proficerent, ad Indiam transire cupiunt in Columbum: et cum pervenissent ad insulam, que Dyo vocitur, fratres de Ordine Minorum a cæteris tam Prædicatoribus quam sæcularibus Christianis ad aliam terram profecti sunt, que Thana vocatur, ut inde in Columbum transirent. Erat autem in loco unus Saracenus de Alexandria Ysophus nomine, qui accessit ad Melicum, id est, rectorem terræ, et induxit eum ut inquireret, quomodo et ad quid venissent. Ille accessit interrogat: Quales homines nuncupamini. Illi se Francos esse responderunt, sanctæ paupertatis amatores, ad S. Thomam proficisci cupientes. Tunc fratre interrogato, se veros Christianos asserunt, et de fide Christi cum sancto fervore multa dixerunt. Cum vero a Melico licentiam essent, præfatus Ysophus usque tertio Melicum induxit, ut eos caperet et delinceret. Tandem congregati sunt Melicus et Cadi et populus terræ tam Saraceni, quam pagani et idololatæ; et interrogaverunt fratres: Quomodo Christus, quem dicitis filium Virginis, potest esse filius Dei, cum Deus uxorem non habeat? Illi de generatione divina plura dixerunt exempla de radiis solis, de arboribus, de gramine terre, ita ut infideles resistere non valeret spiritui, qui loquebatur in eis. Sed accenderunt ignem copiosum Saraceni, et dixerunt: Vos asseritis legem vestram meliorem lege Mahumeti. Si verum est, ignem intrate, et miraculo quod dicitis comprobate. Fratres responderunt, quod pro honore Christi libenter id agerent et accedens frater Thomas primus intrare voluit: sed contradixerunt Saraceni, eo quod cæteris senior videretur.

« Tunc junior accessit frater Jacobus de Padua, novus athleta Christi, et incunctanter ignem intravit, et usque ad ignis pene consumptionem in eo permansit lætabundus et laudans absque ulla capilli vel pili tunicæ combustione. Videutes autem qui adstant alta voce clamabant: Vere isti homines boni et sancti sunt. Cadi vero vero tam præclarum miraculum inficari volens ait: Non est, ut creditis, sed vestimenta ejus de terra sunt Abrabæ magni amici Dei, qui in igne

positus Chaldæi lædi non potuit: ideo iste in igne illæsus mansit. Tunc expoliaverunt innocentem juvenem, et totus nudus, sicut de matre natus fuit, a quatuor viris in ignem projectus est. Ille vero innocens ignem sustinuit, et cum gaudio de igne illæsus exivit. Tunc vero pagani, sed et Saraceni clamabant: Sancti sunt, sancti sunt. Tunc Melicus eos libertati restituit, ut secundum voluntatem suam abirent. Cadi vero et prædictus Ysophus iniquitate pleni, scientes eos in domo ejusdem Christiani receptos, Melico aiunt: Quid agis? Cur Christicolas hos non interficis? Ille respondit: Quia nullam causam mortis invenio in eis. Illi vero aiunt: Si eos dimiseris, omnes credent in Christum, et lex Mahumeti totaliter destruetur. Melicus iterum ait: Quid vultis, ut faciam, cum causam mortis nullam inveniam? Illi vero dixerunt: Sanguis eorum super nos: videtur enim, quod qui non potest peregrinari ad Meham, si unum interficiat Christianum, ita plenam obtinet veniam peccatorum, ac si Meham personaliter visitasset. Nocte igitur sequenti tres prædicti Melicus, Cadi et Ysophus miserunt satellites, qui tres fratres Thomam, Jacobum et Demetrium cum palma martyrii ad cæli gaudia transmiserunt. Postmodum vero fratrem Petrum, in loco alio existentem, sibi presentari fecerunt: et cum firmus in fide Christi persisteret, duobus diebus eum diris martyriis afflixerunt, et tertia die capitis obruncatione complevit martyrium. Audientes vero socii Prædicatorum et alii ad partes occidentis hæc scripserunt, lugubri lamentatione querentes, quod a sanctorum martyrum societate disjuncti fuerant, et quod recuperandis martyrum reliquiis devoti intenderant ». Hæc Jordanus, qui paucis adjectis chronologiæ suæ lineam imponit. His consentanea tradit S. Antoninus ², quamvis de rei gestæ tempore discrepet, atque ad annum hujus sæculi vigesimum primum id referat. Relexit pariter eorundem martyrum sacram historiam fusius Lucas Wadingus ex Olorici Forojuliensis Chronico et plurimum Miuertarum Orientalium litteris ³.

32. *Cassinensis episcopatus institutus.* — Claudimus historiam hujus anni Bernardi verbis, qui de instituto Cassinensi episcopatu hæc tradit ⁴: « Anno Domini mcccix. Ætatis tempore, veterem abbatiam montis Cassini S. Benedicti abbatis in novam episcopalem sedem erexit, eidem de primo episcopo suo tempore provisorus ». Extracta autem hæc res videtur ad triennium: quippe Diploma Pontificium ⁵, quo Cassinensium monachorum conventus designandi episcopi jure donatus est, atque ab omni alterius quam Romani Pontificis imperio liber renunciatus VI non. Maii, Pontificatus Joannis anno vi consignatus est.

¹ Ant. III. p. 64. XXIV. c. 9. § 15. — ² Luc. Wad. in Annal. 1321. num. 1 et seq. — ³ Beuv. Chr. Rou. Pont. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — ⁴ Jo. su. 10. p. 2. Ep. com. mcccxxvi.

¹ Jord. Ms. bibl. Vat. sign. num. 1930. c. 234.

JOANNIS XXII ANNUS 5. — CHRISTI 1320.

1. *Relata de Urosio rege Rasciæ schismatico victoria a Carolo Ungariæ rege.* — Amplificata est in Rascia et Macedonia res Catholica anno Domino vicesimo supra millesimum trecentimum, Indictione tertia: parva Caroli Ungariæ regis virtute gloriosissima victoria de Urosio tyranno schismatico, qua regnum illud amplissimum ditioni ejus adjunctum est; cum proceres Macedones, quos antea impietatis odio, et conjunctionis cum Romanæ Ecclesiæ desiderio defectionis consilia cum Pontifice communicasse, atque Maledini Bosniensis bani et Philippi Tarentini principis armis adjutos vidimus ad depellendum e suis cervicibus schismatis jugum, cum rege Carolo paribus adversum Urosium studiis consensisset. Hæserant tamen adhuc in schismaticorum potestate maritima Macedonia loca: ad quæ expugnanda, ac parva retinenda, cum novis viribus opus esset, Pontifex cujus auspiciis et consiliis bellum illud sacrum susceptum erat, Ungariæ finitimos reges ac principes orthodoxos, ut in tam commendanda causa ad rem Catholicam propagandam latius, confirmandamque auxiliaribus copiis Carolum regem juvarent, sollicitavit litteris, quæ in Regesto Pontificio Friderico Romanorum regi designato inscriptæ sunt¹.

2. « Charissimo in Christo filio Friderico in regem Romanorum electo.

« Firmam gerit de celsitudine tua mens nostra fiduciam, quod in his, quæ divini nominis laudem, exaltationem fidei, et infidelium et schismaticorum depressionem, eorumque reductionem ad fidei Catholicæ unitatem respiciunt, ingenitæ tibi commendabilis voluntatis instinctu ubi nulla extrinsecus providentiam tuam ad id sollicitatio commoveret, ferventi desiderio te promptum, utilem, et sollicitum cupias exhibere. Sane charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Ungariæ illustris jucunda et grata relatio nostro Apostolatu patefecit, quod dudum ipse sub spe caelestis auxilii, cujus est athletarum suorum dirigere et roborare processus, contra schismaticos et ortho-

doxæ fidei inimicos in potenti manu et exercitu copioso procedens, superna sibi favente potentia dextera, de dictis schismaticis feliciter triumphavit; ita quod regnum Macedonia, sicut nota evidentia facti in illis partibus evidentius notum reddidit, de manibus illorum creptum suæ subdidit ditioni. Qui tanquam princeps Catholicus, et tam genere quam magnanimitate præclarus, ad debellandum dictos schismaticos et infideles usque ad partes maritimas spem robusti cordis strenuitate pretendens, ad id invigilat, suasque vires Catholicas roborat atque constat, ut in exercitu gravi et dextera extenta, aliorum Catholicorum principum fulvis auxilio, procedere valeat ad dictorum schismaticorum et infidelium residuum conterendum.

« Quia igitur, fili, decet te, qui sibi es affinitate et dilectione conjunctus, super prosecutione tam pii utilisque negotii non desesse, sed in favorem orthodoxæ fidei, et dilatationem ipsius tui operis subsidii ministrare; serenitatem tuam affectuose rogandam duximus et hortandam, quatenus ob ejus intuitum, qui suo pretioso sanguine nos redemit, cujus in hac parte negotium geritur, cujusque in his beneplacitis deservitur, nostræque intercessionis instantiam eidem regi in hujusmodi laudabilis prosecutione negotii assistas viriliter et potenter, sibi juvamen et opem, prout ejusdem negotii magnitudo deposcit, per te et subditos tuos liberaliter impensurus; sic in præmissis te utiliter et favorabiliter habiturus, quod Altissimus digna promde tibi præmia recompenset, nosque devotionem tuam dignis possimus in Christo prosequi actionibus gratiarum. Dat. Avin. VI non. Julii anno iv ».

3. Conceptæ eadem verborum forma litteræ ad Wladislaum Loktekm, quem regis Poloniae nomine exornat, ad Joannem regem Boemiæ; ad Luipoldum Austriæ, Henricum Carinthiæ duces atque alios proceres, ut strenuam in eo bello regi Carolo operam explicarent, transmissæ¹. Sed eos reges aliis bellis implicitos vel nulla aut exigua auxilia Carolo submittere, ex auctoribus colligitur.

¹ An. 1, p. 2. Ep. com. DCLXXVII.

¹ Heg. post eand. Ep.

Fridericum sane adversus Canem Scaligerum clientem Ludovici Bavari, prementem obsidione Pata- vium, ad liberandos Palavinos, qui ipsius implor- arant opem, copias in Italia distraxisse¹, videbitur inferius; in Germania vero, ut adversus illum de imperio certaret, quem potuit validissimum exerci- tum contraxisse, refert Joannes Villanus²: qui addit Ludovicum pariter maximas copias colle- gisse, adeo ut in illis exercitiis totius Germaniæ flos sub signis esset: nullum vero consertum præ- lium, cum Rhenus interfrens acies dirimeret, ac Ludovicum inopia ararii dissolvere exercitum cogisset.

4. *Wladislaus Poloniæ rex coronatus.* — Agi- tabat etiam alia, quam belli Macedonici, consilia Joannes Boemiæ³ rex, quem in Silesiam vertisse arma, eamque sibi subjecisse fuerunt auctores⁴: quocirca non parum Polonicas res labefacta. Wla- dislaus vero Poloniæ rex, quamvis regi Carolo nova affinitate devinctus⁵, filiam enim Elisabe- tham feliciora duobus præteritis conjugio illi de- sponderat, cum Boenos haberet infensissimos, atque etiam Pomeraniam ereptam injuria⁶ (fuer- enim ob eam invasam Prussiæ religiosi equites no- tati anathemate) recuperare meditaretur, in tuendo recens sumpto regio nomine, quod Boemiæ rex ipsi invidebat, erat occupatus. Accepisse illud Wla- dislaum narrat Chromerus⁷, cum Joannes papa ferre sententiam pro Wladislao, ne regem Boemiæ in se exasperare, distulisset significassetque Gerardo præsuli Polonorum procuratori, ut Poloni jure suo uterentur; atque ita ineunte hoc anno Wladislaum regia corona redimitum: « Comitiis inquit, Craco- viam indictis ad vicesimam diem Januarii mensis, Wladislaus cum uxore Hedwigi in Basilica Craco- viensi, tunc primum instaurata et consummata, ab archiepiscopo et cæteris episcopis ritu solemn- i coronatur an. Chr. mcccxx, atque ex eo tempore jus coronandi reges, atque ipsa regni insignia Gnesna Cracoviam propter amplitudinem splendo- remque urbis, et plurimas maximasq; commo- ditates, translata sunt ». De Cracoviensi vero Ec- clesie, in qua inungendorum regum Poloniæ sus- ceptus mos hoc anno, egregio extracta opere Nankeri archiepiscopi præcipuis opibus ac studio, meminit etiam Michovias⁸, qui clerum urbis ac diocesis attributis vacantium sacerdotiorum unius anni vectigalibus, et fideles opes suas magna laude contulisse, refert.

¹ Chron. rer. Pol. tom. II. l. XII. Bonif. dec. 2. l. IX et sibi. — ² Jo. Vill. l. IX. c. 119. — ³ End. l. IX. c. 125. — ⁴ Dubrav. l. XX. Hist. Boem. Chron. rer. Pol. l. XVI. Viehov. l. IV. c. 15. — ⁵ Chron. et Michov. ib. Bonif. dec. 2. l. IX. — ⁶ Chron. ubi sup. — ⁷ Chron. rer. Pol. 4. l. XII. — ⁸ Michov. ubi sup.

(1) Assumptio Christophori fratris Erici regis ad regnum Danicum obitu fratris sui absque hærede defuncti vacuum, optime cum hoc anno, ab aanalista componitur. Hoc enim anno in festo Conversionis S. Pauli « in parlamento Wibergensi electus fuit », quæ verba sunt anonymi chroniste apud Ludwig Reliquar. tom. IX pag. 110. Solemnem vero regis hujus inaugurati-onem integro biennio di aam chroniste omnes Danici apud Ludwig ibid. ad anno mcccxxii notant: « Esgerus archiepiscopus duos reges Danorum simul in Ecclesia Wolthingborgh, videlicet Christophorum et Ericum filium ejus consecravit. Et sequenti die idem rex omnia juramenta fidelitatis, quæ prædicto archiepiscopo, et Ecclesie suæ fecerat rupit, et ipsum archiepiscopum et suos dissidavit »; sed anno reges sequenti ambo expulsi sunt, Danicæ regno a principibus Holsatiæ distracto et occupato.

5. *Christophorus Daniæ rex.* — Redimitum pariter in Dania regno insigni per hæc tempora Christophorum (1), e Pontificiis litteris ad Dania episcopos datis colligitur¹, quibus significat, Elge- rum Lundensem archiepiscopum ad tuendam Ec- clesie suæ dignitatem exposuisse, veteri jure ad Lundensem presulem spectare electum Daniæ re- gem inunctione regia linire; qui cum Daniæ Ecclesie nomine in aula Pontificia ageret, ne illius juribus detraderetur, a Sede Apostolica consili- flagitasse: adductum itaque ejus precibus, cele- brandam regiam inunctionem se ad natalitia Do- mini extraxisse, testatur Pontifex².

6. « Venerabilibus fratribus episcopis regni Daniæ.

« Exhibita nobis venerabilis fratris nostri Elgeri archiepiscopi Lundensis petitio continebat, quod a fundatione Lundensis Ecclesie usque ad hæc tempora est inviolabiliter observatum, quod archiepiscopus Lundensis, qui est pro tempore, electum et prædictum in regem Daniæ habet inungere ac diademate coronare. Quare dictus archiepiscopus, qui pro Lundensi et totius Eccle- siæ regni Daniæ negotiis in Romana curia occu- patur, timens ne per vos in possessione juris, quod habet in unctione et coronatione hujusmodi dicti regis quomodolibet perturbetur, nobis humiliter supplicavit, ut providere sibi super hoc de oppor- tuno remedio dignaremur. Nos igitur dicti archi- episcopi supplicationibus inclinati, vobis auctori- tate Apostolica districtius duximus inhibendum, ne infra tunc proximo venturum festum beati Joannis Baptistæ, ad unctionem et coronationem regis Daniæ præsumeretis procedere quoquo modo; decernentes irritum et inane, si secus contingeret attentari, prout in nostris super his confectis lit- teris continetur.

« Attendentes igitur, quod idem archiepi- scopus negotiis adhuc apud Sedem Apostolicam occupatur; quodque mora, quam dictus archiepi- scopus pro eisdem negotiis apud Sedem contrahit memoratam, nullum sibi debet præjudicium ge- nerare; adhuc eadem auctoritate vobis districtius inhibemus, ne ad unctionem et coronationem cha- rissimi in Christo filii nostri Christophori regis Daniæ illustris usque ad instans proximum ven- turum festum Nativitatis Domini absque consensu dicti archiepiscopi nullatenus procedere attemptetis. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane, si secus per quoscumque quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. Datum Avi- nione IX kal. Aug. anno quarto ».

¹ An. 4. p. 1. Ep. com. DLXXXIX et MCDVIII. — ² Ep. MCDVIII.

7. Successerat ¹ demortuo Erico fratri in regno Christophorus, nec sine magnis difficultatibus Daniæ gubernacula capessivit: Ericus enim frater ipsum non modo patria pepulerat, verum edixerat, ut ob quædam scelera nunquam regno gerendo admoventur. Probabant nonnulli defuncti regis supremam voluntatem atque Ericum Slevicensem ducem ad solum evehere nitentur: alii vero illius conditionem miserti, cum fratri Erico ac patri Christophoro jure proximus succederet, et si qua flagitia dum juventute arderet, admisisset; e superioribus calamitatibus atque extincto ætatis fervore ad modestiam revocatum, ac probe sceptrum moderaturum arbitrari, præcipua Joannis uterini fratris opera in regnum revocarunt. Et sane Christophorum ob gravia facinora (sed que dum impis fratris voluntatibus obsequabatur, patrarat) nimirum ob Joannem archiepiscopum Lugdunensem conjectum in vincula ², ac duos presbyteros carceris diuturni squallore necatos anathemate notatum a Bonifacio papa, ostendunt litteræ Pontificiæ, quibus amittente Elgero archiepiscopo, Lundensis Ecclesiæ a Bernardo et monte Valrano Apostoli-æ Sedis nuntio conciliari jussus est.

8. Prosecutus est nonnullis Apostolicis beneficiis ³ Christophorum Joannes, atque inter alia, ut quem vellet ad excipiendam exhomologisim sacerdotem exhiberet ⁴, deditque aliis litteris Pontificiæ imperia eidem Christophoro ⁵, ut oppressos a fratre Erico rege extincto Hospitalarios equiles pristinis juribus restitueret, ad quorum tuenda jura ad regem Norwegiæ scripsit ⁶. Qui porro Ericum regem sequenti anno, cum annis triginta quinque sceptrum tenuisset, e vivis excessisse tradunt ⁷, hand parum aberrare e litteris superioribus constat, cum ex iis, quæ VIII kal. Mart. hujus anni consignate sunt, exente circiter anno superiore defunctum colligatur.

Quo etiam Waldemarum marchionem Brandeburgensem, nullis relictis liberis extremum diem clausisse, scribit Albertus Argentinensis ⁸; unde gravissima in eo principatu exorta dissidia, cum illum Ludovicus designatus rex Romanorum, ut beneficium imperii sibi vindicaret, Pontifex vero ipsi adversaretur: qua de re plura inferius. Porro Joannem hoc anno, obeunte Petro Moguntino archiepiscopo, ad Roberti regis Siciliæ gratiam Mathiam e Buèche Ingons comitis fratrem, ductusque Austriæ gratissimum ad archiepiscopatum evexisse, ac magna pompa exceptum, addidit idem auctor ⁹. Quibus adjungimus Albertum designatum archiepiscopum Pataviensem subjecta sacramenta forma Pontifici fidem obstrinxisse ¹⁰: « Ego Albertus electus Pataviensis ab hac hora in antea fidelis et obediens ero B. Petro, sanctæque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, et domino meo

Joanni Papæ XXII suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, etc. » Concepta est iisdem verbis hæc forma, quibus alias concipi solitam attulimus. Nec solum hoc modo sacramento Germaniæ episcopos adigi moris fuisse vidimus; verum etiam, ut cum discors regis Romanorum esset electio, eum regem agnoscerent ac fuerentur, quem Romanus Pontifex suffragio Apostolico extulisset.

9. *Quomodo Joannes papa in imperii controversia se gesserit misso cardinali paciario in Insubriam, qui in Matthæum vicecomitem animadvertit.* — Neutram quidem in illa imperii inter Ludovicum ac Fridericum designatos reges Romanorum controversia, de qua superius illatus sermo est, electionem probabat Pontifex; ac vel in Fridericum, qui Guelphorum partes in Italia tuendas susceperat, vel ad imperium in Gallicum genus, ut nonnulli suspicati sunt, revocandum propendere videbatur: et donec in ea causa a Sede Apostolica, ad quam dirimendæ ejusdem controversiæ auctoritas spectabat, ex legum æquitate pronuntiaretur, ac si interregnum esset, se gerebat: inique cum Roberto Siciliæ et Philippo Francorum regibus Guelphisque armorum fœdus, ut Gibellinos, qui Ludovicum Bavari tuendi specie urbium ac provinciarum domitia invadebant, ac turbabant Italiam, in ordinem redigeret.

10. Confirmavit itaque Robertum regem imperii proconsulem, jam ante a Clemente V, assentiente cardinalium senatu, creatum in Insubria, ut Matthæum vicecomitem everteret, qui Genavam continuis oppugnationibus urgebat, ac Mediolani, Ticini, Placentiæ, Vercellis, Novocomi, Bergomi, Bertoneæ et Alexandriæ trium filiorum strenuorum ducum fultus potentia, regiam pene auctoritatem exercebat ¹. Roberto alter subrogatus est vicarius Philippus ² Caroli Valesiorum comitis filius comes Cœnomaneus, qui Gallicum postea sceptrum gessit, ut cum Francorum robore Insubriam ad Pontificiæ voluntates cogeret, utque benevolentia ad suas partes fluctuantes alliceret, cui clerum Insubrem obsequentem esse jussit Joannes ³. Præterea Bertrando Pojeto cardinali legato partes dedit ⁴, ut censurarum religione ipsos ad comitis Cœnomaneus excipiendam imperia adigeret. Cum vero plures, qui sua commoda ex publicis incommodis ac malis occupabant, Pontificiæ consilia discutenter, aliasque ex aliis sererent discordias, Pontifex legatum eundem in iis provinciis publicæ servatorem pacis creavit ⁵, et amplissimo imperio, ut tumultuantes in concordiam rediret, frangeretque tum armis, tum censuris ad Pontificia obsequia instruxit: « Te, inquit, in eisdem provinciis et partibus constituimus pacis de ipsorum fratrum consilio servatorem, te pa-

¹ Grantz. Dan. I. VII. — ² An. 4. Ep. com. MCDIV. — ³ Ibid. Ep. com. MCDV, MCDVI. — ⁴ Ep. MCDVII. — ⁵ Ep. MCDII. — ⁶ Ep. MCDIII. — ⁷ Grantz. II. Dan. I. VII. — ⁸ Albert. Argen. in Chron. — ⁹ Ibid. et Serar. Mog. rer. I. V. — ¹⁰ An. 4. p. 1. Ep. com. DCCCLXX.

¹ An. 4. p. 1. Ep. cur. LXII. — ² Joan. VIII. I. IX. c. 108. — ³ Ibid. — ⁴ An. 4. p. 1. Ep. cur. LXII. — ⁵ Ibid. Ep. cur. LXIV. — ⁶ Ibid. Ep. cur. CXLVI.

ciarium in eisdem provinciis et partibus ordinantes, ut inter quoslibet in ipsis provinciis et partibus constitutos, quos foedere pacis videris reformandos, pacem et concordiam reformare et conservare procures. Et ut commissum tibi in hac parte ministerium utilius et commodius exquiras, tam contra pacem facere, jurare et firmare volentes, quam eandem presumentes infringere; necnon et contra eos, qui in eisdem provinciis et partibus discordias et scandala seminant, odia suscitant, fovent et nutriunt; contra illos quoque qui statum pacificum earundem provinciarum et partium ac hujusmodi paciarii sui servatoris pacis, commissum tibi officium perturbare vel impedire presument; pro presumptione hujusmodi spiritualiter et temporaliter, prout facti suaserit qualitas, et expedire videris, procedendi ac processus tuos executioni mandandi; marchionum insuper, comitum, aliorumque magnatum, potestatum, capitaneorum caeterorumque rectorum et consiliariorum, ac universitatum et singularium personarum tam ipsarum provinciarum et partium, quam etiam aliunde ad id, quoties opportunum fuerit, auxilium et potentiam invocandi, et contradictores pro censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compendendi », et infra, « concedimus potestatem. Dat. Avinionen. IV non. Junii an. iv (1) ». Dedit eidem legato cardinali imperia, ut Matthæo vicecomiti ob correptam contra mandata Apostolica Mediolanensem praefecturam, iudicium apud subsellia Pontificia intenderet, liberumque ituro commeatum polliceretur. Ad quae mandanda operi legatus flectere primum clementia Matthæum pertentavit, misso Mediolanum internuntio, qui turpissime habitus eiectusque est: ad quam vindicandam injuriam, antequam in arma consurgeret, instituto apud Astam iudiciario ordine, Matthæum ipsum anathemate perculit edixitque intentata graviore muleta, ut bimestri excurrente Sedi Apostolicae se sisteret: eamque sententiam ad Insurbicæ praesules omnes, solemniter ritu divulgandam, transmisit ¹:

« Bertrandus miseratione divina tit. S. Marcelli presbyter cardinalis A. S. L. venerabilibus in Christo patribus, universis patriarchis, archiepiscopis et episcopis: ac dilectis nobis in Christo electis abbatibus, prioribus etc.

« Nos, volentes tanquam obedientiae filius,

contenta in litteris Apostolicis executioni mandari comperto prius per diligentem informationem, quam super hoc fecimus, quod ad civitatem Mediolanensem, ubi dictus Matthæus de vicecomitibus moram trahere dicitur, tutus ad hujusmodi mandatum Apostolicum exequendum haberi non posset accessus (de quo nobis ex eo maxime constitit, quod cum nuper paulo postquam fines nostrae legationis intravimus, discretum virum magistrum Ricannum Petri capellanum nostrum, familiarem et domesticum cum litteris nostris exhortatoriis, quarum aliae praefato Matthæo, aliae vero dirigebantur communi Mediolanensi et populo, ad ipsos Matthæum, commune et populum misissemus, rogantes, requirentes eos, et instantius exhortantes, ut ad nos suos ambaxiatores et nuntios mitterent, de sua intentione plenarie informatos, viros sani, prudentis et maturi consilii, Deum timentes, discretionem et conscientiam bonam habentes, cum quibus eorum vice conferre, tractare, deliberare et ordinare omnia, per quae ipsis et incolis ac partibus provinciae Lombardiae daretur pacis et tranquillitatis serenitas, valeremus; quique ab ipsis Matthæo, communi et populo super his plenum et sufficiens mandatum haberent, idem Matthæus preces nostras hujusmodi et monita non solum exaudire, sed elata etiam obstinatione et obstinata elatione audire despexit: quinimo adventum capellani nostri praefati praesentis, satellites suos armis armatos ad hospitium, ad quod idem capellanus cum sua simplici comitiva in dicta civitate Mediolanensi declinaverat, destinavit: qui eidem capellano ex parte vicarii dicti Matthæi verbis terribilibus injunxerunt, ut statim dictam civitatem exiret: et non ferentes, quod dictus capellanus se dicti Matthæi conpectui praesentaret, dictasque nostras exhortationes et quasdam alias Apostolicas litteras quas praefatus dominus noster papa ipsis communi et populo transmittet, eidem Matthæo, communi et populo praesentaret, nec quod equi dicti capellani et ejus comitiva, qui satis laboraverant illa die nec adhuc fuerant adaquati, ducerentur ad aquam, imo nec quod servitores et famuli praefati capellani, qui in prandio erant, ad plenum cibum sumerent, eundem capellanum super equum suum quasi captivum ducentes, non permittentes quod capellanus suum reciperet, extra ipsam civitatem ignominiose et viliter ejecerunt, ipsumque capellanum, et qui cum eo erant in castro de Rosato et quibusdam aliis terris et locis

¹ Exstat in rotulo pergam. signato num. 1. ex Archivo Avinion. in Vat. delato.

(1) Expeditionem hanc Longobardorum in Maffeu vicecomitem haec optime huic anno consignat et sine errore narrat annalista, diligentius tamen exponendam censeo cum coevo auctore Chronici Astensis, vulgato a Muratorio (Her. Italic. tom. XI, cap. 101 et 102. Tradat ille Philippum Valesium Astam venisse die v. Julii hujus anni, eademque die movisse in Maffeu, qui tunc cum Germanis militibus Vercella obsidebat, Maffeu misit in adversum duos ex filijs, qui Novariam usque procedentes hosti occurrerunt. Uterque exercitus biduo haesit immotus: tertia demum die miles qui tunc cum a Maffeo submissis arcana quadam cum Philippo communicavit, qui dein tacitus castris desertis reitit Vercellas; tunc crastina die non sine damno et caede copiarum suarum remeavit ad propria. Fama est auro Vicecomitum corruptum rem prodidisse. Secundum hanc Bertrandus cardinalis venit Astam mense Augusti, statimque alios atqueque submisit nuntios ad vicecomitem, ut ad Ecclesiam rediret suadens. Ad surdo cecinit; ille enim intermissam obsidionem resumens, Vercellas septembris mensis dimidio in arcem redigere cepit, donec tandem anno, sequenti mense Aprilis, medio sui cursu jam elapso, Urbanus Vercellensis episcopus dedicationem urbis fecit, nec tamen ipse evasit incolumis a victore actus in custodiam, e qua tamen ipse clam se subluxit. MANST.

civitatis Mediolanensis per multos dies tenuerunt victos, non permittentis, quod dicto capellano loqui posset aliquis sine eorum licentia; hæc omnia et multa alia, quæ presentibus inserere longum esset, in personas dicti capellani et servitorum suorum (non sine magna lemeritate et contemptu nostro, imo verius Sedis Apostolicæ) commiserunt, prout de his etiam fuimus sufficienter informati, considerantesque quod de civitate Astensi executio contentorum in dictis litteris Apostolicis nobis directis ad notitiam dicti Matthæi poterit pervenire, eundem Matthæum, de late pravitate hæreticæ ex causis contentis in ipsis litteris Apostolicis non indigne suspectum, super quo ne gregem Dominicum contagione suæ pestis inficiat, idem dominus noster papa urgente conscientia intendit inquirere contra eum, in dicta civitate Astensi in Ecclesia fratrum Minorum civitatis ejusdem, adstante cleri et populi multitudine copiosa, tertia die mensis Septembris excommunicatum, pulsatis campanis et candelis accensis, publice nuntiavimus, et ab omnibus mandavimus arctius evitari: ipsi quoque ex parte dicti domini nostri papæ peremptorie citavimus, ut infra duorum mensium spatium post citationem hujusmodi, quos idem dominus noster præfatus Matthæo pro termino peremptorio assignavit, sub decem millium marcharum argenti et amissionis omnium privilegiorum, libertatum, immunitatum, gratiarum, feudorum, jurium, officiorum, honorum et concessionum quarumlibet ab Ecclesia et imperio Romano, et quibuslibet aliis Ecclesiis concessorum eidem, pœnis personaliter, etiamsi hujusmodi terminus in tempus caderet feriatum, Apostolica Sedis conspectui repræsentet, inquisitionem hujusmodi subiturus, ipsiusque domini nostri papæ pariturus beneplacitis et mandatis, et alias facturus et recepturus, quod justitia suadebit: dictasque litteras et contenta in eis in nostra præsentia solemniter fecimus publicari, ac præfatas domini nostri securitatis litteras paratos nos obtulimus præfatus Matthæo mittere, vel assignare, ubi et quando ipse aut alius pro eo sufficiens ad hoc habens mandatum, eas duxerit postulandas. Et ut hujusmodi præfati domini nostri et noster processus ad dicti Matthæi et aliorum, quos contingere possunt, deducerentur notitiam, chartas sive membranas, processus, excommunicationes, publicationes, citationem, pœnarum adjectiones, et comminationes continentem eisdem, majoris et fratrum minorum, ubi nos residemus, Ecclesiarum Astensium appendi ostiis facimus, quæ processus ipsos et contenta in eis suo sonoro præconio publicabunt; ita quod præfatus Matthæus et alii nullam possint excusationem prætere, quod ad eos processus ipsi non pervenerint vel quod ignorarint eisdem, cum non possit esse incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Cæterum ut circa præmissa tantominus præterit possit ignorantia, quanto ea in

plurimorum notitiam deducuntur, universitati vestre in virtute obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus vos et quilibet vestrum, qui super hoc fuerit requisitus, tenorem litterarum ipsarum insertum presentibus, necnon et omnia per nos gesta circa executionem prædictam, dictum Matthæum excommunicatum, pulsatis campanis et candelis accensis vestris, dum missarum solemnitas celebrabuntur in ipsis, ubi aderit populi multitudo, publicetis solemniter et faciatis ab aliis etiam solemniter publicari, ac ab omnibus arctius evitari, et in lingua materna exponi, facientes de publicatione et denuntiatione hujusmodi fieri publica Instrumenta, illa nobis quantocius transmissuri. Actum et datum sub sigillo nostro in præmissorum testimonium in prædicta Ecclesia fratrum minorum Astensium prædicta die III mensis Septembris, Pontificatus ejusdem domini Joannis Papæ XXII anno IV. Transmissa sunt hæc legati cardinalis Acta judiciaria in Matthæum ad Insubriæ episcopos, atque ab iis solemniter ritu divulgata¹. Verum vicomes Gibellinorum signifer in perviciacia obduruit.

11. Conspirabant Guelpharum partium proceres cum card. legato Roberto rege, ac Philippo Cenomanensi: nec tamen armis censurisve Ecclesiasticis Gibellina factio edomita est, Philippi imprudentia², qui cum mille quingentis equitibus tantum succinctus, non expectatis Pontificis, Neapolitani, Francorumque regum necnon Guelphorum auxiliariis copiis, ad Vercellenses socios, cum adversariis pugnantibus, juvandos provolare, in Mortarensi agro a Vicecomitibus, longe validiori exercitu pollutentibus, circumfusum salutem redemit fœdere, ornatusque ab iis muneribus in Gallias se subduxit. Exinde Pontificis et Roberti res depresso: ac Vercellenses a Vicecomitibus obsidione cincti sub hostium, quanvis objicerentur his censuræ, potentia succubere³.

12. Opponebat enim Matthæus vicomes censuris Ecclesiasticis arma, eaque justa contendeat, cum Ludovici Bavari designati regis Romanorum legatum se gereret: quo nomine abstinere a Pontifice jussus, habito ludibrio imperio Pontificio, domini Mediolani nomen affectavit; in quem ideo Joannes hanc sententiam tulit, quam a legato cardinale promulgari jussit⁴: « Licet Matthæus vicomes de Mediolano, qui se dudum in civitate Mediolanensi vicarium imperii nominabat, vicariatus hujusmodi nomen suppresserit; ipsius vicariatus officium tacite retinens, illius exercitium, potestatem et usum hujusmodi, nostris monitis omnino contemptis, exercere præsumit nequiter, sicut prius: et in majorem suæ indevotionis ostentationem et notabilius nostrum et prædictæ Sedis eludium, sibi domini dictæ civitatis nomen usurpans, se nominare dominum

¹ In eod. rotulo pergam. — ² Jo. Vill. l. IX. c. 108 et 109. — ³ An. 5. p. 1. Ep. cur. cv et cxvii. — ⁴ An. 4. p. 1. Ep. cur. ci.

Mediolani, et facere publice nominari præsumpsit, et adhuc, sicut per litteras suas proprio signatas sigillo certius nobis constat, nominare præsumpsit; jurisdictionem, dominum ac potestatem in civitate et districtu Mediolanensi predictis, et certis districtibus, territoriis, locis et partibus damnandis ausibus exercendo : ex quibus ipse Matthæus nobis et Ecclesiæ se patenter inobedientem exhibens, et notorie contumacem, prædictam sententiam excommunicationis incurrit, quam demum publicari fecimus contra eum, et ipsum excommunicatum publice nuntiari, etc. ». Subdit ut sententiam Apostolicam contumacissime ludibrio habuerit : ad cujus tamen frangendam pervicaciam iterum præcepit legato ut censura solemniter in templis promulgaret, illumque ad Sedem Apostolicam ad dicendam causam pergere juberet ; quæ si eluderet imperia, aliarum pœnarum terrorem incussit. « Dat. Avinione V kal. Julii anno iv ».

13. *Passarinus aliique in Italia tyranni in judicium vocati.* — Ad vindicandum illum censurarum contemptum Joannes intendit ¹ Matthæo vicecomiti judicium hæreseos, cum illi Ecclesiæ auctoritas sacrorumque religio ludibrio esset. Postulatus etiam ² iudicio Raynaldus Passarinus, atque ad dicendam causam de Mantuæ vicariatu suscepto, interregni tempore, cum ad Sedem Apostolicam imperii provinciarum administratio spectaret, dies constituta :

« Dilecto filio Bertrando lit. S. Marcelli presbytero cardinali A. S. L.

« Licet ³ liquidum foret de jure, et ab olim fuisset vacante servatum, quod imperio Romano vacante, sicut et nunc per obitum quondam Henrici Romanorum imperatoris vocabat et adhuc vacare dignoscitur, cum in illo ad secularem judicium non posset haberi recursus ad summum devolvebatur Pontificem jurisdictione ad dispositio et regimen imperii supradicti, ipseque illa, ejusdem imperii vacatione durante, per se vel alium seu alios in imperio exercisset eodem et exercere deberet, nonnulli tamen in Italiæ partibus constituti vicariatus seu cujuscumque nomen officii, quod ipso imperatore vivente ex illius commissione gerebant, in certis terris ac territoriis sive locis, post decessum imperatoris ejusdem sibi absque nostra et Apostolicæ Sedis licentia retinere, et nonnulli in aliis de novo assumere, quod non gesserant, aut gestum antea postmodum dimissum resumere, et illis abuti in nostri et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ derogationem honoris temerariis ausibus præsumebant, se per hoc non absque divine majestatis offensa variis criminibus involvendo, etc. ». Subdit ut ipse ad emergentia inde pericula propulsanda, tuendamque Ecclesiæ dignitatem omnibus quocumque honoris gradu sive regio sive patriarchali

conspicuis interdixerit, ne in terris imperio Romano obnoxii præfecturam ullam, quocumque nomine eam appellarent, arrogarent sibi, vel a populis delatam admitterent : qui, si imperia Apostolica respicerent, anathemate, ditionem vero ipsorum sacrorum interdicto percussum iri deuntiarit. Cum vero Passarinus, spreta auctoritate Pontificia, se Mantuæ imperii vicarium dicere contra edicta Apostolica non vereretur, promulgavit Pontifex, illum anathemate irretitum teneri, atque omnia loca urbesque, quæ ipsi parerent, sacris interdici. Tum Bertrando legato provinciam imposuit ⁴, ut Patavii, Bononiæ, atque in aliis circumjectis locis vibratas in Passarinum ejusque studiosis censuras solemniter ritu divulgaret, juberetque omnes ab illius, ut fidelium cœtu avulsis hominis, familiaritate et consortio declinare. Quibus litteris adjecta est hæc temporis nota. « Dat. Avin. XIV kal. Julii anno iv ». Verone præfecturam vocatus est Canis Scaliger ⁵ cum illius gerendæ auctoritatem a Sede Apost. petere debuisset, ipsumque una cum sequacibus anathemate defigi jussit Pontifex. Sprevit eas censuras Scaliger, ac Patavii quod magno exercitu cinxerat, obsidione urgebat ⁶; cum viribus suis nimium præfidens, ac parum de tuitione castrorum sollicitus, a Goritiæ comite, qui a Friderico Austriæ duce, atque Ludovici Bavari in imperii causa æmulo, submissus erat ad Patavinos Guelpharum partium defendendos, magna clade deletus præcipiti fuga sibi consuluit : in qua obsidione Ugucio Fagiolanus, quem Pisis antea tyrannide arrepta multa secunda prælia ac præclara facinora gessisse vidimus, occubuit. Inter hæc vero Gibellini exules summo animorum ardore in Genua oppugnanda persistere ⁷, ac terra marique propulsati toties, novos impressere conatus.

14. *Recrudescente bello inter Fridericum et Robertum, inducias a Friderico violatas queritur Pontifex.* — Cæterum belli hujus occasione recrudit Fridericum inter Trinacriæ Robertumque Siciliae reges bellum, quod antea Romanorum Pontificum diligentia sopitum videbatur : cujus excitati incendii causam Joannes papa re altius repelita, in Fridericum derivat, ut ostendunt litteræ ad transfundendam posteris rei gestæ memoriam exaratae ⁸; in quibus præfatur, ut Clemens Quintus, increbrescente rumore parari bellum in regem Siciliae ejusque terras citra Pharam Pontificiæ ante vechgales, et in variis portibus Iriensis ac naves magno apparatu bellico instrui ornarique, gravissimis Pontificiæ auctoritate incussis penis illis, qui jussa infringent, imminens periculum comprimere studuisset; acceptisque Ecclesiæ gubernaculis Joannes ipse ad conciliandam inter dissentientes principes concordiam inducias in-

¹ An. 5. p. 1. Ep. cur. xcv, xcvi, civ. — ² Reg. post Ep. cur. xcv. — ³ An. 1. p. 1. Ep. cur. lxxxv.

⁴ An. 4. p. 1. Ep. xcix et c. — ⁵ Ibid. Ep. lxxxiv et civ. et an. 5. p. 1. Ep. cur. xcix. — ⁶ Jo. Vill. l. ix. c. 119. — ⁷ Eod. l. ix. c. 106 et 111. — ⁸ An. 1. p. 1. Ep. cur. cxvii.

dixisset. et Guillelmum episcopum Trecentem, Petrum abbatem montis S. Saturni Tholosani S. R. E. vicancellarium, tunc priorem S. Anthonii Ordinis S. Augustini Rhutencensis diocesis misisset, ut Apostolica auctoritate inducias infringi velarent; quæ postea ad tres annos fuerant extractæ, atque ad eas servandas missi a regibus oratores Friderici et Roberti nomine sacramento se devinxissent. Ut vero a Friderico violatæ sint, ita exponit Pontifex :

« Joannes, etc. Trenguas subsequenter procuratores ipsi ad hæc et alia infrascripta speciale mandatum habentes, ratificaverunt nomine regum ipsorum, et etiam approbarunt; et quod eas dicti reges per totum tempus prædictum inviolabiliter observarent, supra sancta Dei Evangelia facta corporaliter ab eisdem in regum ipsorum animas juraverunt, super hoc inter se procuratores ipsi dictorum regum nomine homagio præstito et recepto. Cumque dictus Fridericus, juxta nostræ requisitionis instantiam, tempore procedente, pro hujusmodi pacis prosecutione tractatus ad Sedem Apostolicam suos nuntios destinasset, tandem iidem nuntii, cum per dies aliquot moras traxissent ibidem, quia dictus Robertus rex Siciliae supervenientibus certis impedimentis eidem, ad Sedem præfatam, quamvis ad hoc se parasset, tunc venire non poterat, nec suos nuntios destinare, de nostra licentia recesserunt; licet idem rex Siciliae, postmodum ab impedimentis expeditus eidem propter hoc ad memoratam Sedem, ubi adhuc morari dignoscitur, accessisset.

15. « Nuper autem cum alios dicti Friderici nuntios per eum ad nostram præsentiam transmittendos (super quo per diversas litteras nostras post recessum dictorum nuntiorum rogandum et hortandum attentius duxeramus eundem ut cum eis ac dicto rege Siciliae, vel aliis ad hoc deputandis ab ipso, hujusmodi pacis prosequi possemus negotium et tractatum) anxie nostrum desiderium exspectaret; quidam miles, qui dicti Friderici nuntium se dicebat, ad civitatem Avenionensem, ubi nos cum Romana curia residemus, accedens ad hospitium dicti regis, in eadem constitutum civitate, se contulit: et ejusdem hospitii aulam ingressus, coram adstantibus ibidem improvide, nostra reverentia et Sedis prædicte calcata, expresse ac publice dixit, quod Fridericus rex prædictus præfatum Robertum Siciliae regem suosque valitores, vassallos et homines diffidabat. Quibus verbis per militem prolatis eundem, ipsius Roberti regis, qui tunc erat in camera sua ejusdem hospitii, nequaquam exspectata præsentia; licet ab adstantibus ibidem fuerit requisitus, nec aliquo super hoc exhibito vel ostenso mandato, præsumptuose recessit. Et deinde, fama publica referente, nullarumque litterarum ad diversos, in curia morantes eadem, transmissarum insinuatione percepimus, quod idem Fridericus galeas et milites ac gentes alias preparabat et ad regnum et terram prædicta inva-

dendum, ut creditur, et etiam impugnandum. Per quod patenter ostenditur, quod dictus Fridericus rex, quamvis de tempore dictarum trenguarum, quas nos de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica ratificandas duximus et etiam approbandas, usque ad festum Nativitatis Domini proximo venturum restare noscatur; transgressionem hujusmodi juramenti, dictasque pœnas et sententias non formidans, ad ipsius regis Siciliae dictorumque regni ac terræ, non absque nostra et ejusdem Ecclesiæ Romanæ injuria, molestia et contemptu, impugnationem hostilem et guerrarum commotionem intendit.

16. « Nos igitur, qui præfatum regnum Siciliae, tanquam recreationis nostræ pomerium paternæ dilectionis oculis intuemur, quique in ipsius non possemus læsione non lædi, talibus conatibus occurrere congruis et opportunitis remediis intendentes, eidem Friderico (maxime cum nos de dicto Roberto rege Siciliae omnibus de ipso conquerentibus parati sumus plenam justitiam exhibere) et aliis universis et singulis tam clericis quam laicis, cujuscumque status, ordinis, conditionis, præminentiae vel imperiali sen regali, ut prædicatur, aut quacumque alia dignitate præmineant; ac universitatibus, communitatibus et populis civitatum, terrarum, locorum, castrorum et aliorum quorumcumque locorum, ubicumque consistentium; hac fidelium adstante multitudine copiosa, auctoritate Apostolica districtius inhihemus, etc. » Imperat, gravissimarum pœnarum terrore intentato, ne quis in Roberti terras Ecclesiæ stipendiarias hostili furore excurrere, vastare agros, urbes invadere, aut tentare obsidione audeat interdictum Ecclesiasticum provinciis incutit, populosque ac principes omnibus vectigalibus bonis exuil, quæ ab Ecclesia obtinent, vel imperio, cujus suo principe viduati administratio ad Romanum Pontificem pertinet: Ecclesiasticos viros sacerdotiis ac dignitatibus deturbat; cæteris vero, quacumque auctoritate atque honore floreat, aliarum pœnarum, quas ipsorum in se verterit audacia, metum infligit: ac ne Fridericus hæc imperia ipsum latuisse opponat, in publicis locis defenda sancit. « Actum et datum in palatio ejusdem Ecclesiæ Avinionensis X kal. Augusti anno IV ». Extant de violatis a Friderico induciis, belloque Roberto illato plures litteræ, quibus ipsum Pontifex a pressulibus anathemate cum fœderatis percelli jussit¹, populosque in Roberti fide confirmavit².

17. De eodem bello hoc anno inter Fridericum Trinacria et Robertum Siciliae reges gesto, refert Joannes Villanus³, Fridericum valida classe conflata, cui Gibellinorum triremes præfecto Corrado Auria se conjungere, Genuaque irrito conatu tentata, in Ischiam insulam vela fecisse: quam cum excensione facta, miles vastaret, Roberti

¹ Reg. post eam. Ep. — ² Ep. com. CXVII, et reg. post eam. Ep. — ³ Jo. Vill. l. IX. c. 142.

classem militum triremiumque numero florentissimam ¹ duce Raymundo Cardona hostem in fugam adventu suo avehisse : additque elapsam Frederici classem repelisse Genuam, ac finxisse reportatam de Roberti maritimo exercitu victoriam, ut obsessos ad deditionem eo metu adducerent ; sed eorum impetus civium virtute propulsos.

48. *Defectiones et conjurationes Ferrariae et in Piceno.* — Corripuit illius belli flamma ditio-nem Ecclesiasticam ac plures populos civilis furor exercuit, utque a Ferrariensibus ducamus initium: defecerant ii ab officii religione, ac violata data olim Romanis Pontificibus, atque Clementi V fide, coram quo erant professi, Ferrariam a primis incunabilis Ecclesiae obnoxio fuisse; excitisque Azone et Opizone marchionibus Atestinis, Pontificiam arcem everterant: dein moniti officii Apostolico edicto Azo et Opizo, constitutis procuratoribus, tum Ferrariensibus polliciti sunt, urbem ad clientelam obsequiumque Romani Pontificis ut justii domini redituras: cumque nuntiorum Apostolicae Sedis auctoritate Franciscus Griserius eques Bononiensis Ferrariae praefecturam inisset, atque in propugnaculis Pontificia signa fixisset; deinde Ferrariensium oratores in cardinalium senatu Pontifici proposuerunt, ad excipiendam omnia illius imperia se accessisse; iisque consueta benevolentia auditis jussum esset, ut Azo et Opizo marchiones palatio, quod nunc insederant, atque ante rebellionem Ferrariae motam a Romana Ecclesia obtinebatur, abscederent, aliaque ad id spectantia nuntiis Apostolicis traderent; tum Ferrariensibus imperatum, ut arcem Thedaldicam, aggeres, propugnacula ac moenia, quae everterant in pristinum statum restituerent: marchiones tamen, quamvis pollicerentur, se in Sedis Apostolicae auctoritate futuros palatio cedere praetermiserunt, ac populum in rebellionem conjecerunt. At Pontifex ut ea abinvasorum audacia vindicaret, Raynaldo, Opizoni, aliisque earum partium anathema incussit; ac si contemnerent censuras, judicio haereseos postulandos edixit.

In Piceno passim conjurationes factae: Recinetenses ², Auximani ³, Fanenses ⁴ rebellionis signa extulere; nonnullique viri nefarii cumularum opum et augendae potentiae cupidi, Ecclesiasticae ditio-nis urbes, oppida, vicos occupare, diripere, incendere, ac nulla sexus aetatisve misericordia saevire in omnes, explere libidine, cumulare spolia, infestamque reddere provinciam non sunt veriti. In quos Pontifex agere legibus ⁵, intendere judicium, censurasque, demum in obstinatos arma expedire decrevit. Exutum ⁶ est ejus perduellionis occasione Recinetum episcopalis Sedis dignitate, quae Maceratam ob egregia illius urbis

in Ecclesiam studia traducta est ¹. Urbinales pariter Friderici, Guidonis et Sperantii comitum Montisferetri foedissimae servituti se addixerant: in quos judicario ordine decretae poenae ², quarum tamen metu ad officium adducti non sunt; imo ad confirmandam tyrannidem, constituendumque e ruinis Ecclesiae principatum ambitione perciti Spoletum, inita cum Gibellinae factionis civibus conjuratione, invasere ³. Procurrere in Guelphorum auxilium Perusini, urbemque cinxere obsidione: quam dum urgebant, ob Assisinatium ad Fridericum ducem Feretrum desiscendum rebellionem solvere coacti, ut castra ad Assisium transferrent: ex quorum recessu Gibellini Spoletani e metu recreati, efferatique rabie in Guelphos, quos in vincula conjecerant, facibus injectis carceribus, exeunte anno superiore, inhumanissime ipsos in favillam redegerunt.

49. *Isnardi patriarchae Antiocheni contumacia et judicium.* — Absolvimus res Italicas Pontificiae severitatis in Isnardum patriarcham Antiochenum ac Ticinensis Ecclesiae administratorem exauctoratum exemplo. Supra a nobis memoratum est, ut ille ob secutam Gibellinam factionem, ac plura scelera commissa judicio postulatus, ad Sedem Apostolicam dicturus causam se contulerit; convictusque perfidia, non expectata sententia, mutata veste Ticinum se receperit: damnatus itaque crimine contumaciae, anathemate defixus, atque pristino munere dejectus in tantam prorupit temeritatem, ut non modo divinis se ingereret, verum etiam in Christi vicarium indignas voces evomeret, ejusque carperet auctoritatem. Legibus igitur in nefarium hominem Bertrandus A. S. L. cui exercendae etiam in haereticos quaestio-nis data provincia erat, ne censure Ecclesiasticae ludibrio haberentur, agere coepit; atque censoribus fidei in Insubria provinciam subjectis litteris ⁴, contulit, ut in Isnardum velut schismaticum animadverterent, omnique opera vinculis manciparent.

« Bertrandus miseratione divina lit. S. Marcelli presbyteri cardinalis A. S. L. venerabilibus in Christo patribus Astensi et Novariensi episcopis ac religiosis viris S. Ambrosii et Dionysii et S. Simpliciani Mediolanensis ac S. Marciniani Terdonensis monasteriorum abbatibus; necnon Joanni praeposito de Pontero Mediolanensis diocesis ac archipresbytero et Cimiliarchae Ecclesiae Mediolanensis ac universis inquisitoribus haereticae pravitatis in provincia Lombardiae superioris per Sedem Apostolicam deputatis, salutem in Domino, etc.

« Post praedicta (latas nimirum censuras) pro patriarcha Antiocheno et administratore Ecclesiae Papiensis se gerere, et talem se nominare, ac officium Pontificale et sacerdotale agere non expavit, insignia episcopalia et patriarchalia deferendo, se

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 112. — ² An. 5. p. 1. Ep. cur. xv. — ³ Ibid. Ep. xvi. — ⁴ Ibid. Ep. lxxvii. — ⁵ Ibid. Ep. xvi. xvii, xviii, xix, xx, xxiv, lxxvii et xcvi. — ⁶ Ibid. Ep. xcvi.

¹ Ead. Ep. — ² Ibid. Ep. xvi. — ³ Jo. Vill. l. ix. c. 103. — ⁴ Ext. in Ms. Vall. sign. lit. B. num. 12. pag. 114.

divinis officiis immiscendo multoties sicut prius, redditus et proventus Ecclesiae et episcopatus Papiensis recipiendo et in usus proprios convertendo, dicendo praedictum dominum papam non debuisse, nec potuisse taliter procedere contra ipsum, seque ad observandum et tenendum dictas sententias contra eum prolatas aliquatenus non teneri, et contra praedictum dominum papam multa verba profana et blasphemata proferendo, quae verba innuunt, dominum papam praedictum non habere plenitudinem potestatis; non attendens sacris canonibus esse cautum, quod qui Ecclesiae unitatem non tenet, alienus est, profanus est, hostis est.

« Haec namque Ecclesia domus Dei supra firmam petram aedificata, claves ligandi et solvendi accepit, quam si quis corrigenstem, corripientemque contempserit, ut publicanus et ethnicus, imo verius ut haereticus est habendus. Domum enim islam solus Dominus ipse fundavit, et supra petram fidei mox nascentis erexit, qui B. Petro aeternae vitae clavifero, et ejus successoribus Romanis Pontificibus terreni simul et caelestis imperii jura commisit. Non enim qualibet terrena sententia, sed illud verbum quo constitutum est caelum et terra, per quod denique omnia elementa sunt condita, Romanam fundavit Ecclesiam, et illius privilegio fungitur, cujus auctoritate fulcitur. Et ideo qui Romanae Ecclesiae primatum, ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum, auferre conatur, in haeresim labitur, et haereticus est censendus: fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quae est mater fidei; et ei contumax invenitur, qui eam cunctis Ecclesiis praetulisse cognoscitur: nititur enim tunicam inconsutilem scindere, et corpus Christi Domini nostri, hoc est sanctam Ecclesiam, lacerare; unde tanquam divisionem et scissuram faciens in Ecclesia sancta Dei debet non solum rerum proseriptione, sed et dura et arcta custodia coerceri per judiciales et publicas potestates. Quis enim dubitat inter alia commissa sceleratius esse schisma, quod Scripturae sacrae testimonio hiatu terrae, sepultis auctoribus ejus rimis, et caeteris caelesti igne consumptis, invenitur gravius vindicatum?

« Nos igitur ad provincias Lombardiae et Tusciae, et alias Italiae partes in litteris nostrae legationis expressas per praefatum dominum nostrum cum plenae legationis officio destinati, inquirendi et procedendi contra haereticos et eos puniendi nobis et per suas litteras potestate concessa, etc. » Provinciam imponit censoribus fidei, ut Isnardum velut schismaticum, atque haeresis nota aspersum compingant in carceres, magistratum implorent auctoritatem, et iis, qui cum ipso senserint, censuras incutiant. « Dal. Astae IV id. Octob. Pontificatus ejusdem domini Joannis papae XXII anno v ». Navata est strenua adeo in Isnardum a censoribus fidei opera, ut ipsum proximo tempore comprehenderint. Quo accepto Pontifex Joanni e Beccaria Minoritae, cui Ecclesiae Ticinensis administratio-

nem contulerat¹, partes injunxit², ut ipsum fidei-ssimis stipatum custodibus ad Sedem Apostolicam meritis afficiendum pœnis mitterent.

Habita eodem tempore in Gallis inquisitio de Philiberto sacerdote Bisuntino, qui in Auxitana diocesi Waldensium virus vomuerat, sumptumque de illo supplicium: Pontifex enim Tolosano archiepiscopo, ut ipsum sacerdotali dignitate exueret, provinciam dedit. Cum vero ad Gallicas res defluerit oratio, ad eas spectantia prosequamur.

20. *Pax inter Gallos et Anglos.* — Extincto superiori anno exitiali bello quod Gallos ac Belgas multas caedes duobus ac viginti annis efflerat³, ac pace felicissime revocata, ad eam sancientiam astringendamque firmiore vinculo, conventum hoc anno, ut Margarita regis Galliarum filia Ludovico comiti Nivernensi Flandriae majori filio thoro jungeretur. Gratulatus⁴ est Philippo Pontifex de pace confirmata, seque ingentem laetitiam ex felici nuntio traxisse; Robertum comitem acceptum beneficio auctoritateque Gallicae ante Belgium profusum esse, clientelaeque nomine sacramento fidem regi devinxisse, Gaucelino cardinali legato significavit⁵, ipsumque ad omnes concordiae leges ad exitum perducendas incumbere jussit. Perstringit illas Bernardus⁶, explicatius vero recenset Meyerus⁷, additque adjectam eam pacis legem, ut si Ludovicus Nivernensis comes Roberti senioris Belgii comitis major patu filius e vivis ante parentem excederet, in principatu non Robertus secundus natus, sed Ludovicus junior avo succederet. Alias praecipuas leges concordiae subjicit, ut Insula, Duacum et Orchicum Gallici juris essent: Belgae triginta millia nummum ad refundendos belli sumptus Philippo regi penderent, nec aere vel copiis comites, si pacem infringerent, aliove modo unquam juverent. Ex eo porro Ludovici cum Margarita matrimonio, ex qua Galli res suas augere ac Belgas aetiori vinculo astringere arbitrabantur, confirmatas postea et amplificatas Belgarum res, idem auctor refert, cum Margaritae beneficio Atrebatum et Burgundiae comitatus cum Belgio conjuncti fuerint.

21. *Pastorelli in arma coorti et compressi.* — Excitati hoc tempore tumultus periculosissimi improbo nonnullorum zelo, qui protectionis Asiae aggredienda specie in arma coosurrexere. Nullum tunc sermo pervulgator erat, quum de sacro bello in Orientem adversus Saracenos traducendo: decreta enim jam ante fuerat a Clemente V ea expeditio in Viennensi Concilio, exacte a sacerdotibus decimae, Ossinius Armeniae rex missis in Occidentem oratoribus reges ac principes sollicitat, ut periclitantibus Christianorum reliquii

¹ An. 5. p. 1. Ep. chr. LXXXVI. — ² Ibid. Ep. LXXXVII. — ³ Bern. Chr. Rom. Pont. — ⁴ Tour. II. p. 2. Ep. sec. CCLXXVI. — ⁵ Ibid. Ep. sec. CCLXXII. — ⁶ Bern. Chr. regum. Franc. — ⁷ Meyer. in Robert.

suppeliis ferrent; Francorum rex crucis symbolum acceperat, alii principes eidem se militiae devoverant, incenleat loties Pontifex Belgas, ne bellum illud suspiceretur obstare. At pace jam conciliata, cum omnium expectatio sacre illius expeditionis desiderio suspensa esset, vertebantur alio consilia: Pontifex loties Philippum Francorum regem ob civilia Christianorum regum bella avertebat, ratus funestam aliquam cladem, nisi pacatus esset Occidens, expectandam, nec unius regni vires potentissimis soltanis pares esse aucupandumque videri tempus commodius; cum plebecule fax impatiens tantarum morarum imprudenti accensa zelo, arma corripit: ovium, armentorum, porcorumque ductores concurrunt sub signa: religiosi sacerdotesque multi eorum pietatem commendant: simplicibus rusticanis facinorosi quique se conjungunt, atque exclamant invito reliquo orbe ad recuperandam Terram-Sanctam profectioem se inituros. Cumque nullius ducis auctoritate regerentur, grassari ferro, rapinis ac flamma cœpere.

22. Pontifex cum jam ea turba insano zelo efferrata in agro Avinionensi fremeret, sacro Christi in cœlum ascendentis die censuras iis omnibus, qui sub signa confluerent ante indictum a Sede Apostolica profectioem tempus, incussit¹; atque Narbonensem², Tolosanum³ et Arelanensem⁴ archiepiscopi. eorumque suffraganeos eos divulgare jussit. At tutum non erat percite furere multitudinis obstare conatibus, quæ non sentientes cum ipsis impietatis damnabat: ac Tolosanus archiepiscopus Pontificem consulit, qua ratione in ea re se gereret, cum grave immineret periculum ne ipsos in se concitaret. Cui Pontifex tempori serviendum respondit⁵, consulitque ut aliquos plebeios ex singulis Tolosæ vicis ad se evocaret, proponeretque gravi oratione quanta ex Pastorellis impenso studio pericula emergerent, ac nunc publice nunc privatum ad officium revocare niteretur. Prefectos etiam provinciarum, magistratusque urbium populari illi furori obstistere jussit: quo argumento Belliquadrensi magistratui hæc data litteræ⁶:

« Joannes, etc. dilecto filio nobili viro senescalco Bellicadri.

« Habet multorum fide digna relatio, quod nonnulli porcorum et ovium aliorumque custodes animalium rustici, qui se nominant Pastorellos, ignorantes tramitem rationis, ac transfretare se velle in Terræ-Sanctæ subsidium præledentes congregationes varias in diversis partibus ordinare impuberibus ad hoc et mulieribus imprudenter assumptis, tam indiscrete quam improvide, moluntur; nonnullis aliis successivis diebus ad congregationes accidentibus supradictarum multi

armis carent necessariis ad bellandum, et quidam ex eis insufficienter armis necessariis sunt muniti, et omnes ad transfretandum pariter destituti quolibet apparatu nullum sequi ducem, nullumque sibi præponere capitaneum, et nullum noverunt assumere directorem: et quod est in eis gravius detestandum, ad impietatis opera laxantes crudeliter manus suas, quamplures immaniter gladiis trucidarunt, diversorum tam clericorum quam laicorum, et etiam Judæorum bona, temporis opportunitate captata, violenta prædatione subripunt, et ea in usus proprios, non sine grandi nostri Redemptoris offensa et propriæ salutis dispendio convertentes, pluribus diversorum principum et magnatum officialibus graves et enormes injurias irrogarunt: non enim hominum tam imprudentium obsœquia, qui per improbos actus ostendunt devotione se steriles, redduntur in oculis divinæ majestatis accepta; nec eorum terra prædicta subsidio, cum sint viribus et facultatibus impotentes, in suis potest necessitatibus adjuvari.

« Cum igitur ad ipsius Terræ passagium, quod specialiter insidet cordi nostro, cum clarissimo in Christo filio nostro Philippo rege Francorum illustri (qui signo vivificæ crucis assumpto ad ipsius Terræ subsidium et succursum desideranter aspirat; et super hoc diversa jamdudum et utilia exquirendo consilia laboravit, et indefessis non cessat studiis laborare) promptis desideris intendamus, et nonnullis scandalis variisque periculis quæ frequenter in diversis partibus ex tam inordinatis congregationibus, sicut manifeste docet magistra rerum experientia, provenerunt in scrutinio debite considerationis eductis, et ne similia contingant in posterum, paternæ diligentiae studiis prospicere cupientes; nobilitatem tuam rogamus et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus omnes et singulos, qui Pastorelli, ut prædicitur, nominantur et quosvis alios, laicos tamen, quocumque censeantur nomine de congregationibus antedictis, qui velle se asserunt transfretare per terras consistentes et loca tuæ jurisdictioni subiecta, quod a præmissis desistant, quosque de dicto negotio, Deo dirigente, fuerit ordinatum pro divina et Apostolicæ Sedis reverentia, studeas coercionem debitam cohibere. Datum Avinione III kal. Julii anno IV ».

23. Visus¹ est initio Philippus Francorum rex cruceate expeditionis studio, cui se devoverat, Pastorellis favere: qua de re graves querelas Joannes apud Gaucelinum A. S. L. agentem in aula Gallica fudit, cum non crucesignati, sed lupi rapaces et homicidæ potius appellandi essent. Nec modo e Galliis, sed ex aliis quoque regnis ea popularis fax consurrexerat in arma: de Anglis enim Walsingham² ait plures transfretasse in Gallias; cumque in finitimas Mediterraneo mari provincias pervenissent, ac deessent naves, teme-

¹ Tom. II. p. 2. Ep. secr. CCXL. — ² Ibid. Ep. secr. CCXLVII et CCXLVIII. — ³ Ibid. Ep. DCXXII. — ⁴ An. 4. p. 1. post Ep. cur. LXXIII. — ⁵ Tom. II. p. 2. Ep. secr. CCXLVIII. — ⁶ An. 4. p. 1. Ep. cur. LXXIII.

¹ Tom. II. p. 2. Ep. secr. CCXL. — ² Walsing. in Eduard. II.

rarium consilium abjicere coactos : Bernardus¹ vero, qui hæc oculis hausit, dissipatos illos testatur, cum ob gravia scelera ac direptiones agrorum (nullis enim stipendiis sustentatis nisi raptò vivere supererat) magistratus in se asperissent, ac pluribus ex iis necatis suspensio, reliquos ut fumum evanuisse; de quibus hæc Jordanus refert² : « MCCXX, congregatio multorum facta est valde periculosa in Gallicanis partibus, qui Pastoralibus vocabantur. Hi omnis superioris potestatis jugum excusserant, et ut necessitatibus suis consulere et avaritiæ, Judæorum bona capiebant, si baptizari volebant, et eis mortem infererebant : locis et castris, per quæ transibant, violentias infererebant et damna, maxime in bonis clericorum. Contra hos et fautores eorum camerarius domini papæ per religiosos mandavit prædicationes fieri : cito autem incomposita et agrestis illa multitudo evanuit ».

24. *Judæorum in Galliis facinora, et in eos Pontificiæ Constitutiones.* — Tum in Aquitania accidisse ferunt, ut quingenti ex Judæis in turrim se reciperent, quibus circumsessis a Pastorellis cum nullum effugium pateret, versi in desperationem, jacta sorte, unum elegere, qui reliquis gulam frangeret; sed cum is ætate senex esset, juvenem in ea crudeli carnificina socium poposcit : ii duo reliquos, voluntariæ morti se offerentes, ne in Pastorellorum manus inciderent, necavere. Qua perfecta re, senex a juvene idem crudele poposcit officium : quo ille perfunctus, non sibi manus intulit, sed Pastorellis se deditit, ac Baptismo una cum pueris superstitionibus lustrari flagitavit. At ipsum ii, ut generis sui tortorem, supplicio affecer. Commotus ob Pastorellorum sævitiam Pontifex, Judæorum adversus ipsos suscipere clientelam est compulsus, litterisque³ ad principes Christianos ac viros nobiles datis, armis a Pastorellorum feritate Judæos defendere jussit.

In ea porro persecutione a Pastorellis excitata plures Judæi ad Baptismi sacra perfugere⁴, quibus aliisque in posterum convertendis ut consuleret Joannes, editas antea superioribus annis Constitutiones, ut a Judaica superstitione ad fidem ducti bonorum jacturam, quæ antea oblinebant, non paterentur (religionis enim odio nefarium illum morem Judæi induxerant) renovavit⁵. Divini porro justitiæ a Pastorellis edita strages adscribi poterit, si atrociam Judæorum scelera ac blasphemæ voces, quas in Christum et Virginem vomebant, perpendantur; utque Thalmudicis fabulis simplicem populum irretire niterentur. Ad quorum perfidiam frænandam Pontifex Thalmuth aboleri flammis, ac reliquos abusus, quos invexerant, tollendos constituit⁶ :

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Bituricensi ejusque suffraganeis.

« Adum felicitis recordationis Clemens IV. blasphemis Judæorum innumeris, abusionibus multis et detestabilibus blasphemis contra Salvatorem et Dominum Jesum Christum, ac præcelsam et gloriosissimam semper virginem Mariam genitricem ejus, in quodam libro contentis ipsorum, plenius intellectis; et demum piæ memoriæ Honorius Romani Pontificis prædecessores nostri, assertione veridicæ relationis audito, quod ipsorum Judæorum damnata suggerente perfidia, nonnulli fidei Christianæ cultores, tam naves quam mulieres, in certis articulis cum Judæis judaizabant eisdem, et alia multa tam Christiani et Christianæ, quam Judæi supradicti enormia committebant, quæ in gravem nostri contumeliam Redemptoris, et detrimentum fidei Catholicæ redundabant; iidem prædecessores, videlicet Clemens Terraconensi et postmodum Honorius Eboracensi archiepiscopis, qui tunc erant super his per eorum sub certa forma contra dictos Judæos litteras dixerunt; et insuper bonæ memoriæ Oddo Tusculanus episcopus in regno Franciæ Apostolicæ Sedis legatus, quia quosdam Judæorum ipsorum libros, qui Thalmutz nominantur, per se et alios fidei zelatores inspectos reperit errores innumerabiles, abusiones et blasphemias continere, contra Judæos pronuntiasse dignoscitur supradictos, prout in eisdem litteris ac pronuntiatione, quarum tenores fecimus annotari præsentibus, continetur.

« Nos igitur, ad quos specialiter pertinet fidei orthodoxæ defensio, in debitæ considerationis scrutinio recensentes, quod tam pestilens tamque perniciosus morbus, qui adhuc in diversis perdurat partibus, non est aliquatenus contemnendus, ne processu temporis inficiendo fideles alias damabilius convalescat; sed potius ad præcidendum radicatus illius pestiferos palmites, ne in discrimen ipsius fidei dilatentur, sollicitis studiis procedendum; fraternitati vestræ, dictorum prædecessorum inhærendo vestigiis, in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus Christianos et Christianas omnes et singulos per vestras civitates et dioceses constitutos, tam in cathedralibus et aliis Ecclesiis ipsarum civitatum et diocesium per vos vel alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, quam in prædicationibus et sermonibus vestris, quos propter hoc frequenter fieri volumus et mandamus, monere curetis et eis districtius inhiere, ut a præmissis omnibus et singulis aliis in litteris eisdem contentis studeant penitus abstinere, eos ab iis per spirituales penas, de quibus expedire videritis, appellatione postposita compescendo; et alias super his contra Christianos et Christianas eosdem, necnon et contra prædictos Judæos, ut a præmissis blasphemis, erroribus, imprecationibus et falsitatibus ac aliis, quæ in litteris continetur eisdem omnino resi-

¹ Bern. Chr. Rom. Pont. — ² Jord. Ms. Bibl. Vat. sig. num. 15660.

³ An. 5. p. 1. Ep. com. DCCLII. — ⁴ Ibid. Ep. cur. CXV. —

⁵ Ibid. Ep. cur. CCL et super Ep. CXV. — ⁶ Eod. an. 5. p. 1. Ep. cur. CXV.

liant, juxta statuta canonica, et per alia congrua et opportuna remedia providendo. Et nihilominus a Judæis, in civitatibus et diocesis consistentibus supradictis, legem seu librum hujusmodi, quem Talmutz, ut prædicitur, vocant, omnesque alios ipsorum libros cum additionibus et expositionibus eorumdem faciatis vobis integraliter assignari, eos ad hoc pœnis, de quibus expedire videritis, canonicis compellendo; dictosque Talmutz et libros eis prius cum aliquibus de Minorum et Prædicatorum Ordinum fratribus, ac aliis prudentibus et peritis viris, quos in lege Domini noveritis eruditos, diligenti examinatione discussis; vel illos ex eisdem, quos blasphemias, vel errores, aut imprecationes, seu falsitates repereritis continere, igni comburatis, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis: attentius provisiuri, ut una simul in dicto consilio sic provide, sic consulte in hujusmodi negotio procedatis, quod in eisdem civitatibus et diocesis vestris mandatum nostrum hujusmodi circa Talmutz et librorum assignationem hujusmodi, vobis integre faciendam, uno eodemque tempore celeriter effectum executionis debitæ sortiatur, ne Judæorum ipsorum fallacia dictos libros quomodolibet valeat occultare. Tenores autem litterarum et pronuntiationis prædictarum tales sunt:

25. « Clemens episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Terraconensi et suffraganeis ejus salutem et Apost. benedictionem.

« Damnavili perfidia Judæorum propter ingratitude vitium olim merito reprobata, et synagogæ dato libello repudiî suæ visitationis tempus agnoscere contemnenti, cœcus ille populus, qui peccatum peccavit juxta Jeremiæ vaticinium, instabilis est effectus; imo vagus et profugus super terram velut fratricida Cain, qui ejectus fuit a facie Domini, quasi major ejus esset iniquitas, quam ut posset veniam promereri. Hujusmodi namque miserabilis populus Patris æterni filium Dominum Jesum Christum, qui secundum carnem factus est ex semine David, prout ante in Scripturis sanctis promiserat per prophetas, frater ipsorum erat, et ad participium hæreditatis æternæ illos vocare venerat tanquam ad oves, quæ perierant domus Israel; non solum nequiter negaverunt, dicentes in sua desipientia: Non est Deus: verum etiam cæsum, flagellatum, et crucifixum impie occiderunt, ejus sanguinem super se ac suos detestabiliter imprecantes. Verum cum dispersiones Judæorum ipsorum adhuc noluerint intelligere ut benefaciant, cum ipsis satis humaniter agitur, quod inter fideles absque gravibus contumeliis vivere permittuntur. Sed ecce prava ista generatio, dum cohabitationem ejus pietas sustinet Christiana, dum ipsam ex quadam benignitate recepat, se ingrata inde constituit, et nocivam reddens pro gratia contumeliam, pro familiaritate contemptum et pro beneficiis illa stipendia, quæ munus in

pera, serpens in gremio et ignis in sinu suis hospitibus juxta vulgare proverbium largiuntur.

26. « Dolentes quidem audivimus et narravimus, quod Judæi de regno Aragoniæ, lege veteri prætermissa, quam per Moysen suum contulit majestas omnium Conditoris, quamdam legem aliam, seu traditionem, quam Talmutz vocant, falso tradidisse Dominum conflingunt: in cujus amplo volumine per orbis latitudinem destinato, quod textum novi et veteris Testamenti excedere dicitur, abusiones fere innumerabiles, ac detestabiles blasphemiarum contra eundem Dominum Jesum Christum, et Genitricem ejus beatissimam continentur; quorum relatio vel auditus sine intervenitu pudoris et horrois gravissimi vix potest ab aliquo sustineri: maledictiones quoque gravissimæ, ac imprecationes horribiles, quæ ab eisdem Judæis ingratis et perfidis contra Christianos emittuntur quotidie in dicta lege seu traditione damnabili, sunt adscriptæ. Quid plura? Hujusmodi et alia detestanda, quæ in dicta lege vel traditione profana sunt damnaviliter annotata, præcipua esse censetur ea causa, propter quam prædictus fatuus et infidelis populus in sua steit perfidia obstinatus.

27. « Quia vero his et aliis abusionibus eorumdem, quæ ut accepimus, nimis excrescunt, non sine detrimento Catholice fidei, quoscumque fideles, sed nos præcipue, qui constituti sumus in specula, ut resistamus ascendentibus ex adverso, decet tam congruis quam festinis remediis refragari; fraternitati vestræ per Apostolica scripta in virtute obedientiæ firmiter præcipiendo mandavimus, quatenus adversus prædictos Judæos super præmissis prudenter et viriliter insurgentes, charissimum in Christo filium nostrum Aragonum regem illustrem, et omnes barones, nobiles et ballivos regni et terrarum ipsius moneatis, et inducatis attente barones, nobiles et ballivos eosdem, ad hoc per censuram Ecclesiasticam, si necesse fuerit, appellatione postposita compellendo, ut a Judæis sibi subdilis totam Talmutz cum suis additionibus et expositionibus, et omnes eorum libros vobis faciant exhiberi. Quibus exhibitis, illos ex eis, qui de textu Bibliæ et alios de quibus nulla sit dubitatio quod blasphemias vel errores contineant seu etiam falsitatem, Judæis restituantis eisdem: cæteros vero sigillis vestris, ut expedit, consignatos in aliquibus tutis locis, quibus vobis videbitur, deponatis custodiendos fideliter, donec super his consulta Sedes Apostolica ordinet in posterum, quod de ipsis (senserit) fieri opportunum.

« Volumus autem, quod tam examinationem librorum, quam hujusmodi restitutionem, consignationem et depositionem cæterorum in præsentia et de consilio fratrum Prædicatorum et Minorum, aliarumque personarum, quæ hientiate sint et providæ, faciatis; proviso attentius, ut dicto consilio cum prædicto rege aliisque personis

idoneis, prout fuerit opportunum, commissum vobis tam pium et salubre negotium taliter ordinetis ac ita prudenter et caute procedatis in ipso, quod id ubicumque contingat fieri, simul et eodem tempore fiat, ne Judæorum ipsorum fallacia dictos libros quomolibet valeat occultare; sed nostrum in hac parte potius mandatum executionis volivæ pulchritudinem consequatur. Ad hæc autem dilectus filius noster Paulus, dictus Christianus, de Ordine fratrum Prædicatorum lator presentium creditur non modicum profuturus, tum quia ex Judæis trahens originem, et inter eos litteris Hebraicis competenter instructus, linguam novit et legem antiquam, ac illorum errores; tum etiam quia de sacro fonte renatus zelum habet fidei Catholice, et eruditus occurrit laudabiliter in theologia facultate. Præceptum igitur nostrum in hac parte implere taliter studeatis, ut exinde dignis laudibus et favoris augmento vestra sinceritas habeatur. Datum Viterbii id. Julii, Pontificatus nostri anno tertio, sub anno Dominicæ Incarnationis MCLXXVII. Item :

28. « Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Eboracensi et ejus suffraganeis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Nimis in partibus Anglicanis prout accepimus, Judæorum damnata perfidia in nostri contumeliam Creatoris et detrimentum Catholice fidei nefandis actibus et horrendis operibus relaxavit habenas; ipsi etenim librum quemdam maligna fraude compositum habere dicuntur, quem Talmutz vulgariter nuncupant, abominaciones, falsitates, infidelitates et abusiones multimodas continentem. In hoc quippe libro suum continuant studium, et circa ipsius nefaria dogmata ipsorum prava sollicitudo versatur. Illius insuper doctrine lethiferæ proprios ab annis teneris filios deputant, ut hujusmodi venenosus pabulis imbuantur, eosque instruere et informare non metuunt, quod magis in libro contentis eodem, quam expressis in lege Mosaica credi debet, ut iidem filii, Dei filium fugientes, per devia infidelitatis exhorrescant, et ad veritatis semitam non accedant. Præfati quoque Judæi non solum mentes fidelium ad eorum seclæ pestiferam allicere moluntur, verum etiam eos, qui salubri ducti consilio infidelitatis atjurantes errorem ad legem Catholice fidei convolant, donis nullimodis ad apostatandum inducere non verentur: quorum aliqui dotosa Judæorum ipsorum seducti malitia publice illis colibant juxta ritum et legem ipsorum, in parochiis, in quarum Ecclesiis renati sacro fonte Baptismatis existerunt, seavam imo nequissimam vitam ducunt in nostri Redemptoris injuriam, fidelium scandalum et derogationem fidei Christianæ; ac etiam nonnullos ex talibus iidem Judæi ad alia loca nequiter destinant, ut ibi tanquam incogniti ad suam perfidiam revertantur.

29. « Nec omittit Judæorum ipsorum nequi-

tia, quin orthodoxæ fidei cultores quolibet die sabbati ac aliis solemnitatibus eorundem invitet, ac instanter inducat, ut in synagogis ipsorum officium audiant, illudque juxta ritus sui consuetudinem solemnizent, rotulo involuto membranæ seu libro, in quibus lex eorum conscripta consistit, reverentiam exhibentes: quamobrem plerique Christianicolæ cum Judæis pariter judaizant. Præsumunt quoque præfati Judæi Christianos in sua familia retinere, quos in divinæ majestatis opprobrium diebus Dominicis et festivis operibus occupari servilibus, a quibus est potius abstinendum, nefaria jussione compellunt. Admittunt autem in suis domibus Christianas ad ipsorum infantes seu pueros educandos, et tam iidem Christiani quam Christianæ Judæis colibant eisque convivunt; sicque dum opportunitas suggerit, et pravis actibus tempus favet, Judæorum mulieribus Christiani, et Judæi Christianorum fœminis infausto commercio commiscuntur. Alii etiam Christiani vicissim in domibus propriis sæpe conveniunt, ut dum simul commessionibus et potationibus vacant, erroris materia preparatur. Singulis quoque diebus in orationibus, vel verius execrationibus suis, in maledictionem Christianorum damnabili præsumptione prorumpunt, alia nonnulla committendo nequissima, quæ noscuntur in offensam Dei, et animarum Christianarum dispendium redundare. Verum etsi nonnulli ex vobis sæpe sæpius fuerint, prout asseritur, requisiti ut super his opportunum remedium curarent adhibere, id tamen efficere neglexerunt: de quo tanto propensius admirari compellimur, quanto ex debito pastoralis officii se paratiores et efficaciores exhibere tenentur ad ulciscendas nostri Salvatoris injurias, et hostium fidei Christianæ conatus nefarios reprimendum.

30. « Cum ilaque non sit tam pestilens et periculosus morbus aliquatenus contemnendus, ne, quod absit, relictus neglectui tractu temporis convalescat; et adversus tante tamque damnabilis temeritatis audaciam promptis teneamini consurgere animis, et ad ejus repressionem omnimodam efficaciam studium operamque sollicitam impertiri, ut frangatur hujusmodi perversis ausibus, Catholice fidei dignitas gloriosius proficiat incrementis; fraternitati vestræ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus super præmissis et singulis præmissorum per inhibitiones et pœnas spirituales et temporales, aliosque modos, de quibus expedire videritis, in prædicationibus vestris ex his et iis, et ad hoc temporibus congruis per vos vel alios exprimendos, studeatis juxta officii vestri debitum ita efficaciter, et sollicitè providere, ut morbus hujusmodi per adhibendæ medicinæ remedium computetur; vosque proinde æterni Regis clementiam præmium consequi valeatis, ac nos vestram curiosam solertiam, et diligentiam vigilantem dignis in Domino laudibus attollamus. Quod autem in hac parte feceritis,

nobis per vestras litteras plenius intimelis. Dat. Rom. apud S. Sabianam XIV kal. Decembr. Pontific. nostri anno II, anno Domini mcccxxxv. Item :

« Oddo miseratione divina Tuscanlatus episcopus, Apostolica Sedis legatus, universis præsentibus litteras inspecturis, salutem in Domino.

« Noverit universitas vestra, quod nos Parisiis anno Domini mcccxlvi, id. Maii super quibusdam libris Judæorum, qui Talmutz appellantur, præsentibus magistris Judæorum et ad hoc vocatis, diffinitivam sententiam protulimus in hunc modum :

« In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen. Exhibitis auctoritate Apostolica a magistris Judæorum regni Franciæ quibusdam libris, qui Talmutz appellantur, quos inspicimus et per viros discretos et expertos in talibus, Deum limentes et zelum habentes fidei Christianæ fecimus inspicere diligenter : quia eos invenimus errores innumerales, abusiones, blasphemias et nefaria continere, quæ pudori referentibus et audientibus sunt horrore, in tantum quod prædicti libri secundum Deum sine fidei Christianæ injuria tolerari non possunt ; de consilio honorum, quos ad hoc specialiter duximus evocandos, pronuntiamus prædictos libros tolerandos non esse, nec magistris Judæorum restitui debere : et ipsos sententia literè condemnamus. De aliis vero libris nobis non exhibitis a magistris Judæorum, licet a nobis super hoc pluries fuerint requisiti, vel etiam non inspectis, plenius cognoscemus loco et tempore, et faciemus quod fuerit faciendum ». Nomina autem illorum, de quorum consilio prædicta sententia lata fuit, sunt hæc : venerabilis pater Guillelmus Dei gratia Parisiensis episcopus, etc. quorum sigilla apposita sunt præsentibus una cum nostro in testimonium hujus rei. « Dat. anno Domini mcccxlvi, mense Maii ». Subdit Joannes : « Dat. Avinione II non. Septembris, Pontificat. nostri anno IV ». Earundem porro Clementis, et Honorii Pontificum, atque Oddonis cardinalis litterarum, quibus Talmutz Judæorum damnatum est, exemplum Tolosano archiepiscopo atque Parisiensi episcopo, Apostolico Joannis Diplomati insinuatum, transmissum fuisse, testatur Pontificum Regestum.

Sane omnes Thalmudicos libros exustos Parisiis S. Ludovici regis imperio, cum divina ultione percussus fuisset præsul regiorum consiliorum particeps, qui Judaico auro corruptus pium illud facinus retardarat, refert Cantipratensis¹ : sed Judæorum improbitate Thalmudica impietas repullularat.

31. *Magica pestis damnata.* — Nec ad hanc modo, verum ad magicam excindendam navata est hoc anno opera : quippe censores fidei ampliore instructo auctoritate, ut in eos acerbè inquirerent, ostendunt episcopi Sabinensis litteræ², quarum exemplum subjicio :

« Frater Guillelmus, miseratione divina episcopus Sabinensis, religioso viro.. inquisitori hæreticæ pravitate in partibus Circouensibus, salutem in Domino sempiternam.

« Sanctissimus pater noster et oplanus Joannes, divina providentia, papa XXII, oplans ferventer maleficos infædæos gregis Dominicæ effugare de medio domus Dei, vult, ordinat, vobisque committit, quod auctoritate sua contra eos, qui dæmonibus immolant, vel ipsos odorant, aut homagium ipsis faciunt, dando eis in signum chartam scriptam, seu aliud quodcumque ; vel qui expressa pacta obligatoria faciunt cum eisdem, aut qui operantur vel operari procurant quancumque imaginem vel quodcumque aliud ad dæmonem alligandum seu cum dæmonum invocatione ad quodcumque maleficium perpetrandum ; aut qui sacramento Baptismatis abutendo, imaginem de cera seu re alia factam baptizant, sive faciunt baptizari, seu alias cum invocatione dæmonum ipsam fabricant quomodolibet, aut faciunt fabricari, aut si scienter Baptismatis seu Ordo vel Confirmatio iteratur ; item de sortilegis et maleficis, qui sacramento Eucharistiæ, seu hostia consecrata, necnon et aliis sacramentis Ecclesiæ, seu ipsorum aliquo quoad eorum formam vel materiam, utendo eis in suis sortilegiis seu maleficiis abutuntur, possitis inquirere, et alias procedere contra ipsos : modis tamen servatis, qui de procedendo cum prælatis in facto hæresis vobis a canonibus sunt præfixi. Ipse namque dominus noster præfatus potestatem inquisitionis datam a jure, quoad inquisitionis officium contra hæreticos ; necnon et privilegia ad præfatos casus omnes et singulos ex certa scientia ampliat et extendit, quoadque duxerit revocandum. Nos ita præmissa omnia vobis significamus per has nostras patentes litteras de præfati domini nostri papæ speciali mandato, facto nobis ab ipso, oraculo vive vocis. Datum Avinione die xxii mensis Augusti anno Domini mcccxx, Pontificatus prædicti domini papæ anno IV ».

Invenire magno studio ad coercenda hæc magorum scelera Narbonensis archiepiscopus e jusque suffraganei, ac fidei censor. Nec tamen tot execrabilium errorum radices evellere potuere : quare evoluta post decennio Pontifex, « intellecto, ut ait, quod errores et abominations in eisdem litteris comprehensi in partibus illis, de quibus in litteris ipsis habetur mentio, adhuc vigent » ; Apostolico accensus zelo edita a præsulibus et inquisitore Acta judicaria in magos, ad se transmitti jussit¹, ut ad reseranda ea mala graviores curas adjiceret. Hactenus de impietate excindenda e Galliis ; nunc reliqua ad hunc annum spectantia percurramus.

32. *Saracenis in Hispania invalescentibus Pontifex dissensiones ex Lusitania et Castella avertere conatur.* — Debilitata in Hispania ex accepta su-

¹ Cant. l. 1. c. 3. — ² Ext. apud Jo. XXII. an. 15. p. 2. Ep. II.

¹ Jo. ubi sup.

periore anno a Granatensibus clade Christiana res fluctuabat, nec metus aberat Saracenos Africanos ea excitatos victoria magno agmine in illa regna irrupturos. Ad quorum antevertenda consilia propulsandosque conatus Pontifex operam dedit¹, ut classis validissima compararetur, quae ipsos tractu arceret. Attribuit itaque Dionysio regi Lusitaniae triennalem decimam ex sexennali in Viennensi Concilio indicta, in illius classis sumptus contendentam. Tunc religiosorum equitum S. Jacobi, Alcantarae, Calatravae, et Hospitaliorum Ordines egregie instructas copias pro tutando ab excursionibus barbarorum Christiano limite suis sumptibus alere jussit². Nec deerant officio Montesia equites, quos, flagitante Jacobo rege Aragonum, lineis in bello uti permisit³, ne bellicis laboribus succumberent.

Cum vero nostrorum discordiae vires auferent barbarorum, convertit Joannes Apostolica studia, ut principes in concordiam adduceret. In Lusitania quidem adeo furor exarserat, ut necdum post plures annos odiorum flamma restincta esset. Petebat armis parentem Alfonsus, suspicatus Dionysium meditari sceptrum in Sanctium spurium transfundere; ac falsus rumor ipsius iras inflammabat, postulatum precibus a Pontifice, ut rem auctoritate Apostolica probaret. Cum vero ea fama longe a veritate abhorreret, publicis litteris Joannes surrorum artes damnavit⁴ contestatusque est nunquam alienas ab aequitate hujusmodi preces sibi porrectas esse, quo praefocem principis animum atque in nollum fratrem incensum mulceret.

33. « Joannes, etc. venerabilibus fratribus universis patriarcbis, archiepiscopis, episcopis, etc.

« Nuper ad aures nostras multorum non contemnenda relatione perducto, quod nonnulli Belialii filii, hostes pacis, annuli charitatis inter charissimum in Christo filium nostrum Dionysium regem Portugalliae illustrem et dilectum filium magnificum virum Alfonsum ejus primogenitum, ac inter Alfonsum praedictum et dilectum filium nobilem virum Alfonsum Sanctii naturalem filium dicti regis zizaniorum semina falsis suggestionibus spargere satagebant, asserentes, quod rex praefatus nobis supplicaverat, ut dispensare cum eodem ejus naturali filio deberemus, quod non obstante defectu natalium successionem regni posset velut legitimus obtinere, quodque multa Alfonsus praedictus nobis scripserat contra ipsum, nostro praefato ingressis horrorem auditui, pateruum amaricavit animum non indigne relatio supradicta. Quis enim absque amaricatione recenseat inter tanta necessitate conjunctos falsis praesumere inventionibus jura sanguinis violare? Quis animo non amaro consideret, quod quis unigenitum

filium provocet contra patrem, patrem dicimus utique sollicitum et attentum, ut in regno opulento et pacifico summo relinquat unigenitum successorem? Quis amare non ferat contra fratrem suum naturalem legitimum filium irritare?

« Profecto, fratres et filii, haec sunt membrorum sathanæ opera, qui odium diligit, et charitatem execrantur ac pacem. Propter quod nos conatibus talium obviare volentes, cum vicarii ejus simus, licet innocenti, qui de sinu Patris descendit in mundum, ut perhibeat testimonium veritati, ut commissæ vicis officium exequamur; super praemissis in ejus conspectu, qui veritas est et vita, testimonium perhibemus, quod nunquam ex parte regis praedicti vel ejusvis alterius, scripto vel verbo, super dispensatione praedicta vobis extitit supplicatum; et si supplicatum per quosvis super hoc extitisset, ipsi profecto supplicationi abnuere, non annuere merito curassemus. De Alfonso Sanctii praedicti testimonium similiter perhibemus, quod nunquam nobis contra praefatum Alfonsum, seu contra quemvis alium ad nos vel alium, nobis scientibus, ejus litteræ pervenerunt. Imo nec pro se nec pro alio tenet nostra memoria, quod receperim scripta sua, etc. » Hortatur ipsos, ut falsis ejusmodi rumoribus aversas aures praebant, studioque omni potius et opera contendant, ut Alfonsus tanto patri obsequatur, vicissimque Dionysius filium paterno amore complectatur; Alfonsus vero Sanctius Alfonsum ut dominum colat, atque Alfonsus Lusitani sceptri haeres illum ut fratrem debita benevolentia prosequatur; depulsaque omnis odii suspensio mutua pax et concordia reflorescat. « Dat. Avinione IV id. Septembris anno v ».

34. Plena turbarum etiam erat Castella¹ ob Joannis et Petri principum, imperibus Alfonsi tutorum mortem, proceribus fidei oblitis ad rerum fastigium annitentibus: cum enim reginae imbecillitas, gravissimis regni curis impar, plerisque contemptui esset, Joanne Emmanuel remotior stirpe florens opibus regioque sanguine satus, regiae procuratoris provinciam invasit injuria, ac maximos motus peperit: eoque discordia progressa, ut non provinciae modo, sed etiam urbes factionibus scissae magnos studio partium tumultus moverent. Cum Romanus Pontifex de calamitosa adeo rerum statu certior factus, Joannem Emmanuelem Apostolico zelo monuit, ut tutoris nomine abstineret; Compostellanoque et Toletano archiepiscopis, atque episcopis Burgensi provinciam dedit, ut ad sopiendas² inter principes dissensiones summum studium collocarent, Joannem³ Emmanuelem a caeptis abducerent.

« Venerabilibus fratribus Compostellano et Toletano archiepiscopis et episcopo Burgensi.

« Quanta dudum ambitiosa cupiditas officii

¹ An. 4. p. 1. Ep. com. DCCCXVIII. — ² An. 5. p. 1. Ep. cur. CII. — ³ An. 4. p. 1. Ep. com. DCCCXXV. — ⁴ An. 5. p. 1. Ep. cur. II.

¹ Jo. Martini. l. XV. c. 17. — ² An. 4. p. 1. Ep. com. CXXXVIII, CXXXIX. — ³ An. 5. p. 1. Ep. cur. XXXI.

utoriae charissimi in Christo filii nostri Alfonsi regis Castellae illustris regnis et terris ejusdem discriminoso pericula et periculosa discrimina suscitavit, quanta ipsis procurant celeriter, et graviora in posterum, nisi occurratur expedite, committuntur, quantumque superbia Agarenorum temeritatem auerit et corda fidelium depresserit et virtutem latere non credimus, cum in remotis partibus publica fama notior et in vicinis factis evidentia manifestet, quae ipsis imputantur ambientibus non indigne. Propter quod dilectum filium nobilem virum Joannem Manuclis per alias nostras litteras rogandum duximus attentius et hortandum, in remissionem peccaminum suadentes eidem, ut praemissa et alia quae sibi super hoc scribimus, deducens in scrutinio rationis, tutoris nomen, quod auctoritate (ne dicamus temeritate) propria dicitur assumpsisse, deponat; efficacem opem et operam impensurus, quomodo juxta morem patriae de tutore seu tutoribus regi praedicto et regnis sufficientibus et idoneis valeat provideri, etc.» Confert ipsis auctoritatem provinciarumque, ut ad perumpenda omnia contraria obstacula, quae in submovendo Joanne a regia tutela sese opponunt, omnes coitiones foederave etiam sacramento munita corroboratae rescindant, et quae in ea re gesserint, quamprimum Sedem Apostolicam doceant. «Datum Avinion. V non. Octobris anno v.»

35. Perstrictus ambitione Joannes Emmanuel monitis aureis avertet¹ atque in dies dissensio majores inserebat calamitates: «Hinc», ut deplorat Hispanicarum rerum scriptor² «scelerum licentia, caedes, latrocinia, luctuosissima rerum facies: a potentioribus tenuiores opprimebantur, regia vectigalia donum avertabant magistratus principesque, iulame latrocinium, turpissimum peculatum; nullum erat genus mali, quod ea provincia non pateretur». Ut his mederetur Christi vicarius, cui pupillorum ac viduarum cura incumbit, Guillelmum Sabinensem episcopum cardinalem A. S. L. summa pro fungendo eo munere rebusque componendis auctoritate instructum misit³ tum praecipue ut coitiones dissolveret⁴, injusta rescinderet sacramenta, tumultuantes comprimeret; censurisque Ecclesiasticis nobiles viros Castellam turbantes, ac sentientes cum iis populos percelleret.

«Joannes, etc., venerabili fratri Guillelmo episcopo Sabinensi A. S. L.

«Dum nuper de altitudine Apostolicae speculae orbis agrum commissum nostrae custodiae, quem meditari frequenter ingredimur, intentione sollicita spectaremus, ut eis, quibus major necessitas imminet, oportuna nostra ministerii remedia promptius praerberemus, occurrit meditationibus nostris regnorum et terrarum Hispaniae miseranda conditio, quae nobis illatarum injuriarum memoriam replicans, et imminentium peri-

culorum congeriem repraesentans, instanter Apostolicae pietatis remedium in periculo tantorum discriminum interpellat. Dum enim in considerationis nostrae scrutinio recensemus, quod pacis hostis, quietis impatiens, et invidus charitatis dolorum machinamenta conglutinans, et fomenta discordiae clandestinis intersereus, supplantator status reguorum et terrarum ipsarum vulnera dolendae corruptionis infligit; illumque per tempestuosos guerrarum fluctus et turbines, dissensionibus undique suscitatis et scandalis deformavit, mediocri perferimus doloris in animo punitiones, fidelium animas per guerrarum commotionem hujusmodi perditionem lugentes expositas, et corpora discriminiibus periclitari continuis multiplicatis facultatum dispendiis deploratas». Et infra, ubi exposuit Castellae regem ob aetatis imbecillitatem tantos bellorum aestus sedare non posse: «Tibi, inquit, tam in Castellae ac Legionis, quam alius regnis et terris ejusdem regis vices nostras ac plenae legationis officium, ut deformata reformes, indirecta dirigas et corrigas corrigenda, ac in eis, reddens populum acceptabilem Domino bonorum operum sectatorem, evellas et destruas, dissipes et disperdas et plantes, ac statuas in nomine Domini, prout gratiae celestis infusio, tuaque tibi providentia ministrabit, de fratrum praedictorum consilio tanquam pacis Angelum destinamus; tibi, ut in regnis et terris eisdem inter Ecclesiasticas secularesve personas, duces, principes, marchiones, barones et nobiles, communitates et universitates, ac populos et alios universos et singulos bonum pacis studeas reformare; et agere nihilominus et tractare quaecumque ad cultum Dei et Apostolicae Sedis honorem, observantiam canonicae sanctionis, reintegrationem Ecclesiasticae libertatis, reformationem morum, honestatis cultum, revelationem Ecclesiarum, et pauperum animarum salutem et tranquillitatem corporum, ac robur status prosperi regnorum et terrarum ipsarum quomodolibet pertinebunt, etc.» Instruit ipsum auctoritate necessaria ad frangendam eorum audaciam, qui Pontificia imperia detrectarint. «Dat. Avin. VIII id. Novembris anno v. Eodem argumento datae litterae¹ ad Castellae et Legionis proceres aliosque dignitate, opibus, auctoritateque florentissimos, populos aliosque Ecclesiasticos, quibus praecipit, ut legatum debito honore exciperent, ejusque jussis obtemperarent. Inter eos vero tumultum nonnulli spargendarum impune haereseon occasionem aucupati, liberius vomebant virus: in quos eorumque studiosos cardinalem legibus agere Pontifex jussit².

Quod vero ad Joannem Emmanuelis maximum turbarum auctorem spectat; cum iis in provinciam Granatensi regno finitimam contra reginae Mariae regis Alfonsi aviae, ac procerum voluntatem abiisset, ac nova moliretur, Carpetaniam et

¹ An. 5. p. 1. Ep. com. CLXXXIX. — ² Marian. ubi sup. — ³ An. 5. p. 1. Ep. cur. XXXIV. — ⁴ Ibid. Ep. LXVII.

¹ Reg. post eand. Ep. — ² Ibid. Ep. XXXV.

eam Lusitaniæ partem, cui Extremaduræ nomen est, invasisse refert Joannes Mariana¹: quocirca Pontifex eundem principem monuit officii, ut tutoris nomen exueret, ac publicæ paci consulere: Guillemo vero cardinali provinciam dedit², exaratis II non. Decemb. litteris, ut si princeps monitis ad munus, quod invaserat exendum flecti non posset, rescissis contrariis prerogativis, objecto censurarum Ecclesiasticarum terrore, ad officium adduceret, omnesque coitiones ac fœdera, quæ revocandæ concordie obstarent, auctoritate Apostolica convelleret. Apostolicum etiam studium adhibuit Joannes³, ut imminens bellum, quod in regis Balearum terris, in quibus nonnulli nobiles ipsi insensu amplissima prædia obtinebant, concilandum videbatur, discuteret, inducias semestres inter Amalricum Narbonensem comitem aliosque dissentientes indixit.

36. *Agitata controversia inter Robertum Brusium Scotiæ, et Eduardum Angliæ regem, usque ad pactas inducias.* — Jaclabatur hæc inter Scotico bello Angliæ, et licet Pontifex incendii flammam omni opera restinguere esset conatus, incussisset censuras⁴, ac fieri sacra in Scotia vetuisset, indixisset etiam Apostolica auctoritate inducias, ut earum beneficio facilius concordia revocaretur; adeo tamen mutuo odio efferati erant animi, ut armis non abstinere, ac præcipue Scoti præteritis elati victoriis in Angliam facta irruptione late populationem inferrent: quos etiam hoc anno ad Eboracum infesto agmine excurrisse, ac Joannem e Britannia comitem Richemundiæ cepisse, refert Walsingham⁵. Pontifex itaque cum antea nonnullos præses ob violatum Ecclesiasticum interdictum, atque Robertum Brusium ob non servatas inducias factasque in Angliæ populationes, templa eversa, direptave judicio postulasset, neque ii die constituta ad dicendam causam coram Sede Apostolica comparuissent; Pontifex S. Andreae, Dunchelnensem, Arbordensem et Moraviensem ob peracta non rite divina, cum indictum sacrorum justitium fuisset, damnatos contumaciæ defixit anathemate⁶; atque etiam in Robertum Brusium ob spreta toties imperia Apostolica sententiam subjecta forma verborum conceptam tulit⁷, in qua, recensitis patris ab eo in bello malis subdit:

« Dictus Robertus tantis excessibus contemptum contumaciæ superaddens, per se vel per procuratorem idoneum comparare in eodem termino coram nobis, et postmodum expectatus diutius, non curavit. Propter quod ipsum de fratrum nostrorum consilio reputamus et pronuntiamus, exigente justitia, contumacem et fore contra ipsum tanquam contra contumacem merito proceden-

dum. Ideoque cum eisdem fratribus deliberatione præhabita, primo tam ad ipsius Roberti convincendam malitiam, et contumaciam prægravandam in audientia nostra publica; quam etiam in consistorio in dictorum fratrum et aliorum adstantium præsentia, præmissis solemnibus tribus requisitionibus seu proclamationibus, si aliquis esset, qui pro dicto Roberto vellet, ut præmittitur, comparere, vel ejus in hac parte contumaciam excusare, vel pro ipso aliquid allegare; et cum nullus cum ipso procurator, vel excusator seu nuntius compareret, in eundem Robertum excommunicationis sententiam propter hujusmodi ipsius contumaciam manifestam, exigente justitia, de ipsorum fratrum consilio pronulgavimus: ad pœnas alias contra eum, prout et quando nobis et eisdem fratribus nostris expedire videbitur, processuri, etc. » Vetat quemvis ipsum anathemate nisi in urgente mortis discrimine absolvere. « Dat. Avinione XVI kal. Julii anno IV ».

37. Contulere¹ se ad Sedem Apostolicam proximo ab ea lata sententia tempore Roberti Brusii oratores, ut Pontificis ei animum conciliarent; ac propositis suæ causæ argumentis, petitaque si qua in re lapsi essent venia, flexere Joannem, ut censuras ad anni insequentis kal. Aprilis dissolveret, ut excurrente illius temporis spatio Anglos inter et Scotos pax componi posset, ad quam agitandam dies fuerat constituta. Significavit mox Pontifex Eduardo regi², archiepiscopo Cantuariensi³, episcopo Norwicensi⁴, pluribusque aliis præsulibus ac proceribus Anglis⁵, qua pacis studio in Robertum et Scotos in remittendis censuris clementia usus esset; tum etiam Roberto, quid ipsius oratores apud Sedem Apostolicam egissent, subjectis litteris exposuit⁶:

« Joannes, etc., dilecto filio Roberto, dicenti se regem Scotiæ, et gerenti pro rege, spiritum consilii sanioris.

« Moleste ferre non debet tua magnitudinis providentia, si te regem non asserimus Scotiæ, cum hoc nobis consuetudo curiæ, quæ duobus de regno aliquo contententibus, neutri adscribit regii dignitatem nominis, interdicit: nec tuum debet adeo turbare animum, quod propter hujusmodi omissionem nominis nostras recuses recipere litteras, et contenta in eis intelligere prætermittas. Nuper quidem dilecti filii Odoardus de Maubusione et Adam de Gordam milites, tui nuntii, ad nostram præsentiam venientes, litteras tuas nostro Apostolati præsentarunt: quibus benigne receptis, et præfatis nuntiis audientia plene concessa, quæ ipsi coram nobis ex parte tua proponere voluerunt, audivimus diligenter.

« Continebant autem inter cætera litterarum ipsorum series, quod Romani Pontifices prædeces-

¹ Marian. ubi sup. — ² An. 5. p. 1. Ep. rom. CLXXIV. — ³ An. 4. p. 2. Ep. e. m. MCLXXVII. — ⁴ An. 4. p. 1. Ep. rom. CCXVIII, CCCXIX, CCCXX. — ⁵ Walsing. in Fav. II. — ⁶ Tom. II. p. 1. Ep. secr. DLIII. — ⁷ Ibid. Ep. secr. DLIV. et an. 4. Ep. com. MII.

¹ Tam. II. p. 2. Ep. secr. CCCLXXXVIII. — ² Tom. II. p. 1. Ep. secr. CCCXCI. — ³ Ibid. Ep. CCXCII. — ⁴ Reg. post eand. Ep. — ⁵ Ibid. Ep. CCCXC. — ⁶ Sup. Ep. secr. CCCLXXXVIII.

sores nostri Scotorum regnum tanto charitatis fervore dilexerant, quod regni ejusdem Ecclesiam nemini voverunt nisi Pontifici Rom. subesse : nec in hoc prædecessorum dilectio quieverat eorumdem ; sed regnum præfatum ac res ipsius nullis decoraverant privilegiis libertatum. Ad eorum beneficiorum plenitudinem promerendam semper in votis gesserat et gerebas, sanctissimæ Sedi Apostolicæ in omnibus reverentiam exhibere ; in eadem subjuncto, quod super eo, quod citius ad nos tuos nequiveras nuntios propter impedimenta in eisdem expressa litteris destinare, nec invenire quos mitteres, excusatam habere tuam innocentiam dignaremur ; adjiciens in litteris supradictis, quod aliquorum, licet hoc nequaquam credere posses, nos contra magnitudinem tuam tibi que adhærentes fore commotos, relatio asserbat : cujus commotionis causam scrutari non poterat, nisi forsân illa esset occasio, quod litteras, quas sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales ad partes ipsas transmissi tibi per ipsorum nuntios destinarent, absque procerum tuorum consilio aperire nolueras ; nec ipsas postmodum, habito cum proceribus eisdem tractatu solemnî, de consensu omnium admittere nolueras cum effectu ; non quod mandatum nostrum contemneres, sed pro eo quod litteræ supradictæ titulum regium non habebant : quamvis dictos nuntios cum reverentia, qua decuit, admisses ». Et intra :

« Postremo autem nobis per easdem litteras supplicasti, ut te regnumque tuum habere dignaremur paternæ pietatis auxilio commendatos : et si aliquid per nos contra te processum existeret, revocare de benignitate Sedis Apostolicæ dignaremur ; offerens te pariturum nostris beneplacitis et mandatis, prout dicti nuntii hic ex parte tua nobis plenius explicarunt. Ad hæc autem tuæ magnitudinî breviter respondentes fatemur, quod Romani Pontifices prædecessores nostri illius plenitudine charitatis, quam in tuis litteris expressisti, erga Ecclesiam, regnum et reges Scotiæ, qui fuerunt pro tempore, ferbuerunt : quorum vestigia, nisi per te et ejusdem regni incolas steterit, sequi intendimus, et abundantiori charitatis fervore prosequi, quam ipsi, regnum et ejusdem regni Ecclesiam fuerint persecuti, etc. »

38. Subdit merito se in ipsum commotum, cum non modo litteras, quibus ad inducias sollicitabatur, ipse excipere respuisset ; verum ejus milites virum religiosum illas legatorum Apostolicorum jussu deferentem expoliassent : non debere ipsum moveri, si regio nomine ornata non fuisset in hujusmodi litteris, cum Romanorum Pontificum consuetudo id non ferret. Quod ad relaxandas incussas sententias attinet ; respondet Roberto Pontifex, cum cardinales illas induciarum violatoribus inflixissent, ipse vero easdem inducias infringisset, censuris se devinxisse, ac jure Scotiam sacrâ interdictam ; ipsum vero iis contemptis divina celebrari jussisse : ac licet exerceri in eum

quæstio debuisset, fuisse tamen ipsi ad dicendam causam diem indictam : in qua cum non apparuisset, ex cardinalium consilio fidelium consortio abactum, ac Scotiam interdicto Ecclesiastico perculsam fuisse : tum nonnullis cardinalibus quæstionis in ipsum exercendæ provinciam impositam ; deinde adjicit :

« Verum quia præfati nuntii ad petendum relaxationem sententiarum hujusmodi, et alia faciendum, quæ natura negotii requirebat, mandatum aliquod non habebant, ad relaxationem prædictam procedi de jure non poterat nec debebat : propterea nuntii memorati nobis iterata precum instantia supplicarunt, ut processum et inquisitionem hujusmodi jam incæptam suspendere, et publicationem et aggravationem sententiarum ipsarum usque ad kalendas Aprilis proxime venturas supersedere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur intendentes, ut mansuetudinem dictæ Sedis tibi reperias propitiam et benignam, de fratrum nostrorum consilio supplicationi prædictæ de speciali gratia duximus annuendum, etc. » Addit magna se lætitia perfusum, diem ad pacem ipsum inter et Eduardum conciliandam fuisse constitutam, atque Angliæ regem litteris ad eam firmandam adhortatum esse. « Dat. Avinione XVII kal. Septembris anno quarto ».

39. De missis ad Pontificem a Roberto Brusio oratoribus meminit Hector Boetius¹, qui geminam legationem, alteram ad Pontificem, alteram ad Francorum regem decretam ait, atque oratores e sententia apud Pontificem provinciam confecisse : firmasse etiam cum Gallis vetera fœdera, quibus ad utrumque regnum confirmandum illud adjunctum refert : « Ad antiquas fœderis leges cum Gallis id additum, si alterutrius regis soboles deficeret, nec regni certus constaret hæres, tum per primores id regni arbitros discuteretur ; et non solum quemque non declaratum regem regnum occupare non permetteret, sed summa vi, si esset opus, præsentia etiam sua prohiberet : declaratum vero non minus defenderet, quam non declarato obsistendum esset. Quæ ut apud posteros etiam rata essent, sumpto sacrosancto Christi corpore jurejurando ea utrinque confirmarunt, et a Pontifice probanda curaverunt ». Addit auctor, restinctum ex eo tempore Scotos inter et Anglos bellum, ac utrumque principem præliis magis fessum, quam rebus pacatis, armis quiescisse. Verum cum e litteris Pontificis diem ad tractandam pacem constitutam viderimus, ac sopitum bellum testetur auctor, initium aliquod concordiæ genus videtur.

40. Extant quidem eo argumento ad Eduardum², tum ad Robertum Brusium³ IV kal. Aug. Pontificatus anno IV, hortatoriæ ad concordiam litteræ, quibus apud Robertum, si regium nomen

¹ Boet. I. XIV. — ² Tom. II. p. 1. Ep. secr. CCLXXXVI. — ³ Ibid. Ep. CCLXXXVII et Ep. CDXLIV.

ipsi non adscriberet, se excusavit. At Robertus nullam se pacis mentionem admissurum professus est, nisi regio nomine ornaretur: et ne litteras quidem Pontificis, si eum titulum non adscriberet, excipere dignatus. Neque in dubium revocandum Robertum, Oddonis e Maladino opera, cui liberi comitatus sygrapha X kal. Octobris hujus anni, ut ad Sedem Apostolicam accederet, data est¹, rem vehementissime ursisse: adeo ut Joannes, cum suam auctoritatem eludi intueretur, nec Pontificias litteras admitti in Scotia, nisi nomen regium Robertum deferret, concordie studio in litteris regium titulum XII kal. Novembris adscripsit², professus se ea appellatione Eduardi juribus, quæ in Scotiam obtineret, non detraxere.

« Joannes etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Scotiæ illustri.

« Licet nobis non esset incognitum, quod per talem denominationem (regiam scilicet) nec poterat juri dicti regis Angliæ detrahi, prout habet Constitutio felicis recordationis Clementis papæ V prædecessoris nostri super hoc edita, cujus copiam tibi sub Bulla nostra transmittimus; ne tamen saltem quantum ad vulgi labia, videretur per denominationem eandem aequaliter in jus dicti regis impingere, dissensionis inter te et regem ipsum super regno Scotiæ pendente negotio, aut Romanæ matris Ecclesiæ, quæ suos processus, et actus in statera æquitatis appendens, inter dissidentes nihil immutare cum alterutrius præjudicio consuevit laudabili observantia derogare; ipsius jam dictæ denominationis titulum tunc de fratrum nostrorum consilio consulte providimus subticendum. Nunc vero vulgari murmuri postponentes veritatis essentiam, et ipsius Ecclesiæ servare morem in tui scandalum non curantes, tibi per præsentem sub intitutione regia scribimus, ut per hujusmodi nostræ benignitatis amabilem condescensum ad condescendum nobis in iis, quæ placita sunt Regi pacifico, tuisque fructuosa compendiis, tum facilius animum inclinemus, etc. Dat. Avin. XII kal. Novembris ».

41. Transmisit³ alias eodem argumento litteras ad Robertum ipsum, quibus Clementis V Constitutionem illam inseruit, qua cautum erat, Romanum Pontificem non censendum cuiquam regiam dignitatem confirmare, quanvis vel litteris id nomen adscribat, vel alia quavis ratione ut regem pertractet.

« Charissimo in Christo filio Roberto regi Scotiæ illustri.

« Ne tuam celsitudinem lateat Constitutio, quam felicis recordationis Clemens papa V prædecessor noster super hoc edidit, quod Romanus Pontifex alicquem sub titulo cujuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutione vel litteris nominando, per hoc eum in illa dignitate

non intelligitur approbare, aut quidquam eidem tribuere novi juris: presentibus inseri justissimum Constitutionis prædictæ tenorem, qui talis est: Si summus Pontifex scienter etiam cum excommunicato participet litteris vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi. Similiter quoque si quem sub titulo cujuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutione vel litteris nominet, honoret, seu quovis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quidquam ei tribuere novi juris ». His ex Clemente repetitis, Joannes Diploma suum illa consignat: « Dat. Avin. VI kal. Novembris ».

42. Mulcere vero Eduardum studuit⁴ ut æqui bonique acciperet, si Robertum pacis studio regio nomine cohonestaret: nec sui consilii esse ipsius juribus quidquam detraxere; seu cum rerum necessitas exposceret, in eam demum sententiam descendisse: assentiretur itaque optimo consilio, nec se aliquorum inanibus verbis subornari pateretur.

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Ad nos est insinuatione fidelis perductum, quod dilectus filius magnificus vir Robertus de Brus, regum Scotiæ nunc gubernans, tantam concepit materiam scandali pro eo, quod in litteris per reformanda inter te et ipsum desiderata concordia sibi missis non scripsimus eidem ut regi, quod litteras ipsas, quasi sibi non essent directæ, nedum recipere noluit; quin etiam cum dilectis filiis nostris Gaucelino tit. SS. Marcellini et Petri presbytero et Luca S. Mariæ in Via Lata diacono cardinalibus A. S. N. pro ipsius reformatione concordie destinatis, inire tractatum hactenus recusavit: per quod executio tanti boni contra desiderii nostri votum non tam posset dispensium morosæ dilationis incurrere; quam totalis, quod absit, periculum impedimenti subire.

« Quia igitur, sicut patet per Constitutionem felicis recordationis Clementis papæ V prædecessoris nostri super hoc editam, cujus copiam fecimus presentibus intercludi, per intitutionem hujusmodi non intelligitur alterutrius accessere juri vel detrahi, cum nec cognitionaliter imponatur, nec id habeat intentio nominantis; videtur nobis expediens, ut per id ceptum negotium, Deo auctore, desideratos fructus sortiatur et celeres, quod eidem Roberto sub regni tituli descriptione scribamus. Unde super ipso negotio dicto Roberto nostras cum regia denominatione dirigimus litteras per nuntios ipsos sibi, de tua tamen convenientia, presentandas; excellentiam regiam affectuose rogantes, tibi que consulentes nihilominus bona fide, quatenus nostram ream et puram intencionem attendens, eamque tuo prudenti consilio et spiritu quieto discutiens, eidem salubriter

¹ An. 5, p. 1. Ep. com. XVIII. — ² Tom. II, p. 1. Ep. sec. CDIV.
³ Ibid. Ep. secr. CDXLV.

⁴ Tom. II, p. 1. Ep. CCCXCVII.

te conformare procuras, non impediturus quominus per nuntios ipsos nostros pro tanti negotii consummatione, Domino disponente, felici litterarum prædictarum ipsi Roberto sub denominatione regia, quæ tibi, ut præfertur, proficere, non officere poterit, præsententur. Nec in his contrarium forte suggerentibus acquiescas, sed rectum sequendo iudicium, vulgi murmuri veritatis essentiam anteponas. Dat. Avin. XII kal. Novembris ».

Delato itaque Roberto Brusio regio nomine, adjecta ea contestatione, Pontifex biennales inducias inter Angliæ et Scotiæ reges indixit ¹, eo loquendi genere usus, cum ante ² inter Eduardum regem Angliæ et Robertum regentem regnum Scotiæ, vel gerentem ³ se pro rege Scotiæ, dicere consuevisset. Eaque appellatione contentus Robertus, qui inducias a Pontifice indictas litteris, quibus regio nomine decoratus non fuerat, violarat ⁴ has demum servavit, ut ex Boethii paulo superius dictis colligitur : ac demum Angliam crudelissimo bello jactata conquievit. Ferunt ⁵ tamen excitare, sed irrito conatu, novas in eo regno turbas meditatum nebulonem, qui se verum Eduardi senioris regis filium jactare ausus, Eduardum partum supposititium esse deblaterabat : at a regibus administris comprehensum laqueo esse præfocatum. Cæterum Eduardum hoc anno mille marcharum censum ob Angliæ et Hiberniæ regna Sedis Apostolicæ beneficio obtenta Pontificio ærario intulisse, Joannis syngrapha de eo accepto VI kal. Junii hujus anni exaratum docet ⁶.

43. *Thomas episcopus Herefordensis sanctorum Catalogo adjectus.* — Collustrata hoc anno est novo splendore gloriæ Anglia adjecto solemniori Pontifice sanctorum Catalogo Thomæ episcopo Herefordensi, de quo a nobis jam ante actum est ⁷ et insignia sanctitatis argumenta ab Harpsfeldio referuntur ⁸. « Ilum, inquit, crebra et paucis annis ad centum sexaginta tria post obitum miracula mirifice orbi commendarunt ». De eodem hæc Bernardus scribit ⁹ : « Anno Domini MCCXX. XV kal. Maii apud Avinionem canonizavit, et sanctorum confessorum Catalogo annotavit cum solemnitate in hujusmodi consueta, S. Thomam episcopum Herefordensem a transitu ejus anno xxxviii, qui fuit vir nobilis genere, nobiliorque vita et moribus : præditus scientia et doctrina, doctor in decretis, et magister in theologica facultate. Cujus præclara et ingentia merita, ingens fama virtutum tam præcedentium, quam sequentium miraculorum longe lateque declarat; non solum in beneficiis et remediis sanitarum, verum etiam pluribus mortuis ejus meritis suscitatis, in quibus mirificavit Dominus sanctum suum, et co-

lendum exhibuit universis ». Extant in eam sententiam in Regesto Pontificio litterarum ¹ quæ etiam in Bullario typis mandatæ sunt, in quibus Pontifex nonnulla ad divinæ majestatis providentiæque in sanctos commendationem præfatus, sanctissimi episcopi virtutes his verbis in luce collocat :

44. « Sane beatus hic Thomas natione Anglicus, angelicus homo ipse de parentibus nobilibus et Catholicis originem suam trahens, ab ætate primæva morum honestate præclarus, studiis litterarum sic se dedicavit totaliter, sic in ipsis sollicitè studuit et profecit, quod tam in humanis scientiis, quam etiam in divina honorem magistrarii est adeptus : postque doctrinæ suæ radios longe lateque diffundens, quamplures ad justitiam erudit, velut luminare in mundo præfulgidum continens verbum vitæ. Ne autem terrenæ carnis inhabitatio deprimeret secum sensum cœlestia cogitantem, ipsam ut serviret spiritui, vigiliis et abstinentiis, necnon pungenti cilicio, seu cibi et potus parcimonia continua macerabat; abstinens a vino sæpius, sciens quod in ipso lubricum lalet carnis. Sciens etiam, quod Deus se promittit in objectum et præmium mundis corde, a juventute sua castitatis pulchritudinem adamavit; proptereaque mulierum consortia, quæ pretiosam viri animam rapiunt, ac ipsarum blanda colloquia prudentissime devitabat : noverat namque, quod propter mulieris speciem, a qua factum est peccati initium, multi perierunt.

45. « Iste sanctus etiam ut aller Job simplex, rectus ac timens Deum, a Christo didicit esse mansuetus, mitis, corde humilis et benignus. Misericordia nihilominus, quæ ab infantia secum crevit, erga pauperes et afflictos suæ pietatis viscera sic affecit, quod ipse verus pauper, spiritu dives, rebus illos largis sustentabat elemosynis, istos vero crebris consolationibus refovebat : cum Apostolo namque Paulo infirmabatur cum infirmantibus, et cum patientibus scandalum urebatur. Hic demum sanctus de innocente agno factus in Herefordiensi Ecclesia bonus pastor, seipso in mente major effectus est, studens semper de virtute progredi in virtutem. Quo in tempore in Dei templo in virtutum culmine positus sic effulsit, quod merito gemma præsulum dici posset. Orationi vero insistebat assidue, ac sui fervorem spiritus demonstrabant in orationibus et celebratione missæ abundanter ex oculis lacrymæ defluentes. Commisissas vero sibi oves perducebat ad pascua, et a lupis proteclas rapacibus, pastasque verbo et exemplo pariter ad Christi caulas sedule reducebat. Jura vero suæ Ecclesiæ defendebat indutus justitia ut lorica : paratus namque pro sibi commisso grege animam ponere, non timuit in hoc principem, nec magnatem.

« Et quia dignum erat quod huic tam excellenti merito daretur æterna requies post laborem,

¹ Ep. secr. CCCXCIV. — ² Ep. CXXLII. — ³ An. 5. p. 1. Ep. com. LX. — ⁴ Tom II. Ep. secr. CCCXCIV. — ⁵ Walsing. in Ednar. II. — ⁶ An. 4. Ep. com. CCCMLII. — ⁷ An. Chr. 1287. ann. 16. — ⁸ Harpsfeld. Hist. Angl. Eccl. 13. sec. c. 21. — ⁹ Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. Ptol. Luc. in Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42 et alii.

¹ An. 4. p. 1. Ep. com. III. et Bullar. in Jo. XXII. Const. VII.

cum pro suæ causis Ecclesiæ ad Romanam pervenisset curiam, diem clausit extremum, receptis devote prius Ecclesiæ sacramentis. Sicque vir felix iste, ad Deum transmittendo spiritum, de peregrino et advena factus est eximius cæli civis : et quod decebat multum divinam potentiam majestatis, ut sanctum hunc in cælis regnare secum per signorum evidentiâ fidelibus declararet, ipsum coruscare in terris miraculis multis fecit : quorum quædam fidelibus probata testimoniis ad Dei laudem et gloriam sancti hujus duximus inserenda ».

46. Adducit plura prodigia S. Thomæ episcopi suffragiis divinitus patrata, quinque pueros variis mortis generibus extinctos ad vitam revocatos, variis morbis implicites valetudine donatos, contractis membrorum liberiores usum, cæcis oculorum lumen, gibbosis rectam corporis formam restitutam. Quorum admiratione perstrictus Pontifex in has voces erumpit : « Illi sunt sancti tui, omnipotens Deus, qui tuo dono gratia semper virent, rubent ut rosa, candent sicut lilium, ut mel placent : currunt ut spiritus, fragrant ut balsamum, ut sol fulgent. Sic clemens Deus sanctum suum Thomam glorificans fidem firmat, nubilosos errores dissipat et confundit : ad superna nostros rapit affectus, amoris flammis succendit frigida corda nostra, etc. » Excitat cœlestes spiritus ab omni humana contagione segregatos, hominesque, ac præcipue Herefordensem Ecclesiam, tanto illustratam pastore, ad divinas laudes concinendas : iisque miraculis vitæque sanctitatis exemplis impulsam se ait e purpuratorum patrum consilio sanctorum honores Thomæ Herefordensi decrevisse, atque universos fideles ad ejus recolendam memoriam his verbis accendit : « Universitatem vestram monemus et hortamur attente per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus VI non. Octobris festum confessoris ejusdem devote et solemniter celebretis, ut pia ejus intercessione et hic a noxiis protegi, et in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis, etc. » Nonnulla indulgentiarum premia sepulchrum recurrente quotannis ipsius festo atque octo diebus ab eo evolutis aduentibus proponit. « Dat. Avin. XII kal. Maii, Pontificatus nostri anno IV ». Hactenus de Occidentalibus rebus : jam Orientales perstringamus.

47. *Genuenses et reges Cypri et Armeniæ ad pacem adducere nititur Pontifex.* — Nondum sopita erat inter Genuenses et Henricum Cypri re-

gem vetus controversia : quæ cum jam ante in bellum erumperet, Pontifex Genuenses eosdem a paranda classe abduxerat, et Cyprius illata damna compensare atque judicio Sedis Apost. stare sponderat. Sed cum difficilem provinciam suscipere Joannes detrectaret, nonnullas concordiæ leges, intentata obnitiens censurarum religione, indixerat; denique a republica Genuensi Nicolino Flisco, cui nomen cardinalis erat, et Petro Grillo ad rem componendam in Cyprum missis, Joannes Henricum regem monuit ¹, ut Genuenses antea Apostolicis imperiis obsequentes fuissent, modo ipse præscriptas leges impletet, quas si infringeret, opere se ac studio Genuensibus non delaturum. Neque Cyprum modo a Genuensi, verum etiam Armenico bello liberare studuit Pontifex ², imposita Genuensium oratoribus provincia, ut pacem inter Henricum ipsum Cypri et Ossinium Armeniæ reges, inter quos indixerat inducias ³, redintegrarent : utque principes ad pacem flecteret, Apostolicis litteris XII kal. Junii datis rei Christianæ, quam in periculum adducebat, consulere jussit.

Excessit porro e vivis eo tempore Ossinius (4), sceptrumque Armeniæ Leoni transmisit, ut ex Pontificiis litteris ⁴ X kal. Octobris hoc anno exaratis colligitur, quibus significatur, Morisium e Panaco Hospitalarium equitem nonnullas terras Armeniæ adversus Saracenorum excursiones defendendas repetere, quæ olim Hospitalariis ab Ossinio rege attributæ fuerant; egregiamque illum operam adversus barbaros navaturum. Injunxerat antea eidem Morisio atque Petro e Junilhaco Nicosiensi canonico partes Joannes, ut inter Ossinium et Henricum reges inducias, de quibus illatus paulo ante sermo est, Pontificia auctoritate promulgarent : sed cum defuncto Ossinio mutata rerum facies esset, repetitis litteris Junilhaco munus tradidit ⁵, ut inter Leonem atque Henricum easdem renovaret.

48. « Cum, inquit, te dictumque fratrem Morisium ad partes illas pervenire postmodum contigisset, tu et ipse treugas inter reges eosdem, sicut per litteras tuas accepisse meminimus, prædicti duraturas temporis spatium indixistis. Verum quia posset forte contingere, quod idem rex Cypri cum

¹ An. 4. p. 1. Ep. com. DCCCXXXVII. — ² Ibid. Ep. DCCCXXXV et post eand. Ep. — ³ An. 5. p. 1. Ep. com. CCIV. — ⁴ Ibid. Ep. car. CVIII. — ⁵ Ibid. Ep. com. CCIV.

(4) Quo mense, et die Ossinus seu Oscinus Armeniarum rex obiit incertum est. Annum hunc emortualem ejusdem regis recte annalista. Neque enim ante hunc annum obiisse potuit, cum hoc ipso anno, Augusto mense hieunte, die festa Transfigurationis Jesu Christi idem rex interfuerit Concilio nationali Adaneusi, in quo Armenorum episcopi cum Constantianorum Catholicorum coenites fidem Romanam se per omnia tenere professi sunt. Concilium istud vulgavit Galanus Concil. Eccles. Armenor. tom. 1. cap. 29, et ex eo in novam Conciliorum editionem Veneto-Labianam transit. Profiterentur in eo Patres probare se Romanam fidem in his, que ad geminas in Christo naturas, ad receptionem Chalcedonensis Concilii, admixtionem aquæ cum vino in Calice consecrationis, ad celebrationem festorum Natalis e Ba usum homini pertinent. Est autem Concilium hoc secundum, in quo Armenorum errores in Manasgardensi Conciliohabito asserti damnantur. Pryori enim Concilio Manasgardensi oppositum fuit Sisense a Gregorio Catholico anno MCCCVI celebratum. Ex his autem constat Oscinum regem vergeute hoc anno obiisse; et quidem non diu post Concilii hujus celebrationem, ut colligitur ex litteris Pontificiis hujus anni ab annalista hic recitatis, quæ datæ sunt kal. Octobris, assumpti jam in regem Armenorum Leone Oscini filio et successore.

charissimo in Christo filio nostro Leone rege Armeniae illustri, qui Ossinio praefato in Armeniae regno succedit, et e converso idem Leo cum dicto rege Cyprae treugas nollet observare praedictas; nosque nolentes ab inceptis desistere, quin potius tantis periculis, opportunitis remediis occurrere cupientes: discretioni tuae Apostolica scripta mandamus, quatenus praefatos reges ad observationem treugarum ipsarum ex parte nostra congruae persuasionis instantia solerter inducas, et efficaciter exhorteris. Quod si huiusmodi tuis inductionibus et exhortationibus acquiescere forsitan non erant, tu inter eosdem reges et regna, terras, homines et subditos eorumdem, pro tempore, de quo tuae discretioni videbitur, treugas, non tamen propter hoc a dictae pacis desistendo tractatu, indicare non omittas, faciens eas per idem tempus ab eisdem regibus, regnis, hominibus et subditis per excommunicationis in personas; et regna, terras et loca ipsorum interdicti sententias, ac publicationem et aggravationem ipsarum firmiter observare treugas ipsas; regibus memoratis et alias in locis, de quibus videris expedire, per te vel per alium, seu alios solemniter publicando, etc. Dat. Avin. X kal. Octob. anno quinto. Imperia dedit alius litteris¹ ut censuras Ecclesiasticas iis incuteret, qui merces vetitas et Cypro soldani Aegyptii terras invaderent: ipsorum bona publico fisco addiceret; atque illorum commercio et usu familiari reliquos fideles interdicere. Neopatremsi vero archiepiscopo provinciam dedit², ut ad Cephaloniae comitem, qui ad Graecorum schisma defecerat, ad Latinum ritum revocandum operam defigeret.

49. *Creatio cardinalium.* — Celebrata exeunte anno est tertia septem Gallorum cardinalium, nimirum sex presbyterorum et unius diaconi, creatio a Joanne, de qua meminit Bernardus his verbis³: « Anno Domini mcccxx. XIV kal. Januarii, feria vi, in jejuniis Quatuor Temporum in Adventu, dominus papa fecit ordinationem unam septem cardinalium, quos assumpsit: quibus postmodum singulis singulos titulos assignavit, videlicet dominum Reginaldum Laporta de Alassaco Lemovicensis diocesis archiepiscopum Bituricensem, cui datus est titulus presbyteri cardinalis SS. Nerei et Achillei: dominum fratrem Berardum de Ganabolico diocesis Caturcensis de Ordine fratrum Minorum et magistrum in theologia archiepiscopum Salernitanum, cui datus est titulus presbyteri cardinalis S. Vitalis: dominum Petrum de Prato diocesis Caturcensis archiepiscopum Aquensem, cui datus est titulus presbyteri cardinalis S. Potentianae, dominum Simonem de Arehiaco diocesis Nancionensis electum Viennensem, cui datus est tit. presbyteri cardinalis S. Prisca: dominum Pium fortem de Rapistagno de S. Georgio prope Tarnum diocesis Albiensis episcopum Rivensem,

cui datus est titulus presbyteri cardinalis S. Anastasiae: dominum Petrum Textoris de S. Antonino diocesis Caturcensis vicecancellarium curiae Romanae, cui datus est tit. presbyteri cardinalis S. Stephani in Caelio-Monte: dominum Raimundum Rufi de Caturco civitate, cui datus est tit. diaconi cardinalis S. Mariae in Cosmedin ».

50. *Ordius montis Olivetani initia.* — Conditus est per haec tempora novus religiosorum virorum Ordo, cui Montis Oliveti nomen est, auctore B. Bernardo Senensi, de cuius instituta sacra disciplina haec Ferrarius narrat¹: « Bernardus, ante Joannes, Senis ex nobili Ptolemaea familia natus, a prima aetate litteris humanioribus, deinde legibus summa dedit; quas et publice, factus doctor, summa cum laude est interpretatus. Cum autem publicam habiturus disputationem in gravem oculorum aegritudinem incidisset, sanctissimam Virginem precatus est, ut si sibi lumen et pristinam oculorum sanitatem restitueret, se suo famulatu, relicto saeculo, perpetuo addicturum. Qui mox compos voti factus, loco lectionis disputationisque gravem habitus saeculi huius contemptu concionem in maxima auditorum, quibus quae sibi accidisset narravit, frequentia. Nec mora, promissionis suae memor, rudi amictu indutus, urbeque egressus, se in montem Olivetum apud montem Ilcinum contulit, quem Patricius ex Patricia familia et Ambrosius Picolomineus, ambo nobiles Senenses, eodem proposito secuti sunt. Ibi aedacula cellulisque extractis, Ordinis fundamenta jecit, facultatibus suis ei dicitis; asperamque cepit in jejuniis, vigiliis et orationibus vitam ducere: viditque inter orandum scalam ad caelos usque pertingentem, Angelosque descendentes monachos albi vestitus per scalam ad ipsum Angelorum Regem ejusque genitricem candido amictu fulgentes deducere conspexit.

« Cum autem multi in dies ad eum discipuli confluerent, ecce sanctos viros aemuli quidam quasi haereticos apud Joannes XXII Pontificem maximum, Avinionem agentem, deferunt, qui eos ad se extemplo accersivit. Cum vero Pontifex ab iis, quos Bernardus miserat, omnem vitae eorum rationem intellexisset, illos tanquam innocentes ad Guidonem episcopum Aretinum, in cuius diocesi erat locus, qui eis regulam praescriberet approbareturque sodalitate, remisit. Episcopus itaque, cum sibi sanctissima Deipara in somnis albis induta vestibus apparuisset, recentemque congregationem commendasset, illos inter missarum solemniam in Ecclesia cathedrali, habitu candido solemnium adhibita benedictione, die XXI Martii anno salutis mcccxx inquit, eisque D. Benedicti abbatis regulam servandam praescripsit, congregationique S. Mariae Montis-Olivetani, et Joannis Bernardi nomen indidit, etc. » Hi quidem religiosi viri ad maximas virtutes effluere: Guido autem in ty-

¹ An. 5. p. 1. Ep. CVII. — ² Ibid. Ep. cur. LXXI. — ³ Ber. Chr. Rom. Pont.

¹ Ferrar. Cat. sanct. Ital. die XX Aug. ex Chron. Olivetan.

ranam impium descivit; qui tamen in extremo mortis discrimine scelerum pœnituisse fertur, de quo agetur inferius. Caterum novi hujusce Ordinis originem refert ad superiora tempora Ms¹. Vaticanum his verbis: « Anno eodem, (nimirum MCCXVI), in Italia, in comitatu Senensi et diœcesi Aretina, cœpit Ordo Montis-Olivetii sub regula S. Benedicti per Bernardum de Ptolemæis et duos socios Senenses ».

51. *Templum B. M. V. excitatum in miraculi memoriam Avenione.* — Editum hoc anno circiter ingens miraculum Avenione implorata Virginis ope memorati Ms. auctor refert his verbis: « Anno MCCXX vel circa, Avenione, duobus pro crimine sodomie commisso uno sene et alio juvene ignis incendio adjudicatis, eisque ad columnam ligatis et accensis, minor ille ad invocationem B. Mariæ Virginis, sene cremato, illæsus exivit; unde dictus dominus papa capellam in eodem loco construi fecit, et dotavit pro perpetuis capellanis: quam capellam de miraculis intitulavit ». Confirmant auctoris dicta Pontificie litteræ² de condito sacello juxta Avenionem in loco, cui Bestel nomen est, in quo beatissima Virgo ingens miraculum patrasse, multis illud spectantibus, ferebatur. Celebre etiam erat in Nemausensi agro templum Deiparæ sa-

crum, cui a Valle-Viridi nomen erat, illudque aditus indulgentiarum præmia fuerunt proposita a Joanne: qui hac panegyri pietatem in Virginem commendat¹:

« Joannes, etc. Regina cælorum sedens a dextris virtutis Altissimi ornata monilibus, et omnium virtutum floribus insignita virgo Dei genitrix gloriosa, quæ utique sicut cedrus in Libano exaltata, et sicut cinnamomum et balsamum aromatizans suavitatem odoris, excelsa supra sidera landis singularis præconio beata ab omnibus generationibus prædicatur, alium in mundo germen florem pretiosissimum, immarcescibilem et æternum Dominum Jesum Christum humani generis redemptorem ineffabili sancti Spiritus cooperatione produxit, januam cæli aperiens et per-euntes vitam reddens. Hæc igitur regina misericordiæ et spes nostra, ad quam recurrunt continue exules filii Evæ in hac valle miseriæ constituti, ubique locorum pro redemptis pretioso sanguine Jesu Christi ad ipsam clamantibus non desinit ferre suffragia, et piæ intercessionis instantia a splendore gloriæ Patris æterni gratiam impetrare; ob cujus reverentiam Virginis vocabulo insignita sunt veneranda, etc. Dat. Avin. VII kal. Jul. anno IV ».

¹ Ms. libt. Vat. sign. num. 3765 in Jo. XXII — ² Tom. VIII. p. 4. Ep. secr. pag. 177.

¹ Joan. an. 4. Ep. MCCCLIII.

JOANNIS XXII ANNUS 6. — CHRISTI 1321.

4. *Tartarorum principibus ad fidem conversis gratulatur Pontifex et fidei propagandæ studet.* — Anno a partu Virginis millesimo trecentesimo vigesimo primo, Indictione quarta, efflorescente¹ apud Tartaros religione Christiana, quam Abuscano Cosogani Aquilonaris Tartaricæ regis filius Hieronymi Caphensis episcopi opera amplexus erat, Romanus Pontifex, cum jam Hieronymus postquam propagandæ latius apud infideles fidei consilia cum sacro Ecclesiæ senatu contulisset, reditum ornaret, datis ad Abuscantum litteris, piorum ipsam cætu, exutis erroribus veteribus, se aggregasse gratula-

tus est¹, utque ad subditos ad Evangelii lucem e superstitionis tenebris evocandos operam studiumque deligeret, est adhortatus: e tanto enim opere immortale decus ab ipso collectum iri.

« Joannes, etc. dilecto filio nobili viro Abuscano nato claræ memoriæ Cosogani regis in partibus Tartaria.

« Considera, quæsumus, fili, opus clementissimæ pietatis, quod in te dignatus est Dominus misericorditer operari de sua inaccessibili luce, ne transirent dies tui et non videres bonum, nec excluderis a desiderio collium æternorum, illuminans

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 87. et an. 6. p. 1. Ep. cur. XXXIV.

¹ An. 6. p. 1. Ep. cur. XL et tom. III. Ep. secr. pag. 87.

habitaculum mentis tuæ. Profecto, fili, ecce quod nos et Romana mater Ecclesia mater tua in laudem, benedictionem et gloriam Dei ac Salvatoris nostri sponsi cælestis oculos nostros erigimus, et manus nostras levamus in sancta ejus, qui amorem suum in generis humani salute continua miseratione conservans, te sicut venerabis fratris nostri Hieronymi episcopi Caphensis et sociorum ejus assertionem læti percepimus, ad sponsæ suæ thalamum, sancti Spiritus lumine illucescente, direxit: propterea Deum nostrum in salutari ejus anima nostra magnificat, nosque in te jubilo cordis et spiritu exultamus. Verum ut super te tanquam dignum benedictionis filium perpetuæ pacis fida tranquillitas requiescat, volumus te prudenter agnoscere, quod inter cætera, quæ te dirigere possunt rectis gressibus ad salutem, hæc recolenda facti memoria etatis tuæ tempora futuris seculis collaudanda mandabit, si subditi tui vivido ac individuo Ecclesiæ Catholice corpori ad participationem vitalis spiritus tua prudentia jungerentur.

« Quare nobilitatem tuam paternis rogamus et hortamur affectibus, ac per Dei misericordiam obsecramus, tibi que in remissionem injungimus peccatorum, quatenus inæstimabilis boni præmium pro eisdem subditis procurando, sic res felici ducatu dirigas ad salutem, quod tuo salutari consilio sacri Baptismatis unda renati Deo et Angelis ejus, in communione sanctorum et communicatione sancti Spiritus uniantur inseparabili fœdere charitatis, idque te in sublimitatem gloriæ celsioris adducat; et nostram deinde et dictæ Sedis benedictionem et gratiam plenius merearis. Cæterum cum dictus episcopus et socii pro tua dictorumque populorum procuranda salute ad partes ipsas cum benedictionis nostræ gratia reverlantur ad præsens, quæsumus, fili, ut tam eos, quam alios Christianos in eisdem partibus commorantes pro divina et dictæ Sedis ac nostra reverentia benigne pertractans, eos favoribus munias opportunis, tuæque protectionis auxiliis a molestiis tuearis, et in libertate plenæ securitatis manuteneas et conserves. Dat. Avin. kal. Decemb. anno vi ».

2. Explicabat¹ etiam egregium in Christianos studium Mussaydan imperator Tartarorum, ac viros religiosos Minoritas Petrum et Jacobum benevolentia prosequeretur: qua de re Pontifex, ut barbarum ad Christi fidem pelliceret, gratias ei egit², significavitque se in spem maximam efferrî, ipsum Christiana sacra suscepturum; utque Tartaros, qui in ipsius imperio baptismalibus sacris initiati erant, haberet commendatos excitavit. Oplime etiam meritis de Christiana videbatur Zopan Begilay aliorum Tartarorum rex (ea enim natio, tum victarum gentium multitudine celeberrima, regna amplissima ad extremas usque Septentrionis, Meridiei, atque Orientis oras obtinebat) ac Pontifex propagandæ religionis pio desiderio

incensus, ut illius studium erga Christi fideles prolectaret, quas subjecio litteras exaravit¹:

3. « Nobili viro Zopan Begilay regi gratiam, quæ perducit ad gloriam in futuro.

« Larga dei patris et copiosa clementia qui neminem vult perire, ex eo tui cordis intima tetigisse videtur, quod fidei Christianæ cultores, infra latitudinem degentes imperii Tartarorum, multa humanitatis (sicut dilecti filii Jacobus et Petrus Ordinis Minorum exhibitores præsentium quod læti suscepimus, voce laudabilis commendationis attollunt) benignitate prosequeris et pertractas, et a tuæ protectionis favoribus non excludit: ex quo datur nobis spei gratiæ fiducia, quod nostri Redeuptoris ineffabilis pietas, a quo charismatum omnium dona emanant, oculos mentis tuæ splendoribus suæ claritatis irradians, de vitæ veteris cœcitate ad agnitionem sui nominis misericorditer revocabit. Quare prudentiam tuam rogamus et hortamur attentius, et per misericordiam ejus, qui vult omnes salvos fieri, instantius obsecramus, quatenus quod circa fidei cultores ejusdem tibi dedit pietas inchoari, laudabili prosecutione continuans, prædictos fratres, qui pro tua et populorum imperii memorati salute procuranda ad ejusdem partes imperii cum nostræ benedictionis gratia reverlantur; necnon et Christianos alios, in eodem degentes imperio, habens pro divina et Apostolicæ Sedis ac nostra reverentia propensius commendatos, eos tui favoris ope confoveas, a quibusvis defendas molestiis, et tuæ protectionis auxiliis tuearis. Dat. Avin. kal. Decemb. vi ».

4. At quamvis Tartarorum imperatores ac reges egregia erga Christianos benevolentia affecti essent, non deerant tamen viri seculi, qui vel malevolentia suffusi, vel etiam dæmonum furiis perciti improbitatem exercerent in ipsos; quos ut ad constantiam Christi vicarius confirmaret, indulgentiarum præmia iis proposuit², qui ob susceptam fidem aliqua injuria afficerentur, vel ad barbaros ad Christum adducendos incumbere, vel pronuntiata Christi ad Deiparæ nomina religioso corporis flexu prosequerentur: « Vobis, inquit, universis et singulis, et aliis de præfato imperio, qui ad fidem Catholicam orthodoxam converterent in posterum, singulis diebus, quibus vos aut dictos convertendos contumelias, aut tribulationes, vel persecutionem pro eodem nomine pati contigerit; et omnibus, qui alios ad dictæ fidei communionem inducent, singulis diebus, quibus super hoc fideliter laborabunt; necnon et illis, qui nomini ejusdem Domini nostri Jesu Christi et beatissimæ semper Virginis Mariæ genitricis ejus dominæ nostræ reverentiam devotis animis exhibebunt, vere pœnitentibus et confessis, singulis diebus, quibus reverentiam hujusmodi facient, viginti dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 88. et an. 6. p. 1. Ep. cur. XXVIII.

— ² Ep. secr. pag. 89. Ep. cur. XXXVI.

¹ Ead. p. 87. et an. 6. p. 1. Ep. cur. XXXIV. — ² Ibid.

Domino relaxamus. Dat. Avin. X kal. Decembris anno vi^o. Plura de Minoritis, qui in religione Christiana apud Tartaros amplificanda operam ponerent, Wadingus refert¹: quos etiam et alios viros religiosos ea instructos auctoritate, ut apud infideles omnia munera, exceptis iis, quæ episcopalis sunt dignitatis, obire possent, Pontificiæ litteræ docent².

Extant aliæ ad neophytos Aquilonares Caphensis episcopi ac Prædicatorum et Minoritarum zelo ad Christum pellectos datæ, ut in conjunctione Romanæ Ecclesiæ perserarent, seque æternitatis spe ad vitæ labores excitarent: « Fili, inquit, universitatem vestram paternis rogamus et hortamur affectibus, et per Dei misericordiam obsecramus quatenus diligentius attendentes, quod coronam gloriæ perseverantia repromittit, in hujusmodi sinceritate fidei, per quam merebimini consortium Angelorum, in nonnullis (immobilibus) radicibus stabiliti, illam semper devotis animis observare curetis, ut ipse cognitor secretorum Omnipotens vota vestra percipiens, suis beneplacitis confirmare in vobis gratiæ suæ dona multiplicet; post vitæ presentis excursum regni sui faciat coheredes. Dat. Avin. X kal. Decembris anno vi^o ».

5. *Ecclesias in Tartaria instituit et sacramentum Confirmationis ab episcopis conferri jubet.* — Perstricti Caphensis episcopi virtutum splendore (fuisse enim ipsum pietate insignem, prolati latius illius opera Christianæ religionis termini, atque ex superstitionis erroribus, quibus irretiti tenebantur, erepti Tartari testantur) nonnulli Genuenses, cum ipsum juvare omni ope debuissent, gravissimis injuriis affecere. Ad ejus dignitatem ab eorum contemptu et contumeliis vindicandam Pontifex religiosis Minoritis Caphensibus dedit imperia³, ut Genuenses eosdem ad expiandum rite crimen, objectis censuris Ecclesiasticis, adigerent.

Constituendis porro Tartariæ Ecclesiis intentus Pontifex, cum nonnullos in Camelesia ad dignitates Ecclesiasticas irrepisse injuria accepisset, alios etiam sacris ordinibus rite initiatos non esse, ut his mederetur malis, archiepiscopo S. Thadæi e Camelesia provinciam dedit⁴, ut vel sacros ordines, auctoritatemve necessariam Pontificio nomine conferret.

« Joannes, etc. venerabili fratri Cachanæ archiepiscopo S. Thadæi Apostoli de Camelesia, et dilectis filiis vicario Prædicatorum et custodi fratrum Minorum in imperio Tartarorum consistentibus.

« Cum, sicut accepimus, nonnulli prelati tan secularium, quam regularium Ecclesiarum imperii Tartarorum ad prelaturas Ecclesiarum ipsarum canonicum non habeant ingressum, ac nonnulli alii rite promoti ad ordines non extiterint; nos sa-

luti eorum in hac parte misericorditer providere volentes, vobis pro salute cleri et populi Christiani in imperio prædicto degentibus, necnon pro reconciliatione eorum presentium auctoritate concedimus, ut denum postquam illa, quæ tam circa Catholicam fidem quam circa cætera in aliis nostris vobis directis litteris comprehensa, fuerunt sine simulatione completa cum prælati eisdem, quod in suis remaneant prælaturis auctoritate Apostolica dispensare libere valeatis, vel eos, si maluerint, eadem auctoritate in imperio prædicto transferatis ad alias prælaturas, prout saluti animarum ipsorum videritis expedire.

« Illos vero qui, ut præmittitur, rite quantum ad substantiam ordinum celebrandis ordines sine potestate promoti non existunt ad ordines, tu frater archiepiscopo, rite ordines secundum statuta canonica instituta; in novitate tamen hujusmodi reductionis eorum, cum nondum essent in firma radice plantati, quasi modo genitos infantes lacte dulcedinis nutriendos, tolerantie supportandos humeris, et ad præmissa lenitate potius quam necessitate tradendos, merito judicamus. Sic ergo vos circa hæc solerter ac sollicitè habeatis, quod per vestræ diligentie studium prava redeant in directa, et vigor Catholicæ fidei semper inibi laudabilibus proficiat incrementis, etc. Dat. Avin. idus Octob. anno vi^o ».

6. Incumbebat feliciter ad proferendam latius fidem Zacharias S. Thadæi archiepiscopo, nec leves ab impiis Christi causa injurias acceperat: quem Pontifex ad prosequenda egregie cœpta ac religionem augendam subjectis litteris inflammavit⁵. Cum vero in iis regionibus altissimis obstitis tenebris is vigeret error, ut sacramentum Confirmationis conferretur a sacerdotali tantummodo dignitate præditis, vel etiam sacretur oleum, quo fideles in accipiti ex ægritudine mortis discrimine constituti finiendi sunt; illum adductis sacre Scripturæ oraculis, ac proposita suscepta veteri ab Apostolis consuetudine erudivit; utque Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum princeps esset, a qua difficultatum exorientium lux ac veritas peti deberet.

« Joannes, etc. venerabili fratri Zachariæ archiepiscopo S. Thadæi.

« Sane, dilectissime frater, de te multæ lætitiæ causam et exultationis habemus, quia tu in ejusdem fidei veritate spiritu beatæ considerationis inductus, pro divini nominis gloria stabiliter perseverans, pro ipsius observatione fidei ab æmulis ejus multas te perpassum angustias, multosque te percipimus pertulisse labores: propter quod speramus in illo, qui bonorum est omnium magnificus largitor, quique pro minimis grandia recompensat, quod pro laboribus tuis gloria copiosæ mercedis in cælis est tibi de suæ pieta-

¹ Wad. in Ansa. Minor. tom. II. hoc an. An. G. p. 1. Ep. cur. XXIV. — ² Ibid. Ep. cur. XXXIX. — ³ Ibid. Ep. cur. XXXVI. — ⁴ Ibid. Ep. cur. XXV. Ext. etiam in Ms. Arch. Vat. de reb. usul. et schism. pag. 8.

⁵ An. G. p. 1. Ep. cur. LVI. et an. S. p. 1. Ep. cur. XXI. Ext. etiam in Ms. Arch. Vatic. de rebus Tartar. infidel. de schism. p. 21.

lis misericordia reservata. Profecto quod tu ad hanc fidei veritatem zelo devotionis alliceris, quod ipsam devotus amplecteris, quod ad unitatem et observantiam ejus cunctos tibi subditos exemplo laudande imitationis inducis; sciens cum Apostolo, quod sicut unus est Dominus, unumque Baptisma, sic cunctorum debet esse fidelium una fides; cedit evidenter ad animarum salutem, tuæ fraternitatis laudem, et ad stabilimentum tui status accedit: sed cor nostrum letitia eo indubie profusiori respigitur, quo te potiori claritate complectimur, et ex debito Apostolatus officii ad tuam tuorumque subditorum salutem ferventius anhelamus.

« Tu quidem ex his habes unde Domino Deo tuo in vocem exultationis et confessionis erumpas, exultes in eo, et fatearis humiliter tibi et tuis de immenso ipsius dono concessum, inter perfidas nationes veræ fidei agnoscere veritatem, et illam devotis affectibus observare. Persta igitur, nosti etenim quod perseverantiæ palma debetur: cumque præcepto legis cauda hostiæ in sacrificio jubeatur offerri, ille bene immolat, qui sacrificium boni operis usque ad finem perducit debite actionis. Ne vero circa sacramenta vel ritus Ecclesiasticos ab Ecclesiæ Romanæ matris tuæ observatione discordes, fraternitatem tuam rogamus instantius, et per merita obsecramus illius, cujus perfecta sunt opera, quatenus ritum ipsius Ecclesiæ Romanæ circa sacramenta Confirmationis et Extremæ-Uctionis observes, et a tuis subditis facias observari; ut videlicet sacramentum ipsum Confirmationis, quod non legitur, neque scitur Apostolorum tempore ab aliis quam ab ipsis fuisse peractum; quin potius in eorum actibus scribitur, ad confirmandum baptizatos in nomine Domini nostri Jesu Christi Petrus et Joannes in Samariam et Jerosolymas transmissi fuerunt, quod utique sacramentum post tempus illorum fuit solis pontificibus in eorumdem Apostolorum locum succedentibus, reservatum; nulli alii quam episcopi exhibere, nec aliqui ab aliis quam ab episcopis suscipere quoquo modo præsumat.

7. « Licet igitur sacramentum ipsum non sit a fidelibus contemnendum, tutius tamen est illud sine periculo ex necessitate, quæ legem non habet, omittere quam si ab iis a quibus illud conferri non licet, ex temeritate contra legem damnabili non sine gravi periculo inaniter conferatur, cum umbra quædam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu. Tu et episcopi suffraganei tui tantum, et nullus alius deinceps oleum sanctificet infirmorum, cum ut præfertur, ad solos episcopos et superiores prælatos pertineat ipsius olei materiam consecrare ad unguendum infirmos; si nempe ut præmittitur, in fide fundati, stabiles et immobiles tu et subditi tui in illa permanseritis; si præfato ritui nostro vos et iidem subditi conformare curabitis nedum opinionis vestræ custodes esse, ac de bono nomine curam habere dicemini, sed et

retributionis cælestis larga merebitur præmia, non sine laudis humanæ præconio et Apostolici favoris augmento.

« Nec omittamus, quod ipsa sacrosancta Romana Ecclesia, summum et plenum primatum et principatum super universalem Catholicam Ecclesiam obtinens, quam se ab ipso Domino in beato Petro Apostolorum principe, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit; sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debet iudicio definire. ad quem prævarians quilibet in negotiis, ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, appellare in omnibus causis, ad examen Ecclesiasticum spectantibus, ad ipsius potestatem recurri iudicium; et eidem omnes Ecclesiæ sunt subiecte; ipsarumque prælati et obedientiam et reverentiam sibi debent: apud quam sic plenitudo potestatis consistit, quod Ecclesiæ cæteræ ad sollicitudinis partem admittit, quarum multas, sed patriarcales præcipue, diversis privilegiis eadem Romana Ecclesia honoravit; sua tamen prærogativa tam in generalibus Conciliis, quam in quibuscumque aliis semper salva. Quare iterato fraternitati tuæ salutaribus monitis suademus, quatenus in præmissorum omnium salubri observantia inconcusse persistere studeas, et eosdem suffraganeos episcopos et alios subditos tuos, quantum in te fuerit, ad sedule persistendum solerter inducas. Si enim tu et tui hoc adimplere curaberis, speramus in illo, qui in vestri cordis habitaculum diffudit lucem suam, quod in montem sanctum suum, in communionem scilicet et unitatem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, per observationem fidei, recognitionem et acceptationem primatus ejusdem Ecclesiæ suo ducatu deducti, tandem feliciter adducemini per continuationem bonorum operum in dilecta ejus tabernacula, visione semper fruituri beata. Dat. Avin. X kal. Decembris anno vi ».

8. *Georgianos et Armenos ad Romanam Ecclesiam reducendos dat litteras Pontifex plurimis ad ritum et disciplinam spectantibus documentis.* — De primatu Romanæ Ecclesiæ ac summa illa, qua Romanus Pontifex in cæteros orbis præsules pollet auctoritate, scripsit etiam Joannes ad Georgianos: utque a Græcorum schismate ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem ipsos revocaret, datus ad Georgium regem atque Georgianos proceres litteris ¹ significavit, se ad redintegrandum vetus Georgianæ cum Romana Ecclesiæ fœdus Synodum convocaturum: adductisque in medium pluribus e veteri Testamento tropologicis argumentis, atque ex Evangelio oraculis divinis supremam Romani Pontificis in omnes fideles potestatem illustravit.

« Joannes, etc. Georgio regi Georgianorum illustri, ejusque baronibus, et baroni Porcelli, etc. ac universis populis per regna, provincias et terras

¹ An. 6. p. 1. Ep. cur. XXIII. et eod. Ms. pag. 5.

imperii Tartarorum constitutis, Deum diligere et timere.

« Cum simus super Sedis Apostolicæ speculam constituti, etc. » et infra : « Orthodoxorum neminem jam credimus latere, nnum in terris caput esse tantummodo, ex quo totum corpus contextitur militantis Ecclesiæ, rerum id exigente natura, quæ corpus si habuerit duo capita, indicat monstruosum. Probat hoc idem ratio exemplaris æterni, juxta quod militantem Ecclesiam sub utroque tempore disponendam per instructionem Evangelicam didicit legislator, Paulo Apostolo referente : Vide, facito omnia juxta exemplar, quod tibi in monte monstratum est ; ubi divina dispositione hierarchiæ per media ultima, ipsaque per primam mediatori omnium connectuntur, quod imitandum fore necessario peregrinanti Ecclesiæ Scriptura sacra tam figuris quam testimoniis asserit atque probat. Unus Adam deputatus ad custodiam paradisi, unam est sortitus uxorem : unum Dominum Jesum Christum in justitia et veritatis sinceritate ejusdemque unum in terris vicarium ; et unicum ejus sponsam Ecclesiam præfigurans, doctore gentium attestante : Sacramentum hoc, inquit, magnum est : ego autem dico in Christo et Ecclesia. Lamech vero, quod humiliatum significat, dum uxorem unam divisit in duas, sanguinarius est effectus, et virum in vulnus suum occidit : ad instar cujus qui Ecclesiam scindunt, occidunt animas parvulorum. Deinde salutis arcam tantum unam fuisse legimus, quæ cuncta vastante diluvio super unius patriarchæ remigis potentatu paucas anima sub perfectionis numero reservavit ; facti cujus mysterium pastor Ecclesiæ Petrus Apostolus tangens ait : In arca Noe pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam : quod et nos nunc simili formæ salvos facit Baptisma.

9. « Ipsa etiam Veritas, gentium vocationem prædicans, asseruit quod in ovili suo unus tantum debeat esse pastor : Fiet, inquiens, unum ovile et unus pastor. Ad hoc ovile Paulus ipsa divina clementia revocatus docet et prædicat, unum caput esse tenendum fide pariter et amore : unde schismaticos, et ab unitate corporis Ecclesiæ per inobedientiam recedentes notans, vitandosque insinuans ait : Neino vos seducat volens in humilitate et religione, quam non vidit, Angelorum ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus et conjunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei. Nulli fideli venit in dubium, quin ipse Christus sit pastor Ecclesiæ, atque caput non tantum militantis, sed etiam triumphantis : qui secundum carnis assumptæ naturam mortem pro suis ovibus subiturus, et post Resurrectionem ad Patris dexteram ascensurus, ut quo caput ibat, membra se ire sperarent, ne corpus peregrinantis Ecclesiæ propter corporalem ipsius absentiam videretur acephalum, remanere sibi successorem substituit vicarium specialem : non quidem Jaco-

bum aut Joannem, qui columnæ videbantur, non Paulum legis scientia præditum et doctrina, ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus ; sed Simonem, quem et Petrum cognominavit.

« Hunc itaque suarum ovium pastorem substituens universalem in terris, earumdem pascendarum curam indistincte commisit, eidem tertio dicens : Pisce oves meas ; cui ex prærogativa speciali, ut nobis ipsum caput post se fore totius Ecclesiæ demonstraret, promiserat dicens : Tu vocaberis Cephas ; quod interpretatur caput, ut sicut in capite sensuum plenitudo consistit, a quo ad singula membra oculis meatibus pars aliqua tanquam a fonte rivulus derivatur ; sic tres fidelium ordines in Ecclesia, Noe, Daniel et Job, prælati videlicet, continentes et conjugati : quos Ezechiel vidisse legitur in visione salvandos a Petro. Petra super quam non domum saltus Libani, non porticum columnarum, non domum filiæ Pharaonis ; sed Ecclesiam suam ædificavit Dominus, fidelibus videlicet de omni genere piscium in ejus rete conclusis, tanquam a primæ primatum, qui de fonte Domini pectoris fluenta potavit ; et suæ salutis debent postulare remedia, et cum omni patientia et doctrina, non contentiose vel superbe in aliquo resistentes, a mentis suæ tenebris dubietatis scrupulos removeri. Nam et si Paulus ex verbo Domini, Petro caterisque Apostolis universaliter sic dicens : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis : et quorum retinueritis, retenta sunt* ; cum Petro fuit, ministerium dignitatis exercens ; fuit etiam ex verbis ejusdem auctoritatis regulariter Petro propositis : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis : et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis* ; in Petro auctoritatis officium recognoscens : et ideo ad eum tanquam primatem, et Evangelii Domini fontem venit Jerosolymam, et postmodum cum ipso et aliis secundum revelationem contulit Evangelium, ne in vacuum curreret vel etiam cucurriesset.

« Quæ Petri auctoritas ex ejusdem Domini verbis expressius roboratur, cum sibi soli dicitur ab eodem : *Duc in altum* ; et postea subinfertur : *Laxate retia in captivam*. Si ergo Petrus per excellentiam fidei, quæ in uno Christo duas naturas divinitus recognoscens, cum dixit : *Tu es Christus filius Dei vivi* ; claves regni cælestis in terris solus accepit, cum unum sit caput Ecclesiæ militantis ; restat ut ad regimen generalis Ecclesiæ, quam ipse cum Paulo et cæteris de gentibus congregavit, caput ejusdem, suumque Dominus per ea, quæ præmissa sunt, manifeste ostenderit successorem. Prævidens autem Dominus, quod Ecclesia sua conculcaretur a tyrannis, faniaretur ab hæreticis, et a schismaticis scinderetur, ait : *Ego pro te oravi, Petre, ut non deficiat fides tua : et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Ex quo colligitur evidenter, quod ad Sedem Petri omnis sit quæstio referenda, etc. »

10. Subdit se officii religione ad promovendam omnium salutem devinciri; ac magno teneri dolore, Georgianos a Romanæ Ecclesie conjunctione divulsos, atque ad eos illius gremio restitutos summa ardere cupiditate; initium in id omnem consentaneam rationem: paratum se pro re perficienda inducere Concilium, si ita flagitarit; regii quidem muneris esse populos ad salutem adducere, conjunctisque mutuo fœdere omnibus fidelibus Ecclesiam magno afficiendam gaudio, renique Christianam confirmatam iri. Commendat demum Minoritas, qui ad Tartaros pro inferenda Evangelii luce mittuntur, utque iis per Georgiam libere commare permittat hortatur. « Dat. Avin. id. Octobris anno vi v. »

11. Pellicere etiam Armenos, qui in Tartarorum imperio versabantur, atque alios Orientales ad Romanæ Ecclesie obsequium studuit; utque fidem a patribus acceptam incorruptam servarent, ipsi conceptam eadem verborum forma professionem fidei, quam Armenis aliis propositam vidimus¹ tum quid de Purgatorio, non iterando Baptismate, transsubstantiatione in augustissimo missæ sacrificio, quidque de aliis sacramentis credendum observandumque esset, instruxit²:

« Venerabilibus fratribus de Aguemaz et de Arthamar archiepiscopis, ac Zachariæ Argis, Joanni de Norævans, Stephano Traisair, ac. de Pietri viaco. de Astarat de Carry, Jacobo de S. Bartholomæo, Zachariæ de Naczoan, Thadæo de Pacevan, Nerses de Uvanavaniz, Sarbas de Arepada, de Arteron, de Arzenga et de Cars, ac aliis Orientis episcopis ». Et infra: « Ac clero et populo fidelium per imperium Tartarorum degentibus salutem, etc. »

« Nequaquam sine dolore possumus intueri a tanti capitis corpore membra quædam esse divisa, videlicet Armenorum Orientis Ecclesiam: sejuncta nempe per inobedientiam a suo capite spirituali corporis sanctificationem nequaquam participat, cum ab ejus se subtraxerit unitate. Hæc est igitur doctrina, quam tenet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, quæ justos vivificat, labentes stabilis, corda purgat. Hæc est vere pugnanti clypeus, artha sponsæ, præmium et triumphus. Docet insuper Baptismum non esse aliquatenus iterandum, et eos, qui post Baptismum in peccata relabuntur, non esse baptizandos; sed per veram pœnitentiam suorum posse consequi veniam peccatorum. Quod si vere pœnitentes in charitate discesserunt, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animas pœnis Purgatorii post mortem purgari: et ad pœnas hujusmodi relevandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, scilicet sacrificia, elemosynas et alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta.

Illorum vero animas, qui post sacramentum Baptismatis nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post contractam peccati maculam vel in suis manentibus corporibus, vel eisdem exuta, sunt purgate, in cælum mox recipi: illorum autem animas, quæ in mortali peccato, vel cum solo originali discedunt, mox in infernum descendere: pœnis tamen ac locis disparibus puniendas; nimirum puerorum animas pœna damni non sensus in limbo afficiendas.

« Tenet etiam et docet sacrosancta Romana Ecclesia septem esse Ecclesiastica sacramenta, scilicet Baptisma, de quo dictum est: aliud esse sacramentum Confirmationis, quod per manus impositionem episcopi confertur, chrismando renatos chrismate, in Cœna Domini per solum episcopum vel superiorem ipso antistite consecrato. Aliud est Extrema-Unctio, quæ de oleo per episcopum vel superiorem, ut prædicatur, benedicto infirmantibus secundum doctrinam beati Jacobi per presbyteros exhibetur. Aliud est Eucharisticæ quod ex azymo conficit eadem Romana Ecclesia, tenens et docens quod in ipso sacramento panis verus transsubstantiatur in corpus, et vinum in sanguinem Domini nostri Jesu Christi: in quo sacrificio in calice aquæ modicum vino apponitur ad consecrationem Domini sanguinis celebrandam, ita quod nec aquam sine vino, nec vinum sine aqua offerri debere, eadem Ecclesia sancta docet; quodque per sumptionem hujus sacramenti sanctissimi non frangitur jejunium a sumente. De Matrimonio vero tenet, quod nec unus vir insimul plures uxores, nec una mulier habere permittatur plures viros. Contracta vero matrimonia inter conjunctos usque ad quartum consanguinitatis gradum inclusive, citra dispensationem Romani Pontificis, per sanctam Romanam Ecclesiam nullatenus rata seu legitima reputantur. Soluta vero lege matrimonii per mortem alterius conjugum, secundas et tertias et deinceps nuptias successive licitas esse dicit, si impedimentum canonicum ex causa alia non obstat. Aliud est sacramentum Pœnitentiæ, quo secundum institutionem ejusdem Ecclesie fidelis quilibet Christianus omnia peccata sua semel ad minus in anno debet sacerdoti proprio confiteri. Septimum vero sacramentum est sacer Ordo: eadem quippe Romana Ecclesia quatuor agnoscit minores ordines, quorum primus est ordo ostiarii, secundus lectoris, tertius exorciste et quartus acolythi; necnon et tres majores, subdiaconatus videlicet, diaconatus et presbyteratus ordines, quos statutus a jure temporibus in eadem confert Ecclesia ordinatis, etc. »

12. Excitat Armenos ad constantiam in Romanæ Ecclesie conjunctionem servandam, nec in ea re se commodi vel honoris sui, sed pii animarum lucri cupiditate duci, ac potius ad eos Apostolicis studiis provehendos ornandosque operam conversurum. Denique addit, ut ritu Romano nonnullos dies, Christi mysteriis sanctorumve felici

¹ An. Chr. 1318. num. 10 et Annal. tom. XIV. an. 1267, num. 75. — ² An. 8. p. 1. Ep. cap. XXII. Ext. etiam in Ms. Arch. Vatic. de reb. Tart. in fid. et schis. pag. 21.

obitu vel triumpho potius insignes, festos agitent : « Ut larga Dei Patris, et copiosa elementia in laudem et benedictionem et gloriam sui beatissimi nominis suorum veneratione sanctorum vos devotis percipiendis studiis delectari, in vobis gratiæ sua dona multiplicet, quæsumus ut gloriosissimæ Nativitatis Dei et Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, Annuntiationis beatissimæ et præcelsæ genitricis ejus semper virginis Mariæ dominæ nostræ, S. Joannis Baptistæ, beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et aliorum sanctorum festivitates juxta ritum, quem prædicta Romana tenet Ecclesia, vobis per dilectos filios fratrem Jacobum et Petrum de Ordine Minorum exhibitores præsentium peritos in lege divina tradendum, cum omni devotione, ut multiplicatis intercessionibus apud Deum ejus misericordiam valeatis abundantius promereri, colere studeatis, et per eosdem subditos vestros coli reverentibus animis faciatis, etc. Dat. Avin. X kal. Decembris anno vi. »

13. Devinixerant¹ se gravi scelere nonnulli Armeni Saraicensi Tartariæ urbe, qui inita cum Saracenis conjuratione, Stephanum episcopum Catholicum, in excolenda vinea Domini desudantem, magna divini Numinis et Ecclesiæ injuria expulere : quos Pontifex monuit, ut animarum saluti consulere, atque episcopum in pristinam sedem revocarent.

« Joannes, etc. dilectis filiis populo Armenorum per Saraicensem civitatem et diocesim constitutis.

« Nuper non sine multa turbatione percepimus, quod vos contra venerabilem fratrem nostrum Stephanum episcopum Saraicensem patrem et pastorem animarum vestrarum, adjuncti vobis quibusdam de Saracenorum fœtida natione hostium Dei et Catholicæ fidei, nequiter insurgentes ; et ei, quem a molestiis aliorum deberetis usque ad sanguinis effusionem lueri, gravibus injuriis et contumeliis irrogatis, cum sede sua, non sine multa divina majestatis offensa et ejusdem Ecclesiæ Romanæ contemptu, per violentiam spoliatum bonis omnibus ejecistis : et (quod mentem nostram duriori vexatione molestat) nonnulli vestrum ab unitate ipsius Ecclesiæ et fidei Catholicæ, sine qua Deum nemo unquam videre poterit, recesserunt (quod mœsti referimus) veritate. Cum itaque, filii, multipliciter vobis expediat, ut erroris tam execrabilis cæcitate, quæ vestram salutem multipliciter impedit, vos a Dei separat voluntate, per satisfactionis debitum et pœnitentiam cordium celeriter corrigatis ; universitatem vestram moneamus, rogamus et hortamur attentius, et per misericordiam obsecramus ipsius, qui deducit ad inferos et reduct, per Apostolica scripta vobis mandantes, quatenus ejusdem episcopi gratiam humiliter repetentes, et super præmissis satisfactionem congruam impendentes eidem, ipsum tanquam

patrem et pastorem animarum vestrarum devote recipere, suisque salubribus monitis et doctrinis efficaciter acquiescere studeatis, etc. Dat. Avin. X kal. Decembris anno vi ».

Cumque simillimis pro Christo injuriis Arachiel Armenorum in Gazaria archiepiscopus fuisset appetitus, atque schismatici patriarchæ studio e sua sede deturbatus, ipsum Christi vicarius apostolicis litteris excitavit¹, ut animos erigeret, rerumque cælestium tractatione vitæ molestias mulceret ; admonuitque, ut inter divina calici medicam aquam affunderet : « Cum Romana Ecclesia mater vestra, (archiepiscopum ac sacerdotes alloquitur), statuerit quod in altaris mirabili sacramento nec aqua sine vino, nec vinum sine aqua per ministrum aliquatenus offeratur, quæsumus ut semper aquam vino, sicut alias per litteras nostras scripsisse meminimus, in hoc sacramento beatissimo misceatis. Dat. Avin. »

14. *Data Pisanis in Asia et Græcia Ecclesiarum condendarum potestas.* — Flagitavit a Sede Apostolica Pisanorum respublica, ut cum plures cives Africæ, Asiæ Græciæ imperii oras ad permutandas merces percurrerent, eodem privilegio in Syria, Armenia, Cypro, Pontis-Euxini portibus, quo in Tunetano et Bugæano regnis, ac multis Orientalibus partibus polirentur ; ut nimirum templa genti Pisane addicta, suis sumptibus possent excitare, in quibus sine ulla præsulum molestia sacra baptismalia conferre divinoque cultui operam dare possent. Quorum piis postulationibus Pontifex assensit² : « Vestris, inquit, supplicationibus inclinati, vobis, ut in quibuslibet locis regnorum Syriæ, maris majoris districtis, ac imperii et partium prædictarum, ubi dicti fideles degunt vel etiam conversantur, Ecclesias in quibus divina officia celebrentur, ex propriis bonis construere, ipsisque dotes congruas assignare, et in ipsis ad opus eorum fontes baptismales et cœmeteria obtinere libere valeatis, auctoritate præsentium indulgemus : ac nihilominus, ut quivis Catholicus antistes, gratiam et communionem Apostolicæ Sedis habens, ad vestram requisitionem singulis eisdem Ecclesiis primarium lapidem imponere, ac fontes et cœmeteria supradicta benedicere, vobis et eisdem antistiti duximus concedendum, etc. Dat. Avin. X kal. Octobris anno vi ».

15. *Præcipites in exitum Græcorum res.* — Hoc anno in exitum Græcorum res adduxit³ atrocivillis discordia, de imperii successione exorta. Causa par Andronicum seniore imperatorem in extremam pæne perniciem præcipitem egit, quam Alfonsum Castellæ regem, difficillimo implicuisse bello vidimus, cum prætermisissis Ferdinandi e visis crepli majoris natu filii, sceptrum ad filium secundum natu Sancium transmisit : ita enim Mi-

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 86. — ² An. 6. p. 1. Ep. com. DLXXXIV. — ³ Joan. Cantachuz. l. 1. c. 1. et seqq. Nic. Greg. I. VIII. Georg. Phran. l. 1. c. 10.

chaele imperii cum patre collega Thessalonicae et cumulatim duorum filiorum funeribus dolore extincto, anno ab orbe condito sexies millesimo octingentesimo vigesimo nono IV idus Octobris, ut Joannes Cantachuzenus annum consignat¹, Andronicus senior in filium secundum natu Constantinum, nepote Andronico juniore Michaelis primogeniti filio excluso, transfundere imperium in animum induxit. Efferatus ea injuria juvenis, qua nocte patriarcha Gerasimus obiit², Constantinopoli fuga se subdixit: utque in eum prona erant hominum studia, praepotentem exercitum contraxit, adversusque Constantinopolim castra movit. Communibus amicis redintegrata concordia, patulumque inter avum et nepotem imperium. Sed non ea diu pax tenuit, iterumque in priores discordiarum fluctus conjectum imperium est: quibus dum ageretur, excitis in auxilium Turcis invadendae Europae patefactus aditus est. Disserunt de eo bello civili pluribus Joannes Cantachuzenus ac Nicephorus Gregoras, quorum prior Andronicus junioris magnus domesticus et consiliorum particeps, aller in senioris imperatoris aula serviebat: quocirca contrariis studiis impliciti non minus inter se dictis, quam alii armis pugnare videntur, dum quisque partem quam sequitur nixam aequitate probare nititur. Illud vero exploratum est, Andronicum seniore, dum a Romana abhorret Ecclesia, Turcasque ut amicos vocat, Graecorum imperium praecipiti ruinae objecisse. Antequam vero hujusmodi bellum erumperet, prodigium ingens Andronicum horrore percussisse, narrat haece verbis Gregoras³:

16. «Primo Quadragesimae sabbato, cum postridie orthodoxorum imperatorum et patriarcharum memoria proclamanda esset, tum quoque his a vespera ad nocturna sacra illa de more accessit. Tum sub mediam noctem, me adstante, et doxologiam audiente, quidam ab imperatore ades, novum illi nuntium apportans, et ejus sententiam exquirens: Modo enim, inquit, cum imperatori bipenniferi et milites et ensiferi cubitum ituri essent, tantus subito hinnitus circa palatium exauditus est, ut omnes percellerentur: intempesta enim nocte, cum neque imperatorii, neque senatorii equi, nec in ipso palatio, nec ante fores essent, improvisa res animos audientium perturbavit, et alii alios quid rei esset interrogarunt. Eo tumultu nondum sedato, alter hinnitus priore major exauditus est ab ipso etiam imperatore: qui misso ministro, unde is esset, quaesivit. Sed nihil audivit aliud, nisi ab equo in quodam palatii pariete ante victricis Deiparae sacellum, quem Paulus olim praestantissimus pictor effluxisset, D. Georgium Christi martyrem pulcherrime sustinentem, esse editum. Ad haec logotheta jocosus, ut solebat ad imperatoris interrogationes: Gratulor tibi, inquit, imperator, futuros triumphos, monstruosum

enim istius equi hinnitum nihil aliud indicare reor, nisi tuam adversus Agarenos Asiam nostram populantes, expeditionem. Quibus imperator auditis, alio adolescente ad eum misso: Tu quidem, inquit, isto responso sive, ut soles, mei exhilarandi gratia, sive alia de causa dato, rem ignorare videris: ego autem, quid verum esse censeam tibi dicam. Nam, ut patres nostri nobis tradiderunt, equus iste alias etiam ad eundem modum hinnit cum Balduinus Latinorum princeps a patre nostro pulsus urbem amissurus esset: quo monstro cum et ille diu ut ominoso terretur, tandem nec multo post eventum ipse expertus est, cum urbem a Romanis vastari cerneret. Logotheta vero, cum quid responderet, non haberet, adolescentem abire jussit, se postridie imperatori responsurum. Praeterea columna, quae ante Orientale arcem stat, in qua Byzantis conditoris urbis imaginem olim fuisse fama est, ante multos dies et ipsa commoveri coepit: quae agitatio per dies complures duravit, omnibus ad spectaculum concurrentibus». Haec Nicephorus. Quae praesagia si quis in illum sensum detorqueat, Andronicum Constantinopolis exitii causam fuisse, dum Orientalis Ecclesiae cum Romana conjunctionem diremit, is a vero non aberrabit. Sed de schismaticis haecenus, jam ad haereticos orationem traducamus.

17. *Minoritæ duo ab haereticis trucidati.* — Affecere martyrio hoc anno haeretici duos Minoritas Chatalanum Fabri et Paschalem, qui cum zelo incorruptae fidei acceptae a patribus tuendae in Valentinum Lugdunensis Galliae municipium, cui Cabioli nomen est, se recepissent, ut de nonnullis in haeresim relapsis et aliis ea infectis luc cognoscerent, accensi furore impii conjuratione facta cum iis, qui in oppido erant, noctu armati irrupere; ac religiosos viros adorti gladii ipsos concidere: utque furorem satierent, lethalibus non contenti vulneribus, etiam ultra mortem saevierunt. Luget tantam immanitatem Pontifex in litteris ad Valentinum et Vivariensem episc. datis¹, quos impios insectari jussit, atque od tendendam improborum licentiam magistratum ac nobilium virorum potentiam implorare. Eorum corpora Valentiam sanctimonialis praecipua opera, quae caelesti ipsorum viso valetudinem recuperavit, translata et in sacello Minoritarum sepulchro mandata sunt: moxque cum multis miraculis eorum gloria effloresceret, Pontifex Valentino episcopo, ut de iis religiosum examen institueret, partes mandavit²: «Cum, inquit, sicut habet multorum relato, omnipotens Dominus, qui sanctos suos mirificat meritis et eos facit coruscare miraculis, meritis eorumdem fratrum, qui fidei prosequendo negotia a viris perfidis martyrium susceperunt, evidentialia miracula in Ecclesia, ad quam doctorum corpora delata fuerunt, circa infirmos, qui diclorum corporum devotum poterant habere conta-

¹ Cantac. l. i. c. 1. — ² Ibid. c. 49. — ³ Greg. l. viii.

¹ An. 6. p. 1 Ep. cur. xli. — ² Ibid. Ep. cur. xliii.

ctum, fuerit operatus et jugiter operari dicatur ; ac dignum existat, ut quos signis et prodigiis Dominus sanctos venerandos ostendit, eos veneratione dignos fidelium mater Ecclesia debeat publicare ; nos de præmissis miraculis volentes cum omni qua possumus cantela et diligentia veritatem plenius indagare, fraternitati tuæ, de qua plene in Domino fiduciam obtinemus, de fratrum nostrorum consilio presentium auctoritate committimus et mandamus, qualenus vocatis et adhibitis tecum aliquibus probis viris, tam de vita et conversatione dictorum fratrum, quam de professione fidei facta per eos, dum erant in agone recepti martyrii constituti, et de spontanea susceptione dicti martyrii ; quam de dictis miraculis, ac ipsorum circumstantiis universis secundum datam tibi a Deo prudentiam diligenter inquirens, nobis quæ inveneris, studeas fideliter per tuas litteras nuntiare. Dat. Avin. II kal. Dec. an. vi ».

18. *Pestifera Bizochorum secta damnata, et perperam hoc nomine Franciscani insimulati.* — Grassabantur eodem tempore in variis Christiani orbis partibus multi hypoeritæ, quorum alii eminentio sanctitatis habitu pura sancti Francisci instituta, ut sonabat vocum candida simplicitas, postpositis cujusvis acquisiti sensus ambagibus, colere jactabant : atque ita spretis Pontificum circa eandem Franciscanam disciplinam decretis, commenta sua erroresque propagabant : quamvis hæc secta, quæ Cælestini V auspiciis cœpisse ferebatur, postea a Sede Apostolica damnata esset : alii tertii Ordinis S. Francisci sacram formulam servare præ se ferebant ; sed cum graves errores apud eos pullularent, nonnulli enim ex ipsis Ecclesiastica sacramenta ludibrio habebant, ac res in fidei et sacræ Minoritanæ familiæ exitium vergebat, præsulibus ac fidei censoribus provinciam dedit Pontifex, ut¹ ad dissipandam illam sectam incumbent.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, et episc. et dilectis filiis fratribus Prædicatorum et Minorum Ordinum inquisitoribus hereticæ pravitatis, ad quos litteræ præsentantes pervenerint.

« Dudum fide digna relatio ad Apostolatus nostri pervenit auditum, quod nonnulli viri pestiferi, qui vulgariter Fratricelli, seu fratres de paupere vita, aut Bizochi, sive Bichini, vel aliis fucatis nominibus nuncupantur, in diversis Italiæ partibus ac insula Sicilia, comitatu Provinciæ Narbonensis et Tholosana civitatibus et diocæsisibus atque provinciis, aliisque diversis ci-marinis et ultramarinis partibus, contra sacros canones habitum novæ religionis assumere, congregationes et conventicula facere, et superiores sibi ipsis eligere, quos ministros, seu custodes, vel guardianos, aut aliis nominibus appellabant ; plurimos ad eorum sectam recipere, loca etiam de novo construere, et ab aliis

constructa recipere et communiter habitare, et publice mendicare, et alia facere, quasi eorum secta foret una de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumebant ; et ut error ipsorum veritas, et impietas religio putaretur, plurimi eorum regulam Ordinis fratrum Minorum, quam S. Franciscus instituit, se profiteri et observare ad litteram confingebant, quanquam sub obedientia vicarii generalis vel provincialium ministrorum ipsius Ordinis minime morarentur ; prætendentes se a sanctæ memoriæ Petro confessore, tunc Cælestino papa V prædecessore nostro hujusmodi vitæ seu status privilegium habuisse ; quod tamen, si etiam ostendissent, caruisset et careret roboris firmitate, cum piæ memoriæ Bonifacius papa VIII prædecessor noster ex certis causis rationabilibus omnia privilegia ab ipso Cælestino concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, viribus penitus vacuasset, dictumque vitæ privilegium non reperitur per eundem Bonifacium approbatum ». Et infra : « Nonnulli etiam ex ipsis, asserentes se esse de tertio Ordine B. Francisci, *penitentium* nuncupato, dictum statum et ritum eorum satagebant sub velamine talis nominis palliare, cum tamen in regula dicti tertii Ordinis talis vivendi ritus nullatenus esset concessus ; quodque quidam eorum, a veritate Catholice fidei deviantes, Ecclesiastica sacramenta spernebant, et errores alios studebant multipliciter seminare ; nos attendentes, quod talium damnanda temeritas in ejusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati Minorum et aliorum Ordinum opprobrium, et etiam suarum et aliarum animarum multarum redundabant ; sectam, ritum et statum hujusmodi de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica nullius fuisse et esse decernimus firmitatis : et quatenus de facto processerant, de consilio et auctoritate præmissis revocantes omnino, perpetuè prohibitioni subjecimus, eosque ab Ecclesia Dei penitus duximus abolendos : eisdem personis et aliis quibuscumque sub pœna excommunicationis, quam eas si secus facerent incurrere volumus ipso facto, injungentes expresse, ne statum sive sectam et ritum hujusmodi ab ipsis assumptum ulterius sectarentur, vel de novo ipsum assumere præsumerent quoquomodo, prout in Constitutione nostra super hoc edita, quæ incipit : *Sancta atque universalis Ecclesia*, plenius continetur.

« Quia igitur, sicut accepimus, in nonnullis cismarinis et ultramarinis partibus prænominati pestifere sectæ viri contra prædictos processus venire et facere moluntur ; nos attendentes, quod parum esset prohibuisse præmissa, nisi sit qui eadem tueatur, et puniat transgressores ; discretioni vestræ in virtute obedientiæ districtæ præcipiendo mandamus, etc. » Præcipit, ut cum a Minoritis rogati fuerint, ad Pontificiam sanctionem mandandam operi suam auctoritatem explicent, ac rebelles censuris coercant : tum, si vi publica

¹ An. 6. Ep. 608. MCLXXXIX.

perviciacia ipsorum infringenda fuerit, ea utantur. « Dat. Avin. anno vi ».

49. Irretitæ simili secta erant plures mulieres, in Belgio præsertim et Germania, quæ tractandarum cælestium rerum colore abrepta in devia, vesana temeritate nova inducere dogmata, de divina essentia et summa Trinitate quæstiones agitare, fidem Catholicam depravare ac simplices implicare errorum laqueis non perhorruerant, eaque de causa Clementis V lege fuerant damnatæ. Cum vero nonnullæ aliæ feminae sola nominis Beguinarum notatæ infamia, sed quæ veræ pietatis studio se addixissent, atque ab aliarum abhorrenter erroribus, in invidiam abducerentur; Pontifex episcopo Atrabatensi partes dedit ¹, ut si recte de fide ac pietate sentirent, ipsas ab obtractatorum injuriis vindicaret. Captum porro hoc anno Narbonæ Beguinum ferunt ² ejusque occasione Sathanam concitasse ³ in Minoritas summum Pontificem ad illud usque tempus Franciscanorum amantissimum. Verum de hoc Beguino, ortaque inde controversia de paupertate Christi proximo anno dicitur. Quod autem ad Pontificem spectat; luce illustris est, ipsum non a Sathana, sed a sancto Spiritu incitatum ad fidem orthodoxam asserendam contra novatorum impietatem, ut Apostolica decreta demonstrant ⁴: concitatos autem a Sathana nonnullos pseudominoritas hæreticos, qui delira figmenta circa pauperlatem Christi et Apostolorum pro Evangelicis oraculis jactarunt, qui definiendis fidei controversiis se ingesserunt, suaque erronea Apostolicis decretis prætulerunt; qui maxima scandala invexere, qui antipapatum corripuere, qui persecutionem in fideles indixere: quorum tanta fuit cæcitas et insaniam, ut cum ipsi Ecclesiam et pios Minoritas concuterent, fingerent tamen S. Franciscum de ipsis ut ejus veris alumnis prædixisse, eosdem gravissimam persecutionem passuros: schismaticus enim pseudominorita qui plura de hac heresi comegit, hæc habet ⁵: « Incipit tribulatio et tentatio, quam prædixit beatus pater noster Franciscus in morte sua Ordini appropinquare: sed felices vocavit illos fratres, qui perseverabunt in his, quæ promiserunt Domino observare. Prædixit autem ipse beatus pater in infirmitate, de qua mortuus est, scilicet anno Domini mcccxxvi, et tribulatio et tentatio incoepit anno Domini mcccxxi, fratre Michaelæ de Cæsena existente generali, anno generalatus sui vi ».

Illic ille ob superiore proculdubio in Fraticellos sanctionem. Verum ea S. Francisci prophetia, vel intelligenda est ea commotio, quæ contigit Elia supremo Minoritarum prefecto ad Fridericum II contra Innocentium IV Pontificem deficiente; vel si ad

posteriora tempora referatur, non eam interpretari debnerunt prophetiam de iis Fraterculis, qui usum rerum sine ullo jure, quod non religiosorum, sed forum et prædonum est, promissis confinxere, seque felices putabant, si perstarent in ea amentia, et tentatorem vocabant Christi vicarium; sed de illis Minoritis, qui in Pontificis et Ecclesiæ conjunctione, quæ a S. Francisco suis alumnis unice commendata est, perstarent; quamvis eorum magister Michael Cæsenas ipsos in hæresim et schisma impellere tentaret. Cæterum Joannem licet ab impiis hypocritis Franciscani cultus larva indutis tot injuriis appetitus sit; illius tamen reliquam Minoritarum multitudinem piam et fidei zelo ardentem paterne dilexisse visuri sumus.

Ex multis exemplum insigne proponemus ut Joannes Franciscanum Ordinem tutandum adversus pseudoprophetas et hæreticos, qui ex sanctissimo Ordine instar vermiculorum ex nobilissimo humano corpore erumpentium illudque rodentium eruperunt, tutatus sit. Gravissimas hoc anno in Germania turbas miscuit adversus Minoritas Franciscas e Lutra, ejusdem Ordinis impostor insignis, qui ut sodales suos ad Fraticellorum sectam traheret, anxius se prophetam esse, sibi que divinitus a Christo significatum, omnes Minoritas, qui prærogativis et decretis Apostolicis usi, paupertatis Franciscanæ acerbilatem mitigarant, lethali peccato devinctos teneri; se vero a Christo constitutum, ut Minoritarum disciplinam pristino splendori restitneret: præcipiebatque sodalibus, ut præsulum suorum jugum excuterent. Addebat vir insanus dictis suis obtemperandum a Pontifice, idque a Christo imperatum: in eamque prorupit vesaniam, ut deliria sua tanquam oracula promulgaret: qua de re publica hæc documenta ad Pontificem transmittenda edita fuerunt ¹:

« In nomine Domini. Amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum pateat universis, quod anno a Nativitate ejusdem mcccxxi, Indictione quarta, præside sanctæ Romanæ et universali Ecclesiæ domino Joanne, divina providentia summo Pontifice papa XXII, Pontificatus ejus anno v, in presentia mei notarii publici infrascripti et testium subscriptorum, constitutus vir religiosus frater Mengolus guardianus Ordinis fratrum Minorum domus Spirensis proposuit contra fratrem Franciscum de Lutra, qui suus fuerat subditus, et se ab obedientia et potestate Ordinis subtraxerat (quem etiam reverendus in Christo pater et dominus Enicho Spirensis episcopus eum clero suo in defensionem suam receperat, ac in domo seu palatio suo tenebat et adhuc tenet, ministratis eidem expensis ac luitione tali, sine qua Ordini suo talem jacturam facere nullatenus potuisset) quod idem Franciscus lapsus videtur in errorem sive heresim damnatam et reprobam per Ecclesiam in quibus-

¹ Ep. com. cxxlvi. et Ext. com. *Re ita recta* de rel. domib. — ² Ms. Vat. sign. num. 1003 pag. 4. Wadng. in Annal. Min. hoc an. num. 16. — ³ Ibid. — ⁴ Bullar. in Jo. XXII. Const. tit. *Gloriosam Ecclesiam* et extr. *Committer nonnullos* et *Qua quorundam* de ver. sig. et *Qua vir reprobus*. — ⁵ Ms. Vat. bibl. sign. num. 4010. p. 1.

¹ Ext. in rotulo pergami. sign. num. 5. ex archivo Avin. in Vatic. delatib.

dam pseudofratribus qui Sarabaytæ nuncupantur, in articulis infrascriptis. Primo quia se dicit prophetam, ut patet in littera sua, quæ affixa fuit ex parte ipsius Francisci foribus Ecclesiæ majoris Spirensis. In illa parte ubi dicit : Postquam inspirationi divinæ ad plenum parui in publicatione deviorum voti fratrum, etc. gratia Dei præventus, existens in spiritu, audivi vocem divini spiraminis dicentem mihi : Sede cito, et scribe. Et ego sedi et scripsi. Et dixit mihi : Et tu, fili hominis, evangeliza, etc. Cum tamen vita ipsius adeo sancta non fuerit, ut se habere spiritum prophetiæ præsumere possel.

« Item arcana seu secreta Ecclesiæ Catholicæ, et auctoritatem summi Pontificis suspecta videtur reddere, etiam seipso sentire et hoc in illa parte litteræ supradictæ ubi dicit : Vestri prædecessores in agnitionem plenam omnium occulorum totius Ecclesiæ meæ sanctæ, et maxime plenitudinem auctoritatis summorum Pontificum rimantes, callide subintroierunt ». Et infra : « Rigoris Ecclesiastici perscrutantium, etc. Item videtur sentire in eadem littera, quod ubi privilegiis a Sede Apostolica indultis sit impugnare veritatem vite : quod utique non caret errore. Et hoc patet in illa parte litteræ, ubi dicit : Veritatem, quam Ecclesia mea sancta docet et tenet, non solum impugnare, verum etiam conculcare satagentes, etc. Item apparet falsorum criminum impositor, imo potius calumniator sive infamator. Et hoc patet in illa parte prædictæ litteræ, ubi dicit : Veritatem etiam agnitam impugnando ». Et infra : « Veritati quasi agnitæ in hac parte cum remorsu conscientiæ resistendo, nullo prælato ordinis tam notorium errorem corrigente, etc. Item errorem sapit in illa parte litteræ, ubi dicit : Non parendo vestris pro nunc prælatis, multitudini malignantium consentientibus, etc.

« Item errorem sapit reprobatum ab Ecclesia in illa parte litteræ, ubi dicit, loquens de personis damnatis, ut prædicitur, scilicet Sarabaytis, dicit sic : Unde nec ipsum volui multitudine sapientium, ut quidam ex eodem ordine pluries attentarunt, consummare : sed per pauperculum spiritu, destitutum viribus corporalibus, etc. et loquitur de se ipso quasi sectam prædicatorum damnatorum velit sequi. Et ex aliis pluribus locis prædictæ litteræ et sermonum ipsius Francisci apparet evidenter, ipsum in errorem esse lapsum, et omnes ejus fautores seu defensores reprehensibiles inveniri. Item apparet quod perlinacia sui erroris in eo perseverat, ex eo, quod in alia littera consilii sui civibus Spirensibus ex parte ipsius presentata, pro tali veritate, quam ipse dicit se tenere, exponit se morti pro ea defendenda : cum tamen ei constet, quod Ecclesia Romana talem sectam damnaverit et reprobaverit ; et tamen a sua perlinacia non respicitur. Tenores vero litterarum, de quibus superius habita est mentio et inferius annotantur, ales sunt ;

« Ecce ego Franciscus frater Ordinis B. Francisci, postquam inspirationi divinæ ad plenum parui in publicatione deviorum voti fratrum, qui se dicunt Ordinis B. Francisci, gratia Dei præventus existens, in spiritu audivi vocem divini spiraminis dicentem mihi : Sede cito, et scribe. Et ego sedi, et scripsi. Et dixit mihi : Et tu, fili hominis, evangeliza quondam populo meo, nunc autem non populo (in margine descripta sunt hæc verba : Nota, quod si non est populus Dei, sed seclusus sive separatus a Deo, Ecclesia, quæ a Spiritu sancto regitur, male fecit approbando) et dices ad eos : Audite verbum Domini, fratres solo nomine non re Minores, quondam populus meus, nunc autem non populus. Hæc dicit Dominus : Retribuam vindictam servorum meorum, et propitius ero terræ populi mei, quoniam inimici seu hostes servorum meorum maxime fuerunt domestici ut patet ab initio temporis in Cain Abel justum occidente, et progressu temporis in cælu filiorum Jacob Joseph sanctum in exilium tanquam mortuum retrudente. Ex multis quoque antiquis rerum historiis comprobatur veritatem iustorum per domesticos, dum eam suscilare pulantur profundius, tendentes insidias facilius, multifarie fore laceratam ; et ex certa malitia impugnata sive conculcatam ; quam veritatem vos, qui pro nunc dicimini fratres Minores, sed non estis in statu vocationis vestræ, deseritis : in quo, ut liquet ex verbo B. Francisci, vocati estis Minores ideo, ut non per Ecclesiasticas præminentias pontificales seu quasvis alias hujus sæculi dignitates præsumeretis fieri majores sive altiores, paternæ eruditionis immemores tanquam filii degeneres. Jamdudum multi ex vobis per subornationes infames ambitione notorie plenas Ecclesiasticis dignitatibus se ingesserunt, et ad easdem sic assumpti vestri prædecessores in agnitionem plenam omnium occulorum totius Ecclesiæ meæ sanctæ, et maxime plenitudinem auctoritatis summorum Pontificum rimantes, callide subintroierunt, sumentes ex hoc diffugii voti vestri fundamentalem occasionem per inexplatam præsumptionem (in margine jaent hæc voces : Nota, quod dicit, fratres voti sui inobstantiam assumunt ab Ecclesia ; et hoc idem dicunt Sarabaytæ) quæ instigatione importuna fratrum ad prælaturas sic assumptorum, rigoris Ecclesiastici arcana perscrutantiam, privilegiis infinitis vallati statuta sanctorum Patrum omnibus Christi fidelibus et maxime Ecclesiasticis personis indistincte injuncta sub specie simulatæ sanctitatis talia impetranles, jam ab eorum innumerabilium observantia vos eximi procurastis temeritate inexplata ab ullis personis Ecclesiasticis tam secularibus quam religiosis ; veritatem, quam Ecclesia mea sancta docet et tenet, non solum impugnare, verum etiam conculcare satagentes productione privilegiorum statuto Concilii Viennensis cassatorum tunicam Christi mei inconsulium, scilicet unitatem spiritalis Christifide-

lium, quæ subsistit in vinculo pacis, tota die litigiosis processibus nitimini lacerare, veritatem etiam agnitam impugando : propter quod jam Christiani fideles in effrenem contemptum statutorum Ecclesiæ, et maxime in Alemannia, induvistis fastu vestræ vesanæ pertinaciæ, an per statuta Concilii Viennensis privilegium Bonifacii VIII de communionem corporis Christi sororibus et fratribus tertii ordinis concessum, esset annullatum ab eo, cujus solius interest et intererat interpretari et definire, summi Pontificis nunc Christi mei vicarii Joannis XXII (definitionem) requirere ac interpellare, antequam eo uteremini, infronito animo contempsistis, in tam notoria contradictione omnium sapientium totius Alemanniæ, ex certa malitia adhuc in eodem persistendo veritati quasi agnitate in hac parte cum remorsu conscientiæ resistendo, nullo prælato Ordinis tam notorium errorem corrigente; providentia mea infallibili hoc permittente, ut in tam notoria culpa voti vestri devia jamdudum occultata panderentur, ut coercitione condigna corrigantur. Et ideo in hostes servorum meorum B. Francisci, S. Antonii, S. Ludovici vindictam retribuam, eo quod hi servi mei fastum terrenæ præeminentiæ abnegantes, doctrina et exemplo in ædificationem totius Ecclesiæ indefesse refuserunt, quorum vestigia imitari in his, sine quibus non est salus, vos scandolose recusastis, notorie et publice comprobastis, quod hostes servorum meorum censemini : quia si in tam notoriis degenerastis Sedis Apostolicæ præceptis non obtemperando, convincimini quod veritatem vestræ professionis nullo minus hactenus formidastis enervare peccato obstinationis fræna laxantes, observantiam voti vestri, a servis meis exemplatam, ausu temerario exterminando profuastis. Ego igitur patiens et ditor Deus peccata dissimulans hominum, volens (in marginali ora hoc apponitur : Nota quod duo anni sunt elapsi, quod iste spiritus nihil facere potuit de eo, quod efficaciter promisit se facturum) prædestinatos inter vos ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ efficaciter revocare a tantæ temeritatis ignavia, quæ voti vestri deviiis ex certa scientia occultatis, speciem fictæ sanctitatis prætendentes, statum vestræ professionis omnimode dignoscimini abdicasse.

« Volens igitur esse propitius terræ populi mei, qui propter impugnationem veritatis et destructionem observantiæ regularis ex certa malitia jamdudum per vos hostes servorum meorum instaurationam non populus meus, nunc autem populus meus paternæ condescensionis elementæ, meæ inspirationis efficacia per servum meum fratrem Franciscum de Lutra non meritorum ipsius ulla exigentia, sed meræ meæ exuberantis gratiæ redundantia, qua et Paulum Ecclesiæ persecutorem in actu persecutionis in vas electionis mihi adoptavi, volui manifestari voti vestri devia, ut professores Ordinis S. Francisci non quotidianis cul-

pis seu etiam eorumdem recidivis obstinati ab Ecclesia, sicut de novo Templariis accidit, exterminentur; sed magis meritis servi mei B. Francisci apud me impetrare dum viveret promeruit, usque in finem hujus sæculi saltem in paucis fratribus votum suum, sine quo non est salus, observantibus, Ordo B. Francisci conservetur; et ab Ecclesia toleretur : quia sicut ex paucis non multorum annorum curricula numerum fratrum dilatavi, tunc fratribus de virtute in virtutem proficientibus, sic ex nunc volens dare virtutem populo meo in paucis ex eodem Ordine adoptato, ut ego Deus deorum in Sion, id est, in cordibus fratrum pacis visione tranquillatis doctrina et exemplo videar ad instar perfectionis, qua a servo meo S. Francisco Ordo vester fuit institutus, ut in hoc per dictam sapientiam versatæ calliditatis fratrum, nunc ut filii hujus sæculi sapientium, restantem deperdita collegio pauperum paucorum in spiritu humilitatis committentium se ex toto, ut a principio institutionis Ordinis providentiæ meæ liberalitati, quærendo primum regnum Dei, non innitentes humanæ provisionis ut filii degeneres refugio, quia dabo virtutem non solum spiritualem, sed etiam corporalem populo meo, eum in pace benedicendo, cujus benedictionis si vultis fieri participes, devia voti vestri absque ulla mora quilibet vestrum abdicet, non parendo vestris pro nunc prælatis (in margine habetur : Nota, novum modum abdicandi devia voti dicit esse, ut non pareatur prælatis Ordinis) multitudini malignantium consentientibus, et subditos in malitia ex certa scientia (quantum in eis est) obstinantibus. Alioquin evaginabo gladium meum, videlicet justæ ultionis, et interficiet vos manus mea subtractione gratiæ justificantis, subsequente sententia infallibili damnationis in morte æterna vos perpetuantis : quia non est prudentia, non est sapientia, non est consilium contra me, qui sum et non est alius, volens ut Christi mei vicarius in terris reformationi Ordinis B. Francisci secundum seriem inspirationis præsentis absque mora invigilet (in margine adjecta hæc observatio : Nota quod Spiritus mandat pape, quod ipse secundum seriem præsentis inspirationis procedat absque mora) sagaciter animadvertendo, quod ad hoc infirma mundi elegerim, ut fortia quæque confundam, volens opus reformationis jam dictæ nulli adscribi creaturæ, sed meæ tantum potentæ et providentiæ : unde nec ipsum volui multitudine sapientium, ut quidam ex eodem Ordine pluries attentarunt, consummare; sed per pauperum spiritum, destitutum viribus corporalibus, nulli industriæ ac providentiæ creatæ in hoc facto annitentem, sed omni irrequisito refugio auxilii creati, antequam parceret in executione operis præsentis se totaliter in omnibus meæ submitit providentiæ, spem non habens in alio : cujus inspirationis efficacia fructum volui elicere subscriptum, ut potentia mei Dei, scilicet Patris, secun-

dum formam et modum, quem per bajulum hujus lucis, videlicet fratrem Franciscum per me ad hoc electum ex utero matris, Christi mei vicario reserabo, fratres, qui se dicunt pro nunc Minores, a devoti voti sui revocentur, et a latebris conculcationis veritatis, quibus tunica Christi mei inconsutilis notorie est lacerata, ad gremium Ecclesie meae sanctae in obedientia ex regula sibi praescripta refugere absque mora compellantur : et ut sapientia mei scilicet filii Dei, pharisaei in tota Ecclesia in eisdem latebris impugnationis veritatis se jam occultantes, hac luce veritatis inspiratae penitentiae fructu facto condigno ab errore tam pestifero, videlicet hypocrisis, resilire alliciantur, et ut bonitate mei Dei Spiritus sancti Christi-fidei a fermento Pharisaeorum, quod est hypocrisis, sagacius attendant se preservare, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, pacis inquam custodientis corda et intelligentias Christi-fidelium in Christo meo Jesu, id est, in veritate, quam Ecclesia mea sancta in certis articulis Christianae veritatis firmiter credit et simpliciter profitetur : qua veritate, quia nuda sunt omnia oculis meae divinae majestatis, per eam nihil relinquatur occultum fermento falsitatis corruptum, ut in inspirato praescripto, quod non reveletur ; nec operum, quod non sciatur. Item alia littera sic incipit :

« Reverendi domini civitatum, qui estis hic congregati una cum dominis civibus Spirensis civitatis, ne vobis ac vestris concivibus videatur factum meum ex phantasia propria attentatum » ; Et infra : « Sponte me offero ad omnem poenam, quae secundum tenorem regulae et statutorum Ordinis regulae, ut instituta fuit, consonorum potest et debet infligi : et quod magis, si tamen auderem contra regulam, obligarem me ad subeundam mortem, quam ipsi fratres possent excogitare turpiorem. In quo adverteatis, quod nulli innotit nisi veritati, quam docet et tenet sancta Ecclesia, et veritati status instituti a B. Francisco, etc. » Subdunt publica documenta, priores litteras foribus principis Ecclesiae Spirensis affixas ; posteriores vero in publicis catibus oratorum, qui ex variis urbibus Spirae convenerant, perlectas fuisse. Pseudominoritarum hujus audacia adeo

projecta fuit ut postea e sacro suggestu declamaret, omnes qui Minoritis eleemosynam erogarent, lethali noxa se obstringere. Quem furem Joannes papa ad tuendum Franciscanum Ordinem compressit, ut inferius visuri sumus : adeoque Minoritas Apostolico studio est prosecutus, ut vere dixerit adversus susurrone¹ : « Ex quo cepit ipsorum Ordo, nullus efficacius quam nos pro statu eorum laboravit ». Atque ex his refelluntur facile recentiorum aliquorum mendacia, qui Joannem quasi de Minoritis male meritum ob successis enascentes hypocritarum errores in obvidiam vocaverunt : neque animadvertentur quam turpe sit Christi vicario calumnias impingere ad ineptasapologias in haeticorum et apostatarum gratiam conscribendas.

20. *Joannis e Polliaco error damnatus super exhomologesi apud religiosos sacerdotes facta, pluribus allatis ad rem documentis.* — Repressus a Romana Ecclesia eodem tempore novus error, quem Joannes e Polliaco (1) Parisiensis doctor Ecclesiasticae disciplinae sciendae specie, re autem vera religiosorum Ordinum ac pietatis odio ventilabat : docebat enim² in scholis, spargebatque in populum exhomologeses apud religiosos sacerdotes factas non rite expiare conscientias, nisi eadem crimina a fidelibus suis parochis iterum aperirentur ; atque ad confirmandam sententiam in pravum sensum statutum Lateranensis Concilii, *Omnis utriusque sexus*, detorquebat. Adducta est ea controversia ad Sedis Apostolicae tribunal, judiciaria dirimenda sententia ; atque diutius a theologis, collatis hinc inde argumentis contrariis, agitata : de qua insignem tum editum commentarium³ e Vaticanis monumentis in lucem produximus.

« Utrum confessi legitime privilegiatis teneantur eadem peccata proprio curato confiteri. Et fuit quidam magister, qui determinavit, quod in casibus, in quibus parochianus de jure communi est exemptus a parochiali curato, non debet eadem peccata confiteri, scilicet si habeat inimici-

¹ Tom. vi. Ep. seer. p. 3. pag. 201. — ² Henr. Bictuel. Ms. Vat. sign. num. 4019. pag. 261. — ³ Ms. Vat. bibl. sign. num. 4019. pag. 265.

(1) Joannis e Polliaco dogma ad confessiones laicorum apud Regulares viros quod a *novum errorem* male appellat annalista, cum ante annos circiter septuaginta Guillelmus de S. Amore idem docuerit in tractatu de periculis novissimorum temporum ; et quamquam validos adversarios vir ille nactus fuit, quin et Romani Pontificis Alexandri IV. censura librum ejus et dogmata omnia conficeret, inter que non infimum locum tenebant errores de Confessionibus laicorum apud regulares sacerdotes ; adhuc tamen opinio illa benignus aucta fuit patronos. Cum enim totus liber Guillelmi damnatus fuerit, singuli in eo asserta dogmata peccatiorem censuram nondum obtinuerant. Hinc plures e Gallia praesentes adhuc exigenda a fidelibus dixerunt, ut semel saltem singulis annis laici delicta sua pro confessionibus parochis exponerent. Id enim sancti Concilium Colonense anni MCLXXX, cap. 7, Rothomagensis anni MCLXXXIX, cap. 7, Constantiensis anni MCCC, cap. 33. Quin et Martini IV. litteris ad supremos praesules Urbis Praedicatorum datus apud Urbem Veterem IV. idus Januarii Pontificatus sui anno 1°, id est, anno MCLXXXII, recitatus que apud Martenium Anecd. tom. 1. col. 1172, facultatem illis concessit ut idoneis fratribus manus audiendi libellum confessiones demandarent ; ita tamen ut qui se apud fratres illos expressisset, tenerentur « adhuc semel in anno, proi generaliter Concilium statuit, parochialis presbyteris confiteri ». Idem etiam statuisse Bonifacium VIII anno MCCCIV in Nota ad eundem annum num. 21, contra annalistas ex Nardo demonstravi. Verum Benedictus XI an. MCCCIV nova Constitutione contrarium statuit, ad hoc imposito onere penitentes fideles relevans, qua de re lege Annales ad aa. MCCCIV, num. 21. Post hanc Benedicti Constitutionem vix invenies Concilium aliquod in quo praecipuum de confessione annua proprio sacerdoti prestanda ita inveniatur, ut irrita definiantur confessiones apud religiosos viros praestatae. Merito igitur Joannes de Polliaco, qui id affirmare ausus fuit post Benedictum, erroris et falsi dogmatis arguitur.

tias capitales, vel si timet revelationem confessionis, vel si sacerdos parochialis sit ignarus: in his casibus potest dominus papa concedere auctoritatem religiosi audiendi confessiones et absolutionem, nec tunc absolutus tenetur eadem peccata confiteri proprio curato, licet debuerit ab eo petere licentiam, quia petita, sive obtenta fuerit sive non, potest confiteri superiori vel privilegiato et non alii sacerdoti: et in incerto potest esse expediens privilegiare, si aliquis haberet devotionem pluris confitendi alicui privilegiato eadem peccata, petita tamen licentia a curato. Extra vero illos casus non potest papa privilegiare quemquam, nec privilegiavit, nec privilegiare expedit.

21. « Et quod non possit, arguit sic: quia parochialis non commisit jus suum privilegiato, nec papa privilegiat nisi salvo jure alieno, sicut principis privilegium intelligi debet. Ergo confessus privilegiato tenetur et suo parochiali confiteri. Antecedens declaratur in civilibus, nam si princeps dat alicui privilegium edificandi in aliquo loco publico, intelligitur salvo jure alieno ff. *Ne quis edificet in loco publico* l. prima *Si qua cum principe*; similiter in ecclésiasticis xxv q. iii. Dicit Gregorius si defenderis: In singulis Ecclesiis sua jura servamus.

« Secundo arguitur sic: Quod est de jure divino, a nullo papa, vel ab alio immutari potest. Sed subjectio populi ad sacerdotem parochialem est hujusmodi, quia a Christo instituta. Ergo papa hanc immutare non potest, quod fieret, si posset sic privilegiare, quod confessi privilegiati non tenerentur iterum eadem, etc. nam per tale privilegium subtraheretur subjecto ad curatum. Minor patet, quia sicut Christus misit XII Apostolos, ita misit LXXII discipulos immediate, ut dicitur Luc. x, ubi dicit glossa, quod sicut in duodecim Apostolis est forma episcoporum, ita in septuaginta duobus discipulis est forma presbyterorum: et ita Christus immediate constituit in eis superioritatem ad populum, quare et sic constituit immediate subjectionem populi ad ipsos. Et hoc confirmatur per Bernardum II lib. ad Eugenium papam: Erras, inquit, si ut summam ita et solam a Domino institutam tuam existimas potestatem. Si hoc sentis, dissentis ab eo, qui dicit: Omnis potestas a Deo est. Et infra: Omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta est; non dicit potestati quasi in uno, sed potestatibus quasi in pluribus. Non tua ergo sola potestas a Deo est, sed et mediocres et inferiores; et quomodo quos Deus conjunxit non sunt separandi; sic quos Deus subiecit, non sunt privilegiandi.

« Tertio arguitur sic: Qui de jure divino nullam habet ampliorem potestatem, quam ceteri episcopi, non potest subtrahere jurisdictionem episcoporum de jure divino: sed solum de jure positivo, vel de consuetudine introducta, cui potest derogari per positivum statutum, vel desuetudinem contrariam. Sed dominus papa non habet

de jure divino a Christo potestatem ampliorem quam ceteri episcopi. Ergo non potest subtrahere a jure ipsorum, vel ab eis alios eximere nisi de consuetudine, vel de positivo jure, cui potest et expedit derogare per consuetudinem contrariam vel statutum, ut sic Ecclesiæ redeant ad suam pristinam libertatem. Major probatur XXI di. c. In novo, ubi dicitur, quod omnes Apostoli potestatem et honorem pari consortio acceperunt, ipsumque beatum Petrum principem suum esse voluerunt: ex quo sequitur papatum et principatum Petri, et per consequens Romani Pontificis, non esse a Christo, sed ex humano statuto.

« Quarto arguitur sic: Papa non potest subvertere totum ordinem Ecclesiasticum, quia ad Corinth. ix dicitur: Non est data potestas ad destructionem et subversionem, sed ad ædificationem. Sed quamvis aliquo modo, non tamen totaliter per abbatem privilegiatum tollitur ordo Ecclesiasticus, quia adhuc nulli remanent episcopis subiecti, in quibus ordo Ecclesiasticus servatur; tamen per privilegium predictum de confessionibus totus ordo Ecclesiasticus et status subtrahitur, quia nullus tenetur confiteri episcopo vel curato, et quia quilibet potest confiteri privilegiato, et tunc non tenebitur confiteri episcopo. Ergo papa hoc facere non potest, sicut non potest facere, quod in Ecclesia non sint episcopi; unde Bernardus ad Eugenium: Non te tollat memoria (loquor) omnium Ecclesiarum, que versari se clamant et demembrari. Subtrahuntur enim abbates episcopis, episcopi archiepiscopis, archiepiscopi patriarchis: sic faciendo probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed iustitiæ non. Ex quo arguitur, quod papa, si hoc faciat, hoc facit de facto, de jure tamen non potest.

« Quinto dicunt hoc asserentes, quod dominus Benedictus papa, concedens hoc privilegium, attendens quod de jure divino tenentur parochiani suis confiteri parochialibus sacerdotibus, aliter non concessit dictum privilegium, nisi ut confessi privilegiati teneantur eadem peccata confiteri propriis sacerdotibus: nam ipse dicit in Constitutione prima, quod vult, quod legitime confessi dictis privilegiatis teneantur eadem peccata confiteri suis parochialibus sacerdotibus. Constat autem quod non confitetur legitime qui non intendit debita sua solvere illis, quibus debet. Cum ergo quilibet teneatur de jure divino suo parochiali confiteri omnia peccata sua, nisi hoc cum confitetur privilegiatis, non est hujusmodi confessus, etc. ut prius, scilicet quod non obstante dicta Constitutione talis teneatur eadem peccata confiteri, etc.

« Sexto in eadem Constitutione præcepit dominus papa Benedictus fratribus, ut moneant sibi confitentes, quod eadem confiteantur suis parochialibus: constat autem quod non præcepisset, nisi quia de jure naturali et divino tenentur parochialibus confiteri; aliter enim dixisset, quod

vel primario vel vicario episcopi. Ergo. etc.

« Dicunt ulterius, quod talis Constitutio non est utilis nec expediens. Primo quia confundit totum ordinem Ecclesiasticum xi. q. *Peruenit*; Si sua unicuique jurisdictione episcopo non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per eos per quos Ecclesiasticus ordo illæsus custodiri debuit, confundatur? Et Ostien. Extra. de pon. et re. *Omnis utriusque*. dicit quod licentiam nulli alii quam sacerdoti parochiali debent petere licentiam et obtinere, aliter esset confundere Ecclesiasticum ordinem et Ecclesiasticam disciplinam. Secundo non est utilis talis Constitutio, quia per hanc subtrahitur debita reverentia a prælatis, quæ debetur a subditis, et quæ maxime servatur in confessione; quam etiam reverentiam Dominus voluit exhiberi, cum dicit: *Ite, ostendite vos sacerdotibus*; super quo verbo dicit glo. quod Dominus noster Jesus Christus servavit semper honorem sacerdotibus. Tertio non est utilis nec expediens, quia per hoc datur populo occasio evagandi et libere peccandi, quod reprobatur Bernardus, in lib. ad Eugenium. Quarto quod sit in præjudicium sacerdotum, fieri non debet xxxv. q. 2. Absit hoc a me, ut statuta fratrum meorum dissolvam, etc.

« Dicunt etiam isti, quod si est aliquid boni vel aliqua utilitas inde proveniens, quod potest etiam sine tali privilegio et exemptione provenire, quia ubi curatus esset ignarus, sicut in pluribus contingit, vel ubi aliquid esset expediens, quod alteri confiteretur; tamen debet subditus petere licentiam a curato suo, qui eo tempore concederet, et sic servaretur debita reverentia ad curatum: et si forte curatus nollet dare, deberet subditus frangere eorum, et confiteri curato, et esset sibi ad meritum, quia aliter non esset vere contritus, ut docet dominus Bonaventura in quarto sententiarum.

22. « Ad intentum proposita quæstionis et eorum quæ dicta sunt, septem sunt facienda. Primo videndum est, si dominus papa habet superioritatem respectu episcoporum et aliorum prælatorum. Secundo qualem potestatem habeat, utrum scilicet mediatam vel immediatam. Tertio qualem potestatem habent episcopi respectu interiorum rectorum. Quarto quantum potestatem habeant curati parochiales respectu privilegiatorum per primam decretalem, *Omnis*. Quinto quod papa potest talem Constitutionem facere, quod *confessi fratribus*, etc. Sexto ostendetur quod hoc expediens fuerit et necessarium. Septimo responditur ad oppositas rationes.

« Circa primum; sciendum est, quod potestas sacerdotis sive Ecclesiastica est spiritualis potestas collata ministris ad ministrandum sacramenta, per quæ homo provehitur in vitam æternam. Hæc autem potestas in duobus consistit, scilicet in sanctificatione materie, et vocatur potestas ordinis in comparatione ad corpus Christi verum; et in præparatione populi ad debitam susceptionem

dicti sacramenti, præcipue per sacramentum Pœnitentiæ, et vocatur potestas clavium; quæ potestas ligandi atque solvendi in foro conscientie est, et est eadem potestas cum prima secundum essentialiam, differens secundum diversos actus: nam sicut unica virtute agentis perfecti inducitur forma et fit præparatio materie ad susceptionem forme, sic eadem potestas datur ministris Ecclesiæ ad corpus Christi consecrandum et conficiendum, et ad præparandum populum ad ejus debitam susceptionem. Hæc autem potestas clavium prædicta licet in radice sit eadem cum potestate ordinis, et conferatur una cum alia in susceptione ordinis seu sacerdotii; tamen non transit cum effectu nisi in debitam materiam, quæ est peccator subditus, sicut nec potestas ordinis transit cum effectu, nisi adsit panis triticus; prædicta autem subjectio datur per jurisdictionem, cum alicui datur jurisdictione et præsentia super aliquos. Et ideo inter ministros Ecclesiæ duplex invenitur ordo potestatis, unus est secundum potestatem ordinis in habitudine ad corpus Christi verum, et secundum hoc super episcopalem potestatem non est aliquis gradus altior in Ecclesia: nam sacerdos simplex, quamvis attingat ad conficiendum et consecrandum corpus Christi, est tamen quasi puer respectu episcopi, quia non potest facere alium sacerdotem, qui hoc idem facere possit; et ideo similis est puero, qui non potest generare. Sed episcopus non solum attingit ad corpus Christi verum, sed etiam facit alium sacerdotem, qui respectu corporis Christi habet similem potestatem: et ideo dicitur sacerdos magnus, quia habet potestatem ordinis perfectam et completam, super quam nullus est gradus altior in Ecclesia in habitudine ad corpus Christi.

« Alius autem est ordo jurisdictionis acceptæ in habitudine ad corpus Christi mysticum, secundum quam papa habet super episcopum gradum dignitatis altiorem: nam cum sit multiplex communitas hominum, scilicet vici, in quo communicant quasi homines unius ministerii vel officii, et communitas civitatis, in qua communicant homines diversarum linguarum sub uno politico principatu, et communitas mundi, in qua tota gens continetur, parochialis sacerdos habet jurisdictionem in vico, episcopus in civitate et attinentiis, archiepiscopus in provincia, et patriarcha in regno, et papa habet universalem in toto mundo.

23. « Circa secundum; sciendum, quod quidam dicunt, quod Petrus vel Pontifex jure papatus non habet immediatam jurisdictionem ubique, quia non habet extra suam diocesim nisi sicut archiepiscopus supra suos suffraganeos episcopos; nam ipse quidem magnus patriarcha seu archiepiscopus habens solum potestatem ubique in casu appellationis ad ipsum, et hoc propter negligentiam vel defectum inferiorum prælatorum: nam si immediatam et ordinariam haberet ubique, es-

sent plures sponsi ejusdem Ecclesie, scilicet papa et episcopus, contra illud quod habetur VII. q. 1. *Scilicet alterius uxor*. Sed hoc est falsum, nam archiepiscopus non est de jure divino, sed positivo introductus; et ideo archiepiscopus super episcopos non habet superioritatem nisi in iis, in quibus jus positivum eos sibi subjecit. Sed principatus Petri est de jure divino a Christo, scilicet quia totam Ecclesiam suam, nihil refinendo, commisit Petro per illud Joannis ultimo: *Pasce oves meas*, ut infra magis patebit auctoritatibus sanctorum multorum. Ipse ergo ubique potest, nec jurisdictionem habet ab aliis, sed omnes ab ipso, qui aliorum quemlibet in partem sollicitudinis vocat: nec si ordinarius est, erunt plures sponsi unius Ecclesie; est enim unicus sponsus, scilicet Christus, de quo Joannis III: *Qui habet sponsam, sponsus est*; ceteri vero non sunt sponsi nisi ministerialiter, generando filios Ecclesie non sibi, sed Christo, qui verus est sponsus: et ideo Christus, papa, episcopus et curatus non sunt quadrorum sponsi, sed unicus quia tres alii unico ministrant, cum Ecclesie filios generat, licet unus mediante alio. Sequeretur autem inconveniens, si duo prefficerentur ex aequo uni Ecclesie, quod canones prohibent.

24. « Circa tertium; sciendum, quod non sic se habet curatus parochialis ad episcopum in potentia, sicut se habet episcopus ad papam, quia majus jus habet episcopus in sua diocesi sub papa, quam habeat curatus sub episcopo in sua cura: nam ipse parochialis sacerdos non est ordinarius in sua parochia sicut episcopus, cum non fiat per electionem sicut episcopus, sed per provisionem episcopi; sicut dicitur de archidiaconis, quod non sunt ordinarii nisi ubi de consuetudine sunt per electionem, propter quod etiam adjuutores sunt episcopi, et non prelati; unde in eorum ordinatione dicunt episcopi: Quanto fragiliores sumus, tanto magis hujus adjutorio indigemus; unde et Apostolus ad Cor. XIII dicit: Alii sunt gubernantes, alii opitulantes. Per opitulantes secundum glossam intelligit eos qui majoribus opem ferunt, cujusmodi sunt archidiaconi et curati: propter quod etiam quidam doctores scribunt, eos se habere ad episcopos in parochia sicut se habent ballivi ad dominos castri vel ville: sicut ballivi nihil possunt nisi quantum eis a dominis committitur, sic nec curati in parochiis nisi quantum eis ab episcopis committitur: propter quod XII. q. 1. dicitur cunctis fidelibus: Omnibus presbyteris, diaconibus et reliquis clericis attendendum, ut nihil absque episcopi sui licentia agant, non utique missas absque ejus jussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, etc. Ex quibus patet, quod major in potestatem habet episcopus et papa similiter in ipso, quam ipsemet sacerdos parochialis, quia episcopus committendo ei curam non se excomat, sed ad huc habet de parochia curam principalem et potestatem in eadem sicut

ante; sicut ignis, dans ligno potestatem calefaciendi, faciendo lignum calidum, aliuque retinet potestatem alia ligna calefaciendi. Ex his etiam patet, quod eadem subjectione, qua subicitur populus parochiali sacerdoti, quod eadem subicitur et episcopis: et ubi papa vel episcopus absolvit, deobligatur parochianus a parochiali sacerdote, quantum a licentiam confessionis faciende vel absolutionis petende.

25. « Circa quantum, scilicet quod debetur sacerdotibus parochialibus virtute illius Constitutionis, *Omnis utriusque sexus*; sciendum, quod intentio illius Decretalis est in duobus, unum est declarare jus quoddam: nam olim pullulavit error circa potestatem clavium, credentibus quibusdam, quod quilibet peccator a quolibet sacerdote absolvi posset absque determinatione jurisdictionis alterius; nam potestatem ligandi atque solvendi cum effectu dicebant recipi in ordinis susceptione: quem errorem excludit dicta Decretalis, decernens quod quilibet Christianus tenetur confiteri peccata sua omnia sacerdoti; non cuilibet, sed proprio, id est, jurisdictionem et potestatem habenti, et non alieno, si jurisdictionem non habet. Aliud est autem, quod dicta Decretalis intendit determinare, scilicet tempus confessionis faciende, quia semel in anno. Quid ergo juris datur sacerdotibus parochialibus per primam Decretalem respectu privilegiatorum, vel episcoporum? Cerle videtur quod nihil; nam non dicit Decretalis, quod semel in anno quilibet confiteatur suo parochiali sacerdoti, sed dicit proprio sacerdoti; proprius enim sacerdos non sumitur hic prout proprium distinguitur contra commune, quia sic solus parochialis sacerdos est proprius, et non episcopus vel papa, et per consequens confessus papæ vel episcopo non esset deobligatus a licentia confessionis faciende proprio sacerdoti: sed proprium ibi accipitur prout distinguitur contra alienum, ut dicatur sacerdos alienus, qui nullam habet jurisdictionem super istam gentem, ut curatus unius parochie est alienus respectu parochianorum alterius parochie; et dicitur proprius sacerdos quicumque habet potestatem absolvendi ordinariam seu delegatam, ut papa vel episcopus, curatus et quilibet privilegiatus, vel ab ordinario substitutus: et quod sic accipitur in Decretali proprius sacerdos contra alienum, patet ad evidentiam, quia subjungitur in eadem: Quod si alieno privetur Ecclesiastica sepultura. Cum sit ergo æque proprius sacerdos privilegiatus sicut parochialis, nihil per Decretalem primam datur parochiali respectu privilegiati plusquam æquo; sed confessus et absolutus a privilegiato, vel Christo, vel papæ est deobligatus a licentia supra dicta. Elsi Decretalis de solo parochiali sacerdote intelligeretur quod non est dicendum posset dici, quod confessus privilegiato teneretur confiteri parochiali suo non eadem peccata sed alia si qua habet; vel si nulla habet, debet se ostendere

parochiali, et dicere se nihil habere confitendum, quia alias est confessus.

26. « Circa quintum, scilicet si papa talem Constitutionem facere potuerit, quod populus confiteretur sic, scilicet privilegiatis, nec teneretur eadem peccata confiteri suo parochiali sacerdoti vel etiam episcopo; sciendum, quod indubitanter potuit, quia ea quæ sunt jurisdictionis et non ordinis, possunt committi saltem habentibus ordinem, et modo quo aliquis habet hoc potest committere: dictum est autem supra quod episcopus et papa habent jurisdictionem ordinariam in diocesi et in parochia, etiam magis principalem quam parochialis sacerdos, et potestate ordinaria possunt in parochia absolvere, nec confessi eis tenentur parochiali eadem confiteri. Ergo hæc iidem possunt quibuslibet ordinem habentibus committere. Et hoc etiam apparet exemplo Apostolorum in primitiva Ecclesia; nam Apostoli presbyteros ordinabant in villis, qui cum plebibus morabantur, et nihilominus aliquos mittebant, qui populum catechizarent. Sic non obstante, quod Apollo esset presbyter Corinthiorum, tamen Paulus ad eos misit Timotheum I Corinth. iv. Consuetudo etiam Romanae Ecclesie habet, quod potest quilibet impetrare litteras a pœnitentiario papæ ad quoslibet sacerdotes, qui eos absolvant; et stultum esset dicere, quod confessi et absoluti a talibus tenerentur suo parochiali eadem peccata confiteri, vel quod confessus Timotheo teneretur eadem confiteri Apollo et etiam apud prædicatorum Bulla domini Alexandri papæ jure declarabat, quod papa potest committere auctoritatem audiendi confessiones et absolvendi fratribus etiam superioribus sacerdotibus, imo prælatis quibuscumque, non solum non requisitis, sed etiam invisitis. Et quod sic privilegiati possint absolvere, patet quia additur, quod non solum contrarium dicere, imo dubitare hæreticum judicamus. Non est autem dubium, quod si papa eo quod potest absolvere in parochia, potestate ordinaria, quod hoc idem potest committere: quod si potestate ordinaria potest in parochia absolvere, ita quod absolutus ab eo non teneatur eadem peccata confiteri suo parochiali vel cuiquam alteri, poterit similiter hoc idem committere fratribus, ita quod absoluti ab eis non tenebuntur eadem peccata alteri confiteri.

27. « Circa sextum, scilicet utrum expediat Constitutionem facere, vel tale privilegium dare; sciendum, quod in indifferentibus, quæ etiam sua natura non sunt de se mala, sed possunt bene fieri, si fiant a principe, non licet judicare in deteriorem partem, scilicet quod male sint facta: nam secundum jura sacrilegium est de iudicio vel de facto principis disputare, nisi ad majorem evidentiam, vel nisi sit manifeste contra Deum. Et ideo ex quo dominus Benedictus talem Constitutionem edidit, quæ non est in evidentia contra Deum, cum habet rationes plurimas etiam ad utramque

partem, sacrilegium videtur dicere, quod non sit expediens vel utilis Ecclesie Dei; sed quod alia sit utilis huic contraria. Sed respondeo et dico, quod credendum est utramque fuisse utilem et esse pro tempore, licet utilitate nobis occulta: forsân enim expediebat tempore Bonifacii, ut per subtractionem Constitutionum a fratribus populus sentiret et cognosceret quid utilitatis ex primis alias habuisset; et forsân nisi Bonifacius banc fecisset, Benedictus istam Constitutionem non dedisset, propter quod utraque utilis esse potest: sed utrum ex natura rei Constitutio prædicta Benedicti sit utilis, scilicet quod fratres possent, etc. et respondeo et dico, quod sic: et si non esset factum, consulendum esset quod fieret propter multorum sacerdotum ignorantiam, quæ causa ruinæ multorum, quia dicit Augustinus lib. de Pœnitentia: Qui vult confiteri peccata sua, ut inveniat gratiam, quærat sacerdotem, qui sciat ligare et solvere, ne cum negligens extiterit, negligatur ab eo qui cum miserit, et ambo in foveam cadant, quam stultus vitare noluit. Secundo propter plebis multitudinem, quæ interdum uni sacerdoti gubernanda committitur, qui si toto tempore vite suæ aliquid non faceret, vere omnium confessiones audire non posset; propter quod Matth. ix. dicitur *Messis quidem multa*, etc. glos. turba multa, *operarii vero pauci*, scilicet sacerdotes, confessionibus intendere sufficientes: et ideo rogandus est dominus messis, scilicet dominus papa, ut mittat operarios. Propter hoc laudatur David, quod cultum Dei ampliavit, sacerdotes constituendo, ut magis posset expediri. Et super Ezechielem dicit Gregorius: Illis qui animarum custodes sunt, et ascendendi gregis onera perceperunt, mutare loca minime permittantur. Et infra: « Tertio propter confitendi difficultatem, nam quidam, ut experimento compertum est, omnino a confessione desisterent, si non possent aliis quam parochialibus sacerdotibus confiteri: patet hoc de concubinis eorum, etc. verecundantur enim confiteri ei, cum quo conversantur. Quandoque etiam quia eos eorum inimicos suspicantur; et si non sint, tamen suspicantur. Timent etiam quandoque de revelatione confessionis: et propter multa alia, quæ scripto non sunt commendanda. Et ideo pie eorum infirmitati papa volens condescendere, ne in desperationem aut perditionem laberentur, de aliis voluit providere confessoribus. Quarto etiam propter alicujus vel aliquorum ad aliquem vel ad aliquos specialem devotionem, cui non est obsequendum, sicut Extra. *de sepulturis cap. Firmitatem* habetur.

28. « Nunc autem ad argumenta superius facta respondendum est. Ad primum, cum dicitur, quod papa non potest, quia est contra jus parochiani et privilegium principis, etc. respondeo quod argumentum tripliciter deficit, quia primo tenentur, et absolute non tenentur parochiani suo parochiali confiteri, sed sub distinctione vel condi-

lione: nam solum tenentur confiteri proprio sacerdoti prout distinguitur contra alienum, ut dictum est; et ille proprius sacerdos indifferenter est omnis sacerdos habens potestatem ordinariam vel delegatam: propter quod tenentur parochiali suo de jure confiteri, sive fuerint alteri confessi potestatem habenti, et e contra. Secundo deficit, quia non potest in præjudicium illius sibi subtrahi quod in ejus favorem non est ei concessum; subiecto vero populi curato sacerdoti vel episcopo non introducitur in favorem presidentis, sed populi: secundo populo non datur ut præsit, sed ut prosit; unde Ezech. xxx: *Ve pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges pascentur a pastoribus?* Ideo non præjudicant sacerdotibus dummodo nititas populi consequatur. Tertio deficit, quia non solum eis non præjudicatur, sed et adjutorium præstat: quod libenter acceptare debent sacerdotes, qui non quaerunt quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christo. Unde Gregorius super illud Numer. xi. ibi, *Emularis pro me*, dicit: Pia mens pastoris, quia non gloriam quaerit, sed Dei auctoris quaerit, ab omnibus vult juvari.

29. « Ad secundum, cum dicitur, quod subiectio populi ad curatum parochialem est de jure divino, cum sacerdotes sint immediate missi a Christo sicut Apostoli; respondendum est, quod deficit multipliciter. Primo quidem, quia non idem ordo rerum in institutione et in progressionem: nam in institutione ordo est, quo una res est sub alia ut sibi digniori; non tamen ab illa, sed ambe ab uno principio, sicut patet in primis individuis rerum superiorum et inferiorum, quæ ab uno processerunt; sed in progressionem est ordo, quod inferior res est ab alia, scilicet superiore quasi ab eo acta et mota: et ideo quamvis in Ecclesiastica Constitutione sacerdotum alias discipuli non sint missi ab Apostolis, qui sunt forma episcoporum, sed ambo a Christo immediate; tamen in progressionem Ecclesia voluit, quod ab episcopis ponerentur, et nihil haberent jurisdictionis nisi eis ab episcopis committeretur tanquam eorum adjutoribus, quia ubique esse et vacare non possunt; etsi non habent presidentiam de jure divino, ut dicebatur. Secundo deficit argumentum quia dato, quod sic essent instituti a Christo, non sequitur, quod essent ordinarii sicut episcopi; nam missi et positi a Christo possunt aliquos mittere et potestatem committere delegatam, etc. possunt ponere vicarios, scilicet papa, episcopus et curatus; nec tamen essent ibi duo ordines a Christo missorum et institutorum: quia cum instituti ab aliis non absolvent auctoritate sua, sed mittentis, non faciunt tertium ordinem absolventium, nec etiam presidentium. Tertio deficit argumentum, quia sicut revera corporis Christi veri non fuerunt a principio nisi duo ordines sacerdotum; tamen revera corporis Christi mystici Ecclesia posset facere tertium ordinem, qui etiam potestate ordinaria absolveret: nec tamen homo eximit

quos Deus conjunxit, tum quia similiter remanet subiectus quomodo antea, tum etiam quia confessus privilegiato tenetur se ei ostendere, tum etiam quia exemptio non intellegitur fieri ab homine, sed a Deo, cujus instinctu Ecclesia regi præsumitur.

30. « Ad tertium de papa qui, ut dicunt, non habet a Christo sive de jure divino ultra alios episcopos, sed solum ex humano statuto, respondeo dicendo quod falsum est. Principatus et papatus Petri et Romani Pontificis in Petro est a Christo; unde Cyrillus Alexandrinus episcopus in tertio libro Thesaurorum: Ut membra uniamur in capite nostro Apostolico throno Romanorum Pontificum, a quo nostrum est querere quid credere, quid tenere debeamus, ipsum venerantes præ omnibus, quoniam ipse est solum reprehendere, corrigere, statuere, disponere, solvere et ligare loco illius, qui ipsum ædificavit, et nulli alii quam Petro quod sum est plenum, et isti ipsi soli dedit: cui omnes jure divino corpus inclinant, et potestates mundi tanquam Domino Jesu Christo obediunt. Chryzostomus etiam super illud Joannis ultimo: *Pasce oves meas*; Loco mei præpositus esto, et caput fratrum tuorum. Et Casariensis super eodem loco: Commissio Petro fit, et nulli aliquomodo commendat; et simile dicunt Gregorius et Gelasius papæ, et dist. xi. in multis canonibus ibi, et Bernardus ad Eugenium lib. ii: Singuli singulos, tibi universos credidit, uni unus, scilicet Christus. Ex quibus patet, quod de jure divino Romanus Pontifex habet superioritatem super omnes: imo communem jurisdictionem habet a Christo, et omnis jurisdictio a Petro ad ceteros est derivata, qui quidem sunt vocati in partem sollicitudinis, licet differant; nam jurisdictionem impertitur quibusdam per simplicem et absolutam commissionem, et isti sunt commissarii vel delegati; quibusdam vero ad electionem populi, committens seu concedens illi, quem populus elegerit, quod in populi favorem est introductum, et isti sunt ordinarii: omnes tamen qualitercumque haberint sive habeant, a Petro accipiunt et ipse a Christo. Quod autem arguant quod de jure divino non habeat per illud cap. *In novo*; dico quod secundum glossam omnes a Christo honorem et potestatem accipiunt pari consortio, id est, communi: et loquitur de potestate ordinis et apostolatus, et non jurisdictionis vel administrationis, in qua quidem fuit Petrus major et si quidem dicit ibi, quod alii cum comprincipem voluerunt; dico quod verum est, non instituendo, sed institutum approbando, etc. Exponit Anacletus papa, xxi dist., c. *Sacrosancta*, ubi dicit: Licet omnes essent Apostoli, Petro tantum a Domino concessum est, ut reliquis omnibus præesset Apostolis, et Cephas, id est, caput et principium teneret Apostolatus.

31. « Ad quartum de subversione totius ordinis Ecclesiastici, respondetur quod per illud idem argumentum posset concludi, quod totus status

Ecclesiasticus subverteretur, quod confessi presbytero ad quod licet impetrare a penitentiariis papa encantur confiteri propriis sacerdotibus sive parochialibus. Quomodo ergo dicunt, quod iterum tenentur, nisi in casibus, in quibus sunt de jure communi exempli a sacerdotibus, vel quantum ad volentes bis confiteri. Dicendum quod per hoc non subvertitur ordo et status Ecclesiasticus, quia adhuc manent subjecti curatis quantum ad aliquos actus: tenentur etiam eis confiteri non eadem peccata, sed alia, si libent; et si non habent, debent se eis ostendere et dicere se esse absolutos ab eo, qui potuit, etc.

« Ad quintum, cum dicitur, quod dominus Benedictus ita non fecit, quia ponit in Constitutione, etc., respondeo quod legitime confitetur privilegiato, qui non intendit eadem iterum confiteri parochiali, quia ei non tenetur ad hoc, ut dictum est; sed solum tenetur confiteri auctoritatem habenti, a qua tenentia absolvit se confitendo privilegiato.

« Ad sextum, quod dicitur, quod nec expedit, nec est utile, etc., respondeo quod licet tollatur ordo secundum partem in ordinatis, qui quodammodo ad aliquid subtrahuntur a curato; tamen manet salvatus ordo quantum ad intentionem ordinantis, quæ est utilitas populi, propter quam dictus ordo est institutus.

« Ad septimum quod dicitur xi, q. 1, *Pervenit si cuiquam*, respondeo loquitur ibi questio ubi sine utilitate quidam trahebant clericos ad publica judicia in seculari foro, contemptis propriis episcopis; quod erat præjudiciale et inutile.

32. « Ad hoc quod dicunt, quod subtrahitur debita reverentia ad prelatos; respondeo et dico, quod hoc est privatum; sed utilitas populi, quæ sequitur est publica, in cujus favorem subjectio introducta est: et ideo ipsi prelati vel curati debent postponere id, quod de sua reverentia subtrahitur, proprie utilitati populi, ut supraddictum est. Et quod dicitur, quod Dominus servare voluit honorem sacerdotibus, dicendo: *Ite, etc.*, dico quod honor est eis exhibendus, et ad hoc est populus a privilegiatis inducendus, et nihilominus absoluti debent se ostendere sacerdotibus, ut dictum est.

« Ad illud de ostendendo, respondeo quod loquitur, ut ipsemet exprimit, ubi in concessione non exprimitur licentia non petita, et ubi non confitetur aliqua semel in anno, nec de se ostendit alii esse confessum.

« Ad illud de vagatione et libertate peccandi, respondeo si hoc est malum; tamen revera plurimum tollitur majus malum, scilicet difficultas confitendi, occasio desperandi, et sequitur facilior expeditio populi; et hoc debet librare papa committens, quia spiritualis homo omnia judicat, dicit Apostolus; nec est simile in casu exemptionis abbatum ab episcopis.

« Ad illud quod ulterius dicitur, quod est præjudicium curatorum, respondeo et dico, quod non est verum, quia eis non debetur absolute, nec

de jure divino, nec de jure positivo, nec est in parochialium favorem introductum, sed populi. Ad id quod melius fieri posset sine exemptione, scilicet petendo licentiam a prelati et curatis, respondeo et dico, quod non fieret ita bene propter causas multas, una est ex parte curatorum, qui libenter eos non vocarent, nec hujusmodi licentiam faciliter concederent, ut temporibus his sæpe probatum et compertum est; unde sic posset verificari illud Exod. ii: *Puelle voluerunt aquare gregem, sed supervenerunt pastores, qui ejecerunt eas*, etc. Alia causa est ex parte summi Pontificis, qui efficacius per gratias et alia potest inducere religiosos et privilegiatos ad utiliter exequendum. Alia causa est ex parte religiosorum, qui sub incerto, quod non essent vocandi a curatis, non ita essent solliciti de studio, sicut sunt, certificati per privilegium, quod audire possunt confessiones quando volunt, et ubi sciunt expedire. Alia causa ex parte populi, cujus devotioni non ita satisfaceret, et quia cum dicitur, quod debent frangere cor summi, et orderet sibi ad meritum, num alias confiteretur fictus; respondeo si confiteretur fictus, id est, non contritus, non ideo non reportaret effectum absolutionis, quia confessioni non præexigitur contritio, sed sufficit attritio, quæ virtute clavium contritio: nec ideo est fictus, id est, non contritus, si non elegit confiteri curato parochiali, cum non liceatur confiteri nisi proprio sacerdoti, id est, potestatem habenti. Et sit finis questionis.

33. Ex his colligitur non levem hunc Joannis Poliaci errorem fuisse, sed gravissimum; atque ideo fortiter oppugnatum a doctoribus theologicæ scientiæ laude florentissimis. Scripsitque inter alios de jurisdictione Ecclesiastica elegantem Commentarium ¹ Herveus supremus Ordinis Prædicatorum magister, egitque non tam religiosorum, quam Ecclesiæ universalis causam adversus temerarium novatorem et ejus sequaces, quos hisce verbis perstringit: « His diebus quidam ignorantestatem Sedis Apostolicæ, vel contemnentestatem eandem, et querentes suam potestatem statuere et indebitè ampliari, nolunt recognoscere suam potestatem esse a Sede Apostolica, nec eam volunt super predictam potestatem Sedis Apostolicæ recognoscere stabilitam, dicentes potestatem curatorum immediate esse a Deo sicut potestatem Sedis Apostolicæ; et potestatem curatorum non esse a papa, sed immediate a Christo ».

Præter Herveum vero insignem edidit Commentarium ² Petrus Paludanus postea patriarcha Jerosolymitanus, de potestate Ecclesiastica, cumque Joannes de Poliacio hierarchiæ Ecclesiasticæ fundamenta concuteret, dum omnium Ecclesiarum pastores æque immediate a Christo potestatem in commissas oves accepisse contemdebant, demonstravit Petrum a Christo jurisdictionem

¹ *De jurisdictione Ecclesiastica*, fol. 166.
² *De potestate Ecclesiastica*, fol. 166.

accepisse in alios Apostolos, nec ipsum Paulum, cum Christi ovis esset, Petri imperio liberum fuisse : quæ a nobis delibanda visa sunt, cum Gallus auctor recentior contrarium de Paulo errorem instaurare sit nisus, quem sanctissimus Pater Innocentius X, discussa prius mature controversia, in cardinalium doctissimorumque virorum cœlibus, quibus ipse infimus ab eodem Pontifice pariter jussus interfui, juste damnavit : cujus sententia decretoria a Gallis ipsis summa veneratione excepta est : hæc vero Petr. Paludanus subjectis verbis docebat :

34. « Prima conclusio est, quod Petrus habuit a Christo potestatem super omnes Apostolos tanquam princeps et prælatus eorum : quod patet sic, quia sicut patrifamilias aliis filiis aliquem unum quasi primogenitum præponit, quem facit hæredem universalem, alios vero hæredes particulares sub primo, sicut Genes. xii Jacob, cui dedit primogenitum, dicit Isaac : *Esto dominus fratrum tuorum*; sic Christus, quando dicit Apostolis : *Omnes vos fratres estis*, (Matth. xxiii. unum de Apostolis, scilicet Petrum, quasi primogenitum aliis præponere voluit; unde dicit Cyrillus super illud Lucæ xxi : *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*; omissis cæteris, venit ad Petrum cæteris prælatum. Item Augustinus de verbis Domini, tractans illud Matth. ix, quia *Petrus ambulabat super aquas*; Primo Apostolo, id est Petro, in ordine Apostolorum firmo et præcepto, in quo figurabatur Ecclesia. Item Cyrillus super illud : *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*: Quasi dicat : postquam me negare ploraveris, et sic penitueris, corrobora cæteros fratres tuos, cum te principem Apostolorum deputaverim, hoc enim decet, qui mecum robor es et petra Ecclesiæ; ubi sequitur : Hoc autem intellendum est non solum de Apostolis, qui tunc erant ut roborarentur a Petro, sed de omnibus, qui usque ad finem mundi futuri sunt fidelibus. Item super illud Jo. xxi : *Pascite agnos meos*, etc., dicit Chrysostomus : Eximius enim Apostolorum erat Petrus, et os discipulorum et vertex collegii, unde et negatione deleta committit ei prælationem fratrum, et negationem quidem ei non exprobat, sed dicit : Si diligis me præside fratribus. Item Petrus præ cæteris accepit claves; unde super illud Matth. xvi : *Tibi dabo claves regni cælorum*, dicit Rabanus : Quia enim (per) Regem cælorum major præ cæteris collatis clavibus regni cælestis dotatus est.

« Contra conclusionem primo quod omnes fuerunt pares, unde xxi di. in novo dicitur : Cæteri Apostoli cum eodem, scilicet Petro, pari consortio honorem et potestatem acceperunt. Solutio hujus est de potestate Ordinis sacerdotalis primo, et episcopalis tandem, quæ non recipit magis nec minus : sed non est verum de potestate jurisdictionis.

« Secundo quod saltem Petrus et Paulus fuerunt æquales, Ambrosius enim quæst. alleg. B.

Petrus et Paulus eminent inter Apostolos universos, et peculiari quadam prerogativa præcellunt : verum inter eos quis cui præponatur incertum est, puto enim illos æquales meritis esse, qui æquales sunt et passione, etc. Sed de hoc respondetur per hoc, quod dicit meritis quidem, sed prælatione impares : sed sicut etiam dicit Gregorius in fine primi dialogi, meritis specialiter martyrii pares. Unde x quæst. Paulus dicit. Hieronymus : Paulus Petrum reprehendit, quod non auderet nisi se non impari secrete; ubi subjungit Gratianus : Hoc non de officio Ecclesiasticæ dignitatis, sed de puritate vitæ et sanctitate conversationis intelligitur : solus enim Petrus inter Apostolos primatum gerebat; unde Aug. eadem quæst. Puto quod sine ulla sua contumelia Cyprianus episcopus Petro Apostolo comparatur, quidni? obtinet martyrii coronam : cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam; quis enim nesciat rationem, Apostolatus principatum cuiuslibet episcopatus præferendum? Sed et si distat cathedrarum gratia, una tamen est martyrii gloria.

« Sed contra hoc est stylus curiæ Romanæ in indulgentiis, in quibus ostenditur illorum paritas per hæc et similia verba : De beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi centum dies de penitentiis relaxamus. Sed dicendum, quod solus Petrus fuit superior, et omnes alii sibi subditi, etiam Paulus; sed ideo in gestis specialibus Paulus Petro conjungitur, quia Urbem suo martyrio consecraverunt, et in passione socii fuerunt (xxii di. *Sacrosancta*).

« Tertio videtur de Jacobo quod fuerit major Petro, quia ille qui judicat inter omnes videtur major et prælatus. Sed Jacobus tulit sententiam in questione legalium, (Actor. iii.) Petro et Paulo allegantibus, dicens : Ego judico non inquietari eos, qui ex gentibus convertuntur. Solutio. Jacobus judicavit non tanquam judex omnium, sed tanquam judex ejus loci specialis : non quia Petrus non potuisset judicare si voluisset, sed quia voluit illi deferre in loco suo; sicut papa, quando est in civitate alia, non auferit propter hoc officium nec curiam episcopo illius civitatis, sed de his, quæ ibi emergunt, ei judicium dimittit.

35. « Secunda conclusio principalis est quod Petrus a Christo habuit prælationem super totam Ecclesiam universalem, quia in uno corpore non debent esse plura capita, sed unum tantum, alias esset monstrum, et illis dissidentibus, membra non possent bene regi; unde uno corpori suo mystico Christus Petrum sicut caput unum præfecit. Propter quod super illud : Tibi dabo claves regni cælorum, dicit glossa : Specialiter eam Petro concessit, ut ad unitatem nos invitaret : ideo enim eum principem Apostolorum constituit, ut Ecclesia unum principalem Christi haberet vicarium, ad quem diversa membra Ecclesiæ recurrerent, si forte inter se dissentirent; quod si diversa capita essent in Ecclesia, unitalis vincula rumpentur,

Item super illud Luca: *Ait Petrus ad Jesum, etc. Faciamus hic tria tabernacula*; Damascenus: Non te Dominus tabernaculorum, sed universalis Ecclesie constructorem constituit. Hæc verba tua, tui discipuli, oves tue mandaverunt effectui, Christo tabernaculum constituentes, necnon et servis ejus. Item Leo papa xxiv q. i. Cum beatissimus Apostolus a Domino accepit principatum. Item Chrysostomus super Actus Apostolorum: Petrus a Filio super omnem, qui filii est, potestatem accepit: non ut Moyses in gente una, sed in universo orbe. Item Cyrillus Alexandrinus in libro *Thesaurorum* dicit sic: Cui, scilicet Petro, omnes jure divino caput inclinant, et primates mundi tanquam Jesu Domino obediunt. Item super illud Lucae xxi: *Tu autem conversus confirma fratres tuos*, dicit Theophilus. Petrus obtinuit, ut esset antistes mundi». Ex his refelluntur temporis hujus sectarii, qui tanquam impostorum more fingentes se missos a Christo, summos gregum, quos in errorum devia præcipientes agunt, pastores mentiuntur et hierarchiam Ecclesie evertere moluntur. Sed his dimissis ad Paludanum revertamur, qui omnem in Ecclesia auctoritatem a summo hierarcha manare ita argumentatur.

36. «Tertia conclusio principalis, quod omnis potestas jurisdictionis Ecclesiasticæ et prælatio in Ecclesia procedit et derivatur et originatur a papa vel a sede papali, id est, ab Ecclesia Rom. probatur tripliciter.

«Primo ex præcedentibus cum auctoritatibus sic: Sicut se habuit Petrus, postquam fuit papa, ad Apostolos et ad discipulos et primitivam Ecclesiam, sic se habet papa ad omnes prælatos Ecclesie et ad omnes alias Ecclesias. Sed Petrus sic se habuit ad illos, quod a Petro habuerunt omnem potestatem jurisdictionis, non a Christo immediate. Ergo papa sic se habet ad istos, quod ab ipso habent omnem potestatem jurisdictionis. Major patet quia papa Romanus in omni præ eminentia, plenitudine et dignitate jurisdictionis succedit plene et perfecte Petro, ut probatum est in probatione majoris præcedentis rationis: et iterum probatur tripliciter auctoritatibus Græcorum: primæ Synodi Nicænæ, quæ magnæ auctoritatis semper fuit apud eos et totam Ecclesiam Dei, in qua inter cætera legitur sic: Ecclesia Romana semper primatum habuit semperque habere debet. Quod autem semper habuit, intelligendum est ex quo Ecclesia fuit, et ex quo primus in ea Petrus sedit et in ipsa finaliter resedit. Secundo patet istud per auctoritatem alterius Concilii apud eos, ubi dicitur sic: Revereamur secundum Scripturas et canonum sanctificationem, sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum esse et maximum omnium episcoporum. Dicit autem antiquæ Romæ ad differentiam Constantinopolis, quam Constantinus illic sedem suam transferens et privilegii Urbis Romæ extollens, novam Romam voluit appellari. Tertio patet istud auctoritate Concilii

Chalcedonensis, ubi inter cætera habetur, quod tota Synodus acclamavit Leoni pape: Leo sanctissimus, Apostolicus et œcumenicus, id est, universalis, patriarcha per multos annos vivat. Quod autem episcopi successerint loco Apostolorum, et curati, et omnes inferiores prælati loco discipulorum probatur di. xxi. *In novo lxxviii*. Quorum.

«Secundo probatur sic: Omnis jurisdictio et prælatio sive potestas cujuslibet personæ Ecclesiasticæ procedit et derivatur originaliter et principaliter ab institutore et fundatore Ecclesie, cui præsidet: insuper principium et origo totius dignitatis seu potestatis vel etiam prælationis, qua fungitur et in qua residet. Sed omnes alie Ecclesie et dignitates earum sunt instituta ab Eccl. Romana, ipsa vero a solo Christo. Ergo potestas et dignitas Eccl. Rom. est solo Christo, omnis vero alia potestas jurisdictionis et prælationis in omnibus aliis rectoribus prælati procedit ab Ecclesia Romana vel papa, quod idem est, quia non intelligitur papa ratione personæ, sed ratione status et dignitatis in qua est». Nonnullisque in hanc sententiam interjectis subdit auctor: «Probatur id per alias duas auctoritates. Primo auctoritate Gregorii II q. vi. *Decreto*, ubi dicitur sic: Sancta Romana Ecclesia ita vices suas impertivit Ecclesiis, ut in partem vocata sint sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Secunda auctoritas est Julii papæ in causa sequenti, dicentis sic: Ipsa namque Ecclesia, que prima est, ita vices suas reliquis Ecclesiis creditit largiendas, ut in partem, etc. Ista cum impertitio sive largitio vicium suarum non potest intelligi de particulari, speciali, accidentali commissione, quam papa fecit quibusdam Ecclesiis primo ad primatum et dignitatem legationis, nec de quotidianis commissionibus, quas fecit Ecclesiasticis personis, tamen quia istud non convenit nisi certis et paucis ac determinatis Ecclesiis et personis, auctoritates autem loquuntur de omnibus aliis Ecclesiis in communi; tum quia ista commissio est accidentalis, illa autem quæ sunt per accidens non cadunt sub arte et necessitate: unde antecedentes sunt intelligendæ de potestate, quam habent Ecclesie communiter, et non accidentaliter, quod scilicet talis procedat ab Ecclesia Romana.

«Inter has autem auctoritates licet videantur prima facie credibiliores illæ Græcorum testimonium et confessio contra seipsos, quam auctoritates Romanorum Pontificum, qui sunt quasi testimonium in causa propria, ut dicatur cuilibet eorum: Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum; verum secundum veritatem auctoritates Romanorum Pontificum sunt efficaciores in hoc et in sequentibus, si attendamus illud verbum Christi ad Petrum pro se et pro Sede sua Luc. xxi: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua*. Ex quo habetur, quod in Romana Ecclesia in fide errari non potest, nec de ejus fide dubitare licet; sed in omnibus

est sequenda. Unde ipse S. Ambrosius : In omnibus sequi magistrum sanctam Romanam Ecclesiam profitemur. XXI di. *Omnis*, in fine. Unde cum per prædictas auctoritates constat, Romanam Ecclesiam et Christi vicarios tanto tempore tenuisse, docuisse, et per sacram Scripturam confirmasse ipsam Romanam Ecclesiam a Christo factam fundamentum aliarum, et alias instituisse, et in partem sollicitudinis vocasse, et alias ejus vices gerere ; temerarium est tantorum patrum determinationi præponere sensum suum ».

37. His et aliis convulsa sunt fundamenta erroris Joannis e Poliaco ; discussaque diligentissime hæc controversia a doctoribus, ut dictum est, tum a præsulis, necnon a cardinalibus, et a Pontifice, denum lata est judiciaria sententia ¹, damnatique ii errores : « Dudum », inquit Joannes, « cum dilectum filium magistrum Joannem de Poliaco sacræ theologiæ doctorem certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostram præsentiam vocavissimus, fide digna relatio ad nostrum perduxit auditum, quod ipse in quibusdam articulis tangentibus pœnitentiæ sacramentum non sobrie, sed perperam sapiebat, infrascriptos articulos, periculosos continentes errores, docens publice in suis prædicationibus et in scholis. Primo siquidem adstruens, quod confessi fratribus, habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundo quod stante *Omnis utriusque sexus* edicto in Concilio generali, Romanus Pontifex non potest facere quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochialem curatum ; imo nec Deus posset hoc facere, quia, ut dicebat, implicat contradictionem. Tertio quod papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem ; imo nec Deus, quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse, ut præmittitur, proprium curatum, etc. » Interjectis nonnullis, ut indicta fuerit causa Joanni e Poliaco, isque a doctoribus convictus argumentorum vi in cardinalium sacro senatu opinionem malesanam revocavit ; sanxit hæc Joannes :

« Omnes articulos, et quemlibet eorum tanquam falsos et erroneos, et a doctrina sacra devios auctoritate Apostolica condemnamus et reprobamus de fratrum nostrorum consilio ; predictorum doctrinam contrariam veram et contrarium esse catholicum asserentes, scilicet quod illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quam si ea alias confessi fuissent eorum proprio sacerdoti juxta Concilium generale, etc. » Edixit deinde, Alexandri IV et Clementis IV sceutus vesigia, ne quis eos errores amplius disseminare ac tueri auderet,

Joannemque e Poliaco publice in scholis et concionibus sacris priores errores abjurare ac refellere jussit. « Datum Avin. VIII kal. Augusti, anno v ». Repetit eandem Constitutionem Joannes Baconus ¹ Anglus Carmelita, ac plura in hoc argumentum scripsit.

Obsecutus Pontifici Joannes e Poliaco, tum in scholis, tum in sacris concionibus publice errorem ejuravit ². Non defuere tamen qui postea aliis nixi argumentis contenderint, semel vertente anno sacram exhomologesim apud parochiam repetendam, neque apud religiosos parochiam sufficere : quorum princeps fuit Armacanus ³ dictus Richardus primas Hiberniæ, qui religiosis apud Innocentium VI de abrogandis eorum privilegiis ob varios abusos litem intendit. Præcipuum ejus argumentum id fuit ⁴, contemni ea ratione clerum, nec labe peccati lethalis eum contemptum immunem : et quia unum peccatum sine alio non dimittitur, ideo exhomologesim apud parochiam repetendam, quantavis religiosi criminum nexas solvendi potestate a Pontifice accepta valerent. Sed negatum est contemni propterea pastores, vel peccatum ex eo suscipi ; ac refelluntur pluribus ab Henrico Bietwelt argumenta Armacani, qui cum non tam zelo tuendæ disciplinæ Ecclesiasticæ duci, quam sulfus livore in religiosos ob prona in eos populorum studia videretur, votis excidit, non quod Pontificia curia auro corrupta a religiosis fuerit, ut delaterat Walsingham ⁵, sed quia falsa erat Armacani doctrina et ejus causa æquitate fulla non erat, ut suo loco ostendetur.

38. *Nova superstilio furens in Italia.* — Hoc tempore in Italia fœdissimæ errorum tenebræ se offuderant, ac non cogendus doctorum cætus, sed validus exercitus adversus novum superstitionis et idololatriæ genus, quod Ecclesiæ hostes invexerant, congregandus fuit. Erant ii Recinetenses aliqui præterita perduellione in Pontificem ac cædibus, latrociniiis, stupris, adulteriis, incendiis omnique impietate insignes, quorum nomina Joannes hæc notat infamia ⁶ : « Postmodum autem Jacob, Bernardus, Ajoletus, Cerolus, Leo, Canolus, Bulgariscus, Percivallinus et Albrilutius autedicti, documentis veritatis abjectis, et ad obscenas operationes et sordidas inquinati, non advertentes quod illa virtus, illaque sapientia et illa est vera colenda majestas, quæ universitatem mundi creavit ex nihilo, et in quas formas voluit et mensuras terrenam cœlestemque substantialium omnipotentem ratione produxit, idololatriæ nefandissimo cultui per profanas superstitiones et horrendas se stulla et cæca dementia ingesserunt, labe respersi pestifera hæreticæ pravitatis. Ecce quidem hostes profani Catholicæ matris adversus Christum sponsum ejus

¹ Extr. *Vas electionis* de hæret.

¹ Jo. Bacon. *Carm.* q. II. dist. xv. — ² Holcot. sup. iv. sent. q. v. Henr. Bietwelt. Ms. bibl. Vat. sign. num. 3109, pag. 262. — ³ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765 in fauco. VI. — ⁴ Henr. Bietwelt, ubi sup. — ⁵ Walsing. in Eduard. III ad an. 1358. — ⁶ Jo. an. 7, p. 1. Ep. cur. xxviii.

insurgunt blasphemis, fidei Catholice murum detractionis ictibus impetunt, ejusque diruere nituntur matris orthodoxe structuram, et illam suarum invasione virium aggredi non formidant, etc.»

Subdit, ut sacre fidei censor, tantorum criminum tanta permotus ipsos sacro tribunali se sistere jussit: qui cum contumaciter accedere respuissent, ille, quæsitæ explorataque diligentissime veritate, sententiam tulit, ipsos hæreseos et idololatriæ crimine devinctos, atque ideo ob anathematis notam ab omnibus ipsorum consortium fugiendum: tum sæculari foro permiserit, ut supplicio merito ipsos afficeret, bona fisco Pontificio addiderit, posteros ab honoribus removendos promulgavit, denique domum, in qua obscenum idolum colebatur, funditus excindendam, atque in perpetuæ infamiae monumentum nunquam instaurandam pronuntiavit: et quamvis idololatriæ ipsis ex Apostolica clementia diem dixisset, ut benignitate potius ad Christum revocaret, quam justa severitate perderet, Pontificia eos monita ludibrio habuisse; atque etiam a Recinetensibus, Auximianis, Spoletanis, comitibus Montisferetri aliisque fœderatis receptos defensosque fuisse.

Ad excindendum ergo ingravescens malum Pontificio zelo permotus Joannes sacram in eos expeditionem orandam edixit, ac patriarchæ Aquileiensi et suffraganeis populos ad crucem induendam, propositis indulgentiarum præmiis, incendere jussit: et quem ex tanto animarum exitio dolorem hauriret, hisce verbis aperuit: «Dolet mater Ecclesia, quod sacro regenerati fonte Baptismatis, et naturæ divinæ consortes effecti, conversatione degeneri in vitalem veterem per mortis illecebras, et præruptam erroris execrabilis sentiam, relicta gloria Catholice fidei, relabuntur; nosque non immerito tristamur ab intimis, quod perditionis filii decorem Catholice matris, quam nostra interest uni viro virginem castam exhibere Christo, hæreticæ pravitatis conantur obscenitibus maculare. Non enim expedit, ut tam horrendorum scelerum in succedentia temporum sæcula sine recordatione vindictæ memoria differatur, ne illorum infamiam impunitas in generationes futuras similium proroget audaciam præsumptorum: sed potius eo fortius est ipsorum resistentiæ obice intentio elidenda, eoque potentius repugnantia obstaculo sui prosequio reprimenda propositi, eorumque pravis affectibus contrariis effectibus obviandum, quo magis infideles Christianæ salutis annuli in fidelium intendunt pectoribus cultum Catholice fidei, sine qua nemo unquam Deum videre poterit, depravare. Datum Avinionæ II id. Octobris, anno sexto». Promulgandæ ejusdem criminum condonationis arma in novam illam hæreticorum colluviem corrupturis multis præsulibus in Italia, utraque Sicilia et Gradensi patriarchatu provinciam imposuit.

Præterea Germaniam ad pleslem eandem in

ipsis Ecclesiæ visceribus hærentem evellendam commovit, ac Bremensem, Moguntinum, Trevirensensem, Coloniensem, Salzburgensem archiepiscopos, aliosque ipsis obnoxios præsules populos ad arma in tam justa causa capessenda concitare jussit¹. Repetita etiam eodem fere exemplo ad eosdem præsules litteræ, ut sacra illa indulgentiarum præmia adversus Lipparium² et Andream Auximianos equites, necnon adversus Fridericum, Guidonem et Sperantiam Montisferetri comites, qui se eorum idololatrarum partibus inquinant, præluserantque tanto sceleri non levibus aliis, antea enim Urbini dominium invaserant, initaque cum aliis perduellibus conjuratione, gravissimis cladibus provincias Pontificias attriverant. Ex iis vero Fredericus longe fratres improbitate vincebat³, ut qui fœdissima illa idololatria se infecisset atque a sacre fidei censore, comperta gravissimis argumentis veritate, meritis pœnis addictus devotusque fuisset. Præteritis vero novum scelus adjecterat, ac Spoletanorum, quos in suas partes traxerat, imperium corripuerat. Conatus etiam fuerat Pontifex, gravissimarum pœnarum objecto terrore, Assisinales ad officium traducere; sed cum illi promulgatam in eos Pontificiam sententiam respuissent, intentatas pœnas contraxere, ut queritur Pontifex, qui ad alia asperiora remedia, ne sceleri ablandiri videretur, confugere coactus est⁴. Conjunxere se etiam aliis hostibus Ecclesiæ Fanenses, in quos Pontifex eorumque studiosos censuras tulit⁵.

39. *Collabescit ditiois Ecclesiasticæ status.*
— Fœdabat alia ditioem Ecclesiasticam labes: creverat adeo ex Pontificum absentia nobilium virorum et populorum audacia, ut principum instar, qui ab armis justitiam petunt, mutuo se bello lacesserent. Quos ut in ordinem redigeret Joannes, Ecclesiæque principatum nutantem confirmaret, tum audaciam improborum frenaret, objectis gravioribus pœnis, temperare armis, atque judicum tribunalibus controversias committere jussit⁶. Cunque in patrimonio⁷ B. Petri in Tuscia, atque in Sabinia, Arnulphorum terra, ac reliqua ditioe Ecclesiastica jura Pontificia plures viri nobiles, ac populi nonnulli etiam præfecti plura invasissent, alienassentque Pontifex ad ea recuperanda, temere gesta rescidit⁸, et Pontificio rescripto ad Sedem Apostolicam revocavit. Ad tuendam vero internuntiorum et administrorum Pontificiorum dignitatem edixit, ne censores fidei aut iudices ordinarii iis judicium intenderent. Nec tumultibus et periculis carebat Roma, dum Joannes in Avinionensi secessu agebat, qui ne Urbis curam penitus abjecisse videretur, hisce litteris senatum populumque Romanum in officio continere, et conjurationes adversus Ecclesiam a Cæsareæ factionis studiosis initas sopire studuit⁹:

¹ Reg. post eamd. Ep. — ² Ep. cur. XXX et XXXI. — ³ Ep. cur. XXIX. — ⁴ Ep. cur. XLIX. — ⁵ Ep. cur. XLIX, LXIII et LXXVIII. — ⁶ Ep. cur. XLVII. — ⁷ An. 5. p. 1. Ep. cur. CLII. — ⁸ Ead. p. 1. Ep. cur. CL. — ⁹ Tom. III. Ep. secr. pag. 99.

a Joannes, etc. senatoribus et populo Romano.

a Dudum plena querelis mater Ecclesia nobis insinuans lamenta suae turbationis exposuit, quod nonnulli mendacem filiorum titulum preferentes, et contra eam instinctu quasi relegato naturae innectentes, colligationes iniquas ad Romanam Urbem inclytam, Apostolicæ Sedis prædilectam filiam invadendam, et ipsius statum pacificum subvertendum scandalis et scissuris, sibi que vindicandum dominium, in eadem conglutinare machinamenta clandestina præsumebant; ac vos, ut ab ipsius Ecclesiæ fidelitate perverterent, et subverterent in infidelitatis errore, proponentes astutis circumvenire fallacibus, ac virus deceptibilis adulationis effundere, ubi non possent viribus perfidiam consuetæ tyrannidi exercere. Propter quod nos universitatem vestram per nostras litteras rogandam duximus attentius et hortandam, ut animos vestros contra talium præsumptorum conamina solitæ firmitatis munimine roborantes, ac pretiosum fidelitatis vestræ thesaurum Deo et eidem Ecclesiæ absque defectu et macula conservantes illesum, contra talium præsumptos audaciam, quicumque et cujuscumque conditionis existerent, ad nostram et ejusdem Urbis tuendam omnimode libertatem vos tanquam murum indefessæ fortitudinis opponeretis viriliter et ferventer, neminem illorum vel ipsorum nuntios in Urbe recipiendo prædicta, vel per alios, quantum in vobis esset, recipi permittendo, etc. Dat. Avin. V kal. Decembris, anno vi ». Ut vero Romani demum, Joanne in Urbem redire abnuente, desciverint ad Ludovicum Bavarum, inferius dicitur.

40. *Guelpha et Gibellina factio Italiam exercet.*

— Laniabat¹ reliquam Italiam Guelphorum Gibellinorumque furor. Florentini inito cum Spineta marchione Mataspina Gibellinæ quidem factionis viro, sed Castrucii Lucanorum præfecti hoste, armorum fœdere in Lucanos conspiravere. Qui mox arma in Spinetam convertit, eundemque ad Canem Scaligerum Veronensem abegit. Fremebant² etiam armis utriusque factionis Insubria et Pedemontium. In Pedemontio quidem ad lapsas res superiori anno Iurpi Philippi Cœnomanensis comitis et Gallorum recessu restituendas Robertus Siciliae rex Raimundum e Cardona justo succinctum exercitu, cui Pontifex legatum cardinalem adjunxerat, submitit. Galeatus tamen Placentinorum præfecti opera marchionem Cavalcabonem, Pontificis auxilio cum equitatu expedito venientem exeunte Novembre delevit.

Incumbat³ Roberto regi alterius belli moles. Fridericus Trinacriæ rex, quem in superiori Annalium tomo⁴ iis legibus cum Carolo II Siciliae regem

Bonifacii VIII temporibus pacem conficisse vidimus, ut Trinacriam, donec aliud regnum ex infidelibus armis sibi comparasset, vel in reliquum vitæ tempus, si ea res non succederet, obtineret; moriensque Carolo vel successoribus ereptam vi et injuria Trinacriam restitueret, in posteris coronam traducere, violato solemnî illo fœdere, decernit. Petrum itaque filium Panormi magna pompa insigni regio exornat, atque in illius verba Trinacrios proceres sacramento adigit¹. Tentat² anno superiori a Roberto, cum Avinione cum Pontifice ageret, ut regnum novo constituto lædere in filium transmitti impetraret; ac Jacobus rex Aragoniæ pro firmandis frateris rebus acturos de concordia oratores ad aulam Avinionensem misit³, sed cum necessaria auctoritate ad arduum provinciam conficiendum instructi non essent⁴, Pontifex reinfectam esse Jacobo significavit⁵; utque sedulo ad redintegrandam concordiam incumbere, excitavit⁶. Agit de ea legatione a Jacobo ad Pontificem missa Surita⁷. Cæterum Pontificem et cardinalium consilio triennales inducias indixisse inter reges, ac Fridericum eas infringentem defixisse anathemate, Joannes Villanus refert⁸: quem etiam ne Jacobus rex contra leges ac jura Fridericum potentia sua adversus Robertum fulciret, censuras iis omnibus, qui regnum Siciliae bello peterent, conducerint stipendiarios, instruerint triremes, copias contraherent, submitterent arma, aut alia quavis ratione suam operam ad inferendum Roberto bellum conferrent, incussisse docent Apostolicæ litteræ⁹. At nec ea religione deterriti sunt plures viri nobiles, quin ex Aragonia et Catalonia aliisque locis in Trinacriam confluerent, atque adversus Robertum venirent subsidio. Quocirca Pontifex Terraconensi archiepiscopo imperia dedit, ut mare censensuros sacramento adigeret, adversus Robertum arma non arrepturos. Ad piissimum Jacobus Aragonum rex opus, redinendos nimirum e Saracenorum servitute Christianos incumbere, pluresque ex iis etiam nobilitate insignes, qui diu sub barbarorum iugo luxerant, patriæ libertati restituerat: cumque captis egregie insisteret, ac navas onustas mercibus, ut felicius res succederet, mittere statuisset, facultatem illius rei a Pontifice ob rescripta Apostolica in eos, qui merces Saracenis Asiaticis invehent, edita flagitavit: cujus votis annuit Joannes¹⁰ ea lege, ut ferrum, arma, ligna conflandis navibus idonea, quibus Christiani lædi possent, soldani terris non inferret (1).

41. *Mauorum incursiones in Hispania, et controversiæ de jure Ecclesiarum.* — Nec vero in

¹ Jo. Vill. ubi sup. — ² Sur. ubi sup. — ³ Tom. III. Ep. 807. pag. 32. — ⁴ Ibid. pag. 33. — ⁵ Ibid. pag. 34. — ⁶ Ibid. pag. 35. — ⁷ Sur. l. vi. c. 38. — ⁸ Jo. Vill. l. ix. c. 134. — ⁹ An. 6. p. 1. Ep. cur. xxvii. — ¹⁰ An. 5. p. 1. Ep. com. cxxvi.

(1) Quæ toto hoc paragrapho tractat annalista res Siculas persequens, lucem et correctionem accipiunt ex auctore cœvo historia Siculae vulgatae a Muratorio Anecd. tom. III, qui cap. 92 scribit: « Die Dominico XIX Aprilis quartæ Indictionis, quo fuit Pascha Dominicæ Resur-

Syria solum Christiani plures sub servitute Sara-
cenorum ingemiscabant, verum in ipsa Hispania
infelici jugo variis excursionibus subdebantur. Ex
disseusione quidem fidelium grassandi occasionem
aucupati Granatenses in Murcia regni limitem
incurrere; atque arcem, cui Lorcha nomen est,
in Carthaginensi diocesi sitam bellico furore ten-
tarunt. Cujus discriminis metu commoti cives,
suos ad Pontificem oratores misere, ut fidelium
auxilia ad tuendum Christianum nomen submitte-
ret. Quorum precibus ille adductus Castellanos ad
propulsandos Barbarorum impetus, propositis in-
dulgentiis, a præsulibus excitari, sacramque mili-
tiam conscribi jussit¹.

Guillelmum præterea episcopum Sabinensem
Apostolicæ Sedis in Hispania legatum monuit², ut
Lorchani validissima auxilia submittanda curaret,
ac vectigalium Ecclesiasticorum decumas in eam
rem derivaret³, ne ii sub potentia Saracenorum
tandem fatiscerent, Christianæque religionis dignitas
labefactaretur. Denique eos, qui Saracenicis
furoris impetus strenue adhuc exceperant frege-
rantque, ad laborum constantiam his verbis in-
cendit⁴: « Vos igitur, filii, constanter in eo, cujus
agitur in hac parte negotium, quique de sua confi-
dentes misericordia non relinquit, figentes anchoram
spei vestræ, præfatis hostibus virilibus animis
resistatis, ut stabilimentum fidei possitis a præsen-
tibus et posteris prædicari, aliis constantiæ ac for-
titudinis præbeatis per exemplum, vobis præmium
retributionis æternæ, quod promittitur bellum Do-
mini gerentibus, rependatur; et in Apostolicæ
Sedis gremio, vestris claris exigentibus meritis,
mereamini semper specialis favoris locum præci-
puum obtinere; scituri, quod cum nos et Romana
Ecclesia mater vestra vos et terram vestram geri-
mus in visceribus charitatis, nostrum erga vos,
cum expedierit, auxilium, quantum cum Deo
facti poterit, non tepescet. Dat. Avin. IV id. Junii.,
anno v. ». Repressos fuisse barbaros, facile colligi-
tur, cum nullos adversus rem Christianam pro-
gressus ab iis factos auctores Hispanici hoc anno
referant. Debilitatæ sane Castellanos vires ad-
modum civili discordia, ex qua infideles animos
collegerant: ad quam extinguendam Sabinensem
episcopum A. S. L. regni conventus indixisse Pa-
lentia, Joannes Mariana refert⁵: principes enim
auctoritatis suæ ac potentia confirmandæ causa
prælecturas urbium jure vel injuria corripiebant,
unde magni motus concitati. Legione quidem cum

Philippus princeps Sancii regis filius, atque Al-
fonsi patruus urbem ingredi pararet, coorta¹ sedi-
tio: cum enim cives ipsum ingressu arcerent, ille
conciliatis præsiidiariis, qui in arce excubias age-
bant, urbe exceptus confugientes ad Ecclesiam
principem cives obsidione cinxit, valvisque exustis
compulsi ad deditionem: quo bello confecto, Ec-
clesiam sitam et opere munitam cinxit propugnacu-
lis, ac milite firmavit. Quæ res cum adversus epi-
scopi Legionensis jura tentata esset, Pontifex Ecce-
siasticæ libertatis tuendæ studio Philippum prin-
cipem monuit, ut Ecclesiam restitueret episcopo,
indeque præsiidiarios milites amoveret: tum Guil-
lelmo Sabinensi episcopo, A. S. L. partes injunxit²,
ut si Philippus Pontificias preces respueret, ad
æquanda solo quæ excitat in Ecclesiæ circuitu
propugnacula, eamque episcopo reddendam, ut
divinum in ipsam cultum converso in laudes Dei
armorum fragore revocaret, censurarum religione
compelleret.

Gessisse morem Pontificis imperiis Philippus
princeps videtur, cum ex aliis litteris X kal. Oct.
ejusdem anni exaratis colligatur³, ipsum in re
simili, nimirum restituendæ Compostellanæ Ecce-
siæ juribus, ad Sedis Apostolicæ voluntates ani-
mum flexisse. Certatum jam ante diu fuerat de
Compostellanæ urbis imperio inter archiepiscopum
prædecessorem et cives: atque archiepiscopus,
obtenta in suæ Ecclesiæ gratiam a sanctiore regis
Castellæ consilio sententia, Compostellanos clien-
tele nomine sacramento adegual. Neque ita multo
post ii iterum defecere: iterumque ad officium
revocati, rursus sacramentum fregere, cum Phi-
lippi principis Alfonsique viri opibus et auctoritate
floreantissimi studiis efferrentur. Verum proximo
tempore Alfonso et vivis erepto, Philippus princeps
religione motus, supplex veniam exoravit: quam ob-
rem Pontifex ingenti gaudio delibutus, Compostel-
lano archiepiscopo provinciam commisit, ut prin-
cipem et Compostellanos pœnis omnibus vel Cle-
mentis V in Viennensi Concilio Constitutione san-
ctis, vel a delegatis iudicibus inflictis ea lege
absolveret, ut sumptus, quos in conficiendo itinere
ad Sedem Apostolicam pro venia flagitanda facturi
essent, in Terræ-Sanctæ subsidium derivarent.

42. Ad vindicanda pariter Terracoenis Ecce-
lesiæ pristina jura, quæ in Balearibus insulis
obtinebat, Pontifex gravissimis litteris Sancium
Majoricarum regem, ut ab iis invadendis sibi tem-
peraret, monuit⁴. Quem quidem divino munere ex

¹ An. 5. p. 1. Ep. cur. CLXV. CLXVI, CLXVII. — ² Ibid. Ep. cur. CLXIV. — ³ An. 6. p. 1. Ep. com. XXXII. — ⁴ An. 5. p. 1. Ep. cur. CLXVI. — ⁵ Mar. rer. Hsp. l. XV. c. 15.

¹ Tom. III. Ep. sec. pag. 46. — ² Reg. post eam l. Ep. — ³ An. 6. p. 1. Ep. com. c. XXXIX. — ⁴ Tom. III. Ep. sec. pag. 59.

reitionis anno a Nativitate Domini MCCXXII (lege MCCXXI, ut indicat character Paschalis) dominus rex Fridericus ad postulationem comitum etc. unxit, et coronavit in regem Siciliæ dictum regem Petrum filium suum; et in dicta coronatione non interfuerunt prelati vel Ecclesiasticæ aliquæ personæ. Idem vero scriptor superiori capite 91 hæc scribit de interdicto in ejusdem regis ditionem lato. « Cujus guerra occasione interdictum extitit insulam Siciliæ, quod interdictum Fridericus servari jussit, et fecit prædictum insulam a principio Januarii quartæ Indictionis anno MCCXXI in antea, hec Panormi fuit incceptum servari in die festo S. Juliani, quod est XXI mensis Januarii; hec idem interdictum non dicitur ab Ecclesiâ eumisse. (Errat ergo Volanus, qui anathemate iniustum a Pontifice Fridericum hoc anno scribit lib. 9, cap. 101). Quod interdictum duravit usque ad Vigiliam festi S. Antonii, quod fuit Indictione III, anno MCCXXV».

ingenti periculo servatum, ostendunt alia litteræ¹, quibus Joannes ipsam felicissime ex insidiis emer- sisse est ei gratulatus hisce verbis : « Ingens periculum, quod contra te et charissimam in Christo filiam nostram reginam Majoricarum illustrem, et dilectum filium nobilem virum Jacobum nepotem tuum hostis ille perfidus, cujus invidia mors in orbem terrarum intravit, qui veluti leo rugiens querens quem devoret, curavit mare commoveus, rapidos ventorum flatūs suscitans, his diebus praeleritis suscitavit ; illiusque elementia, cui venti obediunt et maria acquiescunt, te cum præmissis a tantis periculis agnovimus magnifice liberatum, etc. Dat. Avin. IV id. Novembris, anno vi ».

In Navarra etiam pacatas res hand fuisse, fert Mariana² ; arcemque Gorritiæ, a Cantabris ea parte, cui Guipuscoe nomen inditum, improvise adventu occupatam : cumque Navarreni injuriæ vindicandæ studio, contractis copiis duce Pontio Morentia, pro rege Gallo, in eo regno præfecto, essent progressi, a Cantabris montium juga insidentibus, saxaque in subjectum hostem provolvitibus, fuisse profligatos.

43. *Angliæ tumultus.* — Excitati præterea hoc anno in Angliâ³ priores discordiarum fluctus, a quibus recreata videbatur. Nivia enim Spensiorum, qua apud regem florebat gratia, alque invisa principibus potentia, quam cumulatim in dies novis opibus confirmarant, Hunfridum Herefordiensem et Thomam ducem Lancastriæ ad eam evertendam concitavit : contractis ii copiis regem Eduardum, ut eos aula abigeret, adigere sunt aggressi. Pervenerant aliqua ad S. Albani cœnobium agmina prædasque agere cœperant ; cum Deus in eorum ductorem ultionis exemplum statuit : versus enim in furias seipsum discersit, ac secundo a patratō flagitio die in oppido, cui Alys-bury nomen, animam evomuit. Duces Londinum advolarunt cum exercitu, ac regem, quamvis primum nisi secundum leges et jura acturum in Spenseros pronuntiasset, ut ipsos causa non cognita mulcicaret exilio compulere ; paxque redintegrata. Sed ea parum tenuit : cum enim Bartholomæus e Baletsmere illius conjurationis particeps reginam Isabellam in suam arcem admittere detrectasset, judicatus hostis est, bellique prioris flamma in incendium atrox erupit, quod in sequentes annos grassatum postea videbitur. Jam Gallicæ res perstringamus.

44. *Expeditiō Asiatica retardata, et in Julæos in comitatu Venusino animadversum.* — Florebat placidissimam pace Francorum regnum, atque in eum rerum statum agitata toties Asiaticæ expeditionis consilia perducta erant⁴, ut Philippus rex firmum sacri belli suscipiendi animum gereret, ac profectiois diem Christi vicarius indicturus esset, totoque Christiano orbe promulgaturus, ut

crucesignati ad portus maritimos confluerent ; cum pia illa consilia adversa regis valetudo retardavit⁵. Pontificem itaque exoravit Philippus⁶, ut indicendam expeditionem a S. Martini festo ad recurrentem sequenti anno purificatæ Virginis solemnitatem extraheret : sed funesta rei Christianæ regis mors inenite sequenti anno eadem consilia dissipavit. Dum illo recuperandæ Syriæ zelo fervebat Gallia, leprosi ac Judæi atroci veneficii crimine postulati sunt⁷, ipsos nimirum sobornatos a Saracenis Asiaticis, et corruptos prelio, in fontes ac puteos veneno ad fideles necandos inficerent : convicti ex his nonnulli vario suppliciorum genere perempti sunt ; pulsique ceteri, ne fidelibus exitio essent : synagagæ vero Judæorum Christiana religione consecratæ, ut in iis divinæ laudes personarent. Certe in Venusino comitatu Judæis Bidauda municipio ejectis, eorum synagagam, superstitionis odio, æquatam solo in sacram ædem conversam Joannis jussu, sumptibusque instauratam fuisse, litteræ Pontificiæ docent⁸.

In vicinis etiam provinciis⁹ Amedeum Sabaudia comitem inter ac Guidonem delphinum Viennensem, tum fœderatos horum proceres atrox dissensio erat exorta, ex qua crebræ caedes, hostiles in agros excursions, rapinæ, populationes cladesque plurimæ fiebant : ad quæ sopienda mala imperatæ a Pontifice induciæ⁶. Quarum similiter promulgandarum, ad sedandos⁷ Sabaudia motus, qui inter Ludovicum principem Sabaudia stirpis, et comites e S. Martino, et e Castro monte concitati erant, provinciam Bertrando fil. S. Marcelli A. S. L. demandavit⁸, alque graviores pœnas obtinentibus intentavit : a In non servantes, inquit, treguas seu violantes easdem, ad graviores spirituales et temporales pœnas tam Apostolica quam imperiali auctoritate, quæ in nobis ad præsens pro eo residere dignoscitur, quod imperium Romanum imperatoris regimine caret ad præsens, prout expedire videris nihilominus processurus, etc. Dat. Avin. kal. Octobris, anno vi ».

45. *Controversia de Jaderæ imperio inter Venetos et Ungaros composita.* — Recrudescente etiam velere contentione inter Carolum Ungariæ regem ac Venetos de Jaderæ imperio, quæ a Joanne Superantio ad Venetam ditionem revocata fuerat⁹, ad eam sopiendam Pontifex apud regem auctoritatem adhibuit¹⁰, ut rem æquitate componeret, hortatusque eundem est, evecti ad Strigoniensem sedem Boleslai occasione¹¹, ut Ecclesias regni Ungarici, cujus limites gloriosissime protulerat, regiæ clientelæ commendaret ; eique ob felices progressus fauste hisce verbis precatus est¹² : « Optamus, dilectissime fili, ut sicut potestas

¹ Tom. III. Ep. se. r. pag. 59. — ² Mar. l. xv. c. 17. — ³ Walsing. Hist. Angl. in Eduard. II. — ⁴ Tom. III. p. 1. Ep. se. r. p. 1.

¹ Tom. III. p. 1. — ² Ibid. p. 14. — ³ Walsing. in Hist. Angl. Meyer. Hist. Fland. — ⁴ An. 5. p. 1. Ep. LVIII. — ⁵ Ibid. Ep. cur. CLX, CLXI. — ⁶ Ibid. Ep. CLXI, CLXII. — ⁷ An. 6. p. 1. Ep. cur. xl. — ⁸ Reg. post eand. Ep. — ⁹ Append. Chr. Andr. Dand. — ¹⁰ Tom. III. Ep. se. r. pag. 75. — ¹¹ An. 6. p. 1. Ep. CXLVII. — ¹² Reg. post eand. Ep.

ineffabilis Dei summi tua in regno mundi dilatavit culmina principatus, sic tue laudabiles actiones te reddant in oculis suae majestatis acceptum, per quas tibi in caelesti patria corona ineffabilis gloriae praeparatur, etc. »

Hoc anno amplificavit Pontifex Perusinam Academiam, quae cum a Clemente V instituta esset, atque in ea publicae juris civilis et canonici scholae aperte; adjunxit Joannes ¹ ut medica ars ac philosophia in ea docerentur.

46. *De Thomae Aquinatis miraculis institutum examen.* — Efflorescente Thomae Aquinatis sanctitatis gloria ob plura miracula ejus beneficio patrata; tum etiam reginae Siciliae Caroli II relictae viduae, ac filiorum principis Tarentini comitisque Gravinensis, atque Neapolitanae Academiae precibus adductus, provinciam dederat Humberto Neapolitano archiepiscopo et episcopo Viterbiensi ac magistro Pandulpho, ut de miraculis ac vitae sanctitate illius veritatem diligentissime indagarent, testimonioque fide dignorum dicta in scriptum redacta Sedi Apostolicae transmitterent: injunctoque sibi munere archiepiscopus et episcopus, Pandulpho absente, perfecti strenue, quae ab ipsis erant explorata suo munia chirographo Pontifici misere. Qui ut majorem tante rei consilii maturitatem afferret, Anagnino et Terracineni episcopis ac memorato Pandulpho novam hanc provinciam demandavit ².

« Cum super ejusdem miraculis, quae ipsius meritis in monasterio Fossanovae Cisterciensis Ordinis Terracinenis diocesis, ubi corpus ejusdem quiescere dicitur, et in diversis aliis locis, sicut asseritur, dignatus est Dominus misericorditer operari, quorundam testium, qui juxta dictarum litterarum nostrarum formam recepti per dictos archiepiscopum et episcopum non fuerint, restet adhuc receptio et examinatio facienda; discretioni vestrae, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, de fratrum nostrorum consilio per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum tam in dicto monasterio Fossanovae quam in loco vel in locis aliis, ubi expedire videritis, de praedictis et aliis miraculis fratris Thomae praedicti, quae extra Romanam curiam ipsius meritis dignatus est, vel ex nunc pendente inquisitione hujusmodi dignabatur Dominus operari (non tamen de illis super quibus per praefatos archiepiscopum et episcopum ad receptionem et examinationem praedictorum testium noscitur esse processum, prout per processum super hoc per eos habitum ejus copiam vobis fieri volumus, poteritis instrui) ceterisque circumstantiis, negotium hujusmodi tangentibus, juxta formam, quam vobis sub Bulla nostra transmittimus interclusam, inquiratis diligentius veritatem, etc. Dat. Avin. kal. Junii, anno v ».

47. *Raynaldus archiepiscopus Ravennatis*

pie moritur. — Obiere ii aede egregie demandatum sibi munus, ac miracula omnibus instructa circumstantiis sanctissimo doctore apud Deum intercessore patrata sacro Ecclesiae senatui retulerunt, ut altero post anno ritu solemnium sanctorum cultus illi decretus fuerit, de quo iterum suo loco sermo erit. Nunc praesentem annum felici alterius viri sancti, Raynaldi scilicet Ravennatis archiepiscopi, quem jam ante magno zelo divinarum gloriam promovere, et clerum suae provinciae ad primævum sanctitatis florem revocare conatum vidimus, exitu claudemus, adductis in medium verbis Ravennatum rerum scriptoris cultissimi, qui tanti archiepiscopi mortem piam, atque edita ejus opera miracula describit ¹: « Anno, inquit, MCCCXXI non absque ingenti apud omnes sanctitatis opinione, quindodecimo kal. Septembris tranquille decedens, in caelestem patriam evolavit omni vir laude merito cummandus, qui cum magnarum rerum humanarum usu tractationeque religionem et pietatis rerumque aeternarum curam conjunctam perpetuo habuit. Sepultus est in monumento ex marmore in aede Ursiana: quod cum superioribus annis Julius Feltrius ab Ruvere cardinalis Ravennatum archiepiscopus aperiri coram se mandasset, viri sancti cadaver, ut ipse mihi affirmavit cardinalis, integrum ac pæne recens promissa barba, statura proceram, ingenua forma et specie ad dignitatem apposita inventum est.

« Ad ejus cadaver, cum adhuc in sepulchrum illatum non esset, multa miracula, et insequentibus etiam diebus et annis sunt facta. Et ut reliqua omittam, Jacobus Benincasa jurisconsultus Ravennas, cum desperata omni salute et penitus destitutus acerrimis podagrae doloribus affligeretur, seque voto nuncupato diem Raynaldi festum quotannis solemniter celebraturum obligasset, postridie ejus diei doloribus et morbo solutus est: quod Joanni quoque Grado in gravi capitis oculorumque dolore, cum esset ad Raynaldi sepulchrum profectus, ejusque opem suppliciter implorasset, per idem tempus contigit. Ex agro item Ravennae eo vico, cui Herbosae nomen est, mulier Blonda vocata, caecodamone supra quam dici potest agitata, a cognatisque suis maxima vi ad Raynaldi sepulchrum pertractata liberatur. Pari felicitate Thomasina Petri Lombardani Ravennatis filia, sacra virgo cœnobii D. Mariae cognomento Paçrielsis, quod in Ceneda a mœnibus haud procul erat, nunc in urbem translatum D. Stephani in olivis appellamus, membrorum omnium resolutione languens, cum viri sancti patrocinium invocasset, repente sanitati restituitur, atque hæc pauca de multis, quae in dies tunc, collegisse sat fuerit ».

48. *Dantis Algerii mors et ejus liber de Monarchia.* — Ravennae etiam obiisse hoc anno refert ² Joannes Villanus Dantem Algerium nobilem

¹ An. 5. p. 1. Ep. CCCXCIV. — ² Ibid. p. 2. Ep. com. MCCCXXXIII.

¹ Illic. Rub. Hist. Rav. l. vi. et ex ed. Sur. tom. vii. xviii Aug. Ferar. novo calh. SS. ede. die — ² Jo. Vill. l. ix. c. 135.

Florentinum patria extorrem, litteris humanioribus poesi Italica et eloquentia clarum. Scripsit inter alia latino sermone librum de monarchia, in quo multa adversus supremam Pontificis auctoritatem, quam in Romanum imperium ex singulari translationis imperii jure tunc in omnia orbis regna et imperia indirecte non ad temporarium fuerunt, sed ad salutem hominum accepit, nulla garrire ausus est; injectaque occasionem ut multi alii eo argumento scriperint. Confutat ejus opinionem gravissimis argumentis S. Antoninus his verbis ¹: « Vult probare, sed male, ita monarchiam esse in imperio Romano et rege Romanorum, quod nullam dependentiam habeat a papa, sed a solo Deo, nisi solum in pertinentibus ad forum animarum, non in temporalibus; et in hoc erravit, cum potestas imperialis et regimien subalternetur papali, ut minor majori: sicut et luna, signans imperium, illuminatur a sole, signante vicarium Christi, et lumine majori: quod colligitur dist. xcvi, cap. *Duo sunt*; unde et utrumque gladium papam habere frequenter disputando concluditur secundum id, quod dixerunt Apostoli Christo: Ecce duo gladii hic. Quod etiam per experientiam monstratum est: nam papa Adrianus transtulit imperium de Oriente in Occidentem, Carolum magnum regem Roman. instituens, quia Ecclesiam liberavit et Italiam de manibus Longobardorum; imperatore Græcorum nec se, nec Ecclesiam juvare valente, sed ad errores declinante. Deinde a Joanne papa Duodecimo vel Leone translatum est a Francis in Theutonicos in primo Othone ». De Joanne XII id demonstrat ex veteribus monumentis card. Baronius ²: Leonem autem fuisse pseudopontificem, cum Joanne non rite damnato atque ex heretica nimirum hypothesis, quod jurisdictione ob crimina amittatur a

pseudosynodo creatus esset, pluribus illustrat ³. Pergit S. Antoninus:

« Papa quoque deponit imperatorem, et privat, et excommunicat, prout egit Innocentius I: Arcadium enim imperatorem excommunicavit. Gregorius VII Henricum III imperatorem excommunicavit, et imperio privavit. Papa etiam confirmat imperatorem, ipse coronat, ipsi imperator fidelitatem jurat, dist. xiii, *Tibi*. Quomodo isti talia attentassent et prælati et sancti homines ista approbassent, si monarchia imperii non subesset papæ, cum par in parem non habeat potestatem? Item imperatores Catholici in omnibus submisserunt se et leges suas Ecclesiæ, ut Constantinus magnus, Theodorus senior et junior, Justinianus, Justinus, Carolus magnus, Otho primus, Sigismundus; sed multi, qui fuerunt pessimi tyranni, et persecutores Ecclesiæ, non defensores, et malorum morum toto conatu quæsierunt subjungere sibi Ecclesiam, et temporalia ejus auferre, et ad nihilum deducere, ut Julianus Apostata, Constantinus Arianus, Henricus Tertius, Quartus, Quintus et Sextus, Fridericus Primus et Secundus, Ludovicus Bavarus et multi Græcorum imperatorum. Aliqui prædictorum secuti sunt hæreses suorum patriarcharum, aliqui ex Latinis fuerunt causa schismatum: sed papa pro tempore existens, ut verus monarcha et super imperatorem Romanum potestatem habens, excommunicavit eos et privavit; et demum tales cum summa confusione terminali sunt, et ad inferos descenderunt. In hoc ergo erravit Danles, quem errorem magis diffuse prosecutus est Oham Ordinis Minorum, quasi ad nihilum deducens potestatem papæ et prælatorum in dominio temporalis. Quamobrem multi viri doctissimi tunc quæstiones disputarunt et libros ediderunt de potestate Ecclesiastica ». At de his iterum inferius.

¹ Ant. iii, p. lit. xxi, c. 5, § 2. — ² Baron. an. Chr. 962, num. 1, etc.

³ An. 963, num. 29 ad 40.

JOANNIS XXII ANNUS 7. — CHRISTI 1322.

1. *Fridericus comes Montisferetri et ejus filii perduelles dant pœnas.* — Statuit divina justitia ¹

anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo secundo, Indictione quinta, insigne severitatis suæ exemplum in improbos idololatrias Ecclesiæque hostes infensissimos Fridericum e Montefetro ac facinoris socios: ad quorum reprimendam impie-

¹ Jo. tom. III, Ep. secr. p. 106. Jo. Vill, l. IX, c. 140. Ant. p. III, tit. XXI, c. 4, § 11.

tatem Pontifex superiore anno religiosam militiam, dato crucis symbolo, ac propositis indulgentiis indixerat, fidelesque ut fœdam pestem e Christiano orbe excinderent, concitavit. Promote jam erant Recinetum, ubi impurissimum idolum impiorum venerationi expositum vidimus, cruce signate copiæ, cum Fridericus perduectum, dux ad tuendos Recinetenses episcopi Aretini et Castrucii agmina submisit; parandisque novis auxiliis intentas extorquere ab Urbinitibus duriora vectigalia est meditatus: quamobrem valde commotus cives, ejus tyrannidem excutere decernunt, redeunt ¹ ad obsequium Sedis Apostolicæ, ac Fridericum seminudum, injecto collo laqueo mitiore necem a conjuratis deprecantem, obtruncarunt. Is scelerati viri, qui se adversus Christi vicarium superbe efferre, atque ad idoli obscœni venerationem prosternere non perhorruerat, exitus fuit; quem S. Antoninus hisce verbis refert:

« Cum una dierum marchio, qui erat pro Ecclesia, cum copiis suis Recanatum impugnaret, et tunc comes Fridericus, Urbini existens, magnam talem seu impositionem pecunie communitati indixisset, ut posset in succursum accedere cum stipendiariis episcopi Aretini et Castrucii Recanatum; Deo disponente, in detestationem et judicium illius Friderici subito populus Urbinas tumultuans arma corripuit contra dictum Fridericum: qui improvisus se clausit in arce civitatis, et a populo obsessus, videns se non posse defendere vel evadere, se populo tradidit misericordiam postulans ab eo; et pro gratia postulans se decapitari, et non magis illud et crudeliore morte damnari. Descendens ergo de arce simul cum filio, se spolians et funem in gutture habens, populo se obtulit misericordiam clamans. At populus, irritatus contra eum, nulla misericordia motus est: sed ipsum interficiens cum filio, postea mortuum per terram traxerunt hinc inde, vituperia multa circa illum inferentes: et quia in excommunicatione mortuus, ideo sepultura asini sepultus est, non Ecclesiastica ».

Retulit Deo de profligato præpotenti hoste gloriam Pontifex, ut ex litteris post aliquot menses ad episcopum Ariminensem datis constat ²: « Felicitis, inquit, triumphum victoriæ per nostros et Ecclesiæ Romanæ fideles contra tyrannum crudellem et perfidum Fridericum de Monteferetro, Dei et Ecclesiæ persecutorem impium et pestifera hæreticæ pravitate labe respersum, et nonnullos sequaces ejusdem dudum obtentæ divinitus; ac alia nonnulla gesta in illis et marchie Anconitanæ partibus per tuæ fraternitatis litteras nobis missas, quas læta manu recepimus, et quæ continebantur in eis, pleno collegimus intellectu, nobis innocescere euravisti, etc. Dat. Avinione kal. Octob., anno VII ».

2. Non tristia hæc responsa Fridericus a dæ-

mone acceperat; cujus major natu filius Guido a paterno in Ecclesiam odio non degener, qui plures in Piceno motus concitavit, ex Urbinatum manibus fuga lapsus, insequente illum divina justitia, in fidissimi clientis Ecclesiæ Cantis Gabrielis patritii Eugubini potestate cecidit: a quo mox in vincula conjectus est. Qua de re certior a Cante factus Pontifex, Guidonem Amelio marchie præsidi tradi jussit ³. Impositum ⁴ est aliis litteris munus eodem Amelio abbati Tolosani monasterii S. Saturnini Piceni præsidi, ut cum Guidonem Friderici filium aliosque rebellionis participes in sua potestate obtinisset, in eos ex legum præscripto pronuntiaret. Sumptum de iis supplicium indicat S. Antoninus ⁵, dum excisam Friderici stirpem, superioribus ex ipso allatis addit: « Duo, inquit, alii filii ejus, fugientes ex Urbino, Eugubii capti sunt, et alter parvulus in Urbino: et sic impletis iniquitatibus eorum de Montefeltro, qui semper fuerant rebelles et persecutores Ecclesiæ, exterminavit eos Deus de terra ».

3. *Recinetum excisum*. — Exeruit se pariter divina in Recinetenses, apud quos nefandum impurumque idolum excitatum fuerat, justitia: narrat enim Joannes Villanus ⁶ Piceni præsidem, cæsi apud Recinetum nepotis dolore percitum, urbem in favillas redigisse, ac inœnia luditus, objecta civibus idololatriæ infamia, diruisse: eam rem crudelitati versam, cum Recinetenses, cæso Friderico sponte ejectis præsidiariis ultro Pontificio præsidi deditorem fecissent: divinæ tamen sententiæ, gravissima illorum scelera ulciscenti adscriptam. Prona ad victoris obsequium reliqua fuere: Assisinas ad deditorem compulsi ⁷, eorumque propugnacula solo æquata: Auximates ⁸ in ea rerum conversione ad Pontificis imperium redire, quanquam postea Lipacium paucis post mensibus Firmanorum armis Auximum Ecclesiæ eripuit ⁹. Fanenses ¹⁰ ad Pontificias partes traducti, ex quorum dissensionibus occasione sumpta, cum Joannes Superantius Venetorum dux Ecclesiasticæ ditionis jura affectaret, Pontifex censurarum religionem objecit Venetis, ac nisi male cæpta revocarent, in eos reges principesque se concitaturum, est comminatus ¹¹. Ravennatem quidem agrum Venetos vastasse, occupasse Padi littora, damnaque alia graviora intulisse, queritur in aliis litteris, XV kal. Aprilis exaratis ¹², ac significat, ni navales copias Pado abducant, sarciantque injuriam, datum Emiliæ præsidi provinciam, ut Apostolica et imperiali auctoritate in eos animadvertat.

4. *Ditio Ecclesiastica seditioibus agitata, et Matthæi vicecomitis scelera*. — Exortos tum Ravennæ graves seditioem motus, scribit Joannes Villanus ¹³ ac Bernardini Polentani filios Hostasium

¹ Eod. tom. III, Ep. secr. pag. 166. — ² Ibid. — ³ Ant. III, p. tit. XXI, c. 3 § 11. — ⁴ Jo. Vill. I, IX, c. 142. Anton. ubi sup. — ⁵ Jo. Vill. I, IX, c. 138. — ⁶ Eod. I, IX, c. 141. — ⁷ Ibid. c. 161. — ⁸ Eod. lib. c. 139. — ⁹ Tom. III, Ep. secr. pag. 144. — ¹⁰ Ibid. pag. 148. — ¹¹ Jo. Vill. I, IX, c. 168.

¹ Tom. III, Ep. secr. pag. 168. — ² Ibid. pag. 342.

et Guidonem, excitis Malatestæ auxiliis, concidisse gladiis in publica re gerenda collegam, eundemque archiepiscopum Ravennatem fratrem patrualem, jacentem in lecto, ad quem colloqui specie inducti fuerant. Raynaldum ipsum vocat Hieronymus Rubens¹ archiepiscopum Ravennatem designatum. Excitatis tum etiam Bononiae gravioribus tumultibus, Romæus Peppolus pulsus²: Viterbii Silvester Gatto tyrannidem splendido protectoris titulo corripuit³. Cæterum ad discutiendas crebras populorum seditiones, fræmandamque eorum ambitionem, qui Ecclesiæ ditionem laniare, ac res suas in illius ruinis excitare affectabant, sanxit Pontifex⁴, ne quis sine Pontificis auctoritate, urbium ac municipiorum prefecturam quovis nomine coloratam corripere, penasque gravissimas iis, qui tenderent contra, incussit.

Ad constituendam etiam publicam pacem in nonnullis provinciis consuetas præsulum electiones celebrari vetuit; sed ab Sedis Apostolicæ nutu rem totam pendere subjecto Diplomate jussit⁵, ut qui ad ipsa crearentur, subditos in Ecclesiæ obsequio studiose continerent.

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« In patriarchatu Aquileiensi, necnon Mediolanensi, Ravennate, Januensi et Pisana provinciis consistentes Ecclesiæ; quas et quæ frequenter, prout experientia docuit, retroacti et hucusque continuata malitia temporis in earum provisionibus variis noscitur discriminibus subjecisse, nostræ mentis obtutibus occurrere; ac propterea similibus in posterum obviare periculis: donec, favente Domino, sublata procella temporis impati, eisdem Ecclesiis et personis earum plena in eligendo securitas ministretur, sollicitis affectibus cupientes; provisiones omnium patriarchalium, archiepiscopalium, episcopalium et aliarum quarumlibet Ecclesiarum collegiatarum, necnon abbatiarum, monasteriorum, prioratum et aliorum quorumcumque piorum locorum sæcularium et regularium, exemptorum et non exemptorum, consistentium in patriarchatu et provinciis supradictis, ad quas, vel ad quos, seu quæ prælati conueverunt, seu debent per electionem assumi, nunc ubicumque vacantium, et quæ deinceps vacare contigerint, dispositioni et ordinationi nostræ et Sedis Apostolicæ de fratrum nostrorum consilio usque ad ejusdem Sedis beneplacitum de Apostolicæ potestatis plenitudine reservamus, etc. » Prohibet, ne ulla canonicorum aut regularium aliorumve collegia ullos præsules inconsulta Sede Apostolica designare, postulare vel sibi præficere audeant: ac si in eam proruperint temeritatem, quæcumque gesserint Apostolica auctoritate rescindit. « Dat. Avin. III kal. Augusti, anno VI ». Hæc licet sanciret Joannes, Italicæ tamen factiones

non composite sunt, atque in ipso Pontificio principatu effluere.

Inter has ditionis Ecclesiasticæ seditiones præerat Urbi Robertus rex, qui illius administrationem acceperat a Pontifice, ut seditionum consilia regia auctoritate reprimeret; quem etiam octo annorum spatio et eo amplius publicam Florentinorum rem gessisse, refert Joannes Villanus⁶: hoc vero inenite gubernacula Florentinis restituisse: ex quo apparuit, ipsum ad tyrannidem Italiæ, ut spargebant hostes, non aspirasse: sed delatam sibi provinciarum administrationem eo consilio in turbulentis rebus suscepisse, ut iis pacatis pari illam integritate relinqueret. Creatus etiam fuerat a Pontifice imperii in Insubria legatus, dum interregnum esset, ac magna utriusque belli moles adversus Vicecomites Mediolanenses, qui id munus injuria sibi arrogarant, incumbabat; jamque superioribus annis adhibiti conatus ad nihilum reciderant. Tentata itaque a Pontifice hoc anno nova consilia, atque iniisse cum Friderico Austriæ duce altero rege Romanorum discordibus suffragiis electo armorum cœlis, refert Joannes Villanus⁷, ut conjunctis copiis Matthæum Vicecomitem everterent. Concitarant⁸ enim Joannem adversus Matthæum non accepta modo invito ipso Insubriæ prefectura, oppugnatione Genuæ, Guelphorum et clientum Ecclesiæ depressio; verum etiam intolerabilis censurarum Ecclesiasticarum contemptus, cleri oppressio, infanda populorum servitus, dira immanitas, obscuratus religionis splendor, propagatio hæreseos, qua etiam Matthæum contaminatum esse non levis argumentis ferebatur. Quæ atrocia flagitia Pontifex in litteris ad Theodorum marchionem Montisferrati describit, illumque ad vires suas in tyrannum impium cum aliis iungendas adhortatur.

6. « Joannes, etc. Theodoro marchioni Montisferrati.

« Quia prælati, per dura gravamina et violentias multiples ac pressuras, quibus eos idem Matthæus incessanter affligit, proh dolor! impediti, personas Ecclesiasticas suarum civitatum et dioceseon nequeunt visitare, subditos corrigere, illis proponere verbum Dei, et Sacramenta Ecclesiastica ministrare, aliaque agere, quæ ipsis ex officii debito pastoralis incumbunt; in illis partibus hæreses pullulant, schismata crescunt, a cultu divino receditur, fidelium animæ perditioni sæpius exponuntur, periclitantur corpora, scandala suscitantur, et ausus aliis malis panditur innumeris, quorum est ipse causa præcipua, perpetrandis; propter quæ necnon et alia, quæ frequenter idem Matthæus pollutis labiis proferre non metuit, et agere scelestis actibus non formidat, graviter nec immerito suspectus habetur de labe pestifera hæreticæ pravitatis: qui, sicut infamia clamant publica con-

¹ Rub. Hist. Ravenn. l. vi. — ² Joan. Villan. l. viii. c. 131. —

³ Tom. iii. Ep. secr. ci, cii, cccxl. — ⁴ Ibid. pag. 331, 332, 336.

— ⁵ An. 6. p. 1. Ep. cur. lxxxix.

⁶ Jo. Vill. l. ix. c. 136. — ⁷ Jo. Vill. l. ix. c. 143. Ant. iii. p. tit. xxi. c. 4. § 13. — ⁸ Tom. iii. Ep. secr. p. 156.

tra eum, carnis resurrectionem denegat impudenter, vel super illa mortiferæ dubietatis scrupulum secum defert in animo sceleratus.

« Nec a tua notitia credimus alienum, qualiter ipse pestilens ejusdem Ecclesiæ persecutor, ut solus in dicta provincia, cultu nequiter extirpato divino, velut idolum desolationis abominabilis adoretur; provinciam ipsam sui conatus peste conturbans, ac mittens in exilium pacem ejus, populum Domini rabida vexatione dilacerat, et hereditatem ejus diræ pestis laniat feritate; seque reddit, ac si non videret Dominus mala ejus, et opera illius non intelligeret Deus Jacob, in cæteris pravitalis exactionibus truculentum: ex quibus, præter diversas excommunicationis sententias contra tales a canone latis, quas incurrisse dignoscitur, nos eum a Sacro ipsius Ecclesiæ corpore velut membrum putridum mucrone duximus anathematis præcidendum, tradentes eum Sathanæ in interitum carnis, ut spiritus ejus in die Domini salvus fiat; aliisque diversis contra eum per nostros processus spiritualibus et temporalibus pœnis et sententiis pronulgatis. Verum idem Matthæus, nequaquam propter hoc incircumcisi cordis cervicem humilians, sed potius elationis suæ curram ascendens, sic in savitiæ acerbiter obrigit, quod virtutem divinam contemnit, humanam parvipendit potentiam; et a malignitate solita non quiescit; quin potius in diversoria mortis, cum suarum sint ulcera indurata culpam, corruerit et irreverenti animo et inlunato, contemnens penitus et desperans, incessanter prioribus deteriora committit.

« Nos igitur considerantes attentius, quod eo fortiore resistentia est intentio sui nequissimi elidenda propositi, eoque potentius suis pravis affectibus contrariis affectibus obviandum, quo ipse pestilens æmulus humanæ salutis et pacis in fidelium intendit pectoribus cultum Catholicæ fidei, sine qua nemo unquam Deum videre poterit, depravare; quodque graviter ex præmissis, quod næsti referimus, impeditur negotium Terræ-Sanctæ, nobisque ad promovendum illud subtrahitur opportuna facultas; et nihilominus in debitiæ recessionis (arcanum) adducto, quod clara tuæ devotionis credibilia testimonia te Catholicæ fidei et Ecclesiasticæ libertatis zelatorem fervidum repræsentant, propterea in sinu ejusdem matris Ecclesiæ indubitata fiducia conservatur, qua pro certo confidit, quod ei tua instanti opportunitate suffragia non deerunt, nec potentiæ tuæ manum ab ejus auxilio continebis. Dat. Avin. II non. Februarii, anno VI ».

7. Dum vero Theodorum marchionem ac Fridericum Austriacum in Matthæum commovebat Pontifex, aliaque parabat auxilia, censuras Ecclesiasticas in eum latis a Bertrando card. Apostolicæ Sedis legato divulgari, atque etiam religiosam militiam dato crucis symbolo indicii jussit; quibus litteris X kal. Februarius hujus anni dies

adscripta est. Spernentem vero has censuras Matthæum Vicecomitem Aycardus Mediolanensis archiepiscopus, ac fidei censors judicio hæreseos damnarunt, cujus ingentia scelera enulata recentibus attulere¹: « Præfatus insuper Matthæus, inquit, tot et tantis nefandis sceleribus et excessibus horridis involutus exorbitans a fidei Catholicæ veritate, verum lumen non videns, de sacramentis male sentiens ac clavium et Ecclesiæ potestate, ipsasque contemptibiliter vilipendens, diutius sustinuit plures excommunicationum sententias latis in ipsum, tam ab homine quam a jure; ac interdictum Ecclesiasticum, cui præfata civitas Mediolanensis, ipsius Matthæi exigentibus culpis, supposita fore dignoscitur, fecit multoties violari, laicorum corpora defunctorum in Ecclesiis et cœmeteriis, pulsatis campanis, ministris ipsarum invitis et renitentibus, faciens sepeliri; id idem fieri faciens in terris et locis, quæ per filios suos delinet occupata, simili suppositis interdicto. Præterea Zacharinam filiam suam, quæ ipso præsentem cum Richardino de Langusio in Ecclesiæ facie publice per verba contraxerat de præsentem, nulla divortii sententiæ præcedente, alteri de facto, dicto Richardino vivente, matrimonialiter copulare præsumpsit ». Pergunt vertere crimini Matthæo, ipsum prælatorum Synodos religiosorumque cœtus celebrari, sacrasve haberi conciones vetuisse, neque ob illius tyrannidem immanem sacramenta rite porrigi, aut vitia corrigi, vel hæreseos excindi potuisse; hereticorum societate se inquinasse, eosque sibi in fidissimos ministros adscivisse. Denique addunt dæmonum commercio usum esse.

« Dæmones prælereæ, quorum est servus effectus, et cum quibus confœderationem fecisse videtur, desperatus de divina potentia, multoties execrabiliiter invocavit et quæsit ab eis responsiones et consilia in agendis. Resurrectionem quoque corporum humanorum, quam fides Catholica docet, et sancta Romana Ecclesia profitetur et lenet, impie negat, devians a fidei veritate, etc. » Aggerunt alia crimina illum incusum anathema a Pontifice triennio sprevisse, postulatumque ob id judicio hæreseos comparere recusasse, ac de contumacia damnatum novoque defixum anathemate in pertinacia veteri obduruisse; ob quæ archiepiscopus ac fidei censors in ipsum ut hæreticum ferunt sententiam, ejus bona addicunt fisco, honoribus evertunt, notantque infamia, quam posteris et filii inurunt: « Lecta, lata et in scriptis pronuntiata fuit sententiâ supradicta per religiosum virum fratrem Barnabam priorem provinciam prædictam pro tribunali sedentem vice sua et reverendi patris domini archiepiscopi Paxii et Honesti et Jordani inquisitorum prædictorum, etiam pro tribunali sedentium in Ecclesia S. Mariæ de Valentia Papiensis diocesis, anno a Nativitate Dom.

¹ Exl. in Ms.

mcccxxii, Indictione v, die xiv mensis Martii ».

8. *Henricus Friderici Austriaci frater, arma vertit in Matthæum, a quo tamen decipitur.* — Intentatus etiam gravium pœnarum terror Galeatio et Marco Matthæi filius¹, bello quidem strenuis, sed impietate non disparibus, atque aliis omnibus earum parlium studiosis : quos etiam vertente Asiaticæ expeditionis crimine cum arma ad frangendam eorum pertinaciam distraherentur, quæ adversus Sarracenos, rem Christianam in Oriente pessumdantes (de quibus agitur postea) vertenda fuissent, postulabat Joan². Adhita³ sunt minis arma, hinc in eum Pontificis et Roberti regis copie, inde Florentini, Bononienses, Senenses, aliique Guelfi federati consurrexere⁴. Parte alia Aquileiensi patriarcha densis agminibus stipatus, atque Henricus Friderici regis Romanorum designati frater cum equitatu gravioris armaturæ, aliaque crucesignatorum multitudine signa extulere. Extant de transmissio in Italiam Henrico ad augendas Pontificias partes Friderici suffragiis discordibus electi Cæsaris litteræ⁵ ad Pontificem, subjectis conceptæ verbis :

« Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Joanni, sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici Fridericus, Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, cum filiali recommendatione, devota pedum oscula beatorum.

« Quamvis inducti excellentis et magnifici principis domini Roberti Jerusalem et Siciliæ regis consanguinei et affinis nostri charissimi consilio ad sanctæ matris Ecclesiæ honorem vestræque beneplacitum sanctitatis, cujus pergrata pluries nobis facta beneficia non ingrati recognoscimus, quinimo a nostra indivisa memoria ut devotissimus sanctitatis vestræ filius retinens tenaciter, illustrem Henricum ducem Austriæ et Stiriæ principem et fratrem nostrum charissimum, cujus personam non minus quam propriam æstimamus, cum valida militiæ et armatorum multitudine versus Lombardiam pro gubernatione hominum et terræ Brixie destinaverimus sumptuose, terrores et incursum hostiles potentium nostrorum in Alemania adversariorum nobis continue insidantium eo pretextu excutientes, ut voluntati vestræ elementie reddamur conformes, vicem acceptorum ab ipsa beneficiorum aliquammodo rependendo; qualiter etiam universa, quæ erga nos aguntur negotia disponantur, in quibusve articulis pro status et honoris nostri ac illustrium fratrum nostrorum augmento vestræ sanctitatis gratiam necessario requirendam habemus, religiosum virum fratrem Conradum abbatem monasterii in Salem Ordinis

Cisterciensis confessorem nostrum, necnon viros strenuos Joannem dapiferum de Diezenhonen regalis et Herbodorum de Symonig reginalis curiarum magistros, secretarios et fideles nostros dilectos plenissime tanquam mentis nostræ imaginarios, de præmissis omnibus informatos sanctitati vestræ benignissime decrevimus destinandos ipsi humiliter sub confidentia non modica supplicantes, quatenus solita bonitate paterna eisdem nostris secretariis pium et credulum tanquam nobis in nostrarum legationum et petitionum articulis auditum præbeat, et petita elementer exaudiat et admittat, nobis cum eorundem nunquam expeditione celeri speratarum consuetæ benignitatis gratiarum beneficia pro necessitatibus nostræ exigentiæ adeo elementer et favorabiliter impendendo, quod ipsius beneplacitis et honoribus, quorum ampliatio nativa bonitate inimitur, eo aptius et potentius queamus intendere, eandemque bonam nostram intentionem effectuosum opere exercere. Datum apud Offenbourg, VIII kal. Junii, regni nostri anno viii ».

Exceptus Henricus est a Brixianis¹, ad quos Pontificiæ extant litteræ², ut una cum ipso ac Roberto rege et Guelfis fœdus coirent adversus Matthæum Vicecomitem, quem vocat hæreticum pestilentem et perdidum, Dei et Ecclesiæ suæ adversarium et hostem impium ac severum ».

9. At Matthæus Vicecomes cum Henrici potentiam formidaret, ipsum suis fraudibus mox irretire cœpit. At quas discutiendas Joannes Henricum his verbis commouit³ : « Fili, non absque admiratione ad nostram audientiam subsequenter deduxit relatio fide digna, quod tu ad Matthæum prædictum tuos, et ad te ipse suos, et demum tuos et suos ad electum prædictum (nimirum Fridericum regem Romanorum), duxeratis nuntios destinandos. Et quia, fili, malitia et fraudes illius heretici nos non lales, veremur quod cum sua astutia te decipiat, teque a tuo proposito deviet, ut vel tempus labatur inutiliter, vel ad suam fovendam malitiam te salagat inclinare. Verum quia tam electum prædictum, quam te brachiis complectimur charitatis, et intendimus prosequi quantum cum Deo poterimus, gratiose; nobilitatem tuam duximus exhortandam, ut in scrutinio rectæ considerationis adducto, quod si, quod absit, Matthæo prædicto annueres, divinam offenderes maiestatem, quantum cor nostrum graviter saucias, quantumque matrem tuam sacrosanctam Ecclesiam contra te merito irritares; tractatus hæretici prædicti respuens, quæ profecto veneno non carent, manum mittas ad fortia, ea quæ cœpisti laudabiliter prosequendo, etc. Dat. Avin. IX kal. Junii, anno vi (1) ».

¹ Eod. tom. III. Ep. secr. pag. 135. — ² Ibid. p. 157, 158. — ³ Ibid. p. 186 — ⁴ Extant in rotulo pergami, sigillato num. 6, ex arch. Avinion. in Vatic. delato.

¹ Jo. Vall. l. x. c. 113. — ² Tom. III. Ep. secr. pag. 181. — ³ Ibid.

(1) Henrici fratris Friderici Austriæ ducis et regis Romanorum reditum in Germaniam in mense Martii anni hujus. refert Historia Cortusiorum; sed errasse auctores illos vel potius textum ejus historia corruptum esse plane constat ex litteris a Joanne Pontifice ad illum

10. Nil proficere Pontificia apud Henricum ducem monita, ac tantum belli apparatus, sub cuius gravitate necesse erat ut Matthæus succumberet, dissolvi contigit¹: pugnandum enim doleratus Vicecomes oratores ad Fridericum Austriacum misit, blande exposituros, se imperii causam suslinere, atque ob illius defensam dignitatem bello peti; ac si Robertus rex Insubria potiretur, Germanos Casares Italiæ aditu et imperio excludendos. His permotus Fridericus Pontificium fœdus damnavit, fratremque aucupata rixandi occasione redire jussit: neque ea longius cœsita est, Brianorum enim præfecturam sibi committi poposcit Henricus, ac petitus frustratus, cum cives jussu Apostolico ob interregnum Roberto proregi cæsareo fidem adstrinxissent, in Roberti regis compendium se pugnaturum negavit, Germaniamque repetiit². Nec diu prolixa Pontificiæ causæ crimen cum fratre impune tulit: prælio enim utrumque victum, captumque a Ludovico Bavaro, inferius videbimus. Inter hos tumultus exeunte Junio Matthæus Vicecomes nonagenario major in hæresi, ut tulit fama, obiit³; ac major natu filius Galeatii Præfectus Placentinus armorum terrore Mediolanenses coegit, ut ipsum Mediolani ducem ad annum renuntiarent. Verum ii mox Galeatii jugum, ipso ejecto, excussere⁴. Quo accepto nuntio Pontifex, ut ipsos ad obsequium pelliceret: latas in eos censuras a card. legato dissolvi jussit⁵:

« Bertrando tit. S. Marcelli Apostolicæ Sedis legato.

« Venerunt nobis in exultationis augmentum rumores placidi, nuntiantes quod commune et populus Mediolani, jugo tyrannicæ servitutis, quo sub crudeli tyranno, hoste Dei et Ecclesiæ manifesto Galeatio, damnati hæretici quondam Matthæi de Vicecomitibus filio, ac paternæ noquitie successore, et vehementer de hæretica pravitate suspecto, qui Mediolanensis civitatis regimen indebite usurparat, affligebantur immaniter, sicut et per dicti hæretici tyrannidem afflicti fuerant diutius; a se rejecto totaliter et excusso, veritatis spiritum assumentes, ad nostram et Ecclesiæ Romanæ devotionem et obedientiam, a qua deviant, per devia et errores currendo precipites, utentes saniori

consilio redierunt, intendentes nobis et eidem Ecclesiæ, ad quos imperii regimen ipso vacante sicut et nunc vacare dignoscitur, pertinet obedire fideliter et parere nostris et ipsius Ecclesiæ beneplacitis et mandatis.

« Nos autem, si in hujusmodi laudabili proposito stabiliter perseverent, cum ipsis volentes agere gratiose, discretioni tuæ, ut per te vel per alium seu alios interdictum seu interdicta, qui seu quibus per nos vel per te ex quibuscumque causis fuerint dicti civitas et clerus ejusdem subiecti, suspendere valeas, sicut videris expedire, plenam concedimus auctoritate præsentium facultatem». Extant plures aliæ ad eundem legatum litteræ, quibus ipsi dissolvendarum plurimum pœnarum, quæ in Mediolanenses erant vibratæ, auctoritas collata est; tum ut clericos, qui divina mysteria contra interdicti Ecclesiæ leges celebrant, absolveret. « Dat. Avin. XII kal. Decembris, anno vii ».

11. *Rerum conversiones Mediolani et Parmæ.*

— Dum Mediolanenses effusa lætitiæ significatione de recuperata libertate exultabant, agebantque de concordia legibus cum legato, Galeatii factio incautos oppressit: corruptis enim auro Germanis stipendiariis, qui Galeatium Mediolano depulerant, ipsum Lauda evocatum noctu in urbem admisit¹. Ejecti mox viri nobiles, ac populus, exeunte Decembri, dominatum urbis in Galeatium tristi rerum conversione transfudit. Excitatos porro fuisse Mediolanenses ad res novandas Placentinorum exemplo, qui Azone Galearii filio pulso, se in libertatem et Ecclesiæ obsequium auctore Obizone et Lando Verusio (ad quem gratulatoriæ de liberata² Placentia deque prolignatis³ postea Mediolanensium copiis extant litteræ) vindicant, refert Joannes Villanus⁴: quo etiam exemplo usus est Pontifex⁵, ut Parmenses ad excutiendam Galeatii servitutem concitaret, qui brevi tyranni jugum, despecto ejus terrore, e suis cervicibus depulcrunt⁶; qua de re extant publicæ hæc documenta⁷:

12. « In Christi nomine, Amen. Anno ejusdem

¹ Jo. Vill. l. IX. c. 183. — ² Tom. III Ep. secr. pag. 343 — ³ Ibid. pag. 374. — ⁴ Jo. Vill. l. IX. c. 177. — ⁵ Tom. III. Ep. secr. pag. 349. — ⁶ Ibid. pag. 353. — ⁷ Ext. in arc. S. Ang. et Ms. Vat. arch. Plat. inter Coll. edita jussu Sixt. IV. tom. I. p. 382. et Ms. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 52.

¹ Jo. Vill. l. IX. c. 144. — ² Ibid. — ³ Eod. l. IX. c. 135. — ⁴ Eod. l. c. 180. — ⁵ Tom. III. Ep. secr. pag. 365.

dati die IX kal. Junii hujus anni, legends in Annalibus hic, quibus discessum ejus nondum rescisse se Pontifex significat. Igitur pro Mario legendum est in textu Maio, quam lectionem ex Codice Extensi exhibet Muratorius, Ber. Italic. tom. XII. Eod. m. Maio mense discessisse Henricum notat auctor codicis Chronici Regiensis Ber. Italic. tom. XVII. qui et monet Henricum venisse Brianam die X Aprilis hujus anni. Discessisse die XXI ejusdem mensis discimus ex alia lectione ejusdem historiae ex Codicibus Ambrosiano, et Comitibus Collecti apud eundem.

Cæterum ut suis apte temporibus omnia distinguantur ex æqualibus horum temporibus Historicis Italis singulis, quæ hic in Annalibus traduntur sua tempora accommodanda sunt. Matthæus Vicecomes die XXVI Junii decessit, teste hujus ætatis scriptore Galvæco Flaumina in manipulo Florum cap. 361, sed illo antiquior chronista Antensis obitum hunc refert in diem XXIV Junii, qui et notat obisse « incerto casu; nec qui-quam s. il ubi sepultus fuerit, quæ Ecclesia n. d. eum recipere ». Utrumque auctorem habes Ber. Italic. tom. XI Urbis Mediolanensis domitium stabim invasit Galeatius Vicecomes ejus filius, qui tamen die VIII Novembris, feria secunda, factione civium optatum *ab excommunicatione liberari*, a theonista Astensis, expulsi sunt. Non diu post, die nempe XI Decembris, ad ersa factionis studiois rediit, teste auctore Chronici Regiensis, Novembri vero mense, die XXV, Placentiam urbem suam legato Pontificis dederunt ex eodem Regiensis Chronista. In postrema tamen hæc temporis designatione errasse dum non dubito, cum die IX Novembris id congruisse notet auctor Chronici Astensis cap. 169, et chronista Parmensis æqualis vulgatus Ber. Italic. tom. XII, ac Joannes Villani lib. 9, cap. 169, scribat Placentinam defectionem Mediolanensem præcessisse.

a Nativitate mcccxxii, Indictione vi, Pontificatus sanctissimi patris domini Joannis papa: XXII anno vii, die tertia Decembris, convocato et congregato consilio universitatis et hominum Parmensis civitatis voce præconia et sona campanæ ut moris est, in palatio veteri communis Parmensis ad infrascripta specialiter faciendâ, nobiles viri domini Mattheus de Summo potestas, Joannes domini Nicolai capitaneus, abbas antianorum et cæteri antiani communis et populi civitatis Parmensis, ac prædictum consilium unanimiter et concorditer, nemine discrepante, fecerunt, constituerunt et ordinaverunt, sicut de jure et facto melius et efficacius potuerunt, discretum virum magistrum Bartholinum de Ferreris beneficiatum Ecclesie S. Hilarii de valle Baganziæ Parmensis diocesis, licet absentem, tanquam præsentem, suum et cujusque eorum et dictæ civitatis et universitatis syndicum et nuntium specialem ad comparandum pro eis et eorum ac omnium et singularum personarum civitatis et districtus Parmensis nomine eorum reverendo in Christo patre domino Bertrando, Dei gratia tit. S. Marcelli presbytero cardinale Apostolicæ Sedis legato, vel ejus delegato; et ad jurandum in animas prædictorum et cujuslibet eorum, et promittendum de parendo mandatis Ecclesie, atque ipsius domini legati, vel ejus delegati; et quod ipsi de cætero Galeatio de Vicecomitibus de Mediolano, aut fratribus, vel sequacibus suis, vel aliquibus Ecclesie Romanæ rebellibus nullatenus adhærebunt; nec consilium, auxilium vel favorem præstabunt, sibi que in nullo parebunt vel intendunt. Item ad confidendum, recognoscendum et asserendum realiter et cum effectu regimen civitatis et districtus Parmensis, vacante Romano imperio, sicut nunc vacare dignoscitur, ad dominum nostrum summum Pontificem et Romanam Ecclesiam pertinere; et quod ipsum regimen et rectores ipsius recipient et tenebunt deinceps nomine præfati domini nostri summi Pontificis et Rom. Ecclesie supradictæ, quandiu et quotiescumque vacabit imperium supradictum, sicut recipere, et tenerent ab imperatore si dictum imperium non vacaret; et ad petendum, impetrandum, obtinendum ab eodem domino legato vel ejus delegato absolutionem et relaxationem sententiæ interdicti dudum latæ et promulgatæ in universitatem et communitatem civitatis Parmensis, ac civitatem eandem; ipsiusque civitatis, communitatis et universitatis terras, castra et loca per sanctissimum patrem et dominum nostrum dominum Joannem papam XXII et cui interdictio impræsentiarum subjacent, ex eo quod auxilium, consilium et favorem præstitisse dicuntur damnate memoriæ Matthæo Vicecomiti de Mediolano, dum viveret, ejusque filiis et sequacibus; et a quacumque alia sententiâ interdicti, vel excommunicationis lata per dictum dominum nostrum summum Pontificem, vel alium quem-

cumque ejus auctoritate in dictam civitatem et universitatem et ejus communitatem et districtum seu singulares personas ipsarum; et ad subeundum et consentiendum cuicumque præcepto et mandato, quod idem dominus legatus vel ejus delegatus eidem et cuilibet ipsorum facere et imponere voluerint; et ad obligandum pro prædictis et quolibet prædictorum fiendis, servandis et adimplendis, ipsos et eorum quemlibet, communitatem et universitatem ipsius civitatis Parmensis, et ipsam civitatem et ejus districtum, ac eorum et cujuslibet eorum bona et jura præsentia et futura; et generaliter ad omnia et singula faciendum et promittendum, quæ ipsi domino legato vel ejus delegato placuerint, et opportuna ac utilia videbuntur; ratum et gratum se perpetuo promittentes habere, observare et adimplere quidquid per dictum eorum syndicum et cum eo factum et promissum fuerit in prædictis et quolibet prædictorum sub hypotheca et obligatione omnium suorum et prædictarum civitatis, communitatis et universitatis bonorum et jurium, præsentium et futurorum. Actum Parmæ, etc. » Certior jam ante factus cardinalis legatus Parmenses ad officium reversos, Ugolino Rubenæ stirpis provinciam solvendarum censurarum contulerat ¹ kal. Decemb. ejus litterarum præcipua pars his verbis concepta est ² :

13. « Bertrandus miseratione divina tit. S. Marcelli presbyter cardinalis A. S. L. discreto viro Ugolino de Rubenæ canonico Parmensi capellano nostro, salutem in Domino.

« Cum præfati (nimirum Parmenses) potestas, capitaneus, universitas et commune, pejora a prioribus cumulantes et non attendentes, quod ad dominum papam et Ecclesiam Romanam regimen civitatis prædictæ, sicut et aliarum terrarum imperii, debent ipso vacante imperio (sicut nunc vacare dignoscitur) pertinere, sed illud facto polius denegantes, stipendiarios suos in auxilium præfati Matthæi et filiorum ejus contradictam Romanam Ecclesiam, et ad impugnandum gentes et exercitum dictæ Ecclesie jura prosequentem ipsius imperii, transmisissent apud Bassignanam, ubi exercitui prædicto multa damna gravia intulerunt; nosque propterea contra ipsos procedere ad graviora vellemus, per ambaxiatores civitatis ejusdem ad nos propterea venientes accepimus, quod civitas supradicta Parmensis et cives ipsius ac cor redeuntes et suum recognoscentes errorem, seque in præmissis graviter deliquisse, redire disponunt ad obedientiam et devotionem Ecclesie supradictæ, et a favore dictorum hostium totaliter abstinere.

« Quamobrem volentes cum civitate et civibus ipsis agere gratiose, discretioni tuæ auctoritate Apostolica, nobis specialiter in hac parte

¹ Lib. Privil. Rom. Eccl. tom. 1. p. 373. — ² Ext. in Lib. Privil. Rom. Eccl. tom. 1. p. 371.

commissa, praesentium tenere committimus et mandamus, quatenus si tibi constiterit ita esse, videlicet quod dicta civitas et universitas ipsius se omnino et cum effectu subtraxerint a sequela, favore et adhaesione Galeatii, fratrum et sequacium ipsius, sibi que in nullo pareant et intendant, nec dent auxilium, consilium vel favorem, ac realiter et cum effectu recognoscant regimen civitatis et districtus ejusdem, vacante Romano imperio (sicut nunc, ut praedicitur vocare dignoscitur) ad Romanam eandem Ecclesiam pertinere; et quod ipsum regimen, et rectores ipsius recipiant et teneant nomine supradictae Ecclesiae quoad et quotiescumque vacabit imperium supradictum, sicut recipere et teneant ab imperatore, si dictum imperium non vacaret, recepta a majoribus universitatis ejusdem eis videlicet, per quos civitas et universitas ipsa regitur, quod de caetero, praefato Galeatio vel fratribus, aut sequacibus vel aliis quibuscumque contra eandem Rom. Ecclesiam nullatenus adhaerebunt, nec consilium, auxilium, favorem praestabunt juratoria cautione, ac juramento de parendo mandatis Ecclesiae atque nostris, interdictum ipsum in dicta civitate, terris, villis, castris et locis ipsius, relaxes et nunties relaxatum, ubi tibi videbitur expedire, et facias ab aliis nuntiare. Quod si forsitan postmodum ad dictorum Galeatii, aut fratrum, vel sequacium praedictorum sequelam et favorem homines ac civitates, universitates, terras, villas, castra et loca praedicta redire contingerit, in eandem interdicti sententiam relabi volumus et decernimus ipso facto. Volumus etiam, quod de supradictis omnibus et singulis fieri facias duo publica Instrumenta, quorum uno penes te retento, reliquum nobis, quantumvis poteris, destinare procuret. Dat. Placentiae kal. Decembris, Pontificatus ejusdem domini Joannis papae XXII anno septimo ».

14. *Ludovicus Bavarus cum Friderico imperii aemulo armis congressus eum vincit et capit.* — Inter has rerum conversiones erupit in Robertum regem Siciliae conjuratio¹, comparataeque ab hostibus illius vitae insidiae, quae non sine divina providentia discussae: cum illius filius major natus Carolus² dux Calabriae cum trememur octodecim Siculam oram populatus est; Fridericus vero cum alii viginti sex Rhegium tentavit.

In Germania Ludovicus Bavariae et Fridericus Austriae duces Romanorum reges designati, cum Romano Pontifici controversiam dirimendam aequitate, ut par erat, permittere detrectarent, de imperio certaturi, incredibili animorum ardore adversas acies, quae ferme equestres erant, commiserunt³. Pollebat amplioribus viribus Fridericus, cum regis Ungariae potentia fultus esset, ac Leopoldus⁴ copias auxiliares ad ipsum adduceret. Sed Ludovicus re cognita, antequam eae copiae Friderico se conjungere possent, superato Anni fluminis vado, Fridericum ad pugnam elicit qui indignum ratus certamine detrectare, proxima auxilia, quibus auctus Ludovico superior erat evasurus, non expectavit. Commissa est cruenta pugna, quae pene totum diem tenuit: in qua plura equitum millia periisse feruntur. Parla demum a Ludovico victoria est, cujus gloria, Friderico et Henrico fratribus multisque aliis nobilibus, captis auctus est ut Stero⁵ Altaemps, Rebdorfius⁶, Ms.⁵ Vaticanum, alique auctores Germanici et Itali consentiunt⁶ qui Fridericum artissimae custodiae in arce, cui Trusnit nomen est, mancipatum atque in ea triennio tentum addunt (1).

15. Meruere sane Fridericus et Henricus eo adverso casu prosterni, qui antea a Romano Pontifice adversus Insubriae tyrodum et haereticos in auxilium exciti, inibitum foedus turpiter violarant, causamque Pontificiam prodiderant, ut superius rem attigimus. Caeterum Ludovicus Bavarus victor, parto de aemulo triumpho Pontificem mox certior fecit; quid ipsum ad clementiam in Fridericum explicandam hortatus est⁷, atque operam Apostolicam ad concordiam inter ipsos conciliandam obtulit.

« Ludovico in regem Romanorum electo.

« Excellentiae tuae, fili charissime, recepimus litteras, quas nobis labor praesentium praesentavit, quarum contenta, et quae labor idem proponere voluit, intelleximus diligenter. Et quia ex ipsarum serie litterarum percepimus evidentem victoriam, quam contra tuum coelectum habueras his diebus, te illi, qui bella novit conterere, humiliter adscribere et prudenter; necnon et quam humaniter in ipsius coelecti captione, et post in ejusdem custodia te geras et gesseris, ipsius nuntii nobis relatio

¹ Jo. VIII. l. ix. c. 174. — ² Rehd. tit. Alb. Arg. in Chron. — ³ Stero Altaemps in Annal. — ⁴ Henr. Rebdorf. in Anzal. — ⁵ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3769. — ⁶ Chr. Elwa. Aven. an. Botor. l. vii. Mossat. in Lud. Bav. et alii. — ⁷ Tom. iii. Ep. secr. pag. 259.

⁴ Jo. VIII. l. ix. c. 172. — ² Ibid. c. 158.

(1) Hoc anno pugna decretoria inter duos imperii aemulos Ludovicum et Fridericum commissa die festa S. Venceslai ducis Bohemiae, die nempe xxviii Septembris ut prodit auctor gestorum Balduini Trevrensis archiepiscopi lib. 3 cap. 5. In eam Friderici res exiisse, ac plane delecte Fridericus ipse a Joanne Bohemiae re e captus in potestatem Ludovici traditur eo pacto ne *cita illum primaret* aut idem scriptor ibidem Captus rex arcta custodia stringitur tremo, et semis, *per annos tres et dimidium*, ut scribit Martinus Minorita auctor coevis inter scriptores Eccardi tom. ii, col. 1638. Sed ex litteris Joannis relatis ab annalista ad an. 1327, 2, intelligimus non tribus, sed duobus tantummodo annis et semis, captivitatem illam durasse, quo i et confirmat Joannes Vitoduranus in Chronico. Locum prelii designat auctor gestorum Balduini inter Oelnigin et Molindall, quem peculiari nomine *prata Amphipogenasia* appellat continuator Martini Poloni Eccardianus, et in territorio Salzburgensi constituit. In captivitate resumpsisse Fridericum, cum antea moribus esset perditissimis, prodit auctor coevis Joannes Vitoduranus in Chrono o inter scriptores ab Eccardo vulgatos tom. ii, col. 1792. Idem scriptor testatur dimissione ejus, e carcere monachum quemdam Carthusiensem intercessisse. Cum libertate et pristina vivendi licentia resumpsisse idem scriptor alique testantur, donec pediculari correptus morbo misere tandem obit anno 1330, ut in Annalibus ad eundem annum adnotabo.

patefecit. Super quibus providentiam tuam in Domino plurimum commendantis, magnificentiam tuam rogamus attentius et horlamur, quatenus in his inviolabiliter perseverans, ei a quo cuncta bona procedunt, gratias agere studeas; ac quæ illi grata exequi, et vitare quæ sibi displicibilia noveris, non omittas; erga coelectum prædictum, quem in tua manu coneludit Altissimus, ob ipsius concludentis honorem sic clementer sicque pie te abeas, ut misericordiam assequi valeas, quam misericordibus veritas reprimittit. Nos autem ad tractandum et procurandum quod ad pacem et concordiam inter te et ipsum pertinent, offerimus nos paratos: super quo si nobis tua prudentia suæ innotuerit beneplacitum voluntatis, ad exequendum quæ ad illa opportuna viderimus absque cunctatione aliqua procedemus. Super aliis autem nuper providentiæ tuæ per tuum nuntium scripsisse meminimus: quare ad præsens ea non repetimus, sed in illis inviolabiliter permanemus. Dat. Avin. XV kal. Januarii, anno vii ».

Non usus est Ludovicus oblato a Pontifice ad tractandam inter eos pacem studio, regnum sibi armis asserere posse arbitratus, de quo hæc tradit Ptolemæus Lucensis¹: « Dux prædictus Austriæ captus fuit per ducem Bavarie et detentus: et sic ipse Ludovicus dux Bavarie jus imperii sibi vindicans usurpavit ». Inde vero Pontificem inter et Bavarum ipsam gravissimæ discordiæ, cum regni Italici habenas, et Galeatii Mediolanensis clientelam sequenti anno corripuerit, ut suo loco dicebatur.

16. *Pontifex concordiam in Lusitania restituit.* — Interea fluctuanti diuturnis dissensionibus Lusitaniæ, in qua Dionysius obcessus in Alfonso Sancium spurium studium alterius filii Alfonsi legitimi, et sceptri Lusitanici hæredis, iras ac principum odia in se concitavit; injustaque adversus sanctissimam uxorem odia susceperat, pacem redditurus Pontifex, cum annis superioribus mulcere præferocis principis animos, Dionysium ad æquitatem flectere, D. Elisabetham, quæ filii sui causam adversus maritum impudicum, et in adulteræ liberos pensiosorem sequi videbatur, ad concordiam inter filium et patrem revocandam excitare litteris suis studuisset; hoc anno archiepiscopum Compostellanum in Lusitaniam ad redintegrandam concordiam Apostolica munimur auctoritate, ut coitiones dissolveret, rescinderet injusta sacramenta, perturbatores pacis censuris reprimeret, ineunda fœdera corroboraret, misit²: ac præsules Lusitanos, ut operam cum archiepiscopo conjungerent, monuit³. Ad conciliandam vero divinam misericordiam, ut eos bellorum civilium fluctus compesceret, preces Deo in ea causa porrecturis præmia indulgentiarum proposuit⁴.

Præterea Dionysium gravissimis litteris⁵ est

adhortatus, ut Compostellani archiepiscopi monita in animum demitteret: reginam sanctissimam, quæ nisi ad pacem ac divinam gloriam spectabat et Alfonso¹ hæredem in gratiam reciperet; Alfonso Sancii furto genitum cum Alfonso legitimo conciliaret; nec tanta amoris significatione illum prosequeretur; ut alterius in notum fratrem odia exasperaret. Tum Alfonso illegitimum revereri² fratrem suum ut dominum ac regem futurum, animumque ad illius obsequia flectere³ jussit: Alfonso vero legitimum hæredem, ut læcessitum⁴ gravioribus injuriis patrem Compostellani archiepiscopi opera delinere studeret: ferret æquiori animo⁵, si frater illegitimus ab illo dilaretur, neque enim decorem videri, si rerum inopia laboraret; acsi reges in administratos liberalitatem effundere soleant, non debere mali et iniqui accipere, si filio possessiones aliquas compararet, cum maxime earum opum futulus præsidio præstandis illi obsequiis aptior futurus esset. Tum reginam Elisabetham, quæ pulcherrima sanctitatis exempla in iis adversis rebus explicuit, hortatus est⁶, ut pacem inter discordes adducere omni studio niteretur.

Obsequentissima ipsa erat Dionysio viro etsi adultero et injusto: quam maternum vicisse affectum, nec se implicuisse bello, sed illud extinguere conatam, et Pontificis litteris gratulatoriis vidimus. Demum præcipuis illius, ut par est credere, apud Deum precibus pax est felicissime revocata: Berengarius Compostellanus archiepiscopus acceptus perhonorifice: paritum illius monitis, ac sopitæ omnes discordiæ: qua de re ad archiepiscopum de navata præclare opera, ad sanctam reginam, Dionysium regem, ac filium majorem natu de perfectis Apostolicis imperiis gratulatoriæ litteræ⁷ kal. Julii exarata.

17. Adhibita⁸ etiam fuerat a Pontifice ad eam concordiam confirmandam Guillelmi Sabinensis episcopi Apostolicæ Sedis legati opera, qui in Castellam ad sedandos illius regni motus, quos principum de tutela regis Alfonsi inter se contententium, ac regnum armis et factionibus laniantium ambitione concitatos vidimus ante superiores, missus fuerat: utque facilius adducere concordiam posset, injunxit⁹ illi XIII kal. April. hujus anni Pontifex, ut indulgentiarum præmia iis qui precibus a divino Numine illam exposerent, vel operam pro ea concilianda navarent, proposita promulgaret, ipsumque¹⁰ et Compostellanum, Toletanum et Hispalensem archiepiscopos ac regni proceres ad restituendam Castellæ publicam pacem incumbere pluribus litteris¹¹ sollicitavit: atque in primis Philippum Sancii olim regis filium, ut studeret¹² concordie ac tutoris munus et nomen deponeret, hortatus est. Celebrabantur¹³ Vallisoleti

¹ Ptol. Luc. in Hist. Eccl. Ms. l. xxv. c. 41. — ² Tom. III. Ep. secr. pag. 66. — ³ Ibid. p. 68. — ⁴ Ibid. p. 69. — ⁵ Ibid. p. 65.

¹ Tom. III Ep. secr. pag. 64. — ² Ibid. p. 67. — ³ Ibid. p. 64. — ⁴ Ibid. p. 66. — ⁵ Ibid. p. 67. — ⁶ Ibid. p. 64 et 66. — ⁷ Ibid. p. 69 et 70. — ⁸ Ibid. p. 68. — ⁹ Ibid. p. 49. — ¹⁰ Ibid. p. 46. — ¹¹ Ibid. p. 48. — ¹² Ibid. p. 46. — ¹³ Ibid. p. 46.

magni præsulum et procerum convntus kal. Martii præcipua legati Apostolici opera, cuius etiam studio inter Alonsi regis tutores ad festum Natalis Domini induciæ armorum inite sunt¹.

18. Coniungere cum legato operam Toletanus archiepiscopus, atque episcopus Burgensis et alii plures, quibus conceptis eadem verborum forma litteris, ob conciliatas inducias est gratulatus, utque strenue cum legato ad pacem confirmandam laborarent, ipsum est adhortatus²: « Licet, inquit, inter dilectos filios nobiles viros Philippum claræ memoriæ Sancti regis Castellæ, Joannem dominum de Viscaya, et Joannem filium... claræ memoriæ Manuelli infantis, a concepto ratione tutela charissimi in Christo filii nostri Castellæ regis illustris pernicioso discriminis odio sibi reconciliandos ad pacem frugarum fœdus advenit, super quo non parcendo laboribus nec expensis fide digna relatione te percipimus fideliter laborasse; continue tamen affectantes in intimis inter eos accedere insolubile vinculum diætæ pacis, super hoc scire te volumus, quod venerabili fratri nostro Guillelmo episcopo Sabinensi A. S. L. nostræ scripturæ oraculum destinamus: propter quod fraternitatem tuam requirimus et rogamus attentius, quatenus eidem legato, sicut hactenus adstitisti, sollicitè non desistas assistere. Dat. Avin. VII id. Novembris, anno VII ».

19. Ad dirimendam demum de regiæ procuracione ac tutela gerenda principum controversiam regem Vallisoli regni gubernacula suscepisse, Alfonsum refert Joannes Mariana³, cum jam illius avia Maria regina obiisset, ingentium virtutum femina trium regum ætate, ut ait⁴, « reipublicæ præsidium, Castellæ columnen, pietatis monumentum ». Addit auctor, Guillelmi legati jussu, episcopis universa ditione Vallisoletum convocatis, Concilium hac tempestate nobilissimum peractum⁵: « In eo, inquit, Concilio, IV nonas Augusti, multæ salutares leges promulgatæ sunt. In eo numero anathemate vinciuntur qui carnibus Quadragesimæ aut Quatuor Temporum diebus vescuntur; quinque in eis publice vendiderint carnes a nostra religione alienis templis, dum res divina peragitur, interesse vetatur: iis tamen si nostra sacra susceperint, sacri ordines et sacerdotia, unde inopia tollerent, non denegantur. Purgatio vulgaris reprobat, qua Hispani vulgo utebantur. Extant Joannis Toletani præsulis Constitutiones per idem fere tempus promulgatæ: in iis nisi Judæi et Mauri, quo tempore res divina peragitur, a templis recesserint, cessare mandat. Redactas cruciata pecunias ad se cum fide deferri, captivis redimendis, egenorum inopia sublevanda. Presbyteri quater minimum per annum divina hostia sacrificante, neque unquam nisi matutinis precibus exorato Numine: Ecclesiasticis obsequiis parta bona ea dare legareve

filii, quamvis justis, nefas esto; et erit qui sacerdotes et episcopos eorum bonorum dominos et arbitros faciat ».

Quod ad Maurorum in Hispania res attinet; Ismael Granatæ rex ab Ozminio rege Algeziræ ex insidiis cæsus est¹. Erepta excellenti forma femina neci causam dedit. Mahomad vero filius Ismaelis prætoris eximia fide, qui mox Granatenses in illius verba adegit, cum alium conjurati successore destinarent, regnum arripuit. In Africa² Tunetanus rex matre Christiana natus, et egregie affectus in Christianos, Christianorum et Arabum opera Tunetanum alium regem æmulum acie vicit, regnoque politus est: sed iterum postea ab alio ejectus³.

20. *Eduardi res bellicæ contra perduelles in Anglia et Scotia.* — Flagravt civili externoque bello Anglia hoc anno: proceres enim Hunifrido Herefordiensi et Thoma Lancastriæ comitibus conjurationis ducibus, Eduardo regi ob nimiam Spenseriorum gratiam et potentiam infensi erant: cumque res ad arma et cædes spectaret, Pontifex inenite anno Cantuariensem archiepiscopum et episcopum Wintoniensem ad adducendum inter conjuratos ac regem concordiam incumbere jussit⁴: tum Eduardus est adhortatus⁵, ut clementiam in suos explicaret, commotosque animos mulceret: sed in apertum bellum erupit discordia, cum in dicto apud Cicesteriam conventu Eduardus in hostes contraxit⁶ ingentia auxilia, ac plures proceres sui terrore ad obsequium compulit. Inde Hunifridus et Thomam comites insectatus, exeunte Martio, magna clade delevit⁷. Hunifridus Herefordiensi comes, dum ponte transibat lancea perfossum occubuit: Thomas Lancastrius captus. Cujus victoriæ ab Eduardo partæ accepto nuntio Pontifex, qui rebelles flectere ad officium non potuerat, oppressos armis fuisse, regi triumpho gloriam acceptam Deo referenti, est gratulatus⁸; atque Ecclesiarum jura, ut ea ab invasoribus vindicaret, enixe commendavit.

« Prefecto, inquit, fili charissime, nostro tua adjicit gaudio gratitudo, per quam, ut debes, illi qui bella conterit, istam adscribis victoriam, et non tibi. Hæc utique, fili charissime, beneficia tam immensa debent scribi indelebilibet in tabulis cordis tui: hæc nulla oblitere debet oblivio, sed in jugi memoria retineri; debesque cum propheta quærens dicere: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Et utinam tibi ipsi taliter respondebis: Istud sibi retribuam; licet respectu tanti benefici parum sit censendum aut nihil: illi quidem meam offeram juventutem, ipsi fortitudinem meam custodiam, et residua vite mee tempora in continuatione salutaris propositi et piorum prosecutione operum devotio, fa-

¹ Eod. l. xv. c. 17. — ² Jo. Vill. l. ix. c. 149. — ³ Eod. l. c. 154.

⁴ Tom. III. Ep. secr. pag. 242. — ⁵ Ibid. pag. 242. — ⁶ Mariana de reb. Hisp. l. xv. c. 18. — ⁷ Eod. l. c. 17. — ⁸ Ibid.

⁴ Tom. III. Ep. secr. pag. 35. — ⁵ Ibid. pag. 34. — ⁶ Walsin. in Edward. II. — ⁷ Jo. Vill. l. ix. c. 137. — ⁸ Tom. III. Ep. secr. pag. 36.

vendo Ecclesiis, ipsarum libertates et jura; necnon et ministros Dei; personas Ecclesiasticas confovendo, etc. Dat. Avinionē II kalend. Maii, anno VI ».

21. Fœdasse crudelitē victoriā Eduardum, ac Thomā Lancastrum et alios plures viros nobiles criminis socios capitis sententiā damnassee, ferunt. Nec eorum supplicio paenā Angliā; incumbēbat enim illi Scotici belli moles cum Robertus rex a conjuratis excitatus in arma consurrexisset. In quo quidem bello studuit Eduardo Pontifex, atque archiepiscopum Cantuariensem et Wintoniensem episcopum Pontificias censuras iis, qui Angliam aut Hiberniā invaderent, objectas divulgare²; Dublinensem archiepiscopum³ Roberto Brusio perduellionis iudicium intendere; Anglos denique, Wallenses et Hibernos præules Eduardo sacerdotiorum decimas ad levandos belli sumptus pendere jussit⁴. Confectis in Scotos florentissimum exercitum Angliæ rex, ac superiori elatus victoria Scotiam terrā marique oppugnare ac frangere ad obsequium constituit. Sed cum imprudentissime necessarios comitatus sustentando exercitū non providisset, ingens ea expeditio nullo operæ pretio dissoluta est⁵, magna hominum multitudo (ad viginti milia ascendisse refert Joan. Villanus⁶, fame morboque consumpta; rexque non sine magno dedecore regredi compulsus est.

22. Defuncto Philippo Francorum rege, succedit Carolus ad quem Pontifex dat litteras paræneticas et gratulatorias. — Sublati e vivis est Philippus Longus Francorum rex ineunte hoc anno, ut testatur Bernardus⁷: « Philippus rex obiit tertia die intrantis mensis Januarii in prima parte noctis Dominicæ diei, anno Domini mcccxxi ». Nimirum numeratis de more auctoris ab incarnato Verbo annis: consumptus diuturnā ægritudine, in qua singularem explicuit patientiam⁸, pari pietate Ecclesiasticis sacramentis ingenti immortalitatis spe munitus. Magnarum virtutum princeps, dignus S. Ludovici abnepos, cuius exemplo bellum sacrum in Sarraenos sine fictione erat redintegraturus, (superioribus enim annis⁹ sopito bello Flandrico, ne profectorem iniret, ob Occidentis turbas fuerat retardatus) in ipso conatu, cum Pontifex diem trajectionis constitutus esset¹⁰, relicto sui magno desiderio excessit e vita. Commendavit¹¹ moriens regnum Christi vicario ejusque apud Deum preces ad expiandas reliquas criminum maculas imploravit. Nec pio defuisse Joannem officio indicant litteræ, quibus viginti dierum indulgentiam preces pro illius anima Deo porrecturis imperavit¹².

Accepti post Philippum Galliæ ac Navarræ scepra frater Carolus Marchiæ comes, de quo hæc Bernardus scribit¹: « Carolus hujus nominis Tertius (IV), filius quondam tertigenitus Philippi regis hujus nominis Quinti (IV), germanus quoque frater præfati domini Philippi hujus nominis Sexti (V), qui defuncto præfato Philippo rege germano suo eidem successit in regno; cum nullum heredem filium reliquisset, quia filie in regno Franciæ ad regnandum nunquam leguntur successisse. Cœpit autem regnare in regno Franciæ et Navarræ defuncto fratre suo in mense Januarii anno Domini mcccxxi, fuitque coronatus et inunctus in regem Rhemis civitate IX kal. Martii ».

23. Significarat non sine lacrymis Carolus Philippi fratris obitum Pontifici, qui magnum ex eo dolorem percepit, atque ipsius² et Joannæ³ reginæ viduæ luctum mulcere litteris studuit. In iis vero, quas ad Carolum dedit, fraternæ mortis occasione ipsam ad humanarum rerum despicientiam, et transfundendum ad cælestia animum, ac mortis incerti exitus diviniq; iudicii jugi meditatione vitæ rationem probe instituendam excitavit⁴:

« Carolo regi Franciæ illustri.

« Affectu benigno celsitudinis regniæ receptimus litteras per venerabilem fratrem nostrum Raynaldum Ostiensem episcopum et dilectum filium Petrum S. Susannæ presbyterum card. presentatas, per quas infirmitatem claræ memoriæ Philippi regis Franciæ, ejusque transitum, ac qualiter in illis se habuerat providentiæ regni, mœstuoso nobis calamo nuntiavit; nostrarumque ad fratrum nostrorum pie ac religiose pro ipsius animæ salute orationum suffragia postulans, seque ac regnum Sedi Apostolicæ recommendans, more devoti filii se paratum ad ejusdem Sedis beneplacitum non omisit. Prefecto, fili charissime, cum primum transitus ipse auribus nostris insonuit, cordis nostri amaricavit intima et punctiois durioris aculeo sauciavit: unde si te potavit absyntio, si te felle cibavit, si tua commovit viscera, si extorsit gemitum, si expressit lacrymas, cum ad hoc te affectus inclinaverit naturalis, non deceat quempiam super hoc admirari.

« Sane, fili charissime, si tam innocenter rex ipse vixerit, quam laudabiliter rexerit, tamque patienter flagella Domini in sua ægritudine tulerit; necnon quam humiliter, quam devote Ecclesiastica petierit et reverenter receperit, velut princeps Christianissimus, sacramenta: et postremo quam confidenter et alacriter, Dei misericordiam et sanctorum patrociniā invocans, Deo reddiderit spiritum, qui creavit illum, et terræ corpus unde assumptum fuerat, ad debitæ rationis deducitur examen, cessabit dolor, utique planctus et gemitus acquiescant; ac proculdubio multa tibi materia

¹ Jo. Vill. et Wals. ubi sup. — ² Tom. III. Ep. secr. pag. 37. — ³ Ibid. p. 39. — ⁴ Ibid. p. 43. — ⁵ Walsin. ubi sup. — ⁶ Jo. Vill. l. IX. c. 160. — ⁷ Ber. Chr. reg. Franc. Paul. .Kend. in cod. Mass. in cod. — ⁸ Tom. III. Ep. secr. p. 8. — ⁹ An. 1319. num. 17. — ¹⁰ Tom. III. Ep. secr. p. 1. pag. 1. Ep. II. — ¹¹ Ibid. Ep. secr. pag. 6. — ¹² An. 6. p. 1. Ep. com. DCCCLXV.

¹ Bern. Chr. reg. Franc. — ² Tom. III. Ep. secr. pag. 6. — ³ Ibid. p. 7. — ⁴ Ibid. p. 6.

aderit ipsi congaudenti gaudent, ipsum nempe vitam brevem et fluidam, quæ nihil est aliud quam vapor ad modicum parens, quæ velut umbra præterit et in eodem statu persistere nunquam novit, pro æterna et incommutabili firmiter credimus commutasse; ipsumque de hac valle calamitatis et miseræ, in qua civitatem manentem non habuit, ad civitatem gloriæ, quam sollicitè quæsiivit dum vixit, cujus Angeli sunt concives, Deus pater templum, Filius splendor et Spiritus sanctus est charitas; in qua mansio est securæ. totumque continet quod delectat, credimus pervenisse: necnon et de fallaci mundano gaudio, quod luctus occupat, ad vera perfecta que et æterna gaudia jam transisse credimus, vel saltem ad spem infallibilem illuc veniendi et vestigiò pervenisse.

« Deponere itaque, fili charissime, deponere gemitum luctumque abjice. ac juxta dictum Apostoli gaudenti congaude, ne te de charitatis inopia arguendo, illud tibi Dominicum verbum exprobrando valeat dicere: Si diligeretis me, utique gauderetis. quia vado ad Patrem. Orationes autem nostræ fratrumque nostrorum pro ipsius salute non defuerunt, nec nostræ utique deerunt dum vivemus, Domino concedente. Te autem, fili charissime, regnaque tua, sicut debitores sumus, et nos esse recognoscimus, proponimus et intendimus habere in opportunitatibus propensius commendati. Oblationem insuper tuam gratam animo acceptantes, regie benevolentie gratias pro eadem offerimus, quas valemus. Ad hoc, fili charissime, quia docet patrem benevolam charissimum sibi in Christo filium circa ardua occupatum dirigere, ipsumque tantum in his reddere, per quæ possit in illis laudabiliter se habere; et agnoscentes te ad ardua regie dignitatis ascendisse, admodum necessarium arbitramur, ut memoriter (tenere) æternæ studeas quæ sequuntur.

24. « In primis, quia consideratio altitudinis regie dignitatis offuscare nonnunquam rationis oculum consuevit, expedit advertere te prudenter, quod quantumcumque ipsa dignitas sit sublimis, a curis tamen multis, et oneribus variis, ac innumeris periculis nequaquam qui illi præsidet, est immunis. Hæc tibi, fili charissime, consideratio suadet, ut in agendis consilia cures adhibere salubria, ac velut in lubrico positus tibi non des liberos impetus, sed circumspecies quo eundem sit et quousque; nec alta te sinet sapere, sed potius suggeret te humilibus consentire: quod utique necessarium non mediocriter arbitramur volenti regnorum gubernacula laudabiliter gubernare.

« Rursus te scire non ambigimus, et a tua memoria non excidere affectamus, quod nihil est morte certius, nec aliquid incertius hora mortis, sicut magistra rerum experientia continue hæc tenet manifestat: videmus enim sic mori juvenem, sicut senem; sic fortem, ut debilem; sic nobilem, ut ignobilem; divitem, ut pauperem; justum, ut peccatorem; sapientem, ut stultum; ac

doctum pariter, ut indoctum. Videmus quoque frequenter infirmos convalescere et incolumes subito expirare; alios loquendo deficere. alios comedendo, alios eundo, alios stando, alios dormiendo, alios laborando, alios ridendo, alios flendo, spiritum exhalare. Hoc quoque Scriptura sacra testatur, dicens quod constitutum est omnibus semel mori; et alibi, quod nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, et aves comprehenduntur laqueo, sic homines plerumque rapiuntur in tempore malo. Hæc profecto consideratio vitare te, fili charissime, noxia faciet; et stimulat te festinanter agere quæ videris expedire. Illic sapiens ait: Fili, memorare novissima tua et in æternum non peccabis. Et alibi suadet, dicens: Quodcumque potest facere manus tua, incessanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas; diemque tibi quamlibet persuadet velut ultimam ordinare.

25. « Adhuc, fili charissime, optamus in tua fixe memoria retineri, quod quantumcumque hæc dignitas sit excelsa, non est libera a reddenda ratione: imo illi præsidens non solum de gestis, sed et de sermonibus, necnon et de cogitationibus, quod est gravius, strictam tenet reddere rationem. Hinc Apostolus ait: Omnes stabimus ante tribunal Christi; et sequitur: Unusquisque pro se rationem reddet. Et cui? Sequitur: Deo; cujus utique sapientie nil poterit occultari, cum ante ejus oculos omnia tam præsentia, tam præterita quam futura, nuda sunt et aperta: cujus potentie nullus resistere poterit, cum cuncta, et quæ in celo, et quæ in aere, et quæ in terra, et quæ in profundum abyssi sunt posita, sint ejus ditioni subjecta: cujusque justitiam nullus evadere poterit, cum tempus acceperit, judicandi: tunc enim nulli parcel, nec acquiescet cujusquam precibus, nec pro redemptione dona plurima acceptabit.

« Horum, fili, consideratio te inducet, ut illum timeas, illi juventutis tuæ primitias offeras, ipsi fortitudinem tuam custodias, et residua vite tuæ tempora in continuatione salutaris propositi, et piorum cum prosecutione operum studeas devovere; favendo Ecclesiis, ipsarum libertates et jura, necnon et Dei ministros, personas videlicet Ecclesiasticas, confovendo. Hæc tibi, fili charissime, si ea observaveris diligenter, annos vite producent: hæc tibi dierum longitudinem ministrabunt: hæc firmabunt precudubio thronum tuum. His itaque tui animum imbuere, bis informata, talibus assuesce, ut per consuetudinem mores fiant, nec perverti possint amplius conversi quodammo do in naturam, etc. Dat. Avin. VI id. Februarii, anno VI ».

26. Reddidit ob egregia monita Pontifici grates Carolus¹, atque illis se obtemperatum esse pollicitus: tum etiam armorum potentiam suaque

¹ Tom. III. Ep. secr. p. 40.

illi obsequia, accepto insigni regio, perhumane ac pie devovit: Joannes vero ipsum ad sectanda majorum præclara vestigia provocavit¹: utque ad moderandum pro diguitate Gallorum sceptrum divinam illi opem conciliaret, omnibus qui pro ipso preces apud Deum funderent, Cælestini V et Clementis exemplo quadraginta dierum indulgentiam proposuit; modo tamen conscientie labes sacra confessione expiasset. Quo vero stimulus illi ad veram comparandam gloriam, que in Numinis divini cultu sita est, incenderet ipsius animum, hisce laudibus accessivit: «Serenitatis regie vota præclara sic præclaris evidentium operum clarent effectibus, quibus sub regio titulo Regi regum fidelis servus deservit; sicque fulgentis famæ fulgore præfulgent, quod ad decandandum assidue novum Domino canticum, qui ad sui exaltationem nominis in te magnifica operatur, audientes undique invitant. Tu siquidem, quem dominantium Dominus multis prætitulavit titulis, inter cæteros regie dignitatis participes non indigne præconiis humanis extolleris, et non immerito predicari a singulis promereris, ac jovari devotis et piis Christianorum intercessionibus apud bonorum omnium largitorem, ut ipse, qui hujusmodi vota benignus aspirat, pius et misericors prosequatur etiam adjuvando; quatenus sic bene cæptis inhæreas, sic insistas, quod idem te post decursi feliciter præsentis vitæ curricula in dilecta sua tabernacula introducat, etc. Daf. Avin. Vnon. Julii, anno vi ».

27. Hortatus est² aliis litteris Carolum Vaslesiorum comitem regis patruum, insigni prudentia, belli peritia singulari, ætateque provecum virum, ut nepoti ad regnum probe gerendum consilio et opera non desset. Ornavit etiam pluribus novum regem Apostolicis beneficiis³, quæ cæteris regibus conferri consueverant; concessitque inter cætera, ut anathematis interdictive sententia amplioribus verbis concepta, si illius nomen non exprimeretur (quod ante a Sede Apostolica datum fuerat S. Ludovico) comprehendi ac devinciri non censeretur⁴. Quæ vero causæ ipsum ad id præstandum adduxerint, his verbis explicat⁵: «Attendentes, inquit, quod claræ memoriæ Christianissimi reges et principes progenitores tui, sicut exacti temporis antiquitas fidelis intitulat, et experientia clara docet, ad Deum et Ecclesias retitudine fidei et devotionis integritate ferventes, ipsas personasque Ecclesiasticas, bona et libertates earum regalis potentiæ clypeo protexerunt; et nihilominus in suis munificentis erga illas, immensitatem solum pro mensura ponentes, eas multis liberalitatibus ampliarent ».

28. *Divortium Caroli regis et novæ nuptiæ.*
— Denique flagitante Carolo, matrimonium antea

cum Blanca, e qua etiam prolem susceperat, præter leges initum dissolvit. Deprehensus in adulterio Blancam referunt¹, utque illius vite consuleretur, Mathildem comitissam matrem invitavit repudio assensisse. Certe jam ante Philippi Pulchri nurus adulterii iudicio postulatas victimas: in quo divinam justitiam adorandam observavimus, que stirpem Philippi ejusdem, qui Bonifacii VIII olim Christi vicarii teterrimis fœlere calumniis visus erat, fœdissima infamie labe inquinari permisit. De eo divortio scribit hæc Bernardus²: «Illic dominus Carolus, vivente adhuc patre suo, duxerat in uxorem Blancam ducis Burgundiæ filiam; sed postmodum extitit matrimonium accusatum, et inquisitione facta fuit tandem declaratum per iudicium domini Joannis pape XXII in consistorio de consilio sapientium, de jure nullum esse matrimonium prædictum, dudum de facto celebratum sub anno Domini MCCXXII, in Vigilia Ascensionis Domini XIV kal. Junii ».

Adducenda nobis visa est Pontifici sententia, ut Joannem a nonnullorum dieteris vindicemus: «De fratrum, inquit³, consilio, deliberatione prius diligenti præhabita cum eisdem, processimus in hunc modum. Quia per proposita et probata primo coram episcopo Parisiensi, et subsequenter coram nobis evidenter apparet et clare, præfatos regem et Blancam quarto consanguinitatis gradu ex utroque latere respectu minus stipitis esse conjunctos; constat etiam præfatam Mathildem comitissam Atrebatensem fore genitricem Blancæ præfate et quod eadem comitissa una cum pluribus aliis dictum regem de sacro fonte levavit, sicque comitissa ipsa matrina et Blanca præfata soror spiritualiter sunt dicti regis effectæ; quarum profecto consanguinitatum prædictarum quælibet, ac spiritualis ipsa proximitas inter ipsum regem et Blancam prædictam contracta sufficit ad impediendum non solum contrahendum inter ipsos regem et Blancam matrimonium, sed contractum etiam dirimendum, nisi auctoritate Sedis Apostolicæ impedimenta præfata per sufficientis dispensationis beneficium sint sublata; constatque insuper evidenter ex forma dispensationis prædictæ (data illa a Clemente V fuerat, quæ non omnia impedimenta canonica exprimebat dissolvebatque), tam coram episcopo Parisiensi præfato, quam coram nobis exhibite pro parte Blancæ prædictæ, et ex aliis propositis et probatis, quod illa nequaquam omnia impedimenta expressa superius comprehendit, nec ad illi omnia aliquatenus se extendit; ipsoque regem et Blancam volentes a vinculo, quo occasione dicti matrimonii mutuo tenebantur adstricti solvere, ac ipsorum cuilibet, quantum ad dictum matrimonium attinet, abundi quo voluerint licentiam imperpetuum; sententiam inter ipsos divortii proferentes,

¹ An. 6. p. 1. Ep. com. DCCCLVII. — ² Tom III. Ep. secr. p. 2. — ³ An. 6. p. 1. Ep. com. D CCLVI, D CCLVII, et ab Ep. DCCCLX ad DCCCLXXIV. — ⁴ Ibid. Ep. D CCLV. — ⁵ An. 6. p. 1. Ep. com. DCCXXIX.

¹ Paul. Junt. G. gen. Mass. in Phil. Pulchro J. V. VII. l. IX. c. 171. — ² Bern. Chr. rec. Franc. — ³ An. 6. p. 1. Ep. com. DCCCLV.

pronuntiamus et sententialiter declaramus, dictum matrimonium nullum esse, nec fuisse de jure; ipsis et eorum cuilibet impertientes licentiam ad vota alia transeundi, præfato matrimonio non obstante, etc.» Adjectæ sunt Clementis V litteræ, quas omnia illa impedimenta non diremisse pronuntiavit Pontifex; tum regis Caroli ac Blancæ, quibus institutis procuratoribus ad proponendam Sedi Apostolicæ causam summis contendebant precibus, ut controversiam citius definiret. «Dat. Avin. XIV kal. Junii, anno VI».

29. Dissoluto eo matrimonio, novam conjugem Carolum duxisse Mariam Luxemburgicam Joannis regis Boemiæ sororem, atque Henrici imperatoris filiam, refert Bernardus¹: ac Pontifex legem de quarto consanguinitatis gradu solvit, quamvis acceptarum ab Henrico injuriarum viget memoria, de quibus hæc affert²: «Sane nonnulla per genitorem quondam dictæ Mariæ contra charissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliæ regem illustrem, ac in ejus personam et alias etiam contra sacrosanctam Romanam Ecclesiam, ejus rex ipse fidelis existit; necnon et in ejusdem regis personam, contra domum inclytam Francorum, cujus est rex ipse membrum nobile, temere attentata, super quorum attentatorum revocatione Apostolicæ existent Constitutiones editæ, quæ in scholis leguntur publicæ, et in judiciis allegantur; dispensationem ipsam gravem et difficilem efficaciter arguebant». Latam ab Henrico imperatore in Robertum ob bellum Romæ adversus ipsum gestum, Guelfosque concitatos capitis sententiam, atque a Clemente revocatam superius vidimus. Sublit Joannes obruendam esse beneficis præteritarum injuriarum memoriam; atque ideo Mariam Luxemburgensem regi Francorum desponderi permittit.

Cæterum Burgundiæ dux ob dimissam Blancam graves in regem Carolum suscepit iras: ad quos conciliandos, cum sanguine essent conjunctissimi, Pontifex operam navavit³; et Blancam Carolo, Clementiamque Ludovici ac Joannem Philippi regum uxores commendavit⁴. Ad sedandos etiam reliquos Galliarum motus Dignensem et Magalonensem episcopos in Vasconiam misit⁵, ut mirum tumultuantes ibi proceres in concordiam adducerent: inducias ab archiepiscopo Viennensi indici jussit⁶ inter delphinum Viennensem et Amedeum Sabaudie comitem: et quo eundem Amedeum Roberto Siciliæ regi conciliaret, ut Avenionem accederet, ipsi consuluit, Sedisque Apostolicæ clientelam spondidit⁷. Nec disparem adhibuit operam⁸, ut Jacobum Aragonum et Sancium Balarum reges ob ipsorum jura in Montepessulano, Omeladesio et Carladesio

a regis administris jam ante sub Ludovico et Philippo regibus violata exulceratos conciliaret.

30. *Asiana expeditio per oratores Gallos apud Pontificem ventilatur.*—Eo ardentius ad alendam pacem incubuit Joannes¹, quo Carolus a Philippi fratris consiliis de bello sacro redintegrandis non alienus visus est: religiosæ enim militiæ jam ante nomen, accepto crucis symbolo, dederat; atque ob Saraceno in Armeniam excursions a Pontifice urgebatur, ut extremo Orientis exito occurreret: quo argumento plures sunt ad ipsum² ac patruum Carolum Valesiorum comitem³ hortatoriæ litteræ, in quibus Laiicii urbis Armeniæ olim florentissimæ excidium, ac reliqui regni vastitatem deplorat.

«Carolo regi Franciæ et Navarræ illustri.

«Habet, fili charissime, litterarum nuper missarum de Armeniæ partibus et nuntiorum inde venientium infausta relatio, nostra utique non indigne viscera sancians et præcordia dure pungens, quod his diebus, inundante Saraceno- rum superbia suis finibus non contenta, et robore adunato, Armeniæ regnum invadens hostiliter, in redemptos Christi sanguine profuso ingenita immanitate insurgere non expavit; ac in eos impræmeditatos et inscios ferociter irruens, multos eorum absque delectu sexus, ordinis, vel ætatis occupata et prorsus subversa civitate de Laiicio, immaniter, prohi dolor! crucidavit. Nec his contenta, ad abolendum de terra illa Christianorum nomen et cultum, imo ad exterminandum omnino exinde Christianitatis residuum, ardenti, sicut fertur, suspirat desiderio et proposito damnando festinat; tanto certior, nisi perversis ejus restiterit misericordia divina conatibus, de suæ iniquitatis conceptu, quanto Terræ præmissæ conditio, Catholicorum mundi principum et aliorum fidelium non tanta suffragio, insufficientis resistentiæ verisimilitudinem promittit.

«Propter quod excellentiam regiam rogamus et obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, tibi in remissionem omnium tuorum peccaminum suadentes, quatenus illius obtentu, qui pro redemptione humani generis crucis subire supplicium non expavit, prudenter considerans et attendens quam sit recuperationis Terræ-Sanctæ negotio, pro quo proseguendo invictum Crucis vexillum nosceris assumpsisse, præfatum regnum Armeniæ opportunum, ad illud præservandum ab impiorum manibus, et dicto negotio conservandum attendas sollicitè et intendas, etc.» Hortatur, ut copias validas eo transmittendas comparet ad sustinendas labantes Christianorum res, donec Occidenti restituta pace, conciliatisque principibus, ex omnibus regnis atque provinciis florentissima expeditio ad Saracenos retundendos ac Palistinam recuperandam adornari possit. «Dat. Avin. X kal. Julii, anno VI».

¹ Bern. Chron. reg. Franc. — ² Tom. III. Ep. sec. pag. 21. et an. 6. p. 1. Ep. com. MCLXXIV. — ³ Tom. III. Ep. sec. pag. 189. — ⁴ Ibid. p. 17. — ⁵ Ibid. p. 22 et 23. — ⁶ Ibid. p. 18. — ⁷ Ibid. pag. 79. — ⁸ Ibid. p. 13 et 20.

¹ Tom. III. Ep. sec. p. 18 — ² Ibid. p. 13, 15. — ³ Ibid. p. 191.

31. Transmissi sunt a Carolo rege oratores¹ ad Sedem Apostolicam, qui cum Joanne de Asia-tica expeditione agilarent: atque abeuntibus reliquis, comes Clarimonlis eam ob causam in aula Pontificia hæsit, pluresque habili ea de re tractatus; de quibus nonis Augusti rex certior factus a Pontifice: iterumque, quæ in iis occurrerant dubia, exposita² discussaque de pedulum et equitum numero, de stipendiis militum et classis sumptibus, unde petendi ac tolerandi essent; de exercitus in Asia mora, an mediocres aliquæ copiæ præmittendæ, vel universæ acies in hostem movendæ.

Quæsiere³ etiam a Joanne regii oratores, quibus auxiliis Carolum bellum sacrum aggredientem fulcire, quantove ære juvare meditaretur. Quibus responsum a Pontifice est, se quadriennale omnium Galliæ et Navarræ sacerdotiorum decimas attributurum; jam enim Philippum regem defunctum ex illa sexenniali in Viennensi Concilio decreta biennale recepisse: tum centum quinquaginta aureorum millia, quæ a Bertrando comite Leomanie et Altiwillaris (is erat Clementis Quinti nepos, qui a Joanne de ingenti auri vi repetundarum postulatus, partem illius in pia opera erogandam responderat accepisse: partem vero aliam pro expeditionis Asiaticæ imminenti sumptibus sustentandis) exacta traditurum; denique sacra indulgentiarum præmia ex Ecclesiæ thesaurio omnibus, qui pecuniis expeditionem Asiaticam juvarent; unde non exigua earum vis redigenda esset, elargiturum: de quibus Joannes non. Decembris scripsit ad Carolum, precesque adiecit, evastatæ a Saracenis Armeniæ misereretur, intermissamque fratris morte expeditionem egregiis illius exemplis provocatæ redintegret, cujus faciendæ gloria ipsi reservata videretur.

32. *Saracenis furentibus in Armeniam, Pontifex dat litteras Encyclicas hortatorias ad bellum sacrum.* — Consumpta verbis inanibus res est, nam Joannem urgebant bella Italica, et Carolus prætermissio bello sacro, Anglico se implicuit. Aquitanie imperium in illius clientela erat, atque ab Eduardo rege Angliæ beneficio auctoritateque Gallicæ aulæ obtinebatur. Accepto itaque insigni regio, Carolum regi Angliæ denuntiassæ refert Walsinghamus⁴, ut de more in Gallias ad fidem solemnî ritu novo regi Aquitanici principatus beneficiarii nomine adstringenda accederet: inde enatum bellum, cum Eduardo non paruisset, conversaque in Aquitaniam Gallorum arma ait auctor, ac principibus Christianis alias ex aliis dissensiones mutuas excitantibus alentibusve, Saraceni liberæ furori habenas in Orientales laxaverunt.

Accepto itaque Babylonius soldanus Gallorum apparatu, adversus imminens bellum strenue se

comparavit, et Armenos, ne Gallis se conjungerent, opprimere est meditatus: utque perniciosia perficeret consilia, Tartaros qui hæctenus Christianorum fœderati existerant, et quorum auxilio res Christiana steterat in Oriente, atque Aramannum Turcam novis fœderibus sibi devinxit. Sustinendis tot hostibus Saracenis, Tartaris, Turcis impar erat Armenia: dum illius etiam vires intestina discordia magis debilitavit¹.

Describit non sine lacrymis Pontifex clades illas a soldano Babylonie, Aramano Turcarum principe, atque Damorda Tartaro viro scelestissimo, qui Mahometis nomine exorcano a Saracenis sibi promissio, sacrilegæ gloriæ cupiditate ad Christianum excindendum nomen fuerat excitatus; utque Armenis in extremum adductis exitum optularetur, exeunte anno expeditionem, appetente proximo vere faciendam a nonnullis ducibus, indixit, ac fideles, ut vel sipe vel opera eam juvarent, est adhortatus².

33. « Joannes, etc. universis Christianidelibus presentes litteras inspecturis.

« Dum mentis nostræ aciem et internæ considerationis aspectum ad Terræ-Sanctæ subsidium ejusque flebilem statum intenta meditatione porrigimus, illud cum propheta dicere cogimur: Magna est velut mare contritio tua: quis medebitur tui? Grandem utique afflictionem ejus futuram idem propheta commemorans, nec habens cui compararet illam, cui assimilaret, cuique æquaret eandem, tempestati naris ejusque amaritudini, quod intumescitibus fluctibus ventorum impulsionem conculcit, latrunculum patet incursum et hiantis aque periculis prompta demensione paratur, vicina quadam illi solitudinis et formidandæ nobis comparatione metaphoræ exæquavit, cum diceret: Magna est velut mare contritio tua; quam undique fluctus operiunt, venantur insidiæ, hostes jaculantur in mortem. Sed cum illius medelam difficillimam propheta conspiceret, quam longo jam spiritu cernebat languore tabescere, divina relinqui desolatione videbat, merito subjunxit, ut diceret: Quis medebitur tui? absunt namque, qui diligunt: longe sunt ab ea, qui operantur: instant, qui odiunt: gravant, ut non resurgat: finilimos quoque ejus Armenos, ipsorumque regiones et sata per se perque alios aggrediuntur, depopulantur et vastant: sic opprimunt, ut eos perimant; sic opprimunt, ut vel ijsis tributum dent; sic opprimunt, ut Christi nomen, quod absit, abnegata fide aboleatur in illis: Machometo vero nequissimo serviant, illi impudico sternantur, hostes nobis fiant ex milite, apostatæ ex fidei; locus postremo non maneat, ubi in transmarinis partibus, caperetur Armenia, pedem Christianitas suæ devolutionis affigat.

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 18 et 20. — ² Ibid. p. 191, 190, et pag. 209 ad 232. — ³ Ibid. p. 191. — ⁴ Walsin. in Ypodig. Neust.

¹ Jo. Vill. I. IX. c. 148. Ant. III. p. 61 XXI. c. 5. — ² An. 7. p. 1. Ep. cur. VII. et Ms. arch. Vat. de rebus Tart. Armen. et alior. infid. et schism. p. 9.

« Nam, quod dolentes referimus et magna cordis amaritudine reensemus, diebus istis novissimis, prout venerabiles fratres archiepiscopi et episcopi, ac charissimus in Christo filius noster Leo rex, et dilecti filii nobiles viri Ossinus comes Curchi et gubernator, ceterique barones ac populus regni Armeniae nobis per suas litteras et nuntios lacrymabiliter intimarunt, soldanus Babyloniae velut secundus nequitia Pharaeo, cujus cor contra Dei erat populum induratum, et Turci, licet eos hactenus graviter duntius afflissent, quod Christianis alia terra solida ultramarina praeter Armeniam non remanserat, eam nunc de medio tollere conabantur; praesertim quia fide digna relatione perceperant, Sedem Apostolicam decrevisse, eisdem Armenis in tantis eorum oppressionibus ut fidelibus subvenire; sicque dubitans, ne Franci Armenis sociati eosdem efficacius impugnant, idem soldanus cum Tartaris, qui dudum per centum annos Armenorum amici extiterant, per quos soliti erant se a Saracenis defendere, eisdem obsistere, illos etiam impugnare, et cum Aramano Turcomanorum domino perniciosam amicitiam iniiit, ut triplici fultus munimine a tribus partibus Armeniae terram invaderet, quo Armenorum resistentiam praeteritam minueret, eos aggrediretur securus, cautius imò severius conculcetur: quod effectus vicinior docuit et pavor eorum proximus comminatur.

« Nam Damordas magnus et potens inter eos, qui Armeniae adjacent, Tartaros, aetate ut fertur juvenis, moribus elatus, quique ob suam in Christi fideles nequitiam, detestanda facinora et odii virus effusum, Secundus a Saracenis dicitur Machometus; cui etsi inchoata perfecerit, et suam in Christianos truculentiam consummabit, abominabile Deo Machometi nomen pollicentur, ut gaudeat; offerunt ut exultet (nam laetantur cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis) cum triginta millibus equitum Armeniae regnum invasit, per viginti quinque dierum spatium, quibus in ipso discurrit ut hostis, depopulatus est, vastavit, incendit et rapuit: boves quoque, oves et caetera eorum animalia abegit: agrorum sata virentia equorum suorum pabulis adeo consumpsit, quod semen eis, unde deinceps sererent, non reliquit.

34. « Et quia eorum hostilis in Armeniam non timebatur Tartarorum adventus, ipsique Armeniae infirma et intima quaeque cognoverant, veluti alias inibi familiaris conversati, occisis quamplurimis in planitie, qui ad Armeniae montes non fugerant, ac nonnullis, qui in montanis ac fortissimis ejusdem fugae suae praesidium posterunt, pueris videlicet et feminis, in captivitate adductis, ellringunt Ecclesias, altaria polluunt, sacerdotes occidunt; necnon abbatias, monasteria, casalia et praeteritas ardentis foci flamma consumunt. Quorum sic detestandus furor desaevit immanius, quod non pepercit mortuis, nec compassus est jam defunctis; eum eorum exhumaret

corpora, sepulchra violaret, depredaretur tumulos, nuda relinqueret monumenta; sicut et viventium peculium rapuit, suppellectilem spoliavit, dum inspecta quaeque diriperet, abscondita turpius rimaretur. Ac deinde post ejusdem Tartari Damordas de regno Armeniae antedicto egressum, praefatus Haramanus Turcomanorum dominus ipsius Damordas procreatione, quin potius nequam machinatione, cum magno exercitu idem Armeniae iterato regnum invasit, vastans et dissipans quod invenit. Cumque eundem Damordas de die in diem reditum expectent cum tremore valido hostiliter, nec immerito, et terribilem ejusdem in Armeniam reditum reformidant, prout eorumdem praetatorum, regis, gubernatoris, baronum et populi calamitates hujusmodi et nonnulla alia circa haec confluentes, transmissae nobis antedictae litterae indicabant.

« Sed et soldanus idem praefata dudum machinata nequitia triplici volens Armenos contributione contere, post memoratum illorum egressum, innumeram equitum et peditum multitudinem hostiliter in Armeniam Saracenorum innmisit, quae depopulata est reliqua, vastavit atque combussit Laiacum Armeniae civitatem, locum utique insigne cum suo inibi castro demolens, et tandem navali obsidione vel bello captum etiam ejusdem civitatis castrum fortissimum, in mari situm evertens; ut illud Joelis prophetae in hoc etiam vaticinium impleatur: Residuum eruae comedit locusta, residuum locustae comedit bruchus et residuum bruchi comedit aergo; prout ad nos post praefatas Armenorum litteras et nuntios fide digna, sed mesta, relatione pervenit. Qua de re clamat oppressus ad nos, velut ad patrem filius: clamat fidelis ad Romanam Ecclesiam ultramarinus populus, ut ad matrem; clamat afflictus idem ad cunctos Christicolae, ut ad fratres, praesidium postulans, ultra requirens monita, flagitans vires indulgentiae, largitionis et subventionis exposcens. Christianitas enim, ut praefati sumus, in Armenia paupere oppressa est. Soldanus illis insultat, dum obtinet; minatur, dum vincit; ex hoc blasphemus exprobat Deo vivo, dumque superbit impius, incenditur pauper, affligitur qui minus potest, Jerusalem in Creatoris contumeliam detinet, in confusionem fidelium, in periculum animarum. Depopulatur Armeniam, vastat, incendit et viris minatur exterminium, illis suae servitutis iugum perpetuum comminatur.

35. « Effeminati, ut fertur, Aegyptii moliuntur ut navigent, galeas parant, iter in Cyprium intendunt; regnum quippe fidele, devotum, Christianitati plurimum opportunum. Nam, ut eadem habebat relatio, soldanus ipse charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Cypri illustrem, qui in tanto bellorum discrimine Armenis compassus, multos eorum ac aliorum filiorum de dicto regno Armeniae et castro Marino Laiaci ante dicto, missis navigiis, ut mortis fidem

vitarent periculum, et inibi utenunquam sustentari valerent in Cyprum fecit adduci; diffidam elatus. Sed: *Non sic impij, non sic*; sed, ut speramus in Domino, tanquam pulvis, quem proicit ventus a facie terra; quia novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit; quod, nondum elapso triennio, in eodem regno Armeniae contra soldani exercitum, qui depopulaturus Armeniam in gravi multitudine fuerat, suae clementiae dignationis effecit: nam cum essent numero decem et octo millia equitum Saracenorum, Christiani ducenti vel circiter, quibus vivere Christus erat, et mori lucrum, in Salvatore nostro habentes erudiam, in certis Armeniae partibus, Saracenos aggredientes eosdem, sex millia ex eis equitum vel circa ceciderunt in bello, nonnullis eorum aliis in Christianorum servitutem adductis; nunc etiam, qui solitus est mirabilia in suis operari fidelibus, misericors non desistit. Quippe, ut ex praefata relatione percipimus, post demolitionem Laiacii, eversionemque Marini castris ejusdem, dum eadem soldani praemissa hostiliter equitum et pedum in Armenia multitudo, sicut exultant victores capta praeda, insolentius laetaretur, sexcenti Armeniae milites, animo constantes et strenui, ter eadem die particulari conflictu cum longe pluribus eis, ex eadem multitudine tunc sibi vicissim succedentibus, hostibus habito, palmae victoriam reportavit: adeo ut admiratus, qui eidem Saracenorum multitudini praerat, recollecto militum suorum exercitu, quatuor vel quinque millia equitum, computatis iis, qui in pugna Laiacii et castris ex eis perierant, deesse priori suorum numero inveniret: nec mirum, nam *Clamaverunt justi ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos.*

36. « Verum quia saepe mala bonis inferuntur, ut meliores fiant; saepe peccatoribus ut convertantur; saepe justis, ut probentur in illis, nam *Vasa figuli probat fornax, homines vero justos tentatio tribulationis*; quia justis sicut sol in justitia manebunt, nam *Beatus vir qui suffert tentationem, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitam, quam repromisit Deus diligentibus se*; qui boni, in malis crescant: crevit Job, dum affligeretur recepit de manu Domini duplicita; qui vero peccatores, quales omnes ex humilitate existimare se debent, nam *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est*; convertamur ad Dominum et miseribitur quia pius et misericors est et nullus ad ignoscendum; et per cordis contritionem, oris confessionem et operis satisfactionem scrutemur vias nostras, et quaeramus et revertamur ad Dominum, levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in caelos, quia non repellet in sempiternum Dominus; quia si abjecti, et miseribitur secundum multitudinem misericordiarum suarum. Clamaverunt itaque ad Dominum, dum tribularentur: clamant et nunc oppressi dum sustinent, et graviora ab

opprimentibus reformidant. Clamant utique ad Dominum, clamant ad ejus vicarium; cunctosque Christicolae, ut eis subveniatur in tempore, devota precum instantia interpellant.

37. « Numquid igitur nos ac universi Christiani fideles, dum illius, qui pro nobis in cruce passus est, vulnera cernimus, afflictiones memoramus, opprobria recensemus, quibus saturatus est, quaeque illi ab insipientibus sunt tota die; numquid, inquam, in tanta fidelis populi contritione, tanta miseria, tanto ejus clamore, tantoque illius pavore, et nefande impudicitiae formidando metu, et nisi celerius succurratur eidem, non incertis, continere poterimus lacrymas? premere genitus? viscera concludere pietati? Absit a mente fidelium, a cunctis Christicolis relegetur!

« Quare nos haec et fratres nostri praefata Romanae Ecclesiae cardinales, maturo pensantes iudicio, eadem libra debite considerationis appendimus, et ex intimis nostrae mentis praecordiis condolemus: et ut tantis praecaveamus dispendiis, occurramus casibus; rerum damnis, animarum corporumque periculis succurramus, vias cogitamus et modos, quibus iis celeriter medela praestetur. Et inter caetera, quae nobis in praesentiarum et memoratis fratribus nostris pro expedientiori se exhibent, ipsorumque Armenorum devota supplicatio continebat, pecuniarium a Christifidelibus parandum subsidium, quo Armeniae et Cyprae regnis praedictis de frumento et hordeo, aliisque victualibus et ad vitam necessariis ac armis stipendiariorum stipendiis, quibus nunc maxime pro defensione sui Armenia indiget, succurratur: necnon quod bellatores idonei, tam equites quam pedes, illuc pro ipsius defensione Armeniae ex eorumdem fidelium subsidio destinatur occurrit, donec Omnipotens tantis ejusdem afflicti populi, ac totius Christianitatis in illo, tribulationibus, suae benignitatis miseratione compassus, dexteram suae potentiam extenderit ad juvenem.

38. « Quocirca universos et singulos paterna dilectione requirimus attente, inducimus, ac praemiis spiritualium gaudiorum, quae sunt temporalibus merito preferenda, allicimus; universitatem vestram tenore praesentium pro aspersionem sacratissimi sanguinis Domini nostri Jesu Christi, et per ejusdem viscera misericordiae Dei nostri praecordialius obsecrantes, quatenus praedictorum Armenorum sanguinis et fidei, calamitatis et ruinae misericordiam et pietatem habentes, eis et praefati Cyprae et Armeniae regnis in tantae eorum necessitatis articulo, imo Terrae-Sanctae desolationi perpetuae, quod absit, nisi eisdem succurratur celerius, in manibus inimicorum deficientibus, in praedictis quibus indigent opportunis et amplis subveniatis auxiliis, et copiosis elemosynarum suffragiis pensentis succurratis; ac ut ardentem Christianae fidei zelatores, pro ipsius defensione fidei, et praedictorum regnorum tuitione, Terrae-

Sanctæ recuperationi ac transmarino passagio quamplurimum opportuna, cum regna eadem inter cunctas fidelium terras magis sint ipsi Terræ-Sanctæ vicina, unum scilicet in terra solida Armeniæ positum, alterum videlicet Cypri in marisitum, ad ulteriora, magisque accommodata ad recipiendum, refocillandum et retinendum Christianorum exercitus; impugnandum quoque infideles eosdem, et recuperandum, divino assistente presidio, de eorum manibus Terram-Sanctam, vos ad illuc personaliter transfretandum promptis affectibus et sinceris desideris in peccatorum vestrorum remedium præparetis: parata quidem manet in cælis pro fide Christi obuentibus corona martyrum beatorum.

39. « Et ut vos ad transfretandum, succurrendum et subveniendum præfatis Armeniæ regni que Cypri fidelibus possitis eo libentius atque ferventius animari, quo vos potiore fructum ex transfretationis succursu et subventionem hujusmodi noveritis percepturos; nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, et illa quam nobis, licet insufficientibus meritis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem; omnibus qui infra annum a proxime futuris kal. Martii numerandum, contra soldanum et alios infideles in succursum et auxilium regnorum Armeniæ et Cypri prædictorum in personis propriis et expensis accesserint, in eis vicissim, vel eorum altero ad minus per unius anni spatium juxta dispositionem Sedis Apostolicæ moraturi, illam peccatorum suorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam indulgemus, que proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium concedi per Sedem Apostolicam, et in retributionem justorum salutis æternæ pollicemur augmentum, etc. »

Addit Pontifex eos etiam sacris præmiis affectum iri, qui cum protectionem ornare non possint, conduxerint stipendiarios, vel pecuniam pro suarum fortunarum modulo ad sustinendos sacri belli sumptus contulerint: tum etiam ea consecuturos, qui cum itinere se commiserint, morle oppressi fuerint. Demandat etiam provinciam omnibus præsulibus, virisque Ecclesiasticis ac religiosis, ut Pontificis litteras populis pro concione exponant, ipsosque ad perpetrandos intrepide pro Christi gloria periculorum æstus, difficultates superandas ac ferenda Armeniæ et Cypro laborantibus promptissima auxilia incendant. « Datum Avinione XIII kalendas Januarii anno septimo ». Indixit Encyclicis aliis ad totius orbis præsules datis litteris¹ publicas ad conciliandam Armeniis divinam opem preces, quarum formulas inter divina repetendas præscripsit.

« Joannes, etc., archiepiscopo Brundusino ejusque suffraganeis.

« Vobis vestrumque singulis in virtute obe-

dientiæ districtius injungimus et mandamus, ut juxta ordinationem dudum habitam in Concilio Lugdunensi, tam in cathedralibus, quam in singulis vestrarum civitatum ac diocesium Ecclesiis poni truncum concavum faciatis tribus clavibus consignatum, prima penes loci ordinarium, secunda penes Ecclesiæ sacerdotem, tertia vero per aliquem idoneum laicum et fidelem illius provincie, in qua truncum extiterit, per dictum eligendum ordinarium, fideliter conservandis: in quo dicti fideles, juxta quod Dominus eorum mentibus inspiraverit, suas eleemosynas deponere in dictorum regnorum nempe Armeniæ et Cypri defensionis subsidium, ac impugnationem hostium nominis crucifixi, suorumque remissionem peccaminum moneantur. Et ut hæc ab illo, a quo cuncta bona procedunt, facilius impetrentur, in ipsis Ecclesiis semel in hebdomada certa die, quam sacerdos pronuntiat populo, missa publice, una videlicet hebdomada, missa de Sancta Trinitate, secunda de B. Virgine, tertia de sanctis Angelis, et sic deinceps, cum devotione et reverentia decantetur. In qualibet autem missarum hujusmodi cum omni devotione post *Agnus Dei*, ante sumptionem corporis Domini psalmum dici mandamus et decernimus infrascriptum, videlicet: *Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam; cum Gloria Patri*, et versiculis, qui sequuntur. Versus: *Salvos fac servos tuos*. Responsio: *Deus meus, sperantes in te*. Vers.: *Esto nobis, Domine, turris fortitudinis*. Resp.: *A facie inimici*. Vers.: *Nihil proficiat inimicus in nobis*. Resp.: *Et filius iniquitatis non apparat nocere nobis*. Vers.: *Exsurge Domine, adjuva nos*. Resp.: *Et libera nos propter nomen tuum*.

« Oremus. *Omnipotens sempiterne Deus, in cujus manu sunt potestates et omnium jura regnorum, respice ad populum Christianum tuum nomen sacratissimum invocantem, ut gentes, que in sua feritate confidunt, potentie tue dextera comprimantur*. Alia vero oratio semper dicatur in omnibus missis: *Hostium nostrorum, quæsumus, Domine, elide superbiam, et eorum contumaciam dextere tue virtute prosterne*. Per Christum Dominum nostrum. In omnibus autem missis aliis, que infra hebdomadam dicuntur, semper dicatur post *Agnus*, et ante sumptionem corporis Domini nostri Jesu Christi psalmus: *Deus in adiutorium meum intende*, cum versiculis suprascriptis et cum oratione: *Hostium nostrorum*.

« Hujusmodi vero eleemosynæ et oblationes, que in truncis mittentur seu deponentur eisdem, diligenter et fideliter conserventur, ut et de eis et largitionibus aliis, que pia fidelium largitate provenierint, secundum dispositionem Sedis ejusdem opportuna subventio dictis fidelibus proficiscentibus in dictorum regnorum defensionem et subsidium ministretur, et nulla fraus committatur in eis, et absque diminutione qualibus fideliter conserventur in defensionem et subsidium hujusmodi

¹ Ext. in rotulo pergam. signato num. 747, ex Archivo Avinion. in Vat. delato.

integraliter convertendæ, etc.» Subdit, ut sacræ illæ pecuniæ in rationum codices referendæ sint: et anathema, nullo dignitatis habito discrimine, eas occupantibus rapientibusve intendit. « Dat. Avin. XIII kalend. Januarii, Pontificatus nostri anno VII ».

40. Collegere in medio Saracenicis belli ardore animos Armeni, in quorum auxilium e Cyprio aliisque provinciis fideles procurrere; conflatoque justo exercitu, sanguinem pro Christiano nomine profundere parati, ad hostium excursionis reprimendas crucis signa extulere: quos immortalitatis spe ad mortem fortiter oppetendam, si opus foret, confirmavit ad constantiam Pontifex¹, ac venia criminum commissorum reliquias, modo expiata primum rite conscientia esset, donavit. « Attendentes, inquit², vos ad certandum contra inimicos fidei Christianæ pro defensione ipsius in campo certaminis constitutos, ut in eodem eo vos habeatis utilius, quo liberius ad æternam possitis beatitudinem pervenire, etc.» aliisque litteris de proposita criminum et pœnarum gratuita condonatione in acie contra Saracenos occubituris, deque irruptionibus crebris hostium in Armeniam hæc habet Pontifex: « Ex vestra insinuatione percipimus, quod adeo estis soldano aliisque infidelibus Christiani nominis inimicis vicinitate propinquæ, quod videmini fore quasi signum positi ad sagittam, et oportet vos contra eos pro defensione memoratæ fidei atque vestra frequenter inire certamina, in quibus vestrum quamplurimum sæpius moriuntur ».

41. *Tartaros ad fœdus cum Christianis inveniendum et ad fidem Christianam capessendam allicit Pontifex.* — Liberandis ab extremo exitio Armeniæ rebus intentus Pontifex, non Cyprios³ modo et Gallos aliosque fideles, ut superius a nobis dictum est; verum etiam Tartarorum imperatorem in soldanum Babylonium concitare est meditatus. Inveterata erant Tartaros inter ac Saracenos odia, ac plures olim imperatores Tartarorum Christianis valida contra Babylonios et Ægyptios auxilia tulerant, horrendisque Saracenos allecerant cladibus: adeo ut si Occidentales a mutuis dissensionibus liberi arma cum Tartaris, ut sæpius rogatos ab iis vidimus, conjunxissent, Mahumeticum nomen penitus ab iis facile fuisset excisum. Scriptis itaque litteris ad Boysetham imperatorem Pontifex⁴, vetera Tartaros inter et Christianos fœdera ad memoriam ipsi revocavit, utque Tartari Armenos sæpius a Turcorum et aliorum hostium irruptionibus atque oppressione vindicassent: precesque adjecit, ut Leoni regi Armeniæ more majorum imperialem opem explicaret.

« Magnifico viro Boysetham imperatori Tartarorum, gratiam in præsentem, quæ perducatur ad gloriam in futuro.

« Refert progenitorum tuorum memoria, quod ipsi nominis Christiani non absque inspirationis divinæ consilio, ut pia credulitas suggerit, se reddentes benevolos amatores, cum regibus Armeniæ, qui fuerunt pro tempore, fœdus amicitie stabilis observarunt; eis contra Turcos, et alios eorum persecutores et hostes prompti juvenim impendentes auxilium, et in eorum ac regni et subditorum suorum defensionem sollicitam potentie suæ dexteram extendendo, laudandæ imitationis exemplum tibi et aliis eorum posteris relinquentes. Propter quod indubitata nobis fiducia repromittit, quod tu a dictorum progenitorum in hac parte vestigiis, velut germen proprium, non declinans, eo majoris charissimo in Christo filio nostro regi Armeniæ illustri adversus eosdem persecutores et hostes impendens subsidii fulcimentum, quo dictorum progenitorum exempla te ad id merito debent inducere potioris efficacia rationis.

« Cum igitur, sicut nosti, memorati persecutores et hostes, ad ejusdem invasionem regni suos ardentem exponendo conatus, aliqua nunc ipsius regni loca nequiter invasisse dicantur, et ad invadendum alia ardentem aspirent; magnitudinem tuam rogamus et hortamur attentius, et per Dei misericordiam obsecramus, quatenus hujusmodi progenitorum ipsorum inherendo vestigiis, dicto regi contra persecutores et hostes eosdem pro divina et Apostolicæ Sedis ac nostra reverentia sic potenter assurgas, sique illum tuæ virtute potentie tuearis, quod persecutores et hostes ipsi, tuo potenti brachio superati, cogantur occupata dimittere, et ab ipsorum regis et regni persecutionibus resiliere; teque divina clementia, percipiens vota tua suis super hoc beneplacitis conformare, ad agnitionem sui gloriosissimi nominis, sine qua salus esse non potest, dignetur misericorditer revocare, et per suorum dirigere semitam mandatorum; et tibi, post vitæ præsentis excursus, in cælesti patria præparare feliciter mansionem. Dat. Avin. III non. Julii, anno VI ».

42. Pellicere eundem imperatorem ad Christiana sacra conatus est Joannes, eumque ad universi orbis Conditorem, a quo potentiam sceptrumque omnium Tartarorum accepisset, agnoscendum excitavit. Plures illius majores religionem Christianam erant amplexi, suos sæpius ad Sedem Apostolicam oratores miserant, inierant cum regibus Francorum fœdera, muneribus et officiis certabant invicem. Ad redintegrandam itaque veterem amicitiam Pontifex, qui sperabat ex Tartarorum et Francorum mutuo fœdere, Saracenicum imperium facilius oppugnatum et eversum iri, Boysethanum imperatorem ad mittendos ad Sedem Apostolicam et Gallicam aulam oratores sollicitavit⁵, remque eam sibi fore gratissimam significavit.

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 266. et l. VII. p. 1. Ep. cur. VII. IX et X. — ² Eod. Ep. cur. VII. Ext. etiam in eod. Ms. arch. Val. p. 41. — ³ Tom. III. Ep. secr. pag. 266. — ⁴ Ibid. pag. 49.

⁵ Tom. III. Ep. secr. pag. 89. et an. 6. p. 1. Ep. cur. VIII.

« Magnifico viro Boyssethan imperatori Tartarorum, gratiam in præsentī, quæ perducet ad gloriam in futuro.

« Inter sollicitudines alias nostris humeris incumbentes hoc perpeti cura revolvimus, et in hoc solidæ charitatis ardore crebris orationibus a Domino postulamus, ut ipse lapis angularis, qui fecit utraq; unum, suam sanctam, Catholicam et universalem Ecclesiam toto orbe terrarum in unitate fidei orthodoxæ dignanter adjuvet, cunctis mundum purget erroribus et diffundat in mentibus ignorantium nomen ejus suæ radios claritatis, ut ipsum cognoscant Deum vivum et verum omnium conditorem. Propterea jubilum copiosæ lætitiæ desideriis nostris accresceret, si te dignum filium benedictionis constituens, vido ac individuo ejusdem Ecclesiæ Catholicæ corpori ad participationem vitalis spiritus jungereris inseparabilis fœdere charitatis. Ideoque magnitudinem tuam rogamus et hortamur attentius, et per illius, qui mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit, misericordiam obsecramus, quatenus ejusdem fidei saluberrimam unitatem quam primo sancti Apostoli de fidelī Christi pectore susceperunt, et quam sacrosancta Romana servat, prædicat et docet Ecclesia, sine qua nemo unquam Deum videre poterit, reverenter amplectens; et devote considerans, quod omnis homo eo ipso, quod rationalis est conditus, debet ex ratione colligere illum, qui eum condidit esse Deum; in ipsius lumen et regimen, omnis vetustate peccati et cæcitate errore depositis, per Baptismatis transeat sacramentum, fidem hujusmodi constanter et fortiter observando: ut per illam gratia Domini salvatus, cum Dei electis assequi valeas hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam et immarcescibilem conservatam in cælis.

43. « Cæterum frequenter audivisse meminimus, quod memorati progenitores tui tanquam viri magnanimitate sublimes, ut Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris et Apostolicæ Sedi devotam reverentiam exhiberent, ad ipsos interdum propter hoc mittebant nuntios speciales; et nihilominus cum Francorum regibus, qui tunc erant, amicitiam contrahentes, illos per eosdem nuntios et litteras visitabant: quos prædecessores ac reges ipsi recipientes honorificentia, qua debebat, eorum gratis adspectibus lætabantur, se hinc inde progenitoribus ac regibus ipsis donis et muneribus honorando. Ex quibus potes plene colligere, quod tibi et imperio tuo ad laudis cumulum et honoris accresceret, si progenitorum ipsorum imitatus exemplum, per similes nuntios nos et dictam visitares Sedem, et cum charissimo in Christo filio nostro rege Francorum illustri amicitiam renovares: nos enim ex hoc specialiter lætaremur in Domino, qui tibi libenter in omnibus, cum secundum Deum grata procederent, præceremus. Dat. Avin. IV non. Julii, anno vi. »

44. Tuelatur in Aquilonari Tartaria religio-

nem Christianam Abuscanus princeps, regis Cotogani filius, cui superiori anno ob sacra Christiana amplexa Pontificem gratulatum vidimus; quem etiam hoc anno ad populos sua auctoritate ad Christum adducendos est adhortatus¹: utque caelestibus præmiis ad pietatem principem neophytum accenderet, singulis diebus, quibus augustissimo mi-sæ sacrificio interesset, viginti dierum indulgentiam impertiit.

« Dilecto filio nobili viro Abuscano, nato claræ memoriæ Cotogani regis in partibus Tartariæ.

« Ingentem, nec mirum, materiam gaudiorum suscepimus quod summus ille lapis angularis Dominus Jesus Christus, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino; quodque quos salvos vult fieri, ad cognitionem sui non desinit semper abundantissimo beneficio erudire, per inenarrabilem gratiam suam toto orbe diffusam augens continue familiam Christianam, te sicut venerabilis fratris nostri Hieronymi episcopi Caphensis et socii ejus relatione jucunda percepimus, veræ fidei luce perfusum et sacri Baptismatis fonte renatum, ac imbutum doctrina Apostolicæ et Evangelicæ veritatis, unitati sanctæ Romanæ ac Apostolicæ et Catholicæ Ecclesiæ aggregavit.

« Quia igitur Deo patri æterno, et Apostolicis votis ad gaudium cedit immensum, si Redemptoris nostri familia in ipsis partibus, quas dudum cæcitas errorum obdixerat, dilatetur; nobilitatem tuam rogamus et hortamur in eodem nostro piissimo Redemptore, quatenus prudenter attendens, quod inter cætera, quæ de recto calle dirigere poterunt ad vitæ gaudia sempiterna, hoc est præcipuum, si subditos tuos vido et individuo ejusdem Catholicæ Ecclesiæ corpori, et cognitioni veræ fidei aggregabis; ad hoc præstes opem, et ad hoc totis studiis elaboras, ut ejus obtentu, qui fidelibus suis iter æternæ vitæ demonstrans, paradisi januas, quas primi parentis imobedientia cluserat, ineffabili misericordia reseravit, eosdem subditos per te et alios cognitione fidei Catholicæ illustratos unitati ejusdem fidei studeas aggregare. Ut autem, fili, tuæ devotionis integritas eo promptius piis operibus intendere studeat, quo majorem indulgentiam per Apostolicæ Sedis gratiam fuerit consecuta; devotioni tuæ, dummodo vere fueris pœnitens et confessus, qualibet die, in qua ob reverentiam ejusdem Domini nostri Jesu Christi et beatissimæ matris ejus missam audieris, vel ad Ecclesiam causa orandi te devote contuleris, viginti dies de injunctis tibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. II kal. Martii, anno vi. »

45. *Sedes episcopales in Oriente institutæ.* — Miserat Hieronymum Clemens V in Tartariam, ad eos populos, veteris superstitionis tenebris obsitos,

¹ An. 6. p. 1. Ep. com. CDLXXIX.

collustrandos Evangelii luce; sacrisque episcopibus insigniverat, quamvis nullius illi episcopatus nomen attribuisset. Cum vero ab eo felicissime in Tartaria Aquilonari religio propagaretur; Joannes illum Caffensi episcopatu a se instituto donavit, cujus diocesis fines ita circumscripsit¹: « Civitatem Caffensem; tunc villam infra Cambaliensis diocesis limitem constitutam, qui locus insignis existit, et ubertate multiplici hominum et rerum exuberat, de fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis in civitatem ereximus, et civitatis vocabulo duximus decorandam: et a villa de Varia in Bulgaria usque Saray inclusive in longitudine, et a mari Pontico usque ad terram Rhutenorum in latitudine pro diocesi eidem Caffensi Ecclesiæ duximus assignandam; statuentes ac etiam decernentes, ut Ecclesia Sanctæ-Agnetis dicti loci Caffensis ex tunc haberetur et existeret perpetuis futuris temporibus cathedralis, etc. Dat. Avin. IV kal. Martii, anno vi ».

46. De instituendo alio episcopatu in Curchi Armeniæ provincia agitavit consilium Pontifex², expetente Ossino comite; electumque Jerosolymitanum, num ea res fidei amplificationi conducere, XII kal. Augusti cognoscere jussit. Confirmatus³ porro fuerat XIII kal. Jul. in Jerosolymitano patriarchatu Petrus canonicus Nicosiensis, cujus prædecessor Petri etiam nomen gesserat: quo argumento Joannes ad regem Cyprum, ut patriarcham studio regio prosequeretur, litteras dedit⁴. Cæterum regem Cyprum ob lata Armenis, in extremum adductis exitium, auxilia soldani Babylonii iras in se concitasse, sequenti anno amplius videbimus, quo Pontifex Cyprum periclitantem defendit.

47. *Rhodus vane tentata a Turcis.* — Tentata est a Turcis per hæc tempora Rhodus insula, hostisque a Rhodiis equilibus magna elade profligatus. De parta victoria consentiunt historici, quanquam de illius tempore discrepant: Joannes enim Villanus⁵ ad annum hujus sæculi vigesimum; continuator vero belli sacri⁶, aliique⁷ in hunc annum rem conjiciunt. Adscribenda vero est illius triumphi gloria divino Numini, cum Barbarorum classis navium octoginta quatuor Rhodiis triremibus, et sex aliis Genuensibus, ac viginti majoris minorive alvei navibus circumsessa vel in nostro potestatem venerit, vel fluctibus mersa sit, duce Gerardo e Pinibus Ordinis Hospitaliariorum vicario. Cumulata ea victoria maritima terrestri altera: decem enim Turcarum millia, quæ in Episcopia insula exposita fuerant, a victoribus capta, quorum pars cæsa; pars abducta in servitum.

48. *Catholicis Latinis in Achaïa et in Oriente consulit Pontifex contra Turcas et schismaticos.*

— Peperit alium nobilissimum de schismaticis triumphum Carolus Ungariæ rex, atque Urosimum regem Rasciæ ad suas leges, ut ait Joannes Villanus¹, compulit. Eas vero fuisse, ut ejurato schismate Romanæ Ecclesiæ se aggregaret, e Pontificis inferius afferendis litteris colligitur², quibus ipsi ad officium redeuntis fidei formam, quam erat professurus, præscribit³. Fuisse vero a rege Carolo impietatis odio bello pettum, cum Macedones pio recuperandæ Romanæ Ecclesiæ conjunctionis desiderio arderent; maximumque ejus sacri belli auctorem, Christi vicarium extitisse, superius vidimus.

Servandæ incorruptæ religionis zelo ac schismaticis abolendi accensus Pontifex ægerime tulit, Latinos qui in Achaïa versabantur, infidelium et schismaticorum commercio se inquinare: jussitque Constantinopolitanum patriarcham (Latinum scilicet) atque archiepiscopum Patracensem Latinos illos detertere, ne cum schismaticis in divinis communicarent.

« Patriarchæ Constantinopolitano et archiepiscopo Patracensi.

« Ut splendor fidei Catholicæ nullis pravorum actibus valeat obfuscari, tanto curiosius invigilare convenit Ecclesiarum prælatos, quanto de iis, velut eorum incumbentibus officiis, reddituri sunt districtius æterno judici rationem. Sane non absque mentis amaritudine percepimus his diebus, quod in principatu Achaïæ Christiani fideles, qui Latini in illis partibus vulgariter nuncupantur, cum Græcis schismaticis et aliis infidelibus conversantes, interdum tam ipsi, quam eorum uxores et familiæ prædictorum schismaticorum ritui, non sine suarum animarum periculis, adhaerent imprudenter; et accedentes sæpius ad missas audiendas, eorum oblationes sacerdotibus schismaticis offerunt, et sacramenta Ecclesiastica juxta ritum hujusmodi temere recipiunt ab eisdem: dictique Latini ad missas et alia divina officia, quæ secundum ritum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ celebrantur ibidem, admittere dictos schismaticos non venturum.

« Cum autem præmissa, ex quibus divina majestas offenditur et religioni detrahitur non modicum Christianæ, non sint aliquatenus toleranda; fraternitati vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos et quilibet vestrum per vos vel alium seu alios, prælatos fideles illarum partium Christianos, ne talia, quæ in animarum suarum salutis vergunt pendendum, de cætero attentare præsumant; sed ab illis prorsus abstineant, monere et efficaciter inducere viis et modis ad hoc expedientibus studeatis; ipsos ad id nihilominus per censuram Ecclesiasticam et alias spirituales pœnas et sententias, prout, quando et quoties ac sicut expedire videritis, appellatione

¹ An. G. p. I, Ep. com. CDXXVII. — ² Ibid. Ep. LXXXIII. — ³ Ibid. Ep. DCXXCI. — ⁴ Reg. post eamd. Ep. — ⁵ Jo. Vill. l. IX, c. 118. — ⁶ Contin. belli sac. — ⁷ Bos. l. II, de Rhod. eq. et ali.

¹ Joan. Vill. l. IX, c. 175. — ² An. 1322, num. 14 et seq. — ³ Tom. III, Ep. secr. pag. 260.

postposita, compellendo. Dat. Avin. kal. Octobris, anno VII ».

49. Graviori se contaminebat flagitio Catalana societas, quæ cum in Orientem, ad Turcas oppugandos trajecisset, arma in fideles Gallici generis nefarie verterat; ac piraticam exercebat in nostros; ejectione ex animo omni pietatis et religionis sensu, Christianos quos intercipere poterant, dividendebant Turcis. Impiorum antesignanus erat Alfonsus, cujus ad officium revocandi provincia patriarchæ Constantinopolitano et Patracensi archiepiscopo, de quibus paulo ante memoravi, a Pontifice data est ¹:

« Patriarchæ Constantinopolitano et archiepiscopo Patracensi.

« Ad nostrum infestæ relationis assertione pervenit auditum, quod Alfonsus capitaneus, aliique retores, ac nonnullæ singulares personæ magnæ societatis, tanquam in tenebris et umbra mortis ambulantes damnabiliter, sibi que thesaurizantes iram in die iræ et ultionis justiciæ Dei, nonnullos fideles Christicolæ, in principatu Achaïæ ac vicinis et circumpositis regionibus commorantes, per se et per piratas crudeles et cursarios suos hostiliter persequuntur, affligunt immanner, et captivant interdum; et quod est dolendum amarum, avaritiæ cæcitate seducti, Christicolas ipsos, venales Turcis infidelibus exponentes, pretio vendunt damnabili, et tradunt eos infidelium ipsorum diræ servitutis imperio, miserabiliter captivantes. Cum igitur prædicta, si vera sunt in illius opprobrium, qui Christicolas ipsos sui pretiosi redemit effusione cruoris, ac Catholicæ fidei et gloriæ nominis Christiani, necnon et illorum, qui talia patrare præsumunt, propriæ salutis dispendium redundare noscantur; fraternitati vestræ, etc. », præcipit ut ducem fœderatorum aliosque singulos a tanto scelere deterreant; ac si eo se contaminare non perhorruerint censuris Ecclesiasticis devinciant. « Dat. Avin. kal. Octobris, anno VII ».

50. Dum Catholici eo furore suos in Græcia Turcis prodebant, a quibus demum perdedi erant, non minus Græci schismatici civilibus dissensionibus suum accersebant exitium, ut in Turcarum prædam cederent; nec perhorruit Andronicus imperator eos ex Asia, in qua religionem Christianam deleverant, in Europam adversus nepotem Andronicum juniorem evocare ²: qui tamen ab eo primo belli impetu Zarulum inter et Selybriam fracti fugatique sunt. Ex qua clade Andronicus senior, Turcarum diffusis viribus, suorumque timeus defectionem, pacem a nepote flagitavit. Cuique is a suis suaderetur ³, ut avo eas leges imponeret, quibus constrictus movere amplius bellum non posset, nimirum imperii partem, quam antea priori tractatu obtinuerat, ultimo bello comparata loca

adjungeret; is in contrariam versus sententiam avo universi imperii administrationem reliquit. Jam a schismaticis ad hæreticos sermonem transferamus.

51. *Turbæ ex pseudo-minoritis coortæ; unde insignis quæstio de paupertate Christi et Apostolorum penitus exposita.* — Demandata est hoc anno Galliarum archiepiscopis et episcopis provincia ⁴, ut Tertii Ordinis S. Francisci sodalium causam cognoscerent, qui hæreseos crimine erant postulati, ut e subjectis litteris videri poterit.

« Joannes, etc., venerabilibus fratribus universis archiepiscopis et episcopis per Narbonensem, Tolosanam, Auxitanam, Burdegalensem, Terraconensem, Arelatensem, Aquensem, Viennensem et Ebreduensem provincias constitutis.

« De nonnullis professoribus Ordinis continentium, qui fratres Tertii Ordinis B. Francisci vulgariter nuncupantur, gravis ad nostri Apostolatus auditum, quod dolenter referimus, pervenit infamia. Justæ ultionis acrimoniam in eosdem, si dictis facta conveniant, relatura; quod in hujusmodi Ordine Tertio sunt nonnullæ sexus utriusque personæ, quæ volentes potius suo errore perire, quam Evangelicæ doctrina et salubri persuasione proficere, de articulis fidei, de sacramentis Ecclesiæ, de Apostolicæ potestatis plenitudine, ac in quantum ejusdem claves Ecclesiæ se extendunt, allercari et disputare, nonnulli etiam ex eis aliter in præmissis, quam Romana Ecclesia doceat et sentiat, sentire ac profiteri præsumunt in derogationem, quantum in eis extat, Catholicæ fidei, ac in perniciem suarum et aliarum, quas astute decipiunt, simplicium animarum.

« Nos itaque dignum censentes et debitum, ut super his per vos et vestrum, quemlibet auctoritate nostra, cum sitis in partem nostræ sollicitudinis evocati, habeatur indago et certitudo plenaria veritatis; fraternitati vestræ per Apostolica scripta in virtute obedientiæ districtæ, præcipiendo mandamus, quatenus ne talis morbi contagium in fideles subrepat populos animasque simplicium, quod absit, inficiat, personis utriusque sexus ejusdem Tertii Ordinis in vestris diocesis constitutis ad vestram, prout commodius fieri poterit, præsentiam evocatis, inquiratis tam super præmissis et singulis præmissorum, quam de ingressu earum ad hujusmodi Tertium Ordinem, et per quem vel quos ad ipsum Ordinem fuere recepti, et in cujus seu quorum manibus, ac ubi et quando et quid specificè fuere professi, juxta datam vobis ex alto prudentiam, diligenter, et habita de ingressu, receptione et professione ipsorum, ac de disputationibus et erroribus, ut præferitur; et utrum tanquam fideles atque Catholici firmiter de prædictis et aliis sentiant, quod sancta Romana sentit Ecclesia, certitudine veritatis, etc. » Subdit ut iis, quos a criminis labe pueros invenerint, nullam moles-

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 260. — ² Jo. 1. 9. Hist. l. 1. c. 31. — ³ 10. c. 32.

⁴ An. 6. p. 1. Ep. cur. LII

tiam indignant, sed moneant, ne se aliorum erroribus irretiri atque inquinari patiantur: illos vero quos non sentire cum Ecclesia, sed hæresis macula aspersos deprehenderint, canonicis pœnis afficiant. « Dat. Avin. IV kal. Martii, anno vi ».

52. Exercitiam postea in hos a præsulibus iudiciorum severitatem, refert ¹ Ms. Vat. his verbis: « Hujus tempore papæ diversis vicibus fuerunt combusti multi fratres Minores propter opinionem de paupertate Evangelica, et multe sorores Ordinis in diversis locis ».

In Germania compactus in carcerem est a Spirensi episcopo Franciscus e Lutra Minoritarum deserlor, ingentium criminum reus, quem Pontifex deduci ad Sedem Apost. atque armato milite, ne vincula evaderet, stipari jussit. Quo argumento ad episcopos Germanos, viros principes, urbiumque magistratos scripsit, ut suam in id operam conferrent. Quos vero ille errores ad dissolvendum sacrum Minoritarum Ordinem serere ac disseminare publice elata protervia cœpisset, indicat Joannes in aliis ad Spirensem episcopum datis ²: « Coram clero, inquit, et populo Spirensi contra statum dicti Ordinis publice prædicare infamatorie non expaverat, damnatam Sarrabaytarum sectam satagens suscitare (de Sarrabaytarum sive pseudocremitarum secta ex Alvaro Pelagio supra egimus), et inter cætera patenter prædicare præsumperat, quod non erant in statu salutis fratres Ordinis prælibati, quosdam ipsius Ordinis fratres pestiferos, in quorum cordibus hostis antiquus sator zizaniz pravos seminavit errores; contra quos, utpole tunicam Domini scindere molientes, modum certæ provisionis salubris duximus apponendum, ausu damnabili approbando, et dicendo, quod injuste processum fuerat contra eos. »

Pestiferorum Minoritarum nomine designari videntur Fraticelli illi qui pura et candida S. Francisci instituta sectari se jactabant, et a Celestino V Pontifice auctoramentum sectæ, quæ postea a Bonifacio damnata fuerat, accepisse contendebant; quique duce Henrico Ceva trahere in apostasiam Minoritas, Ordinemque sanctissimum solvere nitebantur ³: in quos, veluti hæresi maculatos, præsulibus legibus agere jussos vidimus: contra quos et alios, nisi a Joanne Franciscani Ordinis acerrimo propugnatore studia Apostolica magno ardore collocata fuissent, universus fere Ordo periclitatus fuisset, ut Pontifice ipso teste visuri sumus. Hi porro pseudominoritatæ gravissimo insectabantur odio Minoritas, a quibus defecerant; adeo, ut memoratus impostor Franciscus e Lutra, uti refert Joannes, pro concione exclamaret: « Quod peccaret et mortaliter quicumque daret elemosynam fratribus Ordinis memorati ». Proripuit ulterius hujus hypocritæ improbitas, quippe ut queritur Pontifex: « Alia superstitiosa et falsa in nostrum et Apostolicæ Sedis

contemptum, dicti Ordinis opprobrium, plurimorum scandalum, et animæ suæ perniciem palam non est veritus prædicare, etc. Dat. Avin. kal. Februarii anno vi. »

53. Nec longe dispar scelere illi fuit Ruffinus ⁴ Minorita, qui episcopi personam eminenti non perhorruit: quem a Michaelæ Cæsenate supremo Ordinis præposito carceri mancipari jussit. At ipse Michael in errorem, demumque in hæresim et schisma prolapsus est, Ordinemque universum, cui præerat, trahere in exitum molitus hoc ipso anno. Cujus facinoris occasione narrat accuratissime Nicolaus Minorita ⁵, ejusdem Michaelis schismate et hæresi contaminatus, ut passim ipse perspicue ostendit, pravoque animo edidit ingens volumen, in quod insignia Pontificis in controversia de paupertate Christi et Apostolorum sancita, tum venenata Michaelis Cæsenatis scripla adversus Pontificem, tum etiam Ludovici Bavari edicta, ejusdemque studiosorum varios libellos coniegit. Is ergo, ab ipso exordio rem alius repetens, scribit superiore anno, scilicet MCCXXI, præfecturæ Michaelis anno vi, quendam Beguinum sive Bizochum, de qua secta jam ante a nobis dictum est, Narbonensis archiepiscopi, et Joannis Belvæ fidei censoris Ordinis Prædicatorum imperio captum, et iudicio hæreseos postulatum fuisset; Beguinum vero inter alia affirmasse: « Quod Christus et Apostoli » ut ait auctor, « viam perfectionis sequentes, nihil habuerunt jure proprietatis et domini in speciali, nec etiam in communi ». Cum vero in ipsum judicariam actionem exerceret fidei censor, atque ad Concilium religiosorum familiarum præpositos, et plures alios doctores congregasset; ex his Berengarius Tolom Minorita theologus negavit superiorem articulum de paupertate Christi et Apostolorum hæreticum esse; sed orthodoxum atque in decretali Nicolai papæ, *Exit*, contineri contendit: dictum vero revocare jussus, ad Sedem Apostolicam provocavit. Ex hac scintilla excitatum ingens incendium: cum enim Berengarius in sacro cardinalium senatu proposuisset sententiam, Pontificio jussu custodia traditus est, ac theologorum celeberrimi cætes deinde congregati, ut controversia dirimeretur. Ac primum, ut accurate ventilaretur anathematis pena, a Nicolao papa obiecta disceptantibus de sua Constitutione, remissa est, edita sanctione ⁶, quæ juri canonico adjecta est.

Tum vero indigna suspicio nonnullorum surreptum vitio magnam Franciscanorum multitudinem pervasil, Joannem in adversariorum partes inclinare, atque in Ordinis comitiis Perusi congregatis primas schismatis faces accendere; quippe in eam temeritatem se projecere, ut dum Apostolica Sedes in agitata definiendaque con-

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765, in Jo. XXII. — ² An. 6, p. 1. Ep. com. CDLXIX. — ³ An. Chr. 1318, num. 45 et 61.

⁴ Tom. III. Ep. secr. pag. 317. — ⁵ Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sig. num. 4008, p. 1. et Ms. 4010, p. 1. — ⁶ Extat in Extrav. *Quia nonnunquam* de verbor. signif.

troversia occupata essent, ipsi sententiam suam universis fidelibus Encyclicis litteris proposuerint, quasi jam a Nicolao in decretali *Exiit*, promulgata: cum tamen ipse de ea questione, in qua plurima distinguenda Joannes in suis Constitutionibus illustrat, decretorie non esset locutus; utque si quid ambiguitatis in ejus dictis emerisset, ejus explanatione a Romano Pontifice petendam sanxisset; non vero a Minoritarum prefecto et sodalibus, cum hi errare possent, non vero Christi vicarius e Petri cathedra sententiam laturus: « Si quid », inquit Nicolaus, « penes aliquem in his ambiguitatis emerisset, ad culmen predictae Sedis Apostolicae deducatur, ut auctoritate Apost. sua in hoc manifestetur intentio. Cui SOLI concessum est in his statuta condere, et edita declarare ». Ita nonnulli Minoritae adversus hanc Constitutionem fucata illius tuendae specie, dum solvendi dubii Christi vicario praeferre auctoritatem tentant, praerivarici sunt. Quorum litteras memoratus Nicolaus Minorita his verbis conceptas refert¹:

« Universis Christi fidelibus, praesentes litteras inspecturis, frater Michael Ordinis fratrum Minorum generalis minister, Guillelmus Angliae Henricus superioris Alamanniae, Arnaldus Aquitaniae provinciales ministri et in sacra theologia magi-

¹ Ms. bibl. Vat. num. 4008. pag. 54. et Ms. 4010. p. 2. Ext. etiam apud Alvar. Pelag. de Plan. Ecl. Ep. II. c. 62. et apud Vad. hoc an. num. 52.

(1) Celebris de paupertate Christi et Apostolorum questio hoc anno in apertam animorum dissensionem erupit. Agitandum illam susceperat Joannes, qui forte in eam mentem venerat occasione discutiendi scripta Petri Joannis Olivi, ac illud praesertim in quo de altissima paupertate differens, Christum et Apostolos nihil habuisse proprium sive in communi, sive in privato contendit. Id enim asseruisse Petrum Joannem ex secunda accusatione in F. Ubertinum de Casalibus, cujus Acta vulgavit Baluzius Miscellan. tom. 1, pag. 296, disemus. Cum in utramque partem aucti multa dixissent, requisiti Fratres Minores ut sententiam suam proderent, editis litteris Christi paupertatem in proprio et in communi tenere se professi sunt; ique fidei esse Catholicae asseveraverunt. Tanta defendendi auidia offendit Joannem, qui hoc ipso anno evenit nempe VI idus Decembris ista Constitutione, quae et inter Extravagantes communes legitur *Sed de Verbor. Signif.* omne quod usum *facti et juris* in rebus usu consumendis discrimen sustulit; translaturumque in Apostolicam Titum rerum suarum, quae ipso anno consumuntur a Minoritis, dominium a se removens Joannes largioribus suis restituit. Ferens id acerbius F. Bonagratia, qui apud Pontificem suorum Minoritarum partes agebat, appellationem suam et sociorum nomine in publico Pontificis et cardinalium, ut vocant, consistorio interpositus die XIV Januarii anni sequentis, et ex Mariano, antiquo Ordinis sui chronista, tradit Wadingus in *Notabus* ad an. MCCCXXIII, num. 1, statim Pontifex priorem Constitutionem suam iterum revocans ad incude a auxit, roboratamque productis argumentis, quibus omne juris et facti discrimen inane esse commentum demonstravit, eamque sic reformatam sub eadem anni et diei, qua prior, inscriptione reproduxit, ut ex eodem antiquo Ordinis sui scriptore, qui circa annum MDIV florebat, Wadingus adnotavit. Postmodum eodem anno habente Pontifex Constitutionem suam dedit relatum in *Annalibus* anno sequenti num. 61. Haec Pontificis Constitutio de paupertate Christi et Apostolorum, mirum est quod turbas inter Minoritas excitaverit; nam alii Pontifici obsequendum rebantur; alii omnino restandum censebant quorum decem se praebant summus Minoritarum antistes Michael Casenas; alii denique viam mediani tenentes Consulationem Joannis ita exponebant, ut neque illam penitus abnegarent, nec ita admitterent ut paupertati Minoritarum offerret; in concordiam cum Decretali Nicolai III redigere conantes. Concordiae lupus incutenda rationes varie tunc excogitavit, et modo pariter inter Minoritas alia ac dein alia incurrunt. Quos inter legendus Wadingus ad annum MCCCXXIII. Exasperatus Pontifex ob Minoritarum pervicaciam summum eorum praesulem Michaelem loci ammonuit, quod tamen nomen anno MCCCXXVIII accidit Bernard. S.R.E. cardinali Tusulanus ex Minoritis assumpto vices aucti praesulis commisit, quoadque successor a Minoritis daretur. Tunc adversarios Constitutionis suae variis institutis insecutionibus vexavit, quae causa fuit ut illi agerentur in transversum, atque e carcere Pontificis se subducentes, ad Ludovicum Bavarium, qui cum Pontifice in duas agebat similitates, transiret. Ceterum Minoritae reliqui dire interm torquebantur, notentes sive Pontifici pervicaciam resistere, sive de severitate paupertatis suae quidquam remittere. Cui Concilio ut inhaerent, vel ipsi viri principes audebant hortabanturque. Inter eos Sancta uxor Roberti regis sicilia litteras ad illos dedit, monens rogansque, ut in ea, quam Christus professus fuit, paupertate persistenter. Harum litterarum summam exhibuit Joannes Vitodranus, qui tunc inter Franciscanos professus Chronicon suum scribebat, et in *Integras* LICIA Wadingus anno MCCCXXVIII. Vestim pariter Joannes insistebat et Minoritarum paupertatem ad eandem cum ceteris monachis viam periret. Cuius rei gratia anno MCCCXXIV nova Constitutio usum juris et facti in rebus, quae usu consumuntur, unum eundemque esse adductis argumentis demonstravit. Secundum hanc Parisiensis Conventus ad eligendum successorem Michaelis Casenatis indictus fuit, qui locus ut eligeretur mandavit Joannes, ratus in proximiori sibi urbe facilius se impetraturum, ut Minoritae redigerentur ad obsequium. Conventus iste celebravit anno MCCCXXIX, et in eo multa quidem ad gratiam Joannis Pontificis decreta sunt; et de paupertate Christi « explicata quaestio difficilis », ait Wadingus, « et reducta ad concordiam Decretalis Nicolai III et decisione Capituli Perusini ex verbis Nicolai desumpta cum Decretalis Joannis Pontificis ». Nullibi tamen, et arbitrator, definitio ista integre ex autographo descripta legitur. Idcirco quid staterint Patres, et quam conciliandam Decretalium concordiam invenerint ignoramus. Sed Joannes Vitodranus affirmat asserit tunc fuisse Christi paupertatem illam, quam ad id usque Minoritae propugnaverant. Quare existimandum esse unam aliquam instituisse rationem ex iis, quas Minoritae excogitaverant. Verum post illam Minoritici conventus professionem nihil a Joanne in eos asperae decretum scimus: ex quo intelligimus ipsorum pariter Joannem denum acquiescisse in eam sententiam ut Christus aliqua saltem ratione nihil sive in communi sive in privato possederit. Immo igitur annalista sententiae hujus assertores quoscumque haeresis manifeste damnat.

non modo quantum ad immobilia, sed etiam quantum ad mobilia, constat : in quem sensum nellarium Nicolai papæ verba, quæ falso supponunt esse decretum fidei detorquent : cum verus verborum ejusdem fidei sensus sit, ut declaratum fuit a Joanne, Christum et Apostolos nihil domini, quantum ad immobilia habuisse sive in speciali sive in communi ; habuisse tamen quantum ad mobilia ; quare distorta est sequens conclusio. « Maxime cum sancta Romana Ecclesia Catholica, quæ a tramite Apostolicæ traditionis nunquam deviasse aut errasse probatur xxiv. q. 1. c. *A recta fide*, et cap. *Pudenda* in fine hoc expresse dicat, affirmet, et determinet manifeste, Extra. de verborum significatione cap. *Exiit, qui seminavit*, lib. 6, § *Porro*, sic inquit : Dicimus quod abdicatio proprietatis omnium rerum tam in speciali, quam etiam in communi, propter Deum meritoria est et sancta ; quam et Christus, viam perfectionis ostendens, verbo docuit et exemplo firmavit : quamque primi fundatores militantis Ecclesie, (id est, Apostoli), prout ab ipso fonte, (id est, Christo), hauserant, volentes perfecte vivere per doctrinam et vite ipsorum alveos derivarunt. Quæ Ecclesie determinatio in lib. 6, per ipsam Catholicam Ecclesiam est inserta, et per aliam decretalem in Viennensi Concilio promulgatam (falsa est hæc hypothesis tum quod omnia contenta in jure canonico sint decreta fidei) in 7 lib. sub tit. *de verb. significatione* inserta, et per ipsam universalem et Catholicam Ecclesiam est approbata ; ac novissime per sanctissimum patrem et dominum Joannem, divina providentia papam XXII, in quadam sua declaratione edita super regulam et statum fratrum Minorum, quæ incipit, *Quorundam exigit* ; est eadem declaratio plurimum commendata (purum hoc etiam mendacium est et falsum erroris fundamentum) tanquam salubriter edita, solida, lucida multaque maturitate digesta, et testante canone 19 dict. capitulo *Si Romanorum*. Illud quod pro sano dogmate Sedes Apostolica approbavit, semper teneri debet acceptum, nec ab eo licet alicui quomodolibet resilire xxiv. q. 1. *Hæc est fides* (non in sensu falso in quem illam factiosi distorsere). In hujus autem nostræ opinionis, et communionis ac concordis sententiæ testimonium et munimen, præsentium seriem de communi consensu omnium nostrum sigillis et subscriptionibus propriis generalis ministri, et nominatorum superius magistrorum, et bachaliorum in sacra pagina ; necnon quatuor provincialium ministrorum, videlicet Thomæ provincie Bononiensis, Petri provincie S. Francisci, Fernandi provincie Castellæ, et Simonis provincie Turoniæ duximus munendam. Datum Perusii anno et mense et die superius nominatis, seu memoratis.

« Ego frater Michael Ordinis fratrum Minorum generalis minister, et in sacra pagina magistræ prædictis consentio, et ea vera esse judico : in

cujus rei testimonium sigillum mei officii præsentibus litteris appendi jussi, et me propria manu subscripsi.

« Ego frater Guillelmus minister Angliæ in sacra pagina magister prædictis consentio, etc. ut supra.

« Ego frater Henricus minister Alemanniæ superioris, et in sacra pagina magister, etc.

« Ego frater Arnaldus minister Aquitanie, et in sacra pagina magister.

« Ego frater Ugo de Castro-Novo in sacra pagina magister.

« Ego frater Nicolaus minister Franciæ in sacra pagina magister.

« Ego frater Guillelmus Almuic in sacra pagina magister.

« Ego frater Guillelmus Bloc in sacra pagina bachalarius.

« Ego frater Thomas minister Bononiæ.

« Ego frater Petrus minister provincie S. Francisci.

« Ego frater Fernandus minister provincie Castellæ.

« Ego frater Simon minister Turoniæ.

« Omnes subscripserunt sicut primus cum proprio sigillo cujusque ipsorum ».

55. Damna est postea a Pontifice illorum definitio et censura hæreseos, scilicet in sensu Michaelis, Okami et sociorum intento et pertinaciter propugnato, notata ut refert Nicolaus¹ pseudononita. Quocirca alii Minoritæ dixere, illam damnatam ut hæreticam « in quantum Michaelis Cæsenatis fuit, non in quantum Minoritarum ». Et quidem recte, cum veri Minoritæ decernenti contrarium dogma Ecclesie adhærescere parati essent, atque ideo non lapsi sunt in hæresim. Michael autem cum sociis, cum errorem contra decreta Ecclesie tueri in animum induxisset, hæreseos censura jure perstrictus fuit ; unde postea furens, in litteris² ad Geraldum Othonem Ordinis magistrum de Joanne papa querebatur : « Ipse pronuntiavit, inquit³, litteram generalis capituli hæreticam per se, et primo ratione contentorum in ipsa, et non ratione nostri præcise : et reputat totum Ordinem fuisse fundatum in hæresi : et tu ejus Constitutiones habes sicut Catholicas ». Hæc Michael hæresiarcha. Ad quæ facilis est responsio, cæterum Perusinum errasse, cum nondum controversia definita esset ab Ecclesia ; et religiosos quosque Ordines in suis Constitutionibus errare posse : Christi autem vicarium, divina fretum ope, in decretis fidei edendis errare non posse, ut ex Evangelio et SS. PP. ostendunt theologi⁴. Sed hunc sycophantam se Pontifici, et conventiculum monachorum universali Ecclesie prætulisse, visuri sumus.

Cæterum ad confirmandam memoratam sen-

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 4. — ² Ext. in Ms. Vat. bibl. sign. num. 4010. pag. 215. — ³ Ibid. pag. 225. — ⁴ Turrec. sum. de Eccles. l. ii. c. 109. Bellar. de Rom. Pont. l. iv. c. 3. et alii.

tentiam Michael, Ochamus et alii Minoritarum præpositi, ut sodales seducerent, bellum VIII id. Junii in eodem cætu Perusino ediderunt, in quod plura falsa argumenta congressere. Hoc vero temerarium facinus Nicolaus pseudominoritas schismaticus excusat, dum ait Minoritas rogatos fuisse a nonnullis cardinalibus et aliis viris nobilibus, ut quid ipsi sentirent de paupertate Christi in cætu universi Ordinis definirent: « Subsequenter, inquit¹, aliqui cardinales et nonnulli alii viri nobiles requisierunt præfatum fratrem Michaellem generalem ministrum dicti Ordinis et totum capitulum generale apud Parisium (Perusium) in Pentecoste tunc proximum celebrandum, quod ipsi definirent et determinarent illud de dicta questione de paupertate Christi et Apostolorum ejus sentirent, et in scriptis redigerent, ac universis Christi-fidelibus destinarent ». Mox autem auctor schismaticus sodalium impiam arrogantiam detegit, dum alia causa permotos addit: « Ex hoc, inquit, sperantes, præfatum dominum Joannem ad errores dispositum refrænare, ne de dicta questione in præjudicium prædecessorum suorum et fidei attentaret oppositum definire »; quasi Christi vicarius, et Petri cathedra fidelibus dogna propositurus, errare posset atque a Michaelle et sociis e capitulo, ut vocant, corrigendus fuisset. Hæc fuere schismatis et hæreseos exordia, quæ Ecclesiam Catholicam postea laniarunt. Dicant religiosæ familiae ex hoc doctissimorum virorum lapsu modestius de sua doctrina sentire, nec fidei dirimendis controversiis, ac mueri ad Sedem Apostolicam pertinentis sese ingerere; quippe Michaellem, Ochamum, Henricum aliosque nonnullos in concepta sententia pertinacissime hæsisse, postquam hæreseos damnata fuisset; ac præter schisma, quod subornato Ludovico Bavaro creavere, etiam Fraticellorum, quibus ab opinione impia nomen fuit, scilicet fingentium ob dogma de paupertate Christi a Joanne definitum eundem ac successores a Spiritu S. Christi vicariatu, exautoratos: secutam nefariam propagasse, visuri sumus.

Prodiit auctor recentior Michaelis defensor, qui illius decisionem tuetur acerrime, atque hoc telo adversantes adoritur²: « Cum, inquit, manifesta sit hæresis dicere, hanc determinationem capituli Perusini esse Fraticellorum hæresim; hoc enim convinceretur Sedem Apostolicam, et atque adeo totam Ecclesiam cum generali Concilio non modo errasse judiciali, ut ferunt, errore; sed etiam hæresim longe ante et sæpius ab Ecclesia profligatam et damnatam docuisse, approbasse et acceptasse ». Supponit auctor hæresiarchæ Michaelis sepultos errores et mendacia renovat, nimirum Nicolai Constitutionem, in sensum Fraticellorum deformatam, esse decretum fidei illamque

in Concilio OEcumenico confirmatam: ostensum enim jam ante fuit, Concilium de ea questione non egisse; neque sanxisse Nicolaum, ut Constitutio *Exiit* esset decretum fidei: nunquam etiam Ecclesiam eandem sanctionem pro decreto fidei habuisse, nunquam enim assensisset, ut eandem Constitutionem Joannes revocaret, cum³ decreta fidei revocari nequeant. Non itaque sequitur a fide aberrasse Ecclesiam, si Michael cum suis in edendo Perusino decreto erraverit: errasse autem illum constat, cum ob determinationem illam pertinaciter defensam una cum aliis judiciaria sententia damnatus fuerit ab Ecclesia hæreseos, quam Pontifex pluribus Constitutionibus confutavit. Præcipua vero ratio, qua auctor⁴ innititur hæc est: « Quacumque porro via in concordiam veniet Joannes cum Nicolao, eodem modo reconciliare licet eundem cum determinatione Perusina, cum eadem sit Nicolai sententia ». Negat id adversus Michaellem hæresiarcham Geraldus⁵ Minoritarum præpositus generalis. Consonant quidem externa specie voces, sed sensu longe discrepant; nam Nicolai verborum sensus verus et legitimus declaratus a Joanne, ad quem ea auctoritas, non autem ad Minoritas spectabat, is est: Christum et Apostolos nullum habuisse dominium quantum ad immobilia vel in speciali vel in communi, habuisse autem quantum ad mobilia: Minoritarum autem in Perusinis comitiis decernentium sensus ab iis intentus is fuit: Christum et Apostolos nullum dominium neque quantum ad mobilia, neque quantum ad immobilia habuisse; ad quem propugnandum multos commentarios⁶ edidit: quem sensum pravum pii verique Minorita paulo post captivantes intellectum in obsequium fidei, abjecere audita Joannis ex Petri cathedra sententia⁷. Michael autem, Okamus, Bonagratia et alii determinationem erroneam in primo sensu intento tenentes, pertinaciter hæresim, quæ Fraticellorum vulgo dicta est, auxere: cum ob arrogantiam errorem fateri nollent, a quo certe nemo Catholicus eos vindicare potest. Producimus in hac causa testem supremum Minoritarum præfectum adversus Michaellem hæresiarcham ita decertantem, Geraldum nimirum, de quo paulo ante memoravi: « Tu, inquit⁸, non dominus papa reprehensibilis multipliciter extitisti: tu namque questionem de paupertate Christi et Apostolorum ejus in discussione Sedis Apostolicæ tunc temporis actu pendentem, prædeterminare ausu temerario præsumpsisti: de qua temeritate, nullo quidem sanæ mentis dubitante, dignus reprehensione et confusione fuisti. Commisimus tibi Ordinem gravi exposuisti periculo, Ecclesiam universalem gravi replesti scandalo, decretum Sedis

¹ Ext. ad condilorem de verb. sign. — ² Ead. Nitel. pag. 205. — ³ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 206. — ⁴ Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008, 4009, 4010 et in Ms. 3740, p. 1. — ⁵ Exlr. *Cum ulter nonnullis* de verb. sign. — ⁶ Ms. bibl. Vat. sig. num. 4010, pag. 206.

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4009. pag. 1, et 4010 pag. 1. — ² Nitel. Francisc. pag. 216.

Apostolica contempsisti; dicit enim dominus Nicolaus III in decret. *Exiit*: Si quid penes aliquem in his ambiguitatis emeruerit, hoc ad culmen Sedis Apostolicæ dedicatur, ut ex auctoritate Apostolica sua in hoc manifestetur intentio, cui soli concessum est in iis statuta condere et condita declarare. Tu vero ambiguitatem, quam noveras in materia dictæ Decretalis ad culmen Sedis Apostolicæ jam esse deductam, præoccupare et universis Christi fidelibus tuam audaciam notam facere voluisti, nec quod in hoc Sedis Apostolicæ manifestetur intentio, expectasti: quapropter et præsumptionem contra te dedisti, et perfide opinionis speciem prætendisti, in hoc enim opinari et credere videbaris, quod Sedes Apostolica tuam sequi deberet intentionem; vel quod ei omnino disponeres repugnare. Unde mirari non debuisti, si dominus papa litteram tuam seu determinationem, pro quanto erat tua dixit hæreticam: non quidem definiendo, pronuntiando vel sententiando, vel etiam pro tribunali sedendo; sed ad partem coram Ordinis nostri fratribus objurgando, reprehendendo et tuam temeritatem præsumptuosam increpando. Tunc enim ex visibilibus conjecturis te fore suspicabatur hæreticum, sicut consequenti tempore declaravit: cernebat enim quod in prænominate determinatione, seu verius interminatione tua, speciem malam, ut prædicatur, prætendisti, quæ gravem et periculosam hæresim sapiebat: quare non mirum, si ad causam et ad speciem dictæ litteræ, seu determinationis vel potius, ut dictum est, interminationis attendens dixit ipsam hæreticam modo et forma et circumstantiis supradictis. Nec ex hujusmodi dicto sequuntur inconveniëntia, quæ tua falsa caliditas infert, scilicet quod dominus papa ideo schismaticam et hæreticam faciat, ut destruat et confundat determinationem Ecclesiæ et regulam B. Francisci et religionem nostram: determinatio enim Ecclesiæ non est simpliciter eadem cum determinatione tua, ut de se patet cuilibet intuitu.

Ex his verbis arguitur Niteke auctor, cui non tam credendum, quam Minoritarum magistro adversus hæresiarcham pugnanti constat; præcipue cum in eo non Franciscani Ordinis, sed apostatarum hæreticorum patrocinium sumere videatur; et Franciscanæ religionis notissima pietas ab eo exigat, ut cum Gerardo potius quam Michaeli in hac re sentiat. Pergit Geraldus adversus Michaeli: « Item determinatio Ecclesiæ fuit a causa legitima; determinatio autem tua illegitima et prohibita, ut ostensum est superius. Item determinatio Ecclesiæ speciem habuit fidelissimam, puta quia non ultimata, sed remittit ambiguitates emergentes ad culmen Sedis Apostolicæ, per Sedem Apostolicam decidendas; determinatio vero tua plena est specie mala, ut dictum est supra, et est ultimata ac si universi Christi fideles tue tenerentur determinationem et sententiæ gene-

raliter adhaerere: quare determinatio tua, ut tua est, hæretica potest esse, determinatione Sedis Apostolicæ Catholica remanente. In regula vero B. Francisci determinatio tua nec verbaliter, nec sententialiter continetur. Unde igitur habes nisi a patre mendacii? quod si opus tuum est hæreticum, sic opus B. Francisci opus Sedis Apostolicæ, vel potius opus Dei: regula namque nostra fuit B. Franciscano divinitus inspirata. Unde igitur trahis nisi ab illo, qui in infernum te trahat post se, quod si facta tua sunt hæretica et confusa, quod ideo religio nostra sit hæretica destructa et confusa? nonne vides quomodo religio nostra facta tua videt et condemnat? » Subdit Geraldus religionem Minoritarum non Michaeli hæretico, sed Christo innixam, medio B. Franciscano « in fide, ut ait, et devotione, et obedientia, et reverentia, ac unitate sacrosanctæ matris Ecclesiæ », in eaque, quamvis Michael et socii errent, inconcessam permansuram. Hæc ille. Nunc adversus venenatam Michaelis et sociorum dogmata, Petri de Arreblayo tit. S. Susannæ presbyteri cardinalis doctrinam orthodoxam proferemus. Is enim consultus a Pontifice, sententiam suam in hæc verba deprompsit.

56. « Dicta Petri de Arreblayo tit. S. Susannæ presbyteri cardinalis.

« Est questio¹, utrum asserere pertinaciter, Christum Salvatorem nostrum et ejus Apostolos nihil habuisse nec in speciali nec in communi, sit hæreticum censendum ». Et aliquibus de hæretici descriptione interjectis, subjicit: « Hæreticus est qui non recipit quatuor Concilia vel contradicit. Ergo multo fortius qui contradicit Evangelii et canoni Bibliæ. Sed in multis locis sacre Scripturæ reperimus Christum habuisse aliquid. Ergo qui pertinaciter contradicit isto modo est censendus hæreticus. Quod autem Christus habuerit hoc probatur: habebat enim locutos, ut in c. *Exiit*, et XII. q. 1. c. *Exemplum*, etc. *Habebat*; ubi dicitur, quod in loculis illis conservabat sibi data et oblata, ut suorum necessitatibus, et aliorum indigentium subveniret debitis temporibus: et est Augustini, et etiam hoc probatur. Jo. XIII. cap. ubi Christus dicit: *Quod facis, fac citius*; quidam enim existimabant, quod diceret, quod emeret cibus propter Pascha. Ergo concluditur, quod pecuniam habebat Christus unde emerct.

« Item certum est, quod habuit vestimenta Matth. XXVII: *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem*, etc. Item in transfiguratione: *Vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix*, Marc. IX. Item de muliere: *Si tegero fibriam vestimenti ejus*, Marc. V, et Matth. IX. Item quando lavit pedes, depositis vestimentis sua et post resumpsit Jo. XIII. Item pisces et panes habuit Mat. XIV c. Item Apostoli habuerunt tunicas: *Qui non habet gladium, vendat tunicam*

¹ Ms. Bibl. Vat. s. gn. num. 5710.

suam et erat gladium; fuit dictum Apostolis per Salvatorem nostrum Luc. XXI. Item et Apostoli emebant et vendebant : *Unde habebimus, ut emamus panes.*

« Item Paulus Apostolus propriis manibus laborabat et vendebat, ut haberet victum, Ext. de cen. *Cum Apostolus*, et de consecrat. di. ult. c. *Nunquam*. et XXI. q. 1. c. 1. ibi. *Ad ea, quæ mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ* ». Et infra : « Item videtur, quod Apostoli saltem in communi haberent, XII. q. 1. *Dilectissimis*, et c. *Exemplum*. Et cap. *Expediit*. *Erant enim eis omnia communia*. Act. IV. Patet ergo, quod Christus habuit aliquando.

57. « Nunc argno. Indefinita communis locutionis æquipollet universali; unde valet tantum dicere, Christus non habuit aliquid, sicut dicere Christus nunquam habuit aliquid. Sed istud est falsum, quia aliquando habuit aliquid, ut est probatum, quia plus negat negativa, quam affirmet affirmatio. Et ita dicere, quod Christus non habuit aliquid, dicit sacram Scripturam dicere falsum. Sed hoc dicere est hæreticum et mendosum, ut probatur. Ergo talis pertinaciter sic dicens est hæreticus.

« Quod autem dicere quod sanctum Evangelium, seu sacra Scriptura falsitatem contineat sit hæreticum, sic probo per c. IX di. etc. ». Multis ea de re cumulatim argumentis subdit : « Item si testis aliquid falsum in suo dicat testimonio, totam testimonii fidem partis mendacio decolorat. III. q. IX. c. *Pura*. Cum ergo Evangelistæ sint testes fidei nostræ, si quid esset falsi in dictis eorum et libris, totum esset testimonium suspectum, et sic dubium et sic facerent multos dubios in fide. Sed dubius in fide censetur hæreticus, Extr. de hæret. c. 1. Ergo, etc. Item Evangelium veritas appellatur, ut in c. *Cum ex injuncto*, Ext. de hæret. et de bapt., c. *Majores*; et c. *Deditum* : et est ratio, qua Spiritu sancto dictante scriptum; imo, ipse Spiritus sanctus scripsisse dicitur, ut habetur XXIV. q. ult. c. *Ueresis* etc. penult. et cum Spiritus effugiat fictum vel absurdum, hæreticum esset dicere, quod ipse scripsit, vel scribi lecerit, vel dictaverit aliquid falsum, cum sit Spiritus veritatis : et ad hoc possent induci jura c. *Si ex falsis instrumentis* l. n. et m. et Extr. de re ill. c. 1. et ext. de fide instr. c. *Inter dilectos*.

« Patet ergo ex prædictis, Christum habuisse et ejus Apostolos; et sic habuisse, quod in rebus, quas habuerunt, jus habebant : nam dicere, quod Christus habuerit et ejus Apostoli usum facti simplicem, communis modus loquendi sic dicere reprehendit; nam cum volumus dicere, quod quis faciat injuriam, dicimus hoc lit de facto; ita quod intelligimus, quod jure non fiat. Sed dicere quod Christus injuriose aliquid habuerit, dicit hæreticum : cum ipse sit verum jus, et vera justitia. Ergo concluditur, quod omnino jus habuerint in rebus, quas habuerunt ar. inst. de re

di. in prin. de oblig. q. ex di. nas. § *Placuit*.

58. « Præterea aut dicemus, quod Christus non habuit jus, aut dicemus quod habuit jus in rebus quas habuit : si dicamus, quod jus habuit, habebimus intantum : si dicamus, quod non habuit jus, expresse dicimus contra textum Evangelii et Biblie, quia jam probatum est Christum habuisse, et potuisse vendere et donare. Sed donare non potest, nisi habeat jus domini, quia dare est accipientis facere; quia si non esset dominus, non transferret jus in alium. Ergo etc. nemo enim plus juris transfert in alium, quam ipso habeat fl. de acquir. re don in. l. *Traditio*. Ergo habet jus, quia aliter esset dicere Christum fuisse furem et baratorem et injuriosum, ut colligitur ex prædictis. Et ideo dico prout mihi videtur, Christum et ejus Apostolos habuisse jus in hoc quod habuerunt, et contrarium esse hæreticum et insanum; semper supponendo omnia correctioni vestræ sanctitatis, et Sanctæ Sedis Ecclesiæ Romanæ ».

59. Tot argumentorum lucem ac nitorem obscurare nitentur adversarii, et Christum atque Apostolos quoad, ut aiebant, simplicem usum facti, non quoad jus et dominium ea, quæ referunt Evangelistæ, habuisse contendebant : tum Christum in habendis loculis imperfectorum personam, perfectorum vero in abdicatione gessisse. In quos Petrus fil. S. Stephani in Cælio-Monte presbyter cardinalis egit his verbis ¹ :

« Responsiones Petri cardinalis S. Stephani in Cælio-Monte.

« Evangelium dicit simpliciter, Christum et Apostolos loculos habuisse. Ergo non licet alicui aliquid, propter quod dictum hujusmodi confundatur; quinimo debet quicumque fidelis Evangelium defendere et confirmare usque ad mortem et sanguinem, ut in præallegato c. *Sunt quidam*. Item quatuor Evangelia sunt inviolabiliter observanda, velut fundata in quadrato lapide fidei sanctæ XV di. *Sicut sancti*. Istud autem fundamentum est Jesus Christus Dominus Deus noster, ut in c. *Fundamenta* : et sic non licet aliquid addere vel minuere de Evangelio. Sed patet manifeste, quod iste, qui sic asserit, addit vel minuit aliquid de Evangelio. Ergo corruptor Evangelii merito potest dici : sicut illi Alogii dicuntur fractores et violatores Evangelii et verbi B. Joannis Evangelistæ, propter quod in canone hæretici judicantur, XXIV q. III. c. Quidam VI. *Alogii*. Sic recte talis asserens, sic addens vel minuens fractor merito potest dici, et per consequens sicut dicti Alogii hæretici judicari. Item nulla Scriptura debet præferri Evangelio et dictis Apostolorum, IX di. c. *Quis nesciat* : si enim aliquis dicat, quod aliqui sancti scriperunt, quod Christus et Apostoli habuerunt loculos propter imperfectos, hæc scriptura sanctorum non debet præferri Evangelio et dictis Apostolorum : imo Evangelium, ut

¹ Eod. Ms. Vat. sign. num. 3740, pag. 49.

supradictum est, servari debet usque ad mortem et sanguinem. Item cum sacra Scriptura legitur vel docetur, non secundum propriam virtutem ingenii debet intelligi, sed secundum sensum alienum; sed secundum sensum veritatis, et secundum veritatem traditam illis, quibus data fuerat primo ad servandum; sic loquitur *e. Relatum* xxxvii di. Beatus autem Paulus et alii Apostoli, qui habebant istam legem a Deo, servaverunt eam secundum veritatem. Ergo secundum observantiam eorum nos debemus intelligere istam legem: et qui aliter intelligit, errat, quia secundum sensum alienum et non secundum observantiam Apostolorum: ipsi autem Apostoli servabant eam, oculos habendo, in communi servando, necessaria emendo, et secundum quod opus erat unicuique distribuendo, ut patet clare per supra allegata. Ergo asserens aliter eos servasse, patet manifeste, quod negat eos non ita servasse. Iste autem sic asserens est huiusmodi. Ergo est hæreticus censendus: si enim liceret cuilibet intelligere legem Evangelicam et Apostolicam secundum propriam intelligentiam, seu secundum proprium sensum suum, et quod dimitteret observantiam illorum, quibus lex data fuit, hoc esset subvertere legem, quod non licet: imo sic faciens hæreticus judicatur, xxiv. q. iii. c. fi. in fi. Item Lex et Evangelium continent jus divinum, in *e. Humanum genus*, super quo jure divino et ejus observantia omnes fideles debent convenire: et si sit aliquis, qui non conveniat cum Ecclesia in observantia juris divini et legis Evangelicæ, hæreticus est censendus, xxiv. q. i. c. *A recta ergo fide* et *e. Hæc est fides*. Ille autem, qui dicit, quod Apostoli non habuerunt aliquid in communi, non convenit cum Ecclesia, et deviat a fide; quia lex Evangelica dicit, quod habuerunt Apostoli aliquid in communi: quare patet quod talis est hæreticus judicandus. Item plus peccat ille, qui defendit et sustinet errorem per alium probatum, quam ille alius qui primo dicens errasset: quia talis defensor est illius erroris et damnabilior illo est, quia nedum iste secundum errat, imo errorem alii parat, et illius errorem confirmat; et ideo nedum hæreticus, imo potius hæresiarcha censendus est, xxiv. q. iii. c. *Quia aliorum de verbor. signif.* Super quibusdam iste hæreticus. Ergo etc. Iste autem affirmat illum non errare, qui errat et contra legem Evangelicam et contra Ecclesiam eandem legem servantem istum sic errantem defendit, et ejus errorem confirmat; et sic per consequens in dictis suis inuit, quod Ecclesia errat in eo quod tenet, quod Apostoli habuerunt aliquid in communi: ille autem qui credit vel asserit Ecclesiam errare, infidelis est et hæreticus xxi. di. c. *Quamvis* xxiv. q. i. *Loquitur*, et *e. Non turbatur*, et *e. Omnibus*, quare patet, quod hæreticus est censendus: Ecclesia enim nec errat nec errare potest, nec fides deficere, quia rogavit Christus, quod non deficeret fides Petri. In viam

autem collationis predictæ dico sub protestationibus suprascriptis. Ego Petrus Sancti-Stephani in Cælio-Monte presbyter card. S. R. E. vicerecancellarius. Cum vero adversarii, eorumque erroris sequaces Nicolai Constitutionem ad suam confirmandam opinionem in alienum sensum traducerent, ad ventilandam accuratius controversiam, consulti sunt præter cardinales episcopi; et doctores de vero ejus Constitutionis sensu discerpunt: inter quos episcop. Aniciensis ita disseruit¹:

« Dicta episcopi Aniciensis.

« Ad illud quod dicitur in expositione regule fratrum Minorum, dicendum est, quod duo ibi dicuntur: primum est, quod abdicationem omnium rerum tam in proprio, quam in communi, Christus viam perfectionis ostendens verbo docuit et exemplo firmavit: secundum est, quod Christus infirmorum personam suscepit in loculis. Primum autem dictum, quantum ad hoc, quod dicit, quod Christus verbo docuit abdicationem omnium rerum tam in proprio quam in communi, et exemplo firmavit; non invenio alicubi scriptum in Evangelio, aut in cæteris Scripturis Novi Testamenti, et maxime quod ipse et Apostoli non habuerunt aliquid dominium, seu proprietatem in vestimentis et alimentis sibi datis, sed solum usum facti, remanente dominio, et proprietate penes alium ». Et infra :

« Et mirum est quod ad probandum Christum et Apostolos sic fuisse pauperes et mendicos, quod nihil proprietatis et domini habuerunt in quibuscumque rebus, sed solum simplicem usum facti, adducuntur auctoritates sanctorum: cum primitivi sancti, quorum auctoritates adducuntur, SS. Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Basilius et cæteri nunquam distinxerunt in rebus, quæ usu consumuntur inter habere eas quoad dominium, et quoad simplicem usum facti: nec prædicti sancti, qui sicut veri et perfecti religiosi renuntiaverunt seculo, conati sunt tendere ad statum, in quo nihil habeatur in communi: imo summam paupertatem meritoriam reputaverunt illam, per quam sic renuntiatur seculo, ut nihil in proprio habeatur. Unde Basilius in regula sua x. c. dicit sic: Communionem vitæ perfectissimam hanc ego voco, a qua possessionum quidem proprietatis propulsa est, communia autem omnia. Ecce quod vitam communem perfectissimam vocat illam, in qua nihil est proprium, sed omnia communia; perfectissimo autem nihil est perfectius: unde relinquens propria, quamvis sint in statu habentium aliquid in communi, vere tamen dicuntur nudi, et omnia contempsisse, et nihil præter Christum quærere: et in hoc sensu sunt intelligendæ omnes auctoritates sanctorum, loquentium de contemptu mundi et rerum temporalium. Unde illud, quod Augustinus dicit in Epistola ad Ebediam: Si vis esse perfecta, et in primæ stare fas-

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3710, pag. 1-9.

figio amilatis, sic quod lecerunt Apostoli : vade et vende omnia, quae habes, et da pauperibus, et sequere Salvatorem, et nudam solamque crucem nuda sequaris ; haec enim nuditas exponitur per Hieronymum ad Nepotianum, qui dicit sic : Si non accipio partem inter caeteras tribus, sed quasi levita et sacerdos vivo de decimis, et altari serviens, de altaris oblatione sustentor, habens victum et vestitum, his contentus ero, et nudam crucem nudus sequar. Vide ergo quod etiam clerici viventes de altari, si victu et vestitu sint contenti, nudam crucem sequuntur nudi. Similiter intelligendum est illud Augustini de catechizandis rudibus, ubi dicit sic : Omnia bona terrena contempsit Christus, ut contemnenda monstraret. Hoc enim solum intelligitur de contemptu rerum mundi, quae in proprio possidentur, non de communibus bonis Ecclesiae vel monasterii, quae res non mundi, sed Dei. Unde Prosper de vita contemplativa : Possessiones, quas oblatas a populo suscipiunt sacerdotes, jam non sunt res mundi credenda, sed Dei.

« Item illud quod dicit Hieronymus in tertia Epistola ad Heliodorum, quod perfectus servus Christi nihil habet praeter Christum, aut si aliquid habet praeter Christum, perfectus non est ; et sic, ut videtur, qui habet aliquid in communi, perfectus non est, exponitur per Hieronymum ad Nepotianum, ubi dicit : Qui tantum Ecclesiae bonis utitur, nihil habet praeter Christum. Et Prosper : Qui tantum de bonis Christi, contemnendo omnem proprietatem, nihil in hoc seculo habere querit, quia hoc est possidendo contemnere, non sibi sed aliis possidere. Et simili modo sunt intelligendae omnes auctoritates quorumcumque sanctorum, loquentium de contemptu mundi, et de renuntiatione bonorum temporalium, qui nunquam cogitaverunt, nec locuti sunt de aliquo statu, in quo sic contemnerentur ea, quae sunt necessaria victui, quod in eis haberetur solus usus facti, proprietate et dominio penes alium remanentibus.

60. Concludo ergo quantum ad questionem ipsam propositam, quod dicere Christum et Apostolos nunquam aliquid habuisse in proprio vel communi, videtur mihi esse haereticum ; cum sit clare contra textum sacrae Scripturae. Dicere autem, quod in his quae habuerunt, non habuerunt nisi solum usum facti, et nihil domini sui proprietatis, non est adeo clare haereticum, quia Scriptura sacra de hoc non loquitur pro vel contra ». Quod ea in re a Joanne XXII fuerit definitum, dicitur inferius. « Puto tamen, quod sit falsum et radix erroris periculosissimi, qui apud aliquos insurrexit ; videlicet quod potestas et auctoritas Ecclesiae, quam Christus commisit Petro et Apostolis, non manet apud papam nec apud praelatos, pro eo quod non sunt successores eorum ; quia, ut dicunt, non imitantur vitam Christi et Apostolorum, nihil habendo in proprio vel in communi.

« Quod ergo dicitur in illa Decretali *Exiit qui seminat*, quod Christus in loculis accepit per-

sonam infirmorum, originem habet a glossa, quae habetur Jo. XII quae dicit sic : Cui Angeli ministrabant, loculos habet in sumptus pauperum, condescendendo infirmis. Et istud potest exponi dupliciter : uno modo, quod Christus, cum esset Deus et homo, in quantum erat Deus, major erat Angelis, nec sic indigebat loculis : sed Angeli ut ministri obsequabantur ei ; quantum autem ad naturam humanam, infirmus fuit et minor Angelis, et sic indiguit secundum cursum naturae cibis et alimentis, sicut caeteri homines ; et pecunia seu loculis, mediantibus quibus vitae necessaria emerentur. Infirmus ergo, de qua loquitur glossa, praedicta, non sonat imperfectionem status, sicut alii argunt ; sed notat conditionem humanae naturae pro statu mortali.

61. « Alio modo exponitur, quod infirmos appellat non illos, qui de loculis Domini vivunt ; sed illos, qui scandalizantur, putantes scilicet imperfectionis vel minoris perfectionis esse de loculis Domini vivere : talibus enim infirmis condescendens seu compatiens Dominus, ne forte scandalizarentur, et majori perfectioni adscriberent, si viderent servos Dei loculos communes habere, et de illis vivere : ideo loculos habere voluit, ut esset aliis in exemplum, ut legitur 12. q. 1. c. *Exemplum accipite*. Unde Augustinus in 2. l. de sermone Domini in monte : Hoc autem vehementer cavendum est, ne forte, cum viderimus aliquem servum Dei providere, ne ista necessaria desint vel sibi vel iis quorum cura sibi commissa est, judicemus eum de crastino sollicitum esse ; nam et ipse Dominus, cui Angeli ministrabant, tamen propter exemplum, ne quis postea scandalum pateretur, cum aliquem servum ejus animadvertisset ista necessaria procurare, loculos habere dignatus est ; quibus portabatur pecunia, de qua usibus necessariis quidquid opus fuisset, praebetur ; sicut Paulus Apostolus de crastino potest videri curasse, cum dicit I Cor. 16 : *De collectis autem, quae fiunt in sanctos, sicut ordinavi in Ecclesiis Galatiae, ita et vos facite* ; nec ad unum diem tantum videtur victus iste procuratus. Et in his et hujusmodi Scripturarum locis satis apparet, Dominum nostrum non improbare, si quis humano more ista procuret ; sed si quis propter ista Deo militet, ut in operibus suis non regnum Dei, sed istorum acquisitionem intueatur. Et sic patet, quod glossa non loquitur de infirmitate, quae sonat imperfectionem status habentium loculos ; sed loquitur de infirmitate illorum, qui possent scandalizari, cum viderent servos Dei, seu praelatos loculos habere ». Hactenus episcopus Aniciensis.

62. Primum solvenda hujus difficultatis modum attingit Illyreus in suo egregio Commentario, dum ad Minoritarum objectiones respondet ¹, Christum propter imperfectos habuisse loculos, nimirum propter nos, quorum natura imbecillius

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. pag. 182.

adeo et imperfecta est, ut multarum rerum subsidio sit sustentanda, et ad hæc subsidia infirmitatis nostræ comparanda loculi sunt necessarii : quibus absolute Christus Angelorum Dominus non egebat, et tamen huic humana imperfectiōni se accommodavit, dum loculos habere et humano more iis uti voluit : « Dicendum, quod quando dicitur, quod Christus habuit loculos propter imperfectos ; quod illa imperfectio, qua scilicet nos dicimur imperfecti in comparatione ad Christum, non dicit imperfectiōnem privative dictam, scilicet carentiam perfectiōnis nate haberi in statu viæ, quia necessitas naturalis habendi talia non potest secundum cursum communem tolli in statu viæ ; nec etiam necessitas procurandi secundum cursum communem, licet Deus posset miraculose tollere talem necessitatem : Christus autem cui ministrabant Angeli, et per creationem etiam poterat habere talia, non habebat necessitatem faciendi talem provisionem vel procuracionem. Et hoc expresse dicit Augustinus super illud verbum : *Nolite solliciti esse in crastinum*, Matth. vi » . Et infra ¹ : « Idem Augustinus dicit : Habebat Dominus loculos, et a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum Ecclesiasticæ pecuniæ forma instituta est, ut intelligeremus, quod præcepit non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servetur a sanctis ; sed ne Deo propter ista serviatur, et propter inopiæ timorem justitia deseratur. Ecce expresse dicit, quod quando Dominus conservavit oblata pro suorum necessitatibus et aliis indigentibus, tunc forma Ecclesiasticæ pecuniæ instituta est. Sed forma Ecclesiasticæ pecuniæ instituta a Domino non diminuit de perfectione vitæ. Ergo nec reservare bona oblata in futurum pro suorum et aliorum necessitatibus. Dicens etiam ipse Augustinus, esse dictum : Nolite esse solliciti, etc. non esse intelligendum, ut nihil pecuniæ servetur a sanctis, sed ne Deo propter ista serviatur, et propter inopiæ timorem justitia deseratur ; manifeste ostendit, non esse interdictum per illud verbum omnem sollicitudinem de futuro ; sed excessivam præponentem temporalia spiritualibus, vel alia ultra mensuram debitam procurantem, etc. »

63. Illustrabitur magis non intelligendum imperfectos in genere moris, sed in genere imperfecti seu infirmi naturæ status, si quis perpendat Christum imperfectiones in genere moris suscipere non potuisse. Docet autem egregie Soranus episcopus Christum ingerenda imperfectorum persona tenuisse apicem perfectiōnis ² : « Si dicatur, inquit, in eo quod loculos habuit, infirmorum suscepisse personam, ex hac adjectione non sequitur, sed firmatur eum et Apostolos habuisse aliqua in communi ; quamvis si dicatur, eum in hoc monstrasse infirma humanitatis assumptæ, potest dici,

quod quidquid Christus gessit in carne et ut homo non ratione uniois ad Verbum, sicut quod fugit, fatigabatur ex itinere, esurivit et sitivit, quod fremuit, lacrymatus est et cætera talia ; completabat sibi ratione infirmitatis et naturalis imperfectiōnis naturæ : permittebat enim naturam humanam, quæ sua sunt facere et pati : omnia tamen hæc stabant cum apice summæ perfectiōnis in eo. Itaque sicut fugiendo egit, ut infirmus, quia puerili ætati convenit fugere minantem, ut dicit Chrysostomus ; in hoc nihilominus tamen etiam perfectis dedit exemplum, ut cum necessitas persecutiōnis evenerit, fugere non erubescant, ut dicit idem Chrysostomus : Fugere, cum oportet, et quando, adhibitis aliis circumstantiis, est virtutis ; sic etiam quamvis portare loculos sit infirmitatis humanæ, et non competere sibi ratione deitatis ; in hoc tamen exemplum dedit perfectis, Ecclesiæ videlicet prælatis, ut ad usus pauperum facultates Ecclesiæ possideant in communi ». Hæc ipse.

64. Consentium cum Sorano episcopo Petri Columnæ diaconi cardinalis dicta, ita nimirum dici posse Christum in servandis loculis perfectorum personam sustinuisse, æque atque a Nicolao dictum est imperfectorum in iis gessisse, eundem vero textum sacrum in varios sensus trahi posse exemplo confirmat ¹.

« Constitutio, inquit, quæ allegatur in contrarium, *Exiit qui seminat* ; manifeste dicit quod Christus habuit loculos, infirmorum infirmitatibus condescendens ; sed ex quacumque causa habuerit, habemus propositum, quia habuit loculos. Et forte dici posset, quod in hoc, scilicet in habendo loculos, non imperfectorum, sed perfectorum formam assumpsit ; quia perfectiōnis et providentiæ fuit, suorum necessitatibus et egenis providere. Similiter et quod de fuga dicitur, quod infirmorum infirmitatibus condescendit, forte et hoc ipsum posset dici perfectiōnis et virtutis esse, suo loco et tempore dare locum iræ, et non aggredi pericula : quod fecit Dominus, fecerunt et Apostoli, ut seipsos ad tempus aliud utilius reservarent. Non enim est verisimile quod Christus discipulis suis imperfectionem injunxerit ; et tamen dixit : Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Et super illo verbo Matthæi : *Si filius Dei es, mitte te deorsum* ; dicit Chrysostomus : Ad sanam doctrinam pertinet, quod cum homo invenit quid faciat, totum Deo non committat.

« Item auctoritatem illam : *Nolite solliciti esse*, aliter exponit Augustinus, aliter Hieronymus, aliter Chrysostomus. Augustinus de opere monachorum, pertractans verbum illud, dicit sic : Si hoc verbum Domini, *Nolite solliciti esse in crastinum*, ita intelligatur, ut nihil in crastinum reputatur, non poterunt ita servare qui se per multos dies a conspectu hominum separatos includunt, viventes in magna intentione orationum et con-

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3710, pag. 186. — ² Ibid. pag. 149.

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3710, pag. 109.

templationum. Et postea subdit : Si enim urgeantur ex Evangelio, ut nihil reponant in crastino, respondet : Cur ergo ipse Dominus oculos habuit, ubi pecuniam collectam reponeret? Cur tanto ante fame imminente frumenta sanctis patribus missa sunt? Cur Apostoli indigentiae sanctorum necessaria procurant? Quod patet etiam in multis sanctis patribus, praesertim in Abraham Isaac et Jacob et in Job, qui beatissimi in temporalibus, pauperes mente erant. Hieronymus autem exponit praedictum verbum : Nolite solliciti esse, etc. dicens sic : Sufficit nobis praesentis temporis cogitatio, ut futura, quae incerta sunt, Deo relinquamus. Chrysostomus autem exponit sic : Sic sufficit labor quantum ad superflua; noli de superfluis laborare etc. »

65. Ex hujus dictis patet discrepantes externa specie interpretationes unius dicti sive actus adduci posse, quae egregie conciliantur, si interpretantium mens spectetur. Non ergo ita illa Nicolai papae verba : *Sic infirmorum personam Christus suscepit in oculis*; accipienda sunt, quasi adaequatam hujus facti interpretationem ipse tradiderit, ac veluti in fidei judicio decretoriam sententiam protulerit, adeo ut ab Apostolica discedat perfectione, qui oculos habuerit, uti Fraticelli acceperunt; sed Nicolai mens et consilium spectanda sunt. Is ergo, cum Minoritas in tradita a beato Francisco monastico vitae formula confirmare contenderet, eam primum protulit sententiam : « Dicimus quod abdicatio proprietatis omnium rerum non tam in speciali, quam etiam in communi propter Deum meritoria est et sancta; quam et Christus viam perfectionis ostendens docuit et exemplo firmavit ». Quae quidem sententia verissima est, hac interpretatione temperata, *omnium rerum*, intellige immobilium, ut Parisiensis¹ Academia interpretata est; vel ut alii et doctores et episcopi et cardinales sunt interpretati *omnium rerum*; id est, non necessariarum ad vitam : cum enim sustentatio imperetur a Deo, absolute necessaria ad vitae sustentationem abdicari non possunt. « Secundum », inquit² cardinalis Gaucelinus, « illud Hieron. in Epistola ad Rusticum monachum : Nudum Christum nudus sequere : sed non est multum vestitus qui pauperem victum habet, sine quo sustentari non potest ». Vel ut alii docuerunt, *abdicatio omnium rerum*, scilicet quoad curas nimias, quam explanationem adducit Bertrandus³ tit. S. Mariae in Aquiro.

« Nec obstat, inquit, quod vita Christi fuit, quam verbo docuit et exemplo firmavit, non habere aliquid in communi nec in speciali, quia illud verum est quantum ad superfluitatem seu thesaurizationem; non autem intelligitur quantum ad necessitatem propriam seu aliorum quia tale ha-

bere, ut puto, non diminuit aliquid de perfectione paupertatis, ut credo, cum augeat de perfectione charitatis ». Harum vero interpretationum primam, quam attulere Parisienses, Joannem seculum vituri postea sumus; et sanxisse Nicolaum non intellexisse per hanc vocem, *omnium rerum*, omnia tam immobilia quam mobilia et necessaria ad vitam; sed tantummodo immobilia, quorum causa domorum, hortorum aliorumque hujusmodi ad Minoritas spectantium, jus ac dominium in Romanam Ecclesiam derivatum est, ut ii Christo et Apostolis in hujusmodi immobilium, quae nunquam illi acquisivisse leguntur, abdicatio non tam in speciali quam in communi, sumillimi viderentur : in quo Pontifices pio Minoritarum affectui sunt obsequii.

66. Ex Nicolai sententiae interpretationibus enitescit, illam cum Evangelio conciliari; nec ullam difficultatem oborturam, maxime si quis Bertrandum cardinalem tit. S. Mariae in Aquiro seculum, Decretalem *Exiit*, ubi dicitur Christum et Apostolos abdicasse proprietatem omnium rerum non tam in speciali, quam etiam in communi, intelligendam sentiat ut fert moralis loquendi modus, quatenus maximo vitae flexu et frequentissime omnium rerum egeni et inopes fuerunt : ita flumen dici, quamvis aliquando ejus alveus exarescat; unde Christum habuisse oculos cum Nicolai sententia, eo sensu accepta, non pugnat : a quo quidem paupertas moraliter sumpta, quam Christus et Apostoli coluere, commendata est; non illa per nugaces dialecticorum argutias conflictata, dum nimirum vocem *omnium rerum*, rigida et inepta distributione pseudomonitoriae pertinaciter contendere etiam vestis, potus et cibi proprietatem a Christo et Apostolis fuisse abdicatam. At qui dialecticis tricis irretiti vocem *omnium rerum*, in amplissimo significato, et non pro ratione moralis restrictionis accipere voluerunt; ad conciliandum Evangelistam dicentem, Christum habuisse oculos, cum Nicolao ipsorum dicta ad varia tempora retulerunt cum semper Christum habuisse aut semper abdicasse non dicatur; inter quos cardinalis S. Cyriaci haec habet⁴ : « Videntur ista duo se posse compati, scilicet Christum nihil habuisse, et Christum aliquid habuisse, hoc ad diversa tempora referendo; sed ad idem tempus non videtur ». Quam distinctionem multi amplexi sunt posteriores, qui Joannis et Nicolai Constitutiones inter se consentire demonstrarunt⁵. Idem vero cardinalis sensit haereseos labe aspersos, qui nihil ullo tempore Christum in proprio vel in communi habuisse pertinaciter contenderent.

Affirmarunt quidem contrarium, sed non pertinaci animo, utpote decretis Ecclesiae assentiri parati, aliquot cardinales, nimirum Berengarius⁶

¹ Parisien. stud. in fine tract. Ext. in Ms. bibl. Vat. sig. n. 57.0. pag. 218. — ² Apud Ms. bibl. Vat. sig. i. num. 3740. p. 90. — ³ Ibid. pag. 96.

⁴ Ms. bibl. Vat. sig. num. 57.0. pag. 107. — ⁵ Turroer. de sum. Fecl. c. 112. Bcliam. de Rom. Pont. l. IV. c. 11 et alii. — ⁶ Ms. bibl. Vat. sig. num. 3740. pag. 103.

episcopus Tusulanus, qui Christum loculos, quoad simplicem usum facti, sed eum justum habuisse sentiebat; Bertrandus e Turre presb. card. lit. Martini in Montibus et Vitalis episcopus Albanensis; qui pluribus scriptis Minoritarum sententiam propugnant: quorum ultimus consulenti Pontifici hæc respondit¹.

67. « Ego frater Vitalis episc. Albanensis respondeo in modum qui sequitur. Primo præmitto omnibus et singulis dictis meis illud, quod scribitur xxiv. q. 1. c. *Hæc est fides*, ubi sic dicitur: Hæc est fides Catholica, papa beatissime, quam in Ecclesia didicimus, quamque semper tenemus: in qua si minus perite, aut parum cante forte aliquid positum est, emendari per te cupimus, qui Petri Sedem tenes et fidem. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpæ voluerit, se imperitum vel malevolum, aut etiam non Catholicum, sed hæreticum comprobabit. Prædictum capitulum duo continet evidenter, quæ in protestatione mea volo includi. Primum, est quod si in dictis meis forte aliquid ponam minus provide, incaute vel indiscrete, omnia per Christi vicarium corrigantur. Secundum est, quod quidquid per eundem Christi vicarium fuerit determinatum de prædicta questione et de quibuscumque aliis, maxime ad fidem pertinentibus, omnia volo simpliciter et indubitabili fide tenere; prompte et libere confiteri. Addo etiam ad præmissam protestationem, quod nihil intendo dicere aut scribere per modum assertionis; sed solum per modum collationis, quantum ex Scripturis sacris et ex dictis sanctorum probabiliter potero colligere. His præmissis, etc. » Et infra.

« Ad evidentiam dicendorum præmitto, quod perfectio simpliciter seu status perfectionis consistit in habitu charitatis interioris: in actu vero exteriori non consistit simpliciter, sed secundum quid et quasi per accidens: constat enim quod Joannes Baptista arctiorem vitam in comedendo, bibendo, induendo duxit, quam Dominus Jesus; sic enim ait ipse Salvator Matth. xv: *Venit, inquit, Joannes non manducans neque bibens, et dicunt: Demonium habet. Venit Filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax et potator vini*. Constat etiam quod multi martyres acerbiora tormenta passi sunt, quam Christus: nec propter hoc sequitur, quod Joannes Baptista aut aliquis martyr fuerit majoris aut tante perfectionis simpliciter, sicut Christus, quia ex majori charitate Christus passus est, quam omnes martyres simul; et ex majori charitate Christus manducabat et bibebat, quam Joannes ab-inebat.

« Dico itaque quod Salvator noster Dominus Jesus Christus, qui venit in mundum, ut viam salutis perfectis et imperfectis ostenderet, interdum personam infirmorum et imperfectorum as-

sumpsit: imperfectorum dico, quantum ad actum extrinsecum; puta habendo loculos, habendo dico modo prædicto, comedendo et bibendo de iis, quæ apponebantur. Interdum vero, sicut exemplar summæ perfectionis, perfectorum personam assumpsit, nullam proprietatem vel dominium in re aliqua sibi retinendo.

« Primum patet in illa Decretali, *Exiit*, ubi dicitur, quod Christus infirmorum personam accepit in loculis. Hoc idem patet per Hugonem super illum psalmum: *Bonum est confiteri Domino*; ubi sic dicit: Habebat Christus loculos, conformans se imperfectis: Paulus autem noluit sumptus accipere, sed gratis factus est minister, et invenitur Paulus magis aliquid fecisse quam Christus. Christus autem in numero imperfectorum inveniri voluit, ne præsumerent non accipientes, et confunderentur accipientes. Quod autem dicit Hugo, Paulum aliquid magis fecisse quam Christus, intelligendum est quantum ad actum extrinsecum, in quo, ut præmissi, non consistit perfectio simpliciter; non est autem intelligendum quod Paulus aliquid vel in aliquo magis fecerit, quam Christus, quantum ad habitum charitatis intrinsecum, in quo consistit perfectio simpliciter; sicut superius dixi, quod Joannes Baptista, quantum ad actum extrinsecum magis abstinuit, quam Christus, sed non abstinuit ex tanta charitate, ex quanta comedit et bibit Christus. Item Augustinus super illum versiculum psalmi: *Producens fenum juvenis*, etc. dicit sic: Habuit, inquit, Dominus loculos, sed quia multi infirmi ista quesituri erant, in hoc infirmorum personam suscepit. Ex quibus patet, quod Salvator noster habendo loculos, infirmorum et imperfectorum statum assumpsit ».

68. Egregie quidem Vitalis indicavit Decretalem, qua ratione Christus infirmorum personam accepit in loculis, dum observat interdum ab actu externo commodo appetitui sensitivo quempiam vulgo dici imperfectum, quia in statu naturæ lapsæ facile in vitium illius commodi illecebæ deflectitur; perfectionem vero dici actum arduum ac difficile naturæ sensitivæ: ita comedere, bibere, quæ ad gustum sapiunt, persecutionem fugere, habere loculos, imperfectorum actus dici vulgo; ut contra tolerare jejunia, vesci locustis et melle silvestri, pilis camelorum indui, saxum inhabitare, carere opibus et alia his similia, perfectorum actus excolimari: cum re ipsa in his perfectio non sit collocata, et Christus comedens esuriente Baptista fuerit perfectior. Ex quibus patet, eatenus habentes loculos dici imperfectos, quatenus loculis in natura lapsa homines facile abutuntur: cum aliunde iis bene utendo, possint esse non habentibus perfectiores; atque ita fraterculos immerito Pontificem ac præsules ob divitias in crimen abjectæ perfectionis Evangelicæ vocasse.

Errabat vero in eo Vitalis, dum dixit Christum

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. pag. 3.

sicut exemplar summæ perfectionis perfectorum personam assumpsisse, nullam proprietatem vel dominium in re aliqua sibi retinendo : non enim, ut Hervæus ¹ Ordinis Prædicatorum magister, doctores Parisienses ² et Joannes papa arguunt, perfectionis exemplar dedit, nullo sibi in res quibus utebatur relicto jure, præter simplicem usum facti, quod cum ipsis dignitate pugnabat, cum rebus uti juste deberet ; sed in eo quod, cum rerum omnium jus ac imperium multiplices ob causas obtineret, rebus tamen fere omnibus caruerit, adeo ut victum alienamque domum ac necessariam suppellectilem piorum liberalitati accepta retulerit, ut perfectionis exemplo nobis præluce-ret. Contraria vero opinione imbuti erant plures, qui in eo perfectionis locabant apicem, dum rerum omnium dominium a se abdicasse jactabant, tantum vero et opiparum rerum usum consecra-bantur : quorum jactantiam Angerius Carmelita-rum, ut vocant, provincialis scriptis retrudit ³ ; ac non tam in ea abdicacione juris rerum, quam in paupere rerum usu, ex quo maceratur caro, et tumor mentis frangitur, paupertatem Evangelicam constare contendit. Superiora vero in hac de pau- peritate Christi controversia fusius afferenda duximus, ut pateant malevolorum calumniæ, qui Pontifices qui sedere Avenione præcipiti impetu animi fidei decreta edidisse temere effutiant.

69. Cum porro multæ de Minoritis querelæ ad Sedem Apostolicam perlerentur, ipsos specie paupertatis Apostolicæ, quæ cæteris religiosis Or-dinibus antecellere jactabant, consecrari opes et lites iniquas Sedis Apostolicæ nomine, ad quam verbale et ænigmaticum, ut ait Joannes, rerum quas possidebant, dominium ex Nicolai Constitu-tione spectabat, intenderent ; Joannes Constitu-tione, quæ inter Extravagantes a verbis, *Ad conditorem canonum*, exorditur, promulgata VI. id. Decembris hujus anni, dominium hujusmodi præter ea quæ ad sacra spectant, restituit Minoritis, vetuitque eos Pontificio nomine quemquam in litem adducere. Cujus facti plures rationes attulit in eadem expressas Constitutione, e qua has dum-taxat delibamus : « Talis, inquit, dominiî carentia re in præsentî, ac spe in futurum omni commo-do denudati, quod paupertatem temporalem, quam altiore præ mendicantibus aliis in communi habentibus sibi vindicant dicti fratres, pauperio-rem non efficit non habentem ». Et infra : « Ad-huc ordinatio prædicta, (scilicet Nicolai papæ de reservato Sedi Apostolicæ rerum immobilium, non vero consumendarum usu, ut pluribus verbis probat), Ecclesiarum prælatis, et rectoribus et multis aliis gravis existere nimium et molesta monstratur. Numquid non grave præmissis potest existere, quod ipsos oporteat se Romanæ Ecclesiæ opponere, quæ ipsorum est domina et magistra ;

ac cum ea agendo, vel defendendo litigare assidue vel cedere juri suo? Hæc tamen oporteat facere cum in multis fratres prædicti existere dicantur injuriî, sicut clamosa multorum prælatorum et rectorum divisorum, adhuc in cuius existentium, habet insinuatîo. Qui quidem fratres facta sua palliare nituntur et defendere per procuratores, ab ipsis dictis sanctæ Romanæ Ecclesiæ constitutos nomine, etc. »

70. Exulecravit ea res pseudominoritas, et sua carpi a Joanne vitia impatienti animo tulere, effu-tientes subornatum ab æmulis religiosis Pontifi-cem : atque omnium primus Bonagratia Bergo-mensis Ordinis procurator eam Constitutionem impugnavit, et provocacionem ad ipsummet Pon-tificem xxiv Januarii insequentis anni concepit, cujus formula a Nicolao pseudominorita affertur : deinde Michael Cæsenas a Romana Ecclesia defi-ciens, eo furoris prorupit, ut velut hæreticam pluribus calumniis insectatus sit edito execrando libro ⁴, quem Pisis anno mcccxxviii, mense Aprilis, Indictione xi promulgavit, in quo vir apostata quinque errores in hanc Constitutionem impin-git Pontifici, eumque maledictis dilaniat. Ludovicus etiam Bavarus, quamvis arma tantum trac-tare nosset, ab impiis tamen edoctus, plura ad-versus eandem sanctionem in suæ appellacionis formula an. mcccxxiv effutit ⁵, et crimine hæreseos Pontificiam majestatem obscurare nisus est. Quas omnes calumnias Joannes insigni Commen-tario postea confutavit, ac veritatem et fidem orthodoxam suæ asseruit dignitati. Qua de re infe-rius fuse agetur ⁶.

Cæterum ut exploratum est, apud pios Joan-nem non injuste memoratam Constitutionem, *Ad conditorem canonum*, edidisse, atque in ipsum im-pie insurrexisse Bonagratiam, Michaelem et alios, qui ipsum ob abdicatum Franciscani Ordinis rerum dominium postularunt crimine hæreseos ; ita postquam extincta jam esset præteritorum invidia temporum et calumniæ impiorum in Sedem Apostolicam sepulte oblivione essent, Romani Pontifices pristina in Minoritas benevolentia officia explicere. Inter quos Martinus V restituta De-cretali Nicolai, *Exiit*, et Constitutione Joannis XXII *Ad conditorem canonum* abrogata, dominium rerum ad Minoritas spectantium suscepit : quem plures alii Pontifices secuti sunt, ut ea singulari clientela tecti Minorita ad divinum cultum liberius incumbere : de quo Wadingus ad sui Ordinis defensionem agit ⁷. Nunc ad aliam controversiam sermo traducendus est.

71. *Constitutio Pontificia circa susceptionem or-dinis sacri post matrimonium ratum.*—Ad sedandos conscientiarum motus Joannes nonnulla alia, quæ erant a viris peritis controversa, dremil ; ac pro-

¹ Herv. in tract. suo Ms. cod. pag. 194. — ² Stud. Paris. p. 248. — ³ Ext. in Ms. sup. 3710, pag. 232.

⁴ Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008 apud Nicol. Minor. pag. 29, ad 75. — ⁵ Apud eund. Nic. Min. p. 17. — ⁶ An. Chr. 1329, num. 22, etc. — ⁷ Wading. Annal. Min. tom. III. an. 1322, num. 61.

multaviit, nuncupatum solemniter in suscipiendis ordinibus sacris votum contractum antea matrimonium etiam nequaquam cognita uxore, non dirimere : ab omni tamen munere sacro sacerdotioque detrahendum, ac si sponsa virum petierit, ad perficiendum matrimonium adigendum : si vero dissolvatur matrimonium, ac religiosam familiam inierit, sacerdotio perungi posse, ac dignitate Ecclesiastica potiri. De quo subjecta Constitutio edita ¹ :

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« De fratrum nostrorum consilio presenti declaramus edicto, quod licet votum solemnizatum per sacri susceptionem Ordinis quam tum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum; ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino nec per sacros reperimus canones hoc statutum, invalidum est censendum; auctoritate Apostolica districtius inhiibentes, ne quispiam, durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus presumat suscipere, nisi prout sacris canonibus noverit convenire. Quod si secus a quoquam forsitan attentatum fuerit, ordinibus quod nec matrimonio dissoluto in sic suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores provehi, nec ac aliquod beneficium aut officium Ecclesiasticum valeat promoveri, nisi aliquam de religionibus approbatis, quarum professio ad castitatis custodiam, et abdicationem temporalium, et sui superioris obedientiam suos professores adstringat, ipsum canonice confugerit ingredi, ac ejus regulam expresse vel tacite profiteri : quo casu diocesanus super prænmissis et singulis prænmissorum cum eo dispensare valeat, nisi sit aliud canonicum, quod obstat. Ad ingressum hujusmodi sic ordinatum (si matrimonium consummatum non fuerit) per diocesanum instanter moneri præcipimus et induci : quod si forsan renuerit adimplere, ipsum si sponsa ejus insulerit, per censuram Ecclesiasticam compellendum decernimus, contractum matrimonium consummare. Nulli ergo, etc. Dat. Avinionis kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno VII ».

Illic licet definita sint, tamen reperit postea et Petrus e Corbaria, qui etiam post matrimonium consummatum, uxore renitente, Minoritarum familiam ingressus, non modo ad sacerdotium irreperit, verum pseudopontificatum invaserit, ut dicitur inferius.

72. *Coerciti nonnulli impostores in agro Piceno.* — Grassati sunt in Italia nonnulli impostores, qui ad emungendas a simplice populo pe-

cunias, lædissima spargebant in vultus mendacia; et quamvis sacris ordinibus non essent initiati, sacras tamen exhomologeses excipiebant, ac dissolvendorum votorum, noxarumque expiandarum auctoritatem sibi impie arrogabant; quos Pontifex a Picenatibus episcopis reprimi jussit ¹.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus universis episcopis per provinciam marchie Anconitanæ constitutis.

« Dolosi quidam mendacii fabricatores et stolidi, qui fratres hospitalis de Altopassu Lucanæ diocesis se faciunt nominari, perversorum operum sectatores, ac multæ falsitatis cono fœdatis, per partes ipsas, sicut nuper accepimus, discurrentes, nonnulla enormia et nefanda, ut alios decipere, et ab eis pecuniam et alia nequiter extorquere valeant, publice prædicare presument. Ipsi vero, quorum unus Bartholomæum de Luca, alius Nicolaum Florentinæ vel Senensis diocesis, et tertius Bartholomæum de Mutina se faciunt nominari; iniquitatem quasi aquam bibentes, seque falso dicentes diversis nostris et Apostolicæ Sedis privilegiis fore munitos, ad prædicationem eorum per excommunicationis sententiam alios venire compellunt, illam in impediendo eos proferunt impudenter, et eis dantibus auxilium, vel favorem, certam indulgentiam largiuntur. Super omnibus autem votis, præterquam ultramarino, cum eis, qui vota emisissent hujusmodi, dispensare præsumunt, a restitutione incertorum ablatorum bonorum, necnon et a fratricidio et quovis alio homicidio, ac reatu perjurii, dummodo certa eis summa pecuniæ persolvatur, indifferenter absolvent. Et quamvis fidem viri mendaces laici fore noscantur, tamen ad confessionem eorum recipiunt confiteri volentes, et illis beneficium absolutionis impendunt; absolventi alios tam a pœna quam a culpa, habere plenariam potestatem a nobis mendaciter asserentes et ut facilius adhibeatur fides mendacii et prædicationibus eorumdem, non sine multa temeritate moluntur asserere, quod in eorum hospitali centum missæ quotidie celebrantur; puellæ pauperes, quæ ad ipsum confluent hospitali, de bonis hospitalis traduntur nuptui memorati, nec affirmare venentur quod in eodem hospitali ducentæ sunt puellæ de bonis hujusmodi maritandæ: et quod terribilius est auditui, quamdam Bullam ad similitudinem ejus, qua nostræ et Apostolicæ Sedis litteræ solitæ sunt bullari, se fingunt habere, in qua verus sanguis et aqua, qui de sacratissimo Salvatoris Dei et Domini nostri Jesu Christi efflaxerunt latere, conservantur; et alia incredibilia velut amentes affirmare non metuant, quæ seriem longæ narrationis exigent, si oporteret illa per singula recitari, etc. Dat. Avin. kal. Julii, an. vi ».

¹ An. 7. p. 1. Ep. cur. v. Ext. etiam in Arch. S. Ang. et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. D. num. 1. pag. 12. Ext. et Extrav. Antiq. de vot. et vot. redempt. et infer coll. Plat. lom. 1, pag. 381.

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 108.

JOANNIS XXII ANNUS 8. — CHRISTI 1323.

1. *Pontifex pro Christianis in Tartaria degentibus agit apud Usbec Tartarorum imperatorem.* — Discutiendæ caliginis gentilitiæ superstitionis anno a redempto orbe millesimo trecentesimo vigesimo tertio ¹, Indictione sexta, desiderium concepit Gedeminnius Lithuanicæ et Russiæ rex: redintegrata ² ab Orosio Serviorum rege intermissa diu cum Romana Ecclesia conjunctio: Armeniæ inferioris populi ad fidem, a qua deflexerant, revocati ³: promota in India, Perside ac Tartaria religio; de qua cum sentiret optime Usbec imperator, ejusque studio in dies effloresceret, Saraceni pietatis Christianæ hostes infensissimi, quos Damordam regem Tartarum Mahumetica infecisse impietate atque in Christianos efferasse, superiori anno vidimus, imperatoris aures obsedere, ne campanas a Christianis ad divina peragenda pulsari pateretur; atque in eam ferociam in urbe Soldaya exarsere, ut concitata seditione Christianos pepulerint, eorumque templa divini Numinis cultui consecrata, Mahumetico ritu profanarint. Quo accepto Christi vicarius, ut religionem ab impiorum injuria vindicaret, imperatorem barbarum ad reprimendos Saracenos, tum ad Christiana sacra amplectenda adducere hisce litteris, quarum exemplum quinto ante anno, nonnullis immutatis miserat, nisus est ⁴.

2. « Magnifico viro Usbec imperatori Tartarorum illustri, divinæ inspirationis gratiam in præsentem, et fruitionis æternæ gloriam in futuro.

« Lætanter audivimus, quod tu, non absque speciali motione divina, ob reverentiam omnium Creatoris, religionis Christianæ cultores infra imperii tui terminos constitutos, benigno favore prosequeris et pertractas; hoc in te ac per te agente illo, qui pro sua voluntate bona, in nobis velle et pericere operatur; quique vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem pertingere veritatis. Nos igitur, qui principis Apostolorum Petri (quem Christus ad cælum ascendens in terris suum vicarium reliquit, regni cælestis tradidit sibi

clavibus, per quas ipse sui que successores potestatem aperiendi omnibus, et claudendi ejusdem regni januam obtinerent) successor sumus sola Dei patientia, non nostris meritis constituti, animas Deo lucrificare super omnia cupientes, et errantes in viam veritatis reducere, ut ipsum agnoscant Deum vivum et verum omnium conditorem, qui de tenebris nos vocavit, atque utinam te ac tibi subditos populos vocare dignetur celeriter in admirabile lumen suum; magnitudinem tuam rogamus et hortamur attentius, et per illius misericordiam obsecramus; qui te ad suam fecit imaginem sui que capacem: qui mortis et inferni claves obtinens, cui claudit nemo aperit, et cui aperit nemo claudit; quatenus prudenter considerans, quod vita nostra vapor ad modicum parens esse dignoscitur, quodque nostri dies transeunt velut umbra, saluberrimam fidei Catholicæ veritatem (quam sacrosancta Romana servat, prædicat et docet Ecclesia, sine qua creatori Deo est impossibile complacere) reverenter amplectens cum subiectis tibi populis per sacramentum et sacramentum undam Baptismatis, per quam ut filii simus Dei accepimus potestatem, spiritualiter regenereris in Christo; ut sic ab ipso regni cælestis coronam incorruptibilem una cum ipsis populis consequi merearis.

« Verum quia ipse Christus, qui est veritas, favores et bona, quæ suis exhibentur cultoribus, personæ suæ exclamat et reputat esse facta; celsitudinem tuam in Domino deprecamur, quatenus ad Christianæ fidei professores, qui dominationis tuæ et subiecti tibi imperii terras inhabitant, et maxime qui prædicant inibi verbum Dei, sic tuæ benignitatis affectum continues, ipsos operosis favoribus prosequendo, quod tuæ defensionis protecti clypeo cujusquam offensionis molimina non formident; quin potius assiduæ securitatis dulcedine valeant gratulari.

3. « Cæterum cum, prout accepimus, ob divini reverentiam nominis, Christianos predictos campanas, ad quarum pulsationem ad divina convenire possent officia, dudum per aliquod temporis spatium habere ac pulsare libere permisisses; contra postmodum inimicorum Christi, qui quan-

¹ Tom. iv. Ep. secr. pag. 12. — ² Tom. III. Ep. secr. pag. 263. ³ An. 7. p. 1. Ep. cõm. DCCCXLVII. — ⁴ An. 8. p. 1. Ep. cõm. XXXIV.

tum possunt, licet supervacue, non desinant suae iniquitatis jacula jacere contra ipsum, fraudulenta seductus instantia, campanas pulsandi predictas eis interdicti fecisti, ut asseritur, facultatem; rogamus denuo, ut suggestiones hujusmodi, quae de ipsorum sentina venenosa procedunt, omnino despiciens, Christi cultores eosdem praefatas habere ac pulsare campanas, pro divini honore nominis, permittas sine difficultate aliqua et concedas.

« Demum quia in Christianorum angustiis, tribulationibus et pressuris non possumus anxie non torqueri, dolenter audire, Christianos in civitate Soldaye noviter degentes, esse noviter de civitate ipsa per Saracenos ejectos, et campanis de Ecclesiis ipsorum depositis, Ecclesias ipsas factas esse mesquitas. Nos autem ad Christianos ipsos, tanquam pater ad filios praecordialis habentes compassionis affectum, adhuc preces adjicimus precibus; et a celsitudine tua, quam per hujusmodi pietatis opera penes Deum et homines crescere cupimus, petimus et ob reverentiam ejus, qui bona uniuscujusque opera cum mercede compensat optima, praefatos Christianos, ut praefertur, ejectos facias in dictam civitatem ad inhabitandum inibi regredi, et restituis eis dictis Ecclesiis et campanis, ipsos Domino nostro Jesu Christo, quem colimus, intrepide obsequi et servare permittas; sciturus indubie, quod quanto per plura pietatis et charitatis opera ad Christianos ipsos oculos tuae propitiationis extendes, tanto suavioris intentiones thurificabis Domino, et gratiora sibi offers holo-causta. Speramus enim in Domino, quod ex hoc tibi vitae praesentis augmenta provenient, nostrique Redemptoris immensa benignitas, qui nunquam irremuneratum bonum aliquod praetermittit, ad sui nominis gloriam agnoscendum oculos tuae mentis facilius suae lucis splendoribus illustrabit. Dat. Avin. V. kal. Octobris anno, viii ».

4. *Armenis contra Saracenos opitulatur Pontifex pecunia et adhortationibus ad eos missis.* — Prosequi magno honore Romanum Pontificem solitos Tartarorum imperatores, Christianosque adversus Saracenos impetus tueri, superius vidimus. Certe hoc anno Boyssethan imperator a Pontifice excitatus, rei Christianae a Saracenis in extremum adductae exitum in Armenia, submissis in nostrorum auxilium viginti equitum millibus, dum Occidentales mutus se caedibus conficiebant, salutem attulit. Sed antequam de his agamus, quae prius gesta percurramus. Adjutum plurimo aere a Pontifice Leonem Armeniae regem ad sustinendos belli Saraceni sumptus, docent inter caetera litterae datae ad Petrum patriarcham Constantinopolitanum et Geraldum Beneventanum archidiaconum litterae¹, quos triginta aureorum millia in rem Christianam periclitantem in Armenia vertere jussit: quantum vero dolorem ex illius vastitate accepisset, operamque ad conflanda auxilia contu-

lisset, Armenos praesules hisce litteris certiores fecit¹:

« Joannes, etc. archiepiscopis et episcopis per regnum Armeniae constitutis.

« Relatio nuntiorum, quos charissimus in Christo filius noster Leo rex illustris, et dilecti filii nobiles viri Ossinus comes Curehi et gubernator, caeterique barones, ac populus regni Armeniae cum ipsorum litteris inper ad nostram praesentiam destinavit, nos profecto cibavit absinthio, nosque felle potavit merito; per illam plenius intellecto, quod barbarica feritas Christiani nominis invida persecutrix, vos et alios Christi fideles Armenos, utique invictos fidei Catholicae pugiles et Christianae professionis fervidos defensores, ac ipsum Armeniae regnum immaniter persequi non veretur; et vestrum ac eorum sanguinem siliens, infert stragem corporum flebilem, horrenda committit genera scelerum, et rerum addit execrabiles vastitates, quae praesentialiter nobis recensere per singula, prout scripsistis, ea ratione omisimus, quia vobis tanquam nimis dira, proh dolor! sagittatione percussis, renovare nolumus vulnera, quibus et nos vehementer offensus porrigere nitimur opportuna in Domino solidationis unguenta ».

5. Addit ut mox, ex tristibus adeo nuntiis horrore perfusus, cum cardinalibus magno studio de submittendis Armeniae pecuniarum in sumptus bellicos subsidii deliberavit; omnesque Occidentales reges, principes ac populos propositis sacris indulgentiarum praemiis ad conferendas suas in tam justa causa opes fuerit adhortatus. Tum Armenos ad defendendam fidem, despiciendaque pericula indulgentiarum spe excitavit; omnemque operam, ac studium ad retundendos barbaros pollicetur. « Quocirca, inquit, jam mundo notiorum et cunctis saeculis celebrem fidei vestrae ac Armenorum ipsorum constantiam sinceris in Domino laudibus commendantes, universitatem vestram rogamus et hortamur attente, quatenus memoratos regem, gubernatorem, barones et populum dicti regni Armeniae, quibus super his specialiter scripta nostra dirigimus, inducere ac monere curetis, ut contemptis barbaricae hostilitatis impulsibus, nullam in eorum umbratili terrore potentiam habituris, non deserant inceptum ejusdem fidei, quae sumus, pro perfidiae superatione certamen; sed conatus suos animorum viribus roborantes viriliter, pro ejus nomine ac honore concertent, qui moriendo vincens pro humani generis redemptione certavit. Licet namque barbarorum ipsorum multiplex numerus dictos Armenos in praesenti excedere videatur; novit tamen Altissimus, suae causae defensor unicus, ejus insuperabili dextera multos in paucorum manu concludere, et prospero tantis persecutionibus dato fine, potentiam plurimum virtutis unico brachio superare. Denique cum pro illo mori vite gloria sit perennis, summus operum bo-

¹ Tom. III. Ep. Secr. pag. 266.

¹ Tom. III. Ep. Secr. pag. 267.

norum omnium opifex per eventum omnem sic beati certaminis eos felices faciet jam victores. Ad hoc subiungimus, vos in virtute Domini nostri Jesu Christi rogantes, monentes et obsecrantes attente, ut et vos, in quantum in vobis fuerit, hujusmodi victoriæ speratæ negotium totis affectibus prosequentes, secundum gratiam vobis a Deo traditam, assistatis eisdem pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia auxiliis, consiliis et favoribus opportunis, etc. Dat. Avin. kal. Aprilis, anno vii ».

6. Victi prius a vitis fuerant Armeni, quam a Saracenis vincerentur; ascriptaque est illata ab impiis vastitas diviniæ justitiæ, quæ eorum tanquam sævissimorum carnificum opera ad sumendas de Orientalium Christianorum flagitiis pœnas usa est: atque ideo, cum ad propulsandum barbarum nullum potentium auxilium foret, quam iratum divinum Numen morum conversione ad misericordiam inflectere, Pontifex eosdem præsules Armenos aliis litteris ad fideles a vitis deterrendos, munericque pastoralis partes strenue obeundas excitavit¹.

« Venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis per regnum Armeniæ constitutis.

« Non dubitamus quin vos, in quorum mentes et animas superna bona charismatum defluerunt, percipiatis sensu et intellectualiter videatis, quod Deus noster et Salvator æternus Dominus unigenitus Dei Patris filius Jesus Christus, qui in calis habitat et dominatur in terris, hominum peccatis offensus prelatos interdum delirare permittit et principes, regna inter se suo Marte colligere, ac gentes consurgere invicem, adversantes pro libito, ac fideles ab infidelibus cruciari. Hinc profecto guerrarum discrimina prodeunt, rerum vastitas provenit, personarum cædes producuntur et vulnera, contingunt cruenta mortis exitia; et quod, proh dolor! dolemus amarior, animarum ploranda pericula subsequuntur. Ex quibus ipse Deus, utique Dominus ultionum, bona remunerans et mala non deserens impunita, punit ut corrigat delicta parentum in filiis: vindicat ut compescat prælatorum et principum scelera in subiectos.

« Quia igitur memoratus Salvator noster, qui dominatur super cunctos prelatos et principes orbis terræ, vobis sicut et Catholicis cæteris mundi prelatiis adscriptis dignitatis contulit apicem, et ut serviatis eidem, illam quam obtinetis super commissum populum vobis tradidit potestatem; universitatem vestram requirimus, monemus et hortamur attente, quatenus ad præmissa velut Catholicis, velut justis et divine timidi ultionis vestrorum dirigatis aciem oculorum, decernentes inter dexteram et sinistram, ne summe patiens ipse Dominus jam ex peccatis humanis factus impatiens et provocatus in iram illatas offensiones atque injurias durius ulciscatur per imminetia regno Armeniæ, aliisque regnis conterminis Agarenorum persecu-

tiones et bella, imo tormenta tartarea. Si pensatis per quod in vobis (offendatur Deus) ad id ipsum solerti cura vestro commissos regimini inducturi, peccata præterita emendationis condignæ suffragio corrigere studeatis; et in futurum juxta gratiam vobis a Domino præstitam vigilantè atque salubriter colibere sic, quod sub timore cœlestis gladii serviatis Deo, cui omnia serviunt, sibi que offeratis justitiæ holocausta, vivendo innocenter et juste, et in æquitate ac pace dictos regendo populos, puniendo crimina, et conatus ac ausus excedentium reprimendo, rationem villicationis vestræ in supremo judicio reddiduri; quod idem Salvator noster adversus peccantium jacula tam pœnitentiæ cordis, quam operis satisfactione placatus, dignetur in vobis, ac eisdem commissis populis misericorditer servare quod præstitit, nec velit perire crudeliter quod creavit: sit vobis et commissis hujusmodi populis contra ipsos adversarios persequentes ex alto victoria, sit de cælo veniens fortitudo; et peccatorum cordibus directis ad Deum ejus misericordia ineffabilis auferat formidines hostium, et pie conferat temporum gaudia tranquillorum: circa hæc illud inter cætera, quantum in vobis fuerit, specialiter provisuri, quod salutaribus Ecclesiæ Romanæ prohibitionibus et præceptis sine transgressione servatis, cautelam vigilem impendatis, ut victualia vel utensilia quæque prohibita, per aliquos Christianos in contemptum ipsius prohibentis Ecclesiæ, et totius Christianitatis profecto jacturam, ex permissione vel convenientia vestra, seu ministrorum et subjectorum vestrorum nullatenus deferantur ad barones, qui ex illorum fulcramento superbiunt, ad quorum exterminium plus aspirant.

« Præterea ut circa ista, quæ affectibus nostris uterne præponderant, in quantum nobis ex Altissimi pietate permittitur, sollicitudinis et diligentie studium impendamus; subjungendo mandamus, ut tam charissimum in Christo filium nostrum Leonem regem Armeniæ illustrem, cui super his specialia scripta nostra dirigimus, quam alios barones et dominos temporales, et Christi fideles alios dicti regni, vestræ speciali gubernationi commissos, opportune ac importune inducere, monere curetis pariter et hortari, ut salutaribus in hac parte monitis et exhortationibus piis vestris se laudabiliter conformantes, et agnoscentes ex culpæ reatu se tanquam pœna demersos fore persecutionis barbaricæ hujusmodi reorum Ninivitarum more, qui per exaggeratæ pœnitentiæ meritum ultionis divine sententiam evitarunt, tam per hoc, quam per orationum imploranda suffragia, et alia pia condignaque opera charitatis, ac bonæ de cætero vite frugem, sic in divinatorum præceptorum semitis divine sententiæ ambulantes, quod Deum Creatorem et Salvatorem nostrum, injuria humanæ fragilitatis offensum, merito sibi placent: vos vero, tanquam lucerna super candelabrum positi, vestris subditis exemplares sic virtutum sermone ac opere

¹ An. 7. p. 1. Ep. cur. XI.

vos ipsi exhibeatis exemplum, quod vestra laudabilis actio sit instructio reliquorum; indeque finaliter salus patrie desiderata proveniat, sique vobis apud Altissimum fructus operationis ad gloriam, et felix tanti negotii exitus, nostro et Apostolicæ Sedis præconio extollat prudentie vestre famam. Dat. Avin. kal. Aprilis, anno vii ». Hortatus est aliis litteris Leonem ¹ regem Armeniæ, Ossinum ² contra em Curchi ac regie procuratorem, proceresque ac populum, ut vitæ maculas deleverit lacrymis, flecterent ardentissimis precibus ad misericordiam divinam Numen, denique genere pro Christi nomine pericula adirent.

7. *Armeni in Perside et in Armenia minori ad fidem orthodoxam invitati.* — Emergere porro e tenebris perfidiæ Armeniæ inferioris populi, divinaque tandem luce collustrati litteras et oratores ad Romanum Pontificem misere, ut incorrupte fidei formam a Sede Apost. veluti purissimo fonte peterent. Delibutus itaque Joannes magno lætitiæ sensu Apostolicum studium ad revocandos ad gremium Ecclesiæ Armenos, qui in Perside versabantur, contulit; legavitque in Persidem Guillelmum magnæ religionis virum, quem Soltaniensem archiepiscopum creavit: et Constantinum patriarcham Armenorum ad conjungendam cum archiepiscopo in ea re operam, zelumque in animarum salute promovenda explicandum incitavit ³.

« Venerabili fratri Constantino patriarchæ Armenorum.

« Agimus in humilitate spiritus devotas laudes domino Deo nostro quod, sicut inferioris Armeniæ populi, quos in tenebris et umbra mortis diutius ambulantes antiquus hostis in sagenam incluserat cæcitalis, nobis per litteras eorum et nuntios insinuare curarunt ipse misericors et miserator Omnipotens, qui secundum multitudinem suam, *Nolo mortem peccatoris, dixit, sed ut convertatur et vivat*; antiquum ab ipsorum oculis velamen cæcitalis abducens, ad prospectum veri luminis, hoc est, ad Christianæ fidei jubar et Evangelicæ veritatis lineam, a qua exorbitantibus non est salus, juxta quod sacrosancta Romana mater Ecclesia mater omnium et magistra fideliter profitetur et prædicat, revocavit. Nos autem ex his spiritualium gaudiorum ubertate relecti, et sperantes in misericordia Domini, quod non subsistet, nec abbreviabitur in his tantummodo manus ejus, sed votorum nostrorum feliciter diriget pro sui laude nominis ad ulteriora progressus; ad prædicandum verbum vite populis Armenorum imperii Persidis, qui quantum tibi in spiritualibus obediunt et intendunt, a doctrina tamen Ecclesiæ Romanæ degenerant; et ad reducendum eos in semitam veritatis, et ad lucrificandum Christo animas eorumdem, ad instar illius, qui *spiritus suos Angelos facit, et ministros suos ignem ignem*; venerabilem fratrem

nostrum Guillelmum Soltaniensem archiepiscopum, Christianæ fidei zelatorem, qui diæte fidei ardore successus maris et terre pericula libenter ob Christi nomen perferre se obtulit, ad plantandum et irrigandum in partibus illius novæ plantationis hortum, incrementum dante Domino, destinamus.

« Et quia favores tuos, cooperationes et studia, velut prælati Catholici et in partem Apostolicæ sollicitudinis ad convertendas ad salutem animas evocati, fore noscuntur ad felicem hujusmodi plantationis effectum plurimum opportuna; fraternitatem tuam rogamus et obsecramus in Filio Dei Patris, in remissionem tibi peccaminum suadentes, qualenus prudenter attendens, quod divina ac Apostolicæ Sedis gratia inter tantos tamque diffusos populos Ecclesiastica dignitate præfulges, ut retribuis domino Deo tuo pro his, quæ tibi ipse tibi, calicem salutis quem tibi propinamus accipias, et speciales nuntios tuos et litteras ad Armenos ejusdem imperii Persidis una cum eodem archiepiscopo destinare procures: qui Armenos ipsos ex parte tua solerter inducant, salubriter alloquantur et moneant, ut eundem archiepiscopum ob reverentiam Apostolicæ Sedis et nostram devote recipiant, et verba vite ac fructum salutis æternæ, quem eis prædicando et exhortando pollicebitur; tenaciter eorum mentibus diligentes ad viam veritatis, quæ Christus est, et ad salutiferam Ecclesiæ Romanæ doctrinam, ad quod summopere te decet anniti, antiquis relegatis erroribus, se convertant: sicque in melius atque salubrius presentis seculi stadium Christo auxiliante percurrant, ut vitæ perennis bravium comprehendant. Tu vero, qui ad revocandas ab erroribus tot populorum animas ad salutem, te cooperatorem et auditorem tam optime mercedis efficies, præter benedictionem et gratiam, quas a nobis et a matre tua Sede Apostolica consequeris, Deo gratissimum offerres holocaustum; per quod cælestem tibi cumulabis gratiam; mercedem æternam tibi proculdubio repensuram. Dat. Avin. kal. Junii, anno vii ».

8. Eodem pæne exemplo conscriptas litteras Leoni regi Armeniæ misit ⁴, ipsumque hortatus est, ut ad reponendam divino Numini pro acceptis ab eo amplissimis beneficiis gratiam, amplificandamque in minori Armenia fidem suos oratores ac litteras ad populos, qui recens Evangelica luce collustrati fuerant, mitteret, ut archiepiscopo ab Romano Pontifice legato obsequerentur, atque a constantiam in religione Christiana excitaret. Complexus porro est Joannes Apostolica benignitate Franciscum e Perusio, Guillelmi Soltaniensis archiepiscopi prædecessorem, qui dignitate discesserat, eamque procuratoris opera Sedis Apostolicæ curæ commiserat, quo liberius cælestium rerum contemplationi vacaret. Hæc enim Pontifex in lit-

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 268. — ² Ibid. — ³ An. 7. Ep. com. DCCCXLVIII.

⁴ An. 7. Ep. com. DCCCXLIX.

leris, quibus ejus votis assensisse significat, addit : « Tibi de Sedis Apostolicæ benignitate utendi apud Græcos et fideles, in quorum partibus pro salute fidelium et ampliatione Catholice fidei conversaris, pontificalibus insensis in divinis officiis et locis competentibus, absque tamen usu pallii, sicut uti consueverat ante hujusmodi cessionem; necnon benedictionem populo in eisdem locis more pontificum largiendi, dummodo legatus Sedis Apostolicæ, aut aliquis archiepiscopus vel episcopus præsens in benedictione hujusmodi non existat; plenam et liberam auctoritate præsentium concedimus facultatem, etc. Dat. Avin. kal. Junii, anno vii ».

9. *Armenia defensa a Tartaris contra Saracenos.* — Insigne hic in Armenos divinæ providentiæ exemplum silere non possumus, quæ cum ad vindicandam eorum scelera Saracenos tolerasset, iis jam ad pietatis cultum revocatis, ac præteritis sceleribus sacra penitentia expiatis misericordiæ non oblita, Tartaros in Armenorum auxilium commovit. Repressa itaque hoc anno Saracenorum rabies, cum expertam toties Tartarorum potentiam formidaret, sollicitatum ad defendendos Armenos a Pontifice fuisse Bosseytham imperatorem, superiori anno diximus. Contrariis etiam studiis Tartari ac Saraceni, cum utraque natio ad orbis imperium anniteretur, dissidebant. Addicta præterea a lapsis retro temporibus clientelæ nomine magno Chano erat Armenia a Leone rege, qui magnis cladibus eorum ope Saracenos attriverat; ductusque amplitudinis suæ et gloriæ tuende desiderio, Armenorum suscepit patrocinium, ac soldanum Babylonium a læcessendis Armenis imperii Tartarici clientibus sibi temperare jussit: paruit mox soldanus, ac subjectas pacis leges admisit, quæ in Regesto Pontificio præfixo hoc titulo descripte sunt¹:

« Nova de partibus ultramarinis habita per litteras mercatorum de societate Bardorum ab eorum sociis morantibus in Cypro, data Fæmagustæ die ultimo Maii proxime præteriti, redacta de Turco idiomate in Latinum, prout melius fieri potuit. Continetur in litteris ipsis capitulum in hæc verba :

« Habemus de novo, quod fertur per litteras habitas hic de partibus Armeniæ, quod concordia inter soldanum et Armenos facta est ad requisitionem Tartari, qui dicit Armenos esse suos homines. Pro qua facienda Tartarus ipse misit ad soldanum duos ejus admiratos, quolibet ducem decem millium equitum, nuntios ut concordaret cum Armenis, alias illos ipse defenderet. ob quod dicitur, quod concordia facta est in hunc modum. Soldanus debet habere ab Armenis tributum consuatum anno quolibet, quod est duodecim centena millium denariorum per annum, quorum denariorum singuli quatuor computantur

pro uno bisantino albo de Cypro. Et ultra hoc debet habere medietatem directus commercii Layacii et porticellæ, et medietatem salinarum : et a flumine versus Syriam debet habere unum bisantium auri velus anno quolibet pro quolibet homine a viginti supra. Et soldanus non debet tenere aliquam fortaliciam in Armenia, et debet facere refici expensis suis castrum Layacii, et omnem aliam fortaliciam, quam destrui fecisset in Armenia, ita fortes ut erant, vel melius. Scribitur etiam, quod Catholicus Armenia, qui erat Alappi in Syria, ixit de mandato soldani, ad ipsum apud Caïrum ad firmandum cum ipso concordiam supradictam : nescitur tamen adhuc per quantum tempus; nam quidam dicunt per tredecim, quidam per quatuordecim annos. Quando certiora super his habebimus nova, illa vobis instanter significabimus. Placeat Deo, quod sit ad bonum statum Christianorum. Nec hucusque ista notoria sunt, nec erunt, quousque dictus Catholicus in Armeniam sit reversus ».

10. *De Syriacæ expeditione consilium inter regem Galliæ et Pontificem.* — Certiorem paulo post nuntium de pace Armeniæ restituta accepit Pontifex, ac rem Carolo Francorum regi significavit : « Ceterum, inquit, ad gaudium celsitudini regiæ nuntiamus fide dignis relatibus noviter accepisse, quod sub tributo annuo quinquaginta millium florenorum, soldano per Armenos more solito persolvendo, pax est inter eos pro annis quindecim reformata, et in eis partibus publicata : itaque Armeni propter guerram pfungi ad propria sunt reversi. Quæ quidem pax ab Armenis acceptabilis reputatur, etc. Dat. Avin. id. Novembris, anno viii ». Agitasse Carolum Galliarum regem consilia de expeditione in Orientem, ad liberandam et Saracenorum tyrannide Armeniam adornanda, ostendunt tum Apostolicæ ad Leonem regem Armeniæ, Ossinum comitem Curchi, atque omnes regni ordines datæ litteræ², quibus ipso excitat ad confirmandos ad constantiam animos ac frangendos hostis impetus, dum Carolus Gallia et Navarræ rex florentissimum in hostem exercitum comparabat; tum legationes a rege de ea causa ad Pontificem misse, quibus ad Sedem Apostolicam Petrus episcopus Vivariensis, Robertus Bononiæ comes, Ludovicus comes Clarimontis et Richardus et Montmoranciaco perfuncti sunt³. Egrege etiam affectus ad sacrum illud bellum videbatur Carolus Valesiorum comes⁴ regi patruus : quocirca Joannes scriptis ad Galliarum archiepiscopos et episcopos litteris Encyclicis⁵, in quibus a Damorda, Tartaro, Aramano, Turco ac Babylonio soldano Armeniæ clades illatas, indictumque a soldano bellum Henrico regi Cypro ob submissa Armeniæ auxilia describebat; Pontificio nomine expeditionem sacram denun-

¹ Tom. IV. p. 2. Ep. ser. pag. 89.

² Tom. III. Ep. ser. pag. 278. — ³ Ibid., pag. 199. — ⁴ Ibid., pag. 285, 288, 291.

liare, et pio ardore ad arma fideles concitare jussit.

Misit¹ etiam VII kal. Jun. Guillelmum archiepiscopum Viennensem, ac Dominicum Ordinis Prædicatorum ad aulam Gallicam, ut de pactis nomine Ecclesiæ cum rege incundis agerent. Cumque archiepiscopus Viennensis nuntius Apostolicus Carolo Galliarum regi Pontificium de vindicanda e servitute Saracenorum Terra-Sancta consilium exposuisset, rex ejusque patruus dux Valesiorum expeditionis suscipiendæ ingens desiderium præ se tulere, et quæ a nuntio erant proposita, in deliberationem revocarunt. Proposuerat² vero archiepiscopus, Sedem Apostolicam flagitare, ut si dux Valesiorum expeditioni sacre se devoveret, quatuor cataphractorum equitum, quindecim peditum millia cum cæteris omnibus, qui spontanea pietate adducti se illi conjungerent, duceret: tum ut is princeps quinquennio toto in Terra-Sancta bellum Saracenis inferret. Quæ re a regis sanctiore militari consilio in examen adducta, missi a rege ad Pontificem oratores exposuere, turpe fore si rex, aut princeps parente rege oriundus, bellum illud susciperet, nisi tot copiis instructus eo contenderet, ut in campo contra hostes stare posset; viderique ad id sallem equitum cataphractorum decem millia desiderari, cum soldanus sexaginta equitum cataphractorum millia conflare possit: verum cum rex ac Valesiorum dux spe essent imbuti, victoriam polius Dei auxilio, quam multitudine copiarum niti; liberandæque Terræ-Sanctæ incredibilem cupiditate tenerent, arduum illud opus suscepturos, suaque omnia in ea collocatos expeditione, modo Pontifex quatuor illis equitum, et peditum quindecim millibus bellicos sumptus sufficiens curaret: quos quidem subductis rationibus ad sex decies centena millia librarum Turonensium ascensuros constabat. Tum adjecere oratores, ut cum liberandæ Terræ-Sanctæ provincia omnes Christianos tangeret, æquum non esse, ut sumptus bellici e Galliis tantummodo haurirentur; viderique ea onera in omnes fideles, ad quos ex æquo injuria nominis Christiani pertinet, cum laicis tum clericis partienda. Quibus postremis Pontifex his verbis respondit Carolo³.

11. « Utinam, fili charissime, omnes viri Catholici mente perciperent, profiterentur ore et opere adimplerent: sic onus cuiuslibet leve existeret ac suave: sic utique prompte posset et faciliter eripi Terra prædicta, quantum humana nosse sinit fragilitas, de manibus impiorum. Quis enim nesciat, quod contra Redemptorem nostrum committitur, in omnium injuriam redundare? Quis rursus ignorat, Christicolarum omnium interesse, Terram illam Sanctam ortus Redemptoris ejusdem gratia illustratam, conversationis decoratam præ-

sentia, passionis beneficio et sui pretiosi aspersione sanguinis consecratam; quæ violenter per Agarenos detinetur immundissimos occupata, quæque eorum immunda contrectatione polluitur; de ipsorum manibus eripi, et ad Christicolarum manum, ad ejusdem Redemptoris nostri laudem et gloriam, ac consolationem ingentem fidelium revocare? Profecto hæc non debent ignota fore fidelibus intentibus ratione.

« Sane, fili charissime, circa præmissa difficultas quædam nobis et dictis fratribus in uno se obtulit, et in alio impossibilitas se ingressit. Numquid non difficile tractari cuiuslibet onus, quod pro dicto negotio ad ipsum debeat pertinere, summamque prædictam sexdecies centena millia librarum Turonensium dividere inter omnes? Utique videtur difficile nimis nobis. Numquid non, et si hoc posset fieri, exequi impossibile videretur? Proculdubio nobis et prædictis nostris fratribus sic videtur, etc. » Addit ad sustinendos bellicos sumptus, quæ ex decimis, piorum elemosynis pro indulgentiis comparandis collatis, legatisque a fidelibus relictis regi expeditionem ducturo tribuentur tanta esse, ut nulli unquam principi majora sint oblata: nec revocandum in dubium, ut si dictarum copiarum numerum conscripserit, tot ex omnibus regnis provinciisque equites peditesque ad ipsius signa convoluturos, suisque se sumptibus sustentaturos, ut plures forte, quam opus sit, concursuri videantur. « Dat. Avinione VII id. Sept., anno viii ».

Reversi a rege nuntii Apostolici, iterum mense Novembri ad eum sunt dimissi¹, pluraque agitata consilia; quæ omnia demum evanere. Publica quidem pax, quæ omnino ad rem perducendam erat necessaria, turbari cæpta: in Belgio² enim concitati populares motus, ac de principatu etiam inter Ludovicum comitem et Robertum patruum disceptatum in aula Gallica: verum in gratiam Ludovici ex legibus initi cum Roberto comite fœderis, de quo suo loco a nobis dictum est, lata sententia³. Exortæ etiam hoc anno Gallos inter et Anglos novi belli causæ⁴, cum Eduardus Aquitaniam Gallo regi acceptum ritu solemniter referre detrectasset.

12. *Minæ Saracenorum in Cyprum cui Pontifex opitulatur.* — Explicuit vero in bello Armeno egregiam operam Henricus Cypri rex, ac rem Christianam, immissa adversus Saracenos valida classe, egregie juvit, pluresque Armenos ab extremo exitio hostiumque servitute vindicavit: quam ob rem laudibus ipsum extulit Pontifex, hortatusque est, ut ad præclare gesta provehenda incumberet. Cæterum graviores in Henricum iras concepit soldanus Babylonius, ac superbe minas in eundem regem effudit, arma se ad excinden-

¹ Tom. II, Ep. secr. pag. 200. — ² Tom. IV, p. 2. Ep. sec. p. 10. — ³ Ead. Ep.

¹ Tom. IV, p. 2. Ep. secr. p. 54, 52, 53, 54, 55, 56. — ² Jean. Vill. I, ix, c. 221. Meyer, in Lud. Hist. Fland. — ³ Vill. eod. l. c. 184. Meyer, in Lud. Niv. — ⁴ Walsin. in Eduard. II.

dum Cyprum conversurum. Ad quam defendendam Pontifex, ea de re certior factus, sexennales sacerdotiorum Cypri decennis in bello sacro collocandas adversus Saracenos Cypro Armeniave propulsandos attribuit, prœmiaque indulgentiarum prœlium in tam justa causa initoris adjecit: tum regem ad conciliandam sibi optimis operibus divinam misericordiam, quæ Cypriorum læcessita criminibus erat, excitavit.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Henrico regi Cypri illustri.

« Displicenter audivimus rugitus damnabilis horribilis bestię, nefandissimi videlicet soldani Babylonici, hostis Christianitatis infesti, qui contra te, fili charissime, ex misericorditer impensis pro Armenis his diebus subsidis plus solito dicitur irritatus, minasque graves arroganter tibi propterea intulisse. Profecto, fili charissime, dummodo viæ tuæ, populi que tui Domino exercituum sint acceptæ, illius perditionis filii, qui venundatus est, ut faciat malum, minas non expedit nimium formidari: sed quanto se contra Factorem suum plus erigit et extollit, quantoque in membris suis acrius ipsum disponit persequi, tanto debet ejus ruina vicinior fiducialiter prœtolari: si aulem sibi tuæ tuorumque subditorum semitæ sunt infestæ, nisi ipsas per cordis contritionem, confessionem oris ac satisfactionem operis duxeritis corrigendas, est ex præteritis multipliciter formidandum, quod ullionum Dominus per infideles hujusmodi de vobis disposuerit se ulcisci.

« Quocirca serenitatem regiam monemus, rogamus et hortamur attente, quatenus tu et tui subditi vias vestras studeatis cum omni diligentia perscrutari; et si qua inveneritis, quæ divinæ possint oculos offendere majestatis, ipsum placare, quantum in vobis fuerit, studeatis cernui remediis opportunis; ut si convertere dignetur in misericordiam, quod forsitan disposuerat ad vindictam. Et quia per eos, qui Christi redempti sanguine ipsum, qui pro nostra redemptione crucifigi, et subire tormenta voluit, quantum in eis est, iterum crucifigere molientes, in divinæ majestatis opprobrium, animarum suarum periculum, et orthodoxæ fidei detrimentum crucis blasphemis subsidia, cum quibus impugnant Christicolæ, ministrare præsument, Rex ipse cœlestis merito provocatur acrius ad iracundiam et vindictam, etc. » Gravissime admonet, ut eorum avaritiam ardentem comprimat, qui arma invehunt Saracenis, quibus ipsi postea Christianos opprimunt. « Datum Avinioni V. id. Aprilis anno septimo ». Justis-iam quidem ultionis iras in Christianos Deus effundebat, dum ipsos iis armis petiebatur, quæ Apostolicis Constitutionibus violatis, cœca conticiendæ per fas nefasque pecuniæ cupiditate Saracenis porrexerant; ut aliis litteris inculcat Henrico regi Pontifex, non expectanda alia a serpentibus, quos alant in sinu, prœmia, quam ut ab iis mortiferis morsibus lanientur:

nefarium cum Saracenis commercium Armenis exitum altulisse, nec leviores Cypro clades invecturum. Ad deterrendos porro ab eo flagitio pœnarum gravitate fideles, Joannes editas in Concilio Lugdunensi in eos, qui arma vetitasque merces Saracenis invehent, renovavit¹; ac patriarchas ceterosque præsules earum severitatem in criminis participes dstringere jussit².

13. *Controversias inter Armenos et Cyprios sedare studet Pontifex.* — Sopita nondum erat velus discordia inter Henricum Cypri, atque Ossinum Armenię reges olim magno rei Christianæ periculo disceptata, quæ cum felici fœdere concilianda speraretur, sublato repente Ossino, perducti ad exitum pacis tractatus non potuerat: redintegrata tamen postea tum Latinorum, tum Armenorum præsulum opera fuerat inter Henricum, ac Leonem Ossini filium ejusque tutores, qui suos in Cyprum oratores ad illam conjungendam summa auctoritate instructos miserant³: necdum tamen bene coaluerat, cum in nonnullis capitibus, in quibus de sacerdotibus damnis agebatur, novæ dissensiones exortæ essent: cujus rei culpa, ut ferebat fama, ad Armenos pertinebat. Pontifex igitur Petro designato patriarchæ Jerosolymitano, Aymerico episcopo Paphensi, ac Maurilio Hospitaliariorum equitum in Cypri et Armenię regnis magistro provinciam dedit, ut ad extinguendam discordiam, et utriusque populi animos artissimo amicitie fœdere devinciendos incumbenter: tum auctoritate ad omnia, quæ rei perficiendæ conducere, præstanda ipsos munivit. Revocabatur vero in dubium⁴ an Isabelle Amaurici Tyri domini viduæ, atque Henrici ejus filii, qui in carcere apud Armenos obierant, mors inquit olim inter Ossinum Armenię et Henricum Cypri-reges concordiam diremisset; cum in eo tractatu plures leges⁵ ad Isabelle et liberorum gratiam continerentur, quæ iis extinctis perdnæ ad exitum non poterant. Consulenti itaque patriarchæ Jerosolymitano Apostolicam Sedem, respondit Pontifex⁶, ut rem ex æquitate componeret, censuitque Henricum regem præslii sacramenti religione solum novas cum Armenis fœderis leges sine perjurii labe conficere posse.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio regi Cypri illustri.

« Cum⁷ sicut nobis, fili charissime, significare curasti, de certis conventionibus habitis inter te et inclytæ memoriæ Ossinum regem Armenię firmiter observandis olim præsteris juramentum; super quibus, nullis exortis postmodum doctis fuisse et esse non modicum expediens asseratur, quod per viam tractatus amicitialis super eisdem conventionibus et dietis ex eis ortis dubiis procedatur, an juramento hujusmodi non obstante

¹ An. 8. p. 1. Ep. cur. 1. — ² Ibid. Ep. cur. 11. — ³ An. 7. p. 1. Ep. cur. 11. et tom. III. Ep. secr. pag. 271. — ⁴ An. 7. p. 1. Ep. cur. XXII. — ⁵ Tom. III. Ep. secr. pag. 271. — ⁶ An. 7. p. 1. Ep. cur. XVI. — ⁷ Ibid. Ep. cur. XVII.

potueris et possis secunda conscientia tractatum super premissis inceptum inter te et eundem regem, ac quondam Isabellam dominam Tyri et Henricum ejus filium prosequi aut alium si necesse fuerit inchoare, supplicando tuæ super hoc providi conscientie, nos consulere curavisti. Ad quod tibi breviter respondemus, quod cum super observatione predictarum conventionum dubia, sicut asseris, sint exerta, ex quibus, nisi per tractatum difficidarentur hujusmodi, formidantur scandala verisimiliter (sicut accepimus) suboriri, nec juramentum iniquitatis vinculum esse debeat, eo non obstante, potuisti ac potes super tractatu jam incepto procedere, vel etiam inchoare, cum propter hoc contra juramentum a te super predictis præstitum venire minime videaris. Dat. Avin. Vid. Aprilis anno vii ». Denique ipsum est adhortatus¹, ut patriarchæ et Paphensis episcopi consiliis obsequeretur. Nec modo cum Armenis, sed etiam quod Rhodiis equitibus² ac Genuensibus³ alias controversias exercebat: quarum conciliandarum provincia iisdem patriarchæ et episcopo a Pontifice demandata est.

Sumpsisse hoc anno divinum Numen justum de Genuensibus, qui conflata decem trirremium classe in mari piraticam exercebant, ac nulla æqui et iniqui habita ratione Christianos et infideles spoliabant, supplicium refert Joannes Villanus⁴. Onusti itaque amplissimis spoliis et opibus, cum se ad satrapam Turcarum Cerabi Syontinum ut amicum contulissent, barbarus, ipsos dolo interceptere ac prædatores diripere meditatus omni officiorum genere in terram pellexit; cumque in splendido et opiparo convivio accumberent, suos extempto in illos irruere jussit. Cæsi itaque vel servituti mancipati, tresque tantummodo ex dicto trirremium numero barbarorum manus in eo tumultu eflugere (1). De his mentionem facit S. Antonius⁵, atque illud divinum oraculum in eos intorquet: *Væ qui prædatis, nomine et ipse prædaberis?* Quod porro ad Turcas attinet; infestabant adeo maria Orientalia, ut tutus Christianis accessus non pateret: quæ res Venetos adduxit, ut conflata validissima classe ea purgarent maria, quorum Turcæ imperium, occupatis insulis, inva-

serant atque ad Rhodum ipsam excurrerant. At de religiosa alia in Turcas expeditione dicitur inferius: nunc ad Servios schisma exuere præ se ferentes sermonem traducimus.

44. *Orosium Servie regem ad Romanæ Ecclesie conjunctionem redeuntem litteris et legatis prosequitur Pontifex.* — Aggregavit¹ se hoc anno Romane Ecclesie Orosius Servie rex, ac veteris Græcorum schismatis dampnandi desiderium explicuit: quem felicem nuntium Sedi Apostolicæ primus attulit Philippus Tarentinus princeps, cujus filiam Blancam Orosius uxorem deposedebat, armæque et regni vires Philippo ad recuperandum Constantinopolitanum imperium offerebat. At Philippus, utpote singulari studio Ecclesie addictissimus, antequam affinitatem cum Orosio contraheret, Christi vicarium consulit; cui a Joanne redditum hoc responsum: « Valde gratum et placidum gerimus, si alias de tua voluntate processerit matrimonium memoratum, dum tamen, prout ex ipsorum nuntiorum tuorum narratione letanter accepimus, præfatus rex una cum clero, nobilibus et populo regni sui schismaticæ pravitate detersa rubigine solidetur, ut eupere dicitur, in firma petra Catholica fidei, et integretur orthodoxæ matris Ecclesie unitati, aliaque compleat, quæ tuæ magnitudini pro faciliore acquisitione Constantinopolitanum imperii obtulit, sicut habet nuntiorum assertio prælatorum ».

45. Convertit mox Apostolicum zelum Pontifex ad Serviorum cum Romana Ecclesia conjunctionem perticiendam: cumque Orosius memoratum Philippum rogasset, ut qua pollebat apud Sedem Apostolicam gratia et auctoritate, nuntios Apostolicos in Serviam legandos curaret, qui obnoxios sibi populos fide Catholica erudirent; Pontifex id munus contulit Bertrando Brundusino archiepiscopo, Bernardo e Parnia canonico Adversano et Joanni Dominici Ordinis Prædicatorum theologo, quos ad Philippum Tarentinum, Joannem Achaie principes et Carolum Calabriae ducem Siculi sceptri heredem misit², ut ipsum ad rem præclare gerendam consiliis instruerent. Orosio vero regi paratos venientes paternos amplexus significavit, fideique orthodoxæ formam, quam ipse ac Servii essent professuri, proposuit³:

« Joannes, etc. magnifico viro Orosio regi

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 271. — ² Ead. p. et an. 7. p. 1. Ep. cur. XXI. — ³ Tom. III. Ep. secr. p. 271. et an. 7. p. 1. Ep. cur. XXI. — ⁴ Jo. Vill. l. IX. c. 217. — ⁵ Anton. III. p. tit. XXI. c. 5. § 9.

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 266. — ² Ibid. — ³ Ibid. p. 263.

(1) Quæ hic narratur in Annalibus de prodicione in classem Genuensium instituta correctione aliqua indigent. Primo igitur classis ista a Genuensibus Ecclesie partes sequentibus instructa fuit tum in Græcos, tum in Genuenses Gibeunos, qui Peram incolebant. Cum vero Græci cum Gibeunis juncti classem armassent oppositam illi pugnam evitantes excurrerunt in Pontum Euxinum tenentesque Urbem portuosam Sinopolim societatem cum Turca principe ejus Urbis invenerunt. Ille proditorie omnia simulans ex improviso in Genuensibus incautos oppressit, cepitque ex eorum trirremibus sex; quatuor reliquæ evaserunt; sed cum armis indigerent, visum est Genuensibus e discrimine servatis una e quatuor trirribus incendio absumere ut tres reliquæ probe armis instruerentur ad pugnam. Narrat hæc G. orgius Stella vetustus Genuensium Annalium scriptor, qui opus suum ad annum usque MCDXXXV perduxit, variegavitque illud Muratoris Iter. Italic. tom. XVII. Hinc discas errasse Joannem Villanum scribentem lib. 9. cap. 216, tres tantummodo trirèmes evasisse incolones. Erant vero planius annalista cum urbem hanc Turcicam Sinopolim appellat; quasi vero apud geographos omnes non constet Sinopolim nomen esse urbis in Apulia; Sinopis vero, alio nomine Sinopolis, urbs erat portuosa ad Euxinum, quæ tunc imperio Turcico subdebatur, ut opportune scribit Hingerius monarchus Ordinis Prædicatorum in a-madversionibus nominibus geographicis, quas Gallice tradidit legitimus in opere inscripto *Recueil de divers voyages curieux.*, tom. II, col. 6. Rogerius iste germanus incl. Rogeri Bichonis ex-pente superioris sæculi florebat.

Servæ illustri, gratiam in præsentî, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Nuper dilectus filius nobilis vir Philippus princeps Tarentinus, claræ memoriæ Caroli regis Siciliæ filius, per gratos suarum litterarum affatus et specialem nuntium nostro apostolatu reseravit, quod Deo patre luminum ad veræ religionis zelum prius preparante tuæ mentis affectum, eidem principi per litteras et nuntios expressisti, quod dilectæ in Christo filiæ nobili mulieri... natæ ipsius conjugii desideras fœdere conjugali; et quod abjurata et dimissa erroris schismatici vetustate, cum clero et nobilibus, totoque populo regni Serviæ sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ corpori redintegrari, et ad unitatem veræ fidei orthodoxæ reduci, ac religionem ejusdem fidei, veramque doctrinam Patris et Filii et Spiritus sancti, quam tenet, docet et prædicat sancta Romana universalis Ecclesia, devotus et piis mentibus profiteri, ac inconcusse et inviolabiliter desideras custodire; ut sub pastore Apostolico, cui Pastor ille cœlestis in persona B. Petri Apostolorum principis pascendas oves post suam resurrectionem commisit non extra sed intra ovile Dominicum doctrinis salutaribus imbuaris; ab eodem principe, per litteras et nuntios deprecando, ut per suæ intercessionis instantiam obtineret ad tuam præsentiam a nobis aprocurisarios destinari in veritate Catholicæ fidei eruditos, qui velut pacis Angeli, te dictosque clerum, nobiles et populum salutari doctrina ejusdem fidei informarent.

16. « O quam gratum nostris id occurrit affectibus! Quam acceptum cum gaudio exultationis ingentis, quod tam nobilis ovis, a caula Dominicæ pascuæ segregata, cum clero et populo dicti regni Apostolici pastoris directa vehiculo ad ovile Dominicum et unitatem ejusdem Ecclesiæ revehatur. Hoc etenim quod totis visceribus, quod etiam in ipsis missarum solemnibus a Domino petimus incessanter, ut videlicet sacrosanctam Ecclesiam unicam sponsam suam toto orbe terrarum adunare dignetur; in eadem Ecclesia, servans in membris suis omnibus unitatem, per fecunditatis augmentum in multitudine latius extendatur; et Dominica luce perfusa per orbem totum radios suos protendat: ut iidem radii serventur in corpore, rami ejus ab arbore non cadantur, nec ipsius rivi præcendantur a fonte: ut sic, ejusdem Ecclesiæ unitate integraliter conservata, unum sit corpus ejus nullam membrorum suorum patiens sectionem; una origo et una mater fecunditatis successibus copiosa, quæ fideles Deo servet et filios regno, quos generavit, assignet.

« Ecce igitur, devotione tua hujusmodi patefacta, commota sunt viscera paternæ pietatis in filios; et velut perfusi ingentibus gaudiis super drachma perditam, reinventa, et pro errantibus ovibus ad gregem Dominicum reducendis, verique pastoris officium exequi cupientes, libenter annuimus postulatis; ac juxta vota tua nobis

exposita venerabilem fratrem nostrum Bertrandum archiepiscopum Brundisinum, et magistrum Bernardum de Parma canonicum Adversanum et Joannem Dominici Ordinis fratrum Prædicatorum, lectorem fratrum conventus Narbonensis dicti Ordinis, tanquam pacis Angelos et pacificos Christi discipulos, non gaudentes in vanitate verborum, neque sapientiæ Dei mundanam sapientiam præferentes; viros utique in lege Domini plenus eruditos, ad tuam præsentiam destinamus, ut ipsi in solido litore fidei consistentes te, clerum, nobiles et populum dicti regni velut de naufragio erutos tuto sinu recipiant; et tanquam tabula de tranquillo sali fluctibus in portum veræ salutis adducant. Et quia fidei primum est et solidum fundamentum, sine qua impossibile est placere Deo, professionem fidei, quam tenemus; quam a te, clero, nobilibus et populo dicti regni exigimus, ut eandem tu et ipsi profiteri et Servite, si ad nostram et ejusdem Ecclesiæ, ut desideramus, unitatem redire velitis, vobis verbis explicitis et apertis tenore præsentium explicamus. Et quidem credimus S. Trinitatem, etc. » Eadem est fidei formula¹, quæ Pateologo imperatori a Clemente IV, et ad Armenos aliosque a Joanne transmissa fuit usque ad ea verba, *Semper salva*. His addit Joannes:

17. « Ideoque excellentiam tuam monemus et rogamus attente, ac in Domino Jesu Christo per aspersionem sui pretiosi sanguinis obsecramus, quatenus diligenter attendens, quantum tibi crescet ad meritum, quantum succedet ad gloriam, si una cum omnibus dicti regni ad unitatem ejusdem Ecclesiæ et caulam Dominicam reducaris, sic studeas habitare maternam, sic tuam tuorumque mentem disponere, quod ad requisitionem nuntiorum, quos præsentialiter mittimus, te ac prædictis clero, nobilibus et populo præscriptam humiliter susipientibus et profitentibus fidei veritatem, regnum prædictum in ejusdem fidei solido fundamento fundetur; tuque merito charissimus et acceptione intus efficiaris Ecclesiæ filius, et inter alios Catholicos Ecclesiæ principes læteris et gaudeas nomine Christiano; regnumque prædictum, in firma petra Apostolicæ Ecclesiæ solidatum, contra omnes temporum turbines et incursus infidelium nationum inconvulsam recipiat indeficientis roboris firmitatem.

« Cæterum gratum gerimus plurimum et acceptum, et ex nunc ad id nostrum exhibemus assensum, quod postquam ejusdem professionem fidei et recognitionem primatus Romanæ Ecclesiæ juxta formam contentam præsentibus duxeris faciendas, inter te et prædictam natam ejusdem principis legitimum matrimonium contrahatur; ex quo profecto tibi et filiis tuis, quos actore Deo ex copula sic honorabilis thori suscipies, fortitudo,

¹ Ext. in *Annal. tom. XIV. an. 1267. num. 75 ad 79. et tom. XV. an. 1318. num. 10.*

securitas atque robur contra quoscumque impugnantes inimicos pro presentibus temporibus et futuris provenient; multorumque regum et principum propter hujusmodi parentelam, in te tuisque posteris famosa et potenti, vallaberis firmitate. Dat. Avin. II id. Junii, anno vii ». Eodem argumento ad Berbrandum archiepiscopum ac socios litteras dedit¹, quibus apocrisiariorum Pontificiorum munus demandavit, ac strennam in iis ad Romanam Ecclesiam traducendis navare operam jussit; et post descriptam eandem conceptis verbis fidei formulam, quam regi transmiserat, adjecit:

« Joannes, etc. Discretionis vestrae presentium tenore committimus, quatenus ad partes illas vos absque tarditate morae personaliter conferentes; ac secundum datam vobis a Deo prudentiam procedentes, regem, clerum, nobiles et populum memoratos ad ejusdem fidei orthodoxe professionem, et ad acceptandum vel recipiendum ipsius Ecclesiae Romanae primatum juxta praescriptam formam, idoneis securitatibus et cautelis adhibitis, admittatis: ita quod, si divina gratia regis, cleri, nobilitum et populi praedictorum mentis aciem illustrabit, idem rex ac praelati, clerus, nobiles et populus dicti regni, in parlamento publico congregati, eandem fidei veritatem et primatum Romanae Ecclesiae, juxta praescriptam seriem plene ac seriose lectam et expositam, fideliter, explicitae ac aperte hoc modo recognoscant, et profiteantur praestito juramento:

18. « Ego Orosius rex Serviae suprascriptam fidei veritatem, prout plene lecta est et fideliter exposita, veram, sanctam, Catholicam et orthodoxam fidem esse cognosco: eam accepto, et corde ac ore profiteor; ipsamque, prout ea veraciter tenet, fideliter doceo et praedico sacrosanctam Romanam Ecclesiam, me inviolabiliter servaturum, et in ea omni tempore perseveraturum; nec ab ea ullo unquam tempore recessurum, nec quoquomodo deviatorum, vel discrepaturum promitto. Primatum quoque ipsius sacrosanctae Romanae Ecclesiae, prout in praemissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiae obedientiam sponte veniens, fateor, recognosco, accepto ac sponte suscipio: et me omnia praemissa tam circa fidei veritatem, quam circa ejusdem Ecclesiae Romanae primatum, et ipsorum recognitionem, acceptationem, susceptionem, observantiam ac perseverantiam servaturum, praestito corporaliter juramento, promitto et confirmo. Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Evangelia. Huic autem scripto, de mea recognitione, acceptatione, professione, susceptione, promissione ac juramento praestatione sponte mea facto, lecto et perlecto, sponte subscripsi, et sigillum apponi feci.

« Porro a praelatis praedicta et alia exigetis, videlicet ut manualement, vobis recipientibus nomine ejusdem Rom. Ecclesiae, obedientiam et

reverentiam exhibeant; et se ab illa nullo unquam tempore recessuros, praestito juramento promittant: et nihilominus in eorum promissione venist, quod nec contra suam professionem aliquid publice praedicare, aut occulte suadere praesumant. De hujusmodi autem professionibus fiant publica Instrumenta, multiplicanda in varia omnino similia, ut aliqua penes vos retinere, nonnulla possitis deponere, et alia per diversos nuntios propter inopinatos casuum fortuitorum eventus ad Sedem ipsam, ut in ejus conserventur Archivio, cum cautela et diligentia omnimoda remittatis, etc. Dat. Avin. II id. Junii, anno vii ». Instruxit etiam ea legatos auctoritate Joannes, ut regem Orosium, impuro thoro procreatum ad gerendos regios honores natalium dignitate donaret: « Discretionis, inquit, vestrae presentium tenore committimus et mandamus, quatenus cum dicto rege, quem sicut accepimus quondam Orosius Serviae rex pater ejus conjugatus genuit de soluta; ut hujusmodi non obstante defectu libere ad quemlibet honorem sive dignitatem, serenitati regiae congruentem, et quoslibet actus legitimos admittatur; et quod filii sui legitimi sibi in dominio et honore succedant, auctoritate Apostolica, qua in hac parte vos fungi volumus, et de Apostolica plenitudine potestatis dispensetis ».

19. *Lithuaniae et Ruthenorum rex ad fidem in speciem conversus.* — Cumulata est illa de Orosio Serviae rege, gremium Ecclesiae inire meditante, publica laetitia alia ingenti, nimirum Lithuaniae et Ruthenorum regis Gedeminni, a daemonum insana superstitione ad divini Numinis cultum conversionis spe, quam regi Francorum Pontifex hisce verbis significavit: « Gedemnen, qui se regem Lethoviae et Ruthenorum intulit, nobis nuper per suas litteras intimavit, se desiderare intense cum suis regnicolis sacrosanctae Romanae Ecclesiae subjacere unitati; supplicans a nobis legatos sibi, qui eum ad fidem orthodoxam admittant, et in ea salubriter instruant, destinari: super quibus per nuntios nostros plenius informari poterit regia celsitudo. Dat. Avin. VII id. Novemb., anno vii ».

20. Attulit pacem Livoniae et Prussiae illius conversionis specimen, cum pro fidei amplificatione religiosi equites infideles lacesserent, vel ab iis bello peterentur: fodusque Vihnæ hoc anno die Dominico post evolutum D. Michaeli sacrum diem compositum est, atque anno sequenti a Romano Pontifice confirmatum: quo argumento subjectae litterae datæ ad Pruthenos equites², cum quibus pacem Gedeminnus confecerat.

« Dilectis filiis magistro, praeceptoribus et fratribus S. Mariae Theutonicorum Jerusalemitanorum, per Alamaniam, Livoniam, Prussiam et partes circumjacentes constitutis.

¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 264.

² Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 12. — An. 8. p. 2. Ep. eod. MCCCXXII.

« Gratias agimus Domino Deo nostro, qui per altitudinem divitiarum sapientiæ et scientiæ suæ omnem creaturarum superans intellectum secundum ordinatissimam dispositionem suam ad salvandas animas vias præbens et præparans salutare, magnifici viri Gedenne regis Letwinorum direxit votum et præparavit affectum : ut qui jamdudum extitit in paganitatis devio constitutus, sicut laudabilibus ostenditur iudiciis, ad veritatem converti desiderat fidei orthodoxæ, et professionis doctrinæ Catholicæ et moribus imbuatur Christianis. Hoc namque per litteras, hoc per nuntios suos, quos ad Sedem Apostolicam propter hoc specialiter destinavit, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus patefecit; pia et instanti devotarum precum adjectione deprecans, ut ad eum et terras suas nuntios nostros, Deum timentes, in lege Domini eruditos, specialiter mitteremus; quorum salutaribus doctrinis cognitione veræ fidei illustratus, ipse cum aliis ad fidem venire cupientibus Christianam, sacrum susciperet Baptismatis sacramentum. Quas preces cum summo gaudio summaque letitia amplectentes; ac eas, cum ejus conversio possit, superna auxiliante gratia, innumeras illarum partium gentes infidelitatis tenebris involutas ad fidem pertrahere orthodoxam, jucundis desideriis admittentes, venerabilem fratrem nostrum Bartholomæum episc. Electen. et dilectum filium Bernardum abbatem monasterii S. Theofredi Aniciensis diocesis, magni consilii magnæque experientiæ viros, decretorum doctores et in sacra pagina eruditos, ac etiam pro ampliatione fidei intrepidus et spontaneis animis laborantes, ad dictum regem et partes illas de dictorum fratrum consilio duximus destinandos; sperantes per gratiæ celestis auxilium et incrementum, ac opportunum ministerium eorundem ejusdem regis et aliorum convertendorum ad fidem Dominicis horreis uberem segetem inferendam.

« Post hæc dilecti filii advocatus, consules et universitates civitatis Rigensis per eorum litteras et nuntios speciales nobis et eisdem fratribus intimarunt, quod rex idem sparsum in se reorem supernæ gratiæ per bonarum operationum incrementa multiplicans; nec solum fide cupiens imbuatur Christiana, sed et ipsam desiderans exhibitione honorum operum demonstrare; tam vos, quam nonnullos Ecclesiarum prælatos et religiosos, ac principes et nobiles, et universitates illarum partium Catholicæ fidei professores, per suas litteras requisivit, ut ad eum speciales nuntios mitteretis, cum quibus ipse desiderabat pacem bonam et firmam perpetuis tenendam temporibus tractare pariter et firmare : propter quod dilecti filii nobiles viri universi dictarum terrarum Livonie et Escovie in festo B. Laurentii anni proximi præteriti certo loco una cum aliquibus ex vobis colloquendi gratia convenerunt ad investigandum et perscrutandum veritatis formulam, ut eorum

verbis utamur, de litteris, quas idem rex versus Theutoniam ad vos et prædictos nobiles destinavit : in qua colloquutione, placitis hinc inde consiliis habitis, tandem concorditer et unanimiter mittere idoneos et solemnes nuntios, quemadmodum dictus rex petierat, cum pleno mandato faciendi omnia, quæ Christianitati dictarum partium expedirent, ad ipsius regis præsentiam decreverunt.

« Accedentibus ergo tam dictorum prælatorum et nobilitum et ejusdem universitatis Rigensis, quam nostris nuntiis ad præsentiam regis ejusdem. iidem nuntii ab eo, sicut ex ejusdem universitatis insinuatione percepimus, honorifice fuere recepti, et splendide pertractati; dictique nuntii litteras suas, tam nobis quam eisdem dominis eorum directas, ostenderunt eidem. Quibus visis et auditis idem rex suo sigillo recognovit, et concessus est omnes articulos in eisdem litteris comprehensos de cordis sui conscientia processisse; adiciens quod quando legati, quorum quotidie præstolabatur adventum, ad eum pervenerint (id quod omnipotens Deus novit, et in suo corde firmaverat) illico satageret effectui mancipare; subjungens se a suis progenitoribus in sua pueritia andivisse, quod Romanus Pontifex erat pater et dominus omnium suorum; post quem archiepiscopi et episcopi in orbe præminent potestate; inferens eisdem nuntiis, quod loquerentur de pace hinc inde firmanda, qua mediante, et Dei suffragante clementia, omne bonum inter eum et Christianitatem illarum partium poterat ordinari.

« Verum iidem nuntii, necessitate et utilitate Christianitatis attenta, cum ipso rege et suis pacis fœdera inierunt pro cunctis hominibus Christianis, prout inveniunt et faciendi pacem hujusmodi, plenam habebant ab eorundem dominis facultatem : quam quidem pacem tam rex et sui, quam vestri et alii nuntii supradicti observare inviolabiliter jurarunt, prout in litteris inde collectis, et theutonice scriptis, sigillis prædictorum regis et nuntiorum communitis, et quarum tenores, de Theutonico in Latinum translatis, nobisque transmissos, de verbo ad verbum presentibus inserere fecimus, plenus continetur, etc. » Subdit, pacis inite conceptam formulam Latinis verbis traductam, a se perfectam auctoritate Apostolica corroborari, quam inferius litteris suis inserit; mixtisque precibus, imperiis, cruciferos equites hortatur, ut contractum fœdus religiosissime colant, ex quo divina gloria efflorescere, amplificari religio, ipsorum augeri decus debeat; sequè veros fidei pugiles, atque athletas strenuos ostendant. Quod si forte violarint, sciant Osiliensi episcopo atque ejus Ecclesiæ decano et præposito partes injunctas, ut ipsos censuris Ecclesiasticis percillant. « Dat. Avin. II kal. Septemb., anno viii. » Regis porro Gedennini litteris dies in hunc modum adscripta est. « Dat. in castro nostro Vilna ann

Domini mcccxxiii, Dominica proxima post festum beati Michaelis ». De Gedevini regis conversione agitata iterum sequenti anno nobis agendum erit. Nunc reliquis Septentrionales res prosequamur.

21. *Fumariani ethnici in Norwegos barbariam exercent.* — In Norwegia limite nonnulli populi, quibus Fumar nomen est, demonum servitute irretiti, Christianæ pietatis odio in eum furorem proripere, ut in Norwegiam excurrentes, ferinam barbariam in fideles exeruerint. Quo tristi nuntio ad Sedem Apostolicam allato, Joannes tuendæ religionis, propagandæque latins zelo Norwegos incitavit, ut in arma ad excidendam impietatem consurgerent; ac præmia indulgentiarum crucis signa secuturis, vel ære aut opera sacrum bellum promoturis contulit¹.

« Universis Christifidelibus per regnum Norwegia constitulis.

« Fide digna mullorum relatio ad Apostolatus nostri deduxit aulitum, quod quidam pagani dicti Fumar, crucis hostes et inimici nominis Christiani maximas strages et depopulationes in Christianos illarum partium exeruerunt hactenus; et quoties eorum nequitia deservit iniquitas, exereere præsumunt, quærentes si possent partes illas aquilonares, ab olim divina gratia regeneratas unda Baptismatis, ad perfidia reducere cæcitatem; et exinde delere Christianum nomen et cultum, si eorum feritas, quod avertat Allissimus, fidelium viribus prævaleret. Ne igitur messis Dominica, quæ in partibus illis coaluit in fructus multiplicium fidelium populorum ab eisdem paganis, gentilitatis horrore hispidis tenebris cæcitatibus obductis, immaniter opprimatur; cum ad magnum pudorem redundaret fidelium, si terra jam fundata et radicata in lumine veritatis, per blasphemum nominis Christi dispendiis non solum temporalibus, sed etiam spiritualibus subjaceret; quinimo Christi fideles certo salutis illececi stipendio, ad obstandum paganis eisdem et defendendum partes illas, quas fideles inhabitant, adversus eorundem nequitiam perfidorum fortius accendantur; omnibus vere penitentibus et confessis, quos in tuitione patriæ contra illarum partium infideles se viriliter opposentes, mori contigerit, illam remissionem omnium concedimus peccatorum, quæ concedi per Sedem Apostolicam in Terræ-Sanctæ subsidium transtretanibus consuevit. Dat. Avin. IV idus Februarii, anno VII ».

22. *Inter Daniæ regem et principem Megalopolensem discordiam componit Pontifex.* — Ut Norwegos ad sacrum bellum adversus infideles concitavit Joannes, ita ad fideles a mutuo sibi bello inferendo abducendos operam contulit. Non leves illius cause inter Christophorum Daniæ regem atque Henricum principem Megalopolensem erant exortæ: Henricus enim negabat ditionem, cui Rostok nomen est, ad Danicum sceptrum spectan-

tem, ejusque fidei ab Erico rege Christophori fratre commendatam, restituere: eumque res ad arma vergeret, Pontifex nonnullis Ecclesiasticis viris provinciam imposuit¹, ut Megalopolensi principi, causa cognita, censurarum religionem inerterent.

« Venerabili fratri nostro episcopo Ripensi, et dilectis filiis præposito Slesvicensis, ac archidiacono Roskildensis Ecclesiarum.

« Querelam charissimi in Christo filii nostri Christophori regis Daciæ illustris recepimus continentem, quod dudum claræ memoriæ Ericus rex Daciæ frater ejus, de fidelitate nobilis viri Henrici domini Magnopolensis, Raseburgensis diæcesis plene confidens, terram Rostok, quæ a longis retro temporibus, quorum in contrarium memoria non existit, regibus Daciæ, qui fuerint pro tempore, dicitur fuisse subjecta; quamque diuus Ericus rex, dum vixit, diutius in pæce possederat, et tunc etiam pacifice possidebat; eidem nobili bona fide commisit custodiendam per eum, et restituendam dicto Erico regi, vel hæredi et successori suo, cum super hoc existeret requisitus. Verum eodem Erico rege, priusquam sibi dicta terra restituta fuisset, naturæ debitum persolvente, quamvis præfatus Christophorus rex, frater et universalis hæres ipsius, eundem nobilem requisierit, ut sibi, prout tenebatur, terram restitueret memoratam; idem tamen nobilis nullo jure suffultus, sed causam possessionis terræ prædicte sicut asseritur intervertens, dictam terram eidem Christophoro regi restituere contradicit, eamque violenter detinet occupatam, in divinæ majestatis offensam, propriæ salutis et famæ dispendium, et ejusdem Christophori regis præjudicium et gravamen: propter quod idem rex nostrum et Apostolicæ Sedis remedium super his humiliter imploravit. Volentes igitur indemnitati regis ejusdem, et ipsius nobilis animæ periculo in hac parte de opportuno remedio providere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, etc. » Imponit iis provinciam, ut sine forensi strepitu indagata explorataque rei gestæ veritate, Pontificio nomine Henricum Megalopolensem ad restituendam Christophoro regi, quam injuste occupat ditionem adducant, ac si nonnilis aversas aures præbeat, censuris percellant; iisque etiam testes feriant; si odio vel metu se subduxerint. « Datum Avin. kal. Februarii, anno VII ».

23. *Feltrensis episcopi cædes et turbæ in tota fere Italia.* — Distringenda Pontificiarum censurarum severitas majori terrore fuit in atrocior longe facinore adversus Guceelonem Caminensem, quem impietas et ambitio adversus Manfredum Feltrensem episcopum efferavit: cum enim Guceolo Feltriæ Beluniquæ et aliarum arcium, quas eripuerat Ecclesiæ, tyrannide dejectus esset, fictam amicitiam cum episcopo, adhibito interprete Hen-

¹ An. 7. p. 1. Ep. com. CXXXV.

¹ An. 7. p. 1. Ep. CXXXIII.

rico Goritiæ comite, coivit : deinde colloquii specie in insidias plectendum, subornatis sicariis con-
trucidavit ac manus impias ejus sanguine imbuivit. Illum itaque, cæterosque parricidas Pontifex anathemate defigi jussit¹ et agris privavit, quos ab Ecclesiâ, jure fiduciario acceperat. Haud diu super-
perfit Gucceloni sceleri, cum proximo anno periisse referat Cortusiorum historia². Quod ad Goritiæ comitem, quem inter Guccelonem et Manfredum pacem simulatam junxisse memoravi; illum hoc anno veneno Tarvisii inter nuptiales epulas extin-
ctum, scribit Joan. Villanus³ : cujus facinoris infamiam adhæsisse ait Cani Scaligero hosti infen-
sissimo, qui a Goritiæ comite in obsidione Pata-
vina profligatus fuerat. Addit auctor Patavinos inter se conciliatos⁴.

24. Jactata est reliqua Italia superiorum bel-
lorum civilium turbine : in ditone quidem Pon-
tificia ex Joannis in recessu Avenionensi mora crebræ populorum defectiones, cum a transal-
pinis prefectis se premi indignarentur. Urbinum ea de causa Pontificum imperium excussit⁵ : Cer-
via⁶ a tyrannico occupata, Spoletum a Perusinis obsidione oppugnatum⁷ : Firmani, Auxinani et
Fabrianenses in perduellione pura adversus Pontificiam auctoritatem facinora patrarunt⁸ :
quanquam exeunte anno Firmani et Fabrianenses ad officium revocati⁹ : Bononienses quamvis Pon-
tificiarum essent partium, Romaniolæ imperium affectarunt¹⁰ : Ferarienses¹¹, de quibus iterum in-
ferius, cum redituros ad obsequium præ se tulis-
sent, cum hostibus conjurandi¹². Afflixit alias
Italiae provincias civilis discordia furor; Florentiæ
enim ingentes tumultus concitati¹³, quos Castrucii
Lucensium præfecti hostiles in eorum agros excu-
siones auxere¹⁴: Genua a Gibellinis exulibus tentata
obsidione¹⁵, sed noctu a Roberti regis præsidariis
copiis in hostem irrumptentibus liberata, ac subur-
bana a civibus recuperata.

25. *Galeatio vicecomite profligato, cæteri tyranni collabescunt.* — Præcipuus belli turbo Insubriam turbavit. Induxerat in animum Pontifex Galeatinum vicecomitem, quem hostem et hæresi contaminatum judicarat, a Matthæi patris impietate et astu non degenerem evertere; regique Roberto imperialis legati dignitatem antea attributam asserere. Conjunxere¹⁶ ad rem perficiendam cum Pontifice et Roberto regis vires fœderati Guelphi, compluresque et Germani, qui accepto crucis symbolo adversus Ecclesiæ perduelles reli-
giosam militiam erant professi, advolarunt : qui nisi libere commear per ditionem Venetam pos-
sent, Pontifex a Joanne Superantio id contendit¹⁷.

Aucti hisce viribus Raimundus e Cardona Roberti copiarum dux, et Bertrandus cardinalis A. S. L. plura adversus Galeatum, cum Pontificiæ prælia fecere. Bertona a Raimundo ad ditionem compulsus¹. Alexandria a legato cardinale expugnata². Henricus³ Belga genere, Laudensis comitatu ab Henrico imperatore donatus, cum Pontificiæ potentiam sustinendæ impar esset, cum legato fœdus iniit : sed suspensa ex eventu illius fides ac lubrica post ea apparuit, quanquam iterum ad Pontificias partes rediit. Opizo et Lando prænobilis Placentinus, quem anno superiori Placentiam vicecomitibus eripuisse, traduxissetque ad partes Ecclesiæ vidimus, ineunte hoc anno vel exeunte superiori victoriam de hoste retulit⁴.

26. Cumulavit eam victoriam altera⁵, inclinante Febuario, ad flumen Adduam de Mediolanensibus magno labore parva ; cum initio hostis bello superior visus esset : neque ab eo triumpho adhuc menses duo effluerant, cum Marcus vicecomes Galeatii frater ad ejusdem fluminis ripam magna clade deletus est⁶, atque illius septemdecim signa capta. Collabente itaque sensim Galeatii potentia, ejusque viribus in dies accisis, Gibellini nobiles, qui Matthæo vicecomiti adhæserant, atque urbium præfecturas, imperio suo principe viduato contra Apostolica edicta invaserant, sue potentie diffidere cœpere, atque ad res suas confirmandas Ecclesiæ gratiam ambire. Inter eos Canis Scaliger, qui legatum pro imperio se Veronæ gesserat, ea lege a Pontifice in gratiam admissus, ut imperii vacantis administrationem ad Romanum Pontificem spectare publice agnosceret, seque censuris Ecclesiasticis juste devinctum fuisse ; eandem tamen præfecturam Romanæ Ecclesiæ nomine gerere pergeret. Qua de re hæc ad legatum, ut fœdus pergeret, litteræ a Joanne datæ⁷.

27. « Cupientes sanctæ Romanæ Ecclesiæ indevotos, reducere ad devotionem ejusdem, discretionis tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus nobili viro Cani de Scala, qui post quondam Henrici Romanorum imperatoris obitum in certis terris et civitatibus Lombardiæ pro vicario gerere in præjudicium præfatæ Ecclesiæ, ad quam imperii prædicti regimen, ipso vacante, sicut et nunc vacat, pertinere dignoscitur, non expavit; propter quod ipse excommunicatio-
nis et terræ, quæ reguntur per eum, interdicti per nos contra tales latus sententias incurrisse noscuntur; quique nunc saniori ductus consilio, velut devotus filius ad Ecclesiæ memoratæ redire gre-
mium, sicut intelleximus, est paratus, absolutio-
nis et relaxationis beneficium a prædictis sententiis auctoritate nostra studeas juxta formam Ecclesiæ, si præmissa fulciri veritate repereris, imper-
tiri, etc. Dat. Avinionis V id. Aprilis, anno VII ».

¹ An 7. p. 2. Ep. com. MCCCXXXIV. — ² Cortus. hist. l. III. c. 23. — ³ Jo. Vill. l. IX. c. 199. — ⁴ Eod. l. c. 191. — ⁵ Eod. l. c. 196. — ⁶ Tom. III. Ep. secr. p. 341, 344. — ⁷ Jo. Vill. l. IX. c. 207. — ⁸ Tom. III. Ep. secr. p. 304. — ⁹ Tom. IV. p. 1. Ep. secr. p. 9 et 10. — ¹⁰ Tom. IV. p. 2. pag. 39. — ¹¹ Tom. III. Ep. secr. pag. 382. — ¹² Ibid. — ¹³ Jo. Vill. l. IX. c. 214 et 219. — ¹⁴ Eod. lib. c. 220. — ¹⁵ Ibid. c. 187. — ¹⁶ Tom. III. Ep. secr. pag. 343, 360, 376. — ¹⁷ Ibid. Ep. secr. pag. 358.

¹ Jo. Vill. l. IX. c. 189. — ² Eod. lib. c. 194. — ³ Ibid. — ⁴ Tom. III. Ep. secr. p. 334 — ⁵ Jo. Vill. l. IX. c. 190. — ⁶ Eod. lib. c. 198. — ⁷ Tom. III. Ep. secr. p. 359.

Secutus Scaligeri fœderatus victoriæ cursum Passarinus ¹ qui Mantuæ dominatum vicarii nomine invaserat; iisdemque legibus in Ecclesiæ gratiam restitutus. Adducti eodem Pontificiæ potentiæ terrore Atestini marchiones Raynaldus, Opizo, Bertoldus et Nicolaus; cum ante gravioribus injuriis Ecclesiam affecissent, illique Ferrariam vi ac dolo cripiissent, in Sedis Apostolicæ obsequium procubuerunt. Quibus Joannes mox gremium paternum clementer explicuit, deditque legato patres ², ut ipsos ac Ferrarienses censurarum religione, et penis omnibus exsolveret.

28. *Ludovicus Bavarus perduellibus dat opem et sententia Pontificia percellitur.* — Resiliere ³ mox a promissis (ut improbus fidei custos timor est) Atestini marchiones ad defectionem pellecti a Ludovico Bavano ⁴, qui missis oratoribus alios Gibellinos proceres ad partes suas traduxit ⁵, et Galeatii ac Mediolanensium ut clientum imperii suscepto patrocinio, Pontificis regisque Roberti conatus infringere aggressus est: Bertoldo etiam comite cum nonnullis aliis ad cardinalem legatum, qui Placentiæ agebat, misso denuntiavit, ne imperii terras infestaret. Cui Bertoldus respondit, sui non esse consilii eas invadere, sed interregni tempore ob discordem electionem celebratam tueri; seque non parum mirari, Ludovicum Catholicum principem Galeatio hæreseos crimine postulare studere: tum institit, ut dicta chirographo principis corroborata sibi traderent. Cum oratores, veriti ne, si ea proderent, Ludovico hæretici hominis contra Ecclesiam defensi nota aspergeretur, rem detractarunt; veniaque errati postulata, abscessere. Non prætermisere tamen quos potuere, ad Mediolanensium auxilium sollicitare ⁶, suisque principis partes augere. Perculit ea nova Gibellinorum coitio Pontificem; excitavitque Guelfos fœderatos, necnon Bononienses ⁷, ut ad retundendas auxiliares copias, quæ Mediolanensibus a marchionibus Atestinis, Scaligero et Passarino submittendæ erant, impigre se compararent, ut attriti adversarii ad obsequium procumberent.

« Joannes, etc. Bononiensibus.

« Sicut relatio noviter fide digna notificat, pridem filii damnatæ nequitie Raynaldus, Opizo, Bertoldus et Nicolaus quondam marchiones Estenses dilectis filiis nostris Bertrando tit. S. Marcelli presbytero card. A. S. L. et episcopo Bononiensi se, ut dicitur, obtulerant ad veram obedientiam Ecclesiæ redituros, ut sub isto velamine taliter datæ spei fructus libere suorum colligerent prædiorum, sine quibus, ut præsumitur, verisimiliter ipsi se tueri ulterius in obstinata protervia non sperabant. Nuper vero, quia bona fide nunquam vitia mansuecunt, ipsi una cum syndico

similiter damnati communis Ferrariensis, Ecclesiæ præfate rebellis, jurarunt (ut dicitur) fidelitatem in manibus ejusdam nuntii dilecti filii nobilis viri Ludovici ducis Baviariæ in regem Romæ electi, et cum eorum complicitibus Cane de Scala et Passarino de Mantua iniverunt fœdus pravæ societatis et ligæ: qui dicuntur exsortium suæ gentis accingere, cum quo Mediolanensium perfidis in opprobrium Dei, nostrum et ejusdem Ecclesiæ, nec minus confusionem nostram et totius Italiæ subsequenter succurrere valeant: de quibus in Christo nobis et vobis cæterisque Christi fidelibus optatam clementiam divina victoriam votivis successibus repromittimus. Quocirca universitatem et prudentiam vestram rogamus attente, quatenus ad præcidendam dictis rebellibus et damnatis omnem succursus hujusmodi facultatem viriliter more vestro et strenue insurgentes, velitis sic vicina et opportuna circa id consilia adhibere, quod dictorum Mediolanensium certante Domino, attenuata potentia ex rebellionem et damnatorum ipsorum subsidio nulla recipere vel sperare valeat resistentiæ fulcimenta. Dat. Avin. VIII id. Augusti, anno vii ».

29. Fefellere Pontificem suæ spes: paucis enim ante diebus cum Raimundus e Cardona Mediolanum valida obsidione, promotis ad urbem mense Junio castris, premeret ¹, Passarinus et Scaliger auxilia fessis Mediolanensibus attulere ²; ademptaque est Galeatio specie tenus Mediolanensis præfectura, quam Bertoldus comes Ludovici Baviariæ nomine gessit ³, ut non tam Galeatii quam publice rei et imperii causa defendi videretur: denique ob morbos, qui in castris grassabantur, soluta obsidio est. Inde iis in Ludovicum Bavarum, qui Pontificum et Roberti regis exercitum Mediolano propulsasset, suscepta; ac legibus in eum agi cœptum est. Præcipua accusationis capita hæc erant: Ludovico discordibus electum suffragiis, antequam ea controversia dirimeretur a Sede Apostolica, imperii administrationem corripuisse: alterum vero, quod maxime Pontificis animum asperarat, Galeatii, quem hostem et hæresi contaminatum pronuntiarat Sedes Apostolica; tum perduellium Ferrariensium patrocinium suscepisse. Non deerant tamen Ludovico plures rationes, quæ ipsius gesta apud plerosque excusarent: controversiam de imperio cum Frederico Austriaco jam direptam ferro: Mediolanum vero defensum, non ut Galeatio hæretico studeret, sed ut assereret sibi imperii jura; neque a Roberto Siciliæ rege amplissimum imperii provinciam, nunquam forte recuperandam, occupari pateretur. Non his tamen Joannes a meditato consilio revocatus est: sed octavo Octobris die, ut refert Joannes Villanus ⁴ in Ludovicum Bavarum sententiam tulit: ejus forma subjectis verbis concepta est ⁵.

¹ Eod. p. 359. — ² Eod. tom. p. 364. — ³ Eod. tom. p. 383. — ⁴ Eod. tom. p. 381. — ⁵ Jo. Vill. l. ix. c. 195. — ⁶ Eod. l. ix. c. 212. — ⁷ Tom. III. Ep. secr. p. 362.

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 211. — ² Ibid. c. 212. — ³ Ibid. — ⁴ Ibid. c. 227. — ⁵ Tom. IV. Ep. secr. p. 105, et l. var. bull. Jo. XXII. p. 35.

30. « Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Attendentes, quod dum errori non resistitur, is ad quem resistere pertinet, illi ut cumque præsumitur consentire, quodque plerumque justitiæ opprimitur veritas, si defensionis opportunitas illi beneficium subtrahatur; profecto nec errori damnabili consentire per resistantiæ negligentiam volumus, neque pati ob defectum opportune defensionis præsidii justitiæ opprimi sponsæ Christi. Dudum siquidem per obitum claræ memoriæ Henrici Romanorum imperatoris imperio Romano vacante, principes Ecclesiastici et sæculares, ad quos translato ab olim per Sedem Apostolicam prædicto imperio de Græcis in personam magnifici Caroli in Germanos futuri Romanorum regis, in imperatorem postmodum promovendi, electio pertinebat, votis eorum in diversa divisio, duos sicut dicitur in discordia elegerunt; quibusdam eorum in dilectum filium magnificum virum Ludovicum Bavariæ, quibusdam vero in dilectum filium Fredericum Austriæ duces, nominando et eligendo ipsos in Romanorum reges, dirigentibus discorditer vota sua. Verum præfatus Ludovicus a nobis, ad quem suæ electionis hujusmodi, sicut præmittitur, in discordia celebræ; ac personæ ipsius examinatio, approbatio ac admissio, repulsio quoque et reprobatio noscitur pertinere, electione prædicta nequaquam admissa, nec ejus approbata persona, sicut notoria fama notoriæ et publica facti evidentia manifestat; non quærens, ut deberet, per ostium ad hujusmodi regni seu imperii ascendere dignitatis fastigium, sed potius aliunde, nescimus quo ductus, vel verius seductus consilio, præfati Romanorum regni nomen sibi et titulum regium usurpavit: quamvis priusquam alterutrius eorum per Sedem Apostolicam fuisset approbata vel reprobata persona, neutri electorum ipsorum assumere licuit nomen et titulum prælibatum; cum nec interim Romanorum reges existant, sed in reges electi; nec sint habendi pro regibus, nec reges etiam nominandi.

31. « Idem etiam Ludovicus eodem præsumpto titulo non contentus; administrationem jurium regni et imperii prædictorum, in gravem Dei offensam et contemptum, ac manifestam injuriam Romanæ Ecclesiæ matris suæ, ad quam ejusdem vacationis imperii regimen, sicut et in presentiarum vacat, pertinere dignoscitur; necnon et plurimorum scandalum, et rei turbationem et læsionem publicæ, ac suæ animæ detrimentum, prosilire, seque illi immiscere irreverenter ac indebite præsumpsit hactenus et præsumit, exigendo et recipiendo sub præfato titulo regio fidelitatis in Alemanniæ et nonnullis Italiæ partibus, tam a personis Ecclesiasticis quam sæcularibus vassallis imperii, per se et alios juramenta; ac dignitatibus, honoribus et officiis ad ejusdem Romani regni seu imperii dispositionem spectantibus,

pro suo libito disponere: sicut iis proximis diebus de marchionatu Brandeburgensi, quem primogenito suo de facto publice contulit, ordinavit; necnon alia plurima exercendo, quæ ad ejusdem Romani regni et imperii regimen non est dubium pertinere. Ejusdem insuper Ecclesiæ Romanæ hostibus, sicut Galeatio de vicecomitibus et ejus fratribus, quamvis sint de erimine hæresis a suis competentibus iudicibus, exigente justitiâ, per definitivam sententiam condemnati, et nonnullis aliis Ecclesiæ præfate rebellibus se exhibere fauorem et defensorem contra dictam Ecclesiam, prosequentem adversus eosdem rebelles jura ipsius imperii et negotium fidei, in gravem divini majestatis injuriam, contemptum ejusdem Ecclesiæ, et animæ suæ perniciem, non est veritus, nec veretur.

32. « Nos itaque tam temerariis ausibus, ne nos tam perniciosos invalescat in posterum, obviare ac prout ad Apostolatus nostri spectat officium, justitiam sponsæ Christi in hac parte defendere; dictumque Ludovicum a tam periculoso erroris devio ad veritatis callem reducere cupientes; ac considerantes, quod ad ejus præsentiam, ad proponendum coram eo præsentialiter per quæ posset et deberet retrahi a prædictis, nequaquam tutus patet accessus; quodque in præmissis formidatur, quod mora periculum, et dissimulatio damnum forent proculdubio allaturæ, ad providendum super præmissis excessibus et obviandum eisdem, subscriptum modum de fratrum nostrorum consilio, ac ex certa scientia et de Apostolicæ potestatis plenitudine eligentes; præfatum Ludovicum, præsentem fidelium multitudine copiosa, præsentium tenore monemus eidem sub virtute sanctæ obedientiæ, ac excommunicationis pœna, quam ipsum, nisi cum effectu hujusmodi monitioni nostræ paruerit, incurrere volumus ipso facto et auctoritate Apostolica nihilominus injungentes, ut infra trium mensium spatium, a data præsentium computandum, quos ei de eorundem fratrum consilio pro peremptorio termino assignamus, ab administratione, fautoria et defensione prædictis prorsus abstineat ac desistat: administrationem ipsam per se, vel alium, seu alios non resumpturus ulterius, nisi tunc demum, cum et si electionem suam hujusmodi, quæ de ipso dicitur celebrata, ac personam ejusdem per Sedem Apostolicam approbari contigerit et admitti; quodque gesta per eum post præsumptum ab eo titulum memoratum circa præmissa, quatenus processere de facto (cum de jure non teneat, velut ab ipso cujus faciendi non competebat nec competit) attentata eurent infra prædictum terminum, quantum patietur possibilitas, realiter revocare, aperte per præsentium seriem intimantes eidem, quod si in præmissis per eum infra præfatum terminum exequendis negligens fuerit, vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem pœnarum, in quas propter præmissos excessus notorio incidisse no-

scitur, vel incidet in futurum, et alias quantum suadebit iustitia, ejus non obstante absentia, procedemus.

33. « Universis insuper patriarchis, archiepiscopis et episcopis, et aliis personis Ecclesiasticis quibuscumque sub pœna suspensionis ab officio et beneficio, quam eos incurrere volumus ipso facto nisi infra prædictum terminum infrascriptæ inhibitioni nostræ efficaciter studuerint obedire; et tam ipsos, quam omnibus et singulis civitatibus, communitatibus et universitatibus, necnon personis sæcularibus quibuscumque, cujuscumque conditionis aut status existant, etiamsi regali aut alia quacumque dignitate præfulgeant, in virtute sancte obedientiæ, et sub pœnis excommunicationis in personas et interdicti in terras eorum, necnon privationis privilegiorum quorumcumque Apostolicorum et imperialium, ac fudorum quæ ab Ecclesia vel imperio obtinent, districtius inhibemus, ne prædicto Ludovico in præmissis vel aliis, regni sui imperiæ tangentibus regimen, tantum regi seu in regem Romanorum electo, nisi et quousque dictam electionem et personam ipsius per Sedem eandem approbari contigerit vel admitti, in aliquo parent seu intendant; neve eidem in quibuscumque ad regimen prælibatum spectantibus præbeant auxilium, consilium vel favorem. Non obstante si ipsi, vel eorum aliqui ad hoc se dicto Ludovico ut regi, seu in regem electo, adstrinxerint per fidelitatis vel alterius cuiuslibet generis juramenta: quæ quidem, cum præstita fuerint ei, cui minime præstari debuerant, nec servari sine æternæ salutis valeant detrimento, præstantes, eadem non adstringunt. Quæ nihilominus ad cautelam auctoritate Apostolica relaxamus; illaque cassa et irrita nuntiantes, decernimus penitus non tenere, nec fore aliquatenus observanda, seu si præfato Ludovico vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, per litteras Sedis ejusdem foret sub quacumque verborum forma vel expressione concessum, vel concederetur in posterum, quod excommunicari, suspendi, eorum terræ seu loca interdicti non possint, quas contra præsentem processum nostrum in nullo eis volumus suffragari, sed ipsas quoad hoc viribus volumus omnino carere. Ex præmissis autem nos nequaquam intendimus, nec volumus obligari, quin ad publicationem dietarum penarum, et alias contra dictum Ludovicum possimus, pendente hujusmodi dilatione, procedere, prout justum fuerit, et nobis visum fuerit expedire. Ut autem hujusmodi processus, etc. Datum Avinionie in palatio episcopali VII id. Octobris, anno VIII ».

Percrebuit proximo tempore Pontificiæ sen-

tentie fama ad Ludovicum Bavarum, qui ut rebus suis consuleret, Albertum Hospitalarium equitum in Germania magistrum, Gruesturp (1) archidiaconum Herlipolensem, atque Henricum Pragensem canonicum oratores ad Sedem Apostolicam misit, ut causas late sententiæ cognoscerent, diemque extrahi deposcerent. Demandati a Ludovico iis muneris litteræ¹ hac verborum forma tempus consignant. « Dat. apud Nuremberg II idus Novembris, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno IX ».

34. *Ludovicus piam scribit apologiam.* — Profectis jam ad Pontificem oratoribus de concordia acturis, Ludovicus improborum subornatus consilii vi et armis sua jura asserere, sibi que adversantis Pontificis hostem se profiteri maluit, quam demissione, ut cœperat, Christiana nascentem discordiam componere. In contrariam itaque mentem adversus, spernere indictum a Pontifice iudicium decrevit; utque facinus coloraret, accessit tabellionibus ac testibus, exaratis XV kal. Jan. litteris; quibus singula a Joanne objecta confutare nitebatur, contendit se potioribus electorum principum suffragiis creatum, atque Aquisgrani regia corona redimitum; exinde vero sine nova Pontificia confirmatione ex veteri more jura imperialia assecutum: neque illi ob nomen regis Romanorum affectatum actionem intendendam, cum jam annis pluribus illud gessisset: Galeatio non ad tuendam hæresim, si qua infectus sit; sed Mediolanensem ditionem, quam oppugnabat hostis, defendendam opem tulisse. Cujus principis apologiam² ad illustrandam historiam afferendam ducimus ex potiore parte, in qua vis juris constat: « Respondemus, inquit Ludovicus, et dicimus ad præmissa, (scilicet objecta in iudicio a Pontifice,) quod hactenus a tempore cujus non est memoria, circa electos Romanorum reges et principes sic est de jure et consuetudine observatum; et sic tenent, dicunt et sentiunt et semper tenuerunt, dixerunt et senserunt principes et meliores ac majores imperiæ; et est maxime in partibus Germaniæ adeo notorium apud omnes, ut non sit qui dubitet vel ignoret, quod Romanus rex eo solum, quod electus est a principibus electoribus, ad quos pertinet ipsius electio, omnibus vel majori numero eorumdem, et coronatus corona regia in solitis locis et consuevis, rex est, et pro rege habetur, et rex nominatur, et eidem ab omnibus paretur et intenditur sicut regi, ac jura regni libere administrat: fidelitatem et obedientiam

¹ Ext. insertæ in tom. IV. Ep. secr. Jo. XXII, p. 107. — ² Ext. apud Herwart, ad an. 1323.

(1) Ludovicus Bavarus, cui Joannes Pontifex diem dixit hoc anno ex causis in Ansalibus indicatis, oratores tres misit ad Pontificem, ut diem illam extraherent. Horum oratorum nomina, ex Codice mendoso dat hic annalista. Vera nomina habes expressa in litteris Joannis sequenti anno die VII Januarii datis, vulgatisque in Anecdotis Marten. tom. II, col. 647. Tres igitur venerunt « Albertus de Stratzburgh, magister Ernestus (Non vero Gruesturp ut in Ansalibus) de Szelech archidiaconus Herlipolensis, et magister Henricus de Throno » canonicus Pragensis. Oratores vero isti non nisi in exordio sequentis anni, die videlicet IV nonas Januarii miserunt se Pontifici, ut ex ipsis litteris discimus.

recipit, feuda confert, et de bonis, honoribus et dignitatibus et officiis regni juxta beneplacitum ordinat et disponit. Quare cum notorie constet, nos a longe majori numero electorum, ad quos jus eligendi regem pertinet, rite esse electos, et diademate regio coronatis in locis debitis et consecratis; et hoc ipso nomen, et titulum prelibatum, et jus administrandi jura regni, et de ipsius rebus, honoribus, dignitatibus et officiis disponendi, legitime assuetos; manifeste patet quod in injuriam nostram et gravamen dicit, nos illicite nomen et titulum usurpasse, et ad administrationem et dispositionem præfatas indebite ingressisse: cum potius, quemadmodum alii Romanorum reges prædecessores nostri in hac parte nisi sunt, et nos utamur licite jure nostro. Cum etiam circiter decem annos nomen et titulum, administrationem et dispositionem hujusmodi in pacifica possessione continue scripserimus et gesserimus absque reprobatione electionis et personæ nostræ, si tamen poterant reprobari; et citra impeditionem et contradictionem, si cujus forte poterant interesse, sicut est notorie manifestum, nimis est injuriosum et juri contrarium, quod nunc primum ipse dominus Apostolicus lege imperfecta, parte inaudita, negotio indiscusso, et juris ordine prætermisso, contra nos queritur, invehitur et procedit; intendens ac si, abjecto nomine et titulo, et deposita administratione præmissa, nos ipsos quasi capite minamus: licet sæpe missis ad eum per nos nuntiis et rescriptis suis litteris, per eos vel in illis nunquam fuerimus reprehensi.

35. « Et quia ex præmissis per evidentiam et effectum operis patet, quod sacri regni regimen gubernamus, prorsus a veritate discrepat, quod dicit imperium nunc vacare, et ejusdem sibi regimen pertinere. Ex quo enim rex sumus, et jura regni administramus ut rex, et in possessione regendi regnum Romanum sumus et fuimus multis annis, non poterit dici vacare quod habet regem regentem et regendi regnum et imperium potestatem habentem, solis dumtaxat infulis imperialibus coronandum. Nec concedimus illa simpliciter, ut proponitur, ad Sedem Apostolicam examinationem, admissionem et approbationem electionis, et personæ nostræ repulsionem et reprobationem pertinere, sicut asserit ». Qui transferre ad Germanos imperium potuit, et electoribus creandi Cæsaris jus conferre, idem confirmandi illius sibi potuit auctoritatem reservare: et hoc jure Pontifices usos, ac dissidentium Cæsarium causam cognovisse, antea a nobis historiæ commendatum est¹. Quocirca inanes sunt quæ sequuntur Ludovici argutiæ: « Sed si (quod non credimus) perficeret, hoc unum demum sibi locum vindicare forte posset, si per querelam, vel per viam supplicationis, appellationis vel provocationis, vel alio modo ad ipsam Sedem fuisset devolutum

ipsam negotium vel deductum, quæ locum non oblinent in præsentibus; vel si forte pelitis per nos infulis imperialibus, vel denominatione nostra, ex causis legitimis jure scriptis, quas ad nos locum non credimus habuisse, personam nostram conflixisset exigente justitia refutari; denominatio quippe personæ, vel electionis admissio habitæ subsequenter nobis non jus, nomen vel titulum tribuissent, quæ jam ex ipsa electione sortiti sumus; sed ea potius detexissent, approbassent et latius commendassent. Hæc veritas ratione juratur, canonibus et legibus fulcitur, et summorum utriusque juris doctorum sententiis comprobatur, et usu et consuetudine longissimi temporis declaratur.

36. « Quod vero adjunxit, nos Galeatio de Vicecomitibus et ejus fratribus de hæresi condemnatis et nonnullis aliis Ecclesiæ Romanæ rebellibus, quos tamen non denominat, defensionem exhibuisse, ut asserit, et favorem; penitus nihil scimus. Nam si dicti Galeatii et fratres sui sunt de hæresi condemnati, nobis non innotuit; nec per ipsum summum Pontificem vel alium, qui voluit, aut potuit nobis insinuatione debita est detectum. Ipsum ergo tanquam in facto consistens, et in remolis actum, rationabiliter poteramus ignorare. Imo quem favorem aut defensionem eis vel aliis, quos nescimus, et quos non denominat, exhibuimus; et quomodo sint vel fuerint rebelles Ecclesiæ, non videmus. Aperte conjicimus, et per effectum operis cognoscimus, nonnullos rebelles nominari Ecclesiæ, qui per fidem devotionis suæ molientibus contra statum et jura imperii renitentur ».

Hæc Ludovicus rex Romanorum designatus suarum partium asserendarum studio, cujus jura politica, quæ ad gerendos Cæsareos apices bellica virtute electorumque principum suffragio sibi peperit, impugnanda suscipere non profitemur. Cum vero is adversus dignitatem Ecclesiæ plura gesserit, maxime scandala concitarit, ea premi silentio historiæ lex non patitur: nec licet tradantur Annalibus, exinde tamen inelucte domus Bavaricæ gloria obscuratur, uti nulla labes Christo aspergitur, etiamsi inter ejus progenitores quispiam idololatra recenseatur in Evangelio; nec detrahatur Ecclesiæ sanctitati, quamvis ex gentilibus genus traxerit, nec rosarium forma læditur, etsi nascentur e spinis. Adde eo illustriorem esse stirpem Bavaricam, quo postrema hac ætate illius constantia et pietate stetit in Germania orthodoxa religio: qua in re præclaram Maximilianii virtutem nulla futura ætas conticescet. Candido ergo stylo, consultum Bavaricæ domus splendori et dignitati volentes, quæ perperam a Ludovico gesta conscribemus.

In primis igitur, quod observatione dignum est, in superiore apologia objecit Pontifici, Minoritarum summum præfectum, aliosque ejus Ordinis præcipuos in jus vocatos de patefacto exhomologeseon arcano in crimine foveri: « Ipse est, in-

¹ Annal. tom. XIV, #9. Clir. 1263, num. 46. et an. 1264, num. 39.

quit, dissimulator, defensor et fautor hæreticæ pravitalis ejus, quæ totam sanctam Ecclesiam inficit et conturbat; et a confessione retrahit penitentes, et generandis in spiritu viam claudit. Nam cum ad ipsius summi Pontificis audientiam gravibus et frequentibus archiepiscoporum, episcoporum et nonnullorum inferioris gradus prælatorum querimoniis sit deductum, et legitime propositum coram eo contra generalem ministrum, custodes, guardianos et fratres Minores Ordinis S. Francisci, quod ipsi sint secretæ confessionis proditores; et peteretur ab eo, ut hoc tanquam perniciosissimum in Ecclesia sancta Dei, unde periclitabantur animæ, aditus ad gratiam obstruunt et peccatorum remissio negligitur, juxta pastoralis officii emendaret; ipse tanquam tergiversando, dissimulando et celando morbum hujusmodi pestiferum, et lethalem mortem animæ perpetuam inferentem, curare salutifero et debito medicamine non curavit; dietis fratribus, in hac parte, sanctæ Romanæ Ecclesiæ et fidei Catholicæ inimicis constituens se fautorem». Hactenus Ludovicus, nocendi studio fingens calumnias: qui postea, cum animadvertisset Michaëlem Casenam ac socios cervices superbas in Christi vicarium erigere, atque impie de paupertate Christi sentire; eorundem suscepto patrocinium: sed hæc postea.

Interea prætexens Cæsarea jura a Joanne papa opprimi, captansque politica diffugia ad Pontificia edicta eludenda, suo et omnium Cæsarei apicis studiosorum nomine ad Concilium provocavit: «Cum, inquit, propter præmissos articulos (nempe Minoritas defensos, et vocatum in jus discordibus suffragiis electum Cæsarem), quos non est dubium statum fidei Catholicæ, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sacri imperii contingere, et omnium interesse, opus sit convocacione Concilii generalis, instanter et cum omni devotione ipsum, quam primum commode poterit, ad locum commune et aptum petimus congregari: in quo ad Dei omnipotentis honorem, sanctæ Christianitatis bonum statum et profectum fidelium; necnon pro reverentia reverendorum patrum dominorum cardinalium, patriarcharum, primatum, archiepiscoporum, episcoporum et totius ordinis Ecclesiastici; necnon ejusdem sacri Concilii solemnitate, dante Domino, personaliter intendimus interesse, etc. Anno a Nativitate Domini mcccxxiii, Indictione vi. Edita hæc provocatio, ut illa juris exceptione contra edicta Pontificia aliquem justitiæ colorem Factioni suæ allineret. Cæterum nomine Concilii, ad quod provocabat Ludovicus, non tam is solemnem episcoporum cætus, quibus Pontifex præsidere solet, intelligebat, quam paucorum conventiculum, cui præset ipse Ludovicus, quod omni studio congregare nisus est, ut in eo sævum aliquid schisma crearet, ut docent illius gesta: ipsum siquidem cardinatem Ursinum tentasse, ut aufugeret in Germaniam, et schismaticorum conciliabulum

coacturum adversus Joannem spondidisse, constat de quo inferius. Memorata porro fraus ad Concilium contra edicta Apostolica provocandi cum a principibus ad flagitia turba crebro postea usurparetur, demum a Pio II damnata est anathemate in Mantuana Synodo, ut suo loco dicitur. Nunc reliqua hæc anno gesta prosequamur.

37. *Motus in Sardinia et Lusitania.* — In Sardinia atrox in Pisanos conjuratio erupit²: Arborea enim toparcha quem Judicem vocabant, inita cum Aragoniis coitione, Pisanis tota insula ex conducto, in quos sævire poltritur, obruncatis, defecit ad Jacobum regem Aragonum, qui illius insule imperium clientelæ nomine a Romano Pontifice ac lege acceperat, ut Siciliæ insulam Carolo II relinqueret. Alfonsus vero filius sceptri Aragonii hæres, valida classe in insulam invectus, plura loca in suam potestatem relegit³, Pisanosque variis attrivit cladibus: demum pacem ea lege sequenti anno cum ipsis pepigit, ut Calaris arce relicta cum aliis agris oppidisque contributis Pisanorum juris, reliqua penes Aragonios essent. Addit Mariana⁴ in Castella ob regis Alfonsi juventutem proceres mutua fœdera adversus regiam dignitatem coivisse, vectigalium rationem a Joanne Aragoniæ regie principe eodemque Toletano archiepiscopo exegisse, scriiniique regii præfecturam, qui magistratus hactenus ab archiepiscopis Toletanis gerebatur, ipsi eripuisse; nec nisi inane nomen penes ipsos ab eo tempore hæsisse: Joannem vero Aragonium impatientem injuriæ in parentis regnum abscessisse, ac Semenem Lunam præsulem Toletanum renuntiavit.

In Lusitania labefacta Inerat immunitas ordinis Ecclesiastici, Dionysio rege de sacerdotum sceleribus cognoscendi jus sibi arrogante, et jura Ecclesiarum infringente: cujus sceleris cum supplex veniam depreceret, Pontifex partes dedit Gondisalvo Ulyssiponensi episcopo absolvendi regis anathematis vinculis, quibus se irretierat, modo in posterum ab hujusmodi ausis sibi temperaret. «Nos, inquit, volentes benigne, quantum cum Deo possumus, super his votis annuere et saluti animæ prospicere dicti regis; ac de tunc circumspeditionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus satisfactione tam monasterio prædicto et Ecclesiis, quibus in suis libertatibus vel alias ex prædictis injuria fuerit irrogata; quam quibuscumque personis et locis, quorum interest et poterit quorumlibet interesse, super quo tuam oneramus conscientiam præstita competenti ac ab eodem rege recepta cautione juratoria, quod talia vel similia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ de cætero non committat; eidem a prædictis ac a quibuscumque aliis excommunicationum sententiis, quas

¹ Ms. Vat. bibl. sign. num. 403, pag. 163. — ² Jo. Vill. l. ix, c. 197. — ³ Eod. lib. c. 210. — ⁴ Jo. Marian. l. xv, c. 18.

pro incarceratione et detentione clericorum, tam religiosorum quam secularium, etiam si aliqui in ipsius regis carceribus obierint, de quibus forsitan minime recorderetur, incurrisset hactenus; juxta formam Ecclesiarum hac vice auctoritate nostra studeas absolutiois beneficium impertiri, injungens eisdem, prout secundum Deum salutari animæ ipsius expedire noveris, pœnitentiam salutarem; quam si complere forsitan, quod absit, contempserit, in eandem sententiam recidat ipso facto. Dat. Avin. III. kal. Junii anno VII.

38. *Elucubrations varicæ super controversia de paupertate Christi.* — Extracta in hunc annum est mola superioribus annis controversia de paupertate Evangelica, an Christus et Apostoli jus et dominium in ea, quibus usus esse divina recensent oracula, oblinerent; an vero sine jure simplicem et purum usum, ab omni dominio sejunctum obtinissent. De qua controversia plures editæ sunt concertationes theologicæ: consultaque Parisiensis Academia sententiam suam in subjecto commentario¹ multo doctrinæ splendore illustravit. In quo, et in lucem edendis, si quippiam forte alicui non arriserit, is secum reputet, non omnia apud quemque parâ esse dignitatis, neque eodem argumento omnium mentes vinci; neque ob id reliqua silentio premissa fuisse, cum in iis plurimum memoria dignissimarum rerum majestas efflorescat.

« Illoc dedit dominus cardinalis Viennensis de studio Parisiensis.

« Quæritur utrum Christus et Apostoli habuerunt aliqua bona temporalia in communi quantum ad proprietatem et verum dominium: et arguitur quod nihil omnino habuerint, nec in proprio nec in communi quantum ad proprietatem, primo de Christo solo, secundo de Apostolis. Quantum ad Christum, arguitur quinque mediis. Primo per illud Matth. viii: *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidus: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Sed ille, qui non habet ubi possit reclinare caput, nil habet. Ergo, etc. Et confirmatur per Hieronymum super eodem verbo in glo. Tho. Quid me propter divitias et sæculi lucra cupis sequi, cum tantæ sim paupertatis, quod nec hospitium habeam, et tecto utar non meo. Et Chrysostomus super eodem verbo Lucæ ix: Qualiter paupertatem, quam Dominus docuerit, per opera demonstrat: non erat ei mensa, non candelabrum, nec quidquam talium. Secundo super illud Matth. xvii: *Vade ad mare, et mitte hamam, etc.* glo. Rabani: Dominus tantæ fuit paupertatis, ut unde daret tributa non haberet: Judas quidem communia in loculis habebat; sed res pauperum in suos usus convertere nefas duxit, dans exemplum nobis. Tertio super illud Psal. *Infixus sum in limo profundi, et non est substantia;* dicit Augustinus in originali: Suam paupertatem volens Dominus nobis commendare,

fortasse dixit: Non est substantia; ad summam enim paupertatem devenit, quando formam servi induit. Sed paupertas est nil habere. Ergo, etc. Quarto Extr. de verb. signif. dicitur de illa paupertate non habentium in proprio nec in communi, quia Christus hanc paupertatem verbo docuit et exemplo firmavit. Quinto et ultimo quantum ad Christum per rationem: sic: Christus exemplar omnis perfectionis debuit in se summum gradum perfectionis habere. Sed perfectio vitæ spiritualis consistit essentialiter in tribus votis religionis, scilicet continentia, paupertate et obedientia. Ergo in quolibet istorum Christus debuit supremum gradum observare. Sed summus gradus paupertatis est nihil habere in proprio nec in communi. Ergo, etc. Et confirmatur, quia Christus continentiam observavit in supremo gradu: non enim habuit continentiam conjugalem, nec vidualem, sed virginealem; similiter obedientiam habuit in supremo gradu, quia factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, Phil. ii. quæ mors fuit acerbissima et vilissima. Ergo et paupertatem in supremo gradu debuit observare.

39. « Quantum ad Apostolos probatur id quadrupliciter. Primo Matth. x: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus est enim operarius cibo suo,* sed omnia ista fuerunt a Christo præcepta Apostolis, ut patet ex principio secundi capituli. Ergo, etc. Secundo, Matth. xix: *Si vis perfectus esse, vade et vende quæ habes, et da pauperibus.* Sed qui vendit omnia quæ habet, et dat pauperibus, nihil habet. Ergo, etc. Et eodem capitulo dixit Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te.* Tertio Luc. iv: *Omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Si omnibus renuntiat, nihil habet. Ergo, etc. Quarto Chrysostomus in glo. Tho. Jo. xii. *Judas loculos habebat: nullus discipulorum pecunias afferbat.* Sed per hoc quod hic dicitur occulte insinuat, quod quædam mulieres eum de suis facultatibus nutriebant.

« In oppositum est, quia Christus loculos habuit, quos portandos Judæ commisit. Jo. i, xii et xiii. Apostoli etiam pecunias habuerunt, de quibus aliquando emerunt cibos. Jo. iv.

40. « Responso. Dicendum, quod cum in ipso sint duæ naturæ in uno supposito, divina scilicet et humana, quædam convenerunt Christo ratione divinæ naturæ solum, sicut creare et infinitum esse; quædam vero sunt, quæ competunt Christo ratione humanæ naturæ sic, quod repugnant sibi ratione divinæ, sicut pati et mori: alia autem sunt, quæ competunt sibi ratione utriusque, licet diversimode, sicut est nasci: nasci enim competit Christo et ratione divinæ naturæ, sed ab æterno; et etiam ratione humanæ naturæ, sed ex tempore. Modo nulli est dubium quin Christus ratione dei-

¹ Exta in Ms. bibl. Vat. sign. num. 3710, pag. 248, 100.

latis est verus dominus omnium corporalium et spiritualium creaturarum, quia habet verum et plenum jus in omnibus creaturis quantum ad proprietatem et usum ratione creationis et conservationis rerum, Psalm. *Domini est terra et plenitudo ejus*. Et alibi : *Mæ sunt feræ silvarum, jumenta in montibus et boves*. Et Judith. II : *Domini calorum, creator aquarum et dominus totius creaturæ, exaudite*. Sed utrum dominium omnium creaturarum, vel saltem aliquarum corporalium compelat Christo ratione humanæ naturæ, sicut nasci de matre ex tempore suo modo competit sibi ratione humanæ naturæ, videtur aliquibus dubium. Et propter hoc sic procedam, quia primo ostendam, quid est verum dominium temporale : secundo distinguam de dominio temporali : tertio ostendam quibus modis, et quot Christus fuit verus dominus omnium temporalium, vel saltem aliquorum.

« Quantum ad primum articulum ; dico quod verum temporale dominium verum est jus proprium habendi, possidendi, utendi re aliqua simpliciter, vel secundum aliquem certum modum. Dico, quod dominium est jus aliquid uti enim re ; et possidere sine jure, non facit nec dat verum dominium, alias fures et latrones, qui possident res alienas, et utuntur eis pro libito voluntatis, essent veri domini, quod est falsum. Jus etiam quodcumque non semper tribuit dominium, quia plus est jus quam dominium : omne enim dominium verum temporale est aliquid jus sed non e contra ; quia non omne jus est dominium : nam servus habet verum jus temporale super dominium suum, quia dominus tenetur nutrire et alere servum, sicut servus tenetur servire et obedire domino suo ; et tamen licet servus habeat jus in domino suo, non potest proprie dici dominus, similiter filius habet aliquid jus in patre, etc. » Multis in hunc et secundum articulum, in quo domini, quod definit, *jus habendi rem cum quadam superioritate et auctoritate*, varæ distinctiones afferuntur, interjectis, ad tertium descendit.

« Quantum ad tertium articulum principalem, sic procedam, quia queritur de Christo et Apostolis simul, utrum habuerint aliqua bona temporalia ; primo ostendam, quod Christus habuit bona aliqua temporalia, in quibus habuit verum et reale jus quoad usum et proprietatem ipsorum. Secundo ostendam idem de Apostolis, quod habuerunt aliqua simul cum Christo et etiam per seipso.

41. « Quantum ad Christum, pono tres conclusiones. Prima est, quod Christus in quantum homo et ratione humanæ naturæ individualis habuit ab instanti suæ conceptionis verum (jus) et verum dominium infusum in omnibus rebus creatis, et quantum ad proprietatem et quantum ad usum. Secunda conclusio est, quod cum prædicto dominio infuso, quod ab instanti conceptionis fuit in Christo, Christus acquisivit novum jus

et novum dominium in aliquibus rebus sibi collatis a fidelibus et devotis, quando conversabatur in mundo. Tertia conclusio, quod licet habuerit verum et plenum dominium infusum in omnibus creaturis, nunquam tamen fuit usus dominio rerum immobilium, nisi, sicut et quantum unus non dominus potest uti, nec habuit talis domini executionem : dominio vero bonorum mobilium, quantum ad usum et proprietatem fuit usus, sed valde paucorum et parce.

« Primum conclusionem probo quadruplici ratione. Primo sic : Cuiusque competit verum et perfectum jus habendi aliquam rem, et utendi ea jure proprio pro libito voluntatis, illi competit verum et perfectum dominium in illa re : hæc propositio patet ex primo articulo superius declarato. Sed Christo secundum quod homini et ratione suæ humanitatis, competit ab utero suæ conceptionis verum et perfectum jus utendi omnibus rebus corporalibus, imo omnibus creaturis pro libito suæ voluntatis. Ergo ipse habuit ab utero suæ conceptionis verum dominium et perfectum in omnibus creaturis. Sed verum et perfectum dominium est dominium completum quantum ad rei proprietatem et usum, sicut fuit supra declaratum in secundo articulo. Ergo, etc. Major hujus rationis patet ex primo articulo principali : sed minor probatur et primo per Apostolum ad Hebræos II, ubi loquens de Christo quantum ad humanitatem dicit : *Minuisti eum paulo minus ab Angelis : gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subjecisti sub pedibus ejus*. In eo enim, quod omnia subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Auctoritas est clara : et quod loquatur de Christo quantum ad humanitatem, patet per glossam Ambrosii ibidem dicentem sic : *Minuisti eum paulo minus per passibilem naturam : minoratus est enim, dum se exinanivit, formam servi accipiendo*. Ergo propter infirmitatem carnis, quam Dei sapientia gestare dignata est, et... (carnis) humilitatem recte dicitur : *Minuisti eum*, etc. quia mortalis et passibilis. Sequitur in eadem glossa Ambrosii : *Constituisti eum super opera manuum tuarum*. Ecce potestas Christi ostenditur, ut enim a divino opere nihil excipitur, ita nec a Christi potestate. Ecce textum planum et glossam planissimam : nisi quis velit gratis transversari. Sed forte dicitur ad ista, quod omnia subjecit humanitati assumptæ quoad dignitatem solum, quia ad suppositum divinum assumptæ ; sed non quoad dominium et auctoritatem. Istud statim removet glossa sequens Augustini dicens : *Et non solum constitutus est super omnia opera, ut dignior ; sed et omnia subjecisti sub pedibus ejus, id est, potestati ejus et dominio, ut adorent eum et vereantur : posset enim esse superior, et tamen omnibus non dominari*. Hæc glossa. Secundo eadem minor probatur per illud Matthæi ultimo : *Data est mihi omnis potestas in celo et in terra*, etc. Qui omnia dicit, nihil ex-

cludit. Et quod intelligatur de humanitate, patet per glossam ibidem: Data est; non de coeterna Patris deitate, sed de assumpta dicit humanitate, qua minor est Angelis, in qua etiam gloria et honore coronatus est ». Et paulo infra: « Et glo. Tho. Filius quippe Dei Virginis filio, Deus homini, deitas carni contulit, quod semper ipse cum Patre praecedit. Tertio probatur per illud Apocalypsis XIX: *Habet in vestimento et femore suo scriptum, Rex regum et dominus dominantium*. In vestimento; interlinearis, id est, in humanitate; et dominus dominantium; id est, illorum, qui dominium exercent in subditos. Quarto probatur eadem minor per illud Philipp. II: *Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine eius omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum*. Glo. Aug. Quod a conceptione acceperat, dicitur ei et donatur post resurrectionem propter manifestationem, et glossa Ambrosii sequitur: Queres, cui donatum? Utrum homini an Deo? Respondeo, homini donavit nomen, quod est super omne nomen, non Deo. Sequitur in glo. Augustini: Donavit ergo secundum hominem Christo secundum carnem mortuo, resurgenti et ascendenti, ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum; id est, imperio eius fateantur subijci Angeli, homines et daemones. Itae Augustinus. Constat autem, quod ille est verus dominus, cui subijciuntur Angeli, homines et daemones, quia subjectio refertur ad dominium et principatum; unde subdit idem Augustinus in glossa: In carne, quam accepit, factus est dominus dominorum, et est dominus Deus qui est dominus caelestium, terrestrium et infernorum.

42. « Secundo probatur conclusio prima sic. Illud quod importat dignitatem et perfectionem simpliciter, et non impedit finem incarnationis, sicut immortalitas et similia quod potest communicari et de facto communicatum est alicui puro homini, multo fortius est communicatum Christo secundum humanam naturam ab instanti suae conceptionis: hoc satis videtur rationabile, quod illi naturae unitae deitati omnis humana perfectio naturalis et gratuita, sicut et benefica ». Et infra: « Sed jus habendi et utendi pro libito voluntatis, et dominium verum quo ad proprietatem et usum super omnia temporalia inferiora saltem fuit collatum primo homini in statu innocentiae et naturae integre; juxta illud Genes. II: *Dominamini piscibus maris et volatilibus caeli*; unde prius homo pro tunc poterat omnibus uti sicut verus dominus pro libito voluntatis; et Christo tale dominium fuit collatum ab initio suae conceptionis: unde licet uti et maxime indifferenter dominio rerum temporalium forte non importet dignitatem et perfectionem simpliciter, sed sicut actus indifferens, qui potest bene et male fieri; tamen habere dominium et jus utendi pro libito voluntatis pertinet ad dignitatem et perfectionem simpliciter, alias

nunquam fuisset communicatum homini in statu perfecto innocentiae, nec comperet beatis post generalem resurrectionem; nec comperet Deo ratione divinae naturae, qui est dominus verissimus omnium rerum quoad proprietatem et usum.

43. « Sed contra minorem hujusmodi rationis potest obijci: nam per votum paupertatis et religionis quis abrenuntiat omnibus bonis temporalibus, et privat se omni jure et dominio, et quantum ad proprietatem et quantum ad usum. Sed vivere paupertatem facit ad perfectionem spiritualem, de qua loquimur. Ergo habere dominium et jus utendi rebus non pertinet ad perfectionem spiritualem: imo magis privare se per votum paupertatis tali dominio et jure pertinet ad perfectionem spiritualem. Item quando dicitur, quod Deus est dominus omnium creaturarum. Ergo habere dominium et jus dominandi pertinet ad perfectionem simpliciter; si ista probatio est bona, ita probat quod uti de facto ipsis rebus pro libito voluntatis dicit perfectionem simpliciter: quia constat, quod sicut Deus habet dominium omnium rerum: ita de facto utitur omnibus rebus pro libito voluntatis, et sic usus omnium rerum fuisset in Christo, quod est contra conclusionem hujus quaestionis.

« Ad ista dicendum, ad primum dupliciter. Primo quod votum paupertatis, et abdicatio domini, juris et aliarum rerum temporalium pertinet ad perfectionem spirituales vitae sicut instrumentum perfectionis, sicut dicitur in tertia conclusione: hoc, inquam, verum est in natura lapsa, vel quae potest deficere et labi in peccatum, sicut sunt viatores communiter; et quia talia jura et dominia ut plurimum a Deo retrahunt, et incitant ad peccatum: sed in natura, quae labi non potest nec peccare, sicut fuit natura humana assumpta a Verbo, sicut et sunt et erunt omnes beati, privatio talis juris et domini per votum paupertatis vel aliter non esset perfectionis, sed imperfectionis. Secundo potest dici, quod instantia praedicta falsum assumpsit quando dicit, quod per votum paupertatis et religionis quis renuntiat, et privat se omni dominio et jure rerum temporalium; hoc, inquam, falsum est, quia non privat se usu temporalium necessarium ad vitae sustentationem, quia hoc fatuum esset, nec jure sic utendi. Item licet privet se dominio proprietatis quantum ad dominium proprium, non tamen quantum ad dominium communitatis, in quo dominio communicat sicut pars communitatis; et tali dominio et juri non renuntiat per votum paupertatis.

« Ad secundum quod jus utendi pro libito ipsis rebus temporalibus importat perfectionem simpliciter in omni statu et in omni statu, in quo utens non potest deficere nec errare, sicut est natura divina et natura humana in statu beatorum; et quia humanitas Christi assumpta a Verbo non poterat errare, idcirco sine imperfectione sua

habuit plenum jus utendi omnibus pro libito voluntatis; simpliciter dico, quia uti de tacto quilibet est perfectionis in natura, quæ non potest errare, nec male velle; sicut fuit status humanæ naturæ assumptæ a Verbo: unde dico, quod Christus quantum voluit usus fuit. Verum est, quod panem uti voluit propter nostrum exemplum et nostram redemptionem, propter quam voluit habere usum valde pauperem». Et infra:

44. «El quia omnia facta sunt propter hominem, et homo est dominus omnium naturaliter, posset dici, quod Christus secundum humanitatem, secundum quam est caput hominum, ipse est verus dominus omnium corporalium. Isto modo videtur arguere expresse Apostolus Ephes. 1: *Omnia subiecit sub pedibus ejus, et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus*; ubi glossa Ambrosii: Sub pedibus ejus, id est, sub humanitate ejus, quæ significatur per pedes: quia sicut pes est pars inferior corporis, ita in Christo inferior pars est humanitas, quam Angeli adorant: et ipsi Christo hæc omnia subsunt. Hoc glossa. Et infra circa medium ejusdem versus dicit idem.

«Quarto principaliter probatur eadem conclusio sic, et est ratio particularis quantum ad quædam bona, quæ habuit non a conceptione, sed quasi a nativitate». Et infra: «Probatur quod Christus habuit verum jus quantum ad usum in omnibus, quæ comedit et bibit ab instanti suæ nativitatis usque ad mortem, et arguo primo sic: Quicumque facit aliquid juste, habet jus faciendi illud; et quicumque habet aliquid juste, habet jus habendi illud; hoc patet per locum a conjugatis, et contrarium videtur implicare contradictionem, scilicet quod aliquis faciat aliquid juste, et tamen non habeat jus faciendi. Sed Christus juste comedit et bibit, et juste usus est cibo et potu et aliis necessariis ad sustentandam vitam humanam, quia omnia habuit dono expresso vel tacito, vel alio justo titulo. Ergo habuit jus habendi et jus utendi, comedendo vel bibendo. Probatur: Justum et injustum sunt privative opposita circa actum humanum saltem deliberatum. Ergo secundum legem privativæ oppositionis omnis actus Christi saltem deliberatus fuit justus vel injustus. Sed actus comedendi et bibendi in Christo fuit actus deliberatus, et non fuit injustus, ergo justus; et si justus, ergo habuit jus utendi cibo et potu, aliter esset dare concretum sine abstracto et effectum formalem sine forma, quod est impossibile: quia sicut nulla potentia potest fieri, quod aliquid sit album sine albedine, ita nullo modo potest fieri, quod aliquid sit justum sine justitia et jure. Probatur, si Christus comedit et non habuit aliquid jus in cibo, nec quantum ad usum, usus Christi et comestio non differabat ab usu latronum; quia et illi utuntur de facto comedendo cibum furatum omnino sine re». Et infra:

45. «Secunda conclusio est, quod præter dominium infusum ab instanti conceptionis respectu omnium creaturarum, Christus in quantum homo, et ratione suæ individualis naturæ acquisivit verum jus et dominium in quibusdam rebus sibi collatis ex fidelium collatione et sua acceptance: quod probo sex mediis.

«Primo quia non plus repugnat dominium acquisitum aliquarum rerum dominio infuso omnium creaturarum ab instanti conceptionis Christi, quam scientia experimentalis acquisita rerum temporalium repugnat scientiæ omnium naturalium et gratuitorum, vel supernaturalium infusæ animæ Christi a principio suæ creationis. Sed animæ Christi fuit a Deo infusa scientia omnium naturalium et supernaturalium a principio suæ creationis et conceptionis; et hoc non obstante Christus præterea acquisivit lumine intellectus agentis scientiam experimentalem rerum naturalium, sicut dicit Thomas par. ult. q. xii, art. ii, juxta illud Lucæ ii: *Jesus proficiebat sapientia, ætate et gratia apud Deum et homines*. Ergo simili causa dominio sibi infuso ab instanti suæ conceptionis respectu omnium creaturarum, potuit et debuit stare dominium d: novo sibi acquisitum per modum naturalem et communem processu temporis in rebus a devotis et fidelibus collatis.

«Secundo cuicumque acquiritur aliquod novum jus in usu rei, quæ totaliter consumitur ipso usu, eidem competit jus et dominium in proprietate. Sed Christus in quantum homo in rebus sibi a fidelibus collatis, puta in cibo et potu, collatis sibi a Martha et Zachæo et cæteris, acquisivit verum jus in novum modum domini utendi illo cibo sibi dato; alias non plus nec magis licuisset comedere cibum datum quam non datum. Ergo tunc acquisivit novum jus et novum modum domini in tali proprietate.

«Tertio quia si Christus non acquisivisset aliquod novum jus, vel novum dominium in rebus sibi de novo collatis, hoc fuisset, aut quia donantes non potuissent jus suum dare, aut quia Christus non potuisset recipere: primum non potest fingi, ex quo illi erant veri domini rerum collatarum: secundum etiam non potest dari, quia si Christus in quantum homo non potuisset recipere novum jus rerum donatarum, hoc fuisset aut ratione divinæ naturæ, cui uniebatur; aut ratione pleni domini omnium jam infusi a conceptione, cum quo collare non posset stare novum dominium particulare; aut ratione alicujus paupertatis et abdicationis domini. Non propter primum, quia humana natura unita deitati retinuit omnes proprietates et conditiones humanas, præter defectus innaturales, et defectibiles passiones secundum Damascenum. Nec etiam obsistit, quod licet unus et idem non possit habere in eadem re plura dominia ejusdem rationis, tam plura dominia diversarum rationum et distincta talia jura potes;

acquirere, et simul habere : sicut dominium altum et dominium bassum, directum et utile ; dominium autem humanitati Christi infusum in conceptione, et dominium postea acquisitum ex tempore in rebus collatis non est ejusdem rationis, nec modi : sicut nec scientia Christo infusa cum scientia acquisita experimentaliter ». Et infra :

« Quarto, quia datio et receptio dicuntur relative, et mutuo se respiciunt ; quia non potest esse datio nisi ubi est receptio, et quantum donans dat, tantum recipiens recipit. Sed dantes Christo bona sua dando privabant se et spoliabant jure et dominio, quod habebant in rebus datis : aliter non fuisset verum donum, sed fictum. Ergo Christus, recipiendo eorum dona, illud jus et dominium sibi acquirebat.

46. « Quinto sic arguo. Primo præmitto duo : primum est, quod potestas judicandi, est potestas jure domini ; quia nulli competit judicare jure proprio nisi soli domino, juxta illud I Cor. iv : *Qui autem judicat me Dominus est*, et ad Rom. xiv : *Tu quis es, qui judicas servum alienum ?* secundo præmitto, quod meritum de condigno innititur juri et justitiæ, et non solum liberalitati et gratiæ donantis : verum quicumque meretur de condigno, merendo acquirit novum jus in præmio, quod meretur. Ex his arguo : Quicumque meretur de condigno judicariam potestatem, merendo acquirit novum jus et verum dominium super judicandos. Sed Christus in quantum homo meruit sibi per passionem potestatem judicandi vivos et mortuos, sicut Thomas declarat, parl. ult. q. xix, art. v, et illam judicariam potestatem Christus meruit ab instanti suæ conceptionis. Ergo Christus super omnes judicandos ex parte sua, verum jus et verum dominium acquisivit. Ergo sicut Christus in quantum Deus est verus dominus omnium creaturarum, jure tamen et dominio increato ; ita Christus in quantum homo est verus dominus omnium creaturarum, jure tamen et dominio infuso et creato, sicut patet ex prima questione principali. Sed non obstante dominio increato rerum omnium, res dedicate et oblatae sunt Dei specialiter et Deo subjectæ jure speciali dedicationis et oblationis juxta c. Extr. Ingredientes monasteria se et sua Deo dedicant. Ergo a simili res Christo homini et in quantum homo collatae et oblatae erant Christi duplici jure, jure generalis domini creati et infusi a principio suæ conceptionis et jure specialis domini sibi acquisiti tempore collationis et receptionis talium donorum. Et potest confirmari, quia sicut Salomon habuit forte duplex jus in regno Jerusalem, unum ex divina promissione et electione Ps. lxxxviii ; secundum, ex patris sui Davidis collatione et successione III Reg. i, et sicut filii Israël in exitu de Ægypto habuerunt duplex jus in spoliis Ægyptiorum, saltem quamdiu fuerunt in Ægypto, unum ex Ægyptiorum accommodatione, aliud ex divina collatione ; propter quod excusantur a furto, quia

asportaverunt eas secum, sicut patet Exod. xii. sic Christus in quantum homo habuit et habere potuit duplex jus et duplex dominium, diversarum tamen rationum in rebus sibi a devotis collatis : unum sibi a Deo infusum in conceptione, commune aliud, postea acquisitum ex fidelium collatione et sua acceptione.

47. « Et confirmatur auctoritatibus Scripturæ, quod Christus fuit verus dominus rerum sibi collatarum. Primo per illud quod scribitur Jo. xii : *Maria unxit pedes Jesu* ; sequitur : *Dixit ergo unus ex discipulis suis Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus : Quare hoc unguentum non venditur trecentis denariis et datum est egenis. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertineret ad eum ; sed quia fur erat et loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Glossa interlinearis super illud : *Et loculos habens ;* Domini loculorum custos. Ergo dominus habebat loculos illos, et contenta quæ in loculos mittebantur, quorum Judas solus erat custos. Item alia glossa marginalis : Non pertinebat ad eum de egenis quantum ad intentionem suam, quia non curabat de eis, non quin commissum esset ei dispensare pauperibus. Ergo Christus commiserat dispensationem illarum pecuniarum Judæ. Sed dispensationem pecunie nullus potest alteri committere, nisi ille, qui habet jus in pecunia. Secundo : Est dominus pecuniæ. Ergo Christus habuit jus et fuit verus dominus pecuniæ. Secundo probatur idem per illud quod scribitur Joannis xii, quando post buccellam introivit in eum Sathanas, dixit ei Jesu : *Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei : quidam autem putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus : Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis aliquid daret.* Augustinus, ut habetur in glo. Tho. Habebat ergo et Dominus loculos, et a fidelibus oblata conservans, suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat.

48. « Ad hoc respondetur (nempe ab adversariis), juxta Decretalem, *Exiit*, quod Christus loculos habuit non quantum ad solum Apostolicum, quem assumpsit, qui fuit status summæ perfectionis, in quo nihil habuit nec in proprio nec in communi ; sed Christus interdum condescendit infirmis, et tunc loculos habuit. Et hoc videtur expresse dicere quædam glossa marginalis Jo. xii super illud, *Et loculos habens.* Cui Angeli ministrabant, loculos habebat in sumptus pauperum, condescendens infirmis. Ad istud dicendum, quod ista responsio non interimit questionem nostram, sed magis confirmat ; quia dat rationem et causam, quare Christus habere voluit loculos : certum est enim quod ille, qui habet loculos et pecuniam propter infirmos et pauperes, vere habet loculos et vere habet pecuniam, et potest habere verum jus habendi et dominium, sicut patet de hospitalibus et de domo Dei : constat enim quod domus non habet pecunias, nec aliqua bona temporalia,

nisi propter infirmos et pauperes; et cum hoc stat, quod domus Dei habet verum jus et dominium in his, que possidet propter sublevationem pauperum. Solum ergo causa redditur in ista glossa et per similes auctoritates, quare Christus habuit loculos et pecuniam: certe propter infirmitatem et imperfectionem Apostolorum et discipulorum sequentium Christum; tanta est enim infirmitas et debilitas humane nature, ut non possit presentem vitam transire absque cibo et potu et quibusdam aliis necessariis, que non sufficienter interdum sine pecuniis habentur. Item propter eorum infirmitatem personalem, qui postquam viderant multa miracula, adhuc dubitabant de Christo, et omnes in passione dubitaverunt; unde dicit eis Jesus Luc. xxii: *Nolite timere, pusillus grex*. Et Matth. xxvi: *Dixit Petro: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Et ideo propter istam duplicem infirmitatem Apostolorum et discipulorum, et scilicet infirmitatem humane nature et infirmitatem personalem eorum, qui fuerunt valde duri ad credendum et timidi ad mala toleranda, scilicet paupertatem, etc. quia statim credebant deficere: Christus condescendens eorum infirmitati et imperfectioni, statuendo statum perfectum Apostolicum, voluit habere loculos et bona mobilia in communi, sicut magis patebit in secunda questione.

49. « Tertia conclusio est, quod licet Christus secundum quod homo habuit verum jus et verum dominium a Deo sibi in conceptione infusum rerum omnium creaturarum; isto tamen dominio nunquam fuit usus quantum ad res immobiles, nec habuit dominii executionem rerum immobilium nisi sicut et quantum unus extraneus posset uti; dominio autem aliquarum rerum mobilium fuit usus, sed paucarum et parce valde propter nostrum exemplum.

« Prima pars hujus conclusionis, scilicet quod non habuit usum, nec executionem dominii quoad immobilia, patet, quia Matth. viii dicitur: *Vulpes foveas habent, et volucres celi nidus: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet*. Sed qui non habet ubi reclinet caput, non habet aliquem locum, nec per consequens aliquam rem immobilem. Ergo, etc. Unde glo. Hieronymi super predicta auctoritate: Quid me propter divitias et seculi lucra cupis sequi, cum tante sim paupertatis, quod nec hospitium quidem habeam, et tecto utar non meo? Et Chrysostomus super eodem verbo Lucæ q. in glo. Tho. Aspicit qualiter paupertatem, quam Dominus docuerat, per opera demonstrat. Non erat ei mensa, non candelabrum, nec quidquam talium. Primum autem, quod homines conseruerunt acquirere communiter inter res immobiles, est domus: quare, etc. Est tamen adhibendum, quod non uti de facto bonis temporalibus maxime immobilibus, nec quantum ad proprietatem, nec quantum ad usum, non minuit verum dominium, nec tollit jus utendi;

quia constat quod filius parvulus posthumus mortuo patre suo habet verum et plenum dominium, et verum jus in omnibus patris defuncti, quia si filius et hæres, et hoc tam in proprietate, quam in usufructu et usu; et tamen parvulus hæres non potest habere executionem sui dominii, nec uti suo jure. Isto modo loquitur Apostolus Gal. iv: *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt a seruo, cum sit dominus omnium*. Christus igitur noluit uti domino rerum immobilium propter nostrum exemplum, ut retraheret homines ab affectione et amore inordinato mundi: rebus enim temporalibus uti parce est ædificatio videntium, ideo pauper usus docuit Christi perfectionem: sed dominium et ejus privatio seu carentia est res invisibilis, et per consequens non est materia ædificationis; ideo non oportuit Christum habere paupertatem dominii, sicut pauperem usum et usum paupertatem.

« Secunda vero pars questionis, scilicet quod Christus fuerit usus jure et dominio aliquarum rerum mobilium quantum ad usum et proprietatem simul, interdum vero quantum ad usum tantum sine proprietatis consumptione. Probatum primo per illud Matth. xxi: *Ite in castellum, quod contra vos est, et invenietis asinam alligatam, etc.* Sequitur: *Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet*. Ecce quia Dominus usus fuit re quantum ad usum solum absque consumptione proprietatis. Item interdum fuit Christus usus dominio mobilium quantum ad usum et proprietatem simul, quia constat quod Christus comedit et bibit. Sed in cibo et potu, (sumptis nimirum in actu secundo,) usus non differt a proprietate: imo uti cibo et potu est totalis consumptio proprietatis eorum. Ergo si Christus fuit usus jure suo quantum ad usum, usus etiam fuit in talibus jure proprietatis: et sic habuit executionem dominii quantum ad usum, et habuit quantum ad proprietatem. Ex istis omnibus patet, quod Christus habuit verum dominium rerum sibi collatarum a fidelibus; ex triplici vero jure: ipse namque fuit verus dominus jure divino et increato, sicut omnium creaturarum. Secundo fuit dominus jure humano et creato infuso sibi ab instanti conceptionis. Tertio fuit dominus jure creato et particulari acquisito ex collatione devotorum et sua acceptatione. Sed contra istas tres conclusiones objicitur quinque mediis positus in principio questionis.

50. « Secundo principaliter circa Apostolos et discipulos pono duas conclusiones. Prima est, quod ante Christi passionem habuerunt cum Christo aliqua bona mobilia in communi quantum ad proprietatem. Secunda conclusio est, quod post passionem Christi ipsi Apostoli et discipuli habuerunt aliqua in communi, quorum fuerunt veri domini quantum ad proprietatem et usum.

« Prima conclusio probatur quinque modis. Primo sic: Decimæ, accipiendo eas non pro decima

parte determinate secundum quaedam determinata, sed accipiente decimam pro necessaria et decenti sustentatione ministrorum Ecclesiae; talis, inquam, decima secundum omnes theologos et juristas debetur solis ministris Ecclesiae de jure divino et naturali, ut patet Extra. de decimis in multis capitulis, in quibus dicitur, quod de jure divino debetur. Sed veri ministri Ecclesiae primitivae fundatae per Christum, fuerunt Christus et Apostoli et etiam discipuli, Christus sicut summus Pontifex, Apostoli vero ut episcopi, discipuli autem tanquam veri curati, et nullus alius fuit verus minister Ecclesiae, maxime ex quo legalia cessaverunt et fuerunt mortifera. Ergo ipsis tanquam veris et solis ministris Ecclesiae debebantur jure divino et naturali decimae fidelium, et necessaria vitae suae. Sed ille, cui aliquid debetur jure naturali et divino, habet verum jus et verum dominium in illo; quare, etc. Et confirmatur ista prima ratio per Augustinum lib. de opere Monachorum, et habetur in glos. I Corinth. ix super illo verbo: *Nunquid non habemus potestatem manducandi*, etc. Evangelistis et ministris Dei a plebibus necessaria debentur: et si quis eo, quod sibi debetur, uti non vult, amplius Ecclesiae impendit; sicut Paulus, qui exigendo stipendium debitum, quotidianum victum suis laboribus continue transigebat. Sequitur: Hoc apparet non esse jussa illa, sed permissa, ut quisquis uti vellet, eo uteretur quod sibi liceret, et ex Domini constitutione: si quis autem uti nollet, non contra jussum faceret; sed de suo jure cederet misericors conversatus in Evangelio, in quo et debitam mercedem nollet accipere. Sed de suo jure cedere non potest qui non habet verum jus. Ergo Apostoli verum jus habuerunt. Item debita merces et debita stipendia sonant jus et dominium illius, cui debentur. Ergo, etc.

31. «Secundo Matth. iv dicitur, quod Christus, qui non habuit unde solveret tributum in Capharnaum, dixit Petro: *Vade ad mare et mitte hamam, et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, et aperto ore ejus invenies staterem: illum sumens da eis*, scilicet tributariis, *pro me et pro te*. Tum arguo sic: Illud quod competit homini jure politico et jure naturali, competit viris Apostolicis absque praedicio sui status: hoc patet, quia Ext. *Eziit*, dicitur quod in articulo extremæ necessitatis vite politica omnia sunt illis viris Apostolicis communia. Sed res vagæ, quæ sub nullius dominio sunt, jure naturali et divino competunt occupantibus et capientibus: unde et Philosophus etiam I. Politic. c. vi dicit, quod prædativa ferarum, avium cæli, piscium maris est naturalis: Talis, inquit, acquisitio ab ipsa videtur natura data hominibus sicut secundum primam generationem mox fit et secundum perfectam. In jure etiam dicitur, quod illud, quod sub nullius dominio continetur, occupanti conceditur; unde pisces piscati in mari, et gemmæ et thesaurum inventa

in profundo maris jure naturali competunt inventientibus. Sed Christus cepit piscem et staterem in mari. Ergo ille piscis et stater fuerunt Christi et Petri jure naturali. Ergo ipsi habuerunt in eis verum jus et verum dominium in proprietate et usu. Tertio Joan. x cap. dicitur, quod quando Jesus cum Samaritana juxta fontem loquebatur, quod discipuli eius abierant in civitatem, *ut cibos emerent*. Quæro, quis portabat pecuniam illam, et cujus erat, et cujus erant illi cibi empti? Aut Christi, aut collegii discipulorum, aut aliena? Si sua, habeo propositum. Si aliena, non licebat eis comedere nec emere de alieno. Apostoli autem quandoque emebant sicut hujusmodi, aliquando vendebant. Act. iv. *Joseph, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, cum haberet agrum, vendidit eum*. Et de Paulo Act. xx et ad Thesalon. dicitur, quod ipse operabatur manibus suis, et de pretio vivebat: emere autem et vendere sunt actus veri domini, et nulli alteri competunt jure proprio et auctoritate. Et si dicitur: Apostoli emebant et vendebant jure alieno, ut procuratores vel dispensatores tantum, et non ut domini; cum non legatur procuratio ista, nec quis constituerit eos procuratores aut quorum, eadem facilitate contentum: quod probatur, quia certum est, quod illos cibos emptos in suam utilitatem et commodum comedendo regulariter convertebant, et non in utilitatem domini cujuscumque, cujus possent dici procuratores.

«Quarto quia dicitur super illo verbo Joannis xxiii. *Quidam enim patabant, quia loculos habebat Judas*, etc. dicit glossa Augustini: Christus loculos habebat, in quibus oblata conservabantur suorum necessitatibus, et aliis indigentibus: in quo datur forma Ecclesiae, servari necessaria, qua jobetur non cogitare de erastino, ne pro terrenis serviant aut timore inopiae justitiam deserant. Et alibi dicit Augustinus, et habetur xii. q. i. quod in istis loculis primum Ecclesiasticæ pecuniæ forma instituta est. Auctoritates placet sicut cap. xii. q. 18. Et infra.

52. «Secunda conclusio est, quod post Passionem et Ascensionem Christi Apostoli inter se habuerunt aliqua bona immobilia in communi: quod probò multipliciter. Primo quia Actor. ii dicitur: *Omnes etiam, qui credebant, erant pariter et habebant omnia communia. Possessiones et substantias vendebant, et dividebantur illa omnibus, prout cuique opus erat*. Item cap. iv: *Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, seu erant illis omnia communia*. Sequitur: *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferbant pretia eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebantur autem singulis prout cuique opus erat*; unde glo. Respondetur, quod predicti textus non loquuntur de Apostolis, sed expresse loquuntur de tota turba fidelium tunc conversorum in Judæa, quorum erant omnia communia

in Ecclesia primitiva. Sed istud non videtur, quia certum est, quod textus expresse loquitur tam de Apostolis, quam de quibuscumque aliis, tunc de novo conversis in Judea; unde dicit: *Omnes, qui credebant, etc.* unde omnes Apostoli et ceteri fideles conversi apud Judæam omnia simul possidebant in communi: quod forte erant et propter conversorum paucitatem, et propter fidei fervorem. Et istum ritum servabant usque ad tempus Constantini, sicut videtur dicere decretum xi. q. 1. Non ita alii sensere, sed tantummodo apud Judæos conversos, qui divino amore inarserant, initio omnia fuisse communia: non autem postea, cum aucta est Ecclesia numero populorum: nec apud conversos ex gentibus, ut gravissime Joannes XXII in suo Commentario docet¹. Et quod dicta auctoritas intelligi debeat non solum de turba, sed et de Apostolis, patet ex hoc, quod ibi dicitur, quod omnes, qui credebant, pariter erant, et erant illis omnia communia. Tantum ergo de distributione ly omnia communia, quantum ly omnes credebant, contraponitur. Sed ly omnes credebant, distribuit non solum pro turbis, sed etiam pro discipulis; quia omnes pariter credebant. Ergo ly omnia communia, debet distribuere non solum pro turbis, sed etiam pro discipulis omnibus. Nec prædicta glossa negat de discipulis, sed specialiter affirmat de turbis, quia de eis minus videbatur.

53. «Secundo; constat ex diversis locis Scripturæ, quod beatus Paulus operabatur manibus propriis, et de hoc vivebat, ne gravaret illos, quibus prædicabat. Sic habetur I Thessal. ii et II Thess. iii. Item Act. xx. *Ad ea, quæ mihi opus erant.* Illa opera, quæ Paulus vendebat, aut sua propria, aut communia Apostolorum, aut alterius. Non propria secundum omnes. Ergo communia Apostolorum, quia non bene potest fingi cuius alterius essent. Idem posset argui de pretio illorum operum: Idem de membranis Pauli. Cujus erant? sicut prius.

«Tertio: Jo. xxi dicitur, quod post resurrectionem Christi Petrus et quidam alii discipuli redierunt ad piscationem suam et solus Petrus traxit rete in terram plenum magnis piscibus; ubi quæro: Cujus erat jus et dominium illorum piscium, quos ceperunt et postea comederunt, et forte partem venderunt? Non potest dici nec fingi, quod alienus alterius, quam Apostolorum, qui piscati fuerant; quia pisces existentes in mari sub nullius dominio continentur: et ideo Philo-sophus I Politic. cap. vi. dicit, quod prædativa piscium maris et ferarum, et avium cæli competunt homini jure naturali. Ergo isti pisces fuerunt Apostolorum.

«Quarto: Apostoli comederunt et biberunt post resurrectionem Domini, et juste sine injuria cujusquam. Ergo habuerunt jus in usu saltem illius cibi et potus; quia dicere quod aliquid sit

justum, et non sit ibi jus, seu justitia, est contradictio; sicut dicere, quod aliquid sit album, et non sit ibi albedo; effectus enim formalis ac forma sunt idem, unde sicut album ad albedinem, ita justum ad jus vel justitiam. Ergo si Apostoli juste comederunt, aliquid jus et aliquam justitiam in cibo illo habuerunt, saltem in usu: et si in usu, ergo et in proprietate, quia in talibus non differt usus a proprietate.

«Quinto: de Augustino legitur in Ecclesia quod factus presbyter monasterium clericorum, id est, canonicorum regularium mox instituit, et cepit vivere secundum regulam sub sanctis Apostolis constitutam. Sed constat, quod canonici regulares secundum regulam Augustini habent in communi multa bona, quorum habent plenum jus et dominium vendendi, distrahendi et alienandi. Ergo et Apostoli habuerunt, secundum quorum regulam fuerunt instituti, vel B. Augustinus nescivit regulam Apostolicam.

«Sexto: Gregorius qui fuit monachus, et ceteri sancti instituerunt monasteria et cœnobita habentium possessiones in communi, vel non servarunt perfectionem Apostolicam et vitam Christi et Apostolorum, vel Apostoli habuerunt aliquid in communi sicut et ipsi.

54. «Contra duas istas conclusiones objicitur quatuor mediis in principio questionis. Ad primum ergo, quod objicitur in contrarium de Christo, quia Math. viii. dicitur: *Vulpes foveas habent*, etc. dicendum videtur primo, quod ad litteram Christus ibi loquitur non de ubi locali terrene possessionis; sed ubi accipit ibi pro conscientia cujusdam scribæ elati et cupidi, qui dolose et fraudulenter dixerat Christo: *Magister, sequar te quocumque ieris*; non intendens sequi eum amore fidei aut doctrinæ, sed dolose cupiens alloquendo eum addiscere facere miracula, sicut Christus faciebat; et ex hoc cupiebat lucrari pecunias et favores. Et Christus respondens illi scribæ, dixit: *Vulpes, id est, dolositates et avaritiæ, et aves cæli, id est, vanitates et superbiæ habent locum in conscientia tua: filius autem hominis, id est, Christus, non potest per gratiam in tali conscientia habitare, nec ibi ubi caput reclinet habere.* Non ergo loquitur Christus ad litteram de ubi locali et terrene possessionis, sed de ubi mentali et spirituali illius peccatoris». Et infra: «Secundo dicendum ad istam auctoritatem et vere ad omnes alias consequentes, quod omnes peccant per fallaciam consequents, arguendo a superiori ad inferius negative, et a particulari ad universale negative, in quo casu est fallacia consequentis; sicut si dicerem: Non est sor, ergo non homo, isto modo arguitur in proposito dicendo: Non habuit Christus ubi caput suum reclinet. Ergo nihil habuit; prædicta fallacia consequentis ab inferiori ad superius negative: posito enim quod non habuit ubi reclinaret caput, potuit tamen habere pecuniam et multa alia mobilia». Firmior et illustrior est

¹ Jo. in Constitutione *Quia vir reprobus*.

secunda hæc responsio, quam plures alii episcopi et doctores usurparunt¹. Licet Christus eo in loco domum non possideret, Nazarethi tamen et lectum et domum pauperum habere potuisse: et quamvis rerum immobilium dominium exercere noluerit, non colligi quin rerum usu consumptibilium dominio uteretur. « Ad auctoritatem Hieronymi dicendum, quod Hieronymus ibi nihil negat habuisse Christum nisi solum de domo et lecto. Et si ex hoc inferatur: Ergo nihil habuit; est fallacia consequentis, ut dictum est. Ad auctoritatem Chrysostomi dicendum, quod Chrysostomus negat solum Christum habuisse domum et utensilia seu suppellectilia domus, scilicet mensam et candelabrum, etc. hujusmodi; unde dicit: Nec aliquid talium; de aliis autem non negat: imo arguere esset fallacia consequentis.

« Ad secundum dicendum, dicitur primo, quod Hieronymus in illa glossa dicit, quod Christus non habuit pro tunc unde solveret tributum, et nil plus negat; et ideo arguere nihil habuit, est fallacia consequentis, quia potuit habere multa alia: tributum enim et vectigal non solviunt nisi de pecunia monetata. Christus autem, etsi tunc non habuit pecuniam, habuit tamen vestes proprias, et potuit habere multa alia sibi data. Secundo committitur eadem fallacia, dicendo: Christus non habuit tunc unde solveret tributum. Ergo nunquam alias: quia frequenter multi divites non habent actu obolum, unde solvant tributum; qui tamen habent multa alia bona. Est autem sciendum, quod sicut habetur ex textu Joannis XIII, in loculis Judæ ad duo pecunia ponebatur, quia aliquando dabatur eleemosyna Christo pro suis necessitatibus et sui collegii, scilicet discipulorum; interdum vero dabatur sibi pecunia per eum seu discipulos, et eorum arbitrio pauperibus et Christum sequentibus; quod forte fiebat, ut secretius et prudentius distribuere: sicut et tunc diversis religiosis pro prædictis duabus causis pecunia datur a devotis personis. Et propter hoc dicitur Jo. XIII, quod Christus dixit Judæ: *Quod facis, fac citius*; quasi Christus diceret ei: Emenda ea, que opus sunt nobis ad diem festum; scilicet pro Christo et collegio, aut egenis ut aliquid daret. Et forte istæ pecunie reponebantur in distinctis loculis: et possibile erat, quod tunc Christus non haberet aliquid in loculis Judæ de eis, quæ erant data sibi pro suis necessitatibus et discipulorum; sed solum de his, quæ erant data ad distribuendum cæteris pauperibus: et de illa pecunia noluit accipere ad solvendum tributum pro se et pro Petro: non quin possit licite recipere sicut verus dominus rerum omnium pauperum; sed in hoc dat exemplum nobis, sicut dicit dicta glossa Hieronymi, ut res pauperum in nostros usus non convertamus.

« Ad tertium dicendum est, quod Dei Filius,

quando nostram substantiam induit, ad summam paupertatem pervenit, accipiendo paupertatem non solum materialiter et informem, quæ est mera privatio et carentia: sed accipiendo paupertatem formatam per charitatem, quia ex maxima et suprema charitate paupertatem elegit.

55. « Ad quartum dicendum dicitur primo, quod quando dicitur in Decretali, quod illam paupertatem quæ est non habere nec in proprio nec in communi, Christus verbo docuit et exemplo firmavit; dico quod intelligendum est de paupertate, quæ est non habere in proprio nec in communi bona immobilia, quæ Christus nunquam habuit nec in proprio nec in communi quantum ad dominium acquisitum, sicut patet supra in secunda questione: sed de bonis mobilibus non est verum, quia Christus habuit aliqua pauca in communi. Et videtur ista ratio ita esse rationalis de jure, sicut illa, quam faciunt doctores juris, et Goffredus quolib. XI. q. IV super illo verbo Extr. *Cum ad monasterium*: Abdicatio proprietatis et custodia castitatis adeo sunt annexa regulæ monachali, ut contra ea nec summus Pontifex possit licentiam indulgere; quod exponitur, non potest, id est, non debet; quia non dicit ibi impotentiam, sed difficultatem. Secundo potest dici, quod hodie illa Decretalis est abrogata per dominum Joannem papam XXII in illa Decretali nova, *Quia nonnunquam quod conjectura aliqua*, etc. ibi enim dicitur, quod amodo liceat de his, quæ continentur in illa Decretali, maxime de paupertate, de qua loquitur, disputare et conferre propter aliqua dubia in hoc de novo suborta: ex quo videtur Constitutio illa declarativa paupertatis Christi abrogata et revocata; non directe sicut falsa, sed tanquam dubia, et per consequens non habet auctoritatem nec firmitatem: aliqua enim Constitutio declarativa potest abrogari dupliciter, uno modo, quia a conditore juris, qui putat id, quod prius declarabatur, esse verum; et postmodum diligenti inquisitione præhabita invenitur, et pronuntiatur falsum; et isto modo Decretalis *Exiit*, nondum est abrogata, seu etiam revocata. Alio modo, quia id quod prius declaratum erat, postea per jus sequens vertitur in dubium: et isto modo Decretalis, *Exiit*, est nunc revocata et abrogata per sequentem Decretalem domini Joannis, sicut dictum est.

56. « Ad sextum quintum dicendum, quod si illa ratio est bona, probat quod Christus nunquam debuit comedere nisi panem et aquam, quia certum est, quod superior gradus paupertatis et abstinentiæ est non habere nisi panem et aquam, et solum eis vesci, quam habere panem et vinum, carnes et pisces. Ergo si Christus debuit tenere supremum gradum paupertatis et abstinentiæ, debuit tenere supremum gradum in utendo, sicut et in possidendo: et per consequens non debuit comedere nisi panem et aquam, sicut fecerunt antiqui patres multi ». Et paucis interjectis: « Imo

¹ Exl. comm. dicit. in col. Ms. Val. sign. num. 5740.

secundum hoc sequeretur, quod Joannes Baptista, qui non comedebat nisi locustas et mel silvestre, et induebatur pilis camelorum fuit perfectior simpliciter et perfectione essentiali, quæ secundum istos consistit essentialiter in paupertate, quia Christus comedit communiter panem et vinum et pisces et carnes, sicut patet ex diversis locis Evangelicorum. Et ideo ipse dicit Matth. xi: *Venit Joannes neque manducans, neque bibens, et dicunt: Daemonium habet. Venit filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax et potator vini.* Christus non induebatur de pilis camelorum, sicut Joannes; sed habuit plures tunicas et unam inconsutilem, ut habetur Joan. xix. Dicendum est nihilominus ad rationem, quod paupertas potest accipi dupliciter, uno modo materialiter, scilicet pro carentia et privatione rerum; et isto modo potest esse virtus informis; alio modo, ut paupertas est virtus formata per charitatem. Christus summe perfectus non oportuit, quod acciperet supremum gradum paupertatis primo modo sumptæ, scilicet ut est virtus informis; sed decuit enim sumere supremum gradum paupertatis secundo modo sumptæ, prout paupertas est virtus formata per charitatem, quod et fecit, quoniam suprema charitate pro nobis pauper fieri voluit: unde Christus magis fuit pauper paupertate sic formaliter sumpta, quam Joannes Baptista, quia ex majori charitate: sed Joannes fuit magis pauper paupertate materiali.

57. « Ad quatuor rationes, quæ fiunt de Apostolis dicendum ad primam, quod in tota illa auctoritate: *Nolite possidere*, etc. nihil prohibet Christus discipulis suis, nisi rerum temporalium superfluitatem et inordinatam sollicitudinem, sicut patet in toto illo capitulo decimo per textum et glossam: *Nolite solliciti esse*, etc. Et ideo secundum veritatem nihil facit ad propositum. Si autem omnino dicatur, quod auctoritas est intelligenda ad litteram, oportebit dicere, quod sicut Apostoli habuerunt ex præcepto Christi et ex voto non habere aurum nec argentum; illa fuerit in præcepto et in voto non portare duas tunicas, nec portare calceamenta, nec portare virgam in via, quod falsum est; in eo contrarium frequenter fecerunt Christus et Apostoli. Et secundum hoc sequitur, quod religiosi, qui reputant se tenere professionem Apostolorum, non possent portare duas tunicas, vel calceamenta, neque virgam, vel si in istis admittunt sensum spiritualem et mysticum, eadem ratione debent admittere in hoc, quod dicitur: *Nolite possidere aurum*, etc., cum omnia illa verba sub unico sensu et sine interpositione quacumque contineantur in textu Evangelii. Et quod predicta auctoritas non sit intelligenda ad litteram, sicut sonant verba grammaticiter, nec in toto nec in parte, ego probo ex hoc, quod omnia illa, quæ ibi perhibentur et præcipiuntur negative, alibi in Evangeliiis continentur affirmative, et de facto affirmative inveniuntur

laeta per Christum et Apostolos. Verbi gratia: *Nolite possidere aurum*, etc. contrarium legitur de Christo Matt. ii quod reges obtulerunt ei munera, aurum, thus et mirram; et distincte dicit glossa, non Mariæ, nec Joseph, sed puero. Item: *Neque peram*; contrarium Luc. xxii. *Quemdo misi vos sine sacco et pera, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram.* Item: *Nec tunicas habeatis*; contrarium Jo. xix. Christus habuit plures tunicas, quin milites, qui crucifixerunt Christum, diviserunt vestes in quatuor partes: tunicam autem inconsutilem non diviserunt. Item: *Neque calceamenta*, contrarium Joannis i: *Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus*, scilicet Christi: Item Actorum xii dixit Angelus Petro: *Surge, calceate te caligas tuas.* Item Marc. vi præcepit eis Christus portare sandalia in pedibus. Sed sandalia episcoporum sunt perfecta calceamenta. Item Ephes. vi dicitur de Apostolis: *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis. Neque virgam*; contrarium dicitur Marc. vi: *Præcipit eis, ne quid tolleret in via, nisi virgam. Nec pecuniam in zonis*; contra de localis Judæ, quos portavit de mandato Christi, ut dispensator ejus. Item Jo. iv: *Discipuli abierunt in civitatem, ut cibos emerent*; non ibi de pecunia, quam portabant. Oportet ergo dicere propter ista, quod illa auctoritas: *Nolite possidere*, etc. non est intelligenda grammaticiter: sed ad litteram Christus ibi prohibet sol in superfluitatem et sollicitudinem rerum temporalium, et permittit et præcipit temperatum et parcum usum.

« Ad tertiam et quartam dicendum, quod quicumque religiosus in quacumque probata religione ex voto suæ professionis abrenuntiat omnibus, quæ possidet in proprio, et dat omnia quæ habet pauperibus et collegio suo religioso, quia omne collegium religiosum quodcumque collegium est vere pauperum, pro eo quia nullus eorum habet aliquid in proprio, licet totum collegium alias habeat multa bona temporalia in communi; unde religiosi sunt pauperes, quia nullus per se potest habere proprium in proprio, licet omnes in simul de uno collegio habeant proprium in communi: et sic loquitur Decretalis, quod ingredientiæ monasteria se et sua Deo dedicant. Ad quartam dicendum ad illud Chrysostomi: *Nullus discipulorum pecunias afferebat*, etc. dico quod verum est proprias; sed ille mulieres, quæ sequebantur Christum, dabant Christo et discipulis suis pecunias: et tunc erant communes totius collegii, et de his nutriebantur». Hactenus Academia Parisiensis.

58. Editi sunt in ea controversia a pluribus aliis viris doctissimis insignes Commentarii, atque inter alios Hervæus¹ magister Ordinis Predicato-

¹ Ext. in Cod. Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740, pag. 195.

rum prolixum conscripsit, e quo eam partem delibabimus, in qua adversariorum argumenta ita confutat :

« Dicunt quidam, quod Christus et Apostoli habuerunt res venientes in usum vitæ humanæ quantum ad communem usum, quantum ad quem dominus talium rerum potest uti eis, scilicet consumendo, alienando, præcipue quantum ad res, quæ consumuntur usu suo : et hoc quantum ad nudum usum facti, non autem quantum ad jus, quia Christus et Apostoli non erant capaces illius juris. Et hoc declarant, quia ipsi erant obligati ad oppositum, scilicet ad non habendum tale jus et voto et præcepto. Primum declarant per illud Matt. xix : *Ecce nos reliquimus omnia* ; ubi dicunt, Apostolos renuntiasse voto omni juri in rebus temporalibus. Secundum declarant per Matt. x : *Nolite possidere aurum, neque argentum, nec pecuniam in zonis vestris : non peram in via, non duas tunicas, non calceamenta, nec virgam : dignus est enim operarius cibo suo*. Ubi dicunt dominum interdixisse sub præcepto Apostolis, ne haberent aliquod jus in rebus temporalibus. Hæc autem responsio videtur mihi multum irrationalis, videlicet quod aliquis obligetur voto vel præcepto ad earendum jure in illis, quorum usus est in præcepto. Sed usus rerum temporalium, quantum ad necessaria vitæ, sunt in præcepto. Ergo obligare se ad nullum jus, vel etiam præcipere quod nihil juris in talibus habeatur, satis videtur irrationabile. Et hoc patet dupliciter.

« Primo quia ita sit, sicut supra dictum est, quod jus in talibus, sive quantum ad usum, sive quantum ad ipsam substantiam rei, nihil aliud sit, quam potestas utendi licite talibus ; sequitur quod usus talium sine jure est illicitus. Sed præcipere quod homo careat eo, sine quo usus talium est illicitus, est præcipere quod careat totaliter usu talium, vel quod exerceatur usus istarum rerum illicite : quorum utrumque est illicitum, et contra Domini præceptum. Ergo dicere, quod præcepto divino prohibeatur aliquis ne jus habeat in talibus, est dicere quod Deus præcepit illicitum, et præcepto suo de sustentatione vitæ contrarium.

« Secundo quia secundum omnes jus in rebus temporalibus ordinatur ad usum earum tanquam ad finem, et præcipue quantum ad usum necessarium pro sustentatione vitæ, ad quem quidem usus homo obligatur præcepto divino. Sed nulla res habet ordinem per se loquendo ad aliquem finem nisi sit tale, quod finis non possit haberi sine eo, vel saltem non æque bene, aliter enim frustra ordinaretur ad finem. Ergo præceptum illud, quo præcipitur alicui carere jure in rebus temporalibus, esset præcipere carentiam illius, sine quo usus temporalium non potest vel simpliciter haberi, vel saltem æque bene : tale autem præceptum videtur irrationabile, videlicet præcipere finem et præcipere carere eo, sine quo finis vel simpliciter non potest haberi, vel saltem non

æque bene. Et idem etiam sequitur de voto, quod scilicet illud votum esset irrationale et illicitum, quo usus temporalium, et præcipue quantum ad hoc, quod est in præcepto, vel simpliciter non posset haberi, vel non æque bene : nec unquam Christus fecit tale præceptum, ut dicunt isti : nec etiam aliquis Apostolos vovit tale votum. Quod autem dicitur Matt. xii : *Ecce nos reliquimus omnia* ; intelligendum est quantum ad abjectionem temporalium in proprio, non autem quantum ad abjectionem totalem tam in proprio quam in communi. Et hoc est, quod habetur Act. iv ubi dicitur : *Nec quisquam eorum quod possidebat, id suum esse dicebat : sed erant illis omnia communia* ». Et infra.

59. « Sciendum quod multa talia de abjectione temporalium et parentum et aliorum amicorum carnalium dicuntur in Evangelio, quæ intelligenda sunt quantum ad præponendum Deum talibus secundum animi præparationem ; non autem intelliguntur quantum ad abjiciendum prædicta secundum effectum exteriorem. Verbi gratia Luc. xvi : *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres et sorores, adhuc et animam suam, non potest meus esse discipulus*. Quod quidem non esse accipiendum, quod tales quantum ad naturam odiamus, qui præcipimur diligere inimicos, sed secundum B. Ambrosium sic intelligendum est, ut a Deo parentum amore non desistamus ; ita scilicet, quod præponamus Dominum amanti carnali parentum. Super illud Marc. x : *Amen dico vobis, nemo est, qui reliquerit patrem*, etc. dicit Theophil. Ea autem dicens, non inuit ut patres relinquamus, non adjuvantes eos ; nec ut ab uxoribus separemur : sed nos instruit preferre honorem Dei secularibus.

« Quod autem secundo adducunt illud Matt. x : *Nolite possidere aurum*, etc. non sic accipiendum est, quasi Dominus interdixit eis simpliciter et universaliter habere quodcumque jus in rebus temporalibus : sed hoc ideo dixit, quando misit eos ad prædicandum, ut absoluti ab omni cura temporalium, ne prædicatio impediretur, scirent ea eis deberi ab illis, quibus prædicaturi erant. Unde B. Hieronymus super illud verbum : *Dignus est enim operarius mercede sua* ; dicit sic : Et quia quodammodo nudos et expeditos ad prædicandum Apostolos miserat, et dura videbatur esse conditio magistrorum, severitatem præcepti sequenti sententia temperavit, dicens : *Dignus est operarius cibo suo* ; quasi diceret : Tantum accipite, quantum in victu et vestitu necessarium vobis est. Unde Apostolus : *Habentes victum et vestitum, his contenti simus*. Et alibi : *Communicet is qui catechizatur, et qui se catechizat in omnibus bonis* ; ut quibus discipulis seminant spiritualia, consortes faciant eos carnalium suorum, non in avaritiam, sed in necessitatem. Item Chrysostomus super

illud verbum dicit sic : Deinde, ut non dicant Apostoli : Mendicantes ergo nos jubet vivere, et in hoc verecundarentur, monstrat eis hoc debitum esse, operarios eos vocans, et quod datur, mercedem appellans. Item Augustinus super illud verbum : *Nolite possidere* etc. dicit sic : Vel aliter cum diceret Dominus : *Nolite possidere aurum*, etc. continuo subjicit : *Dignus est operarius cibo suo*. Unde satis ostendit cur eos possidere hoc, aut ferre noluerit : non quod necessaria non sint sustentationi vite hujusmodi, sed quia sic eos mittebat, ut eis hoc deberi demonstraret ab illis, quibus Evangelium credentibus annuntiarent, tanquam stipendia militantibus. Apparet autem hic non ita præcepisse Dominum, tanquam Evangelistæ vivere aliunde non debeant, quam eis præsentibus, quibus annuntiant Evangelium ; alioquin contra hoc præceptum fecit Paulus, qui victum de manuum suarum laboribus transiebat : sed apparet potestatem dedisse Dominum Apostolis, in qua scirent ista sibi deberi. Cum autem a Domino quid imperatur, nisi fiat, inobediendiæ culpa est : cum autem potestas, licet cuique non uti, et tanquam de suo jure recedere.

« Hoc ergo ordinans Dominus, quod qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant, illa Apostolis non loquebatur, ut securi non possiderent, non portarent huic vite necessaria, nec magna nec minima : ideo posuit : *Nec virgam* ; ostendens a fidelibus suis omnia deberi ministris suis, nulla superflua requirentibus. Et si dicatur, quod id debitum, de quo loquuntur Chrysostomus et Augustinus, intelligatur quantum ad debitum gratitudinis, non autem quantum ad debitum juris ; non valet, quia et Chrysostomus dicit necessaria Apostolis debita sicut mercedem operariis ; et Augustinus dicit necessaria esse debita Apostolis sicut stipendia militantibus, et dicit etiam, quod Dominus dedit potestatem Apostolis in qua scirent ista sibi deberi. Sed tale debitum non dicit tantum debitum gratitudinis, sed et juris, quod expressius infra ostendit Augustinus dicens, quod Apostolus non ulens tali potestate, recedebat a jure suo. Ergo talis potestas est potestas juris, et non tantum debitum gratitudinis.

« Sciendum autem, quod habere aurum et argentum, vel consilia prohibuit Dominus Apostolis, non interdicens eis universaliter quodcumque jus in rebus temporalibus, sed propter alias causas, et specialiter propter duas. Primo, quia talia aliunde debebantur eis, scilicet ab eis quos docebant. Secunda, ne haberent ista ad superfluitatem, sicut exponit B. Hieronymus ». Et infra : « Probat ex causis, propter quas dicuntur Apostoli nihil juris habere in temporalibus, quia causa, quam allegat illi, qui asserunt Apostolos non habuisse tale jus, est quia carentia talis juris pertinet ad Evangelicam perfectionem. Sed hoc est falsum, quia habere aliquid in communi

non diminuit de perfectione personali vel status. Ergo, etc.

60. « Et ex his etiam, quæ dicta sunt in ista questione, non solum habere tale jus non diminuit de perfectione personæ vel status : imo oppositum videtur diminuire de perfectione vite quantum ad personas vel statum : quia hoc esset carere eo, quod ordinatur ad usum temporalium, ut ad finem, sine quo vel finis non posset simpliciter haberi, vel æque bene : cum tamen ad talem finem, scilicet ad usum temporalium quantum ad necessitatem vite, tenemur ex præcepto divino. Idem probatur ex commutatione, quam faciebant Christus et Apostoli. Vendebant aliqua, puta, pisces, quos capiebant, et opera quæ manibus faciebant : quandoque etiam emebant aliqua pro pecunia, sicut patet Jo. iv et innuitur etiam Jo. xiii. Tunc ergo quæro : quando emebant, utrum pecunia, quam tribuebant venditoribus, transiret in jus venditorum, vel non ? Si non ; venditores nullum jus habebant in illa pecunia, quod est inconveniens, tum quia ipsi decipiebantur, nam ipsi intendebant habere jus in pecunia eis tradita, et sic Apostoli erant deceptores ; tum quia aliquod genus hominum præter Apostolos tenebatur tam ad perfectionem Evangelicam, quam ad habendum nudum usum facti sine jure : nam illi venditores utebantur de facto illa pecunia eis tradita, et tamen ut ponitur, nullum jus habebant in ea ». Et infra : « Et sic, ut mihi videtur, vel modicam apparentiam habet assertio illa, qua dicitur quod Christus et Apostoli non habuerunt, saltem vite necessaria, nullam habent existentiam veritatis : nam omnes ille auctoritates sive sint Scripturæ sacræ, sive sanctorum, in quibus videtur, quod Christus eis talia interdixit, vel quod ipsi eisdem renuntiaverint ; intelligendiæ sunt vel quantum ad modum habendi, quod ista scilicet non haberent in proprio, sed in communi ; vel quantum ad curam superfluum providendi. Et si essent centum millia auctoritatum, non potest plus concludi ex ipsis.

« Ad primam ergo in oppositum, (nimirum ad Decretalem), in qua dicitur quod Christus assumpsit aliquando personam infirmorum, sicut quando habuit oculos, aliquando vero assumpsit personam perfectorum, sicut quando nihil habuit in proprio vel communi, ergo secundum hoc nihil habere in proprio vel communi convenit Christo secundum quod assumpsit personam perfectorum ; major est falsa simpliciter, quod videlicet Christus et Apostoli in suo perfecto esse, vel quando gerebant personam perfectorum nihil habuerunt in proprio vel communi. Ad auctoritatem autem Basilii, quæ inducitur contra hoc, dicendum quod paupertas extrema, quam tenuerunt Apostoli, et de qua loquitur Basilius, non consistit in nihil habendo penitus ; sed in non habendo ultra necessaria vite ; alioquin nihil debuissent habere quantum ad usum facti, nec

quantum ad jus; quia major paupertas est carere rebus quantum ad utrumque, quam quantum ad alterum tantum. Et quod dicitur ultra, quod ipsi non debebant curare etiam de nutrimento, hoc non est sic intelligendum, quod absolute non curarent de nutrimento nisi vellent mori fame; sed sic intelligendum est, quod videlicet propter curam nutrimenti præternecessariam non omittent prædicationem, vel ea quæ Dei sunt. Et hoc etiam patet per illud, quod sequitur, quod scilicet nec duas tunicas possiderent: quod non est intelligendum absolute, sicut saneti exponunt; sed intelligendum est de præternecessario impedimento, sicut supradictum est. Et infra: « Ad secundum dicendum, quod minor (nimirum paupertatem nihil habentium in communi esse inter virtutes integrantes statum perfectionis), est falsa, quia paupertas nec est perfectio formaliter, nec pars perfectionis. Ad probationem, cum dicitur: *Si vis perfectus esse*: etc. dicendum, quod hoc non dicitur quia pauperlas secundum exteriorem effectum sit perfectio formaliter, vel pars perfectionis: sed quia facit dispositive ad perfectionem ». Haelenus Herveus.

Hujus argumenti solutionem illa illustravit Lucerinus episcopus, ut perfectionem non in suis opibus distrahendis, sed in sequendo Christo sitam demonstrarit: « Quod, inquit, in arguendo subditur, quia dixit Dominus Matth. xix: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me*; dico quod Dominus in rebus illis duo dixit, unum scilicet, quod venderet omnia, quæ haberet et daret pauperibus; et hæc est via perveniendi ad perfectionem: alterum autem dixit, quod sequeretur se; et in hoc consistit perfectio. Unde Hieronymus dicit super Matthæum exponens illud, quod dixit Petrus in persona sui et aliorum Apostolorum: *Eccc nos reliquimus omnia, et secuti sumus te*: Quia non sufficit tantum omnia relinquere, subjunxit Petrus quod perfectum est: *Et secuti sumus te*. Unde et ipse Dominus laudans perfectionem Apostolorum, respondens Petro nullam mentionem fecit de rerum dimissione; sed tantum de sequela, dicens: *Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis et vos*, etc. »

61. *De eadem questione decretum fidei promanatum e Petri cathedra.* — Editis ita multis Commentariis¹ et concertationibus habitis; cum omnium fere cardinalium, episcoporum, doctorumque paucis exceptis, qui Pontificem decernentem secuturos se profitebantur, in id concurrerent sententia, Christum et Apostolos jure ea, quibus usi sunt, habuisse; et paupertatem Evangelicam in justo rerum usu, non injusto constare, ac figmento inepte distinctionis quoad simplicem

usum facti adulterari sacra oracula, et verum eorum sensum perverti; Pontifici in hac fidei controversia divino, quod nunquam Ecclesiæ defuturum Christus pollicitus est, præsidio fultus, e Petri cathedra decretoriani hanc tulit sententiam¹, quam per universum orbem Christianum promulgari jussit.

« Venerabili fratri Andreae episcopo Terracineni Vicario nostro in spiritualibus in Urbe.

« Cum inter nonnullos viros scholasticos sæpe contingat in dubium revocari, utrum pertinaciter affirmare Redemptorem nostrum et Dominum Jesum Christum, ejusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec in communi etiam, hæreticum sit censendum, diversis diversa et adversa etiam sentientibus circa illud; nos huic concertationi finem imponere cupientes. assertionem hujusmodi pertinacem, cum Scripturæ sacræ, quæ in plerisque locis ipsos nonnulla habuisse asserit, contradictal expresse, ipsamque Scripturam sacram, per quam utique fidei orthodoxæ probantur articuli, quod ad præmissa fermentum aperte supponat continere mendacii; ac per consequens, quantum in ea est, ejus in totum fidem evacuans, fidem Catholicam reddat, ejus probationem adimens, dubiam et incertam; deinceps erroneam fore censendam et hæreticam, de fratrum nostrorum consilio hoc perpetuo declaramus edicto. Rursus in posterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro prædicto ejusque Apostolis in iis, quæ ipsos habuisse Scripturæ sacræ testatur, nequaquam jus ipsis utendi, seu consumendi competierit; nec illa vendendi seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scripturæ sacræ testatur, seu ipsos potuisse facere supponit aperte; cum talis assertio ipsorum usum, et gesta evideriter includat in præmissis non justa, quod utique de usu, gestis seu factis Redemptoris nostri Dei Filii sentire nefas est Scripturæ sacræ contrarium, et doctrinæ Catholicæ inimicum; assertionem ipsam pertinacem de fratrum eorumdem consilio deinceps erroneam fore censendam merito et hæreticam declaramus. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. ii. id. Novemb. Pont. nostri anno octavo. » Ex his consignatum in Extravagantibus editis annum emendes.

Assensere decernenti Pontifici, ac susceptam antea opinionem erroneam propugnatamque (sine pertinacia tamen) exierunt Vitalis et Bertrandus e Turre cardinales Minoritæ, ac Berengarius episcopus Tusulanus, tum Arnaldus Roiardus Salernitanus et Monaldus Beneventanus archiepiscopi; pariterque Caphensis, Ulyssiponensis, Rigeusis et Pictaviensis episcopi, qui plura scripta excutiende veritatis gratia eulderant. Inter quos eminebat scientia et doctrina Vitalis cardinalis, qui

¹ Exl. in ead. Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. Bern. Chr. Rom. Pont.

¹ Tom. iv. Ep. secr. pag. 1, et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. ext. etiam inter Extr. c. 1. tit. de verb. sign.

tres Commentarios ¹, detortis in suam sententiam Scripturis divinis et sanctorum Patrum dictis confecit, cujus argumenta Joannes Neapolitanus Ordinis Prædicatorum insignis theologus dissolvit ².

At Michael Casenas supremis Minoritarum præfectus, conceptum erroris virus alto pressit animo, atque in hæresim post sanctionem Pontificiam auctum impie effudit, perperamque intellectus Nicolai papæ sententiis, quas in pravum et obliquum sensum tractas velut decreta fidei obtrudebat, abutebatur in scriptis tum editis, atque hoc argumentum ³ lanquam validissimum magno in S. Francisci laudem ephiphemate jaetabat : « Non est hæreticum asserere, quod exemplar, regula et mensura non exceduntur in perfectione ab exemplato et mensurato. Sed B. Franciscus fuit voluntarie sic pauper, quod non habuit aliquid in proprio vel communi. Ergo asserere, quod B. Franciscus non excesserit in paupertate Christum, qui exemplar, regula et mensura omnis perfectionis, non est hæreticum. Præterea hoc idem patet stigmatibus sibi impressis propter singularitatem sequelæ in Christi paupertate, quod admodum super deductum est ».

Detecta sunt in ea argumentatione plura vitia; nam ex eo quod Joannes Baptista in genere operis jejunii ita excelluerit, ut nisi locustas et mel silvestre comederet; similiter in genere asperioris cultus ita emerit, ut pilis camelorum vestiretur, non colligendum Christum, exemplar et regulam perfectionis, locustas et mel silvestre tantum comedisse, indutumque fuisse pilis camelorum, ne a regulato et mensurato vinceretur. Ita Carthusiani inferrent Christum non comedisse carnes, ne Christus a S. Brunone superaretur. Quamvis ergo S. Franciscus non attraxerit aurum, suisque illud attractare vetuerit, non sequitur Christum nunquam loculos quoad jus et dominium habuisse. Falsum etiam est, S. Franciscum non usum jure iis quibus vitam sustentabat. Falsa quoque probatio, Christi insignibus ob paupertatem singularem, et non ob ardentissimum amorem in Christum fuisse decoratum. Sed puduit Michaelem revocare errorem, quem e comitiis Perusinis datis ad fideles Encyclicis litteris propagare erat nisus: vocatusque in judicium, defecit palam ab Ecclesia versusque in hæresiarum, quinto post anno nefario Commentario edito calumniam hæreses Christi vicario aspersit, suam impietatem pluribus argutis fulcire molitus: quas a Joanne luculentissime confutatas visuri sumus.

Adjunxit se socium illius perfidæ Guillelmus Ochamus Anglus: qui secta Nominalium inter philosophos condita, plurimum in scholis pulverem excitavit, eo temeritatis prorupit, ut dum superior quæstio apud Sedem Apostolicam agita-

retur, Christum Dominum vel Apostolos privato aut communi nomine quidquam obtinuisse e sacro suggestu damnaret hæreses. De quo Pontifex in litteris ad Ferrariensem et Bononiensem episcopos datis, ⁴ quibus intendendi illi judicii provinciam imposuit, ut excurrere mensis spatio ad Sedem Apostolicam ad dicendam causam se sisteret, ita exoptulat: « Plus sapere, quam oportet sapere moliens, et os suum ponens in cæstum non submissa voce, sed altius solito proclamando indiscrete et imprudenter dicere et affirmare non sine multa temeritate præsumpsit, hæreticum esse dicere et asserere, Salvatorem nostrum et Dominum Jesum Christum ac ejus Apostolos aliquid habuisse in proprio vel communi: quamvis nec posset nec deberet quomodolibet ignorare questionem subortam super hoc esse in Romana curia, et in ea terminari debere, etc. Dat. Avin. kal. Decembris an. viii ». Is rebellionis adversus Romanum Pontificem postea signa extulit, sensitque cum hæreticis et schismaticis, unde infami hæresiarum nomine a Pontifice notatus est ⁵.

Porro ex asserta a Joanne fide orthodoxa, et Christi Domini majestate calumniandi occasionem sumpsit proximo anno Ludovicus Bavarus corruptus ab impiis; neque intelligens, quæ diceret, plura temere effudit ⁶, contrariam fidei sententiam amplexus: atque etiam postmodum alii, Fratellorum sectam augentes, Joannem acerbè invecti sunt. Quorum obstruxit ora Jacobus Novellus cardinalis Ordinis Cisterciensis, in summo Pontificatu Benedicti XII nomen adeptus, erudito Commentario, in quo theologum agens, respondet hæreticis, licet statuatur falsa hypothesis, Nicolaum papam pronuntiasse, Christum et Apostolos abdicasse proprietatem, jus et dominium omnium rerum, tam immobilium quam mobilium, atque etiam vestium, cibi et potus, et in his tantummodo simplicem usum facti habuisse sine ullo jure civili ac mundano; haud tamen inferendum, Joannem prolapsum in hæresim, ut effutiebant impii, dum contrarium huic sententiæ postremæ decretoria Constitutione, *Cum inter nonnullos*, definivit; locutum enim Nicolaum in Sanctione, *Exiit*, solum opinative; cum dubia illius a successore explanari voluerit, neque illam sententiam veluti articulum fidei credendam proposuerit universæ Ecclesie: corrigi itaque potuisse a Joanne, qui obortam in Ecclesia controversiam ex sacris oraculis diremit, uti Petrum a Paulo correctum observat S. Augustinus: « Non enim, inquit, fuit voluntas in crimine, sed defectus humanæ intelligentiæ: potissime quia dominus Nicolaus dicta sua suppositis correctioni Sedis Apostolicæ ». Hæc Benedictus apud Eymericum, ⁷ scilicet ex falsa hypothesis, ut observat Pegna, quod Nicolaus ita

¹ Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. p. 111. etc. pag. 80. — ² Ibid. pag. 210. — ³ Ext. in resumptione dictorum ejus pag. 82. ejusd. Ms. Vat.

⁴ Tom. iv. p. 4. Ep. secr. p. 38. — ⁵ Jo. an. 14. p. 4. — ⁶ Apud Nic. Min. Ms. Vat. sign. num. 4003. p. 17. — ⁷ Apud Eymer. II. p. direct. inquis. q. xvii. ad object. xiii.

sensisset, ut hæretici eum sensisse voluerunt; sed non ita senserat: quocirca explanatione allata a Joanne, non correctione eguit. Neque vero Benedicti verba carpi possunt, etiamsi concessisset Nicolaum, dum opinando loqueretur, errasse: Joannem vero decernendo errare non potuisse contenderet. Respondet enim Joannes Turresemata cardinalis ¹: « Assistentia Spiritus sancti promissa a Christo non respicit personam papæ, sed officium sive sedem: et ideo cum opinari sit personæ, judicare vero sit officii, licet esset possibile papam male opinari, errare tamen sententiando in judicio de his, quæ sunt fidei, non est possibile, stante divina promissione.

Ex his vero perveracità memoratorum hæreticorum convincitur, siquidem ii Joanni singulari presidio Spiritus sancti instructo, ex divinis oraculis motam in Ecclesia controversiam e Petri cathedra dirimentis, assentiri recusarunt, et confictæ impie ab ipsi-met interpretationi verborum Nicolai opinantis adhaerescere maluerunt. Cæterum refert Joannes Bacho ² occasione superioris decreti ³ fidei a Joanne editi, ab aliquibus ventilatam novam quæstionem: « Utrum Christus et Apostoli ut viam perfectionis exercentes, habuerint aliquid in proprio vel in communi, » tum subdit idem auctor: « Hæc quæstio mota est per aliquos præsumptos, qui volebant exponere articulos condemnatos per dominum Joannem, dicendo quod verum est, quod Christus condescendens imperfectionibus infirmorum interdum loculos habuit et aliquid in illis; sed tunc gessit personam infirmorum, prout in multis aliis infirmitatibus nostras ipse portavit: tamen Christus, viam perfectionis ostendens, et primi fundatores militantis Ecclesiæ proprietatem omnium rerum abdicavit, tam in speciali quam in communi, et hoc habetur, ut videtur, vi. de verb. signif. c. Exiit §. Porro, et fuit Constitutio Nicolai ». Hæc Bacho, qui pluribus deinde argumentis eam opinionem refellit: quam tamen nonnulli recentiores instaurare videntur. Verum non tantum post edictum decretum fidei a

perlinacibus ea quæstio agitata, sed etiam antequam fieret, motam propugnataque a Vitali Minorita cardinale Albanensi pluribus Commentariis vidimus: quare cum eruditione et pietate præstantissimus hujusmodi opinionum atque errorum Pontificum amplecteretur, non tatum putamus suspectam hæreticorum doctrinam, qualis illa est hæretici Ubertini Casalis, quam nonnulli recentiores magni fecisse videntur, longo sepultam ævo revocare (4). De germana vero dictorum Nicolai interpretatione sat antea dictum est, ut ea repetere opus non sit: jam reliqua hoc anno gesta prosequamur.

64. *Thomas Aquinas sanctorum Catalogo adscribitur.* — Auctum Thomam Aquinatem sanctorum honoribus hoc anno consignat subiectis verbis Ms. Vaticanum ¹: « Anno Domini MCCXXIII, XV kal. Augusti, Avinione canonizavit, (nimirum Pontifex) sanctum Thomam de Ordine Prædicatorum, quinquagesimo a felici ejus transitu decurrente ». Confirmat hæc Bernardus ², qui ejus laudes celebrat his verbis: « An. Dom. MCCXXIII, XV kalend. Augusti, dominus Joannes papa XXII apud Avinionem in consistorio, ut est moris, cum solemnitate debita canonizavit, et sanctorum confessorum adscripsit Catalogo S. Thomam de Aquino Ordinis Prædicatorum, a felici ejus transitu de hoc mundo anno quinquagesimo decurrente; de vita ejus et miraculis inquisitione duplici prævia diligenti, etc. » nonnullis de ejus nobili prosapia, virtutum ornamentis, doctrinæ præstantia interjectis, addit: « Ille propter ejus eminentem scientiam vocatus a Gregorio papa X ad generale Concilium Lugdunense, veniens de Neapoli, ubi famose legebat ut doctor, cum pervenisset ad monasterium Fossanovæ Cisterciensis Ordinis Terracinenensis diocesis in Campania, ibidem susceptus cum devotione et fide mirabili Ecclesiæ sacramentis, in Domino obdormivit, virgo mente et corpore, clarus opere et doctrina. Ob ejus sanctitatis præconium et virginitatis titulum declarandum, post ejus obitum

¹ Jo. Tur. sum. de Eccl. l. II. c. 112. ad object. vi. — ² Joan. Bacho q. XII. dist. 25. — ³ Extrav. Cum inter.

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. — ² Bern. in Chron. Rom. Pont. Ms. Vat. bibl. sign. num. 2043. Ptol. Luc. in Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42.

(1) Ubertini de Casali sententiam a recentioribus nonnullis probari affirmat annalista, eamdemque sententiam olim Vitali cardinali Albanensi disse censet. Verum nonnulli discriminis inter opinionem Vitalis et Ubertini intercessisse ex ejusdem Ubertini confessione a Baluzo Miscellan. tom. I. pag. 307 vulgata constat. Narrat in ea Ubertinus se a Nicolai cardinali de sententia sua requisitum anno MCCXXIII in quad ag-sima, de *Domine de Passione* respondisse in Christo, et Apostolis *statum duplicem* distinguendum esse; etiam enim « universales præditi Ecclesiæ novi Testamenti; et hoc modo », ait, habuerunt quantum ad auctoritatem dispensationis et distributionis pro dando pauperibus et ministris Ecclesiæ. Secundo », pergit Ubertinus, « posuit illi considerari ut speciales persone, fundimenta perfectionis religiose, et isto modo an habuerint distinguendum est. Civitates et mundane, ut possent defendere rem suam ab invicem »; et ista rati non Christum et Apostolos posse esse aliquid negat, cum Christus « separavit Apostolos ab omni mundo litig. Mat. v. *Et qui vult tecum in judicio contendere, et tuumcum tum tollere, probe sit et pultum* ». Alia est ratio habendi « res temporales jure naturali, et communi charitatis fraternæ. Et isto modo, ait, Christus habuerunt bona temporalia ad sustentationem naturæ », hæc explicandi ratio plane diversa est ab ea quam ex Joanne Bachone hæc ait a Nicolai Pontifice approbatam et commendatam fuisse hoc elogio: « Nullius plus audire, quæ bene responsum est quæstioni. Et tunc », prosequitur Ubertinus, « ad quod dixit frater Ubertinus fuit commendatum, approbatum, antequam aliquid statueretur in contrarium ». Ex quibus postremis verbis de laudando cum arbitratu Joannem Pontificem pronuntiasse nihil quidem possessum a Christo sive ut erat Ecclesiæ rector summus, sive ut privatum agebat hominem. Sed cum nihil re ipsa expresserit in sua Constitutione Pontifex si quis Ubertini sententiam admitteret non statim, ut arbitrari, hæretici notam incurreret. Merito tamen Ubertinus damnatus fuit; quippe qui ratus sententiam suam Pontificis Joannis Constitutione damnari. illam tamen certam assertamque habuerit; in ea tem. l. di. confessione sua professus: « Quidquid contra me est statutum, definitum, etc. hæreticum est et insanum, etc. » MANSI

elapsis septem mensibus una vice, et iterum elapso septennio vice altera, ac tertio annis circiter xiv evolutis in apertura sepulchri ejus, diversis ex causis per vires temporum saepe patefacti, singulis vicibus ex ejus sacro corpore odor magnus et suavissimus emanavit: qui, locum replens, mirifice fundebatur, et omnem fragrantiam aromatum superabat; multisque aliis miraculis in vita claruit et post mortem». Meminere de sanctorum cultu B. Thomae decreto Joannes Villanus¹, et S. Antoninus², quorum verba repetenda non sunt, cum hæc Joannis Encyclicæ litteræ confirmet, in quibus præcipua viri sancti gesta et post mortem ejus suffragio patrata miracula describuntur³.

« Joannes, etc. universis patriarchis, archiepiscopis et episcopis, etc.

« Dum adhuc infra pubertatis annos existeret, Ordinis Prædicatorum habitum suscepit: in eo, invito etiam patre, qui ejus felicibus actibus invidebat, constantius mansit; ac in ipso tandem regularem professionem emisit: ubi in brevi adeo scientia, vita et moribus profecit, ut ætate adhuc juvenis ad sacerdotium promovetur; et ad ejusdem theologiæ magisterium Parisiis, loco utique celeberrimo, assumptus magno inibi sui suique Ordinis, ac Parisiensis studii favore per multorum annorum curricula cathedram regebat magistralem: quippe cum illi vita existentiam, conversatio famam, doctrina pareret opinionem, opera divulgationem, eademque tam brevi confecta tempore admirationem merito exhiberent, ut illud psalmi: *Rigans montes de superioribus tuis, de fructu operum tuorum satiabitur terra*; in eo verissime impleretur, quod utique thema idem sanctus, dum esset in sacra pagina incepturus, assumpsit; quodque, fertur, ut revelatione sibi post suam orationem facta didicerat, dum propter juventutem suam se inhabilem ad magisterium reputans, quod proponeretur in instanti principio hæsitaret». Et infra:

65. « Profecit utique vir peritus, a terrenorum ambitione semotus et ad caelestium asecutionem intentus, perfecto vacans studio, intendebat Deo: prætermittēbat terrena, ut assequeretur æterna: præmittēbat divina, ut roboraretur in schola; cum singulis diebus, antequam lecturus ascenderet cathedram, vel distraheretur ad alia, missam unam celebraret, aliam audiret: in quibus et alias in oratione, cum in illa foret assiduus, lacrymarum effusionem mentis suæ dulcedinem devotionemque Deo, cui nihil est absconditum, revelabat.

« Cumque castitatis nitore canderet, parcomonia devota custodiebat humilitatem, hanc eandem sobrietate medica nutrebat adeo, ut nulli cum in carne virginitate mansisse incorrup-

tum existimarent: quod ejusdem sancti confessor Ordinis memorati, qui longo tempore ipse s confessionem audierat, publice, ut ad nos testimonio fide digno pervenit, coram omnibus die defunctionis ejusdem asseruit, dicens: Ego confessionem generalem istius sancti viri audivi, de quo testificor, quia ita inveni eum purum, sicut puerum quinqueannorum: quia nunquam suæ carnis sensit corruptelam. Qui præterea vir Dei cibus religiosorum vestimentisque communibus contentus, conversatione mitis, benignitate suavis, pietate misericors, humilitate subjectus, ceteraque virtutum varietate redimitus, honorum supercilium, mulierumque cautius consortia spernebat: non elatus, non præminis, nec etiam disputans, quod et interdum disputanti solet esse commercium, jactator effectus, ut ampullosis etiamsi sibi eadem injicerentur ab aliis, in illo palestra syllogizationis exercitio uteretur. Totus igitur Dei famulus divinis operibus intentus, aut eruditioni, qua præcebat; aut prædicationi, qua in motus erat; aut orationi, qua devotus; aut Scripturæ sacræ, qua profundus sedulus vacabat; adeo ut, præter naturalis necessitatis aut quietis horas, nullum sibi aut vix temporis spatium relinqueret otiosum.

66. « Appropinquante autem die, qua de hoc sæculo migraturus esset ad Dominum, et quæ devicto triumphatoque mundo in perpetuas æternitates recipiendus in patria, nam bonorum laborum gloriosus est fructus, cum a felicis recordationis Gregorio papa X prædecessore nostro ad Lugdunense Concilium diceretur esse vocatus, de Neapoli veniens, ubi tunc temporis more solito famose legebat ut doctor; et per maritimam transiens, cum ad monasterium Fossanova Ordinis Cisterciensium Terracinenensis diocesis, parumper digressurus, per dies aliquot antea ad ipsum, ut illuc deferretur, affectuose deposulans, pervenisset, intrans monasterium plenus Dei spiritu, hæc verba protulisse refertur: Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo quoniam elegi eam. Quod verum esse eventus edocuit, et sacri corporis sui illic facta tumulatio manifestat. Cœpit enim illic in infirmitate gravari eadem, viribus paulatim destitui: infirmitatem tamen ipsam, et si dierum plurium, non impatienter tolerans; sed æquanimitè, totus ut erat humilis patientia supportans, qua sibimet leniret infirmitatem, Deo obedientia placeret, ministris de se, quos nos intendebat aggravaret, reverentiam imitandæ quoque patientiæ exempla præberet». Et infra: « Cumque in eadem infirmitate, de qua obiit sanctissimi Dei et Domini nostri Jesu Christi corpus, in cibum sumendum, sibi ut vitium deferretur, totus profusus in lacrymas, et dulci amore ejusdem anima, assueta dulcedine Dei liquefacta, inter cætera multa et decora que protulit, hæc vel similia fide et devotionis verba, toto illius monasterii conventu multisque dicto-

¹ Jo. Vill 1. ix. c. 218. — ² Ant. III p. tit. XXI. c. 5. § 8. —

³ An. 7. p. 2. Ep. com. MCCCXXVI. Ext. in Bull. in Joan. XXII. Causl. xl.

rum Prædicatorum et Minorum Ordinum assistentibus fratribus, eructasse refertur : Ego de isto sanctissimo corpore Domini nostri Jesu Christi et aliis sacramentis multa docui, multa scripsi in fide Jesu Christi et sanctæ Romanæ Ecclesiæ ; ejus correctioni cuncta subjicio, cuncta suppono.

« Recepto deinde ab ipso eodem vivifico sacramento, cunctisque aliis sacramentis Ecclesiæ debita veneratione cum lacrymarum effusione susceptis, tertio die obdormivit in Domino, cui credidit, quem amavit et tota mentis affectione dilexit, etc. » Affert Pontifex probatissima miracula, ob quæ sanctorum Catalogo solemnî ritu adjectus sit, nimirum ipsius corpus post decem menses aperto sepulchro suavissimum odorem diffusisse : podagricum post annis decem toleratum morbum, implorata ejus ope, morbo solutum ; defunctum ad illius sepulchrum exportatum restitutum vitæ : non recte de illius sanctitate sentientem repente a divino Numine percussum, petitaque a S. Thoma venia ad sanitatem revocatum : morbos ejus opera ab ægris depulsos, mutis linguæ officium, surdis auditum redditum. Tum hæc de sacra illius memoria singulis annis recollenda præsulibus imperia dat. « Universitatem vestram monemus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus nonis Martii festum confessoris ejusdem devote ac solemniter celebretis et faciatis a vestris subditis veneratione debita celebrari ; ut pia ejus intercessione, et hic a noxiis protegi, et in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis ». Proponit nonnulla indulgentiarum præmia illius sepulchrum annis singulis adituris. « Dat. Avin. XV kal. Augusti, Pontificatus nostri anno vii ».

67. *Philippi archiepiscopi Bituricensis de miraculis et sanctitate institutum examen.* — Institere apud Sedem Apostolicam Guillelmus Bituricensis archiepiscopus, atque ejus Ecclesiæ canonicorum collegium, ut cum Deus pluribus miraculis Philippum, qui olim Bituricensibus præfuerat, ornaret, ipsi sanctorum cultum decerneret : qua de re antea ab Urbano IV et Clemente IV examen agitatam fuerat ; sed cum in tanta re maturitas consilii maxima adhibenda Joanni videretur, Carnotensi et Aurelianensi episcopis, ac Prædicatorem Bituricensium præfecto partes dedit ¹, ut de vita ac miraculis illius inquirerent : « Pium est, inquit, penitus atque justum, ut quos Deus merito sanctitatis coronat et honorat in cælis, nos venerationis officio laudemus et glorificemus in terris ; cum ipse potius laudetur et glorificetur in ipsis, qui est laudabilis et gloriosus in sanctis ; quique ut sæ virtutis potentiam mirabiliter manifestet, et nostræ salutis causam misericorditer operetur, fideles suos, quos coronat in cælo, frequenter etiam honorat in mundo, ad eorum memoriam

signa faciens et prodigia, per quæ pravitas confundatur hæretica, et fides Catholica roboretur. Sed licet sit pium et debitum venerationi sanctorum intendere, et eos colendos in terris populis exhibere ; expedit tamen in illis illam maturitatis adhibere cautelam, ut nulla fallat incertitudinis judicium, nec ignorantia facti judicantis solertiam circumscribat, quæ tanto periculosior foret in talibus, quanto in majoribus erraretur ; sed prudentia multa præambula et diligenti maturitate servata : veritas exquisita sollicitè deducatur in lucem, de dubiis sententia eliciatur indubia ; et certitudo habeatur, et sumatur certior in incertis, etc. »

Sublit ut ab Urbano et postea a Clemente IV Carnotensi et Nivernensi episcopis date fuerint partes, ut Philippî olim archiepiscopi Bituricensis miracula ac vitæ gesta ad examen sacrum revocarent, testumque dicta in publicas Tabulas referrent. Postmodum vero ut Clementi V ea suis sigillis communitate oblata fuerint, illæque Nicolao episcopo Ostiensi, et Joanni tit. SS. Marcellini et Petri presbytero, et Guillelmo S. Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinalibus munus rei exactius discutendæ imposuerit ; quibus duæ membranæ convolutæ ex sanctiore Bituricensi Tabulario, in quarum altera de miraculis a viro sancto patris, in altera de ipsius vitæ sanctissimæ gestis testium dicta continebantur, una cum litteris Urbani et Clementis fuerint oblata. Quibus omnibus discussis, ad illustrandam magis veritatem Joannes S. Petri Perusini et S. Petri Assisinitum monasteriorum abbatibus partes dedit ¹, ut earum Clementis et Urbani litterarum exemplum e Pontificio Registro exciperent : sanisque novum iterum examen instituendum esse ; atque hanc Carnotensi et Aurelianensi episcopis, ac priori Bituricensium Prædicatorum, de quibus paulo ante memoravi, provinciam injunxit :

« Mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum in locis, ubi expedire videritis, de vita et conversatione et miraculis præfati archiepiscopi, quæ ipsius meritis dignatus est hactenus, vel nunc pendente inquisitione hujusmodi dignabitur Omnipotens operari, cæterisque circumstantiis negotium hujusmodi tangentibus, juxta formam quam vobis sub Bulla nostra interclusam transmittimus, inquiratis diligentius veritatem : et quæ super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta, sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinatis ; ut per inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit, et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Avinion. XIX kal. Januarii anno viii ». Meminit de Philippo archiepiscopo Bituricensi in Gallia Christiana Claudus Robertus ², quem beati nomine insignit, et

¹ An. 8. p. 1. Ep. com. DLXIII.

² Claud. Rob. Gall. Christ. in archiep. Bituric. Vinc. l. III, c. 434.

septuagesimum primum in archiepiscoporum numero collocat; ejus insigne clementiae exemplum in Hugonem episcopum Claramontensem refert: cum enim Innocentius Quartus, illum contumaciae in Philippum damnatum exauctorasset episcopatu, vir egregius non prius e genibus voluit assurgere, quam summum Pontificem ad misericordiam in adversarium explicandam flexisset.

Celebratam translationem capitis sancti Martini Turonensis episc. praecipua Caroli regis Francorum opera et religione, qui thecam argenteam elegantia arte elaboratam, ut in ea reponeretur comparavit, Pontificiae litterae¹ indicant ad decanum et Ecclesiae B. Martini canonicos date, quos Sedis Apostolicae auctoritati tantum obnoxios ait:

68. *Eleazari Ariani comitis beata mors quem devide Gregorius XI in Sauctorum numerum retulit.* — Clausisse hoc anno vitam Parisiis S. Eleazarum Ariani comitem ferunt², vicesima septima Septembris die³, dum pro Roberto Siciliae rege in aula Gallicae oratorem agebat: qui una cum uxore B. Delphina raro exemplo, licet eodem cum ipsa thoro uteretur, virginitatem tamen coluit. Cui aliquando de nimia apud Montem-Pessulanum mora expostulanti haec per litteras respondit⁴: « Sanus corpore sum et sospes: si vero me videre cupis, quare me in vulnere lateris Christi; illic enim habito, et ibi me poteris invenire, frustra alibi quaesitura ». Datus is est a Roberto rege Siciliae ob singularem virtutum splendorem virtutis praecipitor Carolo duci Calabriae, Siculi regni haeredi, ut cum probis moribus perpoliret. Neque irrita a viro sancto impensa opera⁵: cum enim Carolus, juvenili abreptus levitate, obscena verba fundere et lascivire solitus, ab Eleazaro correptus esset, ita illius monita impressit pectori, ut postmodum pudicitiae legibus frangeret ora, neque in puros magna procerum admiratione a suis sermones laxari pateretur. Cum vero plurima polleret auctoritate in regia Neapolitana, illam in tuendis inopum juribus collocavit; quocirca patroni pauperum nomen vulgo illi inditum⁶. Deinde Lutetiam legalis⁷, ut uxorem Carolo ex stirpe Gallicae regia compararet, prudenter munere perfunctus est, in medio regalis aulae luxu divinis rebus transfundere animum solitus. Quo tempore ad alias caelestes agni nuptias vocatus, piissimo exitu ad immortalitatem migravit. Describit⁸ extremum illius vitae actum antiquus auctor hisce verbis:

« Sentiens mortem impendere, magistro Francisco Maronensi Minoritae conterraneo suo, qui tum erat Parisiis generalem fecit confessionem cum multis lacrymis. Quotidie etiam mane apud lectum suum missae sacrificium pie audivit, et crebro sub illa adversa valetudine confessus est: et quamvis tota vita sua et suam et Delphinae virginitatem celasset accurate; attamen sub vitae finem, com-

pellente enim spiritu Dei, ista ad adstantes loquebatur: Salvatus est homo malus per mulierem bonam, quam sicut virginem accepi, ita et in hac mortali vita virginem relinquo.

69. « In ea agrotatione¹, quae gravissimos, eosque perpetuos ei dolores afferebat, quos ille patientissime spe futurorum tolerabat, spiritus ejus jugiter conjunctus cum Deo fuit; volebatque nihilominus etiam bona audire, jubebatque sibi Christi passionem legi, nec lingua etiam a divinis cessabat laudibus, crebro repetens illum versum²: *Domine open ferat illi super lectum doloris ejus: universum stratum ejus versati in infruitate ejus.* Sumpto autem Dominico sacramento cum sacro oleo ungeretur, et versum illum dicerent: Per sanctam crucem et passionem tuam, libera enim, Domine; ipse etiam tertio repetit et addidit: Haec est spes mea: in hac volo mori. Ad extremum jam in agone positus, vultum praese tulit valde terribilem; unde colligi liceret eum in magno versari labore ob quaedam illi objecta, atque sub ejusmodi conflictu exclamavit: Magna est daemonum vis; sed eam penitus enervarunt virtus et merita saerosanctae Incarnationis et Passionis Jesu Christi. Et post paululum rursus exclamans: Plane, inquit, vici. Post aliquantum temporis spatium cum ingenti clamore dixit: Totum me divino iudicio committo; atque his dictis reparatus est vultus ejus, et quodam rubore atque splendore multaue elegantia perfusus: atque ita reddidit spiritum; nec fuit vel leniuiter mutatus vultus ejus, sed permansit serenus et pulcher. Haec autem omnia vidit quidam nobilis multum petulans et lubricus, adeoque ob sua peccata corde compunctus est, ut nullo pacto ferre sustinens, mox accito ad se fratrem Franciscano, qui illic aderat, in quodam cubiculo cum ingenti pietate, et largissimo lacrymarum imbre sua peccata confiteretur. Obiit sanctus comes plenus virtutibus et operibus bonis anno salutis mcccxxiii, V kal. Octobris ».

Septultus in cultu Franciscano primum est Parisiis in Minoritarum templo: ac dein Aplam translate ejus reliquiae, ad quas maximae caelestes virtutes edite, ac vario morborum genere laborantibus valetudo divinitus restituta: imo et mortui ad vitam revocati. Quinetiam Balearicum regnum, quod atroci turbabatur bello, eo videndum sese objiciente, docenteque, sine fuso cruere pacatum est. Quibus permotus Urbanus V sanctorum honores solemniter rito postea illi decrevit³. Diploma vero morte oppressus edere non potuit: quod ab illius successore Gregorio XI est promulgatum, quod subjecta formula conceptum ex Ms. edidit Wadingus⁴.

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« Rationi congruit et convenit honestati, ut

¹ Tom. iv, p. 1. Ep. secr. pag. 76 — ² Su. tom. v. — ³ Bar. in Not. ad Mart. Ro. xxvi Sept. — ⁴ Sur. ind. c. 23. — ⁵ Ibiid. c. 27. — ⁶ Cap. 28. — ⁷ Cap. 32. — ⁸ Apud SUR. XXVII die Sept.

¹ Cap. 33. — ² Psal. XL. — ³ Wadin. in Annal. Mn hoc an. num. 39 et seq. — ⁴ Wadin. tom. III. an. 1343. num. 40.

ea, quæ de Romani Pontificis providentia processerunt, licet ejus superveniente obitu litteræ Apostolicæ connectæ non fuerint, super illis suam consequantur efficaciam. Olim siquidem felicis recordationis Urbanus papa V, prædecessor noster, provide attendens, quod Domino nostro Jesu Christo, Regi regum et dominantium Domino, sub cuius ditione cuncta consistunt, magna gratiarum actionum et laudum a cunctis fidelibus Christi debentur impendia, dum ipse Rex cælestis omnis scientiæ gloria, cujus ineffabilis altitudo scientiæ et providentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura iudicii cælestia pariter et terrena disponit, sanctos suos per exemplaris vitæ doctrinam et sanctitatis merita venerandos, de præsentis vitæ carcere ad æternam beatitudinem evocatos, crebris coruscare facit miraculis, ac mira et stupenda, eorum intercedentibus meritis, certis et perspicacibus ostendens indicia, illos post labores nimios duraque præsentis vitæ certamina quietis æternæ satiari dulcedine, palmamque cælestis gloriæ obtinere; quod (quodque) ipse opifex Deus in misericordia copiosus, liberalis in gratiis et in retributione munificus, de supremis cælorum ad ima mundi oculos majestatis suæ inflectens, et benigna consideratione discedens, B. Elzearii de Sabrano comitis Ariani et baronis Ausoisii domini, de Provincia oriundi, generis nobilitate præclari, suique gloriosissimi confessoris merita grandia et opera mirifica, quibus ipse constitutus in seculo lucerna luminosa resplenduit, atque veluti justus iudex et retributor laudabilis dignanter intendens condignis recompensare muneribus, eum tanquam emeritum et retributione dignissimum post vitæ præsentis ergastulum et laboriosa mundi certamina, quæ fervens in divinis obsequiis potenter et patenter exercuit, æthereis sedibus collocarat, ut sederet cum principibus, et solium gloriæ teneret felicitatis æternæ dulcore potitus; ne ejusdem B. Elzearii laudabilium actionum claritas, quibus in terris constitutus effulserat, sub nubilo latens, tenebris obfuscaretur, idem prædecessor aliqua ex eis suis litteris, si super his connectæ fuissent, exprimi voluit, quas nos præsentibus inseri fecimus, ut deducatur in publicam notionem.

« Hic equidem a juvenilis ætatis primordiis Dei Filium tenera mente dilexit, nec diligere desiit, studia continuando salubria, dum vitæ sibi commoditas affluit temporalis, sed quoniam (quanto) majori profecit ætate, ac in tempora prolixiora prosiliit, tanto in ejus exarsit amore fervore spiritus ampliori: et sic pudicitiam adhæsit operibus, sic carnis studuit evitare contumacia, quod licet uxorem habuerit ætate juvenem et nobilitate præclaram; tamen, prout ex dictæ uxoris et confessoris ejusdem sancti testimoniis constat, sanctus ipse semper candore virgineo rutilavit. Præterea sanctus ipse, qui dum vixit in præsentis seculo clarissimus genere, sublimis potentia, facultatibus

opulentus, moribus elegans exiit, inhonestis et turpibus animo penitus relegatis, circa servos Christi ac pauperes, aliasque miserabiles personas valde compatiens, se ipsum in elemosynarum largitione (eis plerumque ministrando) munificum exhibebat: tantaque abundavit charitate, quod nil tam charum sibi erat, quin libenter erogasset, ut sallem unam animam trahere potuisset ad Christum: nec de ullo suo æmulo vindictam facere volebat. Et ne fervorem spiritus sociæ carnis ardor extingueret, sed mortificatione et repressione ipsum potius accendi contingeret, carnem ipsam, quam assidua asperitate cilicii (prout asseritur) edomans, extranem ipsius libidinum artem sustinentiæ (continentiæ) fræno coercuit, ut non propriæ voluntatis ducta remigio, sed salubri moderamine spiritus tute licita perageret, et prorsus ab illicitis abstineret deliciis. Etenim corpus macebat jejuniis, priscorum observantiæ a sanctis patribus ordinatæ novorum austeritatem adiciens sibi motu propriæ voluntatis inducto: nam per totum adventum et singularum septimanarum sextam feriam, et cunctis aliis temporibus jejuniis observabat: et in multis interea orationibus se occupabat, ne aliqua sibi hora temporum inutiliter pertransiret; paramentis aliquibus sub genua non utende, imo quamplurimum vestes proprias admovebat (amovebat.) Et dum consilio ducis Calabriæ præfuit, petitiones pauperum interim (ita) promovebat, quod omnes ipsum advocatum pauperum nominabant.

« Hic insuper vitæ fuit puritate perlucidus, humilitate præclarus et sincerus veritatis amicus; ac cuncta eloquia ipsius ad virtutis augmentum operaque salubria hortabantur, demulcebant auditorum præcordia, et in eorum ædificationem salutarem multipliciter redundabant. Quamdã enim mulierem, quæ per totum annum et amplius toto corpore impotens fuerat, et aliquibus sui corporis partibus adeo desiccata, ut lignum aridum videretur, et quæ, postquam sanctus ipse migravit ad Christum, ad ejus tumulum se deferri fecerat, ad dicti sancti invocationem subito fuisse curatam dubium non existit: in signum hujusmodi mulier ipsa domum suam propriis pedibus est reversa. Quidam etiam casualiter in uno fossato undique subtus terram prostratus ita, quod aliquis ad ipsum nullo modo pervenire poterat, postquam ibidem tandiu steterat, quod naturaliter vivere non debebat, ad prædicti sancti invocationem a morte extitit præservatus. Istum enim sanctum dilexit Dominus, et in fine consortio hereditatis elegit; perennis quoque diademate gloriæ decoravit: et ut ejus nomen extolleretur laudibus populorum, tam in ejus vita, quam postquam (ut præmittitur) feliciter migravit ad Christum supernis deliciis fruiturus, ipse opifex Dominus, in sanctis suis vere miraculis, eundem sanctum aliorum quamplurimum et variorum splendore miraculorum illustravit; manifeste demonstrans

quantum sibi honoris et reverentiae deberetur.

« Unde praefatus praedecessor, de hujusmodi actibus dicti sancti et mirabilis habita fide dignis probationibus, quantum nosse sinebat ipsa fragilitas certitudine veritatis, multorum praelatorum et aliarum circumspectarum personarum solemnibus precibus pluries excitatus, ipsum B. Elzearum de fratrum suorum consilio, de quorum numero tunc eramus, auctoritate omnipotentis Dei, et beatorum Apostolorum ejus Petri et Pauli, atque sua, choro beatorum a Domino ineffabili sanctificatione susceptum, cum solemnitate celebri sanctorum Catalogo, videlicet XVI kal. Maii, Pontificatus sui anno vii duxit adscribendum. Et ut devotis laudibus extolleretur in terris, quem ipse dominantium Dominus honorari voluerat in excel-

sis, festivitatem confessoris ejusdem die xxvi mensis Septembris, quo migravit ad Dominum, cum debita reverentia voluit celebrari : quodque (atque) etiam, ut ad Ecclesiam fratrum Minorum, ubi corpus ejusdem sancti venerabiliter requiescit, ferventius et copiosius fidelium conflual multitudo, et celebris ejusdem sollemnitatis peragatur, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui reverenter illuc in eodem festo annuatim accesserint ejus suffragia petitori, de omnipotentis Dei misericordia et ipsorum beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisus, unum annum et quadraginta dies de adjunctis eis poenitentibus misericorditer relaxavit, etc. Nulli ergo, etc. Datum Avin. nonis Januarii, Pontificatus nostri anno i ».

JOANNIS XXII ANNUS 9. CHRISTI 1324.

1. *Ludovici Bavari oratorum ad Sedem Apostolicam accessus, et Pontificis responsum in litteris Apostolicis expressum.* — Incunte anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo quarto indictione septima Ludovici Bavari oratores, quos antea ad aulam Pontificiam legaverat, ut obsequentem se Ecclesiae, nec sentire cum haereticis profleretur, diemque ad dicendam causam constitutam extrahi deposceret, ingressi purpuratorum patrum consistorium VI nonas mensis Januarii, Pontifici in solio consentienti supplicem hunc libellum ¹ porrexere :

« Pater sanctissime,

« Ad mandatum sanctitatis vestrae in scriptis posuimus ad quid venimus, et quid a Sanctitate vestra petere debeamus. Dicimus igitur ex parte domini nostri filii vestri devoti, quod licet paucis diebus elapsis ab aliquibus murmuraretur, et absque tamen ulla insinuatione certa referretur apud dictum dominum nostrum, processus aliquos esse factos a Sanctitate vestra, ipsum et jura sua ac statum suum graviter contingentes; tamen dominus noster praedictus nullatenus credere poterat, nec credebatur : imo aestimabat amulorum

suorum esse signa, nec etiam verisimile reputabat, quod sancta Romana Ecclesia taliter processisset, cum nunquam antea super iis fuerit monitus vel citatus. Ad cautelam tamen nos misit ad inquirendum ac investigandum, utrum contra ipsum, ut praemittitur, processus aliqui facti essent : et si inveniremus eos factos, quod supplicarem Sanctitati vestrae ut, salvo in omnibus jure suo, daret ei terminum aliquem competentem et decentem, inspecta locorum distantia et maxime negotii arduitate considerata; infra quem domino nostro praedicto processus hujusmodi veritatem referre possemus, ut ipse sibi ac juribus suis, ipsum tangentibus, de consilio suorum principum et procerum valeat super iis, prout tenetur et debet, salubriter providere; et de informando Sanctitatem vestram plenius circa dictum processum et ipsum contingentia, et de ostendenda iustitia sua et innocentia sua circa dictum processum et ipsum contingentia, prout sibi videbitur expedire; necnon de reformando in statum debitum, si forsitan in aliquibus excessisset. Igitur, pater sanctissime, cum invenerimus processus hujusmodi esse factos, supplicamus Sanctitati vestrae ex parte domini nostri praefati humiliter et devote, ut salvo in omnibus jure suo terminum competentem, prout praemittitur, dare et concedere dignemini :

¹ Ext. apud Jo. tom. iv. p. 1. Ep. secr. p. 107. et l. var. Bull. p. 35.

cum dictus dominus noster intendat, quantum in ipso est, tanquam devotus filius Sanctitatis vestrae paternitatem et sanctam Ecclesiam ut matrem revere-ri, et ipsam finali obedientia pro posse adjuvare, defendere et tueri; terminum petimus sex mensibus longiorem ».

2. Mirum cuiquam videri possit, quomodo hac demissione Christiana, et observantia Pontificem mulcere studuerit Ludovicus, qui paulo ante, ut vidimus¹ concepta appellationis formula Pontificem ipsum calumnia hæreseos appetiverat, atque ab ejus judicio ad Concilium OEcumenicum provocarat: quod Ludovici factum ignorans Joannes, accepto ejus libello supplicæ, rem in deliberationem cum cardinalibus adduxit, ac publico consistorio VII idus Januarii congregato, presentibus orationibus objecit, Ludovicum non cognita Sede Apostolica electionis controversia, contra decreta Pontificia non electum in regem, sed regem se dixisse. Vicecomites hæreseos crimine postulatolatum esse; cum antea ad eos evertendos accessurum se in Italiam spondisset: marchiones Attestinos et Ferrarienses Ecclesiæ perduelles in sua verba sacramento adegisse; vclera Ecclesiæ jura, quæ in terregni tempore ac discordiis suffragiis duobus electis regibus vicariis imperii creare solet, infregisse: ob quæ licet ipsi dies proroganda non esset, ad duos tamen illam menses proferre, non ut ab ipso gesta tueretur, sed venia petita demisse emendaret. Quæ subjectis verbis prodit Pontifex:

3. « Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Nos super littera et supplicatione prædictis cum ejusdem fratribus deliberatione præhabita diligenti, eosdem nuntios VII idus ejusdem mensis Januarii coram nobis fecimus evocari; ac eisdem in nostra et dictorum fratrum presentia in consistorio constitutis taliter duximus proloquendum,

« Vidimus litteram patentem et supplicationem prædictas, quas in nostra et fratrum nostrorum presentia exhibere curastis, et contenta in eis intelleximus diligenter: ac super illis cum eisdem fratribus deliberatione præhabita diligenti, attendentes et ad memoriam reducentes devotionem, quam præfatus dux Baviaræ per alios nuntios suos ad presentiam nostram hactenus destinatos, ejus litteras de credentia deferentes, ad nos et præfatam Ecclesiam se gerere asserebat: et quod inter alia nonnumquam nobis obtulerat per nonnullos ex nuntiis supradictis, se paratum in Ecclesiæ prædictæ et nostrum obsequium contra rebelles Ecclesiæ ad partes accedere Lombardiæ, miramur quamplurimum, et causa nobis justæ admirationis ingeritur, quomodo sic subdito, nulla per nos data sibi occasione vel causa, in virum alterum sit mulatus. Ipse namque in contemptum nostrum, et magnam injuriam sanctæ matris Ecclesiæ, se regem Romanorum intulit:

cum de electo in discordia in Romanorum regem, sicut iste fuisse dicitur, a nullo sit in dubium revocandum, quod ante approbationem seu admissionem electionis suæ per Sedem Apostolicam habitam, non debet tali nomine vel titulo appellari: quod utique dudum, cum de intitulatione duorum electorum in reges Romanorum controversia incidisset, per Sedem eandem auditis allegationibus partium in casu simili decretum extitit, deliberatione cum similibus tunc sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus præhabita diligenti. At insuper dux prædictus Galeatio de vicecomitibus ejusque fratribus de Mediolano rebellibus ejusdem Ecclesiæ, et de hæresi per eorum competentes iudices condemnatis, favere hactenus contra præfatam Ecclesiam non expavit, nec adhuc, sicut audivimus, a fautoria destitit eorundem.

« A Ferrariensibus etiam, videlicet Raynaldo et Opizone natis dilecti filii Aldebrandini Estensis, de labe pravitalis hæreticæ similiter condemnatis, ac rebellibus Ecclesiæ memoratæ, ratione civitalis Ferrariensis fidelitatem et homagium præsumpsit recipere, ipsisque favorem, auxilium et consilium impendere in nostrum et ejusdem Ecclesiæ magnum contemptum, atque dispendium et præjudicium manifestum; cum dictam civitatem Ferrariensem, ejusque districtum ad plenum jus atque dominium et proprietatem ejusdem Romanæ Ecclesiæ pertinere noscitur.

« Administrationi imperii se indebite ac irreverenter immiscuit, donando de bonis ipsius, homagia recipiendo et alia indebite attendendo: cum tamen hujusmodi administratio, imperio prædicto vacante, prout ad præsens vacare dignoscitur, ad Sedem pertineat memoratam: sicut hoc jure patet, consuetudine declaratur, et Romani Pontifices prædecessores nostri in casu vacationis imperii jure hujusmodi usi sint, velut ad eos pertinente indubie, sicut etiam nonnullis exemplis evidentibus patet. Nam felix recordationis Clemens papa IV, prædecessor noster, tempore suo existentibus duobus in Romanorum reges electis, clare memoriæ Carolum regem Siciliæ in Tuscia vicarium generalem constituit; qui dictum officium exercuit diligenter. Similiter, piæ memoriæ Clemens papa V, prædecessor noster in provinciis Lombardiæ et Tusciæ charissimum in Christo filium nostrum Robertum regem Siciliæ illustrem vicarium ordinavit; ejus juris possessione, vel quasi, præfatus dux Baviaræ, quantum in eo est, nos et dictam Ecclesiam indebite et præsumptuose nimium spoliare conatur.

« Si igitur prædicta, necnon verba in dictis litteris et supplicatione per vos exhibitis posita, quæ magis sunt ad turbationem irritantia, quam ad mansuetudinem mentem intelligentis provocantia, vellemus attendere diligenter, nullum vobis responsum dare utique deberemus; tamen memores devotionis præteritæ dicti ducis, vobis præfatis nuntiis de dictorum fratrum consilio

¹ An. 1323. num. 34. etc.

brevis respondemus, quod cum processus noster praedictus contra dictum ducem Bavarie et electum, ut praedicatur, factus rite sit et super notorio habili; terminumque competentem contineat, infra quem ad ejus deduci, nisi per ipsum steterit, notitiam potnerit, ac a praesumptis per ipsum temere etiam resilire, ipsaque quantum erat sibi possibile revocare, quorum neutrum ipsorum constet fecisse per exhibita; sed potius, quod intendat illa, ut dicta scriptura asserit, excusare ac de jure, quod utique electo faciendi nequaquam competat nec potest competere, se velle dicere asserat, intendens per consequens excessus suos notorios minus provide defensare; non intendimus aliquid innovare, ipsum tollendo vel suspendendo, vel quoad impediendum effectum sententiarum in eolatarum terminum, dilationem, vel prorogationem aliquam concedendo: imo volumus eum quoad omnia contenta in ipso et ipsorum effectum in suo pleno vigore atque robore permanere.

« Verum quia in dicto processu eidem aperte duximus intimandum, quod si in praemissis in dicto processu contentis per omnia infra praefixum ad hoc sibi terminum exequendum foret negligens vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem poenarum, in quas propter praemissos excessus notorios inciderat, vel incideret in futurum, et alias quantum suadet justitia procederemus, ejus absentia non obstante; intendimus usque ad duos menses, a data praesentium computandos, a publicatione poenarum et processibus hujusmodi, ac ab aggravatione supersedere processus ejusdem, infra quos certificari possimus quid per eundem circa praemissa exiterit reformatum.

« Per hoc tamen non volumus nec intendimus nos aliquatenus obligare, qui etiam eorundem duorum mensium pendente termino ad aggravationem dicti processus et alias possimus procedere contra ipsum; si et prout nobis pro conservatione jurium et honoris ejusdem Ecclesiae viderimus expedire, etc. Dat. Avin. VII id. Januarii anno VII ». Affixe fuere haec litterae Avenionensis Ecclesiae foribus, et in Germaniam ad Frisingensem episcopum transmissae ut eas divulgandas curaret, ne quem latere posset, quid inter Ludovici oratores ac Sedem Apostolicam agitatum esset, ac dolo et calumniae ora obstruerentur¹.

4. *Ludovici Bavarum studium et acta in defendendis perduellibus et haereticis, et in propugnatione sui asserti juris contra Pontificias leges et jussa.* — Effluxere duo ii menses Apostolicae Sedis dignitate expiaret. Verum ipse, non impetrato, ut vidimus, sex mensium spatium, ut causam ageret, congregato suorum caetu, constitutus sibi Pontifice angustiores temporis metas contestatus est: se fidem Catholicam colere, et Ecclesiae decus semper asserturum; neque in animum posse in-

ducere, se quapiam in re laesisse Sedem Apostolicam, ac si laeserit, facturum satis: prosequenturum Pontificem honoribus debitis, ac jura etiam imperii tutaturum; seque eadem coram Pontifice, cum se daret prima occasio, professurum. Quae Georgius Herwartus subjectis concepta verbis ex veteribus monumentis afferit².

« Nos Ludovicus Romanorum rex semper Augustus comparemus, et infrascriptas protestationes nostras coram vobis proponimus, et in scriptis offerimus, ac si in praesentia domini nostri summi Pontificis (cujus copiam, arcante termino, tanquam absens et remote distantis habere non possumus) essemus personaliter constituti: promittentes expresse, quod eisdem in ipsis summi Pontificis, quamprimum commode poterimus, notitiam deducemus et coram eo innovabimus. In primis protestamur, quod sanctam Ecclesiam Rom. magistram fidei Catholicae matrem et alumniam nostram colere, diligere et fovere, statum ejus solidare et jura servare semper intendimus bona fide. Item quod hostes ejus et rebelles quoslibet quos scimus, vel a professione dictae fidei aberrantes, tanquam fidelis advocatus et fervidus Christianae fidei zelator hostiliter persequi et exterminare volumus toto posse.

« Item quod non credimus contra ipsam sanctam Ecclesiam nos unquam in aliquo excessisse: et si quando excederemus, parati sumus ad ejus correctionem humiliter emendari, et sub regula disciplinae suae obedienter consistere, et suo consilio et regimine gubernari. Item quod eidem volumus reverentiam debitam et honorem. Protestamur insuper, quod domino nostro summo Pontifici eam quam debemus, et quemadmodum Romanis Pontificibus Rom. imperatores et reges praedecessores nostri obedientiam, devotionem et reverentiam gesserunt et habuerunt, volumus similiter gerere et habere.

« Item protestamur quod statum Rom. imperii et jura, res et honores suos salvos sine praedictio cujuslibet, juxta debitum fidei nostrae et virtutum praestiti sacramenti, quantum scimus et possumus, nostris temporibus similiter disponimus custodire ».

5. Magnifica hac ostentatione invidiam exortae disensionis omnem in Pontificem apud suos derivabat Ludovicus. Jactabat enim ad speciem constitutum bimestre, ut caepa emendaret, quod ipse de disceptanda judicio causa interpretabatur, angustius esse: de erepto vero Ecclesiae supremo Ferrariae imperio, adactoque in sua verba illius urbis oratore, tacuit; cum magna verborum pompa Ecclesiae jura se tutaturum profiteretur; recusabatque haereticis hostisque fidei Galeatii clientelam deserere, cum fidei splendorem se vindicaturum sponderet: imo ad tuendos Ecclesiastici juris oppressores exercitum immisit, ut suo loco videbi-

¹ Tom. IV. p. 1. Ep. secr. p. 110.

² Herm. ad an. 1324. num. 40.

mus. Frustra itaque enim excusare nititur Herwartus ¹ dñm publicas eas Tabulas, quæ ad coloranda gesta plurima arte edite erant, veluti illustria juris Ludovici (ejusdem) monumenta adducit; et Joannem veluti iniquum immerito traducit: non enim verba Ludovici spectanda sunt, sed opera potissimum.

Ut vero funestæ illius dissensionis, quæ maximos fluctus in Ecclesiam concitavit culpam non in Joannem, sed in Ludovicum ejusque senatores impios derivandam, illustremus, rem uti gesta est, in luce collocabimus, eam paulo altius ex jam dictis repetendo. Potuisset Ludovicus Pontificia sibi studia conciliare, si ut Cæsarei erat muneris Ecclesiam tueri, eamque ab hostium sevissimum nefaria tyrannide vindicare studuisset. Sed improborum fascinatus consiliis, cum Pontifici adversus vicecomites divini Ecclesiasticique juris eversores, et Numinis rerumque sacrarum contemptores operam regiam spondidisset, eorum deinde, ut dictum est, patrocinium suscepit, atque etiam Ferrariensium perduellium clientelarem sponsonem admisit, invasitque Romanæ Ecclesiæ jura: nec pluribus edictis monitus, resipuit, sed iniqua provocacione ad Concilium diffugia captavit. Commotum vero juste Pontificem indicat Albertinus Mussatus ², dum Italiæ tyrannorum, quos armis in Pontificem defendendos suscepit Ludovicus, impietatem describit hisce verbis:

« Pestiis, (tyrannorum scilicet) per ea tempora per totam ferme Italiam et præsertim Lombardiam, Tusciam, Romandiolam et Marchiam invaserat: qui contemptis Deo et Sanctis, sanctas Ecclesias scilicet episcopatus, abbatias, prioratus et quascumque etiam magnorum proventuum Basilicas, quos ut populos vorarent, in armis, bellis et quotidianis armorum usibus stipendiarii erogabant; deque ipsis sacris locis equorum stabula, pulsus antistitibus et prælatis, fecerant. Hanc tyrannus vicecomitibus Mediolani, sævam rabiem nequius cœpisse, et adeo perseverasse, ut ipsi tyranni Ecclesias et praelaturas de facto, spreta papali Sede et jurisdictione, suis clientibus et parum dignis conferrent: promovisse primum, et non aliam, hæc omnia momenta senem illum inveteratum malorum Maphæum vicecomitem. His nefandis actibus abstinere; archiepiscopum Mediolani et alios pulsos prælatos in pace sine (suis) restitutis locis, prædiis et bonis ad Ecclesias spectantibus, quibus sacra coluntur Ecclesiæ, illum Maphæum stirpemque ejus tantis malis nutritam, ut de justo usu absum, et de equitate iniquitatem fecissent, monuisse; divinum cultum in ea urbe exerceri per veros prælatos permitterent.

« Sed mandata Apostolica spernentes, non modo destitit, sed infandos actus auxere, preces Apostolicæ mansuetudinis renuentes: deinde

scipos excommunicationum vinculis innodantes, et verba proterva in sacram Ecclesiam, ipsumque Apostolicum jactantes, quæ manifeste hæresis ignominias, et intolerabiles Christianæ religionis contemptus et pertinacias ostendebant. A quibus similiter canonice et solemniter moniti, nec abstinere passi, vel ab Ecclesiastica monitione correcti, peccata infanda accumulaverunt peccatis, Saracenorum et aliarum superstitionum sectas et materias imitatis, ut et ipsi Saraceni et hæretici manifesti. Insuper monitum hunc Ludovicum Bavarum, illorum hæreticorum erroribus infandisque actibus non adhiærere: sed si ad sacrum imperii culmen aspirasset, illos et consimiles abhorre, et veri filii sacrosanctæ Ecclesiæ more ad illos repellendos et refellendos tam pravis ausibus, Ecclesiæ adstare et servire. Sed ille, cujus mens in Ecclesiam effera carum tyrannidum tyrannorumque Italicorum jura tenere spiritu diabolico conjectaverat, non modo destitit; sed vicarium suum gentemque Germanam adversus Ecclesiæ monita patenter transmisit, et se hæreticum et divinarum Constitutionum exhibuit contemptorem ». Haelenus Mussatus.

6. Hos tyrannos impios Ludovicus, cum eorum opera imperiale insigne se adepturum speraret Italiæque potiturum, defendendos suscepit. Qua in re non inique modo, sed imprudenter etiam se gessit: imprudenter quidem, cum Pontificia benevolentia ad firmandum solum longe foret aptior; et vicecomites non Cæsarei nominis tuendi, sed augendarum rerum suarum cupiditate moverentur, ut exitus edocuit: quippe qui firmata potentia Cæsares irriserunt: Inique vero Ludovicum datam Pontifici de iis debellandis fidem infregisse judiciaria sententia in Galcatium paternæ sequacem impietatis lata indicat, in qua ejus flagitia hisce verbis recensentur ³:

7. « Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Dudum ad nostri apostolatus fama, quinimo infamia publica deduxit auditum, quod quondam damnate memoriæ Matthæus de Vicecomitibus de Mediolano nonnullos de diversis mundi partibus ad Sedem Apostolicam venientes capiebat, et etiam detinebat, eos bonis omnibus spoliando; ac litteras clausas, quæ nobis per nonnullos Ecclesiæ Romanæ devotos filios et fideles de diversis partibus mittebantur, per se, officiales et ministros suos aperire et lacerare, et alias pro suo libito contrectare, et inspiciendas diversis exponere ausu damnabili præsumebat.

« Expositum etiam fuit in publico consistorio coram nobis, quod ipse Ecclesiis, monasteriis et aliis piis locis, ac personis Ecclesiasticis, sæcularibus et regularibus civitatis et districtus Mediolanensis talliam seu collectam plurimum onerosam imponens, ad exactionem illius procedebat adeo

¹ Herw, tom. I. in Lud. defensione ad an. 1324, num. 14, etc. —

² Alb. Muss. in Lud. Bavar.

³ Tom. IV. Ep. secr. p. 420. et lib. variar. Bullar. p. 25.

violenter, quod illam ab aliquibus personis Ecclesiasticis per explicationem rerum, a quibusdam per captivum et detentionem personarum ipsarum, et ab aliis per diversos cruciatus corporum extorquebat; et nonnulla alia impia et iniqua in personas Ecclesiasticas immauiter exercebat, quæ in gravem divinæ majestatis offensam, opprobrium Catholicæ fidei, et magnum fidelium scandalum redundabant: quodque tam ipse, quam Galeatius, Marcus et alii filii sui, paternæ nequitie sectatores, bona cathedralium et aliarum Ecclesiarum, consistentia per civitates et dioceses, in quibus per se et alios tyrannidis sævitiam exercebat, vel majorem partem ipsorum occuparet occupata tenere damnabiliter præsumebat; ipsarumque prælatos amarissimas pœnas exilii coegebat miserabiliter experiri.

« Idemque Matthæus adeo redditus erat religionis cujuslibet insolens persecutor, quod tam prælatis eisdem, quam religiosis Prædicatorum, Minorum ac Eremitarum S. Augustini fratribus, et aliorum Ordinum paupertatis, ne Synodos et Concilia, vel quælibet capitula congregarent, vel in eorum subditos visitationis vel prædicationis officium exercerent, interdicebat expresse; perversos dictorum Ordinum fratres, suæque iniquitati conformes in eorum fovendo nequitia, eosque suis conventibus per violentiam prælici faciendo: et quod in Ecclesiis secularibus et regularibus, tam virorum quam mulierum ausu sacrilego personas intrudebat indignas, utpote qui in monasterio S. Celsi Mediolanensis nonnullos monachos, abbate dicti monasterii exulare compulso, violenter intruserat. Nonnullas etiam puellas in monasterio monialium Mediolanensium, postquam illis fuerat impudenter abusus, per intrusionis reatum recipi fecerat violenter.

« Nec veritus adhuc in Christum Deum rabiem diræ persecutionis armare, venerabilem fratrem nostrum episcopum Vercellensem in civitate Vercellensi, conflatis viribus, obsederat violenter, ac demum eundem per violentiam captivatum in carcere præsumperat detinere; quamvis postea de manibus ejus per fugæ subsidium divina fuit misericordia liberatus. Per sufficientem quoque informationem, de speciali mandato nostro habitam per bonæ memoriæ Berengarium episcopum Tusulanum, tunc viventem apud sedem prædicam, idem Matthæus repertus fuit super hujusmodi sacrilegis, offensis et excessibus publica infamia laborare.

8. « Validus etiam clamor ad audientiam nostram deduxit, quod idem Matthæus, per Stephanum natum ejus, dilectum filium abbatem S. Stephani Vercellens. ac præpositum, archipresbyterum et plures canonicos Vercellenses, ac per virum sacrilegum Scottum de S. Germiniano, aliosque suos satellites, et ministros iniquos et impios, nonnullas alias personas Ecclesiasticas, seculares et religiosas, etiam in sacerdotio constitutas, capi fecit ac teneri carceri mancipatos, in illos diversorum

tormentorum genera exercendo. Statuta etiam canonica, tanquam a fide Catholica prorsus exorbitans, contemnens damnabiliter et impugnans, interdictum Ecclesiasticum, cui dicta civitas Mediolanensis ejus culpis exigentibus subiacebat, sicut et adhuc subjacere dignoscitur, observare desepxit, et fecit per alios violari, defunctorum corpora laicorum in cæmeteriis Ecclesiarum pulsatis campanis, ministris Ecclesiarum ipsarum renitentibus et invitatis, faciendo in contemptum clavium contra sanctiones canonicas tumulari: id idem per Galeatium in Placentina et per Marcum filios suos in Terdonensi civitatibus, tunc sub eorum tyrannide consistentibus; et per alios tyrannos civitatum et locorum, quæ per eum et alios suos filios tenebantur, vel cum eis fuerant juramento vel confæderatione ligata, eidem interdictum subjecta, observari faciens, dictumque interdictum nequiter violari, et divina, quantum in eo erat, profanari officia in eisdem in contemptum clavium earundem.

« Idemque Galeatius, perfidia paternæ prævaricationis imbutus bonæ memoriæ episc. Placentinum, tunc viventem, bonis omnibus spoliavit, domos, vineas et alia bona episcopalia devastando, ac ea, quæ de redditibus et proventibus dictorum bonorum percipi potuerunt, suis usibus applicando. Nonnullos etiam clericos Placentinos, gravibus afflictos vulneribus, bonis omnibus spoliavit; et quibusdam eorum horribili nece peremptis, Ecclesiastica beneficia eorundem aliis nequitia suæ fautoribus, de facto concessit; dictum episcopum Placentinum cogens miserabiliter exulare, qui deinde Apostolicam Sedem petens, ibidem diem clausit extremum. Idem Galeatius, ad execrabiliora licentians manus suas, clerum Placentinum fallis, collectis, gabellis et diversis angariis pedagogisque novis affluxit: claustra etiam monialium civitatis ejusdem damnabiliter violavit, exinde nonnullas moniales adducens, eisque virginitatis filium, quod perpetuo voto Christo sponponderant, effræui et damnata libidine auferendo. Nonnulla etiam bona, quæ tam clerici quam laici in locis Prædicatorum, Minorum et Eremitarum S. Augustini et aliis diversis Ecclesiis Placentinis pro securiori custodia duxerant deponenda, tam per se quam per suos satellites asportavit. Diversas quoque Ecclesias, hospitalia et alia pia loca cremavit incendio, et contra claves Ecclesiæ per se et alios labia detractionis aperiens, per quosdam clericos et religiosos fautores suos fecit coram omnibus prædicari, quod tenendæ (timendæ) non erant excommunicationes et aliæ sententiæ latæ contra eum. Propter quæ non erat dubium, dictos Matthæum ejusque filios diversarum excommunicationum fore sententiis immodatos.

9. « Præter hæc idem Matthæus et filii ejus obstacula præstitérant, ne nostri vel defecti filii Bertrandi tit. S. Marcelli præbyteri card. in illis partibus A. S. L. vuntii, civitatem Mediolanensem

vel terras et loca prædicta, seu territoria possent ingredi eorundem ; vel infra illa nostras vel ejusdem legati deferre litteras, ac quoscunque nuntios ipsos capi, incarcerationi et frequenter occidi crudeliter faciendo. Nec adhuc idem Matthæus contentus, quod ipse in profundum malorum demersus præceps abierat, sed laborans, ut alios secum traheret in ruinam, devotos ejusdem Ecclesiæ a devolutione ipsius avertere, et indevotos, ne ab erroris invio ad vitæ viam et devotionem redirent ejusdem Ecclesiæ, impedire viis et modis omnibus quibus poterat conabatur : imo ut contra dietam Ecclesiam et fidem Catholicam execrabilis posset suam nequitiam exercere, cum schismaticis confederationem et colligationem inivit. In provincia etiam Lombardiæ, ac circumadjacentibus locis, et partibus seminavit discordias, guerras movit, fructum pacis subvertens scandalis et scissuris in tantum, quod Ecclesiarum prælati, propter ejusmodi pressuras et scandala multipliciter impediti, personas Ecclesiasticas suarum civitatum et diocesium et alios eorum subditos non poterant visitare, nec corrigendos corrigere, nec illis proponere verbum Dei, aliaque spiritualia gerere, quæ exigebat officium pastorale. Ex quibus profecto pullularunt et pullulant in illis partibus hæreses, creverunt schismata, diminutus est cultus divinus, fidelium animæ perditioni fuerunt expositæ, corpora patuere periculis et malis innumeris licentia præstita ; et scandala suscitata fuere : propter quæ sic licentiose per dictos Matthæum ejusque filios adversus Deum, et Ecclesias et fidem Catholicam perpetrata, et alia quæ sequuntur, habebantur graviter, nec indigne, suspecti de labe hæreticæ pravilitatis.

« Notum est enim in partibus Lombardiæ, quod ejusdem Matthæi paterni avus et avia, dum vivebant, fuerunt habiti de memorata pravitate suspecti : quinimo propter hujusmodi labem pestiferam eadem avia, judicio Ecclesia de hæresi condemnata, tradita fuit flammarum incendio per iudicium seculare. Communis etiam in partibus illis habet notitia, idque fama publica manifestat, quod quondam Manfreda mulier de Mediolano, dicti Matthæi ex linea materna propinqua, labe respersa pravilitatis ejusdem, in persona cujusdam, quæ Guillelma nomine vocabatur, Spiritum sanctum asseruit incarnatum, ipsamque Guillelmam a Deo assumptam mirabiliter exiitisse : post quæ, cum super his ac diversis aliis articulis hæresim sapientibus manifeste, per inquisitores pravilitatis ejusdem tam contra eas, quam nonnullas alias credentes ipsarum, fuisset veritatis certitudo compta, Manfreda et Guillelma traditæ fuerunt iudicio seculari, et demum ignis incendio concremate. Et quia inter alios credentes ipsarum præfatus Galeatius culpabilis fuit repertus, inquisitores ipsi propter hoc captivarunt et detinuerunt eundem ; licet postmodum per ejusdem Matthæi potentiam coacti minis et terroribus eum duxerint

dimittendum. Idem quoque Matthæus in tantum exorbitabat a fidei Catholicæ veritate, quod carnis resurrectionem negabat.

10. « Cum ex præmissis præfati Matthæus et filii ejus se Dei adversarios manifestos, et fidei Catholicæ corruptores patenter ostenderent, incessanter deteriora prioribus committentes, nos considerantes attentius, quod non expediebat, quod tam horrendorum scelerum in succedentia temporum secula sine recordatione vindictæ memoria deferretur, venerabili fratri nostro archiepiscopo Mediolanensi, et dilectis filiis inquisitoribus hæreticæ pravilitatis in provincia superioris Lombardiæ, nostris dedimus litteris in mandatis, ut ipsi, vel duo aut unus eorum contra præfatos Matthæum, Galeatium, Marcum et alios præfati Matthæi filios ejusdem hæresis fultos labe, quoad ea, quæ præmissa contingebant et alia, de quibus poterat haberi verisimilis suspicio contra eos, juxta formam canonum, et prout alias eis ex officio inquisitionis contra hæreticos competebat, procedere cum omni diligentia procurarent. Qui super præmissis, earundem litterarum nostrarum forma servata, diligentius inquirentes, ac comperito legitime prænominatos Matthæum, Galeatium, Marcum et alios ejus filios sæpeditos de prædicta labe respersos ; primo dictum Matthæum, et deinde Galeatium, et subsequenter Marcum, Luchinum, Joannem et Stephanum natos ejusdem Matthæi legitime convictos de hæresi, juxta formam canonum auctoritate nostræ commissionis hujusmodi, et prout alias eis ex officio inquisitionis contra hæreticos competebat, per diversas sententias diffinitivas successive prolatas decreverunt et judicaverunt hæreticos manifestos : eosque de hæresi condemnarunt, ipsorum bona omnia, mobilia et immobilia, jura, jurisdictiones et quæcumque alia ubicumque essent, et quibuscumque nominibus censerentur, per easdem sententias confiscando et confiscata declarando ; nonnullis aliis pœnis in præfatos Matthæum, Galeatium et Marcum et alios ejusdem Matthæi filios et nepotes legitime promulgatis ; prout in processibus et sententiis, per dictos archiepiscopum et inquisitores super his habitis et probatis, plenius continetur.

11. « Cum autem postquam idem Matthæus, in obstinata pravitate deficiens, infelicissimæ mortis persolvit occasum, dicti Galeatius, Marcus, Luchinus, Joannes et Stephanus hæretici manifesti secundum obstinatam nequitiam et cor impenitens eorundem, absque erubescencia scelerum, dura facie, et indomabili mente velut domus exasperans adversus Deum et Romanam Ecclesiam et orthodoxam fidem semper damnabilis et contumacius intumescant ; per victricis crucis suffragium de fratrum nostrorum consilio contra dictos hæreticos, eorumque fautores, adjutores, consiliarios et valitores quoscunque, eisque quomodolibet adherentes vel parentes eisdem ; et eos, qui eisdem hæreticis impendent auxilium, consilium

vel favorem, vel adhærebunt, aut parebunt eisdem; providimus in virtute Altissimi insurgendum, ac universos Christi fideles ad tollendum de fidelium medio infideles eosdem et incredulos, ac subversores Catholicæ fidei de Catholicorum gregibus extirpandos, donis spiritualibus invitandos, ut Dei causam fideique negotium tanto assumant ferventius, et animosius persequantur, quanto salutis æternæ clypeo communiti hujusmodi persecutionis eventum poterint securius experiri. Ideoque nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, illa quam nobis, licet insufficientibus meritis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestate, omnibus vere penitentibus et confessis, qui contra dictos Galeatum, Marcum et Luchinum, Joannem et Stephanum ejusdem Matthei filios, rebelles, hæreticos, excommunicatos, Dei adversarios et hostes apertos, persecutores et inimicos Ecclesiæ manifestos, ac quoslibet adhærentes vel parentes eisdem; necnon contra eos, qui in posterum in hujusmodi hæretica pravitate et excommunicatione durantibus impendent auxilium, consilium vel favorem, vel adhærebunt aut parebunt eisdem, processerint, etc. » Et infra: « Illam suorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, concedimus veniam peccatorum, quæ proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium concedi per Sedem Apostolicam consuevit, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum, etc. Dat. Avin. X kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno viii ».

12. Decreta est sacra hæc editio in viceco-

mites, cum jam Februario exeunte Pontificus exercitus ab auxiliariis Ludovici Bavari copijs profligatus Inisset¹, ejusque ductor Raymundus Cardona (1) Mediolanum in vincula adductus. Qua accepta clade, Pontifex reficiendo exercitui, confirmandisque suorum animis curas intendit. Extant eo argumento date ad Florentinos socios subjectæ litteræ²:

« Potestati, capitaneo, vexillifero justitiæ, prioribus artium, antianis, consilio et communi Florentinis.

« In discrimine turbationis Italicæ moderatam olim fortitudinis vestræ constantiam valde notavimus, quæ inter dexteram et sinistram, inter contingentia scilicet prospera et adversa varios fortunæ casus experiens, nec adversis deprimitur, neque prosperis relevatur: imo illud præclaris semper attributum vestræ laudi, quod eo validior vestra probitas comprobata reviguit, quo durius pios vestræ devotionis affectus dudum hostilis adversitas impugnavit. Sane audivistis, ut credimus, sinistræ fatalitatis eventum inoffensam nostri exercitus, cum quo erat militia vestræ gentis armigeræ, in comitatu Mediolanensi diebus proximis contingentem: de quo licet fors nostri et sanctæ Romanæ Ecclesiæ atque vestri et aliorum devotorum hostes in exterminium suæ, proh dolor! malignitatis exultet; nos vero etsi ex vestris huc usque gestis verisimiliter supponamus certitudinem vestræ constantiæ in aliquo non commotam; ex patris tamen affectione fœnerima, qua domesticæ

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 239. — ² Tom. iv. p. 1. Ep. secr. pag. 69.

(1) De anno quo captus fuit Raymundus Cardona, Pontificiarum copiarum in Insubria post Legatum Apostolicum dux præcipuus, dissidium est quoddam inter coevos scriptores; nam alii cum Joanne Villano lib. 9, cap. 238, fuissem captivum assertunt die ultima Februarii anni MCCCXXIII; alii diem pugne constitunt penultimum Februarii anni MCCCXXIV, quam in feriâ III incidisse notant, quod fuitur auctoritate Chronici Mutinensis desumptis in annum MCCCXXIII et vulgari Rer. Italic. tom. xv. Annus consonant cum his quæ scribit auctor Chronici Modociensis, qui tunc Modoethæ egisse se affirmat, et pugnam hæc commissam scribit non quidem Modoethæ, sed ad Vaprium, quod oppidum est Mediolanensis agri, et diem notat XVI Februarii. Vide historie Injus cap. 27; Rer. Italic. tom. XII. Alii denique cum auctore Annalium Mediolanensium, qui desunt anno MCDII, rem ad annum usque sequentem MCCCXXV, Rer. Italic. tom. XVI extrahunt. Sed posterior hæc sententia plane repudianda est, cum scriptores omnes eorum temporum aequales adversos habeat; summo enim consensu anno MCCCXXIV rem hæc adscribit. Nec dissentit Joannes Villanus, qui annum MCCCXXIII ideo notat, quod ipse annum nonnisi a Martino exoritur. Cæterum si vere ab anno MCCCXXIV renovandum non esse discimus ex auctore Chronici Mutinensis, de quo supra; notat enim ille diem penultimum Februarii et feriâ III, qui plures characteres annum MCCCXXIV exprimit, mensem Februarium omnes assignant; ad diem quod attinet oculatus testis Mediolanensis a cæteris dissidet, cum alii diem Februarii postremum, alii penultimum maluerint; hic vero diem ejusdem mensis XVI instructam ad pugnam aciem utramque inducit; sed forte mendium irrepsit in Codicem ac pro XVI legendum XXVI, quæ facile die agnita steterunt in conspectum; pugna dein ad bolum extracta. Cum vero annus ille bisextus fuerit, hinc alii diem XXVIII mensis quæ in feriâ III incidit (quæ die pugnatum assertant annalista Mutinensis superius commemoratus) mensis novissimum, alii vero penultimum appellatur. Quid tunc actum sit de Raymundo in hostium potestatem tradito silet annalista; sed ex Joanne Villano, atque Joanne isto mullum completiori teste auctore Chronici Mediolanensis cap. 27 disimus Mediolanensi carcere evasisse, seu potius fugam simulasse, cum repa a Galeato vicecomite clam dimissus fuisset ut ad Pontificem se conferens, pacem cum his, quas proponere, conditionibus impetraret. Occultas hæc pactiones ignoraales scriptores reliqui fuga subductum et carcere Raymundum scribunt. Liberationis hujus mensis silet auctor Modociensis; Joannes Villanus Novembrii indicat. Cæterum Modocetiam actum se confutisse Cardonam scribit auctor idem Modociensis: tum post sex dies ad legatum Placentiam concessit, ac demum perrexit ad Pontificem, cui legationem suam exposuit; sed cum pro Galeato Italia vicariam peteret, Pontifex certiorum se de omnibus Robertum Siciliæ regem facturum respondit. Interim Raymundus Avenionis mansit; donec sequenti anno, Modoetha jam Ga. eatio tradita, ac rursus in Insubria utrumque comp sitis a Florentinis requisitus fuit Pontifex, ut sibi Raymundum concederet copiarum suarum usum in Castrucium Lucanum Dominum. Quo absentente, ille sequenti an. MCCCXXV Florentiam se transferens belli in Castrucium dux reinvictus fuit. Memorabili prælio cum hoste commisso die XXIII Septembris an. MCCCXXV victus, profligatusque fuit, quin, et si fides habeatur Joanni Villano, in eodem prælio vitam obivit. Sed auctor Chronici Modociensis tradit vicum in hostium potestatem venisse, cui fidem habendum credo cum ad pariter scribat eorundem auctor historie Pistociensis Rer. Italic. tom. XI et reliqui res in Italia gestas anno MCCCXXV persecuti. Insuper in Historia Cortusiarum lib. 3, cap. 9, lego captivum illum egisse apud Castrucium, quoadusque Ludovicum in Italiam veniens liberum dimitti jussit, quod accidisse anno MCCCXXIX auctor Chronici Modociensis lib. 3, cap. 3 affirmat.

De Henrico, quem annalista Belgæ Belgam appellat, auctor Modociensis narrat et pugna incolorem evasisse, et clam se proripuisse Modocetiam. Quare nonnisi ex incertis rumoribus rem audiam narrat Villanus, dum captum illum, et a Germanis militibus redemptum dimissumque affirmat. Denique Modoetha die X Decembris ejusdem anni in manus Galeati recidit teste eodem auctore Chronici Modociensis cap. 29, ex quo corrigendi sunt Annales in quibus urbis casus ad .Estatu exitum referunt.

vos tractavimus, quæsumus, filii benedictionis et gratiæ, ut inde vultus vester nullatenus concidat, ne in æmulorum oculis serenam mutasse videamini faciem, et in aliquo minuisse testemini virilis animi probitatem : quinimo universitatem et sinceritatem vestram rogamus et hortamur attente, quatenus cum etiam post naufragium tentanda sint maria, resumatis altius cum solita promptitudine vires vestras; et hujusmodi gentem vestram nedom in deficienti de pristino perditorum equitum et peditum numero, verum (si potestis) etiam in majori armigerorum subsidio concite restauratis, cum ad habendam de ipsis hostibus, domino favente, victoriam vos proculdubio moveat libertas inestimabilis patriæ, et cupiditas incitet tam cælestis gloriæ quam terrenæ: speramus enim in virtute Altissimi, quod tale apponet in hac parte remedium, quod vos, et præfatos devotos alios prosperabit. Dat. Avin. kalend. Aprilis, anno viii ».

Erexit aliis litteris Modoecienses, qui cladis illius partem senserant, his verbis ¹: « Denique istud unum ad solamen conceptæ amaritudinis addimus, quod cum dicti hostes manifestam prosequantur injuriam, vos vero cum fidelibus cæteris prosequamini Dei fidem atque justitiam, nunquam in prædictorum hostium conflictu succumbitis; imo si vincimini, vincitis, et per gloriæ meritum triumphatis propterea æternaliter apud Deum. Dat. Avin. XV kal. Aprilis, anno viii ». Simillimis sententiis Henricum Belgicæ aulæ principem, quem Joannes Villanus ² in eo prælio ad flumen Adduam captum, seque a Germanis redemisse ait, ad colligendos animos, si quæ rerum suarum damna esset passus, excitavit ³: « Dum, inquit, te attendimus pro Dei fide atque justitia conflixisse; dum pensamus, quod probi athletæ quidquid tormenti ferunt in præliis, non quia pugnant illud tolerant, sed ut pugnent, quæsumus, ut vultus tuus de hujusmodi sinistro eventu non concidat, et erectum viri strenui animum hostilis vana gloria non consternat. Dal. kal. Aprilis, anno viii ».

Pugnatum ⁴ est, nonnullis a datis hisce litteris elapsis diebus, secundo eventu a Pontificiis, atque ab Henrico Belga Mediolanensium copiæ sunt profligatæ. Propugnata ⁵ is antea Montiam contra Galeatii vicecomitis impetus, factaque eruptione castra solvere coegerat: verum postea in medio belli ardore victoria ad Mediolanenses inclinavit, mensæque Junio Ecclesiæ copiæ equestres, quas Passerinus Turrianus ductabat, ab hoste profligatæ fuere ⁶: præcipitque æstate Galeatius, ad molis iterum castris Montie, quam tum Obizo Lando nomine Pontificio tuebatur, illam ad dedicationem compulsi ⁷. Denique devexo anno Bertrandum Sedis Apostolicæ legatum, cum in Laudam facto impetu irrupisset, magna clade propulsatus

est ¹. Tuebatur Galeatium Bertholdus de Marsteron, qui Ludovici Bavari nomine legatum casareum agebat: quem ut hæreticorum contra Pontificios defensorum Joannes, intentato anathemate objectisque aliis pœnis, præfecturam Insuæbrici abjicere, ac gesta revocare jussit ².

« Ad futuram rei memoriam.

« Vineæ domini Sabaoth, licet immeriti, divina gerentes permissione sollicitudinem atque curam, providere et agere circumspicius nos oportet, ut non solum prætergredientes Catholicæ fidei sententiam et prævaricationem addentes, ut eandem vineam valeant demotiri; sed etiam favores et auxilia ministrantes eisdem tanquam generes propagines noti fiant, et a veris fidei cultoribus evitentur. Sane quia, licet dudum Galeatius, Luchinus, Marcus, Joannes et Stephanus fratres filii damnatæ memoriæ Matthæi de vicecomitibus de Mediolano, de labe pravitatis hæreticæ convicti fuerunt legitime, et per competentes iudices sententialiter condemnati, et processus et sententiæ hujusmodi condemnationis tam in Lombardiæ quam aliis diversis partibus solemniter publicati; multique Catholicæ fidei professores non solum de circumvicinis, sed etiam de aliis partibus contra dictos hæreticos in expugnationem eorum arma sumpserint, qui cum exercitu Ecclesiæ accesserunt Bertholdus de Marsteron dictus de Nifen, et Bertholdus de Groyspach et Fridericus de Truendin, qui se magnifici viri Ludovici ducis Bavariæ in regem Romanorum electi, quem regem nominant Romanorum, ambaxiatores et nuntios fore dicebant, dictusque Bertholdus de Marsteron ejusdem electi in illis partibus pro vicario publicæ se gerebat, dictis Galeatio et fratribus favorem multiplicem impendendo, eosdemque hæreticos velut complices et fautores eorum defendere nequiter præsumebant, ordinantes per civitates Lombardiæ, ac mandata et præcepta ex parte ejusdem electi sub pœnis gravibus facientes in dictorum hæreticorum favorem et auxilium manifestum, gentes armigeras per unum ex eis, videlicet præfatum Bertholdum de Marsteron Mediolanum mittendo adversus exercitum fidelium ejusdem Ecclesiæ contra dictos hæreticos congregatum; dicti Bertholdus de Marsteron et alter Bertholdus et Fridericus per competentes iudices, quibus legitime de præmissis sententialiter judicati, pronuntiat et declarati fuerunt fore fautores et defensores hæreticorum supradictorum, ac propter favoriam hujusmodi excommunicationis sententiæ et perpetuæ infamiæ subjacere, omnesque pœnas reales et personales, spirituales et temporales contra fautores hæreticorum editas incurrisse, prout in processibus et sententiis super his habitis et prolata contra eos plenius continetur.

¹ Eod. tom. iv. p. 1. Ep. secr. pag. 50. — ² Joan. Vill. l. ix. c. 29. — ³ Tom. iv. p. 1. Ep. secr. p. 50. — ⁴ Joan. Vill. l. ix. c. 250. — ⁵ Eod. lib. c. 243. Ant. iii. p. tit. xxii. c. 5. § 10. — ⁶ Id. Vill. c. 259. — ⁷ Id. Vill. cod. lib. c. 271.

¹ Eod. lib. c. 278. — ² Tom. iv. p. 2. Ep. secr. p. 118. et lib. Vavar. Bullar. p. 16.

« Ut autem excessus hujusmodi ipsorum Bertholdi de Marsteron et Bertholdi de Groyspach et Friderici, et sententia contra ipsos promulgata in publicam notitiam deducantur, eosdem fuisse et esse fautores, complices et defensores hæreticorum publicos et notorios, ac propterea excommunicationis sententiæ et perpetuæ infamiae subjacere, omnesque alias penas reales et personales, spirituales et temporales contra fautores, complices et defensores hæreticorum editas incurrisse, de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica nuntiamus et publicamus, præsentem hac multitudine fidelium copiosam.

« Cæterum multorum insinuatio fide digna ad Apostolatus nostri perduxit auditum, quod idem Bertholdus de Marsteron dictus de Niffen, post et contra processum nostrum super his habitis, et in illis partibus solemniter publicatos, velut vicarius (ut prædicatur) in partibus Italiae electi prædicti, quem regem nominant Romanorum, gentes armigeras et exercitum congregavit et congregat de diversis civitatibus, castris, terris et locis in ditionum Galesii et fratrum suorum favorem, præsidium et juvenem contra exercitum fidelium Ecclesiæ memoratæ contra præfatos hæreticos eorumque fautores et defensores per ipsam Ecclesiam ordinatum; et quod cum gentibus illis, non absque hæreticorum predictorum fautoria notoria et sequela, ejusdem Ecclesiæ gentes invasit, et bellum movit, et exercuit et exercet contra eas; ne his contentus ad frangendum vota fidelium præsumpsit et præsumit facere mandata communitatibus ac personis singularibus civitatum, castrorum et aliorum locorum illarum partium, sub gravibus pœnis, ne ipsæ et gentes ipsarum ad exercitum fidelium Ecclesiæ conveniant, vel eisdem inhæreant, vel sequantur eos, seu assistant eisdem, et tanquam vicarius ejusdem electi communitatibus civitatum, castrorum et locorum predictorum obediuntibus sibi privilegia dudum concessa eisdem de facto innovat et confirmat, aliaque eis de novo concedit. Privilegia vero dictis communitatibus in devotione ejusdem Ecclesiæ consistentibus, sibi quæ minime obediuntibus concessa, de facto revocat, adimit et annullat: pœnas etiam fidelibus eisdem infligit, ipsosque condemnat et punit rerum et famæ jactura, quantum nullam faciendi prædicta habeat quomodolibet potestatem. Propter quod tantæ præsumptioni et usurpationi (prout ad Apostolatus nostri spectat officium) occurrere intendentes, eundem Bertholdum de Niffen per publicum præsentis processum edictum, de ipsorum fratrum consilio monuimus ei sub excommunicationis, ac privationis privilegiorum et feudorum, quæ a Romana vel aliis quibuscumque tenet Ecclesiæ, pœnis et sententiis, quas eum ipso facto incurrrere volumus, si monitioni et mandato hujusmodi non parebit, districtius injungentes, ut infra duorum mensium spatium, quod sibi pro preemitorio termino assigna-

mus, præmissa omnia et singula, quatenus ad illa de facto processit, eadem quantum in ipso erit et possibile fuerit, ipsa de facto studeat revocare, si illa proprio vel ejusdem vicariatus vel alio quocumque vocabulo seu colore quæsito in posterum nullatenus præsumpturus; quinimo a fautoria, defensione omnique adhesionem ditionum hæreticorum et rebellium, ac prædicto præsumpto ejusdem officii infra dictum terminum omnino desistat, nec se de illis per se vel alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliquatenus intromittat: nosque nihilominus prædicta omnia et singula, per dictum Bertholdum de Niffen sub ejusdem nominis vocabulo vel alio quovis modo præsumpta vel attentata, auctoritate prædicta revocamus, cassamus et irritamus, et viribus vacuumus, ac cassa, vacua et irrita nuntiamus, et nullius existere decernimus firmitatis.

« Mandamus nihilominus universis et singulis patriarchis, archiepiscopis et aliis Ecclesiarum prælatis, necnon ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus et nobilibus; universitatibus quoque et communitatibus civitatum, castrorum et aliorum locorum, et aliis personis singularibus quibuscumque, cujuscumque status, conditionis vel dignitatis existant, sub excommunicationis in personas eorum et interdicti in communitates, universitates, civitates, castra et loca prædicta pœnis et sententiis, quas ex nunc in ipso ferimus et eos (nisi infra duorum mensium spatium a data præsentium computandos hujusmodi monitioni et mandato nostris parere curaverint cum effectu incurrrere volumus ipso facto, ut dicto Bertholdo de Marsteron seu de Niffen tanquam vicario, ut præmittitur, vel alias super præmissis vel similibus in nullo pœnant vel intendant, processibus aliis quibuscumque per nos seu per dilectum filium nostrum Bertrandum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem A. S. L. vel alios iudices competentes habitis tanquam dictum Bertholdum de Marsteron, quam alios et parentes eisdem, in suo robore duraturis, etc. Dat. Avin. id. Aprilis, Pontificatus nostri anno viii ».

Data sunt paucis post diebus Bertrando legato a Pontifice imperia, ut dictum Bertholdum Niffensem, Bertholdum de Groyspach, et Fridericum de Tervendigen, qui se Ludovici Bavari regis Romanorum vocitabant oratores (e quibus Niffensem, ut vicarii imperii nominis invidiam declinaret, cum dignitatem eam Pontifex Roberto regi contulisset, Ludovici oratorum molliore verbo se dixisse colligitur) propositas hæreticorum defensoribus pœnas contraxisse solemniter in templis divulgaret: « Prædictos Bertholdum de Marsteron alias dictum de Niffen, et Bertholdum de Groyspach, ac Fridericum de Tervendigen fuisse et esse fautores, complices et defensores ditionum hæreticorum publicos et notorios, ac propter hoc excommunicationis sententiæ et perpetuæ infamiae subjacere,

omnesque pœnas alias reales et personales, spirituales et temporales contra fautores, complices et defensores hæreticorum editas incurrisse ac omnia alia in eodem processu contenta in Ecclesiis, civitatibus, terris et locis aliis decretæ provinciæ tuæ legationis, de quibus verideris expedire, denuntiare et solemniter publicare procurare, clero et populo in locis singulis, ubi fiet dicta publicatio, specialiter propter hoc convocatis. etc. Datum Avin. XV kal. Maii, anno viii ». Imposita eadem in Germania Magdeburgensi, Coloniensi, Salisburgensi et Treverensi archiepiscopis, ac Leodiensi et Constantiensi episcopis provincia. Revocatum vero ex Insubria in Germaniam a Ludovico Bivaro suarum copiarum ducem, ne Galeatium hæreseos crimine damnatum adversus Pontificem tueri videretur, Joannes Villanus¹ atque ex eo S. Antoninus² scribunt. Verum si tum Ludovicus Galeatium, ut Pontificis iras mulceret, deserere visus, mox illius clientelam resumpsisse ex Joannis papæ edictis constat: adversus enim ipsum ordinem ursit, cum is in jus vocatus non cœpta emendasset nec misisset procuratores, ut responderet in judicio, vel controversias pactione sedaret; sed expediret arma, et Romanæ Ecclesiæ jura, occupato etiam supremo Ferrariæ imperio, invaderet. Præterea contendebat Joannes, interregnum esse creatis duobus Cæsaribus, donec lis a Sede Apostolica dirimeretur: neque illam in acie, qua justus possit succumbere, sed in judicio æquitate decidendam: proinde Robertum jure a Clemente V legatum imperii in Insubria constitutum; ac ne munus illud exerceret, injusto bello appetitum. Contra Ludovicum Bavarum opponebat, jus in armis, capto in acie Friderico æmulo, sive is juste vel injuste Cæsar designatus esset, sublatam omnem controversiam, diremptamque ferro; neque jam Pontificis sententia dirimendam; ac post sustentatum a se tot annis Romanum sceptrum interregnum dici non posse, juraque imperii contra Pontificem et Robertum jure recuperari: quæ Ludovici defensio fuisse in ejus scriptis tractatur³. Secundo itaque armorum successu timidus, legum voces et judiciorum ordinem contemnebat: quæ res Pontifici acerbissima accidit; quippe qui justitiæ tenax et legum vindex Cæsarium discordibus suffragiis electorum controversias in Apostolico tribunali dirimi volebat, ut Richardi Alphonsique causa fuerat olim disceptata. Haec itaque in Ludovicum, in judicio non comparentem, sententiam pronuntiavit⁴:

13. « Joannes, etc. ad certitudinem præsentium et memoriam futurorum.

« Quamvis præfati electi (nempe Ludovici) in non parendo nostris monitionibus et mandatis inobedientia pertinax, nec infra secundum termi-

num sibi similiter hujusmodi dilatione concessum comparendo coram nobis per se vel procuratorem legitimum, nec etiam postea de beniguitate Sedis Apostolicæ diebus pluribus expectati contemptus ejusdem exigant; scandalum quoque, et pericula plurima, quæ profecto præmissorum dissimulatio et impunitas vel dilata justitia probabiliter comminatur, desiderant super præmissis contra dictum electum de remedio celeri per opportunam et rigorosam justitiam provideri; nos tamen adhuc volentes cum eodem electo uti potius mansuetudine quam rigore, ac probare, utrum mansuetudinis nostræ benignitas ipsum a tam periculoso devio valeat, quod desiderii intensius appetimus, revocare; de dictorum fratrum consilio auctoritate Apostolica per infrascriptum modum duximus ordinandum: videlicet, quod ad publicationem sententiæ excommunicationis per nos, ut præmittitur, promulgatæ, in quam idem electus propter suam in præmissis commissam inobedientiam et contemptum incidisse dignoscitur, procedentes ab aliarum pœnarum publicatione, in quas similiter incidit, supersedeamus ad præsens.

« Ideoque præfatum electum de ipsorum fratrum consilio auctoritate Apostolica in prædictam excommunicationis sententiam incidisse, præsentem hac multitudine copiosa fidelium, declaramus; ipsumque prædicta excommunicationis sententia innodatum et velut excommunicatum, præter casus exceptos, evitandum ab omnibus nuntiamus: eumque nihilominus, adstante prædicta multitudine copiosa fidelium, per hoc præsens edictum publicum solemniter auctoritate prædicta monemus, sibi auctoritate Apostolica sub pœna privationis omnis juris, si quod sibi ex sua electione prædicta, quæ de ipso dicitur celebrata, vel ad regnum et imperium Romanum quoquo modo competat et possit competere: quam, si monitioni et mandato hujusmodi efficaciter non parebit, eum incurrere volumus ipso facto; districtius injungentes, ut infra trium mensium spatium a data præsentium, in antea computandum, se regem Romanorum non intitulet, non denominet, nec describat, nec per alios faciat, quantum in eo fuerit, tali titulari titulo, vel etiam nominari; ad intitulationem et denominationem regali hujusmodi, per eum indebite usurpata, ac administratione regni et imperii prædictorum et rerum et jurium eorundem (denominationem, intitulationem et administrationem præfatas non resumpturus ulterius, nisi, si et quando personam ipsius et electionem, quæ de ipso celebrata fuisse dicitur, per Sedem eandem approbari contigerit et admitti) a fautoria quoque et defensione tam dictorum hæreticorum Mediolanensium rebellium Dei et Ecclesiæ, (nimirum Galeati et fratrum vicecomitum) quam Ferrariensium, videlicet Raynaldi et Opizonis filiorum dilecti filii nobilis viri Hdebrandini marchionis Estensis, qui quidem filii sunt similiter de habe pravitatis hæreticæ condemnati ac rebelles Eccle-

¹ Jo. Vill. l. IX. c. 243. — ² Ant. III. p. tit. 22. c. 5. § 10. —

³ Ext. apud Nic. Min. Ms. Vat. sign. num. 4008. pag. 13. etc. —

⁴ Tom. IV. p. 3. Ep. secr. pag. 110. et l. Var. Bull. pag. 28.

sie memorate eorumque fautorum, valitorum et sequacium prorsus abstinere procuret, fidelitati etiam et homagio, quæ ratione civitatis Ferrariensis, quæ ipsius Romanæ Ecclesiæ plenè juris et proprietatis existit, præsumpsit recipere ab eisdem, in nostrum et ejusdem Ecclesiæ magnum contemptum, atque dispendium et præjudicium manifestum, publice et omnino renuntiet; illaque processus a se abjiciat, quasi nunquam sibi præstita existissent: nec ratione illarum aliquid penitus juris usurpet in civitate Ferrariensi prædicta, ejusque districti vel civibus ac districtualibus eorundem; sed potius omnia prædicta usurpata, præsumpta et attentata per ipsum sub denominatione et intitulatione prædictis seu colore vel occasione ipsarum, curet effectualiter infra dictum terminum, prout sibi possibile fuerit, solemniter et publice revocare; ac parere in omnibus prædictis nostris monitis, inhibitionibus et mandatis; necnon et ad ejusdem Ecclesiæ redire gremium studeat, satisfactionem debitam impensuram, de offensionibus et injuriis supradictis: ac nihilominus infra dictum terminum, quod prædicta omnia revocaverit ac paruerit in eisdem omnibus hujusmodi nostris monitionibus, inhibitionibus et mandatis plenarie cum effectu, nos per authenticas personas, litteras vel Instrumentum publicum certificare procuret: ac insuper infra dictum terminum per se, vel procuratorem seu procuratores idoneos compareat coram nobis, super dictis excessibus, offensionibus et injuriis; ac super pœna privationis juris, si quod sibi competat vel competierit ad regnum seu imperium supradicta; declaranda vel inserenda; necnon et pœnis aliis, quibus excessus ac inobedientia et contemptus prædicti eundem electum obnoxium reddiderunt, definitivam sententiam et nostrum beneplacitum, quantum officium nostrum patitur, auditurus et alias facturus et recepturus, quod justitia suadebit, etc.» Addit plura graviora imperia, ac præsumpta, proceres et populos Romani imperii Ludovico ut regi parere vetuit, antequam cesarea electio Sedis Apostolicæ auctoritate confirmata esset, et contra nitentibus divinis humanasque pœnas intentavit. Tum quorumcumque principum cum Ludovico inita fœdera rescidit. «Dat. Avin. X kal. April. Pontificatus anno viii».

14. Disceptabat contra publicis libellis Ludovicus, se jure et legibus Cæsareis accepisse apices, ac Fridericum æmulum imparibus electum suffragiis, et si qua lis intercessisset, direptam prælio, in quo ille sub victoris potestate succubuerat: nunquam hactenus reges discordibus suffragiis creatos in jus vocatos, si reges se dixissent: consulenda in ea lite vetera Germanorum et imperii instituta; tum graves querelas in Joannem fudit: «In dicto, inquit¹, processu sive excessu mandare dicitur

subditis nostris Ecclesiasticis et mundanis, seu secularibus etiam ejusdemque status vel conditionis existant, etiamsi regali vel quacumque alia præfulgeant dignitate, sub pœnis gravibus inflictis ac etiam comminatis, ne nobis tanquam regi Romanorum, et in regem Romanorum electo pareant vel intendant, aut ne nobis præsentent auxilium, consilium, vel favorem». Et infra: «Contra nostram manifestam justitiam, atque jura, ut ex prædictis apparet, et contra libertatem et dignitatem et utilitatem sacri imperii, et principum imperii electorum et aliorum principum, et omnium imperii subditorum et contra consuetudines imperii approbatas prædictas, quæ pro legeservantur et servate sunt ab antiquo; præcipue contra consuetudinem jam approbatam, atque servatam ab eo tempore, cujus contrarii memoria non existit, qua cavetur, quod si vota principum, ad quos spectat eligere, ad eligendum convenientium dividantur in plures, et duo in discordia eliguntur, alter electorum, qui potentior fuerit et prævaluerit, debeat obtinere. Sed victoriam nobis contulit plenam atque plenissimam misericors Dominus, ad quem bellorum spectat victoria, ut victo hoste et adversario conculcato, potentiorum atque victorem nos fecerit per misericordiam suam». Falsa est hypothesis probari a Deo semper victoris causam, nec enim misericors Deus crudelitate sed æquitate, non terro sed legibus lites dirimi jubet. Subdit Ludovicus: «Licet electio ejusdem adversarii nulla fuerit, et nullum jus tribuere potuerit nec nostro in aliquo derogare: quia a minori parte principum fuit electus, videlicet a duobus, et quia facta fuit ex intervallo post primam electionem nostram, et ideo ut nulla nullum jus sibi tribuere potuit, nec nostro in aliquo derogare. Item quia electio sua facta fuit non in loco debito de Franchefort, et sic nulla de jure et per consuetudines approbatas prædictas. Item quia facta fuit non in termino et die præfixis ad eligendum per eum ad quem spectat præfigere: et sic nulla per jura communia et per consuetudines imperii approbatas, quæ pro jure servantur,

15. «Item quia coronatus fuit et inunctus in regem non in loco ad hoc antiquitus deputato, videlicet Aquisgrani, et pluribus aliis rationibus evidentibus, atque causis, quas numerare et exprimere non expedit, velut notorias et omnibus manifestas». Et infra: «Reservasse sibi dicitur, ut possit pendente dilatione contra nos procedere, prout sibi videbitur expedire. Ex quo manifeste patet odium notorium, quod ad sacrum imperium et nos gerit». Non ex eo odium patet, sed in asserendis legibus Joannis constantia: addit aliam querelam Ludovicus: «Item manifeste patet, quod se sacro imperio et nobis prius inimicum capitalem constituit, nos et devotos sacri imperii videlicet persequendo, et rebelles et hostes imperii videlicet publice et notorie confovendo, inimicorum nostrorum et sacri imperii continue utendo consiliis;

¹ Ext apud Nic. Min. schismaticum Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 15. et Ms. sign. num. 4010. pag. 23.

imo seipsum, et actus suos et opera sua dirigendo in omnibus et per omnia consilii eorumdem : et post hæc iudicem nostrum se constituere nititur contra antiquos canones, decernentes, quod suspecti et inimici iudices esse non debent ». Falsum est Pontificem Ludovicum imperii hostem se professum esse, sed prior Ludovicus suscepta hostium Ecclesiæ clientela hostem se est professus; non etiam imperii hostis Joannes dici potest, qui legibus item, quæ evertibat imperium, dirimi voluit, nec quamvis suspectus contendatur, iudicarium ordinem debuit intermittere, cum nullus sit eo superior legum arbiter. Pergit Ludovicus :

« Præterea cum constat et notorium sit, omnes reges Romanorum electos etiam in discordia, licet electio nostra haberi debeat omnino ex causis evidentibus pro concordia, ut superius est narratum; et tam Lotharius quam Conradus, tam Philippus quam Otto, tam Richardus quam Alfonsus, tam Adolphus quam Albertus electi fuissent in discordia; tamen administraverunt semper imperium sicut potuerunt de jure, nec per quemquam Romanum Pontificem præsumptum fuit, quod per ipsum nuper noscitur attentatum, in præjudicium et gravamen notorium sacri imperii, atque nostrum et principum electorum imperii et principum aliorum ». Falsa sunt hæc, nam Urbanus et Clemens Richardi Alfonsique item cognovisse ostensum est. Quæ vero sequuntur de electione, jam ante a nobis discussa fuere : « Præterea electione nostra a majori parte, imo a duabus partibus principum facta, et quæ ex causis evidentibus et notioribus debet esse legitima : nobilis vir Fredericus dux Austriæ, licet non in loco electionis, nec in die ad eligendum præfixa, a longe minori parte principum, videlicet a duobus tantummodo se eligi fecit in regem : et ex prædicta electione non solum nos, qui de jure notorio poteramus et debebamus, possumus et debemus administrare; imo etiam ipse Fredericus administravit, cui in administratione sua ipse procedens, imo verius excedens, favit pro posse suo, sicut notorium est et manifestum, nec aliqua potest tergiversatione celari; nunquam tamen non solum nobis, sicut nec debuit nec potuit, sed nec ipsi Frederico, quem administrare sciebat, administrationem quomodolibet interdixit; cum tamen et ante assumptionem suam, et post ipsam jam per annos octo et ultra administraverimus, et administrare nos sciret notorie ac etiam evidenter, sicut poteramus et debebamus, possumus et debemus, prout patet ex supradictis.

16. « Item per diversas mundi partes et provincias persequens imperiales ac sacrum imperium, parti eos impugnanti faveit et favit, prout est notorium toti mundo, ipsos filios charissimos Ecclesiæ appellando, et conando pro viribus subjugare devotos imperii et fideles, eorum faucibus devorando : adeo quod se jactat, quod non remanebit in brevi de omnibus imperialibus et imperio

adhærentibus unus, quin ipsum destruxerit et confuderit; ita quod nemo de imperialibus et imperio adhærentibus, atque fidelibus remanebit, quod absit ». Jactata sunt hæc ad creandam invidiam : Gibellinos autem tyrannos jure repressos armis sat ante demonstratum est; tum iniquas esse subjectas querelas.

« Item cum nobiles viros de Grambach et de Treveligen et de Suffen comites ad legatum ejus in Italiam legatos a latere nostro mitteremus, facturos ejus ope et auxilio pacem et concordiam inter partes, quæ illis sibi bellum et duras guerras movebant, continue ipsarum partium invitatione et pietatis officio excitati, ipse renuit, et bellum et obsidionem fidelibus Mediolanensibus paravit, et parere mandavit, sicut in istis partibus est notorium et manifestum; quod tamen professioni suæ minime congruebat, dictos comites in nostrum et ipsorum, vel verius in ipsius vituperium dimisit nimium inhoneste.

« Item ipse crudelis usurpator jura principum imperii privata, negotio indiscusso, parte inaudita, nititur usurpare : cum enim vacante imperio comiti Palatino Rheni de jure et approbata consuetudine imperii observata hactenus inconcussæ, presertim in partibus Alamanniæ jus competat administrandi jura imperii, fœda Ecclesiastica et temporalia conferendi, et cuncta alia negotia disponendi; ipse in dicti principatus et principum suorum injuriam contendit, quod in illum casum sibi competit ad se administrationem vacantis imperii pertinere ».

17. Germaniæ administrandæ non se Joannes ingesserat, neque contra veteres consuetudines quidquam novavit : Italia autem administrationem si prædecessorum more acceperit, argui jure non potest. Verum superiora jactabat Ludovicus Bavarus, ut Germanos in suas partes pelliceret : qui etiam ad principes in Joannem papam concitandos spargebat, nil aliud Joannem moliri, quam ut Germanis eriperet augustas apices, et imperatoris creandi auctoritate ad se revocata, electores principes ferendi suffragii jure deturbaret. Navarunt ea in re Ludovicæ operam nonnulli nefarii viri, qui cum adducendæ publicæ concordie ex officii religione studere debuissent, augere discordiam ac Pontificem in invidiam et odium apud electores principes adducere conabantur. A quorum calumniis ut se Pontifex vindicaret, hæc ad Moguntinum, Coloniensem et Trevirensis archiepiscopos, ac Joannem regem Boemiæ scripsit.

« Joanni regi Boemiæ illustri.

« Infausti rumoris assertio nostris pertulit auribus his diebus, quod quidam iniquitatis filii, sub veste humili religionis exterius gestantes habitum, sed interiori a religionis veritate vacui, iniquitate pleni et malitia non carentes, ejus qui ab initio mendax est et pater mendacii, opera nequiter imitando, tibi, fili charissime, ac quibusdam aliis regis Romanorum promovendi in ini-

peratorem coelectoribus tuis falso et mendaciter suggesserunt, quod circa processus, quos contra magnificum virum Ludovicum ducem Bavariae, dudum in discordia in regem Romanorum electum, propter varios excessus execrabiles contra Deum, nos et Romanam Ecclesiam, reique publicae utilitatem per eum perpetratos, asper habuimus, ad hoc nostra ferebatur intentio et dirigebantur studia mentis nostrae, ut tandem te et coelectores alios eligendi jure hujusmodi privaremus. Et licet credamus te inosque coelectores hujusmodi falsis suggestionibus, ex fermento iniquitatis et malitiae prodeuntibus, aures non accommodasse faciliter ad credendum; tamen ad confundendum omnino nequitiam hujusmodi detractorum, satagentium inter matrem et filios scandala suscitare, praemissa tuae celsitudini providimus describenda, quam tenere volumus indubie, quod nostrae intentionis nequaquam extitit, nec existit per processus praedictos tuis et aliorum coelectorum juribus in aliquo derogare; indecens enim esset, quod inde sequerentur injuriae, unde jura nascentur; et illi de paterna manu nocumenta sentirent, qui per eam ad gratiam meruerunt attolli. Quocirca serenitatem regiam allentius deprecamur, quatenus tuum animum ad eujuscumque sinistrae suggestionis instantiam super his non inclines; sed potius suggestores eosdem fabricatores mendaciorum reputes et mendaces. Dat. Avin. VII kal. Junii, anno viii ». Eodem exemplo ad Trevirensis, Moguntinum et Coloniensem archiepiscopos missae litterae.

18. Non deerant etiam Ludovico aliae artes et illecebrae, ut adversarios sibi conciliaret: multisque fucis ac blanditiis mulcere tentavit Leopoldum ducem, qui, cum sparsa de Pontifice figmenta aperuisset, de rei veritate hisce verbis est edoctus: « Quod autem se scire asserat, quod si nobis certa dimiserit, nos nedum sibi, sed ejus haeredibus alia dimittemus; quomodo sit ausus dicere sic evidenter falsa et impossibilia, non sufficimus admirari: cum, Deo teste, nunquam pro parte sua nobis, nec pro nostra sibi de nostra conscientia, vel mandato factus de his sermo fuerit; nec nobis credimus haec licere. Quare verbis talibus nequaquam est fides ab aliquo prudente adhibenda: sed ad illum finem loquitur, ut alios in sui erroris atrahere valeat fulcimentum ». Addidit monita, ne se fallacibus hostis promissis irretiri pateretur. « Datum Avinionis VI id. Junii, anno viii ». Tum federatos Ludovici reges ac principes ab ipsius amicitia divellere est conatus; interque eos Christophorum regem Daniae fecit certiorum, Ludovicum a caeptis non potuisse abduci; atque adeo non parum regium decus obscuraturum, si illius partibus se infici pateretur, in quem latae sententiae has causas expressit:

« Joannes, etc. Christophoro regi Danorum illustri.

« Magnificentiae tuae litteris solita benignitate receptis, prout ex illarum tenore perpendimus,

magnam devotionem erga nos ut spiritualem patrem, et sanctam Romanam Ecclesiam matrem tuam habere pretendis, non absque sincera mentis indicio te nobis et tua liberaliter offerendo. Super quo benevolentiam regiam cum gratiarum actione multiplici dignis in Domino laudibus commendantes, ut versa vice de sincera patris affectione confidas, placitum gerimus quod nos requiras in tuis opportunitatibus confiteri: nam sicut te ut charissimum filium brachiis palerne dilectionis amplectimur, sic in illis, quantum cum Deo poterimus, te favorabiliter prosequemur ». Et infra:

« Adivisse te credimus, quod cum magnificus vir Ludovicus dux Bavariae, discordat in Romanorum regem electus, ante obtentam ab Apostolica Sede approbationem et confirmationem ipsius, indebile se immiscere administrationi ejusdem regni atque imperii, cujus regimen, imperio ipso vacante, sicut vacare noscitur in praesenti, ad nos et praedictam Ecclesiam de jure noscitur pertinere, impertinenter nomen et titulum regium sibi assumeret, et jura dicti regni et imperii occuparet in offensam Dei, nostram et Ecclesiae praefatae injuriam, opprobrium pariter atque damnum: quamvis ad ipsum publica monitio nostra praecederet, ut infra certum competentem terminum sibi praefixum a praemissis desisteret, et attentata indebile revocaret. Quia tamen sic insania saepe mentis invaluit, quod hujusmodi nostra monitione contempta, patenter adharet et favet nostris in Italia et ejusdem Ecclesiae rebellibus et hostibus publicis, finaliter tanquam haereticis condemnatis: contra ipsum ducem processum noviter fecimus; in quo eum, prohi dolor! tam exigente quam clamante justitia excommunicavimus publice, et processus adhauc alios fecimus, ex quibus damnandos et reprobos ausus suos salubriter, auctore Domino, reprobamus, etc. Dat. Avin. II kal. Junii, anno viii ». Non placuerunt haec Dano regi, qui affinitatem cum Ludovico pepigit, oravitque litteris¹ cardinales, ut ad conciliandum Joanni Ludovicum operam darent: « Vobis, inquit, et vestrum cuiilibet omni instantia qua possumus supplicamus, quod dominum Joannem summum Pontificem velit is pie monere et inducere, ut praedictum D. Ludovicum regem Romanorum jure suo ac juris sui prosecutione perfrui amore Dei, justitiae et nostrarum precum interventu, velit permittere ».

19. Non ob Dani preces deserendum jus Pontificium Joanni visum est, nec Ludovicus admonitus saepius flecti potuit, ut legibus Caesarei apicis controversiam dirimi assentiretur. Imo jure in vi aperta constituto, Pontificibus variis praebis attrivit in Insabria ducum suorum opera: quae Joannes Villanus² aliique accurate describunt, ac praeter

¹ Ext. apud Herwarth. ad an. Chr. 1324. num. 407. — ² Jo. Vill. l. ix. c. 259, 271.

susceptum vicecomitum juris imperialis specie patrocinium, etiam perduelles Pontificios, qui ditionem Ecclesiasticam laniabant, inebatur. Inter hos marchiones Atestini Rainaldus et Opizo judiciaria sententia percussis, in qua de eorum perfidia ita Joannes queritur ¹: « Ipsi in desperationis currentes abyssum, et mala malis prioribus adlere non verentes, quamquam eadem Ferrariensis civitas ejusque comitatus et districtus ad jus et proprietatem B. Petri et Romanæ Ecclesiæ pertinere noscuntur, in sceleratissimæ proditionis dolo machinationes eidem Ecclesiæ per falsum alterius nominis titulum in civitate, comitatu et districtu novam ingressæ quæstionem (conati), post dictas sententias et condemnationes in eos rationabiliter promulgatas a magnifico viro Ludovico duce Bavarie in discordia in regem Rom. electo contra juramentum fidelitatis, quod eidem Ecclesiæ præstiterant, recognitione facta per eos coram eisdem ducis nuntiis, recognoscere promiserunt: ac præmissis reatum addentes perjuri, juramento fidelitatis licito eidem Ecclesiæ per eosdem prius præstilo violato, eisdem nuntiis dicti ducis nomine aliud fidelitatis pro dictis civitate, comitatu et districtu; quinimo infidelitatis et perfidiæ juramentum præstare temere præsumperunt ». Subjicit alia patrata Adria et Comaclo expugnatis contra Ecclesiam scelera, ob quæ crucealiam in eos expeditionem indicit, atque arma anno excurrente a die a legalo constituenda gestaluris indulgentias impertitur. « Dat. Avin. IV non. Maii, anno viii ». Commissæ sunt patriarchæ Aquileiensi et Bertrando tit. S. Marcelli præbytero cardinali partes ², ut bellum sacrum in Atestinis et Ferrariensibus promoverent: excitatusque Robertus Siciliæ rex ³, ut regiam operam ad recuperandam Ferrariam collocaret: decoris illius fore, ut cum ea civitas, dum illius gerebat præfecturam, omnia esset, ejusdem potissimum armis ad obsequium revocaretur.

Certiores etiam fecit Venetos Pontifex ⁴ de bello sacro in Rainaldum et Opizonem aliosque ipsorum partibus implicitos indicto; contenditque precibus, ut in hostes Ecclesiæ magnis animis consurgerent: neve Firmanorum et Fabrianensium perduellium precibus, qui Sperantiam e Monteferetro hæresi notatum ducem crearent, ac Venetæ reipublicæ opem implorabant, corrumpi se patenterent, conceptasve de iis Ecclesiæ spes fallerent: « Eam, inquit ⁵, gerit de vobis velut devotis filiis Ecclesia mater vestra fiduciam, quod ipsius rebelles et hostes tanquam proprios abhorrentes, ipsam curabitis sicut hæctenus, in omnibus revereri ». Meriti sunt optime de Ecclesia Veneti ⁶, atque ad Ferrariam in Pontificiam ditionem redigendam classem Æmiliæ præsidi obtulere ⁷. Qua

in re Superantii ducis ac Venetorum eximium in Ecclesiam studium Joannes extulit ¹.

« Joannes, etc. duci, consilio et communi Venetiarum.

« Relatione grata nuper audivimus, quod vos Firmanorum nostrorum et sanctæ Romanæ Ecclesiæ publicorum rebellium damnatorum, et hostium obstinatum considerantes insaniam, nulla miseratione condignam, denegastis eisdem petita per ipsos pecunia mutua: misistis ad eos vestros nihilominus nuntios, ut ad ejusdem Ecclesiæ redirent gremium et mandata. Injunxistis præterea illis, qui vasis vestris maritimis præsidebant (quod simul cum cæteris valde nobis est placitum) ut contra Ferrarienses, laborantes utique damnationis mole permaxima, dilecto filio provinciæ Romandiolæ rectori ad requisitionem ipsius assisterent auxiliis et favoribus opportunis. Super quibus nolantes, quod erga nos et diclam Ecclesiam sinceræ devotionis obsequio clarere nitimini, devotionem vestram cum gratiarum actione multiplici dignis in Domino laudibus commendamus, etc. Dat. Avinione X kalend. Junii, anno viii ».

Cæterum non modo tum potuit Ferrariensium edomari rebellio, imo Atestini marchiones, qui Ferrariam Ecclesiæ eriperant, Argentam prodicione Octobri exeunte ² occuparunt. Cum vero fristem illum Argentæ casum e Bononiensium litteris accepisset Pontifex ³, ipsos anno proximo incunte ad militarem in hostes explicandam virtutem sollicitavit; ne ob adversos eventus animos curasve remitterent: « Ob hoc tamen, inquit, ad reprimentia conamina hujusmodi hostium studia sollicitudinis nostræ non desinunt; nec in illo sperare desinimus, cujus est inexpugnabilis et infinita potentia: qui tunc prævalet, cum succumbere creditur; et tunc fortius vindicat, cum applaudisse peccantibus reputatur. Datum Avin. XII kal. Februarii, anno ix ».

26. Passa est etiam Ecclesia plures alios hostes, atque inter cæteros acerbissimum persecutorem, qui defensor illius esse debuerat, Guidonem episcopum Aretinum, qui ejus urbis tyrannidem corripuerat, et Casaræi nominis augendi fucato prætextu, Ecclesiasticam ditionem acerbè vexavit. Cujus præcipua flagitia his verbis recenset Joannes ⁴: « Adeo, inquit, licentiavit nequitia suæ ausus in malum, quod, hoc præsentī anno civitatem Castelli, fidellem et devotam Ecclesiæ memoratæ, procuravit et fecit per Sacconum germanum suum, aliosque consanguineos suos cum militibus et peditibus suis armatis proditorialiter occupari; multis ex fidelibus civitatis ejusdem peremptis gladio, et nullis aliis, quos a nece gladius præservarat, post spoliationem bonorum de civitate prædicta exulare compulsi.

¹ Tom. iv. p. 1. Ep. secr. p. 107. — ² Ibid. p. 130. — ³ Ibid. p. 2. Ep. secr. pag. 31. — ⁴ Eod. tom. p. 40. — ⁵ Ibid. p. 42. — ⁶ Ibid. p. 41. — ⁷ Ibid.

¹ Tom. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 31. — Jo. Vill. l. ix. c. 276. Rubens Hist. Rav. l. vi. — ² Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 100. — ³ Lib. Var. Bull. pag. 13.

« Amplius autem prefatus episcopus premisis adiciens, quasi sibi impune peccandi libera facultate concessa, de proximo praeterito mense Februarii cum nonnullis civibus civitatis Urbini intrinsicis et extrinsicis; necnon cum Firmanis et Fabriensis, aliisque Romanae Ecclesiae rebellibus, diversis tractatibus habitis, ordinavit cum eis qualiter dictam civitatem Urbini, jure proprietatis plenique domini ad Romanam Ecclesiam pertinentem, posset suae tyrannidi applicare; et usque adeo tractatu hujusmodi in partum nequitiæ scelerate perduxit, quod gentes suae, et dictorum rebellium die certa mensis praedicti per duas portas civitatem eandem cum multitudine pedum et equitum intraverunt; sed divina favente clementia, quae cum vult superbos humiliat, et fideles suos ab inimicorum suorum praeservat insidiis et defendit, gentes ejusdem episcopi et alii rebelles Ecclesiae de civitate praedicta dejecti fuerunt, et fugati impuler; civitate eadem in devotione et fidelitate ejusdem Romanae Ecclesiae remanente, etc. » Subdit illum obfirmatum in scelere, atque ad defectionem clientes Ecclesiae omnibus artibus sollicitare; datque objectis poenis gravioribus imperia, ut Tiferum restituit Ecclesiae, Aretii praefecturam deponat, Piceos rebelles fulcire ope abstat. « Datum Avin. II id. April. anno VIII ». Sprevit haec jussa Guido; ad cujus frandam lemeritatem Cortonium ab Aretio a Pontifice diremptum est¹, illique Rainerius Bordinus episcopus datus. Sed ex eo gravissima inter Aretinos et Cortonienses praelia secuta, nec Guido a Guelfis insectandis tractandisque injustis armis desistit, donec dextra divini Numinis vindice percussus acerbe haec crimina deflevit², damnavitque Ludovici Bavari partes.

21. *Sententia Pontificis in Ludovicum omni jure imperiali privatum.* — Appetebat interea dies Ludovico Bavaro eidem constituta, qua nisi ad expedienda gesta adversus Pontificiam dignitatem judicio Apostolicæ Sedis se sisteret, omnibus ad imperium ex electione comparatis juribus privare ipsum Joannes erat comminatus: cumque Ludovicus erepta Ecclesiae jura restituere, suamve Pontifici causam permittere denegaret, armisque regiam asserere sibi dignitatem in animum induxisset; tum antistites, ut Salisburgensem archiepiscopum et episcopum Argentinensem, qui ne Pontificias censtras incurrerent, illius respuebant imperia, insectaretur: Pontifex judiciario fulmine illum percellere, juribusque omnibus, quibus sibi imperium vindicabat, ut contemptorem Sedis Apostolicæ, jurium illius in re Ferrariensi invasorem, atque haereticorum vicecomitum protectorem exire decretoaria sententia constituit, de quo haec habet Bernardi³ Ms. libellus de Romanis imperatoribus: « Dominus papa Joannes XXII multis

factis processibus contra praedictum Ludovicum cum juris ordine observato, et praemissis citationibus cum terminis peremptoriis et publicis edictis, cum ipse Ludovicus non duceret comparendum, privavit eum in publico consistorio V idus Julii anno Domini mcccxxiv omni jure, si quod sibi competebat, aut competere in imperio ratione electionis facte de ipso in discordia; quia ante confirmationem electionis suae, et antequam persona sua esset per Sedem Apostolicam approbata, usurpavit sibi titulum regii nominis et Augusti, et quia adhæsit et favit rebellibus et adversariis Ecclesiae Romanae Mediolanensibus et Ferrariensibus, et etiam quibusdam pro crimine haeresis condemnatis de Mediolano ». Extat ea sententia subjectis concepta verbis⁴, cujus praecipuam partem decerpimus.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Dudum, pro eo quod dictus dux Bavariae in discordia, in regem Romanorum promovendum in imperatorem electus, discordi electione hujusmodi per Ecclesiam Romanam, ad cujus examen personae electi in regem Romanorum in imperatorem assumendi, approbatio et electionis admissio pertinet, discordi electione hujusmodi non admissa, nec ejus approbata persona, nomen regis Romanorum indebite usurpaverat, ac regni Romanorum et imperii administrationi se in ejusdem Ecclesiae manifestam injuriam, plurimorum scandalum, suae et aliorum multorum animarum periculum, ac etiam contra processus nostros, adversus talia praesumentes excommunicationis, et alias diversas spirituales et temporales poenas et sententias continentes, factos antea et solemniter publicatos, nimis presumptuose et periculose ingesserat, exigendo videlicet et recipiendo sub praefato titulo regio fidelitatis in Alamannie et nonnullis Italiae partibus, tam a personis Ecclesiasticis quam secularibus vassallis imperii per se et alios juramenta; ac de dignitatibus, honoribus et officiis, ad ejusdem Romani regni seu imperii dispositionem spectantibus, pro suo libito disponendo; sicut diebus praeteritis de marchionatu Brandenburgensi, quem primogenito suo de facto publice contulit, ordinavit et alia plurima exercendo quae ad ejusdem Romani regni et imperii regimen non est dubium pertinere; necnon Ecclesiae memoratae rebellibus, sicut Galeatio de vicecomitibus, ejusque fratribus de crimine haeresis a suis competentibus iudicibus, exigente justitia, sententia liter et publice condemnatis; ac nonnullis aliis perditis Dei et Ecclesiae praedictae hostibus se contra ipsam defensorem exhibuerat et factorem, et alia gravia commiserat, quae necnon et alia plurima, quae circa praemissa tenere praesumpserat attentare, adeo erant notoria, quod nulla largiveratione celari poterant, nec dissimulatione negle-

¹ Ant. III. p. tit. XXII. c. 5 § 10. — ² Alb. Moss. de Lud. Bavaro. — ³ Bern. de imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. unum. 2043.

⁴ Tom. IV. pag. 1. Ep. secr. pag. 113. et lib. Variar. Bular. pag. 43.

et irreprehensibiliter incorrecta relinqui; certos processus, per quos ipsum a deviis hujusmodi ad veritatis et justitiæ semitam reducere studebamus de fratrum nostrorum consilio diversis temporibus fecimus contra eum.

« Primo namque, videlicet VIII idus mensis Octobris jam elapsi, ipsum per dictum publicum presente fidelium multitudine copiosa monuimus, etc. » Pergit gesta cum Ludovico recensere, quæ ante a nobis allata sunt, ut primum jussus fuerit non regis Romanorum, sed electi in regem Romanorum nomen usurpare; Galeatio hæreseos nota inusto nullam opem ferre, Ferrariensium Romanæ Ecclesiæ perduellium clientelam deserere; deinde oratores miserit, ad quorum preces intentati judicii dies ad bimestre extractos sit: constituto vero die X kal. Aprilis recurrente cum sprevisset monita, nec ullos misisset oratores, pronuntiatum Ludovicum objectam anathematis sententiam contraxisse, repetitaque imperia ne Ferrariensibus perduellibus et Galeatio hæretico auxilio esset, neve regem se, sed electum in regem appellaret, aut administrationem imperii corripere; expositaque reliqua illius sententiæ a nobis adductæ serie, ut trimestre ad objecta in judicio emendanda indictum fuerit, eoque jam evolulo non comparuerint, subdit:

22. « Verum quia præfatum trium mensium spatium eidem Ludovico ad deponendum titulum regium, et ab administratione regni et fautoria hæreticorum et rebellium prædictorum penitus abstinendam; necnon realiter et cum effectu quæcumque de facto cum non potuisset de jure, tanquam rex Romanorum gesserat, quantum sibi foret possibile, revocandum, nobisque et Ecclesiæ satisfaciendum de injuriis et offensis et gravaminibus, per præmissa nobis et eidem Ecclesiæ temere irrogatis, ac de præmissis per authenticas litteras, vel Instrumentum publicum nos certiores reddendum; et hoc sub pœna privationis omnis juris, si quod ei ex sua electione prædicta ad dicta regnum et imperium competebat seu competierat, quam, nisi præmissis pareret efficaciter, eum ipso facto incurrere volumus, prout superius plenius continetur, necnon et super dictis excessibus et injuriis ac sub pœna privationis prædicta declarandum, seu inferendum, et pœnis aliis, quibus excessus inobedientia et contemptus prædicti obnoxium eum reddiderant, definitivam sententiam, et nostrum beneplacitum audiendum, quantum nostrum pateretur officium, per nos peremptorie assignatum; idem Ludovicus nec per se comparuerit, nec alius pro eodem, neque prædicta impleverit, intra prædictum terminum, nec ea curaverit adimplere, sed illis potius pejora student cumulare, nec nos per authenticas vel Instrumenta publica reddiderit certiores; licet tunc merito potuissemus contra ipsum procedere, ejus proterva contumacia exigente; de benignitate tamen Sedis Apostolicæ, de fratrum prædictorum

consilio, ipsum usque ad diem presentem hora consistorii duximus expectandum.

« Cum itaque nec interim comparuerit, nec adhuc ipse compareret, nec aliquis alius pro eodem, de fratrum eorundem consilio præfatum electum repntamus et declaramus merito contumacem; ejusque contumaciam tam in non comparando quam in non acquiescendo nostris superius expressis salutaribus monitis et mandatis auctam considerantes attente, ne deinceps plures trahat in sui erroris devium, ad quod sua tota ferri videtur intentio, et ne de tanta contumacia gloriatur, si justitia ulterius differatur; omnino nos tam temerariis ausibus, tam periculosis excessibus, tamque obstinatae malitiæ electi præfati ocios cupientes occurrere, ne sero medicina ipsis procedentibus ulterius præparetur; attendentesque, quod ad excessus hujusmodi perpetrandos gloria tituli regii, quem sibi temere usurpavit, intentius sibi tribuit, ac in ipsis perseverandi fomentum periculose nimium subministrat; hanc ad Dei honorem, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac totius Catholici populi quietem et pacem, ejusdemque electi salutem, prout justitia exigit, amputare volentes; de fratrum ipsorum consilio memoratum electum, qui propter excessus notorios, contemptus quoque ac superadditas obstinatas contumacias supradictas, tam in non comparando sibi præfixis terminis, quam in non parendo nostris salutaribus præceptis et monitis supradictis, prædictis regno et imperio reddidit multipliciter se indignum; quique propter suam protervam ambitionem et superbam proterviam a Deo, ne regnet vel imperet, est abjectus; ipsum Ludovicum ducem Bavaræ omni jure, si quod sibi ex electione sua prædicta competere seu competiisse poterat, ac domino privatum denuntiamus et ostendimus; nosque ipsum jure præfato sententiando privatum declaramus et privamus; nihilominus ad cautelam de benignitate Sedis Apostolicæ, et eorundem fratrum consilio supersedentes ad præsens a pœnis aliis, quibus excessus prædicti ipsam reddiderunt obnoxium, cum ad illas infligendas vel declarandas inflictas possemus procedere juxta tenorem nostrorum prædictorum processuum, justitia mediante, reservantes nobis procedendi ad pœnas ipsas infligendas, seu inflictas declarandas conjunctim vel divisim, prout negotii qualitas exigit, ejusdem Ludovici obedientiam vel inobedientiam suadebit et expedire viderimus, plenariam potestatem.

23. « Et quia, si deinceps præfatus Ludovicus se Regem Romanorum seu electum intitulare præsumeret, seu administrationi regni vel imperii ingerere attentaret, ejus excessus et contumacia graviores existerent, quam ante nostram præfatum sententiam extitissent; ideoque, presente hac fidelium multitudine copiosa, Ludovicum præfatum per hoc nostrum edictum publicum moneamus eidem nihilominus auctoritate præfata

Apostolica districtius injungentes sub pena excommunicationis et privationis feodorum, quæ ab Ecclesia Romana, vel aliis seu imperio obtinet; necnon et privilegiorum quorumcumque, a Sede Apostolica vel Romano imperio eidem vel suis prædecessoribus, quatenus ejus commodum tangerent, quomodolibet concessorum, ne deinceps se regem Romanorum vel electum intulerit, nec administrationi regni vel imperii se immisceat, seu ingerat quoquo modo: a favoria quoque prædicta desistat realiter, nec illam ulterius reassumat; ac que gessit vel fecit sub colore prædicti tituli temere usurpali revocet, quantum erit sibi possibile, cum de jure non tulerint, velut attentata ab illo, cui jus non competit faciendi: quæ et nos in nostris processibus aliis revocavimus, quatenus de facto processerant, ipsa cassa, nulla et irrita nuntiantes; eaque præsentiahter cassamus, annullamus et irritamus, ac cassa, nulla et irrita declaramus: quas pœnas et eorum quamlibet ipsum incurrere volumus ipso facto, si præmissa contempserit contumaciter adimplere. Ipsumque nihilominus citamus per hoc edictum publicum, ut kal. Octobris venturi proximo, vel sequente die non feriata, si dies kalendarum ipsarum feriata fuerit, quam sibi peremptorie de eorumdem fratrum consilio assignamus, per se vel per procuratorem idoneum compareat coram nobis, super pœnis aliis, quibus excessus prædicti ipsum reddunt obnoxium, sententiam auditurus, et alias facturus, quod justitia suadebit; prædicentes eidem, quod sive venerit, sive miserit, sive non venerit neque miserit, nos ad sententiam prædictam conjunctim vel divisim, prout expedire viderimus, absque citatione alia procedemus.

24. « Universis præterea Christi fidelibus cujuscumque conditionis, præminentie, sive status existant; etiamsi dignitate patriarchali, pontificali, aut alia superiori vel inferiori, seu etiam regali forsitan decorentur; necnon et aliis personis Ecclesiasticis, sæcularibus vel regularibus, cujuscumque religionis, aut Ordinis; ducibus quoque, marchionibus, comitibus, vicecomitibus, baronibus, universitatibus civitatum, castrorum cæterorumque locorum; et specialiter universis incolis et habitatoribus eorumdem regni et imperii Romanorum inhibemus et mandamus expresse, ne eidem Ludovico super iis, quæ ad administrationem regni vel imperii prælatorum pertinent, quoquo modo assistant, preant, seu intendant; aut præsent eidem consilium, auxilium vel favorem per se vel per alium, publice vel occulte, quacumque occasione quasita, etiam prætextu alicujus homagii, vel cujuscumque colligationis, confœderationis, societatis, seu cujusvis conventionis aut ligæ contracte ante vel in posterum contrahendæ; etiamsi colligationes, confœderationes, societates et conventiones hujusmodi, et alia supradicta pœnarum adjectione, litterarum, vel juramenti seu cujuslibet alterius essent vin-

culo firmitatis innexa: nos enim colligationes, confœderationes, societates, conventiones cæteraque hujusmodi præmissa, quod hoc, de plenitudine dissolvimus potestatis, juramenta super illis præstita, pœnasque propterea præmissas penitus relevantes, et universos ac singulos, qui eas contraxerant, se ad observantiam eorumdem quantumcumque solemniter astringendo, ab ipsarum in præmissis observatione penitus absolventes. Specialiter autem incolis et habitatoribus eorumdem regni et imperii prohibemus expresse, ne dicto Ludovico vel alii pro eo de redditibus vel obventionibus sive juribus regalibus, vel imperialibus, seu ratione regni seu imperii prædictorum, aut domini ejusvis per eum usurpatis in illis respondeant, vel aliam impendere sub quocumque velamine satisfactionem attentent. Alioquin omnes singulares personas, cujuscumque sint præminentie, conditionis, aut status, Ecclesiastici vel mundani, excommunicationis; terras vero, loca ipsorum, necnon civitates, castra, villas et loca quæcumque alia ubilibet constituta, ac universitates ipsorum, quæ prædictas inhibitiones vel earum aliquam præterire, propria temeritate præsumerent, interdicti sententiis, quas ex nunc proferimus, decernimus subjicere: non obstantibus quibusvis privilegiis et indulgentiis Apostolicis, præfato Ludovico, seu quibusvis personis religiosis et sæcularibus, ac aliis tam Ecclesiasticis quam mundanis, cujuscumque præminentie, etiamsi patriarchali, seu regali, aut alia quacumque præfulgeant dignitate; aut universitatibus et locis aliis, communitatibus vel divisim, sub quacumque forma, vel expressione verborum ab eadem Sede concessis, vel in posterum concedendis, etiamsi de illis, toloque tenore ipsorum de verbo ad verbum specialiter et expresse oporteret fieri mentionem, quæ sibi, vel eorum alicui contra præsentem processum, vel aliqua contenta in ipso in nullo volumus suffragari; quæ quidem privilegia et indulgentias omnino, quoad hoc, volumus et decernimus viribus vacuari: apertius nihilominus prædicentes, quod adversus hujusmodi præsumptores, et specialiter contra prælatos religiosos, et alias personas Ecclesiasticas; necnon marchiones, duces, comites, barones, incolas, habitatores, civitates, castra, villas, loca et universitates ipsorum, ad intelligendum pœnas contra tales in præfatis nostris processibus contentas et comminatas, seu declarandum inflictas; videlicet excommunicationis, privationis dignitatum, personatum, officiorum et beneficiorum Ecclesiasticorum personarum ipsarum, ac privilegiorum quorumcumque Apostolicorum et imperialium eorumdem personarum secularium et etiam civitatum, castrorum, villarum et locorum, universitatumque ipsarum ac feudorum, quæ a Romana, vel quibusvis aliis Ecclesiis, seu imperio prædictis obtinent; et alias spiritualiter, et tempo-

raliter, quando et sicut facti qualitas suadebit, aut expediens putabimus, divina gratia præeunte.

25. « Porro cum nostri Salvatoris exemplo conversionem peccantium, quorum non perditionem, sed salutem quarimus, afficemus; universas personas et singulas, Ecclesiasticas et mundanas, cujuscumque sint præminentia, ordinis, dignitatis, conditionis aut status; necnon civitatum, castrorum, villarum et locorum quorumcumque universitates et communitates, quæ forsau præfato Ludovico tanquam regi seu in regem Romanorum electo adherendo, obediendo et intendendo; seu consilium, auxilium vel favorem præstando, directe vel indirecte, publice vel occulte, in iis quæ ad regimen seu administrationem pertinent regni seu imperii prædictorum, aut alias quidquam contra tenorem dictorum processuum temere attentando, penas et sententias contentas in eisdem processibus propterea incurrisset; per hoc edictum publicum monemus et hortamur in Domino, ut infra diem kalendas Octobris a prædictis adhesionem, obedientiam, consilio, auxilio et favore resistentes et resipiscentes omnino, non paritari vel adhereri eidem ulterius quomodolibet in præmissis ad gremium et mandata sanctæ matris Ecclesiæ cum effectu, et sine cujusquam fictionis velamine redire procurent: quo casu per opportunaæ abolitionis remedia illorum cupientes benigne providere saluti, metropolitanis eorum absolvendi eosdem a memoratis pœnis et sententiis, recepta primitus ab ipsis resipiscentibus cautione juratoria de ulterius non parendo contra dictos processus et sententiam hujusmodi præfato Ludovico, nec præstando super dictis auxilium, consilium vel favorem; plenam concedimus tenore præsentium potestatem. Volumus tamen quod super abolitionibus et cautionum receptionibus prædictarum metropolitani præfati duo contici faciant publica vel authentica monumenta, quorum altero penes se retento, reliquum nobis fideliter mittere, nosque de illis per suas patentis litteras certiores elicere non omittant.

« Si vero aliquem vel aliquos taliter absolutos forsau, quod absit, contingeret in errores pristinorum, vel aliquem eorumdem relabi contra processus et sententias memoratas, et contenta in eis temerariis ausibus veniendo; illos in easdem pœnas et sententias reincedere decernimus ipso facto: a quibus, præterquam ut præmittitur per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi dumtaxat in mortis articulo, liberari nequeant vel absolvi; adimentis tam prædictis metropolitanis, quam quibusvis aliis, juxta prohibitionem præcedentium nostrorum processuum, omnimodam super hoc potestatem. Licet autem ex præsumptuos et indebitis usurpationibus, injuriisque, inobedientiis, culpis et excessibus prædicti Ludovici quadam necessitate compulsi fuerimus procedere taliter contra eum; nequaquam tamen nostræ intentionis extitit, nec existit, juri principum

Ecclesiasticorum et sæcularium, ad quos electio Romani regis, in futurum imperatorem promovendi, spectare noscitur, per processus nostros, seu aliqua contenta in eis, in aliquo derogare: cum illud omnino illibatum eis volumus reservare, etc. » Jubet edictum Avenionensis Ecclesiæ postibus affigi, ne Ludovicus id se latuisse obtendat. « Dat. Avinion. V id. Julii, Pontificatus nostri anno viii ».

Transmissa est ad Christianos principes Pontificia sententia, ut e litteris ad Carolum Francorum¹, Eduardum Anglorum² reges eo argumento datis apparet, promulgataque est in Galliis a Guillelmo Senonensi³, Burchardo Magdeburgensi⁴, in Germania, in Anglia Cantuariensi⁵ et Eboracensi, Capniano in Italia archiepiscopis. Exercite porro severitatis a Pontifice culpam tribuendam Ludovico, non modo dicta a nobis demonstrat, sed etiam Germanus auctor docet:⁶ « Quia, inquit, idem Ludovicus confirmationem petere contempsit a papa, dictus summus Pontifex, multis præmissis processibus et sententiis, ipsum privavit et electionem ejus cassam declaravit, multis pœnis aliis successu temporis adjectis ».

26. *Ambit dignitatem Romani imperii.* — Tuli publicus rumor⁷, nec vanum indicant Joannis litteræ⁸ ad Francorum regem, exauctorato Ludovico, agitatum de imperio transferendo ad Gallos, ad quorum gratiam ut Pontificem mordicus tenerent, Sedes Apostolica Avenione defixa erat, ac vix alii quam generis Gallici cardinales creabantur, relictæque Joannes Villanus⁹, Carolum regem Francorum una cum Joanne rege Boemiæ leviro suo, dum Robertus rex Siciliæ in aula Apostolica agebat, ad Avenionenses partes vere ineunte accessisse, ut de imperio a Pontifice obtinendo paciscerentur: deinde cum Germaniæ principibus egisse¹⁰, ut ab iis eligeretur: indicoque in confinibus imperii apud Barenenses conventus, ac principes, electores eo profecturos spondidisse: elatum itaque ea spe Carolum regem, splendide stipatum comitatu ad constitutum locum mense Julio se contulisse: sed cum solus Leopoldus dux Austriae accessisset, delusum Germanorum principum promissis non sine pudore abscessisse. Regis quidem Boemiæ ac fratris Balduini archiepiscopi Trevirensis studia in Carolum videntur refraxisse, cum Maria Luemburgica regina ex partu doloribus una cum filio jam obisset¹¹: ita eo casu revocandi ad Gallos imperii spes successæ.

Cæterum de Barensi colloquio in litteris ad regem Francorum meminit Pontifex¹², quibus Leopoldi ducis oratores significasse ait, Austriacum fœdus arctissimum cum rege Carolo conjunxisse:

¹ Tom. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 22 et 464. — ² Ibid. pag. 47. — ³ Tom. v. p. 4. Ep. secr. pag. 71. — ⁴ Tom. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 67. — ⁵ Ibid. pag. 47. — ⁶ Ms. libl. Vat. sig. num. 3765, in Joan. XXII. — ⁷ Alb. Mus. in Lud. Bavar. Alb. Arg. in Chron. Rebdorf. in Chron. — ⁸ Tom. v. Ep. secr. pag. 15. — ⁹ Jo. Vill. l. ix. c. 248. — ¹⁰ Eod. l. c. 268. — ¹¹ Eod. l. c. 248, et Ms. Vat. sig. num. 2043. Bern. Chr. regum Franc. in Carolo IV. — ¹² Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 1.

tum in aliis ad Leopoldum ipsum a Ludovico postulatum de federe pro liberando Friderico, quibus ipsum cum eodem Ludovico ut rege Romanorum vel electo in regem fœdus jungere vetat: « Ante omnia, inquit, provisurus, ne cum dicto Ludovico, qui jure, si quod sibi ex electione sua quæsitum fuerat, suis demeritis exigentibus est privatus, ac vinculo excommunicationis innodatus, velut cum rege Romanorum vel in regem electo ad præmissa procedas; cum per processus nostros, sicut te nosse credimus, contra talia præsumentes pœne varia sint inflictæ. Dat. Avin. XVII kal. Octobris, anno ix ».

27. *Ludovicus Pontifici infensus Fraticello- rum fit fautor; unde novæ ejusdem hæresis refutationes.* — Pontificæ in Ludovico Bavaram sententiæ meminere etiam Joannes Villanus¹ et S. Antoninus², eundemque ut Ecclesiæ persecutorem fautoremque hæreticorum omni jure ad imperium ex electione adepto privatum aiunt: injectasque minas, ni appetentibus kal. Octob. animum ad Ecclesiæ obsequium frangeret, in ipsum ut hæreticum et schismaticum legibus actum iri. Contendit Ludovicus Bavarus se contra fas a Joanne exactoratum fuisse, ac nomen Cæsarem jusque non dimittere constituit; sed illud contra edicta Pontificia sibi armis asserere: tum acceptæ, ut putabat, injuriæ impatiens multa in Pontificiam dignitatem molitus est³, cum Joannes anathematis illum sententiâ, quam antea intenterat, ni poneret titulos, incunte Octobri perculit, ac fœtæ hæreseos crimine postulavit, constituto illi ad dicendam causam die preëmptorio. Cujus sententiæ series ad plures provincias præcipueque Romanam ad episcopum Terracinensem, Pontificium in Urbe vicarium in divina re, transmissa est ut promulgandam curaret. In charta vero Pergamena descripta Avinione gerente Avinionensem legationem Octavio Aquaviva cardinali cum aliis insignibus monumentis est reperta⁴.

28. Ad declinandam hujus Pontifici fulminis vim, celebratos in Germania mense Octobri a Ludovico Bavaro solemnes ordinum imperii conventus, refert Joannes Villanus⁵, in quibus graves de Joanne papa querelas effudit, atque a lata in se sententiâ ad Concilium OEcumenicum Romæ celebrandum provocavit. Deinde vindictæ expetendæ cupiditate æstuans ad eripiendam, si posset, illi tiarâ Apostolicam, qui sibi diadema imperiale eriperet, multa Joanni objicit, quibus indignum illum Pontificatu contendebat; eamque provocationis formam mense Novembri ad aulam Pontificiam misit: ex qua gravissimum Ecclesiæ injectum scandalum tumultuose concitati. Utebatur, ut e Villano colligitur⁶, in exarandis illis nefariis scriptis Joannis Janduni et Marsilii Patavini insi-

gnum philosophorum et astrologorum opera: sed quos pluribus hæresibus contaminatos ait. Ceterum plures provocationum formulas a Ludovico compositas, quibus in Pontificem per gradus invehebatur acerbius, ut ab ipso novis edictis percelleretur, ex aliquot eorum exemplis¹ litterisque Apostolicis colligitur²: extatque conceptus Ludovici Bavari nomine a viris impiis, de quibus paulo ante memoravi, libellus in Ms. Bibliothecâ Vaticanæ a Nicolao Minorita schismatico compacto³ in quo ex improborum consultorum consilio atrocissimas in Joannem injurias fudit, impiumque de Christi et Apostolorum paupertate dogma, quod nonnulli pseudomonitorie hypocritæ tuebantur secutus in speciem, in illius erroris abyssum cæcis ducibus adductus est, ut Romanum Pontificem, dum controversiam dirimeret, hæresim ex Petri Sede promulgasse affirmaret: cum hujusmodi decretoriæ fidei sententiæ princeps auctor sit Spiritus sanctus illiusque administer Romanus Pontifex. Cujus infelicis lapsus nefarium hoc momentum in illa sua in Joannem invectiva reliquit⁴, quod ad eorum, quæ consecuta sunt uberiori doctrinam, lucemque historiæ potiori ex parte repetemus.

29. « Non sufficit, inquit, sibi temporalis imperii jura attentare subvertere, et in coronam nostram ac fideles imperii tam nequiter deservire, nisi et ipsum Dominum nostrum Jesum Christum Regem regum et Dominum dominantium, principem regum terræ, et ejus sanctissimam Matrem, quæ ejusdem voti et status consilio in observantia paupertatis vixit, et sanctum Apostolorum collegium, ipsorum denigrando vitam, et actus infringeret, et doctrinam Evangelicam de paupertate altissima, in qua exemplaris perfectio exterioris vitæ ipsorum de pleno et perfecto mundi contemptu tanquam in fundamento immobili est firmata. Quod fundamentum non solum sua mala vita, et a mundi contemptu aliena conatur subvertere; sed hæretico dogmate, et venenata doctrina in prædicationibus publicis et solemnibus, et variis assertionibus affirmando asseruit, Christum et Apostolos habuisse bona communia in communi eo modo, quo alia collegia habent. Quod dictum est notorie hæreticum, profanum et contra Evangelii sacrum textum: innumera enim sunt dicta sanctorum prophetarum, prædicationum Christi paupertatem altissimam. Cujus renovator fuit principalis seraphicus vir Franciscus: tota enim silva sacri Evangelii quoad Christi ortum, incolatum et exitum, et circa sanctorum doctorum et discipulorum ipsorum Apostolorum usque ad tempora hæc, omnia clamant, Christum scilicet et Apostolos vixisse in altissima paupertate prædicta, quæ consistit in nihil habende civiler in hoc

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 265. — ² Ant. tit. xxii. c. 5. § 10. — ³ Eod. p. 40. — ⁴ Arch. Avin. num. 103 an. 1324. — ⁵ Jo. Vill. l. ix. c. 275. — ⁶ Eod. l. c. 265.

¹ Ext. apud Herwart, ad an. 1324. num. 29 et seq. — ² Lib. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 79. et tom. v. p. 1. Ep. secr. p. 10. — ³ Apud Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. p. 13. — ⁴ Ibid. p. 61.

mundo. Quod si quærat, quid vult dicere, altissima paupertas, de qua Apostolus dicit: Altissima paupertas eorum, etc. ? Respondet Innocentius papa V: Alta paupertas est habere pauca propria propter Deum: altior, quæ nulla habet propria, habet tamen in suo collegio in communi: altissima, quæ nihil habet in hoc mundo in proprio vel in communi: et hæc fuit Christi et Apostolorum». Nonnullisque in beati Francisci laudem interjectis, ad convicia in Joannem redit Bavarus miscetque hæresim.

30. « Hic oppressor pauperum, vitæ Christi et Apostolorum inimicus, prædicta omnia parvipendens, ac volens Christi paupertatem altissimam de medio tollere, et sub miris dolis et fraudibus, et venenatis fallaciis ipsam rationaliter annullare, duo nefanda statuta, in quibus hæresiarcha et hæreticus perfectus cum aliis assertionibus alias factis notorie comprobatur, et in Christi vitam blasphemus et sacris diffinitionibus sanctorum priorum Pontificum prædictorum aperte contrarius, promulgavit». Subdit earum Constitutionum primam fuisse, *Ad conditorem canonum*; alteram, *Cum inter nonnullos*; quas variis argumentis, ab hæreticis et apostatis suggestis, refellere nititur. Tum pluribus injuriis et calumniis eundem Pontificem proscindit, adversusque ipsum provocationis ad Concilium OEcumenicum formulam impiam concepit, in qua impacta Joanni, quem Pontificia exutum auctoritate contendit, hæreses calumnia, ubi fallacibus verbis colorare facinus nisus est, subjicit: « Ad sancta Dei Evangelia tacto libro juravimus, omnia et singula supra dicta nos credere vera esse, et quod prædicta talia probari poterunt contra eum: quæ secundum sanctorum statuta patrum sufficienter sufficienter ad eum hæreticum judicandum. Juravimus etiam nos contra eundem pro viribus persecutores, etc. » Concilium præterea clientium imperii nomine, quos ob defensam partes Cæsareas, propugnatamque imperii dignitatem censuris contra fas percussos disceptabat cogendum postulavit, ut ipsorum causa in eo cognosceretur; cui provocationi hæc temporis nota adjuncta est: « Acta et publicata fuit hæc appellatio anno Domini mcccxxiv ».

31. Exinde Ludovicus Bavarus, quamvis non injustam antea causam tueri pluribus Cæsarei nominis studiosis visus esset, tanto tamen piaculo iniquissimam prorsus reddidit, seque augustali jure exiit: dum enim Fratitellorum hæresim Constitutione, *Cum inter nonnullos*, damnatam professus est, eamque suscepit amplificandam, in barathrum hæreseos præcipitem se dedisse præ se tulit impulsoribus impiis consiliariis, qui principis politica jura quavis ratione tueri attentis facilitate abusi sunt: quem etiam non sine conquisitis coloribus excusare nititur Herwartus¹. Porro a sententia, quam Romanus Pontifex in judicio fidei

tulit, sine hæreseos crimine discedere non licet², cum ob divini Spiritus singulare præsidium promissum a Christo tunc errare non possit. Juridicam itaque Pontifex in Ludovicum sententiam tulit, qua illum ob impugnatum Ecclesiæ dogma publice promulgatum, quod nimirum Christus et Apostoli in iis quibus ipsos divinæ Scripturæ testantur usos, verum jus sive in speciali sive in communi obtinerent, crimine hæreseos damnavit, ac pœnas in hæreticos statutas ipsum contraxisse sanxit. Cujus sententiæ autographum in Archivio Avenionensi Octavio Aquaviva card. legato compertum est³.

Pœnituit⁴ postea Ludovicum tanti sceleris in propugnanda fraterculorum hæresi, laniandaque Pontificis fama perpetrati, atque hoc responso illud excusavit, gestum id Udalrici scribæ invidia, et improbate, eumque scelus in morte fassum, se vero armorum tantum non theologiarum controversiarum peritum esse: « Sicut miles, inquit, scripturarum et litterarum subtilitatum ignari, quia dicebantur meliores magistri theologiæ et fratres religiosi, non credentes nos aliquid contra fidem facere, appellationi eorum consensimus, et sic adharebamus, et ipsam pro defensione nostra et jurium nostrorum et imperii interposuimus ». Dixit etiam non studio tuendi erroris, sed Pontificis, qui ipsum in eripiendis Cæsaris apicibus pupugisset repungendi animo illa fuisse: qua de re inferius mentio recurret. Cæterum Joannes, cum hostes Ecclesiæ latius in dies virus suum diffundere et Ludovicum principem subornasse conspiceret, ac palam duabus memoratis prioribus Constitutionibus impie detrahi, tertiam edidit⁵, quæ ab his verbis ducit exordium, *Quia quorundam*, et juri canonico adjuncta est; in qua gravibus rationibus a se antea promulgata confirmavit: cujus argumentum Pontificiæ curiæ doctor in suo Commentario, pro ea defendenda edito, ita accurate exponit⁶.

« Contra istas duas Constitutiones, (nempe, *Ad conditorem canonum*, et *Cum inter nonnullos*), aliquid dixerunt, objectantes dominum nostrum non potuisse ea quæ dicta sunt, declarasse; et ad sui mendacii colorationem adducebant talem rationem. Illud, quod per clavem scientiæ in fide et moribus definiverunt semel Romani Pontifices, adeo immutabile perseverat, quod illud successoribus suis revocari non licet in dubium, nec contrarium affirmare: licet secus sit in iis, quæ sunt per eos per clavem potentiæ ordinata. Sed, ut dicunt, Romani Pontifices et multa Concilia generalia declaraverunt et definiverunt per clavem scientiæ primo, quod regula fratrum Minorum est regula Evangelica, Christi et Apostolorum imitatrix quæ

¹ Herw. sum. de Eccl. l. II. c. 112 et alii. — ² Ext. num. 277. in Arch. Avin. — ³ Ext. de co Lud. lib. reper. in Arch. Avin. num. 438. — ⁴ Tom. v p. 3. Ep. secr. p. 32 et 120, et p. 2 pag. 19. et lib. Variar. Bull. p. 32. et Extr. *Quia quorundam* de verb. sign. — ⁵ Ms. bibl. Val. sign. num. 4869. p. 21.

¹ Herw. ad an. Chr. 1325. num. 46. etc.

nihil habet in hoc mundo proprium, vel commune; sed in rebus, quibus utuntur, habent simplicem usum facti: secundo quod Christi et Apostolorum paupertas consistit in expropriatione cuiuslibet temporalis domini civilis et mundani, et quod eorum sustentatio fuit in solo et nudo usu facti. Ergo quibuscumque successoribus non licuit oppositum declarare. Sed oppositum in dictis duabus Constitutionibus declaratur, ut visum est. Ergo hoc non licuit facere domino. Ad hanc autem rationem primo dominus noster valde subtiliter, artificiose et efficaciter respondit¹, et circa majorem insistendo, et circa minorem. Et primo circa majorem ostendendo, quod scientia vel non est clavis spiritualis, vel sic ut ad ipsam non pertinet aliquod definire, sed solum ad clavem potestatis. Reliqua majoris propositionis pars silentio præterita, quia vera, et ideo nil contra a Pontifice dictum est. «Secundo circa minorem primo ostendendo, quod falsum est quod Romani Pontifices delinverunt, quod fratres in rebus quibus utuntur, habeant simplicem usum facti; et probat per eos, quod habeant usum juris, ostendendo quod dictus dominus Nicolaus, in quo se fundant principaliter, nunquam dixit sustentationem Christi et Apostolorum existisse in solo et nudo et simplici usu facti; imo quod oppositum sensit, probat. Tertio ostendendo, quod habere aliqua in communi, non derogat altissimæ paupertati. Quarto ostendendo, quod in rebus usu consumptibilibus non potest usus a proprietate seu dominio separari. Quinto probando, quod usus denudatus omni jure non est justus, quare perfectis non competit talis usus, nec eis talem usum conditor canonis reservavit. Sexto ex eorum dicto eos confutando ostendit, quod si licuit dicto domino Nicolao contra declarationes prædecessorum suorum aliqua declarare in materia suprædicta, quod eadem ratione sibi licuit contra determinata per dominum Nicolaum prædictum; vel si non licet, non alteri licuit. Septimo ostendit per ea, quæ in Constitutione dicti domini Nicolai continentur, quod ad Romanos Pontifices, et per consequens ad dominum nostrum pertinet, si quid dubietatis circa snam Constitutionem emerget, declarare. Octavo ostendendo, quod licet Romanis Pontificibus Ordines confirmare et confirmatos cassare: quare esto non habeant majus periculum fratres Minores, ut videtur licet circa eorum regulam talia facere et opposita declarare. Nono ostendendo, falsum esse, permulta Concilia generalia talia declarasse, vel quod Concilia generalia, (nempe ii Pontifices,) non celebraverunt, vel nullam de talibus mentionem fecerunt. Decimo ostendendo, quod nec ad fidem, nec ad mores pertinet, Christum et Apostolos non habuisse in iis quibus usi sunt, nisi simplicem usum facti: imo magis oppositum pertinet, cum nec in Scriptura sacra, nec in Symbolo habeatur, quod

fratres Minores non habent in rebus nisi simplicem usum facti; nec quod non liceat Romano Pontifici dominium, quod sibi reservavit in rebus, quæ in fratribus obveniunt, abjicere; nec quod procuratores per summos Pontifices constitutos successori non liceat revocare. Quare concludit necessario, quod responsio talium nulla est et quod ipse talia superius præmissa potuit declarare, et ipsa etiam ordinare. Ultimo concludendo definit primo, quod tales nisi sunt publice defendere et etiam approbare hæresim damnatam in ista Constitutione, *Cum inter nonnullos*; asserendo quod Christus et Apostoli in iis, quæ habuerint, habuerunt tantum simplicem usum facti omni jure denudatum, et quod omnes tales et singuli, qui verbo ac scripto per se, vel alium seu alios talia publice præsumpserunt; illique qui eos instruxerunt in talibus, et ut præmissa facerent docuerunt, in damnatam hæresim inciderunt, et ut hæretici sunt vitandi. Secundo definit, quod si aliquis deinceps damnatas per Constitutionem prædictam, *Cum inter nonnullos* hæreses vel ipsarum alteram scienter verbo vel scripto defendere, vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus evilectur. Tertio inhibet, ne quis contra ordinata, definita, sen facta in Constitutione, que incipit, *Ad conditorem canonum* verbo vel scripto scienter approbet aliquid vel defendat; et si quis contrarium præsumpserit, tanquam contumax et rebellis Rom. Ecclesiæ habeatur. Iste est casus et sententia totius istius Decretalis. Hactenus Avinionensis doctor, ex quo observandum est, pseudominoritas aliosque Pontificiarum Constitutionum de paupertate Evangelicæ impugnatores superius argumentum in eo, quod scientiam clavem dixerant, cum ad hoc, ut clavis dicatur potestas illi sit conjungenda, correxisse; majorique apparatus subornatum, ac mole vibratum illud repelisse.

32. « Quod est, inquebant, per Sedem Apostolicam in fide et moribus semel definitum et approbatum, fas non est deinceps contradicere; hoc statim probatur xix. di. *Si novitiorum*, ubi dicitur: Quod vere Apostolica fides approbavit, hodie teneatur acceptum; et sequenti cap. *Sed omnes*, et xiv. q. 1. Hæc est fides.

« Probatur etiam ratione, primo quia tunc Ecclesia aliquo tempore aliud contra fidem declarasset, et tunc non semper fuisset virgo sine macula et sine ruga. Item promissio Christi, qua promisit Luc. xxii, quod fides Petri nunquam deficeret, fuisset falsi; tunc enim fides aliquo tempore defecisset. Præterea B. Augustinus in Epistola ad Hieronymum arguit sic: Si in Scriptura sacra semel aliquid falsum inventiatur, tota ipsius Scripture vacillabit auctoritas. Ergo a simili, si Sedes Apostolica aliquid falsum determinasset, tota Ecclesiæ auctoritas titubaret. Et confirmatur quia secundum beatum Augustinum contra Epistolam Fundamenti: Ego Evangelio non crederem, nisi me Catholice Ecclesiæ commoveret auctoritas.

¹ *Exl. Quia quoniam unquam de verb. siga.*

Ergo sicut ei quod est per Evangelium diffinitum, non est fas deinceps contradicere. Sed per Sedem Apostolicam semel fuit diffinitum et approbatum, quod Christus et Apostoli nihil habuerunt quantum ad dominium in proprio vel in communi. Ergo oppositum asserere nefas est.

« Probatur Minor, Extr. v. *de verborum significationibus*, *Exiit* lib. vi. § *Porro*, ubi dicitur sic: Dicimus, quod abdicatio omnium rerum in proprio vel in communi propter Deum meritoria et sancta est. Et sequitur: Quomodo primi fundatores militantis Ecclesiae, prout ab ipso fonte hauserant, in volentes perfecte vivere per doctrinam et vite ipsorum alveos derivarunt. Item ibidem dicitur, quod Christus hanc expropriationem et verbo docuit et exemplo firmavit. Quae quidem Decretalis fuit per plures Romanos Pontifices approbata, et etiam per Concilium Viennense, etc. » Haec illi. Sane major propositio, nimirum nefas esse contradicere in iis, quae definita sunt per Sedem Apostolicam in fide et moribus, certissima est et additae probationes eam omnino confirmant, si intelligantur, uti debent, ea quae spectant ad fidem et universales Ecclesiae mores in necessariis ad salutem; at pseudomonitoriae non in eo sistunt, sed quae ad fidem et mores tantum spectant accidentario et remota, quales sunt nimirum Franciscani Instituti encomia, privilegia seu decreta Pontificum eo attinentia, et omnia in iis contenta fidei et morum essentialia esse falso supponunt, ac ludunt in aequivoco: illas ergo sanctiones, licet sint in Sexto, esse fidei et morum decreta essentialia negandum est constantissime¹; neque enim decreta fidei condunt Pontifices nisi id expresse-rint, et ut de necessitate credenda proposuerint: ita Constitutionem, *Exiit*, non fuisse decretum fidei, indicat Nicolaus ipse, dum non damnat haereticos contrarium sentientes: imo eandem sanctionem velut ambiguum successoris decretoriae sententiae subiecerit; ac si fingatur esse fidei decretum, non quidem in eo sensu quem quilibet ipsi affinxerit, sed in eo quem Pontifex declaraverit, fidei decretum erit, ut Patrum et Ecclesiae traditiones in hujusmodi ritibus docent; quam rationem Avinionensis doctor subjectis verbis illustrat²:

33. « Respondetur quod sicut patet Extr. de *Baptis. et ejus effectu c. Majores*, quando occurrit aliquid dubium in articulis fidei, vel in Scriptura sacra, licet declaratio magistralis possit pertinere ad illos, tamen declaratio et determinatio auctoritativa et finalis, cui omnes habent acquiescere, pertinet ad dominum papam; quod clare fuit demonstratum Actuum xv, ubi orta dissensione, utrum legalia debeant servari cum Evangelio, consulerunt Petrum et alios Apostolos, qui erant in Jerusalem: et Petrus sicut princeps Apo-

stolorum decrevit, legalia non esse observanda.

« Nec obstat, quod Jacobus ibidem dicit: *Ego iudico non inquietari eos*, etc. tum quia Petrus primo decrevit, postmodum Jacobus sicut illius loci episcopus ad ostendendum, quod Petrus ibi, sicut et in tota Ecclesia, jurisdictionem ordinariam habebat; Jacobus autem in loco illo non quidem aequalem, sed subordinatam, quia sua erat sub illa Petri et successorum ejus; alii autem Apostoli ibi jurisdictionem non habebant.

« Item certum est, quod sententia Jacobi non potuit arctare extra fines suae jurisdictionis, sicut sententia episcopi Parisiensis non arctat illos de diocesi alia. Sed illa sententia obligavit universos per totum mundum constitutos. Ergo fuit sententia in toto orbe universaliter praesidentis. Ille autem erat solus Petrus; quare, etc. Si ergo, cum occurrunt dubia circa Scripturam sacram vel circa articulos fidei, declaratio et determinatio ad dominum papam pertinet, multo fortius cum dubia occurrunt circa intellectum alicujus Constitutionis, per ipsum vel per praedecessorem suum editae, declaratio vel determinatio pertinet ad ipsum. Modo circa dicta illius Constitutionis quantum ad paupertatem Christi et Apostolorum contingebat dubitari; et ideo dominus noster et rei veritatem et verum intellectum Constitutionis voluit declarare.

« Cum ergo dicitur, quod in illa Decretali definitur, quod Christus et Apostoli nihil habuerunt quantum ad dominium in proprio vel in communi; dico quod non est verum simpliciter; vel si alicubi diceretur, intelligendum esset quantum ad bona immobilia, non autem quantum ad bona mobilia; et hoc videtur dicere textus canonis Luc. ix, cum dicitur: Filius hominis non habet ubi caput reclinet; Christus enim et Apostoli non habuerunt domum, agrum aut praedia: sed bene habuerunt eorum pretia. Et credo quod ista glossa est ita bona, sicut etiam glossa, quam dant doctores communiter super illo verbo illius Constitutionis Extr. de statu mon. *Cum ad monasterium*, quod castitas et paupertas ita sunt ossibus monachorum annexa, quod contra ea summus Pontifex dispensare non potest, id est, non debet, sicut glossant multi solemnes doctores.

« Quod ergo dicitur in illa Constitutione, *Exiit*, in § *Porro*: Dicimus quod abdicatio omnium rerum in proprio vel in communi propter Deum meritoria est et sancta, quam primi fundatores, etc. dico quod intelligenda est abdicatio omnium rerum in proprio vel communi, supple, *omnium rerum immobilium*. Et eodem ad illud, quod ibidem dicitur, quod hanc expropriationem Christus et verbo docuit et exemplo firmavit; dico enim, quod intellexit quantum ad bona immobilia, quae primitiva Ecclesia habere noluit, quia futuram Ecclesiam in gentibus praevidebat, sicut supradictum est, non autem quantum ad bona mobilia, nec etiam de immobilibus intellexit quan-

¹ Direct. quist. II, p. com. uen. 32, inq. xvi. — ² Ms. lib. Vat. sign. num. 4869, p. 72.

tum ad jus in usu, sed solum quantum ad jus et dominium in re simpliciter; quare, etc. Vel potest aliter glossari, quod aliquid potest dici proprium duobus modis, uno modo in quantum distinguitur contra commune, et sic abdicatio omnium rerum in proprio etiam mobilium est meritoria et sancta: alio modo ut proprium distinguitur contra alienum, et sic abdicatio omnium rerum in proprio, sic quod homo semper viveret de alieno, in quo nullum jus haberet, saltem sicut pars communitalis, non est meritoria nec sancta ».

Ex dictis patet minoris propositionis ab adversariis factæ solutio; fuit definitum a Nicolao tanquam illud sit decretum fidei, ubi sonant verba, « quod Christus et Apostoli nihil habuerunt, quantum ad dominium, in proprio vel in communi », falsum est, ubi demonstratum fuit; sed in Constitutione illud opinative positum est: quod autem nihil habuerint in proprio vel communi quantum ad immobilia, illud verum est, uti Joannes declaravit ex Nicolai voluntate in Constitutione expressa: quod neque mobilia habuerint, falsum.

Quod vero ad secundam probationem minoris petitam et Concilio Viennensi spectat; falsum omnino est, controversiam eam ditemplam in Concilio, quantumvis exclamet Michael Cæsenas in suis hæreticis Commentariis¹: « Ecclesia posuit finem in questione de paupertate Christi per Sextum et per Concilium ». Corrigendusque est auctor nitete Franciscanæ, qui Michaelis Cæsenasis errorem secutus, contendit² Decretalem *Exiit*, in Concilio Viennensi confirmatam et Jacobum cardinalem, qui in Pontificatu Benedicti XII nomen gessit, Fratitellorum argumenta dissolventem, negantemque approbatam unquam per universalem Ecclesiam aliter, nisi ut communes Constitutiones papales, nullamque de ea in Concilio mentionem habitam, confutare nititur. Certe Clemens V qui in sua Decretali *Exivi de paradiso* non dicit Concilium generale approbasse vel confirmasse Decretalem *Exiit*; Joannes XXII, qui in ordine tum episcopali, Concilio interesse potuit, deque re tota diligentissime quæsit, et cum cardinalibus et episcopis qui interfuere, contulit, Michaelem Cæsenatem hæresiarcham contrarium asserentem arguit mendacii, Benedictus XII qui vesanum illam Fratitellorum erroris patrocinium a Concilio OEcumenico petentium impudentiam refellit, rem melius novere, quam recens auctor aut alii quos errantes secutus est. At licet fingatur eam Decretalem approbatam in Concilio, negat tamen Joannes XXII in Constitutione *Quia vir reprobus*, quod attinet ad articulum de abdicatione rerum in speciali et in communi, approbatam: neque enim ea controversia in Concilio Viennensi discussa fuit, aut a Concilio de dogmate non proposito fertur cæcis oculis decretoria sententia,

« In hoc », inquit Joannes³, « quod dicit; nempe hæresiarcha Michael Cæsenas, quod dicta Constitutio, *Exiit*, fuit per universalem Ecclesiam approbata; dicimus quod quantum ad hoc, scilicet quod fratres Minores in rebus usu consumptibilibus habeant usum facti, nunquam fuit per universalem Ecclesiam approbata: dicimus etiam, quod non fuit in Viennensi Concilio confirmata, nec hoc poterit per Constitutionem aliquam vel aliquas apparere; imo nec de fratrum consilio promulgata ». Multo certe minus dici potest in eo Concilio fuisse definitum, Christum et Apostolos nullum habuisse jus vel dominium rerum, quibus usi sunt: profertur enim adversarii Acta Concilii. Sed mendacissimus hæresiarcha siti potius somniant, quam cardinalibus, episcopis et doctoribus, qui illi interfuerant, fidem adhiberi voluit, et contra superiorem Pontificis Constitutionem, *Quia quorundam*, nefarium Commentarium edidit, quem Ludovicus Bavarus una cum aliis suis edictis promulgavit, de quo inferius ageatur. Advertendum porro est in memorata sanctione, præter decretum de justo rerum usu in Christo et Apostolis, quod ad fidem spectat, aliam quæstionem expendi, an in rebus usu consumptibilibus usus justus a jure segregetur; quæ quæstio ad fidem non pertinet; eam tamen Pontificis hostes ad fidem spectare inepte contenderunt, contrarium errorem secuti, ut ex ea pharetra jacula blasphemiarum in Christi vicarium torquerent, quem propterea exutum a Christo Pontificia potestate garriverunt⁴. Præstat itaque doctorem Avinionensem prædictam Constitutionem propugnantem audire.

34. « Quantum, inquit⁵, ad quartum articulum, quomodo fratres Minores possunt habere usum nudum facti, intelligendo istum articulum quantum ad res, quæ non consumuntur usu, pono quatuor breves conclusiones. Prima erit, quod non possunt habere in talibus rebus usum nudum licitum per omnis juris mutationem. Secunda quod possunt habere nudum usum per proprietatis exclusionem. Tertia quod non possunt habere nudum usum per omnis utilitatis privationem. Quarta quod possunt habere per actionis in judicio abdicationem.

« Primam conclusionem probo facilliter sic: Impossibile est, esse usum licitum sine jure utendi seu jure in usu simpliciter, et sine jure in re, secundum quid, hoc patet ex prima et tertia conclusione præcedentis articuli. Ergo impossibile est, quod fratres Minores habeant usum in talibus rebus licitum, si sit denudatus omni jure, et ideo, sicut dominus noster deducit, talem usum sic omni jure denudatum nunquam fratribus dominus Nicolaus reservavit, quia ille usus perfectionem non adjicit, imo potius repugnat, sicut ille

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010, pag. 231. — ² Nitel. Franc. q. XVII. in cens. responsions ad objection. 5. et in cens. 15.

³ Joan. in Const. *Quia vir reprobus* num. 40. — ⁴ Lud. Bav. in sententia adversus Jo. Ms. bibl. V. sign. num. 4008, pag. 80. — ⁵ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4860, p. 32.

qui necessario est illicitus. Ergo talem usum nunquam dictis fratribus reservavi.

« Secunda conclusio est, quod in talibus rebus possunt habere usum nudum per proprietatis exclusionem, et hanc probo facilliter. In rebus in quibus aliquis potest habere usum salva rei substantia, dominio illius rei penes alium remanente potest homo habere usum nudum per proprietatis exclusionem vel absque dominio in proprietate; et si habeat talem usum ex concessione domini, erit usus licitus. Sed fratres Minores possunt habere usum in rebus, quæ usu non consumuntur, sicut in domibus, libris et hujusmodi, salva rei substantia, dominio illius rei penes dominum papam, vel alium remanente et ex concessione domini. Ergo, etc.

« Tertia conclusio est, quod non possunt habere usum nudum in talibus rebus per omnis utilitatis privationem, et hanc probo sic: Usus domus est inhabitatio domus. Sed inhabitatio domus fratres indigent etc.

« Quarta conclusio est, quod possunt habere usum nudum per actionis in iudicio abdicationem, et hanc probo facilliter sic: Quando aliquis petit aliquam rem, non tamen necessario, non est repugnantia habere illud sine alio. Sed jus et si pariat actionem, non tamen petit eam necessario, imo voluntarie. Ergo possunt habere jus in aliqua re detenta per alium absque hoc, quod sibi vindicent in iudicio. Secundo quia illud possunt habere fratres, quod adjicit ad perfectionem sicut melius, vel saltem non est illicitum. Sed sua non repetere iudicio vel adjicit ad perfectionem, ut videtur innuere Apostolus I ad Cor. vi vel saltem non est illicitum. Ergo fratres possunt habere usum in rebus per actionis in iudicio abdicationem. Et sic patet quomodo in talibus fratres Minores possunt habere usum nudum et quomodo non ». Et infra:

35. « Quartum ¹ dubium hic declarandum utrum in rebus usu consumptibilibus possit usus licitus a proprietate seu dominio rei separari; et arguo primo quod sic, quia monachus in nullo casu est capax proprietatis: abdicatio enim proprietatis ita est regulæ monachorum annexa, quod contra eam papa dispensare non potest, ut dicitur Extrav. *De statu monachorum. Cum ad monasterium*. Sed monachus necessario utitur rebus usu consumptibilibus, sicut quando comedit et bibit. Ergo in talibus rebus potest usus licitus a proprietate seu dominio separari. Contra, in rebus ubi usus non est sine consumptione proprietatis, impossibile est esse jus in usu sine jure in proprietate: hoc patet, quia ex quo per usum consumitur proprietatis, usus non erit licitus, nisi possim consumere licite proprietatem. Sed non possum licite consumere proprietatem sine potestate licita seu juris in proprietate. Ergo, etc. Sed in rebus usu

consumptibilibus non est usus sine consumptione proprietatis. Ergo in talibus rebus non potest usus a proprietate seu dominio separari ».

Subdit auctor varia rerum consumptibilium discrimina: alie nempe in sua natura et forma mutantur corruptaque in substantiam utentis vertuntur, ut alimentata; alie usu non quidem momentaneo, sed diuturno paulatim deteruntur, ut vestes: alie non ex ipso usu per se, sed per accidens, quia omnia terrena consenescent ac depereunt. Deinde loquens de iis, quæ mox absumuntur, ostendit in ipsis justum usum jure rei non orbatum: « Ille, inquit, qui potest per se rem licite transferre in alium non solum quantum ad usum, sed quantum ad proprietatem, habet jus necessario in re et in usu rei: hoc patet, quia nemo potest transferre pro se et nomine suo in alio quod ipse non habet. Sed qui utendo consumit rem, non minus transfert rem et alienat a quocumque, cujus ante fuit, quam qui per venditionem et donationem transfert in alium; imo magis, quia vendendo et donando adhuc manet res in propria forma, post talem autem consumptionem non. Ergo si talis per se licite utitur, necessario habet jus in re non solum in usu rei illius ». Distinguit deinde auctor usum rei statim consumptibilis completum et incompletum, et ubi justus usus rei incompletæ consumptæ incompletum est rei jus et dominium; et ubi justus usus completus pariter consumptæ rei completæ, completum jus sive completa proprietatis. Tum concludit: « In rebus usu consumptibilibus non potest usus licitus separari a dominio in re seu proprietate rei. Ergo in talibus rebus non possunt fratres Minores nec alii habere usum nudum per proprietatis exclusionem: et ideo patet differentia inter res quæ non consumuntur usu, et eas quæ statim usu consumuntur; quia in rebus quæ non consumuntur usu, potest esse nudus usus per proprietatis exclusionem, licet non per omnis juris nudationem: sed in rebus quæ statim usu consumuntur, non potest esse usus licitus nudus per omnis juris nudationem, nec per proprietatis exclusionem.

« Ad principalem rationem dico, quod monachus non est capax proprietatis sic, quod de re possit disponere ad libitum; imo tamdiu potest dispensator monasterii vel monasterium rem ad usum concessum monacho revocare, donec usus sit inchoatus; et ideo non dicitur dominus, vel habere proprietatem. Sed in ipso usu, quia non potest esse sine consumptione proprietatis, ideo quantum conceditur monacho de usu in tali re, tantum sibi conceditur de proprietate; nec abdicatio talis proprietatis monacho est annexa: quare, etc. »

Ex his illustratur solutio difficultatis, quæ torsit ingenia plurium doctorum Catholicorum, qui Joannem, dum in rebus consumptibilibus ju-

¹ Ms. hbl. Vat. sign. num. 4869, pag. 34.

¹ Ms. S. A. Vat. sign. num. 4869, pag. 36.

stum usum a jure et dominio rerum non separari in memorata Constitutione pronuntiavit, errasse in controversia ad fidem non spectante existimaverunt; inter quos numeratur Robertus cardinalis Bellarminus ¹ hoc deceptus argumento: « Quia, inquit, esse dominium non est posse rem destruere quocumque modo: sed posse libere destruere quando, ubi, quomodo quis voluerit; et etiam donare, vendere, commutare, etc. Constat autem omnes veros religiosos habere usum panis quem comedunt et vini quod bibunt; nec tamen posse illa donare, vendere, mutare, projicere ». At ex hoc probatur tantum non haberi a religioso viro plenum et liberum dominium ante usum rei consumptibilis; non vero in ipsa consumptione, quod haberi constat, cum nulli alteri remaneat, ut demonstrat Pontificiæ Constitutionis propugnator ² hoc argumento: « Si res illa, qua quis utitur, est alterius concedentis talem usum rei, aut concedit usum rei, nihil retento in re; aut concedit usum, retento dominio in re: si primo modo, sequitur quod concedens usum, concedit quiddam habet in re, et quantum ad usum et quantum ad jus: si autem ille, cujus dicitur res esse, concedit usum talem retento dominio, hoc est impossibile, quia in re consumpta non remanet jus alicui ». Refellit deinde objectionem ineptam, posse retineri jus abstrahendi ex ore, tum enim foret rei usus incompletus, atque ideo jus incompletum, subditque: « Patet quod monachus et filius familias et servus habent aliquale jus in rebus, quibus utuntur: sed quia non habent plenum jus et liberum nomine suo, ideo tales non dicuntur esse capaces simpliciter juris vel domini in rebus, sicut etiam in religionibus ».

Porro mirum non est, si in ea questione legali de distinctione juris ab usu justo rei consumptibilis plures Joannis mentem non sint assecuti, cujus non videre Commentarium: neque enim ut Pontifex ipse docet ³, res consumptibilis pro tempore, antequam destruat, debet sumi; sed legaliter, uti etiam Nicolaus papa acceperat, nimirum pro ipsa consumptione, in qua jus ab usu distrahi non potest, nisi quis abutatur injuste (quod de Christo sentire impium esset) ut adversarii, qui simplicem usum facti sine ullo jure ipsi tribuebant, sentire voluerunt. Quod autem ad eam Constitutionis partem, in qua Joannes sanctionem, *Cum inter nonnullos* repetit; in ea cardinalis Bellarminus, cæterique pii omnes cum Joanne consentiunt, neque Herwartus Ludovicum Bavarum rite excusat, cum Bellarminus Joannem in re metaphysica ad fidem non spectante immerito perstringat erroris: Ludovicus vero non in ea modo, quam ad fidem pertinere, cum pseudominoritis falso contendebat; sed in alia, ad fidem spectante non sine magno rei Christianæ detrimento, im-

probissimorum hominum artibus incitatus in speciem amplexus sit. At de his haecenus. Nunc reliqua hoc anno gesta prosequamur.

36. *Sardinia ab Alfonso Aragonico comparata.* — Parta est hoc anno Sardinia ab Alfonso Aragonici sceptri hærede, quam a Bonifacio VIII jure beneficiario una cum Corsica traditam Jacobo regi vidimus, ut Siciliae insulam Carolo II restitueret; sed nullo compendio, cum Fridericus frater illam teneret. Gesta varia in eo Sardico bello prælia narrat Joannes Villanus ⁴; denique pacem inter Pisanos et Aragonios ea lege initam, ut insula pareret Aragoniis. Cæterum Calarim in Pisanorum potestatem relictam, Mariana refert ⁵: quibus addit Surita ⁶, Petrum Ripacurtiæ comitem a Jacobo ad aulam Pontificiam missum, qui ob gravissimos sumptus in eo bello profusos exposceret, ut ex anno duorum millium marcharum Sardico censu Pontifex, ad quem supremum insulæ spectat imperium, quingentas marchas, tum ex aliis stipendiis et oneribus mediam partem detraheret, atque a Jacobo rege et Alfonso superstibus nullum vectigal exigeret. Pœdissimæ hæ ingratæ erga Sedem Apostolicam animi notæ non vulgari stupore Pontificem et collegium cardinalium defixeret. Joannes tamen, ne a se Aragonium regem abalienaret, illiusque petitis aliqua ex parte annueret, ex liberalitate, non pacto, vel ulla sibi imposita lege, decennio vertente mille marchas annuas, ac submittendi militaris vectigalis mediæ partem remisit. Jacobum itaque Pontifex, revocatis in memoriam conventibus ⁷ cum Bonifacio VIII initis de solvendis duobus millibus marcharum, et centum equitibus et peditibus quingentis in castris Pontificis regis sumptibus trimestri sustentandis; et Caroli regis proposito exemplo, qui parta maximis sumptibus et laboribus Sicilia, octo millia unciarum auri Ecclesiæ summa fide persolvisset, hortatus est ⁸, ut rem æqui consuleret.

« Charissimo in Christo filio Jacobo regi Aragonum illustri.

« Ad nostram nuper accedens præsentiam dilectus filius nobilis vir Petrus infans natus tuus comes Ripacurtiæ quam commissa sibi per litteras regias, quas nobis præsentavit, credentia pro parte tuæ celsitudinis prudenter exposuit coram nobis, quod tu, fili charissime, ac hæredes tui pro regno Sardinia et Corsicæ, quod felicis recordationis Bonifacius papa VIII prædecessor noster tibi et eisdem hæredibus donavit de fratribus suorum tunc S. R. E. cardinalium consilio et concessit, ab eadem Ecclesia et Romanis Pontificibus in perpetuum tenendum feudum sub homagio ligio et pleno vassallagio ac fidelitatis debitæ juramento, aliisque pactis et conditionibus in ejusdem prædecessoris litteris expressis plenius et contentis, ad censum

¹ Bellarm. l. iv. de Rom. Pont. c. 14. — ² Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869, pag. 5. — ³ Jo. in Com. *Quia vir reprobus*.

⁴ Jo. Vill. l. ix. c. 239. — ⁵ Mariana l. iv. c. 18. — ⁶ Sur. l. vi. c. 50. — ⁷ Ext. Annot. tom. XIV. an. 1297, num. 2. etc. — ⁸ Tom. v. Ep. secr. pag. 29.

annum duorum millium marcharum argenti bonorum et legalium sterlingorum, in festo beatorum Petri et Pauli Apostolorum, Romano Pontifici, ubiunque fuerit, et Romanæ Ecclesiæ annis singulis solvendum; ac militare præstandum servitium, centum videlicet equitum, cum uno equo ad arma et duabus equitaturis ad minus pro quolibet, ad quingentorum peditum armatorum, quorum centum existant balistarii sufficienter muniti; qui vestris sumptibus infra Italiam semel in anno, quodcumque prædicta indigebit Ecclesia per trimestris temporis spatium a die, qua terram intrabunt Ecclesiæ computandi, servire debeant Ecclesiæ prælibatæ; mutandi nihilominus huiusmodi servitium in stolio galearum, seu vasorum maritimorum, dando per te et hæredes eosdem quinque galeas armatas et munitas infra maritimam Italiæ, dictis sumptibus per tempus prædictum tenendas, ac milites et pedites, vel galearum ipsarum stolium ultra tempus retinendi prædictum similibus gaggiis ad expensas Ecclesiæ Romani Pontificis pro sua voluntatis arbitrio, libera potestate relenta, sicut in eisdem litteris plenius et serius continetur; existere noscimini efficaciter obligati.

« Cum autem prædicti regni, non absque gravi discrimine tuæ gentis et importabili tibi profluvio expensarum per te noviter acquisiti, redditus et proventus adeo, sicut asseruit dictus comes, reperias tenues et exiles, quod ultra necessarias expensas faciendas ibidem parum aut nihil, quoad præsens, tibi poterit superesse de illis; nec speres etiam, quod tantum in futurum valeant, quantum valere prædictæ concessionis tempore credebantur; reputaresque propter hoc non leviter te gravatum, si pro dicto regno tu et hæredes prædicti singulis annis solvere teneremini tantum censum; præfatus comes natus tuus tuo nomine nobis humiliter supplicavit, ut tibi super expensarum oneribus, quæ te subire oportuit pro regni acquisitione prædicti, et aliis prædictis per eum propositis benigno compatiens affectu, duorum millium marcharum summam pro censu debitam prædicto, ad quingentas marchas reducere, ac residuum dicti census, prædictique militaris servitii medietatem tibi et eisdem hæredibus remittere in perpetuum; quodque tu et dilectus filius nobilis vir Alphonsus primogenitus tuus, censum quingentarum marcharum huiusmodi, seu ejus partem, non teneremini solvere dum vivetis, nec usque ad decem annos præstare huiusmodi militare servitium, vel galearum stolium vobis in dictarum expensarum relevamen et subsidium de benignitate solita concedere dignamur.

« Et licet prædicta petitio, quam diligenter audivimus, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, cum quibus plene deliberavimus super ea, grandem injecerit, velut insolita, et alias inaudita, materiam admirandi; cum non legerimus,

nec sciverimus, quod unquam per alium prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum cuiquam persona de censu Ecclesiæ debito aliqua fuerit in toto, seu parte facta remissio in perpetuum, vel ad tempus, quanquam ex causis interdum legitimis, aliquibus fuerint solutionum termini prorogati: certum est enim, quod claræ memoriæ Carolus primus rex Siciliæ non sine multa effusione sanguinis et excessiva expensarum magnitudine, regno Siciliæ de manibus inimicorum Ecclesiæ potenter erepto, ad octo millia unciarum de censu anno pro dicto regno, de quo satis modicus census antea debebatur, semper Ecclesiæ memoratæ solvenda se ac hæredes suos efficaciter obligavit; de qua summa tam ipse, quam hæredes prædicti satisfecerant statutis terminis usque modo, vel super solutione ipsius certis et justis causis prorogationem impetrarunt aliquoties; inde tamen sibi nulla facta remissione in perpetuum vel ad tempus, et etiam non obstante, quod ad præsens per alios, magna pars regni detineatur prædicti; tamen ex sinceræ dilectionis affectu, quo te dictumque comitem supplicentem et domum tuam regiam prosequimur in visceribus charitatis, volentes, super his, quæ secundum Deum possumus, tuam celsitudinem prosequi gratiosè, eidem comiti de dictorum fratrum consilio duximus offerendum, nos medietatem duorum millium marcharum census et militaris servitii prædictorum usque ad decem annos proximòs venturos, nullo tamen pacto nullaque conventionione adstricti, sed de nostra mera liberalitate et gratia speciali, tibi tuisque hæredibus in dictarum expensarum suffragium remissuros, dummodo comes prædictus recognoscendi nobis et Ecclesiæ Romanæ totum censum et militare servitium supradicta sub modis, formis et conditionibus contentis in litteris super dicta donatione confectis, et recipiendi dictam gratiam tuo nomine, ac ipsis expresse consentiendi, esset suffultus sufficienti regia potestate: adjecto tamen quod si tu et hæredes prædicti in solutione residuarum mille marcharum, in dicto termino festi beatorum Petri et Pauli Apostolorum faciendæ, forsitan cessaretis, remissioque de illis mille marchis facta esset, tam pro illo anno, quo cessatum fuisse a solutione prædicta, quam pro toto residuo temporis dictorum decem annorum, haberetur penitus pro non facta; quodque per præmissa pactis, conventionibus et obligationibus prædictis inter eandem Romanam Ecclesiam et te facta et stabilita non derogaretur in aliquo, qui potius in suo robore et efficacia permaneret.

« Verum præfatus comes, audita oblatione prædicta, et cum suo consilio deliberatione habita super ea, se non habere respondit super hoc potestatem: sed ipsam gratiam non respuens, nec admittens, ut tuam in hac parte posset consulere providentiam, per nos sibi petitii indulgeri: quod utique nobis gratum extitit et acceptum. Super quibus, fili dilectissime, proinde prospicias, quid

agendum : nos enim quæ sibi obtulerimus sub modis, conditionibus et forma prædictis, sumus adimplere parati. Cæterum ad hoc, quod ulterius de gravamine census et minori valore regni prædicti eadem petitio continebat : de dictorum fratrum consilio duximus respondendum, quod licet pro tempore isto acquisitionis tam novæ futuri terrarum regni prædicti redditis nequeant æstimari, cum in novitate tanta multa expendere oporteat, et de quibus non erit necessarium in futurum ; intendimus tamen, prius informatione super his habita diligenti, cum eisdem fratribus opportuno tempore ordinare quod in hac parte fieri honeste poterit et debebit. Dat. Avin. XII. kal. Decembris anno ix ». De remissis ad decennium mille marchis ex Sardo censu, ac mediam copiarum stipendiariarum parte, meminuit Surita ¹.

37. *Mortuo Sancio rege Majoricarum, ejus nepotis successoris tutelam suscipit Pontifex.* — Præterea tum regem Aragonum regni Blearici ad aulam Aragoniam et Ceritaniam, Russionem, Montepessulanum, Ometadesiam et Carladesianam occupandi armis consilia agitasse, addit auctor ; cum ex avi Jacobi voluntate Sancii regis Majoricarum morte ad se devolvi viderentur, quippe nullos ex uxore liberos Sancius reliquerat : cumque Jacobus major natu frater vivo patre vitæ tranquillioris amore se ab omni ad sceptrum jura abdicasset, Philippus vero alter Sancii frater sacerdotibus sacris esset initiatus ; Jacobus Ferdinandi filius, attributo Philippo tutore, successor testamento dictus est ², Jacobo vero Ferdinandus subrogatus, atque huic reges Aragonum substituti. In iis vero Blearici regni motibus, cum rex Aragonum cæteris regnis Baleares insulas cæterosque principatus adjungere affectaret, Pontificem pupilli regis clientelam adversus Aragoni potentiam suscepisse constat ex litteris ad Carolum regem Francorum et comitem Valesium scriptis ³, quibus rogat, ut Jacobo regis Sancii nepoti et heredi in Montipessulani principatus causa, aliarumque terrarum, Gallicæ antæ vectigalium, quæ ad Sancium spectabant, stunderet ; tum ex aliis ad sanctiorem Jacobi regis senatum datis ⁴.

« Consiliaris charissimi in Christo filii nostri Jacobi regis Majoricarum illustris.

« Fatali recolendæ memoriæ Sancii regis Majoricarum audito nuper occasu, de ipsius obitu velut illius, quem de brachiis Apostolicæ Sedis subtraxit Altissimus, nobis merito inde dolentibus, rationabiliter condolemus. Sed cum idem rex tanquam perfecte Catholicus migrans ad Dominum, ut firmiter credimus, pro istius peregrinationis exilio vel jam fruatur, vel sit fruiturus in proximo patriæ gaudio sempiterno ; vobisque, sicut audivimus, et subjectis de charissimo in Christo filio nostro Jacobo rege Majoricarum illustri nepote

suo, ejus in dicto regno utique successore, providerit licet impubere ; si ejus ætatis optando proventu divine gratiæ fuerit incrementum, et alias quantum in se fuerit in consilio non delegerit salutari, adhuc auctore Deo tempore ac virtute proficiens, dicere poterit : Cum sederem quasi rex circumstante me exercitu, eram tamen mœrentium consolator ; ex utriusque considerationis intuitu, quasumus, ut cessantibus concepti doloris angustiis, inde consolationis in Domino spiritum assumatis. Et quia rex ipse defunctus in ultimo testamento, seu codicillis ejusdem, dicto regi successori suo, ut præferretur, impuberi super salubri suo et dicti regni regimine de opportunis contortibus certo modo dicitur ordinasse ; rogamus universitatem vestram et hortamur attente, quatenus tanquam diligentes statum prosperum præfatorum regis et regni, ordinationem hujusmodi servantes tenaciter et facientes, quantum in vobis fuerit, efficaciter observari, naturalem veræ fidei et devotionis affectum, quem ad patruum habui se noscimus, propagetis laudabiliter ad nepotem, velut illum de ejus successione rex ipse defunctus, sicut speramus in Domino, digne disposuit ; et quæ nobis imaginarum stirpis regiæ dereliquit, etc. Dat. Avin. XI kal. Octobris, anno ix ».

Cæterum Jacobum regem Pontifex salubribus præceptis informavit, monuitque ¹ ut juventutem virtutibus assuesceret, atque Ecclesiam tueretur : « Cum, inquit, Christus sic diligit Ecclesiam unicam sponsam suam, quod quis sibi nequaquam placere valet, nisi præfatam Ecclesiam devote studeat honorare ; regiam magnitudinem attentius exhortamur, quatenus Ecclesias et personas Ecclesiasticas pro divina reverentia semper habeas in honore ; sicque in devotione hujusmodi et aliis piis actibus tuam solidare studeas juventutem, quod dum ætatis provecioris fueris, et curis majoribus fueris occupatus, portes assueta suavius et in bonis operibus magis quotidie delecteris ; ut te in omnibus Domino dirigente, cuncta tibi succedat prospere, ac tandem æternæ beatitudinis præmium assequi merearis. Dat. Avin. VII kal. Novembris anno ix ».

38. *Ortas discordias inter Anglorum et Francorum reges componere studet Pontifex.* — Hoc anno erupisse inter Eduardum Anglorum et Carolum Francorum reg. graviores discordias, ex quibus in Aquitania atrox bellum accensum, et Angli magna illius ditioris parte Caroli Valesii armis depulsi, refert Walsingham ². Obstrictus erat Eduardus, ut more majorum Aquitanicum ducatum et comitatum Pontiniacensem beneficio et auctoritate aulæ Gallicæ obtinere solemniter ritu profiteretur, et novo regi Carolo clientis officia deferret : cumque varias, ut illud onus excuteret,

¹ Sur. l. vi. c. 58. — ² Lib. vi. c. 57. — ³ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 2. — ⁴ Ibid. pag. 27.

¹ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 28. — ² Walsing. in Eduard. II. Polyd. Virg. xvii. in eod. Paul. Emili. in Carol. IV. Cagun. in eod. et alii.

oblenderet causas bellique immineret terror, Pontifex tuendæ inter eos concordie sollicitus, Eduardum moanſit ¹, ut Francorum regi clientelæ nomine fidem addiceret, omnesque dissidiorum causas amputaret.

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Cum homagium, quod clarissimo in Christo filio nostro Carolo regi Francorum et Navarræ illustri pro ducatu Aquitanie rationabiliter debere assereris, dicaris nondum sibi juxta debitum præstitisse; nosque cupiamus utrinque, velut inter notabiles reges Catholicæ fidei et præclara generis affinitate conjunctos, Deo fragrantia, et tam utriusque fructifera, quam subditis pacis et concordie perennis aromata redolere, attento quod debita soluta præstantius duplicata vice fiunt recipientibus lætiora; excellentiam regiam affectuose rogamus, quatenus tam ad præmissa quam alia quæ inter te ac dictum regem nutritivæ pacis bonum et concordie sapiant, sic (fili clarissime) disponas intentionem cordis, et dirigas animi tui gressus, quod inter te ac dictum regem et utriusque subjecos antiquam sinceritatis massam alienicujus novæ discordie non corrumpat infectio; et apud Deum ac ipsam Sedem sæpe propterea dignis laudibus resonet famæ regie magnitudo. Dat. Avin. IV id. Martii, anno viii ».

Refert Walsinghamus ², indixisse Eduardum Londini solemnem omnium regni ordinum conventus, ut deliberaret, an ad devinciendam regi Francorum fidem obtente jure fiduciario Aquitanie ditionis nomine ad Francorum aulam se conferret, cum jam sæpius ad præstandum illud officium judicio postulatus esset: Anglos vero in eam abiisse sententiam, ut ipse iter non susciperet, sed prius solennes mitteret oratores, qui a Carolo rege blandirentur, ut ipsum ea vice officii illius religione liberaret; vel diem ad exhibendam clientelarem sponſionem consultam extraheret: missos vero Edmundum comitem Cantii regis Eduardi fratrem atque archiepiscopum Dublinensem ad aulam Gallicam, exceptosque perhonorifice; nil tamen impetrare precibus potuisse, ni prius commissa jam ante in Aquitanico ducatu adversus Francorum regis supremam auctoritatem expiata essent: exorta enim erant in Aquitania inclinante superiore anno inter Anglorum et Francorum regum administratos discordiarum semina.

Pollulantur ea culpa Radulphi Aquitanie præfecti, qui municipium S. Saerdotis ob provocationem ad Gallum regem, supremam Aquitanie dominum, editam flammis deleverat. Quia lacesciti injuria Galli illum apud Montem Pisatum cinxere obsidione. Cujus belli cum levia quidem viderentur principia, sed formidandi exitus; Pontifex ab Eduardo contendit ³ ut cum ea, quæ a suis crudeliter in Aquitania gesta erant damnaret,

si quo modo in servata adversus ipsos judiciorum forma læsa esset ducalis auctoritas, controversiam amicitia et æquitate cum Gallo rege componeret,

Avertit aures Pontificis monitis Eduardus: cum enim ipsius frater Edmundus Cantii comes in Gallica aula orator pacis studio assensisset, ut Radulphus discordie fax una cum sociis traderetur Gallis, ut in eos ageretur Irgibus, contra Dublinensis archiepiscopus consulendum esse Eduardum contenderet; accepta re Anglorum rex Edmundi fratris sententiam revocavit ⁴, ac suos tneri armis adversus Gallorum impetus constituit. Discessit itaque ab aula Gallica in Aquitaniam Edmundus Cantii comes ad eam defendendam; Carolus vero rex patrum Carolum Valesium valido succinctum exercitu immisit ad fiduciaras terras ab Anglo repetendas. Quo accepto Pontifex, qui sicuti ex concordie primis rumoribus magna fuerat lætitia delectatus, ita ex adversis consernatus, Francorum regem sollicitavit litteris ⁵, ne armorum vi, sed blando tractatu rem dirimeret, seque affinitatis nexu Eduardo conjunctum meminisset.

In medio interim belli ardore Joannes Guillelmum archiepiscopum Viennensem atque Hugonem episcopum Aurasienſem, ut concordiam urgerent IX kal. Septembris misit ⁶, instruxitque auctoritate ⁷ ad coitiones paci contrarias dissolvendas. Perfecit demum pluribus litteris Pontifex ⁸, ut Eduardus amplissimos oratores Wintoniensem et Norwicensem episcopos, Joannem e Britannia comitem Richemundie et Henricum e Bellomonte ad Carolum miserit, quem enixis rogavit ⁹ precibus, ut illius amore, in cujus adventu cælestes ab omni humana contagione segregatæ mentes præconia pacis cecinerit; tum redintegrandæ Asiaticæ expeditionis, eo bello disturbande studio, ac proximæ cum Eduardi primogenito ex Isabella sorore nepote suo conjunctionis intuitu, paci animum accommodaret.

« Carolo regi Francie et Navarre illustri.

« Exultavit cor nostrum in Domino per tuæ, fili clarissime, magnificentie litteras his diebus præteritis intellectu, quod solennes nuntii clarissimi in Christo filii nostri Eduardi regis Angliæ illustris ad tuam præsentiam destinati tecum conveniant super iis, quæ in partibus Vasconie per arresta tua fuerant ordinata: per quod probabiliter guerre materia prorsus videbatur esse sublata. Sed, proh dolor! exultatio illa nimis cito evanuit per hoc quod fide digna relatione percepimus, quod qui promissa renebant præfati nuntii adimplere, ad exequendum armata manu arresta hujusmodi excellentia regia, et ad resistendum

¹ Tom. iv. p. 2. Ep. secr. xiv. — ² Walsing. in Eduard II. — ³ Ead. pag. 35.

⁴ Walsing. in Eduard. II. — ⁵ Tom. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 21 et 33. — ⁶ Ead. tom. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 31. et tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 1. — ⁷ Tom. iv. pag. 2. Ep. secr. pag. 35. Ibi. Ep. secr. pag. 41, 45, 46, 51, 52, 53 et tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 3 et 18. — ⁸ Ead. tom. v. pag. 4. — ⁹ Tom. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 23.

præfati nuntii similiter se parebant. Et quia, filii charissime, sicut alias prudentiæ regiæ scripsimus, dissensio hujusmodi posset parere grande præjudicium negotiis arduis, quæ cœpisti prosecui, vel etiam forsitan totaliter impedire, nec guerra cœpta sic prompte tractatus posset amicabilem recipi sicut aule; regalem providentiam adhuc rogamus attente sibi que sano consilio suademus, ut attentis dispendiis variis, quæ non solum circa præfata negotia, sed et circa alia, præcipue circa transmarinum negotium, quod (ut asseris) cordi tuo insidet plurimum, possent sequi; quamque sit indecens et ab-urdum, principes tanta consanguinitate et affinitate conjunctos (qui sedebant mutuis fulcire presidii et favoribus confovere, ac illa, quæ temporum diversitate contingit inter ipsos emergere quantumcumque gravia, quantumcumque difficilia tractatibus ordinare domesticis, et familiaribus collocutionibus expedire) sic ad invicem adversari; sic caute sic prudenter executionem hujusmodi differat, quod amicabilem tractatum non impediatur aliisque negotiis, ad quæ intendit magnificentia regiæ, non obsistat. Et ecce nos regi præfato super hoc scribimus, sibi (ut expedire vidimus) efficaci ter suadendo, ut via resistentiæ facta prorsus omissa, ad vias justitiæ et tractatus amicabilem se convertat, responsum suum super hoc absque moræ dispendio præstolantes: quo habito, indilate celsitudinem tuam regium curabimus reddere certiorum. Placeat quoque benevolentia regiæ nobis per suas innotescere litteras, quod super præmissis intendat, ut sic possimus circa præfatum negotium disponere provide quod viderimus expedire. Et quia tenemus indubie, quod tua, filii charissime, et dicti regis personalis præsentia esset pro sedanda dicta discordia plurimum opportuna, præfato regi per nostras litteras suademus, ut ad diem condictam pro faciendo homagio, si non præterit, vel ad condicendam, si præterit, curet (si commode poterit) interesse; subjungentes quod tua providentia dare litteras de securo conductu obtulerat se paratam; quod, filii charissime, digneris facere, si fueris requisitus. Sic enim venerabilis frater noster Petrus episcopus Vivariensis te nobis retulit liberaliter concessisse. Dat. Avin. II kal. Julii an. viii^o.

Adhuc quoque Pontifex ¹ studium in revocandis ad mutuam pacem Eduardo principe Sabaudia cum Guigone delphino nec non Sabaudos ² principes et marchionem Salutarum, qui Pedemontio bellum intulerant Roberto regi, qui oratores ad Sedem Apostolicam pro jungendo fœdere miserat ³ conciliare nisus est. Propendebat in eam pacem Robertus rex, cum alia bella cogitaret: misere enim ad illum Veneti suos oratores, ut de Catholica re redintegrandâ in Græcia cum

ipso agerent. Sollicitati ⁴ vero ad id bellum erant a Joanne principe Achaia, in quem cum Superantius ducalè studium explicuisset, illi ac senati Veneto Pontifex gratias egit: aliisque litteris eodem die, nimirum VI kal. Novembris datis Gantium (al. Galcherum) Brenensem ducem Athenarum, quem a Catalana societate Græcicis schismaticis oppugnatam vidimus ipsis commendavit ⁵.

39. *Andronicus Græcorum imperator metu Tartarorum de ejurando schismate agit consilia.* — Irrupisse hoc anno mense Februario in Thraciam Tartaros Scythas e Gazaria et Russia cum innumero equitatu, atque ad Constantinopolim vastatis agris excurrere, scribit Joannes Villanus ⁶. S. Antoninus vero trecenta equitum millia adduxisse, remque non incredibilem ait ⁷, ac Græcorum centum quinquaginta millia vel necesse ferro, vel in servitute abduxisse; hancque addit sententiam: « Justo autem Dei judicio, Græci sic flagellati sunt ab inimicis Dei scilicet infidelibus, quia ipsi Græci facti sunt inimici Dei diversis schismatibus et hæresibus, pluries ad veritatem redeuntes, et cito ad vomitum revertentes ». Percussus his adversis Andronicus Græcorum imperator, cum etiam fama accepisset, Occidentales principes, qui instaurandam in Syria Christianæ religionis consilia agitabant, expeditionem ad imperium Constantinopolitanum illi eripiendum meditari; de revocandis ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem et obsequium Græci agere cœpit. Quo felici rumore permotus Marinus Sanutus qui se suaque divino cultui in Syria redintegrando devoverat, gratulatorias ad Andronicum ipsum litteras dedit ⁸, eique significavit se cum Roberto rege Siciliae ac Gallis principibus et cardinalibus ac præsulibus egisse, ut Græcorum prætermissio imperio, arma in Syriam traducerentur: sequè etiam pacis cum Carolo Valesiorum duce, qui dotalia ad imperium jura obtendebat, interpretem fore spondidit:

40. « Excellentissimo ac sapientissimo principi, ac suo domino, domino singulari domino Andronico Palliologo, Dei gratia imperatori Constantinopolitano, moderatori Romanorum magnifico et semper Augusto, Marinus Sanutus, dictus Torcellus, de Venetis, scripsit humiliter ad omnia imperialia beneplacita et mandata.

« Noverit vestrum magnificentium imperium, quod diligo et dilexi, me fuisse satis longo tempore in Romana curia, et tandem in curia magnifici domini regis Francia pro tractandis et ordinandis opportunis negotiis Terræ-Sanctæ: et a viris religiosis, qui venerant de vestro imperio, et præcipue a domino episcopo Caphensi, intellexi de vestra imperiali sapientia et fide ac voluntate bene, quam ad unionem Ecclesiarum habetis. De quo

¹ An. 9. p. 1. Ep. cur. 1. et tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 61. — ² Tom. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 86, 87. — ³ Tom. v. p. 4. Ep. secr. pag. 61.

⁴ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 99. — ⁵ Ibid. pag. 100. — ⁶ Vill. l. ix. c. 241. — ⁷ Ant. III. p. lit. xxi. c. 5. § 9. — ⁸ Sanut. Ep. vii.

cor meum fuit et est non modicum hilaratum, cognoscens quod Ecclesiarum unio est complementum passagei Terræ-Sanctæ: nec scio majus bonum posse fieri in hoc mundo, quam Ecclesias rennere. Propterea frequenter colloquium hujusmodi cum pluribus dominis cardinalibus, et cum excellenti domino rege Roberto, et cum aliquibus principibus regni Franciæ, et etiam cum domino Petro de Via nepote domini papæ; et maxime cum nobilissimo domino Guillelmo comite Hanoniæ, Vlandiæ et Zelandiæ ac Frisiæ domino, genero domini Caroli, et cum domino Gualterio de Castilione comite Porzani et comestabulo Franciæ, et cum domino Roberto comite Bononiæ et Alverniæ, de negotio supradicto; qui pro magna parte regunt et ordinant ipsum regnum: ac etiam colloquium habui cum prælatis de multis quæ tangunt honorem et securitatem vestri imperii, et reperi multos prædictorum habere optimam voluntatem. Et ideo propter Dei honorem et utilitatem fidei, et amorem specialem vestri magni imperii offero me, si opportunum vobis videbitur, tractare et laborare secundum meam possibilitatem pro prædicta unione Ecclesiarum, et pace ac concordia cum sancta Romana Ecclesia, et cum excellenti domino Carolo ac cæteris personis, quibus vestræ magnificæ prudentiæ videbitur opportunum. Plura alia explicavi de ista materia domino fratri Hieronymo episcopo Caphensi, quæ ore tenus vestræ majestati poterit explicare ».

41. Cum discessurus etiam esset ex aula Pontificiæ Caphensis episcopus, illum Marinus Sanutus rogavit ¹, ut Andronicum imperatorem faceret certiorum, ipsum ad asserendum illi imperium pluribus egisse cum Occidentaliibus principibus, ne arma verterent in Græcos: licet enim eorum imperium everti posset, haud tamen ob gentes efferas, quibus cinctum erat, diu servari posse; et quamvis subderentur jugo Græci, a schismate non recessuros, ut de Cypriis, Cretensibus, Eubœis, Atheniensibus et Achivis constabat: neque ad divinam gloriam amplificandam quid utilius excogitari posse, quam si imperator et patriarcha sponte Romanæ Ecclesiæ se aggregarent; magna enim exinde subsidia ad Palæstinam et Mahumetanam tyrannide vindicandam comparatum iri: « Via, inquit, per quam potest Ecclesia reuniri, ut mihi videtur, esset habere magnificam personam suam una cum suo patriarcha, et cæteros etiam de domo sua: propter quod omnes ipsius subditi et alii, sicut Rutheni et Exagoræ, et regnum Servie, et Zorzani (Georgiani) et alii, qui sunt sub dominio Francorum (Alaunorum), Tartarorum, Turcorum et sub dominio soldani Babylonici, erunt obediens Ecclesiæ Romanæ; quod quidem esset maximum bonum pro reuniendis Ecclesiis, et securum pro gente sui imperii, tam pro anima quam pro corpore ». Certatum est ² magna con-

tentione in arcanis consiliis regum ac principum, an per Constantinopolitanum imperium exercitus in Saracenos traducendus esset, an maritimo itinere classe instructa in soldani terras irrumpendum: sed nullus pedem movit.

42. *Oratores Armeni pro Asiatica expeditione sollicitanda, quam litteris fovet Pontifex.* — Quod ad Asiaticas res spectat, Leo Armeniæ rex amplissimos oratores Basilium Tarsensem archiepiscopum atque auratos equites Aylthorum, Manuzac et Balduinum in Occidentem ad imploranda auxilia, miserumque Orientalium Christianorum statum experimendum misit: qui cum ad Carolum Francorum regem se contulissent, Pontifex ipsos illi enixe datis nonis Maii litteris commendavit ¹, rogavitque ² Carolum Valesiorum, Ludovicum Clarimontis comites, Alfonsumque Hispanum in aula regia auctoritate florentissimos, ut operam suam in ea re collocarent. Meminit de hac legatione Marinus Sanutus, vir ardentissimo zelo pro urgendo bello sacro præditus, qui libros ac membranas cosmographicas Pontifici obtulit, quibus regionis situm, ac bellandi rationem explicabat, Armenosque oratores denisse ei commendavit ³ calamitatesque ab impiis acceptas his verbis describit: « Vivunt sub tributis intolerabilibus, quæ infidelibus profanis persolvunt, et innumerabilibus angustiis aliis cum timoribus continuis comprimuntur: quod licet jam habeant licentiam a soldano reedificandi terram de Lajaza cum castro suo de terra, non tamen permittitur eis reedificare castrum de mari, cujus reedificatio eis perneccesaria judicatur. Remedium contra ista mala est vestra sanctitas singulare, si dignetur præcipere, diligentem maris custodiam fieri per fideles ». Et infra: « Et per consequens per defensionem custodiæ antedictæ reedificaret rex Armeniæ castrum de mari, quantumcumque soldanus impie reclamaret. Maximum vero miraculum fuit quod Redemptor noster amissis terris de Lajaza, ac castris tam de terra quam de mari regni Armeniæ, residuum conservavit: unde videtur quod divina clementia illam partem servare disposuit, ne Christiani de recuperatione, si tota fuisset perdita, desperarent: et partem prædictam aliam ab infidelibus occupari permisit, ut saltem propter poenam damni passi fideles circa maris custodiam, quam prius suam per ignaviam neglexerant, de mandato ac ordinatione elementissimæ vestræ celsitudinis diligentius vigilarent, etc. Datum Venetiis, anno Domini nostri Jesu Christi mcccxxiv, de mense Decembris ».

43. Diuturnæ Pontificis cum Ludovico Bavaro dissensiones, Italorum factiones, Francorum in suscipiendis cum finitimis bellis ardor, ac bellandi pro Christo post nuncupata toties vota segnitius consilia de Asiatica expeditione confregere. Ne

¹ Sanut. Ep. VIII. — Superiori Epist.

¹ Tom. IV, p. 2. Ep. secr. pag. 25. — ² Ibid. post eand. Ep. — ³ Sanut. Ep. VIII.

lumen conjicerentur omnino in desperationem Armeni, Joannes archidiacono Beneventano Sedis Apostolicæ nuntio, et Aymerico episcopo Paphusi provinciam V. id. Augusti commisit ¹, ut pro Armeniæ et Christianorum eorum partium tutiōne triginta aureorum millia numerarent; ac Leonem Armeniæ regem ad regnum strenue propugnandum est adhortatus ². Tum Henricum ³ Cypri regem ad reprimendam detestabilem eorum avaritiam, qui merces Saracenis invehent, e quibus preferiores infideles efficerentur, excitavit: in quos etiam gravissimas pœnas statuit, superiori anno disceptantesque in ea re peccatum non committi, damnavit erroris: ⁴

44. « Quia, inquit, sicut gravi insinuatione percepimus, nonnulli solo dumtaxat nomine Christiani in illum errorem ausu damnabili præsumperunt prorumpere et præsumunt, ut pertinaciter asserant et affirmant ab illarum rerum commercio et negotiorum exercitio fore solummodo abstinendum, quæ dumtaxat in præfatis Conciliis (Lateranensi nempe et Lugdunensi), prohibentur mendaciter; quinimo damnabiliter adstruentes contra Constitutiones prædictas victualia et alia quæcumque mercimonia, præter dicta prohibita in Conciliis supradictis in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti deferre vel mittere non esse peccatum, per affirmationem erroris hujusmodi pertinacem se et alios eorum imitantes errores, in peccatorum faciem et labem pravitalis hæreticæ immergentes; nos eorumdem prædecessorum in hac parte vestigiis inherentes, tantoque super præmissis providere solertius cupientes, quanto magis hoc exigere noscitur negotium fidei et urgens necessitas dicte Terræ, quæ ab eisdem prædecessoribus Nicolao, Bonifacio et Clemente super præmissis, ut prædicitur, facta sunt, grata habentes et rata, illa auctoritate Apostolica approbamus et innovamus, et præsentis scripti pagina communimus, eaque præcipimus inconcusse et inviolabiliter observari; damnantes et reprobantes errorem eorum, qui adstruere vel affirmare contendunt, victualia et alia quæcumque mercimonia, præter prohibita in eisdem Conciliis, in Alexandriam vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti deferre vel mittere non esse peccatum: ac decernentes eosdem tanquam hæreticos puniendos; cum non sit dubium in damnatam incidere hæresim affirmatores vel assertores erroris hujusmodi pertinaces. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. nonis Septembris, an. viii ». Erepto e vivis Petro patriarcha Hierosolymitano, Pontifex Raimundum Dominicæ familiæ virum religiosum eo titulo exornavit ⁵, eique contulit ⁶ Nimociensis Ecclesiæ administrationem, cum Hierosolymis ob infidelium tyrannidem sedere non posset. Tum ea instruxit

auctoritate ¹, ut in Avenionensi vel aliis urbibus ac locis de causis ad patriarchatum Hierosolymitanum spectantibus cognoscere posset: denique ipsum a Gulielmo episcopo Sabinensi sacrari, et pallio a Neapoleone Ecclesiæ S. Adriani, Luca S. Mariæ in Via-Lata, ac Bertrando S. Mariæ in Aquiro diaconis cardinalibus ornari, fideique sacramento adigi jussit ²: fa taque abeundi potestate, clero Hierosolymitano et Henrico regi Cyprii eum commendavit.

45. *Missi Lithuaniam legati pro fide amplificanda, quos regi litteris parvonicis commendat Pontifex.* — Nec consultum modo est a Pontifice Asiæ, verum Septentrioni, in quo amplissima gentes infidelitatis gelu constrictæ haerent, divini amoris ardore vise sunt collicquescere. Ad quas fide orthodoxa imbuendas decreti sunt ³ Apostolici nuntii Bartholomæus episcopus Electensis et Bernardus abbas monasterii S. Theofredi Aniciensis diocesis, quibus data provincia est ⁴, ut ex omnibus religiosis ordinibus viros pietate ac doctrina insignes in laboris et gloriæ promulgandi apud Lithuanos et Ruthenos Evangelii societatem adsciscerent. Gedominius enim Lotwinorum sive Lithuanorum rex, de ejus agitata ad fidem conversione historiam superiori anno delibavimus, ad Romanum Pontificem ut supremum Christianorum sacerdotum principem litteras dederat, quibus se divino instinctum spiritu, ut in filiorum Dei numerum accederet, significarat. Legatis itaque collata est subjectis litteris amplissima auctoritas ad religionem Christianam in ipsius regno propagandam.

46. « Joannes, etc. Vobis auctoritatem concedimus ut in terris illarum partium convertendarum ad fidei Catholicæ veritatem proponere verbum Dei; et constitutis ibidem, non obstante si aliqui fuerint majori excommunicatione ligati, in verbo, officio, cibo ac in aliis honestis et licitis communicare secure, ipsosque seu alios, quos converti ad veritatem fidei Christianæ affectamus recipere, baptizare, aggregare ovili fidelium valeatis; in his omnibus per vos, vel alium, seu alios exequendis pari in omnibus potestate functuri nisi in iis, quæ ordinis episcopalis existunt, et auctoritatem pontificalis exigunt dignitatis, quæ per te, frater episcopo, volumus exerceri. Liceat quoque personis dudum sacro Baptismate delibutis, redeuntibus ad fidei veræ lumen et obedientiam dicte Sedis, majori excommunicatione ligatis, absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiæ imperliri: ac etiam dispensare, ut redeuntes de schismaticis ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem inter suos, si voluerint, valeant habitare, eisque communicare sine contumelia Creatoris; et quod clerici nationum ipsarum, publice ad dicte Sedis obedientiam

¹ Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 89, 90. — ² Ead. pag. 89. — ³ Ibid. pag. 91. — ⁴ An. 8. p. 1. Ep. cur. I. — ⁵ An. 8. p. 2. Ep. com. MCLXIX. — ⁶ Ibid. Ep. MCLXX.

¹ An. 9. p. 1. Ep. com. CCCLXXVII. — ² An. 8. p. 2. Ep. com. MCDXL. — ³ An. 8. p. 1. Ep. cur. XI. — ⁴ An. 8. p. 1. Ep. cur. XXVI.

redeuntes, gaudeant privilegio clericali (1) v.

47. Ornavit ipsos pluribus aliis prerogativis, quo rem Catholicam augere ac divinum cultum amplificare possent. Tum auctoritate munivit, ut pristino statui praecleratorum temporum injuria collapsas episcopales sedes ac metropoles restituerent, vel novas excitarent, praeficerent idoneos pastores in urbibus atque oppidis, religiosos familias admitterent, conferrent indulgentiarum praemia, commutarent vota exceptis religiosis, continentiae ac peregrinationis ultramarinae: tum auctoritate Apostolica rata haberent eorum matrimonia, qui in schismate in tertio vel quarto consanguinitatis gradu contraxissent, atque Ecclesiae se aggregarent. Praescripta ¹ quoque fidei formula, quam Romana proficitur Ecclesia, in eaque ipsos Gede-
minium regem ac Lithuanos erudire jussit. Praetermittenda vero hic nobis visa est, cum eisdem verbis, atque ea, quam ad Palaeologum ² imperatorem, Gracos et Armenos transmissam vidimus, concepta sit.

Commendavit eosdem legatos Pontifex ³ Lithuanis, atque amplissimae Russiae partis regi, gratulatusque est ipsum divino afflatum spiritu unicam divinitatem, personarumque triadem; Romanum vero Pontificem Christi in terris vicarium, a cujus Sede fidei orthodoxae puritas petenda sit, agnovisse. Cum vero graves de cruciferis equitibus querelas attulisset, qui etiam olim adeo Mindavum regem oppresserant, ut illum ac Lithuanos post suscepta Christiana sacra ad veterem superstitionem desciscendi causam dederint, quos quidem e Longino diximus Lithuaniae supremum imperium affectasse ⁴, cum illud Mindavus in ipsos Baptismo rite Instratus obtenta ⁵ ab Alexandro IV regia corona transfudisset; Gede-
minio Joannes est pollicitus ⁶, ad componendas eas controversias curas se adhibiturum, ipsumque ac Lithuanos et Ruthenos paterno studio complexurum:

48. « Excellenti et magnifico viro Gede-
minio, Letviorum et multorum Ruthenorum regi illustri, Deum colere et timere.

« Missa nobis tuae magnitudinis littera devotione referta, verbisque succincta, grata nimirum nostris ac fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium venit affectibus; in qua dum tuam devotionem attendimus, dum advertimus salvationis tuae salubre propositum, dum illum, quem ad Deum

ac nos et Romanam Ecclesiam te gerere asseris devotionis affectum intentae meditationis intuitu contemplamur, auditui nostro gaudi et laetitiae materiam praebuisti. Post primum quidem tuae gratiae salutationis alloquium, in ipsius primordio litterae subjunxisti, quod omnes fidei Christianae cultores auctoritati nostrae debent esse subiecti, quodque tota fides Catholica juxta provisionem Romanae Ecclesiae gubernatur; declarans nobis, quod quondam praedecessor tuus rex Mindoune, cum toto suo regno fuit ad fidem Christi conversus: sed propter atroces et innumerabiles injurias dilectorum litorum magistri et fratrum Ordinis S. Mariae Theutonicorum Jerosolymitanorum a fide hujusmodi recesserunt et in errorem pristinum sunt relapsi, sicut et te oportet propterea usque ad hodiernum diem, licet invitum, in errore hujusmodi permanere; ac subsequenter quamplures articulos contra eosdem magistrum et fratres in eisdem litteris annotasti, multorum gravaminum, injuriarum excessuum expressivos; subnectens, quod tu nequaquam Christianos impugnas tanquam fidem velis destruere Christianam, sed defendis te ab inimicis tuis, ut faciant reges et principes alii Christiani; et quod Praedicatorum et Minorum Ordinum fratres tecum habes, quibus commisit et licentiam dedisti liberam, ut baptizent, praedicent et informant Christianum populum et etiam infideles, ut ad omnipotentem Deum et Dominum convertantur. Supplicasti denique nobis, ut ad statum tuum flebilem attendere dignemur, quia paratus es nobis in omnibus, sicut ceteri reges Catholici, obedire ac fidem recipere orthodoxam; dummodo praedictis magistro et fratribus in ullo penitus tenearis; eligens nos dictosque fratres nostros praedictae Romanae Ecclesiae cardinales cum filiis tuis praesentibus et futuris in partes, ac iterato supplicans, ut venerabilem fratrem nostrum Fredericum archiepiscopum Rigensem una cum legato nostro et Apostolicae Sedis ad te ad partes illas pro facienda pace, ac terminis disponendis mittere dignemur.

« Consequenter post aliqualis decursum temporis profusa devotionis odorae secundae litterae, quas nobis tua excellentia destinavit, exultationem et gaudium super eo nobis et eisdem fratribus nostris uberrima cumularunt, quod tu et alii principes omnes et barones regni tui, perseverantes laudabiliter in praemissis, circa nos et eandem Ecclesiam te et ipsos plena sinceritate conspicuos indicarunt: illum in persona tua in-nuantes obedientiae reverentis haberi spiritum,

¹ An. 8. p. 1. Ep. xix. — ² Ext. in tom. xiv. An. an. Chr. 1267. num. 44 etc et an. 1318 num. 10. — ³ An. 8. p. 1. Ep. xiv. — ⁴ An. Chr. 1275. num. 58. — ⁵ Ibid. — ⁶ Sup. Ep. cur. xiv. Ext. etiam in Ms. arch. Vat. de reb. infid. et schism. pag. 16.

(1) Quae hic ab annalista recitantur Joannis litterae ad Bartholomeum Electensem et Bernardum abbatem extant pariter in Anecdotis Martenii tom. 1. col. 1349. Sed ibi nec integrae alterantur, nec in anni adscriptione sincere. Nam datae leguntur *Avinionae kalendis Junii, Pontificatus anno primo*. Hanc anni adscriptionem nullo modo esse ex eo colligi, quod in Registro Epistoliarum Joannis ad annum ejus VIII, Epistola haec referatur, ut ex annali-ta hic deduxisse mihi video, cum in litteris hoc anno a Joanne ad illos datis contineri dicat fidei confessorem quam Romana Ecclesia prohibetur. Haec etiam in litteris a Martenio vulgatis recurrit. Insuper in eisdem Martenii litteris narrat Joannes se repetitis litteris a Gede-
minio Lithuanorum regis accepisse. Vix credo in ipso initio, Pontificatus anno priori, rejectas ab eodem regis litteras excepisse. Facilius colligisse id potuit anno Pontificatus sui octavo. Quin et ex litteris ejusdem Joannis ad Gede-
minium non ante praesentem vel praecedentem annum secundum ejus regis litteras Pontifici redditas intelligimus; ex quo plane deducimus litteras a Martenio vulgatas, non ante hunc annum Joannis octavum datas fuisse.

tibi ut credimus, non sine divinæ clementiæ dono concessum, prout in eorundem litterarum principio annotatur, quod ex illustratione divina te asseris, unum esse Deum Patrem, et Filium et Spiritum sanctum : et hoc firmiter credis et lenes, noscens ab eodem Deo vivo et vero nos pastorem et gubernatorem salvandorum omnium constitutum, ut quicquid ligaverimus et solverimus in celo et in terra, ab altissimo Jure factum maneat. Multa insuper grata nostrisque accepta propositis eorundem tenor continet litterarum, quæ inserere præsentibus causa omittimus brevitalis.

49. « Nos igitur, tam primis quam secundis hujusmodi litteris, debita cum eisdem fratribus nostris attentione discussis, Deo Patri omnipotenti (a quo bona omnia procedunt, in cujus manu regum corda consistunt, cui etiam quæcumque vult illa sine obice difficultatis inclinari) multimodas gratiarum retulimus actiones pro eo, quod Spiritus sancti gratia videtur mentales tuos oculos sui fulgore radii illustrasse ac ostendisse tibi viam Catholicæ veritatis ; ut regalis providentia reformet salubriter fidem ipsam Catholicam, quam prædecessor tuus prædictus cum suo regno suscepit, licet ab ea deficientes postmodum damnabiliter in errorem pristinum laberentur, ut tuæ litteræ continebant ; præsertim cum et nostrum ex hoc, et ipsius Ecclesiæ hoc expectemus magnum et salutare desiderium adimplendum, si viderimus eandem Ecclesiam multiplicatæ proles factu concrecere, variasque gentium nationes, sub ejusdem fidei observantia in unum acceptabilem Christo populum congregatas, in domo Domini habitare.

« Hanc utique domum, unam videlicet Ecclesiam sibi ex gentibus congregatam, non habentem maculam neque rugam, Dominus noster elegit, juxta quod legitur in Canticis canticorum : *Una est sponsa mea, electa mea, immacolata mea*. Ipse quoque Dominus unum esse ovile ovium et unum pastorem, in Evangelio protestatur : et in Apostolorum Symbolo unam esse Catholicam et Apostolicam Ecclesiam fides Catholica profitetur. Hanc autem Dominus Jesus Christus in semetipso lapide angulari fundavit : hanc et sui pretiosi sanguinis effusione redemit ; ejus magisterium Apostolorum principi B. Petro vicario suo, et per ipsum suis successoribus, singularis privilegii prærogativa commisit : *Tu es, inquit, Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* ; et cum ille post suam resurrectionem verbo tertio repetito dixisset : *Pasce oves meas*. Pro cujus etiam fide se orasse factur, loquens ad eum in Evangelio : *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua : et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Ac ut ejusdem Apostolorum principis suorumque successorum universalis Ecclesiæ esset auctoritas et introducendi in regnum caelorum indubitata potestas, ad eundem dixit : *Tibi dabo*

claves regni caelorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis : et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis.

« Qui ergo se ad hujusmodi ovile, et sub ejusdem pastoris cura reduxerint, ac sub ejus doctrina et magisterio cursum vitæ peregerint, salvationis gratiam merebuntur ; qui vero ab eis deviarint, damnationis sententia ferientur. Et ideo paterno desideramus affectu, ut salutis tuæ vitato dispendio, electorum aggregari consortio merearis ; et quæ credit, tenet et servat eadem Romana mater Ecclesia (deletis omnino schismaticorum erroribus, in quorum observatione deviat a via lucis et panditur iter ad tenebras) veræ conversionis et conversationis gratiam amplectaris. Hinc est quod nos ad venerabilem fratrem nostrum Bartholomæum Electensem episcopum, et dilectum filium Bernardum abbatem monasterii S. Theofredi Aniciensis diocesis, viros utique litterarum scientia præditos, vita et conversatione laudabiles, et gratiam Evangelicæ prædicationis habentes, nobisque propterea ac dictis fratribus acceptos, dirigentes oculos mentis nostræ ; ipsos ad te ac partes tuæ ditioni subjectas de ipsorum fratrum consilio ut nostros et dictæ Sedis nuntios duximus specialiter destinandos, ut tibi ac regno tuo evangelizent et prædicent Deum et Dominum nostrum Jesum Christum ; vesque in orthodoxæ ac sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ fidei veritate salubriter instruant et forment ; quatenus ipsum Dei Filium Jesum Christum tu et gens tua salutaribus eorum eruditionibus agnoscentes, Baptismi, qui nondum illo forsitan renati estis, purificari mereamini in sacramento ; ac suum gloriosum nomen Christianæ fidei observantia colatis.

50. « Cæterum quod super memoratis articulis, in prædictis primis ac secundis litteris etiam contra dictos magistrum et fratres expositis, ad nos dictosque cardinales fratres nostros habuisti recursum ; nos attendentes, quod ex recta confidentia et pura devotione procedit, quod nostrum et ipsius Ecclesiæ subire in illis iudicium non recusas, et imploras auxilium confidenter, ejus obedientiæ te submittere ; eisdem magistro et fratribus, te post susceptionem ejusdem fidei ad gremium ejusdem Ecclesiæ redeunte, nostris dabimus litteris in mandatis, et faciemus, auctore Domino, per circumspectam Apostolicæ Sedis providentiam, quod ab hujusmodi molestiis, damnis et injuriis tibi de cætero inferendis penitus respiciant ; tecumque fraternaliter tenentur vivere et in pace, sine qua non congrue colitur pacis auctor. Et nihilominus, cum simus omnibus, secundum Apostolum, in justitia debitores, super hujusmodi articulis, causis et quæstionibus, quos et quas cum dictis magistro et fratribus, vel adversus eos te habere proponis, post tuæ felicis conversionis auspiciis adeo favorabilis justitiæ plenitudinem ac defensionis præsidium tibi tuique natis et

regno exhibere proponimus, quod tu, qui nos dictosque cardinales fratres nostros in patres cum eisdem filiis tuis, ut præmittitur, elegisti, merito gaudere poteris tales eligisse patres; teque in nobis et prædicta Romana Ecclesia id quod in patris et matris auxilio reperire speraveras, invenisse. Sed et memoratis episcopo et abbati dedimus in mandatis, ut omnia inter te dictosque magistrum et fratres in dictis partibus agere studeant et tractare, quæ ad cultum et laudem Dei, exaltationem Catholicæ fidei, honorem Apostolicæ Sedis, revelationem Ecclesiarum et pauperum, animarum salutem et corporum pertineant.

« Ideoque magnificentiam tuam rogamus, monemus et hortamur attente, quatenus eodem episcopum et abbatem pro divina dictæque Apostolicæ Sedis ac nostræ reverentia, imo potius nos in ipsis benigne recipiis, et honeste pertractas, eorum salubribus monitis acquiescas; sisque Christianis Catholicis, qui apud te degunt, pius et misericors, benefolus et benignus; et permittas, quod iidem episcopus et abbas aliæque personæ idoneæ, gratiam Evangelicæ prædicationis habentes, quas ad hujusmodi prædicationis officium duxerint assumendas, Christianis eisdem aliisque infidelibus tibi subditis evangelizare libere valeant Jesum Christum. Dat. Avinionæ.

51. *Rex Lithuaniæ in idololatria permanet.* — Ad Lithuanos Ruthenosque, ad fidem Catholicam redeuntes, arctiori vinculo Ecclesiæ adstringendos, Theutonicos equites religiosos, qui atroci ipsos diutius bello afflixerant, ab inferenda illis ulla molestia abducere studuit. Significavit igitur, ut Gedeminius rex divino radio a Patre luminum, a quo omne donum optimum et omne donum perfectum descendit, collustratus Christianam fidem suscepisset, suaque Apost. Sedi obsequia detulisset, atque adeo ad ipsius subditos in Evangelicam lucem adducendos episcopum Electensem atque abbatem Bertrandum mitti flagitasset. Ne vero res disturbaretur, ipsos ad componendas omnes controversias, quæ cum eodem rege ipsis intercederent, est adhortatus ¹.

52. Interea confirmate sunt a Pontifice ² hoc anno fœderis inter Gedeminiun et Livones Vilmæ inibi superiori anno leges, ac fœdilitragis censurarum incussa religio. Refrixisse porro in egregie ceptis piun Gedemini ardorem, atque in veteribus tenebris involutum hæsisse, refert Crantzius his verbis ³: « Nil cunctatus Pontifex annuit postulatis, mittens episcopum cum abbate et clero competenti: qui ubi in Livoniam pervenere, perducti sunt, annitente archiepiscopo Rigensi (is erat Fridericus) memorato, in conspectum Lithuanicæ principis. Exposito legationis suæ mandato, cum barbarus vir jam animum mutasset, in hanc sententiam fertur respondisse: Papam vestrum nec

novi nec nosse cupio. Fidem ac religionem, quam paterna traditione accepi, in ea permanebo, certans pro illa a sanguine usque ad mortem. Legati ubi audiverunt, dejectis in terram frontibus, non læti redierunt, tantum itineris, tantum periculorum per mare, per terras emensi: sic se res habet. Antiquus ille hostis princeps tenebrarum, Ægypti tyrannus Phæro non dimittit populum Domini, nisi in manu forti ». Sequenti porro anno Gedeminiun regem filiam Wladislai Lokteki regis Poloniæ filio Casimiro, dimissis pro dote captivis Polonis junxisse, illamque solemniter ritu in Cracoviensi templo baptismalibus sacris initiatam Annæ nomen accepisse, tradunt auctores ¹. Sanctum inde inter Polonos et Lithuanos tædus, ac finitimas provincias, quæ Lithuanico bello continuè fœditate excursionibus atque in solitudinem redactæ fuerant, revocatis colonis excoli ac reflorescere cœpisse, tum utrumque a Iversus cruceferorum fœderatos excursionibus fecisse; demum divina ultione perisse Gedeminiun, cæsumque ad Plescoviam a Polono equite, refert Crantzius ², qui tamen Davidem illum vocat.

53. *Crimina objecta equitibus cruciferis, et Polonia regum obsequiosæ litteræ ad Pontificem.*

— Cum equitum cruceferorum Livoniæ ac Theutonicorum hospitaliariorum Sanctæ Mariæ Jerosolymitanorum Ordo gravissimorum criminum, ob quæ ad Sedis Apostolicæ tribunal supremus illius magister atque alii inferiores præfecti exciti erant, infami suspitione laboraret; quæ tamen equites illi negabant constantè, ac se illorum labe puros, ac immunes contendebant; Pontifex, ut rei Christianæ consuleret, singulis accusationum capitibus in medium adductis contraria remedia apposuit ³, Ordinisque procuratores sacramento adegit, imperia Apostolica ipsos religiosissime servaturos. Objectum ergo ipsis fuerat, arceri ab illis præcones Evangelicos, sive religiosos sæcularesve, ne populis, veteris superstitionis tenebris involutis, Evangelii lucem inferrent, eosque sacris concionibus ad Christi cultum traducerent; cumque per eorum terras iter habendum esset, securitati ipsorum cavere recusasse: præterea neophytos, quos paterna complecti benevolentia, ac singularibus studiis prosequi debuissent, ut alios ad Christum ea amoris significatione pellicerent, intolerabili servitutis jugo paterere: non permittere, ut excitarentur templi, in quibus divina doctrina imbui atque informari possent; neque in illos modo exercere tyrannidem, verum etiam viros Ecclesiasticos opprimere, necare, spoliare Ecclesias et excindere aut flammis delere, cumque eos atrociter læsissent, vinculis, mids, terrore, pœnis ad remittendam injuriam adigere: coitiones ad labe factandam in iis partibus Romanæ Ecclesiæ aucto-

¹ An. 8. p. 1. Ep. cur. XVII. — ² An. 8. p. 2. Ep. com. MDCCCXIII. — ³ Cranz. Wandal. l. VIII. c. 9.

¹ Michov. l. IV. c. 11. Chomer. l. IX in Wlad. Loetek. et alii. — ² Cranz. Wandal. l. VIII. c. 10. — ³ An. 8. p. 4. Ep. com. DCCCXIII.

ritatem fecisse : tum itinere prohibere eos, qui ad Sedem Apostolicam se conferrent ; quodque immanitate barbarum atque a Christiana mansuetudine ac lege penitus abhorret, sævire pietatis specie in sodales suos sive fratres, quorum si quis in prælio ab hoste sauciatus esset, ei mox inhumane, antequam extremos ageret spiritus, reliquam ferro vitam abrumperet ac flammis cadaver injicere : invadere etiam jura Rigensis archiepiscopi et illius Ecclesiæ canonicorum collegii, atque episcoporum, qui sub archiepiscopi auctoritate erant ; tum in civium Rigensium bona involare, pessundare immunitates, publicam rem labefactare, fluminum, Dunæ præcipue occupare ripas ac portum Rigensem, ne libere commercium ini-retur, intercludere.

Ad ea igitur tollenda mala, vel ne aliquando erumpent præcidendâ, intentato anathemate isdem equitibus Apostolico pro imperio præcipit, ne similia nunquam auderent ; restituerent præsulibus Ecclesiasticis ac Rigensibus crepta, neque ullam iis molestiam inferrent : devincti ceuris tum ii, qui vulneratos in certamine commilitones religiosos necarent, tum, qui tam horrendo scelere consentirent : caverent, ne venientes ad Sedem Apostolicam interciperent : coitiones ac sacramenta, quibus Ecclesiæ auctoritati detraheretur, convulsa : colerent Ecclesiasticos, atque ab injuriis quibuscumque illis inferendis, aut templis violandis temperarent : sinerent neophytis Ecclesias extrui, in quibus lege Christiana erudiri atque excoli possent : ipsos non modo non opprimerent, sed etiam officiis prosequerentur : sacerdotes, qui ad disseminandum apud infideles Evangelium, ac proferendos religionis Christianæ fines se conferrent, salvos et incolumes tuerentur ; quos si forte quâpiam in re violarent, tam sceleris auctores, quam cæteri omnes, ad quos quoquo modo ea criminis labes pertineret, anathemate damnati. Quæ sanctio « IV id. Februarii, Pontificatus anno viii » est consignata.

In Polonia Henricus dux Halæciæ et Posnaniae, idemque Poloniæ hæredem se gerens, datis ad Pontificem litteris ¹, a Glogoviæ pervigilio S. Joannis hujus anni, professus est a se cliente nomine Romanæ Ecclesiæ censum persolutum iri ; quæ litteræ in Ms. Nicolai cardinalis Aragonii extant.

« Sanctissimo in Christo Patri et domino suo reverendo domino Joanni, divina providentia summo Pontifici, Henricus dux Halæciæ, hæres regni Poloniæ, dux Glogoviæ et Posnaniae cum recommendatione ipsius, pedum oscula beatorum.

« Ad agendas gratias debitas pro immensa beatitudine vestra devoto filio vestro gratia benignius impertita in eo, quod inventu mediante serenissimi domini Roberti regis regni Jerusalem et Siciliæ, consanguinei nostri charissimi dignati

gratiose fuistis in matrimonio inter me et Mathidiam filiam olim domini marchionis Brandenburgensis in quarto consanguinitatis gradu contracto misericorditer dispensare, prolem etiam a nobis prius habitam et habendam legitimam decernendo, mea fœcitas non sufficit : quod summi Creatoris elementia mercedem pietatis vestre æterno gaudio recompenset. Consideratione tamen tantæ gratiæ liberaliter mihi factæ beatitudini vestre et Rom. Ecclesiæ, prout alias ex debito teneor, de cætero promptus ac fideliter summo desiderio me conformare una cum fratribus meis intendo : denarium vero S. Petri, licet modo insolito exigatur, ipsum tamen ego et fratres mei in signum obedientiæ, qua sanctissimæ paternitatis vestræ ac Apostolicæ Sedi immediate nos recognoscimus esse subiectos, in omnibus terris et districtibus nostris solvi dudum mandavimus reverenter ; fiducialiter præsumens, quod si aliquis imperator vel rex Romanorum de facto in jurisdictionem nostram suam vellet exercere, Sedis Apostolicæ præsidio violentiis et injuriis (crimins) defensatis, etc. Dat. Glogoviæ in vigilia S. Joannis Baptiste, anno Domini mcccxxiv ». Hæc litteris in memorato volumine sunt aliæ adjectæ ¹ Wladislai regis Poloniæ datæ Cracoviæ in pervigilio S. Trinitatis, quibus denarium S. Petri pensandum pollicetur, poscitque ut Apostolica auctoritate Poloni ad profitendam in Tartaros crucis accepto symbolo, religionem militiam concitentur, atque auxilia ad eorum retundendos conatus efflagitat.

« Sanctissimo in Christo patri et domino domino Joanni, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Wladislaus Dei et Apostolicæ Sedis providentia rex Poloniæ, devotus filius, ad pedum oscula beatorum.

« Cum constet vos, pater celeberrime, totius Christianitatis et præcipue nostrum, qui subsimus nullo mediante, consistere gubernatorem lucentum, expedit quævis nostra et terrarum nostrarum, imostrarum, quarum sollicitudinem gerimus pervigilem ex commisso, adversa impedimenta vestris auribus inculcare, ut in iis, ad quæ non sufficimus nosmetipsi, manum nobis consilii et auxilii porrigatis adjutricem. Hinc est, quod sanctitati vestræ insinuatione præsentium eum dolore reverentis intimamus, quod duo ultimi principes Ruthenorum de gente schismatica, quos immediatos pro scuto inexpugnabili contra crudelem gentem Tartarorum habebamus decesserunt ex hac lege : ex quorum interitu nobis et terris nostris ex vicinitate Tartarorum, quos decreto credimus terram Ruthenorum nostris metis contiguam (de qua annua tributo consueverunt papæ percipere) occupare, perturbatio indicibilis (nisi Dei omnipotentis et vestra gratia affuerit) imminet. Eapropter sanctitati vestræ,

¹ Ext in Ms. Nicol. card. Aragon. sign. lit. C. pag. 129.

¹ Ead. pag. 133. et in alio Ms.

quæ nullum in tribulatione despiciat suam misericordiam, implorantem filii devoti more supplicamus, quatenus memores servitii nostri pariter vestri et honoris (cum ex debito nostræ subjectionis nos et terras nostras teneamini defendere vestro consilio et auxilio, videbent in prædicatione sanctæ crucis et aliis subsidiis, quæ beatitudini vestræ videbuntur opportuna contra gentem Tartarorum supradictam, ne occupent terram Ruthenorum, et per consequens nos invadant) celeriter succurrere dignemini oculo pietatis. Et nos nihilominus nua cum nobis adhaerentibus, id quod facere poterimus pro dilatazione sanctæ Ecclesiæ gentisque Catholicæ, exacta diligentia operabimur, auxilio Jesu Christi mediante; scientes, sanctissime pater, si his per vestram misericordiam breviter intenderitis, Ecclesiæ et gens fidei orthodoxæ in suis proficiant incrementis: alias ad opprobrium desolationis irrecuperabilis ruent una cum terris nostris, de quibus solvitur annuus census in signum subjectionis vestræ sanctitati. Dat. Cracoviæ in vigilia S. Trinitatis, XII kal. Julii ».

44. *Visio mirabilis.* — Claudimus hunc annum insigni prodigio. Narrat Joannes Villanus ¹ sacro Epiphaniæ die in provincia Guillelmi Corni animam, quæ paulo ante e corpore migraverat, se pluribus videndam objecisse, multaque admiranda

de alterius vitæ rebus et pœnis Purgatorii dixisse. Cumque plurimo hominum comitatu stipitatus prior Prædicatorum eo accessisset, atque adversus diabolicas fraudes sacratissimam hostiam clam detulisset, spiritus Salvatorem mundi delatum pronuntiavit. Eadem refert S. Antoninus his verbis: « In provincia Provinciæ, in civitate dicta Alesio, circa illud tempus hoc accidit mirum, ut refertur in Chronico. Apparuit quidam spiritus, qui assererat se esse animam cujusdam, qui de propinquo mortuus fuerat in civitate illa: utrum autem audiretur tantum et non videretur; vel videretur et in qua specie appareret, non clare habetur. Mira hic spiritus referebat de alia vita et de Purgatorio. Prior autem conventus Ordinis Prædicatorum, qui erat in illa civitate, vir venerabilis conservationis, accessit ad illum, occulte secum deferendo sacramentum Corporis Christi ad obviandum fraudibus diaboli, si forte esset opus ejus: et cum dictus prior examinaret illum, et adjuraret in præsentia plurimorum hominum, hoc cognoscens ille spiritus, dixit priori: Tu habes tecum verum Deum Salvatorem mundi. Sub adjuratione vero inquisitus plura secreta manifestavit; addens demum, quod propter merita ejus et fratrum cito haberet requiem. »

¹ Jo. Vill. l. IX. c. 234.

¹ Ant. III. p. lit. XXI. c. 5. § 8.

JOANNIS XXII ANNUS 10. — CHRISTI 1325.

4. *Fridericus e carcere solutus fœdus inicit cum Bavaro, quod Pontifex improbat* — Annitebatur ad imperium Occidentis Carolus Francorum rex ¹, ejusque causam Romanus Pontifex promovebat anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo quinto, Indictione octava, cum spes affulgeret, si Carolus evheretur ad imperium, optime rei Christiane consultum iri: ob illius enim potentiam, cui suam etiam Sicilia et Ungariæ reges, Gallico sanguine sati, conjungendam offerebant, sopienda bella civitatis, obtendos hostes Ecclesiæ; ceterosque perduelles ad officium revocandos, denique sacram in Sarracenos expeditionem, cui se

Carolus devoverat, ab ipso, conjuncto cum Galliarum et Navarræ regnis imperio, felicioribus auspiciis contra soldanum Babylonium promovendam. Dissipata tamen ea consilia, cum Ludovicus Bavarus omni contentione pro afferendo sibi imperio contraria studia conferret. In primis quidem cum sollicitatum ad bellum sibi inferendum ab Austriacis ducibus Francorum regem obtentum in diuturni carceris squalore Fridericum, pluresque ob id a se abalienatos videret; fœdus cum Friderico ex lege, ut omni ad imperium jure discederet, inicit mense Aprili ¹: quam concordiam ipsius fratres, excepto Leopoldo, admisisse refert Joannes

¹ Tom. I. Ep. sect. pag. 45.

¹ Jo. Vill. l. IX. c. 315. Chr. Hvang.

Villanus ¹. Illius vero fœderis et pactionum formula ex monumentis Bavaricis affertur a Georgio Herwarto ², cujus præcipua decerpimus capita :

« Primo, prædictus dux Fridericus rennuciare debet clare et omnimode regno et omni juri, quod in illo habere posset, et debet litteras, quibus eligebatur, si electio vocari posset, et omnes alias litteras, quæ ipsam ad hoc juvare ac promovere possent, a quocumque hæc illi datæ et in quacumque forma scriptæ sint, reddere regi sine omni fraude et dolo : neque etiam regnum unquam ambire ulla ratione, neque per ullius voluntatem aut instantiam, nec in eo ullum obstaculum a quocumque inductus aut irritatus, sive ab eo qui se papam nominat (scilicet Joannem a quo, Fratitellorum errores secutus, desciverat Ludovicus), sive a quovis alio regi opponere quamdiu rex vivit.

« Deinde debent prædicti duces omnes quinque (nimirum Austriaci), regi restituere quidquid de imperio tenent et occuparunt, sive sint dominia, civitates et in universum terræ, homines et bona quocumque nomine, et quicquid de his oppignerarunt; sive etiam quod ab aliis imperatoribus et Romanis regibus regis antecessoribus oppigneratum est, aut oneratum, id omne debent redimere et liberare. Debent etiam omnes quinque cum rege fœdus inire æternum, cum eo et ejus liberis permanendi, et illos juvandi contra quoscumque, quocumque dictos nomine, clericos et laicos, et nominatim contra illum, qui se papam dicit; omnesque ejus adjuutores ac fautores, quamdiu is contra regem et regnum est ». Et infra : « Debent etiam procurare, ut omnes principes, sive laici, sive clerici, comites, liberi, vassalli et alii quocumque nomine, qui in illorum ministerio hactenus fuerunt propter bellum, feuda sua recipiant a rege, et illum agnoscant et habeant pro suo domino, illique obediant tanquam Romanorum regi de jure. Et quicumque principes, sive laici, sive clerici, comites, liberi, vassalli, aut alii quocumque nomine, id facere noluerint; contra illum et illos debent regi auxilium ferre cum corpore et bonis suis sine fraude et dolo tandem, quoad ille vel illi sua feuda accipiant a rege; illumque agnoscant et habeant pro suo vero domino, eique obediant ac subditi sint tanquam Romano regi de jure; præter illos octo supradictos, scilicet Charinthium, Badensem et alios principes, qui una

cum ducibus, sua feuda absolute absque omni contradictione accipere debent a rege, etc. Facta et scripta est in Transnith die Mercurii, ante Dominicam, qua cantatur *Lactare* ». Cum has concordie pactiones respiceret Leopoldus, ad eum sibi conciliandum studium omne convertit Ludovicus (1).

2. At contra Pontifex, cum solum vinculis Fridericum audisset, Leopoldum est adhortatus ³, ne fœdus cum Ludovico jungeret, neve in colloquium cum ipso saltem in loco suspecto descenderet, datamve regi Francorum fidem violaret; sed potius Pontificiam sententiam, ultimo latam in Bavarum, divulgandam curaret coram Friderico fratre; ad quem etiam Fridericum extant Pontificiæ litteræ ⁴, quibus de Ludovico exactorato, censurisque defixo fit certior, et omni religionis, qua se ipsi devinxisset, nexu solvitur.

« Friderico duci Austriæ, dudum in regem Romanorum electo.

« Ad nostrum auditum nuper perduxit relatio fide digna, quod Ludovicus dux Baviaræ te pridem a suo carcere, quo diu mancipatum detinuerat, relaxavit : quæ utique relaxatio dummodo sit libera, velut a nobis optata diutius, est accepta. Sane quia multorum habet opinio, quod in relaxatione hujusmodi ad multa Deo infesta, tibi que inexpedientia, et rei periculosa publicæ te promissionibus, obligationibus, juramentis ac pœnis et aliis vinculis duxeris adstringendum; nos super hoc de salubri providere remedio cupientes et attententes, quod ad præmissa metus probabilis, qui in constantem caderet hominem, te potuerit adduxisse; necnon, quod variis enormibus excessibus contra Deum, nos et Romanam Ecclesiam per eundem Ludovicum commissis, suisque gravibus culpis exigentibus, dudum diversos processus, excommunicationis ac privationis juris, si quod sibi ex electione, quæ de ipso in regem Romanorum facta fuisse in discordia dicebatur, ad regnum vel imperium pertinebat, et alias diversas pœnas et sententias continentes, habere compulsi (urgente conscientia) fuimus contra eum per quos quidem processus inter cætera omnibus et singulis tam clericis quam laicis, cujuscumque præminentia, status, vel conditionis existerent, ut nullus eidem Ludovico super his, quæ ad regimen vel administrationem regni vel imperii pertinent prædictorum, assisteret in aliquo, vel pare-

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 191. — ² Herw. ad hunc an. num. 39.

³ Leon. v. p. 1. Ep. secr. pag. 49. — ⁴ Ead. pag. 49.

(1) Quanquam Fridericus in iis, quibus cum Ludovico convenit pactionibus primo quidem rennuciare cogebatur omni quod in novum regnum obtinebat juri; adhuc tamen ab eodem Ludovico petit, et impetravit ut regium nomen quo hucusque usus fuerat servaret et retineret. Id se fama referente comperisse scribit Joannes Vitoduranus in Chronico his verbis : « Post illa vero pacta et colloquia uterque (Ludovicus nempe et Fridericus) sibi nomen regale adscriptis publice, et sigillo regio utebatur, ut fertur ». Nec vana id fama proditum demonstrat eisdem Friderici post receptam libertatem Diploma legendum apud Ludovicum Reliq. tom. iv, pag. 274. Datum est illud in Siletia « A. D. MCCCXXVI, regni vero nostri (Friderici) anno XI. » Præligitur huic Diplomati ejusdem Friderici nomen cum adscriptone « regis Romanorum semper Augusti », ac dirigitur « ad universos Sacri Romani imperii fideles »; eodemque consistunt jura omnia, quibus antea utebatur fratris suis « Luipoldo, Alberto, Emrico et Ottoni » ducibus Austriæ, et Sycræ principibus, quibus obstructum se profertur eo nomine, quod « ad exaltationem suam et confirmationem Sacri Romani regni dum esset in periculoso constitutum infractis, totis suis voluntate et opere indesinenter et imperterriti præ cæteris laborarint », vel igitur datam Ludovico fidem Fridericus deseruit, vel forte Ludovicus ab illis primo pactionibus recessit in gratiam Friderici captivi, permittens ut inane regis titulum retineret. MANSI.

ret, aut præstare, per se vel per alium publice vel occulte consilium, auxilium vel favorem, etiam prætextu cujuscumque homagii aut colligationis, confederationis, societatis, vel conventionis seu ligæ contractæ tunc, vel in posterum contrahendæ, etiamsi pœnarum adjectione, litterarum vel juramenti, seu cujuslibet alterius essent vinculo firmitatis innexæ, colligationes, confederationes, societates et conventiones hujusmodi dissolvendo, pœnasque propterea præmissas et juramenta præstita de potestatis plenitudine relaxando, duximus expressiones inhibendum; propter quæ patet, promissiones et obligationes quascumque eidem Ludovico per te factas, et juramenta præstita, pœnasque adjectas super his nullius firmitatis existere vel momenti, ea ex officio nostro cassa et irrita et nulla esse penitus declaramus, et quatenus processerunt de facto cassamus, irritamus et omnino viribus vacuumus, decernentes te ad eorum seu aliquorum ipsorum observantiam non teneri; tibi que nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis pœna, quam te (si contrarium leceris) incurere volumus ipso facto, districtius inhibentes, ne ad ejusdem Ludovici rebellis et excommunicati quocummodo redire carcerem, aut sibi (quamdiu extra Sedis Apostolicæ gratiam fuerit, sicut nunc esse dignoscitur) parere in aliquo vel obedire præsumas. Dat. Avin., IV non. Maii, anno IX». Haec tamen Joannes ad Fridericum. Qui tamen eidem Ludovico conjunctus hæsit, ac regem et principem suum professus¹ socios et sequaces populos proceresque in Bavari obsequium publicis litteris pellicere studuit. Cum vero initas inter illos pactiones Leopoldus aperuisset Pontifici, Joannes eas ut iniquas damnavit, contentidique ipsos de iis, que ad se non spectarent, pacisci non potuisse; hæc Leopoldum monuit², ut ab eorum fraudibus sibi caveret, cum gravissima subesset suspicio, illos inter se gesta et conventa non aperire, atque ex aliorum damnis sua commoda consecutos.

3. « Joannes, etc. Luipoldo duci Austriae.

« Percepimus quid, juxta relata tibi per germanum iis diebus præteritis a carceribus liberatum, inter ipsum et liberantem in ipsa liberatione fuerit ordinatum; quidque a te et tuis aliis fratribus ab ipsis fuerit postulatum: super quo tuam benevolentiam plurimum in Domino commendantes, eidem referimus gratiarum uberes actiones. Prefecto, tibi, ordinationem ipsorum non indigne reputamus temerariam et insanam; velut de his, que ad ipsos non pertinent attentatam; et que in Ecclesia Romanæ, electorum quoque, ac totius rei publicæ præjudicium et injuriam, si (quod absit) procederet, redundaret.

« Petitiones autem prædictæ fraudulentæ sunt, per quas sua venantur commoda, non sine tuo fratrumque tuorum tam corporali quam spirituali

incommodo evidenti. Per primam quidem sanguit te fratresque tuos prædictos suæ subjicere ditioni, quorum alter vester est capitalis æmulus; quique, si diem illum videre possit (quod avertat Dominus) non possit de vestris dispendiis variis satiari. Per secundam autem petitionem a devotione Dei et sanctæ matris Ecclesiæ ac nostræ, in qua persististis viriliter hæcenus, et ut tenemus indubie persistetis, retrahere vos laborant; et ad hostis Dei et Ecclesiæ obedientiam inclinare, eisque vos subdere ditioni.

« Sane, fili, quia, sicut nosti, virtuti non minus adscribitur, quam acquirere, parta servare; circumspicitionem tuam providam, et providentiam circumspectam duximus exhortandam, tibi et nihilominus sano consilio suadentes, quatenus fel et venenum quæ sub petitionibus hujusmodi latitant, cogitans et recogitans diligenter, ipsas a tuo cures abjicere animo; et contra illas more serpentis, cujus in hac parte prudentia commendatur, aures tui cordis studeas obturare: ac amicitiam Dei et Ecclesiæ ac nostram et cunctorum Ecclesiæ fidelium, quas per actus tuos fideles et strenuos merito quævisisti, in ipsis immobiliter persistendo, studeas omni diligentia sedula observare, consideranter attendens sapientis consilium suadentis, ne inimico tuo te credere debeas in æternum, quia ejus nequitia more acrogena aramenti: sed etsi humiliatis studeas obturare, animum tuum ab illo abjice, teque ab illo perinde custodi: Est enim qui nequiter humiliat se, et interiora ejus plena sunt dolo. Sed etsi vocem suam sumpserit, cave ne credas te illi, quoniam septem nequitias in suo, te ut decipiat, corde gerit.

« Qualem autem ad fratrem tuum prædictum ante liberationem ejus gesserimus animum, qualenve ex quo extitit liberatus, ex oblati per nos tibi et tuis nuntiis, et litteris destinatis tuam credimus prudentiam plenius informatam. Quomodo autem tam in liberatione ipsa, quam postea nostram et Apostolicæ Sedis gratiam conservare, ac ampliorem studuerit promoveri, quæ gessit in ipsa liberatione ac postea, et quæ gerere et procurare continue non omittit, hæc arguunt quæ scimus tuam providentiam non latere. In ipsa quidem liberatione cum hoste Dei, et persecutore Ecclesiæ execrabili fœdus et amicitiam copulavit, et insuper ad contrahendum parentelam cum ipso contra statuta canonum se adstrinxit. Nec his contentus, te fratresque tuos, quantum in eo fuit, a devotione nostra subduxit et Ecclesiæ, et illi tuo singulari æmulo nos conjungere laboravit; communitates et principes ad ejus obedientiam verbis et litteris nihilominus pertrahendo, ipsunive nominando regem et suum dominum, et eidem favendo et totaliter adhaerendo; non attendens pericula, quæ per processus nostros incurrunt talia facientes.

4. « Rursus si diligenter attendens quantum

¹ Tom. v. p. 1. E. 1. 100. pag. 12. — E. d. Ep. pag. 52.

ipsum post liberationem repereris varium, ne dicam mendosum, vide quantum nos et tu de eo confidere, quamdiu in his peristerit, valeamus : cum indubie supponamus, quod de his, que inter ipsos acta sunt, nondum tibi aperuerint veritatem. Lingua siquidem suas tam liberatus quam librans videntur docuisse loqui mendacium, et ut iniqua perpetrent, convenisse. Propterea suum fecerunt conventiculum, omnibus suis necessariis prætermisissis, contenti solis suis duobus confessoribus, quibus forsam omnia non panderunt. Hoc enim habent perversa tractantes proprium, ut lucem odiant, nec ad lucem libenter veniant, ne forte sua opera arguantur. Deduc itaque, fili, que sumus, præmissa omnia in consistorio rationis, illaque diligenter examina, eorum finem inspiciens, ut paratos tibi laqueos valeas evitare, nec eorum consilia verearis : speramus enim in Domino, quod ipse illa velut exosa sibi merito dissipabit. Persta igitur, fili, in cæptis tam laudabiliter : nobis enim videtur indubie, quod continue a suo proposito se elongent, quodque ut in foream, quam tibi et aliis fidelibus paraverant, incidant, se disponant ; ac honore, quem ambiunt impudenter assumere, carebunt merito, et habitis si quos habent, reddent, si in cæptis peristerint, se indignos. Dat. Avin. VII kal. Aug., anno IX ».

5. *Moultur Pontifex transerre imperium Romanum ad Francos.* — Perstitit in suscepra sententia, et cum Joanne papa ac Francorum et Sicilia regibus Florentinisque fœdere Leopoldus¹ : atque hoc ipso anno Ludovicum, dum Burgravium obsidebat, fudit fugavitque². Cum vero Pontifex Fridericum, qui ut vincula evaderet, sua ad imperium in Ludovicum jura transferat, pristinis juribus ex electione quæsitis restituisset³ ; Bavarium vero ut hostem Ecclesie omni jure privatum, ac sceptro indignum pronuntiasset, nonnulli Germani diuturnæ pertæsi discordiæ, missis oratoribus ad Avenionensem aulam, flagitarunt ut Fridericum, excurrente brevi tempore, regem Romanorum declararet : ægre enim ferebant tot annis ancipites et incertos, quem agnoscerent, fluctuare. Quibus respondit Joannes, non oblatum sibi Friderici electione decretum, neque illius jura discussa : quæ si proponerentur in judicio, ex legibus sententiam se laturum, deque his Joannem episcopum Argentinensem docuit anno proximo⁴.

« Joannes, etc. Joanni episcopo Argentinensi.

« Sane, frater, mirati fuimus admodum, quod nuntii prædicti electionem, de magifico viro Frederico duce Austriæ in regem Romanorum dudum discorditer celebratam, decreto electionis non oblato, nec data informatione alia super ea, coram nobis petierunt infra brevis temporis spatium confirmari. Et ut responsionem, quam super

propositis hujusmodi fecimus, non ignores ; cece quod tam ipsis nuntiiis, verbo, quam dilecto filio nobili viro Alberto duci Austriæ litteris taliter duximus respondendum ; videlicet quod super ipso negotio parati sumus prompte et expedite cum fratrum nostrorum consilio, sicut et requirit negotii qualitas, justitiam exhibere ; et adhuc gratiose et favorabiliter, quantum sine Dei offensa, suæque sancte Ecclesie præjudicio, ac injuria principum, ad quos electio regis Romanorum promovendi in imperatorem pertinere noscitur, poterit fieri, cum hoc opportune postulatum fuerit, nos habere. Dat. Avinione II non. Septembris, anno X ».

Non assensit acquisissimo responso Albertus, ac Pontifex apud Germanos in suspicionem adductus est⁵, ex imo in patriam studio illi imperium interre moliri, apud quam summum jam sacerdotium pervenerat, ac repente mutata rerum facies est. Nam et populi Australes ad Ludovici partes se contulere⁶ : Albertus dux Joannem regem Boemiæ et Trevirensis archiepiscopum ad fœdus cum Ludovico et Friderico trahere studuit⁷ : Bavarus et Austriacus electi partii inter se imperium ducentes potius, quam si omnino ab eo excluderentur, sancito novo fœdere (priori enim ad Ludovici gratiam Fridericus regno abcesserat⁸) in eas concordia leges descendere⁹, ut alter Germanicum, Italicum alter regnum capesseret : ex quo cum Pontificiis rebus ac fœderatis Guelphis haud dubium exitum immineret, Carolum Gallorum regem in consecando imperio remisum animis fuisse incusavit Joannes¹⁰, ex eoque studia Pontificia iteppuisse : effundendum ea occasione ararium, executiendum in rebus agendis languorem, occupandum tempus antequam efflueret : significatum sibi, Fridericum fidem Ludovico devinxisse proque eo in gratia apud Sedem Apostolicam restituendum intercessurum : ac si repulsam tulerit, ipsum recepta imperii parte artissimum cum Ludovico fœdus conjunctorum.

6. « Carolo regi Francorum illustri.

« Diligenter⁷ percepimus quæ continebant littere regiæ, et transcriptum litteræ de Alamannia excellentiæ regiæ destinatæ : et antequam nobis fuissent præsentata, per dicta illius, qui de Alamannia prædicta scripserat, litteras receperamus ; et non tantum eadem, quoad familiaritatem et amicitiam illorum ducum incredibilem, continentes adhuc fide dignorum receperamus litteras quod dictorum ducum ad hoc intentio ferebatur, quod liberatus deberet remanere in Alamannia sub titulo regio, et illud ab ipso recognoscere liberante ; liberans autem sub imperialis titulo deberet ad partes Italiæ se transferre, vel si liberanti esset acceptus liberatus pro eo deberet ad partes

¹ Beldorf, in *Annal. Aber. Argent.*, in *Chron.* — ² Tom. v. p. 2. Ep. sect. pag. 243. — ³ *Ibid.* pag. 211. — ⁴ Jo. VIII. 1. IX. c. 194. — ⁵ Tom. v. p. 1. Ep. sect. pag. 15. — ⁶ *Eod.* p. 1. Ep. sect. pag. 52. — ⁷ *Ibid.* pag. 15.

¹ Jo. VIII. 1. v. c. 315. — ² *Chron. Elwang.* — ³ Tom. X. p. 1. Ep. sect. pag. 49. — ⁴ Tom. v. p. 2. Ep. sect. pag. 258.

Italia proficisci: creditur tamen quod, spreto periculo, liberans eligat Italiam visitare». Extant¹ de hujusmodi sui divisione, seu societate imperii pacta inter Ludovicum et Fridericum publica documenta, quæ a Cuspiniano referuntur, septima Septembris hujus anni die consignata, et repetuntur ab Herwarto² ludibrii gratia, ea quippe ut commentitia refellit. At cum arcanis Pontificiis litteris consentiant, non conficta esse constat; neque convincit idem auctor falsitatis, adductis prioribus fabulis, siquidem diversas pactiones variis temporibus ob rerum conversiones initas exploratum est. Pergit Pontifex, quem illud Friderici et Ludovici arctissimum fœdus urebat, in litteris ad Gallorum regem datis.

« Prefecto, fili charissime, si conceptus isti, quod absit, producerentur ad partum, multa posent pericula, et utique ampliora quam considerari valeant, provenire. Ideoque providentia regia, tepiditate deposita curet super hoc vigilare: res enim sic adhuc sunt dispositæ, ut regium possit ut prius desiderium adimpleri, quod forsitan non poterit, si prædicti possint suum propositum stabilire. Tepiditas regia multum negotio obfuit, quia et nos reddit et reddidit tepidos et morosos. Litteram illam, per quam de regio thesauro nil omnittitur, tenuit magnificentia regia jam fere per annum, licet sæpius spes data fuerit transmittendi. Excitant circumspicere regia, quaeso, hanc torporem; et operetur si ad hoc intendat, dum dies est: nox enim supervenire poterit, in qua non poterit operari. Sollicitatur, sicut intimatum est nobis de illis partibus, is qui regali excellentiæ insinuavit prædicta, ut nostram liberanti debeat gratiam impetrare, quod si non posset fieri, se cum illo velit conjugere, et de imperio recipere quidquid volet. Scribenti rescripsimus, prout vidimus expedire. Ex multis, quæ audivimus, credimus quod nondum liberatus de modo liberationis, et factis in ea promissionibus suis fratribus exposuerit veritatem, etc. Dat. Avin. III kal. Aug., anno IX ».

7. *Tentata nova regis Romanorum electio.* — Non hisce stimulis Carolus Francorum rex excitatus est, ut ad subjiciendum sibi imperium cum Germanis aliis benevolentia et promissis splendidis cum aliis ferro, cum aliis auro certaret: de quo, deque Leopoldo duce Austriæ, qui Ludovici odio, ac fratris liberandi causa traducere ad Carolum imperium studuerat, narrat Mutinus³ Leopoldum ipsum in Gallias se contulisse, et Carolum regem urisise, ut Ludovico bellum inferret; res maximas geri facile posse: Germaniam a Bavaro notato anathemate descivisse; laturam auxilia Ungariam. Sed plura erant quæ Carolum regem a consecando anxie imperio detererent. Multos autem Germanos ad Carolum inclinasse, ut col-

lapsam majestatem imperii restitueret, majorique terrore ac vi infideles adoriretur, scripsit, Bertrando lit. S. Marcelli Apostolicæ Sedis in Italia legato Marinus Sanulus⁴, cujus verba subjicio: « Frater Albertus de Nigrocastro de Alamannia, qui fuit magnus præceptor sanctæ domus hospitalis S. Joannis Jerosolymitani de Alemannia, familiariter retulit mihi, quod principes Alemanniæ contentabantur dare coronam imperii prædicto regi Franciæ solum in vita sua; et hoc faciebant, ut imperium aliquod bonum haberet principum; nam reverenter loquendo, videtur mihi quod illud ex humilitate maxima et sapientia procedebat ». At horum consilia a Bertholdo Moguntini archiepiscopi fratre in Confluentinis cælibus disjecta fuisse, subdit Argentinensis. De tentata nova regis Romanorum electione extant Pontificiæ ad Carolum Francorum regem litteræ IX kalend. Septembris datæ⁵; quibus ipsi indicat, quæ Germaniæ principes in ea causa Sedi Apostolicæ scripsissent, aliisque litteris significat⁶, Albertum ducem Austriæ Austriacisque gravate accepisse datum in extrahenda Friderici electionis confirmatione responsum, ac Joannem regem Boemiæ et Balduinum archiepiscopum Trevirensis in suas partes allicere meditato; atque ideo admonet, ut rebus suis consulat, quæve ad perducenda consilia agendum sit exploret; quibus litteris III non. Septembris dies adscripta est. Boemum porro regem ac Balduinum archiepiscopum Trevirensis Gallorum regi, ne eligeretur, adversatos scribit Rehdorfus his verbis⁷: « Papa Joannes misit quemdam legatum in Alemanniam priorem de Tolosa de Ordine Hospitalariorum, mandans principibus electoribus et principaliter dominis Henrico Coloniensi et Matthiæ Moguntino episcopis, de quibus specialiter confidebat, ut alium regem eligerent: et cum in termino conducto præsentem convenissent, domini Waldewinus Trevirensis archiepiscopus et Joannes rex Boemiæ hujus propositum impediverunt: et sic legatus reversus est sine fine ». Hæc Rehdorfus. Neque his obstat Marinus Sanulus, dum in litteris⁸ ad Bertrandum cardinalem, de quo paulo ante memoravi, narrat Boëmum regem de Carolo; cui sororem nuptiis locarat, evchendo ad imperium egisse, varietati enim temporum rerumque conversioni serviunt hominum voluntates.

8. *Adversus Ludovicum Germani et Itali excitati; hinc motus et bella.* — Fuere itaque vera comperta Joannis papæ monita Carolo regi Francorum data, ipsium votis non potiturum, nisi acerrimis studiis illa consecraretur: inferret nimirum Ludovico Bavaro, hosti Ecclesiæ judicato bellum; Pontifex enim reliquos reges finitimos ad signa in Ludovico attollenda, ut Joannem Boemiæ et Wladislaum Polonia reges,

¹ Apud Cuspinian. in Aust., pag. 638. — ² Herw. ad hunc an. num 34. etc. — ³ Mut. Clir. Ger. l. XXIV.

⁴ Marin. San. Ep. XVII. — ⁵ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 210. — ⁶ Ibid. pag. 211. — ⁷ Rehdorf. in Clir. — ⁸ Marin. San. Ep. XVII.

ac plures alios principes concitare studuit¹; traxitque Polonus in Brandenburgico bello Lithuanos infideles armorum socios; unde non levem Joanni creatam invidiam indicat Rehdorfius².

Vertice Ludovico Bavaro crimini Pontificem, non adepta confirmatione fiduciarium imperii marchionatum Brandenburgensem filio contulisse, superius vidimus: ferebat enim ægre Bavarum potentiam suam auxisse eo principatu, quem cum Wladislaus Loktekus rex Poloniae cum exercitu invasisset, de re ut præclare gesta idibus Julii gratulatus illi est Pontifex³: neque ex eo suscepto bello ipsius gloriam apud quemquam obscurari posse: si ejus oratores in aula Pontificia traxissent moras, ut veniam daret rogavit⁴; reginæque Hedwigæ de effuso in Romanam Ecclesiam studio gratias egit⁵. Meminere historici⁶ de bello Brandenburgico a Polonis gesto eo consilio, ut Brandenburgenses a fœdere equitum cruciferorum divellerent; ac Lithuanos belli socios plura crudeliter et barbare egisse, at præter Pontificis voluntatem: ex eo tamen postea a Bavaro sumpta est invehendi acerbissime in Joannem occasio, ferendæque in eum nefariæ sententiæ⁷, de qua suo loco agetur. Nunc ad institutam orationem regredimur. Sollicitati quoque a Pontifice in Ludovicum Bavarum alii principes, Slaviae, Glogoviae, Longomeriæ duces⁸, comesque Spahnem⁹, ne illius filium marchionatus Brandenburgici possessionem inire sinerent.

« Præsertim cum nullum jus (Joannis verba sunt), ut vestram prudentiam latere non credimus, sibi competat in eodem: nec dictus dux de illo potuerit aliquid disponere, sicut in nostris processibus contra eum, suis culpis gravibus existentibus, per quos revocare debuisset, quidquid de sacro et indebite attentaverat, super his plenius continetur; scituri, quod obediens dicto Ludovico, seu sibi præstantes super dicto marchionatu auxilium, consilium vel favorem, excommunicationis et alias graves spirituales et temporales pœnas et sententiâs contentas in easdem processibus incurrere dubium non existit, etc. Dat. Avin. IV id. Augusti, anno X ». Veluti aliis litteris¹⁰ Brandenburgenses studere Ludovici filio, quem de parentis manu nullo jure principatum accepisse ait; pœnasque si cum ipso senserint, Apostolicis Diplomatis comprehensas incutit:

« Joannes, etc. nobilibus viris universis vassallis, necnon communitatibus et universitatibus ac populis communitatum, castrorum, terrarum, villarum et aliorum locorum marchionatus Brandenburgensis.

« Nos dudum fide dignis relatibus intellecto, quod Ludovicus dux Bavariae, tunc pro rege Ro-

manorum se gerens, nondum electione discordi, quæ de ipso in regem Rom. promovendo in imperatorem facta fuisse dicebatur, Romanæ Ecclesie, ad quam examinatio ac approbatio, seu reprobatio electionis et personæ cujuscumque in regem Romanorum electæ pertinere dignoscitur, præsentata; nec ea per eandem Ecclesiam approbata vel reprobata, ejusdem regni administrationi ambitiose et impudenter et indebite se immiscens, de dignitatibus ejusdem regni seu imperii Romani (sicut de marchionatu Brandenburgensi, quem primogenito suo de facto contulerat, disponere præsumebat) necnon damnatis hæreticis ac rebellibus Dei et Ecclesie partium Italiae manifestis adhæserat et adhærebat, ac præstiterat et præstabat contra Deum et eandem Romanam Ecclesiam auxilia, consilia et favores; adversus eundem ducem diversos processus habuimus, per quos ipsum a dictis excessibus et aliis delictis variis per eum nequiter et horribiliter perpetratis retrahere salubriter, et ad viam veritatis et salutis reducere credebamus ». Et infra, ubi exposuit ob plura perperam attentata jure omni in regnum vel imperium Pontificia sententiâ exutum, subjicit:

« Sane cum idem primogenitus prætextu collationis de dicto marchionatu per eundem ducem patrem suum præsumptæ de facto, ut præmittitur, marchionatum prædictum et ejus jura (licet certum sit, nullum jus prætextu dictæ collationis in eisdem sibi competere) nitatur, sicut asseritur, temerariis ausibus occupare, seu occupatum violenter et temerarie delinere; universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attentius, vobis nihilominus et vestrum singulis in virtute sanctæ obedientiæ ac sub prædictis pœnis et sententiis districtius injungendo mandantes, quatenus eidem primogenito seu alii vel aliis ejus nomine vel mandato, tanquam marchioni, seu super aliquibus juribus ad dictum marchionatum spectantibus, nullatenus pareatis, adhæreatis seu præstetis per vos vel per alium seu alios directe, publice vel occulte, auxilium, consilium vel favorem: nec de juribus, redditibus, proventibus seu obventionibus quibuscumque marchionatus prædicti sibi vel aliis, aut aliis ejus nomine respondeatis vel aliquid persolvatis. Quod si contrarium (quod absit) præsumperitis quovis modo, omnes pœnas et sententiâs in processibus supradictis contentas plenius et expressas incurrere volumus ipso facto, a quibus ab alio quam a Romano Pontifice obtinere absolutionis vel relaxationis beneficium, nisi prout continetur in ipsis processibus, nequeatis, etc. Dat. Avin. kal. Augusti, anno IX ». Neque de ea severitate quis juste queri potest, cum Romanos Pontifices eorum, qui percussi sunt anathemate, sequaces censuris percessere consuevisse, tum a card. Baronio, tum a nobis in superioribus tomis demonstratum sit.

9. « Non porro in Germania modo Ludovicum Bavarum ac sequaces, verum in Italia insectatus

¹ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 52. — ² R-hdorf. in Chr. —

³ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 52. — ⁴ Ibid. pag. 51. — ⁵ Ibid. —

⁶ Chr. I. XI. et alii. — ⁷ Ext. apud Nicol. Min. Ms. Va. bibl. sign. num. 4008. p. 25. et in Ms. scei. Vall. — ⁸ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 54. — ⁹ Ibid. p. 52. — ¹⁰ Ibid. p. 177.

est Pontifex. Acceperat is recentem a Mediolanensibus vicecomitibus cladem, cum ipsi vicum, cui S. Dominii nomen inditum; in Parmensi agro mense Martio expugnassent¹, ut ex eo in Etruriam ac Liguriam bellum traducere, ac Gibellinis contra Guelphos ferre auxilia possent. Pertinuit Pontifex, ne inde, ut contigit, ad reliquam turbandam Italiam hostis excurreret; Bertrandoque legato recuperandi ejusdem loci provinciam dedit², ac sollicitavit³ Genuenses⁴, ut auxiliares copias, ne in priores bellorum fluctus et discrimina conjicerentur, cum legato conjungerent. Obseculi sunt Genuenses Pontificis precibus, quibus Joannes de ballistariis in Insubria missis gratias egit⁵. Postulati⁶ etiam una cum pluribus aliis Florentini, ut copias egregie instructas ad legatum mitterent. Coegerat is hostem ad summam rerum inopiam, cum Scaliger Veronensium, Passarinus Mantuanorum, atque Atestini marchiones Ferrariensium prefecti, juncta armorum societate, commeanus obsessis invexere⁷; indeque Azo, ut Castrucio, qui Lucensibus dominabatur, adversus Florentinos cum copiis opem ferret, occasionem nactus est⁸. Concitavit quidem in Etruria adversus Guelphos gravissimos motus, illisque plures intulit clades Castrucius Gibellinarum partium Lucensium ac Pistoriensium Cæsareus legatus, ut Ludovici ostendunt Diplomata⁹: contra vero Pontificia sententia damnatus¹⁰ postulatusque est crimine hæreseos, quem bellica virtute ac peritia e parva et tenui fortuna ad summas opes ac potentiam effloruisse, Marinus Sanutus in litteris hoc anno ad Ingramum archiepiscopum Capuanum et regis Siciliae serinii prefectum dalis describit¹¹. Contra quem Florentini, adverso ad Altopassum atrili¹² certamine, Carolum duce[m] Calabriae ad publicæ rei gubernacula in decennium vocaverunt¹³. Ad confirmandos vero labantes sociorum animos Joannes Rainerium et Ugutionem Cortonensium magistratus, qui egregium erga Ecclesiam explicuerant studium, excitavit ne ob cladem Florentinis illatam animis contraherentur: « Super casu, inquit, quem contigisse nuper in Florentinorum exercitu per præfatas litteras descripsistis, Florentinis ipsis compatimur in visceribus charitatis. Verum quia justus Dominus, cujus iudicia sunt occulta, interdum bonos ac malos tentari permittit, ut honorum ipsorum patientia ad majus meritum comprobetur, et malos ipsos de sua superbia gloriantes dejiciat terribilis et repellat; exhortationibus nostris adjicimus, ut præmissis consideranter attentis, casus ipse non vos terreat, nec amoveat a petra fortitudinis pedes vestros, sperantes in Domino, quod ipse breviter dentes

iniquorum sua potenti virtute conteret, et elata confringet cornua superborum. Dat. Avin. id. Novembris, anno x ».

Sollicitati sunt inter hæc Pisani multis verborum lenociniis a Bavari oratoribus, ut more majorum imperialem causam defendendam susciperent; sed repulsi sunt: quocirca Pontifex multis laudibus eorum constantiam atque in Ecclesiam fidem extulit¹⁴, ubi nonnullis verbis Bavarum, veluti male de Ecclesia meritum, quæsilo ex electione jure excidisse præfatus est: « Snos, inquit, prout fida relatione didicimus, non admisistis, sed exclusistis instanter præforibus nuntios venientes, ut ipsi velut pseudoprophetae labiorem dulcedine vestram non impræviam inde prudentiam quadam serpentis astucia seducerent in ruinam ».

Contra vero in Piceno Firmani et Fabrianenses ferro, flammis, cædibus ac rapinis in Pontificis clientes grassati sunt. Ad quos reprimendos gravissima edicta pronuntiavit Pontifex¹⁵: reque altius repetita, exposuit ut improbissimis nonnullis Recinetensibus, Auximanis ac Friiderico e Monte Feretro infelicissime e vita sublato, atque ob infandam idololatriam censuris Ecclesiasticis defixis, se conjunxerint: « In illam enim (ut loquitur), mentis dementiam, quinimo cæcitatem et ignorantiam corruerant fidei orthodoxæ, quod documentis veritatis abjectis, et per obscænas operationes et sordidas inquinati, in gravem Dei omnipotentis injuriam et offensam idololatriæ nefandissimo cultu per personas superstitiones et horridas se occulta et cæca ingesserant insania, labe respersi pestifera idololatriæ ac hæreticæ pravitatis, hostesque facti profani Ecclesiæ sanctæ Catholicæ adversus Redemptorem nostrum Dei unigenitum sponsum ejus insurrexerunt, blasphemias ejusdem fidei Catholicæ detractionum ictibus impetendo ». Adit Pontifex, ut ob receptos impios illos idololatrias, junctumque cum iis fœdus anathemate irretiti Firmani ac Fabrianenses una cum Lipacio et Andrea impetu cæperint Auximum ad obsequium Ecclesiæ postea redactum, ac deletis ferro quamplurimis civibus, Berardum episcopum durissimo carceri manciparent: præfectoque sibi Sperantia e Monte-Feretro, explicitis signis, in Piceni presidem agentem Macerate arma moverint, ac plures, in oppidum impressiones fecerint; propulsatque furorẽ in agros verterint, exciderint arbores, atque obvia quæque everterint deinde in oppidum, cui S. Quirici nomen est, Camerinensis diœceseos ditionisque Pontificæ, occuparint: ac licet incussu penarum gravissimarum metu respiscere jussi essent, monita omnia respuerint. Tum subdit:

« Et licet ad privationem civitatis Firmane a dignitate ac honore episcopali et titulo ac nomine civitatis et terræ Fabriani prædictarum

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 289. — ² Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 93. — ³ Pag. 103. — ⁴ Ead. pag. — ⁵ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 37. — ⁶ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 93. — ⁷ Jo. Vill. l. ix. c. 307. — ⁸ Ibid. Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 4. — ⁹ Ext. in Appen. post Hebd. Chr. — ¹⁰ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 188. — ¹¹ Sanut. Ep. III. pag. 292. — ¹² Jo. Vill. l. vi. c. 305 Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 4. — ¹³ Jo. Vill. l. ix. c. 229.

¹⁴ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 102. — ¹⁵ Ibid. pag. 185.

muris seu mœniis circumdantibus illam, ac fortalitiis et ædificiis omnibus consistentibus in eadem, et ad pœnas alias, prout eorum lem Firmanorum ac Fabrianensium demeruit dolosa protervia et rebellio manifesta, procedere valeremus; nostri tamen Salvatoris exemplo, qui inlactis pœnis aliquibus peccatoreum castigatum interdum, cujus vitam, non mortem desiderat, ut a sua via mala convertatur expectat, probare volentes, num ipsi correcti forsitan aqualiter ex præmissis, tantæ rebellionis objecta rubigine, ad cor redire et alicujus devotionis scintillam erga nos et præfatam Ecclesiam matrem et dominam eorum nam ostendere salagant quoquomodo. etc. » Magistratus ac præcipuos cives, ut evolvent se duorum mensium spatio ad officium atque Ecclesiæ imperia redeant, admonet: ni parent has minas inculit: « Si forsitan ipsi, in eorum (quod absit) erroribus persistentes, infra terminum: ipsium requisitioni et monitioni ac mandatis nostris hujusmodi contempserint obedire, prædictam civitatem Firmam omni dignitate ac honore episcopali ac titulo civitatis et nomie, dictamque terram Fabriani muris seu mœniis circumdantibus illam, ac fortalitiis et ædificiis omnibus consistentibus in eadem, quæ funditus ex tunc præcise dirui expresse mandamus, non reædificanda ulterius absque Sedis Apostolicæ licentiâ speciali; de prædictorum fratrum consilio et Apostolicæ potestatis plenitudine ex nunc prout ex tunc sententiando, privamus, volentes statui venerabilis fratris nostri episcopi Firmani, prout conveniens fuerit, providere, etc. Dat. Avin. VII id. Maii, anno IX ».

Tentaverunt præterea Urbinum Fabrianenses¹ una cum Guidone episcopo Aretino et Nolfo Friderici e Monteferetro filio: sed strenue propulsati ab Urbinatibus, quibus Pontifex gratulatus est. Triumpharunt etiam de hostibus Ecclesiæ Æsculani². Quod vero ad Guidonem Aretinum episcopum exactoratum spectat; is Gibellinarum partium vindex acerrimus plures in Piceno motus concitavit³, atque a censoribus fidei, ut idololatrarum et hæreticorum fautor damnatus est⁴, a Pontifice vero ob id etiam crimen episcopatu dejectus⁵; excitatus Spoletani ducatus præfectus⁶ ad Faventinos perduelles edomandos, adversum quos singuli provincie populi ad bellum accensi⁷; Puteolanus etiam episcopus ad tentandam revocandamque ad obsequium Ecclesiæ Ferrariam se accinxit⁸; rogatusque Joannes Superatarius dux ac senatus Venetus, ut operam ad eam recuperandam collocarent: qua in re optime dux de Ecclesia est meritus; cui Joannes eo nomine plurimas gratias egit⁹. Afferebat Pontifici horum bellorum moles graviores molestias, ac varios in animo astus concitabat, ut ipse in litteris¹⁰ ad Carolum

ducem Calabriæ datis testatur: « Scire, inquit, te facimus, auctore Deo, in cujus manu vita est hominis, sospitalem, qua te, fili, dixi perfrui cupimus, nobis exterius adesse corpoream; interiori vero ultra metas potentie nos languore spiritus laborare, etc. »

Comparabat tum Carolus princeps una cum patre ingentem adversus Siciliæ insulam expeditionem: ad quam discutiendam Fridericus Roberti regis vitæ struxit insidias¹, ac submitit incendiones, qui classi faces subjicerent: sed, detecta prodicione, de reis sumptum supplicium. Cum vero a Pontifice expetiisset Carolus dux, ut præmia indulgentiarum signa contra Fridericum secularis concederet, ejus preces non admisit Pontifex, repulsæque hanc rationem subjecit²: « Quia non præcesserunt processus nostri contra tuum æmulum, per quos ad concedendum indulgentiam, quam olim felicis recordationis Martinus papa prædecessor noster contra Siculos et insulæ Siciliæ occupatores concessit, procedere cum nostra decernna valeamus, habeat nos tua nobilitas, quesumus, super hoc excusatos, etc. » Cumque Carolum belli illius conficiendi provinciam in se suscepisse Pontifex accepisset, ob ingentia pericula, in quæ se conjiceret, sibi rem ingrati accessisse significavit, piisque monitis instruxit³:

10. « Joannes. etc. Carolo Roberti regis Siciliæ primogenito, duci Calabriæ.

« Te, fili, capitaneatum armatæ regie, mittendæ in insulam Siciliæ suscepisse displicenter audivimus in persona propria prosequendum, cum nobis persone tue pericula, quæ Deus avertat, verentibus satis fuisse acceptus, si alius capitaneatum hujusmodi assumpsisset ». Et infra: « Cum mittas manum ad fortia, tuæ nequaquam prudentiæ innitaris; sed viros fideles et prudentes tecum habeas, quorum utaris consiliis, teque prudenter et mature regas et alios, ac dirigas sic in omnibus actus tuos, quod personam tuam evidentibus non supponas periculis, nec omittas etiam quæ tibi illa et expedientia videbuntur. Et ut virtutum Dominus actiones tuas aspirando præveniat, et adjuvando salubriter prosequatur, ipsum timere et diligere super omnia studeas, exercendo quæ tibi placita fuerint; et quæ possent ejus oculos offendere penitus devitando. Ecclesias insuper et personas Ecclesiasticas semper habeas in honore, ab ipsarum injuriis et oppressionibus penitus abstinendo: necnon pupillis, orphanis ac viduis, aliisque personis miserabilibus pietatis et misericordiæ non claudas viscera; sed sis eis potius misericors et defensor. Redeuntibus quoque ad obedientiam, et tuam misericordiam implorantibus te pium exhibeas in parcendo, ut beatitudinis, quam viris misericordibus promittit Veritas, participio non frauderis, etc. »

¹ Eod. p. 1. pag. 76. — ² Ibid. pag. 77. — ³ Pag. 167, 168 et pag. 77. — ⁴ Pag. 77 et 168. — ⁵ Pag. 167. — ⁶ Pag. 81. — ⁷ Ibid. — ⁸ Pag. 103. — ⁹ Ibid. — ¹⁰ Tom. v. p. 2. Ep. secr. p. 56.

¹ Jo. VIII. l. IX. c. 281. — ² Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 59. — ³ Ibid. pag. 60.

41. Accepto illius belli apparatu Alfonsus comes Urgellensis, Aragonici sceptri hæres, viginti triremes ac sex naves instruxit, ut primum Sardiniam rem curaret, ac deinde redintegrandæ inter Siciliæ et Trinacriæ reges concordæ ratione tentata, si voti compos non fieret, patrum Fridericum armis juvaret. Aggressus vero est Carolus Calabria dux Siculum bellum, ut refert Joannes Villanus ¹, magno apparatu ac terrore, inenunte Maio : cunctique aliquandiu contrariis ventis fuisset agitatulus, Panormum frustra obsidione tentavit ; idque mirum accidit, ut tertio a soluta obsidione die maxima incensum pars sponte corruerit ; ex quo in tanto periculo Panormitanorum res versatæ fuerint, constitit. Messanam etiam incassum oppugnavit, oramque maritimam evastasse contentus præcipiti æstate reversus est, cui de felici reditu Pontifex X kal. Novembris est gratulatus ². Caroli porro parentem Robertum regem, cum divinarum rerum studio se addixisset, hisce litteris ad transcendendum rebus cælestibus animum magis infundend.

« Regi Siciliæ.

« Exultantem de te, fili charissime, nuper concepimus ex auditu lætitiæ, quod ut familiari cum Deo sæpe loquaris eloquio, et in conspectu suo cordis tui meditatio dirigatur, horas canonicas sollicitè recitas, et devota veneratione, qua decet, cultus divini mysterium solemniss. Quæsumus igitur, et excitando te, fili charissime, intimo patris affectu, quo possumus deprecamur, quatenus sic delectabiliter ista continues, summa orationis dulcedine gustum tuum quasi libamine suavi reficiens, mulcens mentem, ac ejus præsidio componens, et roborans vitam tuam, quod ex illorum perseverantia quæ sola præmium promeretur ut nosti, sentias incrementum votivæ prosperitatis in terris, et coronam vitæ assentum finaliter gaudeas te in cælis. Dat. Avin. XV kalen. Decembris, anno x (1) ».

42. *Concordia firmata inter Francorum et Angliæ reges.* — Contulit ad redintegrandum inter Carolum Francorum et Eduardum Angliæ reges maximum studium Pontifex ³, cum quo suam Isabella regina, ut conjugem fratri conciliaret, conjunxit : utque facilius concordia coalesceret initæ superiori anno induciæ extractæ sunt ⁴. Gratulatus etiam est kalend. Aprilis Joannes ⁵ Eduardo, regiam in Gallias misisse : quæ adeo

strenue ad rem perficiendam incubuit, ut sacro Pentecostes festo pax constituta sit, de qua gratulatoriæ ad Viennensem archiepiscopum et Hugonem episcopum Arausicum extant Pontificiæ litteræ ⁶ :

« Joannes. etc. Guillelmo archiep. Viennensi et Hugoni episcopo Arausicano A. S. N.

« Lætanter fraternitatis vestræ recepimus litteras, pacem inter charissimos in Christo filios nostros Carolum Francorum et Navarræ, et Eduardum Angliæ reges illustres ingenti desideratam desiderio non absque Spiritus sancti gratia in die fuisse concordatam Pentecostes, ad universalis Ecclesiæ immensum gaudium, nuntiantes. Super quo illi, qui ubi vult spirat et dissidentium misericorditer corda unit, atque conciliat juxta suæ beneplacitum voluntatis, in humilitatis spiritu cernui gratias duximus referendas. Et quia, sicut eadem litteræ continebant, optant partes, ut quousque per regem præfatum Angliæ homagium præstitum fuerit, moram in illis partibus contractis, placet nobis et volumus, ut earum beneplacitis acquiescere debeatis, etc. Dat. Avin. IV non. Junii, anno ix ». His consentiunt quæ Joannes Villanus ² scribit iis legibus pacem confectam, ut Eduardus clientis officia Carolo regi solemniter Aquitanie nomine exhiberet, et quæ paria bello a Carolo Valesio fuerant, a Gallis retinerentur. Verum, ut refert Walsingham ³, Eduardus in filium Aquitanie ducatum transfudit, ut fidem Carolo sacramento obligaret.

43. *Ducem Aquitanie salubribus præceptis instituit Pontifex.* — Novum porro Aquitanie ducem Pontifex instruxit ⁴ ad sectandas virtutes præceptisque optimis informavit, uti se in parentes et Carolum regem avunculum gereret.

« Eduardo duci Aquitanie.

« Quia recte ordinata principia felices solent sortiri eventus, desideranter appetimus, fili, et tibi nequaquam ambigimus expedire, ut in initio tui regiminis tunc te geras et proinde prudenter, quod status tuus et terræ tuæ, te præsidente, Deo propitio de bono semper in melius prosperetur. Ad quod opportunum admodum et necessarium reputamus, ut lectum habeas viros maturatos et providos, qui tuam salutem diligant, quorum consiliis regules facta tua ; et in officiis terræ tuæ homines constituas perita præditos et fide pollentes, pacem et justitiam diligentes, odientes avari-

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 297. — ² Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 261. — ³ Tom. v. p. 5. Ep. secr. pag. 46 ad 24. — ⁴ Ibid. pag. 8. — ⁵ Ibid. pag. 21.

¹ Tom. v. p. 5. Ep. secr. pag. 42. — ² Jo. Vill. l. ix. c. 314. — ³ Walsin. in Eduard. II. — ⁴ Tom. v. p. 1. Ep. secr. p. 245.

(1) Qui hoc tempore Siculam Historiam scribebunt auctores, nempe anonymus Martenii et Nicolaus Specialis in Chronico a Baluzio vulgato, nonnulla tradunt, quæ Siculæ hujus expeditionis historiam quam annalista et Joannes Villanus prosequitur, corrigunt et emendant. Appellat in Panormum Carolus, non quem initio Maii, ut Villanus scribit, sed eo mense exeunte die scilicet 26 Maii, secumque trahebat classem LXII triremibus, aliisque munitibus navibus instructam. Urbem tenuit obsessam diebus XXV, nec inde recessit nisi jussu fratris sui Roberti, qui plane intellexit difficile esse urbem muniam, et propugnatoribus defensam expugnare ait Nicolaus Specialis lib. 7 cap. 23. Heluctas ex ea obsidione copias per insulam circumducens igne et ferro iste agros vastavit. Die Augusti quinta successum est ad urbem Messanam, ibique diebus tredecim perseveratum ; non tamen appropinquantes ad moenia Messanæ, ait anonymus Martenii cap. 34. Nec ita multo post, die videlicet 17 mensis Augusti, Carolus cum suis rediit in Calabria. Male igitur annalista oppugnatum hoc anno Messanam consiluit.

tiam et injustitiam abhorrentes; inelytis regibus clarissimis in Christo filiis nostris Carolo Francorum et Navarre velut suo domino speciali, et Eduardo Angliæ tanquam patri et domino cum omni devotione et reverentia pariturus; necnon charissima in Christo filie nostræ Isabelle reginæ Angliæ illustri genitrici tuæ honorem exhibiturus debitum, labores quos ipsa te in utero gestando pertulit et amorem sincerum, quo te prosequitur, non oblitus.

« Nec permittas, fili, super omnia Deum diligere ac timere, ipsiusque mandata tenaciter observare, Ecclesias et personas Ecclesiasticas pro divina reverentia honorando, et in suis juribus et libertatibus confovendo, pauperibus, orphanis ac viduis et aliis personis miserabilibus miserando, eosque ab oppressionibus et gravaminibus tuorum officium et quorumcumque malignantium relevando. Quocirca nobilitatem tuam paternis rogamus et hortamur affectibus, quatenus sic in hujusmodi et aliis piis operibus tuam solidare studeas juventutem, quod, cum ad ætatem proveciorem deveneris, et curis fueris majoribus occupatus, portes assueta suavius, ac in tam impiis actibus magis ac magis quotidie delecteris; indeque Deo merearis fieri semper acceptior, qui te ad laudem sui nominis et rei utilitatem publicæ perducet, sicut oramus suppliciter, in dierum longitudinem et salutem, ad nos quos, quantum cum Deo poterimus, propitios et benignos in tuis opportunitatibus reperies, recursum fiducialiter habiturus. Dat. Avin. II non. Octobris, anno x». Similiter Isabellam reginam est hortatus¹, ut filium Eduardum virtutibus excoleret: tum ut ad redintegrandam pacem recenter initam abruptamque inter reges omni studio contenderet. Quo etiam argumento ad Carolum et Eduardum reges hortatorias litteras dedit². Conceperat nimirum Anglus in regem Francorum et uxorem filiumque odia, cum Isabella et Eduardus, spretis ipsius imperiis, redire in Angliam detrectarent³: alienati enim ob nimiam Spenseriorum gratiam improbamque administrationem a rege Angliæ erant. Ad quam revolvendam discordiam duos episcopos legavit Joannes⁴: demum rem in apertum bellum erupisse, ac Spenserios capite damnatos, regemque exauctoratum videbimus.

14. *Belgium civili bello laborat.* — In Belgio præterita dissidia recrudesce (1)⁵: cumque Ludovicus comes nonnullos Brugenses, proditionis crimine postulatos, Curtraci persequeretur, ac faces lectis, ubi agebant, injici jussisset, tantum excitationum incendium est, ut Curtraci magna pars ignibus conflagarit. Irritati municipii clade Cur-

tracenses, arma strinxere in comitem: exitique in auxilium Brugenses Ludovicum, fuso ejus exercitu, vinctum Brugas adduxere, ac participes comitis consiliorum, ut publicorum malorum auctores, capite damnarunt: demum arrepta⁶ a Gallo rege comitis clientela, missoque⁷ Petro Atrebatensi episcopo internuntio Apostolico, ob pervicaciam detixi⁸ anathemate, ac geminio prælio fusi⁹, comitem Ludovicum libertati restituerunt: cujus fœderis leges Meyerus prosequitur⁵.

15. — *Dionysii regis Lusitanie obitus; de quo litteræ Pontificis ad S. Elizabetham viduam.* — In Lusitania Dionysius rex hoc anno incunte et vivis sublatus est, de quo hæc Joannes Mariana⁶: « Anno millesimo trecentesimo vigesimo quinto, septimo nonas Januarii, Dionysius Lusitanie rex Scalabri decessit, diuturno regno anno quadragesimo quinto novem mensium dierum quinque: excelsa animi magnitudine et perpetua felicitate inter principes ea ætate inelytus. Domestica dissidia, implacabileque inter patrem et filium odium ad aliquam injuriam extrema ætate accesserunt. Corpus in Cisterciense monasterium illatum, quod ejus impensa ab Olyssipone sex passuum millibus ab imo totum erat extractum: pietatis id argumentum est. Liberalitate magnificentiæque animi multa oppida constituta, alia perpetua mœnium corona aut aliis operibus munita indicant ». Successit Dionysio Alfonso filius cognomento Fortis, quem et sancta Elisabetha susceperat. Si quæ porro in vita Dionysius crimina violato jure Ecclesiastico, commisisset, vel ætatis ardore in vesanos amores actum præcipitem diximus, sanctissimæ conjugis precibus obtenta cælesti gratia, ea magno sensu pietatis delibutus lacrymis delevisse visus est, ut in consolatoriis ad sanctam reginam litteris Pontifex exponit⁷, dum ritu Christiano omnibus Ecclesiasticis munitum sacramentis, concepta ingenti de alterius vitæ immortalitate spe emigrasse ait.

16. « Charissimæ in Christo filie Elizabethæ reginæ Portugalliæ illustri.

« Licet charissimi in Christo filii nostri Alfonso regis Portugalliæ illustris nati tui litteræ nobis missæ, claræ memoriæ Dionysii regis Portugalliæ viri tui obitum nuntiantes, non indigne amaricaverint mentem nostram, cum non poterimus de tam devotissimi et charissimi subtractione filii non dolere; felix tamen ipsius regis transitus, qui devotione ad Deum et sanctam Ecclesiam clarens præcipua, et zelo fidei orthodoxæ accensus, devote receptis sacramentis dominicis, de morte transiisse ad vitam, et in excelsis

¹ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 215. — ² Ibid. pag. 211 et 225. — ³ Jo. Vill. l. ix. c. 314. — ⁴ Jo. Wal. ubi sup. — ⁵ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 15. Jo. Vill. l. ix. c. 309. Meyer. Hist. Flan. l. xii.

¹ Tom. v. p. 1. pag. 15. — ² Ibid. — ³ Meyer. sup. l. xii. — ⁴ Jo. Vill. l. ix. c. 330. Meyer. eod. l. xii. — ⁵ Meyer. Hist. Flan. l. xii. — ⁶ Mariana l. xv. c. 18. — ⁷ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 39.

(1) Motus isti Belgici partim ad hunc annum, partim vero ad sequentem pertinent. Isto quidem anno Ludovicus comes et principatum deturbatus agitur in carcerem, substituto in ejus locum Roberto. Eo sequenti anno deposito, Ludovicus iterum assumitur. MANST.

cum amicis et electis Dei obtinuisse mansionem perpetuam creditur, nobis in partem magnæ consolationis accessit, et ejusdem regis natî tui debita gratitudo, quam ipsum erga dictum genitorem suum genere prædictarum litterarum series indicavit, dam de ipsius animæ salute sollicitus, illam per nos et cæterum fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium haberi commendatam in nostris orationibus supplicavit humiliter, cordis amaritudinem non modicum temperavit : cum hoc nobis spem tribuat, quod ipse circa salutem propriam velit intendere, ac eam studiosis operibus procurare. Ad quod eidem necessarium nuntiamus, ut Deum timeat, ejusque præcepta observare tenaciter non postponat, sponsam ejus sanctam Ecclesiam in suis prælatis et aliis personis Ecclesiasticis honorando, compatiendo pauperibus, et eos ab oppressionibus defendendo; virosque Deum timentes, pacem et justitiam diligentes ad sua consilia et officia admittendo : super quibus regem eundem per alias nostras litteras duximus exhortandum.

« Sane, filia charissima, quia sicut nosti, ex præsentis vitæ fallacis rerum mundanarum veluti corruptibilium figura præterit, et nihil quod sub sole nascitur, soliditatis habet stabile fundamentum, nec aliquem a lege mortalitatis, cunctis indictæ mortalibus, eminentia dignitatis, seu cujusvis potestatis excusat, sed potius omnes tam divites quam pauperes sibi juxta voluntatis et dispositionis divinæ beneplacitum sint subjecti; excellentiam regiam deprecamur, quatenus præmissa, necnon et prædicti regis viri tui felicem obitum, cujus animam veluti devoti et Catholici principis nos et dicti fratres nostri commendatam specialiter in nostris orationibus habuimus et habere intendimus, consideranter attendens, abserters lacrymis et mitigatis doloribus spiritum consolationis assumas, quo regem natum tuum et domum regiam tuæ circumspectionis providentia consoleris; ipsum ad prædicta quæ premisimus, et alia quæ salutem suam respiciant dirigendo, maternis affectibus et sedulis exhortationibus inducendo; ad nos nihilominus fiducialiter habitura recursum super tuis opportunitatibus, quæ, quantum cum Deo poterimus, et propitius reperies et benignos. Dat. Avinionæ kal. Martii, anno ix ». Superfuisse ferunt¹ regiam Elizabetham annis undecim, quos in omnium virtutum genere exerceit, adeo ut sanctitas vitæ ingentibus illustrata miraculis ipsi in triumphanti Ecclesia sanctorum felicitatem, atque in militanti cultum venerationemque pepererit. Erexit etiam ad constantiam scriptis eodem argumento litteris² Pontifex Alfonsum regem, cujus oratores ad aulam Apostolicam in illo primo illius regni ingressu missos excepit³, ipsique viros Ecclesiasticos, præ-

sertim religiosos equestres Ordines, ad tundendos Saracenos institutos, enixe commendavit⁴.

17. *Rex Aragonum Sardinia potitur, et confectæ Tabulæ de tributo solvendo Pontifici.* — Hoc anno rex Aragonum bellum Sardinicum redintegravit⁵ proximoque totius insule liberam possessionem est adeptus : licet enim anno superiori pacem firmatam viderimus; ex quo tamen Alfonsus regni hæres Sardinia classem solverat, Pisani et Catalani mutuis cadibus passim se conficere cœpere; ac Pisanis oratorum opera de injuriis agentibus, Jacobus auxilia in Sardiniam submisit⁶, tum ut parva ultimo bello retineret, tum Fridericum adversus Siciliæ regem juvaret. Missus vero a Jacobo rege Bernardus e Boxados orator, qui coram Pontifice et cardinalibus adjectas a Bonifacio in regni Sardinie donatione leges Jacobi nomine ratas habuit, ac Pontificiam liberalitatem in remittendo ad decennium dimidio censu admisit, eaque de re publica hæc edita monumenta⁷:

« In Christi nomine. Amen. Anno ejusdem a Nativitate mcccxxv, Indictione viii, Pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Joannis divina providentia, Papæ XXII anno nono, die xxi mensis Junii, constitutus in consistorio coram sanctissimo patre et domino nostro prædicto ac sacro collegio reverendorum patrum dominorum S. R. Ecclesiæ cardinalium, præsentibus nobilibus clericis cameræ, notariis et testibus infrascriptis, nobilis miles dominus Bernardus de Boxados domini Jacobi, Dei gratia, Aragonum, Valentie, Sardinie, Corsicæ regis illustris, comitisque Barchinonensis, ac S. R. E. vexillarii, admirati et capitanei generalis procurator et nuntius per ipsum dominum regem ad admittenda, acceptanda, recognoscenda et facienda quæ inferius describentur, ad ipsum dominum nostrum papam specialiter destinatus, quasdam ipsius domini regis patentes litteras, suo magno pendenti sigillo sigillatas, humiliter præsentavit et exhibuit dicto domino nostro papæ, quarum tenor inferius inseretur, per quas idem miles de sua dicebat procuracione constare.

« Quibus quidem procuracionis litteris coram se, et dicto collegio, nobis notorio ac dicto milite præsentibus, primo publice lectis, idem dominus noster papa quasdam alias litteras ejusdem domini regis aurea sua Bulla bullatas; in quibus idem rex faletur et recognoscit expresse Sardinie et Corsicæ regnum a domino summo Pontifice et Rom. Ecclesiæ recepisse in feudum sub conditionibus, conventionibus, modis et forma, atque tenore, qui in papali Rescripto continetur, facto super donatione et concessione ipsius Sardinie et Corsicæ regni per felices recordationis dominum Bonifacium papam VIII sub certis modo et formis

¹ Mariana l. XV. c. 18. — ² Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 39. — ³ Ibid.

⁴ Tom. v. p. 1. Ep. sec. pag. 39. — ⁵ Sur. l. vi. an. c. 60. — ⁶ Ibid. — ⁷ Kat. in Lib. Privil. Rom. Eccl. tom. III. pag. 315. et in Ms. bibl. Vat. sign. lit. B. num. 12, pag. 313.

in ipsis litteris regis comprehensis, quarum secunda linea incipiebat : *Sanctitati vestrae, tenore presentiam patefat*, etc. penultima finiebat : *Bona nobis competentia et competitura in eo humani*, etc. necnon et copiam alterius litteræ, quam ipse dominus noster papa eidem regi olim sub Bulla sua transmiserat, ut asseruit, pro eo quod ipsa contingebant negotia, ad quæ dictus procurator et nuntius destinatus extiterat, immediate mihi fecit legi, cujus tenor sequitur in hunc modum, etc. Dat. Avin. XII kal. Decemb., Pontificatus nostri anno IX ».

« Joannes, etc. » Inseruntur litteræ anno superiori a nobis adductæ : tum aliæ publicæ Tabulæ, quibus Jacobus rex Bernardum e Boxados procuratorem regio instruxit mandato, ut se obstringeret, remissionem illam futuram irritam, si reliquum censum Pontificio fisco non inferri contingeret : tum eaveret eam rem Pontificiis iuribus fraudi non fore, nec leges a Bonifacio in conferenda jure beneficiario Sardinia abrogatum labefactatumque iri. « Dat. Valentia VIII id. Martii, anno Domini MCCCXXIV ». Subdunt publicæ Tabulæ :

18. « Quibus lectis, idem dominus noster summus Pontifex sententiam dictarum litterarum præfatarum domini Bonifacii papæ VIII super donatione Sardinia et Corsicæ regni confectarum, summam eidem militi exposuit in vulgari : et interrogavit eundem, si vellet admittere, acceptare, facere et adimplere omnia et singula, ad quæ se suum procuratorem extendebat, ita quod præmissa, pactis, conditionibus et obligationibus prædictis inter eandem Romanam Ecclesiam et ipsum regem Aragonum factis et stabilitis non derogaretur in aliquo ; quin potius in suo robore et efficacia permanerent. Qui quidem miles respondit, quod volebat, in quantum ad hoc se lectum suum procuratorium extendebat. Tunc dominus noster præfatus, juxta formam oblationis eidem domino Petro infanti per ipsum dominum nostrum dudum, et postmodum præfato regi Aragonum per suas litteras factæ, prout in tenore ipsarum litterarum superius lecto plenius continetur, sub modis, conditionibus et forma prædictis de fratrum suorum consilio medietatem duorum millium marcharum argenti sterlingorum census annui, et militaris servitii prædictorum usque ad X annos proxime venturos præfato regi Aragonum, suisque hæredibus in dictarum expensarum suffragium de mera liberalitate et gratia speciali remisit : adjecto tamen per eundem dominum nostrum, quod si ipse rex Aragonum vel hæredes sui in solutione residuarum mille marcharum census annui præfati, in dicto termino festi beatorum Petri et Pauli Apostolorum faciendæ, quocumque anno dicti decennii forte cessarent, remissio hujusmodi de illis mille marchis pro censu ipso, quam faciebat tam pro illo anno, quo cessatum esset a solutione prædicta,

quam pro toto residuo temporis dictorum decem annorum haberetur penitus pro non facta : quodque per præmissa pactis, conditionibus et obligationibus prædictis inter eandem Romanam Ecclesiam et antedictum regem factis et stabilitis non derogaretur in aliquo ; quin potius in suo robore et efficacia permanerent.

« Ac consequenter præfatus miles, humiliter genuflectens, nomine dicti regis Aragonum domini sui, dictam gratiam per dictum dominum nostrum summum Pontificem et Romanam Ecclesiam, præfato domino suo et hæredibus ejus factam, admisit, recepit et acceptavit, et eidem expresse consensit : et nomine quo supra recognovit præfatum regem Aragonum dominum suum, ejusque hæredes, eidem domino nostro suisque successoribus Romanis Pontificibus canonice intrantibus, ac Romanæ Ecclesiæ ad totum censum duorum millium marcharum argenti sterlingorum annis singulis ; et ad militare servitium supradicta pro Sardinia et Corsicæ regno teneri, quod idem rex tenet, et hæredes sui tenere debent in feudum ab eis, sub modis, formis et conditionibus contentis in litteris super dicta donatione confectis. Et voluit et consensit expresse procurator præfatus nomine quo supra, quod si rex dominus suus, vel hæredes sui in solutione residuarum mille marcharum census annui præfati, in dicto termino festi beatorum Petri et Pauli Apostolorum faciendæ, quocumque anno dicti decennii forte cessarent, remissio hujusmodi de mille marchis pro censu ipso regi Aragonum ejusque hæredibus facta tam pro illo anno, quo cessatum esset a solutione prædicta, quam pro toto residuo temporis dictorum decem annorum, haberetur penitus pro non facta : quodque per præmissa pactis, conditionibus et obligationibus prædictis, inter eandem Romanam Ecclesiam et antedictum regem factis et stabilitis non derogaretur in aliquo ; quin potius in suo robore et efficacia permanerent. De quibus omnibus et singulis tam per dominum nostrum ex mera liberalitate eidem regi de gratia speciali remissis et adjectis, quam per eundem militem nomine procuratorio regis ipsius admissis, acceptatis, recognitis, quibus expresse consensit, mandavit nobis notariis infrascriptis idem dominus noster summus Pontifex, quod inde faceremus unum vel duo publica Instrumenta, quæ idem miles fieri voluit et concessit.

19. « Cumque præfatus miles pro ampliori gratia, eidem domino suo regi Aragonum faciendæ, domino nostro humiliter supplicaret, idem dominus noster summus Pontifex de fratrum suorum consilio gratiam prædictam eidem domino regi factam, sub modo ampliavit et forma inferius comprehensa : videlicet, quod si ipse rex Aragonum vel hæredes sui in solutione residuarum dictarum mille marcharum annui census præfati, in dicto festo beatorum Petri et Pauli Apostolorum faciendæ, quocumque anno dicti decennii forte

cessarent, remissio hujusmodi de mille marchis pro censu ipso, et medietate servitii militaris prædicti pro illo anno solummodo, quo cessatum esset a solutione prædicta, haberetur penitus pro non facta, cæteris omnibus suprapositis in sua liberalitate et gratia et adjectionibus antedictis, ut supra plenus continetur, in omnibus et per omnia in suo robore duraturis: et de hoc etiam voluit idem dominus noster, quod faceremus publicum seu publica instrumenta. Quam quidem ampliationem gratiæ, et omnia contenta in ipsa sub forma superius expressa dictus miles nomine dicti regis reverenter et humiliter acceptavit, et eidem expresse consensit. Acta fuerunt hæc Avinione in episcopali palatio, ubi prædictus dominus noster papa cum sua curia residebat, anno, indictione, die et Pontificatu prædictis, præsentibus venerabilibus in Christo patribus dominis Gasberto archiepiscopo Arelatensis camerario, Ademario episcopo Massiliensi thesaurario ejusdem domini nostri papæ, et domino Petro de abbacia canonico Valentino ad præmissa vocatis testibus et rogatis». Quod ad aliorum regnorum vectigalia Sedi Apostolicæ pendenda spectat; solutum a Roberto rege Siciliae Pontificia syngrapha docet¹. Tum etiam missos in Polonia nuntios ad exigendum denarium S. Petri, commendatoriæ ad Wladislaum regem et Andream e Verulis ac Petrum de Alvernia litteræ ostendunt².

20. *Nomullorum pseudominoritarum pervicacia et hæresis, auctore Petro Joanne Olivi, cujus errores recensiti et refutati.* — Interea recrudere de proprio Christi et Apostolorum controversiæ, nonnullis hypocritis, quos malus agebat spiritus, detrahentibus Constitutionibus Apostolicis, quas superioribus annis editas vidimus; quibus illorum error, qui Christum Dominum et Apostolos puro rerum usu sine illo jure potitos affirmabant, re-

fellebatur. In quos in regno Balearico a Majoricarum episcopo, in Aragonia a Valentino inquiri imperavit Joannes³. Inter cæteros Ubertinus et Casali (4) pseudominorita judicio postulatus⁴ cum his apud Sedem Apostolicam penderet, non obtenta facultate discessit, atque in vincula a Pontifice abripi jussus est. Verum ipse severitatem elusit, confugitque ad Ludovicum Bavarum, cui una cum hæresiarcha Marsilio in concipienda adversus Joannem sententia, referendaque hæresibus postea operam navasse, refert Mussatus⁵; meminitleque de ejusdem impiis scriptis adversus decreta Apostolica Mss.⁶ Vat. Ubertini⁵ Casalis magister fuerat Petrus Joannis Olivi, damnatus proximo ineunte anno, factiois, quæ inter Minoritas spiritualium speciosum nomen sibi arrogabat, princeps: hauserat⁶ vero plurimam faciem partim ex Waldensium lacunis, partim ex abbatis Joachimi deliribus, accomodatissimè nempe sancto Francisco blasphemis iis encomiis, quæ Joachimus in S. Benedictum temere effundisse ferebatur, magnoque argumento est improbum hypocritam a cacodæmone in angelum lucis transformato delusum, si vera sunt quæ referunt Franciscani Annales⁷, illum in extremo vitæ discrimine professum, omnem suam scientiam ipsi infusam divinitus, et quadam die hora tertia repente a Numine collustratum fuisse: hoc enim auctore patre mendacii dictum colligitur, ut hæreses suas altius defegerit in animis simplicium discipulorum, qui adeo erant fascinati, ut pro iis tuendis flammam pertulerint⁸. Cæterum vana penitus sunt, quæ nonnulli de Franciscana familia referunt, illam adeo fuisse collapsam hoc tempore, ut viros sanctos disciplinæ restitutores circumventos calumniis incendio deleverit; deformatores enim fuisse, ex serie historiæ patet. Quam-

¹ Tom. v. p. 1 Ep. secr. pag. 134. — ² Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 268 et 275. — ³ Muss. in Lud. Bav. — ⁴ Ms. Vat. sign. num. 4010. in iudice. — ⁵ Marc. Olysiop. l. v. c. 24. — ⁶ Guid. episc. Eljev. sum de hæ Petr. Jo. — ⁷ Marc. Olysiop. l. v. c. 33. — ⁸ Eod. lib. c. 24.

¹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 307. — ² Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 160.

(1) Mendum in Annalibus cubare hic suspico. Ubertinus de Casali Genensis inter Pseudominoritas hoc anno judicio postulatus, atque e fuga quam meditabatur retractus in carcerem, tandem sese proripuisse ad Bavarum asserit. Ubertinus prius quidem Minoritarum Ordinem professus fuit, nec in eo tantummodo egit, sed et inter acerrimos Minoritice paupertatis propagatores valuit. Sententiam e de re sua a Joanne requisitus anno MCCXXXI exposuit, ut ipse in charta vulgata Baluzæ Miscell. tom. I pag. 307 affirmat. Sed ante eos annos cum dogmata Petri Joannis Olivi acriter defenderet, ejusque defensionibus gratia invidiam in se nullorum Ordinis sui creasset; e re sua censuit si e Minoritis ad Sancti Benedicti Monachos transiret, qua de re legende apud Wadingum Pontificia Joannis titulo ad ipsum « Ubertinum monachum Sancti Petri de Gemblæu Ordinis sancti beneficii diocesis Lrudiensis date kalendas Octobris, anno II » ad, ut est anno MCCXXVII. Hinc apud Mussatum in Ludovico Bavarum, Ubertinus iste, non quidem Ordinis Minorum, ut semper designatur ab illo Minoritice, sed *Monachus* appellatur. Vestim tamen non annam mutavit, ut ex sententia de paupertate, cujus superius meminimus, planum est. Quam sententiam anno MCCXXXI, die XXVII Septembris palam se defendere per syngrapham a se scriptam professus est omnem contrarium delinquentem respicere se ut hereticum, et fides oppositam protestatus. Ex hac solemnitate et auctoritate sententia sua expositione suspicari quis posset, Ubertinum hoc ipso anno e carcere Pontifici, (cui traditum fuit e hoc anno ex anonymo quodam Vaticano Ms. codice a serito analista) evasisse et cum ad Bavarum se proripisset, postum in tuto statim opinionem suam fidenter pandisse. Cum tamen apud Mussatum legimus monachum istum auctorem fuisse Ludovico Bavarum ut Romanum qui a Romanis iuvantibus, concederet; eoque venire Ludovicum anno MCCXXVII jam tunc secessionem hanc ab eo factam constat.

Ad iudicium Apostolicum in dogmata Petri Joannis Olivi quod attinet, extra locum suum ab analista hic referri, satis constat. Cum enim sententia illa lata fuerit sabbato primo Quadragesimæ die VI Februarii, his characteribus exprimi annuiveteri quidem stylo MCCXXV, seu alterum presentem MCCXXXI, nemo ambigit. In annum igitur sequentem hæc omnia rejicienda erant. Theologi vero a Pontifice delecti, ut mature eadem dogmata discuterent, duo tantummodo ex octo quibus ea provincia commissa fuit in Annalibus recitentur. Omnium nomina præfixa leguntur censuræ in sententia quosdam ex libris Petri Joannis excerptas, quam censuram scriptis tradidit Theologi illi Pontifici destinantur, et vulgati Baluzæ Miscellæ, tom. I, pag. 219. Sunt vero Guido prior generis Carmelitarum, Bernardus de Turre Ord. Minorum, Aquitaniae provincie minister, Guillelmus de Luduno Ord. Prædicatorum *Lector Saceri Palatii* (dein Viennensis archiepiscopus) Nicolaus de S. Justo decanus S. Quintini, Laurentius Anglicus Ord. S. Benedicti, Simon Anglicus Carmelita, Arnaldus Royard Minorita, Petrus de Palude Ordinis Prædicatorum.

vis autem nonnulli Petri Joannis errores jam ante in Concilio Viennensi damnati fuissent, cum tamen alii ex ejusdem scriptis erudi inualescerent, impietatis judicio aliqua illius Commentaria damnata sunt, ut tradit Ms. Vaticanum¹: « Anno, inquit, Domini mcccxxv (sumpto nimirum illius ab incarnatione Verbi exordio), sabbato primo Quadragesimæ condemnavit (*uimurum Joannes*) postillam fratris Petri Joannis Biterrensis diocesis de Ordine Minorum: ex qua fomentum sumpsit quedam secta pestifera illorum, qui se pauperes de tertio Ordine S. Francisci appellant, ex quibus multi fuerunt combusti ». Confirmat hæc Bernardus², qui etiam ab eodem amplificatam Beguinorum sectam scribit:

« Anno Domini mcccxxv, sabbato primo Quadragesimæ quæ fuit VI idus Februarii, dominus Joannes Papa XXII reprobavit et sententialiter condemnavit in publico consistorio, assistentibus cardinalibus et prælatis et magistris in theologia et doctoribus utriusque juris, quamdam pestiferam postillam, quam frater Petrus Joannis olim Ordinis fratrum Minorum de Serinhano diocesis Biterrensis fecerat super librum Apocalypsis B. Joannis, tanquam continentem pestiferum et hæreticum dogma contra unitatem Ecclesiæ catholicæ, et potestatem summi Pontificis Romani, et Apostolicæ Sedis. Continebat etiam plures articulos erroneos et hæreticos. Ex qua postilla sumebat originem et fomentum secta quædam pestifera illorum, qui Beguini sunt vulgariter appellati, qui se fratres pauperes de tertio Ordine S. Francisci communiter nominabant: ex quibus quamplures fuerant per judicium prælatorum et inquisitorum hæreticæ pravitatis tanquam hæretici, condemnati et relicti judicio curiæ secularis, et combusti diversis locis in provincia Narbonensi, etc. » In libri margine æque vetusto caractere additum est: « Narbonæ, Biterris, in Capite stagno, apud Pedevacium, apud Lodovam, apud Lunellum, et Massiliæ, et Carcassonæ et Tolosæ ». Eadem afferuntur in Ms. card. Baronii Notis, quibus consentit Aymericus hic verbis: « Dominus Joannes papa XXII Avinionæ residens, informatus de perversa doctrina fratris Petri Joannis de Ordine fratrum Minorum, cum magno consilio multorum in theologia magistrorum et doctorum condemnavit dicti fratris Petri Joannis, de quo actum est supra hos liberos ut vere hæreticales; scilicet postillam super Apocalypsim, postillam super Matthæum, postillam super Canonicas, propter errores contentos in eis, et hæreses quæ recitantur supra questione nona ». Eadem Pegna³ refert in Commentario, qui ipsum professione Minoritæ ait, Cериaco diocesis Biterrensis oriundum, ac sepultum Narbonæ in Ecclesia Minorum. Ad cujus sepulchrum cum simplices affer-

rent venerationis ergo donaria, jussu Pontificio refossa ejus ossa refert et dissipata: « Idem, inquit, dominus papa fecit exhumari ossa dicti fratris Petri Joannis, et omnia tam cercas imagines, quam pannos per manus simplicium ad ejus tumulum deducta Narbonæ fecit publice concremari. Aliqui tamen volunt dicere, quod licet ossa fuerint exhumata, non tamen cum prædictis concremata, sed Avinionem deducta, et de nocte in Rhodanum projecta pro eo, quia repertum extitit, quod libros suos prædictos supposuerat correctioni sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ». Ac ne quis ambigat, posthæc, damnatos Petri Joannis in Apocalypsim, Commentarios a Romana Ecclesia, testimonium producimus ejus temporis scriptoris insignis, scilicet Alvari Pelagii Ordinis Minoritarum, postea episcopi Silvensis, qui in suo tractatu in Extravag. Joannis, *Cum inter nonnullos*, hæc narrat¹:

« Dominus papa de consilio sacri collegii minorum cardinalium in condemnatione, juxta supplicationem sibi factam pro parte Ordinis fratrum Minorum, quam fecit de postilla, quam Petrus Joannis super Apocalypsim conscripsit, habuit consilium magistrorum in sacra pagina, quibus examinationem ipsius postillæ commisit: inter quos magistros fuerunt fratres Gregorius de Landinio archiepiscopus Viennensis, et Petrus de Palude Ordinis Prædicatorum, et multi alii magistri aliorum Ordinum et statuum. In quo judicio, per ipsos magistros in scriptis sub eorum sigillis etiam in forma publici Instrumenti præfato domino Papæ tradito, de quodam articulo, quem dictus Petrus Joannes scripsit in dicta postilla, cujus articuli tenor de verbo ad verbum talis est: Ex quo per Romanæ Ecclesiæ authenticas testificationem et confirmationem constat, regulam Minorum per B. Franciscum editam, esse vere et proprie illam Evangelicam, quam Christus in seipso servavit, et Apostolis imposuit, et in Evangeliiis suis conscribi fecit; et nihilominus constat hoc per irrefragabilia testimonia librorum Evangeliorum et cæterarum Scripturarum sanctarum, et per sanctos expositores eorum, prout alibi est superabunde monstratum; dicti magistri in sacra pagina de ipso articulo suum dant consilium in hæc verba.

« Si dictus Petrus Joannis hæc verba accipit secundum intellectum et declarationem Decretalis *Exiit qui seminat*: verum dicit. Si autem intelligit sicut ipse alibi declarat, et sui sequaces asserunt, quod regula B. Francisci sit vere et proprie idem et id ipsum, quod Christi Evangelium et e converso, et quod dominus papa non habet potestatem super eam, sicut nec super Evangelium; vel quod quidquid est in regula beati Francisci, totum Christus ad litteram servaverit, et Apostolis imposuerit observandum; hoc totum simpliciter repu-

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — ² Chr. Rom. Pont. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043. et ex eo Bar. in Schedis. — ³ Pegna, comm. 54. in q. xxv.

¹ Ext. in Ms. Arch. Vat. Var. Bull. Jo. XXII. pag. 89. Ext. etiam typ. cuss apud Alvar. Pelag. de plancta Eccl. l. 11. c. 59.

tamus hæreticum, ridiculum et insanum : nec istud probatur per aliquod testimonium, quod inducat. Itæc verba dicti Concilii ».

21. Extant in Ms. Archivi Vaticani nonnulli alii articuli, ex Petri Joannis scriptis decerpti, qui cum nefariæ doctrinæ suspicione non carerent, transmissi fuere Pontificis jussu ad Franciscum episcopum Florentinum, postea cardinalitæ purpura exornatum, ut ipsos ad theologicum examen adduceret : qui iis accurate discussis, sententiam suam subjectis verbis explicuit ¹ :

« Mittantur (nimirum articuli memorati), reverendo in Christo patri domino domino Franciscus Dei gratia episcopo Florentino.

« In nomine Domini. Amen. Super articulis mihi transmissis, quæ inferius continentur, duxi breviter sicut sequitur rescribendum. Primus noseitur esse talis : Utrum Catholice possit dici, quod Pontificatus Christi fuerit primo vitæ Evangelicæ et Apostolicæ in Petro et aliis Apostolis datus, ac deinde ad statum habentem temporalia utiliter et rationabiliter commutatus ». Et infra :

« Prædictus articulus videtur implicare duos errores. Primus est, quia dicit pontificatum fuisse datum determinate stirpi, scilicet stirpi vitæ Evangelicæ et Apostolicæ : hoc enim videtur esse falsum et erroneum, quod potest probari sic, quia Pontificatus fuit datus toti cœtui fidelium Christianorum, et non determinate stirpi : quod patet ex hoc, quia quicumque fidelis Christianus rite eligitur et consecratur in Pontificem vel episcopum, vere est Pontifex vel episcopus, nec oportet, quod teneat vel observet vitam Apostolicam, (id est, proprio abrenuntiet.) » Et infra :

« Item dico, quod videtur sine dubitatione, faciendo mentionem de Pontificatu Christi dato stirpi, ut dicit, quædam supponere et principia facere, ex quibus possit aliquos errores fundare, quibus destructis tales non possunt nec debent errores fundari. Et ideo dicendum videtur quod Petrus Joannis, qui in sua dixit postilla, quod dictus Pontificatus datus fuit stirpi vitæ, etc. jure primogenituræ ; et sic ad ordinem Apostolorum tali jure spectare dixit, ut vidi contineri in prologo ejusdem postillæ vii notabili, subtrahendo Apostolis quod suum erat, et eis datum, ut est dictum ; et hoc dixit ad hoc, quod qui de stirpe dictæ vitæ non fuerit, ad dictum Pontificatum non debeat assumi. Quod falsum videtur tali ratione, quia si concedatur quod datus fuerit ipse Pontificatus eo modo, quo dicit in Petro et aliis Apostolis, quod ipsi Apostoli omnes fuerunt Pontifices, et hoc est verum ; licet Judas non expectaverit Pontificatum, quamvis sacerdos fuerit : sed Petrus ex concessione Christi speciali et ampliori propter rationem et ordinem universi, qui est, quod omnia ad unum caput seu terminum reducantur, summus

fuit Pontifex, et exercitium habuit universaliter ut vicarius Jesu Christi, dicente sibi Domino Joan. ultimo : *Pasce oves meas*. Ubi aliquis de stirpe decedit, in locum ejus succedere debet proximus, quem nemo antecedit, ut hæc plene probantur in alia facultate. Sed Apostoli, quos nullus anteibat in sancta Ecclesia, erant proximiores Petro eorum capiti post Christum de stirpe vitæ prædictæ. Ergo quicumque de Apostolis remansit post Petrum, sibi ipsum Petrus successorem debuit facere in Pontificatu ratione juris primogenituræ, et quia stirpi datus erat Pontificatus secundum Petrum Joannis, et si hoc B. Petrus non fecit propter rationes prædictas mortaliter peccavit, subtrahendo Apostolis quod suum erat et eis datum, ut est dictum.

« Dico quod quia Pontificatus non erat datus stirpi, secundum quod ipse Petrus Joannis dixit, beatus Petrus sibi Clementem substituit, nec aliquem Apostolum vii. q. 1. *Si Petrus in te..* Et glo. Et quod de Apostolis aliquis post Petrum remanserit, vide xii. q. 1. *Dilectissimis*. Et quod B. Petrus peccaverit mortaliter sic faciendo, Spiritu sancto plenus, et qui sciebat, quomodo Pontificatus erat datus, est impossibile ». Et infra :

« Secundus error implicatur in hoc, quod dicit, Pontificatum mutatum de statu vel stirpe Apostolorum ad statum habentium temporalia : quia per hoc clare dicitur, quod Apostoli non haberunt temporalia nec in proprio nec in communi ». Et infra : « Non tamen Pontificatus ipse datus est sub præcepto non habendi temporalia, vel sub prohibitione habendi ; constat enim quod et Christus et Apostoli temporalia habuerunt : nam et Dominus habebat loculos, et a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat ; et Apostoli, cum rerum pretia, quæ offerbantur recipere, et etiam dispensarent, xii. q. c. *Dilectissimis*. etc. *Scimus*, quamvis nihil proprium dicerent eorum, quæ possidebant, sed omnia erant communia, ut in illis cap. dicitur. Patet igitur, quod status ille primus in Christo et Apostolis erat status habens temporalia : et hoc quoad communia bona temporalia, sicut sunt bona Ecclesiastica hodie quantum ad clericos et pauperes, quoniam bona Ecclesiæ pauperum sunt, xvi. q. 1. c. ult. Ex quibus satis apparet, quod quoad bona temporalia Ecclesiarum, quæ non propria sed communia sunt et dicuntur, xxi. q. 1. *Expediit*, Pontificatus tempore Christi et Apostolorum erat in statu habente temporalia, et nunc similiter. Ergo non potest dici commutatus ad statum habentem temporalia ; cum commutatio vel mutatio sit de uno in aliud ». Et infra :

22. Secundus articulus est : « Utrum Catholice possit dici, quod in sexto statu hujusmodi vitæ non solum simpliciter intelligentia, sed palpativa et gustativa experientia videbitur omnis sapientia Verbi incarnati, et potentia Dei Patris, quia Christus promisit, quod cum venerit ille

¹ Apud Jo. XXII. Var. Bull. pag. 79. et in Ms. Bibl. Vat. sign. num. 4004.

Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem ». Multis interjectis ad hæc confutanda, non videri nempe septem humanitatis Christi mysteria, non conceptionem, non nativalem, non passionem, mortem et sepulturam, non descensum ad inferos, non resurrectionem, non ascensum in cælos, non adventum postremum; non etiam Trinitatis mysteria conspici, verbum generari, procedere Spiritum, nec divinam essentiam, etc. subdit:

« Prædictus articulus non videtur Catholicus in eo quod dicit, quod in presenti vita non solum simplici intelligentia, sed etiam gustativa et palpativa experientia videbitur omnis sapientia Verbi incarnati, et potentia Dei Patris; quia ex hoc sequitur, ut probatum est, quod in presenti vita habebimus experimentalem notitiam de articulis fidei: sed sic fides non habebit meritum, dicente Gregorio in homiliis, quod fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sic etiam fides evacuetur in præsentī vita, quod est contra auctoritates præmissas, (nempe Apostoli): *Videmus unum per speculum et in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*. Et: *Nunc ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus: cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*, (id est, imperfectum). Itemque: *Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium*. Sic etiam in præsentī vita possemus in aliquo statu habere notitiam experimentalem de unitate divinæ essentiae, et trinitate personarum, et sic plene esse beati, etc. »

Tertius articulus est de prædestinatione post quem subjicitur:

« Quartus articulus talis est: Utrum Catholice possit dici, quod B. Franciscus sit Evangelicæ vitæ et regulæ sexto et septimo tempore propagandæ revelator, et summus post Christum et ejus matrem observationem ». Et infra: « Ponit assertionem de incertis minus probabilem et non credibilem, cum supponat quod Apostoli minus quam B. Franciscus vitam Evangelicam et regulam observarint: quod ratio refugii et probabilis credulitas aspernatur ». Et infra: « Per hoc quod dicitur, vitam Evangelicam fore propagandam sexto et septimo tempore, clare satis innuitur quod adhuc aliud Evangelium sit futurum: quod est omnino erroneum, et per Ecclesiam tempore Alexandri IV jamdiu damnatum tanquam hæreticum; sic enim sequeretur, quod lex Christi, quæ per Evangelium nobis exponitur, non esset perfecta, et sic non posset homines introducere ad vitam æternam ». Et infra: « Non est ergo expectanda in sexto vel septimo tempore propagatio vitæ et regulæ Evangelicæ, quia nullus status vitæ præsentis est futurus perfectior quam Evangelii jam divulgati, per quod homines ad finem omnis perfectionis, scilicet ad æternam beatitudinem perducuntur: et dicere contrarium omnino est hæreticum. Si autem aliquis dicat, quod per vitam regulæ Evangelicæ, sexto et septimo tempore propa-

gandæ, intelligitur regula fratrum Minorum quam B. Franciscus edidit, non autem intelligitur per illam propagationem novæ regulæ novum Evangelium futurum; dico, quod istud nihil videtur valere, primo quia, cum ipse dicat, quod B. Franciscus est summus observator talis vitæ post Christum et ejus matrem, innuit per hoc quod Christus et ejus mater illam regulam et vitam, de qua loquitur, servaverunt. Constat autem, quod non servaverunt regulam, quam B. Franciscus edidit, quia nondum erat tempore Christi et matris ejus. Ergo non intelligitur de illa etc. »

23. Scriptæ præterea ab eodem Florentino Præsule aliæ animadversiones in damnatis Pelri Joannis Commentariis præfixo hoc titulo:

« Super tertio cap. super verbo; *Tene quod habes*.

« Item sicut soli primo, (verba sunt Petri Joannis,) comminatur translationem suæ Ecclesiæ de loco suo, sic soli sexto significat, quod si non perseveraverit, ejus corona ad alium transferetur: cujus mystica ratio est; quia sicut primus status habuit primatum respectu sui totius primi generalis status mundi, qui ab Apostolo vocatur tempus seu ingressus plenitudinis gentium, sic sextus habebit primatum respectu totius tertii duraturi usque ad finem sæculi. Ne ergo superbiant de suo primatu aut insolescant, quod non possint ipsum perdere, aut quod alius nequeat substitui eis et fieri æque dignus, insinuat eis prædicta translatio. Secunda ratio est, quia uterque eorum substitutus est alteri: nam gloria, quæ fuerat sy agogæ parata et pontificibus suis si in Christum crederent, translata fuit ad primitivam Ecclesiam et ad pastores ejus; sic et gloria parata finali Ecclesiæ quinti status transferetur propter ejus adulteriam ad electos sexti status, unde et in hoc libro vocatur Babylon meretrix circa initium sexti status damnanda. Notandum tamen quod per hoc verbum doceatur, numerum electorum ad compleendam fabricam civitatis supernæ sic esse præfixum, quod si unus per suam culpam corruat, alterum oportet substitui, ne illa fabrica remaneat incompleta.

« Qui vicerit. Hoc verbum expositum est supra. Notandum quod ipse victor signanter dicitur fiendus columna templi Dei: et sicut primi Apostoli Christi fuerunt fundamenta Ecclesiæ, sic iste debet esse columna recta ipsius, et pertingens ad sublimem consummationem ipsius; debetque esse firmum et decorum sustentaculum altæ et finalis perfectionis ipsius, etc. »

« Reverende pater, (is erat memoratus Franciscus Florentinus,) dominus noster, (scilicet Joannes papa,) vult quod super hoc (id est, propositionibus Petri Joannis in postilla,) deliberetis et scribatis.

24. « Secundum Hieronymum verba et scripta sanctorum doctorum sunt pie accipienda et exponenda, et semper trahenda ad bonum et verum

ac pium sensum et sententiam : sed verba et scripta hominum suspectiorum sunt fugienda ut pestis et repellenda ut quoddam venenum et lepra. Sicut enim dicit Augustinus in homilia, vera falsis permista in una disputatione vel narratione hominis significant lepram : unde secundum eundem leprosi non absurde intelligi possunt, qui scientiam veræ fidei non habentes, varias doctrinas profitentur errorum. Et quia frater Petrus Joannis prædictus multa falsa et erronea, ac hæretica scripsit in sua postilla super Apocalypsim, prout jam incipit innotescere toti Ecclesie fidelium, in Romana curia et alibi per diversas mundi partes et nationes ; ideo verba præmissa in dicto notabili credo esse trahenda et intelligenda secundum suum sensum perversum et corruptum, quia qui semel malus in eodem genere malitiæ, semper præsumitur malus ». Et infra :

« Dicit primo, quod sicut primus status habuit primatum respectu sui totius primi generalis status mundi, sic sextus habebit primatum respectu totius tertii duraturi usque ad finem mundi. Ne ergo de suo primatu superbia aut insolentia, quasi non possent ipsum perdere, aut quasi alius nequeat substitui eis, et fieri æque dignus, insinuat eis prædicta translatio. Secundam rationem assignans dicit sic : Secunda ratio est quia uterque substitutus est alterius, nam gloria, quæ fuerat synagoga parata et pontificibus suis, si in Christum credidissent, translata fuit ad primitivam Ecclesiam, et ad posteros ejus ; sic et gloria parata finali Ecclesie quinti status transferetur propter eorum adulteria ad electos sexti status : unde et in hoc libro vocatur Babylon meretrix, circa initium sexti status damnanda. Ex præmissis colligi potest, quod exponendo prædictum textum : *Tene quod habes*, etc. ne alius accipiat coronam tuam ; ponit de facto, quod primus status perdidit primatum, quem habuit ; et sextus status poterit perdere primatum, quem est habiturus, et sicut synagoga perdidit gloriam sibi paratam, quæ gloria parata fuit translata ad primitivam Ecclesiam ».

25. His consentanea Guido episcopus Elmensis¹ : tum de Petri Joannis erroribus plura habent Aymericus in Directorio inquisitionis², qui ex ejusdem Commentariis in Apocalypsim blasphemiam in Ecclesiam convicia recenset, quibus ille hypocrita proscindit Ecclesiam, dum ipsam Babyloniam meretricem, bestiam, synagogam Sathanæ, carnalem Ecclesiam, habitationem demoniorum ; Pontificem vero mysticum antichristum impie vocat³ : at suæ sectæ homines Christi militiam, Ecclesiam spiritualem, et sanctos patres appellat. His mendaciorum lenociniis et blasphemis in Ecclesiam vocibus jam ante usi erant Waldenses⁴, ac pseudoapostoli, qui stupris adulterisque contummatiss-

simi Ecclesiam meretricem vocitarant ; quod impium mendacium Alvarus Pelagius¹ episcopus Silvensis his verbis confutat : « Attendendum est isto tempore Matth. xvi, Marc. viii, Luc. xii, a fermento quorundam pseudoprophetarum, quod est hæresis, dicentium Ecclesiam meretricem, scilicet vere de meretrice impia conscientia et malignante psal. xxv. *Odium Ecclesiam malignantium* ; tales adulterii et spurcitiæ filii sunt exorti. Ecclesia enim Catholica in se et in suis sanctis non meretrix, sed sancta est, non habens maculam hæresis (Ephes. v.) nec rugam schismatis ». Et infra : « *Aut Jeremias xxxi : In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans tui. Hoc matrimonium initium fuit in paradiso, quando de latere dormientis Adæ formata est Eva (Gen. ii) xxxv q. 1. Cum igitur in principi. Extra de divort. Gaudemus. Extra in Clemen. de sum. Trin. Sacrosanctæ, ratificatum in cruce, ubi de latere Christi dormientis processerunt duo sacramenta, scilicet sanguis et aqua, quibus formatur et dotalur Ecclesia, ut præaleg. cap. *Sacrosanctæ*, et Extr. de celebr. miss. *In quadam* : aqua enim mundatur, ut sit sine macula (Cant. iv) ibi. *Et macula non est in te* ; Christus loquitur Ecclesie. Sanguine ornatur, ut sit purpurata sicut Regina. Psal. xlv. *Astitit Regina*, id est, Ecclesia. Consummatum erit post judicium, quando introducetur sponsa in thalamum sponsi, ut bonis ejus plenarie perfuatur, Apoc. xix ibi : *Quia venerunt nuptiae agni, et uxor ejus præparavit se* ». Et infra : « De isto etiam matrimonio inter Christum et Ecclesiam dicitur Osæ ii ibi : *Desponsabo te mihi in fide : Sponsabo te mihi in judicio, et justitia, et misericordia et miserationibus. Sponsabo te in sempiternum*. Ter dicit, *Sponsabo*, ut ostendat hoc matrimonium initium, ratum et consummatum : initiatur enim in fide, per quam quælibet anima de Ecclesia Dei sponsa Dei efficitur, et annulo fidei subarrhatur ». Et infra : « Consummatum autem hoc matrimonium in æternitate : et hoc est quod ait : *In sempiternum*. Sed non dicit in quo stat consummatio, innuens quod ineffabilis erit delectatio matrimonii consummati ; unde Augustinus : Quod Deus præparavit diligentibus se, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non comprehenditur, desideria et vota transgreditur : acquiri potest, estimari non potest ». Haec Alvarus.*

26. *Fratricellos in Oriente hæresim spargentes reprimit Pontifex*. — Edoctus præterea a patre mendacii Petrus Joannis, pseudopropheta agens ; vaticinium erat², Pontificem et Ecclesiam eversum iri. Tum effut erat inter cætera fore, ut Evangelium obsolesceret inter Latinos, atque inter Græcos, Saracenos et Tartaros effloresceret : quæ cum etiam nonnulli jactarent apostata, nam et Fraticellos metu Bonifacii VIII in Orientem se subdu-

¹ Guid. Carmel. sum. de hæ. c. de hæ. Petri Jo. — ² Aymer. Direct. inquis. p. 2. q. xxxv. — ³ Fad. p. q. ix — ⁴ Guid. episc. Elueusium de hæ. Walden. Turreceren sum. de Eccl. p. 2. l. iv.

¹ Alv. Pel. de planct. Eccles. l. i. c. 66. — ² Eymer. sup. q. ix.

xisse vidimus ¹, imperavit Joannes, edita Constitutione, ne quis e religiosis ordinibus nisi a suis præsulibus missus inter infideles Evangelium promulgaret.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Ad nostrum nuper relatio fide digna perduxit auditum, quod nonnulli religionis gestantes habitum, sed a veritate religionis omnino vacui, et modestia penitus alieni ad partes quandoque transmarinas se transferunt, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur : et ut ibidem facilius decipere simplicium animos, ac ipsos et alios in errores præcipitare seu retinere valeant ; sub ovili veste ac humilitatis habitu lupinum animum occultantes, per doctrinas suas reprobas et erroneas fidelium mentes quantum in eis est, corrumpere satagunt : in ipsis partibus periculosa nimium spargere non omittunt, nec non et os suum ponentes in cælum, lingua eorum transeunte falsi-dica super terram, sanctæ Romanæ Ecclesiæ detrudere Constitutionibus, et alia multa a fide devia in suis sermonibus et secretis colloquutionibus, evomere insanis ausibus non verentur : ex quibus Deus offenditur, periculosa suscitantur scandala, paratur simplicibus laqueus ; ipsique talium præsumptores de hæresi vehementer arguunt se suspectos.

« Nos itaque, tantis obviare periculis paternæ diligentia studis cupientes, univervis et singulis religiosis cujuscumque religionis, ordinis, status vel conditionis existant, de fratrum nostrorum consilio districtius auctoritate præsentium inhibemus, ne ipsorum aliquis absque superioris sui ordinis licentia, sibi per ipsius litteras patentes concessa de cætero ad partes se transferat antedictas ; superioribus ipsis nihilominus injungentes, ne quibusvis sui Ordinis fratribus, nisi dumtaxat viris litteratis, providis et expertis hujusmodi licentiam impertiri præsumant, etc. » Intentatum anathema, cujus nexu nisi in extremo mortis discrimine solvi possent, iis qui contra hæc tenderent : dataque præsulibus imperia, ut ejusmodi monachos nisi superiorum syngrapha instructi essent, divina celebrare aut coniones sacras habere, permitterent, sed veluti apostatas insectarentur ; ac si qui e sacro suggestu aliqua adversus religionem effutirent, ipsos sine judiciario strepitu in carcerem conjicerent, soluta quavis prærogativa, qua Pontificis Diplomatis munus se contenderent. Quæ sanctio « VI id. Maii, Pontificatus anno IX » edita est.

27. Refregit Pontificum hoc decretum pseudomonachorum audacia : plures enim ex Fratrum facie, qui Romanam Ecclesiam collapsam penitus, ac religionis et sanctitatis expertem ob amplissimas opes, quibus suæ dignitatis splendorem tuebatur, impiaque dogmata effutiebant, penetrarunt in Orientem, ac fideles nonnullos hæresi antea

damnata infecere, non Clementem V, non Joannem XXII, non Benedictum XII, non quoscumque alios etiam Pontifices veros pastores fuisse, sed fucatam tantum et umbratilem auctoritatem gessisse ; veram autem firmamque auctoritatem a divino Numine in ipsos, paucos numero et specie menduculos, sed carlestibus thesauris affluentem transfusam. Ad quorum reprimendam improbitatem, Orientales fideles a Clemente VI monitos ¹, ut ab iis hypocritis sceleratissimis caverent, inferius visuristimus ². Cæterum edidit Joannes adversus nascentes errores plures sanctiones ³, quas in Academia Parisiensi jussit divulgari : datisque ad Robertum regem Sicilia litteris ipsum edocuit ⁴ Ecclesiam nil contra Minoritas statuere, sed in impios tantum illos, qui se spirituales jactabant, atque Ecclesiam Romanam evertere nitentur :

« Roberto regi Sicilia.

« Constitutionem, fili charissime, non contra fratrum Minorum Ordinem, sed contra nonnullos illis fratribus, qui se spirituales nominant, adherentes eorumque doctrinam sequentes pestiferam, sanctam Romanam Ecclesiam ejusque statuta falsis insanis satagunt impugnare, nos excellentia regia noverit de fratrum nostrorum consilio edidisse : cujus tenorem regis providentiæ, ut eidem innotescant de illa plenius, in cedula mittimus præsentibus interclusam. Datum II non. Feb. anno IX ». Rogavit al-is litteris ⁵ eundem regem, ut Beguinos, qui ex Sicilia in ducatum Calabria ad disseminandos errores suos fugerant, coerceret, ne ea lue populos inquinarent, ac præsulibus puniendos traderet. Ex his constat iniquas esse eorum querelas, qui Joannem in invidiam nimie in Minoritas acerbitalis adducunt : perpendere enim debuissent ipsum amantissime complexum Minoritas, tantummodo autem Franciscani Ordinis hostes, sacris ejus insigniis indutos, insectatum.

28. *Ad Carolum Ungariæ regem de fide propaganda sollicitum litteræ Pontificiæ.* — Pullulantem etiam tum in Bosnia hæresim excindere satagit, ac Stephanum ⁶ et Elizabetham ⁷ Bossinenses principes excitavit, ut in ea labe delenda zelum explicarent. Tum regem Ungariæ Carolum gravissimis litteris monuit ⁸, ut regia auctoritate Fabianum Minoritam fidei censorem fulciret.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Carolo regi Ungariæ illustri.

« Frequenter, fili charissime, fide digna relatione Apostolicæ Sedis pulsavit auditum, quod principe tenebrarum, humanæ salutis æmulo nocendi cupido, consuetis nequitia stimulis procurante, magna hæreficorum caterva, de multis et variis partibus congregata, ad principatum Bosnensem, in confinio Dalmatiæ constitutum, sub

¹ Clem. VI. I. III. Ep. secr. LII. Ext. etiam in Ms. Arch. Vatic. de reb. transier. pag. 57. — ² An. Chr. 1344. — ³ Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 201. — ⁴ Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 58. et lib. Var. Bull. sig. lit. A. pag. 118. — ⁵ Ibid. pag. 59. — ⁶ An. 9. p. 1. Ep. cur. v. — ⁷ Ibid. Ep. VII. — ⁸ Ibid. Ep. VI.

fiducia inibi seminandi obscænos errores tuteque nocendi conflavit. Qui antiqui hostis inlubi versuta ac veneno suæ f. Istis armati. Catholicorum animas, sub simplicitatis simulatæ f. l. cia præfensa, sed falsa Christiani nominis professione corrumpunt, dum eorum sermo serpit ut cancer: humiliter irrepunt, sed latenter occidunt; et lupi rapaces interius existentes, vestitum ovium exteriori simulatione demonstrant, quia non possent fallere veras et simplices Christi oves, nisi sub nomine Christiano tegerent rabiem bestialem.

« Cum igitur prædictorum hæreticorum nefanda, sed eliminauda seductio in dicto principatu, sicut asseruit, jam multas animas labe resperserit seu infererit hæreticæ pravitatis; dictusque principatus tuæ, sicut accepimus, sit ditiori subiectus, ac propterea deceat et expediat cum omni cautela studio et provisionis accelerata medio, de principatu prædicto pestem hujusmodi radicibus extirpare, ne passim vagari permessa intactas adhuc Christi oves morbo ejusdem pravitatis inficiat, et in vicinis provinciis periculosus dilatetur; serenitatem regiam rogamus et hortamur in eodem Domino Jesu Christo, tibi nihilominus per Apostolica scripta mandantes, quatenus ob reverentiam Apostolicæ Sedis et nostram, ac pro salute animarum, ad eliminandum et extirpandum dictos hæreticos de principatu prædicto opem præpares et impendas congruentem, regio culmini et ejusdem provincia statui opportuna, etc. Dat. Avinone nonis Junii, anno ix ».

29. Agitabat tum Carolus ingenia fidei propagandæ inter finitimos barbaros consilia, quæ cum exposuisset Pontifici, flagitavit ut e regnis, in quibus florebat Christiana religio, auxilia sibi pro fide augenda dimicaturò submitteret. Cujus piis votis Joannes annuere non potuit, responditque¹ moris non esse ut Romanus Pontifex ulla auxilia cuiquam principi extra regni sui limites petenda attribueret: « Sane, inquit, fili charissime, cum per easdem litteras inter cætera nobis duxeris supplicandum, ut ad refrænamam rationum infidelium tuo regno vicinarum, contra quas te pugnare frequenter oportet, superbiam et malitiam conterendam, certum tibi subsidium in certis aliis regnis propinquis concedere dignaremur; regalem providentiam volumus non latere, quod licet te, dictumque regnum tum prærogativa favoris præcipui prosequamur, libenter ad ea, quæ tum et ipsius regni commodum et honorem respiciunt, paternis affectibus intendentes; quia tamen nulli regi subsidium extra regnum suum concedere consuevimus, tuæ petitioni hujusmodi annuere cum nostra decore non valemus: quare nos habeat regia magnificentia super hoc, quæsumus, excusatos, etc. Dat. Avin. id. Septembris, an. x ».

Gratulatur quoque isdem litteris libum regni hæredem futurum ab ipso susceptum. Cæ-

terum Pontifex, quem extra Ungariam Carolo negasse auxilia vidimus, ut Ungaros ad sequenda illius signa concitaret, omnibus qui in acie adversus infideles et Saracenos pugnando fortiter caderent, vel occumberent ex vulneribus, præmia indulgentiarum contulit.

30. *Regi Boemiæ Asianam expeditionem meditantis dat litteras Pontifex.* — Ardebat¹ simili pio desiderio preferendæ inter Barbaros religionis Christianæ Joannes Boemiæ rex, atque oratorum opera suscipiendæ a se Asiaticæ expeditionis consilia significavit Pontifici: qui magnis ea laudibus extulit, illumque hisce litteris ad constantiam in concepta voluntate incitavit²:

« Joannes, etc. Joanni regi Boemiæ.

« Cum nuntii te, fili charissime, ad transfretandum zelo fidei Catholicæ in subsidium Terræ Sanctæ, et ad certos honores nostros et ejusdem Ecclesiæ toto cordis affectu sub eadem credentia coram nobis asseruerint aspirare, personam et bona tua propterea te paratum exponere nihilominus offerentes; nos oblationem hujusmodi, quam Deo gratam tibi que honorabilem, et nobis placitam admodum et acceptam indubitanter supponimus, tumque in hac parte landandum propositum gratiarum actionibus uberibus prosequimur, et digna laude in Domino commendamus. Et licet supplicatis pro parte tua per ipsos nuntios, qualitate supplicatorum ipsorum et aliis pluribus obstitentibus, per nos præfatis nuntiis expositis et tibi referendis per eos, non annuerimus usquequaque; ea tamen de illis, quæ secundum Deum et honeste potuimus, ad exauditionis gratiam admittenda favorabiliter duximus, sicut in litteris confectis super hoc regiæ patebit magnitudini, et ipsi nuntii referre poterunt viva voce. Rogamus igitur excellentiam regiam et obsecramus in Domino Jesu Christo, quatenus in eodem proposito, exhibitione fructuosi operis, cum opportunum fuerit, prosequendo constanter et indefesse perseverare studeat regia celsitudo: teneamus enim indubie, quod perseverantia ipsa grata divinæ majestatis accedet oculis, et honoribus et profectibus regiis existere poterit multipliciter opportuna. Dat. Avin. kal. Aprilis, anno ix ».

31. *Joannis principis felices in Græcia progressus.* — Quod ad Orientalium res spectat, referi Jo. Villanus³ Joannem Roberti regis Siciliæ fratrem, Peloponnensi sive Morcæ principem, comparata viginti quinque tremium classe, ad Cephaloniam applicuisse; cumque comitem a fratre cæsuum reperisset, eas insulas sibi subjecisse, ac domitis rebellibus, Clarentiam appulisse feliciter, atque a civibus maximo cum honore exceptum. Addit Marinus Sanutus⁴ in litteris ad Ingramum Capuanum archiepiscopum regis Siciliæ scripi præfectum, irrupisse et Blachia in

¹ M. v. p. 2. Ep. secr. pag. 268.

² An. 9. p. 1. Ep. com. CCXII. — ³ Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 46. — ⁴ Jo. Vit. l. IX. c. 282. — ⁵ Saut. in Append. Ep. III.

Græciam Albanensium ingentem exercitum, ac Græcos et Catalanam societatem magnis cladibus attrivisse, ipsorumque regionem late populatos: tum eorundem conjunctas copias propulsasse. Præterea Turcas piraticam exercuisse in Ægæo mari, atque Eubream et Naxos insulas, abductis in servitutum Christianis, infestasse.

Rediitum Constantinopoli, ineunte Februario Andronicum juniorem imperiali diademate, re-

fert Nicephorus Gregoras ¹: servatosque in ea celebritate ritus Joannes Cantacruzenus ² exactius describit. Quia perfecta pompa, cum e S. Sophia Basilica rediret Andronicus, senior equo in lutum est provolutus, qui casus a plerisque in triste labentis imperii omen versus est ³.

¹ Greg. l. VIII. — ² Cantac. l. I. c. 41. — ³ Greg. eod. l. VIII.

JOANNIS XXII ANNUS 11. — CHRISTI 1326.

A. Joannes cardinalis S. Theodori legatus paciarius in Italiam missus. — Cum discordia in Insubria atque Etruria, anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo sexto, Indictione nona, in dies ingravesceret, ac populos inter se magno furore committeret; nec Bertrandus cardinalis legatus in eas provincias missus ob negotiorum molem, quibus obruebatur, sollicitudinem suam ad omnia que occurrebant, interponere posset; Pontifex oneris impositi partem in Joannem S. Theodori diaconum cardinalem convertendam censuit ¹:

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono card. A. S. L.

« Attendentes quod gratiarum dator Altissimus personam tuam, nobilitate generis, scientiæ magnitudine, providentiæ dono, discretionis virtute, industriæ munere, circumspectionis gratia et aliarum virtutum titulis insignivit, humeros tuos fortitudinis robore muniendo, ut onera gravia facilius supportares; plenam quoque inno plenissimam de hujusmodi tuis laudabilibus meritis fiduciam obtinentes, licet apud Sedem Apostolicam ex tui maturitate consilii tua non modicum opportuna præsentia dignoscatur, nosque illa careamus inviti; te ob honorem et exaltationem Ecclesiæ ad reformationem et directionem necessarias, ac desideratam quietem provinciæ ac partium prædictarum, nimirum Etruriæ, de fratrum prædictorum consilio illuc tanquam pacis Angelum duximus destinandum: discretioni tuæ in eadem provincia Tusciæ, tam in imperio quam in terris Romanæ Ecclesiæ constituta; necnon archie-

piscopatu Pisano, et Castelli ac Perusina civitatibus et diocesisibus, Massa Trabaria, civitate Urbini, dicecesi et districto ipsius, marchię Anconitanæ, ducatus Spoletani provinciis; Campaniæ, Maritimæ et Sabiniæ comitatibus, patrimonio B. Petri in Tuscia et Urbevetana, Viterbiensi, Tiburtina, Reatina, Tuderina, Interamnensi, Narniensi civitatibus et diocesisibus, omnibus aliis provinciis et terris in litteris legationis dicti Bertrandi cardinalis legati expressis; necnon insulis et terris Sardinia et Corsica, sub ipsius Bertrandi legatione libere remanentis et inclusis; plenæ legationis officium committendo, ut evellas et destruas, dissipas et disperdas, ædifices et plantes, ac facias auctoritate nostra quæcumque ad honorem Dei, prosperum statum partium earundem, ac reformationem pacis fidelium videris expedire, concessa tibi auctoritate simili contradictores et rebelles quoslibet, præterquam nostros et ejusdem Ecclesiæ Romanæ officiales, quos nobis specialiter reservamus, per excommunicationis et interdicti, vel amotionis, aut depositionis sententias, sive alias per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi, etc. Dat. Avin. XV kal. Maii, an. x ».

Eundem creavit paciferum, sive publicæ pacis servatorem in Etruria, quod munus amplissimum erat, ad factiosos ad concordiam adducendos reprimentosque. Ornavit ² etiam pluribus privilegiis pro concilianda illi populorum veneratione, et officio egregie obeundo: atque inter cætera, ut cum Florentiam accederet, templorum et

¹ Tom. v. p. 2. Ép. secr. pag. 350, et an. 10. p. 1. Ép. cur. v.

² Tom. v. p. 2. ab Ép. cur. VII. ad XLII.

sacrorum usum civibus restitueret ¹. Tum vero universo Etruriæ et aliarum provinciarum, quæ legato obnoxia erant, præsules, viros nobiles, magistratus urbium, ac populos eidem cardinali S. Theodori, ut legato Sedis Apostolicæ pacisque servatori parere jussit ²: cum autem ille se Pisas contulisset, inivit a Pisanis honorifice exceptus habitusque, quo nomine gratias ipsis agit Pontifex ³.

2. *Castrucius dolose in gratiam admitti postulat.* — Dum vero Pisis agebat legatus, Castrucius Anterminellus Lucanorum tyrannus, ut refert Joannes Villanus ⁴, missis ad eum litteris pacem oravit: quo accepto nuntio Pontifex respondit legato ⁵, Lucanos se in gratiam amantissime admissurum, si ad Ecclesiæ partes se traducere; sed vereri se, ne animus ab eorum dictis longe aberreret:

α Legato Tusciae.

α Lætanter audivimus, fili, te cum tua comitiva Pisis pervenisse prospere, clemniq; ac populum civitatis ejusdem te amabiliter ac honorificentia placida recepisse. Placent nobis quæ infidelium (Luceses notat hoc verbo) nuntiis respondi: et si Dominus in eorum cordibus spiraret, quod a devio suos vellent pedes retrahere, dummodo realis esset retractio, non verbalis esset nobis gratum admodum et acceptum, ac in his et aliis proinde plus ad facta, quam ad verba tuum intuitum dirigendo, dilecto filio magnifico viro Carolo duci Calabriae scribimus, ut amabiliter, et benigne Pisanos pertractare studeat, ac ut ipsos suæ devotioni attrahat, studiosam curet diligentiam adhibere, ad quod cum tua providentia inducere non omittat. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum, quæ te in agendis dirigat et protegat ab adversis. In confectioe presentium nos et fratres nostri, Dei misericordia, valebamus. Dat. Avin. VI idus Julii, anno x ⁶.

3. Non aberravit a vero Pontificis conjectura: Castrucius enim, ut se in lutum subduceret redimeretque tempus, dum novas vires ad excipiendos hostiles impetus comparabat, pacis tractatum dolo injeccerat, ut refert Joannes Villanus ⁴: traditque ⁷ Guallerium ducem Athenarum Carolo duci prævisse, ac Florentiæ Pontificum Diploma, quo Robertus imperii in Italia administrator, dum teneret interregnum, pronuntiabatur, promulgari jussisse: mense vero Julio Carolum Senas accessisse, atque ob discordias Tolernæorum et Salimbenensium, inter quos inducias imperavit ⁸ præfecturam Senarum ad quinqueannua obtinisse ⁹; deinde inclinante eodem mense una cum uxore, magna procerum multitudinæ ac flore nobilitatis

magnisque copiis succinctum Florentiam ingressum ¹. Stipavit ipsum in ea expeditione Joannes Achaia princeps patruus, quem Pontifex litteris, ut nepoti opera et consilio adesset, est adhortatus ².

Elusisse ³ Castrucium arte et dolo horum principum vires formidabiles, dum tractatum pacis simulatæ cum legato, cui Pontifex ut omni studio ad Gibellinos ad Ecclesiæ partes revocandos incumberet, commendabat ⁴, extraxit. Ita enim consumptum tempus, bellumque mora consensuit, quod impetu gerendum fuisset: si enim Lucam versus castra movissent, cum mense Augusto Castrucius gravi impellibus valetudine teneretur, levi momento res esset confecta. Cum vero convalescisset, ac mense Octobri duæ arces, quibus Cavignanum et Mammianum nomina, ab ipso defecissent, adeo strenui ducis partes obivit ⁵, ut occupatus iterum angustiis. Caroli ducis copias ne eo tenderent repulerit, omnesque conatus fregerit.

4. *Guido episc. Aretinus perduellis Pontificia sententia percellitur.* — Nec parum Castrucium juvere exortæ inter Carolum et Florentinos discordiæ, quas a legato demum sopitas ipsi Pontifex gratulatus est ⁶. Cui etiam provinciam injunxit, ut Apostolicam sententiam in Guidonem episcopum Aretinum, quem dignitate exauctoratum ⁷ diximus ⁸, Gibellinarum partium ducem acerrimum latam divulgaret ⁹. Corripuerat is malis artibus Aretinorum præfecturam, et graves clientibus Ecclesiæ clades intulerat; interque alia scelera Castrucio arctissimo fœdere se conjunxisse, queritur Pontifex ¹⁰:

α Joannes, etc. dilecto filio Joanni S. Theodori cardinali A. S. L.

α Idem episcopus, mala malis accumulans, sibi que iram in die ultionis et justi judicii Dei luesaurizare damnabiliter non formidans, damnato Castrucio de Anterminellis, Dei et Ecclesiæ manifesto rebelli et hosti, excommunicato, ac de hæreticorum fautoribus sententialiter et publice condemnato, excommunicationis et alias graves pœnas et sententias contra quoscumque participantes, fautores, adjutores, valitores, consiliatores, receptatores, defensores et adjutores dicti Castrucii; cujuscumque status, dignitatis, ordinis vel conditionis existant, etiamsi pontificali, vel quacumque alia præfulgeant dignitate, per litteras et processus nostros super hoc habitos, et in eis partibus sic solemniter publicatos, quod non est dubium illos ad ipsius Guidonis notitiam pervenisse, impositas et illicitas incurrere nequaquam metuens; sed in mortis et damnationis præcipitium potius se immergens, adhæsit, favit,

¹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 350. — ² Ibid. pag. 251, et an. 10, p. 1. Ep. cur. v. vi. et lom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 39 — ³ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 361. — ⁴ Jo. Vill. l. ix. c. 349. — ⁵ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 355. — ⁶ Jo. Vill. l. ix. c. 449. — ⁷ Eod. lib. c. 347. — ⁸ Jo. Vill. l. ix. c. 352. — ⁹ Ant. lit. xxi. c. 6. § 5.

¹ Jo. Vill. l. x. c. 1. — ² Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 265. — ³ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 55. — ⁴ Jo. Vill. l. x. c. 1. — ⁵ Ibid. c. 6. — ⁶ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 59. — ⁷ Jo. Var. Bull. pag. 13. Jo. Vill. l. ix. c. 342. — ⁸ An. 1324. num. 24. — ⁹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 348. — ¹⁰ Ibid.

adhæret et favet, sibi præstat et præstitit contra eandem Romanam Ecclesiam et fideles ipsius publice ac notorie, auxilia multiplicia, consilia et favores.

« Postmodum vero cum ad dilectorum filiorum Joannis de Ancona et Servidei de Penna de Ordine fratrum Minorum, inquisitorum hæreticæ pravitatis in provincia nostra marchæ Anconitanæ depulorum, auctoritate Apostolica notitiam clamoribus plurimum validis, referenteque fama sen potius infamia publica pervenisset, quod dictus Guido quondam Friderico de Monteferetro, ac Jacobo et Berardo Persevali, Ajoletto Cruciani, Burgaresco ejus nepoti, Zanolo, Cerolo ac Leoni de Racaneto, de hæresi et idololatria, necnon Lipacio et Andrea quondam Gonzoli de Auximo de hæresi sententialiter et publice condemnatis adhæserat, ac eisdem post condemnationem hujusmodi præstiterat multipliciter auxilia, consilia et favores, etc. » Recenset atrociam alia ejusdem scelerata, utque ob episcopatus administrationem Pontificio jussu non dimissam anathema incurrerit, veteraque flagitia recentibus cumularit: ob quæ omnes præsules et urbium magistratus, intentata censurarum religione, Guidonis commercio abstinerere jussit; cunctaque cum ipso inita fœdera rescidit. « Datum. Avin. VIII. kal. Junii anno x ». De promulgata a legato adversus Guidonem exactorum sententia meminit Joannes Villanus ¹, atque a Pontifice Ubertinum e nobili Aretinorum familia satum creatum ² episcopum Aretinum; possessionem tamen Ecclesiæ, quamvis tentata fuerit (eo argumento ad Franciscum Florentinum episcopum, ut vi et armis electum Aretinum in Ecclesiam induceret, extant litteræ secundo post anno ineunte datæ ³) inire non potuisse. Vocatus quoque est in suspicionem Simon Pisanus archiepiscopus, sentire cum hostibus ac præcipue Castrocio: sed in eam opinionem se adduci non potuisse, significavit illi Pontifex ⁴, utque in pristina fide et constantia perstaret, hortatus est. Tutius vero graviter Bononiensium defectionem, quam in litteris ad Bertrandum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem datis ⁵ ob adversos casus, quibus occulto Dei, ut ait, iudicio excepti fuerant contigisse, illosque hæreticis et aliis cum ipsis sententibus adhæsisse deplorat, sequæ inducias, quas pepigerant cum hostibus, rescidisse significat: quo argumento ad Bononienses scriptis litteris, eos servandarum pactarum induciarum cum Passarino Mantuæ tyranno religione exsolvit ⁶ (4).

5. *In ditione Pontificia varii et tristes belli casus.* — Certatum quoque pariter eventu vario est in ditione Ecclesiastica inter eos, qui partes Ecclesiæ defendebant, ac perduelles, qui se Gibellinos profitantur. Fabrianenses ¹, Preeni Gibellinis et Aretinis conjuncti quoddam oppidum, impetu cepere implevereq; caedibus: ii tamen postea a Tano Aeno et Malatesta profligati ². In vicorem vero collata conjuratio a Lamberto ³, qui dominandi cupidus consanguineos opiparo exceptos convivio adortus, Ariminum sibi subiecit absente Malatesta: qui mox eo advolans, perrupta urbis porta, tyrannum pepulit. Turpi quoque proditionis genere Auximani ⁴ Firmanos, dum Insibus et jocis indulgebant, contra fœdera invasere, urbemque sanguine et flammis deformarunt. His malis fessi Firmani se ad obsequium Ecclesiæ redituros spondere ⁵. Fabrianenses ⁶ etiam, quos a Malatesta contusus diximus, ad officium reverti.

6. *Fœdus inter Austriacum et Bavarum damnat Pontifex, ac Carolo Frincorum regi ad sacrum imperium evehendo favet.* — Dum ea in Italia gerebantur, Pontifex initum inter imperii æmulos fœlus omni opera dissolvere nisus est. Inter cætera vero objecti plura ⁷ in eo contra electorum principum, ac Romani Pontificis dignitatem contineri, cum illius leges religioso Chartusiano sacerdote adhibito inite occultæ tenerent, nec Ludovicus cum iis, quæ affirmabant Friderici sequaces, consentiret; questusque est de Balduino archiepiscopo Trevirensi, edicta in Bavarum Pontificia non divulgasse: « Non sulcimus, inquit, admirari, quod in cor alicujus prudentis, qui nostros processus contra Bavarum habitos noverit ascendere possit vel potuerit, quod concordia, quæ facta esse inter Australes et Bavarum dicitur, nobis grata sit vel accepta; præsertim cum illa concordia solis tribus ex ipsis, vel ad plus quatuor nota, omnibus aliis prout fertur, occulta remanet et incerta. Ex quo probabiliter convincitur reproba et indecentia, ac juri sanctæ Romanæ Ecclesiæ et illorum, ad quos jus eligendi regem assumendum in imperatorem pertinet, obvia continere; præsertim cum Bavarum iis, quæ Australes asserunt, non concordet: imo, sicut fertur, in duabus congregationibus eligentium habitis pro parte sua iis fuerit contradicium expresse ».

7. De iis duobus principum conventibus in Germania, pro illius turbis componendis celebratis, agit Joannes Villanus ⁸, ac refert, emisso e vinculis Friderico Austriaco exeunte superiori

¹ Jo. Vill. l. x. c. 3. — ² Eod. lib. c. 12. — ³ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 59. — ⁴ Eod. p. Ep. cxxxvi. — ⁵ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 335. — ⁶ Ibid. pag. 360.

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 334. — ² Ibid. c. 354. — ³ Ibid. — ⁴ Ibid. c. 340. — ⁵ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 321. — ⁶ Ibid. pag. 315. — ⁷ Ibid. pag. 254. — ⁸ Jo. Vill. l. ix. c. 315.

(1) Qui in exordio hujus anni, Januario mense nondum elapso, Ecclesiæ partes deserere visi sunt Bononienses, pace cum Mutinensibus Ecclesiæ adversarius composita, paucis elapsis mensibus, iterum redeunt ad obsequium. Scribit eorum vetustus auctor Chronici Bononiensis vulgatus Rer. Italic. tom. xviii, Bononienses ad legatum Pontificium, qui copias in Passarinum Mutinensium dominum agebat, misisse equites trecentos, quod ab auctore et coævo Chronici Estensis Rer. Ital. tom. xv, col. 388 memoria profertur est.

anno primum habitum, atque inter partes adversas discordiam exortam, cum Leopoldus negaret consensusum se, ut frater juris imperii abscederet. Hoc vero anno alium tractatum habitum, atque in eo agitatam, ut Ludovicus Bavarus in Italia accederet ad insigne imperiale accipiendum, ac Leopoldus ab eo vicarius imperii diceretur: Fridericus autem in Germania regio nomine potiretur. Verum urgentibus Pontifice ac rege Francorum principes imperii electores adversatos, objecisseque Fridericum sua in Ludovico suffragia conferre sine nova electione non potuisse. Initum quidem ea de causa inter Pontificem ac principes electores fœdus indicare videntur Joannes papæ litteræ¹ ad Joannem Boemie regem et Balduinum Trevirensis archiepiscopum date, quibus Austriæ ducis oratori responsum significat, nullum fœdus cum Ludovico aut Friderico eo inconsulto a Sede Apostolica firmatum iri.

Dum superiora agitantur, addit Joannes Villanus², Leopoldum, qui cum Roberto Siciliae et Carolo Francorum regibus ac Florentinis fœdus percusserat, vigesima septima Februarii die, non sine veneni suspitione extinctum (1). Vocatur in crimen a nonnullis³ nefario cum necromantis familiaritatis susceptæ, ac insano videndi demonis correptum desiderio, illum deformi aspectu magi opera intuitum, ac mox ex horrore decubuisse morbo, ac phreneticum obiisse. Quæ si ab invidis non jactata ad calumniam, qui magicarum artium sint fructus, tristes exitus ostendunt.

Porro adulto anno Fridericus Austriacus, cum Pontificem abalienatum a Ludovico cerneret asserendi sibi imperii spem concepit, atque una cum fœderatis amplissimam suo ac Moguntini et Coloniensis archiepiscoporum nomine apparavit legationem, cujus princeps erat futurus Albertus Austriacus; sed ab his præmissi oratores aversum a confirmando eodem Friderico Joannem et alia meditantem consilia comerere: moliebatur nimirum Carolum IV regem Francorum evehere ad imperium, deque ea re arcanos iniisse tractatus colligitur ex subjectis litteris quibus Austriacorum consilia ac molitiones aperuit⁴:

« Joannes, etc. regi Franciæ illustri.

« Regali magnificentiæ taliter respondemus,

quod gratum est nobis, opportunitatibus favendo regis, dictæ dilationi annuere, quantum videlicet ipsum negotium nos concernit: sed dum attente circa illud attendimus, quod in tractatu dicti negotiique prætionem termini nonnulli ambaxiatores solemnes certarum civitatum solemniurn de ipsorum regiorum nuntiorum beneplacito affuerunt, veremur quod ipsius termini prorogatio eis inconsultis vel incertis dubios ipsos reddat et anxios; quod utique non expedit in hac parte. Præterea, sicut ad aures supponimus regias pervenisse, ambaxiata solennis pro parte viri magnifici Friderici ducis Austriæ, dudum in regem Romanorum electi, dirigenda nobis ordinata exitit pridem, in qua dilecti filii nobilis vir Albertus ipsius Friderici germanus pro eo, et de Bucheli ac de Virmenbereli comites pro venerabilibus fratribus nostris Moguntino et Coloniensi archiepiscopis fuerunt ad veniendum cum aliis nonnullis personis solemnibus specialiter deputati. Qui siquidem Australes duos postmodum præcursores nuntios præmittentes, a nobis nonnulla in favorem electionis Friderici prædicti cum ferventi instantia postularunt: quibus cum annuendum minime decreverimus, tam præcursoribus ipsis oretenus, quam Alberto prædicto per speciales litteras duximus taliter respondendum, videlicet quod super negotio per eosdem nuntios proposito, præfatum Fridericum principaliter contingente, parati eramus prompse et expedito cum fratribus nostrorum consilio, sicut et requirit negotii qualitas, justitiam exhibere: et adhuc gratiose et favorabiliter quantum sine Dei offensa, suæque dictæ Ecclesiæ præjudicio, ac injuria principum, ad quos electio regis Roman. promovendi in imperatorem pertinere noscitur, poterit fieri, cum hoc opportune postulatam fuerit, nos habere. Ex quibus providentia, queso, colligat regia, quæ possent, præsertim exordio, necnon intento fini dicti negotii, ex prorogatione responsionis hujusmodi, maxime Australibus ipsis et sibi adhaerentibus, conductam ambaxiatam prosequentibus, obstacula provenire. Nihilominus tamen offerimus nos paratos memoratis civitaturn prædictarum ambaxiatoribus juxta regium beneplacitum scribere prorogationem termini antefati, rogareque illos etiam, quod exinde displicentiæ materiam eorum devotio non assumat. Dat. Avin. IX kal. Septembris anno x. Non Gallus, non Austriacus potiri imperio poluere, sed

¹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 256. — ² Jo. Vill. l. ix. c. 315. — ³ Alb. Arg. in Chron. et add. ad Lambert auct. r. — ⁴ Ms. Arch. Vat. Bulgar. Jo. XXII. sign. lit. A. p. 121.

(2) Obiit hoc anno Leopoldus frater Friderici Austriæ ducis, uti cum annalista aequales omnes scripsores affirmant. De mense dissidium est aliquod. Nam Villanus diem 27 Februarii a si nat; sed qui tunc in Germania agebat Joannes Vitoranus Minorita mortuum asserit isto quidem anno, sed *certa faciem Martii*, Argentorati. Epistolæ est autem fœdus episcopi Leopoldi Vitoranus papæ Alberto Argentinensis, quem pariter a tale præfuisse credit, cum Argentinensis Chronicon summi claudit cum anno MCCCLXXVII. Vitoranus vero annum MCCCLXXIII non sup. rat. Illic ergo de Leonoldo ex aliorum relato et se adhucse tradit Vitoranus; a de duce Leonoldo refertur quod vitam suam quasi tyrannam cum bono fine tenuerit. Nam cum Argentiæ post aliquot dies decumberet, forte exiti parentem. Insuper a papa Joanne sibi valde favrabu, eo quod se Ludovico semper opposuit, per confessorem suum Fratrem Mureum, cognomen appellatum de Bibrach, absolutorem omnium peccatorum suo um atque peccata delicta pro peccatis meruit adipisci. Quam nec tyrannam vitam egisse, quamquam id affirmat Vitoranus, admittit confutator Chronici Martini Poloni, vulgatus ab Ecclesia inter his orbes in die JVI tom. II; scribit enim ad hunc annum: « Moritur dux Leopoldus vir non eximi corporis; sed valde agilis, magni cordis et intrepidus, equus etiam more et propter probitate ipsius papa Joannes dicitur nullum doluisse ». Continuatur iste historiarum suam ad annum usque MCCCLV perducit. Ex his fama nominis Leopoldi a versus obreclationes Alberti Argentinensis, quas annalista hic adoptat, in luto ponitur. Habes etiam omnium, ut arbitror, antiquissimum exemplum indulgentiæ Pontificiæ, quam vocant *in articulo mortis*.

Ludovicus Bavarus vi et armis illud tenuit; exindeque a principe Pontifici adversante maximam procellam, quæ Ecclesiam concussit gravissime, excitatam visuri sumus.

Interea Germania, cui pacem ex æmolorum Cesarum conjunctione restitutam plerique sperabant, fluctuabat urgente sua in Ludovicum edicta Pontifice, qui Trevirensis archiepiscopus ob præmissis eorum promulgationem corripuit his verbis¹: « Miramur insuper, nec sufficimus admirari, cum nobile membrum esse noscatis Ecclesie sanctæ Dei, cur a capite et commembris tuis aliis, publicando processus contra dictum Bavarum habitos, te renuis conformare. Quocirca fraternitatem tuam requirimus et hortamur, ut attendens attentius, quantum Deum offendis et matrem tuam, quæ te præfecit Ecclesie Treverensis, quantumque honori tuo detrahis, quantisque per hæc periculis te exponis, præceptis Sedis Apostolicæ toties iteratis obedire non protrahas; sed ea prompte studeas adimplere, etc. Dal. Avinione VII idus Martii, Pontificatus nostri anno x ». Terrere poterant Trevirensis objecta pericula, si Pontificia in Ludovico Bavarum edicta vulgaret: Bochardus enim archiepiscopus Magdeburgensis, a Ludovici sequaciis appetitus insidiis, pro defendenda Ecclesiastica dignitate occubuerat. Obsecutus ille Romano Pontifici censuris Magdeburgensem provinciam ob susceptas Bavari partes defixerat: cumque illa ea religione solvi deposceret, ac Pontifici obsecuturam sponderet, data² fuere hæc Bochardo anno superioris imperia:

« Joannes, etc. venerabili Bochardo archiepiscopo Magdeburgensi.

« Dudum ex manifestis rationabilibus et urgentibus causis contra Ludovicum de Bavaria, tunc in discordia in regem Romanorum electum, pro eo quod discordi electione hujusmodi per Romanam Ecclesiam, ad cujus examen personæ electæ in regem Romanorum in imperatorem assumendæ approbatio et electionis admissio pertinet, non admissa, nec ejus approbata persona, nomen regis Romanorum indebitè usurparat, ac regni Romanorum et imperii administrationi se, in ejusdem Ecclesie manifestam injuriam, plurimorum scandalum, ac suæ aliorumque multorum animarum periculum ingerebat, diversos processus fecimus, varias pœnas et sententiâs continentes ». Nonnullis interjectis, quibus censuras Ludovico adhærentibus inflictas recenset, subjungit: « Tuque dictos processus et contenta in eisdem litteris publicare solemnius curavisti, prout tua nobis in inuatio patefecit. Et quia nonnullas personas et loca tuæ dictioni subjecta reputasti contra processus et sententiâs eisdem dicto Ludovico adhæsisse ac etiam adhærere, tu prout

ex forma litterarum hujusmodi tibi directarum poterat, publicè nuntiari mandasti et fecisti personas ipsas tunc nominalim expressas excommunicationis ac loca hujusmodi et specialiter civitatem Magdeburgensem, Hallensensem, Calvensensem, de Barboys et de Roseborg, ceteraque alia oppida et castra tuæ diœcesis interdicti sententiâs subjacere. Verum quia, sicut ex insinuatione prædicta percipimus, hujusmodi personæ singulares, quas excommunicatas, necnon dicte civitatis ac prænominatorum et aliorum oppidorum et castrorum (quæ interdicta mandasti et fecisti, ut præmittitur nuntiari) universitates coram te post hujusmodi spatium proponere curaverunt, se prædictas sententiâs minime incurrisse, pro eo quod ipsi contra processus et sententiâs præfatos eidem Ludovico minime adhæserant, nec etiam adhærebant, offerentes se super hoc purgare, seu ipsorum innocentiam ostendere juxta morem illius patriæ per propria juramenta; nobis humiliter supplicasti, ut illorum statui et saluti providere clementer et misericorditer dignæmur.

« Nos igitur cunctorum Christicolarum tranquillitatem et salutem plenè desideris affectantes et volentes ut eos, qui consequè in fide ac devotione ipsius Romanæ tuæque Ecclesiarum, confirmes et corroboret in eisdem, et alios qui forsitan deviarunt ab illis ad gratiam reconciliationis admittas, ipsosque sic admissos verbo informes et stabilis salutari; tuis supplicationibus inclinati fraternitati tuæ, de qua sinceram et firmam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus circa illas ex eisdem personis singularibus, quas excommunicatas; et eas ex universitatibus, civitatis ac prænominatorum et aliorum oppidorum et castrorum eorundem, quas et quæ interdictas seu interdicta mandasti et fecisti, ut prædicatur, nuntiari; quæ se sine culpa fuisse asserunt in præmissis, seque coram te purgaverint, seu innocentiam suam ostenderint juxta morem illius patriæ per proprium juramentum, facias quod justitia suadebit; alios vero, qui adhærendo dicto Ludovico, vel præstando eidem auxilium, consilium vel favorem contra processus prædictos excommunicationis vel interdicti sententiâs incurrerunt, ab hujusmodi excommunicatione juxta Ecclesie formam, si tibi videbitur, possis absolvere; ac interdictum hujusmodi, quod universitates civitatis oppidorum et castrorum prædictorum ob causam similem incurrerunt, auctoritate prædicta valeas relaxare, injungendo eisdem super his quæ de jure fuerint injungenda. Volumus tamen quod ipsi vel illi eorum, qui eidem Ludovico contra processus prædictos in posterum adhærebunt, si personæ singulares, in excommunicationis, si vero universitates extiterint, in interdicti eo ipso prædictas sententiâs relabantur. Dal. Avinione X kal. Februarii anno ix ».

8. *Bochardi archiepiscopi Magdeburgensis*

¹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 254. — ² An. 9. p. 2. Ep. com. MCCCLXIII.

Ludovico infensi cædes. — Dum impositum munus obibat Bochardus strenue, ac Magdeburgenses et alio Pontificiis imperis parere ac Ludovici exautorati partes deserere juberet, captus ab hostibus tetro carcere inclusus est, in quo a larvatis carnificibus clava arinatis, parricidales choræus agentibus, necatus est. Quam tristem cædem describit Crantzius¹: « Sub noctem, inquit, rapitur in carcerem tenebrosum, squalidum, profundum; oneratur catenis, maceratur inedia, mille excruciatu modis, vir Deo dignus, quem improbi diu habere pontificem non mererentur. A die nati Joannis ad festum usque Matthæi sedebat in tenebris, lucerna lucens. Jam consilium parricidæ firmaverunt. Eliguntur viri quatuordecim; de Magdeburgo octo, de Halliis quatuor, de Calvis duo, veste per omnia simili et larvis induuntur, ut etiam inter sese nosse non possent, quis esset quisque. Clavas manibus præferentes irruunt in carcerem, clamoribus testati nequitie ebrietatem. Vincunt pontificem ludibundi chorizantium in morem circumierunt, et ut in tenebris poterant, clavis sæpe innoxii jacentem tetigerunt. Jam vertigine in errorem acta, ut internosci quis caderet non posset, unus ex his clava ferit caput pontificis; nec opus fuit ictum iterare. Vertiginem tamen continuarunt, donec mortuum esse non dubitarent. Egressi ponunt larvas, nec inter eos quis necem peregisset, sciebatur: nisi quod omnes æque noxii et esse et haberi voluerunt, qui uno consilio gravissimum parricidium et atrocissimum facinus peregerunt; nec refert cujus manu interierit, quando omnium conatu consummatum est scelus. Linquitur sanctum in carcere cadaver anno pæne toto. Ignorabat capitulum vacare Ecclesiam. Jam pæne in oblivionem venerat pontifex, cum cives velut ignari rerum, inspectare vadunt quid agat carceratus. Reperiunt jam fetere gravem, vermibus scatere, diuturnitate pæne consumptam carnem: enuntiant defunctum in carcere. Non potuit internosci pontificis nisi in capite signum. Extrahitur, in medio templo tumulatur, lacrymantibus per circuitum bonis omnibus, quod vir justus et pontifex inter suos tam miserabiliter laceratus periisset ». Ilæc ille.

Andito cædis nuntio Joannes papa, sicariis intendit judicium, ac Miseni, Nuemburgensi et Hildesemensi episcopis partes dedit, ut Magdeburgensem provinciam sacrorum usu interdicerent, auctoresque sceleris ferirent anathemate, atque ex iis octo, eorumdemque posteros ad tertiam progeniem publicis muneribus, gerendisque sacerdotiis mulcarent. Obtemperasse illos jussu Apostolicis, refert Crantzius², additque Bochardi successorem designatum etiam a Ludovico Bivaro captum in carcere brevi vitam clausisse: tunc vero suffectum langravii Hassie filium. Ex Pontificiis autem litteris certissime constat Magdeburgenses

sacris interdictis patrati sceleris in Bochardum acerbè pœnituisse, atque Othonem designatum archiepiscopum magnis honoribus, et demissis obsequiis prosecutos¹: tum missis oratoribus ad Sedem Apostolicam a commisso crimine rite expiari poposuisse, ac demum ad clementiam Joannem quinto post anno flexisse qui Magdeburgensibus eam pœnam imposuit², ut sacellum in eo loco, in quo cæsus fuerat Bochardus, excitarent, ut in eo sacerdos pro archiepiscopi trucidati anima sacra quotidie perageret: in templo etiam principe quinque altaria Deo ponerent, ut in iis pariter divina ad placandum eidem caso præsulî divinum Numen celebrarentur; sanxitque ut Magdeburgenses singulis archiepiscopulibus successuris clientelarem sponsonem fidenque sacramento addicerent.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Quamvis cædes ejusdem antistitis (nempe Bochardi archiepiscopi Magdeburgensis) mentem nostram horridi criminis atrocitate commoverit, cum inauditum sit facinus propriam necare pastorem, parricidiale committere crimen in præsullem, et funestam perniciem in antistitem proprium ministrantem subditis verbum fidei Christianæ tam nequiter exercere; considerantes tamen, quod per plurium annorum curricula consules et communitas prælibati magnam contritionem et devotam pœnitentiam ostendentes de excessibus supradictis, pro consequenda super his misericordie venia penes Sedem Apostolicam per procuratores eorum, propter hoc apud dictam Sedem per plures annos continue commorantes, insistere continuatis precibus non cessarunt; attendentes quoque propter multitudinem delinquentium prædictorum fore in hac parte severitati canonice detrahendum, ac rigorem pœnarum, eis pro præmissis excessibus debitarum, ejusdem Sedis misericordia temperandum; nec minus etiam in meditationis nostræ scrutinium deducentes, quod dicti consules et communitas erga dilectum filium Othonem electum et eandem Ecclesiam Magdeburgensem sic se gratos, humiles et devotos reddere studuerunt atque student, quod idem electus et capitulum ejusdem Ecclesie pro misericordia cum dictis consulibus et communitate habenda penes nos, et Sedem eandem sollicita et instanti devotarum precum instantia interpellant; de ejusdem Sedis consueta clementia satisfactionem et emendam prædictas, nobis oblatas, juxta modum et formam expressos presentibus per consules et communitatem prædictos providimus exhibendas; videlicet quod consules et communitas prælati ad laudem Dei construi faciant unam capellam in longitudine septem, in latitudine vero tres cum dimidia cannas, et in altitudine concedentem mensuram habentem pro consideratione longitudinis et latitudinis prædictarum, secundum con-

¹ Crantz. Wand, I, VIII, c. 12 et 13. — ² Crantz. eod. c. 13.

¹ An. 15. p. 4. Ep. com. DLXXV. — ² Ibid.

suetudinem terræ illius in loco vel prope locum, in quo dictus Bochardus archiepiscopus, proli dolor fuit occisus, et per tempus jacuit occultatus; in qua unus clericus infra annum, si sacerdos non fuerit, in presbyterum promovendus, seu sacerdos libere per archiepiscopum Magdeburgensem, qui erit pro tempore instituendus, in ea quocumque per se ibidem divina officia celebret, vel per alium faciet celebrari pro anima Bochardi archiepiscopi memorati: et quod in eadem capella esse debeat perpetuum luminare, sintque ejusdem capellæ perpetui redditus annui assignandi realiter cum effectu eidem capellæ per consules et communitatem prædictos quadraginta et octo florenorum auri, dividendorum hoc modo: si quidem triginta floreni auri præfato clerico, seu sacerdoti et duodecim ejus ministro, et tres pro luminari, et alii tres residui dabuntur pro candelis cereis pro usibus dictæ capellæ opportunis; et quod in majori Ecclesia Magdeburgensi per dictos communitatem et consules quinque altaria debeant fieri, seu construi, in quibus per quinque sacerdotes in divinis officiis perpetuis futuris temporibus ad laudem Dei et pro anima dicti Bochardi archiepiscopi serviatur, ad illa per archiepiscopum Magdeburgensem, qui erit pro tempore, libere instituendos in eos: quibus etiam debeant per eosdem communitatem et consules sufficientes dotes, seu annui et perpetui redditus assignari per infrascriptum modum inter eos similiter dividendum. Nam singuli dictorum altarium singulos sacerdotes habebant, et percipiunt singulariter singuli viginti quinque florenos auri redditus annuatim. Sed qua usus florenorum auri in dicta civitate, ut dicitur, non existit, loco quatuor florenorum auri, quando eorum copia inibi non habebitur, una marcha puri argenti et usualis monete persolvatur eisdem. Quæ omnia iidem procuratores, prout ad id habebant sufficiens et speciale mandatum, acceptarunt, ratificaverunt et approbaverunt expresse procuratorio nomine communitatis, etc.» Solvit Pontifex Magdeburgenses censurarum nexu, exceptis Bochardi interfectoribus, quorum percenset nomina, eorumque posteros nota infamia, edicitque ne ab ullo sacerdote quam a Romano Pontifice absolvi possint; tum addit: « Volumus etiam, quod præfati consules et communitas cuilibet archiepiscopo Magdeburgensi, qui erit pro tempore, in cujuslibet archiepiscopi novitate juramentum fidelitatis et homagii præstare et facere teneantur, etc. Dat. Avin. XI kal. Julii anno xv ».

9. *Regis Poloniæ irruptio in marchionatum Brandeburgensem.* — Hoc anno irrupit hostili furore in marchionatum Brandeburgensem, quem Ludovicum Bavarum majori natu filio contulisse vidimus, Wladislaus rex Poloniæ auxiliis Lithuanorum, cum quibus foedus pepigerat, Ruthenorum et Walachorum succinctus; ac maximam infelicis provinciæ intulit vastitatem. Ultum ipsum esse

acceptas a superioribus marchionibus injurias, cum Premizlaus rex ab iis casus est, vastata Pomerania et vendita, refert Michovius¹, atque infanda flagitia a barbaris in ea expeditione patrata, templa flammis assumpta, direpta monasteria, matronas et virgines violatas. Inter tot scelerata editum est insigne a moniali, quæ rapiebatur ad stuprum, virtutis facinus, quod narrat Chromerus²: « Memoratur, inquit, forte et præclarum monachæ cujusdam fucinus, quæ capta a Lithuano quopiam, cum ad stuprum traheretur, rogavit eum, ne sibi vim faceret; mercedis autem loco promisit, se eum edocturam esse, qui corpus ejus vulnerari nullo unquam ferro posset: quod cum discere ille perciperet, jugulum ei fortis puella præbuit, ut in ipsam ejus rei periculum faceret. Credulus ille, strielo gladio, caput ejus amputavit. Sic illa barbari libidinem elusit, stuprumque turpe honesta morte evasit ».

10. *Septentrionalia regna ab infidelibus infestata.* — Infestata sunt hisce temporibus Norwegiæ, Suetiæ et Gotiæ regna variis paganorum excursionibus, Carelorum maxime et Ruthenorum, qui graves earum parlium Christianis clades intulerunt. Ad quos propulsandos cum Magnus rex Sedis Apostolicæ auxilia implorasset, Pontifex mediam illi e vectigalibus Ecclesiasticis collectæ sexennalis decimæ, in Syria res convertendæ, partem attribuit, ac nuntiis Apostolicis Joanni e Serone et Bernardo de Ortolis partes dedit³, ut eam illi, explorata re de barbarorum irruptionibus, erogarent:

« Joannes, etc. Joanni de Serone Prædicatori, et Bernardo de Ortolis Apostolicæ Sedis nuntius.

« Dudum ex insinuatione charissimi in Christo filii nostri Magni regis Norwegiæ illustris, non absque magna mentis compassione percepimus, quod infideles pagani, Carelli videlicet et Rutheni, regnis suis Norwegiæ, Suetiæ ac Gotiæ propinqui, adeo regna ipsa, præsertim Norwegiæ prædictum sibi vicinias, et degentes Christianos in eodem per rapinas, incendia, strages varias, captiones, incarcerationes, depopulationes et tam locorum sacrorum, quam aliorum dirutiones, et alios incursus hostiles multiplices hactenus: maxime post claræ memoriæ Hlayquini regis Norwegiæ avi sui obitum, crudeliter et immaniter affligerunt, et molestare continuo vexationibus non desistunt, quod iidem Christianicolæ, sic ex præmissis afflicti multipliciter et consumpti, adversus hostium cruceis prædictorum sævitiam, et superbam mentem stare non poterunt diutius, nisi opportunis subsidiis fulciantur; quodque regis ejusdem ad hoc, necnon et infideles eosdem ad divini nominis laudem et gloriam ac fidei exaltationem Catholice, liberationemque Christiani populi impugnandos non sufficiunt, ut habet præfati regis petitionis

¹ Michov. l. iv. c. 9. — ² Chron. l. xi. in Wlad. l. viii. c. 13. — ³ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 373.

series, nobis per dilectos filios nobiles viros Bertrandum de Sociolis et Raimundum de Lemena nuntios et ambaxiatores suos exhibite, facultates.

« Nos autem eidem regi et suis subditis Christianis super oppressionibus, calamitatibus et miseriis hujusmodi, paterno compatiens affectu, eisque volentes de illo, quod commodè presentialiter possumus, subsidio providere; discretioni vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si de prædictis necessitatibus nobis ignotis merito vobis, dum in illis partibus fueritis, constiterit evidenter, præfato regi medietatem pecuniæ dictæ decimæ sexennalis collectæ in eisdem regnis, ac etiam colligendæ in subsidium et necessitates prædicta, secundum ordinationem venerabilis fratris nostri archiepiscopi Narbonensis, et duorum ex suis suffraganeis, per eundem archiepiscopum et vos super hoc assumendis, quorum oneramus in hac parte conscientias, dispensandæ nostro nomine concedatis, etc. Dat. Avin. idibus Aug. an. x ».

11. *Civiles discordiæ in Belgio, et dissidia crudescencia inter reges Angliæ et Galliæ quibus mederi studet Pontifex.* — Fœdavit¹ eodem anno cædibus Flandriam Jacobus Peyt iis Barbaris impiciale et crudelitate non impar, seditionum popularium, quæ violata pace Arkensium recruduere, signifer: adeo enim impius extitit, ut clericis et Ecclesiis omnia quæ posset damna inferret, cunctosque viros Ecclesiasticos in unum corpus refusus, illudque perditum velle publice jaclaret: adeo crudelis, ut fratres et consanguineos in se multo exercere carnificinam juberet. Otruncatus ille demum est, atque ob labem hæreseos ab episcopis ejus memoria damnata. Redeuntibus porro ad officium sub hujus anni initio Flandris, atque Francorum rege Carolo expositæ, ut censuris solverentur, Pontifex Silvanectensi et Tornacensi episcopis provinciam eam imposuit².

Recrudere alia in Aquitania discordiæ cum Francorum rex partas ultimo bello terras retinere vellet, easque Anglus repeteret: quæ quidem ut restituerentur Eduardo juniori duci Aquitanicæ Joannes nuntios suos apud Gallum operam dare subjectis litteris jussit³:

« Guillelmo archiepiscopo Viennensi, et H. episcopo Aurasicensi Apostolicæ Sedis nuntii.

« Desiderantes intense, ut inter charissimos in Christo filios nostros Carolum Franciæ et Navarræ, et Eduardum Angliæ reges illustres pacis pereunis et concordie, subtilis quibuscumque impediementis contrariis, vigeat plenitudo, volumus et fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus instetis apud eundem regem Franciæ, sicut videritis expedire, ut ipse circa restitutionem terræ ducatus Aquitanicæ per ipsum occupatæ, dilecto filio nobili viro Eduardo præ-

dicti regis Angliæ primogenito duci Aquitanicæ faciendam, non juris rigorem velit attendere, sed potius se habeat gratiosum; nos super his et aliis vobis occurrentibus reddidit nihilominus, quoties opportunum noveritis certiores. Dat. Avinione kal. Maii an. x ». Hortatus jam erat ad id Carolum ipsum Pontifex, ut nimirum clementiam et liberalitatem in nepotem clientem, redditus terris, quas bello pepererat, explicaret; aliisque litteris⁴ ineunte Julio exaratis suasit, ut mutæ conjunctioni aliquid daret; tum etiam Tolosanum⁵ et Aginatem pro rege Gallorum, Vasconicæ⁶ vero pro Anglo præfectos ad sopiendos tumultus ac servandam pacem jussit incumbere.

12. At cum erumperet in majus incendium dissensionis flamma, ad divinam opem implorandam publicas preces indixit Pontifex; quo argumento litteras ad Galliarum et Angliæ archiepiscopos et episcopos dedit⁷, ut populos ad cæleste illud munus expectandum permoverent, ac preces, quæ inter divina essent fundendæ, præscripsit.

« Joannes, etc. Ad illum, qui mari et ventis imperat, per quem fit de turbatione tranquillitas, cum fratribus nostris deliberavimus recurrendum; ac apud ipsum, in cujus manu sunt omnium potestates et jura regnorum, quique regum corda inclinare potest quo voluerit, humiliter supplicationibus insistendum, ut benignius reges præfatos (Carolum nimirum et Eduardum) aliosque orthodoxos principes, eorumque principatus et regna respiciat, ac ab illis dissensionibus amoveat, dissidentium corda in concordie unitate conciliet, tranquillitatem tribuat, ipsosque in illius soliditate consolidet et confirmet, sicque ipsos præesse, ut prosint, tribuat; eorumque regimen sic regat et dirigat, ut cedat tam ipsis quam eorum subditis ad salutem, perpetuam quietem ac pacem; nobisque ipse, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, modos et vias aperiat, per quas hoc, ut in votis gerimus, efficaciter promovere possimus.

« Ut autem hoc multiplicatis intercessoribus promptius assequamur, universitatem vestram, cujus suffragia supponimus multipliciter opportuna, monemus, rogamus et hortamur attente, quatenus vos nostris desideris in hac parte conformantes, et vestras diebus singulis ex totis præcordiis in excelsa preces humiles porrigentes, devotas orationes fundatis ad Dominum, ut ipse, cujus est ita pacis perfecta concessio, quod ipso eandem concedente, non sit qui condemnet iudicio, potestate deterreat, vel terrore perturbet; inter memoratos principes suæ pacis et concordie fluentia diffundat ». Et infra: « Et ut ad prædicta per salutaris retributionis exinde obtinendæ præmium promptius exequi studeant orthodoxi, nos de omnipotentis Dei misericordia, beatorum quo-

¹ Meyer. Hist. Fland. I. XII. in Lud. Niv. — ² An. 10, p. 1. Ep. com. ncv. — ³ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 219.

⁴ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 209. — ⁵ Ibid. pag. 208. — ⁶ Ibid. pag. 212. — ⁷ Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 2. Ext. etiam in Ms. bibl. Vall. sign. lit. C. num. 27. p. 65.

que Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi; et illa, quam ipse nobis Dei Filius ligandi atque solvendi tribuit potestatem, omnibus vere pœnitentibus et confessis singulis diebus, quibus usque ad annum postquam eis innotuerit computandum, devote pro prœmissis oraverint, viginti dies de injunctis sibi pœnitentis relaxamus. Et intra: « Et quia in missarum solemnibus ad Deum consueverunt preces fundi devotius, ordinamus quod in singulis missarum celebrationibus post dictam a celebrante *Pater noster*, responsioneque secuta, antequam in missa ulterius procedatur, illud canticum: *Lætatus sum in his que dicta sunt mihi cum Gloria Patri*, a religiosis clericis et aliis litteratis presentibus cum devotione dicatur; et post dicantur: *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison et Pater noster*; et post isti versiculi subsequantur: *Domine, salvos fac reges. Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te. Salvum fac populum tuum, Domine. Et benedic hereditati tuæ, et rege eos et extolle illos usque in æternum. Fiat pax in virtute tua. Et abundantia in turribus tuis. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat. Oratio: Largire, Domine, famulis tuis indulgentiam placatus et pacem, ut pariter ab omnibus mundentur offensis, et securo tibi mente deserviant. Per Christum Dominum nostrum. Dat. Avin. VI kal. Octobr. an. xi ».*

13. Auctæ¹ sunt eæ inter Carolum et Eduardum reges discordiæ ex atroci inter Isabellam reginam Angliæ Caroli sororem ac virum disensione: cum enim illa antea Gallicam aulam pro componenda pace accessisset, diutius in ea quam vir cuperet, hesit: vocatam etiam in suspicionem turpis cum Rogerio et Mortuo-Mari consuetudinis nonnulli ferunt². Ab oratoribus vero regis Angliæ nomine in regnum redire jussa, negavit se reversuram, ni rex Hugonem Spenserium ejiceret ex omni omnibus, qui regni administratione abutebatur³, et a quo fama⁴ erat regem in libidinum cœnum impelli, cujus perfidiæ nunquam se committeret. Respondit contra Isabellæ Eduardus, Spenserium nullas ei moliri insidias, sed meritis ipsam officii prosecuturum: atque ea de re Eduardo apud Sedem Apostolicam expostulante; conquerente etiam Francorum rege violatam a regis Angliæ copiis in Vasconia pacem, et contestante malorum omnium, que fœdifragorum culpa emergerent, anctorem se non futurum si sua armis jura tueretur; Pontifex adducta re in deliberationem cum cardinalibus, Guillelmum archiepiscopum Viennensem et Hugonem episcopum Aurasianum, qui e legatione redierant, ut in iis peritissimos, adjuncto Joanne e Grandisone, iterum mittendos censuit⁵: eosque ad pacem Eduardum inter ac Isabellam revocandam jussit incumbere.

Qua de re ad Francorum regem¹ ac plures alios² tum Gallos, tum Anglos scripsit:

« Joannes, etc. Carolo regi Franciæ.

« Ad nostram³ notitiam circumspectio regia deducebat, pacem dudum inter ipsum et charissimum in Christo filium nostrum Eduardum regem Angliæ illustrem super guerra Vasconia initam, et juramento vallatam, fore absque dilfidatione aliqua tegere violatam, ac subditis regis in personis et rebus per gentes dicti regis Angliæ in partibus ipsi Vasconia contra pacem prædictam illata fuisse damna gravia, excessusque perpetratos delestabiles varios et continue perpetrari, ad illum finem hæc ad nostram notitiam deducendo, quod excessus injuriæ pacis violata, ac juramenti transgressio præfati regis Angliæ, necnon mala, damna et offensiones contra Deum et sanctam Ecclesiam, que sequuntur exinde, ac pejora, que poterunt subsequi tam animabus quam corporibus, nobis existent manifestata; necnon et ad finem, quod de quibusvis malis et periculis, que in presenti ex præmissis succedant, vel in futurum continget succedere, nos et ipsa Ecclesia excusatam regalem celsitudinem haberemus; quodque provideremus, quid in casu hujusmodi sit agendum. Profecto, fili charissime, hæc non indigne cor nostrum amaritudine repleverunt; hæc nos cibarent absynthio, et ministrarunt nobis amarissimum potum fellis, cum per talia videamus diviniæ offendi oculos majestatis, jura violari sanguinis, universæ congregationi fidelium discrimina varia preparari.

« Sane, fili, attendentes, quod (sicut dictus cantor nobis exposuit) excellentia regia hoc per viam denuntiationis, nequaquam proponere seu quovis modo coram nobis prosequi intendebat, sed solum illa, ad finem seu fines, quem seu quos finis continet regiæ litteræ, ad nostram notitiam deducebat; et insuper ad memoriam reducentes, quomodo rex Angliæ supradictus ante adventum cantoris prædicti nobis per suas litteras sæpius et nuntium curaverat intimare, quod charissima in Christo filia nostra Isabellæ regina Angliæ consors ejus, quæ de ipsius licentiâ ad partes Franciæ pro bono pacis utriusque regni pridem accedens, plus debito ad eum redire, quamvis pluries super hoc requisita solemniter, differebat; non ex se, sed ab alio causam sumens, prout ipse rex se tenere indubie asserebat, quod redire timet ad eum, quousque vir nobilis Hugo Ledespenser regis ejusdem nepos et canerarius amoveatur ab eo, licet nunquam perceperit, ut constare asserit rex prædictus, quod dictus Hugo eidem regiæ damnum aliquod seu vituperium procuraverit publice vel occulte (quod si perceperisset, utique sicut asserit correxisset taliter, quod cederet suis aliis subditis in exemplum, dictusque Hugo paratum se obtu-

¹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 204. — ² Walsing. in Eduar. II. Meyer. Hist. Fland. I. XII. — ³ Jo. Vill. I. X. c. 7. — ⁴ Walsing. ibi sup. — ⁵ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 206, 213 et 219. tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 1 et 5. et an. 10. p. 1. Ep. com. MCCC.

¹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 211. — ² Ibid. pag. 204, 216, 221 et tom. vi. p. 4. Ep. secr. pag. 10 et 23. — ³ Superior p. 211.

lerit, si in aliquo eamdem reginam offenderit, eidem satisfacere ad arbitrium boni viri) ac supplicaret per nos salubriter provideri, quod dicta regina ad ejus rediret consortium, et ut teneret adhereret eidem ad animarum utriusque salutem, præcipue enim ipse paratus esset ac semper existerit, ipsam reginam, quam semper dilexit et diligit, honorifice ac maritali affectione tractare, juxtaque sui status excellentiam et exigentiam facere in omnibus quod incumbit; quodque tuam, fili, excellentiam inducere enaremus, ut terras per te occupatas in ducatu Aquitanie duci restitueret Aquitanie, cum jam ab eodem homagium receperis pro eisdem; satis nos prædicta, nec immerito perplexos et anxios, qui super præmissis agi expediat, reddiderunt, præsertim cum super reditu reginæ prædictæ, ex dubio, quod prætendit penitus supputando, nostros ad te, fili, ac reginam et regem Angliæ nuntios, prout novit celsitudo regia, duxerimus destinandos, qui a neutra partium responsum ad hoc obtinere congruum minime potuerunt: sique ipsos redire oportuit, inordinato negotio (non sine periculo, ut probant sequentia) remanente. Et ut habet nuntiorum relatio prædictorum rex Angliæ conductum eis dare nisi super reginæ negotio recusavit, nec de illo ipsis loqui potuit, nisi ut vir amarificatus nimium et immense turbatus.

« Verum quia ante adventum dicti cantoris negotium istud, velut tangens nimium intima cordis nostri, in consistorio secreto proposueramus nostris fratribus, eorum consilium super hoc requirendo, post ejusdem adventum cantoris cum nonnullis ex ipsis fratribus et tandem cum omnibus id secreto consistorio deliberavimus sæpius, quid Deo gratum, negotio expediens nobisque conveniens possemus agere in præmissis. In quo multis in consideratione deductis, in hoc tandem deliberatio resedit omnium ibidem præsentium, quod adhuc præfatos nostros nuntios, videlicet venerabiles fratres nostros C. archiepiscopum Viennensem et H. episcopum Anrasicensem, velut instructos in præfatis negotiis deberemus, adjuncto eis non sine causa dilecto filio Joanne de Grandisone archidiacono Notthigie in Ecclesia Eboracensi, ad tuam reginæ ac regis Angliæ prædictorum præsentiam evestigio destinare: quod et ordinavimus inditate, per quos plenius, quid nobis agendum videtur super his, daute Domino, rescribemus; etc. Datum Avin. kalend. Septembris anno x ». Hactenus Pontifex ad regem Francorum, cui inter nuntios ipsos enixe commendavit¹. Denique Isabellam reginam regemque Eduardum pluribus litteris variis exaratis temporibus est adhortatus², ut in mutua gratiam redirent, et quibus hæc saluberrima consilia regi, cui extremum exitum impendebat, a Pontifice data afferre suffecerit:

14. « Celsitudinem regiam rogamus et hortamur attentius, ac per Dei misericordiam obsecramus, quatenus varia scandalosa discrimina, quæ valerent ex hujusmodi discordia, si, quod absit, procederet, merito formidari, ac quot et quanta bona sperari possint probabiliter ex concordia provenitura, in scrutinio regie considerationis adductis, præfatos nuntios, tuæ salutis et honoris fervidos zelatores, benigne recipiat; sique ipsos patienter ac quieto, pacifico et tranquillo animo audiat et exaudiat regia providentia in hac parte, quod omni turbatione regis pacifici et æterni gratia suffragante, sedata, pacis et charitatis grata subsequatur tranquillitas, quam desiderabiliter affectamus. Et licet aliqui murmurasse deantur, quod præfati nuntii nequaquam recipiantur a tua serenitate benigne, quinimo afficerentur injuriis, si ad tuum regnum Angliæ se transferrent, nos tamen hoc credere nequivimus, nec in cor nostrum ascendit, quod nuntios a Sede missos prædicta, et pro tuis honoribus laborantes offendi vel injuriose tractari sineerit regia prudentia quoquo modo. Quamobrem eisdem mandavimus, sicut præmittitur, ut dictis obtentis litteris illic accedere non postponant. Cæterum, dilectissime fili, negotia venerabilium fratrum nostrorum Norwicensis, Lincolnensis et Herfordensis episcoporum, ac tam ipsorum quam aliorum prelatorum regni tui personas et Ecclesias regie celsitudini, sicut alias, commendamus; ipsam attentius deprecantes, quatenus ipsos ob divinam et Apostolicæ Sedis reverentiam regio favore pertractans, ab eorum injuriis et oppressionibus facias tuos officiales et subditos abstinere, etc. Dat. Avin. IV id. Maii anno x ».

Affecerat inter alios Eduardus atrocioribus injuriis Joannem e Brittannia Richemundie comitem bonisque privarat: cum tamen ille in Gallias ad gerendas ipsius res accessisset, summaque fide et constantia in maximis bellis sua studia et officia Eduardo ac parenti explicasset; maximos etiam periculorum æstus, et hostium carceres ejus causa subiisset. Cujus rei indignitate permotus Pontifex, Eduardum hortatus est¹ ut comitem pristinae gratie fortunisque restitueret, non has pro acceptis beneficiis injurias reponendas: tum Gualterum archiepiscopum Cantuariensem optimis cum monitis ad id flectere, atque Apostolicas ipsi reddere litteras jussit².

15. *Hugonis Spenserii miserandus exitus.* — Agebat Eduardum præcipientem in hæc et alia mala nclariis suis consiliis Hugo Spenserius, quem paulo ante memoravi, e ejus voluntatibus infelix princeps pendebat, eaque re omnium in se odia concitabat. Imminentium vero malorum præ sagis Pontifex Hugonem monnit, nisi Apostolicis consiliis morem gereret, voluntatesque a se aversas conciliaret, demum sub rerum mole succubiturum.

¹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 204, et tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 10. — ² Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 219.

¹ Lib. x. Ep. com. mcccii. — ² Reg. post eand. Ep.

« Hugonis Ledcspensier juniori.

« Utinam, fili, consideranter attenderes, ne dum tibi credis consulere, gravioribus periculis te submittas. Hæc pro tanto dicimus quia ut habet vox communis, nobis utique implacida et ingrata, tu inimicitias minuere (non) satagens, ad gravamina prelatorum et principum continue ac vigilantanter intendis; ex quibus uedum gravatorum inimicitias aggravas, sed et Dei et hoc videntium iram contra te provocas et irritas. Quocirca nobilitati tuæ sano consilio suademus, quatenus ab his prorsus abstineas, ac viis et modis aliis inimicitias minuere studeas, et providas amicitias cumulare; veremur etenim, quod nisi noslris acquieveris in hac parte monitis, oneri quod sufferre non poteris, te submittis. Datum Avinione X kal. Maii anno x ».

16. Sprevit Pontificia monita Spenserius, atque in triste fallacis humanæ felicitatis exemplum versus, carnificum, qui ipsum omni suppliciorum genere discruciarunt, ludibrium extitit; miserumque regem, quem suis lenociniis corruperat, in exitum traxit. Describunt tragicam illam rerum conversionem auctores ¹, nimirum Isabelam reginam furentem in virum zetotypia, atque in Spenserio odio, Caroli regis Francorum fratris ærario comitisque Hannoniæ, cujus filiam Philippam Eduardus filius uxorem acceperat, in Hollandia mense Septembris octoginta navium classem comparasse, et cum proceribus Anglis quibus Spenseriorum administratio exosa erat, in Britanniam vela fecisse: usam vero militari dolo, ac divulgasse armorum fœdera pepigisse cum Scotis, atque in finitima eorum ora excensionem facturam: cunq̄ue his rumoribus delusus rex Eduardus Londino in eas se partes conferret, haud procul a regia urbe applicuisset, ac recto itinere contendisset Londinum, plura edicta in Spenserios sparsisse, ac melioris administrationis spe populos delinivisse: tum certatim omnes, atque inter alios Londinenses illius partibus accessisse, regemque in Walliam persecutam: Eduardum autem cum se in extremum discrimen ab uxore adductum videret, naviculam ascendisse, ut una cum Hugone suo in Hiberniam evaderet; sed maris æstu ventisque contrariis sæpius in terram rejectum: haud vero ita multo post a Lancastriæ comite, cujus parens Eduardi jussu capite truncatus fuerat, captum una cum Hugone; ac tum Eduardum, cum se honorifice ab hostibus tractari videret, Hugoni tuentem, illum amplexu sibi adstrinxisse: sed agminum duces dolo usos finxisse, de arcanis quibusdam se cum rege agitare velle: atque ita dimissum Hugonem, moxque raptum ad Isabelam reginam, illiusque jussu patibulo suspensum, avulsis genitalibus et in ignem injectis, unco tractum atque in partes concisum. Is infelicis Spenserii exitus fuit. Rex vero

Eduardus in custodiam datus, ac tristi supplicio ad sequentem annum reservatus. In iis bellorum civilium motibus Joannes Apostolico muneri non defuit, ut ad regem ac reginam exeunte Septembris data ad pacem hortatoria litteræ ostendunt ¹, tum ad Apost. Sedis nuntios, ut coitiones sacramento etiam firmatas rescinderent ²; sed odiorum pertinacia ac subditi casus Pontificiam diligentiam elusere.

17. *Studia Pontificis de conciliandis regibus et maxime Roberto Siciliae et Friderico Trinacriæ.* — Adducere etiam in aliis provinciis ac regnis publicam pacem Joannes studuit: ad quam conciliandam inter delphinum Viennensem et Sabaudie comitem, Joannem Tolosanum archiepiscopum et magistrum Hospitalariorum equitum jussit ³ incumbere, ac pœnis gravioribus intentatis, adversas partes prælio abstinere, plurimum enim superiori anno fusus sanguis fuerat. De qua incunda concordia plures ad Guidonem delphinum, Eduardum Sabaudum, necnon Galharum et Boemiæ reges litteras dedit ⁴. Afferendæ etiam concordie studio bella, que in Pedemontia inter regem Siciliae ac Philippum et Sabaudia, Manfredum Salutarum, Montiserrati et Carreli marchiones exarserant, sospite studuit ⁵, indicisque jam ante inducias prorogavit.

Agitatum etiam ab eo est ⁶ cum Jacobo rege Aragonum de pace inter Robertum Siciliae et Fridericum Trinacriæ reges conjungenda, quam Aragonius fratris studio urgebat, eaque de causa ad Sedem Apostolicam oratores legarat; reque in deliberationem adducta, visum est ⁷, ut ii ad Aragoniam aulam redirent, atque a Jacobo ad Fridericum Trinacriam mitterentur regii legati, qui ipsum ad pacis leges regi Roberto tolerabiles adducerent, ac voti effecti compotes ad regem Robertum diverterent, illumque ad eas admittendas flecerent: si trahere in suam sententiam non possent, inducias inter eos firmare satagerent, quibus excurrentibus Siciliae et Trinacriæ reges oratores ad Pontificem mitterent, ut de fœdere cum eo tractarent; ac tum a Sede Apostolica cum Jacobo Aragonio de re perficienda agitaretur: de quibus eundem regem certiosem fecit, ac si consilii ratio accepta esset, quamprimum oratores ad Siciliae et Trinacriæ reges transmitteret. Felicem illi rei exitum his verbis ultimis comprecatus est: « Gratia Dei cor regum dirigat in agendis. Dat. Avin. XVIII kal. Maii, anno x ».

18. Agit de iis Surita ⁸, ac belli inter hos reges causam eam notat, Fridericum ab armis quiescere negasse, nisi Trinacriæ regnum suis posteris permitteretur; quæ res cum antiqui fœderis a Carolo Valesio initi, confirmatique a Bonifacio VIII legibus pugnabat: Robertum vero illud

¹ Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 42. — ² Ibid. pag. 3. — ³ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 363. — ⁴ Ibid. pag. 362 ad 370. — ⁵ Ibid. pag. 337 et 342. et tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 46. — ⁶ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 234. — ⁷ Ibid. pag. 240. — ⁸ Sur. l. vi. c. 75.

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 7. Walsing. Hist. Angl. in Eduar. II et alii.

regnum ad se revocare studuisse, illatisque annis singulis fœdissimis populationibus adeo attrivisse Trinacriam, ut nil propius abesset, quam ut populi tot calamitatibus fessi se Roberto subicerent: regem autem Aragonum, fratris casu consternatum, de concilianda pace multos tractatus, de commutanda certis legibus Trinacria cum Dyrrachii comitatu, ac suppeditandis vectigalibus pro Albanie regno Friderico comparando, de Sardinia illi tradenda, de Murcia regno et Granata ipsi conferendis ingessisse; sed graves in iis difficultates subortas: cumque Friderico fratri auxilia submittere decerneret, a filio Alfonso revocatum, ne ab Alfonso rege Castellæ bello peteretur; Robertum vero se obtulisse Friderici posteris amplissimas fortunas traditurum, si regnum sibi Trinacria restitueret. Tum mense Maio classem immisit in Trinacriam¹, fœdamque illi expositis in terram copiis intulit vastitatem (1).

Dum ea parabatur classis, ineunte anno, atroces insidiæ Caroli ducis Calabriae vitæ comparatæ sunt, quæ cum feliciter discussæ essent, Pontifex Robertum regem ad adorandam divinam providentiam excitavit his verbis²: « Consideret, quæso, serenitas regia bonorum omnium largitoris benevolentiam, quæ dicto principi et in eo tibi et universis fidelibus in præmissis clementer ostendit ut pro ea te sibi gratum exhibeas, et ad gratiarum juges actiones assurgas, etc. Dat. Avin. VII kal. Februarii, anno X ». Aliis etiam litteris Carolum ad agendas Deo pro insidiis superatis grates permovit³. Gerebant in principes bellum cum hostibus, qui insidias, proditores et quidquid ignava perfidia comminiscitur, genus putabant victoriæ: quocirca superiori etiam anno Neapoli atque antea Avenione Robertum insidias appetitum vidimus.

19. *Ecclesiarum jurebus et disciplina consulit Pontifex.* — Quod ad Aragonias res attinet; Joannes Alfonsum⁴ comitem Urgellensem ingrati in Deum et Ecclesiam animi perstrinxit, qui mox ejus criminis suspicionem ex Pontificis animo multis verborum officiis delere conatus est⁵. Gravioribus quoque verbis increpatus est rex Aragonum⁶ violati juris Ecclesiastici, ac revocare jussum⁷ quæ in Barchinonensem episcopum, præconis voce sede sua depulsus scelere hactenus inaudito, gesta essent: « Præconizationem prædictam ociosus, inquit, studeas revocare, quod præ-

missa possis merito devitare. Nec immunem se putet a prædictis circumspectio regia, eo quod ea fieri non præcepit; ipse namque sua efficiet, si ea neglexerit revocare: licet enim Ileri in se bonus existeret, peccata tamen quæ filiorum imputavit divina providentia, quæ negligenter omiserat emendare. Dat. III id. Martii, anno X ».

Suixerant¹ Ilerdæ episcopus et canonicorum collegium, non passuros se in aliis templis, quam in principe Baptismata sacra conferri infantibus, vel imptos benedictione sacra donari. Quæ lex cum iniqua esset, ac plura inveheret mala; tum brevis ævi et imbecillum virum infantes ob id Baptismo non abluti excederet e vita, Pontifex Petri principis adductus precibus eam rescidit, ac sacramentum, quo episcopus et canonici de non tradenda aliarum Ecclesiarum parochis facultate irritum jussit esse.

In Lusitania Alfonsus rex edito regio cavuit, ne quis ultionem de hoste ferro, sed legibus peteret: nelarius enim mos inoleverat, ut furori in ulscendis injurias fræna laxarentur. Quam Alfonsi legem multis laudibus commendavit Pontifex, egitque illi gratias², Apostolicum nuntium Petrum Labrana honorifice excepisse. Beatrice vero reginæ nonnullas sacras reliquias, casque inter vivificæ Crucis, in qua redempti humani generis perfecta mysteria, particulam transmisit³.

20. *Complutense Concilium a Toletano episcopo celebratum.* — Hoc anno xxv mensis Junii die celebratum est⁴ Complutense Concilium provinciale a Joanne Toletano archiepiscopo Hispaniarum primæ, et regii Castellæ scriini præfecto, cui Petrus Segobienus, Joannes Exomensis, Fernandus Conchensis, Giennensis episcopi et Palentini, Seguntini et Cordubiensis episcoporum procuratores interfuere, ac plura in eo ad afferendam rei Ecclesiasticæ dignitatem constituta; atque in primis Joannes archiepiscopus, ut suam auctoritatem confirmaret, hæc sanxit: « Quia, ipsa experientia rerum magistra nos edocente, probavimus nonnullos suffraganeorum nostrorum nobis et nostræ Toletanæ Ecclesiæ in eisdem promittendis, (vultu nimirum et observantia in archipræsulis), negligentes hactenus exiitisse; idcirco Concilio approbante, præsentî Constitutione duximus satuentum, ut episcopus per alium quam per nos sine nostra licentia consecratus, ex quo suam fuerit ingressus diocesium usque ad annum, legitimo impedimento cessante, ad nos accedere personaliter teneatur, ad

¹ Jo. Vill. l. ix. c. 348. — ² Tom. v. Ep. secr. pag. 263. — ³ Ead. pag. — ⁴ Ead. pag. — ⁵ Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 34. — ⁶ Ead. pag. — ⁷ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 238.

¹ An. 10. p. 1. Ep. com. cdl. — ² Ibid. pag. 243. — ³ Ibid. pag. 244. — ⁴ Ms. bibl. Vall. sign. lit. l. num. 18. p. 68.

(1) De expeditione quam Robertus Sicilia rex hoc anno in Fridericum instauravit, non Sutila tantummodo recens scriptor, nec semper accuratus testis preferendus est; sed et ilium describunt aequales eorum temporum historici Sicili, et anonymus Martene, cum Nicolao Spectati. Int r quos anonymus ille multo diligentius quam Sutila, certum tempus cepit, et absolute expeditionis hujus notavit. Scribit ille, hoc anno d e quarta Junii, comem Novellum, regie classis præfectum, ad oram tractus Panormitani appuasse, expos tione in terram copias, d e viii Junii, die Martii, cum Panormitanis conflixisse, utrumque ad manus cum his venisse die XI sui feria sexta. Tandem die XI Julii, agro Panormitano relicto, Cajetam solvissæ. Tota classis tremibus octuaginta constitit, ut scribit Nicolaus Specialis lib. 7, cap. 19, eundemque numerum expressisse censeo anonyum, quanquam in textum pro octuaginta irrepsit octingenta. MANSI.

promittendum nobis et nostre Ecclesie reverentiam et obedientiam, ut tenetur, nisi de nostra speciali licentia dictus terminus sibi per nos fuerit propagatus: alias contrarium faciens tamdiu ab ingressu Ecclesie sit suspensus, donec ad nos accesserit et obedientiam præstiterit a canonibus definitam». Confirmata etiam ad libertatem Ecclesiasticam tuendam statuta, quæ a Gundisalvo Joannis prædecessore apud Pennasiem edita erant: quibus adjunctum est, ut enim quis ob Ecclesiarum jura invasa, bona Ecclesiasticorum direpta, vel atrocis injurias iis illatas ab episcopo diocesano anathematis infamia notatus esset; reque ad archiepiscopum relata, ab eo cæteris omnibus suffraganeis fuerit injunctum, ut patrati criminis auctorem solemniter in omnibus Ecclesiis anathemate detinere pronuntiet, interdictum sit ingressu Ecclesie iis omnibus, qui se inertes in imperiis exequendis præbuerint, donec illum solemniter ritu fidelium cælo pulsum divulgarint.

21. *Privilegia a Pontifice collata.* — Celebratum¹ aliud sequenti anno Toleti Concilium visuri sumus ab eodem archiepiscopo Joanne, qui egregia pastoralis sollicitudinis exempla explicuit, ornatusque est a Pontifice eo privilegio², ut extra provinciam accepta a metropolitani potestate certis diebus in peragendis divinis pallio uteretur. Adjungenda hic visa sunt alia privilegia a Pontifice hoc anno concessa. Meditabatur peregrinationem Compostellanam Philippus Valesii comes sequenti anno inire, eaque perfecta bello sacro in Saracenis Hispaniæ se devovere: quæ pia consilia cum exposuisset Apostolica Sedi, ea, uti a Spiritu sancto afflata, magnis laudibus extulit Pontifex³, atque omnibus qui ipsum in acie stiparent fortiterque pro fide occumberent, præmia indulgentiarum proposuit.

Excesserat e vivis paucis ante mensibus illius parens Carolus Valesius, quem aiunt⁴ in extremo vitæ confinio procurate Engerrani, de quo dictum est, necis pœniluisse, obtinuisseque a rege Carolo, ut illius corpus e patibulo depositum consanguineis sacra sepultura mandandum traderetur. Magnis sane virtutibus ornatus erat princeps, quem ad restituendam Orienti armorum vi Catholicam fidem sæpius paratissimum vidimus, si temporum ratio cum illius votis consensisset⁵: e quo Valesiorum regum prosapia duxit originem, atque inter illius elogia illud affertur, non quidem regem, sed filium, patrum, ad parentem regum extitisse.

22. *Scurrilitas sacrilega aliquorum in Italia pœnis affecta.* — In Gallis patrati hoc anno est infamula scurrilitas a nonnullis, qui inter divina mimicas ineptias exercere: quos Pontifex justa severitate, ut subjectæ docent litteræ⁶, percussit:

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Non absque vehementi admiratione percepto, quod mense Maii proximo præterito fratribus Ordinis Minorum in Villa Exolduncensi Bituricensis diocesis commorantibus, de translatione B. Nicolai confessoris festum celebrantibus celebre, ad quod quamplures persone fuerant invitata; quidam frater ipsius Ordinis cum baculo pastorali, amulo et aliis pontificalibus insigniis missam conventualem et solemnem, guardiano conventus ejusdem villæ aliisque predictis fratribus, uno videlicet eorum tenente ad instar abbatis altum baculum pastorem, et decem aliis cappis indutus sericis sibi assistentibus, celebravit. Et subsequenter in secundis ejusdem festi vespers, dicto fratre ibidem in pontificalibus vespereorum ipsorum officium prosequente, quidam alius frater ejusdem Ordinis indutus mulieris amictu, duas litteras bullatas portans in manibus, ad fratrem accesserat eundem in pontificalibus ut præmittitur celebrantem dicens ei, quod ipsum faciebat summus Pontifex cardinalis. Et infra, ubi subjecti Bituricensi archiepiscopo datum provinciam, ut sine strepitu forensi diligentissime exquireret veritatem, exploratoque fœnore Gucelino til. SS. Marcellini ac Petri presbytero, ac Bertrando S. Marie in Aquiro, tum Arnaldo S. Eustachii diaconis cardinalibus partes demandatas, ut illum qui personatum episcopum egerat, atque alterum qui muliebri veste indutus illum creatum cardinalem denuntiaret, in examen adducerent; crimenque ab iis compertum fuisse, addit Pontifex: « In patriatione premissorum excessum a recto regulæ declinatur, dum a viris sacrae religioni deditis in tantæ levitatis ludibrium prosilitor, et forma Ecclesiastica deformatur: dum pontificalis dignitatis auctoritas deducitur taliter in contemptum, et ii, qui deberent in domo Domini verbo pariter et exemplo proficere, ac virtutibus conuscare, tam profanæ vanitatis flatibus ventilantur, talia in devotis mentibus præsentium, dum agebantur sacra mysteria et celebrabantur divina officia, non sine fidelium scandalo nefarie præsumendo: ex quibus intime tangimur et moveamur.

« Ne igitur hujusmodi præsumptuosa temeritas in perniciem transeat aliorum, sed in committentibus puniatur ac etiam extinguatur, ne quod absit, cæteri sumant audaciam similia committendi; auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio, eundem Joannem Garnerii omnibus officiis, si qua in eodem habet ordine, perpetuo privamus, ipsumque inhabilitamus et inhabilem reddimus ad quævis officia in posterum obtinenda, et alios actus legitimos exercendos, et per unius anni continuum spatium a missarum celebrationibus ipsum suspendimus; quodque ipse per totum eundem annum jejunare sexta feria, et dimittat panem comedere et aquam bibere, sedendo donec comeditor et bibitor in superficie terre coram sui conventus fra-

¹ Eod. Ms. pag. 69. — ² An. 10. p. 2. Ep. com. MCCXXV. —

³ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 284. — ⁴ Paul. Emil. in Carol. IV. — ⁵ An. Chr. 1315. num. 3. — ⁶ An. 10. p. 1. Ep. cur. L.

bus teneatur; et quod per integrum annum hujusmodi in quolibet capitulo de manu illius, qui sibi præerit, acutam seu rigidam et bene sensibilem recipiat disciplinam, ut hujusmodi ab eo commissum sine rubore et cum scandalo aliorum excessum defleat, et defendendo patienter ad contritionis affectum ejus animus efficaciter inducatur. Ordinamus quoque atque decernimus auctoritate prædicta, ut prædicto Joanni Robineti capitulum habitus dicti Ordinis, quem defert, amoveatur omnino, sicque hujusmodi detruncato habitu usque ad festum Resurrectionis Domini proximo venturum maneat et incedat, nisi cum eo interim super hoc per Sedem prædictam extiterit dispensatum; quodque per totum eundem annum dicta feria jejunare, comedere, bibere ac sedere, prout de dicto Joanne Garuerii prælangitur, teneatur; et quod per eundem annum viginti vicibus in capitulo, sicut sibi exprimitur, successive recipiat disciplinam similem, etc. Dat. VIII kal. Augusti, anno x ». Eodem argumento Pontifex Bituricensis archiepiscopo scripsit, præcepitque ut in Exoldunensi conventu Pontificiam sanctionem promulgaret, pœnasque reis infligendas curaret.

23. *Pseudo-Minoritas et Fraticellos hæresim disseminantes reprimit Pontifex.* — Emarcuerat adeo inter nonnullos Minoritas pristina pietatis flos, ut aliqui hæreseos infamia laborarint, contemptisque sacris institutis S. Francisci, quem ipsis Romani Pontificis et præsulum observantiam religiosissime commendasse vidimus, nefarias voces in Sedem Apostolicam effluerent. In iis Petrus ¹ quidam minister, ut vocat, eo crimine postulatus traditus custodiæ est; commissaque Hugolino abbati monasterii S. Petri et Matthæo Ungari Minorita theologo provincia, ut de illius dictis in Pontificem temere jactatis inquirerent. Guillelmus ² etiam Minorita e Villafranca e sacro suggestu contra Apostolicas Constitutiones, quibus definitum erat ab heresi non abesse, qui pertinaciter affirmarent Christum Dominum et Apostolos aliquid proprio vel communi nomine non possedisse, declamare non perhorruit: cujus causam Elnensis episcopus cognoscere jussus est.

Nonnulli quoque tum seculatissimi hypocrite, qui pseudoapostoli vel Fraticelli videntur exstitisse, religiosa veste insignes, nullis verborum lenociniis simplices nosque contaminare suis erroribus in ditione Pontificia, ac pietatis specie pietatem omnem extinguere nitebantur. Contra quos Joannem Amelium archidiaconum Forojuliensem ducatus Spoletani præsidem leges distinguere imperavit ³:

« Dilecto filio Joanni de Amelio archidiacono Forojulien. ducatus Spoletani rectori.

« Ad audientiam nostram tua nuper insinuatione pervenit, quod nonnulli pravitatis filii, ovium pellem sub religionis habitu prætendentes

extrinsecus, lupi vero rapaces intrinsecus existentes, decretam tibi provinciam, velut ovile Dominicum sub hac fictione, prohdolor! et simulatione subintrant, ut inventientes ibi simplices fidelium animas, quædam eis, sub verbo prædicationis enuntiant, et sophisticis atque fallacibus suggerant argumentis, ex quibus ipsi fideles inducti, abjurata fide, labantur in perfidia lubricum, et a nostrorum ac sanctæ Romanæ matris Ecclesiæ declinent semitis mandatorum. Cupientes itaque his providere salubriter, ac gerentes de tuæ circumspectionis industria fiduciam in Domino specialem, procedendi contra tales simpliciter et de plano, absque strepitu et figura judicii, teque per omnes vias et modos juri non obvios informandi, ac faciendi quod suadebit justitia, tibi auctoritate præsentium licentiam impertimur. Contradictores, etc. Dat. Avin. kal. Martii, anno x ». Similiter in Germania Franciscus et Lutra Benedictinus apostata, de quo jam ante egimus, pestiferos errores in omnibus, quæ circumcursabat, locis disseminabat: quocirca Raticonsensium Minoritarum præfecto munus a Joanne injunctum est, ut impium hominem carceri traderet.

24. *Commercia cum Saracenis vetita, et id permissum Genuensibus.* — Cum vero nonnulli impii Christiani, qui terreni lucri cupiditate illecti, jacturam æternitatis incurrere, totiusque a Conciliis OEcumenicis ac Romanis Pontificibus vetita cum Saracenis commercia inire non perhorrent, ut pœnarum metu a crimine submoverentur, Joannes ob insignem Ecclesiasticarum censurarum contemptum in eos statuit in hæreticos legibus agi jussit ¹. Quorum suscipere patrocinium ausus est Rizardus Cremonensis ², ac dictis contrariam Apostolicis Constitutionibus sententiam tueri; qui cum sentiret etiam cum hæreticis et perduellibus Ecclesiæ, censoribus fidei in ipsum animadvertendi munus injunctum est. Quibus etiam sequenti anno, cum magis fureret illius improbitas, eadem repetita imperia ³; ac Bertrando cardinali A. S. L. date partes ⁴, ut in ipsum legibus ageret, cujus scelera his verbis in medium adducit:

« Rizardus Malumbrè de Cremona approbationis, innovationis et declarationis hujusmodi (mirum criminis labem contrahere, non modo qui merces in Conciliis OEcumenicis vetitas Saracenis Ægyptiis inveherent, verum etiam alias a Nicolao IV, Bonifacio VIII, Clemente V prohibitas interrent, aut illi flagitio consentirent,) non ignarus asserere, affirmare, adstruere ac dogmatizare verbo et scriptis in suæ salutis animæ dispendium et multorum, quos secum in errore hæresis damnata satagebat trahere, perniciem et jacturam; quod deferre vel mittere Saracenis in Alexandriam, aut in alia loca Saracenorum terræ Ægypti victualia et alia quæcumque mercimonia, præter

¹ Tom. V, p. 2. Ep. secr. pag. 247. — ² An. 11, p. 1. Ep. cor. III. — ³ Tom. V, p. 2. Ep. secr. pag. 247.

¹ Tom. V, p. 2. Ep. secr. pag. 247. — ² Ibid. pag. — ³ Tom. VI, p. 2. Ep. secr. pag. 204 et 215. — ⁴ Ibid. pag. 37 et 40.

prædicta in eisdem Conciliis prohibita, non erat peccatum, præsumperat damnabiliter ac etiam præsumebat : quodque idem Rizardus huiusmodi pravis suis ac iniquis actibus non contentus, sed se Dei et Ecclesie ac fidei Catholicæ rebellem et hostem exhibens manifeste, Raynaldo et Opizoni marchionibus Estensibus, ac Galeatio de Vicecomitibus, ejusque fratribus hæreticis, et de crimine hæresis a suis competentibus iudiciis sententia-liter et publice condemnatis; necnon Ludovico de Bavaria excommunicato, Dei et Ecclesie rebelli et hosti, adhaeserat. Et infra : « Contra dictum Rizardum super prædictis et ea tangentibus secundum formam canonum ac privilegia officio inquisitionis concessa solerter et diligenter per te, vel alium, seu alios inquire-re ac procedere non postponas. Dat. Avin. non. Maii ».

25. Interea hoc anno ad Genuensium gratiam juxta causis adductus Pontifex Apostolicas leges de non ferendis ad Saracenos mercibus ad biennium mollivit, cum ea respublica, antea florentissima opibus, tum ob civium dissensiones, tum intercepta commercia cum Orientalibus ab antiquo splendore deficeret, neque ad Constantinopolitanum imperium, aliasque plures provincias merces transferre possent. Permisit itaque retinendæ veteris dignitatis causa, ut merces ferro, telis, lignis, navalibus exceptis, ad Laodicenam Babylonio oram soldano obnoxiam advehere; indeque cum Persis, Tartaris, Indis et aliis populis, quibus Christianorum commercio interdictum non esset, merces distrahere ac permutare possent. Imposita vero est archiepiscopo Genuensi provincia, ut sacramento navium rectores et portu soluturos adigeret, ipsos contra imperia Pontificia non ituros, nec merces vetitas Saracenis inventuros. Cum vero in Pontificiis litteris dicatur, Genuenses ad Constantinopolitanum imperium merces devehere tum non potuisse, id ob Turcarum excursions, qui ea maria infesta reddebant, videtur contigisse, de quibus supra ex Sanuto memoravi: is enim auctor suadebat propterea Romano Pontifici, ut classem ad reprimendos Turcas compararet, ita namque et Christianorum libertati consulturum; atque a Græcis, qui ad conjunctionem cum Romana Ecclesia his beneficiis allicerentur, summam gratiam initurum.

26. *Andronicus imperator revocandæ ad Romanam Græcorum Ecclesie desiderium præ se fert.* — Pater se ferebat quidem Andronicus imperator redintegrandæ cum Romana Ecclesia conjunctionis desiderium, atque oratores ad Francorum regem Carolum misit, quibus significabat, se pacem cum omnibus Christianis maximeque cum Gallis servaturum, et alias ingentes spes et promissa ostentabat: de quibus ut certior fieret Carolus, Benedictum e Cuni: Dominicanæ familie

religiosum virum legandum censuit¹; quem Pontifex ad Robertum regem Siciliæ ac Philippum principem Tarentinum transmisit, ut quæ ipsis in tanta re gerenda visa essent, optima consilia explicarent.

« Regi Siciliæ.

« Significavit nobis charissimus in Christo filius noster Carolus rex Franciæ et Navarræ illustris, quod vir magnificus Andronicus, qui se Romanorum imperatorem et moderatorem intulit, per suas litteras insinuavit eidem, intentionis et voluntatis esse sui imperii, velle pacem et amorem cum omnibus et specialiter Christianis: et cum regem ipsum, ejusque donum et prædecessores super alios mundi principes ad hoc perciperet delectari, certum ad ipsum destinabat nuntium litterarum exhibitorum ipsarum, super intentione prædicta plenius informatum. Rex itaque præfatus scire, ut asserit, desiderans certius; an ipse Andronicus præfate intentionis existat, et an quæ litteris præfatis adstruit, operibus cupiat adimplere, dilectum filium Benedictum de Cuni: Ordinis Prædicatorum sacre theologie magistrum ad eundem Andronicum pro scrutandis huiusmodi providit de nostro beneplacito cum suis litteris destinandum.

« Nos autem attendentes, quod negotium huiusmodi tuam excellentiam, necnon et dilectum filium nobilem virum Philippum principem Tarentinum germanum tuum inter cæteros Catholicos principes non mediocriter tangit, volumus quod item magister, priusquam ad dictum accedat Andronicum, ad tuam dietique principis se conferat præsentiam, auditurus utriusque intentionem, ac informationem, si quam ei dare decreveritis super his, nobisque illas postmodum rescripturus. Quocirca regalem excellentiam attentius excitamus, quatenus cum eodem principe, quid nos deceat vel expediat in hac parte, provida deliberatione discernens, magistrum eundem reddere studeat super his plenius informatum: nos enim præfato magistro collegam alium in negotio ipso cogitavimus adjungere; sed donec de tua ditorumque principis et Andronici intentionibus super his plenius nobis liquerit, consultius id providimus differendum: super quibus etiam præfato germano tuo per magistrum ipsum litteras nostras trigimus opportunas. Dat. Avin. XIII kal. Septembris, anno x ».

27. De misso ad Andronicum imperatorem Benedicto e Cuni:, ut ipsum ac Græcos ad fidem orthodoxam alliceret, extant aliæ litteræ², quibus ea spe facultatem ipsi tribuit, ut cum mathematicis (iis nimirum, quorum profanæ artes in prædicandis, magistro demone, vanaque astrologiæ ostentatione, rerum futuris eventibus ab Ecclesia damnatæ sunt) et cæteris schismatis labe infectis publice occulte ageret, concionesque sacras ha-

¹ An. 10. p. 1. Ep. com. DCCCXC. — ² Ibid. post eam l. Ep. — Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 266 et 372.

¹ Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 266. — ² Ibid. pag. 372.

beret. Terruerant Andronicum pervulgati de expeditione Gallorum Asiatica ineunda sermones, fueratque a Marino Sancto admonitus¹, plerosque Constantinopolitanum prius imperium expugnandum censere, et eorum opinionem in regum consiliis a se refutatam; sollicitatusque, ut Christifideles contra Saracenos omni studio iuvaret. Cæterum præclara adeo de restituenda Asiæ Christiana religione, ac superstitione excindenda Mahumetica ob Occidentalium dissensiones est turbata; neque universus exercitus, sed levis copiæ ad defendendas Christiani nominis reliquias Orientem petebant, pluresque cruce signati ostentationis magis, quam pietatis causa crucis symbolum ferebant: quos in Æmilia Pontifex a provinciæ præside Aymerico archiepiscopo Ravennate vel ad promovendam sacram rem Asiaticam profecionem ire, vel sacrum symbolum abjicere monendos curavit².

28. *Cyprios Græcos male de fide sentientes corrigit: et linguarum Orientalium studium in publicis scholis promovet Pontifex.* — Adducebatur hoc interim spatium in discrimen orthodoxa in Cypro religio, cum Nestoriani duas in Christo personas, ipsunque non natura sed adoptione Dei filium; Jacobitæ contra unicum in eo tantum naturam contra OEcumenica Concilia cum Eutyche publice impieque effutirent: Cyprii etiam Græci purgatorium ignem negarent, ac perverse sentirent, neque improbos inferni penis affici, nec sanctos cælesti felicitate ad diem usque extremum iudicii potiri: sacramentum etiam Corporis Domini animalibus ad restituendam iis valetudinem porrigeret, ac nisi Constantinopoli deferretur, excipere abnerent. Ad quas fœdas excindendas hæreses Pontifex Raimundo patriarcham Hierosolymitanum zelum explicare hisce litteris jussit³:

« Joannes, etc. Raimundo patriarchæ Jerosolymitano.

« Trahimur in amara suspiria, et multa mentis turbatione movemur, dum infra fines Ecclesiæ Catholicæ, curæ nostri regiminis divina dispositione commissæ, contra puritatem Catholicæ fidei errores percipimus pullulare: ad quos extirpandos tanto solertius vigilare nos convenit, quanto majora formidantur ex illis pericula fidei et fidelibus proventura. Habet siquidem infesta nimis de transmarinis partibus insinuatio, nobis missa, quod in regno Cypri, ubi Catholicæ fidei viget cultus, quidam iniquitatis filii, Nestoriani et Jacobitæ vocati, quorum secta nequissima olim in Conciliis generalibus reprobata extitit et damnata, se adversus Dei scientiam extollentes, ac in damnatos errores et hæreses incidere non verentes; præfati Nestoriani in Christo Jesu Domino nostro duas personas, et ipsum per inhabitantem gratiam adoptivum Dei Filium existere; dicitque Jacobitæ unam tantum inesse naturam contra veritatem orthodoxæ

fidei damnabiliter profitentur; habentes suas illie distinctas Ecclesias, in quibus errores et hæreses hujusmodi, non sine magnis suarum et multorum aliorum animarum periculis, publice dogmatizant. Et inuper quod Græci aliqui, qui pro majori parte in regno morantur eodem, negant purgatorium et infernum, asserentes mendaciter et temere, nullum sanctorum esse in paradiso usque post iudicium generale; sed interim in certo loco quiescere sine pœna: et hoc idem etiam de malis asserere moluntur. Alii quoque Græci sunt ibi, qui sacramento altaris non communicant, nisi eis de Constantinopoli deferatur, et nonnulli etiam alii hujusmodi sacramentum in escam jumentis pro sanitate ministrare præsumunt.

29. « Cupientes igitur prædictos errores et hæreses de finibus fidelium extirpari, ac de tuæ circumspectionis exquisita prudentia plenam in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad extirpandum prædictos errores et hæreses, ac reformandum et corrigendum quæ in hac parte reformanda noveris ac etiam corrigenda, intendere juxta datam a Deo tibi providentiam adeo studeas diligenter, quod divinam et Apostolicæ Sedis gratiam uberius propter hoc merearis, etc. Datum. Avin. kalend. Octobris, anno XI ». De gliscentibus iis hæresibus Ilugoni regi Cypri eadem sententia scripsit Pontifex, utque ad eas excindendas Raimundo patriarchæ regiam opem porrigeret, hortatus est; cum nullam majorem gloriam, quam in fide amplificanda, afferendoque studio ne illius flos ac dignitas emaresceret, colligere posset: « In virtute, inquit, ac decore fidei a Domino censetur constituti viri potentia præditi, et pro sapia illustrium præcellentes, qui dum illam fulciunt, et se operosos exhibent in illius dilataciónem ministros, fama crescunt et meritis, et a Domino in suis actibus diriguntur. Sed in eorum gloria non parum maculæ ponitur, cum in suis districtibus fides vim patitur, et infidelium subjectorum morsibus laceratur; frequenter enim exercitatione membrorum caput affligitur, et nonnunquam pœna principibus propter peccata plebis inferitur ».

Cæterum propagandæ latius inter Orientales nationes religionis studio Pontifex decretum Concilii Viennensis de Græca, Hebraica, Arabica et Chaldaica linguis in celeberrimis gymnasiis docendis instauravit ac Parisiensem episcopum, ad illud in Academia Sorbonica operi mandandum, incumbere jussit¹:

« Joannes, etc. venerabili fratri episcopo Parisiensi.

« Cupientes, ut fidei Christianæ religio, dilatato tentorii sui loco, funiculos suos faciat longiores, et proinde salus proveniat animabus, plenam volumus habere notitiam, qualiter statutum felicis recordationis Clementis pape V prædeces-

¹ Sancti. in lit. ad Andronicum. — ² Tom. v. p. 2. Ep. sec. p. 331.

³ Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 80.

¹ An. 40. p. 1. Ep. cur. xcix.

oris nostri de scholis in Hebraicæ, Græcæ, Arabicæ et Chaldææ linguarum generibus in Parisiensi et certis aliis studiis erigendis, et a certis viris Catholicis sufficientem habentibus linguarum ipsarum notitiam scholis regendis eisdem, ac de provisione annua ipsis regentibus in stipendiis competentibus et sumptibus facienda in Concilio Vienneensi editum, quod dilatationem fidei et profectum animarum earundem respicere noscitur, observetur in Parisiensi studio prælibato. Quocirca fraternitati tue per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus (nos certiores facias) de illis et eorum numero, qui dictas scholas in præfato Parisiensi studio juxta hujusmodi statutum in linguis regunt eisdem; et si scholares auditores habent, et qualiter in stipendiis et sumptibus antedictis, et per quos et in quanta vel quantis pecuniariis summis dictis regentibus providetur, etc. Datum Avin. VIII kal. Aug. an. x »

30. *Amplificata apud Tartaros Christiana religio.* — Proferebat se latius per id tempus in remotioribus Orientis oris fides Christiana, atque in Tartaria imperator missos a Romanis Pontificibus ad eos populos Christianis sacris imbuendos episcopos perhumaniter excepit, et ad sustentandam honeste vitam stipendia attribuit, ut Andreae e Perusio episcopi e sacro Minoritarum Ordine suffraganei archiepiscopi Cambaliensis ad Perusinorum præfectum litteræ testantur¹ :

« Frater Andreas de Perusio de Ordine Minorum fratrum, divina permissione vocatus episcopus, reverendo patri fratri guardiano Perusini conventus, etc.

« Novistis me cum bonæ memoriæ fratre Peregrino coepiscopo, et meæ peregrinationis individuo comite, præter multos labores et langores, in medias varique tormenta, atque pericula in terra pariter et in mari, ubi fuimus, rebus omnibus, etiam tunicis et habitibus spoliati; demum Deo juvante ad Cambaliensem civitatem, quæ sedes est imperii magni Chanis, anno Dominicæ Incarnationis mcccvi. ut credo, pervenisse : ubi secundum mandatum a Sede Apostolica nobis datum, archiepiscopo consecrato, moram ibi per quinquennium fere contraximus. Infra quod temporis spatium procuravimus alafa ab imperatore magnifico pro victu et vestitu octo personarum : est autem alafa impensa, quam imperator tribuit nuntiis magnatum, oratoribus, bellatoribus, diversarum artium artificibus, jacularibus, pauperibus et diversis diversarum conditionum personis : quæ impense plurimum Latinorum regum introitus et expensas transcendent. De divitiis, magnificentia et gloria hujus magni imperatoris, de vastitate imperii, multitudine populorum, numerositate civitatum et magnitudine earundem; et de ordinatione imperii, in quo nemo adversus alium ausus est levare gladium, transeo, quia

longum foret scribere, et audientibus incredibilia viderentur : nam ego ipse, qui præsens sum, talia audio, quæ vix ipse credere possum ». Et infra :

31. « Est quædam magna civitas juxta mare Oceanum, quæ vocatur lingua Persica Cayton, in qua civitate una dives domina Armena Ecclesiam erexit præclaram satis et grandem, quam quidem, de ipsius voluntate per archiepiscopum in cathedrali erectam, cum competentibus dotibus, fratri Gerardo episcopo et fratribus, qui cum eo erant, donavit in vita et in morte reliquit; qui primus eandem cathedram suscepit. Mortuo autem dicto episcopo, inibi sepulto, voluit archiepiscopus in eadem Ecclesia me facere successorem : sed hujusmodi locationi et successioni me non præbente assensum, ipsam contulit fratri Peregrino episcopo memorato, qui illuc habita opportunitate se contulit, et postquam paucis annis rexit eandem, anno Domini mcccxxi in crastino Octavæ Apostolorum Petri et Pauli diem clausit extremum. Ante cujus discessum per quatuor fere annos ego, qui in Cambaliche non eram consolatus ex aliquibus causis, procuravi quod dicta alafa seu eleemosyna imperialis mihi daretur in præfata civitate Caytonis, quæ distat a Cambaliche itinere hebdomadarum fere trium; ut dixi, sollicite procuravi : et cum octo equitibus, ab imperatore mihi concessis, ad eandem civitatem cum magno honore perrexi et applicui, adhuc fratre Peregrino præfato vivente; et in quodam nemore proximo civitati ad quartam partem unius miliarii Ecclesiam convenientem et præclaram ædificari feci cum omnibus officinis sufficientibus pro xxii fratribus, et cum quatuor cameris, quarum quælibet esset pro quocumque prelato sufficiens. In quo quidem loco moram traho continuam, et vivo de eleemosyna regia memorata, quæ juxta mercatorum Januensium æstimationem ascendere potest annuatim ad valorem centum florenorum aureorum vel circiter : et de hac eleemosyna magnam partem in ædificatione loci prædicti expendi, cui similem in eremitoriis in tota nostra provincia nullum scio quoad pulchritudinem et omnem amenitatem.

« Denique non longo elapso tempore post obitum fratris Peregrini recepi decretum archiepiscopi de locatione nostra in memorata Ecclesia cathedrali, cujus locationi assensum præbui, causa rationabili suadente : et nunc in loco, vel Ecclesia civitatis, nunc in eremitorio moram facio juxta meæ libitum voluntatis, et sum sano corpore, et quantum longævitas vitæ patitur, aliquibus adhuc annis in hac messe laborare potero, licet canitatem habeam ex defectibus naturalibus et proprietatibus senectutis. Sane in isto vasto imperio sunt gentes de omni natione, quæ sub cælo est, et de omni secta, et conceditur omnibus et singulis vivere secundum sectam suam. Est enim hæc opinio apud eos, seu potius error, quod unusquisque in sua secta salvatur; et nos prædicare pos-

¹ Ext. apud Wad. tom. III, hoc an. num. 2.

sumus libere et secure : sed de Judæis et Saracenis nemo convertitur. De idololatriis baptizantur quamplurimi, sed multi ex baptizatis non recte incedunt per viam Christianitatis. Quatuor nostri fratres martyrizati fuerunt in India a Saracenis, quorum unus bis in ignem copiosum injectus illæsus evasit ; et tamen ad tam stupendum miraculum nullus est a sua perfidia permutatus, etc. Datum in Cayton anno Domini MCCXXXVI. in mense Januarii ».

32. *Gregorium X miraculis clarum Placentini postulant sanctorum Catalogo annumerandum.*

— Superiore anno Placentini, permoti fama miraculorum Gregorii pape X, supplices a Joanne XXII flagitarunt, ut illum in sanctorum Albo collocaret : ad quorum justas preces Joannes, ut in tanta re solitam consilii maturitatem adhiberet, Pisano archiepiscopo et episcopo Mutinensi provinciam dedit ¹, ut de illius sanctitate et miraculis, adductis in religiosum examen testibus, publica documenta conficerent :

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Pisano et episcopo Mutinensi, ac dilectis filiis Bindo de Senis proposito Ecclesiæ Coloniensis notario nostro.

« Dudum ex parte dilectorum filiorum Jacolini de Pontecanali pro Rom. Ecclesia rectoris, ac prioris antianorum, et ipsorum antianorum, necnon consilii et communis civitatis Placentinæ coram nobis et fratribus nostris propositum extitit, quod felicis recordationis Gregorius papa X prædecessor noster, dum viveret, nitore sanctitatis emicuit, conversatione resplenduit, ac multis magnisque tam ante quam post suum obitum miraculis coruscavit : quare pro parte ipsorum fuit

nobis humiliter supplicatum, ut de ejusdem Gregorii vita et miraculis inquisitione præmissa, si reperiremus præmissa veritate fulciri, eum adscriberemus sanctorum Catalogo, ipsumque faceremus per universas Ecclesias honore congruo solemniter venerari. Verum, licet prædicta coram nobis et eisdem fratribus nostris exposita, si vera sint, nostrum et fratrum nostrorum corda multiplici jucunditate repleverint ; attendentes tamen, quod Romana Ecclesia, præsertim in tanto negotio consuevit cum magna maturitate procedere, ubi videlicet de re tam ardua queritur, et de cælestibus indagatur ; nam si difficile existimamus quæ in terra sunt et quæ in prospectu sunt invenimus cum labore, quæ in cælis sunt quis investigabit ? ut tutiori et solidiori tramite procedamus, discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtineamus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videritis, de vita, conversatione ac miraculis Gregorii prædicti cæterisque circumstantiis, hujusmodi negotium contingentibus, juxta formam, quam vobis sub Bulla nostra transmittimus interclusam, inquiretis diligentius veritatem ; et quæ super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta, sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinatis, ut per inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Avin. VI id. Maii, anno IX ».

Condite erant Gregorii reliquiæ in Aretina Ecclesia, cujus diæcesis hoc anno dispartita est ¹, condito Cortonæ novo episcopatu.

¹ An. 9. p. 2. Ep. com. MDXIX.

¹ An. 9. p. 2. Ep. com. MMLXXI.

JOANNIS XXII ANNUS 12. — CHRISTI 1327.

1. *Bavari in Italiam adventus, et Tridenti habitus conventus.* — Concussit ¹ Italiam Ludovici Bavari ad eam sibi armis subjicientiam, corripiendaque vi insignia imperii, adventus anno Christi millesimo vigesimo septimo, Indictione

decima : cum enim ob Caroli ducis Calabria, qui Florentinam rempublicam administrandam susceperat, et Joannis S. Theodori cardinalis A. S. L. et publicæ pacis servatoris in Etruria instituti superiori anno accessum, annus regis Siciliæ in Trinacriam irruptiones, attritamque Friderici potentiam, et Insubriam a Bertrando legato conti-

¹ Jo. XXII tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 60.

nus afflictam bellis, Gibellini hinc armis, hinc censuris Pontificis urgerentur, illum crebris legationibus et pollicitationibus ad maturandum iter pellexere. Indixit ¹ Tridenti mense Februario suae factionis comitia Ludovicis, in quibus plura perperam gessit, schismaticorumque et impiorum illuivem ad se traxit, qui in eum prorupere furorem, ut supremum in terris Christianorum caput anathematis notarent infamia, captivitate ex nomine inanibus argulis, ut facete sacrilegi viderentur, presbyterum Joannem appellarent: ex quo Pontificiae dignitatis contemptu sententiae Apostolicae habitae ludibrio, et Ecclesiasticum

interdictum, coram Ludovico, divinis celebratis officis, violatum. Eminebant ¹ inter ceteros impietate scelestissimi Ludovici Bavari assentatores Marsilius Patavinus theologiae scientiae improbus interpres et Landanus philosophiarum argutiarum nugarumque artifex, qui novis haeresibus ex inferis excitatis, id unum moliebantur, ut Ecclesiam Dei excinderent, vel foedissima sulcicerent servituti; quibus Pontifex quinto idus Aprilis iudicium haereseos intendit: sed de his agetur inferius. Nunc Bavarum Italiam ingredientem sequamur (1).

2. Cum de Tridentinis conventibus habitis a

¹ Jo. Vill. l. x. c. 17.

¹ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 221.

(1) Ludovicus Bavarus hoc anno Italicam expeditionem suscepit, atque in ipso itinere, Tridenti scilicet, frequentem conventum habuit, quo plures Italarum principes convenerunt. Tridenti adhuc agebat die VI kal. Martii qua die ex urbe illa dedit litteras ad Fridericum *Siciliae*, ut appellat, *regem*, et alias ad Petrum eius filium de suo in Italiam adventu certos illos facies, paratunque se ad omnia eorum commoda spondens. Recitat litteras illas anonymus Siculus apud Martene cap. cxvi. Juratum est ibi ab omnibus in verba Ludovici, quem Itali adjuutores se armis, et pecunia sponderunt ut Guellos conficeret, et imperii coronam adipisceretur. Cum vero in eo conventu plures essent episcopi, ut non laicorum tantummodo civilis congressus haberi posset, sed et Concilium Ecclesiasticorum, causa pariter Ecclesiastica discussa fuit de orthodoxo scilicet Joannis papa, et accusationis sexdecim capitibus, praesertim circa ea quae de paupertate Christi docerent, propositis et admittisque, hereticum illum plane et a fide Catholica alienum pronuntiavit. Haec damnis ex fide Joannis Villani lib. 40, cap. 15, qui haec inanes interdum rumores pro veris et compertis obtrudit, probabilia tamen haec in re ex idoneo aliquo auctore amissa narrare videtur. Ita rebus Tridenti compositis, Ludovicus iter promovens Bergomum, inde Corom perveniit mense Mario, teste Joanne Villano ibidem, et auctore Chronici Bononiensis Her. Italic. tom. xv, non. *Mio* mense, ut per errorem forte amanuensis scripsit Bonicontrus Morigia auctor coevalis Chronici Madoetensis lib. 3, cap. 47. Longorem in ea urbe moram ut protraheret, coepit Margaritae uxoris suae, quam operabatur, adventus. Cum venisset, Mediolanum acturus se contulit die XVII Maii, ait Morigia, qui tunc praesens aderat, et pecunia adspulatur ejus pariter avarus Galvaneus Flamma Ord. Prad. in manipulo florum cap. 365. Errant igitur veteres illi scriptores, qui cum auctore rerum Mediolanensium vulgato Her. Italic. tom. xvi, pro die XVII, diem XXVII substituerunt. Ita rebus consitiis, Ludovicus iterum eorum a ornatus fuit quam Moleda advectam Mediolanum recepit, ceremoniarum hinc agente Gundone episcopo de *Arctovo*, *archiepiscopo Mediolanensi*; quae verba sunt Morigia in Chronico Madoetensi, ex quibus discimus nisi forte mendam aliquid in textum irripserit) a schismaticis depositum fuisse Fr. Aycardum archiepiscopum Mediolanensem (qui tunc exortus agebat ob secutas partes Pontificis) ejusque loco Gundone electum. Episcopum quoque, qui comes huic accesserat, fuit Fructicus de Madus, olim Brixensis episcopus, quem Pontifex destituerat. Hujus episcopi, de quo silet Morigia et Flamma, meminit eorum pariter tempore Jere aequalis Jacobus Malveus, qui Brixianum Chronicon ad annum usque MCCCLXXI perduxit. Vulgatum est opus illud Her. Ital. tom. xiv. Tridentium etiam episcopum, eidem depositum a Pontifice, adfuisse caeremoniae huic scribit vetus auctor Annalium Mediolanensium quibus superius meminimus. Id actum sacra Pentecostes die ultima Maii, scriptores omnes testantur. Nec ita multo post, die v. Junii, festo S. Margaritae sacra, Galeatium vicecomitem principatu Mediolani expulsi, egitque captivum. Haec Galvaneus Flamma ibidem; sed cum noti diem illam v. Julii sacrum fuisse memorat S. Margaritae virginis, nec in ullo unquam veteri Martyrologio, nec in Mediolanensibus pariter, quod cum Adm. auctoribus Boschii ante plures annos excusum est, legem die illam v. Julii S. Margaritam cultam ubique fuisse meadous esse hujus scriptoris textum suspicor. Joannes Villani lib. 40, cap. 30, diem vi signat; quem Morigia, oculatus testis, ut saepe alibi monuimus, diem vii Julii praefert. Exauctorationis hujus causas alii aliter praetextunt, verissimum censeo, quam Morigia assignat. Narrat ille Galeatium de rebus cum Pontifice componendis jam dudum cogitasse, tantumque rem processisse, ut non multum abesset a concordia. Arcana haec molitiones subodoratis Marcus vicecomes, Galeatii frater, Ludovico frater praecipuus et fratri suo infensus, actutum se ad Ludovicum, tunc agentem Tridenti, contulit, quem et sollicitavit, ut statim Mediolanum proficiscens rebus suis provideret. Consilium admittens Ludovicus, protectionem Mediolanensium in naturavit, ac dejecto Galeatio ejusque fratribus et suis, omnibus, excepto Marco, habuit captivos; qui tandem intercedentibus Italis pluribus principibus, dimissi sunt, primo quidem reliqui, uno Galeatio retento, teste Galvaneo Flamma in manipulo cap. 365, tum ipso demum Galeatio, ut assertit Morigia in Chronico. Madoet. qui tamen anno sequenti in actum significat in hac Mediolanensi mora coactum ibi a rege Concilium, in quo Joanne XXI abrogato, Petrus de Corvaria assumptus fuit, scripsit Petrus Azarius, qui Chronicon prin ipum vicecomitem ad sua usque tempora, annum scilicet MCCCLX I perduxit, vulgavitque Muratorius reum kaluarum tom. xvi. Ita enim ille cap. 7; « Dum praedicta gerentor, convocato Concilio in Mediolano, et etiam participantibus quamprioribus combariae et Alemannie, et scilicet, (cum Ludovico scilicet) sociatis, et in approbatione praedicti Joannis papa, praepere ea quae ipse committit chati contra imperium, et usque partes, et creaverunt alterum antipapam etc. » Verum cum electio Petri de Corvaria in Pontificem non nisi sequenti anno Roma contigit, ut ac utati omnes et eorum temporum scriptores affirmant; et scriptor iste nulla interdum miscet, locis et temporibus distincta, non inanis suspicandi conjectura datur, nisi forte in unum confundat electionem antipapae, quae succedenti anno contigit, cum celebratione Concilii, quod hoc anno a Ludovico Medio ante adhue agente, haberi potuit. Nisi reputaverimus hoc ipso anno MCCXXVI in Medio aensi Concilio Joannem papam depositum, ejusque loco desinatum fuisse Petrum de Corvaria, qui tandem anno sequenti Roma initiatus fuit. Sen potius sequi Mediolanensium hinc Andream Ratisponensem, cujus Chronicon vulgavit E. ardis in Corpor. Histor. med. aevi tom. ii, qui Concilium a Ludovico habitum non Mediolani, sed Romae commemorat. Florebat Antipapa circa medium saeculi xv. Concilium eundem in Italia a schismaticis celebratum, scribit pariter Joannes Marus in lib. de schismat. et Concil. cap. 21, ubi paucis meminit alterius Concilii a Joanne Pontifice adversus antipapam Avinionense habiti, non quidem isto anno, ut per errorem a Labbeo ascribitur, cum non nisi sequenti antipapa assumptus fuerit. Verum cum scriptor iste recentior sit, quam ut idem sola assertionem sua mereatur; scribat enim saeculo XVI, et veteres omnes coevalis scriptores de hoc Avinionensi Concilio nihil memorent, eadem scriptori fucum factum censeo ex Concilio Avinionensi habito anno praecedente MCCCLXXI, die XVII Junii cuius canones legas in collectioe Labbeana tom. xv, col. 280. Venet. edit. Nec ipse pariter Joannes in litteris quas de condemnatione a se facta Nicolai antipapae scripsit, vulgatis a Murto Anecdor. tom. ii, sententiam hanc in Concilio de isse unquam meminit. Ab egredum est igitur a collectioe Bonifaciorum in hujus vel sequenti anni Concilium Avinionense; ejusque loco substituendum est Mediolanense hujus anni, vel forte Romae non anni sequentis concilium. Nunc iterum ad Bavarum.

Mediolano exivit Ludovicus die v. Augusti; sed castis non longe positus aliquandiu ibi subsistit, ait Flamma cap. 365. Locum castrorum Flamma appellat *Barchetiam* in *pratis Dominii Andreae de Orto*, nec alium designari credo a Joanne Villani lib. 10, cap. 31, cum profectum illum scribit in oppidum Brixianum, quod appellabatur *li Orz*, ibique et gene alem totius Lombardiae et Tusciae conventum indictum assertit. De hoc tamen conventu nihil apud utrumque scriptorem suppavit et gentium. Inde movens die XIII Augusti, quem diem signat Morigia in Chronico Madoetensi, eodem Augusto mense in Tusciam ad Petram-Sanctam, tunc ditiosis Lucensis oppidum, pervenit, ubi et moram

Gibellinis certior esset factus a Bertrando legato Joannes papa, tennes eorum vires, suasque superiores arbitratus, nullas timendi causas subesse, exaratis XI kalendas Aprilis litteris, respondit¹; partesque ipsi dedit, ut cum Carolo duce Calabriae, cui eo argumento eadem die rescripti², ad propulsandos hostes se compararet: sed Pontificis consilia et vires Bavari vicit bellica audacia. Cujus itinera Marinus Sanctus³ descripsit, datis ad cardinales sibi familiares litteris, quibus auctor erat, ut ad declinanda mala imminencia Pontifex Ludovicum admitteret in gratiam, cum populorum studia in eum vergerent. Ingreddente Italiam Bavaro, Florentini ut periculum anteverteret, oratorem misere⁴ ad Sedem Apostolicam Simonem Pazium, qui a Pontifice flagitavit, ut adversus Ludovicum ne Italiam penetraret, sacram expeditionem dato crucis symbolo indiceret; Bononienses exules, ut civitas milite instructor foret patriæ restitui a legato juberet; ac Ferrarienses ad augendas vires in gratiam admitteret. Cui respondit Joannes⁵, adducturum se in deliberationem, an crucis signa in Ludovicum essent explicanda: tutum non esse Bononienses exules revocare in patriam, ne conditionem conflarent: Ferrarienses, qui recenter cum Tridentinis coitiones inierant, vix ad officium adduci posse. Navata tamen ei rei opera⁶. De Bononiensibus etiam exilibus in patriam reducendis data legato imperia⁷, si e Pontificia re id fore cognosceret; alios vero cives hortatus est, ne ob Ludovici in Insubriam irruptionem animos desponderent, ullisve adversis rebus ab Ecclesia divelli se paterent. Tum certiores fecit, quibus censuris hostes defixi essent.

« Ipse quidem, inquit, Ludovicum suis demeritis exigentibus, sicut vos nosse credimus, jure si quod ei ex electione, quam de se celebratam asserit, ad regnum Romanorum acquisitum fuerat, privatus jamdudum extitit, justitia exigente: ac subsequenter ducatu Bavariæ, et omnibus feudis quæ ab Ecclesia Romana, seu Ecclesiis aliis, vel imperio obtinebat; necnon et omnibus privilegiis Ecclesiasticis et imperialibus fuit his diebus præteritis privatus, seu declaratus privatus, justitia exigente. Et nihilominus extitit declaratum ipsum

fautorem hæreticorum notorium, ipsumque pœnas inflictas talibus incurrisse. Et quia de hæresi evidentiis est convictus, ad audiendum super hoc sententiam est sibi peremptorius terminus assignatus, sicut plenus in nostris processibus, quos dilecto filio Bertrando tit. S. Marcelli presbytero cardinali A. S. L. in illis partibus transmittendis duximus, poteritis intueri. Illos autem Dei hostes et nostros ac vestros, tyrannos scilicet de Mediolano, de Ferraria et de Mutina, de hæresi ac de fautoria; illum de Cumis, et de Luca, et de Areto condemnandos, vestra prudentia non ignorat, etc. Dat. Avinione III kal. Maii anno XI⁸. Excitati sunt ad conjunctionem armorum et constantiam simulinis litteris alii fœderati populi: tum Benignus et Albissus e Vico judices Pisani ob navatam Ecclesiæ operam commendati⁹. Ut vero Pisani deum sub Bavari potentia et artibus succubuerint, videbitur inferius.

3. *Ludovicus Mediolani ab excommunicatis corona ferrea redimitus.* — Interea redimitum ipsum magna pompa, exeunte Maio, die sacro Pentecostes in æde Ambrosiana, refert Joannes Villanus¹⁰: non quidem ut moris est, ab Aycardo Mediolanensi archiepiscopo; illum enim partium Ecclesiæ defensorem acerrimum vidimus, Pontificiamque potius in Ludovicum sententiam, ut fuerat jussus¹¹, divulgabat; sed a Guidone Tarlato olim Areto exactorato et Brixiensi defixo anathemate episcopis, qui dignitatem suis sceleribus inquinarent. Interfuere vero profanæ celebritati Gibellinæ factionis proceres: qua perfecta pompa colligendo in militum stipendia auro intentus Bavarus Galeatium, et ejus filium ac fratres, pro quibus tuendis Pontificis hostem se professus erat, in vincula conjecit. Adscripta est, ut refert S. Antonius¹², hujus tyranni calamitas divinæ vindictæ, ut ab illo, quem exciverat ad deprimendam Ecclesiam, dominatu pelleretur. Sed nec minus Ludovicum ingrati animi vitio in ea re laborasse subjicit. Terruere Galeatii aliorumque vicecomitum vincula Gibellinos proceres¹³, quos ut sibi conciliaret Ludovicus, ac suspiciones de ipso conceptas amoveret, indictis comitiis, plura objecit Galeatio; atque inter cætera, de defectione ad Pontificias

¹ Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 61. — ² Ibid. — ³ Sanct. in Ap. pen. Ep. XVI. — ⁴ Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 50. — ⁵ Ibid. pag. 45. — ⁶ Pigna de Princ. Atest. I. IV. — ⁷ Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 126.

⁸ Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 71. — ⁹ Jo. Vill. l. X. c. 19. Ant. III. p. lit. XXI c. 6. § 5. Aherl. Argen. in Chron. Multus l. XXIV. — ¹⁰ Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 50. — ¹¹ Ant. III. p. lit. XXI. c. 6. § 5. — ¹² Ibid. c. 33. Ant. ubi sup.

aliquandiu prorogavit. Hæc Andreas Dei scriptor Chronicæ Senensis, tunc Senis ægens, quod ejus opus vulgatum est *Rer. Ital. tom. XV. Repugnat huic chronologia Villani lib. 10. cap. 31. quippe, qui non nisi Septendrii m. cepto ad oppidum illud venisse Ludovicum asserit. Tum vero scriptor ille in chronologia error frequenter; adeo a tenus scriptoris, aliquot diligentis nec sibi locus remouit, fidem se in notandum. Secundum hæc die VI. Septembris, ut historici omnes conveniant, ad obsidionem Pisanae urbis se contulit, quam diutina exiguatone dieum XXVIII, ut scribit Nerius, auctor eorum historiae ejusdem Lucensis adhaerente sollicita an, tandem die XI Octobris obtinuit. Quæ ubi esset ex historice, Joanne Villani lib. 10. cap. 33. Andrea Dei in Chronicæ Senens. ad hunc annum referas. Secundum hæc Lucam venit cum castris die IV. Novembris, unde Pistorium exiit; tum iterum se Luca restitit in festo S. Mariani, festo Nerio, ibique urbem, cum tota eius ditione, Pistorio pariter, Luna, Volaterris et S. Germani Castrucco ducis Titulo insignito, asseruit, signato Diplomate die XVI. Novembris anno MCCCXXVII, quod in Appendice ad Vitam Castruccæ ex Aldo decryptam, et vulgatum Romæ anno MDXC. legitur. His peractis reversus est Pisas die XXIII. Novembris, ait Joannes Villan. lib. 10. cap. 36, sed Nerius die XVIII. signat. Nec ita multo post, die nempe XXI. Decembris, ut recte Andreas Dei in Chronicæ Senens. professionem Romanam suscepit. Hæc latius aliquando deduxi tum ad majorem lucem in qua in Annalibus traduntur affundendam, cum pariter et suis rebus ordo constaret.*

partes consilia cum Bertrando legato cardinale agiflasse: quæ an vera essent, an ad abolendam invidiam facti subornata, non est facile discernere. Marcum vero vicecomitem, ut ab omni criminis labe purum, vinculis solvit: Luchinum et Azo ducentes supra quinquaginta anreorum millibus redimere libertatem jussi.

Ludovicus porro refecto ea ratione ærario, ac sumpta, ubi dictum est, Mediolani ferrea corona, ad auream Romæ accipiendam se accinxit. Ferunt nonnulli ipsum¹, ut morem majorum servare videretur, oratores ad Pontificem misisse, qui ab ipso deprecarent, ut Romam ad conferendum illi imperiale insigne accederet, vel legatis, ut Clemens V cum Henrico VI egerat, id munus tribueret. Sed abhorrebat longe a confirmando Ludovico Joannes, cum non modo iuribus imperii, verum etiam ducatu Baviaræ illum privarit², ac sententiam ad Joannem regem Boemiæ transmissit³: illius jussu Joannes S. Theodori diaconus cardinalis die S. Joanni Baptistæ sacro sententiam in eum, ut hæresis nota contaminatum et Ecclesiæ persecutorem latam, divulgavit⁴. Florentiæ: data⁵ sint Aycardo Mediolanensi archiepiscopo eadem imperia in Insubria: in Germania Balduinus⁶ Trevirensis archiepiscopus, qui etiam iam rem distulerat, Ludovicum omnibus pœnis Pontificia sententia comprehensum devinctum pronuntiavit: Henricus Coloniensis archiepiscopus⁷ parem in sententiis Pontificiis divulgandis laudem tulerit; ac Matthias Moguntinus una cum aliis archiepiscopis ad insectandum Bavarum sit excitatus⁸.

Germaniæ etiam principes ac populi sollicitati⁹, ne nova ab illo vectigalia, ad quæ exigenda turrim in Rheni insula excitaret, imponi sinerent, pristinamque tuerentur libertatem. Veliti etiam Italiæ proceres, ut Philippus¹⁰ Sabaudus, Guecelo¹¹ Tempesta, Tarvisini, pluresque alii sentire cum Ludovico, sed omni contentione suum Ecclesiæ studium explicare jussi. Placentini¹², ut urbem propugnaculis contra Ludovici impetum munirent, admoniti¹³. Genuenses, inter quos Gibellini invaluerant, ad mutuum concordiam excitati¹⁴. Commoverat enim populos Ludovici adventus, atque hos spe, hos metu concitavit. Ac Pisis¹⁵ quidem, cum de Ludovico Mediolani coronato nuntius accessisset, coorta seditio, sed magistratum diligentia mox repressa.

4. *Romani evixæ agunt per litteras et legatos ad reditum Pontificis in Urbem implorandum.* — Gravioris vero motus Romæ a populo nobilissimisque civibus concitata. Agebat¹⁶ eos indignatio, translatam Avenionem a Gallis Pontificibus Apostolicam Sedem, amissoque veteris imperii

splendore, ipso summi sacerdotii dignitate carere: orbatam Pontificis et cardinalium præsentia Urbem in squalore jacere, civium numero minui, attenuari opibus, vetera Ecclesiarum decora in ruderata redigi. Joannem itaque demissis primùm precibus interpellarunt, ut Sedem Apostolicam Romæ restitueret. Quos Pontifex mulcere adventus sui spe subjectis litteris conatus est¹.

« Joannes, etc. dilectis filiis consilio et populo Romano.

« Super eo nimia commendatione condigno, quod vos, utique filii benedictionis et gratiæ, videnti patris avidi zelatores, instanter a nobis et gratanter exigitis, ut matris et universalis Ecclesiæ S. Petri Apostolorum principis limina visitemus, adverlat, quaesumus, vestra prudentia varias negotiorum urgentiam, quæ pro tranquillo statu cunctorum Christi fidelium et præsertim Italiæ partium diutius, pro dolor inquietæ, nos ad præsens inexplicabiliter detinet occupatos. Verum illis (in quibus filiali compassione, si libet, æquanimiter et amabiliter potius corporalem ex causa nostram supportetis absentiam, cum divini majestatis auxilio prospere, sicut cupimus et pariter affectare vos credimus, consummatis) nedum libenter et prompte, imo anhelantibus ex corde affectibus hujusmodi limina ipsius Ecclesiæ, cuius minister Apostolicæ servitutis existimus, iter bonum parante nobis Altissimo, visitare curabimus præsentialiter; fruituri, si Deo placuerit, vestra paternis affectibus corpora visione: licet inspiciamus vos mentalibus oculis et favoribus præviis, quos bono modo valemus, et gratis geramus vos merito in visceribus charitatis, etc. Datum Avin. XIII kal. Februarii anno XI ».

5. Non his promissis deliniti Romani quievêre, sed magis tumultuati sunt, cum Ludovicum Romam cum exercitu petere rumor increbresceret: ac Pandulphus Anguillaræ comes et Annibaldus de Annibaldis regionarii, atque a Roberto rege Siciliae Urbis senatore publicæ rei præfecti, hæc litteras² Pontifici transmissere, quibus obstabantur, ut iter Romam intenderet; ac significabant, populum intuentem illius sanctitatis cupidissimum ad retardandos Ludovici impetus se comparare.

« Epistola Pandulphi comitis Anguillaræ et Annibaldi de Annibaldis, regionum in Urbe vicariorum, ad Joannem XXII.

« Licet vestræ beatitudinis sanctæque matris Ecclesiæ profiteamur esse fideles, ex debito tamen nostri officii pro subsidio vestri peculiaris populi Romani solliciti reddimur ad cuncta, quæ vestræ placeant sanctitati. Et quamvis beatitudo vestra universali præsit Ecclesiæ; peculiari tamen jure præest civitati Romanæ: et tanto amplius vestra sanctitas in scrinio beatitudinis vestræ crebro populum prælibatum decet habere, quanto qui nati sunt et continue nascuntur totis visceribus mentis

¹ Caspin. de Cæsar. Thirithem. in Chron. Hirsang. — ² Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 44. — ³ Ibid. pag. 51. — ⁴ Jo. Vill. l. x. c. 26. — ⁵ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 50. — ⁶ Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 52. — ⁷ Ead. Ep. secr. pag. 48. — ⁸ Ibid. pag. 44. — ⁹ Ibid. — ¹⁰ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 78. — ¹¹ Ead. pag. 75. — ¹² Ibid. pag. 82. — ¹³ Ibid. pag. 95. — ¹⁴ Ibid. pag. 70. — ¹⁵ Jo. Vill. l. x. c. 24. — ¹⁶ Ibid. c. 20.

¹ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 13. — ² Ext. ib. pag. 4.

et animi desiderant continuis recitationibus videre sanctitatem vestram; his præsertim temporibus, quibus insurrexerunt nova illius pessimi tyranni Bavari sanctæ matris Ecclesie inimici, qui ut fertur, ad ipsam vestram civitatem ut ipsam viribus intret, dirigit suos gressus: quem Romanus populus reputat inimicum, et contra eum disponimus eum dicto populo pro vestra sanctitate et sancta matre Ecclesia viriliter resistere et pati, si oportuerit, corporum cruciatum; et cum ea aviditate, qua possumus, nos cum populo memorato studemus ad hoc facere apparatus, etc.» Extulit multis laudibus Joannes præclarum illorum in Sedem Apostolicam studium, atque ad constantiam in retinendo Ludovico Bavaro eos est cohortatus, se opportuno tempore Sedem ipsam Romam translaturum pollicitus. Consignatæ hæc litteræ VI id. Junii. Quo etiam die alias ad Jacobum Sabellum pluresque alios patrios Romanos dedit rogans ut omni ope anniterentur, ne Romani Bavaro student.

6. At dum hæc scribebat Pontifex, Romani plurima novarant in Urbe¹, atque in Ludovici partes propendebant, ne Urbem ipsam cedibus ac direptioni exponerent: parati tamen pro majestate Pontificia bellum gerere, si Joannes Sedem Apostolicam Romam reduceret. Quem ut permoverent magis, Matthæum Ursinum ex sacro Prædicatorum Ordine religiosum virum, postea creatum cardinalem, oratorem decrevere, subjectisque litteris², ut reditum maturarent, insistere: « Quoniam totius mixti corporis connexio spiritualis superioribus inferiora subjecit, et caput unum membris singulis excellentiæ sublimitate præfecit, condignum proculdubio æstimamus, ut culmini Apostolicæ Sedis ejusdemque subsit dignitatis potestas, non solum vestræ almæ Urbis, sed totius orbis, cui Deus claves regni cælorum concessit, ac primatum contulit Pontifici singularis; et, ei quem universalem regem, præsullem et pastorem Salvator instituit, cuncti qui Christiani vocabulo nuncupantur, humiliter parent, et pastorali præminentie inclinentur.

« Ut vestræ reverendissimæ sanctitati pateat manifeste totius vestre Urbis, et generaliter omnium civium Romanorum voluntaria unitas et unita voluntas implendæ sanctæ matris Ecclesie, et Sedis (sanctitatis) vestræ beneplacita et mandata sincero animo et valenti; latorem præsentium reverendum virum magistrum Matthæum de filiis Ursi provinciale Romanæ provincie fratrum Ordinis Prædicatorum, vita et scientia approbatum, quem pro sanctæ Romanæ Ecclesie, vestræ devotionis honore fervidum novimus zelatorem, quem admodum in vestrorum publicatione processuum experimento didicimus, quos constanter publicari mandavit, curavimus ad vestræ sancti-

tatis pedes singulariter destinare, qui ut concivis fidissimum reverentiam vestram de intentione et affectione nostræ voluntariæ unitatis certissime informabit; expectantes et optantes quidquid per eum vestra beatitudo duxerit intimandum, et mandare decreverit servis suis, paratis contra quoscunque rebelles, Sedi Apostolicæ non parentes, toto conatu insurgere et pro viribus obviare. Cæterum cum filiorum affectus suspensis desideriis patris expectent præsentiam personalem, sicque expectatione diutina suspirent propensius et anhelant sanctitati vestræ devote et humiliter supplicamus, quatenus ipsos vestros filios in Urbe vestra in clyta dignemini corporali visitatione eorum desideria cito cum gaudio adimplere ».

7. Acceptis hisce Romanorum litteris Pontifex, solitis verborum blandimentis opportuno se tempore in Urbem accessurum, respondit; gravissimeque expostulavit ipsos inclinare in partes Ludovici, quem ut hæreticorum defensorem iuribus imperii privasset, hostem Ecclesie judicasset, principatu Bavarie deiecisset, cui ob crimen hæreseos diem ad decretoriam sententiam excipiendam constituisset: corruendam non esse fidei et constantie in Sedem Apostolicam gloriam, quam a majoribus accepissent; atque ideo hortatus, ut in priorem statum Urbem restituerent:

« Joannes, etc. dilectis filiis consulibus bovariorum et mercatorum, ac singularum aliarum artium viginti sex bonis viris, duobus videlicet per quamlibet regionem, ac populo Urbis.

« Sane, dilectissimi filii, quia displicenter nimis audivimus his diebus, quod in Urbe innovata sunt aliqua, per quæ inter vos videtur dissensionis periculose jecisse semina hostis pacis; quodque ab æmulis a devotione Ecclesie sanctæ Dei per diversa jam est mundi climata publicatum, quod in favorem et subsidium illius hostis sanctæ Romanæ Ecclesie, Ludovici scilicet de Bavaria qui velut hæreticorum fautor, et infestus persecutor ejusdem sanctæ Rom. Ecclesie, variisque aliis criminibus irreflitus, jure si quod electione, quam de se in regem Romanorum celebratum asserit, fuerat acquisitum, necnon et ducatu Bavarie, feudisque omnibus, quæ a Romana et quibusvis aliis Ecclesiis, seu imperio obtinebat, per Sedem Apostolicam est privatus, ac de laudoria hæreticorum sententialiter condemnatus; cuique per Sedem eandem ad audiendum super crimine hæresis, de qua convictus evidenter noscitur, est assignatus terminus preceptorius, sunt novitates hujusmodi attentatæ: quamquam hæc nullatenus possumus credere, cum sint prorsus rationi obvia, et præmissarum vestrarum continentie litterarum. Quis enim credere debeat quod tam devoti filii, sic radicali in fide Catholica, sicque firmati in devotione sincera Ecclesie sanctæ Dei, ponendo maculam in sua gloria, sic horrendam viro tam pernicioso, tamque atroci persecutori ejusdem Ecclesie, contra matrem

¹ Jo. Vill. l. x. c. 20. — ² Ext. apud Jo. tom. vi. p. 2, Ep. sec. pag. 3.

suam favorem seu subsidium cogitaverint imperitari? Proculdubio tam periculosus defectus de viris tam providis nequaquam probabiliter est credendus.

« Hæc vobis, licet apud nos sint incredibilia, nutiare duximus, ut super iis positis cautius providere; vestram circumspectionem providam exhortantes attentius et rogantes, qualenus novitates istas ad finem Deo gratam, vestraque devotioni ac fidei, quam ad eandem matrem vestram gessistis et geritis, congruum prompte sic ordinare curetis, quod interpretatio hujusmodi perversorum interpretum novitatem ipsarum falsa et mendosa cunctis evidenter appareat, vestraque sincera fides elucescat evidentius, et prorsus inviolata persistat providentes attente, ne subdola malignorum vos seducere persuasiva valeat, nec ad suam vos perfidiam pertrahat, sicut optant: sed vestrorum progenitorum vestigiis inhaerentes, firmi et immobiles in fide ac devotione ipsius sanctæ Dei Ecclesiæ matris vestræ curetis persistere; ipsique contra prælatum persecutorem Dei et ejusdem Ecclesiæ, ejusque fautores assistatis viriliter et potenter: per hoc enim vestri nominis augmenta suscipiet gloria Dei ac ejusdem Ecclesiæ matris vestræ, nostram quoque merito uberiorem promereri poteritis gratiam, ac ad vestra beneplacita reddere promptiores, etc. » Excusat se nondum posse prout gerit in votis, iter in Urbem aggredi, subditque: « Gratia Domini nostri Jesu Christi in agendis vos dirigat, nec vos seduci permittat; sed in suo prorsus beneplacito vos corroboret et confirmet. Amen. Dat. Avin. VI id. Junii anno XI ».

8. Hortatus est etiam¹ scriptis eodem die litteris Romanos patritios Stephanum, Jacobum, Sciarram ac Joannem Columnenses; Neapoleonem Ursinum, Theobaldum e S. Eustachio; Ambaldum, Petrum, Allebrandinum Annibaldenses; Joannem et Nicolaum comites, ut strenue Ecclesiæ partes contra Ludovicum tuerentur. Sed jam curandæ publicæ salutis specie res in rebellionem eruperat²: Neapoleo Ursinus et Stephanus Columna, ut Pontificiarum partium vindices, atque a Roberto rege Siciliae nuper creati aurati equites, ne illi Urbem proderent, in exilium pulsati sunt: Siciliae regi Romæ senatori interdictum in Urbem accessus: Sciarræ Columna, Gibellinæ factionis vir, Urbanis rebus, adjunctis quinquaginta duobus viris, delectus quatuor ex singulis regionibus Urbanis, præfectus: ac tum, ut refert Joannes Villanus³ oratores iterum Avinionem misere, ut Pontificem Romanum accerserent; exponerentque se, ni veniret, Ludovicum in Urbem admissurus, suæque consulturos saluti. Sextus is erat dies a coronato Mediolani Ludovico, quo oratores decreti, missæque a Romanis litteræ, terror enim ipsos compleverat; datique tantum tres oratoribus

dies, ut in aula Pontificia morarentur, ne alias ex aliis moras Joannes traheret, repetitisque adventus sui promissis eos etuderet. Ejusmodi litterarum exemplum infra scriptum est¹:

9. « Nexum immensi debiti, quo parentibus filii alligantur insufficientes totaliter ad solvendum in hoc saltem retribuunt, quod gaudent in illorum honoribus et opprobria detestantur. Hac certe meditatione continua nos veri filii Ecclesiæ sanctæ Dei modernis temporibus audientes iniquos stare ventos pro Petri navicula tempestatibus conquassanda, turbamur in intimis, et lethaliter vulneramur, præsertim cum Ecclesia sancta matre nostra, cum qua et vivere et mori unanimiter sumus dispositi, ab ea tam longævo spatio separati præsentialiter et continue non manemus. Ea propter vestræ beatitudinis flexis poplitibus supplicamus, quatenus Sedem vestram primævam, et verum Ecclesiæ fundamentum, quam obtivioni videmini tradidisse, abjectis morulis et exceptionibus consuetis, præsentialiter visitetis: in qua omnium adversantium repulso turbine, pater et filii collati in unum poterunt, Deo propitio, in pacis pulchritudine nupcialiter delectari.

« Alioquin ex nunc apud Deum, totamque cælestem curiam et Ecclesiam ipsam, ac omnes mundi Christicolæ excusentur, si quid sinistrum accidit vel contingat; et filii patris præsentia destituti, tanquam acephali declinent ad dexteram vel sinistram. Et ecce quod pro his serius enarrandis oraculo vivæ vocis nobiles et sapientes viros dominos Petrum Vajani et Petrum de Magistris Lucae judices, et Gocium Gentilis dilectos cives et ambaxatores nostros ad vestram præsentium destinamus; eisdem districtius injungentes, quod quia factu opus est, non verbis, ultra tres dies apud Romanam, imo Avinionicam curiam non morentur: sed cum festinantia retrocedant, ut eorum audita relatione saltem nostræ indemnitati cautius consulere valeamus. Data Romæ apud Ecclesiam S. Mariæ in Araceli die VI mensis Junii, X Indictione ».

10. Auditis Romanorum oratoribus Pontifex, reque in consilium magna celeritate et maturitate cum cardinalibus adducta, cum evoluta trium dierum spatio reditum adornaret, nec litteræ, quibus ipsis respondere meditabantur, compositæ essent, recedendi facultatem impertit; ac significavit se nuntiorum opera, quos citissime erat transmissurus, consilium suum expositurum. His vero postea litteris Romanos in officio continere studuit, reditus in Urbem moras excusavit².

« Joannes, etc. dilectis filiis quinquaginta duobus electis viris per Romanum populum super pacifico statu Urbis, consulibus arcium populoque Romano.

« Quantam nostrum ad Urbem accessum de-

¹ Tom. vi, p. 2. Ep. secr. pag. 4. — ² Jo. Vill. l. x. c. 20. — ³ Eod. cap.

¹ Ent. apud Jo. XXII. tom. vi. Ep. secr. pag. 5. — ² Ibid. pag. 5 et 6.

siderio affectetis, quantoque desideretis affectu,strarum præmissarum litterarum nos docuit lectio, ipsorumque nuntiorum insinuatoincuentius patefecit. Et licet, filii amanissimi, filiorum desiderantium patris præsentiam videatur desiderium commendandum; hoc tamen intelligimus, si sit, ut docet et expedit, debitis circumstantiis communitum: inter quas circumstantias indubie numerandas supponimus habilitatem temporis, securitatem viæ vel itineris, et quod locus, ad quem accessus petitur, sit pacificus et securus. Sane, si ad habilitatem temporis proficiscendi ad Urbem ipsam sine mora, ut petitur, mentis aciem convertatis, proculdubio in quantum temporis apparatus ad accessum hujusmodi exigit attendatis, reperietis tempus inhabile subsequi ad recessum. Si autem vos ad securitatem viæ vel itineris convertatis, tam maritimas quam terrestres, tam nobis quam fratribus nostris, tam iis qui ipsam sequuntur curiam, quam qui ad eam de cunctis mundi partibus pro suis necessitatibus sunt venturi, reperietis innumeris insidiis et periculis variis inundare.

44. « Porro si de statu Urbis inquiratur: an censendus sit pacificus et securus, respondeant super his quæ acta sunt iis diebus inibi et aguntur. Ab ea quidem nobiles noviter sunt ejecti, ac compulsi in manu populi sua dare fortalitia, et filios seu nepotes pro obsidibus assignare. Filio quoque nostro charissimo Roberto illustri regi Siciliae, nostro in dicta Urbe vicario, ejusque fratribus est interdictus accessus; nec ejus in ea recipiuntur litteræ, nec nuntii admittuntur: et qui consueverunt Romano populo esse chari, propter regem odio sunt habiti et suspecti. Ludovicus insuper de Bavaria, Dei et noster æmulus, persecutorque notorius Ecclesie sanctæ Dei palam asserit, et prælati ac principibus scribere non omittit, novitates prædictas in Urbe prædicta fore in ejus favorem et præsidium attentatas; atque adeo in eadem Urbe præsentem existere, quod non credit, quod ejus ingressum potentia aliqua impedire valeat, sicut in plerisque litteris suis vidimus contineri.

« Quas insuper novitates quidam vester concivis (sicut in quibusdam suis litteris infidelibus missis et interceptis a fidelibus, ab iis qui eas se vidisse asserunt, contineri dicitur) pro favore partis, et ad honorem Bavari asseruit factas esse: et quod negotia Urbis, prout vellet, procederent, et regis e contra se novitatum ipsarum fuisse, esse et futurum promotorem. Vos quoque, de quibus potius admiramur, si forsan nos Urbem præsentialiter contingeret non adire, si quid sinistrum accidit vel contingat, et filii patris præsentia destituti, tanquam acephali declinet ad dexteram vel sinistram, id est, ad receptionem Bavari, sicut nuntiorum habuit expositio, apud Deum totamque celestem curiam et Ecclesiam ipsam, ac omnis mundi Christicolæ petitis excusari. Si quis autem

hæc omnia et singula ad examen recte deduxerit rationis, non credimus, si in eo ratio vigeat, quod præmissis sic stantibus, possit pro nobis, fratribus nostris et curia, Urbs sæpefata locus tutus, quietus et pacificus reputari.

42. « Sane quia noster ac fratrum nostrorum ad hoc intense fertur affectus, ut nos ad Urbem prædictam, cum primum opportune poterimus, conferamus; Deo ac sanctis Apostolis Petro et Paulo et sanctis aliis, quorum inibi corpora requiescunt, exhibitori reverentiam debitam: ac ut ibidem vicis commissæ nobis officium, interveniente ipsorum suffragio, utiliter exequamur, mutuaque præsentia nos et vos invicem consolamur; circumspersionem vestram rogandam duximus et hortandam, quatenus sub ratione vestrum desiderium restringentes, sic curetis Urbem ipsam disponere, quod in ipsa probabiliter tute possit et quiete residere curia, nosque in eadem pastorale possimus officium libere ad Dei gloriam, consolationem vestram rei que publicæ commodum exercere. Et utinam, dilectissimi filii, præmissa verba, scilicet quod si vos in sinistram declinare contingeret, haberemini apud Deum, etc. nec mente concepta, nec ore prolata, nec, quod est gravius, scripturæ tradita extitissent. Quomodo enim ab infidelitate scienter committenda potuistis petere, ut haberemini excusati? Quomodo credidistis, quod Deus, cælestis curia, Ecclesia, vel Christicolæ de tanto excessu, quantus esset ille, si in illum, quod absit, vos incidere contingeret, vos excusatos haberet? Præterea quomodo propter absentiam nostram vos acephalos dicere potuistis? Papæ namque præsentiam nequaquam patrem ipsum vobis constituit, nec equidem absentiam acephalum quemquam redit: alioquin nobis in Urbe moram trahentibus, sequeretur quod omnes Christicolæ alii possent acephali, quod veritati obviat, reputari.

« Utinam tunc memores fuissetis verbi Apostoli, quod ad laudem Romanorum ipsis scribens protulit dicens: Gratias, inquit, ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur universo mundo. Credimus etenim, quod si verbum Apostolicum vestre memoriæ occurrisset, verbum illud declinandi in sinistram de ore vestro nullatenus processisset: quod utique vos in fide fluctuantes arguit, ac arundinivento agitate seu maris fluctu, quæ a vento movetur et circumfertur, similes vos ostendit: nisi velimus dicere, quod desiderium ingens, quod habetis, ut in Urbe curiam haberetis, vos ad proferendum illud impulit, non quod cor vestrum intraverit tam detestabile verbum.

43. « Et quia facta potius quam verba sunt attendenda, hortamur vestram prudentiam et rogamus, quatenus sic factis fidem vestram constantem et indubiam ad nos et sanctam Romanam Ecclesiam ostendere studeatis, quod evidenter appareat, præmissa ab ore vestro non ex animo pro-

cessisse, devotis Ecclesiæ et specialiter regi prædicto vos ostendens benevolens, ac indevolens ut ad devotionem redeant, præsertim dicto Bavaro (cui per nostros processus, quos debet venerabilis frater noster Viterbiensis episcopus noster in Urbe vicarius publicasse, specialiter est interdictus ingressus, ac contra ipsum, si cum intrare contingeret, necnon et ipsum recipientes seu in hoc faventes eidem et dantes consilium, auxilium vel favorem impendentes, publice vel occulte, pœnæ variæ sunt inflictæ) viriliter resistendo; scilicet quod nos una cum fratribus nostris, ut impedimenta tollantur viæ vel itineris, quantum in nobis erit, diligentiam adhibere intendimus sedulam: ac illum, cui mare et venti obtemperant, et cui voluerit subest posse, devotis orationibus, ut illa dignetur tollere et propulsare, rogamus ». Et infra, ubi litteras Romani populi inseruit, adjicit:

« Sane quoniam vox viva efficacius, quam mortua, imprimere consuevit; ecce quod dilectos filios Guidonem de S. Germano præpositum Aniciensis capellanum nostrum, causarum nostri palatii auditorem et Guillelmum de Veirato præcentorem Agathensis Ecclesiæ, Apostolicæ Sedis nuntios, de quorum circumspectione plene confidimus, ad vos pro præmissis explicandis serius destinamus: quos pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia honorifice velitis recipere, attente ac patienter audire, ac eis et eorum cuilibet in solidum indubie credere super his, quæ vobis circa præmissa pro parte nostra duxerit explicanda. Dat. Avin. VI kal. Augusti, anno XI ».

14. *Legatus Pontificis Romam missus a perduellibus repulsus.* — Cum his motibus Urbs fluctuaret, Pontifex Joannem card. Ursinum A. S. L. Romam, aut ad propiora loca conferre hinc litteris jussit, ut seditionem sopiret, ac dissidentes ad tuendas contra Bavarum Ecclesiæ partes conciliaret:

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L.

« Cum ad statum Romanæ Urbis, in qua caput sacerdotii providentia divina noscitur statuisse, convertimus aciem mentis nostræ, ipsum utique non absque grandi turbatione animi periculis subiectum variis cernimus et turbatum. Quis enim statum tutum et absque periculo dicere poterit, cujus populares de nobilibus suspicantur, ipsosque ab ipsius regimine, imo ab habitatione, quod est durius, prorsus efficiunt alienos, tortalitia ipsorum recipiunt, et ipsos nobiles obsides dare cogunt? Quis enim talis civitatis statum ruinæ magnæ vicinum non timeat, sic divise? Profecto dum hoc in consistorio deducimus rationis, super eam flere cogimur, et nostrum amaritudine cor repletur; illique paterno compatientes affectu, vias et modos non cessamus perquirere, per quos possit Urbs ipsa inclyta a tantis periculis eripi et reduci ad statum quietis et pacis. Et quia le ad statum

illius prosperum non ambigimus affici, velut nobile membrum ejus, de tua industria et prudentia plenum in Domino fiduciam obtinentes, discretioni tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad Urbem prædictam, vel ad locum aliquem illi vicinum, sicut magis cognoveris expedire, te personaliter conferris, juxta datam a Deo tibi prudentiam ad unicum Urbem ipsam, et tollendum omnem suspicionem hujusmodi cures interponere sollicitudinis tuæ partes, etc. » Legatum ad munus obeundum, percellendosque pervicaces necessaria auctoritate instruit. « Dat. Avinione XII kal. Augusti, anno XI ». Excitavit aliis litteris, III kal. Augusti exaratis, ad rem strenue gerendam, et quinquaginta duos viros populumque Romanum sollicitavit, ut legato concordiam inter ipsos adducturo obsequerentur: tum patritios ac præ cæteris Neapoleonem Ursinum, Stephanum Columnam, Pandulphum comitem Anguillaræ et Annibaldum, Angelum episcopum Viterbiensem Pontificis vices Romæ gerentem, abbatem S. Pauli, ac Joannem Achaïæ principem sollicitavit, ut nervos omnes ad Urbem in pristinum statum revocandam intenderent.

Misisset tum Robertum Siciliæ regem fratrem suum Joannem memoratum Peloponnensi principem, increbrescente de Ludovici adventu fama, ut regni aditus ac maritimæ, Campaniæque arces milite præsiديو muniret, refert Joannes Villanus¹: illumque Romam, ut cives in Pontificias partes traheret, vi ingredi parasse repulsam passum Romanorum teris vastitatem intulisse, atque etiam quinque Genuensium triremes quinto Augusti die cepisse Ostiam, ac fauces Tiberinas obsedisse, ut commeatus Urbi intercluderent: cum Romani nonnullas copias ad recuperandam Ostiam transmissere, quæ non sine cæde propulsatæ: Genuenses autem veriti, ne majoribus copiis impares essent, facibus Ostiæ injectis abscessere. Quo excidio elerati Romani, cœptum cum Roberto concordiæ tractatum abruperunt.

15. Accedit interea, uterat jussus, legatus cardinalis, et exeunte Augusto cum Joanne Achaïæ principe, atque exlibus Guelpharum partium Romanis Urbem ingredi nititur, ut pacem illi restituat: at repulsus a civibus vi penetrare in Urbem apparat: iniquæ cum aliquot civibus coitione, nocte intempesta per hortos Pontificios ad Ecclesiam S. Petri cum Joanne principe et Neapoleone Ursino, ac lectissimis equitum copiis irrupit, Romanorumque præsidia cædit. Subsistere jubet in area S. Petri instructam ad pugnam equitum aciem, atque ulterius eventum belli tentat. Sed cum ii, qui arma pro Pontificio nomine conjuncturos polliciti erant, se in Urbe non commovissent, atque plurimus undique populus ingrueret; ex oriente luce suburbanis ignes injecti, ut Roma-

¹ Jo. Vill. l. x. c. 21.

nos a se insequendo retardaret. Cujus incendii ope agmina ex Urbe tuto educit. Ut vero Romam factiosi, missis oratoribus, Bavarum in Urbem exciperent, dicitur inferius.

46. *Tumultus in ditione Ecclesiastica.* — In reliqua ditione Ecclesiastica graves etiam tumultus concitati. Viterbiensis, exUSSo Ecclesie jago, Ludovici hostis obsequio se addixerant: in quos cum Robertus Siciliae rex et Joannes Achaie princeps signa attollere meditarentur, ipsorum consilia et conatus Pontifex commendavit¹. Alberghetinus² Faventinus ad defectionem traxit, homo in Ecclesiam perfidus, impius in parentem. Franciscum Manfredum, quem dominandi libidine principatu depulit: cum Richardus Manfredus frater, acceptis a Bertrando cardinale legato, qui Bononiae agebat, copiis, Faventiam revocare ad officium studuit³: sed repulsus a Faventinis agros circumquaque vastavit. Inde adversus Imolenses⁴, qui licet a Pontifice officii et constantiae admoniti⁵, cum Alberghetino tamen defectionis agitabant consilia, versae irae, magnaue ii clade caesi et eorum opes diripit. Arimini Rambertus Malatesta ab Ecclesia descendit⁶: rogati vero Veneti⁷, Jaderenses⁸, atque insularum Dalmatiae adjacentium incolae, ne perduellibus commeatu inferrent. Et quidem optime de Ecclesia meritis, ac studium et operam Aemiliae praesidi ad hostes oppugnandos explicuisse Venetos, commendatariae ad Joannem Superantium ducem ac populum senatumque Venetum indicant litterae⁹.

Certatum quoque in aliis provinciis magno animorum ardore adversus Ecclesiae hostes: atque adeo in Etruria munita arx, cui S. Mariae-ad-Montem nomen est, a Carolo duce Calabriae et Florentinis erepta¹⁰ Castruccio Lucensium tyranno, indeque Artimimum expugnatum¹¹. In Insubria a cardinale legato Mutina, depulsa e cervicibus Passarini servitute, ad Ecclesiae partes quarto Junii die traducta¹², ac mense Decembri oppidum cui S. Domnini nomen inditum, inescatis auro civibus, ad deditionem pellectum¹³. Non tamen itinera Ludovico in Apennini angustiis interclusa¹⁴ fuere ab eodem legato.

47. *Pisae captæ a Ludovico.* — Penetravit itaque in Etruriam cum exercitu Ludovicus, cum mense Augusto Insubria castra movissent, atque una cum uxore a Castruccio magnificentissime exceptus¹⁵, cum Pisas cogitaret, ejus oratores exclusi sunt a civibus, qui proditionis metu Germanos pepulere, atque ad tolerandam obsidionem se accinxere. Conceptit in eos graves iras Bavarus: tumque Guido Tarlatus episcopus Aretinus exauctoratus pro conciliandis Pisanis intercessit; quo-

rum oratores cum sexaginta aureorum millia Ludovico sponderent ea lege, ut Pisas praetergrederetur, indignante Bavaro subito abrupto tractatu in vincula coniecti sunt, ac mox Pisae xi Septembris die cincta¹ obsidione, quæ ad meossem extracta est. Postea dissensio inter cives exorta, urbsque oppressa² metu iis legibus tradita Ludovico, ut ipsi sexaginta millia aureorum penderent, Castruccio vero et exules urbem non ingrederentur: sed tertio die magistratus adacti metu scripta fœdera exssere seque addixere servituti Ludovici; qui praeter illa sexaginta aureorum millia, alia centum millia, ut Romanum iter conficeret, exigit. Pœnituit tum eos spontanea deditionis, qui si constanter hostem menibus arcuissent, Bavarus obsidionis diuturnitate debilitatus conatus suos frustra consumpsisset. Ex Pisarum autem expugnatione illius potentiae terror omnibus offusus est.

48. *Guido olim episcopus Aretinus moritur ejurato schismate.* — Post hæc adeo elate se gerere cepit, ut publice, Pisas captis, sententiam latam in Robertum Siciliae regem ab Henrico VII imperatore, atque a Clemente V revocatam renovavit, ut narrat Pontifex in litteris ad Carolum Francorum regem ea de re scriptis³. Dum vero Pisas agebat Ludovicus, inter ipsius factionis principes, Castrucium scilicet et Guidonem exepiscopum Aretinum, orta contentio⁴: in Guidonis enim os ab altero obiectum est proditionis crimen, ejusque culpa, qui suas copias non adduxisset, Florentiam expugnatam non fuisse, cum ipsa una cum Azone Galeati filio castra ad mœnium conspectum promovisset. Relorsit in Castrucium Guido perfidiae infamiam, ut qui Ugutionem Fagiolanum Gibellinarum partium Pisarum et Lucae principatu exuisset; nec se datam Florentinis induciarum fidem frangere debuisse: cum vero Bavarus Castrucium non reprehendisset, Guido presso intus injurie dolore, consulendarum Aretinarum rerum specie abscessit a Ludovico; gravissimaque indignatione, atque ex ea morbo correptus, coram multis commissa in Pontificem Romanum crimina, ac Ludovicum ut hæreticum, et hæreticorum fautorem execratus: conceptoque pio, si valetudinem recuperaret, defendendae Ecclesiae dignitatis desiderio, vigesima prima Octobris die extinctus est, ut narrat Joannes Villanus⁵, quibus consentanea scribit S. Antoninus⁶, adductis in medium illius vitii virtutibusque, hisce verbis:

« Vir quidem magnus fuit et gloriosus in saeculo, nisi quod adversus Pontificem rebellis, ut omittam quod et statui suo et dignitati exercitium id omnino fuit contrarium. Quem tandem errorem recognovisse ante obitum, ac pro Pontifice, si vita suppeteret, adversus hostes militaturum promi-

¹ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 279. — ² Jo. Vill. l. x. c. 27. — ³ Eod. l. x. c. 35. — ⁴ Ibid. c. 40. — ⁵ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 12. — ⁶ Ibid. pag. 68, 69. — ⁷ Ibid. pag. 47. — ⁸ Ibid. p. 68. — ⁹ Ibid. pag. 69. — ¹⁰ Jo. Vill. l. x. c. 29. — ¹¹ Eod. lib. c. 30. — ¹² Cap. 23. — ¹³ Cap. 51. — ¹⁴ Ibid. c. 33. — ¹⁵ Jo. Vill. l. x. c. 34.

¹ Jo. Vill. l. x. c. 35. — ² Ext. de eo Instrum. publ. apud Jo. Var. Bull. pag. 1031. — ³ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 193. — ⁴ Jo. Vill. l. x. c. 36. — ⁵ Ibid. — ⁶ Ant. lit. p. lit. xi. c. 6. § 3.

sisse, quidam litteris tradiderunt. Quamvis enim multos soleat decipere sera pœnitentia, misericordiae tamen Dei nec mensuras possumus nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras conversio. Post ejus autem mortem Petrus cognomento Sachon hujus Guidonis frater tyrannidem Aretinorum exercuit ».

Dederat ¹ paulo antea Pontifex censoribus fidei provinciam, ut in Guidonem Tarlatum e Petramala, episcopi dejectum dignitate, hæreseos infamia laborantem, legibus agerent. Cujus morte audita, Bertrando Cariti Vaurensi archidiacono et Guillelmo Dulcino Ordinis Prædicatorum Apostolicæ Sedis nuntiis munus injunxit ², ut inquirerent an Guidonem in extrema mortis confinia adductum anteaquæ vitæ scelerum pœnituisset, atque adeo sepulture Ecclesiasticæ mandari potuerit, quive tabelliones publici illius pœnitentiam scriptis consignarint.

19. *Pontificia sententia in Ludovicum hæreseos damnatum.* — Perculit eo tempore, nimirum vigesima Octobris die Joannes exultantem secundis rebus Ludovicum Bavarum Apostolica sententia ³, atque omnibus honoribus et dignitatibus ac jurebus exiit. Extat ea sententia, inferius a nobis subjicienda, in Ms. Codice Archivi Vaticani ⁴, in qua Pontifex, præfatus se Apostolica Constitutione damnasse hæreseos illos qui pertinaciter negarent Christum et Apostolos jus in res, quibus usi fuere, habuisse, addit Bavarum scripta suo munita sigillo ejusmodi errore fœdata ad principes ac populos Germaniæ et Italiæ misisse, libellum hæreseos inquinatissimum a Marsilio et Janduno compositum recepisse, atque ad eas hæreses promulgandas studia conferre; quamvis a præsulibus Catholicis monitus esset ne tantum piaculum patraret, neve sacerdotes ad divina, violato Ecclesiastico interdicto, profananda adigeret. Extat is libellus apud Nicolaum pseudomioritam schismaticum, ⁵ in quo cæsareus scribe nomine Ludovici, quem hoc facto prodebat turpissime, aspersa ipsi hæreseos infamia, blasphemias delirasque illationes ex orthodoxo dogmate asserto a Pontifice elicit, nimirum si Christus jus in eas res, quibus usus est, habuisset, paupertatem altissimam præ se non tulisset; ex quo ita concludendum impie contendit.

« Necessario concluditur Christum (nempe si jus in eas res quibus utebatur habuit), non fuisse verum Christum, nec Messiam illum, quem lex et prophetæ promittunt: in æstimatione enim divitiarum, sive communium sive propriarum, est principale fundamentum et janua singularis sectæ antichristi et totius erroris mendaciæ, et etiam Saracenorum, etc. » Hæc ille, fusaque oratione inde Judæorum ac Saracenorum superstitionem

confirmari disceptat: quasi Christus altissimam omnium Angelorum et hominum admiratione et laudibus celebrandam, paupertatem non esset professus, qui jus et dominium paucissimarum rerum, quibus ipsum esse usum divina testantur oracula, exereuerit: cum tamen in reliquia omnia condita, quorum abstinuit usu, supremum jus et imperium, longe quidem augustius, quam quod maximi imperatores unquam sibi arrogarunt, tenuerit: quod Joannes ad depellendam superioris erroris caliginem eximio Commentario, quem suo loco afferemus, postea illustravit. Nunc vero, ut Ludovici errorem comprimeret, illum justissima hæc sententia ¹ defixit:

20. « Joannes, etc. episcopus, servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

« Dudum volentes certis dubiis, quæ inter nonnullos viros vertebantur scholasticos, finem dare, de fratrum nostrorum consilio duximus declarandum, quod pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro et Domino Jesu Christo, ejusque Apostolis in iis, quæ ipsos habuisse Scriptura sacra testatur, nequaquam ipsis jus utendi seu consumendi competierit, nec illa vendendi seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi; quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit aperte; cum talis assertio ipsorum et usum et gesta evidenter includeret in præmissis non justa, quod utique de usu, gestis, seu factis Redemptoris nostri Dei Filii sentire nefas est, Scripturæ sacræ contrarium et doctrinæ Catholicæ inimicum; assertionem ipsam perlinacem de fratrum eorundem consilio deinceps erroneam fore censendam et hæreticam, duximus declarandum. Ac subsequente cum ad notitiam nostram fama publica perduxisset, quod nonnullorum mentes dicebatur pater mendaciæ adeo excæcasse, quod ausu nefando ac petulantia improba ausi fuerant defendere publice damnatam per Constitutionem nostram prædictam hæresim, ac etiam approbare, videlicet quod Christus et ejus Apostoli in iis, quæ habuisse leguntur, tantum habuerunt absque jure aliquo simplicem usum facti; ex quo, si verum esset, sequeretur usum Christi fuisse non justum, quod profecto blasphemiam continet, et est Catholicæ fidei inimicum; cum hoc de pertinacitate ac erronea non esset dubium processisse, omnes et singulos, qui verbo et scripto per se, vel alium, seu alios talia præsumperant publice, ipsos quoque, qui eos instruxerant in talibus, et ut præmissa facerent docuerunt, in damnatam incidisse hæresim, ac evitandos fore ut hæreticos, de fratrum nostrorum consilio per nostram Constitutionem aliam, quæ incipit, *Quia quorundam*, duximus declarandos, prout in eisdem Constitutionibus plenius continetur.

21. « Sane cum fama publica necnon et insi-

¹ Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 60. — ² Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 148. — ³ Jo. Vill. l. x. c. 37. — ⁴ Variar. Bull. Jo. XXII. pag. 75. — ⁵ Nic. Minor. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008, pag. 48.

¹ Var. Bull. pag. 75.

natio, tam verbalis quam litteralis, plurium sublimitium personarum ad nostrum perduxisset auditum, quod Ludovicus de Bavaria, in discordia dudum regem Romanorum, ut dicebatur, electus, velut in reprobum sensum datus contra prædictam declarationem temere præsumperat, facta mentione expressa de Constitutione prædicta, *Cum inter*, contrarium asserere publice, ac in ejus præsentia per alios, ut plures in sui erroris devium traheret, lacere publicari; et ut sua insania in plurium notitiam perveniret, libellum quemdam, sigillo suo in eodem appenso, inter alia multa falsa et erronea prædictam continentem hæresim, videlicet quod in Christo et Apostolis in rebus, quas habuerant, nullum jus competit, sed tantummodo usus facti; insuper adjecto, quod dicere contrarium hæreticum est censendum, prout etiam nos et plures ex fratribus nostris in diversis libellis prædicti Ludovici ejus sigillo pendenti sigillatis vidimus contineri; per certos nuntios ad diversas civitates et principes Alamanniæ, et Italiæ, et aliarum partium, necnon et ad tyrannos et hæreticos partium prædictarum curaverat transmittere, libellum ipsum affigi faciens in locis publicis et exponi publice, ut haberet de tanta et tali infamia plures testes; ex quibus evidentiùs apparebat, ipsum asseruisse pertinaciter esse Catholicum quod dicta Constitutio hæreticum judicavit, ac fore hæreticum quod dicta Constitutio Catholicum declaravit, præcipue cum in eodem affirmaret libello, se credere esse vera; et insuper cumulans mala malis duos viros nequam, perditionis filios et maledictionis alumnos, quorum unus Marsilium de Padua et alter Joannem de Janduno se faciunt nominari, ad eundem Ludovicum (quem suis demeritis exigentibus velut hæreticorum fautorem et persecutorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac plurium atrocium aliorum excessuum patratorem, de fratrum ipsorum privaveramus consilio, jure, si quod sibi ex electione prædicta fuerat acquisitum) gressus suos prope dirigentes, sibi librum quemdam erroribus plenum, ac variis hæresibus non vacuum, sicut multorum fide dignorum Catholicorum habebat assertio, præsentarant; quos errores et hæreses in terra ipsius Ludovici, et in ejus præsentia docere sæpius præsumperant publice, sicut habebat insinatio eorundem; quodque, licet nonnulli viri Catholici sacris litteris eruditi eidem Ludovico dicerent doctrinam illam hæreticam, ipsosque Marsilium et Joannem fore veluti hæreticos puniendos, periculosumque sibi fore tales ad suam familiaritatem admittere, aut in terris suæ ditioni subditis sustinere; ipse tamen non acquiescens eorum salutaribus monitis, velut credens illorum hæreses, ipsos in suos familiares retinuerat, errores prædictos ac hæreses publice dogmatizare permittens; adhuc quod diversis ligatus excommunicationum sententiis in locis interdictis divina faciebat, etiam nonnunquam contra rectorum Ecclesiarum et religio-

rum voluntatem et beneplacitum excommunicatis et interdictis presentibus celebrari, imo quantum in eo erat, potius profanari; ex quibus evidenter præsumebatur, imo convincebatur potius, clavium Ecclesiæ sanctæ Dei evidenter contemptor existere, ac labe respersus hæreticæ pravitatis; nos attendentes, quod juxta doctrinam Apostoli peccantes publice sunt publice arguendi, ac utilitati publicæ expedire, peccata noventium deduci in publicam notionem, cum ad ipsum non esset totus accessus, per quem nostra posset ad eum redargutio per nuntios ac litteras pervenire: excessus ipsos multitudini tunc adstantium fidelium non absque dolore ingenti animi referendos duximus, ut sic saltem ad ejus notitiam nostra posset circa excessus ipsos reprehensio pervenire.

22. « Et licet, justitia exigente, tunc possemus ad sententiam super præmissis proferendam procedere contra ipsum, cum adeo præmissa forent notoria, quod nequirent tergiversatione aliqua occultari; volentes tamen adhuc de benignitate Apostolica expectare, an dimissis præfatis erroribus ad sinum sanctæ matris Ecclesiæ et viam vellet se convertere veritatis, de fratrum eorundem consilio ipsum illi non. Aprilis proxime præteriti per edictum publicum citavimus præsentem fidelium multitudine copiosa, ut infra kal. Octobris, ex tunc proxime subsequenti, coram nobis personaliter compareret, facturus super præmissis quod suaderet ratio et sententiam audiretur. Quem terminum, eidem denuo de fratrum nostrorum consilio peremptorie duximus assignandum, prædicentes publice, quod sive veniret, sive non veniret, ad proferendum procederemus sententiam et alias super omnibus præmissis et singulis, conjunctim vel dividim, prout videremus expediens et justitia suaderet.

23. « Et ut processus noster prædictus et omnia ac singula in eodem contenta ad præfati Ludovici et omnium aliorum, quorum intererat, communem deducerentur notitiam, chartas sive membranas, processum continentes eundem, in Ecclesiæ Avinionensis appendi et affligi ostiis seu superliminariis fecimus, que processum ipsum suo quasi sonoro præconio et patulo indicio publicarent, ut idem Ludovicus et alii, quos processus ipse tangebatur, nullam possent excusationem prætere, quod ad eos non pervenerat, vel quod ignorassent eundem, cum non esset verisimile, quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod publicabatur omnibus tam patenter: prædictum insuper citandi modum decernerent eligere eum, ut prædictum, ad dicti Ludovici præsentiam propter viarum pericula et alia discrimina varia tutus minime pateret accessus; volentes et auctoritate Apostolica de potestatis plenitudine decernentes, ut periunde processus dictæ citationis eundem Ludovicum apprehenderet et arclaret ac si eidem insinuatus personaliter et alias solemniter extitisset, Constitutione quacumque, per præde-

cessores nostros Romanos Pontifices in contrarium edita, non obstante.

24. « Sane cum dictus Ludovicus (quem, ut prædictor, jure si quod sibi ex electione prædicta acquisitum fuerat, privaveramus justitia exigente: ac subsequenter, ejus aucta contumacia, feudis omnibus, quæ a Romana, vel quibusvis aliis Ecclesiis, seu imperio obtinebat; et specialiter ducatu Bavarix ac omni jure, quod in eodem, aut ejus occasione, vel causa sibi competebat, seu competere poterat quoquo modo; necnon et omnibus privilegiis Apostolicis et imperialibus sibi, seu ejus prædecessoribus, quatenus scilicet ipsum tangere poterant, indultis justo privaveramus iudicio; quemque pro fautoria hæreticorum excommunicationis innodatam sententia, quam per biennium et ultra indurato sustinuerat, sicut et adhuc sustinet animo, declaraveramus manifestum hæreticorum fautorem, pœnas omnes a canonibus inflictas talibus incurrisse, prout hæc plenus in nostris processibus contra ipsum habitis continentur) infra prædictum sibi præfixum terminum jam elapsum comparere per se vel alium non curavit, ipsum usque ad crastinum hora consistorii duximus de fratrum nostrorum consilio expectandum. Et quia nec tunc comparuit, nec aliquis pro eodem, de fratrum eorundem consilio eum reputavimus et declaravimus contumacem.

25. « Et licet tunc præmissa adeo essent notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari, et contra ipsum ad sententiam possemus procedere, exigente justitia, profertandam; ipsum tamen benignitate Apostolica usque ad diem præsentem hora consistorii de eorundem fratrum consilio duximus expectandum. Et quoniam nec hac die hora jam dicta comparuit, nec comparet alihuc, nec aliquis pro eodem, nec ad correctionem prædictorum se disponit in aliquo; sed velut in profundum malorum perductus mala malis superaddere, offensasque offensis emulare, ac iram Dei contra se provocare, fidelesque verbis et operibus persequi non omittit; nos in prædictis lesionem fidei, patrumque sanctorum contemptum et probra, necnon et præsentium scandala varique posterorum pericula attendentes, tantisque malis et periculis obviare salubriter cupientes, cum præmissa adeo sint notoria, quod nequeant tergiversatione aliqua occultari; præsentè hac multitudine fidelium copiosa, ipsum reputantes et declarantes merito contumacem, Dei nomine invocato, de fratrum eorundem consilio ipsum fore hæreticum declaravimus, ipsasque assertiones per dictam Constitutionem hæreticas, ut prædictur declaratas, et scripturas quascumque continentes easdem; necnon et ipsum Ludovicum velut hæreticum reprobavimus et sententialiter condemnavimus. Si quis autem doctrinam et assertiones prædictas defendere vel approbare præsumpsit, cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existat, tanquam hæreticus ab omnibus confutetur. Et

nilominus ipsum Ludovicum bonis omnibus, mobilibus et immobilibus, juribus, jurisdictionibus et quibuscumque aliis, ubicumque sint et quibuscumque nominibus censeantur, et specialiter comitatu Palatino Rheni, et omni jure, ratione vel occasione illius vel alias quovis modo ad eundem Ludovicum pertinentibus; habendi vocem in electione regis Romanorum in imperatorem promovendi, seu in electione hujusmodi aliquem ad prædicta regnum vel imperium eligendi, seu quomodolibet nominandi, privatum fore decernimus et privamus, exponendis vel concedendis Catholicis, si, prout, et quando, ac quibus, vel de quibus Sedes Apostolica ordinandum duxerit, jure principalis domini semper salvo.

26. « Vassallos quoque ipsius et quascumque alias, tam Ecclesiasticas quam sæculares personas, necnon communitates, universitates et civitates, castra, terras et villas, quæ sibi fidelitatis vel aliis quibuscumque juramentis tenerentur adstricta, prorsus ab illis absolvimus; ac quascumque colligationes, confederationes, societates, pactiones et ligas per quoscumque cum eodem contractas vel initas; etiamsi juramentis, pœnis vel aliis quibuscumque firmitatibus essent innixæ, quatenus favorem aut commodum ipsius concernerent; de potestatis plenitudine penitus dissolvimus: ac pœnas adjectas, et juramenta super iis præstita relaxamus, decernentes quasvis personas singulares, ac communitates, universitates, castra, villas, terras et oppida nequaquam teneri de cætero ad observationem earum vel cujuslibet earundem. Universis etiam et singulis prælatis et personis Ecclesiasticis, secularibus et regularibus, cujuscumque præemientie, dignitatis, ordinis, status vel conditionis existant, etiamsi patriarchadi, pontificali aut majori seu inferiori falgeant dignitate; necnon regibus, ducibus, principibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, potestatibus, capitaneis, rectoribus et aliis dominis temporalibus; et qui aliquo titulo se præmissorum intululant, licet jus non habeant in eisdem; ac communitatibus, universitatibus, civitatibus, castris et villis: et specialiter Mediolanensi, Siyonensi, Cumanæ, Vercellensi, Pergamensi, Laudensi, Cremonensi, Arelinæ, Novariensi, Papiensi, Mantuanæ, Ferrariensi, Veronensi, Lucanæ et aliis quibuscumque inlibemus et mandamus expressè, ac prædicto Ludovico de heresi, ut præmittitur, condemnato adherere, communicare, participare, vel favere quomodocumque, directe vel indirecte publice vel occulte, præsumant; nec portent, mitant, portari vel mitti faciunt, aut procurent granum, vinum aut quæcumque victualia, pinnos, ligna, ferrum, arma, seu quævis mercimonia, pecuniam, vel quidquid aliud, quod possit in ipsius utilitatem vel commodum redundare: nec societates, confederationes, colligationes, pactiones aut ligas quascumque cum eodem initas et contractas, præsertim in ejus favore et auxilium

vel utilitatem, conservent. Alioquin personas quascumque singulares excommunicationis, universitates vero vel communitates et collegia, quae postquam videlicet processus noster hujusmodi ad eorum pervenerit notitiam, vel pervenisse probabiliter potuerit: aut per ipsos scierit, quominus pervenerit ad eosdem, in hac parte offenderit quovis modo, necnon terras et loca quoruncumque circa praedicta delinquentium interdicti sententis, et generaliter pœnis omnibus, quibus fautores et defensores hæreticorum et adherentes eisdem subiciuntur a jure, vel quibusvis Constitutionibus, volumus et decernimus subjacere: apertius prædicantes eisdem, nos ad earundem pœnarum declarationem et executionem contra delinquentes hujusmodi processurus, specialiter si et quando et quoties videbimus expedire, non obstantibus si eis vel eorum aliquibus, communiter vel divisim, a Sede Apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem; et quibuslibet privilegii, indulgentiis et litteris Apostolicis, generalibus vel specialibus; quibusvis personis, locis vel ordinibus sub quacumque forma vel expressione verborum concessis; etiamsi de illis esset specialis et expressa et de verbo ad verbum in presentibus mentio facienda, per quae nullum contra præmissa vel præmissorum aliquid volumus afferri suffragium, vel obstaculum interponi. Cæterum processus tam contra praedictum Ludovicum, quam contra fautores et adherentes ipsius, per nos habitos, de fratrum eorundem consilio ratos existere decernimus, eosque ratificamus et ex certa scientia etiam approbamus. Ut autem sententiam et processus praesentes hujusmodi ad dicti Ludovici et aliorum, quorum interest, communem notitiam deducantur, chartas sive membranas, sententias et processus continentes eosdem, in Ecclesia Avinionensi appendi vel alligi ostiis seu superliminaribus faciemus, quae ipsos sententiam et processus suo quasi sonoro præconio et patulo indicio publicabunt; ita quod dictus Ludovicus et alii, quos contingere dignoscuntur, nullam possint excusationem præferre, quod ad eos non pervenerint, vel quod ignorarint eosdem: cum non sit verisimile quo ad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam palenter omnibus publicatur. Dat. Avin. X kal. Novembris, Pontificatus nostri anno XII ». Data sunt mox Germaniæ præsulibus imperia, ut Ludovicum hæreseos sententia damnatum promulgarent: quo argumento litteræ¹ ad plures ad Moguntinum archiepiscopum ac suffraganeos, aliosque III non. Novemb. consignatae sunt.

27. *Marsilius et Jandunus heresiarchæ; eo-*

rumque errores Pontificia Constitutione damnati, et ab aliis refutati. — Præcipui hæresiarchæ, quos suis studiis Ludovicus impiorum politico-rum consilio offerebat, erant memorati Marsilius Patavinus et Jandunus, qui ad illius attollendas res deprimentandamque majestatem Pontificiam novas hæreses confurant. Meminit de Marsilio Patavino nefandissimo heresiarchæ Albertus Pighius, deque ejusdem nefariis scriptis hæc habet¹: « Nemo diligentius, vehementius, aut etiam copiosius causam secularis potestatis adversus Ecclesiasticam egisse legitur, quam plane subvertere et in nihilum redigere omni studio conatus est. Scripsit is ante annos ducentos ad Ludovicum Bavarum temporibus Joannis XXII, a quo ille excommunicationis vinculo innodatus fuerat, ex contumace hæreticum facere satagens, velut apologiam quamdam adversus auctoritatem Pontificiam, cui Defensoris² pacis titulum fecit, cum eandem omni studio eliminet ab Ecclesia. Fuit homo Aristotelicus magis quam Christianus, atque ex illius magis quam Christi institutis novam Ecclesiasticam hierarchiæ formam conatus effingere; quamvis sacras litteras et sanctorum Patrum sententias, sed suo more intellectas, sine fine et modo congerat, veritatique confidentissime objiciat, ubique seipsum victorem pronuntians: sed ante victoriam tam amarus, tam virulentus in Romanos Pontifices, ut merito dubitares, nisi tempora disjungerent, hinc a Luthero, an Lutherus ab isto suam didicerit rhetoricam; nam uterque alterum in hac parte conatur vincere ». Hactenus Pighius. Cum pestifer Marsilius liber, cui etiam concarniando damnatissimam operam Jandunus contulerat, in vulgus emanasset, Pontifex servandæ incorruptæ religionis zelo ductus, cum illis judicium constituta die intendisset³, obfirmatos in contumacia X kal. Novembris decretoria percussit sententia, eorumque hæreses damnavit⁴:

28. « Joannes episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuum rei memoriam.

« Licet juxta doctrinam Apostoli ob id esse hæreses sit necesse, ut fiant qui probati sunt aperti manifesti; quia tamen juxta doctrinam ejusdem Apostoli, hæreticorum sermo non cancer serpere, id est, a parvo ad majus paulatim tendere consuevit, necesse est, ut talibus eorumque pervensis dogmatibus sic celeriter occurratur, quod tam perniciosus morbus neglectus inter initia vires sumere nequeat; sed potius suo profocetur in ortu. Sane dudum ad nostram evidentiam relatione, tam verbali quam litterali, plurimum sublimium ac fidelium personarum, necnon fama publica notoriante perducto, quod duo viri nequam, perditionis filii, et maledictionis alumni, quorum unus Marsilius de Padua et alter Joannem de

¹ Tom. vi, p. 3. Ep. secr. pag. 70, et post eand. Ep. et pag. 173, 173.

¹ Albert. Pigh. l. v. c. 1. — ² Ext. in Ms. in libl. Vat. sign. num. 2977. — ³ Tom. vi, p. 3. Ep. secr. pag. 221. — ⁴ Var. Bull. pag. 76. et in Append. lib. Marsil. Ms. Vat. sign. num. 3971.

Janduno se facinorosi nominari, quemdam librum composuerant multa falsa, erronea et haeretica continentem; quodque ipsos errores ac haereses in ducatu et terris Bavariae (Ludovico de Bavaria excommunicato, Dei et Ecclesiae fideique Catholicae persecutore manifesto et hoste crudeli, suisque horrendis excessibus et gravibus culpis exigentibus jure, si quod ei ex electione discordi, quae de ipso celebrata dicebatur, ad regnum Romanorum, vel imperium competeat, justo privato iudicio eisdem Marsilio et Joanni favente super his, ac etiam adhaerente) dogmatizare publice praesumebant; quibus licet nonnulli viri Catholici, se pro defensione fidei opposentes, ostendissent aperte, quod illa doctrina erat erronea et haeretica, velut contraria Evangelicae et Apostolicae veritati, et ut a tali doctrina desisterent suasissent eisdem, ipsique eorum nolent acquiescere monitis, sed in publicandis suis erroribus perdurarent; tandem tam praefati quam plures praelati, necnon et alii viri Catholici per perniciosas haereses inter Catholicos dogmatizari publice iudicantes et perniciosum nimium reputantes, nobis certos articulos excerptos de libro praedicto curaverunt nonnulli mittere, ac per se ipsos aliqui praesentare, supplicantes attentius, ut super praemissis curarem sanctae Dei Ecclesiae de optimo remedio providere: de quibus articulis subscriptos duximus praesentibus annotandos. Et licet tam cum fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, quam cum archiepiscopis et episcopis aliisque Ecclesiarum praelatis, necnon et cum pluribus sacrae theologiae magistris, ac utriusque juris professoribus deliberationem super ipsis articulis praehabueramus diligentem; ex quorum deliberatione aperte convincitur, quod errores articulorum ipsorum sunt adeo manifesti, quod quidquid ad eorum manifestationem adjicitur, frustra adjici videatur, et quasi sol facibus adjuvari: ut tamen minus periti promptius illos percipere valeant et vitare quaedam ad ipsos declarandos errores perfunctorie satis de eorumdem fratrum consilio praesentibus duximus inserenda.

29. « In primis itaque isti viri reprobi dogmatizare praesumunt, quod illud, quod de Christo legitur in Evangelio beati Matthaei, quod ipse solvit tributum Caesari, quando staterem, sumptum ex ore piscis, illis qui petebant didrachma jussit dari, hoc fecit non condescensivo et liberalitate suae pietatis, sed necessitate coactus. Quod utique doctrinae contradicit Evangelicae, nostrique sententiae Salvatoris. Cum enim, sicut in eodem Evangelio legitur, Christus interrogasset Petrum: *Reges terrae a filiis suis accipiunt tributum, vel censum? a filiis suis, an ab alienis?* et Petrus dixit: *Ab alienis*, ex hoc concludens Christus filios regum esse liberos dixit: *Ergo liberi sunt filii*; constat autem Christum secundum carnem fuisse David filium, juxta testimonium Angeli sic dicentis: *Dabit ei Dominus sedem David patris ejus*, etc. Et per consequens quod ipse a solutione tributi vel census,

erat prorsus immunis. Hoc etiam ex hoc patet, quod statim subiunxit: *Ut autem non scandalizemus eos, vade et da staterem pro me et pro te eis*. Ubi evidenter patet, quod non ut adstrictus, sed ut evitaret scandalum, staterem tributi exactoribus jussit solvi.

« Ex praedicto autem dicto suo niluntur concludere praefati viri reprobi, quod omnia temporalia Ecclesiae subsint imperatori, et ea potest accipere velut sua. Videntur enim supponere, quod ex hoc, quod Christus tributum solvit ex debito, res temporales, ejus imperatori subsistent; et per consequens, quod res Ecclesiae temporales sint imperatori subjectae, et eas possit recipere velut suas. Quae quidem conclusio nullatenus ex praemissis sequitur, nec sequi potest etiam apparenter: cum enim liqueat ex praedictis, Christum fuisse a solutione tributi vel census liberum et immunem, et staterem non solvisse ex debito, sed ut aliorum scandalum evitaret; nullo modo potest concludi, quod res Christi, quales sunt res Ecclesiae subsint imperatori. Praeterea etiamsi Christus staterem solvisset ex debito, impertinenter concluderetur ex eo, quod res Christi, quales sunt res Ecclesiae, subsistent imperatori: cum Christus non pro rebus, sed pro persona staterem solvit antedictum: quod patet ex eo, quod ille jussit solvi pro se et Petro modo praedicto, non pro rebus suis et bonis. Unde non sequitur, quod ex eo quod persona est tributaria, sunt et bona: imo qui pro persona tributum tenetur solvere, habere potest bona libera et bona: et quia haec patent falsa etiam per jura imperialia manifeste, super sedimus super hoc plenius allegare.

30. « Secundo, isti filii Belial, dogmatizare praesumunt, quod beatus Petrus Apostolus non plus auctoritatis habuit, quam alii Apostoli habuerunt, nec aliorum Apostolorum fuit caput. Item quod Christus nullum caput dimisit Ecclesiae, nec aliquem vicarium suum fecit: quod est totum contrarium Evangelicae et Apostolicae veritati. Quod enim Christus vicarium suum beatum Petrum constituerit, patet. Constat enim, quod Christus officium pastoris gessit in terris. Hinc est quod in Joanne se vocat pastorem dicens: *Ego sum pastor bonus*, etc. Liqueat etiam quod curam gregis sui ante Ascensionem beato Petro generalem commisit, quando sibi illud Joannis dixit: *Pasce oves meas: pasce agnos meos*. Unde cum pastor gregis Dominici, scilicet Christus, curam ejusdem gregis beato Petro commiserit; quin eum, quoad curam gregis suum vicarium fecerit, nullus debet in dubium revocare. Hoc ille imperator Christianissimus Constantinus aliquando testatus est dicens: *Beatus Petrus videbatur in terris vicarius Dei Filii constitutus*. Ex hoc etiam sequitur evidenter, quod Petrus caput universalis Ecclesiae potest dici juxta morem illum sacrae Scripturae, quo rector alicujus multitudinis dicitur esse caput. Unde legitur in Joelle (Osea): *Congregabuntur*

filiū Juda et filii Israel pariter : et ponent sibi caput unum ; id est, rectorem. Constat autem quod beatus Petrus eo ipso, quod Christus sibi commisit curam gregis Domini, ipsum ejusdem gregis constituisse rectorem, et per consequens caput.

« Fatemur tamen cum Apostolo, quod Christus Ecclesiæ est verum caput et principale, sub quo tamen Petrus caput dicitur secundum modum prædictum ; secundum quem modum sub Christo capite et Petro multa capita particularia possunt dici, sicut patriarcha patriarchatus sui et archiepiscopus archiepiscopatus sui : sicut videmus, quod licet Christus sit Ecclesiæ principale ac primum fundamentum, juxta illud Apostoli : *Fundamentum autem aliud nemo potest ponere præter illud, quod positum est, quod est Christus Jesus* ; et alibi, loquens gentilibus conversis, dixit : *Vos estis cives sanctorum et domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum et prophetarum, ipso summo lapide angulari Christo Jesu* ; id est, quod fundamentum est Christus Jesus ; tamen etiam Apostoli dicuntur fundamentum, juxta illud Psalmistæ : *Fundamentum ejus, id est, Ecclesiæ, in montibus sanctis*. Et secundum hunc modum Christus videtur Petrum præfuisse futurum Ecclesiæ fundamentum, dum dixit : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Unde sicut Christus dicitur sanctus sanctorum, Rex regum et Dominus dominantium ; sic similitudinaliter pastor pastorum et caput caputum et fundamentum fundamentorum Ecclesiæ potest dici. Sic igitur ex prædictis patet, quod Petrus secundum prædictum modum caput est Ecclesiæ et vocatur. Et hoc videtur Christus in impositione nominis designasse ; dixit enim sibi, sicut legitur in Joanne : *Tu vocaberis Cephas* ; Cephas autem Græce interpretatur Latine caput. Unde Constantinus imperator de Romana Ecclesia loquens dixit, quod principalis sacerdotum et Christianæ religionis caput ab imperatore cælesti constitutus est Romæ. Justinianus quoque in quadam Epistola Joanni papæ missa, testatur hæc dicens : Non patimur quidquam, quod ad Ecclesiam pertineat, quamvis manifestum et indubitatum sit quid innovetur, et non hæc vestræ sanctitati, quæ caput est Ecclesiarum omnium, innoscat. Et alibi sic dicit : Summi Pontificatus apicem apud Romanam Ecclesiam esse, ipsamque fore sacerdotum fontem, nemo est qui dubitet ; id est, qui debeat dubitare. Ludovicus autem imperator beatum Petrum principem Apostolorum vocat.

« Quod autem beatus Petrus plus quam alii Apostoli habuerit auctoritatis, ex prædictis etiam concluditur evidenter ; certum est enim, quod major est auctoritas pastoris quam gregis ; Petrus autem totius gregis Domini generalis constitutus est pastor, ut probatum est superius ; quod de nullo alio potest dici. Præterea constat, quod major est non limitata auctoritas limitata ; omnes

autem alii Apostoli receperunt limitatam potestatem, sive supra verum corpus Christi conficiendum ; sumendum et aliis ministrandum : quæ quidem auctoritas seu potestas fuit in Cœna Domini omnibus Apostolis attributa ; et etiam illa, quam post resurrectionem Dominus supra corpus mysticum dedit illis, dicens : *Quorum remisistis peccata, remissa sunt ; et quorum retinueritis, retenta sunt*. Sive etiam in Ascensione, quando dixit eis : *Euntes ergo docete omnes gentes ; baptizantes in nomine Patris, etc.* Petro autem sine limitatione aliqua commisit curam gregis Domini, cum sibi dixit : *Pasce oves meas, pasce agnos meos*. Item sibi soli, ita quod nulli alii singulariter dixit : *Tibi dabo claves regni cælorum ; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis ; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis*. Hæc etiam in sancto Luca Evangelio Jesus videtur satis congrue designasse, ubi loquens Petro dixit : *Duc in altum* ; significans quod ad ipsum solum pertineat, in altum, id est, in profundum disputationum fidei dubia definire ; sibi autem et aliis quod sequitur : *Laxate retia in capturam* ; quia omnes Apostolos constituit hujusmodi piscatores, juxta illud quod in sancto Evangelio Marci dixisse legitur Christus : *Venite post me, faciam vos hominum piscatores* ; hoc quoque, scilicet quod Petrus plus cæteris Apostolis receperit auctoritatis, apparet ex multis quæ Jesus sibi, et de ipso aliis dixit ; necnon et ex multis, quæ ipsum post Ascensionem Domini dixisse atque fecisse, sacra Scriptura testatur. Ex prædictis itaque patet, quod Petrus a Christo fuit vicarius constitutus, quando sibi totius gregis Domini curam commisit, et per consequens rector et caput gregis ipsius institutus est et vocatus. Ex quibus sequitur, quod sibi a Christo amplior quam aliis attributa fuerit auctoritas et potestas. Hinc est quod Clemens ejusdem Petri successor et discipulus dixit : Nec inter ipsos Apostolos par fuit institutio ; sed in omnibus præfuit unus, scilicet Petrus.

31. « Tertio isti filii Belial asserere non ventur, quod ad imperatorem spectat, papam instituire et destituere ac punire ; quæ utique omni juri obviant, et repugnant. De primo quidem post Christum Novi Testamenti summo Pontifice, scilicet Petro, patet, quod non ab imperatore temporali seu terreno constitutus papa fuerit, sed a Christo, dicente sibi illud Joannis : *Pasce oves meas ; pasce agnos meos* ; per quæ verba ipsum suum vicarium generalem constituit, ut patet ex prædictis. Adhuc, de illis summis Pontificibus, qui fuerunt ante Constantinum magnum imperatorem, quod ipsorum institutio ad imperatores non pertinerit, satis liquet volenti acquiescere veritati. Cum enim fere omnes imperatores illius temporis fuerint idololatæ, ac fidei Catholice et orthodoxorum Pontificum persecutores atrocissimi, adeo quod omnes fere a beato Petro

inclusive usque ad beatum Silvestrum effecerint martyres; quod ad eos papæ institutio potuerit pertinere, nullo modo ulique credi debet. Nec de ipso Constantino usque ad suam conversionem ad fidem Catholicam, quod ad eum institutio pertinerit, dici potest; nec per conversionem ad fidem hoc assequi potuit, cum per eam papæ filius ac discipulus fuerit et subjectus. Præterea cum imperator ipse post susceptum Baptismum inconueniens reputauerit et injustum, quod tibi principatus sacerdotum et Christianæ religionis caput ab imperatore celesti institutum fuerat, videlicet Romæ, illic imperator terrenus potestatem haberet, ideoque sedem imperialem Silvestro papæ concesserit, et ad partes Orientales imperii et regni transtulerit potestatem; multo fortius injustum et inconueniens est censendum, quod ad ipsum imperatorem papæ potuerit institutio pertinere. Et idem patet dicendum esse de Græcis imperatoribus, qui sibi in imperio successerunt.

« Quod autem ad imperatores Latinos non pertinerit nec pertineat institutio supradicta, patet: imperium enim per papam a Græcis translatum est in Latinos; nec plus juris in ipsos, quam apud Græcos existeret, papam ipsum transferentem legimus transtulisse. Græcis autem imperatoribus, ut ex predictis patet, talis non pertinebat institutio; quare nec pertinere poterit ad Latinos imperatores pertinet ex concessione postea ipsis facta per summum Pontificem, vel summus Pontifex, est dicendum, quod nulla concessio facta per papam aliquem imperatoris seu imperatoribus, debet intelligi, quod ipsi imperat res papam possent instituere seu eligere; sed quod possent electioni summi Pontificis interesse. Et quod sic concessiones illæ intelligi debeant, satis ex eo, quod in quodam capitulo legitur, ubi sic dicitur: Verum quia imperatores quandoque modum suum ignorantes, non in numero consentientium, sed potius distribuentium, imo exterminantium esse voluerunt, etc. Item querimonia nuntiorum Ludovici imperatoris, quibus in Urbe presentibus electio de papa Adriano II ipsis non vocalis extitit celebrata, hoc similiter probat: conquerebantur enim dicentes, quod cum presentes essent, non fuerant invitati: nec optatæ meruerunt electioni futuri præsulis interesse. Adhuc quia nonnulli imperatores illo privilegio abusi fuerunt, ac frequenter in hæreticorum prolapsi perfidiam, et Catholicæ matris Ecclesiæ militiam fuerunt impugnare conati; statuta sanctorum Patrum contra eos, ut se electioni papæ non ingererent, prodierunt, ac ut anathematis innodaretur vinculo quisquis eorum suffragia Ecclesiam obtineret. Nonnulli quoque imperatores ducti religione mentis affectu ex abundanti, supradicto renuntiaverunt privilegio, ut patet ex tenore canonum super hoc conditorum, per quos et non alios probatur concessio antedicta.

« Præterea legant homines isti pestiferi histo-

rias approbatas, et ostendant quis unquam papa Catholicus ab imperatore institutus fuerit. Profecto credimus quod nullum poterunt reperire. Nec dubium, si ad eos talis pertinisset institutio, quin potestate fuissent uti hujusmodi, et quin historiis de institutione tali mentio haberetur. Dicere autem quod papæ destitutio, seu punitio ad imperatorem pertineat, est erroneum et insanum. Quomodo enim pertinebit papæ destitutio, cum ejus institutio ad eum non pertineat, ut ex predictis patet? Inde etiam secundum jura imperialia privato debet procedere, unde datio noscitur processisse. Præterea, quomodo imperator principem clericorum destituere poterit, vel punire, cum etiam secundum imperialia leges id in simplici clerico nequeat exercere? Audeant insuper isti perfidi homines quid circa hoc nonnulli Catholici principes senserint, et quid duxerint sancientium.

« Theodosius quidem et Arcadius imperatores Catholici expresse sanxerunt, quod nullus episcoporum, sive eorum qui Ecclesiæ necessitatibus servant, ad ordinariorum sive extraordinariorum iudicium pertrahantur: habent enim illi suos iudices, nec quidquam eis cum legibus est commune. Item imperator Constantinus, cum querelam clericorum quorundam coram se deferendam conspiceret, dixit: Vos a nemine laicorum potestis judicari, qui Dei solius estis iudicio reservati. Et si dicatur: Si solius Dei iudicio reservantur, ergo nec a iudicibus Ecclesiasticis poterunt judicari; dicendum quod imo ipsi quidem Pontifices vicarii, licet differenter, sunt Christi; quia papa universalis, velut vocatus in potestatis plenitudinem; alii vero particulares, velut illi, qui in parl. m sollicitudinis sunt vocati; unde a Deo videntur judicari, quia ab eo iudicantur potius quam ab ipsis, cum ille ejus auctoritate sit, illud facere videatur. Et propter hoc imperator prædictus signanter dixit: A nemine laicorum. Item (Theodoricus rex) cum Romæ Concilium convocasset, ut sanctum Concilium iudicaret de his, papæ Symmacho ab adversariis dicebantur impingi, certi episcopi, qui conuenerant, imperatori dixerunt, quod ad illum, qui impelebantur, scilicet papam, pertinebat Concilium convocare, quia ejus Sedi primum Petri Apostoli meritum, deinde secuta jussione Domini Conciliorum venerandorum auctoritas, singularem in Ecclesiis tradidit potestatem, nec ante minoris subjacuisse iudicio antistitem dictæ Sedis. Quo audito (rex) prædictus, Deo inspirante, respondit synodalis esse arbitrii in tanto negotio sequenda præscribere; ac ad se nihil, præter reverentiam, de Ecclesiasticis negotiis asseruit pertinere. Episcopis etenim principes Christianos solitum est capita subdere, non de eorum capitibus judicare. Hinc est quod Innocentius papa Arcadium imperatorem excommunicavit, quia consensus, ut a sua sede sanctus Joannes Chryso-

stomus pelleretur. Plures quoque summos Pontifices legitur, imperatores pro suis excessibus imperiali dignitate privasse. Beatus quoque Ambrosius, licet Ecclesie universalis non esset Pontifex, Theodosium magnum imperatorem excommunicans, eidem ingressum Ecclesie interdixit. Ad hujusmodi autem erroris sui fulcimentum, scilicet quod ad imperatorem pertineat papam destituere et punire, illud quod in sanctis Evangeliiis legitur de Pilato, scilicet quod Christum crucifixum, præsument inducere; asserentes ipsum Pilatum tanquam Christi ordinarium crucifixisse ipsum tanquam sibi subjectum, quod habet duplicem intellectum. Aut enim intelligunt Pilatum Christum crucifixisse de jure, aut de facto; si de jure, hoc obviat veritati; de jure enim de crimine quis puniri non potest, nisi qui deliquerit vere vel interpretative, vel qui convictus fuerit delictus, Christus autem secundum veritatem non deliquit, quia innocens fuit manibus, et mundo corde: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*; et hoc Pilatus ipse fuit expresse testatus, cum enim ipsum Judæis tradidit crucifigendum, dixit: *Mundus sum a sanguine justis hujus*. Item nec fuit deliquisse convictus, quod idem pluries est testatus; cum enim Judæi instarent quod crucifigeret eum, in uno loco dixit: *Quid enim mali fecit?* quasi dicat: Nihil invenio eum fecisse mali. Et alibi pluries eidem Judæis instantibus, quod crucifigeret illum, dixit: *Ego nullam in eo invenio causam mortis*. Quare ipsum de jure non potuit punire. Si autem intelligant quod de facto, et injuste punivit eum innocentem, sicut et veritas se habet, tunc non possunt concludere aliud, nisi quod imperator papam de facto potest interficere et injuste: quod utique non solum de imperatore concedimus, verum etiam de privato, sicut et plures imperatores a privatis personis et summos Pontifices a non suis iudicibus, sicut omnes martyres legitimus interemptos.

32. « Quarto dicunt isti vaniloqui, imo falsiloqui quod omnes sacerdotes, sive sit papa, sive archiepiscopus, sive sacerdos simplex, sunt ex institutione Christi auctoritatis et jurisdictionis æqualis ». Hanc hæresim ab Aërio contactam, cum episcopalem gradum adipisci non potuisset, S. Augustinus observat¹ quam nonnulli alii hæretici imbibere; huic vero Marsilius et Jandonus hoc virus addidere: « Quod autem unus plus alio habeat, hoc est secundum quod imperator concedit uni vel alii plus et minus: et sicut concessit alicui, sic potest illud etiam revocare. Quæ utique doctrinæ sacræ obviant, et hæreticam sapientiam pravitatem; quod enim sacerdotum simplicium et non simplicium ex ipsa institutione Christi non existat æqualis potestas, patet tam in his qui tue-

ruant in Testamento Veteri, quam in iis qui fuerunt in Novo. In Veteri siquidem testamento per Moysen ex præcepto Domini Aaron in summum pontificem, filii vero ejus uncti fuerunt in simplices sacerdotes; quorum potestas, ut patet, inæqualis existit, quia ex simplicibus sacerdotibus velut ad superioris auctoritatis et potestatis honorem ad Pontificatum sunt assumpti: tumque licebat quædam pontifici, ut sancta sanctorum ingredi, quæ non licebat simplici sacerdoti. In Novo vero Testamento pontificis et simplicium sacerdotum ab ipso Christo ex eo assumptis videtur exordium, quod duodecim Apostolos, quorum typum gerunt pontifices, ac septuaginta duos discipulos instituit, quorum typum gerunt simplices sacerdotes. Constat autem ex multis, quod de ipsis in sanctis legitur Evangeliiis, quod Apostolorum et discipulorum auctoritas dispar fuit.

« Adhuc quod potestas aliorum quorumcumque sacerdotum potestati papæ par non sit, nec æqualis, patet evidentius ex prædictis, quod aliorum episcoporum, scilicet patriarcharum, archiepiscoporum et episcoporum, par potestas nec sit nec fuerit, patet. Inferiorum siquidem potestas superiorum non est par potestati: constat autem patriarchas esse superiores respectu archiepiscoporum, et archiepiscopos respectu episcoporum, et episcopos respectu simplicium sacerdotum. Et si dicant isti homines reprobi, quod istorum episcoporum distinctio ab imperatore processit, non a Christo, dicimus quod imo processit ab ipso, ille enim, cujus auctoritate fit aliquid, velut fecisse videtur. Beatus autem Petrus Christi vicarius, et gregis Domini caput, attendens quod aucto grege, sine ipsius augmentatione custodiae gregi non poterat salubriter provideri, auctum gregem post Ascensionem Domini considerans, et auctoritatem amplius prævidens in futurum, gradus prædictarum potestatum instituit et distinctio: quare cum auctoritate Christi prædicta distinctio facta fuerit, Christo debet adscribi. Hanc autem potestatem datam Ecclesie, psalmista diu ante prædixit, dicens: *Pro patribus nati sunt tibi filii, constitutus eos principes super omnem terram*. Ubi patres Ecclesie vocat Apostolos, et filios Ecclesie fideles, per Apostolos, ipsos conversos: ubi satis aperte Ecclesie, id est, ejus pastori, attributa potestas intelligitur instituendi diversos gradus principum, cum expedire perciperet Ecclesie sancte Dei. Audiant insuper isti perversi homines, quod Justinianus imperator Catholicus super hoc dixit; cum enim circa gradus prædictos episcoporum, eorumque superioritatem et subjectionem constituisset aliqua, subjunxit dicens: Nam hoc secundum sacrarum regularum explanationem, Apostolicamque traditionem constitutum. Ex quibus colligitur evidenter, non ab imperatore distinctionem et auctoritatem pontificum originaliter et principaliter, sed ab auctoritate Apostolica processisse: imperatoremque, ut illa servaren-

¹ Aug. in Catal. hæret. et ex eo Goud. Carmelita summ. de hæres. Har. Annal. tom. 1. an. C. r. 58. num. 4.

tur melius, juxta statuta Apostolica eadem statuisset.

« Considerent etiam quæ et quanta ex his, si vera essent, inconvenientia sequerentur. Sequeretur utique, quod usque ad tempus Constantini nulla potestas esse potuerit in Ecclesia sancta Dei, cum illo tempore imperatores fere omnes gentiles fuerint, et persecutores Ecclesiæ ac prælatorum ejusdem de quibus dici non potest, quod prælatis Ecclesiæ potestatem concesserint aliquam, ut ex prædictis patet. Ex prædictis insuper sequeretur, quod universalis Ecclesia, quæ Spiritu sancto regitur, erret et erraverit, ipsos honorando pro sanctis; quod est utique contra illud, quod Christus discipulis in Ascensione sua, ut in sancto Evangelio Matthæi legitur, promisit dicens: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Secundum enim istos diaboli filios, pro illo tempore vera Christi promissio non fuisset, nec aliquis illorum Pontificum, qui a paganis fuerunt eo tempore interfecti, sancti fuerunt, nec pro sanctis honorari debent. Hoc quoque est expresse contra illum articulum: *Unam, Sanctam, Catholicam et Apostolicam Ecclesiam*; quia secundum eos nec sancta fuit pro illo tempore, nec potuit dici sancta.

« Utrum autem in omnibus Apostolis, ac in simplicibus sacerdotibus fuerit ordinis potestas æqualis; dicimus, quod quantum ad ordinis dignitatem pares sunt et fuerunt: æque enim sacerdos quilibet sacerdotalem characterem recipit rite et secundum formam Ecclesiæ ordinatus: potestas autem ipsius ordinis par quoad sacramentum altaris omnino non existit, nec existit simplicis et non simplicis sacerdotis, quod patet, quia potestas ligabilis et suspensibilis illi: qui ligari et suspendi nequit, nequaquam par potest dici: constat autem, quod papa ligare potest aliorum sacerdotum et suspendere potestatem, sic quod licite uti dicta potestate non poterunt, licet effectus subsequatur, si usi fuerint, et ipsi sunt ex hoc merito puniendi: nullus autem aliorum sacerdotum potestatem papæ ligare vel suspendere potest: quod etiam de aliis superioribus et inferioribus patet. Ex quo sequitur evidenter, quod potestas etiam ordinis superiorum et inferiorum sacerdotum omnino par judicari non potest. Concedimus tamen, quod si sine prohibitione aliqua minores usi fuerint hujusmodi ordinis potestate, puta hostiam consecrando, par sequitur effectus. Æque enim prolatis verbis illis: *Hoc est corpus meum*, etc. a simplice sacerdote fit transubstantiatio panis in corpus Christi, sicut si ea superior protulisset; quod ex eo contingere noscitur, quia unus et idem est sacerdos interior, videlicet Christus, qui prolatis verbis prædictis a sacerdote quolibet animo consecrandi, transubstantiationem hujusmodi facit: et ideo non est mirum, si par effectus sequi debeat verbis prædictis a quocumque sacerdote prolatis, cum unus et idem auctor hujusmodi esse noscatur effectus.

33. « Quinto adhuc isti blasphemi dicunt, quod tota Ecclesia simul juncta nullum hominem punire potest punitione coactiva, nisi concedat hoc imperator; quod utique doctrinæ Evangelicæ noscitur obviare. Constat enim, quod a Christo Petro et in persona Petri Ecclesiæ potestas coactiva concessa, vel saltem permessa existit; quæ quidem permissio fuit postea adimpleta, cum sibi Christus dixit: *Quodcumque ligaveris super terram*, etc. Ligantur enim non solum voluntarii, sed inviti. Adhuc constat, sicut ibi legitur in Matthæo, quod si aliquis damnum alieni indebite dederit, illudque ad mandatum Ecclesiæ noluerit emendare, quod Ecclesia per potestatem a Christo sibi concessam ipsum ad hoc per excommunicationis sententiam compellere potest: quæ quidem potestas est utique coactiva. Circa quod est advertendum, quod cum excommunicatione major nedum excommunicatum a perceptione sacramentorum removeat, sed etiam a communione fidelium ipsum excommunicatum excludat; corporalis est a Christo coactio Ecclesiæ permessa; cum etiam secundum leges imperiales gravius reputetur inter homines conversari, ipsorumque privati suffragiis, quam ab hominibus separari; sequitur potestatem coactivam non ab imperatore terreno, sed ab ipso Christo fuisse originaliter Ecclesiam consecutam.

« Præterea beatus Petrus post Ascensionem Domini in personam Ananie et Sapphoræ uxoris suæ sine imperiali concessione aliqua hac usus est potestate: in quos, quia de pretio agri Deo oblato fraudaverant, mortis sententiam promulgavit; quæ quidem sententia non processit de ipsorum conjugum voluntate. Item beatus Paulus Elimam magnum, Sergium Paulum a fide quærentem abducere, ad tempus luce corporali privavit. Illum quoque fornicatorem Corinthium in carnis interitum tradidit Sathanæ, ut ejus spiritus salvus esset. Item Corinthiis scribens idem Apostolus dixit: *Quid vultis? in virga ad vos veniam, an in charitate, et in spiritu mansuetudinis? In quo satis expresse coactivam potestatem supponit se habere. Item scribens eisdem alibi dixit: *Arma, inquit, militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo*, id est, a Deo concessa, *ad destructionem munitionum consilia destruens, et omnem multitudinem extollemem se adversus scientiam Dei*. Et sequitur; *In promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam*. Ex quibus patet, Paulum non ab imperatore, sed a Deo habuisse potestatem, etiam coactivam; ejus contrarium blasphemi præsumunt dicere supradicti. Rursus advertant isti nequam homines, quomodo audent dicere, quod ab imperatore terreno Ecclesiarum prælati coactivam vel aliam receperint originaliter potestatem; cum, ut supra dictum est, imperatores usque ad Constantinum magnum fere omnes pagani fuerint seu idololatras et persecutores; imo exterminatores, quantum fuit in eis, Ecclesiæ*

sanctæ Dei. Quomodo ergo illi talibus coactivam vel aliam potestatem concederent, utique nullus sapiens credere debet.

34. « Et quia ne tantorum actores et doctores errorum plures in ipsorum errorum detr. herent devium, ipsique propter impunitatis audaciam nequaquam fierent nequiores, licet nos cum eorum excessus adeo forent notorii, quod nulla poterant tergiversatione celari, et possemus procedere ad sententiam contra eos; de benignitate tamen Apostolica, quæ conversionem desiderat perversorum, nos ipsos Marsilium et Joannem et quemlibet ipsorum de fratrum eorundem consilio V idus Aprilis proxime præteriti, die videlicet Dominicæ Cœna, per edictum civitatis publicæ, præsentem fidelium multitudine copiosa, ut infra quatuor mensium etiam proxime subsequentium spatium, quos eis et eorum cuilibet, de eorundem fratrum consilio, pro peremptorio termino præfiximus et assignavimus, Apostolico conspectui se personam præsentarent, super prædictis excessibus et delictis, ut præfertur, notoriis instam, dante Domino, sententiam audiri; ac responsuri et facturi quod iustitia suaderet; eisdem apertius prædicentes, quod sive infra prædictum comparerent terminum coram nobis; sive non comparerent, nos ad prædicta abque monitione et citatione procederemus, prout videremus expediens, eorum absentia non obstante; volentes tunc nihilominus, ac etiam decernentes occasione prædicta, etiamsi termini supradicti præfixo in tempore forsitan caderet feriato, perinde valere, summe effectum sortiri debere, ac si tempus feriatum non existeret, quacumque Constitutione super hoc in contrarium edita non obstante: et ut ad ipsorum et aliorum, quos tangebant, notitiam communem deducerentur prædicta, chartas sive membranas, processum continentes eundem, in majoris Ecclesiæ Avinionensis appendi vel alligi ostiis fecimus, quæ processum ipsum suo quasi sonoro præconio et patulo iudicio publicarent, ut ipsi et alii, quos processus ipse tangebat, nulla possent excusatione contendere, quod ad eos non pervenisset, vel quod ignorasset eundem: cum non esset verisimile, quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quando publicabatur omnibus tam patenter. Voluimus etiam, auctoritate Apostolica decernentes, quod idem processus prædictos citatos apprehenderet et auctaret, quia ad eos, moram trahentes cum dicto Ludovico, tutus non patet accessus, ac si eis insinuatim personam et publicatus solemniter extulisset, Constitutione quacumque per Romanos Pontifices prædecessores in contrarium edita non obstante.

« Cum autem præfati Marsilius et Joannes citati, ut prædictum, nec aliquis eorundem in præfixo sibi termino comparere non curaverint, nec aliquis pro eisdem, nos ipsos et eorum quemlibet de fratrum prædictorum consilio reputavimus et decrevimus merito contumaces. Et licet

etiam eorum contumacia exigente potuissemus cum eorum essent excessus, ut præfertur, adeo notorii, quod non poterant aliqua tergiversatione celari, ad sententiam alias rationabiliter contra ipsos procedere et quemlibet eorundem; de benignitate tamen Apostolica, quæ conversionem peccatorum desiderat, ipsos decrevimus usque ad nostrum beneplacitum expectandos: quocirca contra ipsos procedere usque ad diem præsentem de eorundem fratrum consilio duximus differendum.

35. « Sane considerantes attente, quod præmissi Marsilius et Joannes ad redeundum ad sinum Ecclesiæ se non præparant, sed potius ut in sui erroris devium alios pertrahant, elaborant; nec non et ad memoriam reducentes, quod dudum cum hostis humani generis ad impugandum sinceritatem fidei hæreticorum fallaciam subinduceret fraudulentam, sancti patres prædecessores nostri contra ipsos viriliter insurgentes, eorum prava dogmata cum suis auctoribus condemnarunt, sicut patet de Arrio et Manichæo, Nestorio et Dioscoco, ejusque complicibus et pluribus aliis, quos cum suis hæresibus iustissima sententia condemnarunt, ac volentes eorundem palrum vestigiis inhærere; et insuper attendentes probabiliter formidari, quod contra præmissa mora periculum, et damnum dissimulatio forent proculdubio allaturæ, non intendentes eos ulterius expectare, sed reputantes ac decernentes potius contumaces: ad haudem et gloriam sanctæ et individue Trinitatis, consolationemque fidelium, et fidei Catholice firmamentum de fratrum nostrorum consilio, Dei nomine invocato, articulos prædictos, videlicet quod illud, quod de Christo legitur in Evangelio beati Matthæi, quod ipse solvit tributum Cæsari, quando staterem sumptum ex ore piscis, illis qui petebant didrachma jussit dare; hoc fecit non condescensive et liberalitate suæ pietatis; sed necessitate coactus: item quod beatus Petrus Apostolus non fuit plus caput Ecclesiæ, quam quilibet aliorum Apostolorum, nec habuit plus auctoritatis, quam habuerunt alii Apostoli, et quod Christus nullum caput dimisit Ecclesiæ, nec aliquem fecit vicarium suum: rursus quod ad imperatorem spectat corrigere papam et punire, ac instituire et destituere; adhuc quod omnes sacerdotes sive sit papa, sive archiepiscopus, sive sacerdos simplex quicumque, sunt æqualis auctoritatis et jurisdictionis ex institutione Christi, sed quod unus habet plus alio, hoc est secundum quod imperator concessit plus vel minus, et sicut concessit, revocare potest; ultimo quod papa, vel tota Ecclesia simul sumpta nullum hominem quantumcumque sceleratum potest punire punitione coactiva, nisi imperator daret eis auctoritatem, velut sacræ Scripture contrarios et fidei Catholice inimicos, hæreticos, seu hæreticales et erroneos; nec non et prædictos Marsilium et Joannem hæreticos, imo hæresiarchas fore manifestos, et notorios

sententialiter declaramus; articulosque ac librum predictos, necnon et quancumque aliam scripturam continentem eodem; predictos quoque Marsilium et Joannem, ut hereticos manifestos et notorios, imo ut haeresiarchas potius reprobamus et sententialiter condemnamus. Si quis enim doctrinam praedictam defendere vel approbare praesumpserit, ejuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status, tanquam hereticus ab omnibus confutetur:

« Praeterea universis et singulis Christianis districtius inbibemus, ne praedictos Marsilium et Joannem hereticos et de heresi, ut praemittitur, condemnatos sententialiter, aut eorum alterum receptare, defendere, fovere, aut eis quomodolibet, adherere, per se, vel alium seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, auxilium, consilium, vel favorem praesumant; sed eos event potius ut hereticos manifestos, ipsosque, quos capiendos fidelibus exponimus, zelo persequantur fidei, et capiant ubicumque ipsos reperire potuerint; ac Ecclesiae captos assignent, animadversione debita puniendos. etc. Dat. Avin. X kal. Novemb., Pontif. nostri anno XII ».

36. Meminit hujus Constitutionis Turrecremata¹ ac memoratis haereses Marsilii et Janduni perstringit; scriptisque adversus eosdem Alvarus Pelagius in suo Collyrio² adversus haereses, tum in libro de planctu Ecclesiae, ac duas alias in super Marsilium vomuisse memorat his verbis³: « Dicit etiam ille perfidus Marsilius, quod vacante papatu succedit imperator. Sed unde hoc habuit, et quo motu haec dixit ignoro, cum nedum omnis Scriptura, sed huic positioni omnis ratio contradicla: papa enim succedit imperio, Extra. de foro compet. *Licet*, Extra. de re jud. Pastoralis in Clement. *Non imperator in papatu*. Quae enim communicatio cani et sancto? Ecclesiast. XII. II Corint. VI. profanis et divinis? Extr. de Juda. Ad haec XII. q. II. *Nulli*. Subdito et domino? Extr. de elect. *Venerabilem*. Quomodo potest imperator in Ecclesiasticis succedere, cum inhabilis sit ad talia possidenda et tractanda, cum etiam statutum factum ab eo in Ecclesiae favorem non valeat nisi expresse ab Ecclesia approbetur? XVI. di. Bene quidem Extr. de Consti. *Ecclesia*. Quia Balthasar vasa templi contaminat, a Deo percutitur, Dan. V. de confect. di. I. *Vestimenta*. Item Ozias rex Juda, quia sacerdotum officia usurpare voluit, a Domino lepra percussus est, II Paralip. XXVI. II. q. VII. § Item cum Balaam versio. *Sicut ergo*. Item Heliodorus missus a rege Antiocho, invadere ararium, ubi erant in templo reposita deposita, calcibus equi mirabiliter apparentis, percussus, semivivus relictus est, II Machab. III. Item si imperator succederet in papatu, jam solveret et ligaret: sed non imperatoribus, sed piscatoribus date sunt claves a Deo, de pen.

di. I. *Quem ponit*, et non laicis, sed *prebyteris*: imperator enim a sacerdotibus Ecclesiae anathematizatur et religatur XVI. di. *Duo*. Ad haec faciunt XVI. di. *Satis evidenter*. XVII. di. § *Hinc etiam*. Item Ambrosius imperatori volenti Ecclesiam occupare ait: Quid tibi et adultere? adultera est, quae non tibi est legitimo matrimonio copulata: cedat palatium imperatori, Ecclesia antistiti. XXIII. q. VII. *Convenior*: distincta autem quantum, ad hoc sunt officia Romanorum Pontificum et imperatorum. X. di. *Quoniam*, XVI. di. *Cum ad verum*: unde in fine ibi dicitur de imperatore: Ac vicissim non ille rebus divinis praesidere videretur, qui esset negotii spiritualibus implicatus. Vide sup. cap. XI. vers. *Item error*.

37. « Insuper quod dicit ille impius, subdolos, et sophista, quod Ecclesia temporalia habere non potest, falsum est, quia nedum laici, sed etiam clerici possunt habere temporalia et proprium. Sed illa de antiqua heresi traxit, hi sunt enim heretici, qui condemnant proprium, habentes in hoc mundo, XXIV. q. III. *Quilam versio*. *Apo-tolici*. Alii etiam sunt qui dicunt, quod a tempore Silvestri papae, qui recepit donationem a Constantino, de qua XVI. di. *Constantinus*, Ecclesia non fuit in statu salutis. Sed isti mentita est iniquitas sibi, psal. XXVI, nam Ecclesia primitiva habebat pecunias et proprium in communi, Act. IV et XII. q. I. *Dilectissimis*, et cap. — *Scimus*; unde et videntes summi sacerdotes et alii fideles magis expedire Ecclesiis habere possessiones, quam pecunias, quae dabantur eis ex possessionibus venditis, dederunt eis possessiones, quae in ditione episcoporum consistunt, XII. q. I. *Videntes de praediis Ecclesiarum*, XII. q. II. *quasi per totum*. Propter hunc etiam causam Christus aliquoties habuit loculos, Jo. XII. quia sua erat Ecclesia locus habitator, XII. q. I. *Habebat*, etc. Exemplum XIII. q. IV. *Duo ista*. Quod autem et episcopi et alii clerici possint habere proprium in speciali, alii religiosi non sunt, clarum est, XII. q. I. *Episcopi cum n. c. seq.* et § *Cum ergo et § Ostensum*. » Et infra: « Item si sancti martyres et confessores praefati in Ecclesia Dei scivissent esse peccatum Ecclesiam bona temporalia possidere, nonquam donationes talium recepissent et dispensassent: sic argumentatur Prosper XII. q. I. *Expedit*. Simile c. VII. q. I. *Onnis qui gemit*. Praeterea filii Levi clericos praefigurat, XXI. di. § *Terras et civitates possidebant* XIV. q. I. § *His ista* ».

Sparsi sunt praeter memoratas haereses plures alii errores in venenatis Marsilii libris, quos in perduellionis Lutheranae exordio, cum diu ob Pontificiam proscriptionem in tenebris, quibus erant digni jacuissent, per fidem in lucem ediderunt, ne ut ait Albertus Pighius: « Nulla non pestis nunc revivisceret, aut quid deesset persecutioni Ecclesiae ». Confutavit tunc idem Catholicus doctor⁴

¹ Turrec. summ. de Eccl. I. IV. p. 2. c. 37. — ² Extr. Mss. in libl. Vat. sign. num. 1129. p. 3. — ³ Alvar. Pelag. Ep. Silvan. I. I. de planctu Eccl. c. 63.

⁴ Alber. Fig. I. v. de hierarch. eccl.

inculento libro typis cuso Marsilii pestifera dogmata, ut fideles adversus illius venena communi- ret, quem lector cupidus consulere poterit; cum ipse magna fide Marsilii argumenta referat, ut nos ex Ms. ¹ vetusto Vaticanæ bibliothecæ, quod præ manibus habuimus comperimus, eaque solide et erudite confutet; nostra vero ad historicam narrationem revocanda sit oratio, ut Ludovicum, cujus gratia assentatores nefandi tol fixere hereses, Romam properantem sequatur.

38. *Ludovicus copias Urbem versus ducit.* — Exeunte anno eduxit Pisis exercitum Ludovicus ², cum a Pisano populo et clero auri vini in milium stipendia exegisset, et Castruccio aliquot diebus expectato (cui Pisanos Sarzanam, Rotinam, aliaque oppida invito tradere coegerat ³; quique non sine magnis difficultatibus, ut Romam contenderet, adduci poterat) a Romanis Gibelinis sollicitatis ⁴ ut castra promoveret, ne Ursini ac Robertus rex fluctuantem populum in suas partes traherent, Urbemque occuparent; vigesimo primo Decembris versus Romam per maritimum oram iter intendit non sine maximis difficultatibus. Tum vero Pontificiæ spes inanes apparere: cum imminente Italiæ Ludovico, Joannes perspectis Gibelinorum rebus, illius impetus fractum iri prævidebat ⁵ a Bertrando legato et Carolo duce Calabria, quos ad conjungenda, ut Ludovico iter abrupterent, arma eni inabat: qui tamen venienti nullum obicem objecere. Pervenit Viterbium secunda Januarii di. ⁶ insequentis anni Ludovicus, quo se mox Castrucius cum lectissima equitum manu contulit. Carolus ⁷ vero dux Calabriae vigesimo octavo Decembris Florentiam abscessit in regnum paternum, ut illius aditus adversus Ludovici irruptiones muni- ret.

39. *Jacobi regis Aragonum obitus.* — Dum secundis rebus utebatur Ludovicus, partesque Ecclesie prosternebat, Petrus princeps Jacobi regis Aragonum filius, zelo accensus, suam Pontifici operam adversus Bavarum defulit: cujus egregia in Ecclesiam studia commendavit Joannes, temporeque opportuno ejus se adhibitorum operam rescripsit ⁸. Cæterum exagitabat ⁹ tum Petri principis pater Jacobus rex Casaraugustanam Ecclesiam, a qua opprimenda ipsum sibi temperare jussit Pontifex; ac Jacobum regem Bælearum est adhortatus ¹⁰, ne Tarraconensis Ecclesie jura, que in Minorica insula Tarraconensis archiepiscopi virtute barbaris, ut vidimus, erepta obtinebat, invaderet; ac Philippo ¹¹ e Majoricis sacre Ecclesie B. Martini quæstori ac regio tutori, ut servarentur integra, commendavit: instititque ¹² apud eundem principem, ne suum nepotem, quia nonnullis Aragoniis magnatibus ad dirimendas ferro quasdam

controversias in certamen singulare ex nefaria genis consuetudine vocabatur, discrimini se committere pernitteret. Tum etiam ad regem Aragonum, ut rem vetaret, hæc scripsit: « Quia quædam in partibus regni tui consuetudo esse asseritur, divino prosum et humano juri contraria, quod barones, seu milites et eorum filii super questionibus suis, etiam si stare juri se offerant, hoc non admissio, cum adversario bellum suscipere compelluntur; nec, ut nosti, præfatum regem Bælearum scilicet, deceat, nec sibi et dicto regno suo expediat, se tanto exponere casui, prædictum regem, tam in humana consuetudine prædicta non sinas aliquatenus coarctari. Dat. Avin. V kal. Junii, an. vi. »

Ereptus est e vivis paucis post mensibus, nimirum mense Octobri, ut refert Joannes Villanus ¹, vel Novembri ineunte ut Hispani auctores affirmant, Jacobus rex Aragonum, magnis quidem, ut aiunt, virtutibus ornatus, et pacis bellicque artibus decorus, cujus peritia in rebus ingentibus se explicuit. Laudat ipsum Joannes Mariana ² libi- bus defensum fuisse, ac Radam jurisconsultum insignem, cum illius argutiis æquitas opprimeretur, regno pepulisse; atque hoc elogium subjungit: « Illud in Jacobo rege eximium, quod regni principatus Aragoniam, Catalaniam, Valentiam individuos fore perpetua lege sanxit ». Sexaginta sex annorum fuisse tradit Sorita ³, ejusque corpus in monasterium S. Crucis illatum.

40. *Synodus Toleti celebrata.* — Hoc anno secunda mensis Februarii die habita est Synodus provincialis Toleti Joannis archiep. Toletani jussu, in qua plura de servando in cognoscendis causis judiciorum ordine, deque Ecclesiastica restituenda disciplina statuta sunt. Tum hæc in clericos, qui censuras Ecclesiasticas spernerent, sancita: « Quia frequenter aliqui clerici, qui in obedientiæ exhibitione et observatione mandatorum Dei et Ecclesie suæ sanctæ esse debuerant speculum aliorum, manendo excommunicati longo tempore animo indurato occasionem laicis tribuunt similia faciendi; ideoque statuimus, quod quicumque clericus excommunicatus ab homine passus fuerit contumaciter per tringinta dies a tempore sententiæ sic se manere ligatum, si beneficiatus fuerit, per sententiam domini archiepiscopi vel ejus vicarii, suo beneficio expolietur, et per duos menses sit inhabilis ad alium obtinendum: si beneficiatus non fuerit, pro superioris arbitrio pecuniaria multa puniatur: sic quod major pœna ei imponatur, quam per regem et statuta contra laicos taliter excedentes ».

41. *Joannis principis in Granatenses Saracenos Victoria.* — In Castella Joannis princeps Emmanuelis filius, limitibus adversus Granatenses Saracenos præfectus, belli sacri consilia medita-

¹ Mss. libl. Vat. sign. num. 3971. — ² Jo. Vill. l. x. c. 49. — ³ Cap. 47. — ⁴ Cap. 49. — ⁵ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. p. c. 61. — ⁶ Jo. Vill. l. x. c. 59. — ⁷ Ibid. c. 56. — ⁸ Tom. vi. p. 4. Ep. secr. p. 40. — ⁹ Ead. pag. — ¹⁰ Ead. par. pag. 35. — ¹¹ Ib. p. 36. — ¹² Ead. par. pag. 40.

¹ Jo. Vill. l. x. c. 46. — ² Mariana l. xv. c. 19. — ³ Sur. l. vi. c. 75.

tur: quæ cum aperuisset Pontifici, ad ea magnis animis perducenda excitatus est¹: eoque militari ardore incensus Rulm arcem, ut scribit Mariana², improvise adventu cepit, collatisque ad Guadalfortium cum Mauris signis, illustrem de fidei hostibus victoriam retulit: de qua Pontifex gratulatorias hæc litteras ad illum dedit³, utque debellandis fidei hostibus operam, uti magna cum virtutis laude cõperat collocaret, accendit.

« Joannes, etc. nobili viro Joanni nato celeberrime memorie Emmanuelis infantis.

« Nobilitatis tuæ litteras gloriosam victoriam, quam tibi adversus nationem Saracenorum foetidam pridem in eis partibus dominus exercituum de colo contulit, cum ingenti lætitia recepimus describentes, et ex earum lectione, necnon et relatione venerabilis fratris nostri Guillelmi episcopi Sabiniensis, et dilecti filii Lucae S. Mariæ in Via-Lata diaconi cardinalis, quibus plenius super iis scriperas (per quas modum ipsius lætitudinæ victoriæ, captivonis quæ vexilli profani regis Granatæ. ac alia, quæ præcesserant et subsequuta fuerunt, plenius intelleximus) lætiores effecti, ei exsolvere laudis jubulum curavimus, qui te tantæ zelo devotionis accendit, ut fortis athleta et pugil Christi effectus strenuus contra blasphemos nominis Christiani, crucis hostes et Christianorum sanguinem sitiennes, pro nostri Redemptoris reverentia potenter et viriliter offeras tenetipsum; quique tandem, te gratia suæ benedictionis præveniens, adversus hostes ipsos triumphalem tibi victoriam ministravit.

« Exultamus insuper in Domino, et in eo tuæ devotionis prudentiam multipliciter commendamus, quod victoriam ipsam non tibi, sed sibi, qui contra suos pugnans adversarios, non modicam in manu tua conclusit ipsorum multitudinem, sapienter ascribis. His profecto, fili, rebus intendere persuadet tibi clara tui prosapia generis, et cor tuum gratia perfundente divina, te illis inhærere inducit studiis, quæ benedictionem tibi adaugeant, et laudem apud homines tuæ titulis probitatis acquirant. Sane quia inter virtutes, currentes ad bravium, corona est perseverantiæ repromissa, eamdem nobilitatem tuam rogandam duximus et hortandam, qualenus laudabiliter cõpta pervigili cura continuans, sic Dei negotium ad finem perducere, gratia tibi assistente divina, studeas peroptatum; sicque, ubicumque potueris, pugil Christi, cultum ejus, repressis ejusdem crucis hostibus, propagare procures, etc. Datum Avinione ». Felices ii progressus, exortis novis in Castellana aula discordiis, abrupti: cum enim Alfonsus rex, neglecta Constantia Joannis principis filia, quam uxorem ducere sponderat, in Mariam regis Lusitanicæ filiam affectus convertisset, Joannes⁴ relicto bello priore, contentus parta victoria, ad

suæ ditionis oppida secessit. Abalienatus etiam est a rege Alfonso ob crudele illius in Joannem Cantabricæ principem lacinus, quem vocatum excepit tumque convivio, violato hospitii jure, obtrunca vit; moxque in Cantabriam misso exercitu principatum occupavit; ex quo atroci facto vindicis nomen apud suos tulit.

42 *Elisabetha Lusitanicæ reginæ pia opera.* — Inter hæc in Lusitania Elis betha regina, cui sanctæ nomen eximia virtutes peperere, piis operibus se totam addecebat¹, magnoque sumptu xenodochium exercendæ in pauperes misericordiæ causa condere meditabatur, proximo intervallo situm a religiosis ædibus, quas antea Columbricæ in Clarissarum usum extruxerat, cum quibus divinis rebus liberorem animam transfundere cupiebat, perficien lique pii consilii potestatem petiit a Pontifice; qui piis ejus votis subjecto diplomat annuit²:

« Charissimæ in Christo filiæ Elisabeth reginæ Portugalliæ illustri.

« Petitio tua nobis exhibitæ, quod tu olim cupiens terrena in cœlestia, et transitoria in æterna felici commercio commulare, ad honorem B. Claræ virginis quoddam monasterium modicum ordinis ejusdem sanctæ, prope civitatem Columbricensem construi fecisti, et de bonis propriis ample dotasti, illudque permagnum et latum spatium muro vallasti, atque infra murum, et vallum hujusmodi domos, in quibus tu cum tua familia valeas commorari, ædificari mandasti; quodque nihilominus tu quoddam hospitale pro alimentandis pauperibus juxta domos hujusmodi construere, et propriis facultatibus dotare intendis: quare nobis humiliter supplicasti, ut tibi construendi hospitale prædictum in dicto loco licentiam largiremur.

Nos itaque hujusmodi tuum laudabile propositum in Domino commendantes, ac volentes, quantum cum Deo possumus, votis tuis annuere in hac parte, tuis supplicationibus inclinati, ut prædictum hospitale et juxta illud capellam, in qua altaria ad honorem B. Claræ et Elisabethæ erigantur, ac unus vel duo perpetui capellani instituantur ibidem Domino servituri, per te et successores tuos loci diocesano in posterum presentandi, qui possint pauperibus dicti hospitalis et familiaribus suis sacramenta Ecclesiastica ministrare; construere valeas, dotare sufficienti pro præmissis omnibus eisdem hospitale et capellæ juxta ejusdem diocesanæ arbitrium per te primitus assignata, devotioni tuæ tenore presentium indulgemus: volentes insuper et auctoritate Apostolica nihilominus concedentes, quod idem diocesanus in loco opportuno cõmeterium benedicere possit, in quo præfati hospitalis pauperes et familiares tui prædicti, cum eos pro tempore mori contigerit,

¹ Tom. vi, p. 2. Ep. secr. pag. 87. — ² Mariana l. xv, c. 19. —

³ Tom. vi, p. 2. Ep. secr. pag. 492. — ⁴ Mariana l. xv, c. 19.

¹ An. 12, p. 1. Ep. com. CLXX. Wad. in Annal. loc an. num. 18, 19. — ² Ibid.

valeant sepeliri; jure parochialis Ecclesiæ et cuiuslibet alterius in omnibus semper salvo. Nulli ergo, etc. Dat. Avinion. VI kal. Novembris, anno XII°.

43. Aberat ab his S. Elisabethæ reginæ Lusitanie virtutum exemplis Isabella regina Angliæ, quæ Eduardum regem maritum suum mancipandum vinculis curaverat¹: denique infelix rex Eduardus in publicis totius regni ordinibus conventibus gradu regio deturbatus est², ipsiusque sceptrum ad filii manus translatum. Neque is actus ultimus calamitatis miseri principis, quem sibi exitum ob contempta Pontificia monita accessivisse vidimus; acerrimæ enim custodiæ mancipatus est: cumque nonnulli de eo liberando cogitarent, in vinculis extinctus est. Tulit rumor acerbissimo eoque ignominiosissimo supplicii genere discruciatum, ne ulla in corpore violentæ mortis nota appareret, adacto nimirum in anum tubo ductili, trajectoque veru ignito, quo exusta sunt viscera. Rogerius Mortimerius tutelam regis Eduardi III una cum Edmundo Cantii et Henrico Lancastriæ comitibus suscepit novoque Angliæ regi Pontifex, VI idus Novembris hujus anni, de adepto regno gratulatus, optimis præceptis illum imbuat, ita sceptrum caducum moderaretur, ut immortale sibi compararet. Gessit bellum sub ipsa regni initia cum Roberto Brusio rege Scotiæ, ac Joannes Hannoniæ comitis frater maxima e Flandria ad Eduardum auxilia adduxit: quibus copiis externis et Anglico instructus exercitu, Robertum (qui in Angliam ante irruerat) adorsus, ob suorum discordiam reducere exercitum coactus est.

44. *Super juribus in Aquitania dissidia inter reges Angliæ et Galliæ.* — In Aquitania Anglorum cum Gallis controversiæ non levis erant: ac licet Pontifex idibus Maii Joanni Wintoniensi et Guillelmo Norwicensi episcopis de pace inita sit gratulatus; haud ita tamen res compositas³ datæ ad Sedis Apostolicæ nuntios Julio et Augusto litteræ indicant. Geste vero rei historia, quam parum accurate tractant Gallici scriptores petenda est ex ipsis concordia, quæ tum inter reges percussa est, publicis documentis, quæ ad Joannem XXII pacis solertem interpretem transmissa sunt, atque ex Archæo Avinionensi in Vaticanum illata, præ manibus habuimus, quæ diligentius a nobis excutienda visa sunt, cum ex male servato hoc fœdere bella, quæ Anglos Gallosque exercuere tot sæculis, primam duxisse originem visuri simus.

In primis de fœdere inter Carolum et Eduardum II into interprete præcipue Isabella regina Eduardi conjuge et Caroli sorore suamque ad id operam conferentibus archiepiscopo Viennensi et episcopo Arausicano Sedis Apostolicæ nuntiis, facta a nobis mentio est ex historicis, quos secuti, diximus eam latam fuisse legem, ut quæ

parta fuerant in Aquitania a Carolo Valesio, Gallici juris essent: sed in documentis⁴ publicis Gallorum regis sigillis obsignatis, ea pactio non est expressa, sed obscuris admodum verborum ambagibus adumbrata. quas cum hujusmodi tricarum politicarum artifices nexuissent, atrocissimarum discordiarum maximo rei Gallicæ damno semina sparsere, cum Galli in eum sensum concordie leges detorquerent: Angli vero fucum sibi factum disceptarent: adjectum enim fuerat, Gallum secundum leges de his terris pronuntiarum, jus suum Anglo repetente, atque ita lis dirempta non fuit. In illo vero tractato ea pactio perspicua est, ut Gallus Aquitaniæ virum probum Anglo non suspectum præficeret ad justitiam administrandam, solverentur utrinque exercitus. Anglusque Gallum regem, recurrente festo assumptæ in caelum Deiparæ sacro Bellovaci conveniret, et acceptam Gallicæ coronæ Aquitaniam referret, quæ tum ipsi, revocato memorato præfesto restituenda foret. Et hæc pari consensu a Gallicis et Anglicis oratoribus ad Isabellæ reginæ gratiam, Sedisque Apostolicæ preces anno mcccxxv ut Caroli et Eduardi regum litteræ⁵ ostendunt, sancita fuerunt. At dein, cum Eduardus II in filium Aquitaniæ jura transfudisset, posteaque intestino oppressus bello periisset, atque Eduardus III Angliæ sceptrum capessivisset, priora recrudere bella, jus suum armis, quod legibus non potuerat, Eduardo repetente; sed ne sanguinis jura violarentur, ea dissidia, urgente concordiam Pontifice, a quo Guillelmus archiepiscopus Viennensis et Joannes Grandisono missi⁶, ita composita⁶ sunt, ut primum quæ ab Anglis in Aquitania erepta fuerant Gallo contra superioris fœderis formulam restituerentur, et vicissim parta a Gallo redderentur Eduardo: tum Anglus quinquaginta millia sterlingorum ad sarcinida illata damna numeraret, Aquitanii vero superiorum dissensionum auctores, qui a Franco rege capite damnati fuerant, exilio tantum ad Anglorum gratiam mulctarentur. Superioris præterea fœderis leges restitutæ, editaque Marmandæ mense Octobri publica de his documenta, quæ proximo anno xx Februarii Parisiis Gallorum regis sigillo obsignata fuerunt. At involuta et anceps hæc pax extitit, cum Carolus prius e vivis sublatus sit, quam partas a Carolo Valesio Aquitaniæ terras Eduardo nepoti restitueret: Philippus vero Valesius, qui componendis hujus fœderis pactionibus interfuit⁶, ad solium excoctus expugnata a suo patre in Aquitania loca retinere voluerit, neque ad id a Pontificibus flecti potuerit: cumque summo et acerbiori jure cum Anglo ageret, illum ad Galliarum excidium concitavit; sed de his postea. Nunc ad Carolum orationem revocemus. Extulit pluribus laudibus Joannes⁶

¹ Walsing. in Eduar. II. — ² Ibid. in cod. — ³ Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 23.

⁴ Lal. in Arch. Vat. ex Avinion. delata s. gn. num. 10. in chart. pergam. — ⁵ Ext. insert. in cod. instr. — ⁶ Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 47. — ⁷ Ext. de eo publ. docum. sign. num. 8. in Arch. Vat. ex Avin. delata. — ⁸ Ibid. Mss. ubi sup. — ⁹ Tom. vi. p. 3. p. 191.

Caroli Francorum regis eximium in tuendis viris Ecclesiasticis, ac reprimenda eorum, qui ipsi infensi essent temeritate, studium: Joannamque reginam uxorem permovit ut ipsum ad Ecclesiasticorum venerationem, Dei cultum, pia opera, atque alia exempla virtutum urgeret.

Invidit quidem demon pii regis felicitati, qui administratos suos ad conflandis illius vilæ magicis artibus insidias impulit, de quibus Pontifex his verbis queritur: « Nonnulli perditionis filii et iniquitatis alumni, detestanda factionis nclariis operationibus damnabiliter intendentes, quasdam sub figura seu typario regio conflari imagines plumbeas, vel etiam lapideas fabricarunt, seu fabricari fecerunt, ut magicis artibus horrenda maleficia, incantationes, et convocationes demonum et alia execranda et prohibita opera exercerent ». Tantorum flagitiorum auctores nonnulli clerici accusati: qui cum a regis administris in vincula conjecti essent, atque ad Ecclesiasticum tribunal de eorum causa cognoscere spectaret, Pontifex Guillelmo episcopo Sabinesi, Petro tit. S. Suzannæ, ac Bertrando S. Marie in Aquiro diacono cardinalibus munus imposuit, ut clericorum eorundem causam discerent, judicessve constituerent.

45. *Magia, astrologia, atque hæreses grassantur.* — Per ea quidem tempora demones curiositalis lenocinio plures Christianos ad magicas artes allexisse, seque phialis, speculis, sigillis aliisque rebus vincendos curasse constat. Tantum enim tanque lugubrem fidelium lapsum his verbis deplorat Pontifex: « Dolentur advertimus, quod etiam cum nostrorum turbatione viscerum cogitamus, quamplures esse solo nomine Christianos, qui relicto primo veritatis lumine, tanta erroris caligine obnubilantur, quod cum morte fœdis ineunt, et pactum faciunt cum inferno; demonibus namque immolant, hos adorant, fabricant ac fabricari procurant imagines, anulum, vel speculum, vel phialam; vel rem quamcumque aliam magicæ ad demones inibi alligandos. Ab his petunt responsa, ab his recipiunt, et pro implendis pravis suis desideriis auxilia postulant; pro re foetidissima foetidam exhibent servitutum. Proh dolor! hujusmodi morbus pestifer, nunc per mundum solito amplius convalescens, successive gravius inficit Christi gregem, etc. » Objectum est a Pontifice anathema iis, qui nefarias hujusmodi artes exerecent; ac sancitum, ut penis in hæreticos constitutis afficerentur, omnesque libelli de arte magia conscripti, excurrente octiduo, flammis abolerentur; inflictumque anathema iis, qui ipsos servarent.

46. Nefariis ejusmodi artibus imbutum Franciscum Asculanum astrologum Florentiæ flammaram supplicio traditum hoc anno scribit Joannes Villanus³. In tantam enim vesaniam proruperat,

ut in sphaeræ tractatu a se Bononiæ composito affirmaret, in superioribus orbitibus caelestibus spiritus generari, qui incantatoria arte ad opera admiranda constringi possent: astra in hominum voluntates influere, easque ad necessitatem cogere, Christum dominum certo astrorum concursu natum inopem atque in crucem suffixum; dissimiliquesiderum conversione nasciturum an lichristum, ac summas opes, potentiam et orbis imperium adepturum. Quam perniciosam hæresin cum a fidei censoribus evomere jussus esset, iterumque rosorbens quæ vomerant, damato libro uteretur, urgente episcopo Aversano Minorita ducalis scrinii præfecto, qui nefarium hominem in scelera ad libidines effusum in Caroli Calabriae ducis clientela et usu versari dolebat, flammis exustus est. Plura vera Franciscum prædixisse, ut de Ludovici Bavari Romam usque secundis processibus, refert memoratus Villanus: quæ quidem demonum opera præagire facile potuit, cum solenne sit hujusmodi hominibus, demonum consortio inquinatis, ad scelus legendum inanem astrologiam obtendere.

47. His igitur temporibus infernæ potestates Ecclesiam oppugnare omnium telorum genere annisæ, promovebant artes magicas, ut nefarios et curiosos a Christo omnino abducerent. Præterea Marsilii et Landoni hæresibus, de quibus superius actum est, in Italia ac Germania præcipue inficiebant politicos; alios vero pietatis specie in schisma et hæresim agebant præcipites. Grassati enim in Bossina, Selavonia, et Transilvania religionis larva induli hæretici¹. Polonia ea labe non caruit², ad quam abolendam Prædicatores³ fidei censores in eo regno sunt constituti: in Sicilia Fraticelli⁴ sua venena sparsere. Michael Cæsenas⁵ summus Minoritarum præfectus suis scandalum injecit: cum enim sententiam suam promulgalam in Perusinis comitiis præferret fidei Decreto a Pontifice edito, in jus ad subsellia Apostolica vocatus hoc anno, rebellionem et fugam molitus est. Deinde ubi se parum collegisset, pœnitere præ se tulit; ac significavit litteris⁶ Joanni, se Apostolicæ Sedi, ac sententiam suam subjicere, iteque ad capessenda illius imperia ingressum. Cui rescripsit Pontifex eum se præstolaturum. At Michaelum ipsum reversum ad vomitum, seque ad Ludovicum Bavarium contulisse, atque antipapæ adhæsisse visurum sumus.

Rediere⁷ vero nonnulli Minoritæ ad sinum Ecclesiæ: quos expiato rite crimine a Bartholomæo Minoritarum, ut vocant, provinciali una cum aliis⁸, qui hæreticis et schismaticis studuerant, jamque respuerant a crimine, Pontifex exemplo, ut ait, Dei non morte, sed vita peccatorum gaudentis, Astensi et Albensi episcopis in consilium

¹ An. 11. p. 1. Ep. enr. xx. — ² Ibid. Ep. xxv. — ³ Ead. p. 1. Ep. enr. xxvii, xxviii. — ⁴ Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 37. — ⁵ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 123. — ⁶ Ead. par. pag. 125. — ⁷ Ibid. pag. 95. — ⁸ Ead. pag.

¹ Ext. in Cullar. in Jo. XXII. Const. 43. — ² Jo. Vill. l. x. c. 41.

adhibitis, in gratiam restitui jussit. Illos porro tum Ludovici Bavari partibus, cum ageret in Insulbria accessisse colligitur, similiter namque Alberto episcopo Brixiensi data¹ auctoritas, ut sex ex iis, qui Bavaro obsecuti erant, divinaeque coram ipso officia peregerant, censuris exsolveret. At Fraticellos, quibus de paupere vita nomen erat, qui Calabriam infestabant, comprehendi supplicioque jussit² affici.

48. Ad perpurgandam etiam Bossinam, in qua vetus Catharorum et Manichæorum lues haeserat, Carolum regem Ungariae, qui eximia in dies Christiani principis exempla in amplificanda religione, atque hæreticis insectandis explicabat, ad Dalmatiae et Bossinae hæreticos delendos adhortatus est, hocque ornavit elogio³: « In illis, fili charissime, quæ ad exaltationem Catholicæ fidei et exterminationem hæreticæ pravitatis respiciunt, celsitudinem tuam eo libentius salubriusque requirimus, quo experientia certa didicimus, quod tu velut gloriosus athleta Domini, intrepidusque pugil Ecclesiæ, ac orthodoxæ religionis zelator assiduus, ad exterminandum labem pravitatis ejusdem de regni tui finibus, et contendendum inimicos crucis et fidei vota tua semper feliciter direxisti ». Gessisse adversus infideles sacrum bellum Ungariæ principes pro amplificanda fide Caroli auspiciis, ostendunt datæ ad Philippum comitem Palatinum et alios proceres Apostolicæ litteræ⁴.

49. *Boleslaus dux Russiae ad fidem Catholicam revocatus.* — Propagandæ etiam religionis Catholicæ zelo permotus Pontifex Boleslaum ducem Russiae, Græcorum schismate infectum, ut ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem una cum populis suis rediret, sollicitavit⁵. Tum excitavit Wladislaum⁶ regem Poloniae, qui proximo sanguinis gradu Boleslaum attingebat, ut in tam præclaro opere regiam diligentiam navaret.

« Wladislaw regi Poloniae illustri.

« Fame gloria crescis et merito, fili charissime, multipliciter profuturus tibi et aliis apud Deum, si ad incrementum fidei Catholicæ niteris ad quod tanquam princeps Catholicis piis considerationibus innitaris. Cum itaque, sicut exultatione prægrandi nuper audivimus, nobilis vir Boleslaus dux Russiae pronepos tuus, qui ex ritus imitatione Græcorum ab universalis sanctæ Romanæ matris Ecclesiæ unione dividitur, spiritum Domino aspirante conceperit ad unitatem ipsius Ecclesiæ redeundi, nec bene conveniat, ut ex tua, quod absit, degeneratione prospæque arbor discrepet a radice; rogamus excellentiam regiam quantum affectuose possumus et hortamur, te nihilominus in remissionem peccaminum obsecrantes, quatenus præfatum ducem, cui super hoc per

alias nostras litteras scribimus, quod relicto hujusmodi ritu erroneo redeat, sen veniat in sum salutis præmium ad ipsius Ecclesiæ unitatem, paternis et salubribus inducere monitis non omittas. Dat. Avin. XVI kal. Julii, anno XII ».

Controversiam idem rex habebat de regni limitibus cum Jo. rege Boemiæ, qui Wratislaviam inter alia a Polonia dividerat: eunquæ Wratislaviensis ager denarium vectigalem Romanæ Ecclesiæ penderet, ne ex ea mutatione dominatus iuri Pontificio detraheretur, Petrus Alvernus Apostolicæ Sedis nuntius coram Joanne rege jus¹ Ecclesiæ exposuit, idque in publica monumenta jussit redigi assentiente ipso Boemo rege, et paciscentem quidquam damni ex eo Ecclesiam non accepturam.

50. *Ludi cruenti Neapoli vetiti.* — Suscepta² erat Neapoli nefanda consuetudo, ut ludi crudeles ederentur, in quibus exercendarum virium specie, plurimus sanguis humanus fundebatur: ad quos abolendos navata est a Pontifice opera, ut subjectæ litteræ docent³.

« Joannes etc. archiepiscopo Capuano et Gerardo de Valle A. S. N.

« Sane nostra tenet memoria, quod cum olim in minoribus constituti moram in partibus regni Siciliae traheremus, non sine stupore audito, quod Neapoli, civitate utique regia, ludus quidam perniciosus et execrabilis carbonarii nuncupatus, certo anni exercebatur tempore: in quo Christiani, per modum pugne seu invasionis vires suas alter in alterum exercentes, se ipsos quandoque mutilabant invicem, et interdum etiam occidebant impune, variis exinde aliis scandalis et periculis subsecutis; ad quod horrendum spectaculum multitudo tam sublimium, quam aliarum personarum, in quarum conspectu præmissa committebantur horribilia, concurrebat; nos tam temeraria ludibria, tanquæ horrenda facinora multipliciter abhorrentes, claræ memoriæ Carolo regi Siciliae tunc viventi diximus et denuntiavimus, quod talia sibi a Deo ad culpam et negligentiam merito poterunt imputari; eidem nihilominus suadendo, ut ea non sineret ulterius in suis terris et districtibus attentari, qui nostris salutaribus acquiescens consiliis, ludum hujusmodi pro tunc penitus interdixit.

« Recolimas etiam charissimo in Christo filio nostro Roberto regi Siciliae illustri, dudum apud Sedem Apostolicam colloquenti nobiscum, hoc idem suasisse super ludo prohibendo prædicto, quod dicto Carolo regi genitori suo duxeramus, ut præmittitur, suadendum ». Addit Pontifex ac deplorat ludum illum nefarium instauratum, ex quo recrudescunt odia, funditur Christianus sanguis, seruntur dissidia, aliaque mala ingravescunt: ad quæ tollenda Capuano archiepiscopo et Gerardo e

¹ An. 12, p. 4 Ep. com. XL. — ² Tom. VI, p. 1, Ep. sec. pag. 57 et 60. — ³ An. 11, p. 1, Ep. cur. XXI. — ⁴ Tom. VI, p. 1, Ep. sec. pag. 61 — ⁵ Ead. p. 1, Ep. s. ser. pag. 52. — ⁶ Ead. pag.

¹ Ext. in Mss. Arch. Vat. sign. lit. C. p. 140. et in alio sign. lit. E. pag. 240. — ² Tom. VI, p. 3, Ep. sec. pag. 215. — ³ Ead. p. 3, Ep. sec. pag. 215.

Valle memoratis provinciam imponit, ut regem ad prohibendos, adjecto pœnarum terrore, hujusmodi ludos, impellant: tum etiam, ut pro sacris concionibus tribus diebus festis in maxima populi frequentia, anathema in illos, qui eos ludos celebrarint spectantive, fulminet ac promulgent ipsos a nemine, nisi in extremo mortis discrimine, præterquam a Romano Pontifice, illius criminis labe absolutum iri. « Dat. Avin. XII kal. Januarii, anno XI ». Repetita sequenti anno eadem imperia, jussique internuntii apud Robertum regem omni opera incumbere, ut regia auctoritate crudeliter eos ludos disturbaret. Quo etiam anno, ut similia conjugamus, objecta anathematis religione edixit², ne quis Avinione, aut in illius suburbanis, dum Pontificia aula in ea Urbe versaretur, hastiludia exhiberet.

51. *Res Trinacriæ et Cypri.* — Quod ad Siculas res spectat; Robertus rex, ut narrat Joannes Villanus³, mense Julio septuaginta trimum classem ad populandam Trinacriam immisit, magnaue vastitas Trinacris illata, ut iis alitri malis ad obsequium cogerentur. At Fridericus Roberti impar viribus ex adventu Ludovici Bavari, in spem latus, repetendæ ultionis consilia moliebatur, de quibus sequenti anno agitur. Cesserat idem Robertus in Pedemonte diuturnum bellum cum Philippo Sabaudæ stirpis principe, sollicitaque ambo sunt⁴, ut paci animos accommodarent; pariterque Guigo delphinus ut firmando oplato fœderi assentiret incitatus⁵. Illum vero una cum Sabaudæ comite diuturnas inimicitias reginæ Clementiæ consiliis posuisse, sequenti anno videbimus. Ne vero exercita jamdiu Genuenses inter atque Cyprios discordia maximo Christianæ rei damno recrudesceret, Pontifex Hugonem regem, qui patruo Henrico successerat, atque in Genuenses animo propendebat, litteris est adhortatus⁶, ut ad confirmandam concordiam studia sua conferret. Potiri tum felici pace Cyprium et Armeniam Hugo rex Pontifici significarat⁷: Genuenses tantummodo nonnullos exercere piraticam, Cypriisque infestos esse, contra quos se compararet: sed Joannes, qui ex Genuensium bello rei Christianæ exitium condari verebatur, Hugoni rescripsit, maximo se ex iis dissidiis dolore affici, atque adducendæ paci et tranquillitati operam daturum; qua in re sequenti anno Apostolicum studium collocasse visuri sumus. Nunc Græcorum res perstringemus.

52. *Andronicus Junior pulso seniore imperium Constantinopolitanum occupat.* — Depulit⁸ hoc anno imperiali solio Andronicum seniore junior Andronicus nepos. Conflata vero in eum est proditio Spiritui sancto in Apostolis igneis lin-

guis devoluto die sacro, quemadmodum Cantacruzenus notat¹; ut nimirum ob perfidiam negatæ ex Filio Spiritus sancti processionis plecli constaret: nocturne admotis menibus scalis, adjuvantibus proditoribus, ac porta ab iis, qui subierant urbem, patefacta Constantinopolis capta est quarta et vigesima die mensis Maii undecimæ Indictionis. Ut vero Andronicus senior victoris ingredientis tumultu excitatus ad Virginis sacellum conligerit, describit Gregoras. Sollicitatus est junior Andronicus a Niphone olim patriarcha ad avum male tractandum, a quo ille gradu patriarchali fuerat depulsus: ac post agitata varia consilia illud sumptum est, ut insignia imperialia seni relinquenterentur, sed extra palatium pedem efferre aut publicam rem attrahere non liceret, tribulataque illi ad vitam sustentandam modica stipendia: in qua custodia quæ et quanta mala sit perpessus describit Gregoras, atque ex eo dicitur inferius. Esaias vero patriarcha, monasterio ab Andronico seniore inclusus, a viatore curru exceptus solio patriarchali restitutus est: in qua pompa nullis episcopis et presbyteris, sed meretricibus stipari visus. Ex quo facile colligas, quantum morum sanctitati schisma cladem inerat. Pofito itaque rerum Andronico juniore, ac solo habenas imperii tractante, civilia bella, quibus Constantinopolitanum imperium agitatum fuerat, quiescere: quæ quanta mala rei Christianæ invexerint, superius indicavimus, cum inde Turcarum potentia invaluerit. Quanto vero tempore arserint, ex Cantacruzeno² decerpendum visum est: « Belligerant, inquit, annos sex, mensem unum, incipientes nimirum anno ab orbe condito vigesimo nono supra sex millia et octingentos Indictione quarta, XIII kal. Maias, et ad annum quintum et trigessimum supra sex mille octingentos ad Indictionem undecimam et XIV kal. Junias perducentes ».

53. *De religione et viris Ecclesiasticis quid decreverit Pontifex.* — Editæ sunt hoc anno a Pontifice nonnullæ Constitutiones: atque in primis cum clerus apud Pontificem de religiosis Prædicatoribus, Minoribus, Carmelitanis et Augustinianis expostularet, ipsos parochorum jura infringere, nec Bonifacii VIII Decretum, *Super Cathedralam*, a Clemente V in Concilio Viennensi confirmatum, observare; Joannes rei æquitate permotus, ne condita a prædecessoribus jura obsolescerent, ea lege religiosos viros astingi pronuntiavit³, et ad eam servandam censuram religione adigendos; neque ad illius severitatem eludendam ulla Apostolica privilegia ipsis præsidio et munimine fore constituit.

Præterea sanxit⁴, privilegia, quæ nonnullis urbibus et populis a Sede Apostolica erant concessa, ne extra certos limites vocari in iudicium

¹ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 216. — ² An. 12. p. 1. Ep. cur. iii. — ³ Jo. Vil. l. x. c. 21. — ⁴ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 59. — ⁵ Ead. pag. — ⁶ Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 80. — ⁷ Ead. p. 2. Ep. secr. pag. 86. — ⁸ Cantac. l. i. c. 59. Nic. Oreg. l. ix.

¹ Cantac. l. i. c. 58. — ² Ibid. c. 59. — ³ Ext. in Extr. com. l. ii. de ind. cap. unic. — ⁴ An. 11. p. 1. Ep. cur. xxiv.

possent, ad aulam Pontificiam non extendi, cum ob Pontificiæ dignitatis apicem omnes ab illa iustitiam repelere debeant; par non esse, beneficia ab ipsa collata maiestati fraudi esse. « Attendentes, inquit, quod Romana curia communis est patria, Sedesque Apostolica mater existit omnium fidelium et magistræ; hoc Edicto in perpetuum valituro auctoritate Apostolica declaramus, præfatum Indultum hactenus quibusvis concessum, vel in posterum concedendum, ad causas et negotia, quæ apud Sedem eandem agitantur, seu pro tempore contigerit agitari, propter prerogativam seu eminentiam dictæ Sedis aliquatenus non extendi, nec universitates et personas, cujuscumque dignitatis, conditionis aut status existant, aliquam immunitatem exinde recipere, quominus apud Sedem eandem Apostolica auctoritate vocatæ comparere, ac respondere legitime teneantur. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. non. April. anno XII ».

54. *Concessa indulgentiæ recitantibus vespere salutationem Angelicam.* — Hoc anno ad incendendam fideliū pietatem, cum Romanæ Ecclesiæ gravis persecutionis procella ingrueret, Pontifex cum jam ante statuisset, ut in vespertino crepusculo fideles, dato signo, Angelicam salutationem repeterent, et incarnali Verbi divini mysteria religiose recolerent, decem dierum indulgentias sacram eam orationem pronuntiaturis adiecit ¹:

« Angelo episcopo Viterbiensi nostro in Urbe vicario.

« Saluferum illud verbum, *Ave Maria*, etc. pium quidem Evangelicæ salutationis eloquium, orationis loco quadam a fidelibus veneratione præcipua est dicendum, cum Virgo ipsa in ejus Filio Domino Jesu Christo pignus mundo humanæ salutis attulerit, et quæ Salvatoris omnium esse meruit genitrix, apud ipsum præ cæteris esse meruit efficax interventrix. Dudum sane ad reddendum dictæ Virgini gloriam, et per intercessionis suæ præsidium a divino Numine gratiam dictis fidelibus implorandum, quod in quolibet noctis crepusculo campana pulsetur, et ad sonum ejusdem ipsi fideles præmissæ salutationis verbum dicere, pie duximus ordinandum. Et ut prædicti fideles ad hoc spirituali munere inducerentur avidius, omnibus et singulis prædicta hora hujusmodi verbum devote dicentibus, de omnipotentis Dei misericordia ac ejusdem gloriæ Virginitatis et beatorum Apostolorum Petri et Pauli meritis ac intercessionibus confidentes, decem dies de indulgentia duximus concedendum, etc. Dat. Avin. non. Maii, anno XII ».

55. *Cardinalium creatio.* — Exeunte anno recurrentibus Quatuor Temporum jejuniis Pontifex, ut sustinendæ incumbentiæ rerum molli par esset atque Ecclesiam a Ludovico Bavaro qualiendam

fuleiret, decem novos cardinales laborum socios renuntiavit ¹, quorum nomina Joannis Vilæ auctor ² recenset his verbis: « Ille dominus summus Pontifex Pontificatus sui anno XII, Dominicæ incarnationis MCCCXXVII, feria VI Quatuor temporum, Adventus videlicet, XV kal. Januarii, fecit tertiam ordinationem decem cardinalium, quos assumpsit: videlicet Joannem de Convenis archiepiscopum Tolosanum, Annibaldum Gaitanum Romanum archiepiscopum Neapolitanum: Jacobum Cisterciensis Ordinis magistrum in Theologia episcopum Mirapiscensem, Raimundum Ruthenensis diocesis episcopum S. Pauli; Petrum de Mortomari Lemoivicensis diocesis episcopum Antissiodorensis, Petrum de Capis episcopum Carnotensem, fratrem Matthæum de Ursinis Romanum de Ordine Predicatorum magistrum in theologia archiepiscopum Sipontinum, Petrum de Toletis Hispanum, episcopum Carthaginis vel Murcia, Joannem de Columna Romanum, Ubertum de Pateo de Montepessulano ». Erant ii viri insignes, qui illustribus virtutum exemplis in Ecclesiâ præluxerant: e quibus Jacobus Novelli Mirapiscensis Joanni in Pontificatu accepto Benedicti nomine successit, magna et doctrinæ et probitatis laude conspicuus: cui Pontifex his litteris ab Ecclesiâ Mirapiscensis cura ipsum solum, atque in partem moderandæ universæ Ecclesiæ Catholice vocatum, significavit ³:

« Jacobo olim episcopo Mirapiscensi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ presbytero cardinali.

« Moysi legislatoris, qui Jethro cognati sui utili adhaerendo consilio viros potentes et Deum timentes circa regendam plebem Israeliticam elegisse testatur, exemplo ducti laudabili, ad onus spiritualis totius orbis regiminis, quod nobis ex inuncto desuper Apostolatus officio incumbere noscitur, auxiliatores et cooperatores nobis, viros utique potentes et Deum timentes, in quibus sit veritas et avaritiam oderint, nos et fratres nostri profundis meditationibus, laboriosisque vigiliis; de diversis ipsius orbis partibus perquirentes, ad personam tuam, quam honorum omnium largitor Altissimus multis virtutibus insignivit, intuitum considerationis nostræ direximus, et te per nos a vinculo, quo Ecclesiæ Mirapiscensis tenebaris astrictus, de potestatis plenitudine absolutum ad honorem et statum cardinalatus de dictorum fratrum consilio una cum nonnullis aliis duximus assumendum. Quocirca discretioni per Apostolica scripta mandamus, quatenus onus prædictum, Apostolica dispensatione tuis impositum humeris, devote suscipias, ac provisioni nostræ hujusmodi in humilitate spiritus acquiescens, ad presentiam Apostolicæ Sedis absque morose dispendio tarditatis accedas, una nobiscum et eisdem fratribus divinis obsequiis, et Ecclesiæ Romanæ servitiis vacaturus.

¹ Tom. VI. p. 2. Ép. secr. pag. 1.

² Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 193 — Bern. Clr. Rom. Pont. Mss. Vat. bibl. sig. num. 2040. — ³ Tom. VI. p. 1. Ep. secr. p. 193.

Dat. Avinionensi XIII kal. Januarii, anno XII ». Evexit etiam VI kal. Januarii ad Ostiensem et Vellefrensem episcopatum Bertrandum tit. S. Marcelli cardinalem in Insurbia Apostolicæ Sedis legatum, cum Rainaldus episcopus Ostiensis eam Ecclesiam moriens orbam reliquisset.

56. *Mors S. Rochi.* — Obiisse ferunt¹ hoc anno B. Rochum cujus sanctitas cælestibus beneficiis in eos, qui peste percussi illius apud Numen divinum suffragia implorarunt, collatis inclaruit. Ejus gesta Franciscus Biedus, Petrus Pinus, Claudius e Rota, Ludovicus Maldura², et Crantzius³ conscripsere. Silentio autem dissimulandum non est, nonnulla in ejus gestis apud Auctores fictitia reperiri, velut cum dicitur illius parentem Monlipessulano imperasse et Rochum principatu se abdicasse, ut peregrinationem susciperet : constat enim tunc Baleares reges eum principatum Beneficarium Gallicæ coronæ obtinuisse, et Franco-rum regibus clientelari sponcione acceptum retulisse⁴, quamvis de insigni aliquo magistratu sive præfectura possit intelligi. Narratur⁵ etiam B. Ro-

chum egisse triennio Romæ apud cardinalem natione Britonem, atque ab hoc perductum ad Pontificem, quæ fabulosa sunt, ut patet, Romana curia Avenione defixa : neque antea venire potuerat, cum anno mcccxc natus referatur. In eo vero omnes consentiunt, ipsum in Italica peregrinatione in xenodochiis famulatum peste laborantibus, et plerosque crucis signo ab eo lustratos valetudini restitutos. Demum sanctitatis illius fama apud Patres Concilii Constantiensis celebrata est, quorum decreto ad propulsandam lucum honores sanctis debiti eidem exhibiti fuere¹ : nani, solenni supplicatione indicta, imaginem ipsius, instructo agmine religioso, per urbem ingenti pompa circumtulere; quo peracto extincta pestis est : indeque exemplum sumptum, ut ibique locorum ejus venerandæ imagines expositæ, et sacella templaque ad ejus memoriam Numini posita fuerint. Urbanus etiam VIII Ecclesiastico officio colendam ejus memoriam edixit. Translatum ejus corpus aiunt Venetias anno Domini MCDLXXXV.

¹ Apud Sur. tom. iv. — ² Ibid. — ³ Crantr. in Metrop. Saxon. l. ix. c. 25. — ⁴ Tom. i. p. 3. Ep. secr. pag. 135. — ⁵ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 87.

¹ Auct. sup. citati et Bar. in Not. ad XVI Aug.

JOANNIS XXII ANNUS 13. — CHRISTI 1328.

1. *Ludovici Romam ingressus et coronatio.* — Exhorruit Christianus orbis anno a partu Virginis millesimo trecentesimo vigesimo octavo, Indictione undecima, pseudopontificem improbissimum, sumpta ex Romani Pontificis intempestivæ ab Urbe absentia occasione, effrænata audacia Apostolicam Sedem invasisse. Tanti auctores sceleris hæresiarchæ et proditores fuerunt, qui Ludovicum Bavarum vindictæ cupidine, ut ipse fassus est, in Pontificem ob Romanum ipsi abrogatum imperium æstuantem, ad id concitarent, non curantes quantum exinde illius rebus ac dignitati damnum inferrent. Penetrarat ille ineunte anno cum Germanico et Italico Gibellinorum exercitu in ditionis Ecclesiasticæ terras; ac Viterbium jam a Silvestro Gatta ad defectionem adductum, secundo Januarii die pervenerat¹; cum Romani,

adversarum factionum ac spei metusque æstu incerto agitati, aliis excipiendum avide Ludovicum, aliis constanter excludendum, admittendum vero certis legibus sentientibus aliis; postremam amplexi sententiam¹, amplissimos oratores Viterbium ad eum misere, ut læderis cum ipso leges componerent. At Sciarra Columnius et Jacobus Sabellus ac Theobaldus e Sancto Eustachio, viri auctoritate in Urbe ac nobilitate principes, plurimo a Castruccio ac Gibellinis Etruriæ auro corrupti, fidei in Pontificem immemores, ac futurorum ignarum factorum, Ludovico missis nuntiis arcano significarunt, ut spretis Romanorum oratorum dictis, iter in Urbem maturaret, ea enim votisque ipsum certissime potiturum. Qua spe elatus Ludovicus Bavarus, perhumaniter acceptis oratoribus, Castruccio dandi illis responsi provinciam contulit : ac

¹ Jo. Vill. l. x. c. 49.

¹ Jo. Vill. l. x. c. 55.

mox signa moveri jussit, ut quisque itineri Romam versus se accingeret. Septima itaque Januarii die, attonitis ex illius improvise adventu Romanis, exceptus est¹; de quo hæc in Manuscripto Vaticano leguntur: « Hoc anno Ludovicus Bavarus intravit Italiam; et licet Robertus Siciliae rex et dominus Bertrandus Ostiensis cardinalis, tunc legatus Italiae, conarentur ipsum in passibus impedire; recto tamen itinere venit Romam; et castrametatus in pratis, ut dicitur, ante Urbem, tandem auxilio Columnensium introivit ». Traditum mox illi Urbis et arcium imperium addunt², cum boni quique ingenuere, ut publicis postea Tabulis professos videbimus.

2. Interea e clero et religiosis Ordinibus prudentia et sanctitate præcipui in fugam se convertere: sacratissima Veronica, in qua Christi Domini pergentis ad crucis supplicium divino miraculo expressa effigies, a Basilicæ Vaticanæ canonico, ne a schismaticis et hæreticis indigne conspiceretur, absconsa, indictumque sacrorum justitium. Celebrata a Ludovico in Capitolio magna pompa comitia, in quibus ipse Romanorum rex est salutatus, creatusque a populo ad annum Urbis senator et copiarum urbanarum dux; denique decretum, imperiali diademate ipsum cingendum. Hæc pluribus Joannes Villanus aliique auctores. Quam vero inani jure id sit attentatum refert Albertus Argentinensis³: « Prætenderunt enim, inquit, urbici (ii nimirum, qui Bavaro adhaerebant), hoc eis competere, papa etiam nolente: præsertim, cum senatores prius papam requisiverint, ut ad Urbem se transferret ».

3. Redimitus itaque est imperialibus ornamentis Ludovicus in Basilica S. Petri, de qua celebritate hæc Nicolaus Minorita⁴: « Die, inquit⁵, xvii Januarii quæ fuit Dominica de nuptiis, anno Domini mcccxxviii, prælatus princeps dominus Ludovicus Romanorum rex fuit non per papam, sed per quatuor syndicos populi Romani, ad hoc specialiter constitutos, in Ecclesia S. Petri in imperatorem Romanorum solemniter corona aurea coronatus, et ex tunc imperator vocatus: nam a die suæ electionis, usque ad diem qua Romæ corona aurea coronatus, non imperatores, sed reges Romanorum in suis litteris et ab omnibus appellantur ». Impositam illi a Sciarra Columnio imperialem coronam, addit S. Antoninus⁶: « In coronando, inquit, nullus solitus ordo, nemo legatus, nulla Pontificis auctoritas sibi adfuit. Imposita est illi corona populi nomine a Sciarra Columnensi, principis diversæ factionis: in cujus rei memoriam ipse posterique ejus ad antiquum gentis insigne,

quod est columna, coronam addidere, quasi præclarum fuerit scelerate fecisse ».

Delitutum vero inunctione Augustali una cum uxore a Jacobo Alberto exactorato episcopo Venetiarum⁷ cardinalis Pratensis nepote, susceptique ornamentis imperialibus, pijs ad ostentationem, sed suspecto consilio leges tulisse, refert Joannes Villanus²: nimirum pri nam de fide Catholica incorrupta servanda, secundam de tuenda libertate Ecclesiastica, tertiam de viduis et pupillis defendendis; atque astu simpliciores Romanos sibi devinxisse: cum tamen objecta religionis specie religionem oppugnare, odiaque in Christi vicarium alque omnes Catholicos illi adhaerentes, quos æquabat cum hæreticis, ipse Apostolica sententia damnatus, effundere moliretur.

4. *Indicta a Pontifice in Ludovicum cruceata militia.* — Ignorabat Pontifex⁸ Ludovicum tanta celeritate felicitateque in Urbem pervasisse, et imperialem coronam suscepisse; cum XII kalen. Februarii hujus anni, ut secundus illius progressus abrumperet, et Urbe ac Siciliae regno arceret, sacram militiam, præmijs indulgentiarum propositis iis omnibus, qui signa Ecclesiæ Robertivæ regis sequerentur, vel stipendijs, consilio aut milite jurent, indixit, transmissis ad Joannem Ursinum cardinalem legatum subjecto Diplomate.

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono cardinali Apostolicæ Sedis legato.

« Cum præfatus Ludovicus, qui ut prædicitur jure, si quod sibi ex electione prædicta fuerat acquisitum, ac subsequenter, ejus aucta contumacia, feudis omnibus, quæ a Romana vel quibusvis aliis Ecclesijs, seu imperio obtinebat; et specialiter ducatu Bavariæ, ac omni jure ad ipsum in eo cum ejus occasione vel causa sibi quomodolibet competenti, necnon et omnibus privilegijs Apostolicis et imperialibus ei aut suis prædecessoribus concessis, quatenus ipsius tangere poterant commodum, justo privatus extiterat judicio; quique etiam pro fautoria hæreticorum innodatus excommunicationis sententia, quam per biennium et ultra indurato sustinuerat, sicut et tunc suslinebat animo, manifestus hæreticorum fautor declaratus fuerat, et pœnas a canonibus inflictas talibus incurrisset; quæ in processibus contra eum habitis plenius continentur, infra prædictum sibi prefixum terminum (nempe kal. Octobris superioris anni) comparere per se vel alium non curavit, ac etiam postea de mansuetudine Sedis Apostolicæ diebus pluribus expectatus; nos eundem reputavimus de eorumdem fratrum consilio merito contumacem. Et quoniam se ad correctionem præmissorum disponere in aliquo non curavit, sed velut in profundum malorum productus, mala malis super addere, offensasque cumulare offensis, ac iram Dei contra se jugiter invocare, ac fideles verbis et

¹ Jo. Vill. lib. Muss. in Lud. Bav. Bern. in Libell. de imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. num. 1043. Ms. bibl. Vat. de Rom. Pont. sign. num. 3765. — ² Cortus. Hist. l. III, c. 11. — ³ Alb. Arg. in Chr. et ex en Nangem. 45. — ⁴ Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 21. Cortus. Hist. l. III, c. 11. — ⁵ vi habet Vill. l. x, c. 56. — ⁶ Ant. III, p. lit. XXI, c. 6. § 6.

⁷ Cortus. Hist. l. III, c. 11. — ⁸ Jo. Vill. l. x, c. 56. — ⁹ Tom. VI, p. 3, Ep. secr. pag. 107.

operibus persequi non cessabat; nos lesionem fidei, patrum quoque sanctorum contemptum et probra, necnon et præsentium scandala variæque posteriorum pericula superiis attendentes, obviareque tantis malis et periculis salubriter cupientes, cum essent præmissa sic notoria, quod nequibant lergiversatione aliqua occultari: Dei nomine invocato de fratrum eorundem consilio, præsentique fidelium multitudine copiosa, præfatum Ludovicum fore hæreticum declaravimus: ac prædictas assertiones per dictam Constitutionem hæreticas declaratas et scripturas quascumque contra eandem, necnon et ipsum Ludovicum velut hæreticum reprobavimus, et finaliter duximus condemnandum; volentes ut si quis doctrinam, seu assertiones prædictas defendere, præsumeret, vel etiam approbare, cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existeret, tanquam hæreticus deberet ab omnibus confutari.

5. « Ne itaque tot et tantorum facinorum et divinæ majestatis offensam, et ejusdem Romanæ Ecclesiæ matris omnium fidelium contumeliam et contemptum, fideique Catholicæ ac utilitatis reipublicæ detrimentum nequiter patrorum, in succedentia temporum secula sine correctione debita in multorum perniciem memoria diffundatur; nec idem Ludovicus, qui pertinaciter in suis prædictis erroribus et hæresibus persistere, ac excessus excessibus, et injurias injuriis cumulare, pacem Dei et Ecclesiæ perturbare quasi continue non veretur, ac inter Christianos schismata, dissensiones et scandala (præcipue in Urbe Romana et in regno Siciliae citra pharum, quod ad Romanam Ecclesiam jure directi domini noscitur pertinere, et pro quo charissimus in Christo filius noster Robertus rex Siciliae illustris existit, vassallus Ecclesiæ antedictæ) mittitur periculose nimium suscitare, suos pravo et damnando conceptus, per quos cultum ejusdem fidei Catholicæ, sine qua Deum non videre poterit, depravare quantum est in ipso satagit, in partem possit perducere; sed potius, dextera Domini faciente virtutem, obsistat eidem viriliter, et sui damnandi executio propositi elidatur, opportunis providere remediis cupientes; quia in his Dei et ejusdem Catholicæ fidei causam agi conspiciamus, illam devote prosequentibus decrevimus etiam spiritualibus auxiliis assistendum, ut causam ipsam eo ferventius prosequantur, quo tutius hujusmodi prosecutionis eventum poterunt experiri. Ideoque nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi omnibus vere penitentibus et confessis, qui dictum Ludovicum ejusque complices, fautores et receptatores, quamdiu extra dietæ Sedis gratiam existerit, in personis et sumptibus propriis necnon et iis qui in personis propriis, alienis tamen sumptibus expugnabunt, et super hoc per annum incipiendum a die, de quo tu duxeris ordinandum, continuum vel interpolatum infra biennium ex tunc complendum proximo laborabunt, Ecclesiæ se-

quando vexillum, tam clericis, quam laicis, et eis insuper, qui suis dumtaxat expensis juxta quantitates et facultates suas destinabunt idoneos bellatores, per dictum tempus moraturos et laboraturos ibidem; illam concedimus veniam peccatorum, quæ concedi per eandem Sedem proficiscentibus in Terræ Sanctæ subsidium consuevit, etc. » Imponit legato promulgande indulgentie provinciam ad fideles sub signis Ecclesiæ contra ipsius hostes congregandos. « Dal. Avin. XII kal. Februarii anno XII ».

Conceptæ eadem verborum forma litteræ transmissæ ad Bertrandum cardinalem Apostolicæ Sedis in Insubria legalum ¹, et ad Capuanum archiep. ² in Sicilia ceteriori. Præterea eidem archiepiscopo ac memoratis legatis cardinalibus, tum patriarchæ Gradensi ac Genuensi, Mediolanensi et Pisano archiepiscopis data provincia ³, ut omnes Ecclesiasticos ac laicos anathemate defixos pronuntiarent, qui Bivari partes luenter, vel ipsi comæatus atque auxilia submitterent. Quæ imperia præ cæteris, intentata censurarum religione, proposita Mediolanensibus, Saonensibus, Comensibus, Vercellensibus, Bergomensibus, Landensibus, Cremonensibus, Aretinis, Novariensibus, Ticinensibus, Mutinensibus, Ferrariensibus, Veronensibus, Lucanis, qui populi factus cum Ludovico pepigerant. Nec modo comæatus, vel auxilia Bavarum suppeditaturis, verum etiam cum eo commercium habiturus objecta censura.

6. *Cleri et populi Romani constantiam commendat Pontifex datis litteris hortatoris.* — Cum vero de occupata antea ab illo Urbe, ac Romani cleri in fugienda Ludovici communiõne, intermissoque ob ipsius presentiam temporum et sacerorum usu constantiæ nuntius ad Pontificem affluisset, Viterbiensem episcopum Urbis in divinis vicarium Pontificium, et clerum Romanum ob fidem commendavit Joannes, ulque in ea Ecclesiæ persecutione virtutum exemplo præluerent, fortiterque obsisterent hæreticis, ac præcipue blasphemis Marsilio et Janduno quos duas bestias ex abyso Sathanæ egressas appellat hortatus est. Ul autem Ludovicus ob susceptam eorum impietatem, aliasque causas anathemate devinctus esset, ac loca, in quibus ageret Ecclesiastico interdicto percussa, his litteris exposuit Pontifex ⁴:

7. « Joannes, etc. Angelo episcopo Viterbiensi, nostro in spiritualibus in Urbe vicario, et dilectis filiis clero ejusdem Urbis.

« Post multas alias moras et expectatione prolixas, quibus modis omnibus desiderabamus eundem, (nempe Ludovicum Bavarum), per emendationis frugem ad sinum et gratiam Sedis Apostolicæ revocari, intellecto quod ipse non emendationi, sed consuetudini præteritarum factionum ausus illicitos deputabat, ruptisque habentis mo-

¹ Tom. VI, p. 6. pp. sec. pag. 107. — ² Ead. pag. — ³ Ead. par. pag. 109. — ⁴ Ibid. pag. 113.

destiæ, in campum illicitæ voluntatis exiliens, ad civitatem Tridentinam, infra metas Italiæ constitutam, nonnullos hæreticos et de publica hæresi rationabiliter condemnatos, ac rebelles ejusdem Ecclesiæ illuc direxit convocandos, cum eis contra pacificum statum reipublicæ, in cunctorum fideiulorum scandalum, ac Catholicæ fidei detrimentum, et Apostolicæ Sedis injuriam et offensam consilium inenndo; illud præcipue pravis machinationibus et hæresibus perseverare liberius, Ecclesiæque devotos de suis finibus effugare, ipse Ludovicus, eorum fultus potentia, usurpatum nomen regium indebite retinere, ac imperiale deinceps promptius usurpare; ad hæc congerentes studia, suasque potentias conglobantes, non attendentes, quod Dominus exercituum novit reproborum infatuare consilia et etiam dissipare; nos eorum perniciosius volentes obviare conatibus, prout ad id Apostolicæ sollicitudinis debitum nos urgebat, per alios processibus nostros specialiter super hoc et solemniter habitos eundem Ludovicum mortuimus, sibi super hoc districtius injungentes sub anathematis et aliis pœnis a jure, seu constitutionibus quibuscumque infictis seu comminatis iis, qui titulum regium falso propria temeritate sibi usurpare, aut se administrationi imperii immiscere, quæ ipso vacante, sicut tunc vacabat et vacat, ad eandem Romanam Ecclesiam noscitur pertinere, ipsam Ecclesiam in administratione hujusmodi perturbando et, quantum in eis erat, etiam spoliando; vel iis, qui hæreticis ac Romanæ Ecclesiæ rebellibus præsumunt contra dictam Ecclesiam impendere consilium, auxilium vel favorem, quasque infligunt iis, qui guerras præsumunt movere. Et infra: « Considerantes etiam, quod ipse ad omne malum præsumpta licentia adversus Dominum et adversus Christum ejus blasphemias loquebatur, duasque bestias de abyssu sathanæ et inferni sulphureo puteo prodeuntes, ac detestabiles hæreses contra Redemptorem nostrum in scandalum fidei publicantes, videlicet Marsilium de Padua et Joannem de Janduno, ac libellum per eos editum, impiissimos errores et fœdissimas hæreses continentem, receperat; eosque in consortium suæ familiaritatis admittens, velut credens et publicus fautor eorum, ipsis dogmatizandi et disseminandi hæreses supradictas defensionem et licentiam exhibebat, quinimo contemptor canonum et disruptor ejuslibet Ecclesiasticæ disciplinæ, quamvis foret diversis excommunicationum sententiis innodatus, divina faciebat officia in locis etiam Ecclesiasticis interdicto suppositis, excommunicatis et interdictis presentibus, celebrari, etc. » Pergit, ut de hæresi ob id eundem damnarit, et omnes subditos fidei sacramento liberarit, censurisque ejus studiosos deflexerit; tum subdit:

8. « Verum idem Ludovicus, omnino aversus a Deo et in profundum malorum demersus, divina pariter et humana jura pervertens, invasit Italianam; et per indevotorum loca progrediens, Urbem polluti gressibus introivit, serenitatem ejusdem Urbis suæ pravæ contagione præsentiam, quod dolenter referimus, maculando: ejus accessus et ingressus in dictam Urbem sicut ejus sequaciibus est odor mortis in mortem, sic vobis propter laudabilem vestram constantiam, et claram et commendabilem obedientiam, quam erga Deum dictamque Romanam Ecclesiam et nos fortibus et robustis animis ostendistis, est odor vitæ in vitam: cum ex hoc maximæ laudis præconio magnæque commendationis titulo apud homines fulgeatis, vestraque sinceritas fidei ubique non indignæ laudis præconio commendetur; ita quod propterea, licet vos semper gesserimus in præcordiis charitatis, specialem benevolentiam vindicatis. Quantæ enim commendationis laude reddidistis vos dignos, quod non obstante malitia temporis impacati; quinimo spreto populari tumulto, et applausibus laicorum multorum, communionem ejusdem viri pestiferi declinastis hactenus, et etiam declinatis ac interdictum, cui propter præsentiam ejusdem hæretici Urbis ipsa, quod non absque ingenti dolore referimus, subjacere dignoscitur, velut prædilecti filii benedictionis et gratiæ studuistis et studetis inviolabiliter observare super quibus Deo ac nobis et Apostolicæ Sedi cunctisque fidelibus grati admodum et acceptis circumspectionis vestre prudentiam dilectionis plenitudine prosequentes eam plurimum laudandam duximus et commendandam.

« Ideoque universitatem vestram rogamus attentius et hortamur, quatenus in laudabilibus cæptis vestris constantissime persistatis (sperantes in Domino et potentia virtutis ejus dextere, quod ejusdem viri nequissimi, se adversus Dei potentiam et scientiam extollentis, fidei Catholicæ puritatem et statum reipublicæ pervertere satagentis, suorumque sequacium cornua elata confringet) ejusque violentiæ, quantum decet levitas ministris Altissimi, in verbo virtutis potenter et viriliter resistatis, scitari quod devotio et constantia vestra, quam super his ostendistis et ostendistis pro communione Sedis ejusdem, sic indebiliter est et erit impressa, quod suo loco et tempore ejus gratitudinem realiter cognoscetis. Nos enim super iis taliter providere Deo auctore studebimus, auxilii sui dexteram nobis et Ecclesiæ sanctæ suæ adesse sperantes, quod ejusdem hæretici de perversis conatibus honor erit Altissimo Catholicæque fidei robur et Ecclesiasticæ libertatis augmentum provenient, et vestra et aliorum fidelium prosperitas et utilitas subsequenter. Dat. Avin. IV kal. Martii, anno XII ».

9. *Pontificii a Ludovici sequaciibus, ducibus Marsilio et Janduno, direxati.* — Direxarunt clerici Romanum in Pontificis obsequio constantem

schismatici et hæretici, tuncque gravissimos in ea persecutione Ecclesie labores Viterbiensis episcopus vicarius urbanus, quem datis nonis Martii litteris Pontifex ad revocanda in memoriam sanctorum gesta, imitandamque eorum victicam inter tyrannorum iras et carnificum furorem patientiam excitavit: promissam enim perseverantiae immortalitatis et gloriæ coronam. Persistere una cum eo constans in Sedis Apostolicæ cultu plures viri nobiles Romani, quorum proficior est in Regesto Pontificio Catalogus: inter quos Jacobus Columna canonicus Lateranensis enitēbat, quem ut zelo ardentissimum sollicitavit Joannes, ut populum ad Marsilium ac Jandunum hæresiarchas capiendos commoveret. Confluxerant ii Romani mox atque Ludovicum ea positum percerebit, ut suis hæresibus fideles inficerent: ac Marsilius a Ludovico Bavaro, quasi ad eum sacrorum cura et administratio spectaret, Pontificii vicarii munus, cui præerat Viterbiensis episcopus, scelere acceperat, cœpitque tyrannidem in viros probos, qui se hæreticorum et schismaticorum communione contaminare exhorrescebant, piosque sacerdotes, qui sacrorum usu pie abstinebant, exercere. Ad comprimendum vero ferocientem virum Pontifex Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L. onus injunxit, ut in vicinis Romæ locis edicta publica proponeret, quibus Marsilium et sceleris socium Jandunum capi juberet.

10. « Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L.

« Ad nostri Apostolatus auditum his diebus fama publica divulgante pervenit, quod illi duo nequam homines Marsilius de Padua et Joannes de Janduno hæretici manifesti, et per nos dudum de fratrum nostrorum consilio de hæresi finaliter et publice condemnati, audito quoque Ludovicus olim Bavarie dux et discorditer in regem Roman electus (qui suis horrendis excessibus et gravibus culpis exigentibus excommunicatus, ac jure, si quod ei ex prædicta electione ad regnum Romanorum vel imperium forsitan competeat; necnon ducatu Bavarie ac comitatu Palatin. Rheni, et jure quocumque habendi vocem in electione regis Romanorum in imperatorem promovendi, justo judicio privati extilit, et de hæresi finaliter

et publice condemnatus) Urbem intraverat et in ea suam tyrannidem exercebat, ad Urbem ipsam se personaliter conferentes, hæreses publice prædicare præsumunt: dictusque Marsilius prætextu vicariatus, quem ibidem sibi per dictum Ludovicum commissum assertit, iam contra clericos quia nolunt interdictum, cui propter dicti Ludovici præsentiam subjacere processuum nostrorum auctoritate Urbs prædicta noscitur, violare, quam eorum cognatos et affines in nostram offensam procedere immaniter non veretur.

« Nos autem periculis et scandalis quæ fidei et fidelibus ex præmissis proventura feruntur probabiliter, obviare salubriter cupientes, discretionis tuæ per Apostolica scripta præcipimus et mandamus, quatenus cum ad Urbem prædictam perævam et damnatam dicti Ludovici tyrannidem suorumque complienum occupatam tutus accessus ad præsens non pateat, Romanum populum et eos, qui rectorum et gubernatorum ipsorum gerunt officium, quocumque nomine censeantur, per publici propositionem edicti in locis publicis, de quibus tibi videbitur, et sit verisimilis præsumptio, quod ad eorum pervenire valeant notitiam, moneas efficaciter et inducas, ut ipsi prædictos Marsilium et Joannem hæreticos capiant et tute custodiant, subdendos, sicut jura præcipiunt, Ecclesiastica disciplinæ, si pœnas vitare curaverint, quas incurrunt talium contemptores. Dat. Avin. XVII kal. Maii, anno xii ».

Elusit Pontificiam severitatem Marsilius clientela Ludovici tectus, quem Joannes Villanus ¹ perfidum hæreticum ac Bavari ductorem et magistram appellat. Recensitæ sunt anno superiori illius hæreses et confutata: quibus sceleribus aliud atrox adjecerat, ut præcursor antichristi, Petri scilicet e Corbaria, evaderet, atque ad illius profanationem præcipuum operam correpti sacrilegio in rebus sacris vicarie præfectura occasione impenderet. Evomuerat jam ante eam blasphemiam ² Romanum Pontificem non suam a Christo Domino, sed Romanorum imperatore auctoritatem accipere, hujusque juris esse Pontifices ad arbitrium creare vel gradu pellere (1).

¹ Jo. Vill. l. x. c. 104. — ² Jo. Var. Hist. pag. 67.

(1) Ludovicus Bavarus Romam hoc anno veniens, imperiale diadema assecutus eo tandem audacia prorupit, ut depositionis sententiam in Joannem Pontificem, diceret. Sententiam hanc ex schismaticorum quorundam scriptis erutam, annalista hic recitat. Cum vero postmodum in Miss. Codicibus seorsum descriptam cum reperisset dedissetque Baluzius in Collectione Actorum veterum ad Vitas paparum Avinionensium tom. II, col. 512, etc. ex eo tandem intelleximus, sententiam illam, quam unica scripti serie contextum vulgavit annalista, duas inter se discretas in unam conjungere atque confundere. Duplex enim sententia ab imperatore in Joannem hoc anno dicta apud eundem Baluzium legitur. Prior quidem in qua Ludovicus amovendi a sacerdotio Pontificis causam offert, quod Ecclesiam vastaverit, et electioni de se in imperatorem factæ armatis resistit. Alterius vero sententiæ fundamentum ponit Joannis lapsus a fide; eo quod in Constitutionibus in causa pauperum Christi hæretica multa docuerit. Utraque vero hæc sententia eodem mense et die, XVII Aprilis hujus anni, consignatur. Cur non unicam, sed duplicem promulgaverit Ludovicus, hanc fuisse causam suspicor. Primum quidem illæ sententiæ depositio in Pontifice dixit, eo quo: tibi sibi et Ecclesie esset adversarius; atque hæc sententia revera die XVIII Aprilis hujus anni promulgata est; cum vero id postmodum auxilium nimis lacinus videretur, ut laicus Pontificem deponeret; ideo sententiam jam prolatam reformari visum est. Tunc igitur a mita est ratio ut a Pontificatu Joannes amoveretur; non enim amplius id sibi jure imperator arrogavit; sed cum Pontificum hæreses reum demonstrasset, hinc concepi censuit, ut cum ab Ecclesia alienus esset, ipso facto omni Ecclesiastica dignitate, potestate, auctoritate privatus, quæ illius edicti verba sunt. Ita Ludovicus et voluntati suæ obsequeretur, et invidiam factoris sui minuebat; non enim a se anatum Pontificem, sed dignitate merito suo excessive causabat. Mem hæc conjecturam fuit titulus, qui secundæ hinc sententiæ præfigitur, apud eundem Baluzium; ita enim conceptus est: « Sententia Ludovici IV imperatoris adversum Joannem XXII correctæ et emendatæ ». Quanquam vero secundæ hæc sententia, eamdem diem et mensam

11. *Impia Ludovici in Pontificem sententia, quae penitus refellitur.* — Ludovicus itaque ejus hæreseos lenocino ab assentatoribus hæreticis delibutus, cum decimo quarto Aprilis die purpura et imperialibus ornamentis decorus ad porticum Basilicæ S. Petri in solio consedisset, mortis sententiam¹ tulisset in hæreticos, qui divinam et imperialem majestatem læsissent, utque a quolibet judici etiam non rogato, nec servata in flagranti delicto judiciorum forma, possent damnari, sanxisset² ut tabelliones publica acta annis imperii sui consignarent; denique perduellibus honorum multam inflixisset fraudulento adversus Pontificem et Catholicos sciendi consilio: die lunæ insequenti³ Christi vicarium damnare hæreseos, ac dignitate Pontificia exuere temere est aggressus.

Extat illa Ludovici sententia⁴ apud Nicolaum pseudominoritam, qui illum a cleri et populi Romani syndicis, atque a Minoritis ad id facinus concitatum narrat: « Videns, inquit auctor schismaticus, prædictus imperator, quod præfatus dominus Joannes papa supradictus tria statuta⁵ nimirum, *Ad conditorem, Cum inter nonnullos, Quia quorundam* ediderat et publice promulgaverat, et perinaciter defendebat ». Et infra: « Inductus supplicationibus et instantiis plurimis syndicatorum cleri et populi Romani, atque fratrum Minorum, plenam ad hoc cleri et populi auctoritatem habentium et liberam potestatem, prout apparuit ex oblatiis tunc dicto imperatori syndicati eorum publicis Instrumentis; memoratum dominum Joannem papam XXII in hæresi publice deprehensum, per sententiam definitivam solemniter deposuit de papatu, cujus sententiæ tenor talis est, etc. » Ille Nicolaus ad schismaticam commendationem.

Verum hosce syndicos cleri Romani, partis nimirum infectæ (potiorem aulugisse vidimus, idque etiam Alvarus Pelagius, qui una cum piis abili, testatur⁶) fuisse Marsilium et Jandunum hæresiarchas constat⁷ pariterque Sciarram Columinium et alios, qui populi Romani nomen auctoritatemque corripuere. Quod vero Nicolaus in tanta re de syndicis Minorum meminisset, satis facinoris horrorem delegit. Cur non enim tot aliorum Ordinum religiosorum syndici exciti? Cur non collegii cardinalium? Cur non patriarcharum, non archiepiscoporum, non episcoporum, non abbatum, aliorumve præsulum cœtus vocati? Cur non rogati tot regum, principum, populorum,

Ecclesiarum et Academicarum oratores? siquidem tanta res omnes tangebatur. Denique Ludovicus, qui jam ante a Pontificis sententia ad Synodum OEcumenicam provocaverat, quomodo illius exauctoriationem sine eadem Synodo moliri ausus est. Si enim ipsum exauctorare potuisset, a Joannis sententia, non ad Concilium, sed ad Caesarem factum provocare debuisset: sed lædendi Pontificis libido id facinus suscitavit, Marsilio hæresiarcha et Ubertino Casali apostata consultoribus, quos edicta illa impia composuissent, Albertinus Mussatus refert¹. Prior quidem sententia cum Fraticellorum erroribus referata sit, Ubertini Casalis deliria stylumque redolet; prolixiorque ea est, quam ut a nobis repetenda sit, ne in immensam molem confutatio assurgat: præcipua itaque illius capita perstringemus.

12. Objicit primum Pontificem affirmasse in Constitutione, *Ad Conditorem*, Minoritas non esse simplices usuarios, et usum juris vel facti a rei dominio in consumptibilibus non separari. At controversia hæc ad fidem non spectat, sed ad questionum legalium argutias; recte vero id pronuntiatum a Joanne fuisse, probat hujus temporis doctor: « Prima, inquit², conclusio est, quod usus licitus non potest separari a jure utendi, et hanc conclusionem probat et auctoritatibus et rationibus. Primo, auctoritate Domini nostri, qui hoc manifestissime probat in Constitutione, *Ad Conditorem*, et in illa, *Cum inter nonnullos*, et in ista quam habemus præ manibus. Secundo probat auctoritate Augustini ad Macedoniam, et est in decretis xiv. q. iv. c. *Quid dicam, de usuris*, ubi dicitur sic: Hoc certe alienum non est, quod jure possidetur; hoc autem jure, quod juste, et hoc juste, quod bene. Tunc arguo: Hoc jure quod juste possidetur. Hoc juste quod bene. Tunc a primo ad ultimum quod bene possidetur, juste possidetur. Tertio probat auctoritate Isidori, et ponitur Extra. de verb. sign. c. Jus dictum est a jure possidendi; jure autem possidetur, quod juste, hoc autem juste, quod bene; arguo sicut prius. Quarto auctoritate ejusdem Isidori v Etymol. et est in decretis di. i. c. *Jus generale*, ubi dicitur sic: Jus autem dictum est, eo quod justum est. Ex qua auctoritate arguo sic: Omnis actus justus est juris, quia jus dictum est, eo quod justum. Iterum quia impossibile est adhibere rationem justæ sine omni ratione juris. Sed omnis actus licitus est justus. Ergo omnis actus licitus est juris. Usus autem quidam actus est. Ergo omnis usus licitus est cum jure utendi. Quod autem omnis actus licitus sit justus, patet quia

¹ Ext apud Nicol Minor. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. p. 24. — ² Jo. Vill. l. x. c. 69. Muss. in Lud. Bav. — ³ Vill. eod. lib. c. 70. Muss. ibid. — ⁴ Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 80. — ⁵ Ext. inter Extravag. de verb. sign. — ⁶ Alv. Pel. de planctu Eccl. l. 1. c. 36. — ⁷ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 410.

¹ Muss. in Lud. Bav. — ² Ms. Vat. sign. num. 4869. pag. 31.

quam prior exhibet; suscipere tamen aliquo post priorem illam tempore produsse; cum tamen in locum prioris substituta esset, ideo eodem die et mense consignatur. Ita pariter ante non multos annos a Joanne Pontifice præsumtum fuerit in Constitutione, quam de papalitate Fratrum Minorum edidit, illam enim prius evulgatam, dein correctam et emendatam, iterum reprobatit ubi eam lem diei et anni adscriptione, ut in Nota ad A. MCCCLXII, 53, addidit.

omnis actus deliberatus hominis aut est justus aut injustus. Sed certum est quod licitus non est injustus. Ergo omnis actus licitus est justus. Confirmatur quia omnis actus justus (est licitus). Ergo omnis licitus est justus. Et islam rationem tangit dominus noster in Constitutione. *Cum inter nonnullos*; dicit enim sic quod dicitur quod Christus et Apostoli in rebus, quibus utuntur, non habuerunt nisi simplicem usum facti, convincit actus eorum fuisse non justos, quia negatio in subjecto apto nato infert privationem, sicut non visio in oculo infert cæcitate[m], et non auditio in auro surditatem: in actus autem hominis est susceptibilis justitiae et injustitiae, quia, etc. ». Plura addit in eam sententiam, quæ brevitas studio prætermitimus.

At subdit Ludovicus, Petrum sociorum nomine dixisse: *Ecce nos reliquimus omnia*: ex quo multis verborum ambagibus deducit, ipsos jus etiam rerum consumptibilium reliquisse; vocem enim, *omnia*, nihil quod relinquere possit excipere. At mox mendacium se prodit: ut enim usus rerum relictus non fuit, ita nec jus utendi relictum; alterum namque ad vitam sustentationem, alterum ad justitiam virtutemque spectat, sanctique patres, qui Spiritu sancto collustrati ea Petri verba explanarunt, de jure consumendi relicto ab Apostolis altum tenere silentium: neque in eo sancti perfectionem Evangelicam, sed in sectando Christo et rerum caducarum exenda sollicitudine nimia, collocarunt. Qua de re, tum de vero illius sententiæ sensu antea abunde dictum est.

Pergit Ludovicus: « Secundus error, qui in dicto statuto, *Ad Conditorem*, continetur est quod rebus usu consumptibilibus non potest quis uti, quia eis uti non contingit, sed abuti ». Sed ad fidem non spectat hæc questio, ut propterea Joanni, si in argutiis legalibus distinguendis errasset, impingenda hæreseos calumnia non fuerit. At nullatenus lapsus est Pontifex, ac varias in eadem Constitutione vocis uti et alterius abuti significationes docte explicuit, ostenditque abuti interdum sumi pro injusto rei usu, interdum pro rei consumptione licet justa, ita enim dixit propheta: *Abutere eis*; id est. consume eos. Ex hoc vero aspergenda Pontifici calumnia hæreseos nulla arripit occasio prudenter potuit; ut nec eundem tertie objectionis, in qua adversus eandem Constitutionem opponit, dixisse Joannem, non pertinere ad perfectionem, ut Minoritæ careant jure ac dominio rerum, quibus utuntur; ac dominium, quod Pontifices prædecessores de rebus ad Minoritas spectantibus tenuerunt, ænigmaticum extitisse, cum nullum ex illo temporarium commodum capere sperarent. Sed quam recte id pronuntiatum a Pontifice fuerit, ex ejusdem Constitutionis memoratis adeo perspicuum est, ut mirum sit tantum principem aliorum pseudoreligiosorum nugis et quisquiliis se implicuisse.

13. Quarto perstringit hæreseos Pontificem Ludovicus ob decretum fidei, quo sancitum est, Christum et Apostolos in iis quibus eos usos fuisse Scriptura testatur, jus habuisse in communi vel speciali. Illud autem non oppugnandum fuisse a Catholico principe, sed religiose colendum constat, cum Romanus Pontifex, ferens uti Ecclesiæ princeps in controverso fidei dogmate judicariam sententiam, errare non possit, testante Christo¹: « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et porte inferi non prævalebunt adversus eam; idque alio oraculo confirmante²: « Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua: et tu aliquando conversus confirma fratres tuos ». Quæ quidem de firmitate Sedis Apostolicæ intelligenti sancti patres docuerunt.

Quinto objecit Ludovicus, docuisse Joannem, actum utendi in rebus temporalibus in Christo et Apostolis non potuisse esse justum absque jure utendi, *civili et mundano, contentioso et litigioso*, addidit Ludovicus verbis Pontificis, nam præcipuum Joannis lelum, quo hæretici confossi fuerunt, hoc fuit, rerum usum in Christo et Apostolis fuisse justum, ergo non sine jure, et blasphemum esse injustum usum ipsis infringere: de jure autem civili et mundano, contentioso et litigioso non aliud dixit, quam jus civile sive contentiosum non esse injuste, sed juste inductum, et a perfectis etiam jus coram judice suo repositi posse: quamquam maximæ interdum sit perfectionis, ne serenitas animæ turbetur, vel ob altiorem finem, injuriam ferre.

14. Sexto vertit crimini, Joannem in Constitutione, *Quia quorundam*, revocasse in dubium, num ea Christi verba: « Nolite possidere aurum et argentum, nec pecuniam in zonis vestris, etc. » præceptiva fuerint. Sed hæc deliria pseudominoritarum, jactantium præceptum Apostolis, ne unquam pecuniam attraherent; refulsit docte Pontificiæ Constitutionis defensor academicus Avenionensis³: « Secundum, inquit, Augustinum in lib. de Opere Monachorum, et in libro de Mendac. cap. 22, et in libro contra Adamantium discipulum Manichei cap. 20, hoc non fuit præceptum, sed documentum utile pro illo tempore: unde in prædicto libro de Mendacio et prædicto cap. dicit Augustinus sic: Dictum est Apostolis, ut nihil secum portantes in via, de Evangelio viverent et quodam loco Dominus designavit cum hoc dixit, cum subjunxit Marci x: *Dignus est operarius mercede sua*; ubi satis ostendit Dominus permisissum hoc esse, non jussum, ut in opere prædicationis verbi, cum aliquis ab eis, quibus prædicaret, in usus hujusmodi vitæ sumeret aliquid, illicitum facere non arbitretur, cum laudabilis non fieri in Apostolo Paulo monstratum est, qui cum diceret: *Communicet autem qui catechizatur verbo*

¹ Matt. vi. — ² Luc. xxii. — ³ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4666. pag. 73.

ei, qui se catechizat in omnibus bonis, et in multis locis illud salubriter fieri ab eis qui verbum Dei prædicant ostenderet: sed tamen unquam non sum usus hac potestate. Potestatem ergo dedit Dominus, cum ista diceret. non imperio constrinxit. Hoc Augustinus. Et in dicto libro contra Adamanium cap. 20 dicit sic: Ne Dominus Jesus-Christus impiis hominibus contra sua præcepta fecisse videatur, qui etiam loculos habuit, quibus ad victum necessarium pecunia portabatur; non jussa ista, sed permissa ex hoc intelligitur, quod Apostolus Paulus manibus suis operatus victum quærebat, non usus hac potestate, quam Dominus viris Evangelicis, sicut ipse dicit, dedit. Et in libro de Opere Monachorum dicit: Non apparet hæc esse illa jussa, sed permissa, ut quisque vellet uti, ea uteretur, quod scilicet liceret ex Domini Constitutione. Si quis autem uti nollet, non contra jussa faceret, sed de suo jure discederet, misericordius et laboriosius conversatus in Evangelio, in quo et debitam mercedem nollet accipere; alioquin etiam contra jussum Domini fecit Paulus, qui postea quam ostendit sibi licere, statim subjecit: *Sed non sum usus hac potestate*. Et infra: « Dicit idem Augustinus: Acceperant discipuli hæc potestatem, ordinante Domino, ut qui Evangelium nuntiarent, de Evangelio viverent, eo dicente: *Dignus est operarius cibo suo*; qua potestate Paulus, aliqua erogans, uti noluit. Liberum ergo est uti et non uti hac potestate. Et idem etiam dicit Augustinus de Consensu Evangelistarum, et fuit auctoritas posita supra. Ex quo patet intentio Augustini, quod illud non fuit præceptum seu jussum, sed pro illo tempore utile documentum: et ratio Augustini est ista: Verba ista, *Nolite portare*, etc., et quod reciperet sumptus ab iis, quibus prædicabat, dicta sunt sub eodem textu verberum. Sed illud non fuit præceptum, sed permissum et concessum, quod patet quia tunc Apostolus Paulus in non recipiendo peccasset, et non supererogasset, quod est falsum. Ergo nec primum fuit præceptum, sed documentum. Præterea hoc fuit dictum Apostolis in quantum erant prælati, et in quantum eis succedunt episcopi, quod patet quia ut sic eis debentur necessaria, admittenda ab illis, quibus prædicabant vel prædicant, et jus recipiendi habent. Item quia hoc dictum fuit eis quando mittebantur ad prædicandum, prædicare autem competit prælatis ex officio; religiosi autem non nisi ex voluntaria commissione domini papæ, vel aliorum prælatorum. Item quia ex hoc accipitur forma et institutio prælatorum in Ecclesia, sicut dicit Beda in glo. Luc. x. Sed nullus diceret, quod episcopi, cum vadunt ad prædicandum, peccarent mortaliter, si haberent aliqua in communi; imo hoc esset damnare non solum statum prælatorum præsentium, imo et sanctissimos episcopos, sicut Augustinum, Ambrosium, Hilarium et sic de aliis, qui in communi bona Ecclesie possederunt, et pro se et aliis laudabiliter dis-

pensaverunt; imo etiam adauctis multis possessionibus ampliarunt. Ergo non fuit præceptum, sed documentum. Præterea eum sub eodem textu verborum dictum sic Luc. x: *Neminem per viam salutareritis*, si alia essent sub præcepto, et istud fuisset sub præcepto, quod non videtur: satis enim videtur esse durum dicere, quod Apostoli, discipuli et Apostolici viri mortaliter peccassent, si alique in via salutassent, ut dictum sit per Sapientem Eccl. xii: *Erubescite a salutantibus de silentio*; quare patet, quod non fuit præceptum sed documentum. Præterea quia omnia illa, de quibus Matth. x fit mentio, Christus et Apostoli alibi in Scriptura leguntur habuisse, quod tamen non habuissent, si fuisset præceptum ipsos nunquam habuisse. Quod enim primo dicitur: *Nolite possidere aurum*; certum est, quod Matth. ii dicitur, quod Magi obtulerunt Domino aurum, thus, myrrham: illud autem aurum non potuit fuisse alterius quantum ad dominium, quam ipsius Christi, ut deductum fuit supra. Item cum subjungitur: *Neque argentum, neque pecuniam*; certum est quod loculos Christus et Apostoli habebant, in quibus pecunia conservabatur etiam pro necessitatibus ipsorum, ut dictum fuit supra. Item Actuum iv, *ipsi recipiebant pretia agrorum venditorum*, pretium autem rei venditæ communiter est pecunia; quare, etc. Item cum subjungitur: *Non peram in via*; certum est, quod Lucæ xxii dicit eis Jesus: *Quando misi vos sine sacculo et pera et calcamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed et nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram, et qui non habet, vendat tunicam suam et emat gladium*. Ex quibus verbis patet, quod Christus supposebat aliquos de Apostolis habere sacculum et peram. Item cum subjungitur: *Neque duas tunicas*; certum est, quod Christus habuit duas vel plures: constat enim in multis locis Evangelii, ut patet Matth. xxvii, et Luc. xxiii et clarius Joannis xix. Et infra: « Quare patet, quod omnia, quæ ibi videntur eis fuisse interdicta, alibi leguntur habuisse. Patet ergo, quod non fuit præceptum, sed documentum. Præterea si hoc fuisset præceptum, Paulus viros Apostolicos ista portare non præcepisset; cujus tamen oppositum apparet ad Titum iii. ». Et infra: « Quare patet, quod nomen præcepti frequenter sumitur pro documento, et sic accepit Marcus, cum dixit: *Præcepit eis, ne quid tollerent*, etc. Unde sciendum, quod nulla de abiectione temporalium et parentum et aliorum amicorum carnalium ponuntur in Evangelio, quæ magis sunt intelligenda quantum ad præponendum Dominum talibus secundum animi preparationem, quam quantum ad abjiciendum prædicta secundum effectum exteriorum, cum enim dicitur Lucæ xiv: *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse*

discipulus; istud non est accipiendum, quod tales quantum ad naturam odiantur, cum præcipiamur Matth. v diligere inimicos; sed secundum Ambrosium sic intelligendum est, ut a Domino parentum amore non desistamus, ita scilicet quod præponamus Deum amori carnali parentum; unde super illo verbo Marci x : *Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem*, etc. dicit Theophil. sic : Non innuit, ut parentes relinquamus, non adjuvantes eos, nec ut ab uxoribus separemur; sed nos instruit præferre honorem Dei secularibus rebus. Et ita etiam cum dicitur Matth. x : *Nolite possidere aurum*, etc. non sic accipiendum est, quasi Dominus interdixit Apostolis simpliciter et universaliter habere quodcumque jus in rebus temporalibus; sed hoc ideo dixit quando misit eos ad prædicandum, ut absoluti ab omni cura temporalium, ne prædicatio impediretur, scirent ea eis deberi ab illis, quibus prædicabant : unde videtur mihi secundum expositionem sanctorum ibidem, quod Christus hoc eis interdixit non propter hoc, ut interdiceret eis habere aliquid jus in rebus temporalibus, sed propter alias causas. Primo ut ostenderet alimenta eis deberi ab iis, quibus prædicabant, et hanc causam reddit Hieronymus super illo verbo, dicens quod quodammodo nudos et expeditos Apostolos ad prædicandum miserat, et dura videbatur esse conditio magistrorum : sed severitatem præcepti sequentis sententia temperavit, dicens : *Dignus est operarius cibo suo*; quasi diceret : Tantum accipite, quantum vobis in victu et vestitu necessarium est ». Recenset docte plures alias causas, quas prætermittimus. Idem etiam recte observat, licet statuatur, ea verba, *Nolite possidere aurum*, præceptiva fuisse eo nempe loco et tempore; male tamen a particulari ad universalem inferri. Quod etiam perpendit Guido¹ episcopus Elmensis adversus pseudoapostolicos, qui in eo errore Waldensium deliria erant sectati.

13. Septimo Ludovicus, vocavit in crimen hæreses Pontificem, quod de clavibus Ecclesiæ male sentiret : « In dicto, inquit, suo hæreticali statuto, *Quia quorundam*, in dubium revocat sive negat clavem scientiæ Ecclesiæ Catholicæ fore clavem ». Recte id a Joanne contra pseudominoritas, ut suo loco dictum est, negatum fuerat : ad decernendum enim fidei articulum non scientia tantummodo, qua interdum doctores præcellunt Pontificibus, desideratur; sed etiam auctoritas decernendi ex promisso Spiritus sancti singulari præsidio, ex quo sit, ut cæteri præstantissimi scientia doctores vel sanctitate conspicui, assertionem fidei condere non possint. Certe in formula² fidei Græcis, Armenis aliisque ad Ecclesiam accessuris propositum est : « Romanus Pontifex, » et infra, « si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debet

judicio definire ». Quare hujus auctoritatis defectu perperam Michael, Ockamus, Ubertinus, Casalis et alii pseudominoritæ, qui Ludovicum Bavarum male docuerunt, quantumvis scientiæ fastu turgenter in dirimenda fidei controversia clavem Apostolicam invaserunt.

Octavo denique insignem calumniam a pseudominoritis illatam Pontifici ira incitatus repetit : « Ipse, inquit, in dicto statuto, *Quia quorundam*, etiam dogmatizat, quod summus Pontifex in iis, quæ ad fidem et mores pertinent, potest suorum prædecessorum definitiones et dicta revocare, et ejus contrarium statuere, quod decernitur in eisdem ». Prima objectionis pars, nimirum affirmasse Joannem, decreta fidei a prædecessore edita rescindi posse, ex lectione Constitutionis refellitur : conspicuum enim est, rescindi non posse : de quo cum lis non esset, major propositione argumenti ab adversariis facti scholastico more silentio præterita est, illustratur vero a Pontificiæ illius Constitutionis defensore¹ gemina ratione, tum quia veritas veritati contraria esse non potest; tum quia principalis decernens extitit Spiritus sanctus, ejusque minister fuerit Pontifex, atque adeo contra Spiritum sanctum, cujus instinctu decretum fidei editum, tendere non licet; alioquin quateretur fidei fundamentum juxta illud Augustini : « Ego Evangelio non crederem, nisi Ecclesiæ me commoveret auctoritas »; ea vero interiret auctoritas, si decretum fidei rescindi posset. Quod vero ad secundam partem objectionis a Ludovico factæ spectat; distinguendum est de iis, quæ ad mores spectant essentialiter, et de iis quæ accidentario pertinent : quæ essentialiter spectant, inconcussa esse nunquam Joannes in sua Constitutione negavit. De his vero, quæ spectant accidentario ad mores qualia erant ad Franciscanorum disciplinam spectantia, late disserit, variisque Pontificum exemplis et prædecessorum et Conciliorum Oecumenicorum decreta convelli posse demonstrat : atque in refellenda minori propositione argumenti adversariorum insistit, nimirum decreta prædecessorum circa regulam Minorum vel ejus elogia non fuisse decreta fidei, in quo tota adversariorum delirantium vis effundebatur. Ex his patet Ludovicum ex consilio improborum has fraterculorum fæces movisse, et paucorum apostatarum partes politico facinore suscepisse.

16. His ergo de causis Bavarus, falso contendens Joannem hæreticum esse, repetendæ ab eo ultionis dolore elatus, hanc sententiam protulit² :

« Denuntiamus et declaramus, pronuntiamus et publicamus præfatum Jacobum de Caturco, ex quo, ut dictum est, contra fidem Catholicam publice asseruit et statuit prædicta, et ea manifeste et notorie promulgavit et publicavit, et pertinaci-

¹ Guido sum. de hæres. c. 10. de hæret. — ² Ext. in Annal. lom. xiv. an. Chr. 1267. num. 73. et lom. xv. an. 1318. num. 11.

¹ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. pag. 21, 22. — ² Ext. apud Nicol. Mun. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 80.

ter pro viribus defensavit, fuisse et esse censendum hæreticum notorium, et manifestum excommunicatum ab omnibus Catholicis evitandum, et quia de facto se gerit pro papa, ipsum privatum et deponimus, sive privatum et depositum nuntiamus, et omnes sententias et processus, omniaque per ipsum auctoritate papali sive pontificali a dicto tempore citra facta et gesta, nullos et nulla fuisse, nulliusque roboris et firmitatis existere». His Bavarus Marsilii et Janduni hæresiarum sequacem se ostendit, dum Romanum Pontificem exauctorare pretendit, tum subicit :

Insuper universis et singulis, sub nostro imperio degentibus cujuscumque status, dignitatis aut conditionis existant, districtè præcipimus et mandamus, quatenus nullus dictum Jacobum de Caturco hæreticum, excommunicatum, et omni dignitate, potestate et auctoritate privatum, de cætero habeat, reputet, sive teneat sicut papam, nec eidem pareat sive obediat tanquam papæ, nec in hoc præstet sibi auxilium, consilium vel favorem, publice vel occulte; nec ejus processus aut sententias, præcepta vel interdicta, a dicto tempore citra prolata, præsumat observare, nec eidem tanquam papæ et ejus nuntiis obedire. Quicumque autem contrafacere præsumperit vel venire, eum omnibus feudis, quæ ab imperio tenet, ac omnibus gratiis, privilegiis, libertatibus et immunitatibus a nobis vel prædecessoribus nostris eidem concessis, privamus: ad quas pœnas, omnes contrahentes post mensem a publicatione presentium quoad Italicos, et post duos menses quoad alios nostro subjectos imperio, adstringi volumus et aretari. In quorum omnium testimonium atque fidem præsentem processum conscribi mandavimus, et nostræ imperialis majestatis Bulla Aurea signoque nostro imperiali solito jussimus communiri. Dat. et actum in Urbe Roma in platea publica extra Ecclesiam S. Petri, præsentibus clero et populo Romano, ac multis aliis principibus, tam Ecclesiasticis quam sæcularibus, episcopis, abbatibus, ducibus, comitibus et baronibus, ibidem nobis assistentibus, xviii die mensis Aprilis anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, Indictione xi, regni nostri anno xiv, imperii vero primo».

17. Ingenuisse ob tantum facinus bonos omnes, refert Joannes Villanus²: norant enim Pontificem orthodoxi dogmatis assertorem, ac Ludovicum, fraterculorum fascinatam deliriis, illi calumniam hæreseos impingere, fallacesque esse ejus argutias, quas ab impiis doctoribus hauserat. Ad quas refellendas non inmorabimur, cum Pontificis Commentarium, quo hujusmodi argumenta confutantur, allaturi simus³, idque dumtaxat ad demus ex Alvaro Pelagio⁴ ejus temporis scriptore statuta falsa hypothese, Pontificem fuisse hære-

seos rite accusatum, haud tamen ad Ludovicum ejus causæ cognitionem pertinuisse: « Synodus etiam universalis » inquit Alvarus, « in eum, corrigibilem præsertim, jurisdictionem non habet, nec in eum sententiam depositionis profert etiam in hæresi; sed dicit ei: Ore tuo judica causam tuam, ut per c. In tantum XXI. di. Nunc autem ibi: Et dicit ei, scilicet papæ, Synodus universalis: Noli audiri in nostro judicio, sed collige in sinu tuo causam tuam; rursus: Quoniam ex te, inquit, justificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis; et infr. ib. Et in arbitrio præfati Pontificis tribuit judicare judicium suum. Facit eadem di. In tantum, ibi: Quia ponens in cælum o'vum, lingua ejus transeunte super terram, excommunicationem in S. Leonem papam dictavit. et xvii. § Hic etiam, ibi: Nec antedictæ Sedis antistitem, id est, papam minorum subjacuisse judicio; et ibi: Episcopi vero in Synodo præsidentes, congregata auctoritate Symmachi, quod est notandum, quod etiam in causa, quæ agitur contra papam, ipse Synodura congregabit, dixerunt: Symmachus papa Sedis Apostolicæ præsul ab hujusmodi oppositionibus impetitus, quantum ad homines respicit, sit immunis et liber: sed causam ejus totam Dei judicio reservamus, et per c. Nemo ix. q. iii. ibi: Neque ab omni clero: ubi de hoc notatur, quod Concilium non potest papam judicare: no. etiam Ostien. extr. de concess. præb. Proposuit, quod si lotus mundus sentiret in aliquo negotio contra papam, quod sententiæ papæ standum esset, quod verum intellige, nisi esset causa fidei».

At contra sensit cum Joanne XXII universus orbis Christianus in controversia de paupertate Christi, exceptis paucis apostatis religiosorum Ordinum; quocirca ejusmodi Fraticellorum hæresis in ipso præfocata fomite orbem non pervasit. Licet autem universa Ecclesia in adversam sententiam contra Joannem inclinasset: peccasse tamen gravissime Ludovicum in ferenda adversus eum sententia ostendit Alvarus¹, cum Romanus Cæsar in summum Pontificem etiam sotent nullam auctoritatem oblineat: « Quod papa, inquit, vel Ecclesia, vel clericus quilibet ab imperatore judicari non valeat, sed e contra, tum quia papa a Deo, non ab homine jurisdictionem recipit, et ab eo solo judicandus est, ix. q. iii a § Solo usque ad fi. q., tum quia imperator inferior xvvi. di. Si imperator et c. Cum ad verum, extr. de maii et obe. Solita, XXI. di. Inferior»; et infra, « tum quia imperator filius est Ecclesie et non pater xvvi. di. Si imperator: pater vero filium corrigit, non contra; unde et lex erubescit filios esse correctores patrum in aut. de nupt. § Si vero, xxiii. q. iv. Displacet. versi. voluntas, xiii. xlv. § Salomon, xvvi. di. Quis dubitat; tum quia imperator imperium tenet ab Ecclesia sicut vassallus fidelis, lxiii. di. Tibi domino Extr. in Clem. de jurejur. Romani prin-

¹ J. V. l. x. c. 70. — ² An. Chr. 1329. num. 22. etc. — ³ Alvar. Pelag. de paucis Eccles. l. i. c. 6.

⁴ Alvar. Pel. eod. l. i. c. 68.

cipis: sed vassalli respondent sub iudicio domini, non contra, Extr. de judi. Cæterum, Facit quod no. de foro compe. Verum, glo. fin. et quod legitur et no. xxii. q. v. De forma; tum quia imperator advocatus est et defensor Ecclesie. Extr. de elect. Venerabilem xcvi. di. Si imperator et c. In scripturis xi. q. ii. Sacerdotibus: tum quia imperator gladium recipit ab Ecclesia, ut supr. in principio istius operis probavi; sed qui gladium ab alio recipit, non illum, a quo recipit, percutit, aut iudicat eum eodem. Ad quod bene facit quod legitur et no. xcvi. di. Si imperator, ibi: Et contra illius beneficia pugnare videatur, a quo propriam consecutus est potestatem.

18. «Facit etiam quod legitur et no. Extra. de na. ex li. ven. c. i. optime quod legitur et no. Extr. de postu. c. ult. in glo. ult. tum quia papa non homo simpliciter, sed quasi Deus in terris est, psal. lxxxii. Ego dixi dii estis. Extr. de transt. c. ii. et c. Quanto ut Ecclesia bene c. i. Sed homo Deum non diiudicat. Sed e contra, xi. iii. aliorum, tum quia Moyses et Josue et Samuel, qui tyrum tenent papæ, sicut rectores populi generales iudicant populum Exod. et Josue quasi per totum. I. Regum vii. non e contra: tum quia papa non est de foro imperatoris, nec ratione papatus, quem non tenet ab imperio, sed a Deo, Joan. ult. xxi. dist. In novo, nec ratione alicujus rei terrenæ, quam ab imperatore tenet: nam etsi imperator donationem fecit Ecclesie de multis temporalibus. xcvi. dist. Constantinus; ipsam tamen donationem liberam fecit, nec fecit eum feudatarium suum, aut emphyteotam, aut vassallum, Lxiii. di. Ego Ludovicus xvi. q. i. § Novarum et I. placet lxiii. q. ult. § Quamvis I. scimus: quæ donatio valida et perpetua est, ut no. præ. c. Ego Ludovicus. Si ergo papa non est de foro ejus, iudicari non potest per eum, ut extra de foro compe. per totum et xi. q. i. In primis et Extra. de re ju. c. Pastoralis in Clemen. ff. de juris. omni. juri. l. ult. Extr. de off. le. Novit. Extr. de const. ut animarum § fin. lib. vi. tum postremo, quia nedum non. super papam christum Domini, sed nec super aliquem clericum potestas ut jurisdictio datur cuicumque laico, quia sunt clerici inferiores laici et eis infesti, ut ii. q. vii. in primis xxii. c. Usque ad § Ex his. Extr. de accus. Cum p. Extr. de const. Ecclesie Sanctæ Mariæ Extr. de re Eccl. non ali. Cum laicis xcvi. di. Bene quidem xi. q. i. In primis xxv. c. usque ad § Cum ergo; tum quia hoc quod juris erat de facto et sancta consuetudine et debita reverentia hoc omnes reges et Romani principes servaverunt, xi. q. i. Sacerdotibus xcvi. di. In scripturis xvii. di. § Tunc est ».

19. At si imperator justus reum Pontificem iudicare non potest, multo minus designatus rex discordibus suffragiis, Pontificiæque sententia exauctoratus, propugnator adversæ factionis ex dolo politico et apertus hostis justum Pontificem fidei assertorem jure damnare potuit, ut adversus

Ludovicum Bavarum idem Alvarus argumentator his verbis: « Quod autem Bavarus in imperio intrusus, olim dux Baviarum cum populo stulto et infideli et furioso, et clero phantastico Romano, adulante sibi, in furia Theutonica et in insipientia sua et vindicta dominum papam Joannem XXII, in cujus tempore scribo hunc librum, deposuerunt in Urbe ». Et infra: « Hoc minus etiam est ad consequentiam deducendum, quia nedum imperator non est, sed intrusus in imperio et tyrannus et lupus rapax, devorans nedum oves Ecclesie obediens sanctæ Ecclesie matri suæ: a dextris stantes, Jo. x, sed etiam hædos putidos et olidos secundum glo. Matth. lxxv, stantes a sinistris, faventes sibi, filios degeneres et infrunitos, xcvi. di. In Scripturis; et hostis Ecclesie manifeste xcii. di. Si inimicus, et ab ea justo iudicio reprobatus Extr. lib. vi. Fundamenta §. Quid plura; et ab eodem papa Joanne de hæresi sententialiter condemnatus. Qualem ergo sententiam dare potuit in imperio intrusus contra papam Catholicum, cui tota Ecclesia, sicut tenetur, obedit et tenet eum pro papa, non auditum, non confessum, non convictum, non rei evidentia hæreticum? contra illud xxi. di. Nunc autem, ix, q. iii, Nemo ii, q. i. Nos in quemquam eum, v. c. seq. Extr. de cohæ. cle. et mu. vestra et c. ultim. Ext. in Clemen. de re iudicata Pastoralis cum multis si. quæ enim ab intrusis fiunt non tenent, ut legitur et no. de cons. di. i.

« Illic ergo quomodo potuit, quia non potuit, iste Bavarus dominum papam Joannem accusare, cum sibi non obediat? in. q. iv. Alieni ibi: Aut Apostolicæ Sedis jussionibus inobedientem suscipere non debemus, supple in accusationem. Item quia infamis, quia jussa Apostolicæ Sedis libenter transgreditur: caus. c. et q. ea. Si quis. Item Bavarus contra papam conspirator cum suis Gibellinis fuit, non dico de omnibus. Ergo papam accusare non potuit, c. causa et q. Conspiratore. Item excommunicatus multis excommunicationibus papam accusare non potuit, caus. ead. Nullus etc. Omnes. Item Bavarus papæ insidiator et detractor ab accusatione sua repellitur caus. c. et q. Clericus qui etc. Detractores. Item Bavarus sacrilegus propter multorum clericorum et religiosorum captivem, et multarum Ecclesiarum et monasteriorum invasionem, xii. q. i. Nulli c. Qui abstulerit, c. De viro xvii. q. iv. Sacrilegium c. Omnes raptores c. Qui rapit c. Si quis suadente et quasi per totum. Vide hic de Bavaro usque ad vers. seq. qui incipit, Ad hæc etiam. Et xxvi. q. iv. Quid ergo Extr. lib. vi. de re judi. Ad Apostolicæ. Nedum non papam, sed nec alium accusare potest, in. q. iv. Nulli unquam et q. v. Constitutum.

« Item Bavarus, Ecclesie et domini papæ publicus hostis et inimicus capitalis, papam accusare non potuit, nec in eum sententiam ferre, etiamsi alias iudex suus fuisset, in. q. v. Accusatores, etc. » Et infra: « Item iste Bavarus armavit se

contra papam ad litteram et secundum glo. conviciendo, vel diffamando cum. Ergo contra eum vel contra quemlibet episcopum admitti non debet in aliquo ad hoc. iii. q. Omnes, Omnes qui adversus patres armantur ut patrum invasores infames, esse censemus». Et infra: « Quoniam jubent canonica decreta patrum, ut accusatio vel testimonium eorum, qui odio quolibet persequuntur, vel qui inimici aut suspecti habentur, nullo modo recipiantur idem. vi. q. i. Sacerdotes. Quod autem contra eum sententiam ferre non potuit inimicus, patet. iii. q. v. Quod suspecti ubi de hoc; unde dicitur ibi, quod suspecti et inimici iudices esse non debent, ut ipsa ratio dicit, et plurimis probatur exemplis: nam quid gratius et amabilius dare quis inimico potest, quam si ei ad impetendum commiserit quem ledere forte voluerit? » Et infra: « Ubi Athanasius a suo patriarcha canonice condemnatus, quia proclamavit, quod inimicus esset, a Synodo Chalcedonensi recipere suam Ecclesiam iudicatur. » Et infra: « Quæro, inquit, iudicium, quod prædunt, ubinam possit agitari? an apud ipsos, ut iidem et inimici sicut et testes et rei iudices? Quod si in iudicio, ubi iidem sunt inimici qui iudices, nec humana committi debent iudicia, quanto magis divina, id est Ecclesiastica, quis sapiens et non intelligat? » Et infra: « Nam quodammodo naturale est suspectorum iudicium insidias declinare, et inimicorum iudicium velle refugere, et c. De istis inimicis legitur et no. extr. de off. de l. Insinuante, ubi etiam no. quod minor inimicitia repellit iudicem quam testem et de accu. Quam oporteat. Item Bavarus excommunicatus et hæreticus condemnatus dare sententiam non potuit contra papam, Extr. de re iud. Ad probandum, xxiv. q. i. § Sin autem. Cum si. Quomodo ergo miser iste Bavarus sæcularis et inferior, et tot dictis laqueis irrefitus procedere potuit contra papam contra illa omnia, c. xxi. di. § In his omnibus, cum c. seq. usque ad fi. di. Sed et Concilium, vel potius conventiculum, quod Rom. super hoc fecit (tunc prope Romam eram per tres leucas in eremitorio montis Compatriis, a persecutione et facie Bavari fugitivus in terra Guelforum) acephalum liquet esse, ubi de tanta potestate, scilicet domini papæ, agebatur, et majorum non fuit expectata sententia, ut xxi. dist. Submittitur. Vere etiam potest dici in hac parte Bavarus bestia lapidanda, quia montem tetigit. Ad Hebr. xii. Exod. xix ».

20. *Egregium Jacobi Columnæ facinus.* — Nec defuere qui Ludovici facinus in ipsa Urbe Romana, ejus oppressa armis, publice reprehenderint intrepide: refert enim Joannes Villanus¹, Jacobum Columnæ Stephani filium xxii Aprilis die in S. Marcelli area Pontificiam sententiam adversus Bavarum latam coram mille Romanis et eo amplius perlegisse, contestatum syndicum cleri

Romani verum non extitisse, qui adversus Joannem papam verba fecisset; ipsum enim abfuisse, et clerum, nimirum Lateranensis, Vaticanæ, ac S. Mariæ Majoris Basilicarum canonicos et alios præcipuos auctoritate clericos, ac viros religiosos Prædicatores et Minoritas, aliosque præpotentis hostis vim fuga declinasse; reliquos, qui cum Ludovico sentirent, anathematis nota inustos, neque Bavarum verum imperatorem esse: deinde foribus S. Marcelli Pontificiæ sententiæ membranæ affixis, cum quatuor sociis præcipiti fuga Præneste se recepisse admodum ex eo casu Urbe commota, ac Ludovico fremente, tardiusque ad eum comprehendendum equites immittente. Subdit Villanus, collaudatam a Joanne Jacobi constantiam, ipsunq; creatum episcopum fuisse.

21. *Impia lex Ludovici in Pontificem.* — Insequenti a divulgata Romæ a Jacobo sententia Pontificia Ludovicus improborum consilio aliud facinus de redigendis in servitatem futuris Pontificibus est molitus, statuens enim hanc Marsilii hæresim, Pontifices non a Christo sed ab imperatore Pontificum jus accipere, ita ipsos esse voluit legibus imperialibus obnoxios, ut si eas transgredierentur, omni Pontificia auctoritate exuerentur, hancque sanctionem edidit¹: « Summus Pontifex in Urbe Romana continuam residentiam facere teneatur, nec extra Urbem prædictam seu per duas vulgares diætas longe ab ipsa Urbe possit ullo modo absentare absque cleri et populi Romani petita licentia et obtenta; nihilominus in casu præmisso in Urbe præfata Sede cum consistorio remanente. Si vero talis summus Pontifex contra præscriptam formam se absentare præsumperit, et a clero populoque Romano tertio monitus infra terminum, eidem per dictum clerum et populum moderandum, ad Urbem Romanam non redierit celeriter, ibidem ut præmittitur continue moraturus, ipso jure Pontificatus sui honore et dignitate presentis Constitutionis auctoritate volumus fore privatum; decernentes ad alterius summi Pontificis electionem procedi debere, ac si per mortem presentis naturalem de alio electionem fieri immineret. Data Romæ apud S. Petrum sub sigillo majestatis nostræ anno Domini mcccxxxviii, die xxiiii mensis April. Indict xi, regni nostri anno xiv, imperii vero i ».

At si Christus vicarium suum orbi dedit, non is utique Cæsarea, sed divina tantum lege collatam a Deo auctoritatem amittet: ni forte Romanus imperator Deum etiam sibi esse obnoxium contenderit, qui ad cæsareum imperium vices suas modo huic modo illi conferret. Voluit utique Marsilii scelerosis auctor Græcorum imperatorum, qui patriarchas suos ut vilissima habebant mancipia, tyrannidem impietatemque instaurari in Occidente; cum tamen id in summo Pontifice quam in patriarcha pertentare atrocioris sit flagitii. Me-

¹ Jo. Vill. l. x. c. 74.

¹ Ext. in Ms. sched. Vall. bibl.

minit de superiori edicto contra supremam Pontificis auctoritatem conscripto Joannes Villanus ¹ illudque ut par est, damnat.

22. Prodit se præterea illius edicti temeritas, dum Romanis eligendi Pontificis jus confert, cum illud nominis a Sede Apostolica conferri possit. Ad quos autem id vere spectet, illustrat Petrus Paludanus ² qui primum de Pontificatu Antiochiam Romanam translato ita præloquitur: « Est, inquit, advertendum quod Sedes Petri non dicitur prima, in qua sedit, sed ultima in qua finaliter resedit, legitime translatus. Petrus qui super universalem Ecclesiam sedit, a principio nullam determinatam sedem sibi appropriavit; sed sedem Jerosolymitanam Jacobo fratri Domini dimisit. Postea vero Antiochiæ primo sedit: sed et illam sedem reliquit Ignoto martyri discipulo S. Joannis Evangeliste. Postea vero Romanam venit, et illic sedem suam transtulit, et immobiliter illic resedit: unde non Antiochiæ primo, sed Romana ultima debet dici Sedes Petri. Verum qui in Sede Romana legitime constituitur, successor Petri efficitur, et per consequens plenus et perfectus vicarius Christi. Aliud autem est de electione episcopi, aliud archiepiscopi, quia electio episcopi debet pertinere ad clericos omnes suæ diocesis, vel ad majores clericos, sicut ad Ecclesiam cathedralem, quia præficitur solum diocesi; sed archiepiscopus præficitur suæ diocesi specialiter et toti provincie communiter: qui autem omnes tangit, ab omnibus debet approbari; unde, quantum est de primitivo jure eligendi, non ad solam Ecclesiam cathedralem cuius specialiter interest, sed ad suffraganeos, quibus præficitur, spectat electio archiepiscopi: et ita olim servabatur: propter quod in electione B. Nicolai metropolitani Myrensis Ecclesie conveniunt episcopi suffraganei tanquam principales, ad quos solos electio pertineret, si archiepiscopus nullam sedem determinatam haberet. Sed quia difficile est semper suffraganeos convocare, constitutum est de consensu omnium, ad quos spectat, quod ad solam Ecclesiam spectat electio archiepiscopi, sicut et episcopi. Si ergo Petrus mortuus fuisset antequam Romæ Sedem elegeret, ad primitivam totam Ecclesiam, vel ejus consensu ad solos Apostolos quasi suffraganeos pertinisset electio successoris Petri: sed postquam Romæ resedit, de jure communi et ad patriarchas ratione, universalis Ecclesie, et ad clerum Romanum ratione appropriationis spectat electio, ut videtur. Sed quia difficile erat patriarchas convocare, nec erat tutum simplicibus canonicis totum negotium committere, papa loco patriarcharum et canonicorum Romanorum cardinales instituit, qui papam eligerent, concurrente tamen ad hoc consensu Ecclesie generalis, sicut infra plenus ostenditur; unde qui sic in Romanum Pontificem eli-

gitur, est verus Petri successor, et Christi plenus vicarius; unde dicit canon Concilii Chalcedonensis: Si quis prædicatur infamis, liberam habeat licentiam appellandi ad beatisimum antiquæ Romæ, quem habemus Petrum, petram refugium ipsi soli libera potestate loco Dei sit jus discernendi (de) episcopi criminalis infamia secundum claves a Domino sibi datas ». Ex his ergo patet ad cardinales solos, non ad reliquum clerum Romanum eligendi Pontificis jus spectare.

23. *Ludovici in Pontificem sententia capitalis lata, cujus singula capita exploduntur.* — Porro a memorato edicto promulgato recurrente quinto die, suadente hæresiarchia Marsilio, Ludovicus capitali sententia ¹ summum Christianorum antistitem damnavit; tantoque sceleri duas causas prætexuit, nimirum orthodoxum dogma a Joanne assertum defensamque Christi gloriam, et ob id egregium facinus hæreticum illum esse vocitabat: alterum ob imperii in ambigua duorum Cæsarum electione administrationem veteri instituto susceptam, defensumque jus Pontificium, ad quod spectabat eam controversiam legibus dirimere; et hanc Joannis constantiam, læsæ majestatis crimen appellavit. Replevit Marsilius ² mendaciis, calumniis, hæresibus impietatisque fœdissimis notis hanc posteriorem Ludovici Bavari sententiam, cujus errores Catholicis doctores ejus temporis confutaverunt. Primum tanquam fundamentum statuit, ut se non fuisse jure cæsareo exauctoratum probet, scilicet imperium æque ac sacerdotium independentem et sine medio a Deo traxisse principium, ut nimirum sacerdotium divina exerceat, imperium autem humanis præsideat. Sed maximum inter utrumque inesse discrimen, illustrat his verbis Hervæus ³, neque ea æque independentia.

« Sciendum, inquit, quod licet ita sit, quod omnis dominus et omnis præsidens, sive in temporalibus sive in spiritualibus, sit aliquo modo vicarius Christi, seu Dei; tamen non eodem modo principes temporales et papa sunt vicarii Dei, quia principes temporales, qui acceptantur ad regimen populi ex ipsius consensu, non instituntur vicarii Dei expresse et immediate, nisi aliqui reges fuerint qui revelatione Dei expressa fuerint instituti: sed possunt dici instituti a Deo implicite et mediate, in quantum a Domino inditum est rationi humanæ, quod bonum est aliquam potestatem esse eminentem aliis, quæ possit compescere malos, qui scilicet nocent reipublicæ humanæ ut humana est, et possit conservare pacem bonorum a molestiis talium: unde sufficit, quantum ad hoc, potestas talis instituat, per quam præsidens possit compescere molestias et conservator esse boni humani in republica: nec ad potestatem talium pertinet ordinare populum ad gratum obsequium

¹ Jo. Vill. l. x. c. 72. — ² Pet. Palud. de potest. Eccl. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4109.

¹ Ext. apud Nic. Mun. sch. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 25. etc. et in Ms. sched. Val. bibl. — ² Muss. in Lud. Bav. — ³ Hervæus. de jurisd. Eccl. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4109. p. 196.

Dei, modo quo fides Christiana potuit, vel etiam quod attendat acceptationem divinam, sicut fides nostra docet : propter quod quia conjectura ordinare de bono humano pertinet ad rationem et voluntatem humanam, ideo sufficit ad institutionem talis potestatis consensus humanus. Primus autem papa, scilicet Petrus, in tali potestate et tali statu expresse institutus est a Domino, ut ejus vicarius : ita quod ejus praelatio et potestas est potestas, quæ est expresse et proprie loquendo potestas vicarii alterius, et hæc vicaria commissa est sibi expresse quando dictum est sibi : *Pasce oves meas* ; unde potestas Petri expresse est potestas vicarii expresse deputati a Christo super oves suas, etc. Patet minor, quia potestas papæ, quæ succedit Petro non solum ut simplici episcopo, sed ut generali vicario Christi in tota universali Ecclesia, est potestas vicarii Christi proprie dicti : et per consequens patet consequentia, scilicet quod institutio potestatis papalis pertinet ad solum Christum, cujus est expresse vicarius, etc. »

24. Falsum etiam est imperium inter fideles independentem a sacerdotio duxisse a Deo principium, quod Alvarus Pelagus episcopus Silvensis pluribus auctoritatibus confirmat¹ : « Sicut, inquit, unus Christi sacerdos et rex dominus omnium, sic unus in terris et omnibus vicarius generalis. Ad hoc Hier. 1 : *Ecce constitui te hodie super gentes et super regna, etc.* Jeremias autem sacerdos fuit typus papæ : sic argumentatur Innocentius III. Extr. de majoritate et obedientia. Solitæ § Nos autem, ibi : Ut alienum a suo demonstraret ovili, qui Petrum et successores ipsius magistros non cognosceret, et pastores ; pastores autem accipiuntura Christo per dominum ovium, Jo. x. ». Et infra : « *Quodcumque ligaveris super terram, etc.* Matth. xvi. I Cor. xv, Hebr. ii. et dict. ca. Solitæ nihil excipiens, qui dixit : *Quodcumque, etc.* dist. Cleros, ibi : Antea autem Pontifices et reges erant, etc. Psal. xcvm. *Et Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus.* Item Samuel invocator nominis Domini, licet non sacerdos, figurans papam, populum Israel cunctis diebus suis judicavit, et rexit Israel, I Regum vii. ad fidem. Item Melchisedech sacerdos Dei altissimi rex Salem, id est, Jerusalem fuit gen. xiv. ultra medium, quia typum Christi tenuit Psal. cix : *Tu es sacerdos in æternum* ; et sic papæ vicarii Christi Extr. de transl. Quarto item Moyses sacerdos, Psal. xcvm. *Moses et Aaron in sacerdotibus ejus.* xxii. di. c. ii. et no. xxii. di. § 1. et lxvi. di. Porro ; qui gerit personam Christi, de pen. di. m. Inter hæc. Et rexit in tota vita sua populum Israel, exod. vii. ibi : *Ecce constitui te Deum Pharaonis* ; et papa Deus est imperatoris », id est superior quod ad directionem attinet, quod alibi hisee argumentis confirmat idem Alvarus². « Item omnis potestas, quæ in Ecclesia est, a Deo

est : *Non est potestas nisi a Deo*, Rom. xiii. xi. q. iii. Qui resistit, et Joan. xix. *Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper*, facit xxiii. q. i. Quod culpatur. Sed *quæ a Deo sunt arcinata sunt*, ut dicitur ibidem Rom. xiii. Ergo istæ duæ potestates spiritualis et temporalis, quæ sunt in Ecclesia, ordinate sunt. Non autem essent ordinate, sed potius dissipatæ, si una alteri minime subderetur, facit lxxxix. dist. Ad hoc. Igitur una alteri subjecta est. Sed non spiritualis temporalis, ut xxvii. dist. Quis dubitet cum seq. Ergo temporalis spirituali tanquam digniori, xvi. di. Duo sunt. Item omnis potestas dependens in esse ab alia sicut a totali causa, est illi subjecta. Sed potestas temporalis est hujusmodi respectu spiritualis. Igitur est illi subjecta ». Et infra : Item sicut videmus in majori et minori mundo naturali, sic et in mundo mystico, id est, id congregatione hominum, et maxime fidelium debemus arguere esse : Sed in majori mundo naturali videmus, quod corpora inferiora regulantur et subjiciuntur corporibus cælestibus ; et corpora cælestia spiritibus, scilicet intelligentis et motoribus : ita similiter et in minori mundo, id est, in homine, corpus regulatur et subjicitur animæ naturaliter et ab ea vitam recipit, ad hoc lxxxix. di. ad hoc de pen. di. 1. Resuscitatus sub §. Hoc idem secundum Aug. x de Civitate Dei c. vi. anima utitur corpore sicut stimulo et instrumento. Igitur sic erit in mundo mystico, qui est universalis Ecclesia, quæ potestas temporalis regulabitur et subjicietur spirituali, et per consequens imperator papæ ».

25. Urget hoc argumentum Robertus card. Bellarminus³ in libro de Romano Pontifice, ostenditque ut conjunctæ carni ita præest spiritus, ut si actiones carnis fini spiritus officiant refrænet sensus, carnem maceret, imo et aliquando, ut in martyribus, morti objiciat ; ita politicam potestatem conjunctam et subjectam spirituali inter Christianos, ut si politica aberrat ab ultimo fine, a spirituali coercenda sit : imperare vero politicæ spirituales probare pergit Alvarus :

« Illa potestas principatur et imperat alteri potestati, ad cujus actum tanquam ad finem ordinatur actus alterius potestatis. Sed ad actus proprias potestatis spiritualis, qui sunt Deum colere in sacrificiis, quibus vult ab homine coli, et regenerare homines sacramentis eos ordinantibus ad vitam æternam, immediate ordinatur potestas temporalis sive imperialis et ejus actio sicut ad finem, dicente Augustino v de Civitate Dei c. xxiv : Nec enim nos Christianos quosdam imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt ; vel quia imperantes filios morte reliquerunt ». Et infra : « Sed si juste imperant, et potestatem suam ad Dei cultum maxime dilatandum ordinant. Unde et Isidorus : Cognoscant principes sæculi Deo se debere esse reddi-

¹ Alv. Pel. de plant. Eccl. l. i. c. 13. — Eod. lib. c. 37.

³ Bell. l. v. de Rom. Pont. c. 6.

tuos rationem propter Ecclesiam, quam Christo tuendam suscipiunt, et c. xxii, q. v. Principes. Igitur potestas spiritualis imperiali temporali, et papa imperatori. Confirmatur etiam hoc, quia illa potestas, quæ immediatius et directius ordinatur ad finem simpliciter ultimum consequendum, est simpliciter sublimior illa, quæ non nisi mediante illa ordinatur ad consequendum illum; ita quod sicut finis est sub fine, sic et potestas sub potestate xi, q. iii. Qui resistit. Sed potestas spiritualis immediate ac directe ordinatur ad finem simpliciter ultimum consequendum, scilicet vitam æternam, xcv, di. Esto ver. Recordemur. Potestas vero temporalis non nisi mediante spirituali, pro quanto scilicet ordinatur ad cultum Dei dilatandum et defendendum, ut per c. Principes, qui cultus est actus potestatis spiritualis. Ergo potestas spiritualis est simpliciter sublimior temporalis ». Et infra :

« Christus est Rex regum et Dominus dominantium. Igitur et papa ejus vicarius est et rex. Hoc est etiam quod dicit Apostolus ad Ephes. i quod Deus omnia subjecit sub pedibus Christi, id est, sub humanitate ejus secundum glo. quia sicut pes est inferior pars corporis, ita humanitas est inferior natura in Christo, et *ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*: ubi gl. dicit, quod proprie dicitur caput Ecclesie secundum humanitatem, secundum quod conjungitur ei natura et gratia. Sed papa solus est ejus vicarius, ut saepe dictum est. Igitur ipse solus est caput Ecclesie militantis, vel tenet capitis Christi locum, cui omnia membra Ecclesie sunt subjecta ut Christo, qui fuit rex et sacerdos. Ad hæc xix, di. Ita Dominus. Extr. lib. vi de elect. Fundamenta: unde et Petro vicario suo dixit Jo. i: *Tu vocaberis Cephas*, quod latine sonat caput, eo quod pro capite sit constitutus Apostolorum, ut dicit Papias xxi dist. In novo xxii di. c. i. Unde et clerici qui sub nullius disciplina vel providentia episcopi vivunt, acephali vocantur, xcii di. Nulla ratione.

« Item apud illum residet regalis sive imperialis dignitatis plenitudo, cui de jure competit imperium transferre, quod est uni auferre et alteri conferre; jus est potestatem eligendi imperatorem tribuere, electum examinare, inungere, consecrare, et per consequens approbare vel reprobare. Sed hæc omnia de jure competunt papæ, ut dicitur Extr. de elect. Venerabilem, et in Clem. de jure jur. Romani principes, et in Clem. de re judicata. Pastoralis curæ, et Extr. li. vi de re judi. Ad Apostolicæ; et de hoc supra dixi in xiii c. ver. item tenet. Facit ad hoc quia papa privat etiam reges regnis, et substituit alios et absolvit fideles a fidelitate eorum, potest etiam nedum ipse sed etiam quilibet episcopus, (justa nimirum de causa, ac ni prohibeantur ab Apostolica Sede), reges et imperatores excommunicare: ad hæc xv q. iii. Alius et c. Nos juratus Extr. lib. vi, de sup. neq.

li. præ Grandi xcvi, di. duo. Item apud illum residet potestatis plenitudo, ad cujus judicium referri debet omne arduum vel ambiguum vel difficile, tam in spiritualibus quam in temporalibus. Sed talis est papa ut per c. Per venerabilem extr. q. ii. Sint legi, etc. Item ille est simpliciter prælatus omnium et monarcha, ex cujus judicio pendent omnes, et qui pro omnibus est redditurus in divino judicio seu examinationem, hi enim sunt actus prælati. Sed papa est hujusmodi, ut xcvi di. Duo sunt, et ix, q. iii. Aliorum. Ergo etc. Elsi dicatur quod est monarcha in spiritualibus et non in temporalibus, non est verum, quia propter contemptum in spiritualibus papa punit imperatorem in temporalibus, xliii, id. Adrianus.

26. « Item ille est major alio, qui ipsum judicare, et a quo judicari non potest. Sed papa potest imperatorem judicare et omnem hominem, et a nemine judicari, xl, di. Si papa et ix, q. iii. Nemo. Ergo, etc. et de hoc supra dixi. Item luna a sole recipit luminis dignitatem; et imperator luna a papa sole culminis dignitatem, sic arguitur per c. Solitæ Extr. de major. et obed. Item Hugo de sacramentis lib. ii, part. 2, c. iv dicit, quod quantum vita spiritualis dignior est quam terrena, et spiritus quam corpus, tantum spiritualis potestas terrenam potestatem sive sæcularem honore ac dignitate præcellit, nam spiritualis potestas terrenam potestatem et instituere habet ut sit, et judicare habet, si bona non fuerit: ipsa vero a Deo instituta est primum, et cum declinat, a solo Deo judicari potest, sicut scriptum est I Cor. ii: *Spiritualis judicat omnia, et ipse a nemine*; et hoc declaratum est expresse in populo Israelitico, ubi primum a Deo sacerdotium institutum est; postea vero per sacerdotium, jubente Deo, regalis est potestas ordinata. Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur, Reg. viii: *Dedit eis regem Saulem*.

« Item Ambrosius ostendit in suis scriptis, quod aurum non tam pretiosius sit plumbo, quam regia potestate sit aliorum ordo sacerdotalis. Item idem: Sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari, si regum fulgori compares et principum diademati, longe erit inferius quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videas regum colla et principum submitti genibus sacerdotum, et osculata eorum dextera, orationibus eorum credant se communiari, xcvi, di. duo sunt. Item Joannes papa: Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis presulibus, non præferre, xcvi di. Si imperator in fi. Dicendum est ergo, quod apud papam residet vere et originaliter utriusque potestatis et jurisdictionis plenitudo ».

Ut vero illa temporalis potestas aliter in ipso quam in principe consistat, explicat inferius Alvarus¹: « Præhabet, inquit, potestatem tempora-

¹ Al. l. i. c. 56.

lem, non tamen secundum eundem modum, secundum quem habetur a principe temporalis; sed modo digniori et perfectiori: non enim sic habet eam, ut exerceat ejus opera immediate, nisi in aliquibus casibus, Extra qui fi. sint leg. Per venerabilem § Rationibus; sed agit opera ejus nobiliori modo, scilicet imperando et dirigendo, et ad suum finem operibus ejus utendo. Propter quod principes omnes temporales obedire debent ei, apud quem spiritualis potestas in summo residet, tanquam summo Domino nostro Jesu Christo; Extra, de ma. et obe. Omnes principes; et ipsum sicut superiorem et sicut caput recognoscere, ipsumque revereri et honorare, atque ei subijci ». Pervertit nisi sunt hunc ordinem Ludovici consultores impii, qui Christi vicarium in servitium redigi, ac veluti plebium Germanum subijci voverunt.

27. Præterea objicit Bavarus velut immane facinus Joanni papæ, indictum fuisse ab eo sacrum bellum tyrannicis Gibellinis, et Christi fideles in illos sacris præmiis concitatos: quod asperiori verbo vocal, abusum gladio sanguinis, et indulgentias pro homicidiorum stipendiis contulisse. At juste sacrum bellum a Pontifice non modo contra infideles, sed etiam improbos Christianos divini humanique juris eversores geri, demonstrat Augustinus Triumphus Eremitanæ S. Augustini familiæ religiosus vir hisce verbis: « Dicendum, inquit, quod Christiani cum peccant, gravius puniendi sunt, quam pagani vel Judæi; promittunt enim in Baptismo diabolo et pompis ejus renuntiare, et ipsi Christo per fidem et charitatem incorporari: si ergo contingat aliquos Christianos diabolicis insulationibus sic superari et implicari, ut tunicam Christi inconsutilem velint scindere, et a capite Ecclesiæ tyrannica violentia se subtrahere, tanquam mendaces effecti promissionis factæ in Baptismo per crucem Christi compescendi, sunt magis quam pagani vel Judæi, quia ut dicitur II Petri II: *Melius erat eis viam veritatis non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum reverti ab eo sancto mandato, quod traditum est eis; et signanter dicit melius, quia minus malum est pali injuriam ab extraneis, quam a familiaribus amicis, ut glo. dicit* ». Ad argumentum adversariorum contententium, cruceatam militiam in Christianos cruce insignitos non effundendam, respondet idem Augustinus: « Non ejicitur, inquit, cruce signatus cruce in quantum est crucis Christi imitator, sed ut est vicarii Christi contemtor, et membrorum Christi persecutor: dicit enim Chrysostomus in Homilia de Laude Crucis, quod crux Christi est consolatio pauperum, refrænatio divitum, destructio superbiorum, tyrannorum poena, triumphus contra demones, obsessorum murus, pater orphanorum, defensor viduarum ». Licet vero belli exitus fel-

lerit Pontificem, haud tamen consilium ex eo demandandum; sed divina adoranda providentia, quæ etiam cruce signatos exercitus ab infidelibus deleri sæpius passa est.

28. Ludovicus porro post detorta in alienum sensum aliqua divina oracula, ut se Pontificem auctoritati subducat, hanc conclusionem elicit: « A Deo in ipsa electione jurisdictionem et potestatem in temporalibus nos soli recipimus, dum eo ipso quod sumus electi et confirmati, nulla prorsus confirmatione fienda per hominem indigemus ». Primum in his Ludovicus ab avitis legibus defectit: Henricus enim, ut antiquiores præmittam, Albertus, Rudolphus, cæterique Germani Cæsares, ut publica eorundem monumenta doceant, etiam concordibus electi suffragiis, agnovere Pontificia se indigere confirmatione, eamque nuncupato fidei sacramento poposcere. Præterea quamquam in ipsa electione a Deo Cæsarea jurisdictione confertur, haud tamen negandum, quin medio Pontifice, qui septemviratum constituit, mediis principibus qui eligunt, mediis imperii ordinibus qui consentiunt, conferatur: quod ita illustrat Alvarus:

« Ad illud c. xcvi. di. Si imperator, ubi dicitur, quod divinitus imperator consecutus est suam potestatem, et ad illud quod dicitur ibi in glo. argumentando, non ergo a papa; respondeo quod hoc non sequitur ex textu, sed est fallacia consequentis: sicut non sequitur, Gentes divinitus sunt consecutæ Baptismum. Ergo non mediantibus Apostolis; similiter, Aaron et filii ejus divinitus consecuti sunt sacerdotium. Ergo non mediante Moyse, cum Exod. xxviii dixerit Deus Moysi: *Vesties his omnibus Aaron fratrem tuum et filios ejus cum eo et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos ut sacerdotio fungantur mihi*. Et de hoc xxii. dist. 53. i. ibi: Qui ex præcepto Domini Aaron, etc. Sic quod papa facit, Deus facit, Extr. de translatione, Quanto ver. non enim. Et quod imperator habet ab Ecclesia, a Deo habet. Numquid enim non habet approbationem sui juris, consecrationem, unctionem et diademata a Deo, ex quo habebat a papa? ut præ. c. Romani principes de jurejur. Quis sapiens negaret hoc? Deus enim aliqua facit immediate, ut quæ creat; aliqua vero mediante creatura in exemplis positus supra, et in Exodo frequenter dicitur: *Locutus est Dominus ad Moysen*; et intelligunt sancti per interpositam creaturam per Angelum, et utraque possunt dici divinitus esse facta. Ad. c. iv. xxiii. q. iv. quod dicit, potestates temporales a Deo fuisse concessas; verum est, quia omnis potestas sive imperialis, sive alia, a Deo est immediate et principaliter, ad Rom. xiii. in prim. xxiii. q. i. Quia culpatur; et mediante, quia potestas sub potestate est, xi. q. iii. Qui resistit, quia miles a potestate recipit gladium, xxiii. q. v. Miles et imperator ab Ecclesia, ut supra plurimum est probatum ».

29. Quod vero Ludovicus ut rite patrare faci-

¹ Aug. Triumph. de potest. Eccl. q. xxvi. art. 3.

nus videatur, jactat sibi soli gladium divinitus ad vindictam malefactorum traditum; auctoritatis suæ limites plus æquo amplificat, dum gladium vertit in Pontificem: etsi enim statuamus justum Cæsarem fuisse, is certe tantum in subditos Germanos Italosve aliquos, non in alios puta Gallos, Anglos, Hispanos Polonosve malefactores exercere potuit: multo minus in Pontificem, a quo gladii potestatem mediis electoribus acceperat, cuique fidem addicere sacramento tenebatur, quem Gallus, Hispanus, Boemus, Polonus, Anglicus, Sientus, Ungarus, Danus, Norwegus, Suecus, Cyprius, Rhodius, Armenus, ut patrem et dominum colebant; quemque etiam ipse Germanus Cæsar singulari alio titulo tanquam fidei sacramento obstringendus avito jure et exemplo pari obsequio complecti debebat. Producta jam sunt a nobis de ea re plurimum Cæsarium monumenta; nunc quæ de his adversus schismaticos scripsit Alvarus¹, breviter perstringemus: « Item, inquit, nulli dubium est, quod imperator fidelis est Ecclesiæ, et fidelitatem sibi jurat, sicut sepe supradictum est, LXIII, di. Tibi domino et Extra. de jurejurando, Romani principes Clem. Et inde est ratio quare facilius papa contra ipsum procedit ad depositionem, quam contra alios reges; et papa sibi enssem porrigit, et ipsum coronat et inungit tanquam defensorem principalem Ecclesiæ et protectorem Ecclesiasticæ libertatis. Et quod non administrat ante confirmationem papæ, licet contra no. Inno. et Ostien. Extr. de elect. Venerabilem, et supra dixi, apparet præcipue per quamdam Extravagantem apologeticam domini Innocentii IV, qui deposuit Fredericum, quam per totum orbem misit: dicit enim ibi Innocentius inter alia: Aliud enim est in aliis regibus, qui a suis Pontificibus inunguntur, Extr. de sacra unct. c. 1, a quibus pro temporalibus subjectionibus fidelitatis accipiunt juramenta: facit XI, q. 1 placuit 1, et XXIII, q. VII § Ecce aliud in Romano principe, qui Romano Pontifici, a quo imperii honorem et diadema consequitur, et fidelitatis et subjectionis vinculo adstringitur, sicut antiquitas tradidit, et modernitas approbavit. Item aliud, inquit Innocentius, est de reliquis regibus, in quibus pro hæreditaria successione suorum proveniunt jura regnorum: aliud de imperatore Romano, qui per liberam Germaniæ principum electionem assumitur, in quos jus et potestas eligendi regem, in imperatorem a nobis postmodum promovendum, sicut ipsi non abnuunt sed fatentur, ab Apostolica Sede pervenit, quæ olim a Græcis imperium transtulit in Germanos. De hoc Extra. de electione Venerabilem, et in præc. cap. Clem. Romani principes ». In quo utique cæteris regibus Cæsar inferior non erit, ut pravi politici argumentari voluerunt. Sed semper fuit angustior, cum in Pontifice Christo se submittat, cui quo ma-

gis se submittunt reges, eo sublimior illorum dignitas efflorescit. Subdit Alvarus: « Et licet de hoc jus antiquum non reperitur expressum, longa consuetudine est hoc approbatum: de facto enim et consuetudine a trecentis et quinquaginta annis et amplius invenimus imperatores coronatos ab Ecclesia, antequam imperii officium prosequantur, consuetudo autem loco juris succedit cum jus deficit, di. 1. Consuetudo. Consuetudo autem est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege accipitur cum deficit lex, ubi de hoc etiam no. et Extra. de consue. cap. ult. » Hæc Alvarus Pelagius, cui de gerenda a Cæsaribus in Pontificem observantia adungere lubet insignem sententiam S. Bernardi¹ in Epistola ad Conradum imperatorem scribentis subjectum salubre monitum: « Legi omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, et qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit; quam sententiam cupio vos, et omnibus modis moneo custodire, et in exhibenda reverentia summæ et Apostolicæ Sedi et beati Petri successori, sicut ipsam vobis vultis ab universo servari imperio ». Ex eo ergo, constat Pontificem non esse subditum Cæsari, nec futurum reum læsæ majestatis.

30. Sed esto fuerint ea vera Pontificis crimina, quæ Ludovicus in suæ sententiæ formula cumulat de aversis Armenorum auxiliis, fœdato stragibus Brandeburgensi principatu, concussa bellis Italia, oppugnata dignitate Cæsarea; non tamen ob hæc vel aliam criminum molem præter hæresim Pontifex gradu papali deturbari potest, nedum a Cæsare, sed ne quidem ab universali Ecclesia, ut docte probat subjectis verbis² Petrus Paludanus, de quo supra memoravi: « Dicendum, inquit, quod a papa in nullo casu, quamdiu est papa propter quodcumque crimen potest nec a Concilio, nec a tota Ecclesia, nec a toto mundo deponi: non solum quia est superior, sed quia est a Deo, qui sibi Romani præsulis, quamdiu præsul est, judicium reservavit, IX, q. III, Aliorum. Sed quando labitur in hæresim, tunc eo ipso præcisus est ab Ecclesia, et desinit esse caput, et tunc deponitur de facto, non de jure, quia qui non credit, jam judicatus est: de jure scilicet, hoc est, ante judicium, quia eo ipso quod est hæreticus, ab Ecclesia est præcisus; non potest autem caput a corpore præcisum, quamdiu est præcisum, caput esse illius corporis, a quo est præcisum; unde papa per hoc desinit esse caput corporis Ecclesiæ, quod ab illo præciditur per hæresim ipso facto, secundum illud Deuteronomii XIV: *Non poteris alterius gentis hominem facere regem*. Unde hæreticus non potest esse nec manere papa, quia extra Ecclesiam non potest habere claves Ecclesiæ. Per peccatum autem est caput languidum, et non propter hoc desinit esse caput, nec potest a membris per consequens judicari. Quia ergo Marcellinus

¹ Alv. l. 1. c. 43.

² Bern. Ep. ad Conrad. imp. — ² Palud. de Eccl. potest. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4109. pag. 229.

papa, qui idololatraverat, non fuit iudicatus de facto, sed dictum est ei : Tu ipse iudica causam tuam, di. XXI, nunc autem, hoc est, quia non erat hæreticus, quia a fide nunquam deviaverat animo sed metu tormentorum sacrificaverat idolis ; potissime propter hoc, quia papatus, qui non est ab homine, non potest ab homine iudicari : unde propter quodcumque erimen, quo papa non desinit esse papa, sicut est omne aliud præter hæresim proprie dictam, papa ab homine iudicari non potest, sed reprehendi potest, sicut Paulus in faciem restitit Petro, quia reprehensibilis erat ; ita quod in malis non est ei obediendum, sed resistendum ». Et infra : « Iste, qui habet superioritatem a Deo, non subjectus, nisi per hæresim a communitatis corpore dividatur, semper manet communitate superior ; unde non potest ab ea aliquatenus iudicari : et ideo papa solius Dei, qui solus superior ejus est, iudicatur reservatur. Secunda ratio talis est : Potestas quæ excedit potestatem Ecclesiæ, non est ab Ecclesia, quia nemo dat alteri quod non habet. Sed potestas papæ solius excedit potestatem totius residuæ Ecclesiæ, quia in omnibus aliis Ecclesiis a Romana est pars potestatis, in sola Romana, id est in solo papa est plenitudo potestatis, xi, di. Quare, ut dictum est. Ergo potestas non potest esse ab Ecclesia ». Nonnullisque interjectis hæc subjicit : « Quilibet in eo, in quo non est alicui subjectus, potest se alteri submittere, qui filii sunt leg. c. Per venerabilem, et ideo populus nulli subjectus potest sibi rectorem præficere, cui submittat se in humanis et civilibus ; et sicut liber vendens se ad pretium participandum, se emptori subjiciendo, facit eum dominum suum sic populus se subjiciendo voluntarie alicui, ut principi vel rectori, facit eum principem suum, dans super se potestatem in civilibus et humanis, et ista potestas erit in illo virtute, in quantum potens erat se subjicere. Sed potestatem spiritualement non potest populus conferre ; unde nullo consensu populus potest sibi aliquem præficere in curatum, nec se alicui subjicere, ut curato, sic quod det ei potestatem se absolventi in foro conscientie, cum illa potestas non sit nisi a Deo : ideo nulla consuetudine sola potest quis sibi eligere confessorem de pœn. c. n. l. di. nec similiter potest sibi aliquem præficere in episcopum sic, quod ab eis habeat potestatem confirmandi et ordinandi quod non est nisi a Deo. Ita similiter cum papa in eo quod papa, habeat plenitudinem potestatis ; ex quo potest aliquid, quod totus mundus non habet formaliter nec virtute, sicut quod potest dare indulgentiam plenissimam, quod potest restringere materiam sacramenti Matrimonii, multiplicare ministerium Confirmationis et Ordinis et hujusmodi. Ista potestas, quæ non respicit humanum iudicium nec civile non est in virtute populi eligentis.

31. « Sed contra est, et videtur quod Ecclesia Romana habeat primatum ab ordinatione universalis Ecclesiæ sive Conciliorum tripliciter. Primo

modo per simile de imperatore, quia sicut papa præest in spiritualibus, quæ sunt propria clero ; sic imperator in temporalibus, quæ sunt propria populo : unde isti duo sunt quasi duo magna luminaria in mundo. Sed imperator præest populo in temporalibus ab electione populi. Ergo papa in spiritualibus ab electione cleri, al. di. xciii, Legimus in medio, ubi dicit glossa, quod exercitus facit imperatorem. Respondeo non est simile, quia imperator non habet potestatem nisi temporalem, terrenam et mundanam, quam populus, se ei subjiciendo, potest ei dare : licet enim privatorum consensus iudicem non faciat eum, qui nulli jurisdictioni præest. C. de jurisdictione ord. judic. le. Privatorum ; tamen populi consensus potest facere iudicem in temporalibus. Sed in spiritualibus nullorum hominum consensus facit iudicem illum, qui non est per quamcumque submissionem ; unde nulla submissione potest se quis subjicere excommunicandum illi, qui aliter excommunicare non potest. Verum quia papa ut papa habet spiritualement potestatem, qualis non est in tota reliqua Ecclesia, ut dictum est, ideo illum per nullam electionem solum acquirere potest.

« Secundo arguitur per illud, quod dicitur. iii. q. vi. Dudum ubi dicitur, quod sancti Apostoli successoresque eorum sanctam Romanam Ecclesiam primatem omnium Ecclesiarum esse voluerunt : ex quo videtur, cum Apostoli et eorum successores fuerint puri homines, quod a puris hominibus Ecclesia Romana habuit principatum. Solutio sicut supradictum fuit de Petro, ita et hic de sua Ecclesia dicendum est, quod a solo Deo primo et principaliter habuit principatum de jure ; sed a Conciliis et Patribus volentibus voluntati Domini obedire, sicut debebant, de facto obtinuit principatum. Sed tertio objicitur contra hoc, et videtur, quod imo etiam principaliter a Conciliis, consequenter antea a Domino approbante xvii. di. Huic etiam Sedi, scilicet ratione primi Apostoli Petri meritum, deinde secuta jussione Domini Conciliorum reverendorum auctoritas singulari in Ecclesiis tradidit potestatem. Sed dicendum, quod licet in præferendo Romanam Ecclesiam aliis meritum Petri præcesserit Domini jussione quantum ad hoc, quod Dominus in persona Petri Ecclesiam fundavit, et ibi voluit esse primatum, ubi Petrus finaliter resideret ; tamen Petrus fuit causa meritoria tantum, sed Christus effectiva, Concilia vero sequentia causa executoria de facto tantum.

32. « Secunda conclusio principalis, scilicet quod papa præminentiam et plenitudinem, quam habet in Ecclesia, non habet ab homine, sed a Deo, probatur multipliciter. Primo sic : Successor Petri habet in tota Ecclesia non ab homine, sed a Deo præminentiam super omnes et plenitudinem potestatis. Papa sive Pontifex Romanus est hujusmodi. Ergo etc. Major patet, quia illa plenitudo et præminentia potestatis, quæ fuit in Petro, transit

ex dono Christi ad Petri legitimos successores : sicut enim Adam quadam dona habuit personalia, sicut omnem scientiam, quedam vero pro sua posteritate in statu innocentie, sicut originalem justitiam; sic et Petrus quedam dona a Christo habuit pro sua persona, sicut miracula, ut quod ad ejus umbram sanarentur infirmi, quedam vero pro successoribus suis in Ecclesia, et hæc sunt prima, sine quibus Ecclesia non staret, sicut claves ligandi et solvendi, aliter porte inferi prævalerent adversus eam : unde hanc plenitudinem potestatis, per quam Ecclesia resistit mundo et diabolo, Christus contulit Petro pro se et suis successoribus; unde et ubi supra sicut Christus accepit a Patre ducatum et sceptrum Ecclesiæ gentium, ex Israel egrediens, super omnem principatum et potestatem, et super quodcumque est, ut ei genu curvetur; sic et Petro et ejus successoribus plenissime commisit. Item de renunt. c. Quando dicit Innocentius: Potestatem transferendi Pontificis ita sibi relinuit Dominus et magister, quod eam soli beato Petro vicario suo, et per ipsum successoribus suis præbuit et concessit. Minor patet, quia successor Petri in plenitudine et præeminentia potestatis, sive papatu est solus episcopus Romanus ». Et infra : « Item ista conclusio, scilicet quod potestas papæ sit a Deo, probatur auctoritate Cyrilli in lib. Thesaur. qui tractat illud Matth. xvi : *Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam; et portæ inferi non prævalent adversus eam*, dicens : Secundum autem hanc Domini promissionem Ecclesia Apostolica Petri ab omni seductione et hæretica circumventionem immaculata manet super omnes primates Ecclesiarum et populorum in suis Pontificibus in fide plenissimam, et auctoritatem Petri. Item xxi. dist. c. Quamvis : Sancta Romana Ecclesia Catholica et Apostolica nullis synodaticis constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi primatum obtinuit. Item xxi. d. Omnes : Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, quo constitutum est cælum et terra, per quod denique omnia condita sunt, Romanam Ecclesiam fundavit. Item sequenti cap. Sacrosancta Romana Ecclesia et Apostolica non ab Apostolis, sed ab ipso Domino et Salvatore nostro primatum obtinuit. Item ib. Prima ergo Sedes cælesti beneficio Romana Ecclesia. Item ib. Hæc vero Apostolica Sedes caput et cardo, ut præfatum est, a Domino et non ab alio constituta est. Ad idem Constit. d. i. Basilicas, ubi dicitur sic in fine de Ecclesia Romana : Ubi dominus Ecclesie totius posuit principatum ».

33. At propugnat ausa Ludovicus Bavaricus Othonis et aliorum schismaticorum Caesarum exemplo : « Prædecessorum, inquit, nostrorum, videlicet Othonis primi, qui cum clero et populo Romano Urbi et orbi providit, et aliorum quamplurimorum imperatorum vestigiis inhaerere volentes ». Exempli hujus, utpote nefarii, imitatio-

nem confutat Alvarus Pelagius his verbis ¹ : « Ad illud quod dicitur, quod imperator potest papam judicare, si papa reperitur a fide devius, quod non probatur nisi exemplo Othonis primi regis Theutonicorum qui, ut fertur, cum clero et populo Romano Joannem XII deposuit a papatu, dico hoc falsum esse, quia papa in hæresi etiam incorrigibilis judicari non potest ab imperatore, sicut de hoc satis dixi supra in iii, iv, xii et xxxi, cap. Nec est trahendum ad consequentiam factum Othonis ». Et infra : « Non debemus autem attendere ad factum Othonis, quia non est exemplis, sed legibus judicandum, c. de sententia Nemo, de hoc no. xx, di. De quibus : leges autem infinite sunt in contrarium, quod nunquam debet nedum papa, sed nec aliquis clericus a seculari iudice condemnari, Extra. de judi. At se cleri, etc. Decernimus et xi. q. i. quasi per totum et adde quod no. in præc. c. iii, iv, xii et xxxi ». Hæc Alvarus.

At directe responderi potest ex historiarum monumentis ², Othonem pessimo exemplo Joannem pellere Pontificatu aggressum, et schisma conflasse, ac pseudosynodum illam, quæ Joanni Leonem subrogare voluit, peccasse gravissime : atque in eo quod contendit propter peccata auferri Pontificibus clavium potestatem, in errorem impigisse, ex quo sequeretur nullam in Ecclesia jurisdictionis certitudinem esse, et omnis politicus ordo confunderetur. Sive ergo id Othonis vindictæ, sive zelo sed non secundum scientiam adscribatur, non debuit in eo Ludovicus errantem illum imitari. At neque Otho, neque coacta ipsius imperio pseudosynodus præsumperunt in Joannem XII ferre sententiam.

34. Cum vero contenderit Ludovicus, Joannem infectum hæresi eo quod Christum jus rerum, quibus usus est, habuisse sanxerit ³, quod vocat, « perfectionem arcissimæ paupertatis in Christo penitus denegasse : ex quo consequeretur, inquit, Christum non fuisse perfectissimum viatorum », facile refellitur, Christus enim, quamvis omnium rerum creaturarum imperium (quod obtinuisse quoad jus, non quoad usum, ut nobis præluceret exemplo, certum est) exercuisset, perfectissimus tamen omnium viatorum extitisset. In quo autem sita sit vera perfectio, Aniciensis episcopus his verbis gravissime demonstrat ⁴ :

« Tam secundum philosophos, quam secundum theologos summa perfectio humana consistit in operatione optimæ potentie secundum optimum habitum respectu optimi objecti, ut patet ex primo et decimo ethicorum : sed potentia optima hominis est intellectus et voluntatis; optimi autem habitus sunt illi, qui perficiunt prædictas potentias, optimum autem objectum est Deus : et ideo summa perfectio hominis consistit in actu intellectus con-

¹ Alv. Pel. de planct. Eccl. l. i. c. 37. — ² Baron. Annal. tom. ix. an. 663. num. 14. etc. — ³ Ext. de verb. sign. *Cum inter nonnullos.* — ⁴ Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. pag. 430.

templandis Deum, et in actu voluntatis diligentis ipsum secundum habitus utique actui congruentes; et secundum differentiam perfectionis dictorum statuum est differentia perfectionis personalis, propter quod cum in patria sit contemplatio clara et dilectio perfecta, excludens omne impedimentum ex parte creaturæ, quod in via esse non potest; idcirco summa perfectio personalis possibilis homini est in patria, de qua dicit Apostolus I Cor. xii: *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*; cui perfectioni non potest æquari aliqua perfectio viæ, juxta quem sensum dicit Christus Matth. xi: *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista, qui autem minor est in regno cælorum, major est illo*. Ex quo manifeste apparet, quod perfectio personalis viæ non attingit ad perfectionem patriæ: perfectio enim viæ habet multas imperfectiones adjunctas, quæ evacuabuntur in patria.

35. « Nihilominus tamen perfectio Christianæ vitæ in præsentī consistit, ut dictum est, in habitibus virtutum et in earum actibus: maxime tamen consistit in habitu et actu charitatis, quæ in via præeminet cæteris virtutibus; unde Apostolus I Cor. xii. enumeratis donis Dei et officiis Ecclesiasticis, subjungit; *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*: et loquitur de charitate, de qua prosequitur in sequente cap. et concludit: *Major autem horum est charitas*: in ejus enim duobus mandatis universa Lex pendet et Prophetæ, ut dicit Christus Matth. xxii, et Apostolus Rom. xiii: *Plenitudo legis est dilectio*, propter quod Coloss. iii dicitur: *Super omnia autem charitatem habentes, quæ est vinculum perfectionis*. In ipsa igitur et ejus actu potissime consistit perfectio personalis præsentis vitæ, quia ipsa virtutibus omnibus imperat, et ad finem suum ordinal. Patet ergo in quo consistit perfectio personæ, quæ sola reddit hominem perfectum et bonum, et sine qua nullus est perfectus aut bonus, etiamsi sit in statu perfecto, quia hæc est perfectio formalis et simplex, sicut sanitas animalis est sanitas formalis et simpliciter: propter quod sicut nihil dicitur sanum nec animal nisi in quo est adæquatio humorum, quæ est sanitas formaliter et essentialiter; sic nullus dicitur perfectus nisi ille, in quo sunt habitus et actus virtutum, et præcipue charitatis, quia in his consistit formaliter et essentialiter perfectio hominis tanquam ejus sanitas spiritualis». Hactenus episcopus Aniciensis. Quam doctrinam jam ante docuerat Apostolica sanctione Joannes papa his verbis: « Perfectio vitæ Christianæ principaliter et essentialiter in charitate consistit, quæ ab Apostolo perfectionis vinculum dicitur, et quæ unit seu jungit aliquam in via hominem suo fini, ad quam per contemptum bonorum temporalium et ipsorum expropriationem via disponitur»: scilicet in statu naturæ lapsæ, veluti etiam per jejuniæ et carnis macerationem ad perfectionem itur: et sicuti non colligitur Christum non fuisse perfectis-

simum viatorum, quod melle silvestri et locustis, ut Joannes Baptista, vitam non sustentavit; nullo sane minus quod jus earum rerum, quibus usus est, tenuerit; cum perfectius sit, uti juste quam non juste. Ob assertam ergo fidem orthodoxam et justitiam propugnatam, non ob hæresim Pontificatu exuere summum Pontificem Ludovico consultores hæretici suaserunt.

36. Quod ad aliud objectum crimen spectat de abrogato Ludovico augustali apice; electionem Cæsaream abrogari a summo Pontifice certis in casibus posse, probat Augustinus Triumphus¹, confirmatque² ratione et exemplo: ratio hoc syllogismo proponitur: « Omnis res, inquit, per quas-cumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, principium autem ipsius generationis imperatoris planum est, quod est ipse papa quantum ad ejus electionem », siquidem ab eo septemviri constituti; quare quod per hos fit, per papam fieri censetur, « item quantum ad coronationem et confirmationem. Ergo principium ejus depositionis et corruptionis ipse papa existit ». Rei vero in opus adductæ constant juridica exempla recentiora in Othone IV et Friderico II, quorum primus ab Innocentio III, alter ab Innocentio IV exauctorati fuerunt. Juris ordinem describit Paludanus³ his verbis: « Ad officium papæ spectat de quocumque mortali peccato corrigere quemlibet Christianum, et si correctionem contempsit, per distractionem Ecclesiasticam coercere, de judiciis cap. Novit. Quod si in excommunicatione perseveret, potest ipsum, ut dictum est, deponere, et subditos ab ejus subjectione absolvere sicut schismaticum, propter contumaciam et inobedientiam pertinacem: et ex hoc etiam, quia excommunicatus et legitimis actibus et officiis publicis non debet fungi, et schismatici dignitate et cingulo militiæ sunt nudandi, xxiv. q. i. Qui circa xv. q. vi. c. penult. » Ob hanc juris acerbiteratam, a Joanne districtam in Ludovicum, idem Ludovicus nimium vindictæ cupidini indulisit, dum hanc ab hæretico conceptam Pontificis proscriptionem promulgavit his verbis: « Sapeditum Jacobum, omnis Ecclesiasticæ Ordinis prærogativa nudatum, et officio ac beneficio Ecclesiastico spoliatum, tenore præsentium subjicimus sæcularis nostrorum ministrorum arbitrio potestatis, ab omnibus feudatariis et justitiariis nostri sacri imperii ubicumque deprehensum hæreticum animadversione debita puniendum ». Indixit etiam persecutionem in eos omnes, qui Joannem ut Christi vicarium colerent, idque ex Itolorum ac Germanorum præsulum et principum consilio actum ostentare nisus est. Verum tantum abest ut Romani, Itali Germanique assenserint flagitio, ut ob id Ludovicum proborum omnium odia contraxisset Albertinus Mussalus⁴,

¹ Aug. Triumph. de pot. Eccl. q. xl. art. 2. — ² Ead. q. art. 1.

— ³ Palud. Ms. bibl. Vat. sien. num. 4169. de Eccl. po. pag. 229.

— ⁴ Muss. in Lud. Bav.

et Joannes Villanus¹ testentur, ac scēntē mox rerum conversiones idem aperte commonstrarint. Consignata est hujusmodi sententia xxviii die Aprilis hujus anni, quam Aveninus ex bibliotheca Bavaria erulam refert, non quidem suis conceplam verbis, sed quia non satis veneni continere ipsi videbatur, impostoris more multa commentus est, affixitque Ludovico alia mendacia, ut ex eadem sententia non tantum Joannes, sed alii etiam Pontifices carperentur: veluti cum obijcit Joannem *facere se adorari, pedesque sibi osculari* permittere, servum servorum Dei se dicere et non servire; a Franciscanorum Perusinis conventibus simulacrorum cultorem declaratum (1). Hæc enim non extant in Ludovici sententia, quam ex schismaticorum libris, qui in Vaticana bibliotheca reconditi sunt, decerpimus. Ex quibus patet quæ fides hujusmodi historico, monumenta publica adulteranti, et Lutherana deliria illi principi, cujus dignitate se asserere videri vult, impingenti habenda sit. Quamvis autem superiora facinora Ludovicus postea damnaverit, eaque vindictæ cupidine adscripserit, fassusque sit non inscium se fuisse, quantum patraret flagitium; prodiit tamen auctor recentior² qui traducendi Joannis Pontificis et commendandi Ludovici partes arripuit. Sed in his refellendis inmorari nobis non est animus; sufficit enim veritatem puram in luce collocare, et producere monumenta veterum: inter quos Bernardus Guido episcopus Lodovensis, quid de gestis Ludovici senserit, candide historia tradit³.

37. « Præfatus Ludovicus in ostentatione coronationis suæ, suggerentibus nefariis hominibus mente et fide corruptis, contra sanctissimum patrem et Dominum Joannem papam XXI universali et Catholicæ Ecclesiæ præsentem, et vicarium domini Jesu Christi prorupit, ausu nefario sanctum polluens sacerdotium et pontificium S. Petri, dicens eundem sanctissimum papam esse hæreticum, et non esse papam Romanum, nec esse sibi a Catholicis obediendum ». Et infra: « Et alia nefaria nonnulla invenit, quæ pudor est

dicere, et auditui sunt horrori. O insania capitis! O barbarica stultitia! O furor furens ad scindendam tunicam inconsutilem Domini Jesu Christi, qui dicit bonum malum et malum bonum! »

Neque his contentus Ludovicus, cum illa quæ in lata a se sententia continebantur, perficere in Joannem ipsum non posset, in Pontificiam effigiem iras convertit, quam ex stramine efformalam Cæsareo administro exussisse ex Mussato⁴ videbimus: cujus facinoris meminit S. Antoninus⁵, dum tradit Joannem a Bavaro flammæ supplicio damnatum. « Adeo, inquit, fuit temerarius et superbus dictus Ludovicus Bavarus, quod post falsam coronationem ausus fuit facere contra papam Joannem processum et contra regem Robertum, tanquam hæreticos et Patrenos, cum multis derisionibus et contumeliis eos ad ignem condemnando: unde omnes boni fideles abominati sunt eum, et multi clerici ex Urbe recesserunt, ne participarent cum illis schismaticis et excommunicatis ».

38. *Rejectæ preces de Friderico Austriaco ad imperium evehendo.* — Dum atrocibus adeo injuriis Ludovicus Pontificiam majestatem labefactaretur, Albertus Austriæ dux spe aliqua elatus, Pontificem Ludovici odio Fridericum illius æmulum ad imperium evecturum, missis oratoribus flagitavit, ut Fridericum ipsum regem jam Romanorum designatum confirmaret; ac post promissa amplissimis verbis sua Ecclesiæ studia, est pollicitus fratrem se ad omnes Pontificis voluntates adducturum: cujus postulata cum nulla ratione niterentur, nec decretum electionis Friderici ad Sedem Apostolicam transmissum esset, quod tamen antea, cum Australium Germanorum oratores idem urgerent, expellit fuerat; Pontifex rem juste perfici non posse respondit⁶, objecitque Fridericum nunquam Apostolicam Sedem de suæ electionis iuribus edocuisse; neque justitia, sed vi imperiale solum affectare. Pontificiarum litterarum potioem partem subijcio:

« Joannes, etc. Alberto duci Austriæ.

« Cujus (nimirum Friderici clerici oratoris)

¹ Jo. Vill. l. x. c. 70. — ² Georg. Herv. in Lud. Bav. defensione. — ³ Bern. imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043.

⁴ Muss. in Lud. Bav. — ⁵ Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 6. — ⁶ Tom. VI. p. 3 Ep. secr. pag. 173.

(1) Quanquam hæreticos scriptores in iis quæ per summam impudentiam effluunt, adversus Romanam Ecclesiam excusare nolo; tamen ea, quam proflor, sinceris cogit me, ut Aveninuum Annalium Boicorum scriptorem defendam ab accusatione vitiatæ sententiæ a Bavaro in Pontificem dictæ. Annuadvertere in eam rem juvat Udalricum quendam Goldronem Ludovico ab Epistolis fuisse, qui cum ab eo principe laesum se reputaret, eam injuriam ullius impune, id molitus est, ut Pontificem in Bavaram vehementius conciliaret. Quare sententiam Bavari in Joannem et alia ejusdem publica Acta per summam scelus interpolavit, atrocia convicia in Pontificem interserens. Fraus illa diu Bavaram latuit, utpote principem litterarum plane rodem, nec legere quidem scientem, ut inter cæteros scribi Meisterlin vetustus scriptor historie Nurembergensis ad annum usque MCDLXXX perductæ, vulgatas a Ludewig in Reliquis tom. VIII. Rei tandem veritas, impostoræ ipso, cum extremum jam spiritum ageret, revelante, patuit, eandemque totam aperuit Bavarus in litteris ad Benedictum XII datis rectissime in Annalibus ad an. MCDLXXXVI, XXXII. Quæ igitur Ludovici litteræ ab Avenino, ex bibliotheca Bavaria erulæ, recitantur, ipsæ forte sunt, quas Udalricus impostor vitavit, cum præsertim in iisdem vitiatissimis atrocibus contuiter injurias in Pontificem, ac inter cætera « Apostolicum bestiam esse illum ascendentem de mari, et antichristum » idem scriptor historie Nurembergensis, qui ante exortos Lutheranos scribebat, affirmet Hlistor. part. 2, cap. 8, § 5. Ex his plane demonstratum arbor Aveninum a fraudis suspitione immunem habendum. Postquam vero fraus illa ex ipsa imperatoris confessione patuit, tunc Acta illa publica reformata paruisse suspicor, iis stultis, qui contra neutrum principis inpererant, atque hinc factum censeo, ut Acta eadem publica, a schismaticis releta, plane diversa sint ab iis quæ ex Bavariis pluteis Aveninus extraxit. Annuadvertere tamen hic juvat historicum illum Nurembergensem in eo errasse, quod vitiatas ab Urino scribat litteras a Bavaro ad Benedictum XII datas. Quanquam enim tunc Ulicus quidam Bavari cancellarum agebat; alius tamen erat ab Urino impostore, ut ex litteris ejusdem Bavari, de quibus supra, eruitur. MANSI.

credentia hoc habuit in effectu, quod fratrem tuum præfatum in regem Romanorum electum scribere, nominare et approbare etiam dignaretur: et ut ad hoc inclinaremur facilius, obtulit te paratum pro eodem fratre tuo certitudinem et securitatem facere tibi possibilem, quod idem frater ad mandatum nostrum persistet, et omnia sua negotia secundum nostram voluntatem diriget et disponet. Profecto, fili, de supplicatione tam per te facta, quam per nuntium antedictum (nos) et nonnulli ex fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, quos ad hoc duximus evocandos, admodum nec immerito fuimus admirati: quis enim unquam prædecessorum nostrum aliquem in regem Romanorum electum in discordia regem nominavit seu approbavit, nulla fide de electione huiusmodi facta? Proculdubio factum non legitimus, nec vidimus, quod fieri poterit iustitia non offensam. Scimus quidem, quod dum de intitulatione duorum electorum in reges Romanorum controversia incidisset, per Sedem Apostolicam decretum extitit, deliberatione cum S. R. E. cardinalibus præhabita diligenti, quod neuter illorum ante approbationem seu admissionem electionis suæ, per Sedem eandem habitam, deberent intitulari tali nomine, seu etiam appellari. Tuam autem prudentiam credimus non latere, quod dictus germanus nec dictæ suæ electionis decretum nobis obtulit, nec de ea nos aliter informavit; quare advertat tua prudentia, quomodo sine offensa iustitiæ possit tua prædicta supplicatio ad exauditionis gratiam introduci. Et utinam, fili, præfatus germanus tuus per semitas iustitiæ ad tanti honoris apicem ascendere procurasset: sed nescimus quo seductus consilio, non iuribus, sed viribus, non per iustitiæ semitas, quæ inter ipsum et ejus coelectum esse debebat media, sed potentia potius, tam ipse quam ejus coelectus, ac congressibus bellicis decrevisse videntur, exortam inter eos dirimere questionem.

39. « Quantum autem via prædicta Deo, a quo est omnis potestas, exosa fuerit et infesta quæ eorum utrique, prosequendo viam huiusmodi, acciderunt, evidentius attente considerantibus manifestant; in tertio decimo siquidem anno regni sui existere se describitur. quanta autem incommoda, quot strages corporum, lapsus rerum, animarumque pericula ex eorum congressibus bellicis, ut de incommodis ipsorum laceanus personalibus, fuerint subsecuta, rei evidentia clarius manifestat. Nec adhuc a via prædicta germanus tuus se videtur velle retrahere; sed per eandem ad imperiale ascendere solium, in Dei offensam, matrisque suæ S. R. E. præjudicium, et rei publicæ detrimentum, oblivioni datis periculis variis, quæ incurrit propter ea, et quæ adhuc potest incurrere, et forsitan pejora. Hæc, fili, ad tuam germanique tui prædicti et aliorum suorum sequacium memoriam utinam curares reducere, ac ut tanta vitaretis discrimina provide providere, etc. Dat. Avin. IV non. Martii anno XII ».

40. *Indictus conventus principum electorum de creando novo Casare.* — Excluse itaque Friderico spe sua, cum sibi ad imperium iustitia viam non munitet, jura vero sua ex impiorum consilio labefactaret Ludovicus, Pontifex Apostolica auctoritate omnia, quæ in Urbe in conferendis eisdem imperiis insignibus erant gesta, convulsit¹: eaque de re nonis Aprilis huius anni ad Germanos principes imperii electores litteras dedit², quibus etiam Bavarum iuribus et præterita electione quæsitis, et ducatu Baviarum ac vectigalibus omnibus et terris, quas Ecclesiæ vel imperii beneficio auctoritateque obtineret, Apostolica sententia deturbatum significavit, atque ad celebrandam novi Romanorum regis electionem solemnes conventus celebrare jussit. Habuere itaque feria tertia post octavam a Dominica Resurrectione diem evolutum comitia, ac recurrente a festo Pentecostes octavo die, designando novo regi daturos se operam spondere; qua de re Joannes IV kal. Maii Robertum Siciliæ regem, Bertrandum in Insubria et Joannem in Etruria Apostolicæ Sedis legatos cardinales hisce verbis fecit certiores³: « Principes Ecclesiastici et sæculares, in electione regis Romanorum vocem habentes, in novissima congregatione sua, videlicet die Martis post Octavas Resurrectionis Domini proximo præteritæ, diem Martis post Octavas instantis festi Pentecostes ad electionem celebrandam loco solito pro preemptorio termino assignarunt, ad eam procedere, favente Domino, intendentes. Dat. Avinione IV kal. Maii, anno XII ».

41. Cum die constituta principes haud facile convenire possent, non modo enim Ludovicum, verum Fridericum quoque Austriacum obtinisse, ex litteris ad Albertum ducem allatis colligitur, cum is etiam armis ad imperium amitteretur; Pontifex celebrandæ electionis diem ad sex hebdomadas vel duos menses extraxit, quæ Mathiæ archiepiscopo Moguntino significavit⁴: « Nos, inquit, attendentes magnitudinem negotii, quodque sanctæ Dei Ecclesiæ, fideique Catholicæ, ac utilitati reipublicæ plurimum expedit, quod persona Deum timens et Deum diligens ad regimen regni Romanorum et imperii assumatur; ac provideri cupientes, ne propter breve tempus possit contingere periculum in hac parte, (volumus) ut si expectare potueris, et possit absque periculo negotii electionis prædictæ fieri, terminum prædictum usque ad sex septimanas vel duos menses, si hoc magis expedire cognoveris, ab eodem termino in antea computandum prorogare aliaque gerere valeas, quæ circa prorogationem huiusmodi fuerint opportuna, etc. Datum Avin. nonis Maii, anno XII ».

Facta etiam est eidem Mathiæ archiepiscopo Moguntino cæterisque principibus electoribus, qui

¹ Ibid., vi, p. 3 (p. 304, pag. 167. — ² Ibid., pag. — ³ Ibid., pag. 222. — ⁴ Ibid., pag. 167.

die Martis, post sacram resurgenti Christo celebratam recurrente, in Moguntino agro conueni: ut a Pontifice potestas ¹, ut si visum esset ob hostium insidias vel conatus in alio loco, quam Francofurti electionem novi Romanorum regis celebrare possent: « Ut alium, inquit, locum, de quo tue providentiæ videbitur, pro celebranda electione prædicta eligere, ac etiam tibi et aliis coelectoribus assignare valeas, in quo tu et ipsi convenire et ibidem ad electionem prædictam possitis, sicut in dicto loco de Frankinfort valerets, procedere in præfixo prædicto, vel aliis terminis prorogandis seu etiam assignandis fraternitati tue facultatem et licentiam tenore presentium largimur; auctoritate Apostolica nihilominus decernentes, electionem in loco, quem hac vice ad hoc clegeris celebrandam, perinde valere, quibusvis consuetudinibus, observantiis seu statutis contrariis nequaquam obstantibus, ac si in prædicto loco de Frankinfort celebrata fuisset. Dat. Avin. non. Maii, anno XII ».

42. Data alia etiam Mathiæ archiepiscopo imperia ², ut Spirensem clerum injusto sacramento exsolveret, quo a Bavaro adacti fuerant, Apostolicas ipsos litteras non recepturos, Pontificisque imperiis non parituros. Fuisse vero Mathiam ab hostibus Ecclesiæ armis appetitum, ex litteris ad Henricum Coloniensem ³, Henricum Hassiæ lantgravium, ac plures alios datis colligitur, quibus ad explicandam illi opem sunt excitati ⁴. Cum vero Baldwinus Trevirensis archiepiscopus ⁵ jamdiu nonnullas Moguntini principatus arces occupasset, cum ad eam Ecclesiam vocaretur, de qua electione a Pontifice abrogata agit Serarinus ⁶; admonitus est, ut eas Mathiæ restitueret. Data etiam eidem archiepiscopo XII kal. Aprilis provincia ⁷, ut cruciatorum equitum Prussiæ et Pomeraniæ causam cognosceret, qui juncto cum Ludovico Bavaro armorum fœdere marchionatum Brandenburgensem, irruptione facta, cædibus fœderant, episcopatum Wladislaviensem et alias fidelium terras ferro flammisque corruperant, stuprarent virgines, homines in servitutem abduxerant; adeo ut Ecclesiæ pastoribus destituta essent, divinusque cultus exolesceret: sævierat in ipsa templa eorum furor calices, sacra ornamenta diripuerant adeo ut a sacrilegis ipsum Dominicum corpus in terram abjectum fuerit: veterant etiam clientibus, objectis gravioribus pœnis, ne denarius S. Petri Romanæ Ecclesiæ penderetur, vel sacerdotum decumæ persolverentur, publica que Acta a Pontificiis nuntiis de tantis sceleribus confecta, atque intentatas censuras ludibrio habuerant. Cum itaque eorum ope Ludovici Bavari major nato filius marchionatum Brandenburgensem sibi vindicasset, Pontifex Bremensi archiepiscopo pridie kal. Februarias munus

injunxit ¹, ut eam ditionem Ecclesiastico interdicto subijceret, omnesque religiosos viros, etiam pluribus in simili casu auctos privilegiis, templorum et sacrorum usu abstinere juberet.

43. *Petrus Corbaria creatur antipapa, qui pseudocardinales creat, et coronatur.* — Hac ad elidendam Ludovici potentiam agebat in Germania Pontifex, cum ille Romæ sacro Ascensionis Dominicæ die atrox facinus creato pseudopontifice adorsus est: observatque Nicolaus Minorita ², Ludovicum, ut rite scelus perageret, affirmasse, cardinalium senatum hæreticum esse, qui cum Joanne XXII sentiret: proinde omnes archiepiscopos et episcopos, qui ejus decreta exceperet, hæresi maculatos; atque ita ad plebeculam et nonnullos Minoris Ordinis sacerdotes, quibus præerat Marsilius hæresiarcha (nam canonicorum collegia patriarchalium Basilicarum auferant) redactam eligendi Pontificis potestatem. Ludovicus itaque e fece illa dignum schismaticorum caput Petrum e Corbaria pseudominoritam, qui sacerdotium jam contaminarat, dum in conjugio invita uxore illud susceperat, ad solium Pontificale extulit ³. Luget tantum facinus Alvarus Pelagius in libro de Planctu Ecclesiæ his verbis ⁴: « Bavarus in imperio intrusus, olim dux Baviaræ, cum populo stulto et infideli et furioso, et clero phantastico Romano adulante sibi, in furia Theutonica et in insipientia sua et vindicta dominum papam Joannem XXII, in ejus tempore scribo hunc librum, deposuerunt in Urbe, et sibi substituerunt de facto pseudoreligiosum de Ordine Minorum fratrem Petrum de Corbaria, quem cognovi in Urbe verum hypocritam, cum conventualis essem ibi Romæ in Aracæli, decimantem mentam (Matth. xxiii.) et anatum in quibusdam abstinentiis exterioribus, et in aperto et in abditis loculos compilantem, et inter mulierculas Romanas quasi continue residentem et gloriam aucupantem: et sicut mihi testimonium perhibuerunt minister illius provincie Romanæ et custodes tunc, cum essemus in magno Concilio, de facto ejus et aliorum, qui Ecclesiæ et Ordini rebellaverant, Anagninæ minus habentem, scilicet in castitate, et sic fidem paupertatis, et munditiæ, et obedientiæ, quæ sunt legis graviora, relinquentem. Matth. xxiii ».

Bernardus quoque Ludovici facinus ita describit ⁵: « Ad cumulum vesania suæ, et in vituperium dicte Urbis, et in scandalum fidei Catholicæ fecit fieri et erigi in antipapam quemdam pseudoreligiosum de Ordine fratrum Minorum circa festum Ascensionis Domini, anno ejusdem Domini benedicti mcccxxviii eundemque antipapam fecit non sacris sed execratis orationibus execrari potius quam sacri: cui etiam antipapæ ipse Ludovicus reverentiam indebitam tanquam summo Pontifici

¹ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 163. — ² An. 12. p. 1. Ep. chr. v. — ³ Tom. vii. p. 1. Ep. secr. pag. 91. — ⁴ Ebd. p. pag. 92. — ⁵ Ibid. pag. 91. — ⁶ Serar. Hist. Mog. l. v. in Matth. — ⁷ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 174.

¹ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 163. — ² Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. p. 27. — ³ Muss. in Lud. Bav. Curt. Hist. l. iii. c. 11. — ⁴ Alv. Pel. l. i. c. 37. — ⁵ Bern. in libell. de imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043.

exhibuit, et cervicem et genua inclinavit, ipsumque manu tenuit et deduxit tanquam idolum et pastorem et nefarium hominem pro vicario Domini Jesu Christi. Prefatus pseudopapa vocabatur frater Petrus Raynalditii de Corbario Reatinæ diocesis, qui uxorem habuerat et adhuc habebat Joannem Matthæi de Corbario ejusdem diocesis, cum qua cohabitabat publice conjugatè ut maritus annis quinque, antequam assumeret habitum fratrum Minorum, quem assumpsit, renilente patre et invita ». Eadem Ptolemæus Lucensis repetit¹, consentitque sanctus Antoninus², qui hæc addit: « Prius fecerat Ludovicus unum alium; sed ille volens schismati operam dare, recusavit et ex Urbe aufugit ». Consentientia superioribus scribunt Germanus auctor anonymus³, Joannes Villanus⁴, Cortusiorum Historia⁵, aliique plures, inter quos Albertinus Mussatus⁶ observat Ludovicum ob id facinus suorum odia collegisse.

« Quod, inquit, pravis aliquorum sibi adjutorum consiliis papam Joannem abominatus ac detestatus, furioso plebeciorum populique Romani clamore, accensoque rumore, in illum sub nullius sacri solemnisque juris serie, solius facti executione, depositionis hæreticæque superstitionis sententiam fulminasset; neve divini humanique juris allusioni sacrarumque Constitutionum ac consuetudinum quidquam deesset, turpi ludibrio periculoque Christiani ritus discrimine antipapam cardinales creasse sub clamore favoreque dementiæ popularis sub sacri manti papalis effigie galeorumque rubeorum, ad ultimumque fœdum ac cæcum consistorium constituisse de potentia papæ factiosas per imperitos consodales suos astu partiario conscriptiones promulgasse; denique et simplicissimum puerorum more Joannis papæ ideam seu imaginem ex stramine formari passum esse, ipsamque imaginem Joannis papæ nomine igni adjudicatam cremasse. Que quidem talia toti mundo horrenda abominandaque Ludovico huic levitatis, parvæque prudentiæ, potiusque pauçæ maturitatis infamiam attulere. Verum cum per plurimos imperialis factionis hæc jam dictis consodalibus pravisque consiliariis, quam ipsi Ludovico adseribi dicerent; usquequaque tamen ipsa excusatio non levabat ».

44. Quarto ab ea profanatione die, nimirum decima quinta⁷ Maii, antipapa ex iis, qui conflando

schismati operam dederant, creavit pseudocardinales (1) Jacobum Alberti olim episcopum Castellani, quem ad Ecclesiam Ostiensem et Velletrensem traduxit, Franciscum episcopum Albanensem, Nicolaum e Fabriano Augustianum tit. S. Eusebii presbyterum cardinalem, Petrum Oringium S. Petri ad Vincula, Bonifacium Dominicanum. Paulum Viterbiensem Minoritam, Joannem Arlotum, Joannem Matthæi vicecomitis Mediolanensis filium. Exauclatarii erant hi a Joanne justo Pontifice omnibus sacerdotiis et dignitatibus, qui mox a Ludovico amplissimis stipendiis donati; et quamvis Corbarius sententiam tenuisset, Christum et Apostolos nullius rei dominium proprio vel communi nomine possedisse, atque id vita genus servandum a clero; ipse tamen et pseudocardinales sui mox luxum, opes et delicias consecrari flagitio cæpere¹, ac sacerdotia dignitatesque auro divendere: ex quo patuit ab eo et aliis in Romanæ Ecclesiæ magnificentiam jaclata, non zelo, sed invidia tantum temere dicta.

Interjectis duobus diebus, Bavarus dimisso in ædibus Vaticanis antipapa, Tybur contendit², ut Romanæ solemnè pompa ingrederetur sacro Pentecostes die, cui Petrus Corbarius una cum anticardinalibus ad Basilicam Lateranensem occurrit, ac³ Ludovicus tiaram Pontificiam pseudopontifici, isque Bavaro diademam imperiale imposuit⁴, sicque tanquam in scenico ludo fictæ dignitatis jura sibi mutuo contulere. Confirmasset Ludovicum latam ab Henrico imperatore in Robertum Siciliæ regem ac Florentinos sententiam addit Joannes Villanus: cum tamen Clemens V eam, quæ in Robertum pronuntiata erat, ut injustam rescidisset.

45. *Antipapæ nefaria gesta, et in Catholicos persecutio.* — Invadere etiam tyrannidem non est veritus hypocrita Petrus Corbaria, qui ne quidem justum principatum decere Christi vicarium ex Fraticellorum schola effutierat: neque illum pudit provinciis ditionis Ecclesiasticæ præsidem imponere, pseudoapostolicos nuntios legatosque in varia regna mittere: utque Dominicæ familiæ religiosos viros, qui ut fortissimum pugiles contra pseudominoritas iis temporibus pro fide dimicarent, vexaret, Bonifacium pseudoepiscopum et anticardinalem sacro illorum Ordini præesse jussit⁵. Neque expavit sacrilega edicta proferre⁶, quibus latam a Ludovico Bavaro contra exauclatorum

¹ Ptol. Luc. Hist. Eccl. l. xxiv. c. 41. — ² Ant. III. p. lit. xxi. c. 6. § 7. — ³ Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — ⁴ Jo. Vill. l. x. c. 73. — ⁵ Cort. Hist. l. ii. c. 12. — ⁶ Muss. in Lud. Bav. — ⁷ Jo. Vill. l. x. c. 75.

¹ Jo. Vill. l. x. c. 75. — ² Ibid. — ³ Cap. 76. — ⁴ Ant. III. p. lit. xxi. c. 6. § 9. — ⁵ Reg. Nic. antip. pag. 1. — ⁶ Ib. p. 87.

(1) Nicolaus pseudopontifex, supremum munus per omnia usurpans, cardinales hoc anno plures renuntiavit. Præter eos, quos hic enumerat annalista, alios se pariter ex ejus Regno Pontificio emisse Wadingus in Annalibus Minorum ad hunc annum affirmat, sed eorum nomina is congruunt, quos analista hic ex Villano memorat. Andreæ Dei, scriptor cœvus in Chronico Senensi hos recenset: « Franciscum ex Alemannia episcopum Venetum, Petrum Onighi Romanum, Joannem Arlotum Romanum, Fatium Pisanum episcopum de Oraticio, Nicolaum e Fabriano minoritam, de Frati minor (non ergo Augustinianum) et fratrem Hermonicum Tebaldi e S. Statio Romano minoritam ». Quoad Joannem vicecomitem, quem in cœtum cardinalium hujus anni refert annalista, ex auctore cœvo Chronici Mediolanensis cap. 39, discimus a Pseudopontifice purpura donatum fuisse anno sequenti die xx Januarii, cui et legatio per Lombardiam credita. Galvanus Flamma in Manipulo Florum an. mcccxxxix. Narrat Joannem anno illo renuntiatum cardinalem tituli S. Eustorgii, non diu post factum illam dignitatem sprevisse.

Joannem XXII sententiam a se corroboratam profitebatur, et omnes, qui vero Pontifici adhaerebant, sacerdotiis, dignitatibus bonisque privabantur :

« Nicolaus, etc. universis presentes litteras inspecturis, ad perpetuam rei memoriam.

« Vobis et vestrum singulis praesentibus duximus fore manifestum, quod cum per sententiam dilecti filii nostri Ludovici Romanorum principis et serenissimi imperatoris semper Augusti omnes et singuli Jacobo de Caturco se papam asserenti obediens, adhaerentes et faventes tanquam haeretici sint damnati, ac quod omnibus et singulis beneficiis et feudis ac bonis omnibus sint privati; nos eidem sententiae iustae et rationabili adhaerere volentes, et ipsam omnimode confirmare, omnes clericos et beneficiatos ac religiosos, enjuscumque ordinis existant, diclo Jacobo adhaerentes, faventes et eidem obediens, ejusque mandata tam interdicti quam aliorum observantes, omnibus et singulis beneficiis Ecclesiasticis et feudis et bonis omnibus privavimus auctoritate Apostolica et privavimus; decernentes ipsos et ipsorum singulos sibi, ut praemittitur adhaerentes fore eorundem beneficiorum, feudorum et dignitatum privatos, et tanquam vacantes seu vacantia apud Apostolicam Sedem collationi et dispositioni nostrae et dictae Sedis specialiter reservavimus, etc. Dat. Romae apud Ecclesiam S. Mariae de Araceli VI kal. Junii, Pontificatus nostri anno 1 ».

46: Neque clerum modo, verum et Christianam plebem, incensus atrocioribus minis, a legitimi Pontificis obsequio nititur devellere, sancitque ut statuta in haeticos poenae exerceantur in Catholicos, qui ipsum Corbarium esse Pontificem negarent :

« Nicolaus, etc. universis in Christo fidelibus.

« Cum pridem Jacobus de Caturco ab Apostolatus officio, cui in Dei offensam et sanctae matris Ecclesiae opprobrium indigne et immerito praesidebat, propter manifestas haereses, errores et alios nefarios et enormes excessus suos justo judicio depositus fuerit et amotus, dilectionem vestram attentius rogamus et monemus, et nihilominus in virtute sanctae obedientiae districtae precipimus et mandamus, ne eidem vel quibuslibet suis processibus vel sententiis, habitis vel habendis, quomodolibet parentis, nec ipsum papam nominetis, vel in papatu faveatis auxilio, consilio vel favore: omnes enim et singulos, qui contrarium praesumerent, vel etiam pertinaciter assererent, seu defenderent ipsum esse verum papam et injuste privatum fore, et exinde papam nominarent; nos quoque minus rite creatum dicerent, nec nominare papam vellent, nostrisque processibus, sententiis, absolutionibus non parerent, ac si Apostolicus non essemus, aut etiam blasphemias nobis et confratribus nostris dicerent: tanquam haeticos decernimus puniendos. Et ad executionem praemissorum efficacius habendam, inquisitori

haereticae pravitate damnus strictissime in mandatis, quatenus quoscumque tales invenerit, lultus auctoritate nostra poena debita puniat et castiget, etc. » Deturbari suis dignitatibus jubet Catholicos praesentes. « Dat. Rom. apud S. Mariam-de-Araceli, VI kal. Junii, Pontificatus nostri anno 1 ». Excitata itaque est antichristi hujus jussu in fideles persecutio, ac Romae duos a Ranerio Uguccionis Fagiolani filio senatore, quorum alter patria Etruscus, alter Insuber erat, cum intrepide et constanter assererent Joannem verum esse Pontificem, nec Apostolico gradu Ludovici sententia dimoveri potuisse; Corbarium vero esse apostaticum, ejusque complices schismaticorum et haeticorum synagogam, flammis traditos fuisse scribit Joannes Villanus ¹.

47. Dum Ecclesia schismate laniabatur, Joannes papa, ut divinam misericordiam ad eos sedandos fluctus flecteret, solemnes preces indixit, ipsasque fundentibus viginti dierum indulgentiam impertit.

« Joannes, etc. Quia in missarum solemnibus ad Deum consueverunt preces effundi devotius, de eorundem fratrum consilio ordinamus, quod in singulis missarum celebrationibus post dictum a celebrante *Pater noster*, responsionique secuta, antequam in missa ulterius procedatur, illud canticum: *Latus sum in iis, quae dicta sunt mihi*; totum cum *Gloria Patri*, etc. a religiosis clericis et aliis litteratis praesentibus cum devotione dicatur. Et primo dicantur *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison, Pater noster*; et post, isti versiculi subsequantur: *Domine, salvos fac reges, et exaudi nos in die, qua invocaverimus te. Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic haereditati tuae; et rege eos et extolle illos usque in aeternum. Fiat pax in virtute tua; et abundantia in turribus tuis. Domine, exaudi orationem meam; et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum; et cum spiritu tuo. Collecta: Ecclesiae tuae quaesumus, Domine, preces placatus admitte, ut destructis adversitatibus et erroribus universis, securi tibi serviat libertate. Per Dominum nostrum, etc.*

« *Hostium nostrorum, quaesumus, Domine, elide superbiam, eorum contumaciam dexterae tuae virtute prosterne. Per Christum Dominum nostrum. Benedicat celebrans consequenter.*

« Nos autem Christi fideles ad exequendum supradicta promptius donis volentes spiritualibus animare, omnibus vere poenitentibus et confessis, tam his celebrantibus quam ipsis assistentibus observantibus supradicta, quam aliis preces tunc devotas Deo fundentibus, pro praemissis diebus et missis singulis, quibus haec fecerint xx dies, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, de injunctis sibi poenitentis relaxamus. Nulli ergo, etc. Datum XII kalendas Julii, anno XII ».

¹ Jo. Vill. l. x. c. 76.

etiam sunt ad fundendas Deo preces pro Ecclesia religiosi viri, interque ceteros Cistercienses ¹, Dominicani ² Tolosæ congregandi, tum Minoritæ ³ Bononiæ solemnes Ordinis conventus, quibus Bertrandus electus Ostiensis cardinalis legatus præesse jussus ⁴, habituri.

48. De indictis publicis a Pontifice precibus meminit Albertinus Mussatus ⁵, ac repente divinitus conversas res et hæreticorum schismaticorumque potentiam concidisse, observat: « Joannes, inquit, papa tantis anfractibus rumoribusque assidue invalescentibus, etsi mente vel corde timidus, nil tamen ambigui in patulum ostendens, Dei maxime fiducia ad fratrum curialiumque exhortationes erigebatur, hoc non contingere aiens, nisi ut his luctationibus ac vexationibus sancta crescat Ecclesia, inimicos sua ipsorum exterminet necicies: edictumque subito per universam Ecclesiam omnibus fidelibus emisit in sacerarum missarum solemnium officiis post *Pater noster* orationem specialem ad altaria cantari, sterneret Deus inimicos sua virtute, ut Ecclesia illi solita et sua libertate conservat seu subseruiat, addito Psalmo: *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi*, etc. Mirum quid post edicti hujus decantationem notatus: evenit enim, ut ejus virtute signa per eos dies subsequuta sint ». Subdit auctor præcipuos Gibellinos proceres, qui Ludovicum in his sceleribus armis fulciverant, brevi misere periisse: sed de tristi eorum casu agetur inferius. Nunc præcipuarum rerum inter hæc gestarum narratio percurrenda est.

49. *Ludovici res everti captæ*. — Agente Romæ Ludovico, et in membranis maledictis in Pontificem inquinandis occupato, in eum a Pontificis res strenue gesta est: instructus a Roberto rege ad eum depellendum exercitus in Neapolitano regno, in Etruria Pistorium a Philippo e S. Ginclo, qui Florentiæ Caroli ducis nomine præerat, interceptum: captusque est in illius urbis expugnatione Donatus Augustianus pseudoepiscopus (schismatis enim occasione monachorum sex e claustris in episcopales sedes irrumpebat) quem Joannes cardinalis legatus exutum sacerdotio legum severitati subjicere jussus est ⁶. Castrucius porro, qui senatoriam Romanæ Urbis præfecturam a Ludovico acceperat, mox ea jactura territus, veritusque ne alii populi ab ipso deficerent, magnis itineribus in principatum ad eum confirmandum concessit, augendoque illi intentus, Pisas profectus cives adegit ⁷, ut sibi reipublicæ summam deferrent.

Cæterum Castrucii ab Urbe recessu consilia de invadendo regno Neapolitano consensuere, cum tamen Ludovicus, si recto itinere eo contendisset, ut communi hominum opinione pervulgatum

fuit, Robertum Siciliae regem suæ imparem potentie oppressisset ¹: licet enim Carolus dux Calabriae cum mille quingentis equitibus cataphraetis regni aditus tutaretur; in Ludovici tamen castris cum imperiale insigne arripuit, quinque millia et eo amplius equitum conspecta sunt ²: sed cum tempus in expectanda classe Trinacriae regis, ducendis inanibus pompis, exauctorando Christi vicario, creando antipapa consumeret, obsolescere cæpit ejus felicitas, eripiente illi consilium divino Numine, ut ait Joannes Villanus, ac Roberti regis potentia cæpit assurgere. Ut enim mittamus plures ipsius milites a Romanis in ea periculosissima seditione, quæ mense Martio concitata est, caesos ³, Urbem veterem frustra oppugnatam ⁴; amissum Astur ⁵ insequenti ab antipapæ execratione die, quatuordecim Roberti regis triremes Tyberis ostia ingressæ cepere Ostiam ⁶, et exposito in terram milite obviam quæque ferro flammaque vastavere, et ad Basilicam usque S. Pauli excurrere: immisique postea a Ludovico octingenti equites cum multo peditatu ad recipiendam Ostiam non sine magna clade propulsati sunt. Fabrianensibus Bavari partium a Tano pontificiarum copiarum duce magna clades illata ⁷; concisæ nonnullæ prope Narvium quarto Junii die Ludovici copiæ ⁸. Jusserat antea Pontifex illius provinciae præsidi arces Roberto regi milite præsidario adversus Ludovici impetus muniendas tradere, ubi tamen prius ab eo sacramentum exegisset; ipsas Ecclesiae restitutum iri.

50. *Ludovici et antipapæ fuga, et in Urbe rerum instauratione*. — Expugnata quidem, aut improvise adventu oppressa a Bavaro nonnulla agri Romani loca, refert Joannes Villanus ⁹; ob inopiam tamen comæatum vigesimo Junii die Tybur rediisse, ut regni Neapolitani fines pervadere tentaret: sed cum omnes obsepti aditus, et annona gravissima, summaque ærarii inopia esset, vigesimo Julii iter reflectere coactum: cumque ¹⁰ interea copias suas promoveret Robertus rex, et in Campaniam ac finitimas Urbi terras penetraret, adduci se in periculum intuitum, maxime cum Romanorum potior pars gesta ejus excerans, publicis vocibus hæreticis et schismaticis mortem, salutem et gloriam Ecclesiae, ejusque studiosis comprecaretur, ac nonnullos adversæ factionis necasset; exterritum ac pudore oppletum, secumque trahentem idolum abominationis Petrum Corbarum antipapam, ac reliquam schismaticorum colluviem, quarto Augusti die Urbe excessisse, nocteque insequenti Bertoldum Ursinum Joannis S. Theodori cardinalis legati nepotem et Stephanum Columnnam, cum copiis ingressos, Pontificias partes fulcivisse, ipsosque senatores renuntiatos: octavo vero mensis ejusdem die Nea-

¹ Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 188. — ² Ead. p. pag. 204. — ³ Ead. p. pag. 403. — ⁴ An. 11. p. 1. pag. 95. — ⁵ Buss. in Lud. Bav. — ⁶ Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 109. — ⁷ Jo. Vill. l. X. c. 60.

¹ Jo. Vill. l. X. c. 56. — ² Ibid. — ³ Cap. 66. — ⁴ Ibid. — ⁵ Cap. 68. — ⁶ Cap. 74. — ⁷ Cap. 57. — ⁸ Cap. 77. — ⁹ Cap. 78. — ¹⁰ Cap. 98.

poleonem Ursinum et legatum cardinalem, ad quem extant litteræ IV idus Septembris datæ ¹, ut Urbi reversæ ad officium temporum et sacerorum usum ad tempus restitueret, magnifice ac festis acclamationibus exceptus, Urbis statum composuisse, plures in Bavarum et antipapam sententias promulgasse: illorumque privilegia omnia publice exusta in Capitolio, mortuorum Germanorum corpora eruta a pueris et sepulchris, ac tracta in Tyberim: Scarram Columnium et Jacobum Sabellium ac sequaces, quos Ludovicum excivisse in Urbem vidimus, in ea rerum conversione dejectos fugam arripuisse; direpta eorum bona ac fisco addicta: neque multo post Guillelmum Ebulum cum equitibus octingentis ac multo pediatu a Roberto rege submissum, Urbem in Pontificis regisque obsequio confirmasse. Consentit Joannis Villani dictis Ptolemæus Lucensis ² in historia Ecclesiastica, cujus hæc verba sunt: « Post hæc autem præfatus Ludovicus in mense Augusti de Urbe Romana discedit non volens, sed nolens, et rediit ad urbem Pisanam, ubi cum suo antipapa de malo in pejus continuo debacchatur adhuc hodie, quo hoc scripsimus, inchoante jam anno Dominicæ Incarnationis MCCCXXIX. Nondum venit finis malorum ipsorum ». Illustrant superiora litteræ Pontificis, qui de felice victoria de qua paulo ante memoravi, accepto nuntio, Christianos principes, atque inter cæteros Philippum Valesium Francorum, et Philippum Ebroicensem Navarrae novos reges de Roma recuperata, aliisque rebus gestis insignibus certiores fecit ³:

51. « Philippo regi Franciæ.

« Post plures nonnullorum mercatorum quam aliorum missas de partibus Urbis litteras, continentes, quod divina providentia pro Ecclesia sancta sua ibidem dignata est his diebus præteritis operari, litteras dilecti filii nostri Joannis S. Theodori diaconi card. A. S. L. recepimus, quibus inter cætera, continetur, quod die quarta præsentis mensis Augusti Ludovico de Bavaria excommunicato, schismatico et hæretico, Urbem cum ignominia et dispendiis plurimis exeunte, dilecti filii nobiles viri Stephanus de Columna miles et Bertoldus de illis Ursi Urbem intraverunt eundem, per quorum solertem industriam Romanus populus, se peccasse considerans et cognoscens, humiliatus et pacificatus exiit, et eosdem nobiles pro nobis et sancta Dei Ecclesia constituit senatores. Et interim præfatus legatus ad Urbem prædictam dirigens gressus suos, illam intravit die Dominica immediate sequenti, et a Romanis clamantibus: Vivat sancta mater Ecclesia et sanctissimus pater papa Joannes, ac cardinalis legatus, et moriantur Petrus de Corvaria, hæretici et Paterini, ac alii proditores; cum gloria et honore devote ac honorifice fuit

receptus, ibique moratur pacifice, alloquendo populum, et ad devotionem Dei ac nostram et Ecclesiæ jugiter exhortando; dictique nobiles sum exerceant senatoriæ officium, facto per eos in eadem Urbe generali parlamento, in quo inter alias reformationes ibidem factas, processus, privilegia et alia quæcumque facta et ordinata per dictos Bavarum et Petrum de Corvaria revocarunt, præconizato etiam per Urbem eandem publice, quod omnia talia coram diecis senatoribus infra certum super hoc præfixum terminum portarentur, quodque in omnibus contractibus factis illis temporibus tempus Pontificatus nostri, sicut hæcenus, poneretur.

« Præterea sanctum sudarium Jesu Christi, quod in Ecclesia B. Mariæ rotundæ de Urbe cum magno tremore per Romanos aliquos servabatur, præfatus legatus cum devotione magna cleri et populi, adstantium et sequentium, ad Basilicam principis Apostolorum de Urbe reportavit in vigilia festi B. Laurentii proxime præteriti, et in loco solito honorabiliter collocavit. Et quia tenemus indubie te, fili charissime, de prosperitate Ecclesiæ matris tuæ, velut devotus ipsius filius et princeps Christianissimus, ac errantium et ab ea deviantium conversione et reductione ad ipsam plenam et devotis affectibus consolari; præmissa tuæ celsitudini, ut nobiscum in Domino congaudeas, et inde nostro gratiarum actiones offeras Salvatori serie præsentium intimamus. Hæc aulem nuntiare magnificentiæ regiæ usque ad diem datæ, quod ad nos prædictæ litteræ pervenerunt, distulimus de præmissis a fide dignioribus certiores effici præstolantes. Dat. Avin. V. kal. Septembris anno XII.». Eodem argumento litteras Joannæ reginæ ¹ Francorum, ac Philippo regi Navarrae, Carolo Alenconii comiti ² regis Galliarum fratri Ludovico Borboniorum duci, Roberto Atrebatensi comiti Bellimontis scripsit.

Perstitisse porro Romanos in obsequio Ecclesiæ, atque omnes, qui schismaticorum partes in Urbe erant secuti, fortunis eversos, describit Pontifex in litteris ad Petrum archiepiscopum Cæsaraugustanum datis ³: « Ecce, inquit, frater, quod litterarum inscriptionibus et relatiis percepimus fide dignis, eadem Urbs, in nostra et charissimi in Christo filii nostri Roberti regis Siciliæ illustris, in eadem Urbe vicarii nostri, solida devotio persistit, dictorum Ludovici et Petri hæreticorum et schismaticorum actibus per ejusdem Urbis senatores reprobalis et damnatis solemniter, ipsorumque litteris, quæ reperiri potuerunt, publice concrematis; ac insuper domibus et habitationibus confictorum ejusdem Petri, cardinalium, notariorum, scriptorum et officialium aliorum quorumlibet, qui fugæ se commiserunt ignominiosæ datis funditus in ruinam ».

¹ Tom. VII. p. 3. Ep. secr. pag. 3. — ² Ptol. Luc. I. XXIV. c. 41.
— ³ Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 203.

¹ Reg. post eand. Ep. — ² Ibid. pag. 204. — ³ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 169. an. 13.

52. Coactus Urbe abscedere Ludovicus, Viterbium se contulit; Petrus vero Corbaria e pseudopontifice in latronem versus, S. Fortunatigazam sacram atque ipsas lampades diripuit: tantus in sacrilego opum amor fuit, qui se paupertatis amantissimum per summam hypocrisim præ se tulerat. Cumulavit hoc facinus impia tyrannide: cum enim justa se execratione desigi a Catholicis audiret ac per vulgari, nec Ludovicum jure exauctorare Pontificem, vel Corbariam ipsum ad solium evehere potuisse, excanduit vir nefarius, ac uni e ministris impietatis partes demandavit, ut in Catholicis sæviret, Pontificiasque sententias latas in schismaticos irritas pronuntiaret. Conceptæ sunt his verbis sacrilegæ antipapæ litteræ¹.

« Nicolaus, etc. Emanuelli Sementis de Albiana, Ordinis fratrum Prædicatorum.

« Ilabet rei veritas, nec orbis et Urbis angulis est occultum, qualiter damnatæ memoriæ Jacobus de Caturco, per serenissimum principem Ludovicum Romanorum imperatorem semper Augustum, nostrum et Ecclesiæ sanctæ Catholicæ et Christianæ fidei pugilem, ac clerum populumque Rômanum omni dignitate omnique Pontificatus honore nuper recte privatus et depositus exilit sententialiter ob suarum nefandarum congeriem offensarum. Nos vero processu temporis, divina disponente clementia, licet immeriti, ad apicem Apostolatus assumpti contra ejusdem damnati sequaces, fautores et eidem pertinaciter adhaerentes et communicantes in talibus criminibus, cuiuscumque status, ordinis, dignitatis et conditionis existerent sententiam privationis et depositionis protulimus generalem, et tanquam hæreticorum fautores decrevimus esse censendos. Verum quia nonnullorum induratæ cervicis et pravæ nec sic a talibus improbitatibus respiciunt, quin etiam efrænatæ os suum ponentes in cælum, nos et potestatem nobis a Domino traditam et sacri Romani auctoritatem imperii lacerare non desinunt, variis et diversis tentes contra nos detractionum vocabulis, et asserentes improbe, ac dogmatizantes temere, nostras sententias non valere, in eorum periculum animarum, scandalum etiam plurimorum, ne ipsorum malitiæ et nequitiae falsæ suggestionis fermento tota massa fidelium cum ipsis conversantium corrumpatur, adhibere opportunam, etc. Dat. Viterbii apud S. Franciscam XVIII kal. Octobris, Pontificatus nostri anno 1 ».

53. *Infelix exitus principum Ludovici adherentium.* — Hæc inter Ludovicus expeditionem meditabatur² in Florentinos, adversum quos a Castrucio, qui Pistorium ad deditionem perpulerat³, concitabatur. Et sane impendebat iis magni discriminis terror, cum novus casus Bavari con-

silia retardavit; qua de re hæc S. Antoninus tradit: « Cum jam omnia Ludovicus parasset, ut e Tuderlo in Etruriam iter dirigeret, classis Siculorum qua regem Robertum invadere constituerat, tardius comparata eo tempore advenit, cum jam Ludovicus captum regni negotium omisisset. Præerat autem classi Petrus Friderici regis filius, erantque eum eo naves Genuensium exulum, qui regi adversabantur. Ludovicus ergo cum equitatu delecto Cortonem (Cornetum) profectus est: ibi namque prædicta classis eum præstolabatur. In colloquio autem magis querelæ effuse, quam ulla provisio aut reparatio facta: ille enim frustra paratam classem magnamque vim pecuniæ incassum absumptam; hic ob tarditatem adventus res simul spesque suas ob id frustratas querebatur: ac reditum in regnum, quod illi postulabant, omnino recusavit. Et hæc fuit causa retardationis impetiosi progressus in Florentinos ». De Petri regis Trinacriæ filii ac Saonenium classis sero adventu agit accuratius Jo. Villanus⁴, ac Ludovicum exente Augusto Tuderlo profectum, in colloquio cum Petro descendisse, et promissa ex fœderis legibus viginti millia unciarum auri, ut in Roberti regis terras irrumperet, repetiisse: hunc vero soluturum pollicitum, cum in hostis terras signa extulisset; tum Ludovicum accepto nuntio de tumultibus, Pisis opera filiorum Castrucii hoc anno, ut dicitur, extincti excitalis, illuc una cum Petro iter intendisse, exceptumque vigesimo primo Septembris die honorifice Tarlatinum Tarlatum Arelinum populi signiferum creasse. Petrum vero Trinacriæ regis filium pancis post diebus, cum reditum comparasset, initi cum hæretico et schismatis auctore principe pœnas exsolvisse: disjecta enim ac laniata a ventis ejus classe, quindecim triremes una cum vectoribus fluctibus haustas alias discerptas quassatasve, salvum tamen Petrum Messanam cum quatuor triremibus applicuisse; cæteras autem laceras militibus et armamentis valde destitutas ad varia Siciliæ loca pervenisse.

54. Haud quidem feliceos Petro principe extitere alii Ludovici fœderati: ut enim præteritamus. Sylvestrum Gatlum Viterbiensem tyrannum, quem Bavari jussu⁵ captum ac tortum, ut thesaurum suum proderet, quem Viterbii in Minoritarum sacrario absconderat, ascendente ad triginta aureorum millia, Castrucius ad apicem speratæ felicitatis excitatus, Pistorium enim bello occuparat, et Luca Pisis ac plurimis locis aliis potiebat, mortuus⁶ est ætatis suæ septimo quadragesimo: exitusque vaticini illius apparuit, dum Romæ in pretiosa veste hæc verba in pectore intexerat⁷: « Est quod Deus vult »; et a tergo: « Et erit quod Deus volet »; nimirum pulvis et cinis: qui inanes sibi fastus augurabatur:

¹ Regest. Nicolai antip. pag. 125 — ² Ant. III p. II XXI. c. 6. §. 8. — ³ Jo. Vill. I. X. c. 85, 86.

⁴ Jo. Vill. I. X. c. 164. — ⁵ Ibid. c. 67. — ⁶ Ibid. c. 87. Ant. II. c. III. XXI. c. 6. §. 8. — ⁷ Jo. Vill. I. X. c. 60.

ejus vero filii principatu pulsati in exilium acti sunt ¹.

Similiter insignes alii Gibellini principes Ludovici socii perire, de quibus hæc narrat Albertinus Mussatus ² qui caelesti ira, ac divina in Ecclesiam providentiæ eorum casum adscribit : « Passarius, inquit, Mantuæ tyrannus, vir astutissimus, cujus maxime ductu consultoque Ludovicus in Italiam tractus extiterat, ab Ludovico de Gonzaga et filio ex conjuratione cum Canegrandi della Scala habita, præsidioque ejus, inscio Passarino, in Mantuam accepto, obruncatus necatusque est, filio ejus Francisco capto, et cæsis membris omnibus decalvato, in castellaris fundum jacto, in quem olim Francischinum nobilem de Mirandula, multosque Passarius conjectos ad famis mortem coegerat. Hæcque finis Passarini fuit tyranni longissimo tempore crudelissimi. Episcopus Furliviensis (Aretius), qui et spreta papæ Joannis et Ecclesiæ auctoritate magno apparatu in Lombardiam ad Ludovicum accesserat, favoreque multo excoleretur, repentina morte ac crudeli correptus est : quanquam et hic signa extremæ penitentiæ eorum, quæ in hoc opere commiserat et verbis et nutibus patenter ostenderit. Castrucius vir robustæ fortitudinis mox, dum Roma digressus in Lucam rediit, et ipse morte præventus est ». Paucis interjectis, cæteris annumerat Galeatium vicecomitem, de quo sæpius actum est. De eo vero postquam multis precibus laxatus esset et vinculis, ac stipendia sub Castrucio turpiter meretur, qui Mediolano, Papiæ, Laudæ, Cremonæ, Como, Novariæ, Vercellis imperarat, misere hoc

anno extincto agens Joannes Villanus ¹, eam sententiam librat, divina quidem differri judicia sed non auferri. De quo etiam dignissima sunt, quæ a nobis afferantur hæc S. Antonini verba (1) :

« Obiit ² quoque per idem fere tempus Galeatius vicecomes, qui dudum in Mediolanenses celestiasque Gallie urbes amplum ac regno simile tenuerat imperium. Is enim post amissas res ac perditas opes ad Castrucium confugerat, ac in Pistoriensi obsidione cum eo fuerat. Ibi contracto morbo Piscie et vita decessit, sicut verum ostenditur quod ait Psalmista : *Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani* ; *transivi, scilicet per considerationem mentis, et ecce non erat, quæsi vi eum, et non est inventus locus ejus*. Et iterum : *Dejecisti eos dum allevarentur. Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt : perierunt propter iniquitatem suam : velut somnium surgentium exterminati sunt et ad inferos descenderunt cum armis suis excommunicati ut rebelles Ecclesiæ. Idem contingit, et in posterum eveniet cunctis rebellibus et inimicis Ecclesiæ ».*

Agnovit quidem Pontifex in horum principum Ecclesiæ hostium adversis casibus divinam justitiam arca judicium exercuisse, dum hæc ad Joannem patriarcham Alexandrinum et Petrum episcopum Caesarangustanum scripsit ³ : « Excelsam extendente divina potentia manum suam, tyranni crudeliores partium Italiæ, videlicet Castrucius, Galeatius, Passarius et ejusdem Passarini filius, alique quamplures nequam homines, qui Deum et eandem Ecclesiam fidemque Catho-

¹ Jo. Vill. l. x. c. 108. — ² Muss. in Lud. Bav. Jo. Vill. l. x. c. 101.

¹ Jo. Vill. l. x. c. 87. — ² Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 8. — ³ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 169.

(1) Obiit hoc anno Castrucius Lucensium dux inclytus, quem inter summos atatis sue imperatores non gentiles tantummodo, sed et exteri pariter scriptores collocant. E privato repente princeps, tum et dux maenus initia fortune, reliqua virtuti debuit. Nam improvisa fortunæ vice et supplicio, cui sub Uguccone della Faggola principe destinatus fuerat, translatus in solium, breviter anguste ditibus pomeria, industria, viribus, præcis, victoris ita dilatavit, ut præter urbes quinque, Lucam, Pisas, Pistorium, Pratum, Volaterras optima mensibus cincta ad tercenta, Villano teste, comprehenderint. Hostem non semel metuerunt Florentini, quos non uno prælio afflixit; memorabile illud, quod inter Altampassum et Porcarium commissum fuit, in quo Florentinorum res accise, atque ut externorum principum opem adversum potentissimum hostem implorare cogerent. Senserunt et Pisani et Pistorienses, quos semel atque iterum subjugavit. Vicissim autem amicorum strenui duces magni principes audiverunt Fridecius, et Ludovicus Bavarus de imperio inter se disceptantes magnis largitionibus eum sibi demereri contulerunt. Fridecius enim fuit « regis Romanorum et secretarius et comes et vicarius »; Ludovico vero « vexillifer imperialis, Laterani comes, dux », ac demum ex procurante a Romanis « Urbis Romæ senator » renuntiat. Nec ea viri amicitia Ludovico frustra cessit, res enim ejus tamdiu steterunt quandiu Castrucius; eo sublato, Ludovicus labore primum dein et cadere visus est. Amore etiam conjunctissimos habuit Galeatium Mediolani dominum et vicecomites fratres, quorum libertatem (capivi enim a Ludovico definebantur) precibus, et auctoritate, qua plurimum apud Ludovicum valebat, impetravit. Tantam viri potentiam concilias non bellica tantummodo virtus et rei militaris peritia; sed et virtutes reliquæ, quales virum principem decent; si enim tyrannidem excipias, quam nemo laudaverit præsertim in patriam, in reliquis principis optimi effugium expressit; justitiæ tenax, comis, liberalis, magnificus. Sed cum nihil in terris omnibus sit numeris absolutum, vita quædam viri inerant, quibus tantorum virtutum modice derogabat. Nam crudelior aliquando in suis visus est, quam pro justo principe, quod tamen in tyranno necessitas servandi principatum utcumque excuset. Illud inexcusabile, quod Ludovicum Bavarum jura Romani Pontificis sacrilege invadentem armis et consilio juvent, communique se cum illo censuram Ecclesiasticam vineo obligaverit. Quod scelus alio scelere commutavit, nam in medio secundæ fortunæ cursu bellis interceperat, in ipso vitæ exitu, quanquam non levia preliis et regionis dehi argumenta, nunquam tamen irrogata Romane Ecclesiæ injuriæ agnoscere et veniam apud Deum et Ecclesiam deprecari sustinuit. Ita Villanus, quem vera ferre et sentio scriptorum nostrorum colligo; nunquam enim illi conciliationem ejus cum Pontifice sibi sensit, quanquam extra Ecclesiæ comman onem et vita excessisse illum Villano assentiunt hanc assentior. Rem hanc validis, ut arbitror, argumentis adstruxisse me blandior in Notis ad Vitam Castrucii Nicolæ Tegrinii auctore conscriptam, quam Lucensibus typis metisq. adnotationibus illustratam non ita pridem recitandum curavit vir clarissimus abbas Joannes Tegrinii. Obiit de III Septembris anni hejus MCCCXXVIII, ætatem æque annorum XLVII. Res ab eo gestas nostrorum scriptorum non pauci posteritati madaurunt, tum ex æqualibus ætatis illius, quorum apud nos Mss. Commentarii servantur, tum ex recentioribus quorum vetustissimus Nicolaus Tegrinius sæculi xv lebeus scriptor Castrucii Vitam oratorio potius stylo quam historico descripsit; non enim natura et chronologicam factorum seriem ornat, sed accervit omnia narrat et celebrat. Eandem spartam adornavit Nicolaus Macchiavelius; sed pro historia fabellam abstruxit; et dum in Castrucio heros effigiat, non qualem ipse fuit, sed qualem ipse fuit, exhibuit omnium justissima historia Aldi Mantuii junioris, que vernacule scripta prodit Romæ anno MDXV; singula enim facta ibi suo in loco ac lumine collocantur, quibus ornamentum addit collectio veterum Actorum ad Castrucii res gestas illustrantium.

licam, dictis adhærendo et favendo hæreticis et schismaticis, hactenus impugnarunt ferociter, a suis resiliere pertinaciter recusantes erroribus, infelicissimæ mortis persolverunt occasum. Quæ tibi ad gaudium providimus nuntianda, non ut lætaris, sicut nec nos lætamur, quin potius tristamur in perditione morientium; sed consolaris in Domino, cum ipsum qui superbis resistit et humilibus dat gratiam, percipis malos, ne majora committant, interdum tollendo de medio, justum suæ potentia judicium exercentem, etc. Dat. kal. Novembris, anno XIII. D.

55. *Marchiones Atestini poscentes redire in gratiam Ecclesiæ accipiuntur.* — Fœderatum Ludovici infelicibus exemplis terribi marchiones Atestini ad obsequium Ecclesiæ redire in animum induxere ¹. Damna ² jam fuerant hæreseos crimine a censoribus fidei, atque in divinam providentiam plures blasphemias voces exomuisse, illam res humanas non curare, Romanæque Ecclesiæ dignitatem sacrilegis vocibus temerasse accusati. Ad quæ objecta diluenda, captandamque Sedis Apostolicæ clementiam Gasparinum et Albertinum oratores misere, qui injectis collo laqueis, ad Pontificis pedes insigni Christianæ demissionis exemplo se prostravere, ac marchionum Atestinorum nomine Ferrariam Pontificiæ ditionis esse, neque jus in eam ullum ipsos obtinere professi sunt. Dein commemoratis veterum principum Atestinorum in Ecclesiam officis, ad purganda objecta nefandæ hæreseos capita digressi, blasphemiam ea verba nunquam ab iis facta exposuere, vel si dicta, e præcipitis iracundiæ ardore, levitate animi prorupisse; de fide autem Catholica, deque Ecclesiæ majestate recte sentire. A Pontifice itaque admissi in gratiam censuris omnibus soluti, pristinisque juribus et amplitudini restituti ea lege, ut Argentam oppidum aliaque ad Ravanatensem Ecclesiam spectantia restituerent: quo argumento subjectæ litteræ exarata ³, in quibus primum graviora iis imposita crimina, ob quæ ipsos antea hæreseos infamia notatos vidimus, recensentur:

« Joannes etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Venerabilis frater noster Guido episcopus Ferrariensis auctoritate litterarum nostrarum, sibi et dilecto filio inquisitori hæreticæ pravitatis in provincia Lombardiæ super hoc dictarum, interdum cum dicto inquisitore, interdum solus, prout ex forma dictarum litterarum et ex commissione sibi super hoc facta per dictum inquisitorem competebat procedens, asserens dictos nobiles (nimirum Raynaldum et Opizonem Atestinos) clare et manifeste fore convictos de criminibus hæreticæ pravitatis, cum dixissent et protulissent pluries et scienter in publicum, quod Deus nihil habet in terra facere, nec de factis hominum, nec

de mundo hujusmodi intromittit; item quod Ecclesia Romana est nihil, et quedam barataria, nec vera Ecclesia est censenda; item quod non sit peccatum spoliare Ecclesias Dei et ministros earum; plura etiam alia dixerant erronea et abominabilia contra fidem, quæ præfati nobiles negare, ac audaci quadam obstinatione in negatione persistere præsumperant, ac expresse contrarium affirmare, quas responsiones et negationes emendare in termino præfixo peremptorie non curant; diffinitive sententiavit eosdem nobiles in suis negationibus persistere pertinaciter, et tanquam hæreticos judicavit, pœnas eisdem imponendo varias, ipsosque declarando alias incurrisse, prout in processibus super præmissis per præfatos episcopum et inquisitorem interdum simul, interdum separatim, ut præmittitur, habitos plenius continetur: quorum quidem omnium processuum præfatorum extensam seriem propter prolixitatem eorum præsentibus non duximus inserendam, licet velimus haberi ac si de verbo ad verbum continerentur plene et totaliter in eisdem.

56. « Cum autem ille, qui omnes homines vult salvos fieri, et quod ad agnitionem veniant veritatis, cuique cum voluerit subest posse, cor eorum tangere placuit, ac oculos eorum quos culpa clauserat aperire, ad cor eisdem nobiles redeuntes, suosque enormes ac detestabiles attendentes excessus, necnon et pericula varia, in quæ inciderant propter illos, corde contrito et humiliato spiritu, sicut sequentia prætendebant; in Gasparinum de Thagis legum doctorem et Albertinum Abobus filium quondam Jacobi specialia eorum procuratores et nuntios, ad omnia infra scripta plenum et sufficiens ab eis mandatum habentes, prout in litteris super hoc confectis, et eorum sigillo munitis, quas penes nos retinimus, continetur plenius, ad nostram præsentiam personaliter destinarunt. Qui quidem procuratores et nuntii coram nobis et nostris fratribus comparentes, habentes et gestantes circa collum funes in signum ingentis contritionis de iis, que commiserant et doloris, in nostra et dictorum fratrum, necnon archiepiscoporum et episcoporum et aliorum prælatorum, tunc in curia Romana morantium, ac officialium nostrorum et Sedis ejusdem copiosa multitudine præsentia constituti, dictorum nobilium nomine recognoverunt et confessi fuerunt expresse procratorio nomine et ut nuntii eorumdem, quod prædicta civitas Ferrariensis, ejusque districtus cum omnibus juribus et pertinentiis eorumdem ad plenum jus et proprietatem B. Petri et ejusdem Rom. Ecclesiæ pertinebant; quod fuerant, sunt et esse debent de omnimoda jurisdictione, potestate et dominio cum mero et mixto imperio Romanæ Ecclesiæ memoratæ; quodque iidem nobiles in jurisdictione, potestate et dominio et mero ac mixto imperio civitatis prædictæ et districtus ejusdem, seu in aliquibus vel eorumdem alicue, jus aliquod non habuerant nec

¹ Muss. in Lud. Riv. — ² Tom. VII, p. 1. Ep. secr. pag. 21. — ³ Ead. p. 1. pag. 27.

habebant, salvis et reservatis præfatis nobilibus omnibus et singulis domibus, possessionibus et rebus, ac juribus, quæ de jure pertinent ad eosdem in civitate præfata, ejusque diœcesi et districtu: ita tamen, quod reservatio hujusmodi facta dictis nobilibus referri non debeat, neque possit ad jus, jurisdictionem vel dominium civitatis, comitatus et districtus prædictorum in solidum, vel pro parte, vel ad aliquid eorumdem; ac insuper civitatem et districtum prædictos cum omni jurisdictione, potestate, dominio, iure et mixto imperio, et quocumque regimine eorumdem, quatenus de facto illa vel eorum aliqua fuerant vel esse potuerant quomodolibet apud nobiles memoratos, in nostris manibus procuratores prædicti eorum nomine libere resignarunt, ac claves civitatis prædictæ nobis ibidem præsentialiter et manualiter suprascripto nomine nihilominus assignarunt: proponentes insuper prædictorum nobilium nomine procuratores prædicti, quod dicti nobiles originem traxerant ex parentibus Catholicis et Ecclesiæ Romanæ fidelibus et devotis, qui eidem Ecclesiæ contra suos æmulos et rebelles ad hæserant et adsisterant spretis rerum dispendiis, nec vitatis personarum preiudicis opportunis auxiliis: ad hæc exempla sequentia subjungentes.

57. « Azo quidem Estensis marchio et progenitor eorumdem, sicut proposuerunt et asseruerunt procuratores prædicti, cum toto suo exfortio cum quodam Gregorio de Montelongo tunc A. S. L. ad captionem et recuperationem civitatis prædictæ per Rom. Ecclesiam fuerat, quæ tunc per Salin-guerram vicarium quondam Frederici olim Rom. imp. delinebatur indebite occupata; quodque idem Azo cum toto prædicto exfortio etiam fuerat ad capiendum Guezelinum (s. Zelinum) de Romano rebellem Ecclesiæ memoratæ. Raynaldus quoque marchio Estensis eorum similiter prædecessor pro devotione ejusdem Ecclesiæ ab eodem Frederico captus extiterat, et in Apuliæ partibus in ejus carceribus interemptus. Multa quoque et alia eorum majores fecerant in subsidium, defensionem et exaltationem ejusdem Ecclesiæ, quæ longum esset per singula enarrare. Adjecerunt insuper procuratores prædicti, quod majores ipsorum nobilium affinitates et parentelas et ligas cum fidelibus Ecclesiæ et devotis semper conseruerunt contrahere et inire, sequæ in charitatis operibus, Ecclesias et hospitalia construendo, eaque de bonis dotando propriis, et aliis piis operibus exercere: subjungentes quod dicti nobiles, majorum suorum vestigia imitantes fidem tenent et tenebunt hactenus et intendunt tenere immobiliter in futurum, quam tenet sancta Romana Ecclesia atque docet.

58. « Credunt quoque et crediderunt et intendunt credere firmiter in futurum, quod Deus creator est et dominus cæli et terræ et omnium quæ in eis sunt; qui omnia bene fecit, et sine eo factum est nihil; quod in mundo nisi ipso volente

nihil permittitur, vel permittente fit nihil. Item quod Romana Ecclesia illa, cui nos præsidere factentur, et sancta, Catholica et Apostolica Ecclesia, quam ipsi credunt; et quæ ipsa credit et docet, credunt ea servanda et tenenda expresse, ac in contrarium credere hæreticum profitentur ». Et infra: « Verum est tamen quod cum interrogarentur super aliquibus verbis, quæ dicebantur dixisse, cum illa non protulissent, nec eorum mentem intrassent, prout eorum memoriæ occurrebat, se illa nequaquam dixisse, nec ea credere, nec unquam credidisse; sed contrarium responderunt, cum aliud non possent, salva conscientia, respondere. Et quia memoriam hominum labilem esse constat, adjecturum quod si ipsos illa contigisset aliquo modo protulisse, illa non ex proposito ac pensate, nec ex certa scientia, sed potius inconsulto calore iracundiæ, vel per jocum, vel ex animi levitate, non in contemptum Romanæ Ecclesiæ, vel nostrum, seu nuntiorum ejusdem Sedis Apost. fuerant ab ipsis prolata. Ad quæ probanda, necnon quod testes, qui eos ea protulisse dixerant, falsum ipsos ex eo depositum manifestius apparebat, quod illa die in loco illo non fuerant, in quo ea eos deponerentur dixisse ». His permotus Pontifex, in marchiones Aestinos explicuit clementiam, ac Bertrando legato provinciam dedit, ut eos censuris ac pœnis, quas contraxerant, liberaret; tunc addit: « Ipsos insuper dictos nobiles et quemlibet eorum restitimus in integrum ad statum, dignitatem et bona, salvis subsequentibus de Apostolicæ, necnon et imperialis, quæ ad nos vacante imperio, sicut et nunc vacat, pertinere noscitur, plenitudine potestatis. Subjungit Pontifex palerna monita, ut fidem orthodoxam colant, linguamque a blasphemis fundendis vocibus coercerant, obsequentes sint Ecclesiæ, et castrum Argentiæ Raven-nati Ecclesiæ restituant. Dat. Avin. nonis Decembris, anno XIII ».

59. *Plures urbes ad Ecclesiæ imperium tractæ, nonnullæ abscessæ.* — Nec Ferraria modo verum plures etiam aliæ urbes Romanæ Ecclesiæ obnoxie ad officium rediere¹. Tarvisini² in ditio-nem Ecclesiæ sponte concessere, ac teque a Pontifice Gonzolo Tempestæ et Tarvisinis ipsis de tam egregio in Ecclesiam studio gratiæ, quorum ad-ministratio Bertrando cardinali legato concre-dita³. Parmenses contra, quamvis de instituenda in eorum urbe Academia Pontifex consilia agita-ret⁴, ineunte Augusto, Pontificiorum ducum gra-vius jugum questi, copias Pontificias urbe depu-lere⁵; dieque insequenti Rhegienses⁶ a legato defecere; et cum Scaligero in lædus coiere. Crevit vero admodum Scaligeri Veronensis potentia, cum demum Padavium sæpius antea frustra bello ten-tatum, atque ob discordias attritum in suam rede-

¹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 30, 42. Jo. Vill. l. x. c. 96. —

² Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 13. — ³ Ead. p. pag. 42. —

⁴ Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 90. — ⁵ Jo. Vill. l. x. c. 97. —

⁶ Ead. cap.

git potestatem ¹. Intercessisse vero antea inter Carrarense Palavinose Nicolaum et Marsilium atroces discordias, et Pontificis litteris ² ad Nicolaum datis colligitur, quibus conqueritur indigna inter fratres odia crevisse, alterumque alterius exitium moliri; neque enim id modo a decore abhorre, verum publicam rem in discrimen adducere: dataque abbati monasterii Wangadissensis et Bertrando Rainundi provincia, ut omni studio et opera ipsos inter se conciliare niterentur. Potitum ³ autem Canem Scaligerum Patavio Marsilii et sociorum voluntaria deditioe proditioneque, refert Mussatus, cum frustra antea pluribus eam preliis laccessivisset: ita misera urbs suorum magistratum fœdata sceleribus, servitutem commutavit. Observat vero auctor, Canem Scaligerum mox Ecclesiasticas opes, scilicet monasterii S. Justine, alendis pauperibus sacras, in Marsilium contulisse, ut eo beneficio ornaret proditorem, cui hæc nullo emolumento fuisse auctor exprobrat: « Ah I Marsili, mille panes per singulos dies de mille pauperum manibus rapuisti, non plus quam uno solo refectus et pastus: nec tamen Deo supplente defuit, quin et singuli eorum panibus uberius quam tu vescerentur; ac mille saturatis a Deo, tu unus famelicus permansisti: Templis Dei sanctorum Prodocimi et Justine eleemosynas mille egenorum assiduas in tua horrea subtraxisti, Tartari et Ubertinelli successor et sacrificiorum libamina combibisti: sed auctore Cane, inquis, concessa et donata possideo, etc. » Ex quo et aliis observandum, Gibellinos proceres, qui in Italia Cæsaream tueri dignitatem præ se ferebant, fuisse maxima ex parte sacrorum prædones indeque justitiam Pontificia causæ adversus horum fautorem Ludovicum patere.

60. *Caroli ducis Calabriae mors Guelphos consternat.* — Oppressus est hoc tempore Robertus Siciliae rex gravissimo luctu domestico, cum regnorum hæres Carolus Calabriae ⁴ et Florentiæ dominus unigenitus, contracto in venatione morbo, Neapoli nono Novembris sublatus est, nullis relictis liberis masculis (susceptus in lucem superiori anno Florentiæ filius Carolus brevis ævi extitit ⁵) sed filia tantum Joanna, atque alia posthuma, sepultusque in monasterio S. Claræ xiv Novembris. Confectum e filii obitu dolore Robertum ea verba usurpasse fuerunt: « Cecidit corona capitis mei ». Et quidem ex Joannæ I in regno successione maxima in Siciliam invecta sunt mala, quæ sub Joannæ II recruduisse videbimus, donec regnum illud diuturnis bellis laniatum Gallico generi ereptum est. Accepto Caroli ducis obitu Pontifex Robertum regem ad Christianam constantiam hisce litteris excitavit ⁶:

« Joannes, etc. Roberto regi Siciliae illustri,
« Scimus, fili charissime, transitum benedicti

tui unigeniti, quem non absque stupore et ingenti cordis amaritudine et dolore audivimus his diebus, et tibi et nobis, imo et cunctis fidelibus, secundum sensualitatem gravem doloris et anxietatis materiam ministrasse: debet tamen, fili charissime, zelum temperare scientia, et dolorem spei fiducia delinire; imo et te et nos decet non modicum consolari, ne illius benedicti anima nos possit arguere de inopia charitatis, dicens et ipse quod Dominus ad Apostolos ait: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem. Spe enim tenemus firmissima, quod ipsum Pater cœlestis de valle miseriæ mundi hujus eduxerit, tanquam sibi dilectum et placidum ad illam cœlestem Jerusalem delaturus. Adhuc quæ causa dolendi, si isti viro inclyto claro nostro miseriarum finis, angustiarum terminus, laboris exitus sunt concessi? si de labore ad requiem, de periculo pervenit ad securitatem et pacem? Profecto, fili charissime, si hoc consideremus attente, consolationis magnæ nobis materiam ministrabunt, etc. Dat. III. id. Decembris, anno XIII ». Eodem argumento exaratis litteris confectam luctu Sanciam reginam erigere studuit ¹; in quibus hæc inter alia:

« Expedit humanis non indulgere semper affectibus, sed præscindere potius rationabili consideratione dolorem, attendentes quod ad nos illum revocare non possumus, sed voluntati divinæ nostram, quantum potuimus, studuimus conformare ». Et infra: « Ideoque serenitatem rogamus regiam, ut et tu, filia charissima, hæc et alia, quæ tibi Dominus inspirabit, recogitans diligenter, de tam gravi jactura in Domino consoleris, vigilans ut quando dies vocationis tuæ, utique certa quæ veniet, sed quando incertissima venerit, spiritum Deo reddere sis parata: circa consolationem dicti regis viri tui intendens sollicitè, quem Deus totius consolationis dignetur juxta tuum et nostrum desiderium consolari, quod attenta sua immensa prudentia et scientia speramus effici, imo et ipsum alios consolari. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum. Amen ».

61. Dejecti sunt ob Caroli ducis mortem Guelphorum Italice animi, quorum maximæ spes in eo erant collocatæ: interque cæteros consternati Florentini ² ac Senenses ³, quos ducis imperii se subjecisse vidimus, ut illius clientela adversus tyrannorum impetus tegerentur: eos vero recreare in illa consternatione Pontifex nisus est. Cæterum mutatam mox ob Caroli mortem Florentinæ reipub. formam describit Joan. Villanus ⁴, quibus antea Robertum reg. filium ac Carolum quingentos equites cataphractos festo omnibus sanctis sacro submisisse in auxilium ait ⁵: periclitabantur enim ob Ludovici Bavari ad Pisanam urbem adventum, in qua dum morabatur, octingenti equites suis fraudati stipendiis ab eo defecere ⁶. Ipse vero

¹ Jo. Vill. l. x. c. 105. — ² Tom. vi. p. 3. pag. 126. — ³ Muss. l. xii. de reb. Ital. — ⁴ Jo. Vill. l. x. c. 111. Ant. iii. p. lit. XXI. c. 6. — ⁵ Jo. Vill. l. x. c. 22. — ⁶ Tom. vii. p. 1. Ep. sec. p. 435.

¹ Tom. vii. p. 1. Ep. sec. pag. 146. — ² Ibid. pag. 27. — ³ Reg. post eamd. Ep. — ⁴ Jo. Vill. l. x. c. 112. — ⁵ Eod. l. c. 110. — ⁶ Eod. l. c. 109.

ibi agens, priora facinora confirmare, et novis augere aggressus est consilio Michaelis Casenatis, qui tum hæresiarcham se professus est; de quo sceleratissimo homine, inficere suis hæresibus universam Ecclesiam moliente, nunc agendum est.

62. *Michaelis Casenatis schismatici Avinionem accessus, et inde fuga, atque impii conatus adversus Pontificem.* — Texerat sua hypocrisi Michael impium fastum, quem de sua scientia conceperat, postquam enim in Perusinis comitis in controversia fidei erroneam sententiam temere promulgarat, ita in male ceptis obduruit, ut errorem, quem multis scriptis, que a Romana Ecclesia dum controversiam agitabat, discussa fuerant, in præsulum et doctorum cõtibus defenderat, licet damnatus hæreseos fuisset Apostolica sanctione, *Cum inter nonnullos, pertinacissime tamen tenuerit, lapsusque sit in hæresim quam variis artibus effundere sodalium animis, et latius propagare; tum in socios, qui ipsi adversabantur, tyrannidem exercere præsumpsit*¹. Ob hæc scelera vocatus² ad curiam Pontificiam, ut paternis monitis ad officium revocaretur, diu conquisitis adversæ valetudinis mendaciis subterfugit; denique exeunte superiore anno Avenionem se contulit: quem produci mense Aprili hujus anni ante se voluit Pontifex, ut ipsum paterne emendaret, coramque Bertrando e Turre cardinale Minorita et Ordinis procuratoribus increpuit, obiectis censuris, e Romana curia discedere vetuit. Potuerat Joannes suspicione hæreseos laborantem justo carceri una cum perfidiæ sociis addicere; verum benignitate eos ad officium adducere optabat: sed homo arrogans in iras elferatus impia defectionis ab Ecclesia inuit consilia. Et fugæ colorem aucupaturus, Franciscanos duos, qui interfuerant rei, cum increpitis fuerat a Pontifice, adduxit ut ad ipsius gratiam publicum de re gesta documentum hæc eederent³:

«Anno Domini mcccxxviii, ix die Aprilis, quæ fuit sabbato in Albis, dominus Joannes papa XXII fecit vocari coram se fratrem Michaelem ministrum in presentia domini fratris Bertrandi de Turre cardinalis, et fratrum Petri de Prato ministri provincie S. Francisci, Raimundi de Lados procuratorum Ordinis in Romana curia, et Laurentij de Coalhano baccalarij Avinionensis: et dixit generali ministro prædictus dominus Joannes papa, eum inter multa alia nuncupans, quod erat stultus, temerarius, capitosus, tyrannus, fautor hæreticorum, et quod erat sicut serpens nutritus in sinu ab ista Ecclesia, et specialiter increpavit eum de quadam littera capituli generalis facta Perusii, quod questione pendente in curia, ipse eam determinare cum capitulo generali præsumperat: quam litteram dixit fuisse et esse hæreticam pluries et frequenter. Ultimo præcepit

sibi per obedientiam et sub pœnis excommunicationis, privationis officii et inhabilitationis ad quodcumque officium et beneficium, ut non exiret de Romana curia sine licentia speciali: quas pœnas, ut dixit, volebat ipsum incurrere ipso facto in hora, qua exire de curia attentaret».

63. Restitisse in faciem Pontifici Michaelem refert Nicolaus pseudominorita schismaticus, eumque laudat constantie, de quo postea etiam Michael gloriat⁴ est: cujus impudentiam Gerardus, in locum illius postea suffectus supremus præfectus Minoritarum, ita relregit⁵: «Domino papæ te mendaciter asseris restitisse: nosti namque quod qui fugit a facie, non restitit in faciem; nec Paulus resistens Petro fugit a facie Petri, nec simulatione veritatem periclitari permisit. Tu autem, sicut res gesta declarat, a facie domini papæ nocturno tempore sicut fur et latro fugisti. Non igitur sicut Paulus in fide et veritate doctor gentium restitisti, sed sicut Agar mater infidelium fugit a facie Saræ dominæ suæ, sic tu a facie Sedis Apostolicæ dominæ tuæ velut desperatus homo fugisti». Et infra: «Quod autem argumentis vanissimis innitaris, luculenter apparet, tum cum vis tuam apostaticam fugam etiam Christi consilio colorare, dicis quod papa te tuosque sequaces persequeretur usque ad mortem, ideo juxta consilium Christi dicentis: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite ad aliam*; in civitatem Pisarum te transtulisti. Sed verecundari deberes tu, qui confidis te ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infatuatorum, habentem formam scientiæ, qui doctor cognominaris theologiæ, quod ita Scripturam accipias, quod taliter arguas: legis enim, si codicem verum habes, Math. x: *Cum autem persequerentur vos in civitate ista; non dicit una, sed ista, de qua scilicet sermo præcesserat, ubi Dominus dixerat: Quicumque non receperit vos, exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris*: ubi enim peregrinum cives non recipiunt, nec audire volunt, sed de civitate sua illum expellunt, utique persequuntur: et de tali civitate suadet Dominus, quod prædicatores verbi Dei exeant, et in aliam transeant, fructum facturi salutis. Tu tamen in civitate Avinionensi receptus fueras, expulsus non fueras: imo quod non recederes jussus fueras; coram domino papa prædicaveras de fide, auditus et audiendus eras: locum convenientem habitationis, sufficientiamque victus, libertatem prædicandi, et facultatem loquendi et consiliandi cum quibus velles, habebas. Dicit ergo tua nequam conscientia, si in tali casu jubet vel consulti Dominus fugere, et ad aliam civitatem ire. Nonne dicit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum?* Quia ergo propter tuam, non justitiam, sed inju-

¹ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 188. — ² Nic. Mi. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 21. — ³ Ext. ibid. pag. 22.

⁴ Apud eundem, Nic. Min.

stitiam puniri timebas, de Christi consilio nec de Christi promissis curasti, sed ut videtur, ad memoriam reduxisti verba B. Petri dicentis: *Nemo vestrum patitur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: si autem ut Christianus, non erubescat.* Quia ergo de fide interrogari erubuiti, evidenter utique demonstrasti, quod non ut Christianus, sed ut maledicus pati timebas: nec juxta conscientiam Pauli, cui te comparas, aufigisti. Auget illius fugæ apostaticæ criminis loci, ad quem fugit, circumstantia; quo nomine ita cum perstringit Geraldus: « Recessisti a vicario Christi, et accessisti ad vicarium antichristi ». Et infra: « Accessisti, ut tu ipse dicis, ad civitatem Pisarum, ubi tunc erat sedes Sathanæ ». Ex his arguendus Nitelæ Franciscanæ religionis auctor¹, qui heresiarcham de fuga excusat, et Christi vicarium indigne carpit: « Pontificem, inquit, iratum non sustinens, et quantis æmulorum subjaceret insidiis perpendens, cum in auribus senis, ætatis et propensionis vitio ad suspiciones prompti, inania pericula et varios casus instillare continuo non desisterent; expertus etiam est die decima mensis Aprilis quam acerbo in eum stomacho ferveret Joannes, quamque oblique decisionem Perusinam respiceret ». Hæc ille, qui potius pii Minoritarum magistri verba attendere debuit, quam perveracis hominis deliria, quem non religionis zelus, sed ambitionis furor transversum egit. Autequam vero fugam caperet XIII Aprilis die nefariam provocationem edidit², cujus causam hanc memoratus Nicolaus assert: « Cognoscens, inquit, et intelligens, quod dictus dominus Joannes papa intendebat eum cogere ad abnegandum dictam determinationem capituli generalis ». Facti vero turpitudinem in totius Ordinis invidiam derivare nisum, indicat idem ejus sequax Nicolaus: « Videns, inquit, præfatus generalis arrestatus, quod dicta pronuntiatio, sive assertio et arrestatio erant in enorme ipsius præjudicium et gravamen, ac Ordinis et capituli generalis et fidei orthodoxæ, et sentiens se et dictum Ordinem ex prædictis enormiter aggravatum et aggravari posse ex prædictis, etc. » Ita Michael, ut male in Perusino cœtu a se ac sodalibus definita³ tneretur, schisma et hæresim conflavit.

Dum porro varias nocendi artes explorat, suorum opera, perdita agitât consilia cum Ludovico Bavaro: qui cum jam ante, ut vidimus, Michaeli et sociis Minoritis objecisset hæresim, et sacras exhomologeses pandere, et sacramenta profana facere diceret, ac Pontifici, quod Minoritas singulari studio prosequeretur, in hæreticos studium aspersisset; suborta postea controversia de proprio, cum Michaellem plura in Ecclesiam moliri advertisset, hunc et socios partium suarum

idoneos ministros futuros ratus, eorum hæresim propugnandam publice suscepit⁴, coluitque ut viros sanctos, quos antea, cum putaret addictos Pontifici, ut hæreticos exagitaverat. Ludovicus itaque rogatus ut triremem instructam ad Michaellem, Ochannum et Bonamgratiam excipiendos mitteret, non defuit: qua læti occasione Michael cum sociis descivit ab Ecclesia. tacitamque fugam in Italiam cepessivit⁵ mense Maio, Pisasque applicuit; ubi mox dies noctesque trivit, ut volumen pro concepta hæresi propugnanda conficeret, et schisma amplificaret. Titillatum spe atque illecebri corripiendi antipapatus fugisse, postea increbuit⁶. Porro in illum Pontifex judicariam actionem instituit, et in locum ejusdem apostatæ Bertrando e Turre cardinale Minoritarum Ordini subrogato, decretoriam tulit sententiam, quam Bertrando e Podieto episcopo Tusculano in Italia legato divulgandam transmisit⁷, in qua obicitur Michaeli, illum multa tum alibi tum Romæ in fidei orthodoxæ odium commendationemque hæreticorum effudisse, in jus vocatum accersitis variis fucis judicium declinasse, pios quoque et in Ecclesiam egregie affectos vexasse; participes vero nefariorum consiliorum promovisse: cumque ob patrata illa scelera contra Ecclesiæ majestatem juste vinculis mancipari potuisset, religiosi tamen cui præerat Ordinis honori parctum, intentataque anathematis et exauctoramenti religione imperatum fuisse, ne sine Pontificia facultate pedem Avenione efferret. Deinde subdit:

64. « Postmodum vero præfatus Michael audita intrusione, quæ de quodam prædicti sui Ordinis per illum iniquitatis filium Ludovicum de Bavaria, Dei et ejusdem Ecclesiæ manifestum persecutorem et hestem, et de hæresi sententialiter condemnatum, patrata in Urbe prædicta dicitur, ad quam ipse Michael pro persona sua nequiter aspirasse dicitur, ac etiam aspirare; intellectu quoque, quod quædam armata galea, quam ipse sibi per dictum Ludovicum mitti procuraverat, sicut patronus ejusdem galeæ affirmavit postmodum, de Aquismortuis applicarat, prædictis inhibitione ac pœnis et sententiis in contemptum deductis, nocturno tempore latenter et furtive de civitate prædicta recessit: et associatis sibi quibusdam suæ iniquitatis complicitibus (inter quos erant duo nequam viri, videlicet Bonagratia de Ordine prædicto, qui suis excessibus et delictis exigentibus in eadem curia arrestatus ad sancta Dei Evangelia juraverat, se de ipsa curia minime sine nostra speciali licentia recessurum; et quidam Anglicus vocatus Guillelmus Okam Ordinis prælibati in quem ratione multarum opinionum errorum et hæreticarum, quas ipse scripserat et dogmatizaverat, pendeat in eadem curia iniqui-

¹ Nitel. Franc. c. 3. ad an. 1328. pag. 351. — ² Ext. ea ibid. pag. 22. — ³ Ea definitio pap. an. Chr. 1322. num. 54. ex Nic. Min. pag. 4. etc.

⁴ Ext. ea de re Lud. libel. apud Nic. Min. pag. 13. — ⁵ Nic. Min. pag. 28. — ⁶ Jo. tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 197. — ⁷ Ead. Ep. p. 3. pag. 188. reper. idem proc. in chart. perg. num. 214. Avin. arch. an. 1594 et deinde Rom. translatus.

silio, auctoritate nostra diu jam incepta; et propter hoc erat, ne absque nostra licentia de curia memorata discederet, arrestatus) ad portum supradictum deveniens, seque reddens cum dictis complicibus fugitivum, primo quandam navei seu chocam, ac deinde galeam supradictam conscendit. Addit Pontifex se, illorum comperta fuga, episcopum Portuensem atque alios viros ad perugas revocandos misisse: qui spreta auctoritate Apostolica responderint, se ad Nicolaum papam ac Ludovicum ceptum iter prosecuturos: atque ideo testatur Joannes se perfidum ac schismaticum hominem supra Minoritatum praefectura deturbasse, illudque munus ex cardinalium consilio in Bertrandum e Turre episcopum card. Tusulanum contulisse: quem ad rebelles percellendos, et ejusdem religiosae familiae statum optime componendum summa auctoritate instruxit, utque eam provinciam susciperet, obiretque adhortatus est. « Dat. id. Junii, Pontific. nostri anno XII ».

65. Edixit praeterea Pontifex archiepiscopis ¹, ut sententiam Pontificiam in Michaelum Caesenatem, Bonagratiam, Ochamum aliosque e Pontificia aula fugitivos, haereseos et schismatis iusta suspitione infames, atque anathemate defixos e cardinalium consilio vibratum solemniter ritu promulgarent, nefariosque homines in vincula conjicerent. Tum Robertum Siciliae regem rogavit ², ut defendendae Ecclesiae studio Michaelum qua terra, qua mari insectaretur, et comprehendendum curaret: quo etiam argumento ad Conradum Spinulam regiae Roberti classis praefectum scripsit ³. Michael vero ad ineundam a Pontifice gratiam Philippi Galliarum regis auctoritatem adhibuit, ut sibi in Gallii muneris supremi apud Minoritas abundi facultatem concederet: cui Pontifex commissa ab illo scelera, ut antipapae ac Ludovico adhaerisset, quin etiam se in Petri Sedem intrudere affectasset, relexit ⁴; ex quibus iustas in perditos homines iras conciperet. Quo accepto Philippus animum a Michaelae avertit ⁵: pariterque regina, quae antea flagitabat a Joanne, ne in Michaelum Pontificiam severitatem distringeret, de commissis ab eo sceleribus edocta rescripsit ⁶ Pontifici, nullum in Gallica aula patrocinium Caesenati, si ad eam confugeret, praestitum iri. Fuisse vero Michaelum hoc anno Parisiis damnatum in Minoritarum comitiis, refert Pegna ⁷. Caeterum alios etiam reges Eduardum ⁸ Angliae reginamque Isabellam, Alfonsum Aragonum, Jacobum ⁹ Balearium, Philippum principem, ac Toletanum archiepiscopum de iusta in Michaelum lata sententia certiores fecit.

66. Ad Caenas flagitio claritatem adipisci

meditatus, a Pontificia sententia ad Ecclesiam Catholicam provocavit ¹ xviii Septembris. Sed ad quam Ecclesiam provocavit? Non ad eam utique, cui praerat Christi vicarius, sed novam haereticorum colluviem, cuius condendae princeps extiterat. Praeterea haeresiarcha novus librum ² ad impietatem propagandam edidit, in quo variis argutiis decretum fidei, *Cum inter nonnullos*, oppugnavit; ipsamque sanctionem, quia fides orthodoxa adversus novatores asserta est, proscindere maledictis non perhorruit, vocans « haereticaem, detestabilem, religionis et fidei destructivam ». Tanta hominis impii fuit insania, cum tamen in eadem sanctione nil aliud contineatur, quam Christum et Apostolos juse rebus necessariis ad vitam usos. Alias quoque duas Constitutiones, *Ad conditorem*, et *Quia quorundam*, confutare aggressus, in iis etiam, quae nullatenus spectant ad fidem, plurimum haereseon calumniam Pontifici aspersit. Ejusmodi autem librum Ludovicus Bavarus, a Michaelae in breviorum formulam redigi voluit: et hunc posteriorem libellum ³, in quo Caenas haeresiarcha novem errores contra tres memoratas Constitutiones orthodoxae fidei assertori Pontifici impingit, una cum sententia ⁴, quam ipse Romae xviii Aprilis tolerat in Pontificem, ostiis Pisanae Ecclesiae affigi jussit xii Decembris: in quibus nefariis libris Ochamus et Bonagratia sua nomina apposuere. Quinetiam Commentarium alium composuit Michael ⁵, in quo vertit in questionem, an Pontifex sine Concilii sententia tenendus foret haeticus: quippe Catholici sentiebant non posse, neque ad Ludovicum ob Caesares apices dammandi Pontificis sententia haereseos munus spectare; tenendumque sine Concilio haereticum conclusit.

67. In Michaelum Caesenatem et assecclas sententia Pontificis, qui tamen optime sentit de Minoritis. — Fretus deceptusque hujus haeresiarchae nequitia Ludovicus Pisis xii Decembris, ut refert Joannes Villanus ⁶ maximos sequacium suorum coetus habuit, in quibus Michael ampullata oratione plurimum haereseon calumnias effudit in Pontificem: cumque maledicendi finem fecisset, mox Bavarus in Joannem veluti haeticum pronuntiavit sententiam, et Pontificatu ipsum deturbare ausus est. Addit Villanus Pontificem eodem mense recurrentibus Quatuor Temporum jejuniis Avinione in cardinalium et praesulum senatu edicta in Ludovicum veluti haeticum et persecutorem Ecclesiae promulgasse, atque ob haec scelera eum Caesarea, ducali, aliave dignitate exauctorasse, ac fidei censoribus dedisse partes, ut in ipsum et fautores legum severitatem distringerent. Quae quidem sententia xiii Joannis Pontificatus anno consignata in Charta pergamena exa-

¹ Tom. vi, p. 3. Ep. secr. pag. 123, 124. — ² Ibid. pag. 238. — ³ Ibid. pag. 222. — ⁴ Ibid. pag. 197. — ⁵ Ibid. Ep. cxviii et cc. — ⁶ Ibid. pag. 498 et 201. — ⁷ Pegna. in Aymer. Direct. Inquis. p. 2. com. 40. in q. xv. — ⁸ Tom. vi, p. 1. Ep. secr. pag. 239. — ⁹ Ibid. pag. 238.

¹ Ext. ejus appellatio translata Rom. ex Arc. Aven. sig. num. 254. Ext. etiam apud Nic. Min. Ms. bibl. Val. sign. num. 1008. rag. 29. — ² Ext. apud eund. Nic. ib. ad pag. 75. — ³ Ext. ib. pag. 75. — ⁴ Ext. ib. pag. 85. — ⁵ Ext. ib. pag. 82. — ⁶ Jo. Vill. l. x. c. 115.

rata reperta ¹ est in Avinionensis palatii Archivio gerente legationem Avinionensem Octavio card. Aquaviva.

Districta etiam in apostata Cæsénatis sequaces severitas : extant quidem eo argumento datae ad præsidem patrimonii beati Petri litteræ, quibus ei præcepit ², ut in Minoritas, qui Michaeli e Cæsena adhaerebant, legibus ageret; tum etiam ad Joannem patriarcham Alexandrinum et Petrum archiepiscopum Cæsaraugustanum, ut Arnaldum Canelli et Petrum Fibla pseudomnoritas, qui plures in Romanam Ecclesiam blasphemias effuderant, ac per totam Italiam tanquam ministri diaboli fœdos errores disseminarant, seque in Aragoniam ad eam inficiendam confulerant, in custodiam traderent ³. Infecti fuere præ ceteris Michaelis partibus Saonenses ⁴ Minoritæ, e quibus tamen nonnulli oculos ad veritatis lucem extulere : alii in pertinacia obfirmati omnibus privilegiis Apostolica sententia exuti sunt, habendarumque concionum et sacrarum confessionum excipiendarum munere interdicti. Denique anno extremo scilicet X kal. Januarias Michaeli horrenda multa adversus Ecclesiam molientem, quem gehennæ filium vocat, pœnis gravioribus devinxit. Agit de Michaeli, qui in hæresiarcham evasit, Aymericus ⁵ in Directorio Inquisitionis, cujus hæreses recenset.

68. Ex infelici Michaeli Cæsénatis, Petri Corbariæ antipapæ, Ocbami, Bonagratie aliorumque lapsu, jactatisque adversus Pontificias Constitutiones vocibus, plures Franciscano Ordini infensus Pontificem exasperasse in Minoritas, testatur S. Antoninus ⁶ : sed regum principumque precibus ad pristinum amorem facile revocatum, cum plures viri sanctitatis laude insignes in eo Ordine versarentur, neve solum pœnis insontes irrefirentur. Præterea ascitos jam antea in cardinalium numerum duos Minoritas Bertrandum e Turre et Vitalem e Furno magna contentione eundem Ordinem defendisse : « Assumpti, inquit, ad cardinalatus præcellentiam duo fratres Aquitonici, viri utique litterati et suæ religionis Minorum ferventissimi zelatores, frater videlicet Vitalis de Furno, et frater Bertrandum de Turre canum latrantium contra ordinem clamoribus in facie Ecclesiæ respondent. Vivebat etiam tunc dominus infans Aragoniæ patriarcha Alexandrinus, qui ex magna devotione ad Ordinem deferrebat habitum Minorum occultatum, qui juvabat fratrum causam. Parum ante istam tribulationem præcesserat canonizatio B. Ludovici episcopi Tolosani, qui in facie Ecclesiæ crebra miraculorum conrusatione refulgebat. Quis ad dilectionem Ordinis fortius efferebat quam rex Siciliae Robertus Ludovici sancti frater, et domina regina San-

ctia uxor ejus; quæ pro defensione Ordinis personam et potentiam suam obtulit, eam exponere parata, et pro stabilitate Ordinis et regulæ parata immolari? Multi quoque reges ac principes Ordinem in tanta tribulatione positum adjuvabant in curia, rex Franciæ, rex Castellæ, rex Aragoniæ, rex Cyprî, rex Majoricarum ». Et infra : « Magna pars dictorum regum et principum scripsit pro excusatione et conservatione religionis ipsius cordialissime domino papæ; et magui magistri et famosi tunc erant. Et hoc divino instinctu dominus papa malitiam invidorum susurrantium et solemnitatem et innocentiam religionis perpendens flexus ad eam, tum ex compassione tum afflictione litteras multum consolatorias et favorabiles misit Parisiis capitulo generali, et ad amorem pristinum est reductus ».

Et quidem Pontificem, exceptis nonnullis pseudomnoritis hæreticis, schismaticis et apostatis, de reliquo sacro Ordine optime sensisse, Albertus Callensis in Piceno, Antonius Sagonensis in Corsica, Nicolaus Ajacensis in Armenia, Rodulfus Dunensis in Hibernia, Joannes Senogalliensis et Matthæus Balneoregiensis creati ex eodem Ordine hoc anno episcopi demonstrant ¹. In litteris certe scriptis ad Francorum reginam, sacram illam familiam Pontificiæ clementiæ commendantem, hæc respondit : « Quia in eadem littera recommendationem Ordinis adjecit regia celsitudo, precesque fudit, ut pacem in dicto Ordine ponere curaremus; ad hoc, ut alias respondimus, respondemus quod personas dignas honoris pariter et favoris tenemus indubie in Ordine multas esse, quas cum earum probitatis obtentu, tum etiam partium regiarum intuitu proponimus et intendimus propensius habere commendatas : nec excessus olim rectoris (nimirum Michaelis Cæsénatis) sequaciumque suorum, adhuc et plurium aliorum si cum eis concurrerent, a dilectione nos dicti retraherent Ordini, nec contra illum turbare non poterunt, Domino concedente; cum non deceat alium ex alterius odio prægravari pœnaque suos actores tenere debeat, nec sit ad alios extendenda. Pro pace autem dicti Ordinis nos sicut unus de prædecessoribus nostris utiliter credimus laborasse : et si fratres vellent agnoscere quanto periculo dictus Ordo subiacebat tempore, quo assumpti ad statum hujusmodi fuimus, credimus quod nequam in dubium revocarent, quod ex quo cœpit ipsorum Ordo, nullus efficiens quas nos pro statu eorum pacifico laboravit : nec adhuc recusamus laborem, imo parati sumus prompte assumere quoties opus erit ». Ex his refellas Franciscanæ Nitelæ auctorem et alios, qui Joannem ut Minoritarum adversarium traducunt, qui suorum potius culpam fateri iugene debuissent, si ad eos coerendos Joannes adactus sit, uti his verbis proficitur :

¹ An. 1594. consignat. num. 486. — ² Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 41. — ³ Ibid. pag. 169. — ⁴ Ibid. pag. 78. — ⁵ Aym. Dir. Inquis. 2. p. q. IX. et Peg. com. 34. — ⁶ Ant. III. p. tit. XXIV. c. 9. § 15.

¹ Luc. Wad. in Annal. Muor. hoc an. num. 23.

« Sed quia stultorum infinitus est numerus, nec dubium quin in eodem sint nulli fatui, et qui non ponderant quæ loquuntur; ipsos superiores eorum deberent corrigere, alias oportebit, quod ab aliis, non absque aliqua nota Ordinis, corrigantur; sicut et jam nulli linguas suas ad talia laxaverunt, propter quæ oportuit velut de hæresi et schismate valde suspectos inquisitores hæreticæ pravitatis et ordinarios extendere manus suas ».

69. *Caroli Francorum regis obitus, cui succedit Philippus nepos.* — Hoc anno 1 kal. Februarii Carolus Francorum rex e vivis excessit, atque in S. Dionysii templo sepulture mandatus est, nullo relicto sceptri herede, hand magnarum virtutum princeps: et licet ingentia agitarit consilia, nullum tamen in opus perduxit. Exaruit in eo Philippi Pulchri stirps regia, quæ cum magna effloresceret gloria, brevissimo temporis intervallo extinctis quatuor regibus deficit. Impletum tum episcopi Morianensis oraculum, cum Bonifacium VIII Philippi Pulchri factione captum audivit, illum ac filios perituros misere, nec posteris sceptrum transmissuros. Cavendum itaque summopere, ne reges jure vel injuria Christi vicarium lædant.

Accepto de Carolo IV regis ibi nuntio Pontifex mœrentes Gallorum principes 2 Ludovicum Boiorum comitem, Robertum Atrebatensem, atque alios, sed præcipue Joannam reginam e marito sui morte dolore confectam solari studuit, humanarumque rerum, ut ad divina illam erigeret, inconstantiam exposuit 3, cum ab evolutis annis quindecim reges quinque, Philippus Pulcher, Ludovicus Intinus, Joannes, Philippus Longus, Carolus IV, Francorum et Navarræ scepra tenuissent.

« Joannes reginæ Franciæ et Navarræ.

« Infesti rumoris assertio ad nostrum pervenit auditum, quod nobis charissimum filium, tibi charissima in Christo filia virum amantissimum, mors immatura subtraxerat ». Et infra: « Desiderantes itaque ut tui doloris aculeos temperes, et præscindas rationabili consideratione dolores, tuæ mentis obtulibus exponenda duximus quæ sequuntur. In primis quod, ut acerbitatem mortis ejus temperaret æqualitas, mortis tributum cunctis hominibus est indictum, a quo non excipit eminentia generis seu cujusvis dignitatis, a cujus solutione sapientia seu potentia non eximit, nullumque contra illud divitiæ muniverunt; nec ad remissionem statuti prædicti observantiæ ætatis miseratio provocat, seu sexus invitat fragilitas, sicut in libro experientiæ hæc leguntur aperte. Et ne super hoc ad antiquorum recurramus exempla, hæc in regno Francorum inclyto possunt quasi præsentia intueri, in quo quidem à xv annis citra quinque præfuisse reges legimus, et eorum quemlibet tributum hujusmodi persolvisse.

« Secundo quam brevis et misera sit hæc vita caduca, ad quod inducimur dicto beati Job sic dicentis: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis: qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.* Quid enim est aliud præsens vita? Profecto ut verbis utamur B. Jacobi, non est aliud nisi *vapor ad modicum parens.* Quid enim est aliud hæc vita, nisi cursus quidam ad mortem, in quo quidem nec momentum licet quiescere, nec a cursu cessare? Hæc utique, filia prædilecta, si meditationis attentæ censura recenseas, humanitatis conditione pensata, quod ferre in præsentem moleste nimis nosceris, æquanimiter supportabis ». Addit ad pernicendum ejus dolorem, ut rex omnibus sacramentis Ecclesiasticis rite procuratus, regniq; negotiis compositis, concepta de æternæ felicitatis spe firmissima animam pie efflarit. Tum illi Apostolicam benevolentiam, ad quam in adversis rebus confugiat, pollicetur; concluditque hisce verbis: « Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum, quæ tibi patientiam in adversitatibus tribuat, et misericorditer consolationem infundat. Amen. Dat. Avin. X kal. Martii, anno xii ».

Relicta a Carolo viro prægnans fuerat regina Joanna, gravisque exorta controversia, quis regii uteri custos, regiæque procurator foret. Eduardus, missis Parisios oratoribus, ad id munus enitebatur, contendebatque 1 si partus prospere in lucem non exiret, Isabellæ reginæ matris Carolo IV sororis, jure ad se regnum devolutum iri; sed vicit ob legem Salicam contraria sententia, regniq; administratio Philippo Valesio Carolo comitis nepotis S. Ludovici ac Philippi Pulchri regis fratris filio, postremique regis patrueli delata est, ac sancitum e majorum institutis regno ipsum successurum, si mascula proles a Joanna regina non ederetur. Gratulatus Philippo est Pontifex, eum Galliarum et Navarræ administrationem inisse, ac præceptis saluberrimis ad obeundum pro dignitate id munus informavit 2. Enixa demum est regina Joanna femineum partum 3, atque ex memorata veteri lege Salica, regno ipsa atque Isabella Angliæ regina et Eduardo, qui minora in regnum jura obtinebat exclusis, Philippus Valesius proximus agnatus, consentientibus regni ordinibus, octava Pentecostes die Rhemis est Francorum rex sacratum 4, de quo hæc ex Ms. Vaticano 5 decerpta subjicio: « Mortuo Carolo rege Francorum sine herede masculo, Philippus comes de Valesio nepos ejusdem Carolo ex patruo regnum adeptus est Francorum: Rhemis coronatur, licet ex opposito per procuratores suos ad hoc missos instaret Eduardus Angliæ rex, petens se admitti ad regnum, tanquam illum cui deberetur ex successione matris suæ, quæ fuit

1 Paul. Æmil. in Phil. — 2 Tom. vi p. 3. Ep. secr. pag. 205. —

3 Jo. Vill. l. x. c. 61. — 4 Eod. l. x. c. 89. Paul. Æmil. in Phil. vi. — 5 Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. et Ms. aliud de reg. Franc. sign. num. 2040.

1 Jo. Vill. l. x. c. 61. Paul. Æmil. in Carol. IV. — 2 Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 205. — 3 Ibid. pag. 204.

soror Caroli tunc defuncti. Est tamen consuetudo antiqua regni Franciæ, filias non succedere in regno; ideoque idem Eduardus repulsus fuerat nec admissus: quare inter eundem Philippum et Eduardum gravis orta dissensio multis duravit annis, quæ et Franciam ultra modum afflixit ». At de bello Anglico ageatur inferius.

70. *Joanna regina Navarræ.* — Non eadem regni Navarræ ratio fuit, quod quamvis materno jure Carolus exemplo fratrum conjunctum cum Francorum regno possidisset, cum tamen in Navarra Salica lex non vigeret, Philippus Valesius eodem jure ad illud anniti non poterat: et licet antea Joannæ Ludovici Ilutini filiæ æ matris aduiterium, objectum viderimus incertum partum, ademptumque a Philippo Longo regnum Navarræ, ex quo multa bella erupere; novus tamen rex, ne plures sibi hostes pareret, cum etiam Anglus, ut dictum est, septro Gallico inhiaret, Navarræ regnum Joannæ Ludovici Ilutini filiæ, quæ Philippo Ebroicensi duci regia Francorum regum stirpe sato, ac S. Ludovici pronepoti nupserat, dimisit: fuisseque illam communibus Navarræorum votis ad solium evectam, refert Mariana¹. Adepta itaque Navarræ regnum Joanna regina, Romano Pontifici regia officia pie defutit: cui vicissim Pontifex de suscepto sceptro est gratulatus², ipsamque incitavit, ut ad regnum æternum condescenderet.

« Joanna reginæ Navarræ.

« Missa nobis magnificentiæ tuæ nuper Epistola, ascensum tuum ad thronum nuntians regium ac sincerum, quem ad nos et sanctam matrem geris Ecclesiam, representans affectum, grata nimirum nostris occurrit aspectibus. Super quibus magnitudini tuæ gratias non indebitas referentes, et oblationem acceptam habemus, et acceptamus oblatam, illa cum locus aderit usuri tanto securius, quanto id promptius consideramus offerri. Cæterum quia salutem tuam plenam zelamus affectibus, et incrementa tui desideramus honoris, circumspeditionem regiam exhortamur in Domino, eidem nihilominus sano consilio suadentes, ut status istius excellentiæ, cum sit transitorius et brevi tempore duraturus, te non extollat indebite, sed ei, qui ad illud dignatus est te perducere, in humilitate spiritus gratias agens assidue, sic transire per bona temporaria studeas, quod æterna non amittas: sed cum vitæ finis advenerit, ad illorum beatum participium feliciter, quod tibi concedat Altissimus, admittaris; suasura charissimo in Christi filio nostro, viro tuo, ut sic regnum illud temporale regere studeat, ut ad perenne feliciter post hujus vitæ transitum valeat pervenire. Dat. Avin. VI kal. Septembris, anno XII ».

71. *Belgæ rebellantes a Philippo rege perdomiti.* — Divisis Navarræ et Galliarum regnis, quæ in ultimis regibus conjuncta fuerant, Philippus

primum in Belgas, qui Ludovicum comitem principatum depulerant, expeditionem duxit¹: et inter cæteros in castra abduxit delphinum Viennensem, et Sabaudia comitem, quos quidem post diuturna bella, de quibus antea memoravi, in mutuum amicitiam reginæ Clementiæ, prudentissimæ feminae, Ludovici olim regis uxoris, ac delphini amicitæ, quæ extrema ægritudine, e qua paulo post obiit conflictabatur, studio revocatos, ac mutua sibi in benevolentia signum oscula porrexisset, refert Joannes Villanus². Confluxerant³ etiam ad regis signa Barenensis, Namurcensis et Hannoniæ comites, pluresque viri nobiles alio ut duodecim millibus equitum Philippus esset instructus: is tamen, irrupentibus Flandris in ipsum regium tentorium, in maximum discrimen fuit adductus. Consurgentibus demum ad pugnam omnibus Gallis, magna Belgarum strages, nimirum ad duodecim millia, edita est, alii fuga dissipati: Hypra aliaque municipia ad victorem prona fuere. Revocatus Brugas est Ludovici comes, quem Philippus rex ad principatum moderate gerendum est adhortatus, interminatus, ni justis principis munus obiret, ipsum se gradu depulsurum. De parta illustri adeo victoria Philippus rex Pontificem certiore fecit, utque in extremum periculum ab hostibus qui ad illius tentoria penetrarant, esset adductus: cui Joannes referendam divino Numini hujusmodi victoriam respondit, utque in victos clementiam explicaret, Apostolicis monitis sollicitavit:

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ.

« Sane, fili dilectissime, cum horrore quodam percipimus, quod hostes usque ad tua tentoria te inscio potuerunt pervenisse. Sed hoc forsans permisit Altissimus, ut certius cognosceres, ab ipso futuram victoriam processisse, teque ad suam devotionem ejusque beneplacita exequenda, et arctius evitanda quæ prohibuit, obligaret. Et quia tam liberationem ab inimicorum insidiis, quam victoriam subsecutam non humanæ potentia, sed supernæ, sicut prædictæ attestantur litteræ, cum actionibus gratiarum adscribis, circumspeditionem regiam multipliciter in Domino commendamus, regalem excellentiam attentius exhortantes, quantum præmissa de tua memoria oblivio non obli-teret; sed cum assidua gratiarum actione perduret, ut sic ejus uberiore continue gratias, quas ipse tibi dignetur concedere, merearis: et attendens insuper, quod magna est gloria principum uti misericordia et mansuetudine post triumphum, illi populo, si humiliter et devote ad tuam devotionem et fidelitatem redire sine fictione voluerit, ob illius reverentiam, qui cum iratus est, non obliviscitur misereri, sinum tuæ non omittas gratiæ aperire. Cæterum de victoria insinuatione hujusmodi regie celsitudini gratiarum referimus

¹ Jo. Mar. l. xv. c. 19. — ² Tom. III, p. 6. Ep. secr. pag. 202.

¹ Jo. Vill. l. x. c. 89. — ² Ibid. c. 107. — ³ Ibid. c. 89. — ⁴ Tom. VII, p. 1. Ep. secr. pag. 413.

uberes actiones. Dat. Avin. VIII id. Septembris, anno XIII ».

Perdoniti Gallorum armis Belgæ, præterita defectionis veniam supplices poposcerunt : cumque ex conventis antea cum Philippo IV et Carolo IV regibus Apostolica auctoritate initis, anathematis et interdicti Ecclesiastici vinculis se irretissent, Philippum regem interpretem adhibere apud Pontificem, ut ea religione solverentur. Flexus itaque ad regias preces Joannes, subjectis præsulibus eam provinciam demandavit¹.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Rhemensi et episcopo Silvanectensi, et dilecto filio decano Ecclesiæ Rothomagensis.

« Petitio charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Franciæ illustris nuper nobis exhibita continebat, quod communitates, burginagistri, advocati, scabini, consilarii, corrarii et præpositi, cæterique habitatores et homines plurium villarum, locorum et castellaniarum patriæ et territorii Flandriæ contra paces et capitula contenta in eis inter claræ memoriæ Philippum tunc regem Franciæ, dicti Philippi nunc regis patrum ex una parte, et Robertum tunc Flandriæ comitem et habitatores locorum et villarum patriæ et territorii prædictorum ex altera primo, ac deinde inter claræ memoriæ Carolum tunc regem Franciæ et Navarræ, ipsiusque regis, qui nunc est consanguineus, prædecessores suos ex parte una, et communitates ac habitatores plurium locorum et villarum patriæ Flandriæ prædictæ ex altera dudum factas et initas temere veniendo, quamplures rebelliones et inobedientias contra eundem Philippum, nunc regem, gentesque ac subditos ipsius regis patenter et notorie commiserunt, paces prædictas in pluribus punctis et articulis contra fidem per eos datam ac juramentum præstitum violarunt, excommunicationis in personas et interdicti in communitates, villas et loca tam a felicis recordationis Clemente papa V, prædecessore nostro, quam a nobis latas sententias propterea incurrendo, quas quidem sententias executores tam ab eodem prædecessore, quam a nobis super hoc specialiter deputati, seu alter eorum ad requisitionem ipsius regis, qui nunc est, prædictos burginagistros, advocatos, scabinos, consilarios, corrarios, præpositos cæterosque habitatores excommunicationum, ac communitates, loca, castellanias et villas rebellionum prædictorum interdicti sententias prolatis incurrisse, auctoritate Apostolica declararunt, prout hæc in Apostolicis super hoc confectis litteris et processibus inde secutis plenius et serius continetur : quodque postmodum præfati burginagistri, advocati, scabini, consilarii, corrarii, præpositi cæterique habitatores et communitates, villarum, castellaniarum et locorum rebellionum prædictorum ad cor reversi, suumque recognoscentes errorem, ducti

spiritu consilii sanioris ad ejusdem regis obedientiam tanquam fideles subditi redemptes, de et super inobedientis, rebellionibus et attentatis aliis omnibus supradictis eidem regi competentem fecerunt emendam, se super iis ipsius regis voluntati totaliter supponendo ; quare nobis idem rex humiliter supplicavit ut personis et locis præfatis provideri de absolutionis et interdicti relaxationis beneficio misericorditer mandaremus, etc. » Dissolvit Pontifex ad regias preces censuras, et auctoritate memoratos præsules instruit, ut Belgas expiato ritu Ecclesiastico crimine sacrorum communioni restituant. « Dat. Avin. XIV kal. Novemb. anno XIII ».

Lapsis aliquot annis Belgæ iterum in Philippum regem conjurarunt, censurasque eo fuso non contraxisse prætexere, quod Eduardum Gallicum nomen regium sibi asciscentem sequerentur. De quibus ingentibus turbis, utque ejusmodi de contrahendis censuris pactionem abrupte sint ausi, dicitur inferius. Addimus nunc Pontificem adhortatum esse Philippum, ut illius belli curis solutum animum viresque ad Ecclesiæ schismaticis oppugnata decus tuendum converteret : « Tenemus, inquit¹, probabiliter, quod intensum tuum desiderium, quod ad ulciscendas matris tuæ, videlicet injurias, tuitionemque Catholicæ fidei te habere tam publica vox quam privata multorum testatur, tuæque litteræ hoc exprimebant expresse, induxit Dei benevolentiam, ut brevi completo tempore, quod dudum compleri prolixiori nequivit circa matris ejusdem Ecclesiæ negotium, tuis possis promptius præfatum desiderium adimplere. Quare nostris exhortationibus adjicimus, ut successus prosperi, qui plerumque a bonis retrahere consueverunt conceptibus, te non retrahant ; sed animent potius, sicut et viros gratos percepta beneficia fortius animant et accendant, ut illi, a quo ea percipiunt, promptius ipsi obsequantur ». Addit res Ecclesiæ in dies efferri, hostiumque frangi potentiam : senatores Urbis vice Roberti Siciliæ regis administrandæ publicæ rei præfectos munus strenue ac placide obire : omnia, quæ a schismaticis gesta erant rescissa : edixisse, gravissimis adjectis pœnis, ut qui litteras pseudopontificis haberet, quam primum deferret ; omnium illorum domos, qui ab hæresiarum cardinalis, notarii, scriptores, officiales creati fuerant, funditus in æternum dedecus excisas. « Dat. IV non. Octobris, anno XIII ».

72. *Pontifex Philippum regem ad Ecclesiæ studium hortatur, Anglo conciliare nititur.* — Explicuerat Philippus Pontifici præclarum tuendam Apostolicæ Sedis dignitatis studium, atque ad evitandam hostium Ecclesiæ tyrannidem, excindendumque schisma armorum potentiam obtulerat. Cujus zelum Pontifex magnis extulit laudibus², rogavitque ut ad singulas Italiæ urbes ac populos

¹ An. 43. p. 1. Ep. com. cxcvii.

¹ Tom. vii. p. 1. Ep. secr. pag. 114. — ² Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 197.

litteras daret, ac publice profiteretur, se Ecclesiae causam suscepturum, atque arma in schismaticos et antipapae sequaces conversurum. Instittit etiam apud Joannam Francorum reginam¹, ut maritum regem ad gloriosissimum opus impelleret, ac scribere Halis suaderet; ne Ludovico, ejusque, ut ait, idolo, nimirum antipapae obsequerentur, sed potius Roberto Siciliæ regi omnem operam ponerent.

Urserat etiam aliis exeunte anno superiore litteris Pont. Philippum, ut Ecclesiae causam strenue defenderet, seque ad ulciscendas illius injurias generose accingeret: ea re summam a Christo Domino gratiam ipsam initurum; si enim mortales sponsi suis illatas sponis contumelias vindicent, immortalem sponsum Ecclesiae suæ sponsæ injurias vindicantem amore complexurum: tum etiam gratulatus est² abjecta ab ipso inanum fabellarum lectione sacros regum Veteris Testamenti libros perlegi.

« Joannes, etc. regi Franciæ.

« Accedit nobis ad ingens gaudium, cum te, fili charissime, in iis occupari percipimus, quæ dignitati convenient regis, regi regum sunt placida, et utilitatem respiciant subditorum. In his profecto te comprobas occupari, cum abjectis romantorum fabulis, quarum lectio aures magnatum frequenter occupat, Veteris Testamenti regum historiis intendis sedule: ex quibus potes circa bellicos actus instrui ac quantum in illis divina providentia egerit, erudiri: ex quo potes evidenter percipere, quantum divina revereri majestas debeat, quodque in illa sola spes omnis victoriæ sit ponenda. Adbuc in præmissis te arguis occupari, cum circa tuendas Ecclesias et personas Ecclesiasticas earumque injurias ulciscendas te curas exhibere sollicitum, quodque utique gratiam ejusdem sponsi Ecclesiae, scilicet Christi, tibi vindicas ampliorem: si enim sponsi carnales adeo diligant sponas suas, ut ad illos suam extendant gratiam, quos illas noverint honorare, ac contra illos exandescere soleant, qui sponsabus eisdem injurias præsumperint irrogare; proculdubio multo magis sponsus, qui amplius ad sponam afficitur, quam quisvis sponsus alius suam ipsam honorantibus exhibet gratiam, et contra inhonorantem eam, seu sibi irrogantibus injurias irascitur et turbatur, etc. Dat. Avin. VI id. Decembris, anno XII ».

73. Ut porro fluctuanti Ecclesiae felicis opem Philippus rex ferre posset, studium ad pacem in Gallis tuendam, exorientes cum Anglorum rege Eduardo discordias sopiendas, malaque imminuentia avertenda convertit Pontifex. Contenderat, ut diximus, Eduardus jure sanguinis ad sceptrum Gallorum vocari, vimque et arma adhibere ad causam defendendam parabat; cum Joannes conciliandos novis affinitatibus eos reges censuit, Robertumque Atrebatensem ac plures Gallicæ aulae

principes, tum reginam Francorum sollicitavit, ut ad perficiendam concordiam incumbere: tum Philippum regem est adhortatus, ut Joannem majorem natu filium cum Eduardi sorore matrimonio conjugare niteretur; ex ea enim affinitate facile futura bella diremptum iri. Repudiata sunt, nec mandata operi Pontificia consilia magno Francorum detrimento; ab Eduardo enim irato gravissimis cladibus affectas Gallias, atque in extremum adductas discrimen visuri sumus. Traditam porro Eduardi sororem Joannam Davidi Roberti Brusii regis Scotorum filio in uxorem, ac pacem post diuturna bella inter Scotos et Anglos firmatam, refert Joannes Villanus¹: quam quidem vocatam turpem ait Walsinghamus², cum Scotia antea in Eduardo I regno Anglico conjuncta, ac superioribus temporibus jure beneficiario obnoxia, ab omni onere et officio Anglis regibus præstando libera ex illius fœderis legibus pronuntiata sit.

74. *Anglia et Scotia conciliatæ.* — Poposcit tum veniam a Pontifice Robertus Scotiæ rex, pluribus censuris ob præterita in Eduardum II bella irretitus; missisque oratoribus, Apostolicis imperiis obsequentissimum se posthac futurum pollicitus est. Excepit Joannes, qui pacem inter Anglos et Scotos reintegratam gaudebat, benigne legationem, dissolvitque censuras Apostolico Diplomate, in quo fuse repetit, ut ardente inter Robertum et Eduardum II Angliæ regem bello, post varias concordiae rationes pertentatas Gaucelinum episcopum Albanensem, tunc tit. SS. Marcellini et Petri presbyterum, ac Lucam S. Mariæ in Viaticata cardinales legatos miserit, imperarique Anglos inter et Scotos inducias, intentato iis, qui bellum moverent, anathemate: Robertus vero pacis consilia respuerit, ac licet cardinales ipsum censuris, et Scotiam Ecclesiastico interdicto perculissent, si in Angliam cum exercitu irrumperet; ipse tamen violata induciarum religione Angliam invaserit, et Berwicum ac nonnullas alias arces Eduardo eriperit, ob quæ cum cardinales delixum anathemate et Scotiam sacris interdictam pronuntiarint: cum vero idem Robertus censuras toto vertente anno sperneret, et Angliam vexaret armis, Pontificio edicto in jus ad subsellia Apostolica accersitus fuerit: cumque apud ea non compareret, servato judiciorum ordine ex sacri senatus sententia damnatus sit contumaciæ, ac fidelium consortio ejectus. Jam vero instaurata cum Eduardo III pace ad Ecclesiae obsequium redeunti Pontifex veniam tribuit³.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Scotiæ illustri.

« Cum ad præsens, cooperante pacis principe, qui facit concordiam in sublimibus suis et arcem possidet unitatis, quique de throno cælesti ad ima descendens, pacem in terra per caelestium Angelo-

¹ Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 169. — ² Ibid. p. 2. pag. 191.

¹ Jo. Vill. I. xvi. c. 80. — ² Walsing. in Eduar. III. Boeth. Hist. Scot. I. xiv et alii. — ³ An. 13. p. 4. Ep. com. MDCCLXIX.

rum exercitum, gloriosæ pacis canticum concinentem, bonæ voluntatis hominibus nuntiavit, et demum regressurus ad Patrem pacis bonum, quod super omnia diligebat, tanquam donum gratissimum dedit fidelibus, et reliquit; pax et concordia inter te et charissimum in Christo filium nostrum Eduardum nunc regem Angliæ illustrem fuerint reformate, tu cupiens tanquam devotionis filius ad sinum abrae matris Ecclesiæ, quæ nulli redeunti claudit gremium, cum humilitate redire, ipsiusque ac nostris in omnibus obedire mandatis, nobis per venerabiles fratres nostros Jacobum S. Andreae et Joannem Moraviensem episcopos, ac dilectum filium Adam electum Brekmensem nuntios et procuratores tuos (qui episcopus S. Andreae, Jacobus Benedicti archidiaconus Ecclesiæ S. Andreae, et Adam electus præfatus, Adam de Moravia, decretorum doctor in littera, in qua eos ad id procuratores tuos constituisti, per te nominali fuerunt) ad nostram præsentiam super his specialiter destinatos, humiliter supplicasti, ut providere tibi et statui tuo, ac regno et terris tuis præfatis de salubris et opportunae absolutiois et interdicti relaxationis beneficio misericorditer dignemur. Nos itaque, qui ipsius regis pacifici vices in terris quamvis insufficientibus meritis exercemus, ipsius exemplis salutaribus eruditi, hujusmodi pacis et concordie dulcedinem internis brachiis amplectentes; considerantes etiam attentius, quod divinitatis natura clemens est et pia, magisque ad indulgentiam quam ad vindictam prona, quæ non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat; præfatis nuntiis et procuratoribus nomine tuo postulantes humiliter et devote (qui etiam, habentes ad hoc a te speciale mandatum, de stando super omnibus et singulis nostris et ejusdem Ecclesiæ mandatis in animam tuam præstiterunt corporaliter in nostra præsentia juramentum, bona tuæ ad hoc etiam obligando) te a præfatis omnibus et singulis excommunicationum sententiis atque pœnis, quas per nos et cardinales ipsos latas, ut præmittitur incurristi, auctoritate Apostolica tenore præsentium duximus absolvendum, dictumque interdictum in regnum Scotiæ et alias terras præfatas, per cardinales ipsos ut præfertur prolatum, usque ad biennium a data præsentium numerandum auctoritate prædicta de speciali gratia relaxamus.

75. « Verum quia mediator Dei et hominum homo Dominus noster Jesus Christus hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut confitentibus pœnitentiæ satisfactionem docerent, et eisdem salubri satisfactione purgatis reconciliationis januam aperirent; tibi pro præmissis quoad præsens hujusmodi pœnitentiam injungimus salutarem, videlicet quod de cætero per te, vel alium, seu alios treugas, si quas per Sedem Apostolicam inter te et ipsam regem indici canonice contingerent in futurum, nullo modo violare, ac mandatis Apostolicis licitis contraire, regnum etiam Angliæ ac ter-

ras alias dicti regis nunquam invadere, seu alias occupare præsumas, nisi quantum tibi de jure concessum fuerit, vel permissum; reservatis nobis omnibus aliis, quæ pro præmissis tibi injungenda fuerint, tibi nostro arbitrio in posterum imponendis. Nulli ergo, etc. Datum Avinione id. Octobris anno xiii ». Data aliis litteris archiepiscopis et episcopis imperia¹, ut a Roberto postulati, illum anathemalis nexu solutum, et sacrorum usum Scotiæ ad biennium restitutum promulgarent. Haud diu pax ea tenuit, cum Roberto brevi extincto, Eduardum III. spreta affinitate, ad avita in Scotiam jura recuperanda Davide sororium gravissimo bello exagitasse visuri simus.

76. *Poscitur Alphonso regi Castellæ Pontifex dat opes et privilegia ad bellum contra Saracenos Granatenses.* — In Hispanis Alphonso Castellæ rex, ardore propagandæ religionis ac regni limitis proferendi successus, bellum in Saracenos ceptum urgere constituit: utque belli molem facilius volveret, ab Romano Pontifice sacrarum opum auxilia flagitavit, ac Joannem episcopum Conchensem et Petrum electum Carthaginensem oratores legavit, instruitque auctoritate, ut fidem regiam ad servanda ineunda ea de re pacta obstringerent. Quo argumento subjectas litteras supplices transmisit².

« Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino, domino Joanni, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, charissimus ejus filius Alphonso Dei gratia Castellæ, Legionis, Toleti, Galleciæ, Sibiliiæ, Cordubæ, Muriæ, Giennii et Algarbii rex, ac Viscayæ et Molinæ comitalium dominus, cum recommendatione humili et reverentia pedum oscula beatorum.

« Pater sanctissime, clare novit vestra providentia circumspicere, qualiter Deo servire præcordialiter affectantes, fideique Catholicam pro viribus exaltare, velut verus filius Ecclesiæ et Catholicus Christianus, ac deprimeri seu frangere Saracenorum inimicorum fidei orthodoxæ perfidam et abominabilem nationem, sicut fecerunt reges, de quorum stirpe noscitur descendisse; cum regnorum nostrorum redditus non sufficerent ad tam arduum tanque sanctum negotium modo debito prosequendum, sperantes ad hoc auxilium per gratiam seu liberalitatem Sedis Apostolicæ consequi opportunum, supplicari per nostros fecimus nuntios, ut aliquas petitiones nobis, regnis et subditis nostris expedientes, vestra sanctitas dignaretur misericorditer exaudire.

« Verum, ut percepimus, quia vestra sancta pietas aliquas gratias nobis intendit facere pro subsidio guerra: per nos contra Saracenos inceptæ, sub certis conditionibus, et ad earum observantiam obligationibus, quibus adjiciendis, quamvis

¹ Reg. post eand. Ep. — ² Exl. apud Jo. an. 42, p. 8. in ead. Ep. MCCCLXXV. 1. et in Ms. bib. Vall. s'gu. lit. B. num. 12, p. 161.

antecessores nostri, qui in Castella et Legione pro tempore regnaverunt, acceperint tertias et thesuros Ecclesiarum ad guerram, quam cum præfatis habuerunt inimicis fidei exercendam, et ad eorum incurribus terras et regna suo commodius protegenda; tamen ob devotionem eximiam, qua Deum et Sedem Apostolicam reverentur, impendentes reverentiam qua tenemur vobis vicario Jesu Christi, vestram voluntatem complentes facimus, constituimus, creamus, ordinamus nostros veros procuratores, syndicos, syndicos, vel actores et nuntios speciales venerabiles dominos Joannem Conchensem episcopum, Petrum Carthaginensem electum clericis nostris, ac nobilem virum Fernandum Sancti militem ac judicem curiæ nostræ absentes tanquam præsentem omnes vel duos eorum ad comparandam coram sanctitate vestra et sacro collegio reverendorum dominorum cardinalium, et offerendum ex parte nostra supplicationes, quæ ipsis procuratoribus, aut eorum duobus videbuntur specialiter prosecutioni guerræ Saracenorum, nobis, regnis ac subditis nostris expedientes, et oblatas prosequendum et acceptandum una vobiscum: imo et si sanctitati vestræ videbitur cum dicto collegio, super dictis supplicationibus et earum qualibet quidquid sanctitas vestra et dictum collegium tractandum, ordinandum et promittendum ordinaverit per eosdem procuratores vel duos ipsorum nomine procuratorio nostro: necnon obligandum nos, terram et subditos nostros ad tenendum et servandum firmiter omnia et singula, quæ dicti procuratores aut duo eorum in præmissis et eorum quolibet duxerint promittendum sub quibuscumque conditionibus et penis spiritualibus, tempore dictarum tertiarum nobis concedendarum tantummodo duratior, adjiendis cuilibet capitulo dictarum supplicationum per vos et dictum collegium ut exequamur ea, ad quæ dicti nostri procuratores vel duo eorum nos duxerint obligandos: et præstandum in animam nostram cujuslibet generis sacramentum super præmissis omnibus et singulis observandis et tenendis: et generaliter ad omnia alia et singula procurandum, faciendum, agendum et exercendum, quæ veri et legitimi ac sufficientes procuratores procurare, agere, facere et exercere possunt in præmissis et quolibet præmissorum, etiamsi mandatum exigant speciale, et quæ nosmet procurare, facere et exercere possemus, si personaliter interessemus. Insuper promittimus ratum et firmum habere, tenere et servare quidquid per dictos procuratores vel eorum duos procuratum, factum, actum et gestum fuerit in præmissis et quolibet præmissorum, et in nullo contrarietate vel venire sub hypotheca et obligatione regnorum et aliorum bonorum nostrorum: protestantes, quod curso dictarum guerrarum tempore, salvum remaneat jus exemptionis et libertatis competentium nobis et regnis nostris. In quorum omnium testimonium, has nostras pa-

lentes litteras, nostro sigillo plumbeo eisdem appenso dictis nostris procuratoribus jussimus enlargi. Dat. Toleti VII id. Martii anno a Nativitate Domini MCCXXVIII.

77. Poposcere Castellani oratores a Pontifice¹, ut religiosa expeditio collato crucis symbolo propositoque novarum venia indiceret: tum in militares sumptus sacerdotiarum decumæ ac duæ partes tertiæ reficiendis sartis tectis addictæ, conferrentur. Extulit laudibus Pontifex Castellæ regis de ducenda in Mauros expeditione consilium², ejusque petitis pro sustendis bellicis sumptibus ita assensit, ut ea certis legibus temperaret, sanciretque ut a sacro illo auro subsidiario rex abstinere eo flexu temporis, quo inducias pacemve cum barbaris pacisceret: tum ad hæc convента Alfonso obstrinxit:

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Alfonso regi Castellæ et Legionis illustri.

« Volumus quod tu hujusmodi negotium per te assumptum viriliter et efficaciter, tam per mare quam per terram, ad exaltationem et dilatationem Catholicæ fidei contra Saracenos eosdem prosequaris; et ubi hujusmodi negotium in persona propria non prosequeris, illud per terram ad minus cum mille militibus vel equitibus bene munitis equis et armis prosequi tenearis, non solum defendendo terram Christianorum ab impugnationibus dictorum Saracenorum regni Granatæ, sed impugnando et expugnando Saracenos ipsos, castra, fortalities, terras et loca ipsorum et alios Saracenos, tam vicinos quam quoscumque alios, dum venerint in auxilium eorumdem, nisi forte interdum pro meliori plus defensionem cum prædicto militum seu equitum numero dictæ terræ Christianorum ab impugnationibus Saracenorum dictorum, quam hujusmodi impugnationi eorumdem hostium prospexeris insistendum: quorum tamen hostium impugnationi et expugnationi debes intendere diligenter, cum ipsi fidem Catholicam et terras fidelium, potissime in ipsorum frontariis constitutas, ac personas Christianorum non desinant impugnare, Christianos ipsos capiendos, suæque ditioni subdendo, ipsosque tam mares quam feminas et parvulos filios et filias eorumdem cogendo fidem Catholicam, ut præmittitur, abnegare et nonnulla alia nefanda in eosdem Catholicos committendo. Si vero aliqui milites seu equites per obitum ipsorum, vel ex aliqua rationabili causa, vel casu de numero prædicto defecerint, idem numerus absque reprehensibili mora per tuæ sollicitudinis studium celeriter restaretur. Ubi autem non prosequeris dictum negotium personaliter per teipsum, ordinabis in capitaneum aliquem virum Catholicum aptum, strenuum et fidelem, quem duxeris eligendum a dominis, cum supradicto militum vel equitum numero, equis, armis, ut præmittitur,

¹ An. 12, p. 3. Ep. com. MCDLXXVII. — ² Ibid.

munitorum, ad prosecutionem dicti negotii loco tui contra Saracenos eodem, adhibito ubi forsitan aliquis vel aliqui de numero prædicto deficerent, moderamine supradicto. In casu vero ubi dictum negotium in persona propria prosequeris, necessarium non existimamus, quod tu ad faciendam prosecutionem hujusmodi cum certo determinato numero militum vel equitum adstringaris; ex eo maxime, quod probabiliter credi potest, quod velut princeps magnificus in comitiva tua ad prosecutionem dicti negotii, quoties illud in persona propria prosequeris, longe majorem tecum duceres, quam præmissam militum vel equitum quantitatem.

78. « In terris quoque, castris et locis in dicto regno Granatæ tam per te noviter acquisitis, quam quæ divina suffragante virtute acquiri contigerit, conserventur et ædificabuntur Ecclesiæ seculares, videlicet cathedralis secundum mandatum et ordinationem nostram et dictorum successorum nostrorum vel aliorum, quibus nos vel dicti successores id duxerimus vel duxerint committendum, considerata aptitudine, conditione, qualitate et dignitate locorum, in quibus fuerint hujusmodi Ecclesiæ ordinandæ: in quibus etiam de mandato nostro seu nostrorum successorum ponentur et constituentur personæ Ecclesiasticæ seculares, per quas in eis divina celebrentur officia, et ministrentur locorum ipsorum habitatoribus Catholicis Ecclesiasticæ sacramenta; collegiatæ vero et aliæ inferiores Ecclesiæ a cathedralibus fundari possent de mandato prælatorum, vel aliorum Catholicorum, quibus hoc de jure competit vel competet in futurum: ac similiter institutio seu ordinatio personarum Ecclesiasticarum, quas, ut prædictum, seculares esse volumus, in eisdem collegiatis et aliis inferioribus Ecclesiis ponendarum possit fieri per eosdem, quibus competet id de jure, salvo jure patronatus tui; quod jus intelligi volumus illud esse, quod tibi jura communia canonica in casu de quo agitur seu agetur, præstiterint.

79. « In locis autem taliter post guerram per te noviter cœptam acquisitis, vel in posterum, infra dictum tamen quadriennium acquirendis, si seorsum vel permixtum habitare contigerit Saracenos circa sacerdotes ipsorum, qui Zabazara vulgariter nuncupantur, necnon templa seu meschitas ipsorum ne, quod absit, per eorum funestos ritus invocationes, et clamores verborum, ac publicas invocationes et peregrinationes ipsorum in cordibus fidelium scandalum generetur, tu tanquam princeps Catholicus et zelator fidei Christianæ juxta Constitutionem super hoc editam in Concilio Viennensi, cum eisdem Saracenos in dictis locis noviter, ut præmittitur, acquisitis vel etiam acquirendis ad eorum templa seu meschitas contigerit convenire, ut ibidem adorent perfidum Machometum, ejusdem Machometi nomen alta voce invocari et extolli Christianis audientibus, vel aliqua

verba in illius honorem eos profiteri, vel proclamare publice, seu hujusmodi peregrinationes in fidelium scandalum fieri non permittas: sed talem observationem funestam de dictis locis omnino auferas, et a tuis subtilis auferri procures; districtius inhibendo, ne præfata invocatio, seu professio nomine ipsius perfidi Machometi publice, aut peregrinatio prælibata ab aliquo in tuo existente dominio attentetur de cætero, vel quomodolibet toleretur; eos, qui secus præsumperint, taliter castigando, quod alii eorum exemplo perterriti a præsumptione simili arceantur. Et quia spiritualia diu sine temporalibus non subsistunt, ac justum est, ut qui altari servit, vivere debeat de altari, et juxta verbum Apostoli, mirum esse non debet, si temporalia metant iud, a quibus spiritualia seminantur; volumus quod pro bonis et rebus in dicto regno Granatæ per Catholicos noviter, ut præmittitur, acquisitis vel in posterum acquirendis decimas ac primitias Ecclesiis et personis Ecclesiasticis, instituendis ibidem, cum super hoc per eas fueris requisitus, facias cum integritate persolveri, secundum quod jura ad id te adstringere dignoscuntur: et nihilominus libertas et immunitas Ecclesiastica in civitatibus, castris, terris et locis acquisitis, et quæ acquiri contigerit in regno præfato, eisdem Ecclesiis et personis Ecclesiasticis et aliis plene et libere servabitur juxta canonicas sanctiones.

80. « Volumus insuper quod processus nostri et sententiæ excommunicationis et interdicti per nos, ut præmittitur, in personam tuam et civitates et loca prædicta latæ, et præmissorum occasione ferendæ per aliqua verba dicti procuratorii tui nullatenus restringantur, sed in sua firmitate consistent; ita quod si eas incurrere te contingat, tandem in persona tua ac civitatibus et locis prædictis eas habere decernimus roboris firmitatem, donec congrua satisfactione præmissa dictas sententias de nostro vel successorum nostrorum speciali mandato contigerit specialiter relaxari. His etiam additum est, ut pactiones a Castellæ regis oratoribus cum Gaucelino episcopo Albanensi, et Joanne tit. S. Crucis in Jerusalem presbytero, ac Jacobo S. Georgii ad Velum - Aureum diacono cardinalibus, necnon Gasperio archiepiscopo Arelatensi camerario inique Pontificio nomine, illibate maneant: et si qua de iis oboriatur controversia, illa a Sede Apostolica solvatur: tum subdit, ut Alfonsus vertente anno gesta ab oratoribus rata habeat, ejusque litteras antea memoratas inserit, quibus hæc subjicit:

« Cæterum, fili charissime, ut videntur gravamina, quæ interdum viri Ecclesiastici sunt perpassi, volumus quod per dictos archiepiscopum Hispalensem et Cordubensem ac Giennensem episcopos, necnon per subcollectores, super iis deputandos ab eis, hujusmodi decima juxta Constitutionem Viennensis Concilii ad monetam currentem communiter levetur et etiam exigatur, quodque

calices, libros et alia ornamenta Ecclesiarum, divinis officiis deputata, ex causa pignoris vel distraktionis cujuspiam per se, vel per alium, seu alios occasione hujusmodi decimæ contra Constitutionem eandem capere seu recipere, distrahere seu recipere, distrahere seu occupare quomodolibet non præsumatur. Dat. Avin. id. Junii, Pontificatus nostri anno XII». Data sunt ea de re memoratis præsulibus imperia, ut quadriennales decimas cogerent, modo inite pactioes corroborate essent a rege: tum ut crucesignatam expeditionem, promulgatis indulgentiarum præmiis, ad excindendam e Granatensi regno Mahumeticam superstitionem e sacro suggestu indicerent, et clerum populumque, sacrum professuros militiam, affixo humeris crucis synbolo insignirent.

81. *Sacrum bellum civili dissensione retardatum.* — Turbatat bellum illud sacrum gravissima dissensio, quæ Alfonso inter Joannem Manuelem e stirpe regia progenitum exarserat: ad quam extinguendam Pontifex Petrum cardinalem, episcopum olim Carthaginensem, in Castellam legavit, regemque illum hortatus est¹, ut discordiæ semina præfocaret: perpenderet quanta ex ejusmodi civili bello mala emersura essent, quantave ipsius dignitati labes aspergeretur. Petrum vero studia sua omnia pro redintegranda inter illos concordia defigere jussit²; utque auctoritatem ipsi in re gerenda conciliaret, pileum cardinalitium, quanvis moris non esset nisi e Pontificiis manibus accipi, in Hispanias transmisit³: « Ut honorabilis, inquit, et utilis exequaris, (nimirum imperata), tibi capellum rubeum, insigne cardinalatus, tibi contra morem duximus de eorumdem fratrum consilio per latorem præsentium destinandum ». Sollicitati⁴ vero Pontificiis precibus Alvarus Nunnus comes e Transmara et Garcias Lassus qui auctoritate in Castellana regia florebant, ut cardinali legato in sopienda discordia operam impenderent: denique sancitum esse in sequenti anno concordie fœdus, refert Mariana⁵, rege ad illam propendente, ut belli molem in Saracenos verteret.

82. *Rex Aragonum sponsonem pro Sardinia præstat.* — Interea Alfonso Aragonum rex, cum ex acceptorum Sardinie et Corsicæ regnorum jure fiduciario legibus excurrente primo regni adepti anno obstructus esset ad Sedem Apostolicam, ut fidem devinciret, se conferre, ob negotiorum, quibus obruebatur, molem expetit, ut tempus extraheretur: cujus precibus pernotus Pontifex, illud ad annum⁶ a primo evoluta proximum rogavit.

« Alfonso regi Aragonum illustri,

« Cum pro regno Sardinie et Corsicæ, quod clara memoria Jacobus rex Aragonum pater tuus a nobis et Romana Ecclesia tenuit, et quod tu,

charissime fili, similiter obtines ex successione paterna, infra annum unum, a die obitus ejusdem patris tui in antea numerandum, ex juramento per dictum patrem tuum præstito, quo se ac hæredes et successores suos in eodem regno ad hoc solemniter obligavit, tenearis nostram et Apostolicæ Sedis adire præsentiam, facturus nobis nostro et ipsius Ecclesiæ nomine ligium in manibus nostris homagium, et præstiturus fidelitatis debite juramentum; nos, paterno more compatiens tuis occupationibus variis, quos tibi nova suscepti regiminis auspicia subministrant; ac propterea tuis in hac parte supplicationibus inclinati terminum super præmissis unius anni prædicti usque ad unum alium annum, a fine præfati anni in antea computandum, tibi de fratrum nostrorum consilio tenore præsentium prorogamus. Volumus autem per hoc, juramento per dictum patrem tuum (sicut præmittitur) præstito, seu quibuscunque conditionibus, obligationibus, seu pactis et conventionibus aliis in concessione dicti regni facta præfato patri tuo appositis, quæ in suo robore permanere decernimus, in aliquo nullatenus derogetur. Dat. Avin. non. Maii, anno XII ». Ægre tulit rex ampliores temporis metas sibi non prorogatas: cui Joannes descripsit, moris non esse, ut Romana Ecclesia rem adeo gravem in posteriora tempora extraheret. Alfonso tamen, cum metueret, si regno discederet, graviores in eo motus posse concitari, Petrum fratrem Ripacurtiæ comitem oratorem ad Joannem misit, ut suscipiendi itineris laborem sibi remitti deprecaretur: cujus precibus flexus Pontifex, e cardinalium consilio assensit, ut rex in Aragonia solemniter rito obtenta Sedis Apostolicæ beneficio auctoritateque Sardinia sacramentum nuncuparet. Rogatus quoque Pontifex, ut a rege ad infidelium, ac præsertim soldani Babylonici oras duas naves mitti permitteret, tum ad exportanda sacra S. Barbaræ lipšana, tum ad nonnulla alia negotia conficienda; respondit¹, continuis suas ex Cypri et Armeniæ partibus clamoribus aures feriri, Barbaris merces inferri, quibus aucti magis ferociebant; reliquiarum tamen sanctæ illius martyris intuitu ipsi unius mittendæ navis, comitibus Ripacurtiæ alterius potestatem fecisse.

83. *Philippus regia stirpe Baleari progenitus novam Franciscanorum familiam condere postulans rejicitur.* — Hoc anno Jacobi Balearis regis patruus atque antea intor Philippus e Majoricis, Aragonum, Siciliae et Francorum regum consanguinitate illustris, novum Franciscani instituti Ordinem, in quo præscripta a S. Francisco religiosæ vitæ formula sine ulla interpretatione atque additamento servaretur, condere in animum induxit, ac perficiendæ rei auctoritatem oblato hoc libello supplicæ² a Pontifice flagitavit.

¹ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 227. Mariana l. xv. c. 20. — Eub. p. pag. 226. — ² Ibid. pag. 228. — ³ Ibid. — ⁴ Jo. Mariana l. xv. c. 21. — ⁵ Tom. vi. p. 3. Ep. secr. pag. 230.

¹ Tom. vii. p. 1. Ep. secr. pag. 470. et an. 13. p. 1. Ep. com. LXXXV et LXXXVI. — ² Ext. apud Wad. in Annal. hoc an. n. 29.

« Supplicatio Philippi de Majoricis.

« Supplicat sanctitati vestrae (qui estis vicarius Jesu Christi in terris, qui de domus suae divitiis descendit in iterum pauperis Virginis, ut paupertate nostrae carnis indulus poenitentiae viam arctam sumeret, et per crucis ignominiam gloriosius ad Patris ascenderet dexteram) Philippus de Majoricis thesaurarius B. Martini Turonensis pro se et sui propositi sociis praesentibus et futuris, quod cum ipse, licet peccator, fide Christianus sit, fidei opera habere desiderans; et ideo non solum praecipua, sed et Evangelica Christi consilia a juventute servare affectans, ex omnibus viis salutis illam solum praelegit et praeligit, ad quam praeligendam est et esse vult voto adstrictus, scilicet regulam beatissimi Francisci, quae B. Francisco per Spiritum sanctum inspirata est, et passionis Christi signis solemniter confirmata; de qua idem sanctus in suo testamento dixit sic: Ipse Altissimus revelavit mihi, quod deberem vivere secundum formam sancti Evangelii, et ego paucis verbis simpliciter feci scribi, et dominus papa confirmavit mihi. Et iterum circa finem testamenti sui, loquens fratribus, ait: Dominus dedit mihi simpliciter et pure dicere et scribere regulam, et ista verba simpliciter et pure sine glossa intelligatis, et cum sancta operatione observetis usque in finem.

« Huic igitur tanti Patris admonitioni toto desiderio cordis adhaereo; eos tamen, qui summorum Pontificum expositiones et declarationes receperunt, in nullo tango, quia in via Dei alius sic ambulat, alius sic; sed ego ipsam B. Francisci regulam, simpliciter et pure intellectam et sine glossa, in qua promittitur Evangelii Christi observantia, cujus Evangelii vita a Christo exemplata et tradita est fidem Evangelii tenebimus; sicut sacrosanctae Romanae Ecclesiae filius vestris, pater sanctissime, pedibus subditus et subjectus a vobis regulam ipsam et vitam laudis desideratam libenter et libere observandam, cujuspiam contradictione cessante, mihi et mei propositi sociis praesentibus et futuris concedi prostratus et genibus flexis exproco: non tamen in societate fratrum Minorum, qui hodie sunt, nec sub obedientia ordinis praetorum propter dissonantiam voluntatum inter ipsos et nos: sed sicut illi, qui Cisterciensium Ordinem inchoaverunt, a nigris monachis se sequestrasse dicuntur ad regulam S. Benedicti perfectius observandum, sic et ego pro me et mihi adhaerentibus peto humiliter supplicans, me et socios, qui inspirante Deo una mecum praefatam regulam et vitam servare desiderant, vestrae sanctitatis auctoritate ad ipsam saeculo dimisso recipi, et ex speciali gratia statim ad professionem admitti; maxime cum omnes, quos nunc mecum associabo, probationis annum vel annos, quantum ad notitiam et exercitium vitae religiosae, existentes in saeculari habitu tenuisse possint dici: qua professione facta, liceat nobis regulam praedictam

Domino juvante servare, eleemosynas pro Christo mendicare, eleemosynisque et laboritio manuum sustentari, etc.». Sub finem modestie metas egressus, minas, ni votorum compos fieret, adiecit, quae ipsum haud sancto adductum spiritu indicant: « Pater, inquit, sanctissime, quam peto pro me et propositi mei sociis, licet ea indignus sim peccatis exigentibus, indignius tamen est eam mihi denegari: et sicut a Spiritu sancto est via perfectionis Christianae, quam postulo, sic a spiritu maligno esse denegationem ejus non dubitant fidei Catholicae vitam et genera aestimantes. Si denegetur ergo, quid restat? Audient certe caeli quae loquor, audiet et terra verba oris mei ». Repulsam imprudenter homini objecit Pontifex et cardinalium consilio, ne Ordo Franciscanus multis concussus factionibus magis labefactaretur.

84. *Ordinem Eremitarum S. Pauli confirmat, clerici Ungariae avaritiam cohibet Pontifex.* — Contra Caroli Ungariae regis adductus precibus efflorescentem in ipsius regno Emeritarum S. Pauli primi religiosam familiam, ac magnis virtutibus, praecipueque caelestium rerum tractatione conspicuam, Apostolica auctoritate confirmavit¹:

« Ad perpetuum rei memoriam.

« Ad nostri Apostolatus auditum relatio fide digna perduxit, quod dilecti filii fratres S. Pauli primi Emeritae in Ungaria et aliis partibus constituti, per austeritatem pie vitae, bonorumque operum actiones adeo se reddunt in conspectu Dei et hominum gratiosos, quod eorum exemplo plurimi ad pietatis opera perducentur; quodque ipsi secundum B. Augustini regulam desiderant virginitatem Domino perpetuo impendere famulatum. Nos igitur hujusmodi pium, laudabile ac meritorium propositum et obsequium eorumdem fratrum, Dei et sanctorum suorum prosequendum laudem et gloriam, digne in Domino commendantes: et attendentes illa salubria et efficacia fore ad perennis salutis bravium impetrandum, ut eo libentius dicti fratres divinis beneplacitis se coaptare, et seque diligentius exercere operibus sanctitatis, quo invenisse gaudebant nos et dictam Sedem sibi gratiosos, propitios et benignos, charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Ungariae illustris, quem ad fratres ipsos specialis devotionis affectum habere percepimus, Apostolicam pro fratribus praefatis in hac parte gratiam humiliter implorantis, et eorumdem fratrum devotis supplicationibus annuentes, praebitis fratribus auctoritate Apostolica regulam concedimus antedictam, per eos et successores ipsorum in locis suis, quae habent, et praestante Domino habeant in posterum, perpetuis futuris temporibus observandam: memoratis insuper fratribus eorumque successoribus, qui in capitulo ipsorum, quoties expedierit, celebrando aliquem ex eis idoneum in eorum priorem generalem eligere, ac electum recipere valeant,

¹ An. 13. p. 1. Ep. cum. CDLXXXIII.

et habere : idemque prior sic electus, receptus et habitus in dictos fratres et successores visitationis et correctionis debite officium valeat exercere, ac ipsos ab excommunicationis sententia, si quam eos propter violentam manuum injectionem in se ipsos, vel propter statuta dictæ regulæ violanda incurrere contigerit, juxta ferream Ecclesiæ absolvere consuetam, etc. Dat. Avin. X kal. Decemb. anno XIII ».

Antea vero, querente eodem Ungariæ rege, nonnullorum præsulum et clericorum acerbitate nimia in exigendis decimis a neophytis, qui ad Ecclesiæ gremium se conferebant, Barbaros a fide Catholica amplexandam delerrere, Joannes clericum Ungaricum nimiam illam acerbiter temperare, ac potius animarum quam rerum caducarum compendio studere jussit ¹ :

« Venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, necnon dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus et aliis Ecclesiarum prælatis in regno Ungariæ constitutis.

« Significavit nobis charissimus in Christo filius noster Carolus rex Ungariæ illustris, quod vos, cum contingit aliquos ex Cumanis, Blachis et Sclavis et aliis infidelibus ad fidem Catholicam divina gratia et dicti regis inductione converti, ab hujusmodi taliter conversis et in fide Catholica prædicta novis decimas integras nimis rigorose exigitis, ac etiam extorquetis ; propter quod neophyti et conversi hujusmodi ex eo, quod solvere decimas ante conversionem eorum non consueverunt, interdum asserunt, quod ad fidem Catholicam prædictam assumendam ex eo invitantur, ut dent clericis bona sua ; et multi, qui ad fidem ipsam libenter converterentur, a conversione hujusmodi propterea retrahuntur : quare dictus rex nobis humiliter supplicavit, per nos super hoc de opportuno remedio provideri. Nos igitur nolentes, quod prædicti infideles ab hujusmodi conversione ipsorum ad fidem Catholicam propterea retrahantur, universitati vestræ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus in exigendo decimas prædictas ab hujusmodi de novo conversis vos sic benigne et curialiter, quousque conversi ipsi in fide prædicta perfecti et in ea plenarie roborati fuerint, vos geratis, quod conversi ipsi se gravatos non reputent : quinimo benignius pertractati alios infideles ad prædictam fidem Catholicam assumendam inducant, et ipsi in fide prædicta devotius perseverent. Dat. Avin. VIII id. Maii anno XIII ».

85. *Missi viri ex Ordine Prædicatorum in Orientem.* — Eodem anno Pontifex, propagandæ inter infideles religionis ex Apostolico munere sollicitus plures religiosos viros ad excelendas fide Barbaras nationes transmisit ; ac Prædicatoribus comitia Ordinis Tolosæ celebraturis imperia dedit ², ut quinquaginta ex sacra ipsorum familia virtu-

tibus et scientia instructos, forlesque ad ferendos labores mitterent : « Inexplicabili, inquit, desiderantes affectu, et summo studio prosequentes quod divini cultus officium, jam in plerisque gentium partibus actore Domino, propagatum eo indesinentius frequentetur et vigeat, quo ministris potioribus invalescat, sollicita deliberatione providimus, ut in hac vestra congregatione salubri, in qua Dominus Deus noster, de cuius dilatatione nominis agitur, medius noscitur constitutus, per vos, filii, ordinetur, provideatur et fiat, quod de Ordine vestro, qui inspirante Deo velut cælum micat stellis, sic personarum numero et virtute coruscet ; ad minus quinquaginta fratres ad hoc voluntarii, nimis tamen nec juvenes nec antiqui, sed bene religiosi alias et discreti, ac sufficientes clerici competenter mittantur ad partes dictorum gentium per singulos Ordinis prædicti conventus ad exercenda ibi divina mysteria, prout expeditius fuerit, dividendi, etc. Dat. Avin. VI kal. Maii, anno XIII ». Plures etiam e Minoritarum Ordine in Persidem, in Indiam, in Turchestani, ad imperium Elchigaday, ad terras Chorazam, ut gentibus Evangelium inferrent, missos refert Wadingus ³.

86. *Imminens Cypro bellum amovere nititur Pontifex.* — Quod ad res Orientales spectat ; Joannes e Janvilla ad soldanum Babylonium missus pro Syriacis rebus promovendis, reversus ex Asia nonnulla soldani responsa attulit, de quibus Joannes papa Philippum regem Francorum IV kal. Novembris deliberare jussit ⁴ : sed ut omnia illius consilia aliorum regum exemplo evanuerint ob Anglorum bella, suis locis dicitur. Imminet Cypro haud leve periculum, nisi Pontifex Apostolica sollicitudine illud discussisset : Genuenses enim ulturi veteres injurias classem adversus Hugonem regem instruebant, cum quibus Robertus Siciliae rex arma conjungere meditabatur : sed Joannes ut rei Christianæ consuleret, admonuit Hugonem ⁵ ut illata Genuensibus damna sarciret, regem vero Robertum, ut bellicum illum apparatus intermitteret. Missus vero est a Genuensibus pro componenda controversia Nicolinus Fliscus, cui cardinalis nomen inditum, quem Hugoni, ut perhonorifice exciperetur, commendavit Pontifex ⁶, eundemque regem ut paci animum accommodaret est adhortatus. Intercesserant etiam Hugonem ipsam inter ac Rhodios equites nonnullæ controversiæ, quæ sollicitudine Pontificia sopitæ sunt ⁷ : regii enim oratores, habito cum Helione et Villanova summo hospitaliariorum equitum magistro, et Rhodii conventus oratoribus colloquio, post contentiones aliquas demum in concordiam cum iis venere.

Et sane par erat, ut mutuo fœdere Christiani conjungerentur, cum infideles viribus invalesce-

¹ Wad. hoc an. num. 23. — ² Tom. VII, p. 1. Ep. secr. pag. 111. — ³ Tom. VI, p. 5. Ep. secr. pag. 222. — ⁴ Tom. VII, p. 1. Ep. secr. pag. 63. — ⁵ Ead. pag.

¹ An. 2. p. 1. Ep. cur. IV. — ² Tom. VI, p. 5. Ep. secr. pag. 187.

rent, adversum quos Pontifex Robertum regem Siciliae cum Venetis armorum societatem coire, Vid. Decembris jussit¹. Alliciebantur ad idem foedus Philippus Tarentinus et Joannes Achaiae principes, cujus tractandi provincia Isuardo archiepiscopo Thebano a Pontifice demandata est², ut schismaticorum et Turcarum impetus frangerentur. Initam vero magna Francisci Danduli ducis Veneto-

rum gloria, qui Joanni Superantio exeunte anno superiori extincto successerat, refert Appendicis ad Chronicon Andreae Danduli auctor his verbis : « Iste dux zelo fidei Catholicae cum Joanne XXII summo Pontifice, rege Franciae, et imperatore Constantinopolitano ligam contra Turcas et unionem composuit : qua durante, securitas maxima Christicolis in Romaniae partibus residentibus, et damna Turcis data fuerunt ».

¹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 145. — ² Ibid. pag. 65

JOANNIS XXII ANNUS 14. — CHRISTI 1329.

1. *Nefaria acta antipapae quae Pontifex damnat, datis litteris ad episcopos.* — Emicuit insigne divinae in Ecclesiam providentiae exemplum anno redempti orbis millesimo trecentesimo vigesimo nono, Indictione duodecima, quamque infelices rerum exitus excipiant eos principes, qui rerum suarum augendarum spe religionem contemnunt. Ludovicus Bavarus, antequam schisma in D. i Ecclesia conflaret, ad summam effloruerat potentiam, adversasque Italiae vires solo paene terrore obriverat : at mox atque pseudopontificem creavit, superiori inclinatae, atque hoc anno adeo collapsae sunt res ejus, ut ab omnibus desertus pudoreque oppletus, fugam in Germaniam carpere coactus, Italicum regnum amiserit. Quae singula antequam recenseamus, atrox ab illo ineunte anno patrum facinus in medium adducemus. Exceptit ipse Pisis tertio Januarii die Petrum Corbariam pseudopontificem suis anticardinalibus stipatum, omnesque vero Christi vicario exhiberi consuetos honores more histrionico illi detulit¹; quae res Pisanis omnibus prudentibus horrore fuit : ac senicus Pontifex octavo Januarii concionem habere ad populum non erubuit, atque indulgentiarum praemia iis, qui Joannis XXII nomen exararentur polliceri. Et quidem in Petri Corbariae nefario Regesto extant litterae² idibus Januarii Pisis exaratae maledictis in Christi vicarium referre : idemque sathanae emissarius iterum decimo nono Februarii die, schisma propagare enitente Ludovico, anathema in verum Pontificem, ac Robertum

Siciliae regem et Florentinos, praecipuos illius in Italia defensores, caeterosque Catholicos vibravit³ et alijs poenis eos subiecit.

2. Accidit vero, ut quo tempore sollemnes illi conventus celebrandi erant, tanta repente inhorruerit procella, tantaque effusa sit nubibus pluvia, quantum nullus unquam meminisset : ut nemini dubium esset tanto sceleri caelum irasci. Cumque Pisani eam occasione, ne criminis participes essent, captarent, inmissus est a Ludovico militum praefectus, qui opibus et auctoritate conspicuos cives ad profanam concionem compelleret. Sed divina ab eo vindicta non abfuit, ex aura enim frigidiore obrigescens, ut morbum depelleret, vespere balneum stillatilibus vini ingressus, inopino casu ignem corripiente aqua ardenti, flammis praefocatus interiit⁴ : versumque id ab omnibus prodigio est ac Ludovici et antipapae gesta invisa Deo esse communi Pisanorum existimatione pervulgatum. Caeterum adversum sacrilegos, contra caelum et Christi in terris vicarium blasphemias voces evomentes, Pontifex sacro Coenae Dominicae die Ecclesiasticum fulmen jecit⁵, ac Ludovicum Bavarum et Petrum Corbariam, novis flagitijs vetera cumulantibus Apost. sententia damnavit, quam praesulibus Ecclesiae, atque inter caeteros archiepiscopo Caesar-augustano significavit⁶.

Ausus etiam est perfidus Corbaria ad schisma amplificandum, ac plures in exitium trahendos pseudoeppiscopos Ecclesiis ut Thomam et Conra-

¹ Jo. Vill. l. x. c. 116. — ² Regest. Nicol. V. antip. pag. 481.

³ Jo. Vill. l. x. c. 123. — ⁴ Eod. c. 123. — ⁵ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 474. — ⁶ Ead. pag. 174.

dum Augustinianos Senogalliensi et Auximane, Vitalem Minoritam Firmare intrudere : quos a Piceni¹ præsidente et episcopis² pelli ac plecti jussit Joannes papa, tum pseudopontifex antilegatos in provincias misit. In Corsica quidem vir improbus ejus ac Bavari nomine legationem gerens, plures hæreses serere studuit, et indulgentias transfretaturis in Terram-Sanctam propositas, ad turpem questum aucupandum pollicebatur : cujus plectendi provincia Nebiensi episcopo imposita est³. Miserat etiam in Græciam aliasque Orientis oras Corbaria scelorum suorum administratos, quos episcopali dignitate insigniverat, ut Pontificia vectigalia occuparent. Ad quorum evertendos conatus Joannes Constantinopolitano patriarchæ aliisque archiepiscopis Catholicis significavit⁴, ut antipapa matrimonio junctus esset, ac repugante conjuge Ordinem Minorum ingressus, graviores pœnas in eo Ordine ob infamem vitam contraxisset, quarum severitate elusa, demum se schismatis principem constituisset; præcepitque ut illius partibus inquinatos ac nefandos præcursores vinculis manciparent :

3. « Patriarchæ Constantinopolitano ac Patracensi, Circensi, Thebano, Corinthiensi et Atheniensi archiepiscopis.

« Ad nostri Apostolatus auditum nuper infestæ relationis assertione pervenit, quod ille filius sathanæ Petrus de Corbaria hæresiarcha et schismaticus, homo utique reprobus, qui dudum uxore sua legitima, quam in facie Ecclesiæ desponsarat, cuique pluribus annis cohabitavit publice in sæculo, absque ipsius uxoris voluntate dimissa, Ordinem fratrum Minorum intravit (uxorem Petri Corbariæ viro, ut ad thorum rediret judicium intendisse, et coram Joanne episcopo Reatino auctoritate ordinaria causam cognitam, latamque a Joanne Aulone cantore Constantiensi sententiam, ut uxori adheresceret, testatur Pontifex in aliis litteris ad Philippum regem et Joannam reginam Francorum, cujus formam suis conceptam verbis transmisit⁵. Addit Pontifex quam turpiter Petrus contra leges susceptum Minoritarum habitum conspurcavit). In quo vitam ducens, sicut habet assertio multorum veridica, inhonestam, propter horrendos et detestandos excessus per ipsum commissos pœnis gravibus per eundem Ordinem fuit subjectus : quas velut rebellis et inobediens Ordini predicto deduxit damnabiliter in contemptum : et tandem tanquam in profundum malorum demersus, suscitando in Ecclesia Dei schisma nefandissimum, se fecit et facit Nicolaum papam V in divinæ majestatis contumeliam, totiusque fidelium cæcus opprobrium et scandalum abusive ac derisorie per suos sequaces damnatos et complices nominari.

« Ad partes Romanicæ, in quibus Catholicæ

fidei viget cultus, quosdam suarum nequitiarum complices et fautores, quos episcopos nominal, ad seducendos fideles earundem partium, ipsosque in suorum errorum hæresim et schismatum trahendos præcipitum, occupandosque ibidem proventus Ecclesiasticos, occultis ausibus nefandissimis destinare. Nos autem hujusmodi damnatis conatibus et fidelium partium prædictarum periculis obviari salubriter cupientes, fraternitati vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si quos tales per eundem Petrum hæresiarcham et schismaticum destinatos, vel ipsius fautores, sequaces et complices, aut contra Constitutiones et declarationes nostras dogmatizantes hæresim damnatam per eas, in vestris civitatibus, diocæsis, et provinciis repereritis; super quo adhibere curetis, sicut ad vestrum pastorale pertinet officium, diligentiam studiosam; cujuscumque sint conditionis, ordinis, dignitatis aut status, etiam si Pontificali, aut quavis alia præemineant dignitate, capiatis et ad Sedem Apostolicam sub fida custodia, si commode fieri valeat, transmittatis, etc. Dat. non. Maii, anno xii ».

4. *Joannes vicecomes pseudocardinalis et legatus in Insubria.* — Creatum in Insubria ab eodem pseudopontifice legatum ad pervertendam fidem et laniandam Catholicam Ecclesiam, refert Joannes Villanus¹; idque muneris Joanni Matthæi vicecomitis scelestissimi viri damnatique crimine hæreseos filio impositum, adjuncta illi cardinalia purpura : quam rem vigesimo nono Januarii die gestam ait. Quo accepto Pontifex Bertrando Apostolicæ Sedis in Insubria legato provinciam injunxit²; ut Joannem pseudocardinalem ac Luchinum fratrem hæreseos et schismatis crimine contaminatos, ac damnatos ab Apostolica Sede solemniter divulgaret : « Fraternitati, inquit, tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus prædictos Luchinum et Joannem filios dicti Matthæi hæreticos, qui Ludovico de Bavaria et Petro de Corbaria hæreticis et schismaticis manifestis, eorumque fautoribus, et sequacibus adherendo et præstando auxilia, consilia et favores contra Deum et Ecclesiam sanctam suam, fidemque Catholicam, errores erroribus, hæreses hæresibus, et excessus excessibus tanquam in profundum malorum demersi cumulare damnabiliter hactenus studuerunt, et continue in suæ damnationis cumulum non desistant; dictusque Joannes velut aversus a Deo totaliter, et desperationis laqueo involutus, se sub dicto Petro de Corbaria hæresiarcha et manifesto schismatico cardinalem per hæreticos et schismaticos rebellesque alios satagit sicut habet multorum relatio, in divinæ majestatis opprobrium, Ecclesiæ Romane contemptum, ac fidei et fidelium derisionem et scandalum; nominare, esse manifestos hæreticos, et de hæresi sententialiter condemnatos ac schismaticos; in Ecclesiis et locis tuæ

¹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 46. — ² Ibid. pag. 32. — ³ Ibid. p. 2. pag. 46. — ⁴ Ibid. p. 4. pag. 66. — ⁵ Ibid. pag. 118.

¹ Jo. Vall. I. x. c. 19. — ² Tom VII. p. 1. Ep. secr. pag. 10.

legationis et aliis, de quibus et quoties tibi expedire videbitur, per te vel alium seu alios publice nuntiare procures, etc.» Addit ut fideles ab improborum illorum schismaticorum societate ac studio, intentatis pœnis gravissimis et censuris, deterreat. « Dat. Avin. id. Martii, anno xii ».

Creandi Joannis antiscardinialis Ludovici auctor extiterat ¹, cum ea ratione res suas confirmare arbitraretur, qui etiam parum memor illatæ Gasteatio injuriæ Azonem illius filium et Joannis nepotem ac principatum Mediolanensem evehit ², promissis sibi centum viginti quinque aureorum millibus, ut militi stipendia persolveret. Adjunxit vero Azoni Porcarium virum principem, ut promissam auri vim reportaret, sed Porcarius parte recepta in Germaniam abiit: qua spe delus Ludovicus et antipapa, cum res in dies angustiores fierent, haud parum consternati. Decrevit itaque Ludovicus exercitum in Insubriam traducere. De cujus consiliis certior factus Pontifex, XVI kal. April. significavit Philippo Francorum regi ³, Bavarum Pisis discessum ornare, ut cum Scaligero colloquia iniret, reditumque in Germaniam compararet.

5. *Pisis discedente Ludovico, res conversæ in Etruria legati Pistorienses ad Pontificem.* — Dum Pisis agebat Ludovicus, nonnulli conjurati Florentiæ subornati, qui Urbem dedere moliebantur: sed patefactæ insidiæ, sumptumque de sœntibus supplicium. Bertrandus vero Roberti regis dux instructo egregie exercitu succinctus in comitatum Pisanum plurimam agris cladem intulit ⁴: ac Ludovici res tam in Insubria quam Etruria nutarunt; quas cum fulcire niteretur, impelli magis ac labare visæ, de quibus hæc S. Antoninus ⁵ assert: « Ludovicus, quoniam Germani equites, qui ab eo transfugerant, omnibus cœptis cogitatisque obistere videbantur, nec promissæ ab Actio pecuniæ comparebant, quo his prospiceret incommodis, transire in Galliam Citeriorem statuit. Relicto itaque Pisis falso Pontifice, cum omni hæreticorum apostatarumque sentina, scilicet antequam captus duceretur ille antipapa Avenionem, ut dictum est; cum per agrum Parmensem devenisset in Galliam, existimaretque subito Pisas reverti, majora quam putabat in Gallia impedimenta offendit ». Et infra: « In Etruria vero post ejus discessum varios casus variosque eventus res susceperunt ».

Corruit quidem primo Petrus e Corbaria: Pisani enim, in quibus Catholicæ religionis amor hæserat, ut Urbem immani portento liberarent, antipapam ac sequaces expulerunt. Qua de re Pontifex his verbis Francorum regem fecit certior ⁶: « Synagogam malignantium et operantum detestabilia et iniqua, Petri videlicet de Corvaria et

ministorum ipsius, etiam Dominus dissipavit: præcepto quidem Petro et suis sequacibus per Pisanos, quod civitatem illam exirent, furtive festinarunt recedere quasi nullo eorum alio expectato; quo autem dictus Petrus ierit, communitur ignoratur ». Non injecisse in eum manus Pisanos ob præfectum Ludovici, qui multo milite presidiario instructus erat, contestati sunt ⁷ in Pontificia aula eorum oratores. De ejecto Tarlatino Ludovici vicario dicitur inferius, ubi prius quæ tempore præcessere adduxerimus.

Afflicta ⁸ itaque admodum ea rerum conversione Ludovici res in Etruria non Pontificiis viribus, ne parti de hoste Ecclesiæ triumphus laus mortalibus adscriberetur; sed divino Numine Bavari sequaces mutuis dissensionibus dissipante, ut Pontifex Francorum regi subjectis litteris significavit ⁹: « Ut ea, quæ ad Dei honorem et ejusdem exaltationem fidei est, in partibus Italiæ Salvatoris nostri clementia his diebus præteritis operata et operatur continue, sublimitas regia non ignoret; ad ejus notitiam pro animi consolatione ac regni deducimus quæ sequuntur. In primis siquidem inter partem gentis Bavari ac Lucanam et Pistoriensem civitates ex una parte, ipsumque Bavarum ex altera vertiginis immisit Dominus spiritum; ita quod gens illa Bavari una cum parte civium civitatum prædictarum contra eundem Bavarum rebellarunt: et capto illo, quem ipse pro rectore dimiserat in civitate Lucana, civitatem occupaverunt eandem, et contra ipsum Bavarum detinent occupatam. Cives autem Pistorienses, ejecta gente dicti Bavari, per se regunt civitatem prædictam, etc. Dat. Avin. III non. Junii, an. xiii ».

Cum igitur in Insubria, uti dictum est, traduxisset exercitum Ludovicus, mox Etruria jugum ejus excussit ⁴. Primi omnium equites, qui ob non soluta stipendia defecerant, ac loca imminetia Lucæ insederant, Ludovici res labefecerunt: inita enim cum veterano milite presidiario conjuratione, arcem duce Marco vicecomite ingressi Lucam occuparunt. Gherardinus vero Spinola Genuensis Lucensem principatum ab equestribus copiis triginta aureorum millibus coemit, quarum partem magnis conductam stipendiis secum retinuit; paucisque post mensibus Castrucii ⁵ filii Lucam prodicione ingressi, Urbem sibi subjicere pertentant; sed demum non sine clade a Gherardino ex arce cum suis erumpente propulsati sunt. Cæterum Pistorienses ea rerum commutatione exterriti, potentia Florentinorum impares pulsus Germanis militibus, se in libertatem asseruere ⁶, ac fœdera cum Florentinis percussere. Transmisere ⁷ vero ad aulam Pontificiam oratores veniam ob secutas Ludovici Bavari et antipapæ partes postulatueros, qui in cardinalium consisto-

¹ Jo. Vill. l. x. c. 119. — ² Eod. cap. — ³ Tom. vii. p. 1. Ep. secr. pag. 418. — ⁴ Cap. 117. — ⁵ Ant. iii. p. lit. xxi. c. 6. § 41. Ex Léonar. Arel. l. vi. — ⁶ Tom. vii. p. 1. Ep. secr. pag. 421.

⁷ Tom. vii. p. 2. Ep. secr. pag. 51. — ⁸ Ant. iii. p. lit. xxi. c. 6. § 41, 12. — ⁹ Tom. vii. p. 1. Ep. secr. pag. 121. — ¹⁰ Jo. Vill. l. x. c. 431, 444. — ¹¹ Cap. 151. — ¹² Cap. 131. — ¹³ Tom. vii. p. 2. Ep. secr. pag. 58.

rium producti exposnere, se quidem Ludovico ut imperatori paruisse, nunquam tamen, cum a Romano Pontifice confirmatus non esset, justum imperatorem existimasse: intrusum a Petro Corbaria episcopum excepisse; Castrucio, ejus tyrannide oppressos, obtemperasse. Quæ flagitia execrati se orthodoxam semper fidem, quam Romanus Pontifex docet, professuros sunt polliciti. Extant de eo muner ipsis demandato hæc publicæ Tabulæ:

6. « In Christi nomine. Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo vigesimo nono, Indictione xiii, die duodecimo mensis Septembris ». Nonnullis interjectis, quibus Hugonem episcopum Justinopolitanum et Albizantum equitem decernunt oratores, ipsos hinc mandatis instrunt: « Ad comparandum et se presentandum conspectui sanctissimi in Christo patris et domini domini Joannis divina providentia papæ XXII, sicut coram ipsorum patre et domino et Christi in terris vicario, et coram sacro collegio reverendorum patrum dominorum cardinalium ad recognoscendum et confitendum se deliquisse super eo et pro eo peccasse, quod damnatum Ludovicum de Bavaria, qui se Romanum imperatorem nominat coadjunxerunt, eique consilium et auxilium præstiterunt et præstari ab aliis fecerunt, et permisissent: dominia quod (quoque), officia et rectorias ab ipso Bavaro sicut imperatore receperunt; licet ipsum nunquam crediderint, nec credant fuisse, vel esse imperatorem, postquam non erat per sanctam matrem Ecclesiam et dominum papam supradictum approbatus; sed potius improbat. Insuper super eo et pro eo, quod fratrem I. de Sedegis in episcopum in dicta civitate Pistoriensi assumptum, et electum a Petro de Corbaria schismatico et apostatico, et nunc damnato per sanctam matrem Ecclesiam receperunt, et ipsi episcopo indebite electo dictæ civitatis episcopatum regenti sibi consenserunt et obederunt, et consilium et auxilium præbuerunt. Et insuper pro eo, quia Castrucium Castrucini de Interminellis tyrannum pessimum et iniquum, ac damnatum hæreticum et schismaticum per dictum summum Pontificem contra justitiam receperunt, et ei per tempus plurimum obederunt, et auxilium et consilium præstiterunt, committendo temere et non ex certa scientia plura delicta contra sanctam Romanam Ecclesiam et sanctissimum papam dominum Joannem præfatum. Hæc autem effectui mandaverunt quousque respirare potuerunt, et gratiam et misericordiam sanctæ matris Ecclesiæ procurare quam rehabere sperantes sanctæ matris Ecclesiæ et domini papæ præsidio invocato, se supradictis Bavaro et Ecclesiæ inimicis opposuerunt et opponere intendunt, etc. » Imposuere etiam oratoribus provinciam, ut ob violatum sacrorum interdictum, divina profanata, aliaque scelera in Pontificiam auctoritatem patrata veniam poscerent, sequæ ad ea rite expianda submitterent: tum ad solvenda ærario Pontificio duo marcharum millia totius

populi bona obligarent, si a promissis nunquam deficerent. Quæ cum summa animi demissione, productis magno doloris sensu omnibus flagitiis in sacro cardinalium senatu exposuissent, donati sunt amplissima venia, confirmata publico Diplomate III kal. Novembris, Pontificatus anno xiv consignato.

7. *Pisanos censuris solutos pristinis juriibus restituit Pontifex, eos Florentinis conciliat et de bene actis commendat.* — Interea Pisani ad res novas pristinamque recuperandam libertatem excitati¹, cum comite Bonifacio et Donoratico de Tarlatino et Petramala Aretino Bavari præfecto ejiendo consilia ineunt: ac Marco vicecomite nonnullis equestribus copiis succincto Luca excito Germanos præsidarios ejecere. Cum Pontifex archiepiscopo Pisano XIII kalend. Junii munus injunxit², ut interdictum Ecclesiasticum, quo Pisæ ob atrociam in ea urbe patrata facinora in Pontificiam majestatem devinctæ erant, ad festum Omnium Sanctorum remitteret: dissolutum vero postea est penitus, cum Pisanorum oratores ad Pontificiam Sedem hoc eodem anno accessere, ut flagitii in Bavaro et antipapa excipiendis commissi veniam poscerent: ac publice coram cardinalibus sunt contestati, se Joannem verum Pontificem semper ab eo tempore, quo Apostolicum solum conscenderat, credidisse; fidemque orthodoxam, quam ille prædicaret, tenere. Pluribus vero verbis ad captandam misericordiam exposuere, ut terrore armorum compulsi Ludovici servituti se subjecissent, et schismatici laqueis fuissent irretiti; quos tum demum feliciter abruptissent, cum meliorum rerum spes ipsis affulsisset. Quibus permotus Pontifex eodem Pisanos censuris solutos pristinis juriibus restituit³:

8. « Comuni, universitati et populo civitatis Pisanæ.

« Nuper ad nostram præsentiam venientes dilecti filii nobiles viri Guillelmus de Seximundis, Nicolaus Gualandis, et Guido Masca vestri ambaxiatores et nuntii, ad infrascripta omnia sufficiens a vobis mandatum habentes, coram nobis et fratribus nostris in consistorio, presente ibidem prælatorum et aliorum fidelium multitudine copiosa, proponere curaverunt, quod cum Ludovicus olim dux Baviaræ excommunicatus, hæreticus et schismaticus vobis dudum velle ad civitatem vestram accedere intimasset, vos tanquam devoti et fideles sanctæ matris Ecclesiæ filii eum recipere minime intendentes, ut ad eandem civitatem venire nisi de voluntate et assensu, ac cum concordia Ecclesiæ nullatenus præsumeret, eidem per vestros ambaxiatores et nuntios missos ad ejus præsentiam diversis vicibus propter hoc intimare curastis: ac postmodum eodem Ludovico ad civitatem eandem

¹ Jo. Vill. l. x. c. 135. — ² Tom. vii. p. 1. Ep. secr. pag. 27. — ³ Tom. vii. p. 2. Ep. secr. pag. 54. et Ms. Var. Bull. Jo. XXII, p. 103. Exl. in rotulo perg. sign. num. 328. ex arc. Avin. Rom. arg. delato.

accedere, iis non obstantibus, satagente vos eidem realiter et viriliter opposentes, per mensem et ultra restitistis eidem, donec per potentiam suam portu aquæ et maris perditis, et omni destituti succursu, vos contra eundem defendere ulterius nequivistis. Tunc vero Ludovicus prædictus vobis coactis et violentatis, ac omni auxilio et spe auxilii destitutus; necnon castris, villis et locis comitatus et districtus vestrorum per gentes et sequaces ipsius Ludovici occupatis et expositis vastitatis, stipatus magna multitudine armatorum, equitum et peditum civitatem intravit eandem, quondam Castrucium hostem vestrum et æmulum, ac Guidonem, qui se intitulabat episcopum Aretinum, aliosque multos rebelles sanctæ matris Ecclesiæ secum ducens. Qui civitatis jam dictæ, ac comitatus et districtus ejusdem regimen per aliqua tempora tenuit usurpatum, multaque detestanda et execranda verbo, scripto et facto fecit ibidem et exercuit, et per alios fieri et exerceri, vobis resistere seu prohibere nequeuntibus, fecit, voluit et permisit. Subsequenter vero Ludovicus præfatus inde recedens, et versus urbem infelices dirigens gressus suos, nonnullos de civitate prædicta Pisana clericos et laicos, ne aliquid posset interim immutari circa ipsius civitatis regimen, secum duxit sub manu potenti civitatem eandem munitam dimittendo; nihilominus et eandem dicto Castrucio commendando, et a vobis invidis magnas pecuniarum summas exigendo, et etiam per suam tyrannidem extorquendo.

« Rursus post certi temporis spatium, memoratus Ludovicus, de dicta urbe ad præfatam civitatem rediens et existens in ea cum magna potentia gentis suæ, virum perfidum Petrum de Corbario apostaticum et schismaticum cum suis nequam officialibus et ministris in civitatem introduxit præfatam, eique fecit tanquam papæ honorem, in divine majestatis contumeliam, et cunctorum jacturam fidelium exhiberi. Quem honorem iam regimina, quæ ibi erant, quam nonnulli ex vobis et Forenses Petro exhibuerunt eidem: et aliqui tam de civitate quam comitatu prædictis ab eo beneficia et officia receperunt, ipsique Ludovico et Petro, eorumdem damnatis sequacibus, in eadem civitate manentibus, homines dictæ civitatis ejusque comitatus et districtus tam clerici quam laici, interdictum seu interdicta, cui vel quibus propter præmissa civilis ipsa cum eisdem comitatu et districtu subiacebat, minime servaverunt: quinimo potius violarunt coacti sic, quod ibidem divina celebrata, seu potius profanata fuerunt: quamvis vos prædicta per eosdem Ludovicum et Petrum, eorumque sequaces, ministros et complices præsumpta, facta et attentata esse et fuisse, abominabilia et horrenda Catholicis, et inania et nulla de jure; nosque verum papam, et sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summum Pontificem esse, et fuisse a tempore promotionis nostræ ad Apostolicæ dignitatis apicem, crederetis

et teneretis firmiter, sicut adhuc creditis indubitabiliter et tenetis; nec a fide Catholica, quam nos et ipsa Ecclesia prædicamus et docemus, recedere, nec alicui contra ipsam favere intenderitis quoquo modo: quamquam non fueritis ausi præmissis detestandis resistere, ut præferat.

9. « Postmodum autem dicto Ludovico de civitate, comitatu et districtu prædictis recedente, vos memoratum Petrum de Corbario, suosque damnatos officiales et ministros cum sua licentiantes ignominia, de dicta civitate vestra expellere curavistis, eundem Petrum de Corbario arrestare tunc præ timore vicarii dicti Ludovici et gentis armigeræ, quos ibidem dimiserat, non audentes: licet postea, resumptis tractu temporis viribus, eosdem vicarium et gentem et quoscumque dicti Ludovici officiales, ac Ecclesiæ vestrosque rebelles et hostes, inibi existentes, potenter et viriliter ejecistis de civitate prædicta: et ad observationem interdicti et interdictorum prædictorum inviolabilem humiliter rediistis, ac parere reverenter vicario et officialibus venerabilis fratris nostri Simonis archiepiscopi Pisani, et ad charissimum in Christo filium nostrum Robertum regem Siciliæ illustrem pro ipsius gratia et pace habenda vestros nuntios transmittere curavistis: et insuper cum dilectis filiis communi et civibus Florentinis, Ecclesiæ Romanæ devotis, pacem, unitatem et concordiam, adactis in concordia ipsa certis articulis, devotionem, reverentiam et honorem nostrum, et sanctæ matris Ecclesiæ tangentibus, reformastis. Quare præfati ambaxiatores et nuntii nobis in eodem consistorio supplicarunt humiliter et devote, ut vestris non attentis excessibus; sed sequentes potius divinæ miserationis exemplum, vobis aperire dignaremur sinum pietatis et misericordiæ, vos ad nostram et ejusdem Ecclesiæ gratiam admittendo, ac interdictum seu interdicta prædicta tollendo de civitate, comitatu et districtu prædictis; vobisque, necnon personis singularibus civitatis, comitatus et districtus prædictorum, clericis et laicis, religiosis et sæcularibus ab interdicti, suspensionis, excommunicationis et aliis pœnis et sententiis, quas propter prædicta vel aliquid prædictorum quomodolibet incurristis, de absolutionis et relaxationis beneficio providendo, ac dispensando misericorditer cum personis Ecclesiasticis, religiosis et sæcularibus civitatis, comitatus et districtus prædictorum, quæ occasione præmissorum fuerunt irregularitatis macula irretitæ; ac abolendo a vobis et ipsis omnem infamæ maculam sive notam ex præmissis ortam, et in eo statu restituendo, quo eratis ante adventum dicti Ludovici de Bavaria ad civitatem jam dictam; offerentes prædicti ambaxiatores et nuntii vestro nomine, vos nostris et Ecclesiæ in omnibus stare ac parere mandatis, omnemque subire pœnitentiam, et emendam complere, quas vobis injungendas seu imponendas duxerimus pro præmissis.

10. « Nos autem, qui licet insufficientibus meritis vices illius in terris gerimus, cui proprium est misereri semper et parcere, quique non venit iudicare populum, sed salvare, cupientes ipsius, quantum possumus, vestigiis inhærere; et attendentes quod excusationes huiusmodi, etsi non tollant delictum totaliter, diminuunt tamen peccalum; et insuper puram devotionem, quam vos et prædecessores vestri retroactis temporibus ad Romanam gessistis Ecclesiam, ad memoriam revocantes; excusationes easdem admisimus, ac vos ipsosque ambaxiatores vestro nomine ad nostram et ejusdem Romanæ Ecclesiæ gratiam, per eosdem ambaxiatores et nuntios vestro nomine factis et promissis primitus quæ sequuntur, duximus admittendos. Ipsi namque ambaxiatores et nuntii nomine vestro ad sancta Dei Evangelia tacta corporaliter promiserunt, ac etiam juraverunt, vos stare, parere mandatis Ecclesiæ ac nostris super et de prædictis et prædictorum quolibet, et ab eisdem dependentibus, seu aliquo eorumdem; quodque dictos Ludovicum et Petrum, eorumque officiales et ministros, aut alterius eorumdem, seu ipsius Ludovici stipendiarios, vel aliquos alios, qui venissent contra mandatum Ecclesiæ seu nostrum, vel aliorum summorum Pontificum canonice intransitum, nunquam admittetis ad civitatem ipsam, comitatum vel districtum ipsius, nec iis vel eorum alicui præstabitis per vos vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, auxilium, consilium vel favorem: sed stabitis potius et perseverabitis in nostra ac successorum prædictorum ac Ecclesiæ devotione, obedientia et reverentia debitis, et resistentia contra illos, qui ad civitatem comitatum et districtum prædictos venire taliter attentarent. Promiseruntque insuper prælibati ambaxiatores et nuntii, et etiam juraverunt, se facturos et curaturos quod vos omnia et singula prædicta ratificabitis, approbabit, promittetis, jurabitis, et vos ad ea observanda et complenda efficaciter obligabitis, inde confectis scripturis publicis, seriem præsentium continentibus, vestro communis sigillo; quæ nobis ad nostram et ejusdem Romanæ Ecclesiæ cautelam celeriter transmittentur.

« Quibus juramento et promissionibus per nos ibidem receptis, vos, communem, universitatem et populum ab omnibus et singulis pœnis et sententiis, juris vel hominis, necnon processibus quibuscumque, quos et quas incurreritis propter prædicta seu aliquod prædictorum, de fratrum eorumdem consilio absolvimus; omnemque infamiam maculam sive notam, quam contraxissetis propter hoc, tollimus totaliter, et etiam abolemus: vosque ad omnia privilegia, honores, bona, statum et famam in integrum restituimus de plenitudine potestatis; et nihilominus interdictum seu interdicta quæcumque, quibus prædicti civitas, comitatus et districtus qualitercumque propter præmissa, vel aliquod eorumdem subjacent, re-

laxamus omnino, etc. Dat. XVII kal. Octobris, anno XIV ».

11. Cæterum ut publicæ Etruriæ quieti consuleret Pontifex, Florentinos ad pacem cum Pisanis incundam excitavit¹; quam feliciter conciliatam Joannes Villanus refert²: quamvis nonnulla ante emerissent odia, cum Pisani Lucam a Germanicis copiis, quæ a Ludovico defecerant, pretio emere tentassent. Sollicitavit quoque Pontifex³ Robertum Sicilia regem, ut acceptas injurias Pisanis remitteret, veteraque cum ipsis fœdera redintegraret: dignos videri venia, qui non nisi armorum vi multisque damnis affecti sub Ludovici potentia succubissent: admitteret oblata ab iis multa nomine quindecim aureorum millia: quamquam satius foret ipsorum benevolentiam quam opes sibi comparare. Explicuerat egregiam in revocandis ad obsequium Ecclesiæ Pisanis operam Bonifacius e Donoratico, quem Pontifex multis laudibus ob editum tam præclarum facinus extulit⁴. Ut vero illius opera Petrus Corbaria custodiæ traditus, atque Avenionem adductus, crimen coram cardinalium senatu execratum sit, sequenti anno videbimus. Addimus nunc Pontificias litteras, quibus Joannes Pisanis de re bene gesta gratulatus est⁵:

« Joannes, etc. anianis, populo et communi Pisanis.

« Quoties gesta vestra, Deo nuper grata sanctæque matri Ecclesiæ admodum opportuna ad memoriam revocamus, profecto toties non indigne jucunditate replemur et gaudio, et ad gratias referendum ei, de cujus nobis concessum est munere, et ad talia vestros converteretis animos, incitamus. Hæc sunt utique fidelia consolationis et honoris servitia, quæ pia compassione Christi sponsæ in tempore malo et in die afflictionis ejus, studuistis, spretis periculis variis, laudabiliter exhibere. Vestro siquidem laudabili studio civitas vestra, quæ tyrannica potestate hæretici ac schismatici Bavari, ab Ecclesiæ unitate recesserat, ab errore liberata noscitur, et relicto schismate, rediisse ad Ecclesiæ unitatem: dum enim tempus affuit illud, Domino ministrante, ejecto de dicta civitate vicario hæretici supradicti, ac post Petro de Corbaria antipapa, qui solum suum in dicta civitate posuerat, licentia de civitate eadem et ejecto, dimissis prorsus erroribus et schismate prædictorum, redire vestro ministerio festinavit, et rediit dicta civitas ad Ecclesiæ unitatem. Et ne dictus Petrus antipapa, se transferendo ad partes alias posset Dei Ecclesiam cum suis sequacibus ulterius perturbare; suscitavit Deus spiritum Danielis in dilecto filio nobili viro Bonifacio comite de Donoratico, ut ipsum Petrum reciperet et custodiret, ne posset proficisci alibi, ut sic malis,

¹ Tom. VII. p. 3. Ep. secr. pag. 29. — ² Jo. Vill. l. x. c. 138. — ³ Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 56. — ⁴ Ibid. pag. 55. — ⁵ Tom. XIV. p. 2. Ep. secr. pag. 57.

quæ inde possent subsequi, obviaret, etc. Dat. Avin. III non. Septembris, anno XIV ». Rediere ad obsequium Ecclesiæ una cum superioribus insignibus populis præcipui nobilitate viri Etruriæ Gibellinarum partium; inter quos Gerinus, Franciscus et Ugolinus Ubaldini, alique perduelles a Joanne Ursino S. Theodori diacono cardinate A. S. L. Pontificio jussu Ecclesiæ conciliati 1. flatentus de Etruriæ rebus: jam alia prosequamur.

12. *Plures Insubriæ urbes et viri principes a Bavaro desciscunt.* — Traducto in Insubriam exercitu, Ludovicum mense Aprili celebres conventus, ut eam provinciam fluctuantem in suis partibus contineret, habuisse scribit Joannes Villanus 2, quibus Scaliger Veronensis, Mantuæ, Cremonæ alique tyranni interfuerunt. Incenderat enim in se omnium odia ob creatum antipapam Ludovicus, et eo flagitio res suas maxime evertit. Depulere itaque a suis cervicibus schismaticæ servitutis jugum plures insignes urbes ac populi: quos Ecclesiæ conciliari, ac sacrorum usum ad proximas kalendas Augusti illis restitui jussit Pontifex 3, donec cum de ipsorum fide penitus constaret, censura inflictæ dissolverentur. Quo argumento hæc Benevenuto Bononiensi II id. Maii rescripsit 4: « Latenter percepto, quod Papiensis, Novariensis, Vercellensis, Pargamensis et Laudensis civitates cum suis communitatibus, relicto erroris invio, pedes suos in viam veritatis, sicut jam cœpisse dicitur, convertere intendentes, illis viris reprobris Ludovico de Bavaria et Petro de Corvaria, hæreticis et schismaticis, constanter et viriliter se opponunt; nos more paterno eisdem super his congaudentes et sperantes, quod si divina in eisdem civitatibus et communitatibus licite celebrentur, preces et sacrificia, quæ Deo in ipsis offerri sunt solita, ipsos in cœptis firmabunt, ac ut ipsi perficere valeant impetrabunt, et ut perficiant obtinebunt; ad Dei honorem, ipsorumque consolationem interdicta omnia in eisdem civitatibus et communitatibus apposita usque ad instantis kal. Augusti duximus suspendenda ». Addit sibi ingratum admodum rumore accidisse, Mediolanenses ad committendas cum Ludovico Bavaro acies se comparare, cum ea res periculo non careat; viderique satius cunctari, dum ad eum delendum excidendumque omnium vires conflari possent; ac præcipit, ut si nondum in eum exercitum eduxerint, ipsos ab eo consilio revocet: cæterum se legato ac Placentinis scribere, ut auxiliares copias cum Mediolanensibus adversus hostem conjungant: quæ quidem litteræ ad Bertrandum legatum, Placentinos et alios, idibus Maii datæ extant in Regesto Pontificio: quibus eisdem Mediolanenses se ad Ecclesiam traduxisse significat, utque vires cum ipsis in Ludovicum convertat, persuadet.

13. *Persistere constantes in obsequio Ecclesiæ Mediolanenses 1, nec Ludovici minis, quamvis Montiani castra promovisset, atque ad urbem excurreret, frangi potuerunt.* De quibus secundis nuntiis hæc Pontifex ad Philippum Francorum regem scripsit 2: « Mediolanum fere cum omnibus civitatibus aliis Lombardia, quæ consueverunt obedire dicto Bavaro, contra eum etiam rebellant, sic quod in campis eum oportet persistere; civitatibus eum recipere, sibi que rennentibus obedire: jamque ut habet fide digna multorum relatio, usque ad burgos Mediolani perveniens, obsidionem ibidem posuit: civibus Mediolanensibus cum suo exfortio civitatem potenter defendentibus, et se viriliter opponentibus contra eum, etc. Dat. III non. Junii, anno XIII ». Cur vero Azo vicecomes in principatu Mediolanensi a Ludovico confirmatus defecerit, exponit S. Antoninus his verbis 3: « Actus illius perfidiam in paterna, (nimirum Galeatii,) dudum eversione expertus, parere noluit adventanti, sed Mediolano cæterisque oppidis exclusit; quare bello in his locis necessario est implicatus ».

14. *Ut suas adversus Ludovicum partes Azo confirmaret, ad castra Ecclesiæ clam transfugit.* Cujus oratoribus humanissime receptis, est ei gratulatus pium reditum Pontifex 4: « Prefecto, inquit, vox tua dulcis, imo sancti Spiritus potius; in nostri cordis insonuit auribus; quæ utique non indigne ingenti gaudio nos replevit: etenim cum peccatoris conversio Dei angelos, pastoremque gregis unius ovis errantis inventio gaudio repleat, quanto magis filii revictio mortui, ejusque qui perierat reinventio exultatione implere debet et gaudio patrem pium? Illi itaque gratias referentes, qui te de tenebris vocavit in admirabile lumen suum, tuam prudentiam exhortamur, ut spiritum tam benignum, qui misericorditer te respexit, nutrire studeas, eique reverentiam exhibere, eidem humiliter supplicando, ut quod in te cœpit perficiat, et perfectum custodiat et conservet ». Et infra: « Age igitur, fili, virtuose in cœptis et persevera constanter, ac contra tuum, Dei et Ecclesiæ suæ hostem pestiferum, Bavaram videlicet, hæreticum et schismaticum, ejusque fautores et sequaces viriliter arma sumens, procedere procures provide ac potenter, ad hoc ipsum Mediolanum et alios tibi adhærentes nobiles ac populos nihilominus excilians et inducens, etc. Dat. Avin. X kal. Julii, an. XIII ».

15. *Joannes pseudocardinalis et Azo vicecomes ad obsequium Ecclesiæ redeunt.* — Commisum est per hæc tempora ab Azone in patruum Marcum crudele facinus: cum enim ille, ut narrat Joannes Villanus 5 (1), post occupatam Lucam, et restitutas pristinae libertati Pisas magnis muni-

¹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 5. — ² Jo. Vill. l. X. c. 130. — ³ Tom. VII. p. 1. pag. 25. — ⁴ Ibid. pag. 12 et 20.

¹ Jo. Vill. l. X. c. 130. — ² Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 121. — ³ Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 11. — ⁴ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 20. — ⁵ Jo. Vill. l. X. c. 136. Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 12.

(1) Quæ hic narrat annalista de nece Marci vicecomitis ab Azone fratre suo laqueo prælocati, vercor ne simul cum Joanne Villano, unde

bis decoratus ad Florentinos se contulisset, exceptusque honorificentissime coram magistratibus et episcopis Florentino, Fesulano et Spoletano fidem devinxisset, partes Ecclesie se amplecturum, atque a Bertran to card. A. S. L. præteritis in oppugnanda Ecclesia criminis veniam flagitaturum; Mediolanum reversus a civibus maximis honoribus cohortatus, post infansas epulas ad arcana excelsa consilia, nepotis jussu laqueo præfectus est, ejusque cadaver in publicum vicum e fenestris projectum, stupentibus ad tantum facinus Mediolanensibus, nec tamen mutare audientibus. Accessisse vero mense Septembri ad Pontificiam aulam Mediolanensium et Azonis oratores, ac Joannem cardinalatu a Petro Corbaria accepto cessisse, creatumque a Pontifice Novariensem episcopum, atque sacrorum, et templorum usum Mediolano restitutum, refert idem Villanus¹. Extant Pontificis ad Joannem et Azonem litteræ², quibus ad fidei constantiam ipsos excitat, propositoque ob oculos infelicis exitio, e quo emergerant, admonet ne se demonum laqueis irretiri patiantur.

« Joannes, etc. Azoni de vicecomitibus rectori Mediolani.

« Profecto, nisi Spiritus ille, a quo te motum credimus, ut derelicto devio, in quo currendo ad inferos properabas, ad regalem viam, quæ ad regnum ducit perpetuum, gressus tuos dirigeres, spem nobis firmiorem, quam tua opera tribuissent, spes de salute tua concepta a nostro prorsus animo excidisset. Sed Spiritus ille, cujus perfecta sunt opera, in spe illa nos firmos tenuit, quod inceptis debeas persistere, ac ea perducere ad effectum. Cogita igitur, fili, et recogita diligenter in quo statu fueris, et ad quem te converteris: et attende, quod nemo ponens manum ad aratrum, et retro respiciens aptus est regno Dei. Memorare

¹ Joan. Villan. l. x. c. 146. — ² Tom. vii. p. 4. Ep. secr. pag. 45.

ille accepit, ex vulgi rumore captaverit. Nam opposita plane omnia narrat Bonincontrus Morizia, qui tunc Modoetia agens rerum ejus regionis Chronicon scribebat. Narrat ille lib. 3, cap. 42, Marcum, qui in fratrem Azonem iniqua meditabatur, « die quadam octava mensis Septembris » anni hujus, sanum corpore, aulam principis Mediolanensis intrasse, « et subito, ait, mors, que noli parci, violenter eum oppressit et cum magno honore, is cujus vita multis fuit onerosa, in Ecclesia S. Marie Majoris Mediolani humatus fuit ». Nihil etiam de illo Marci supplicio tradit rerum Mediolanensium scriptor æqualis Galvaneus Flamma in opusculo rerum ab Azone, Luchino, etc. vicecomitibus gestarum, yugato rer. Ital. tom. xii; scribit enim ibidem col. 1002: « Marcus die xv Augusti Mediolanum venit, et die v (lege viii ex Mar. cia) Septembris diem clausit extremum, etc. » Forte tamen scriptores isti vicecomitibus ad hæc rem in Azoni's narratam convertendam, et hanc præsertim studioso silentio præserunt. Sed vix credo defuncti cadaver tanto ludibrio, quanto ex Villano narrat anomaliam, traductum publice; is enim error testimonio auctoris Modoetiensis plane evertitur.

Ceterum chronotaxis rerum a Ludovico gestarum paulo dignitius quam hic inclinaret analysi dirigitur est. Azo titulo vicarii imperialis per Insubriam a Ludovico ornatus Mediolanum mense Februario, ait Morizia in Chronico Mediolanensi, removit. Aprilis mense ejusdem anni detectionem jam statuerat; nam Mediolanenses die ejusdem mensis xvii eodem teste sollicitabat. His compertis Ludovicus actum accendit cum exeret, qui primo appulsi Medoetia Maio mense. Dein pago illo relicto, cuius arcem, non vero oppidum tenebat, Mediolanum contendi, et die xi Junii obsidione tentare cepit, ait Flamma in opusculo de rebus vicecomitum. Egrege repulsi ab Azone, tandem acceptis ab illo pecuniis copias reduxit, raptimque Papam die xix Junii, ait Flamma, venit. Hi paucis diebus, ex Morizia in Chronico Medoetensi, moratus, Tridentum, tum in Germaniam removit. Si vera tamen narrat auctor Chronici Mutinensis, vulgatus rer. Ital. tom. xv, post hæc evenit Papiensem moram Parmæ tempus longius extorxit Ludovicus; cum ex eo scriptore nonnisi die Venetiis ante Natale Domini Tridentum pervenit, « ad parlamentum, ut dicebatur, et fuit ibi multo tempore. Postea vit in Almannum », adeoque nonnisi anno sequenti. Desunt annalista hic cum anno mcccclxiii. Rer vero Ludovici in Germaniam relegit Joannes Viduorauus, qui tunc Chronicon suum in Germania scribebat, asserens transisse illum in Sueviam Superiorem, et inde per Ulmam ad Rhenum descendendo tenuisse Coloniæ, tum Moguntiam, Wormatiam et Spiram; « sed », ait scriptor, « tunc omnes religiosi et seculares clerici servabant interdictionem in civitatibus sibi juratis: quod vitens iussit in eis clericos alios, ut ibi carerent ».

Annua vertente hic etiam juvat interdictionem usum nonnisi sequenti anno die xiv Februarii Mediolani restitutum fuisse, teste Flamma in opusculo de rebus vicecomitum. Nec præterendum, annum mortalem Frederici Austriaci non presentem ad sequentem ab eodem Viduorauo assignari. Quin et in continuatione Martini Poloni ab Ecardo vulgata Frederici mors cum die v Januarii anni mcccxxx componitur.

insuper quales successus haberint hæretico Barvaro adherentes, et quod facis fac citius, in luceque stude conceptus tuos deducere, qui diu latuerunt in tenebris. Ne locum des demonibus, eorumque membris, ne conceptus valeant impedire. Quod si feceris, assistet tibi Altissimus, et prosperabuntur, ipso faciente, qui peccatorum conversionem expectat misericorditer et salutem desiderat, ut firmiter credimus facta tua: aliter expectare non absque formidine convenit finem illum, quem non conversi fuerunt his diebus præteritis (a quo tamen te præservet Dominus) assecuti. De illis autem tuis operibus, quæ spei nostræ de tua conversione videbantur prima facie obvia, nuntii tui predicti presentium bajuli referre tibi poterunt aliqua oraculo vivæ vocis. Gratia Dei ad ea, quæ sibi sunt placita, in his et aliis dirigat mentem tuam. Amen. Datum Avinion. VI id. Novembris, anno xiv. Conceptas eodem argumento¹ litteras ad Joannem Azonis patrum dedit Pontifex. Haud levis postea sequenti anno oborta suspicio, ne uterque fidem infringeret, atque exaratis pridie nonas Augusti, Pontificatus anno xiv, litteris², obiectum est ipsos Caravatum clientelæ Ecclesie commendatum in suam potestatem redigere molitos: Joannem vectigalia Mediolanensis archiepiscopatus Aycardo eripere, Ecclesiasticis a Sede Apostolica et legato sacerdoti donatos, ne bonis polirentur, prohibere; tres schismaticos a pseudopontifice promotos in consortium et mensam admittere, pseudominoritas schismaticos adversus ejus ordinis Catholicos tueri: a quibus Joannem atque Azonem jussit abstinere, utque promissam fidem religiose colerent, admonuit.

46. *Post varios belli casus Ludovicus redit in Germaniam.* — Quod ad res in eo bello gestas attinet; cum Mediolanum sibi subjicere non potuisset Ludovicus, iras in circumjacentes agros,

¹ Reg. post eand. Ep. — ² Tom. vii. p. 2. Ep. secr. pag. 45.

quos late esse populatus, convertit¹, ac Ticinum armorum ferrere ad dedicationem cerlis legibus compulsi; cum interim Bertrandus legatus cardinalis valido succinctus exercitu Parmam, Rhegium, Mutinam ac Faventiam ad obsequium Ecclesie traxisset². Sed parum diu ob injecta Rubeo prænobili Parmensi vincula tres priores urbes in fide perstiterunt³. Quem casum, ut in rem suam verteret Ludovicus, Cremonam reversus periculosissima conjurationem Bononiæ in legatum conflavit⁴: sed ea patefacta atque excisis ob proditorum multitudinem, ut refert Joannes Villanus⁵, qui tum Bononiæ Florentinorum orator erat, novis auxiliis a legato, sumptum est de conjuratis, quorum Alberghettinus Manfredus Faventino principatu depulsus princeps erat, supplicium. Ita Ludovicus spe delusus Tridentum iter intendit, ut novas e Germania vires evocaret. De quibus Pontifex hæc ad Francorum regem scripsit⁶: « Ut regalis circumspectio nova, quæ hic narratur ad præsens, de partibus Italiae non ignoret; ea sibi providimus, ut sequitur intimare. Pertur siquidem, quod Bavarus die quarta hujus mensis Octobris discessit de Papia versus civitatem Cremonensem, quam die x mensis ejusdem intrasse dicitur, infelices dirigens gressus suos, quibusdam quod inde Parmam, et aliis quinimo prius Tridentum disponit accedere referentibus, habiturus ibidem colloquium cum Australi, etc. datum Avinion. V kal. Novembr. anno xiv »⁷. De Ludovici ex Italia recessu hæc tradit Bernardus⁸: « Ludovicus Bavarus sub anno Dominicæ Incarnationis inchoante mcccxxxix, paulo ante Pascha inefficax discessit de Parma civitate Italiae et de tota Italia. Ibi parum profuit, nec profecit, multumque obtulit sibi et Ecclesie Catholicae et paci patriæ et republicæ, et rediit in Theutoniæ ». Pervenit Tridentum Ludovicus inclinante anno: cum Friderici Austriaci Romanorum olim regis designati, cum quo sollemnes conventus, ut et superioribus litteris colligitur, erat initurus, obitus fama percrebuit: ac tum meliorum rerum desperatione, ne uti regnum Italicum amiserat, paucis exceptis urbibus, quæ ancipites suspensa ex incerto rerum exitu fluctuabant, ita absentia sua Germanico deturbaretur; superatis Alpibus, nec repetita postea unquam Italia, in Germaniam se contulit⁹: maxime cum Robertus dux Baviaræ idemque comes Palatinus Rheni, ipsum execratus, sentiret cum Ecclesia, ac nuntios Sedis Apostolicæ operam suam commendaret: quem Joannes pridie nonas Aprilis excitavit¹⁰, ut in fide perstaret.

17. *Tentata concordia inter principes Italiae, populus Romanus in fide Ecclesie confirmatus.* — Ad elidendas Ludovici vires, federatos illius principes Pontifex ab ejusdem partibus divellere anni-

sus est: atque in primis ut præcipuum dignitate et potentia Fridericum regem Triacriæ ad sinum Ecclesie adduceret, sollicitavit¹ mense Martio, ac Robertum Siciliae regem, ut pacem vel inducias cum ipso iniret; reginamque Siciliae promovende rei jussit incumbere. Coire inter eos principes concordia non potuit, ac res Friderici non parum a Roberto depresso sunt, ut ex litteris Pontificiis ad archiepiscopum Neapolitanum VIII kal. Septembris scriptis² colligitur: quibus ipsi partes imposite, ut cum plures insulani Trinacrii antea perduelles ad Roberti regis obsequium redire, atque in illius fide constantes esse in animum induxissent, censuris quibus erant irretiti, exsolveret Studerant etiam Joannes conciliare Roberto regi Montisferrati ac Salutarum marchiones³, et Philippum Sabaudum⁴; cum ea concordia Pedemontio ac Gennæ, in maxima discrimina adductis, et regno Siculo conduceret; indietæque sunt a Pontifice induciæ inter eos principes, inclinante mense Martio, atque Astensi et Albensi episcopis datæ partes, ut adversantes ad inducias servandas inducerent. Sed Roberti regis hostes dictis Pontificiis audientes non fuere, ac Pedemontium in discrimen conjecere: cui Pontifex copias, ut laboranti succurreret, submisit⁵: cum vicissim rex agmina regia pro continenda in officio Marchia transmisisset.

18. In Urbe Roberti regis copiæ ad illam in Pontificis obsequio confirmandam adversus Gibellinorum conatus, cum in militari disciplina non continerentur, nonnullas turbas peperere; indeque factiones haud leves secutæ. Quo accepto Pontifex Guillelmum Ebulum Roberti copiarum ducem IV non. Januarii admonuit⁶, ut suorum impetus reprimeret, imminentiæque inde pericula levaret. Neque ita multo post concitata⁷ est a populo Romano adversus Guillelmum conjuratio, qua exauctoratus est, et Stephanus Columnensis ac Poncellus Ursinus senatores creati. Cum vero Romanus populus in fidei erga Ecclesiam constantia perstaret, tempus restituti jam sacrorum usus Pontifex Joannem S. Theodori cardinalem A. S. L. extrahere jussit⁸: seque in contrariis Urbis factionibus æquum adversis partibus præbere⁹. Ceterum Romani, publico celebrato Concilio, coram Joanne legato fidem Pontifici adversus Ludovicum et antipapam devinxere, ac superiora sentiendo cum iis execrati facinora omnia temere ab iisdem perperam tentata rescidere; de quibus Joannes Philippum Francorum regem subjectis verbis certiores fecit¹⁰: « Populus Rom. his diebus proxime præteritis in manu legati nostri Tusciæ, in Urbe præsentis, publice populo congregato per suos syndicos; necnon et nobiles, qui tunc

¹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 143. — ² Ibid. pag. 143. —

¹ Jo. Vill. l. X. c. 130 et 142. — ² Cap. 133. — ³ Cap. 143. —

⁴ Cap. 148. — ⁵ Cap. 149. — ⁶ Tom. 7. p. 2. Ep. secr. pag. 111.

— ⁷ Bern. libell. de Rom. imp. Ms. Vat. bibl. sign. num. 2043. —

Jo. Vill. l. X. c. 148. — ⁸ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 95.

³ Sup. pag. 145, 146 et p. 2. pag. 30. — ⁴ Tom. VII. p. 1. Ep.

secr. pag. 13. — ⁵ Ibid. pag. 148. — ⁶ Ibid. pag. 2. — ⁷ Jo. Vill.

l. X. c. 121. — ⁸ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 3. — ⁹ Ibid. pag. 5.

— ¹⁰ Ibid. pag. 121.

in eadem urbe aderant, per seipsos juramentum fidelitatis, reverentiae et obedientiae, praecipue contra Petrum et Bavarum praedictos eorumque sequaces corporaliter praestiterunt, recognoscentes se circa ea, quae fecerant erga eosdem Petrum et Bavarum errasse graviter, ea quatenus de facto processerant, quantum ad ipsos pertinere poterat, nihilominus revocando, etc. Dat. III non. Julii, anno XIII ».

Praecipui etiam Romani patritii, qui Ludovicum in Urbem exciverant, atque ut imperiale insigne corripere auctores fuerant, Jacobus et Sabella stirpe et Theobaldus et S. Eustachio Ildebrandini episcopi Palavani opera criminis veniam flagitarunt; atque antipapam execrati, in Joanne ut justus Christi in terris vicarii obsequium, conceptis subjectis verbis formula¹, procurbuere: « Coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino meo, domino Joanne, divina providentia, papa XXI, et sacro collegio dominorum cardinalium dominorum meorum constitutus, ego Ildebrandinus episcopus Paduanus, procurator nobilium virorum Jacobi de Sabello et Theobaldi de Sancto Eustachio civium Romanorum, habens ad infra scripta speciale mandatum, prout apparet per Instrumenta publica confecta manu Francisci de Aringiano publici auctoritate Apostolica notarii; in primis nomine et vice praedictorum Jacobi et Theobaldi confiteor et recognosco, vos sanctissimum patrem et dominum Joannem praedictum esse et fuisse verum et summum Pontificem sanctae Romanae et universalis Ecclesiae, ac verum et unicum Christi vicarium et beati Petri successorem. Item confiteor nomine, quo supra, etc. » Faletur Ildebrandinus eorumdem nomine, ipsos gravi flagitio se obstrinxisse, cum Joannem Achaiae principem et Joannem S. Theodori diaconum cardinalem mœnibus propulsarunt, non obstitere ne Petrus et Corbaria Pontificatum latrocinio invaderet, dedere operam ut Ludovicus diademate cingeretur, inunctioneque imperiali liniretur; assensere senatorem Urbis renuntiari, denique Romanae rei administrationem ab eo suscipere. Professus etiam est Ildebrandinus Petrum Corbariam nullo jure, sed sacrilegio Sedem Petri conscendisse, ac demissa tot flagitia Apostolica clementia deleri expetiit, quam Joannes ipsis impertiit, ac Diplomate III id. Octobris, Pontificatus anno XIV exarato confirmavit. Simili successu ceteri in ditione Ecclesiastica rebelles ad officium, damnatis Ludovici partibus, rediere.

19. *Variorum principum perduellium exitus.* — Immiserat ille² ad turbandum Picenum comitem Clarimontis Trinacrium: sed ad reprimendos illius conatus, cum initio aliquos secundos progressus fecisset, atque Aesio proditione capto³, Tanam armis strenuissimum ducem capite plecti

jussisset, Pontifex Robertum Siciliae regem, ut Picensi praesidi copias auxilio submitteret, rogavit datis X kal. Aprilis litteris: cumque fidissimus Ecclesiae cliens et defensor Robertus exercitum traduxisset⁴ in provinciam, universi Picens ad Pontificis obsequium revocati sunt⁵, pariterque Ravenna et alia loca ad officium rediere⁶. Cujus felicitis nuntii Francorum regem Pontifex participem fecit⁷: « Praeterea, inquit, de partibus Romanis narratur, quod Sciarra de Columna obiit his diebus: et est certum quemdam tyrannum pessimum Silvestrum nomine, qui civitatem Viterbiensem sua detinebat tyrannide saeva contra Ecclesiam occupatam, interfectum fuisse per quemdam alium Gibellinum; quodque civitas postmodum ad obedientiam Ecclesiae, receptis ejus gentibus, cum honore notabili est reversa. Rursus narratur et creditur etiam ex verisimilibus conjecturis, quod Tudertina civitas ad ejusdem obedientiam Ecclesiae, nisi jam redierit, breviter revertatur: qua reducta nulla civitas rebellis Ecclesiae in ipsis partibus proculdubio remanebit. Dat. Avin. V kal. Novembris, anno XIV. » Eluxit quidem in tyrannide Italiae et medio tollendis divina justitia: ut enim ea, quae de Galeatio, Castrucio, Passarino, Guidone Aretino, Marco vicecomite, Alberghetino ac postremo de Sciarra Columna, et Silvestro Gatta dicta sunt, mitlamus; Canis Scaliger⁸, cum sperate felicitatis apicem videretur conscendisse, ac Tarvisinos, quos Ecclesiae clientelae se commississe superiori anno vidimus, quindecim dierum obsidione mense Julio ad deditionem compulsisset; mox a caena, in qua opipare et splendide deliciis indulserat aegritudine implicatus die sanctae Mariae Magdalenae sacro extinctus est: moxque Alberlus et Mastinus principatum, pulsus Canis Scaligeri spuris, susceperat.

20. *Atestini marchiones Ferrariam accipiunt.* — His tyrannis feliciores, ac sanius amplexi consilium marchiones Atestini Raynaldus, Opizo et Nicolaus, qui initam cum Ludovico Iavarano armorum societatem abruperunt. Receptat eos in gratiam Pontifex superiori anno⁹, utque arctiori eos nexu Ecclesiae devinciret, ac beneficiis ad majorem, qui optime de Ecclesia fuerant meriti, seclauda vestigia provocaret, Ferrariae toparchatum ad decennium certo imposito censu tradidit¹⁰, soluta contraria Clementis V sanctione: « Constitutio », inquit Joannes¹¹, « quae per felicitis recordationis Clementem papam V praedecessorem nostrum, ne dicti marchiones in eisdem civitate, comitatu et districtu vicariatum, dominium, vel officium, aut regimen aliquod habere, obtinere vel exercere valerent, facta fuisse dicitur, non obstante: ita tamen, quod ipsi communiter et haeredes sui quolibet anno dicti decennii decem millia Florenno-

¹ Ext. apud Jo. pap. tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 3. — ² Tom. II. p. 1. Ep. secr. pag. 145. — ³ Jo. Vill. I. X. c. 124.

⁴ Jo. tom. VII. p. 1. pag. 148. — ⁵ Jo. Vill. I. X. c. 147. — ⁶ Cap. 128. — ⁷ Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 111. — ⁸ Jo. Vill. I. X. c. 141. — ⁹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 19. — ¹⁰ Ibid. pag. 23. — ¹¹ Ibid.

rum boni et puri auri, et legalis ponderis in duobus terminis, qui sequuntur, videfiet medietatem in instanti festo Nativitatis Dominicæ, et aliam medietatem dictorum decem millium in subsequenti festivitate beatorum Petri et Pauli mensis Junii nobis et eidem Ecclesie in Romana curia, ubicumque ipsum esse contigerit, suis periculis et expensis absque aliqua diminutione census nomine persolvere integraliter teneantur, etc. » Præcipit Bertrando cardinali legato, ut abscessa omni mora Atestinis Ferrariensis urbis agrique præfectorum, Pontificis vice gerendam, committat. « Dat. Avin. II kal. Junii, an. xii ».

Explicuit etiam Pontifex in omnes Apostolicam clementiam, qui a schismate Ludovici et Petri Corbarie ad sinum Ecclesie rediere : ac ne superiora exempla repetamus, Joanni S. Theodori diacono cardinali ¹, Coloniaensi archiepiscopo ² in Germania, Benedicto Novocomi episcopo ³ in Insabria, Nebensique ⁴ in Sardinia ac pluribus aliis ⁵ provinciam dedit, ut eos qui schismatis laqueis se irretissent, in fidelium communionem restituerent : partesque easdem summo Minoritarum præfecto ⁶ et aliis, qui in singulis provinciis sacri illius Ordinis viris præpositi essent, imposuit, ut sodales, qui cum Ludovico et antipapa sensissent, expiato crimine, piorum consortio aggregarent. Injecerat his perniciosum scandalum Michael Casenas, qui antea Minoritis præfuerat, atque ob hæresim, quam superiori anno venenato Commentario in Pisanæ Ecclesie foribus affixo promulgarat, hac decretoria sententia est damnatus ⁷ :

21. *Sententia in Michaelem Casenam et contra singulos ejusdem errores amplissimus Pontificis Commentarius.*

— « Joannes etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Quia præfatus Michael venenum, quod corde occultum diu tenuerat, evomere publice, velut in sensum datus reprobum, non formidans, ad civitatem Pisanam (quæ per eundem Ludovicum de Bavaria, jure si quod sibi ex electione discordi, quæ de ipso in regem Romanorum facta dicebatur fuisse, quomodolibet competeat, justitia exigente privatum, tyrannice tenebatur) non expavit dirigere gressus suos, ubi cum eisdem Ludovico et Petro de Corbaria hæreticis, schismaticis et rebellibus conversans continue; ipsosque in suis hæresibus, erroribus et damnatis schismatibus fulciens, ac præstans eisdem adversus Deum et Ecclesiam ipsam veritatemque Catholicam auxilia, consilia et favores, nonnulla erronea et hæreticalia contra Constitutiones et declarationes Sedis Apostolicæ, præsertim contra illam, quæ incipit, *Cum inter*, scribere ⁸ ac dogmatizare in diversis locis publice, sicut fama seu

potius infamia publica notoria ac per eadem scripta et quorundam etiam depositiones testium receptorum super hoc nobis et eisdem fratribus constitit evidenter, præsumpsit; pertinaciter asserendo Catholica quæ dicta Constitutio hæretica, et hæretica quæ Constitutio eadem Catholica declaravit; per quæ utique se reddidit de dictis hæresis et schismatis, aliisque diversis criminibus respersum, imo etiam ut hæresiarcham manifeste convictum, satagens per suas falsas, erroneas et hæreticales doctrinas et dogmatizationes hujusmodi, quas verbis et scriptis inculcare suis dammandis molitur conatibus, fideles a sua fidelitate pervertere, ac animas decipere simplicium secumque deducere in præcipitium damnationis et mortis; nos ne vir tam reprobos glorictur ulterius, suæ pravitatis opera absque condignis demeritorum stipendiis præteriri; ac ne deinceps in sui erroris devium, ad quod tota sua ferri videtur intentio, plures trabat, tantis malis et periculis occurrere salubriter cupientes, cum præmissa adeo sint notoria, tam per facti evidentiam, quam per plures ipsius litteras ad partes diversas directas, quarum aliquæ ad nostras et fratrum nostrorum prædictorum manus etiam pervenerunt, quod non potest tergiversatione aliqua occultari: de fratrum eorundem consilio, auctoritate Dei omnipotentis, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus et nostra, præfatum Michaelem fautorem hæreticorum et manifestum hæreticum et hæresiarcham, et schismaticum declaramus, ipsumque ut hæreticorum fautorem et manifestum hæreticum et hæresiarcham ac schismaticum sententialiter condemnamus, privantes eundem officiis, dignitatibus et honoribus quibuscumque, vel privatum potius declarantes: ipsumque ab omni gradu deponimus et privilegio nudamus Ecclesiastico, ac eum inhabilem ad præmissa reddimus et quodlibet prædictorum, pœnis omnibus et sententiis spiritualibus et temporalibus, quibus divino et Ecclesiastico jure hæreticorum fautores et hæretici et hæresiarchæ ac schismatici existunt obnoxii, plectentes eundem, et velut talem eum fore obnoxium eadem sententia declarantes, etc. Datum Avinione II kalend. Maii, Pontificatus nostri anno xii ».

22. Non perhorruit Michael exactoratus pristinum munus attractare, ac suas vices Azolino committere ¹: nactusque est facinoris socios, in Dalmatia Franciscum Tergestinum ², Franciscum Æsculanum, et Gerardum Rostagni ³ in Gallis: in Anglia Petrum et Joannem ⁴; Stephanum ⁵ Salmantinum in Hispania, Franciscum ⁶ et Guarinum ac Saonensis conventus schismaticos ⁷ in Italia: quos omnes Pontifex meritis pœnis affici jussit. Ipse vero Michael in Germaniam, ut eam inficeret,

¹ Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 11. — ² Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 84. — ³ Ibid. pag. 25. — ⁴ Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 46. — ⁵ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 31. — ⁶ Ibid. pag. 98. — ⁷ Ibid. pag. 3. — ⁸ Ext. impia illius Comment. apud Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 29. etc. et pag. 72.

¹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 6. — ² Ibid. pag. 9. — ³ Ibid. pag. 123. — ⁴ Ibid. pag. 135. — ⁵ Ibid. pag. 130. — ⁶ Tom. VII. p. 2. pag. 16. — ⁷ Ibid. p. 1. pag. 8.

profecturus, cum Bona, imo verius, cum Malagrata, ut ait Pontifex in litteris ad Francorum regem scriptis, Ludovico Bavaro socium se adiunxit, quos secutus est Guillelmus Ocham. Eminabant hi tres scelere in reliqua hæreticorum et schismaticorum colluvie; ac scientiæ laude qua florebant, ad fidem labefactandam abusi sunt. Cæterum Pontifex, ut contra Michaelis Casenatis Commentarios antidotum pararet, libellum edidit in quo singulas viri perfidi hæreses confutavit: quem veluti hujus historiæ clarissimum lumen ad discutendas errorum tenebras, quas homines impii adversus Joannem de paupertate Constitutiones, solvendasque difficultates, quas etiam nonnulli Catholici in conciliandis ejus dictis cum Nicolai papæ Decretali, *Exiit*, sunt experti, etsi prolixiorum, ob doctrinæ tamen in eo contentæ dignitatem e Mss. Vaticanis¹ decerptum publici juris faciemus: cum maxime auctor glossematis in Constitutionem, *Cum inter nonnullos*, et Pegna² in Commentario in Eymericum, aliique typis excudendam expetierint:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Quia vir reprobus fr. Michael de Casena, dudum magister generalis Ordinis fratrum Minorum, qui suis excessibus exigentibus de ministeriatus officio per nos de fratrum nostrorum consilio privatus, et inhabilis redditus ad quæcumque dignitates et officia obtinenda fuerat, justitia exigente; conversus in vaniloquium, non intelligens quæ loquitur, nec de quibus affirmat, in illam prorupit insaniam, quod tres Constitutiones nostras, videlicet, *Ad conditorem canonum*, *Cum inter nonnullos* et *Quia quorundam*, nisus est multipliciter impugnare, asserendo inter alia hæreticum, quod dicta Constitutio, *Cum inter*, Catholicum asserit, et Catholicum quod Constitutio eadem hæreticum declarat, et ut sua insaniam pluribus esset nota, libellos suos continentes impugnationes prædictas ad diversas mundi partes et studia destinare, et ipsos affigi in portis Ecclesiarum et locis aliis publicis temeritate plectibili attentavit; propter quæ et plures ipsius excessus alios de eorundem fratrum consilio fautor hæreticorum et hæreticus, exigente justitia, declaratur, prout in nostris sententiis latius continetur, licet impugnationes prædictæ adeo sint invalidæ notorie, quod sint responsione indignæ; quia tamen in ipsis impugnationibus arma sumit contra legem ex lege, ac Evangelium impugnat ex Evangelio, et de veris fingens mendacia, provocat ad mendacium; veritatem, ne simplicium corda possint inficere erronea ac hæretica sua dicta, succinete duximus suis opinionibus, ut sequitur, respondendum.

23. « In primis itaque iste hæreticus Constitu-

tionem, *Ad conditorem canonum*, in eo conatur impugnare, quod dicta Constitutio probare intendens, quod fratres Minores, sine proprio vivere profitentes, in rebus, quæ usu consumuntur, non sunt censendi simplices usuarii, assertit quæ sequuntur: dicens siquidem, quod in talibus rebus, scilicet quæ usu consumuntur, usus juris vel facti separatus a proprietate rei, seu dominio possit constitui, repugnat juri et obviat rationi». Et infra: « In rebus usu consumptibilibus, nec jus utendi, nec usus facti separata a proprietate seu dominio possunt constitui vel haberi. Hæc verba Constitutionis prædictæ, ut dicit iste hæreticus, sacre Scripturæ, et sacris canonibus, et definitionibus sanctorum doctorum, ac etiam determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ obviat manifeste. Quod autem sacre Scripturæ repugnet, per illud quod legitur in Actibus Apostolorum II et IV cap. aperte probatur, ut dicit. In secundo enim capite dicitur sic: *Omnes qui credebant erant pariter, et habebant omnia communia: possessiones et substantias vendebant, et dividebant illa singulis, prout cuique opus erat.* In IV vero capitulo scribitur sic: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat.* Et paulo post sequitur: *Nec quisquam egenus erat inter eos, quotquot enim erant possessores agrorum et domorum vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes Apostolorum: dividebant autem singulis, prout cuique opus erat, et panes frangebant circa domos, sumentes cibum cum exultatione.* Hæc ibi. Hoc autem vocabulum, *suum*, sancti exponunt sic: *suum*, id est, proprium, ut patet XII, q. I. cap. scimus. Et cap. nobis et cap. non dicatis § Sic ergo, et per Augustinum circa principium regulæ suæ. Et glo. ord. super verbo, *habebant omnia communia*, dicit sic: Indicium fratrum Minorum est omnia possidere et nihil proprium habere; ex quibus verbis, dicit iste hæreticus, insinuat aperte, quod nullius rei temporalis, nec usu consumptibilis, nec non consumptibilis usu habebant credentes proprietatem: quia res non consumptibiles usu, scilicet possessiones, agros, domos et substantias, glo. id est pecora, vendebant, et ipsa nec in speciali, nec in eorum communitate eorum retinebant: illas autem res, quas lex instituta de usufructu § *Constituitur* usu consumptibiles esse testatur, scilicet pecunias pro pretio venditarum rerum acceptas et panes, de quibus habetur ibi mentio specialis, in communi habebant et dividebant singulis, prout cuique opus erat: et nullus ex cis aliquid suum, id est proprium, esse dicebat: sed erant illis omnia communia, et sic quilibet eorum habebat usum rerum usu consumptibilium absque proprietate et dominio, id est, proprietate et dominio separatim». Et quibus concludit, quod dicta asseveratio et doctrina in dicta Constitutione contenta Scripturæ divinæ obviat, et omnem religio-

¹ Ms. bibl. Vat. Nic. Min. sign. num. 4008. pag. 94. et Ms. sign. num. 4010. pag. 119. — ² Peg. apud Eym. II. p. Direct. Inquis. q. XVII. com. XLII.

nem habentem votum abdicacionis proprietatis omnium rerum temporalium destruit et confundit, quia secundum hoc quilibet religiosus quando uteretur rebus usu consumptibilibus, proprietarius censeretur.

24. « Hæc sunt verba istius heretici, in quibus includit proculdubio multa falsa, ad quæ ut sequitur respondemus. Dicimus enim, quod verum est, quod dicta Constitutio docet et asserit, quod in rebus usu consumptibilibus nec jus utendi, nec ipsum uti potest constitui vel haberi: sed licet nec jus utendi, nec ipsum uti in rebus illis haberi possit vel constitui, ipsis tamen potest, sicut dicit dicta Constitutio, quis abuti; abuti autem secundum dictam Constitutionem, dum tractatur de rebus usu consumptibilibus, sumitur pro consumptione rei. Et quod jus utendi in talibus rebus non possit constitui, probat dicta Constitutio ex definitione usus, quæ talis est: Usus est jus utendi rebus alienis salva rei substantia: id est, jus percipiendi fructus, seu utilitatem aliam in totum vel per partem suo nomine, qui possunt ex re, in qua usus constituitur, provenire. Constat autem quod in rebus usu consumptibilibus, quamdiu earum substantia salva et integra permanet, nulla potest utilitas provenire, ut patet in pane et vino, ex quibus nullus fructus vel utilitas potest colligi seu haberi, substantia salva rei. Quare evidenter relinquitur, quod in rebus talibus, videlicet usu consumptibilibus, jus utendi separatum a proprietate, seu dominio nequeat constitui seu haberi. Et per hoc beatus Joannes Chrysostomus rationem reddit, quare pro pecunia mutuata usura, sicut merces pro domo vel re alia usu non consumptibili locata licite recipi nequaquam possit, dicens quod in re usu non consumptibili, ut in domo vel agro, habens illa non solum habet proprietatem seu dominium, sed ex illis substantia salva rei, ac proprietate rei et dominio, fructus seu utilitatem aliam percipit: ut patet in domo, in qua inhabitat, et sic ex ea commodum inhabitationis habet sibi domus, salvo dominio, remanente salva rei substantia, et domo remanente. Ex agro quoque fructus recipit agri, salva rei substantia et dominio remanente. Et ideo, quia locans fructus rei seu utilitatem aliquam proveniente[m] ex ea, retento sibi dominio, conductori concedit, nec illa scilicet fructus, seu utilitatem domus vel agri finita locatione repetit, non est mirum si pro his pretium recipere possit: mutuans autem pecuniam in ejus, cui mutuata pecunie transfert dominium, non fructum aliquem nec utilitatem aliam, quæ ex ea salva rei substantia valeat provenire, et tantundem ab eo, cui mutuatur, postea repetit: quare ultra illud, quod mutuatur, a recipiente mutuum licite recipere nequit, ut legitur xxxviii di. cap. *Eficiens*. Quod autem ipsum uti ab aliquo haberi nequeat, dicta Constitutio sequens Augustini sententiam positam in libro Confessionum clare probat, quia quod non est, haberi ne-

quaquam potest: actus autem utendi in rerum natura non est, nec antequam quis utatur, nec postquam usus est, nec dum est, nempe integer in actu utendi, id est, successivo, prout latius prosequitur dicta Constitutio: quare relinquatur quod haberi non possit.

25. « Ad illud autem quod dicit, quod ex prædictis Scripturis sacris insinuat aperte: quod nullius rei temporalis nec usu consumptibilis nec non consumptibilis usu, proprietatem credentes habebant: dicimus, si intelligat quod in speciali proprietate nullus credentium habebat, verum esse quod dicit, pro tempore illo quo dicta Scriptura loquitur: quia hoc dicit expresse Scriptura prædicta Act. iv c. cum dicit: *Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat*. Si autem intelligat, sicut intelligit, ut per ea quæ proponit inferius clare patet, quod credentes nullius rei proprietatem habebant etiam in communi, Scripturis prædictis etiam contradicunt expresse, cum dicat, quod illis, scilicet credentibus, omnia quæ possidebant, erant communia inter eos: et quod illa communione quod prius ante conversionem Judæorum ipsis fuerat proprium, postquam credentes effecti sunt, fuit inter eos communicatum: constat autem quod illa, quæ possidebant ante conversionem, erant illis quantum ad dominium propria, alias enim illa communicare non poterant: quare sequitur, quod fuerunt quoad proprietatem seu dominium inter eos communicata, quod de rebus non consumptibilibus usu Scriptura prædicta Act. iv dicit aperte, nisi violentia sibi fiat. Cum enim dixisset: *Nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia*, parum post sequitur: *Nec quisquam egens erat inter eos*; et causam hujusmodi volens reddere subdit: *Quotquot enim erant possessores agrorum et domorum vendentes pretia portabant ante pedes Apostolorum, etc.* Cum igitur prius dicat, quod inter credentes omnia erant communia: et post subjungat, quod agri vendebantur et domus, evidenter apparet, quod illa communia, antequam venderentur, erant effecta: alias enim sequeretur, quod remansissent illorum, quorum prius fuerant propria, et per consequens, quod ipsi ante illorum venditionem remansissent proprietarii: cujus tamen contrarium dicit Scriptura prædicta, cum dicit: *Nec quisquam eorum quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat*.

26. « Ad illud autem, quod volens probare, quod rerum usu non consumptibilium credentes non habuerunt dominium etiam in communi; subjungit, scilicet: quia res non consumptibiles usu vendebant, et ipsas nec in speciali, nec in eorum communitate retinebant; dicimus quod ex hoc non sequitur, quod ante venditionem illarum rerum non habuerunt dominium: sed bene sequitur, quod post venditionem illud non retinebant, et hæc est verum; per venditionem enim

perfectam in eminentes transtulerunt dominium, quare illud sibi non retinuerunt. Et si queratur, quare Apostoli agros et domos non retinebant in Judæa, sed potius illis venditis habebant eorum pretia in communi; respondet Melchisedes papa dicens: Futuram, id est, transituram Ecclesiam in gentibus, id est, ad gentes, Apostoli prævidebant, idcirco prædia in Judæa minime sunt adepti. Et si dicatur, quod Melchisedes videtur supponere, quod credentes etiam ante venditionem prædiorum illa nequaquam habuerunt in communi, cum dicat quod illa in Judæa minime sunt adepti: dicimus, quod Melchisedes pro tanto dixit Apostolos in Judæa non fuisse adeptos prædia, quia non sic adepti fuerunt ea, quod illa sibi intenderent retinere; et ideo non videbantur ea fuisse adepti, cum qui sic rem adipiscitur, ut eam in continenti a se abdicare debeat, adeptus proprie non dicatur. Ex prædictis patet, quod Apostolis fuit licitum in Judæa, si voluissent, retinere prædia: nec voto compulsi sunt, quod illa non retinuerunt, sed voluntate propria, quia se non contracturos moram ibi, sed transituros prævidebant ad gentes.

27. « Ad illud autem quod subsequenter dicit, quod res usu consumptibiles in communi credentes habebant, et sic quilibet eorum habebat rerum usu consumptibilium usum facti; dicimus, quod si intelligat, quod erant eis communia quoad proprietatem seu dominium, verum dicit: si vero intelligat, quod non fuerint communia quoad proprietatem seu dominium, sed tantum quoad simplicem usum facti, cum errare dicimus, et sacre Scripturæ contradicere supradictæ. Et quod Scriptura illa demonstrative supponat, res usu consumptibiles quoad proprietatem seu dominium credentibus fuisse communia, patet: dicit enim omnia illis, scilicet credentibus, fuisse communia; et quia qui omnia dicit, nihil excludit, sequitur quod dictum illud etiam res usu consumptibiles comprehendat. Quæro ergo, quoad quid erant illis communia illa bona? Aut dicit iste hæreticus, quod erant communia quoad usum facti, aut quoad jus utendi, seu usumfructum, seu possessionem; aut quoad dominium, seu proprietatem: hæc enim secundum Decretalem illam, *Exiit*, in rebus temporalibus reperiri consueverunt, quod tantum verum est in rebus non consumptibilibus usu: quantum autem ad simplicem usum facti, quod res illæ, scilicet usu consumptibiles communes fuerint, dici nequaquam potest, primo quidem quia in rebus talibus, scilicet usu consumptibilibus, usu facti sumendo usum proprie, locum habere non potest: usus enim sumptus proprie requirit, quod cum ipso usu substantia rei salva maneat, ut ex prædictis patet, quod in rebus usu consumptibilibus nequit esse. Item quia usus facti sic est utentis proprius, quod non potest alterius dici, nec communicabilis sibi: patet enim, quod actus comedendi sic erat sibi proprius, quod non poterat dici aliis esse communis; quare et

communio prædicta non potest intelligi quoad simplicem facti usum.

28. « Rursus quia usus facti communitati non convenit, cum talis usus personam veram requirat et exigit, quam non gerit communitas, sed potius imaginariam, sea etiam præsentatam, adhuc dici non potest, quod respectu juris utendi seu usu-fructus dicta communio possit dici, cum in rebus talibus, scilicet usu consumptibilibus, jura prædicta, scilicet jus utendi seu usu-fructus constitui nequeant, ut ex eorum diffinitionibus, quas ponit dicta Constitutio, *Ad Conditorem*, patet. Item nec quoad possessionem dicta communio potest dici, quia si loquamur de possessione quæ jus est, illa communis inter credentes secundum eum esse non potuit, cum ipse asserat Apostolos nullum jus habuisse in istis temporalibus, sed tantum simplicem facti usum. Si autem loquamur de possessione quæ facti est, illa sic est cujuslibet possidentis propria, quod non est communis alicui, nec etiam communicabilis, sicut de usu facti dictum est supra: quare sequitur, quod res illæ usu consumptibiles, quæ inter ipsos erant effectæ communes quoad proprietatem et dominium, sint communes inter ipsos effectæ. Quantum autem ad illud, quod postea iste hæreticus dicit, videlicet: Et sic quilibet eorum habebat usum rerum usu consumptibilium absque dominio et proprietate, sive a proprietate et dominio separatum; dicimus quod istud infert ex falsa suppositione, quam fecerat prius: dixerat enim superius, quod res usu consumptibiles inter credentes erant communes tantum quoad simplicem facti usum; et ex hoc concludit, quod quilibet eorum absque dominio et proprietate habebat rerum usu consumptibilium usum facti: unde cum primum sit falsum, scilicet quod res usu consumptibiles essent communes inter credentes tantum quoad simplicem facti usum, imo erant communes quoad dominium seu proprietatem, ut superius est probatum; patet illud, quod ex eo concluditur, esse falsum, scilicet quod quilibet haberet in rebus talibus simplicem usum facti. Primum patet falsum alia ratione, quia usus facti nequit haberi ab aliquo, ut superius est ostensum.

29. « Ad illud vero, quod dicit iste hæreticus, quod dicta doctrina, scilicet quod in rebus usu consumptibilibus usus juris vel facti, a proprietate seu dominio separatus, non potest constitui nec haberi, omnem religionem habentem votum abdicacionis proprietatis rerum temporalium destruit et confundit, quia secundum hoc quilibet religiosus, quando uteretur rebus usu consumptibilibus, proprietarius censeretur; dicimus quod mentitur aperte. Omnes enim Religiosos, præterquam beati Francisci, quarum professores ad vivendum sine proprio adstringuntur, confitentur se habere posse secundum suas regulas, et habere etiam tam res usu consumptibiles, quam non consumptibiles quoad proprietatem et dominium in communi,

licet aliqua statuta superaddita regulis quantum ad aliqua immobilia suas regulas duxerint restringendas; quarum professores dici non possunt uti rebus consumptibilibus usu, si usus proprie sumatur, ut superius est probatum; possunt tamen res hujusmodi consumere, utpote vinum bibendo, et panem comedendo, et sic de aliis: sed per actum consumendi talia, non sunt censendi proprietarii, cum ipsa non ut propria consumere, sed ut communia sunt dicendi, actusque consumendi res hujusmodi nequaquam a communi dominio separantur: sicut si duo habentes panem communem illum in divisum comederent, nenter propter hoc, panis, quem comederit, proprietarius fieret; nec diceretur comedisse proprium, sed communem.

30. « Videtur etiam, quod probabiliter possit dici, quod post distributionem honorum usu consumptibilem, quæ fiebat inter Apostolos et credentes alios, ut dicitur Actor. II et IV, quilibet portionis sibi assignatæ proprietarius et dominus posset dici. Et hoc Scriptura prædicta Actorum IV videtur expresse supponere, cum dicit: *Nec enim quisquam egens erat inter ipsos*; et quare hoc? reddit rationem subiungens: *Quotquot enim possessores agrorum et domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, et ponebant ante pedes Apostolorum. dividebant autem singulis, prout unicuique opus erat.* Cum ergo dicat quod nullus egens erat pro eo, quod unicuique dividebatur, prout opus erat, supponit aperte, quod id, quod unicuique datur divisum, cuiuslibet erat proprium: dividere enim est divisim aliquibus diversas partes rei alicujus dare. Cum ergo daretur ab illis, qui dare poterant, scilicet Apostolis, et illis qui recipere poterant ea quæ ad vitæ humanæ sustentationem pertinebant, videtur quod dominus quilibet fuerit ejus portionis, quæ sibi fuerat assignata: alias non videretur verum, quod dicitur, quod egentes non erant, nisi plus post divisionem haberent in assignata sibi portione, quam ante.

« Præterea constat quod vestimenta quotidiana inter res usu consumptibiles computantur, post communionem autem prædictam, de qua fit mentio in præallegato c. Act. IV, in Actis legitur, quod Angelus Petro dixit: *Præcingere et calcea te caligas tuas.* Item dixit ei: *Circumdanda tibi vestimentum tuum, etc.*, ubi clare supponit Angelus, quod caligæ et vestimenta assignata Petro propria quoad dominium erant Petri: quare videtur quod pecunia, panis, vinum et vestimentum, et res aliæ usu consumptibiles sibi divisim pro vitæ sustentatione assignatæ similiter ejus erant: nec votum vivendi sine proprio videtur, quod se extendat ad talia, quibus necessario eget vita humana. Præterea ex illo c. Actor. IV probari non potest, quin credentes de bonis illis communibus ex divisione Apostolorum licite recipere potuerint, et ut proprium obtinere: Scriptura enim prædicta

quantum ad hoc nihil aliud dicit, nisi quod sequitur: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.* Per verba autem ista videntur ist omnium, quæ possidebant, a se dominium abdicasse, et illud transulisse in communitatem: non autem videntur se adstrinxisse, quin si detur eis de bonis illis communibus quoad sustentationem vitæ suæ possint licite recipere, et ut propria retinere: imo hoc Scriptura prædicta satis supponit aperte, cum dicit: *Dividebatur autem unicuique prout opus erat*: dividere autem est, sicut prædictum est, alicujus rei diversas partes aliquibus dare.

31. « Item ad probandum, quod asserere quod in rebus, quæ usu consumuntur, non possit haberi usus a dominio separatus, obviat sacra Scriptura, adducit, quod Petrus Domino dixit, Matth. XIX: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te*: quod secundum eum non potest intelligi, quod Apostoli reliquerint omnia quantum ad usum, quia constat ex Scriptura sacra, quod postea rebus usu consumptibilibus utebantur. Ergo reliquerunt omnia tam consumptibilia, quam non consumptibilia usu quantum ad dominium et proprietatem, ut probatur, ut ipse dicit, XII, q. 1, c. *Dilectissimis*: quia qui omnia dicit nihil excipit; et S. Gregorius super illo verbo: *Relictis rebus*: dicit: Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit, et qui quantumlibet parum, totum deseruit. Ergo dicere quod usus rerum usu consumptibilium non possit separari a proprietate et dominio, sacra Scriptura obviat et repugnat. Et confirmatur hoc, sicut dixit, quia Apostoli abdicacionem omnium rerum voverunt secundum Augustinum XVII de civ. Dei: ad quorum exemplum religiosi, qui figuram tenent Apostolorum ut dicitur XVI, q. 1, c. *Ex auctoritate* voverunt abdicacionem omnium rerum temporalium, non tamen quantum ad usum; quare sequitur secundum eum, quod Apostoli voverunt et religiosi voverunt abdicacionem dominii et proprietatis omnium rerum usu consumptibilium et non consumptibilium usu. Hæc dicta ejus.

« Ad hoc dicendum, quod per verba: *Ecce nos reliquimus omnia, etc.* non potest concludi, quod quoad dominium seu proprietatem reliquerunt ea: reperimus enim hæc verba dicta de Petro, Jacobo et Joanne: Luc. V, ubi dicitur, quod *subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum*: et tamen post illa verba legitur Matth. IV, quod Jesus, *ambulans juxta mare Galilææ vidit Petrum et Andream mittentes retia in mare, quibus ait: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. Qui continuo relictis retibus secuti sunt eum*: et quod dictum Luc. V præcesserit illud, quod dictum est Matth. IV, dicit Augustinus in libro de Concordia Evangelistarum expresse. Item post id quod legitur Matth. IV, habetur Matth. VIII quod *venit Jesus in domum Petri.* Ergo domus adhuc remanserat Petri. Item

Matth. xxvi legitur, quod *unus ex his, qui erant cum Jesu* (videlicet Petri s, ut dicitur Joann. xviii) *exemit gladium suum, et percussit servum principis amputavit auriculam ejus.* Cui Jesus ait: *Converte gladium tuum in locum suum.* Ergo gladius erat Petri. Item Luc. xxi dictum est Petro et aliis Apostolis: *Qui habet saccubum, tollat similiter et peram: et qui non habet, scilicet gladium, vendat tunicam suam et enat gladium.* Item Actor. xii dixit Angelus Petro: *Præcingere et calcea te caligas tuas:* item dixit ei: *Circunda tibi vestimentum tuum, et sequere me.* In quibus verbis sacra Scriptura evidenter supponit quod post illa verba posita Luc. v de Petro, Jacobo et Joanne *relictis omnibus secuti sunt eum;* Scripturæ sacræ prædictæ supponunt eum et reliâ et dominum, et post illa Petri, *Ecce nos reliquimus omnia,* etiam gladium et vestes habuisse ut sua: quare relinquitur quod per illa verba, *relictis omnibus secuti sunt eum,* non potest concludi Apostolos a se dominium omnium temporalium abdicasse.

32. « Item de Matthæo legitur Luc. v quod cum Jesus dixisset Matthæo: *Sequere me;* quod ipse surgens relictis omnibus secutus est eum, statim sequitur, quod Matthæus, qui et Levi dicebatur, *magnum convivium fecit ei in domo sua:* unde patet, quod quantumcumque de eo dicat Scriptura, quod relictis omnibus secutus est eum, non sequitur quod quoad dominium reliquerit ea, cum statim subditur, quod *in domo sua fecerit magnum convivium.* Et propter hoc Petrus Matth. xix cum Dominus dixisset uni qui non erat de discipulis: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo: et veni, sequere me;* Petrus dixit: *Ecce nos reliquimus omnia,* etc., non dixit, nos vendidimus omnia, et dedimus pauperibus; sed dixit: *Nos reliquimus omnia;* et possunt enim res temporales relinquere quoad curam et affectionem illarum, sine dominii abdicatione; vel *reliquimus omnia,* scilicet præter illa, sine quibus non potest hæc vita transiri, quibus non est verisimile, quod ipsis renuntiaverint, ut probant Scripturæ prædictæ, et aliæ multæ, de quibus dicitur latius infra in objectionibus, quas iste hæreticus facit contra Constitutionem, *Cram inter.* De Jacobo autem et Joanne dicitur Marc. i, quod *relicto patre suo Zebidæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.* Certe patrem non reliquerunt, ut ei renuntiaverint, et pro patre postea non habuerint eum; imo ejus filii remanserunt: quare illa verba non concludunt, quod per illa verba, *Nos reliquimus omnia,* intelligatur a se abdicasse omnia temporalia, saltem illa, de quibus sacra Scriptura dicit contrarium quoad proprietatem et dominium.

33. « Item non obstat cap. *Dilectissimis* xii, q. 1, quod pro se dicitur hæreticus adducit, in quo B. Clemens scribit condiscipulis suis Jerosolymis

habitantibus, cum B. Jacobo episcopo Jerosolymitano æquiparat statum Apostolorum et ipsorum discipulorum ac Judæorum Jerosolymis, post missionem sancti Spiritus conversorum, quantum ad modum habendi ista temporalia, statum primorum parentum in statu innocencie constitutorum: et dicit ibi quantum ad statum prædictum primorum parentum, quod communis usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus hominibus esse debuit; sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, et alius illud, et sic inter mortales facta est divisio; proculdubio ista Scriptura supponit, quod si primi parentes non peccassent, omnia communia fuissent quoad dominium seu proprietatem: quod patet in eo, quod dicit, quod per iniquitatem, id est, per peccatum primorum parentum, alius dixit hoc esse suum, et alius illud, et sic inter mortales facta est divisio. Hæc autem divisio facta fuit ejus rei, cujus prius erat communio: divisio autem facta est rerum, et non usus simplicis facti, ut patet, quia alius dicebat hoc esse suum, et alius illud: et non dicit, quod unus diceret usum hujus rei suum esse, et alius alterius; sed dicebat unus rem aliquam, et alius aliam esse suam: sicque patet quod rerum, quoad dominium, non quoad usum, divisio facta fuit; et per consequens sequitur, quod ante divisionem quoad rerum dominia communio erat. Et hoc clarius per sequentia in eodem cap. patet, ubi sequitur: Et sicut non potest dividi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua, quæ communiter data sunt omnibus hominibus ad habendum; ubi manifeste dicit omnia temporalia communiter data fuisse omnibus hominibus ad habendum: non dicit quoad facti usum, sed dicit ad habendum, quia usus facti haberi nullatenus potest, ut superius est probatum. Ergo si data fuerunt eis ab illo, scilicet a Deo, qui dare potuit, dicendum est quod domini fuerunt effecti, quia dare est accipientibus facere. Deinde subjungit B. Clemens sic: Istius enim consuetudinis more retento, Apostoli eorumque discipuli una nobiscum et vobiscum communem vitam duxerunt: ut enim bene nostis, erat multitudinis eorum, scilicet credentium, cor unum et anima una: nec quisquam eorum aut nostrum de his quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia nobis et illis erant communia. In quibus verbis beatus Clemens supponit aperte, quod ante conversionem illorum Judæorum, de qua habetur Act. ii et iv mentio, Apostoli et eorum discipuli aliqua possidebant; ubi cum dicit: Apostoli eorumque discipuli una nobiscum et vobiscum, et loquitur Judæis conversis, communem vitam duxerunt. Et in quo erat ista communis vita? Declarat, dicens: Erat enim multitudinis credentium cor unum et anima una: nec quisquam eorum, scilicet Apostolorum et ipsorum discipulorum, de quibus locutus est supra, aut nostrum, scilicet Judæorum conversorum, de iis quæ possidebant, ecce aperte dicit,

quod Apostoli et discipuli aliqua possidebant ante; sequitur, aliquid suum esse dicebat; sed omnia nobis, scilicet conversis, et illis, scilicet Apostolis et eorum discipulis, erant communia. Sicut per dictum cap. clare patet, quod ante conversionem Judæorum prædictam Apostoli et eorum discipuli aliqua habebant, et quod illa communicaverunt conversis Judæis; et Judæi conversi communicaverunt Apostolis et eorum discipulis similiter quæ habebant. Itaque quisquam eorum, scilicet Apostolorum et discipulorum ac Judæorum conversorum, eorum quæ possidebat, nihil suum esse dicebat, sed omnia erant communia inter ipsos.

« 34. Item in eo, quod dicit, quod Apostoli post verba illa: *Ecce nos reliquimus omnia*, etc. usi sunt rebus consumptibilibus usu; dicimus esse falsum, quia in rebus usu consumptibilibus, usus proprie sumptus haberi nequit, nec illis aliquis potest uti, ut superius clare est ostensum. Item in eo, quod dicit, beatum Augustinum dixisse, Apostolos vovisse rerum omnium abdicacionem, dicit falsum; hoc enim B. Augustinus non dixit: sed cum recitasset Apostolos dixisse: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te*, subjunxit: Hoc votum potentissime voverunt. Dic mihi, hæretice, quod est illud votum, quod voverunt? Certe dici non potest, quod votum illud esset abdicacionis, seu domini proprietatis omnium rerum temporalium, cum de hoc in præcedentibus seu subsequentibus nullam fecerit mentionem. Quod est ergo illud votum? Certe videtur, quod voverunt se Dominum secuturos, de quo immediate mentio erat ibi: *Secuti sumus te*. Et si dicitur, quod imo voverant se relictuos omnia et Dominum secuturos, quia ista verba præcesserant verba illa, cum dixisset: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te*; dicimus, quod non est verisimile, quod B. Augustinus intellexerit, quod in voto hujusmodi, scilicet quod reliquimus omnia, intelligantur illa comprehensa, quæ Scriptura sacra eos postea asserit habuisse, sicut sunt quæ ipsos habuisse superius est probatum.

« Item non est intelligendum, quod beatus Augustinus intellexerit, quod ipsi Apostoli voverunt non habere aliquid in communi, cum intendens circa vitam Apostolicam suam religionem fundare, loquens suis fratribus sic dixerit in regula sua: Sit vobis anima una et cor unum, et non dicitis aliquid proprium: sed sint vobis omnia communia, et distribuatur unicuique vestrum, prout opus erit. Et sequitur: Sic enim legis in Actibus Apostolorum, quia erant eis omnia communia, et distribuabatur unicuique, prout opus erat. Cum igitur B. Augustinus et ejus fratres res haberint et habeant in communi, non est revocandum in dubium, quin beatus Augustinus Apostolos habuisse supposuerit in communi: quare per auctoritatem prædictam Augustini iste hæreticus nequaquam potest concludere, quod Apostoli

voto abdicaverint omnium rerum dominium; nec quod illud abdicaverunt in proprio et in communi.

« Item non obstat c. illud xvi q. 1 c. *Ex auctoritate* per ipsum superius allegatum; imo facit potius contra ipsum: loquitur enim de monachis, qui ut ibi dicitur, figuram tenent Apostolorum: constat autem, quod monachi habent mobilia et immobilia quoad proprietatem et dominium in communi, ut probatur xvii q. 1 c. *In nullo*; quare videtur quod et Apostoli habuerint, seu habere poterint talia in communi. Verum est tamen quod in Judea non retinuerunt immobilia; sed potius ea vendiderunt, quia prævidebant ad gentes Ecclesiam transirantur, ut probatur Actor. 11 et 111 cap. et xii q. 1 c. *Futuram*.

35. « Adhuc iste veritatis et fidei inimicus ad probandum, quod in rebus, quæ usu consumuntur, possit haberi usus a dominio separatus, arguit sic: Omnes decimæ terræ, sive de frugibus sive de pomis arborum, Domini sunt, ut habetur Levit. ult., usus autem decimarum tantum est Levitarum, ut Numer. xviii. Constat autem, quod illæ decimæ sunt de frugibus et pomis, quæ sunt res usu consumptibiles; quare cum dominium decimarum sit Domini, et usus earum sit Levitarum, sequitur quod in rebus usu consumptibilibus haberi potest usus a dominio separatus. Ad hoc dicendum est, quod iste hæreticus arguit evidenter ex falsis: quod enim dicit, Levitas habuisse usum tantum decimarum, falsum dicit, ut probatur Numeror. xviii cap. per eum in contrarium allegato, ubi Dominus sic dicit: *Filiis Levi dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo servavit mihi in tabernaculo fœderis*. Ex quibus patet, quod Levitæ non tantum usum in decimis, sed et dominium habuerunt. Nec obstat, quod in eo c. dicitur, quod in usus Levitarum et necessaria Dominus decimas separavit: aliud est enim alicui in usum rem aliquam dare, et aliud dare alicui usum alicujus rei; ubi enim usus alicujus rei utilis conceditur alicui, usus tantum rei et non dominium sibi intelligitur esse datum: sed ubi alicui res datur in usum, nedum usus rei, sed et dominium intelligitur esse datum; unde cum dicitur in præallegato cap. quod in usus Levitarum et necessaria Dominus separavit, declaravit Dominus ad quid, vel propter quid Levitis decimas dedit: quia enim de frugibus et fructibus dupliciter nos vivimus, uno modo comedendo, ad quod primo et principaliter sunt concessi, juxta illud Gen. 1: *Ecce dedi vobis omnem herbam, et universa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam*; verum quia nonnunquam qui abundat in talibus, deficit in aliis necessariis ad vitam humanam, voluit Dominus quod Levitæ possent non solum de frugibus illis comedere, sed etiam de illis quoad alia vite necessaria, vendendo vel permutando, sibi providere: et ideo dixit, *In usus et necessaria*. Et idem

dicendum est de verbis illis in eodem cap. contentis ad Aaron prolatis, ubi Dominus sic dixit: *Universa frugum initia, quæ gignit humus et Domino deportantur, cedent in usus tuos*, illarum autem rerum dominium concessit illis Dominus, ut in eodem cap. patet; in quo Dominus ad Aaron loquens sic dixit: *Omnis oblatio et sacrificium, et quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, et cedit in sancta sanctorum, tuam erit et filiorum tuorum*; sequitur: *Primitias autem, quas vocerunt et obtulerunt filii Israel, dedi tibi et filiis et filiabus tuis jure perpetuo*. Ex quibus patet, quod non solum in decimis, nec in rebus prædictis aliis Aaron et levitæ usum, sed et dominium habuerunt.

36. « Rursus nititur ostendere, quod dicere, quod usus simplex facti non possit haberi in rebus usu consumptibilibus a dominio separatus, est vitam Christi et Apostolorum ejus impugnare, quia perfectio paupertatis, sicut et aliæ perfectiones consiliorum Evangelicorum fuerunt in Christo et Apostolis perfectissime; et constat secundum eum, quod paupertas Evangelica excludit sollicitudinem, quam requirit proprietatem seu dominium rerum temporalium: ex quo sequitur, secundum eum, quod usus rerum usu consumptibilium potest a proprietate et earum dominio separari. Ad hoc dicendum, quod concedimus, quod perfectio paupertatis in Christo et Apostolis perfectissime fuit; perfectio siquidem Evangelicæ paupertatis magis consistit in animo, ut scilicet animus amore istis temporalibus non adhaereat, quam in carentia temporalium rerum: hanc autem paupertatem perfectissime Christus habuit et post eum Apostoli ejus, et per consequens perfectionem paupertatis Evangelicæ habuerunt. Ad illud autem quod dicit, quod paupertas Evangelica rerum usu consumptibilium dominium et proprietatem excludit; dicimus quod falsum est: imo illarum rerum supponit sacra Scriptura ipsos Apostolos ad minus in communi habuisse proprietatem et dominium. Probatur Act. iv, ut superius est ostensum. Ad illud autem, quod dicit, quod abdicatio proprietatis et domini sollicitudinem excludit, dicimus similiter, quod est falsum. Et quod talis abdicatio non excludat sollicitudinem, patet; constat enim, quod si dominus servo concedat peculium, quantum proprietatem seu dominium peculii in servum non cadat, nec propterea servus a sollicitudine est immunis; alias injuste reprehendisset Dominus servum negligentem, de quo agit Luc. xix, quia pecuniam a domino sibi traditam non tradiderat ad usuras. Et hoc videmus ad sensum, quod ille, ad quem rei utilitas pertinet sine dominio, magis est circa rem illam sollicitus, quam sit nudus dominus ejus; ut ad sensum videri potest in fratribus Minoribus, qui nudum usum facti se habere in talibus asserant, qui circa illa magis sunt solliciti quam Romana Ecclesia, ad quam illarum rerum dominium asserunt pertinere.

37. « Præterea dicit iste hæreticus, quod vitam Apostolorum repugnat doctrina prædicta; quia secundum eum quantum ad abdicationem proprietatis rerum temporalium fuerunt Apostoli secutum beatum Remigium ad dignitatem primi hominis revocati: sed primus homo et ejus posteri, si steterent in originali justitia, haberent usum rerum usu consumptibilium sine proprietate et dominio eorundem secundum beatum Clementem, ut dicit: ad quod probandum inducit xii q. i c. *Dilectissimis*; quare dicere, quod in rebus usu consumptibilibus non potest usus a proprietate et dominio separari, est, ut dicit vitam Apostolorum et religiosorum, Apostolos in abdicacione proprietatis omnium rerum initantium, impugnare. Ad quod dicendum quod illud, quod ipse dicit, quod primi parentes in statu innocentie in nullo habuerunt dominium, sed tantum simplicem facti usum, ad minus post illam benedictionem: *Crescite et multiplicamini*, etc., Scripturæ sacræ contradicit expresse: legitur enim Genes. i quod Dominus primis parentibus dixit: *Crescite et multiplicamini, et replete terram, et subjicite eam*; alia littera loco ejus, quod supra dicitur, et subjicite eam, habet: *Et dominamini ei*, et illam prosequitur Augustinus in lib. super Genesim ad litteram, et in lib. de civ. Dei l. xiv, c. xxi, et sequitur: *Et dominamini piscibus maris et volatilibus cæli, et universis animantibus quæ moventur super terram*. Ex quibus evidenter apparet, primos parentes post benedictionem prædictam et terræ et piscium maris ac volatilium cæli et universorum animantium, quæ moventur super terram, dominium in statu innocentie habuisse. Et si quæritur, utrum illud dominium proprium fuerit vel commune, videtur dicendum, quod si tempore benedictionis prædictæ solus Adam formatus erat et non Eva, sicut ordo Scripturæ sacræ evidenter innuit, cum illa benedictio fuerit data Adam extra paradysum existente, Eva vero formata fuerit ipso Adam in paradysum translato, ut patet Genes. i et ii c., videtur quod ante formationem Evæ dominium temporalium Adæ proprium fuit, non commune. Commune quidem esse non potuit, cum solus pro tempore illo fuerit, et respectu unius, qui nunquam alios habuit, nihil dici commune possit. Et hoc videtur expresse dici Eccles. xvii cap. ubi dicitur sic: *Deus creavit de terra hominem, et secundum imaginem suam fecit illum*; et sequitur: *Dedit ei potestatem eorum, quæ sunt super terram, et posuit timorem illius super omnem carnem, dominatus est bestiarum et volatilium*. Ex quibus patet, quod solus dominatus fuit: ex quo sequitur ipsum solum pro illo tempore dominum habuisse, quia secundum Dionysium de Divinis Nominibus cap. 12 a domino dicitur dominus, dominans et dominator: unde cum de solo Adam dicitur, quod dominatus est bestiis et volatilibus, sequitur quod et solus dominus fuit, et quod Eva tunc formata non esset.

Patet quæ statim post illa verba : *Et dominatus est bestiarum et volatilium* : sequitur *Creavit ex ipso adiutorium simile sibi*. Hoc idem videtur sentire Damascenus lib. I, cap. fin. ubi loquens de primo parente, sic dicit : Hanc igitur hominem Conditor mundum construxit, sicut et tribuit ei sui ipsius dominionis gratiam, et in communiōne ejus præter hanc ipsum fecit, unde et animalium nominatorem prophetæ et suorum donorum dominatorem dicit; alia littera habet : Et suorum servorum dominatorem fecit, et sequitur : Fecit ex ipso auxiliatricem ipsius.

38. « Nec obstat cap. *Dilectissimis* in contrarium allegatum : per illud enim concludi non potest, quod primi parentes temporalium dominium non habuerint; sed quod illud non habuerint divisum : imo ex auctoritate philosophi, quam beatus Clemens in eodem cap. adducit, concluditur evidenter, ipsos habuisse dominium in communi : ipse enim dicit, quod sicut non potest dividi aer, nec splendor solis, ita nec reliqua, quæ communiter data sunt ad habendum dividi debere : ex quibus verbis clare patet philosophum dixisse ita temporalia fuisse data communiter omnibus ad habendum : et si data fuerint ab illo, qui dare potuit, scilicet Deo, et ei qui capax fuit, scilicet homini, sequitur quod eorum dominus factus fuit. Nec philosophus inducit comparationem aeris et splendoris solis ad temporalia respectu domini, ut sicut non habebant dominium aeris et splendoris solis, sic nec haberent dominium temporalium rerum; sed respectu indivisionis tantum illam comparationem induxit, sic enim dixit : Et sicut non potest dividi aer, nec splendor solis : ita nec reliqua, quæ communiter data sunt hominibus ad habendum, dividi debere, sed communia sunt habenda. De aere tamen D. Augustinus in lib. De Libero Arbitrio sic dicit : Si aliquid aeris, quod ego reddidero, possis tu ducere; illud tamen non poteris, quod in meum cessit alimentum : nam et a naribus alimenta nos capere medici docent, quod alimentum aspirando solus sentire possum, et reflando non possum restituere, ut a te ductum naribus censeatur.

« Adhuc ad ostendendum, quod in rebus usu consumptibilibus usus facti possit a dominio separari, adducit quod legitur Luc. xix ubi Dominus servo, cui pecuniam ad negotiandum tradiderat et eam tenuerat otiosam, dixit : *Serve nequam, quare non dedisti pecuniam, et ego veniens usuris exegissem illam* ? ex qua auctoritate patet, ut dicit quod in pecunia prædicta servus usum habebat actualiter, et dominus proprietatem ejusdem : quare cum pecunia esse de rebus usu consumptibilibus lex præallegata superius testetur expresse, secundum eum prædicta doctrina sancto Evangelio contradicit. Ad hoc dicendum quod, sicut probatum est supra, impossibile est in rebus usu consumptibilibus quemquam usum habere vel simplicem facti usum. Nec obstat Scriptura

prædicta : usus enim pecuniæ, imo potius abusus, non est ipsam simpliciter alieni tradere, sed taliter tradere quod consumpta quoad dominium censeatur. Unde licet servus actualiter pecuniam mutuandi traderet per traditionem solam sine translatione domini, nequaquam usum, sed abusum potius fuisse pecunia potest dici : sed per translationem domini habetur pro consumpta pecunia, quam quidem translationem non servus, sed dominus, cujus nomine fit bal mutuum, facit : unde cum servus nomine domini mutuasset, ipse dominus videtur usus, imo abusus potius fuisse pecunia, et non servus. Præterea servus, qui jussu domini pecuniam mutuat, non debet dici habere usum, seu abusum simplicem facti, cum jus habuerit pro concessione hujusmodi mutuandi.

39. « Rursus dicit, quod prædicta assertio determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ obviat et repugnat, quia in Decret. quæ incipit, *Exiit*, per universalem Ecclesiam, ut dicit, approbata et in Viennensi Concilio confirmata dilinitur, quod fratres Minores habent usum facti omnium rerum, quibus utuntur absque omni dominio et proprietate; de quo usu sic dicit, quod usus non juris, sed facti tantummodo nomen habens, quod facti est tantum in utendo, præbet utentibus nihil juris; manifestum est autem, ut dicit, quod fratres Minores habent tantum usum facti rerum usu consumptibilium; ergo in rebus usu consumptibilibus potest usus facti proprietate et dominio separari. Ad hoc dicendum, quod sicut dicit dicta Constitutio *Ad Conditorum*, verba prædicta intellexit conditor illius canonis *Exiit*, de rebus quæ non consumuntur usu, quod per præcedentia et subsequenta probatur satis clare; aule enim proposuerat quæ sequuntur : Cum in rebus temporalibus sit considerare præcipuum, proprietatem, possessionem, usumfructum, jus utendi et simplicem facti usum, etc. postea sequitur, concedens fuit ei professioni, quæ sponte devovit, Christum pauperem in tanta paupertate seclari, necessario usu facti fore contentam. Cum autem prædicta, scilicet proprietatem, ususfructus, jus utendi et usus facti sumptus proprie nequeant in rebus usu consumptibilibus reperiri, sed proprietatem tantum, ut patet ex definitionibus ususfructus et usus; apparet, quod de rebus usu consumptibilibus, in quibus præmissa nequeant reperiri, non intellexit conditor canonis verba illa : Hoc etiam apparet per ea, quæ in eadem Constitutione postea subsequuntur : sequitur enim : Quod prædicti, scilicet fratres, sint usu facti contenti, non obviat, quod civilis providentia in humanis rebus constituit, videlicet non posse usum vel usumfructum a dominio perpetuo separari, ne dominium semper, abscedente ab eo usufructu, dominis inutile redderetur. Quæ quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penes unum usus rei, et penes alium dominium possit, licet inutile, remanere : quod nequaquam in rebus usu consumptibilibus potest

esse, cum in illis per usum seu absumum usuarii substantia talis rei esse desinat, et per consequens proprietas etiam nullis non subsistat; sicut dicitur in Constitutione *Ad Cōditorem* supradicta. Si autem velit iste hæreticus, quod dicta Constitutio *Exiit* definiat quod fratres Minoris in rebus usu consumptibilibus habeant simplicem facti usum, dicimus quod diffinivit impossibile, et per consequens de jure diffinitio non teneret: cum enim sit impossibile in rebus usu consumptibilibus usum juris vel facti habere a dominio separatum, cum hoc rationi obviet et juri repugnet, statutum a quocunque factum in contrarium non teneret. Item in hoc quod dicit, quod dicta Constitutio *Exiit* fuit per universalem Ecclesiam approbata; dicimus quod quantum ad hoc, scilicet quod fratres Minoris in rebus usu consumptibilibus habeant usum facti, nunquam fuit per universalem Ecclesiam approbata; dicimus etiam, quod non fuit in Viennensi Concilio confirmata, nec hoc poterit per Constitutionem aliquam vel aliquas apparere, imo nec de fratrum consilio promulgata.

40. « Adhuc dicit iste hæreticus, Constitutionem prædictam *Ad Cōditorem* errorem alium continere in eo quod continet quæ sequuntur: Rursus nec simplex usus facti, qui nec est servitus, nec pro illo competit jus utendi in talibus rebus, scilicet usu consumptibilibus, potest constitui vel haberi: cum enim uti re aliqua nihil aliud sit proprie quam fructus rei seu utilitatem aliam in solidum vel pro parte recipere, quæ ex ea possunt salva rei substantia provenire, restat quod re illa uti quis nequeat, ex qua ejus salva substantia nulla potest sibi provenire utilitas, quales res usu consumptibiles esse constat. Ex quibus patet quod nec usus, qui est servitus personalis, nec jus utendi, quod non est servitus, sed mere jus personale, nec actus ipse utendi sine jure aliquo possunt in rebus usu consumptibilibus constitui vel haberi; cum quodlibet premissorum exigat quod ex re ipsa, salva rei substantia, possit habenti jus utendi, seu utenti ex re ipsa utilitas aliqua provenire: quod utique nequit in rebus usu consumptibilibus reperiri ». Et infra: « Licet autem in rebus usu consumptibilibus, nec jus utendi nec ipsum uti possit constitui vel haberi, ipse tamen poterit quis abuti: abuti autem dum tractatur de rebus usu consumptibilibus, pro rei consumptione sumitur, quod ei opponitur quod est uti. Ut quidem præsupponit quod cum usu salva rei substantia maneat: sed abuti exigat quod cum actu hujusmodi rei substantia consumatur, cum abuti nihil aliud, quam contra naturam usus uti, in hæc materia proprie dici possit. Hæc verba dictæ Constitutionis: ex quibus apparere dicit hæreticus supradictus, quod dicta Constitutio in eo quod dogmatizat, quod nec usus facti nec actus utendi haberi potest in rebus usu consumptibilibus; quodque rebus hujusmodi usu consumptibilibus nullus uti potest, quamvis eis possit abuti abusu,

qui contra naturam usus existit, sacræ Scripturæ obviet manifeste. Ad quod probandum inducit Levit. cap. fin. ubi dicitur quod *omnes decimæ teræ sive de frugibus, sive de pomis arborum Domini sunt*: et Numerorum xviii dicitur de Levitis, quod *nihil aliud possidebunt, decimarum obligatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi*. Ex quibus liquere dicit, quod usus in rebus usu consumptibilibus ex Dei statuto habetur.

« Ad hoc dicendum, quod iste in prædictis manifeste se fundat in falsis: quod enim Levitæ in decimis tantum habuerint simplicem usum facti, falsum est et contradicit expresse illi cap. Numerorum xviii per ipsum allegato, ubi sic Dominus dicit: *Filiis Levi dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio, quo servivunt mihi in tabernaculo fœderis*. Ex quo patet, quod Levitæ non tantum usum in decimis, sed et dominium habuerunt. Nec obstat quod in eodem cap. dicitur, quod *in usus Levitarum et necessaria Dominus separavit decimas*: aliud enim est alicui dare in re aliqua usum facti, et aliud rem alicui in usus ejus necessariam dare, ut superius est ostensum. Ad illud autem quod dicit, quod usus in rebus usu consumptibilibus ex Dei statuto habetur, dicimus quod est falsum, quia in tota Scriptura sacra non habetur mentio de simplici usu facti.

41. « Adhuc dicit hæreticus prædictus, quod ubicunque Scriptura sacra de usu rerum consumptibilium usu loquitur, semper manifestat, quod quis rebus usu consumptibilibus potest uti, et quod proprie contingit et veraciter eis uti, sicut patet ad Timotheum v ibi: *Utere modico vino*; et II Regum xiii. ubi cap.: *Filiæ regis virginis vestimentis hujusmodi utebantur*; et Numer. xviii cap. ibi: *Universa frugum initia, quæ gignit humus, et Domino departantur, cedent in usus tuos*; et parum post: *Carnes vero in usum tuum cedent*; et Judic. xix ibi: *Habentes panem et vinum in tuos et ancillæ tuæ usus*; et Deuter. xxiv cap. in fine, et Josue v ibi: *Nec usi sunt ultra*, etc., et Levit. viii; ibi: *In usus varios*, etc. et Esther ii et Exod. xxxvii. Item etiam patet secundum eum per auctoritates sanctorum, scilicet S. Clementis xi. q. i. c. *Dilectissimis*, et S. Augustini xii di. Ad hoc dicendum, quod Constitutio prædicta *Ad Cōditorem* loquitur de usu et de uti secundum quod dividitur usus contra dominium et proprietatem, et contra usufructum et jus utendi secundum Decretalem illam *Exiit*, quæ dicit sicut ista, scilicet proprietatem, usufructum et jus utendi, ac simplicem usum facti in temporalibus reperiri, cuius gratia dicta Constitutio *Ad Cōditorem* facta fuit.

42. « Iste etiam hæreticus ad ostendendum, quod peccati inter res usu consumptibiles numeretur, allegat leges, ut ex prædictis patet: constat autem, quod secundum leges in rebus usu con-

sumptibilibus nec ususfructus, nec jus utendi, quod est servitus, nec etiam jus utendi, quod non est servitus, sed mere jus personale potest constitui vel haberi, ut probatur ff. de usufructu earum rerum quæ usu consumuntur l. 1. et ii ff. de iurejurando, l. Sed et si possessori §. Sed si rerum ff. commodati. l. in §. fi. cum multis similibus. Item nec quisquam uti talibus rebus potest, sumendo proprie uti; usus enim seu uti, si sumatur proprie secundum leges, requirit quod ex re illa, in qua usum habere se asserit vel ea vult uti, possit fructus, vel utilitatem etiam assequi, salva substantia rei: quod non potest in rebus usu consumptibilibus reperiri; et ex hoc beatus Joannes Chrysostomus rationem reddit, quare mutuant pecuniam pro mercede pecuniam recipere nequeat licite, cum locans agrum vel domum, hanc licite recipere possit, ut dictum est supra. Ex quibus patet, quod in rebus consumptibilibus usus haberi nequeat, nec quis ipsis etiam uti possit: cum hoc juri repugnet et obviet rationi. Licet autem in rebus talibus, scilicet usu consumptibilibus, usus vel uti locum sibi proprie non vindicet: consumptio tamen et actus consummendi locum habet, ut dicit Constitutio prædicta: quæ tamen non possunt dici simplicia, nec a rei, quæ consumitur, dominio separata, cum ipsa rei consumptione ejus dominium preat et prorsus esse desinat, ut probat dicta Constitutio *Ad Condito-rem*, quæ sic dicit: Præterea si in rebus usu consumptibilibus possit usus constitui vel haberi, nequaquam simplex, nec a rei substantia proprietate, seu dominio separatus usus hujusmodi potest dici; cum per talem usum, id est utendi actum, et in ipso actu et cum ipso actu res hujusmodi consumatur, ac sine ipsius rei consumptione esse valeat usus talis. Ex quo patet, quod usus talis nec simplex, nec separatus a dominio dici possit; et hoc patet, cum per talem facti usum proprietates et dominium ipsius rei perire noscatur. Dicimus ergo, quod Decretalis *Ad Condito-rem*, de usu et uti loquitur, sicut Decretalis *Exiit* loquebatur: quæ de ipsis loquitur secundum quod leges loquuntur, secundum quas impossibile est, loquendo de illis proprie, sicut dicta Decretalis *Ad Condito-rem* loquitur, et dicit exprisse in §. Rursus nec simplex usus facti, ibi cum dicit: Cum enim uti re aliqua nihil aliud sit proprie, etc. locum habeant in rebus consumptibilibus usu, sed in ipsis consumptio et consumendi actus locum habent, ut probatur ff. de usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur l. Hoc senatus §. 1. et §. h. ff. de iurejurando. l. Sed et si possessori, §. Sed si rerum. Licet autem, ut prædictum est, in rebus usu consumptibilibus usus, proprie loquendo, locum non habeat: tamen frequenter dicitur, quod quis in illis usum habeat, vel eis utitur: sed quoties hoc contingit, usus vel uti pro rei consumptione debent sumi. Sic dicimus, quod quoties sacra Scriptura usum in talibus rebus usu

consumptibilibus attribuit, pro rei consumptione ipsum sumit, ut patet in illa auctoritate: *Utere medico vino*; sumitur enim *Utere* ibi pro *consumere*, id est, pro bibere: constat autem vinum bibendo consumi. Et per hoc patet responsio ad illas auctoritates inductas, hoc salvo, quod Numerorum xviii, ubi dicitur: *Universa frugum initia, quæ Domino dep'ntantur, cedent in usus tuos*; falso modo inducitur, ut superius est ostensum.

43. «Adhuc iste hæreticus dicit, quod d'cere, quod sint aliquæ res usu consumptibiles, et tamen non contingit illis uti, contradictionem implicat manifestam. Profecto per hoc ut ignarus et inscius legislatorem arguit, qui rubricam posuit *De usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur*: unde Constitutio loquitur secundum quod legislator et leges plerumque loquuntur, sumendo usum pro abusu, id est, pro consumptione rei: quia nec alius usus, videlicet nisi consumptio in rebus usu consumptibilibus potest esse; et ideo dici ff. de iurejurando l. Sed et si possessori §. Sed si rerum, sic: Si rerum, in quibus ususfructus constitui non potest, propter abusum, id est, propter rei consumptionem, etc. Et glo. super rubricam illam ff. de usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur, super illo verbo, usu, dicit, id est quasi usu; et expresse ibi innuit, quod usus ibi ponitur improprie.

«Adhuc dicit iste hæreticus, quod cum secundum Augustinum lib. 1 de Doctrina Christiana, abusus sit illicitus usus, ex prædictis sequi videtur, quod Christus et Apostoli et alii sancti viri, quoties actus comedendi et bibendi et induendi exercuerunt, toties rebus hujusmodi sunt abusi; quod sentire vel dicere est impium et blasphemum. Ad quod dicimus, quod Christus et Apostoli et alii sancti viri panem comedendo et vinum bibendo abusi sunt rebus illis, sicut abusus in Constitutione prædicta sumitur, in qua pro rei consumptione sumitur, sicut patet ex ejus serie manifeste. Sed contra hoc dicit hæreticus prædictus, quod hoc, videlicet quod abuti sumitur pro consumptione rei, non valet, tum quia quod sic debeat accipi, nec ratione nec auctoritate probatur, tum quia abuti re, non voce semper in mala significatione sumitur, sicut patet Genes. cap. xxxiv et Esther ult. et I ad Corinth. ix et aliis pluribus locis. Ad hoc dicimus, quod illud quod dicit, nec ratione nec auctoritate probari, quod verbum abuti pro rei consumptione sumitur, evidenter est falsum: in lege enim ff. de usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur l. Hoc senatus §. Si pecuniæ, dicitur sic: Si pecuniæ sit ususfructus legatus, vel earum rerum, quæ in abusu consistunt, nec cautio interveniat, videndum finito usufructu an pecuniæ, quæ data sit, vel cæteræ res, quæ in consumptione consistunt, condici possunt. Ubi patet, quod legislator in rebus, quæ usu consumuntur promiscue utitur verbis istis, abusu videlicet et consumptione. Et

eadem l. § fi. dicitur sic : Quæ in usufructu pecunie diximus vel cæterarum rerum, quæ sunt in abusu, eadem et in usu dicenda sunt. Item fl. de jur. jur. l. Sed et possessori §. Sed si rerum, dicitur sic : Sed si rerum in quibus usufructus propter abusum, id est propter rei consumptionem, constitui non potest, etc. ubi aperte abusum pro consumptione recipit legislator. Ex quibus patet, quod legislatores loquentes proprie de rebus quæ usu consumuntur, negant usum in illis locum habere, et abusum locum habere concedunt : qui quidem abusus, id est rei consumptio, si fiat ab eo, cui jus abutendi, id est consumendi competit, erit licitus ; si vero ab eo, cui jus non competit, illicitus est censendus. Item quod abusus pro consumptione ponatur, congruit rationi ; præpositio enim sensum dictionis, cui per compositionem apponitur, augere vel diminuere consuevit : unde patet quod rationi congruit, quod per illam præpositionem, ab. sensus dictionis usus, cui per compositionem apponitur, augeatur. Falsum insuper dicit in eo quod dicit, quod abusus quoties re, non voce dicitur, accipitur in mala significatione : in legibus enim imperatorum abusus, cum de rebus usu consumptibilibus agitur, in bona parte communiter sumitur, ut superius est probatum. Adhuc reperimus, quod in Scriptura sacra abusus in bona significatione sumitur ; unde Jeremia xviii propheta Deo loquens dicebat sic : *Fiant corruentes in conspectu tuo : in tempore furoris tui abutere eis ; ubi abutere non pro actu illicito, sed pro licito debet sumi, cum in Deo abusus in mala significatione sumptus non cadat : tantum autem videtur dicere, abutere eis, ac si diceret, consume eos ; sique patet quod abusus etiam in sacra Scriptura pro consumptione sumitur, et in bona significatione.*

44. « Adhuc dicit iste maledictus hæreticus, quod ista definitio, quam dat de uti dicta Constitutio, non est vera definitio nec consona definitionibus, quas dant sancti. Ad hoc dicimus, quod illa definitio, descriptio seu notificatio, quam dat dicta Constitutio de uti, conveniens est et vera : dicit enim, quod uti re aliqua nihil aliud est proprie quam fructus rei seu utilitatem aliam in solidum vel pro parte recipere, qui ex ea possunt, salva rei substantia, provenire. Et quod sit conveniens patet, usus enim definitur sic : *Usus est jus utendi rebus alienis, salva rei substantia ;* ex quo sequitur quod uti, proprie loquendo, requirit quod cum ipso usu remaneat substantia salva rei, et quod ex ea possit utenti utilitas aliqua provenire. Ad illud autem quod dicit, quod dicta definitio non est consona definitionibus, quas dant sancti ; dicimus quod non est inconveniens, quod ejusdem rei diversimode considerate dentur definitiones diversæ : sancti autem, qui ipsum uti definiunt, ipsum uti sumunt aliter quam sumat Constitutio antedicta, respectu enim finis ipsum uti accipiunt, videlicet ad quem finem res, quibus

utimur, ordinentur, et secundum hoc dicit Augustinus, quod uti est res, quæ in usum veniunt referre ad ea, quibus est fruendum : Decretalis autem *Exiit*, cujus occasione Constitutio *Ad Conditorum* facta fuit, de usu loquitur non prout res ad finem est ordinabilis, sed prout contra dominium, seu contra proprietatem ac usufructum, sive jus utendi dividitur ; et ideo non est mirum, si per sanctos aliæ definitiones de usu date fuerint, cum ipsum uti aliter sumpserint, quam sumat Constitutio antedicta.

45. « Præterea iste hæreticus loquendo de usu et de uti extra modum loquendi Scripturæ sacræ et sanctorum se opponit : dicit enim in rebus usu consumptibilibus locum habere absque jure aliquo simplicem usum facti : profecto modus iste loquendi nec in Novo Testamento, nec in Veteri, nec in scripturis sanctorum aliquibus, sicut credimus, poterit reperiri. Præterea advertat iste hæreticus, si Augustini definitio conveniat dictis suis. Item dicit, quod in rebus usu consumptibilibus potest haberi usus simplex facti a domino separatus ; Augustinus autem dicit, quod uti est res, quæ in usum conveniunt, referre ad ea, quibus est fruendum ; proculdubio dicta definitio ejus dictis non convenit, cum de rebus loquitur dicta definitio, et ipse de simplici usu facti dicendo : Uti est res, quæ in usum, etc.

« Adhuc dicit iste hæreticus, quod prædicta assertio determinationi sanctæ Romanæ Ecclesie obviat in prædicta Decretali *Exiit*, sic dicente : In his, quæ ad victum et vestitum, et divinum cultum ac sapientiale studium pertinent, necessarium usum rerum fratribus esse concessum. Ex quibus verbis colligitur evidenter, quod contingit in rebus pertinentibus ad victum et vestitum, quatenus constat esse res usu consumptibiles, fore usum. Dicimus quod per verba illa non concessit fratribus simplicem facti usum ; imo hoc ipso, quod ipsis usum concessit, si concessio valuit, ipsis jus utendi concessit : et sic in illis non habent simplicem usum facti. Et si dicat, quod imo nullum jus eis concessit ; dicimus, quod quantum ad res usu consumptibiles posuit usum improprie pro rei consumptione : nec est novum, quod idem verbum ponatur proprie et improprie respectu diversorum. Præterea Decretalis prædicta dixit, necessarium usum rerum in his, quæ ad victum et vestitum pertinent, fratribus esse concessum ; non dixit usum facti : et sic nihil facit pro eo. Et si omnino dicat, quod conditor canonis intellexit de usu facti, sumendo usum proprie ; dicimus, quod cum in talibus rebus usus consti tui nequeat neque haberi, ut probat dicta Constitutio et est probatum supra in primo articulo, dicta Constitutio contineret quantum ad hoc impossibile ; et per consequens cum Constitutio possibilis esse debeat, non valeret : non tamen fuit illa conditoris intentio, ut probat Constitutio *Ad Conditorum* antedicta.

46. « Rursus dictus hæreticus dicit, dictam Constitutionem *Ad Conditorem* errorem alium continere in eo, quod continet quæ sequuntur: Præterea, inquit, si simplex facti usus absque jure utendi haberi posset ab aliquo, constat quod non justus esset actus utendi hujusmodi reputandus, cum ille usus fuerit, cui jus non competeat utendi; talis autem usus, scilicet non justus, ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectionem adjicit; sed potius sibi repugnare et detrabere noscitur manifeste. Et infra loquens de usu facti concessio fratribus, secundum quod in Decretali *Exiit* continetur, sic dicit: Ex quo sequitur, quod usus facti de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui justus sit, id est pro quo competit jus utendi. Item iste hæreticus, volens imponere Constitutioni quod non dicit, dicit quod dicta Constitutio intelligit loqui de jure utendi civili et mundano, quod est jus proprium, pro quo datur actio in judicio: sic patet ut dicit, in hac Constitutione *Ad Conditorem* et in Constitutione, quæ incipit *Quia quorundam*, in qua, ut dicit, hoc manifestat aperte, de quo assertit se inferius dicturum: hoc autem assertit obviare sacræ Scripturæ, dicenti Mat. xix in persona Apostolorum: *Ecce nos reliquimus omnia*, etc. ex qua, ut dicit, per doctores Catholicos patet, quod reliquerunt jus agendi in judicio, quod non stat cum tali perfectione supererogationis, quæ implicat ad peccatum, sicut probat Apostolus I ad Cor. vi dicens: *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia judicia habetis inter vos*; et ideo, ut dicit, Christus injunxit perfectis, ut non litigent, neque contendant in judicio, Matth. v et Luc. vi. Ad hoc dicimus, quod dicta Constitutio aperte et expresse loquitur de usu, pro quo competit jus utendi, quod est aliud a jure agendi: potest enim alicui competere jus utendi, cui tamen non competit jus agendi: quare dicimus, quod imponit Constitutioni, quod non intellexit, nec dicit. Utrum autem tale jus sit mundanum et civile, et an pro illo Apostolis competierit jus agendi, dicitur inferius in his, quæ opponit iste hæreticus contra Constitutionem, *Cum inter*. Item in hoc quod dicit, quod Constitutio *Quia quorundam* continet manifeste, quod intelligitur de jure civili et mundano, quod est proprium, mentitur aperte; imo dicta Constitutio dicit clare, quod jus utendi communis fratrum extitit; cum enim Innocentius et Alexander in suis declarationibus regulæ fratrum Minorum dixerint, quod locorum, domorum et utensilium et librorum, quæ licet habere Ordini, habeat Ordo usum; dicta Constitutio *Quia quorundam*, volens probare, quod illud de usu juris intelligi debeat, sic subjungit: Cum enim dicatur in declarationibus supradictis, quod Ordo usum rerum habeat permixtarum, ad usum juris necesse est hoc referri. Facta quidem, quæ singulorum sunt, personam veram exigunt et requirunt: Ordo autem vera persona non est, sed representata et imagi-

naria potius est censenda; quare quæ facti sunt, sibi vere convenire nequeunt, licet ei possint congruere, quæ sunt juris. Ex quibus patet, quod dicta Constitutio jus utendi non dicit esse proprium, sed toti universitati convenire.

« 47. Item dicit hæreticus iste, quod si usus posset separari a jure utendi, usus a jure utendi separatus non esset injustus; quia aliud est habere jus utendi et aliud licentiam utendi: et ideo, quamvis usus absque omni jure et licentia utendi esset illicitus, usus tamen absque jure utendi, cum licentia tamen utendi, nequaquam illicitus esset censendus. Secundum hoc iste hæreticus inter jus et licentiam videtur facere differentiam, supponens quod aliquis habeat utendi licentiam ab eo, qui eam potest concedere, et quod non habeat jus utendi, quod tamen evidenter est falsum: si enim aliquis licentiam concedat alicui utendi re sua usibili, ita quod licentia teneat, constat quod iste habeat jus utendi re illa, cui licentia est concessa. Hinc est, quod licet religiosus in concordia extra suum monasterium electus sine sui superioris licentia jus consentiendi non habeat; obtenta tamen licentia, jus habeat consentiendi, Extr. de electione c. Quare sit li. vi et c. Si religiosus cum similibus nullis. Præterea autem iste hæreticus dicit, quod iste, cui utendi re aliqua licentia est concessa, juste re illa utitur, aut quod injuste, aut quod nec juste re illa utitur nec injuste. Si dicat, quod injuste, concordat utique cum Constitutione prædicta, quæ vult, quod qui sine jure utitur, utatur injuste: si dicat quod juste utitur, sequitur per consequens, quod et jure, quia quod juste sit et jure fit, Extr. de verborum significatione c. Jus dictum est xiv. q. iv c. Quid dicam. Si dicat autem quod ille, cui est licentia utendi concessa, nec juste utatur nec injuste, hoc est falsum: impossibile est enim actum humanum individualem indifferentem esse, id est nec bonum nec malum, nec justum nec injustum: cum enim actus humanus dicatur qui ex deliberata voluntate procedit, et per consequens qui fit propter aliquem finem, qui quidem objectum noscitur voluntatis; oportet, quod si finis actus sit bonus, et ipse actus sit bonus; si vero finis sit malus, oportet quod actus sit malus, quia sicut Augustinus in lib. de Moribus Ecclesie dicit, secundum quod finis est culpabilis vel laudabilis, secundum hoc laudabilia et culpabilia sunt opera nostra. Nec obstat si dicatur, quod imo Isidorus inter justum et injustum ponere medium fas videtur, dicens, quod ire per agrum alienum fas est, jus non est: Isidorus enim diviserat legem inter divinam et humanam, et imposuit nomina istis legibus dicens, quod fas lex divina est, jus lex humana; unde volens de iis exemplum dare subjungit: Ire per agrum alienum fas est, id est, de jure divino licitum est, jus non est, id est de jure humano non licet, ut patet dist. i c. Omnes leges. Non ergo voluit Isidorus inter justum et injustum fas pro medio ponere, sed declarare, quod aliquid

de jure divino licet, quod de jure humano non licet.

« Adhuc iste hæreticus dicit in Constitutionem satagit impugnare in eo, quod probare intendens, quod simplex usus, id est, sine jure utendi a proprietate seu dominio separatus in re usu consumptibili haberi non possit, sic dicit: Præterea quod simplex usus sine jure utendi a proprietate seu dominio separatus in re usu consumptibili haberi nequeat, sic probatur; si enim haberi posset usus talis aut ante ipsum actum, aut in ipso actu, aut post actum completum hujusmodi haberetur: quod autem hoc fieri nequeat ex hoc patet, quia quod non est nequaquam haberi potest: patet autem, quod actus ipse antequam exerceatur, aut etiam dum exercetur postquam perfectus est in rerum natura non est. Ex quo sequitur, quod haberi minime potest: licet enim ante actum ipsum quis facultatem habeat ipsum exercendi; per hoc tamen actus ipse in rerum natura nisi in primo non existit: cum autem actus est in fieri, nec adhuc est in rerum natura, cum esse rem perfectam significet, quod quando est in fieri non potest actui convenire: quod enim de actu, qui est in fieri, præterit jam non est: quod autem sit instantaneum est, seu momentaneum est, et tale, quod magis intellectu percipi potest, quam sensu. Adhuc post completum actum, licet si ex ipso facto producta res aliqua fuerit, res ipsa haberi non valeat; factum tamen ipsum, quod jam transiit, non habetur. Hac verba ipsius Constitutionis, ex quibus concludere nititur hæreticus prædictus, quod prædicta probatio gesta Christi et Apostolorum destruit, quæ sacra Scriptura eos fecisse testatur, scilicet quod si actus utendi haberi non possit, quia in rerum natura non est, nec antequam fiat in rerum natura non sit, nec dum fit, nisi pro instanti, nec postquam perfectus fuit; per consequens sequitur, quod nec aliquid fieri possit, cum factum antequam fiat in rerum natura non sit, nec dum fit, nisi pro instanti; nec postquam fuerit perfectum. Proculdubio ista consequentia est falsa, et est potius totum contrarium concludendum, videlicet quod si actus utendi, quia in rerum natura non est, haberi non potest, concludi debeat quod, quia factum in rerum natura non est, fieri non possit: sicut enim quod non est haberi non potest, sic quod est factum fieri nequit: unde si actus utendi haberi non possit, quia in rerum natura non est, sequitur quod non factum, quia in rerum natura non est, fieri possit. Rursus dicit iste hæreticus, quod per rationem prædictam sequeretur, quod nec usus rerum usu consumptibilium etiam conjunctus cum proprietate seu dominio haberi possit: quod de usu facti utique nos fatemur, et idem dicimus de rebus non consumptibilibus usu, licet enim illis quis de facto uti valeat, habere tamen nequit in talibus usum facti, ut ex prædictis patet.

48. « Præterea dicit iste hæreticus, quod dicta

Constitutio falsum includit in eo quod dicit, quod si in rebus usu consumptibilibus possit usus constitui vel haberi, nequaquam simplex usus separatus a proprietate seu dominio usus hujusmodi possit dici, cum per talem usum, id est utendi actum et in ipso actu et cum ipso actu res hujusmodi consumatur, in ipsiusque rei exerceatur substantia, nec sine ipsius rei consumptione esse valeat talis usus: dicit enim quod prædicta Constitutio intelligit, quod statim et ultimate in actu utendi res hujusmodi consumatur, cum manifestum sit, quod vestes non statim in primo actu utendi ultimate et omnino consumuntur; sicut etiam panis non statim in principio actus consumitur: et sicut non est inconveniens, quod dominus habeat dominium servi comedentis, ita non est inconveniens, quod dominus habeat dominium cibi vel potus existentium in ore servi. Ad quod dicendum, quod iste hæreticus manifeste imponit Constitutioni quod non intellexit nec dixit, videlicet quod in primo actu utendi ultimate et omnino res usu consumptibiles consumantur: sed intellexit et evidenter expressit, quod per usum perfectum, per quem res dicuntur usu consumptibiles, consumantur: dixit enim, quod per talem usum, id est, utendi actum et in ipso actu res hujusmodi consumuntur: posuit enim copulative utendi actum et in ipso actu et cum ipso actu; unde satis expressit, quod non pro ipsius actus principium consumantur res hujusmodi, sed per actum perfectum. Item subjunxit, quod actus utendi in ipsius rei, scilicet consumptibilis usu, exerceatur substantia, nec sine ipsius consumptione esse valeat usus talis: unde cum dicat, quod sine rei consumptione esse valeat usus talis, satis evidenter expressit, quod de usu illo, per quem res consumitur, non de ejus principio intellexit.

49. « Rursus dicitus hæreticus dictam Constitutionem impugnare nititur in eo quod dicit, quod retentio domini, quam summus Pontifex fecit in rebus, quæ ab fratres Minores obvenerant, vel in posterum obvenirent dictis fratribus, quantum ad statum perfectionis nequaquam profuit, quantum ad hoc, quod propter carentiam talis domini se pauperiores dicere valeant, quam si res illas cum dominio illo, quo carere se dicunt, obtinerent, et infra: Talis enim carentia domini re in præsentati et in spe in futurum, omni commodo denudati, pauperiorem non efficiunt non habentem ». Et infra: « Nolentes in posterum, quod sub prætextu seu pallio talis domini verbalis, nudi et ambiguous fomentum talis malis, quanta procedunt ex simulatione hujusmodi, ministraretur, sancimus, etc. Prædicta verba secundum istum hæreticum sacre Scripture, ac doctrina Evangelicæ et Apostolicæ et sanctæ matris Ecclesiæ obviant et repugnant: nam ex Scriptura divina superius, ut asserit, est ostensum, quod Apostoli et eos sequentes viri perfecti ex consilio Christi proprietatem et dominium rerum temporalium omnium reliquerunt, usque

rerum necessariorum ad vitæ humanæ sustentationem, cui non est licitum remanere, contenti: constat autem secundum ipsum, quod dominium, quod Apostoli in omnibus rebus temporalibus, quarum usum habebant, ex Christi consilio reliquerunt, fuit omni temporali commodo, usu scilicet nulli denudatum; sicut manifeste patet in rebus, quarum proprietatem et dominium, usu retento, prout Evangelica testatur historia, reliquerunt; cum in consilio a Christo dato de rebus temporalibus abdicandis abdicatio proprietatis et dominii earum rerum et non usus, ut superius ostenditur, includatur. Si ergo carentia talis dominii ad perfectionem non pertinet, nec pauperiorem efficit non habentem, sicut dicta Constitutio dogmatizat; sequitur quod Christus simulatam et falsam doctrinam tribuerit volentibus perfectionem attingere, quod omnia temporalia quoad proprietatem et dominium relinquere consulendo; et quod Augustinus et Hieronymus doctores Ecclesiæ et alii sancti patres religionum institutores erraverunt, qui dictum Christi consilium sequi volentes, abdicacionem proprietatis et dominii omnium rerum sunt professi.

50. « Profecto iste hæreticus, ut prævaricator legis notorie verba Constitutionis predictæ truncate recitat, illa quæ ejus defectum manifeste insinuant, omittingendo: intendit enim probare dicta Constitutio, quod retentio dominii predictæ, facta per summum Pontificem, quantum ad statum perfectionis nequaquam predictis fratribus profuit: quam probationem omittit dictus hæreticus, quæ talis est, ut ex dictæ Constitutionis tenore manifestus liquet. Quod enim, inquit, quantum ad statum perfectionis nequaquam eis profuerit retentio dominii supradictæ, patet: cum enim perfectio vitæ Christianæ principaliter et essentialiter in charitate consistat, quæ ab Apostolo vinculum perfectionis dicitur, et quæ unit se jungit aliquantulum hominem suo fini, ad quam per contemptum bonorum temporalium et ipsorum expropriacionem via disponatur, per hoc præcipue quod sollicitudo, quam ipsa temporalia in acquirendo, conservando et disponendo exigunt, quæ plerumque ab actu charitatis retrahit, amputetur: restat, quod si sollicitudo eadem post expropriacionem hujusmodi, quæ ante ipsam inerat perseveret, ad perfectionem hujusmodi talis expropriatio valeat nil conferre. Constat autem, quod post ordinationem predictam non lucrunt in acquiendis, aut conservandis bonis predictis in judicio, et extra judicium minus solliciti, quam ante ipsam fuerant fratres ipsi: quanquam sint religiosi mendicantes alii, habentes aliqua in communi. Credimus itaque, quod nullus sapiens probationem hujusmodi reprobabit, propter quod ipsam hæreticus non expressit. Item intendit probare dicta Constitutio, quod quantum ad hoc, quod propter carentiam talis dominii se pauperiores fratres ipsi dicere valeant, quam si res ipsas cum illo, quo carere se

dicunt dominio obtinerent, non profuit retentio dominii supradictæ, quod ut sequitur probat: Licet enim prædecessor noster predictus dominium illarum rerum, quæ ipsis fratribus offerri, seu conferri, aut alias obvenire contingerent, quarum tamen usum facti habere licet Ordini vel fratribus antedictis, usu simplicis facti predictis fratribus reservato, in se et Rom. Ecclesiæ recipiendum duxerit, ac libere pertinere decreverit, ut superius est expressum; attento tamen ipsorum fratrum utendi modo et ejus effectui, et patientia circa modum Romanæ Ecclesiæ subsecuta, non ipse usus fratrum dici debet; sed potius Romanæ Ecclesiæ dominium esse simplex. Quis enim simplicem usuarium dicere poterit, cui rem usuarium licet permutare, vendere aut donare? Proculdubio hæc naturæ repugnant usuarii, nec ad usuarium pertinent: quæ tamen de rebus mobilibus antedictis faciunt fratres ipsi. Quod autem dominium Romanæ Ecclesiæ reservatum simplex censi debeat, ex hoc patet, quod ex illo nullum Ecclesiæ eidem temporale obveniret hac tenus commodum, nec speratur quod obvenire debeat in futurum; cum nec intentio reservantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quod ad quemcumque alium, quam ad fratres dictarum rerum perveniret compendium, quod proculdubio modus ipsorum fratrum et Romanæ Ecclesiæ subsecuta patientia evidenter declinavit. Et quod talis fuerit intentio ordinantis, etiam ex hoc patet, quod illarum rerum sibi et Ecclesiæ Rom. dominium duntaxat reliquit, quarum usum facti liceret habere Ordini et fratribus antedictis: talis autem domini carentia re in præsentem et spe in futurum, omni commodo denudati quoad paupertatem temporalem, quam alioquin præ mendicantibus aliis, in communi habentibus, sibi vindicant fratres antedicti, pauperiorem non efficit non habentem. Ex predictis probatum evidenter credimus, quod attento usu dictorum fratrum rerum, in quibus usum facti simplicem asserunt se habere, et patientia Apostolicæ Sedis, eos pauperiores carentia talis dominii non efficit.

51. « Ad hoc autem quod ipse dicit, quod ex hoc sequitur, quod Christus simulatam et fallacem doctrinam tribuit volentibus ad perfectionem attingere, quod omnia temporalia quoad proprietatem et dominium relinquere consulendo; dicimus falsum esse, quod consuluerit Apostoli et discipulis suis ad minus, quod non haberent in communi: et de hoc dicitur latius in objectionibus contra Constitutionem *Cum inter*, per istum hæreticum factis. Ad illud autem quod dicit, quod etiam ex predictis sequitur, quod Augustinus, Hieronymus et alii sancti patres religionum institutores erraverunt, qui dictum Christi consilium sequi volentes, abdicacionem proprietatis et dominii rerum omnium sunt professi; dicimus quod mentitur aperte, quia nullus eorum, exceptis fratribus Minoribus, abdicaverunt a se nec suis fratri-

bus res quantum ad proprietatem et dominium in communi : imo eis secumque suas regulas Legi, et Levit habere etiam res in publicis in communi. Ad illud autem, quod inducit Leviticus ultimo, ubi dicitur, quod omnes heremae terrae sive de frugibus, sive de pomis arborum Domini sunt et illi sanctificantur; et quod Numerorum xv in loquens de perfectione levitarum Dominus dicit : *Nil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quae in usus eorum et necessaria separavi*. In usum, inquit iste haereticus, non in dominium dixit, profecto per hoc se pravivatore legis manifeste ostendit : in illo enim cap. Num. xviii expresse dicitur, quod Dominus dedit levitis dominium decimarum : et ad quid daret eis declaravit, dicens, quod in usus eorum et necessaria decimas huiusmodi separabat; non autem dixit, quod usu facti levitae essent contenti : multum autem refert utrum res aliquas aliquibus detur in usum et necessaria, an usus in re aliqua, seu rei alicujus alicui concedatur, sicut plenius et latius est superius, ubi induxit eadem capitula, declaratum. Ad id autem quod dicit, quod hoc est contra determinationem Ecclesiae factam in cap. *Exilii*, superius saepius est responsum.

52. Rursus dicitur haereticus Constitutionem cum inter nonnullos satagit impugnare dicens, quod dicta Constitutio declarat fore censendum haereticum affirmare deinceps Dominum nostrum Jesum Christum ejusque Apostolos non habuisse aliquid in speciali nec etiam in communi, et insuper haereticum dicit fore censendum affirmare Christo et ejus Apostolis in his, quae eos habuisse sacra Scriptura testatur, non competisse jus utendi, nec illa vendendi seu donandi jus habuisse, aut ex ipsis alia acquirendi; dicitur quod haereticus iste Constitutionem imperfecte recitat quantum ad ultimam partem ejus; quia post illud verbum : Nequaquam ipsis jus utendi, omittit, seu consumendi, quod immediate sequitur ibi. Item post verbum illud, aut ex ipsis alia acquirendi, omittit quae sequuntur, scilicet, quae tamen ipsos de praemissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit aperte. Unde ut melius ejus fraus et malitia delegatur, textus dictae Constitutionis partis ultime noscitur esse talis : Rursus in posterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro praedicto ejusque Apostolis in his, quae eis habuisse Scriptura sacra testatur, nequaquam jus ipsis utendi seu consumendi competierit, nec illa vendendi seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quae tamen ipsos de praemissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere, supponit aperte; cum talis asseveratio ipsorum usum et gesta evidenter includat in praemissis non justa, quod utique de usu et gestis seu factis Redemptoris nostri Dei Filii sentire nefas est, Scripturae sacrae contrarium, ac doctrinae Catholicae mimicum, asseverationem ipsam pertinacem de fratrum co-

rumdem consilio deinceps erroneam fore censendam merito, haereticamque declaramus, etc.

« Dicit ergo haereticus iste, quod dicta Constitutio, cum se habere et competere loquitur, intelligit de habere seu competere jure proprietatis seu domini civilis seu mundani, per quod contenditur seu in judicio litigatur; et quod de tali intellexerit, patet ut dicit, quia dicta Constitutio evidenter includit, quod Christus et Apostoli in his rebus, quas ipsos habuisse sacra Scriptura testatur, jus vendendi et donandi, seu alia ex ipsis acquirendi habuerunt; quod jus a jure humano fuisse introductum manifestum existit. Profecto iste haereticus imponit Constitutioni, quod ipsa non dicit : Constitutio enim dicit, quod pertinaciter affirmare Christum et Apostolos in his, quae eos habuisse sacra Scriptura testatur, jus ipsis utendi seu consumendi non competierit, vel illa vendendi seu donandi jus non habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi; quae tamen ipsos de praemissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit aperte, haereticum censendum : et tamen licet de jure domini seu proprietatis nullam faciat mentionem, ipse tamen imponit ei, quod intellexerit loqui de jure proprietatis et domini civilis et mundani, per quod contenditur et in judicio litigatur; et hoc ex eo, quia jus emendi, vendendi et donandi, quod dicta Constitutio Christum et Apostolos asserit habuisse, ab humano jure introductum fuisse manifestum existit : et idem dicta Constitutio intellexit, quod Christus et Apostoli non solum in communi, sed etiam in speciali proprietatem et dominium rerum temporalium habuerunt : quod dictum, secundum eum omnem religionem, quae volens vitam et doctrinam Apostolorum sequi, vovet vivere sine proprio, destruit et confundit, et omnes religiosos facit proprietarios etiam in speciali, et voti sui per consequens transgressores; et doctrinae Evangelicae et Apostolicae ac sanctae Romanae Ecclesiae et omnium doctorum Ecclesiae et sanctorum Patrum, institutorum religionum obviat manifeste. Proculdubio dicta ipsius haeretici possent uno verbo repelli, videlicet quod falsum imponit Constitutioni, imponendo ei quod non dicit, quod scilicet intellexerit loqui de jure domini seu proprietatis, cum nulla in ea habeatur mentio de dominio, ut patere potest cuiuslibet intuitu.

53. Sed quia iste haereticus pertinaciter asserit, Christum et Apostolos nullius rei temporalis proprietatem seu dominium in communi vel proprio habuisse, videndum est utrum ejus assertio possit stare : et quia ipse dicit in precedentibus, et hic etiam supponit, quod dominium proprium a jure humano est introductum, primo quaeritur quo jure sit jus proprietatis seu domini sic introductum. Ad hoc dicit iste haereticus, quod a jure humano et civili : ad quod probandum inducit vii di. c. Quo jure, ubi dicitur quod jure humano dicitur, haec villa mea est, haec domus mea est, et

hic servus meus est. Item induit dictum Clemen-
tis, quod recitatur xii q. i c. *Dilectissimis*, ubi
dicitur sic : Communis usus omnium, quæ sunt
in hoc mundo, omnibus hominibus esse debuit :
sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, et
alium illud, et sic inter mortales facta est divisio ;
et intelligit illud quod dicit, per iniquitatem de-
bere intelligi jus humanum. Scripturæ sacra dicit
contrarium evidenter, scilicet quod imo jure di-
vino, non humano, fuerit dominium introductum :
jus enim divinum est, quod in Scripturis divinis ha-
bemus, ut legitur viii di. c. *Quo jure*, in principio ;
ubi dicitur, quod jus divinum est, quod in Scriptu-
ris divinis habemus ; humanum vero jus, quod in
legibus regum. In Scripturis autem divinis habemus,
quod antequam leges regum, imo etiam an-
tequam reges essent, res aliquæ alicujus erant.
Ergo jure divino aliquis dicere poterat aliquid
suum esse. Major patet per c. *Quo jure*, præalliga-
tum. Minor autem probatur etiam pro innocentie
statu : videtur enim, quod Adam in statu innocen-
tie, antequam Eva formaretur, solus dominium ha-
beret rerum temporalium : commune dominium,
cum solus esset, pro illo tempore habere non po-
tuit, cum communio plures requirere dignoscitur.
Et quod dominus fuerit antequam Eva formaretur,
Ecl. xvi cap. probari videtur expresse ; ibi enim
dicitur sic : *Deus creavit de terra hominem* ; et
sequitur : *Posuit timorem illius super omnem car-
nem, et dominatus est bestiarum et volatilium*.
Dicit ergo quod dominus fuerit, ex quo sequitur,
quod dominium habuit : a dominio enim secundum
Dionysium de Divinis Nominibus cap. 12.
dicitur dominus, dominator et dominans ; ex quo
sequitur, quod ex quo dominatus est, quod domi-
nium habuerit. Quod autem tunc formata Eva
non esset, patet quia statim post verba illa, *Et do-
minatus est bestiarum et volatilium* ; sequitur :
Creavit ex eo, scilicet Adam, *adjutorium simile
sibi*, scilicet Evam. Ad idem facit illud Sapientie
ix cap. ubi dicitur sic : *Deus patrum nostrorum
et Domine misericordie, qui fecisti omnia verbo
tuo, et sapientia tua constituisti hominem, ut do-
minaretur creature tuæ, quæ a te facta est*, etc.
Et hoc expresse dicit Damascenus lib. ii cap. fi. ut
dictum est supra. Item quod post lapsum primo-
rum parentum ante diluivium, et antequam essent
reges, poterit aliquis dicere, hoc est meum, pro-
batur Genes. iii, ubi Dominus ad Adam dixit : *In
sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Ergo patet,
quod Adam tunc potuit dicere panem suum ; et
tamen tunc non erant reges nec homines alii, nisi
soli primi parentes. De Abel quoque, qui fuit se-
cundo genitus primorum parentum, dicitur Gen. iv
quod *Abel obtulit de primogenitis gregis sui* ;
ex quo patet, quod Abel potuit tunc dicere : *Is
grex est meus*. Item quod post diluivium sine jure
regum potuerit dicere aliquis aliquid suum, patet :
legitur enim Genes. ix, quod *Noe vineam plan-
tauit, et vinum productum ex ea bibit* : puto quod

nullus sapiens negabit, quin vinum de dominis fuerit
et etiam vini, et tamen tunc non legimus regem
aliquem existisse. Item illud Genes. xii dixit Do-
minus ad Abraham existentem in terra Chanaan :
Semini tuo dabo terram hanc ; quod et fecit : con-
stat autem, quod illi de semine suo potuerunt
dicere, terra ista est nostra, et non per jura regum,
quia eam ex collatione Dei habuerunt, non regum.
Item Genes xxvi cum descendisset Isaac in Gera-
ris, dixit Dominus ei : *Tibi et semini tuo dabo
universas regiones has* ; quarum regionum domi-
nium semen (jus non ex jure regum, sed ex col-
latione Dei habuerunt. Præterea Numerorum xxi
dicitur, quod inuisitatusque quod in præda rap-
uerit, summi erit : quod non erat per jura regum,
cum ille populus Israeliticus tunc regem aliquem
non haberet, sed dux ejus Moyses tantum esset.
Item Numerorum xxxii Dominus ad Moysen dixit :
*Præcipe filiis Israel et dic ad eos : Quando trans-
ieritis Jordanem, intrantes terram Chanaan, di-
spergite cunctos habitantes illius. Ego dedi vobis
illam in possessionem, quam dividatis vobis forte* ;
quod et fecerunt, ut legitur Josue xii. Quilibet
ergo istorum post divisionem terre illius istam,
quæ ad eum obvenit, potuit dicere suam esse ; et
hoc non jure regum, sed divitio, cum tunc tem-
poris, ut dictum est, regibus non regerent popu-
lus ille. Item Numerorum xxxv Dominus ad Mo-
ysen dixit : *Præcipe filiis Israel, ut dent levitis de
possessionibus suis urbes ad habitandum, et subur-
bani per circuitum, ut ipsi in urbibus manent, et
suburbani sint pro pecoribus et jumentis* ; quod et
fecerunt, ut legitur Josue xiv. Ex quibus patet,
quod cum Dominus præcepit filiis Israel dare levi-
tis de possessionibus suis, quod filii Israel ante-
quam darent possessiones illas, poterant dicere
suas esse, et levitæ postquam sibi fuerunt date ;
et hoc non per jura regum, cum reges non habe-
rent ; sed per ordinationem divinam. Ex quibus
omnibus patet, quod in Scripturis sacris habemus,
quod aliquis in statu innocentie et post lapsum
primorum parentum, et ante diluivium et post di-
luivium, dicere poterat sine jure regum aliquid
esse suum : et quod jure divino sint dominia ali-
qua probatur xxiii q. iii c. i.

34. « Alibi quod nullo jure humano, sed so-
lum divino dominium rerum temporalium potuit
dari hominibus, patet ; constat enim, quod in
aliquam aliquis dare non potest nisi ejus est, vel
alias ejus voluntate : nec dubium quoniam Deus om-
nium temporalium vel jure creationis, quia illa
de nihilo creaverat, vel jure factionis, quia de sua
materia illa fecerat, dominus esset. Ergo nullus
rex de illarum dominio, nisi de voluntate Dei po-
tuit ordinare. Unde patet, quod nec jure naturali
primævo, si ponatur pro illo jure, quod omnibus
animantibus est commune ; cum illud jus illud
statuat, sed inclinat, seu dirigit ad aliquid omnibus
animantibus communia facienda. Nec jure gen-
tium, nec jure regum, seu imperatorum fuit do-

minium rerum temporalium introductum; sed per Deum, qui est et erat eorum dominus, fuit collatum patribus, ut patet Genes. 1, quarum rerum Adam, quando solus fuit, id est, antequam Eva formaretur, solus ut videtur dominus extitit, ut superius est ostensum. Verum est tamen, quod de jure gentium multi modi acquirendi dominium, et nonnulli per jura civilia, seu imperialia fuerunt inducti. Item modus agendi pro istis rebus temporalibus in iudicio, id est, circa formam proponendi jus suum in iudicio, fuit per jura civilia introducta.

« Ex prædictis itaque patet, quod non obstat cap. *Quo jure*, in contrarium allegatum, loquitur enim de jure agendi in iudicio, cujus formulas civile jus et non aliud introduxit. Et hoc voluit dicere Augustinus in illo cap. *Quo jure*, quando dixit: Tolle jura imperatoris et quis audeat dicere, hæc villa mea est, meus est iste servus, mea est ista domus? Quasi dicat, nullus potest in iudicio proponere hoc, nisi per imperialia jura: quod jus actorum formulas introduxit. Vel potest dici quod Augustinus hoc dicebat cum hæreticis disputando, non quod hoc pro veritate teneret, scilicet quod dominium de jure divino non esset: et quod ita sit patet, quia xxii q. v. n. c. i ipse idem Augustinus contrarium dixit expresse, ubi sic dicit: Quamvis res quæcumque terrena non recte a quoquam possideri possit nisi vel jure divino, quo cuncta justorum sunt; vel jure humano, quod in potestate est regum terræ, etc. Item non obstat, xxii q. i c. *Dilectissimis*, ubi dicitur sic: Communis usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus hominibus esse debuit, sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, alius illud; et sic inter mortales facta est divisio. Et hoc dicit ipse quia divisio temporalium est facta per jus humanum, quod dicitur iniquum, et contra æquitatem juris naturalis. Dicimus quod hoc est factum, quia per iniquitatem non intelligitur jus gentium, cum sit æquum, sed intelligitur peccatum primorum parentum, per quod natura corrupta fuit, et post non fuit contenta communibus, sed sibi propria voluit possidere.

55. « Secundo queritur, utrum Christus alicujus rei temporalis dominum habuerit, et quale. Quod autem dominum rerum temporalium habuerit, sacra Scriptura tam in Testamento Veteri, quam in Novo in multis locis testatur. Multi quidem prophete eum regem futurum populi Israeliter, et per consequens habere regni dominium prophetarunt. Isaïas quidem de eo prophetavit (Isaïa xxxiii) sic dicens: *Ecce Dominus legifer noster, Dominus iudex noster, Dominus rex noster, ipse veniet et salvabit nos.* Item per os Jeremie prophete Deus (Jer. xiii) sic dixit: *Suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit, et faciet iudicium et justitiam in terra. Et hoc est nomen, quod vocabunt eum Dominus justus noster.* Iste enim est lapis abscessus de

monte sine manibus, cui Deus cæli dedit regnum, quod in æternum non dissipabitur, ut habetur Daniel. ii. Item: Zachar. ix de eodem dicitur sic: *Exulta sat s. filia Sion, jubila, filia Jerusalem: ecce rex tuus veniet tibi justus et salvator: ipse pauper, et ascendens super asinum et super pulvum filium asinæ.* De hoc David in multis locis prophetavit; unde in quodam loco in persona ejus sic dixit: *Ego autem constitutus sum rex ob eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Eumque futurum regem in multis aliis locis prophetavit. Unde totus ille Psalmus *Eructavit* loquitur de isto rege et sponsa ejus, scilicet Ecclesia; et alii multi Psalmi loquuntur de rege hujusmodi satis clare. De hoc etiam Salomon Canticozum in sic dixit: *Egredimini, filie Sion, et videte regem Salomonem, etc.* De hoc etiam antequam conciperetur, Gabriel Archangelus, ut legitur Lucæ ii dixit: *Dabit ei Dominus Deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum.* Item et eo nato Angelus ad pastores Lucæ ii dixit: *Natus est vobis hodie salvator, qui est Christus Dominus;* id est, rex et dominus. Huic etiam nato illi tres magi Matth. ii perhiberunt testimonium, sic dicentes: *Ubi est qui natus est rex Judæorum?* Item ille Nathanael verus Israelita, in quo dolus non erat, dixit ei Joan. i: *Tu es filius Dei: tu es rex Israel.* Pilatus quoque in superscriptione crucis scripsit: *Jesus Nazarenus rex Judæorum,* quam quidem superscriptionem non sine divino instinctu, Judæis instantibus quod non scriberet, *rex Judæorum,* sed *quia dixit se regem Judæorum;* ipsos audire noluit, sed respondit: *Quod scripsi, scripsi.* Hoc etiam Salvator noster confessus fuit Joan. xviii, cum enim Pilatus interrogaret eum, utrum esset rex Judæorum, respondit ei: *Regnum meum non est de hoc mundo;* ex quo Pilatus concludens dixit: *Ergo rex es tu?* *Jesus respondit: Regnum meum non est hinc;* non dixit, *non est hic,* sed dixit: *Non est hinc;* quasi diceret, regnum meum a mundo non habeo, sicut nec habebat, imo a Deo, sicut Angelus (jus genitrici prædixerat, dicens Lucæ i: *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus,* etc. Et hoc beatus Petrus Act. ii expresse testatur dicens: *Certissime ergo sciat omnis domus Israel, quia et Dominum et Christum fecit Deus hunc Jesum, quem vos crucifixistis;* in quibus verbis Petrus satis clare concludit duo de Jesu Domino nostro, videlicet quod regnum suum a mundo non habuerit, sed a Deo, videlicet in eo, quod dicit, quod Jesum fecit Deus Christum, id est, regem: per Christum enim regem intelligimus, quia Christus interpretatur unctus; et quia reges uncti consueverunt, per Chri tum intelligimus regem; unde Rabanus ihu: Manifeste Petrus ex hoc Psalmo regnum Christi non terrenum, sed caeleste ostendit esse. Item concludit Petrus ex verbis prædictis, quod Christus, in quantum homo subsistens in divino supposito, fuerit Domi-

nus et Rex factus: constat enim, quod in quantum erat Deus crucifixus non fuit, sed in quantum homo. Et ideo cum Dominus et Rex fuerit factus in quantum crucifixus, et crucifixus fuerit in quantum homo, sequitur quod regnum et dominium tanquam homini Deus sibi concessit. Hoc etiam supponit Angelus loquens, eo nato, pastoribus dicens: *Hodie natus est vobis salvator, qui est Christus Dominus*, id est, rex et dominus: ubi advertendum, quod illud quod Gabriel Angelus Christo nondum nato dixerat de futuro, dicens Maria: *Dabit ei Dominus sedem David patris ejus*, etc. Angelus iste eo nato dixit pastoribus per verba de presenti dicens: *Hodie natus est vobis salvator, qui est Christus Dominus*. Hoc Augustinus libro de Concordia Evangelistarum in proœmio expresse testatur, dicens: Dominus Jesus Christus unus verus rex et unus verus sacerdos est; et paulo post dicit sic: Secundum hominem quippe Christus et rex et sacerdos effectus, cui dedit Deus sedem David patris sui, et regni ejus non erit finis.

56. «Item quod salvator fuerit dominus omnium temporalium videtur: de eo enim dicitur Isaïæ xvi: *Emitte agrum, Domine, dominatorem terræ*. Item Micheæ v de eo dicitur sic: *Et tu Bethleem Effrata, nequaquam minima es in principibus Juda; ex te enim egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio dierum æternitatis*. Malachiæ vero iii de eo dicitur sic: *Statim veniet ad templum sanctum suum Dominus dominator, quem vos queritis, et Angelus testamenti, quem vos vultis*. Item Jo. xiii, ipsa Veritas dicit: *Vos vocatis me magister et domine, et bene dicitis, san etenim*. Item Matth. xxi dixit discipulis: *Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea: solvite et adducite mihi. Et si quis aliquid vobis dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, et confestim dimittent eos*. Hoc quoque B. Joannes in Apoc. xix testatur dicens: *Habet scriptum in vestimento, Rex regum et Dominus dominantium*. Hoc etiam Apostoli in suo Symbolo confitentur, dicentes: *Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum*. Hoc etiam sancti Patres in Symbolo, quod cantatur in missa, protestantur expresse ibi: *Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum*.

«Præmissa autem, scilicet regnum ei universale dominium habuit Christus in quantum Deus ab æterno eo ipso, quod Deus Pater genuit eum; et in quantum homo ex tempore, scilicet ab instanti conceptionis suæ ex Dei datione, ut patet ex prædictis: et nihilominus habuit dominium rerum aliquarum temporalium non ab instanti suæ conceptionis, sed postea successive modis aliis, utpote ex collatione fidelium, vel emptione acquisitas, et quæ sint illa videamus: nullus autem potest de his melius testimonium perhibere, quam Apostoli et discipuli ejus. Videamus

ergo quid super hoc ipsi dicant, specialiter a tempore, quo cœpit miracula facere et prædicare. Certe narrant, ipsum aliqua habuisse, sed pauca: habuit itaque vestimenta; unde legitur Matth. xvii in transfiguratione sua *vestimenta ejus facta esse albi sicut nix*. Item Joan. xiii dicitur de eo sic: *Surgit a cœna, et ponit vestimenta sua*, etc. Item Joan. xix in persona ejus legitur: *Partiti sunt vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem*; et ad idem facti Matth. xxvii. Item beatus Joannes Baptista videtur supponere, quod habuerit calceamenta; legitur enim Matth. iii quod B. Joann. Baptista loquens de eo dixit: *Cujus non sum dignus calceamenta solvere*. Marci i recitatur ipsum dixisse: *Cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamenti ejus*. Joannis vero i recitatur dixisse: *Cujus non sum dignus, ut solvam corrigiam calceamenti*. Item Joannes supponit, ipsum loculos habuisse, in quibus Judas quæ mittebantur portabat; unde Jo. xiii cum dixisset Judæ Jesus: *Quod facis, fac citius; quidam putaverunt, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Eme ea, quæ vobis opus sunt ad diem festum; aut ut egenis aliquid daret*.

Et quod loculi essent Jesu, patet per Augustinum dicentem: Habebat Dominus loculos a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus, aliisque indigentibus tribuebat, ut habetur xii q. 1 c. *Habebat*, et patet per id, quod in ejus persona propheta dixit: *Qui manducat meum panem, levabit calcaneum suum contra me*; et recitatur Jo. xiii. Quod autem vinum interdum habuerit patet, quod ad minus in cœna illa habuit, in qua Eucharistiæ in-buit sacramentum, de quo habetur Mat. xxvi, Marc. xiv et Luc. xxii. Iste ergo hæreticus dicendo, Jesum Christum Dominum nostrum non habuisse dominium aliquod temporalium, Scripturis prædictis Veteris et Novi Testamenti contradiculis expresse. Et si velit dicere, quod illi regno et dominio renuntiavit expresse, ostendat illud, si sciat; quod tamen, ut credimus, per sacram Scripturam non poterit; imo contrarium sacra Scriptura supponit expresse, quæ supponit eum non longe a passione sua dixisse: *Vos vocatis me magister et domine, et bene dicitis, san etenim*. Item illud Matth. xxi, ubi Dominus duobus discipulis dixit: *Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea: solvite et adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet*. Item tempore passionis se regem cognovit, ut probatum est supra. Item David in persona ejus legitur dixisse etiam pro tempore passionis: *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem*: et recitatur Matth. xxvii. Ex quibus evidenter apparet, ipsum regno et dominio non renuntiavit prædictis: imo videtur, quod nec potuerit renuntiare, et si fecisset, contra ordinationem Patris fecisset; dicitur enim Danielis ii, ubi de ejus regno fit mentio, sic:

Suscipit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur; et regnum ejus alteri non traditur. Item Barthelemy dicitur sic: *Dedit ei potestatem, et honorum, et regnum, et omnes populi, et Jesus et discipuli dixerunt ei: potestas ejus potestas æterna, quæ non uia feretur; et regnum ejus quod non corrumpetur.*

57. « Sed dicit iste hæreticus, quod hoc est contra sacram Scripturam, quæ in plurisque locis dicit, Christum fuisse pauperem et egenum. Ad quod dicendum, quod dici non debet esse contra sacram Scripturam, quod in tot locis Scriptura sacra testatur aperte: sed et contra merito potest dici, quod dicere contrarium, est contra sacram Scripturam, et mendaces reddere tot prophetas, Angelum et Apostolos, ac ipsum Dominum nostrum; qui tamen veritas est et vita. Ad illud autem, quod dicitur, quod Scriptura eum fuisse pauperem et egenum in pluribus testatur; est dicendum, quod non carentia domini fecit eum pauperem et egenum, sed potius carentia perceptionis fructus et obventionis rerum, quarum dominus erat: nudum enim dominium separatum in perpetuum ab omni perceptione commodi rei, habentem non facit divitem, cum sit inutile reputandum; unde habens tale dominium potest egenus et pauper merito reputari, quod patet ad sensum: si enim rex Franciæ, non renuntiando regno, se absentaret a regno, et post lapsum aliqujus temporis incognitus rediret ad illud, si se pro rege non gereret, nec aliqua emolumenta perciperet dicti regni, sed in domo regia reciperet ut unus alius ex gratia necessaria vitæ suæ, talis utique, licet rex esset et dominus, posset mendicus et pauper merito reputari. Hinc est, quod Apostolus ad Galatas iv dicit, quod hæres, quamdiu est parvulus, non differt a servo, cum tamen sit omnium dominus: sic Christus Rex regum, et Dominus dominantium, quoad perceptionem fructuum regni et rerum temporalium, nisi in valde paucis, pro rege vel domino se non gessit: propter quod merito pauper dici potuit voluntarius et egenus; non propter domini carentiam sive regni, sed propterea quia se eorum fructibus et preventibus non juvabat.

58. « Nunc autem de Apostolis est videndum utrum habuerint dominium aliquorum temporalium in proprio vel in communi. In questione ista videtur distinguendum inter tempus, quo Apostoli fuerunt cum Redemptore nostro dum viveret, et tempus post ejus mortem. Si quaeratur utrum tempore, quo cum Redemptore nostro fuerunt, habuerint aliqua; videtur adhuc distinguendum inter tempus antequam ad prædicandum mitterentur, et tempus missionis, et quo in prædicatione fuerunt, et tempus postquam sunt a prædicatione reversi. Si consideretur primum tempus, videlicet tempus antequam ad prædicandum mitterentur, non videtur quod eis habere aliqua, præsertim ad vitæ sustentationem perli-

gentia, fuerint interdicta: quod apparet ex orna vocationis eorum, cum enim ad discipulatum vocati fuerunt, forma vocationis Petri et Andreæ, ut patet Matth. iv fuit hæc: *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum;* et sequitur: *At illi, relictis retibus, continuo secuti sunt enim.* De Jacobo autem et Joanne in eodem cap. non dicitur aliud, nisi quod vocavit eos, et sequitur: *Illi autem statim, relictis retibus et patre, secuti sunt eum.* Forma autem Matthari fuit hæc: *Sequere me;* et sequitur quod *relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Forma autem vocationis Philippi noscitur fuisse talis: *Sequere me;* ut habetur Joan. i. Ex forma autem vocationum prædictorum, nec ex his, quæ ipsi fecisse tunc leguntur, non apparet quod ipsi renuntiaverint omnibus bonis suis. De Petro autem et Andrea non legitur, quod tunc reliquerint, nisi retia sua; et tamen legitur Marc. i et Matth. viii, quod post prædica Jesus exiens de synagoga, venit in domum Simonis et Andreæ cum Jacobo et Joanne, ubi curavit socrum Petri de febre. De Jacobo autem et Joanne non legitur, quod tunc reliquerint nisi retia et patrem, quæ quidem retia videntur fuisse patris, qui vivebat potius quam ipsorum. De Philippo autem non legitur, quod tunc reliquerit aliquid. De Matthæo autem legitur, quod relictis omnibus seculus est eum; et tamen statim sequitur postquam dictum est, quod reliquit omnia et seculus est eum, quod fecit sibi Levi, id est, Matthæus, magnum convivium in domo sua: ergo per illam generalitatem non desierat domus illa esse sua. Præterea cum Jesus misit duodecim, quos et Apostolos vocaverat, legitimus eis interdixisse aliqua, videlicet ut non possiderent aurum, neque argentum, neque res in zonis suis, et nonnulla alia: ex quibus patet, quod ante missionem illa eis interdicta non erant, alias frustra in missione fuissent eis talia interdicta, ut patet Matth. x et Marc. iii et Luc. ix, eodem modo lxx discipulis, dum eos misit, aliqua interdixit, ut patet Luc. x, ex quo sequitur, quod ante illa non fuerant ipsis interdicta.

59. « De discipulis autem constat, quod aliqui habuerunt multa. De Joseph ab Arimathia legitur Joan. xix, quod erat discipulus Jesu: Matth. autem xxvii dicitur, quod erat dives homo et discipulus Jesu. Item constat quod Simon leprosus erat discipulus Jesu: et tamen legitur Matth. xxvi quod Jesus in Bethania erat in domo ejus. Item Lazarus, Martha et Maria Magdalena, qui erant ejus discipuli, erant multa bona habentes; unde legitur de eis Jo. xi, quod castrum dictum Bethania erat Mariæ Magdalene et Marthæ, et quod in Bethania fecerunt ei cœnam magnam, in qua Martha ministrabat, Lazarus autem erat unus de discipulis eum Jesu: Maria vero accepta libra unguenti nardi pisci pretiosi unxit pedes Jesu, et extersit capillis suis pedes ejus. De Tabitha quoque, quæ interpretatur Dorcas, quam

Petrus suscitavit a mortuis, ut legitur Act. ix, quod erat discipula et plena operibus bonis et elemosynis, quas faciebat; et quod omnes v. duæ fientes ostenderunt Petro tunicas et vestes, quas faciebat eis Dorchas : ex quibus patet, quod et ista, non obstante discipulatu, temporalia habebat, de quibus faciebat elemosynas prædictas. Nec reperimus, quod Jesus Dominus noster aliam legem vivendi discipulis dederit, et aliam Apostolis suis : imo B. Clemens in quadam Epistola sua, cujus pars recitatur xii q. i c. *Dilectissimis*, expresse supponit, quod eadem erat Apostolorum et discipulorum vita, dicens : Communis vita omnibus est necessaria, et maxime iis, qui vitam Apostolorum et discipulorum imitari volunt. Item nec cum ipsis Apostolos ex discipulis fecit, videtur eis indixisse aliam vitam, quam prius habuerunt, sed potestatem eis aliquam tribuisse; unde cum eos Apostolos ordinavit, legitur Matth. x sic dixisse : *Et convocatis duodecim Apostolis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejectionem eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem.*

60. « Si vero consideretur tempus, quo missi fuerunt ad prædicandum, videtur quod illo tempore aliqua fuerint eis habere interdicta, legitur enim Matth. x quod illos duodecim Apostolos misit, præcipiens et dicens : *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris : non peram in via, neque duas tunicas, neque calcamenta, neque virgam.* Matth. v. vi legitur sic dixisse : *Et vocavit duodecim et cepit eos mittere binos, et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum : non peram, non panem, neque in zona æs ; sed calcatos sandalios, et ne induerent duabus tunicis.* Luc. vero ix legitur sic dixisse : *Misit illos, scilicet duodecim Apostolos, prædicare regnum Dei et sanare infirmos, et ait ad illos : Nihil talesitis in via : neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habebatis.* Ex quibus videtur, quod pro tempore viæ prædictæ tantum prædicta eis fuerint interdicta. Angustinus tamen dicit expresse in libro de Concordia Evangelistarum, quod illud non fuit præceptum, sed potestas data recipiendi necessaria ab iis, quibus Evangelium prædicabant, quam servare Apostolis licuit, vel etiam non servare : alias autem Apostolus Paulus transgressor præcepti hujusmodi existisset, quia plerumque ab illis, quibus prædicabat non recipiebat necessaria; sed illa vel recipiebat ab aliis, vel ea suis manibus acquirerebat, sicut patet I ad Corinth. ix et ad Philip. iv, I ad Thesalonicon. i et Actor. xx ubi dicitur : *Argentum autem et aurum, aut vestes nullius concupivi, sicut ipsi scitis ; quoniam ad ea, que mihi opus erant, et iis qui mecum sunt ministraverunt manus istæ.* Præterea quod illud præceptum fuerit temporale, satis innuitur : Luc. xxii, ubi Dominus Apostolis dixit : *Quando misi vos sine sacculo et pera et calcamentis, nunquid ali-*

quid defuit vobis ? Præterea discipulis lxx (lxxii) quando misit eos, dixit : *Nolite portare sacculum, in quo pecunia consuevit portari, neque peram, in qua consueverunt alimenta portari, neque calcamenta ; et tamen de illis certum est, quod nonnulli ex discipulis erant multa bona habentes, ut patet ex prædictis.*

61. « Si autem consideretur tempus post reversionem, tunc videtur quod eis licuit habere præmissa in communi saltem ; habuerunt enim Apostoli, postquam fuerunt reversi de prædicatione, panes et pisces, ut patet in miraculis panum et piscium, quæ facta fuerunt postquam de prædicatione ad Jesum redierunt, ut patet Marc. vi ubi de Apostolis postquam a prædicatione redierant, dicitur sic : *Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia que egerant et docuerant, scilicet in prædicatione.* Ecce quod de prædicatione, ad quam missi fuerant, reversi erant et rationem Domino reddiderant de ea ; et post, eodem cap. sequitur miraculum quinque panum et duorum piscium, ubi Apostoli, cum Dominus dixisset eis, quod darent turbæ manducare, dixerunt : *Evanes enim ducentis denariis panes, et dabimus illis manducare.* Illi dixerunt : *Non sunt nobis plus quam quinque panes,* etc. Luc. vero ix dicitur sic : *Et reversi Apostoli narroverunt illi quæcumque fecerant ; et post sequitur eodem cap. miraculum prædictum quinque panum, ubi dicitur, quod cum Dominus Apostolis dixisset : *Vos date illis manducare ;* illi dixerunt : *Non sunt nobis plus quam quinque panes et duo pisces ; nisi forte nos eamus et enamus in omnem hanc turbam escas.* Ex quibus patet, quod postquam reversi sunt a prædicatione Apostoli, habuerunt panes, pisces et pecuniam, de qua tantæ turbæ, quanta erat ibi, poterant emere cibos.*

« Item quod postquam redierunt a prædicatione habuerint pecuniam, patet : nam legitur Joan. iv quod Jesu sedente super fontem Jacob, discipuli ejus abierunt in civitatem, ut cibos emerent : sicque patet, quod pecuniam habebant, cum emptio mediante pecunia fiat : Deuteronomii ii cap. et tamen tunc temporis Apostoli de prædicatione fuerant, ut videtur, reversi, cum in cap. præallegato Jesus discipulis dixerit : *Ego misi vos metere quod vos non laborastis ; alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.* Supponit quoque evidenter Scriptura Evangelica, ipsos post reversionem prædictam, sacculos, in quibus portabatur pecunia et plures tunicas habuisse ; legitur enim Luc. xxii Dominum nostrum Jesum Christum Apostolis dixisse : *Qui habet sacculum, tollat similiter et peram : et qui non habet gladium, vendat tunicam suam, et emat gladium ; et sequitur, quod Apostoli dixerunt ei : Domine, ecce gladii duo hic.* Ex quo patet, quod duos gladios habebant : Petrus quoque legitur Joan. xvii gladium habuisse, ubi dicitur, quod *Simon Petrus habens gladium eduxit eum, et percussit Pontificis ser-*

um, cui Dominus dixit: *Mitte gladium tuum in vaginam.*

62. a Si autem queratur de tempore post mortem Christi; videtur adhuc distinguendum inter tempus ante missionem Spiritus sancti, et tempus post missionem ipsius. Si queratur de tempore ante missionem Spiritus sancti, non legitur quod quoad præmissa circa eos aliquid fuerit immutatum; sed quod juxta præceptum Domini, dicentis Luc. ultimo: *Vos autem sedete in civitate, quoadusque indumini virtute ex alto*; expectaverunt in civitate adventum Spiritus sancti. Si autem queratur de tempore post missionem Spiritus sancti, videtur adhuc distinguendum inter illos, qui ex Judæis conversi fuerunt in primitiva Ecclesia Jerosolymitana, et inter gentiles. Quoad conversos ex Judæis, videtur quod Apostoli et discipuli Christi ex una parte, et illi qui postea ad prædicationem Petri et miracula sunt conversi, omnia quæ habebant sibi invicem communicaverunt; ita quod nullus ipsorum proprium sibi retinuerit, sed communia fuerunt effecta: et intellige, quod quoad dominium illa fuerunt communicata, ut probatur Actor II et IV, ut superius est ostensum. Et quia iste hæreticus dicit, quod illa communio intelligitur de turba discipulorum, inter quos erant omnia communia quæ habebant; non de Apostolis, quia nihil habebant in temporalibus nec in proprio nec in communi, nisi tantum in rebus usu consumpibilibus simplicem facti usum; dicimus quod hoc dicendo, Apostolos a credentium numero evidenter excludit: dicitur enim Actor. II quod omnes qui credebant erant pariter et habebant omnia communia: si ergo omnibus credentibus erant omnia communia, sequitur quod si Apostolis non erant communia, quod credentes non erant, quod est falsum: imo sicut ipsi inter credentes principales erant, sic eis omnia communia principaliter existebant: unde sicut principalioribus pecuniæ agrorum et domorum venditorum ante pedes Apostolorum ponebantur, ut legitur Actor. IV, et hoc expresse probatur per Epistolam Clementis recitatam pro parte XII q. I c. *Dilectissimis*, in qua B. Clemens, scribens condiscipulis suis, Jerosolymis habitantibus cum B. Jacobo episcopo Jerosolymitano, sic dicit: *Apostoli eorumque discipuli una nobiscum et vobiscum communem vitam duxerunt: ut enim bene nostis, erat multitudinis eorum cor unum et anima una: nec quisquam eorum aut nostrum, de iis quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia nobiscum erant communia; unde satis clare monstratur, quod Apostoli et eorum discipuli illa, quæ habebant communicaverunt Judæis Jerosolymitanis conversis, et contra, unde Hieronymus ibi: Talem fuisse Ecclesiam credentium primo in Christum, qualem nunc monachi etiam imitantur et cupiunt, ut nil cuiquam sit proprium, nullus inter eos dives, nullus pauper, patrimonium dividatur, orationi vacetur et psal-*

mis, doctrinæ quoque et continentie insislatur; Lucis manifeste refert cum dicit: *Quotquot erant possessores agrorum aut donorum, etc.* Expresse quoque innuit et supponit, quod ante illam communionem habere potuerunt Apostoli et discipuli eorum aliqua in proprio et in communi.

a Quantum autem ad conversos ex gentibus non videtur, quod ipsi invicem et aliis credentibus communicaverint sua: imo videtur, quod ipsa relinquerint sibi propria sicut prius, ut probatur de Corinthiis I ad Corinthios c. VI. in principio, ubi dicitur sic: *De collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi in Ecclesiis Galatiæ, ita et vos facite.* Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se reponat recondens quod ei placuerit. Item ad Philippenses IV Apostolus Philippensibus sic dicit: *Scitis autem et vos, Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli: quia et Thesaloniam semel et bis in usum mihi misistis; sequitur: Repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis.* Item Actor. XI legitur, quod cum Agabus propheta in Antiochia in præsentia Barnabæ et Sauli significasset per spiritum famem futuram magnam in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio; discipuli, prout quisque habebat, proposuerunt singuli ministrum mittere habitantibus in Judæa fratribus: quod et fecerunt, mittentes ad semores per manus Barnabæ et Sauli. Et hoc est, quod Augustinus in de Doctrina Christiana dicit expresse, sic dicens: *Tam extiterunt capaces Spiritus sancti qui primo ex Judæis crediderunt, ex quibus facta est prima Ecclesia Jerosolymitana, ut omnia sua venderent, eorumque pretium indigentibus distribuenda ante pedes Apostolorum ponerent, seque totos dedicarent Deo, tanquam centuplum novum, in orationibus et fractione panis spiritualis et corporalis, qui prius veteri templo serviebat: quod nullas Ecclesias gentium fecisse scriptum est, qui non tam prope erant, qui simulacra manu facta deos habebant: ex quo intelligemus, magnam utilitatem fuisse Judæos sub lege tanquam sub pedagoga custoditos, ut signa quæ temporaliter eis carnaliter servientibus erant imposita unius Dei cultum, qui fecit cælum et terram, opinionem observatum religarent.*

63. a Tertio videndum est, utrum pro rebus, quas habuerunt Apostoli, licet non legantur litigasse pro ipsis, eis licuerit litigare. Et quod non licuerit dicit hæreticus iste, ad quod probandum inducit Matt. XIX, ubi Petrus pro se et aliis Apostolis Domino dixit: *Ecce nos reliquimus omnia, etc.* ex quo patet secundum Catholicos doctores, ut dicit, quod Apostoli reliquerunt jus agendi in iudicio, quod non stat cum tali perfectione supererogationis, quæ implicat ad peccatum, sicut probat, secundum eum, Apostolus I ad Cor. VI dicens: *Jam quidem omnino delictum est in vobis.*

quod judicia habetis inter vos; et ideo Christus, ut dicit, injunxit perfectis, ut non ligarent in judicio, Matth. v et Luc. vi dicens, quod illa tantum intelliguntur perfectis injuncta: et similiter illud Apostoli I ad Cor. vi. In quibus iste hæreticus mentitur aperte, quia quod in Evangelio prædictis dicitur, non potest intelligi de perfectis, prout ipse sumit perfectos: illos enim solos perfectos asserit, qui a se temporalium omnium proprietatem abdicarunt, et dominium sibi duntaxat retento simplici usu facti; constat autem quod illa verba: Et qui vult tecum in judicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium, posita Matth. v et Luc. v, intelliguntur de iis, qui in proprio temporalia obtinebant: loquitur enim Dominus illi qui tunicam habebat et pallium, dicit enim: *Qui voluerit tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium*; sicque patet, quod tunicam habebat et pallium is, cui loquebatur. Præterea illi statim, cui prædicta injunxerat, sic præcepit ibidem: *Qui petit a te, da ei; et volenti mutuari a te, ne avertaris*. Ex quibus etiam patet, quod habentibus temporalia hætenus esse locutus, cum dixerit, quod det ei, qui a se petit: quod non posset facere, cum dare sit accipientis facere, nisi dominium etiam quoad temporalia obtineret: nec mutare posset, nisi ejus, quod mutaret esset dominus, cum in mutuo a mutante in eum, qui mutuum recepit, rei mutuate sit dominium transferendum. Item ipse intelligit Apostolis datum prædictum fuisse mandatum, quod est falsum: tempore enim illius sermonis in monte facti, in quo injuncta sunt prædicta, nullus adhuc erat Apostolus, ut patet, quia sermo ille recitatur Matth. v, et Apostoli fuerunt facti post, ut patet Matth. x. Unde dici non potest, nisi mendaciter, quod illa præcepta, contenta in illo sermone Domini in monte, solis Apostolis facta fuerint, cum nondum essent Apostoli.

64. « Item attendat iste hæreticus, quod Dominus præcepit Matth. xvii discipulis suis dicens: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripue eum inter te et ipsum solum*; et sequitur: *Si autem te non audierit, dic Ecclesie: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus*. Voluit ergo Salvator noster, quod ejus discipuli, inter quos erat Petrus, ut p. lct, quia statim sequitur ibi: *Tunc accedens ad eum Petrus*, etc. conquererentur Ecclesie de injuriaribus sibi. Et quod verba prædicta Matth. v non solum perfectis, sed generaliter intelligantur omnibus esse data, ex eo patet, quod illa verba sunt dicta in illo magno sermone Domini in monte, quod continetur Matt. v, vi et vii cap. In fine autem vii cap. Dominus concludens, sic dixit: *Omnes ergo, qui audient verba mea hæc, et facient ea, assimilabuntur viro prudenti, qui edificavit domum suam super petram*, etc. et sequitur quod *omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui edificavit domum suam super are-*

nam, etc. Cum ergo non dixerit *omnis qui audit verba mea*, sed dixerit: *Verba mea hæc et facit ea, assimilabuntur viro prudenti*, etc. qui vero audit et non facit, similis erit viro stulto; apparet, quod non solum perfectis sunt dicta verba prædicta, sed et imperfectis, cum omnibus illa servantibus promittatur præmium, et omnibus non servantibus pœna. Pro hoc etiam facti quod Christus Apostolis Matthæ ultimo dixit: *Evadete ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis*. Ex quibus clare etiam patet, quod mandata data discipulis, sicut illa fuerunt data cum nondum essent Apostoli, ut patet ex prædictis, intelliguntur omnibus data. Et hoc tenet Augustinus in lib. de sermone Domini in monte. Item idem Apost. I ad Cor. vi: *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia judicia habetis inter vos. Quare non magis accipitis? Quare non magis putimini fraudem? Sed vos injuriam facitis et fraudatis, et hoc fratribus*; non intelligitur dictum talibus personis, de quibus loquitur iste hæreticus, scilicet qui a se dominium omnium temporalium abdicaverunt, contenti solo simplici usu facti: loquebatur enim Apostolus Corinthiis conversis ad fidem, qui quidem non renuntiaverunt bonis suis, nec ad invicem communicaverunt sibi, ut patet I ad Cor. ultimo in principio, ubi Apostolus hortatur eos, ut c. llectas inter se facerent, deferendas Jerusalem sanctis, sic dicens: *De collectis, quæ fiunt in sanctis, sicut ordinavi in Ecclesiis Galatiæ, ita et vos facite. Per unum sabbati unusquisque autem vestrum apud se reponat, recondens quod ei placuerit*. Hæc autem non facerent, si nihil haberent, et patet sicut in articulo proximo latius continetur. Augustinus quoque dixit, quod non legitur, quod conversi ad fidem ex gentibus communicaverint sui. Quare patet, quod dictum Apostoli nihil pro ipso hæretico facit, quia non loquitur de perfectis, sicut ipse perfectos accipit, scilicet qui abdicaverunt omnium temporalium dominium, solo simplici usu facti contenti: sed loquitur de omnibus Corinthiis ad fidem conversis, qui dominium temporale retinuerunt sibi. Sane secundum hoc videtur, quod fidelibus non liceat ligare sine peccato, quod esset nimis durum.

65. « Et ideo est dicendum, quod præcepta illa Matth. v data: *Si quis te percusserit in unam maxillam, probe ei et alteram: et qui vult tecum in judicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium: et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum eo alia duo*; secundum quod dicit Augustinus in libro de Sermone Domini in monte: Non sunt semper servanda in executione operis, sed semper in præparatione animi sunt habenda; scilicet ut semper simus parati hoc facere et sustinere, quando charitas hoc requiret: et recitatur xxiii q. 1 c. *Paratus*. Et propter hoc Apostolus non simpliciter dixit I ad Corinthios vi:

Quare non injuriam accipitis; sed dixit: *Quare non magis injuriam accipitis*. Et quod hoc eis simpliciter non interdixit, ex eo apparet, quia in precedenti cap. scilicet I ad Corinth. vi, Apostolus reprehenderat Corinthios, quia erant negligentes in judicio faciendo, dicens eis: *Nomen deus quare intus sunt iudicatis*? Item in præallegato cap. I ad Cor vi, Apostolus Corinthios reprehenderat, quia coram infidelibus litigabant et iudicium subibant, dicens: *Audet. id est, præsumit, aliquis vestrum, habens negotium adversus alterum iudicare, id est, iudicium subire, apud iniquos, et non apud sanctos*, id est, fideles. Item ostendebat, quod hoc ad fideles pertinebat, dicens: *Et si in vobis, id est per vos, iudicabitur mundus, id est mundani, indigni estis qui de minimis, scilicet temporalibus, iudicetis, quasi dicat, quia qui majoribus, multo fortius minoribus id dignus. Et sequitur: *Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandam*. Hoc autem dicebat sibi ironice, unde subdit: *Ad verecundiam vestram dico*; subaudi, quia curritis ad iudicia infidelium. *Non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem et fratrem suum? Sed frater cum fratre in iudicio contendit: et hoc apud infideles*? Deinde reprehendit eos, quia iniuste et fraudulenter fratres suos ad iudicium trahebant, dicens: *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia iudicia habetis inter vos*; scilicet fraudulenta et injuriosa, unde sequitur: *Sed vos injuriam facitis, et fraudatis, et hoc fratribus*. Et quod de talibus, qui fraudulenter trahebant fratres ad iudicium Apostolus intellexerit; patet quia statim subiunxit: *An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt*? eos agere inique supponens: unde patet quod Apostolus non interdixit simpliciter Corinthiis conversis ad fidem litigare; imo quod eis liceret, ex multis, ut patet ex predictis, ostendit et ideo subiungit: *Omnia mihi licent*; glo. omnia mea licet repetere mihi. Nec per sacram Scripturam patet, quod Christus, seu Apostoli secundum intellectum historicum semper servaverint præcepta prædicta: de Christo enim Domino nostro legitur Jo. xiii, quod cum unus ex ministris Pontificis dedisset ei aliam, non sibi præbuit aliam, sed dixit ei: *Si male locutus sum, te testimonium perhibe de malo; si autem bene, cur me cædis*? Item de B. Paulo legitur Act. xxii, quod cum tribunus jussisset eum flagellis cædi et torqueri, et eum astrinxisset loris, dixit adstanti concioni Paulus: *Nominem Romanum indemnatum licet vobis cædere*? (Ino audito tortus non fuit. Item Act. xxiii, cum princeps sacerdotum præcepisset percuti os Pauli, Paulus dixit ad eum: *Percutit te Deus, peries acerbate. Et tu sedens iudicans me secundum legem, et contra legem jubes me percuti*? Item eodem capite legitur quod Paulus, cum audisset a filio sororis suæ, quod plures ex Judæis devoverant; se non manducatos neque bibitu-*

ros, donec occiderent ipsum; misit nepotem suum ad tribunal ad nuntiandum sibi prædicta, et sic evasit, ut legitur xxiii q. iii cap. *Maximus*. Item cum Jerusalem in manus Romanorum traditus fuisset, et Judæis contradicentibus ipsum non expeditur, ad Cæsarem appellavit, ut legitur Act. vii. Ex quibus satis liquet, quod non fuit intentio Salvatoris nostri prohibere fideles se defendere in iudicio et res suas; nisi quando hoc caritas suaderet: quare patet, quod prædictus hæreticus ut prævaricator legis divinæ allegaverat supradicta capitula, quæ non tangunt in aliquo nostras Constitutiones prædictas.

66. « Cum ergo quaeritur utrum Apostolis et discipulis et eorum sequacibus pro rebus, quas habebant, liceret et liceat litigare; videtur dicendum, quod illis, qui propria non habebant, pro rebus aliquibus tanquam propriis non licuit litigare: illis autem, qui habebant communia pro illis ut pro communibus animo ipsa bona communia defendendi, vel repetendi sine fraude et aliqujus injuria licuit litigare, præsertim illis, qui curam habebant illius communitalis, vel saltem alii eorum mandato: nisi forsan ex hoc grave scandalum sequi posset, quo casu esset iudicium differendum, vel omittendum. Et si diceretur, ut dicit iste hæreticus, quod viris perfectis pro rebus religionum suarum esset prohibitum litigare, omnes religiosi, qui renuntiaverunt propriis et habent in communi, ut sunt illi qui vivunt secundum regulam beati Augustini et Benedicti, et quasi omnium aliorum sanctorum Patrum, diversarum religionum fundatorum, qui habent in communi, in via damnationis existerent, bona communia in iudicio defendendo: qui tamen tenentur servare, tueri et defendere bona illa, quod ex eo patet, quia B. Augustinus ad Bonifacium dixit: *Maximus episcopus Vagiensis auxilium petit ab imperatore Christiano contra hostes, non tam sui ulciscendi causa, quam tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ*; quod si prætermisisset, non ejus fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. Item quod prælati quorum status reputatur præstantior aliis, et qui locum tenent Apostolorum pro rebus suarum Ecclesiarum litigare liceat, patet: Nicolaus enim papa præcepit archiepiscopo Trevirensi et ejus Ecclesiæ filiis, ut spirituali simul et materiali gladio tandem occupatores possessionum et rerum Ecclesiæ ipsius insequerentur, eorumque fautores, quosque cum integritate possessionum et res aliæ occupatæ fuerint revocare xvi q. i c. *Auctoritate*; quod non levisset, si hoc licitum non fuisset. Ad quod facit Extra. de sententia excommunicationis c. *Dilecto* li. vi, de restituta sione spoliatorum c. *Cum obtem*. Item in Concilio Gangrensi statutum fuit, quod si quis oblata Deo dederit vel acceperit præter episcopi assensum, qui ab eo institutus est, et qui dat et qui accipit, anathema sit, et sequitur: *Iniquum enim esse censemus, ut potius custodes chartarum quam*

defensores rerum creditarum, ut præceptum est, judicemur, xvi q. 1 c. *In canonibus*. Innocentius quoque in hoc, quod renuntiantibus propriis et habentibus in communi pro communi licet litigare, expresse determinasse videtur Extra. de judiciis c. *Cum deputati*.

67. « Adhuc iste hæreticus Constitutionem *Quia quorundam* impugnare nititur dicens, quod de clavibus Ecclesiæ male sentire videtur, quia in dubium revocat sive negat clavem scientiæ Ecclesiæ Catholicæ fore clavem : cum enim in dubium revocet, utrum scientia clavem scientiæ sit censenda, et super hoc opiniones contrarias et diversas recitet in partem illam, quod scientia non sit clavis in Ecclesia, declinare videtur ; cum dicit quod Saluator noster in promissione clavium facta beato Petro hoc sensisse videatur expresse, cum immediate post illam promissionem subiunxerit : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis*, etc. nulla de scientia habita mentione : quæ sacre Scripture et sanctorum sententiis et doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ, ut dicit iste hæreticus, contradicunt. Ad quod probandum inducit, quod legitur Luc. xi, ubi Saluator noster sic dicit : *Vae vobis legis peritis, qui tulistis clavem scientiæ, et ipsi non introistis, et illos qui introibant prohibuistis* ; ex quo patet, ut dicit, quod clavis scientiæ est una clavis Ecclesiæ a clave potentia separata. Profecto patet, quod ejus malitia adeo istum hæreticum excecavit, quod ad veritatem aliquam nequit erigere intellectum. Dicat nobis iste hæreticus, quibus loquebatur Saluator in verbis prædictis ? Profecto negare non potest quin loqueretur Pharisæis et scribis, quia sic ille textus dicit expresse ; quibus tamen claves Ecclesiæ traditæ quovis tempore non fuerunt : unde patet, quod non intellexit loqui de clavibus Ecclesiæ Dominus in verbis prædictis. Attendat adhuc iste hæreticus verba Salvatoris nostri, dixit enim ; *Vae vobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiæ ; clavem dixit scientiæ, non dixit clavem regni cælorum, de quibus clavibus, cum de clavibus Ecclesiæ loqueretur, est intelligendus : illas vero Petro a Christo promissas legimus, et non scientiæ clavem, ut patet Matth. xvi ubi Dominus Petro sic dicit : *Ego dico tibi, quia tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, et tibi dabo claves regni cælorum*. De clavibus autem istis regni cælorum Augustinus de doctrina Christiana sic dicit : *Has claves dedit Ecclesiæ suæ, ut quæ solveret in terra, soluta essent in caelis ; et quæ ligaret in terra, ligata essent in caelis*. Hoc etiam Saluator noster dixisse videtur expresse, sicut Constitutio prædicta *Quia quorundam* dicit ; quia immediate post verba illa, *Tibi dabo claves regni cælorum* subiunxit : *Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis : et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis*. Et si quærat, quæ sit clavis scientiæ, de*

qua Dominus loquitur Luc. xi, respondet gloriæ, quod clavis scientiæ Dominicæ est Christi humilitas. quam qui habet, habet apertum ostium ad intelligendum Scripturas. Hanc Pharisæi et legisperiti contempserunt, nec ipsi eam in Lege et Prophetis noluerunt intelligere, nec ab aliis intelligi permiserunt. Item clavis scientiæ potest dici fides secundum illud Isaia vii : *Nisi credideritis, non intelligetis*. Hanc clavem scientiæ, scilicet Christi fidem, Pharisæi et legisperiti suis pravis expositionibus de Legis et Prophetarum dictis abstulerunt, quantum in eis fuit, sicut iste hæreticus, ut patet, nititur auferre. Hanc clavem, scilicet fidem habebat Petrus, antequam sibi Dominus promitteret regni cælorum claves, ut patet in præallegato cap. Matth. xvi, cum Dominus Apostolos interrogasset, quem dicebant homines esse filium hominis, et postmodum diceret eis : *Vos autem quem me esse dicitis ? Respondens Petrus dixit : Tu es Christus filius Dei vivi*. Et sic patet, quod hanc clavem, scilicet fidei, Petrus habebat ante promissionem prædictam. Habebat etiam et humilitatem, alias Deus Pater hoc non revelasset ei, qui talia revelare parvulis, id est humilibus consuevit, juxta illud Matth. xi : *Confiteor tibi Pater, qui abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis*. Et juxta illud Psalmiste : *Scientiam dat parvulis*. Et quod Pater Petro revelaverit repositionem prædictam, hoc immediate subiunxit Dominus noster, qui immediate post repositionem Petri eidem Petro sic dicit : *Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in caelis*.

68. « Item impugnat adhuc iste hæreticus Constitutionem prædictam, falso imponens ei, quod dicit, quod summus Pontifex in his quæ ad fidem et mores pertinent potest suorum prædecessorum definitiones et dicta revocare, et contrarium statuere, prout decreverit statuendum ; aperte juxta morem suum mentitur hæreticus supra-dictus : Constitutio enim illa hoc non dicit, nec de hoc facit aliquam mentionem, ut patere potest cuilibet intuenti ; imo expresse negat, quod dicere Christum et Apostolos non habuisse in iis, quæ habuerunt nisi simplicem usum facti, profecto hoc directe, nec ad fidem pertinet, nec ad mores, ut in § *Præterea* patet, in quo sic dicit : *Præterea dicant nobis assertores hujusmodi, ubi legunt, quod ad fidem vel ad mores pertineat Christum et Apostolos non habuisse in iis, quæ habuerunt, nisi simplicem facti usum*. Profecto directe hoc ad fidem non pertinet, cum de hoc articulus non sit aliquis, nec sub quo valeat comprehendi, ut patet ex symbolis, in quibus articuli fidei continentur ; nec etiam reductivo, quasi hoc sacra Scriptura contineat, quo negato, tota Scriptura sacra redditur dubia, et per consequens articuli fidei, qui habent per Scripturam sacram probari, redderentur dubii et incerti ; hoc enim in Scriptura sacra non poterit, sed contrarium reperiri. Ex

quibus concludit dicens : Unde non possunt ex prædictis concludere, nisi falso, quin contra ordinata per summos Pontifices circa talia liceat successoribus aliud ordinare, quod prædictus Nicolaus expresse in sua declaratione inseruit, ut superius plenius continetur. Præmissa quoque, ut ad plurius possent pervenire notitiam, eorumque memoria conservari valeret diutius, Scripturæ præsentis decrevimus committenda : quam quidem Bulla nostra munit majoris Ecclesiæ Avinionensis ostiis affigi fecimus seu appendi, ut sic juxta nostrum desiderium ad communem deducta notitiam hæreticorum doctrina prædicta pestifera sic suo præfocetur in ortu, quod nequaquam ejusdem virus nequiter ad inficiendum simplices ulterius diffundatur. Dat. Avin. XIV kalend. Decembris, Pontificatus nostri anno XIV, anno Domini MCCCXXXIX ».

69. *Paucis exceptis universus Minoritarum Ordo in fide Romani Pontificis perseverat.* — Transmisit hunc Commentarium Pontifex ad præsules, ut hæreticorum ora obstruerent, interque alios ad Hugonem episcopum Parisiensem ¹, ut divulgandum curaret : qui quidem una cum Parisiensi Academia egregiam laudem in propugnanda Apostolica doctrina et Michaelis erroribus refellendis tulit ². Pari gloria in Anglia Icherius e Concreto Apostolicæ Sedis nuntius adversus nonnullos Michaelis sequaces pseudominoritas, qui fœdissimos errores spargebant, susceptis impigre multis laboribus enituit ³. Willelmus etiam Juliaci comes, cum pium insectandi hæreticos ardorem concepisset, a Pontifice est collaudatus ⁴. Quamvis vero nonnulli Minoritæ, impietatis signiferis Petro e Corbaria, Michaele et Ochamo, qui per universum orbem Christianum publice in Ecclesiis defixi anathemate et hæreseos nota iniusti fuere, ut docent publica ea de re documenta ⁵; schismatis et hæreseos laqueis se implicuissent; tamen sacer Ordo pene universus in fide Romani Pontificis constans perstitit, ipso Pontifice in litteris datis ⁶ ad reginam Francorum teste : qui suam in eundem Ordinem benevolentiam non ob prævaricatorum perfidiam imminutam, sed ob aliorum zelum in comitis solemnibus ademptis, magnisque susceptis impigre laboribus explicitum, autem proficitur.

« Joannes episcopus, etc. Joannæ reginæ Franciæ illustri.

« Ut de affectione, quam ad eundem Ordinem gerimus, sollicitudini reginæ satisfaciat indubie, volumus excellentiam regiam istud scire, quod ex tunc affectus noster ad eundem Ordinem auctus est merito, non mutatus. Ex tunc enim, non obstante quod ille Petrus de Corbaria, reputatione frater ejusdem Ordinis, cathedram B. Petri præ-

sumptuose nimium tentaverit occupare, seque summum Pontificem a suis sequacibus fecerit nominari, Michael quoque olim eorum minister, cum nonnullis sequacibus a nostra et Sedis Apostolicæ obedientia se velut schismaticus et hæreticus, duxerit subtrahendum; ministrisque dicti ordinis et aliis fratribus Petrus et Michael supra dicti sub penis gravibus per suas litteras duxerit injungendum, ne venerabili fratri nostro Bertrando episcopo Tusculano, quem dicto Ordini quousque de ministro ordinatum foret, vicarium dedimus, in aliquo non parerent; nec nostras, seu ejusdem vicarii sententias excommunicationis, vel alias, nullatenus observarent, sed interdicta per nos posita violarent, Ordo tamen prædictus generaliter ubique (paucis exceptis personis vilibus, quæ fere omnes propter eorum delicta dudum carceri adjudicati fuerant, vel erant præsentialiter judicandi) adeo prompte et plene nostris et dicti vicarii paruerit mandatis, sicut unquam summo Pontifici vel suo vero ministro paruit dictus Ordo. Interdicta quoque nostra servaverunt, ubi potuerunt, fratres dicti Ordinis: ubi vero non poterant, fugientes de locis illis, se ad loca, ubi servare poterunt, transtulerunt. Contra fautores quoque Petri et Michaelis tam inquisitores hæreticæ pravitatis ejusdem Ordinis, quam ministri et alii, ad quos poterat pertinere, diversos processus fecerunt et sententias protulerunt: ac in præsentii omnes ministri et fratres alii pro generali ministro opportune, spretis mortis periculis, quod erat incredibile, properant versus Parisios gressus suos. Nonne per hæc, filia charissima, meruit dictus Ordo, sed et promeruit merito gratiæ et favoris augmentum? etc. » Roganti reginæ ut ea comitia Ordinis in longius tempus extraherentur, respondet Pontifex id consilium ejusdem Ordinis utilitati non conducere. Quibus litteris adjecta dies est « III non. Maii, Pontificatus anno XIII ».

Minoritas vero aliis litteris paterni amoris notis insignibus referlis hortatus est ¹, ut virum virtutibus conspicuum sibi præficerent; ex rectoris enim improba administratione gravissima mala emersisse: piclatis propagandæ ac moribus ad sanctitatem perpoliendis studerent. De servando vero disciplinæ rigore hoc illos præcepto imbuunt: « Sic discretionis moderetiva æqualitas, ne vel nimia remissio nutritiva sit vitiorum, vel impia districtio paricide virtutum ». Ad servandam præterea mutuam animorum conjunctionem, conciliandam sibi præsulum benevolentiam ipsi admodum necessariam impulsit, ipsosque illorum famam carpere ac traducere vetuit. Excitavit denique ad preces Numini divino fundendas, ut tranquillitatem in Ecclesiam, hæreseos et schismatis fluctibus agitatum, adduceret: pariterque sollicitati Cisterciensis ² ac Prædicatores ³, qui Ordinis

¹ Tom. VII, p. 2. Ep. secr. pag. 113. — ² Tom. VI, p. 1. Ep. secr. pag. 123. — ³ Ead. p. pag. 135. — ⁴ Ibid. pag. 99. — ⁵ Ext. inter alia in Avin. Arch. reperta num. 461. — ⁶ Tom. VII, p. 4. Ep. secr. pag. 124.

¹ Tom. VII, p. 4. pag. 125. — ² Ead. p. pag. 122. — ³ Ibid. pag. 58.

comitia celebrabant, ut piis orationibus Deum ad molliendas iras restituendamque Ecclesie quietem flecterent. Nec vanas Pontificis de religiosorum virorum precibus conceptas spes fuisse sequenti anno visuri sumus, quo antipapa schisma execratum est.

70. *Echardus hæresiarcha damnatus.* — Emerit e Prædicatorum, quam paulo ante memoravi familia, blasphemus Echardus, vir apud eos sacræ paginæ doctoratus laurea donatus : qui cum errores fœdissimos disseminaret, primum a Coloniensi archiepiscopo in ipsum fidei quæstio habita est : eaque ad Sedem Apostolicam revocata, cum iterum exerceri cõpisset, constitit tum utroque examine, tum Echardi ipsius confessione, ipsum prædicasse, scripsisse ac docuisse nonnulla, quæ cum fide Catholica pugnant, et alia quæ hæreses suspicione laborabant : ac propterea ex sacri cardinalium senatus consilio damnata fuere. Tum etiam Pontifex in eos omnes, qui pertinaciter eos errores tuerentur, quæstionem haberi jussit : injunxitque partes archiepiscopo Coloniensi ¹, ut litteras Pontificias, quibus ii errores confutati erant, in provinciâ sua promulgaret, ne inficerentur simplicium animi, iique maxime, apud quos Echardus, dum vivebat, errores fuderat.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Dolenter referimus, quod quidam his temporibus, de partibus Theuloniæ Ekardus nomine, doctorque, ut fertur, sacræ paginæ ac professor Ordinis fratrum Prædicatorum, plus voluit sapere quam oportuit, et non ad sobrietatem, neque secundum mensuram fidei, quia a veritate auditum avertens, ad fabulas se convertit. Per illum enim patrem mendacii, qui se frequenter in lucis Angelum transfiguravit, ut obscuram et tetram caliginem sensuum pro lumine veritatis effundat, homo iste seductus, contra lucidissimam veritatem fidei in agro Ecclesiæ spinas et tribulos germinans, ac nocivos cardos et venenosos paliuros producere satagens, dogmatizavit multa, fidem veram in cordibus multorum obnubilantia, quæ docuit quam maxime coram vulgo simplici in suis prædicationibus, quæ etiam rededit in scriptis. Ex inquisitione siquidem contra eum super his auctoritate venerabilis fratris nostri Henrici Coloniensis archiepiscopi prius facta, et tandem auctoritate nostra in Romana curia renovata comperimus, evidenter constare per confessionem ejusdem Ekardi, quod ipse prædicavit, dogmatizavit et scripsit viginti sex articulos, tenorem quæ sequitur continententes.

71. « — Primus articulus. Interrogatus quandoque, quare Deus mundum non prius produxerit, respondit tunc sicut nunc, quod Deus non potuit primo producere mundum, quia res non potest agere antequam sit; unde quam cito Deus fuit, tam cito mundum creavit. — Secundus articulus.

Item concedi potest mundum fuisse ab æterno. — Tertius articulus. Item simul et semel quando Deus fuit, quando Filium sibi cœternum per omnia cœqualem Deum genuit, etiam mundum creavit. — Quartus articulus. Item in omni opere, etiam malo, malo, inquam, tam pœnæ quam culpæ, manifestatur et reductæ æqualiter gloria Dei. — Quintus articulus. Item vituperans quempiam vituperio, ipso peccato vituperii laudat Deum; et quo plus vituperat et gravius peccat, amplius Deum laudat. — Sextus articulus. Item Deum ipsum quis blasphemando, Deum laudat. — Septimus articulus. Item quod petens hoc aut hoc, in alium petit et male, quia negationem boni et negationem Dei petit, et orat Deum sibi negari. — Octavus articulus. Qui non intendunt res, nec honores, nec utilitatem, nec devotionem internam, nec sanctitatem, nec præmium, nec regnum cœlorum, sed omnibus iis renuntiaverunt, etiam quod suum est, in illis hominibus honorat Deum. — Nonus articulus. Ego nuper cogitavi, utrum ego vellem aliquid recipere a Deo vel desiderare : ego volo de hoc valde bene deliberare, quia ubi ego essem accipiens a Deo, ibi essem ego sub eo, vel infra eum, sicut unus famulus, vel servus; et ipse sicut Dominus in dando : et sic non debemus esse in æterna vita. — Decimus articulus. Nos transformamur totaliter in Deum, et convertimur in eum simili modo, sicut in sacramento panis convertitur in corpus Christi : sic ego convertor in eum, quod ipse operatur me suum esse. Unum non simile per viventem Deum verum est, quod nulli ibi est distinctio. — Undecimus articulus. Quidquid Deus Pater dedit Filio suo unigenito in humana natura, hoc totum dedit mihi : hic nihil excipio nec unionem, nec sanctitatem, sed totum dedit mihi sicut sibi. — Duodecimus articulus. Quidquid dicit sacra Scriptura de Christo, hoc etiam totum verificatur de omni bono et divino homine. — Decimus tertius articulus. Quidquid proprium est divinæ naturæ, hoc totum proprium est homini justo et divino : propter hoc iste homo operatur quidquid Deus operatur, et creavit una cum Deo cælum et terram, et est generator Verbi æterni, et Deus sine tali homine nesciret quidquam facere. — Decimus quartus articulus. Bonus homo debet sic conformare voluntatem suam voluntati divinæ, quod ipse velit quidquid Deus vult : quia Deus vult aliquo modo me peccasse nollem ego, quod ego peccata non commissem; et hæc est vera pœnitentia. — Decimus quintus articulus. Si homo commisisset mille peccata mortalia, si talis homo esset recte dispositus, non deberet velle se ea non commisisse. — Decimus sextus articulus. Deus proprie non præcepit actum exteriorum. — Decimus septimus articulus. Actus exterior non est proprie bonus, nec divinus : nec operatur ipsum Deus proprie, ueque parit. — Decimus octavus articulus. Afferamus fructum actuum non exteriorum, qui nos bonos non faciunt; sed

¹ An. 13. p. 1. Ep. cur. v.

actum interiorum, quos Pater in nobis manens facit et operatur. — Decimus nonus articulus. Deus animas amat, non opus extra. — Vigésimus articulus. Quod bonus homo est unigenitus Filius Dei. — Vigésimus primus articulus. Homo nobilis est ille unigenitus Filius Dei, quem Pater aeternaliter genuit. — Vigésimus secundus articulus. Pater genuit me suum filium et eundem Filium, quicquid Deus operatur, hoc est, unum, propter hoc generaliter ipse me suum filium sine omni distinctione. — Vigésimus tertius articulus. Deus est unus omnibus modis, et secundum omnem rationem; ita ut in ipso non sit invenire aliquam multitudinem in intellectu, vel extra intellectum: qui enim duo videt, vel distinctionem videt, Deum non videt: Deus enim unus est extra numerum et supra numerum, nec ponitur unum cum aliquo: sequitur, nulla igitur in ipso Deo distinctio esse potest aut intelligi. — Vigésimus quartus articulus. Omnis distinctio est a Deo aliena, neque in natura neque in personis probatur, quia natura ipsa est una et hoc unum, et qualibet persona est una, et ad ipsum unum quod natura. Vigésimus quintus articulus. Dum dicitur: *Simon, diligis me plus his?* sensus est, id est, plus quam istos, et bene quidem, sed non perfecte; in primo enim et secundo et plus et minus et gradus est et ordo: in uno autem nec gradus est nec ordo. Qui igitur diligit Deum plus quam proximum, bene quidem, sed nondum perfecte. — Vigésimus sextus articulus. Omnes creaturae sunt unum purum nihil: non dico, quod sint quid modicum vel aliquid; sed quod sint unum purum nihil.

« Objectum præterea extitit dicto Ekardo, quod prædicaverat, alios duos articulos sub his verbis. — Primus articulus. Aliquid est in anima, quod est increatum et increabile: si tota anima esset talis, esset increata et increabilis, et hoc est intellectus. — Secundus articulus. Quod Deus non est bonus, neque melior neque optimus; ita male dico, quandocumque voco Deum bonum, ac si ego album vocarem nigrum. Verum nos omnes superscriptos articulos, per multos sacre Theologie doctores examinari fecimus, et nos ipsi cum Fratribus nostris illos examinavimus diligenter, et demum qua tam per relationem doctorum ipsorum, quam per examinationem nostram invenimus primos quindecim memoratos articulos, et duos etiam alios ultimos tam ex suorum sono verborum, quam ex suarum connexionum sententiarum errorem, seu labem hæresis continere, alios vero undecim, quorum primus incipit, *Deus non præcipit*, etc. reperimus nimis male sonare, et multum esse temerarios, de hæresique suspectos, licet cum multis expositionibus et suppletionibus, seu cum Catholicum formare valeant vel habere; ne articuli huiusmodi seu contenta in eis, corda simplicium, apud quos prædicali fuerunt, ultra inficere valeant, neve apud illos, vel alios quomo-

dolibet invalescant: nos de dictorum fratrum nostrorum consilio præfatos quindecim primos articulos, et duos alios ultimos tanquam hæreticos, dictos vero alios undecim, tanquam male sonantes, temerarios et suspectos de hæresi, ac nihilominus libros quoslibet, seu opuscula ejusdem Ekardi, præfatos articulos, seu eorum aliquem continentes damnamus et reprobamus expresse: si qui vero eosdem articulos pertinaciter defendere, vel approbare præsumpserint, contra illos, qui prædictos quindecim articulos et duos alios ultimos, seu eorum aliquem sic defenderint, aut approbaverint, tanquam contra hæreticos; adversus vero eos, qui alios dictos undecim articulos, prout sonant verba eorum, defenderint aut approbaverint, velut contra suspectos de hæresi, procedi volumus et mandamus.

72. « Porro tam illis, apud quos præfati articuli prædicali seu dogmatizati fuerint, quam quibuslibet aliis, ad quorum devenere notitiam, volumus notum esse, quod prout constat per publicum Instrumentum inde confectum, præfatus Ekardus in fine vite suæ fidei Catholicam profitens, prædictos viginti sex articulos, quos se prædicasse confessus extitit: necnon quæcumque alia per eum scripta et docta sive in scholis, sive in prædicationibus, quæ possent generare in mentibus fidelium sensum hæreticum vel erroneum, ac veræ fidei inimicum; quantum ad illum sensum revocavit, ac etiam reprobavit, et haberi voluit pro simpliciter et totaliter revocatis, ac si illos et illa sigillatim et singulariter revocasset; determinationi Apostolicæ Sedis et nostræ tam se, quam scripta sua et dicta omnia submitiendo. Dat. Avin. VI kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno XIII ».

Ignoravit plane infandas hujus hominis hæreses Taulerius¹, qui meminuit in opusculis suis Echardi tanquam egregii alicujus theologi pietate conspici: cujus errorem secuti alii, non discussa re, hæresiarcham tanquam virum insignem Ordinis Prædicatorum suis Annalibus commendaverunt. Certe inter mellita verba pietatem spirantia suspectam doctrinam interjicit: quippe, cum præcipiti volubilitate garriret ad inanem gloriolæ aucupium, blasphemias horridas, et contradictorias sententias tanquam arcana, quibus doctrinam excellentem tegebat, obtrudebat.

73. *Sediſus Moguntinæ et Wratislaviensis consulit Pontifex.* — Nec solum munus injunxit Coloniensi archiep. Joannes, ut pestiferos errores ab Echardo disseminatos e suo grege evelleret; verum ut decanum quoque et canonicos Moguntinos novo archiepiscopo infensos reprimeret². Obierat enim anno superiori Matthias archiepiscopus, vir magni in defendenda Sedis Apost. dignitate zeli, ingentiumque virtutum, de quo præclarum castimonie exemplum, ex Wione refert

¹ Taul. in opere de convivio in Echard. et ex eo Bzov. in Annal. ad an. Chr. 1337. num. 13. — ² Tom. vii. p. 1. Ep. sec. pag. 84.

his verbis Serarius ¹ : « Vitam, inquit lib. 2 Wion, duxit castissimam : dum enim quadam vice, eo ignorante, a camerariis suis pulcherrima quaedam virgo in cubiculum fuisset introrissa, ut ejus sanitati, consilio, ut aiebant, medicorum, continentiam ei obesse affirmantium, consulerent, virginem quidem blande a se intactam dimisit : sed camerariis ne talem rem amplius tentarent, sub interminatione præcepit, etc. ». Peperit Moguntino principatui ingentes motus Matthiæ archiepiscopi mors, cum Joannes ² papa jam ante Sedi Apostolicæ ob Germanica bella præficiendi illi Ecclesiæ archiepiscopi reservasset auctoritatem et Henricum (de Wirnberg cognominat eum Serarius ³) ex cardinalium sententia creasset archiepiscopum, quem idibus Martii litteris ad clerum et populum Moguntinum datis commendavit : Balduinus vero Trevirensis archiepiscopus a Moguntino clero postulatus in archiepiscopum, canonicis violatis juribus, sedis ejusdem administrationem arripuisset, ac vi tentata temere fuerat. Accessit porro in gratiam patrum deprecator apud Pontificem Joannes Boemiæ rex : cui ab illo responsum ⁴, id jura pati non posse, cum Moguntinus clerus, qui suis votis ipsum ad archiepiscopatum vocabat, rem constituto tempore et legum ritum non promovisset.

74. Pari oppressos præules contra potentiorum audaciam tuendi zelo permotus Pontifex eundem Joannem Boemiæ, ad Wladislaum Poloniae, et Carolum Ungariæ reges ut contra Bolconem ducem Silesiæ Nankero Wratislaviensi episcopo opera et consilio adessent, est adhortatus ⁵. Traductum illum superiori anno e Cracoviensi Wratislaviam, refert Chromerus ⁶ magnisque mox involutum calamitatibus bellicis, cum Prutheni equites societate regis Boemiæ fulsi adversus Poloniam, cui auxilia ferebat Ungarus, de Pomerania certarent : in ejus belli ardore Wratislavia a Prussis capta impetu et adempta Polonis, et mox flammis deleta. Hlatus postea vicissim a Polonio in Prusiam bellum, sociantibus cum eo arma Ungaris et Lithuanis, et regio late devastata. Pactæ post indicæ et a Wernero cruciferorum equitum principe Joannes rex Boemiæ, et ab Wladislaw Poloniae rege Carolus Ungarus rex controversiæ delecti arbitri ; de quibus Michovias ⁷ et Chromerus ⁸ fusius agunt.

75. *Petri Cunerii errores circa potestatem Ecclesiæ confutat Bertrandus episcopus Eduensis.* — In Galliis Petrus Cunerius in Parisiensi senatu procurator regis gravem controversiam adversus Ecclesiasticam libertatem movit ¹, contendebatque lites ad Ecclesiasticum forum non avertendas, sed cum divina et humana discreta sint,

divina jura a sacerdotibus, humana a regibus ejusque administris tractanda : tum omnem illorum in dirimendis controversiis auctoritatem convellebat. Propugnavit Ecclesiasticorum causam Bertrandus episcopus Eduensis, cujus opusculum insigne in Bibliotheca Patrum extat ¹, in quo ubi pluribus episcoporum dignitatem et eos reges, qui ipsos singulari sunt veneratione prosecuti, victoriis et felicitate cumulos demonstravit, divini humanique juris dicendi auctoritatem discretam, sed non inter se pugnantem ostendit, ut apud unum eundemque consistere non possit : veteres sacerdotes in naturali et Mosaica lege utraque usos, Christum Dominum et Apostolos in Evangelica ; ac Petri Cunerii argumentum egregie in his verbis retorquet ² : « Dicebat, et in hoc bene, quod per duos gladios intelligebantur duæ potestates, videlicet temporalis et spiritualis. Sed penes quos voluit esse istos duos gladios ? Certum est quod penes Petrum et alios Apostolos : Petro autem successit dominus papa, Apostolis vero succedunt alii episcopi, sicut discipulis curati, ut apparet in glos. Luc. x. Ex quo arguo sic : Per duos gladios intelliguntur prædictæ duæ potestates. Sed Christus voluit esse illos duos penes Ecclesiam. Ergo et utramque potestatem. Sed dices, quod Christus reprehendit Petrum, quia percussit gladio temporali, amputando auriculam, dicens ei : *Converte gladium tuum*, etc. Sed hoc non valet : Christus enim non dixit Petro, quod expelleret a se talem gladium, sed reponeret in vaginam, penes se servandum in vagina, ut daret intelligi, quod talis potestas, etsi sit penes Ecclesiam ; tamen ejus exercitium quantum ad causam sanguinis in nova lege vult esse in manu judicis laicalis, secundum nutum vero et imperium penes sacerdotem.

76. « Tertio ³, probo ex intentione Pauli Apostoli, ubi dicit, quod habens negotium etiam sæculare adversus alterum debet judicari apud sanctos, unde fecit tale argumentum : *An nescitis quomodo sancti de hoc mundo judicabunt ? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis, ut de minimis judicetis* ; quasi dicat : Non nescitis quoniam Angelos judicabitis ? Quanto magis ergo secularia ? Et sequitur : *Sæcularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles, si qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum*. Nec obstat quod subdit Apostolus ibidem : *Ad verecundiam vestram dico*, quia illud referre debet ad hoc quod dicit, *contemptibiles constituite*. Unde quasi ironice in hoc loquitur Apostolus, ac si diceret, quod citius deberent recurrere ad judicium contemptibilem, qui sunt in Ecclesia, quam ad judicium aliorum, qui sunt extra Ecclesiam. Ergo multo fortius deberent recurrere ad judicium sapientum, qui sunt in Ecclesia multi. Unde sta-

¹ Serar. Mogunt. rer. l. v. in Matthia. — ² Tom. vii. p. 1. Ep. ser. pag. 94. — ³ Ser. Mog. rer. l. v. in Henr. — ⁴ Tom. vii. p. 1. Ep. ser. pag. 93. — ⁵ Ead. p. pag. 95 et 98. — ⁶ Chron. Hist. Pol. l. xi. — ⁷ Mich. l. rv. c. 10. — ⁸ Chron. sup. l. xi. — ⁹ Paul. Emil. in Phil. IV.

¹ Ext. in bib. Patr. tom. IV. pag. 1182. — ² Luc. xxii. — ³ Sup. tom. I. pag. 1193.

tim postquam Apostolus dixerat: *Ad verecundiam vestram dico*; subjungit: *Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem et fratrem suum*; quasi dicat, imo est. Patet ergo ex istis et multis aliis, quæ causa brevitate omitto, quod utraque potestas potest cadere in personam Ecclesiasticam ». Et infra :

« Nec obstat si dicitur, quod Petrus et alii Apostoli, imo etiam Christus parum usi sunt ista potestate temporali; et quod in eis non fuit alia ratio, quam nunc sit in nobis, sicut probatur t2. q. 1 cap. *Futuram*, et in multis aliis cap. Apostoli a finito (fidelibus) non recipiebant agros nec prædia, sed prætia eorum: quæ tamen Ecclesia valde rationabiliter recipit etiam cum magno merito dantium et offerentium, sicut patet de Constantino et aliis. Et ratio diversitatis tangitur in dicto capite pro eo, quod Apostoli futuram Ecclesiam in gentibus prævidebant non apud Judæam remansuram, etc. Consimiliter quia Christus et Apostoli ab initio totaliter nostræ salutis et conversionis ac eruditioni intenti, parum circa cujuscumque jurisdictionis exercitium insistebant, attendentes illud primæ ad Cor¹. *Omnia mihi licent, sed non expediunt*. Et illud Eccles. ² *Omni negotio tempus est et opportunitas*. Sed nunc per Dei gratiam totus populus Gallicanus colla Christianæ fidei submitit. Merito igitur Ecclesia insistit circa delictorum punitionem, et justorum judiciorum redditionem, etc. » Ubi divino jure fultam Ecclesiasticorum jurisdictionis causam aperuit, naturali quoque juri, ac demum civili probat.

77. « Dicit, inquit, lex, quod si judex laicus fuerit suspectus, adjungatur ei episcopus civitatis: si autem fuerit negligens, totum judicium ad episcopum refertur, ut probatur in corpore Authentico- rum, etc. Præterea Theodosius imperator talem legem condidit: Quicumque litem habens, sive petitior fuerit, sive actor, sive ab initio litis, vel decursis temporum curricularis, sive cum pejoratur, sive cum inciperit perimi (promi) sententia, si judicium elegerit sacrosanctæ Sedis antistitis, illico sine aliqua dubitatione cesset: si alia pars retragatur, ad episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur. Quam legem postea Carolus magnus, qui erat rex Franciæ, ita confirmavit: Volumus, etc. » Hæc ex nobis de hac controversia tractatu delibare placuit, cui alter elegans ab eo-

dem auctore adjunctus: *De origine et usu jurisdictionis: sive de spirituali et temporali potestate*.

Quem vero exitum controversia sortita sit, describit Paulus Æmilius¹: « Prima actione nihil constitutum. Cum ampliator die D. Thomæ Cantuariensi festo cum patrum frequenti globo Bertrandus regem adit, admonuitque illum illuxisse diem quem pro libertate Ecclesiæ Thomas sanguine suo consecrasset. Respondit rex, omnia sibi curæ futura. Anceps vox. Bertrandus ut certius lætisque eliceret responsum, oravit ut qui divinitus vocatus fuisset ad sceptrum, ambiguo responso non dimitteret tristes a se sacerdotes, qui quotidie rem divinam pro eo facerent. Tunc rex: Jura, inquit, Ecclesiarum auxerim potius, quam inminuta velim. Gratias universi egerunt. Rex Catholicus cognomen promeruit ». Retulit etiam Bertrandus episcopus justam defensionem Ecclesiasticæ dignitatis præmia: illum enim creatum a Joanne cardinalem, urgente Philippo rege, visuri sumus. Petrus vero Cannerius tanto laboravit odio, ut pueri illius imaginem stylis confingerent, ejusque infamia in proverbium abierit.

De lata porro a se in Ecclesiasticorum gratiam sententia, ac repressis eorum conatibus, qui sacerdotum auctoritatem labefactare moliebantur, Philippus rex Pontificem certiorum fecisse videtur; cum vicissim Pontifex illi, ut Catholicum principem se gessisse gratuletur²: « Litteras, inquit, regis fervorem magnæ devotionis et fidei quibus erga Deum et Ecclesiam sanctam suam, fidemque protegendam et dilatandam Catholicam præfulgere regalis serenitas noscitur, recensentes delectabiliter, et rationem perversis detractoribus lædere sinceritatem regiam circa præmissa molientibus factam, sicut Catholicum et orthodoxum decebat principem, describentes recepimus læta manu; et præmissa etiam nonnullorum gratis Deo et nobis relati- bus audivimus exultantes, inde regiam prudentiam cum gratiarum actionibus uberibus laudis et commendationis præconiis in Domino plurimum attolentes, et eamque rogantes attentius et hortantes, quatenus in hujusmodi salutari proposito, ut mereatur semper uberius divinam et Apostolicæ Sedis benedictionem et gratiam, stabiliter perseveret, etc. Dat. III. non. Junii, anno xii » (1).

¹ 1. Cor. vi. — ² Eccl. viii.

¹ Paul. Æmil. in Phil. IV. — ² Tom. vii. p. 1. Æp. secr. pag. 121.

1 Minor antistitem non minus ostentatæ auctoritatis esse ea, quæ hic ex libet de controversia jurium Ecclesiasticorum cum laicis, ut ereditur in libro Joannis ad Philippum regem hoc anno datis die III non. Junii, referri eodem regi gratias pro lite Ecclesiasticis adjudicata. Id profecto pugnat cum epocha coepta et absolute hujus controversiæ; nam, ut ex Paulo Æmilio narat annalista, Philippus die S. Thomæ Cantuariensis festa, id est, die XXIX Decembris hujus anni, ut constat ex Actis ejus judicii, legendis apud Labbeum Concil. tom. xv, col. 294 edit. Venet. in quibus dies illa cum feria VI figuratur, ut respiciat mensis anno MCCXXIX, die, inquam, illa, Ecclesiastici apud regem conveniunt, rogantes ne quid sibi de juribus suis detraheretur. Rex vero, prosequuntur Acta illa, in sequentem diem Venetis responsum extraxit; adeoque ne isto quidem anno MCCXXIX tota causa peracta; sed anni sequentis exordia, die scilicet v Januarii anni MCCXXX adhuc pendeat. Quomodo ergo Pontifex die III non. Junii pro felici ejus exitu dare litteras possit? Sed nec satis in Annalibus ejus causa Acta explanantur. Igitur die XXIX Decembris Ecclesiastici pro concione referuntur ea quæ patronus causarum regis pro juribus eorum everte- lendis in oppositum attulerat; id vero ita præstiterunt, ut non quidem sententiam a rege exspectare viderentur, sed ut consilium æquum tantumque suggererent. Rex scripto tradit ea quæ reposituram Ecclesiastici rogavit. Illi chartam pottererunt, in qua singula jura sua, quæ

78. *Eduardus Gallo adjicit fidem quam deum violat.* — Hoc anno irajecit in Gallias Eduardus III Angliæ rex¹, solemnisque ritu acceptam beneficio auctoritateque aulæ Gallicæ Aquitaniam professus, fidem Philippo regi devinxit. Qui tamen conversis rebus datæ fidei immemor Francorum rex vocari voluit, ac regnum Gallicum magno rerum Christianarum damno ferro flammaque invasit. Hoc vero tempore domesticæ turbæ suis contentum esse coegerunt: dissensere enim ab eo Angliæ principes, quos ipsi conciliandos Pontifex suscepit², litteras dedit ad Eduardum, ad patruum illius Edmundum Cantix et Thomam mareschallum et Henricum Lancastriæ comites, necnon ad Cantuariensem archiepiscopum, qui discordiæ causas sibi aperire jussit, ad Joannem³ episcopum Wintoniensem, quem ob dissensionis auctæ suspicionem corripuit; denique ad Isabellam⁴ reginam, ut pacandis rebus operam daret.

79. In Scotia Robertus rex, qui regiam dignitatem adversus Anglorum conatus tot gestis præliis suæ genti asseruerat, ad eam divino constabulandi præsidio, jam ante accepta regia insignia, totque annorum flexu vi et armis defensa, Apostolica auctoritate novo ritu induere peroptavit; tum ut ejus successores ex novo Pontificis Decreto ab episcopo S. Andree, instaurato veteri more, regia inunctione limirentur: cujus votis Joannes subjecto Diplomate assensit⁵:

« Charissimo in Christo filio Roberto regi Scotiæ illustri.

« A summo cælestis regni rege perpetuo, per quem singuli reges regnant et principes principantur, temporalis gladii ad vindictam malorum laudemque bonorum est ipsis attributa potestas, ut judicent in æquitate populos et in terris dirigant subjectas sibi gentium nationes; sitque voluntas eorum in executione justitiæ, ac meditatio in lege rectitudinis et observantia bonæ pacis. Ad quæ utique perfectius exercenda iidem reges unctionis sacræ virtute, quam per venerabiles Dei ministros antiquo more suscipiunt, donum gratiæ recipiunt potiores, ut et in prosecutione justitiæ regiminis fortius convalescant, et tam in se quam in eorum subditos prudentiori et sanctorum spiritu dirigantur. Vehemens namque est in eisdem regibus hujusmodi efficacia unctionis, nam inuncto Saule insiliit Spiritus Domini super eum, et in virum alterum est mutatus: et David, unctione suscepta,

Spiritu Domini est directus. Ad insinuandum quoque, quod in regibus esse debeat plenitudo virtutum et integra domini temporalis auctoritas, capiti principis sub circulari forma honorabile imponitur diadema, ut ab eo, qui talibus fuerit decoratus insigniis, et titulis præsignitus, tanquam a capite subditis, velut membris recte vivendi modus et modestiæ regula indicatur.

« Sane tu, velut devotissimus Ecclesiæ filius princepsque Catholicus, devote considerans rorem spiritualis gratiæ, qui per hujusmodi infunditur unctionem ferventi desiderio duceres, ut Romana Ecclesiæ, tuæ cunctorumque mater fidelium et magistra, quod tibi et Catholicis principibus, qui legitime tibi in regno prædicto successerint, hujusmodi inunctio et coronatio possint manu sacra Pontificis exhiberi, suæ robur auctoritatis exhibeat, et præsidium Apostolicæ firmitatis impendat; maxime cum, sicut ex tenore tuæ petitionis accepimus, tam tu quam prædecessores tui reges Scotiæ consueveris ab episcopis S. Andree, qui fuerunt pro tempore, ab antiquis retroactis temporibus insignia recipere regiæ dignitatis: quare tu per tuos solemnes nuntios, quos propter hoc ad Sedem Apostolicam specialiter destinasti, nobis humiliter supplicasti, ut tibi, quod coronationem et inunctionem cum cæteris regalibus insigniis ab episcopo S. Andree, qui erit pro tempore, volente et valente, alioquin ab alio regni Scotiæ antistite tu et successores tui reges Scotiæ valeatis recipere, auctoritate Apostolica concedere de speciali gratia dignaremur.

« Nos igitur sinceritatis tuæ devotionem multum attendentes, ac considerantes, quod erga Apostolicæ Sedis obsequia tanto te studebis reddere promptiorem, quanto eam tibi senseris magis propitiam et benignam, tuis supplicationibus grato concurrentes assensu, ut tam tu quam successores tui, qui tibi legitime in regno prædicto succedent, in devotione Romanæ Ecclesiæ persistentes, a S. Andree, aut ipso forsitan ea exequi nolente sine causa rationabili vel etiam nequeunte, a Glasguensibus episcopis, qui sunt vel erunt pro tempore, gratiam et communionem Apostolicæ Sedis habentibus, possitis unctionem et regium suscipere diadema: idemque Sancti Andree, vel eo illa, ut præfertur, nolente exequi vel etiam nequeunte, dictus Glasguensis episcopus auctoritate Apostolica, adhibito secum decenti episcoporum numero tum propter regiam honorificentiam, tum propter sacræ reverentiam unctionis, more debito te et successores prædictos inungere, tuoque et

¹ Walsin. in Eduar. III. sub hoc an. Paul. Emil. in Phil. IV. — ² Tom. VII. p. 4. Ep. secr. pag. 453 et 454. — ³ Pag. 434. — ⁴ Sup. pag. 433. — ⁵ An. 13. p. 3. Ep. com. MCVI.

servari sibi posebant, longo ordine deduxerant. Qua accepta rex ad feriam VI sequentem, id est V Januarii anni succedentis MCCCXXX colloquium extraxit. Stata die rex per causarum suarum patronum professus est rata et integra habiturum se « jura Ecclesiæ, et prælatorum que habebat tam de jure, quam de consuetudine bona et rationabili ». Adjecit tamen, et probare admisit fuit regius ille minister, « causarum civilium cognitionem ad Ecclesiam pertinere non posse ». Verborum illorum ambiguitate hærentes Ecclesiastici plausi sibi regis mentem exponi rogarunt. Statimque minister nomine regis pollicitus est consuetudines Ecclesiæ, de quibus sibi constaret, se minime oppugnaturum. Cum nec ita satis provisum rebus suis Ecclesiastici censerent, die Dominica, scilicet VII Januarii, apud regem instarunt eadem postulantes, quibus regis nomine repositus minister emendanda vicissim ab Ecclesiasticis contudit nonnulla qua præter fas et jus a sua agebantur, quam in rem terminum illis constituere se dixit usque ad festum Nativitatis Domini proxime venturum. Atque ita re infecta dimissi sunt. Nec deinceps quidquam de controversia illa disceptatum.

illorum verticibus auctoritate prædicta regum imponere valeant diadema, jure tamen Romanæ Ecclesiæ et ejuslibet alterius in omnibus semper salvo, de fratrum nostrorum consilio tenore præsentium indulgetur. Volumus autem, quod idem episcopus, qui præmissa exereuerit, ut præfertur, ab eisdem regibus tempore unctionis et coronationis hujusmodi nostro et ejusdem Ecclesiæ Romanæ nomine corporale recipiat juramentum, quod de præfato regno et aliis terris suis suæque ditioni subjectis universos hæreticos, ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studeant; quodque libertates et immunitates Ecclesiasticas lædere, vel minuire per se vel alios non presument; quinimo eas defendunt et conservabunt illasas, ipsasque facient a suis subditis integraliter observari. Nulli ergo, etc. Datum Avin. id. Junii anno. XIII.

80. Conceptæ sunt eadem fere formula verborum litteræ ad episcopum S. Andree, cui auctoritas collata, ut Scotiæ reges sacra unctione liniret, eoque id muneris obire nequeunte, in Glasguensem episcopum ea provincia transfusa est: « Ut, inquit, tam charissimus in Christo filius noster rex Scotiæ illustris, quam successores Scotiæ reges, in devotione Romanæ Ecclesiæ persistentes a te et successoribus tuis episcopis S. Andree, aut vobis forsân ea exequi nolentibus sine causa rationabili vel etiam nequeuntibus, a Glasguensi episcopo, qui erit pro tempore, gratiam et communionem Apostolicæ Sedis habentibus, possent unctionem et regum suscipere diadema, tuque et dicti successores tui vel vobis illa nolentibus vel nequeuntibus exequi, ut præfertur, dictus Glasguensis episcopus auctoritate Apostolica, adhibito vobiscum decenti episcoporum numero tum propter regiam honorificentiam, tum propter sacræ reverentiam unctionis more debito ipsum Robertum regem et successores prædictos reges iniungere, et illorum verticibus auctoritate prædicta regum valeatis imponere diadema. Et infra: « Indulgemus, etc. ». Addita imperia, ut ab eodem rege et successoribus sacramentum de tuenda immunitate Ordinis Ecclesiastici excindendisque hæreticis, exigentur.

81. *Roberti regis obitus, cui succedit filius David.* — Non diu post expelitum hoc beneficium vitæ superfuit Robertus, hujus enim anni æstate ipsum obiisse ex ætate inferius aliis Pontificiis litteris ¹ (e quibus Walsinghamus, qui ejus obitum ad alium annum refert, corrigendus) constat. Illum porro in æncipiti mortis discrimine pro caduco potius regno cum finitimis, quam pro æterno comparando adversus infideles bella gessisse penituit, suumque cor Jerosolymis a ferri atque ad sepulchrum Dominiem comiti jussisse refert Hector Boethius ²: « Obmixe, inquit, omnes

oravit, ut dum ipse fatis concessisset, unum eligerent ex præstantissimis regni ducibus, qui cor suum Jerosolymam ad Christi sepulchrum deferret, id enim sibi vivo maxime semper fuisse in votis, ut eo profectus hostes Christiani nominis oppugnaret: sed quoniam per frequentia bella, fatumque suum non licuisset, id saltem modo optare, ut quod est præstantissimum corporis humani, et quo jam sæpe illuc evolaverat, id sepeliendum in templo Domini sepulchri, quod in Golgotha ædificatum est, illuc deferretur. Eo itaque defuncto, ex consilio magnatum Jacobum Duglassi haudquaquam aliena sua voluntate, etsi præsentia illius regno etiam magnopere usui futura erat, ad id electus est ». Hæc Boethius. Ex Pontificiis vero litteris biennio post exaratis ¹ exploratum est, Jacobum Duglassium Roberti regis cor secum deportasse in Hispanias, atque illud in Granatensi expeditione contra Saracenos, a quibus cæsus occubuit, circumtulisse ² ut pio desiderio Roberti, qui id testamento sanxerat, obsequeretur: « Petitio, (Joannis verba sunt), dilecti filii Thomæ comitis Moraviæ nobis exhibita continebat, quod dudum claræ memoriæ Robertus rex Scotorum, dum adhuc rebus superesset humanis, zelo fidei et piæ devotionis accensus, proposuerat ad partes transmarinas contra perfidos Saracenos cum decenti hominum armatorum comitiva personaliter se conferre, sed morte præventus non potuit hujusmodi suum propositum adimplere; quodque cum idem rex suum ultimum conderet testamentum, voluit et mandavit expresse, quod si eum mori contingeret, cor suum ab ejus corpore extraheretur, et in bello contra Saracenos etiam portaretur; quodque postmodum, cum ipse rex naturæ debitum persolvisset, corpus ipsius exenteratum extitit, ipsiusque cor a dicti regis corpore extitit separatum, et per quendam Jacobum de Duglassi militem Glasguensis diocesis in Hispaniam in bello contra dictos Saracenos juxta voluntatem ipsius regis deportatum, etc. » At licet pium id Roberti regis consilium fuerit, tamen sine Pontificia venia fieri non debueral, cum Bonificiana Constitutio cadavera truculenter dilacerari, intentata censurarum religione, vetet. Ad expandium itaque facinus ad Moraviæ comitis preces episcopo Moraviensi partes dedit Pontifex, ut omnes, qui truculenti exenterationi dederant operam vel assenserant, susceptæ religionis nexu solveret: quæ litteræ VIII id. Augusti, Pontificatus anno xv consignatæ, evoluta nimirum a morte Roberti biennio.

82. Reliquit ille Davidem Scotici sceptri hæredem, qui mox Pontificem adulta hujus anni æstate de recenti parentis interitu fecit certiore, ut ab eo solatium dolori quaereret, Apostolicoque patrocínio in suscepti regni auspiciis tegetur: quem Joannes ad Christianam constantiam stu-

¹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 153. — ² Hecl. Boet. l. XIV. c. 10. An. rer. Scot. l. VIII.

¹ An. 13. p. 3. Ep. com. 2607. — ² Boeth. et Buch. ubi sup.

duit erigere, ac præceptis saluberrimis informavit¹, ut divitiarum amorem et timorem altissime animo defligeret, Ecclesiam veneretur, meretur, jura Ecclesiastica prudentissimos quosque in consilium ascisceret, in miseris clementiam et misericordiam explicaret.

« David regi Scotorum.

« Præsentalis nuper Apostolatui nostro regalis excellentiæ litteras, per quas inelytæ memoriæ Roberti regis Scotorum genitoris tui transitum, teque, fili charissime, inde turbatum et anxium nuntiasti, benigne non absque magna compassione recepimus, et earum seriem intelleximus diligenter. Sane, fili dilectissime, quia decet principem fortitudo, ut nec elevetur in prosperis, nec concidat etiam in adversis; sed sic animum suum temperet, ut in omnibus divinis beneplacitis se conformans, bona de manu Domini, si dare dignetur, cum lætitia spiritualiter suscipiat; et adversa, si evenire quandoque permiserit, sufferre cum humili patientia sit paratus; sublimitatem regiam in Domino exhortamur, quatenus te talem in omnibus sicut principem magnanimus exhibens; et considerans nihilominus diligenter, quod eundem genitorem tuum sine divina clementia oculo pietatis respexit, quod post anxietates et pericula varia, quæ, sicut novit tua prudentia, in hac valle miseriarum diutius fuit perpressus, pacem vidit suo tempore, ac unitati Ecclesiæ sanctæ Dei, extra quam aliquibus fuerat temporibus ante suum de hoc mundo exitum reconciliari meruit; ita quod tanquam princeps Catholicus de præsentī sæculo nequam creptus post multorum laborum inquietudinem transiisse ad patriam feliciter credi possit; consolationem assumas in Domino et ei, qui te dictumque genitorem tuum tot et tantis dignatus est beneficiis prævenire, suppliciter ac gratiarum actiones assurgens, et habens in tuis actibus ipsius timorem et amorem ante oculos mentis tuæ, non cesses operari quæ sibi placita fuerunt, et quæ suæ majestatis possent oculos offendere, summo pere studeas devitare: Romanam Ecclesiam, tuam et cunctorum matrem fidelium, reverearis in omnibus, regni tui Ecclesias earumque prelatos et personas alias Ecclesiasticas honorando pro divina reverentia, et nihilominus in suis juribus et libertatibus confovendo.

« Et tui regni gubernacula, quæ disponente Domino suscepisti, ad Dei laudem et gloriam tuique honoris et salutis augmentum, ad subditorum pacem et commodum dirigas salubriter et disponas, prudentium virorum, qui tuam et eorundem subditorum salutem et quietem zelentur, utaris consiliis; talesque consiliarios, justitiariorum et officiales habere satagas, qui Deum timeant, justitiam diligant, et lucra propria in tuum et

subditorum prædictorum dispendium non venentur: ita quod in regno eodem cessent oppressiones pauperum, adsit pupillarum, viduarum aliarumque miserabilium personarum defensio, regnetque in omnibus cum pace justitia oleo misericordiarum, sicut opportunum extiterit, temperata. Hæc, fili amantissime, si feceris, et dirigere continue per viam rectitudinis juxta divinæ voluntatis beneplacitum curaveris gressus tuos, corroborabit Dominus regnum tuum, adaugebit tibi dies vite, ac tandem de regno temporali, quod obtines, ad regni gloriam provehet sempiternam; nosque ac eandem Romanam Ecclesiam propitios in tuis opportunitatibus reperies et benignos. Dat. Avin. X kal. Septembris, anno xiiij. Cæterum cum pax, ut vidimus, Scotis inter et Eduardum III firmata esset, ex qua libera ab omni Anglorum imperio Scotia pronuntiata fuerat, Pontifex Davidis precibus flexus interdietum Ecclesiasticum omnino dissolvit¹, cum ante biennium tantum sacrorum usus restitutus esset; jactum vero a Sede Apostolica et legalis cardinalibus diximus, cum Robertus Scotiam ab Anglico imperio divulsit. Data etiam est Bertrando Chariti archidiacono Vaurensi et Raimundo e Quercu Apostolis nuntiis provincia², ut censuris eos exsolvent, qui Roberti regis partes, dum anathemate devinctus esset, fuerant secuti; vel ob non solutas decimas consortio fidelium depulsi³: ne vero jura Sedis Apostolicæ obsolescerent, censum Romanæ Ecclesiæ pendi solitum, dictum denarium S. Petri, a Scotis exigere jussit⁴.

83. *Alphonus rex Aragoniæ Sardiniam et Corsicam Ecclesiæ beneficiarias agnoscit, et dat fidelitatis juramentum.* — Professus est solemniter hoc anno Alphonus rex Aragoniæ⁵, se beneficio auctoritateque Sedis Apostolicæ Sardinia et Corsica regnum accepisse, ac Joanni fratri suo, cui Joannes in ea celebritate partes Pontificias demandarat, fidem sacramento devinxit, seque dictas a Bonifacio VIII leges fiduciariis Sardinia regibus sancte et religiose servaturum, est professus: e blanditus enim erat Alphonus, misso Petro comite Ripacurtiæ, summis precibus a Sede Apostolica, ut licet ad aulam Pontificiam pro exhibendis clientis officiis se conferre obstructus esset; ea tamen in Aragonia Pontificias vires generari præstare liceret, ne ex ipsius absentia bellorum motus concitarentur. Qua de re exiit ad Joannem Toletanum olim archiepiscopum, eundemque patriarcham Alexandrinum designatum litteræ⁶, quibus exigendi a fratre Romanæ Ecclesiæ nomine sacramenti provincia, additis subjectis legibus, imposita est: (1).

¹ An. 14. p. 1. Ep. com. CCLXXXIII. — ² Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 427. — ³ Ibid. pag. 126. — ⁴ Par. 4. pag. 131. — ⁵ Par. 2. pag. 492. — ⁶ An. 13. p. 2. Ep. com. MCDXIII.

¹ Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 133.

(1) Joannes electus patriarcha Alexandrinus, cujus mentio hic ab annalista ingeritur, administrationem episcopatus Tarracoenensis sumit

« Joannes, etc. Joanni olim archiepiscopo Tolatano, in patriarchatam Alexandrinum electo.

« Tibi de magna et speciali gratia, quam hac vice personæ Alfonsi regis facere intendimus in hac parte, ita quod in posterum ad consequentiam non trahatur, super infrascriptis committimus vices nostras; fraternitati tuæ tenore præsentium injungentes, quatenus infra mensem computandum a receptione præsentium, quas tibi per dilectum filium magistrum Hugonem de Mirabello præpositum Ecclesiæ Miniatensis, capellanum nostrum et ejusdem Sedis nuntium mittimus, certam diem solemnem, dummodo dies ipsa eundem mensem ab hujusmodi receptione præsentium, ut præmittitur, computandum nequaquam excedat, et locum aliquem insignem, quos ad hoc duxeris deputandos, eidem Alfonso regi assignare procures. Qua siquidem die in majori Ecclesia dicti loci, existente inibi nuntio supradicto, totum tenorem litterarum prædecessoris ejusdem, quem tibi sub Bulla nostra transmittimus, in ejusdem regis ac cleri et populi dicti loci præsentia personaliter, nomine nostro et successorum nostrorum Romanorum Pontificum, ac ejusdem Romanæ Ecclesiæ fidelitatem, plenum vassallagium, homagium ligium et juramentum in forma curabis recipere infrascripta, videlicet: Ego Alfonsus, etc. plene ac seriose legi fideliter facias et exponi: quibus sic lectis et expositis, illico ab eodem Alfonso rege, etc. » Afferetur ea inferius a nobis in regis litteris, qua ab Alfonso nuncupata, hæc fieri jubet.

84. « Deinde in tui præsentia, representantis personam nostram, et fungentis vice nostra, ac ejusdem Romanæ Ecclesiæ in hac parte, ac recipientis nomine nostro et successorum nostrorum et Romanæ Ecclesiæ prædictorum confessionem, recognitionem, promissionem per stipulationem solemnem et juramentum; necnon obligationes et promissiones et cætera infrascripta, nuntio inibi existente præfato, idem Alfonsus rex, clero et po-

pulo etiam præsentibus antedictis, confitebitur et recognoscet expresse ex gratia et liberalitate prædecessoris ejusdem et Romanæ Ecclesiæ, dictum regnum Sardinia et Corsicæ eidem genitori suo ac sibi suisque hæredibus fuisse concessum in feudum; et sic dictum genitorem suum illud recepisse, sequæ illud tenere sub conditionibus, conventionibus, sive pactis, modo, tenore ac forma que in dictis ejusdem prædecessoris litteris continentur: quos per stipulationem solemnem promittet et jurabit, se inviolabiliter servaturum. Pro quibus etiam servandis dictum regnum Sardinia et Corsicæ, juraque sibi in eo competentia et competitura et bona sua, quæ ibidem consistunt et consistent, nobis et ipsi Ecclesiæ obligabit; et promittet nihilominus, quod successores sui hæredes in dicto regno Sardinia et Corsicæ eo tempore, quo facient et præstabuunt vassallagium, homagium et fidelitatis juramentum sub forma prædicta, similia confessiones, recognitiones, promissiones, juramentum et obligationes facient et præstabunt Romano Pontifici, qui erit pro tempore et Ecclesiæ sæpeditæ ». Addita imperia, ut ex veteri pactone ab Alfonso Diploma regium Bulla Aurea obsignatum eliceret, quo is Sardiniam et Corsicam Romano Pontifici, ad quem supremum earum spectet imperium, acceptas referret, initaque conventa confirmaret: quæ litteræ pridie idus Octobris, Pontificatus Joannis anno XIII consignatæ sunt. Ejusdemque diei nota appositæ est alius litteris¹ ad regem Alfonsum datis, quibus labore itineris ad Sedem Apostolicam pro nuncupanda clientelari sponsione liberatus est, jussusque Joanni patriarchæ solemniter fidem addicere.

85. Accepit Alfonsus grati animi significatione beneficium; cumque publice Sardiniam et Corsicam jure beneficiario accepisse professus esset, et pacta vetera corroborasset, subjectas litteras, uti

¹ An. 13. p. 2. Ep. com. MCDXIV.

gederal, eoque nomine Concilium provinciale Tarracone celebravit, quod PP. Marlene et Dorand Anecdol. tom. IV vulgarunt, idemque quo præsecuti anno illigandum ilico censuerunt, quod in adscriptione Actorum hujus Concilii legatur: « Quarto kal. Martii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono ». Cum tamen Joannes patriarcham Alexandrinum se ibidem appellat, et ex his, que in Annalibus hic leguntur, constat hoc ipso anno die, prid. id. Octobris, non patriarchæ, sed electi tantummodo ad patriarchatum titulum obtinuisse; in ea Concilii adscriptione solum veterem servari, ideoque ex præsentem in sequenti in annum transferendum suspicari. Hanc meam conjecturam certam demonstrat subscriptio in fine adjecta, quam inferius dabo. In eo Concilio præcedentium Conciliorum collectio edita est, ex qua plures Conciliorum illorum canones, qui adhuc desiderabantur, in lucem extracti sunt. Que tamen Collectio Tarraconensis canonum Concilio huic a Marteno tribuitur, ab aliis posterioribus sive episcopis sive Conciliis interpolata est, ut plane demonstrat canon LXXIII in hac verba conceptus: « Constitutionem olim editam in provinciali Concilio Tarracone per beate memoriam dominum Joannem patriarcham Alexandrinum, et administratorem Ecclesiæ Tarracone, etc. », tum subditur ex eo enim Joannis Concilio canon qui in eadem Collectione inter canones Joannis nomine præfixos non legitur. Collectionem igitur Tarraconensis primus nedit Joannes, quam deus post ejus obitum Conthum seu archiepiscopus alius iterum promulgavit, adjectis ex dictis, mox ex triplici Concilio Tarraconensi sub Joanne habitis, et a Marteno ibidem vulgatis, selectis canonibus. Duplex Collectio huic sub Joanne in beatæ adscriptionis episcoporum, que in fine Collectionis hujus legitur. Apparent enim nomina episcoporum Valentini, Dertusensis, Herdensis, Barchinonensis, Ovensis et Gerundensis qui omnes adfuisse scribitur Tarracone die Lunæ IV kal. Martii anno MCCCXXX, (id est, anno MCCCXXX, quo dies Lunæ in eam diem incidit, unde aliud argumentum elucet ad probationem sententiam nostram de anno, cui Concilium istud assignandum est.) Post subscriptiones istas canon alter in ea Collectione succedit absque temporis quidem adscriptione; cui subscribitur episcopi Joannes Alexandrinus, Valentini, Gerundensis, ut Dertusensis Benignus, cum in superiori Concilio subscripserit non Benignus, sed Berengarius Dertusensis, Urgellensis qui in præteritis superioribus; et Lodovici Benignus, cum in superiori Concilio extet Arnaldus Lodovici. Duo ergo plane diversa sunt Concilia Tarraconensis sub Joanne patriarcha Alexandrino eadem Collectione comprehensa.

Inter canones Collectiois hujus prætereundum munime censeo canonem LXXX, in quo Patres morbo congruum medelam afferentes educunt, ne quis in jejuniis ab Ecclesia iudicis, et præcipue in Quadragesima, carnes com-dat, nisi necessitate eogente. Tanti hinc casus opinio, que: tunc quod multos obtinuisse p. nit, ut jejuni tota ratio in unica comestione, nullo habito ciborum discrimine, consisteret. Quæ sane opinio demonstrat fidelium de jejuniis illam tunc placere diversam obtinuisse ab ea, qua modo a nonnullis concepitur, ratio in jejuni rationem præcipuum habendam de ciborum discrimine, quo sublato, jejuniu consistere nequaquam posse.

fuerat constitutum, ut rei gestæ memoria ad securas a-lates propagaretur, his conceptas verbis exaravit¹ :

« Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri et domino, domino divina providentia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Alfonsus Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsicæ, ac comes Barchinonensis pedum oscula beatorum.

« Sanctitati vestræ litterarum nostrarum præsentium serie patefiat, quod nos viso ac plenarie intellecto papali rescripto super concessione et donatione facta, quam felicis recordationis dominus Bonifacius papa VIII prædecessor vester fecit illustrissimo domino Jacobo recordationis eximie regi Aragonum patri nostro, suisque hæredibus in feudum perpetuum de regno Sardinie et Corsicæ cum juribus omnibus et pertinentiis suis, sub certo servitio, certisque conditionibus conscriptis largius in prædicto rescripto continentie subsequentis : Bonifacius episcopus servus servorum Dei, etc. » Subjiciuntur Bonifacii litteræ eadem verborum forma conceptæ, quas nos antea suo loco ita consignatas inseruimus². « Dat. Romæ apud S. Petrum II non. Aprilis, Pontificatus nostri anno III ». His subjungit Alfonsus rex :

« Considerantes, quod nuper post decessum prædicti domini regis claræ memoriæ genitoris nostri, nos qui tanquam ejus legitimus et universalis hæres in dicto Sardinie et Corsicæ regno succedimus, juxta formam et condiciones contentas in rescripto donationis jam dictæ fidelitatem, vassallagium et homagium ligium, ac secundum formam in eodem rescripto expressam sanctitati vestræ et S. Rom. Ecclesiæ facere et præstare personaliter tenebamur ; providimus per inclytum et legitimum fratrem nostrum infantem Petrum Ripacurtiæ et Impur. comitem nuntium nostrum, propter hoc ad Sedem Apostolicam destinatum, a sanctitate Apostolica supplicando facere humiliter postulari, ut cum nobis his diebus propter occupationes varias, quas novi suscepti regiminis regnorum nostrorum auspacia præparabant, ad Apostolicam præsentiam personaliter accedere grave foret, dictam fidelitatem et juramentum secundum prædictam formam in præfato infante nomine nostro recipere dignaremini ; quodque licet Apostolica sanctitas hoc posset rationabiliter denegare ; de magna tamen et speciali gratia, quam personæ nostræ facere voluit in hac parte, quam in posterum ad consequentiam trahi nequam intendimus : reverendo in Christo patri domino Joanni nunc patriarchæ Alexandrino, germano nostro, tunc vero in patriarcham electo Alexandrinum commisit, injungendo eidem, ut in-

fra mensem computandum a receptione litterarum commissionis hujusmodi, quas sibi per venerabilem Hugonem de Mirabello præpositum Ecclesiæ Mimatensis capellanum vestrum et Sedis Apostolicæ nuntium transmisistis, certam diem sollemnem, dummodo dies ipsa eundem mensem non excederet, et locum insignem nobis assignare curaret, ad infrascripta in præsentia dicti Hugonis a nobis recipienda, sub modo et solemnitate contentis in nostris litteris prædictis, quæ datæ sunt Avinione pridie idus Octobris, Pontificatus vestri anno XII ».

« Nos igitur, pater beatissime, gratiam Apostolicam super hoc nobis factam cum filiali reverentia et devotis gratiarum actionibus admittentes, tenore præsentium fatemur et recognoscimus, quod cum ipse reverendus patriarcha secundum tenorem dictæ commissionis assignasset nobis diem solemnem, videlicet diem festi beatorum Simonis et Judæ Apostolorum, et locum insignem, scilicet civitatem Valentie ; constat et est verum, quod constitutus nobis et ipso in Ecclesia majori beatæ Mariæ sedis Valentine, ubi dictus infans Petrus et episcoporum, prælatorum, baronum, clericorum, militum et populi copiosa multitudo convenerat ; lectisque in nostra et ipsorum, ac dicti Hugonis de Mirabello præsentia dicto papali rescripto donationis dicti regni supra inserto, et rescripto etiam commissionis præactæ, ipsisque clare nobis et eis expositis in vulgari fecimus, et præstitimus tanquam rex Sardinie et Corsicæ in manibus memorati reverendi patriarchæ, representantis personam vestram, fungentis vice Apostolica et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, fidelitatem, plenum vassallagium et homagium ligium in forma sequenti :

86. « Ego Alfonsus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia, rex Sardinie et Corsicæ, plenum vassallagium, fidelitatem et ligium homagium faciens, et juramentum præstans pro dicto regno Sardinie et Corsicæ ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro, domino nostro, domino Joanni divina providentia papæ XXII suisque successoribus canonicè intransitibus, sanctæque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ. Non ero in consilio, aut consensu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum. aut capiantur mala captione. Consilium, quod mihi credituri sunt per se, aut per nuntios suos, sive per litteras, ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam : et si scivero fieri, vel procurari, sive tractari aliquid, quod sit in eorum damnum, illud pro posse impediam, et si impedire non possem, illud eis significare curabo. Papatum Romanum et regalia S. Petri, tam in regno prædicto, quam alibi existentia, adjutor eis vero ad retinendum et defendendum, ac recuperandum, et recuperata manu tenendum contra omnem hominem. Universas et singulas condiciones, modos, seu formas et tenores contentos in litteris concessionis dicti regni Sardinie et Corsicæ, ac omnia et singula

¹ Ext. in Lib. Privil. Rom. Eccl. tom. III. pag. 153. et Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. pag. 387. — ² Tom. XIV. an. Ch. 1297. num. 2.

quæ continentur in eisdem litteris, plenarie adimplebo et inviolabiliter observabo, nec ullo unquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia.

87. « Ac deinde in ejusdem reverendi patriarchæ præsentia, repræsentantis personam vestram Apostolicam, et fungentis vice vestra et ejusdem Romanæ Ecclesiæ; in præsentia etiam omnium aliorum prædictorum confessi fuimus, et recognovimus expresse ex gratia et liberalitate dicti domini Bonifacii felicitis recordationis papæ VIII, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ dictum regnum Sardinie et Corsicæ, eidem domino genitori nostro, ac nobis nostrisque successoribus hæreditibus fuisse concessum in feudum; et sic dictum dominum genitorem nostrum illud recepisse, nosque illud retinere sub conditionibus, conventionibus sive pactis, modo, tenore, forma, quæ in dictis ejusdem domini papæ Bonifacii prædecessoris vestri litteris continentur. Quos tenorem, modum, conventiones, conditiones et formam per stipulationem solemnem promisimus et juravimus nos inviolabiliter servaturos: pro quibus etiam servandis nos et dictum regnum Sardinie et Corsicæ, juraque nobis in eo competentia et competitura, et bona nostra, quæ inibi consistunt, et consistent, vobis et ipsi Ecclesiæ obligavimus. Promisimus etiam, quod successores nostri hæredes in regnum Sardinie et Corsicæ eo tempore, quo facient et præstabunt vassallagium, homagium et fidelitatis juramentum sub forma prædicta similia confessiones, recognitiones, promissiones, juramentum et obligationes facient et præstabunt Romano Pontifici, qui erit pro tempore et Ecclesiæ supradictæ. Et nihilominus prædicta omnia in manu et præsentia dicti reverendi patriarchæ, fungentis in hoc vice Apostolica, per nos, ut præmittitur, confessa, recognita et promissa fateamur iterum et recognoscimus, ac promittimus per præsentem nostras litteras, Aurea Bulla nostra bullatas, quas fieri fecimus, dictoque reverendo patriarchæ, tanquam repræsentanti personam Apostolicam, tradidimus infra mensem ad hoc statutum, ut per eum eidem sanctitati Apostolicæ poterit notum fieri. Humani generis Redemptor vestram beatissimam personam dignetur per tempora longiora custodire. Dat. Valentie V kal. Novemb. anno Domini MCCCXXIX ».

Acceptis hæc litteris, Joannes papa sequenti anno hæc Alfonso rescripsit: « Super homagio per te, fili, nobis et Ecclesiæ Romanæ in eis partibus pro regno Sardinie præstato patentes litteras tuas, Aurea tua Bulla munidas, nobis per dilectum filium Bertrandum de Fonte canonicum Toletanum, venerabilis fratris nostri Joannis patriarchæ Alexandrini germani tui nuntium, exhibilorem præsentium presentatas grate accepimus, promptitudinem super hoc et diligentiam in Do-

mino commendantes. Dat. Avin. VI id. Februarii, anno XIV ».

88. *Negata Aragonis dispensatio pro contrahendis nuptiis in vetito gradu.* — Quod attinet ad Petrum Ripacurtiæ comitem regis Aragonum fratrem, de quo in Alfonsi litteris injecla mentio, flagitavit rex a Joanne ut leges de gradibus consanguinitatis ad illius gratiam solveret, ut Elionoram reginam Cypri Friderici regis Trinacriæ, patris sui filiam, uxorem duceret: cumque pelita respuerit Pontifex, ne Fridericus hostis Ecclesiæ ea nova affinitate Aragonis sibi arctius devinciret, Alfonsi orator in ea prorumpere verba ausus est, ut si Pontifex non assentiretur, eas tamen incestas nuptias perfectum iri. Quo audito, principe Christiano indigno responso, Joannes Alfonsum gravissimis litteris certioram lecit, ob quas justas causas legem canonicam ad fratris gratiam non remitteret: tum quanto piaculo se devincirent, qui vetitas nuptias celebrarent, ad ductis imperialibus et Pontificiis decretis demonstravit.

« Joannes, etc. regi Aragonum illustri.

« Sane, fili charissime, quamquam libenter tam regis præfati, (nempe Philippi regis Franciæ) quam tuis affectibus, quantum cum Deo possumus, annuamus, sicut de tuis, docente magistra rerum experientia, circumspectionem regiam credimus non latere; super dispensationis tamen postulate negotio sine Dei offensa, proximi et Ecclesiæ præjudicio impresentiarum, quod moleste ferimus, annuere non volumus. Cum enim statuta sacrorum canonum non sint nisi pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ mutilanda, et hanc dispensationem, ut clare patet, necessitas aliqua Ecclesiæ non requirit, nec ex ea speratur utilitas aliqua probabiliter subsequi (cum nec inler dictum comitem et reginam prædictos, seu inter ipsum comitem et ejusdem reginæ progenitores dissensio vigeat, nec subsit materia, ex qua in posterum debeat probabiliter excitari) patet quod ob bonum pacis, propter quod plerumque consuevit Ecclesia ad dispensationis beneficium inclinari, non potest sine transgressione canonum, tale beneficium super hoc impertiri. Rursus nedum non expectatur utilitas ex copula supradicta, imo quod subsequi debeant pericula gravia, probabiliter formidatur. Novit enim providentia regia, regem Trinacriæ fore dictæ genitorem reginæ, nec ignorat regem ipsum Trinacriæ cum Ludovico dudum duce Bavarie, hoste Dei et Ecclesiæ, ac de fautoria hæreticorum et crimine hæresis condemnato, clarissimique in Christo filii nostri Roberti regis Sicilia illustris persecutore atrocissimo; colligatum existere ac actualiter una cum dicto Ludovico dictum regem et regnum, quod ad Ecclesiam Romanam jure recti domini pertinet, et pro quo idem rex ejusdem Ecclesiæ vassallus existit, persecutus est ætate præterita, et ut in futuro persequi valeat, sicut dicitur, se disponit. Numquid igitur, durante

¹ Tom. VII, p. 4, Ep. secr. pag. 132.

statu hujusmodi, si regis talis filia jungeretur cum domo sic fideli, sicut est domus Aragonum, possent tam Ecclesie, quam regi Sicilie predicto, quam fidelibus aliis Tuscie et Lombardie partium pericula varia probabiliter formidari? Profecto, fili charissime, si potestatem, quam uxores in viros vindicant, attente consideres, non poteris, ut credimus, aliud quam dicimus opinari.

89. « Attende, fili, ad quid virum illum sapientem, cui nullus purus homo in sapientia precessit similis, nec sequetur, uxores ejus traxerint, et a quo revocarint eum: utique a Dei veri dilectione ipsum separaverunt et servitio, et ad deorum suorum falsorum cultum et obsequium, non absque idololatrica vitio, pertraxerunt. Si igitur in tam sapiente talia potuerint, quid putas in minus sapientibus possunt? Et si dicatur, sicut et dicitur, quod facta dispensatione hujusmodi, super pace reformanda inter dictos reges et Ecclesiam curabis tunc cum fratribus et aliis amicis tuis pro pace hujusmodi reformanda curam sedulam adhibere; proculdubio medicus prudens ad administrandum medicinam infirmo tempus opportunum eligit, in quo medicina salutem possit efficacius operari. Attendat ergo providentia regia, si ad procurandam pacem predictam tua diligentia post dispensationem esset adeo efficax sicut ante: et supponimus indubie, quod ipsam post adeo non reperies efficacem. Primo quidem, quia rex Sicilie supradictus nec de nobis, nec de te sperare poterit, sicut ante speraret. Secundo, quia dictus rex Trinacrie, ex quo intentum suum per dictam dispensationem fuerit assecutus, non erit sic obediens votis tuis. Adhuc prefatus rex Trinacrie nobis et Ecclesie in multis aliis injuriosus existit. Primo quidem quia, licet juramento corporali prestito idem rex singulis summis Pontificibus homagium facere, et ligium juramentum fidelitatis infra certum terminum sit adstrictus prestare; nobis tamen hoc facere pretermisit. Secundo quia, licet certum censum pro regno predicto, juramento corporali prestito, certo termino solvere nobis et Ecclesie teneatur; in solutione tamen hujusmodi annis pluribus jam cessavit. Tertio, quia inaudita gravamina inferre Ecclesie et personis Ecclesiasticis non formidat. Attendat ergo circumspectio regia si, eo in injuriis hujusmodi persistente, sit æquum, quod Ecclesia sibi gratiam faciat, per quam possit in tanta malitia pertinacius perdurare.

90. « Sane quia salutem ejusdem regis paterno more intensis desideris affectamus, benevolentiam regiam hortamur et rogamus attente, ut sicut jam te hæpisse novimus, de statu tam periculoso, tam ignominioso regem ipsum eripere suadeas, et ad pacem reformandam inter reges predictos, ipsamque regem Trinacrie ad devotionem Ecclesie reducendum et gratiam interponas efficaciter sollicitudinis tuæ partes. Ex hoc quidem et divinam uberiorem promererebis gratiam, ac

nos et reges ipsos tibi constitues ad tua beneplacita promptiores. Postremo autem prefatus miles nuntius regis extra scripturas oblatas nobis ex parte exposuit regia oraculo vivæ vocis, quod si nos dispensationem hujusmodi negaremus, quod prefatum matrimonium nihilominus compleretur. Nos autem, hoc admiranter audito, vix potuimus credere, quod de mente regis tam Catholici processerit dictum tale: præsertim quia, sicut audivimus, cum diebus præteritis per nonnullos consuleretur tibi, ut inter te, fili, et reginam predictam etiam sine dispensatione, si dispensatio negaretur, deberet matrimonium celebrari; tu velut princeps Catholicus et devotus Ecclesie filius, timens Deum offendere, indignanter talem consiliarium repulisti. Unde credendum non est probabiliter, quod tu, id quod in tua persona illicitum et inconveniens reputasti, in cujusvis persona alia procurares vel etiam, quantum esset in te, cum patientia sustineres.

« Et ut celsitudo non ignoret regia quam detestabile apud Catholicos principes fuerit crimen istud, quantisque pænis persecuti fuerint committentes, pauca tibi duximus præsentibus inserenda. Ecce quid unus statuit Catholicus imperator: Si quis, inquit, illicitas et contra jus naturæ, quas lex incestas et nefandas et damandas vocat, contraxerit nuptias, si quidem non habuit filios ex prioribus legitimis, et inculpabilibus sibi contractis nuptiis, mox ei suarum rerum casum imminere: simul autem et eis, quæ nomine dotis data sunt ei, in nullo potiri, sed omnia ærario assignari, eo quod dum licuerit facere nuptias legitimas, contra leges amaverit, et confundere quidem sobolem, nocuerit autem et generi, egerit vero quæ impia sunt et scelerata: sitque ei plena non confiscatio solum, sed et cinguli privato et exilium; et si vilis fuerit, corporis verberatio, qualenus discat caste vivere, et intra naturam se continere; non autem delectari et amare ultra terminum et tradita nobis a natura etiam, et legibus repugnare. Mulier quoque si legem sciens, hanc quidem neglexerit, incestisque semetipsam tradiderit nuptiis, sub eadem pœna constituenda. De his autem unus canon sic dicit: Omnis pollutus incesti macula, est infamis. Alius autem sic dicit: Nos sequentes patres nostros, illos scilicet incestuosos, notamus infamia et infames esse censemus; quia infamie macula sunt aspersi.

91. « Audi, fili charissime, quid contra tales statuerit Concilium Viennense: Eos, inquit, qui temeritate præsumpta in suarum periculum animalium, scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis, Constitutione canonica interdictis, matrimonialiter contrahere non verentur, refrænare metu pœnæ ab hujusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, excommunicationis sententiæ decrevimus subjacere; præcipientes Ecclesiarum prælati, ne illos, quos eis constiterit taliter con-

traxisse, excommunicatos publice tandem nuntient, seu a suis faciant subditis nuntiari, donec suum humiliter recognoscentes eruerent, separantur ab invicem, et absolutionis mereantur beneficium obtinere. Ad hæc, clarissime filii, quia excellentiam regiam, successibus abundare prosperis, intensius desiderii affectamus, eandem rogamus attentius et hortamur, quatenus sic in cunctis te prudenter et provide dirigas, sic laudabiliter actus tuos et opera, velut princeps Catholicus et ex devota prosapia genitus modereris, ut Regi regum, per quem regna et regeris jugiter occurras acceptior, magisque reddaris in ejus oculis graciosus, ac in orbe terrarum nominis tui fama clarioribus titulis augeatur: quod utique assequeris, si declinare vetita studueris, teque in præceptis divinis sedule exercere, etc. Dat. X kal. Martii, anno xii. Paruit monenti Pontifici Alfonso rex, cum referat Surita, Petrum Riparcurtiæ comitem Joannem Gastonis Fuscensis comitis sororem thoro sibi junxisse, cum Pontificem ad dandam potestatem ut Constantiam reginam Cypri Friderici regis Trinacriæ filiam uxorem duceret, flectere non potuisset: illam vero regi Armeniæ nupsisse.

92. *In nuptiis regis Castellæ dispensatum super impedimento.* — Contraxerat vetitas nuptias cum Maria regis Alfonsi Lusitanie filia Castellæ rex: cumque veniam suppliciter posceret a Pontifice, utque initum matrimonium confirmaret deprecaretur, Joannes explicandam in eum misericordiam censuit, cum ille non in Ecclesiasticæ auctoritatis contemptum, sed ad publicam pacem afferendam, ac potentiam in Saracenos confirmandam id pertentasset; tum ut ex longiore in copula differenda mora pericula anteverteret, legemque de conjugii ad sui gratiam ab Apostolica Sede solvendam speraret. Ad expiandum vero crimen Pontifex Bracharensi archiepiscopo ac Burgensi et Ægitanensi ac Palæstino episcopis munus imposuit, ut conjuges constituto tempore thoro abstinere juberent, ac fidem jurejurando devincerent, nunquam simile quid ipsos molituros.

« Fraternitati, inquit, vestre mandamus, quatenus eos separatis ad tempus, injuncto eis inter alia sub virtute juramenti præstandi, quod similia non committant vel facientibus præbeant consilium, auxilium vel favorem; dictoque regi pro salubri pœnitentia injungentes, ut ad placandam divinam offensam, et quod excessus hujusmodi tam graves tamque detestabiles ipsi divina pietas non debeat imputare, unam Ecclesiam collegiatam erigat in loco, quem in regno suo duxerit eligendum, etc. Dat. Avin. XVI kal. anno xii. » Cum etiam Joannem Ovelensem episcopum ea de re certiore factum causam, ob quam regi non rescriberet, ipsi significare jussit: « Quod, inquit, præfato regi ad præsens rescribere omittimus, non miretur eum, sicut tua prudentia non ignorat, contrahentes matrimonium in

gradibus consanguinitatis vel affinitatis Constitutione canonica interdictis, excommunicationis subjaceant sententiæ auctoritate Concilii Viennensis. Nos (enim) præfato regi non dirigeremus libenter nisi tanquam devoto et in gratia existenti Ecclesiæ, quod minime valemus facere, donec absolutus a sententiâ hujusmodi fuerit (super quo nos apud ipsum excusare studeas) scripta nostra. Datum Avin. III non. Martii, anno xii. » Rege vero ac regina censurarum religione, quibus se irretierant, solutis, Pontifex Mariam reginam gravissimis sententiis ad sectandam pietatem informavit.

Alfonso vero pelita ab illo ab Apostolica Sede pro faciendâ Granatensi expeditione subsidia concessit, de quibus superiori anno, adductis Alfonsi regis ad Pontificem supplicibus litteris, ipsum egisse vidimus; utque adjectas leges religiose servaret, est adhortatus.

93. *Hispani reges in Mauros fœdus jungunt.* — Peflexit Alfonsus Castellæ rex in sacri belli societatem Alfonso Aragonum et Alfonso Lusitanie reges, quos quidem novis affinitatibus sibi devinxerat: neque enim modo Mariam Lusitani filiam sibi junxerat, verum Blancam Petri principis, qui ad Granatam occubuerat, filiam Petro Lusitani regis filio despondit, regique Aragonum Alfonso Eleonoram sororem uxorem tradidit. Porro de sacro illo inter tres reges fœdere hæc scribit Mariana: « Inter tres reges fœdus adversus Mauros sancitum, si gentis impiæ reliquias viribus societatis delere possent: cautum præterea ne perfugas inter se reciperent, in quo tranquillitatis publicæ spes continebatur ». Accessisse in illius belli sacri societatem Philippum Navarræ regem, sequenti anno visuri sumus: quem quidem hoc anno una cum conjuge Joanna regina tertio nonas Martii solemnî ritu sacro oleo perunctos coronatosque Pompeiopoli, refert idem Mariana; novos vero reges his legibus ante eam celebritatem sancitis assensisse: « Regni vendendi, permutandi, regniæ patrimonii alienandi facultas sublata: si proles mascula nata esset, cum primum vigesimum ætatis annum expleisset, Vasconum regem fore: reipublicæ moderatorem, datis Philippo patri centum aurorum millibus, si nullam ex se prolem reliquissent, novi regis instituendi liberam potestatem penes tres ordines futuram ».

94. *Armeni a Saracenis oppugnati per Pontificem auxilio levantur.* — Dum ea apud Occidentales principes gerebantur, oppugnabant Armenos in Oriente Saraceni: cum Pontifex eorum tuendorum zelo, ne sub impiorum tyrannide succumberent, Petro e Manso et Arnaldo et Fabricis Apostolicæ Sedis nuntiis partes dedit, ut plurimam auri vim in belli sacri sumptus convertendam erogarent; ea tamen lege, si Armeni in fide et conjunctione Ecclesiæ constantes perstarent: acceperat enim nonnulla in eo regno contra traditam a patribus incorruptam religionem novata. Consultum etiam lapsæ in Syria religioni, præfectus-

que est patriarchatus Hierosolymitano Petrus e Plaude (Palude) Ordinis Prædicatorum theologicæ scientiæ laude florens, et Raimundo, qui in Cypro obierat, subrogatus : cui etiam ad dignitatem sustentandam Ecclesiæ Nimeciensis in Cypro administratio tradita. Ad pasceudos præterea divino verbo Georgianos instituta est Tephelica sedes cathedralis, et Joannes Dominicane familiæ alumnus Georgiæ datus episcopus, ut ex subjecto Diplomate patebit :

« Joannes, etc. dilecto filio Joanni de Florentia electo Tephelicensi.

« Nuper ad dilationem fidei Christianæ cultumque divini nominis ampliandum, suadentibus etiam aliis rationabilibus causis, locum insignem Tephelicensem nuncupatum, in regno Jorgianorum constitutum, de fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis in civitatem ereximus, ipsamque vocabulo insignivimus civitatis et civitatem Tephelicensem volumus perpetuis futuris temporibus nuncupari ; ac de consilio et plenitudine antedictis decrevimus et constituimus in civitate ipsa fore constituendam Ecclesiam cathedralem, eamque dignitatis episcopalis titulo decorandam ». Et infra : « In te Ordinis fratrum Prædicatorum professorem, in sacerdotio constitutum, in sacra pagina eruditum, qui condiciones et qualitates illarum partium præsentialiter et palpabiliter expertus, et per tuam rationem verbi divini multorum jam fidelium lucrificasse animas diceris Domino Jesu Christo ; cuique sacræ religionis zelus, vitæ munditiâ, morum gravitas, discretionis maturitas, aliæque dona virtutum, prout etiam testimonio fide digna perhibent, commendabiliter suffragantur, oculos convertimus nostræ mentis : quibus omnibus debita meditatione discussis, de persona tua Ecclesiæ præfatæ de dictorum fratrum consilio auctoritate Apostolica providemus, etc. Dat. Avin. XIV kal. Novemb. anno XIV ».

95. *Græci Asiatici ad ejwandum schisma invitati.* — Ad revocandos etiam ad sinum Ecclesiæ a diuturno schismate Asiaticos Græcos, Joannes religiosos viros zelo ac scientia præditos transmisit in Galatiam et Cappadociam, qui populos vera religione excolerent ; tum imperatorem Trapezuntinum ad redintegrandam Ecclesiæ Asiaticæ cum Romana conjunctionem excitavit :

« Magnifico viro Trapezundarum imperatori, gratiam in præsentem, quæ perducatur ad gloriam in futuro.

« Licet votis zelentur ardentibus, ut cunctis mortalibus, quos Dei Filius Jesus Christus suo sanguine pretioso redemit, cælestis gratiæ radius illucescat, et salus votiva proveniat animarum, ut hostis antiqui, semper quærentis ut noccat, elusa nequitiâ, supernæ beatitudinis gloria, quam non sufficit capere intellectus humanus, quamque Salvator noster, a quo universorum charismatum dona manant, se diligentibus repromittit, in sua-

vilitalis fœcundæ dulcedine perfruatur ; hoc tamen profundius perpetui cura revolvimus, hoc sitimus ardentius, hoc in solidæ charitatis ardore crebris orationibus postulamus, ut inter omnes, quos regeneravit unda Baptismatis, cesset scissuræ divisio, cessent errorum nebulæ, fidei charitas jubilet, et mentales oculos in Christo credentium temerata fidei perfidia non obducatur ; Unaque Sancta Catholica et universalis Ecclesiæ in unitate veræ fidei, sub uno pastore, et unius ovilis intemerata et solida unione, ad conquirendam ejusdem beatitudinis gloriam gratis successibus fœcundetur. Ideoque excellentiam tuam monemus, rogamus et hortamur attente, te in Domino Jesu Christo, per aspersionem sui pretiosi sanguinis obsecrantes, quatenus diligenter attendens, quod tibi accedit ad meritum, accedet ad gloriam atque famam, si datum tibi desuper fuerit ut tu et populus tuæ ditioni commissus directionis tuæ studio, ad unitatem ejusdem Catholicæ et universalis Ecclesiæ revertamini, extra quam non est gratia, neque salus ; te et prædictum populum habililare et reducere studeas ad ejusdem Catholicæ et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ perpetuam et inviolabilem unionem, etc. Dat. Avin. kal. Decembris anno XIV ». Conceptæ sunt eadem formulæ litteræ hortatoriæ ad Bassiorum, Tephelicensium in Georgia et Choracensium reges, atque ad Solagay, Misserquis, Tephelicenses principes, tum Carpi et Aliquis regulos, quos omnes ad repetendum Romanæ Ecclesiæ sinum excitavit ; tum Prædicatores et Minoritas, qui iis in oris circumferebant Evangelium ; tum Bernardum e Gardiola episcopum Diagorganensem enixe commendavit.

96. Retulere magnam pietatis et constantiæ gloriam Ungari Asiatici, Malchaytæ et Alanii, qui licet impiis superstitionum erroribus irretitis populis circumfusi essent, incorruptam tamen fidei puritatem servaverunt. Eminebant inter eos dignitate Jeretanny Ungarorum regum stirpe satus, qui cum presulem Catholicum a Sede Apostolica flagitasset, Pontifex episcopum Gemiscatensem ad eos transmisit ; subjectisque litteris ad fidem tuendam, ac religiosorum virorum pia monita excipienda ipsos instruxit :

« Dilectis filiis Jeretanny et universis Christianis Ungaris, Malchaytis et Alanis salutem.

« Ingentem, nec mirum, materiam gaudiorum suscepimus, quod summus ille cælestis agricola, qui omnes quos diligit ad cognitionem sui misericordii semper beneficio evocat atque trahit, quodque per inenarrabilem gratiam unigeniti sui toto orbe diffusam auget continue familiam Christianam, vos veræ fidei luce perfusos, et sacri Baptismatis fonte renatos et imbutos, doctrina Evangelicæ et Apostolicæ veritatis in Orientalibus partibus in eorum medio, qui nondum gratiam recepere Baptismatis, collocavit. In immensum insuper nobis cessit ad gaudium intellecto, quod tu, fili Jeretanny de stirpe Catholicorum princi-

pum regum Ungariæ descendisti; quodque tu et alii Christiani in dictis partibus commorantes, zelo fidei et devotionis fervore succensi, doctorem Catholicum desideratis habere, qui vos in fide Catholica verbis salutaribus instruat, et sanctis exemplis informet: propter quod a nobis humiliter vestris supplicationibus postulastis, ut aliquem Catholicum antistitem, sacrarum Scripturarum scientia præditum, vitæ sanctitate decorum, verbo utilem et exemplo mirabilem, ad partes ipsas pro institutione vestra in eadem fide Catholica mittere dignaremur.

« Cupientes igitur, ut Christi familia ubique locorum incrementa suscipiat, sed maxime in ipsis partibus dilatetur, venerabilem fratrem Gemiscantensem episcopum, vobis notum, ad partes ipsas cum nostræ benedictionis gratia providimus destinandum. Quocirca devotionem vestram monemus et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus sacris instructionibus, quas idem Thomas et alii episcopi Catholici, necnon dilecti filii fratres Prædicatorum et Minorum Ordinum, in ipsis partibus commorantes, in doctrina Catholicæ fidei vobis fecerint, mentales aures devotius adhibentes, animos vestros veritati ejusdem fidei et sanctorum patrum auctoritalibus coaptetis. Benedictionem nostram insuper vobis impendimus, et rogamus humani generis piissimum Redemptorem, ut ipse vos benedictionis suæ rore perfundat, ut in veræ fidei unitate constantes vos de bono perficiatis in melius, et alios ad familiam gregis Domini fructuosius exemplis et operibus evocetis. Dat. Avin. III kal. Octobris, anno XIV ».

97. *Pro Christianis in Perside laborat Pontifex datis litteris ad imperatorem Tartarorum cum fidei formula.* — Excitati etiam litteris Apostolicis omnes Christiani, qui in Perside versabantur, ut in divino amore ac religione constantes perstarent: tum Zacharias archiepiscopus S. Thadæi Apostoli e Coratesia in Perside ad zelum in fide proferenda inflammatus. Incumbentem vero magna laude ad traducendos ad Christum eos populos Dominicane ac Franciscane familiarum religiosi viri, qui plures Persas ab errorum tenebris in altissimam Evangelii lucem eduxere. Denique Pontifex Apostolico impulsu zelo, ut omnes Barbaros ad cultum divini Numinis converteret, Tartarorum imperatorem, proposita orthodoxæ fidei formula, ad eam amplectendam hisce litteris sollicitavit. Miserat enim oratores imperator ad Apostolicam Sedem, ut sacerdotes et episcopos ad ipsum ac Tartaros fide Christiana excolendos deposcerent.

« Magnifico viro Elchigadan imperatori Tartarorum Corassan, et Turquestam ac Indostan, gratiam in præsentibus, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Pastoralis officii commissi nobis a Domino debitum exigit, ut excellentiam tuam ad ea, quæ tuæ salutis profectus respiciunt, tibi quoque titulos

landum adscribunt, sollicitis inducamus studiis, et affectuosis exhortationibus excitemus. Licet igitur verbum crucis, ac universalis redemptionis humanæ salutiferum venerandumque præconium per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiverit, et ad universos orbis fines sonus doctrine pervenerit salutaris; tamen personam tuam eo specialius iucrificare Domino cupimus, mentisque tuæ oculis cognitione veræ et Catholicæ fidei illustrare, quo propter beneficia et multa solamina, quæ in terris dominio tuo subjectis exhibes Christianis te magis præcipua affectione prosequimur, tuosque spirituales proventus ardentius affectamus; quoque etiam spes certa nobis impenditur, quod ad fidem Catholicam, faciente illo, in cujus manu corda sunt hominum omnium, facilius convertaris. Non enim procedit nisi ex superni luminis gratia, quæ sicut credimus, oculos tuæ mentis aperuit ad exercendum erga renatos fonte Baptismatis pietatem, quod tu dilectos filios fratres Prædicatorum et Minorum Ordinum, fideles operarios Jesu Christi, in partibus Orientis evangelizantes in fervore spiritus verbum Dei, benigne suscipis, devote pertractas et officium eis hilaris hospitalitatis impendis. Colligimus etiam ex aliis tuorum laudabilium operum floribus tuæ devotionis insignia, qui nuper duos fratres ejusdem Ordinis Prædicatorum, venerabilem fratrem nostrum Thomam nunc episcopum Seniscantensem cum uno socio ejusdem Ordinis speciales nuntios tuos ad Apostolicam Sedem devote et humiliter destinatis, petens et cupiens tibi per litteras Apostolicas benedici, et aciem de fide Catholica informari. Laudabilia igitur vota tua gratis affectibus complectentes, eundem Thomam ad statum proveximus pastorem, curam animarum, quas ad gregem suum in civitate Seniscantensi cælestis pietas jam vocavit, vel vocabit in posterum, eidem Thomæ episcopo auctoritate Apostolica committentes. Et ut Catholicæ fidei series tibi plenius innotescat, eam tibi annotatam præsentibus destinamus, quæ talis est.

98. « Et quidem credimus sanctam Trinitatem Patrem, et Filium et Spiritum sanctum. etc. » Eadem est fidei formula quæ ad Armenos antea transmissa est, usque ad hæc verba: « Sua tamen prærogativa tam in generalibus Conciliis, quam in quibuscumque aliis semper salva. Ideoque magnificentiam tuam rogamus et hortamur attente, quatenus sedula meditatione recogitans, quod fragilis est et caduca humanæ naturæ conditio, plena periculis, exposita casibus, instabilis status ejus; considerans etiam, quod a lege mortis, mordentis omnia, nullus excluditur, promptus assurgas, præsto te offeras, paratus accedas ad agnitionem Christianæ fidei, et suscipiendum Baptismatis sacramentum ad laudem divini nominis, tuæ salutis profectum, et augmentum fidei supradictæ, ut lucis suæ radio illustratus, te solerter exerceas ad ejus fines laudabiliter ampliandos, ut post vitæ

præsens excursum a porta inferi libereris, et ejus diris cruciatibus, penisque gravissimis evitatis, æternæ beatitudinis præmia perpetuis duratura temporibus consequaris. Ad hæc multæ benignitatis affectum, quem, sicut prædiximus, Latinis Christianis, in partibus illis morantibus et illuc accedentibus, favorabiliter exhibes, uberibus gratis prosequentes petimus, ut affectum hujusmodi tua nobilitas continet circa illos et ceteros alios, qui fide imbuti fuerint orthodoxa. Ceterum instanter rogamus, ut eundem Thomam episcopum, et omnes Catholicos antistites, in dictis partibus commorantes, et qui illuc accedent in posterum; necnon præfatos Prædicatorum et Minorum Ordinum professores, ad dictas partes non alicujus commodi temporalis obtentu, sed solum pro lucrificandis Domino animabus non absque gravibus laboribus et periculis accedentes, benigne pertractes, jucunde recipias, prædica-

tiones ipsorum aure cordis efficaciter audias, ipsosque per tuos subditos similiter facias benigne suscipi et tractari; ut bonorum omnium retributor mentem tuam aperiat, te beneplacitis suis coarctet, tuosque labores in ejus obsequium præstitos non solum temporalibus, sed etiam spiritualibus præmiis recompen-set. Datum Avin. IV nonas Novembris, anno XIV ».

Profecti etiam sunt in Æthiopiæ præcones Evangelici: missisque litteris præfixa hæc salutatione, « Gratiam in præsentem, quæ perducatur ad gloriam in futuro », Æthiopum imperatorem Pontifex ad veram religionem allicere studuit¹: cum vero illæ eadem pæne verborum formula conceptæ sint, qua transmissæ ad Trapezuntinum imperatorem, repetendæ non visæ sunt.

¹ An. 14. p. 1. Ep. com. CCLXXXIII.

JOANNIS XXII ANNUS 15. — CHRISTI 1330.

1. *Fuga, detectio et resipiscentia antipapæ.* — Affulsit Ecclesiæ felix annus a partu Virginis millesimus trecentessimus trigesimus, Indictione decima tertia, quo pestiferum schisma, Petro Corbario seculo damnante, ac Joannem, quem antea ut hæreticum immani vesania damnaverat, verum Christi vicarium solemnè ritu ac ingenti demissione agnoscente, sedatum est. Cujus historiæ longam adducturi seriem, temporum ordinem servandum putavimus. Subduxerat¹ se anno superiori Petrus fuga præcipiti cum reliqua schismaticorum et hæreticorum colluvie; quæ mox piorum metu dissipata² est, e Pisana urbe: anxite fugitivi antipapæ pavorem, Pras in veri Christi vicarii procubuisse, ac tum fugam ad Bavarum est molitus; urgenteque terrore, ne caperetur a Catholicis, latebras quæsitiv. Rem accurate narrat ex Bernardo Bosquetus his verbis³: « Post recessum Bavari de civitate Pisana, callide cogitans », (nimirum Tarlatum nobilis Gibellinus Pisanorum præfectus), « sibi appropriare dominium civitatis, de

voluntate civium Pisanorum, qui erant de tyrannide Bavari gravati multipliciter et afflicti, cepit tractare de pace cum potestate, Ecclesiæ et civibus Florentinis. Et tunc dederunt comitatum prædicto Petro antipapæ, ut inde recederet et abiret: cumque peteret a prædicto Tarlato, ut sibi provideret de securo conductu, donec pervenisset ad Bavarum, qui adhuc erat in partibus Lombardiæ, negavit Tarlatus: et tunc prædictus antipapa secretius dedit seipsum in manibus Bonifacii comitis Novelli de Donoratico Pisani; et ipse Bonifacius fecit eum de nocte occulte duci cum quodam suo anticardinali fratre Paulo de Ordine fratrum Minorum ad unum castrum suum in maritima, quod vocatur castrum de Urgari, quod distat a civitate Pisana per xxxv milliaria: ubi cum prædicto Paulo anticardinale occultus latuit circiter per tres menses. Verum cum cives Florentini quacumque ex causa duxissent exercitum gentis suæ versus partes illas, dubitans et timens dictus Bonifacius comes, ne hoc facerent, ut prædictum antipapam scirent ibi latere, et quærerent ipsum antipapam habere; fecit eum quanto potuit occultius reduci ad domum suam in civitate

¹ Tom. VII p. 1. Ep. secr. pag. 121. — ² Ibid. p. 2. Ep. secr. pag. 49. — ³ Bosq. in Jo. XXII.

Pisana, ubi tenuit cum absconditum et occultum, etc.»

2. Interim Pontifex extinguendi schismatis cupidus, ac restituendæ Ecclesiæ pristinae tranquillitatis, omnem operam defixit, ut additiores recessus, in quos se condidisset antipapa, scrutaretur : et omnes, qui illum occultatum tenerent, vel ut caperetur fugam praesidio essent, honorum privationis terrore et censurarum religione percussit : tum illius comprehendendi Simoni archiepiscopo Pisano, episcopo Florentino, et electo Lucano kal. Martii provinciam dedit. Excurrente brevissima a datis hinc imperiis tempore, eductus est ex impuro latibulo suo coluber : dum enim Pisanorum oratores in Pontificia aula versabantur, percrebuit Petrum Corbarium in comitis Bonifacii e Donoratico potestate esse. Quem mox, accepta certissima rei fama, Joannes litteris est adhortatus¹, ut illum, ut loquitur, « gehennæ filium atque alumnum maledictionis », ad Sedem Apostolicam adducendum traderet : tum gravissima pericula proposuit, in quæ se suosque conjiceret, ni Apostolica jussa faceret. Quæ litteræ hæc nota loci ac temporis sunt consignatæ : « Dat. Avin. VI id. Maii, Pontificatus nostri anno XIV ». Pontificis parendum decrevit Bonifacius comes, quem detinuisse antipapam arcana divini Numinis providentia perpexit Joannes² : « Ne, inquit, dictus Petrus antipapa, se transferendo ad partes alias, posset Dei Ecclesiam cum suis sequacibus ulterius perturbare, suscitavit Deus spiritum Danielis in dilectum filium nobilem virum Bonifacium comitem de Donoratico, ut ipsum Petrum reciperet et custodiret, ne posset proficisci alibi, ut sic malis, quæ inde possent subsequi, obviaret ».

3. Tentus vero in liberali custodia Corbarius pseudopontifex, cum dilugia aucupari non posset, Pontificiam misericordiam tentandam putavit : atque ad eam conciliandam demissas hæc litteras³ transmisit, quibus antipapatus correpti crimen execratus est, ac Joannem verum Christi in terris vicarium agnovit :

« Reverendissimo ac sanctissimo patri et domino, domino Joanni papæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, frater Petrus de Corbaria, dignus omni

pœna, seipsum ad pedes cum reverentia veræ subjectionis.

« Licet, secundum canonem Evangelicæ veritatis, qui non intrat per ostium in ovile gregis Dominici fur appelletur et latro rapacitatis lupinæ, audiens et considerans diligenter tanta enormia scelera pravitate hæreticæ stylo ferreo exarata in lingue adamantino, quanta dicebantur a multis de vestra solida fide, sicut præsumptuosus, temerarius et superbus ascendi super astra cæli Ecclesiastici, ubi mihi meis peccatis exigentibus parata fuit sedes iniquæ prælationis ; sed postquam deveni ad territorium Pisanum, et quævisi diligentissime de prædictis, et inveni quod obliqua erant et falsa, et deficiebant in pondere veritatis, dolui et doleo vehementer, et pœnitent me fecisse quæ feci contra jura et leges vestri sacratissimi nominis de consilio perversorum. In cuius rei testimonium jam est annus completus, quod adversarium vestrum dimisi sponte, et sedem mci præsumptuosi culminis dereliqui : et propono firmiter in civitate Pisana et etiam in Urbe, atque ubique locorum renuere⁴, secundum quod vestra benignissima sanctitas decreverit ordinandum. Et qua gravissima peccavi et erravi patenter in invio et non in via, supplico vestræ clementissimæ pietati parcere secundum multitudinem magnam misericordiæ Dei vivi, ut rediens ex totis visceribus reliquias deleam et annihilam supradictorum de cordibus universorum fidelium, et ora claudam omnium obloquuntium de vestra serenissima sanctitate ; et Ecclesiæ Dei de cætero sit unus pastor et unum ovile pro pace totius populi Christiani. Datum in continibus Lucanorum (1) ».

4. *Antipapam resipiscentem urbane tractat Pontifex eique bene indulget.* — Hæc Petrus et Corbaria in clientum Ecclesiæ potestatem lapsus demisse scribebat, qui dum Ludovici Bavari potentia nitebatur, Pontificem Joannem e Caturco, hæreticum et exautoratum appellabat, atque inanibus anathematum suorum fulminibus percutere nitebatur, illum tamen seu vere sive in speciem resipiscentem paterno sinu excipere decrevit Pontifex, ut subiecto Diplomate ipsemet testatur² :

« Joannes, etc. Petro de Corbario Ordinis fra-

¹ Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 6. — ² Ep. secr. pag. 57. —

³ Ext. inserta in Pontif. lit. tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 8.

⁴ Id est, abjurare. — ² Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 8.

(1) Ex litteris Petri de Corbaria, hic abanalista recitatis, lux affunditur historiae atque obscuræ, de fuga, defectione et resipiscentia antipapæ. In litteris enim illis testatur se anno jam evoleto spontaneam usurpatæ dignitatis abdicationem fecisse ; quod an vere scripsit, ambigendi justè causa subest. Facti enim convincere potuit, ut desinitum se Bavari praesidio intelligens, a quo Pisis cum molica militum custodia relictus fuerat, et in Pisanis spei sibi parum fore considerans, non sponte, sed coacta sese subduxit. Sed continuator Nipghii aliam mensuram hunc monachum cum primo Avinionensi coram Pontifice, et frequenter populo errores suos egerat, asseruisse, ipsomet Pontificem veritatem in dictorum comprobante, se ante annum et menses quatuor, ad quem anno præ e ceteris, April vel Maio mense, spontaneas litteras dedisse ad Pontificem, quibus paratum se ad obsequium proficerebat ; nec nisi a Gilbertinis, quorum custodia traditus erat, ne reverteretur prohibuit. Utinamque tamen sil, anni illius partem aliquam transiret latens in oppido, quod B. rna d. s. Guindonis ex editione Martini appellat Urgari, in editione vero Baluzii est *Burgari*, in altera Moratorii rer. Ital. tom. III, part. II, *Burgari* ; omnes mendose, nam verum et germanum ejus nomen est *Bulgarium*, seu *Bulgari*, qui locus est in pauidibus intra annum Cocinam et promontorium Piumbini non longe a Donoratico, cujus oppidi comiti sese tradiderat. Inde Pisis translatus testatur Bernardus, sed forte in alio ignoto loco ad Lucensium fines prius abditus fuit, nam ex eo loco ad Pontificem litteras dedit, quas Juno mense hujus anni scriptas judico, cum Pontifex litteris datis III id. Julii illis responderet. Ex his etiam litteris falsi arguuntur veteres illi scriptores, qui antipapam pro scelus proditum tradiditque in manus Pontificis a comite Donoratico affirmant ; sponte enim se illi commississe credi non immerito potest. MANSI.

trum Minorum, quod cœpisti laudabiliter, feliciter adimplere.

« Profecto, fili, ex dictarum serie litterarum percepiimus tibi immensam exultationis et gaudii materiam ministratam. Numquid non ingens materia gaudii, quod tibi ambulanti in tenebris, et quasi in profundum malorum prolapso, lux illa vera, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, illuxisse videtur, manumque suam tibi, ut de profundo malorum exeas, misericorditer porrexisse? Sane quia affectum paternum non prætereunt commoda filiorum, nos expertes non sumus illo gaudio, quod utique inane existeret, si quod cœpisti laudabiliter Spiritus sancti gratia, feliciter non compleres. Et quoniam nemo ponens manum ad aratrum, retro respiciens, aptus est regno Dei; hortamur in Domino et rogamus, ut attente provideas, ne spiritum tam benignum extinguas: sed ipsum in te nutriens, ejus inspirationes exequi cum omni promptitudine et reverentia studeas.

« Et quia sæpe nocuit differre paralis, sæpeque vidimus tempus a mane usque ad vesperam immulari; sano tibi suademus consilio, ut more cujusvis vinculis interruptis et laqueis, de tenebris ad lucem, ac de morte ad vitam exire ac pervenire festines, nihil hæsitans quin nos si compensaveris facta dictis, reperies patrem piæ, benignum et propitium, et omnium tuarum immemorem offensarum, etc. » Subjungit ut cum se ad gesta damnanda Pisis, Romæ, vel in aliis locis paratum obtulerit, plurimum rei Catholicæ conducere, ut Pisis ea omnia, quæ Pontificis in morem peregerit, abjuret; seque ad Apostolicam Sedem conferat, ut apud eam injurias Ecclesiæ illatas sarciat, gratiamque Pontificiam ineat. « Dat. Avin. III id. Julii, anno XIV ».

5. Mollioribus hæc verbis Petrum Corbarium ad schisma ejurandum pellicere maluit, cum ex ea facilius reliquos schismaticos veritatis luce collustrandos, rediturosque ad sinum Ecclesiæ spes affulgeret, quam si cum ipso verbis durioribus egisset, iisque lacessitus in pervicacia obriguisset. Quamvis enim, si obfirmatus in scelere fuisset, certa manerent illum supplicia: sequaces tamen in schismate non parum confirmasset: quam ob causam Pontifex ab aliis litteris, in quibus atrocissima ejus flagitia recensebat, ut ad crimina lacrymis expianda ipsum adduceret, mittendis supersedit. Extant eæ in Pontificio Regesto¹, in cujus pagina marginali hæc verba apposta: *Ista non processit*. Eam tamen litterarum partem afferre operæ preteritum ducimus, in qua scelerata exprimat, plurimamque historiæ lux afferenda videtur.

« Joannes, etc. Petro de Corbario Ordinis fratrum Minorum, quod cœptum est laudabiliter, feliciter consummare.

« Tuae quidem personæ conditio reddidit offen-

sam hujusmodi utique multipliciter graviores: eras enim vir religionis professus subditam singulariter Apostolicæ Sedi, vir ætatis provector, Scripturæ divine nequaquam inscius, et qui diu moram traxeras in religione prædicta. Gravitate offensa te non credimus ignorare: tunicam quippe Christi inconsutilem tentasti scindere, quod tamen gentiles milites facere vitaverunt, ipsamque Pontificatu suo, qui in æternum permanet, voluisti privare, vicariatum suum ab excommunicato recipiens et privato omni jure, si quod competeat sibi ex electione in imperatorem de ipso celebrata in discordia et de hæresi condemnato; dogmatizans et asserens publice, quod ad illum pertinebat papam deponere et ordinare alium, per hoc incidens in hæresim jam damnatam. Dignitates quoque tam cardinales quam pontificales, et alias inferiores, tam sæculares quam regulares; necnon et alia inferiora beneficia Ecclesiastica cum cura et sine cura, amotis interdum ab eis de facto fidelibus, hæreticis de facto seu hæreticorum fautoribus et schismaticis in animarum suarum periculum providisti. Officiales insuper juxta morem summorum verorum Pontificum ad indulgentias et dispensationes reservatas Sedi Apostolicæ, imo etiam quæ non consueverunt per Sedem eandem fieri; timore Dei postposito, facere ac concedere ausu nefando et temerario nimium præsumpsisti. Hæreticos quoque et schismaticos, ac hæreticorum et schismaticorum fautores non erubuisti per te vel alium, seu alios promovere.

6. « Numquid per hæc Christi tunica scindebatur? Numquid sponsa Christi sancta Dei Ecclesia quantum in te erat, tradebatur stupratoribus ad stuprandum? Numquid per hæc via ad subvertendam sanctam Dei Ecclesiam fidemque Catholicam parabatur? Numquid per hoc erat via parata hæreticis ad suas hæreses prædicandas publice, et simplices a veritate fidei revocandum? Numquid negabas Christum Pontificem? Numquid sponsam suam, quantum in te fuit, exponere prostibulo attentasti? Numquid schismaticum et hæreticum, imo hæresiarcham et hæreticorum patronum publice te fecisti? Numquid in locis interdicto suppositis tam in Urbe quam in tota Italia, quantum in te fuit, coegisti profanare divina? Numquid tentasti fideles suis privare prælationibus et dignitatibus et beneficiis Ecclesiasticis, et ad illos fautores hæreticorum seu hæreticos promovere?

« Profecto, fili, graves et atroces offensæ sunt istæ: et tamen hæc omnia bonitatem Dei non retrahunt, quin de tua salute sit sollicita, et quin cor tuum, ut defectus tuos recognoscat, illuminet; ut sic pedes tuos ad viam veritatis convertere non omittas. Si enim a corde tuo puro processerint quæ continent Epistola supradicta, lenemus indubie, supposito quod a corde tuo puro processerint supradicta, quod Spiritus sanctus in ejus confectione affuerit; quinimo quod non a te, quæ in ea

¹ Tom. V 1. p. 2. pag. 9.

scripta sunt, sed ab eodem in te loquente Spiritu emanarint, etc. Dat. III id. Julii, Pontificatus nostri anno XIV ».

7. Acturus porro interpretem Bonifacius comes pro restituendo in gratiam Pontificis pseudopapa, primum illius vitæ ac salutis cavere studuit, obtinuitque facile ex innata Ecclesiæ mansuetudine, quæ tunc majorem explicuit clementiam, quo atrocis læcessita ac læsa fuerat; hæc enim eidem comiti Pontifex rescripsit: « Volumus indubie te tenere, quod si deputatis a nobis ipsum spontaneum duxeris assignandum, eidem vitam servabimus; et si in prædictis perstiterit, ipsum gratis et favoribus prompto animo prosequemur: si autem ipsum invitum duxeris eidem assignandum, adhuc sibi vitam, ut tuis satisfiat desideriis, servabimus; et si a devitiis respuerit, ipsum gratis nostris et favoribus non relinquemus expertem. Dat. III id. Julii anno XIV ».

Commendavit aliis litteris Bonifacii ac Timucii illius præfecti præclarum in Ecclesiam studium, flagitantique comiti nonnulla in Petri gratiam, ac primum ut omnium criminum nexibus tam occultis quam manifestis absolveretur; Joannes hæc respondit: « Attendentes quod ad talem misericordiam sine peccatorum confessione potestas nostra, etiam ut ministri, se nequaquam extendit, quod postulasti nequimus adimplere. Sed ecce quod volentes ejus providere salutis, tuæque annuere voluntati, sibi per nostras patentes litteras, (extant hæc in eodem Regesto Pontificio) indulgemus, quod postquam errores suos recognoverit, secundum formam contentam in nostris litteris aliis eligere possit confessorem idoneum, qui audita ejus confessione sibi possit absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiæ impertiri ». Adjecerat alia petita, ut nullius quam Romani Pontificis auctoritati obnoxium illum fore decerneret; tum etiam aliqua stipendia ad tolerandam vitam attribueret, quibus amplissime annuit Pontifex: tria enim aureorum millia ex ærario Pontificio illi annis singulis pendenda constituit: ex quibus illi attribuendis data Pisano archiepiscopo et electo Lucano imperia, donec ipsi uberius consultum esset.

8. Porro exerat etiam alias in ejusdem Corbarii gratiam preces Bonifacius, quas Joannes non admisit, responditque: « Ad id quod in calce tuæ litteræ continetur, scilicet, quod nisi ea, quæ pro eo postulabas, sibi primo faceremus, et super ipsis Apostolicum mitteremus privilegium, vehementius dubitabas ne a tali facto dictus Petrus resiliiret proposito, et in pertinacia longanimi perduraret; respondemus, quod si de puro corde suo processerant quæ nobis per suas litteras nuntiavit, de hoc non est in aliquo hæsilandum: si vero non de puro corde processerint, sed de facto, vide, fili, quantum esset Ecclesiæ sanctæ Dei periculum

sibi concedere postulata: jam enim si præmissa postulet, quæ pro eo per tuas litteras postulasti, cor suum nequaquam detegit, et quantum perverse se facturum disposuerit, pandit. Unde, fili, in hoc nec tu, nec fidelis aliquis debes amuere, nec impertiri sibi favorem aliquem, sed ipsum illis, quos ad hoc deputavimus per nostras alias litteras, debes invitum etiam assignare ». Tum rescindit omnia sacramenta, quibus se Petro in rei Catholicæ injuriam devinxisset. « Dat. Avin. III id. Julii, anno XIV ».

Ursit aliis litteris eodem die exaratis Bonifacium, ut invitum traderet: « Cum non sit, inquit, cum tanto discrimine ejus pertinaciæ indulgendum, venerabilibus fratribus nostris archiep. Pisano et episcopo Lucano, vel eorum alteri, ubi ambo vel nollent vel non possent his intendere, nostro et Ecclesiæ Romanæ nomine debeas assignare ». Et infra: « Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum, quæ tibi gratiam tribuat, ut quæ juste petuntur et suadentur fideliter, sublato ulterioris moræ dispendio, exequaris ». Tum omnia promissa, si quæ fecisset, etiam jurejurando firmata, quæ in Ecclesiæ detrimentum vergerent, dissolvit infregitque. « Dat. III id. Jul. anno XIV ».

9. Gessit morem Pontificis imperiis Bonifacius. Præscripsit vero Joannes Simoni Pisano archiepiscopo modum, quem in Petro e Corbaria ad Ecclesiæ gremium revocando tenere deberet.

« Joannes, etc. Simoni archiepiscopo Pisano.

« Primo in tua præsentia et venerabilis fratris nostri Lucani episcopi, vel alterius vestrum, si forsan amborum præsentiam abhorrel; necnon et illorum, in quorum præsentia frequenter esse ac fuisse noscitur, recognitis erroribus et etiam abjuratis, per vos sibi absolutionis beneficium impendatur: deinde in præsentia multorum prælatorum, religiosorum et clericorum, nobilium et ignobilium usque ad numerum, de quo vobis et dilectis filiis nobilibus viris Bonifacio comiti de Donoratico ac Timucio ejus bajulo expediens videretur, repetat et faciat iterum supradicta; sibi que postmodum absolutionis beneficium impendatis, ac sub virtute juramenti præstiti iungatis, ut infra certum competentem terminum eidem præfigendum, cum illis, quos eidem vos vel alter vestrum, ubi ambo circa hoc intendere non possesit, assignandos duxeritis, se nostro conspectui personaliter repræsentet: alioquin in eadem ipso facto pœnas et sententias relabatur, et proin infecta præmissa absolutio habeatur.

« Hoc autem fraternitatem tuam volumus non latere, quod litteram dicti Petri nobis missam ad Dei laudem et gloriam fratribus nostris in consistorio legimus, quam utique, ut apparebat, audiverunt cum gaudio, et Deo de tanta misericordia, quam circa eundem Petrum exercebat, gratias retulerunt, devotionem mittentium plurimum in Domino commendantes. Ad hæc quia inter alia tenor continet litteræ supradictæ, quod idem

¹ Tom. III, p. 2. Ep. sec. par. 14.

Petrus proponit firmiter in civitate Pisana et in Urbe etiam, ac ubique locorum, ut ejus verbis utamur, *renuere*¹, sicut nos decreverimus ordinandum, videtur nobis, sibi et Ecclesie Catholice plurimum expedire, ut suis recognitis Pisis erroribus et etiam abjuratis, quæcumque ut papa præsumpsit facere, esse nulla, sicut et sunt, publice recognoscens juxta modum, quem tu et dictus episcopus, vel alter vestrum, ut prædicatur, ordinandum duxeritis, ad nostram non tardet præsentiam se conferre: nullibi siquidem de injuria illata Deo et Ecclesie melius potest satisfacere idem Petrus, quam ubi Christi vicarius noscitur et Ecclesie caput esse: nec alibi sic nostrum favorem percipere poterit, nec securius, si recte consideret, immorari. Dat. Avinion. III id. Julii, anno XIV ».

Extant quoque Apostolicæ litteræ, quibus eidem Simoni archiepiscopo et Guillelmo designato episcopo Lucano est provincia data, ut Petrum e Corbaria, damnatis rite ab eo erroribus, censuris exsolverent: tum a quorumcumque præsulum auctoritate liberum pronuntiarent: restituerent priorum cœtui omnes, qui ipsum jam ante exceperant, redeuntesque ad Ecclesie sinum pœnis ac sententiis, quibus essent irretiti, liberarent. Corbario autem sacerdotis, apud quem conscientia maculas expiaret, eligendi potestatem fecit.

10. *Corbarius Avenionem ingressus pseudopontificum, publicis de ea re confectis Tabulis, deponit.*—Ipsum porro ejurasse Pisis solemnii ritu antipapatum, atque omnia in Christi vicarium a se gesta dampnasse, edita ea de re publica Acta ac litteræ Pontificiæ² testantur: utque apud subsellia Apostolica commissa scelera expiaret, quarto Augusti die a Pisanis et comite Bonifacio, ut refert Joannes Villanus,³ firmatis nonnullis conventis, que antea a nobis indicata sunt, Pontificis administris, qui duas trirèmes ad iter instruxerant, traditus est: ac secundis auris afflantibus secundo die Niciam in Provincia applicuit. Quo accepto nuntio Pontifex, patris Evangelici prodigum filium excipientis instar, magno se ex illius adventu delibutum gaudio significavit⁴ atque ad constantiam in suscepto optimo consilio ipsum excitavit, cum ea magno usui in extinguendo schismate, atque innumeris animabus et laqueis dæmonum eripendis, traducendisque ad Christum futura esset:

« Petro de Corbario Ordinis fratrum Minorum.

« Læti percepimus hodie te, iter spontanee prosequente, ad nostram veniendi præsentiam lætum et incolumem Niciam pervenisse. Profecto, fili, talis adventus cor nostrum exultatione replevit et gaudio non indigne: si enim patri cedat ad gaudium videre filium inventum fuisse, qui pe-

rierat, vel qui fuerat mortuus revixisse, cujus tamen inventio vel revictio paucis, aut forsam nulli fuerat profutura; quantum putas tua inventio et a morte spirituali resuscitatio in nobis possit et debeat peperisse gaudium, de cujus inventione et resuscitatione multorum salus probabiliter spectatur? Rursus si Angelis est gaudium super uno peccatore agente pœnitentiam, cujus forsam pœnitentia futura non esset utilis nisi sibi, quantum nobis, imo toti Ecclesie Catholice super tua conversione possit existere gaudium, quæ nedum tibi prodest ad meritum, sed et Deo ad gloriam, Angelis ad gaudium, cunctisque cedit hominibus ad exemplum? Procul dubio tantum est et esse debet hujusmodi gaudium, quod lingua non posset illud de facili explicare.

« Nec tu, fili, expertus a gaudio debes esse: si enim est gaudium ad lucem venire de tenebris, et de crudelissimo liberari carcere, ac de jugo gravi ad suave transire; utique tibi, in quo spiritualiter concurrunt præmissa omnia, ingens in Domino gaudium debet esse: nec quoad nos, nec quoad te gratiarum debet cessare actio, nec vox laudis, imo debent illi, qui tam clementer tamque misericorditer nobiscum dignatus est agere, in corde et ore jugiter resonare; ac etiam ipsum suppliciter exorare, ut qui præmissa faciendi virtutem tibi tribuit, in ipsis quoque perseverandi usque in finem virtutem misericorditer largiatur. Gaude ergo, fili, in Domino, qui de tantis malis te liberavit et periculis, et gratiarum actiones non cesses agere; læteque ad nos venire festina, sciturus indubie, quod nos pium patrem et clementem reperies, præterita in memoria non tenentem; sed te tractantem sicut charissimum filium et specialem amicum. Dat. Avin. V id. Aug. anno XIV ».

11. Dum ille Niciæ subsistebat, imperiaque Apostolica exspectabat, ut Pisis egerat, in celebri præsulum ac virorum nobilium corona sacrilegio Petri Sedem invasisse fassus est⁵, iterque cœptum prosecutus, et in omnibus insignibus locis publice damnato crimine vigesima quarta Augusti die Avenionem ingressus, proxime insequenti in medio cardinalium senatu, laqueo collo injecto, ut narrat Joannes Villanus⁶, magna animi demissione ad Pontificios pedes prostratus, seque hæresitamentatum fassus, condemnatoque Bavao, qui illum pseudopontificem crearat, admissa a se flagitia injectumque orbi Christiano impietatis exemplum execratus, misericordiam imploravit. Conscriptæ sunt ea de re publicæ Tabule in privato secundo Consistorio editæ⁷, cum in primo eoque publico ob adstantium multitudinem ac strepitum, Petrus scriptam de antipapatu ejurato formulam integram repetere non potuisset, ac pudore per-fusus obmutuisset.

¹ Id est abjurare antipapatum et heresim. — ² Tom. VIII p. 1. Ep. secr. pag. 23. — ³ Jo. Vill. I. XIX c. 163. — ⁴ Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 12.

⁵ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 23 et 57. — ⁶ Jo. Vill. I. X. c. 164. Sur. I. VII. c. 13. — ⁷ Exl. in arc. S. Aur. et in Ms. Arch. Vat. sign. lit. C. Nic. card. de Arsg. pag. 131 et in alio Ms. pag. 248. Apud Bosq. in Vit. Jo. XXI. et apud Contel. in Elench. card.

« In nomine Domini. Amen. Conctis et singulis pateat evidenter, quod anno a Nativitate Domini mcccxxx, Indictione xiii, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Joannis, digna Dei providentia papæ XXII anno xv, die sexta mensis Septembris, constitutus personaliter coram ipso domino nostro papa in privato Consistorio, præsentibus et assistentibus ejus reverendis in Christo patribus dominis cardinalibus ejusdem sacri collegii, necnon aliis testibus, et nobis clericis cameræ suæ publicis tabellionibus infrascriptis; frater Petrus de Corbario Ordinis fratrum Minorum ex sua certa scientia, gratis et spontanea voluntate, ac motu suo proprio libere facta et exhibita reverentia humili et devota, sæpius genibus flexis, eidem domino nostro papæ, ac dominis cardinalibus in eodem consistorio præsentibus, testibus dominis Gasberto Arelatense, Bertrando Elrodunense archiepiscopis; Bertrando Stephani electo Regensi, Bindo Lemiaro, Manuele domini papæ notariis, Gaufrido Cavallicensi, Petro Carcasonensi, Ildebrandino Paduano episcopis; Helione magistro majore hospitalis Jerosolymitani, Guidone dalphino Viennensi, Joanne comite Forensi, Geraldo de Lalo et Bernardo Graverii capellani Apostolicis; in effectu proposuit et legit per ordinem sicut denotantur inferius omnia et singula, quæ sequuntur.

12. « Pater sanctissime, sicut vestra tenet memoria, nec excidit a mea, die vigesima quinta mensis Augusti proxime præteriti, ego frater Petrus de Corbario Ordinis fratrum Minorum, in vestri sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Joannis, superna providente clementia, sacrosancta Romana et universalis Ecclesiæ summi Pontificis, veri et unici vicarii Jesu Christi, sacrique collegii vestri RR. in Christo patrum dominorum card. præsentia; necnon præsentem fidelium tam prælatorum et religiosorum, quam aliorum clericorum et sæcularum multitudinem copiosa in consistorio publico, quantum ad sententiam et effectum recognovi et confessus fui, reprobavi, anathematizavi, refutavi et renui omnes et singulos errores et hæreses, in quibus incideram hactenus ex assumptione damna et hæretici ac schismatici status antipapatus, per me erronee et inique dudum assumpti ab hæretico et schismatico Ludovico de Bavaria, et nonnullis fautoribus suis ejus complicitibus in hac parte schismaticis et hæreticis condemnatis; necnon ex damnabilibus fautoriis et adhesionibus ipsorum et plurium aliorum hæreticorum, et specialiter Ludovici prædicti et Michaelis de Casena olim generalis ministri Ordinis antedicti, pessimorum hæreticorum et schismaticorum reprobatorum per Ecclesiam sanctam Dei, multorumque sequacium, complicitum et faulorum suorum, quibus in eorum factis perversis, ac falsis opinionibus et damnatis favi sæpius damnabiliter et adhæsi; illosque ac quoscumque alios errores et hæreses abjuravi, jurando ad

sancta Dei Evangelia, mentaliter et corporaliter per me facta, præmissa omnia et singula inviolabiliter observare, ac mandatis sanctæ matris Ecclesiæ et Apostolicis per omnia obedire.

13. « Sane enim tunc fatigatus ex labore, debilitatus in vigore, angustiatu in dolore, et confusus ex rubore, contractusque ex itinere ac timore, impeditus in clamore, extinctus in devotione, mortuus tandem in amore, eo quod dilexi dudum malitiam super benignitatem, et iniquitatem magis quam loqui æquitatem, justo Dei judicio obmutuerim evidenter, et sicut volui non potuerim omnia exprimere supradicta, nec vos etiam forsân, beatissime pater, una cum dicto sacro vestro collegio dominorum cardinalium prædictorum ea plene propter tumultum assistentium, et dicta impedimenta mea, intelligere potuistis; ideo lilius in præsentî privato consistorio resumptis confortativis viribus, postquam de benignitate et humilitate clementiæ sanctitatis vestræ apparuit, quoniam non ex operibus justitiæ, quæ nunquam feci actualiter; sed secundum magnam Dei et vestram misericordiam me salvastis: et operuistis omnia mea scelera et peccata, laborem meum oppressivum sedando pacifice, et vigorem perditum mihi restituendo integre, et dolorem afflictivum dulcificando consolative, ruboremque confusivum laudabiliter removendo, ac timorem meum confortando viriliter, et clamorem meum raucum sanando celeriter: extinctamque devotionem meam suaviter inflammando, et amorem meum mortuum vivificando; cum confidentia securitatis pacifice et benigne prædictos errores et hæreses, ac omnia et singula scelera et delicta mea iniquissima et nefanda proponere confidi, publicare et legere volo in scriptis, ut certius pateant universis, et vos, beatissime pater, una cum dictis dominis cardinalibus possitis ea intellectu suscipere pleniori. Quare hujusmodi hæreses et errores, ac scelera et delicta mea coram vobis et dictis dominis cardinalibus ac testibus aliis, et clericis cameræ Apostolicæ publicis tabellionibus infrascriptis, ad laudem et gloriam altissimi Dei patris, beatissimæ semperque virginis Mariæ, beatorum Angelorum et sanctorum omnium, et vestri sanctissimi patris præsentis, veri et unici in terris vicarii Jesu Christi, pro salute et pace perfecta totius populi Christiani propono, confiteor, recognosco, publico et lego per ordinem, ut inferius describuntur.

14. « In nomine Dei Patris omnipotentis, ac Filii, et Spiritus Sancti. Amen. Quoniam, juxta sapientis doctrinam, occultanti scelera sua denegatur directio, pure autem confitenti et ea penitus deferenti, est misericordia reponmissa; idcirco ego frater Petrus de Corbario Ordinis fratrum Minorum minimissimus et sceleratissimus peccator hoc consideranter attendens, nolens ulterius cum

¹ Exl, etiam apud Bert. in Jo. XXII ex editioe Bosq.

impiis commiseri, sed cupiens toto corde in viam veritatis, quam inique deserui, dirigi, et misericordiam et gratiam Jesu Christi, et vestri beatissimi in Christo patris ac domini nostri domini Joannis, superna providente clementia, summi Pontificis, veri et unici ejus in terris vicarii, ac Ecclesie sacrosanctae Catholicae, quibus meis iniquissimis et nefandis me privati sceleribus, valeam promissis et efficacius obtinere; quoniam nuper Pisis existens coram patribus reverendis dominis, Simone archiepiscopo Pisano et Guillelmo Lucino episcopo, ac discreto viro magistro Raynaldo Stephani clerico papalis camerae et Apostolico nuntio presentibus, quam multis praelatis aliis, religiosis et nobilibus, ac popularibus civitatis praedictae, errores meos et scelera spontanea cum ingenti cordis amaritudine confessus fuero, et dominis archiepiscopis et episcopo, ad hoc per vos, pater sanctissime, deploratis, supplicaverim humiliter et devote, ut mihi parato praefatos errores et quoscumque alios abjurare, ac mandatis stare vestris Apostolicis: et insuper mihi recognoscenti, quod ea, quae ut papa, imo verius antipapa tam circa personam haeretici Bavari, quam circa creationem, quam de facto praesumpsi cardinalium et aliorum officialium, quos veri summi Pontifices soliti sunt habere, quam circa dispositionem et ordinationem patrimonii beati Petri Apostoli; necnon circa privationem nonnullorum praefatorum a suis praelationibus, et aliorum clericorum a suis dignitatibus et beneficiis aliis Ecclesiasticis, quocumque nomine censeantur, et provisionem attentatam de facto de praemissis praefatoris, dignitatibus et beneficiis aliis Ecclesiasticis quibuscumque; necnon et quaecumque alia, quae ut papa quocumque modo praesumpseram seu feceram, nulla, praesumpta ac temeraria fuisse et esse, et ab omni effectu juris vacua, et nullius penitus existere firmitatis, velut attentata ab illo, cui nullum jus talia facere competebat, et illi, in quorum personas illa attentata fuerint, cum essent schismatici et haeretici seu haeticorum fautores notorii, essent penitus non capaces, necnon et ea, quatenus de facto processerant, quantum erat mihi possibile revocanti, et nulla fore et inania declaranti, abolitionis mihi impenderent beneficium ab omnibus sententis juris et hominis, quas ob praemissa incurrerem, vel aliquid praemissorum, neque incorporarent et restituerent sacrosanctae Ecclesiae Catholicae mitati, quod nique praefati archiepiscopus et episcopus auctoritate vestra Apostolica ipsis per litteras vestras patentes Apostolicas in hac parte concessa, recognitionibus et revocationibus supradictis receptis, ac juramento de stando mandatis vestris Apostolicis prompte et liberaliter exequi curaverint; hoc adjecto, quod si ad pristinos errores, seu actus schismaticos sceleratos redirem, in easdem poenas et sententias reincidam ipso facto; ac nihilominus illa nuper in diversis civitatibus provinciae Provinciae con-

fessus fuerim et abjuraverim, et nulla fore per me attentata recognoverim, et ea quatenus de facto processerant, quantum poteram et ad me pertinere poterat, revocaverim et declaraverim esse nulla; nihilominus tamen ad fortius abolendas maculas haeresum et infamiae, quas contraxi et incurri ex praemissis et pluribus aliis damnabilibus fautoribus, adhaesionibus et consiliis per me dudum exhibitis haeretico et schismatico Ludovico de Bavaria, principali status mei damnati hujusmodi patratoris, ac ejus sequacibus, fautoribus et complicitibus; et specialiter haeretico et schismatico Michaeli de Casena, olim Ordinis fratrum Minorum generali ministro, de haeresibus et schismate, ac pluribus haeticorum fautoribus et adhaesionibus per vos, praefate sanctissime pater, legitime condemnato; adhuc tamen errores meos et scelera in praesentia vestri, sacrique vestri collegii dominorum cardinalium constitutus, intendendo et volo recognoscere et abjurare, ac alia facere, quae vestra sanctitas dixerit ordinanda.

15. « In primis itaque confiteor, et cum ingenti amaritudine animi recognosco, quod cum seductor ille schismaticus et haeticus manifestus Ludovicus de Bavaria, dudum jure, si quod sibi quasitum fuerat ex electione discordi de ipso in regem Romanorum celebrata, juste privatus fuisset per Sedem Apostolicam et eandem sanctitatem vestram, ac ut haeticus et fautor haeticorum notorius de multis haeresibus et fautoribus haeticorum ac schismatibus condemnatus, ad Urbem Romanam imbutus diabolico spiritu pervenisset, et religiosus vir frater Joannes de Meliano minister Romanae provinciae dicti Ordinis fratrum Minorum, ac reverendus in Christo pater dominus Joannes Dei gratia S. Theodori diaconus cardinalis, Sedis Apostolicae et ejusdem vestrae sanctitatis legatus pro majori observatione interdicti, cui tunc erat per vos, sanctissime pater, supposita Urbs praedicta, ejusdem Ludovici adventu percepto, mihi et aliis fratribus in eadem Urbe morantibus sub virtute obedientiae et excommunicationis poenis, quas non parentes ipso facto incurrerunt, publice injunxissent, ut dictam Urbem omnes et singuli exiremus: ego tamen infelix peccator, praecipitis hujusmodi non obstantibus, licet omnes alii fratres, paucis exceptis, eidem legato et ministro promptius obedirent; in eadem Urbe, praesente dicto pessimo haeretico et schismatico Ludovico, et assistentibus ei pluribus aliis schismaticis et haeticis condemnatis et reprobatis per sanctitatem vestram, et Ecclesiam sanctam Dei pertinaciter remanere praesumpsi: et in ea, licet esset juste et sancte per vos Ecclesiastico interdicto supposita, celebravi saepius, imo quantum in me fuit, verius profanavi.

16. « Deinde cum idem perfidus Ludovicus datus in sensum reprobum se de facto fecisset imperatorem a dictis Romanis perfidis coronari, et contra vos, beatissime pater, diabolicam et ini-

quissimam depositionis, imo verius abusionis, promulgasset sententiam, et processus diversos temerarios, falsos nimium et injustos; meque ad quorundam perfidorum principalium Romanorum, clericorum et laicorum instantiam ejus sequacium una cum certis de clero et populo perfidis ejus complicitibus et fautoribus ad hoc secum vocatis, in papam et summum Pontificem, imo verius antipapam damnatum et pestiferum elegisset; ego miser inductus, imo seductus suis, et multorum tam clericorum quam laicorum ejus fautorum et sequacium dictæ Urbis precibus importunis, et perniciosius instantiis ac infestis falso et erronee assertentium, quod papam imperator deponere poterat, et loco depositi alium ordinare; et quod per consequens eidem hæretico et schismatico Ludovico, qui tunc in fictum et falsum imperatorem denuo se coronari de facto fecerat, et vos, pater beatissime, abusive deposuerat, hoc licebat; mea superbissima damnatione, more Luciferi, ambitioneque damnabili nihilominus excæcatus, hujusmodi clamationi tam nefandæ quam reprobæ, imo nulli, malitiose consensus meum temerarium et excæcatum, sicut præmittitur, omni pœna dignissimum non erubui adhibere; et subsequenter consecrari, imo execrari ab hæretico et schismatico Jacobo dudum episcopo Castellano excommunicato et deposito, et coronari a dicto hæretico Ludovico de Bavaria me permisi: licet ad eum, etiamsi verus imperator existeret, sicut revera non erat, nec est, sed hæreticus manifestus et reprobus; egoque verus essem papa, sicut in veritate non eram, sed antipapa potius schismaticus, hæreticus et iniquus, nequaquam talis coronatio pertineret. Item quod cardinales, imo verius anticardinales, et omnes officiales, quos verus papa est habere solitus, ordinare de facto præsumpsi, Bullamque more papæ, licet essem reprobus et damnatus, fieri feci hujusmodi, eaque falso usus fui temere et inique.

17. « Et ut statum meum perversissimum et Ludovici prædicti damnati, ac falsas opiniones hæretici et schismatici Michaelis de Casena, dudum ministri generalis Ordinis antedicti fratrum Minorum, scilicet quod Christus et ejus Apostoli in his, quæ habuisse leguntur, non habuerint nisi tantum usum facti simplicem, possem fortius ac promptius stabilire; Dei timore postposito, extendens ad omnia illicita manus meas, processus et depositionis sententiam Ludovici manifesti prædicti hæretici et de pluribus hæresibus condemnati, contra vos, sanctissime pater, habitam et etiam fulminatam, supplens omnem defectum, si quis esset in ipsis, ex certa scientia et de plenitudine potestatis non solum illos confirmare et mei scripti communitate patrocinio non erubui; sed etiam de novo sententiare, prædicare, pronuntiare, declarare et prædicta publice omnia et singula in dictis processibus promulgata præsumpsi. In quibus quidem processibus, Ludovicus præ-

dictus pronuntiabat et declarabat, fore hæreticum et Scripturæ sacre contrarium dicere, quod Christus et Apostoli in his, quæ habuisse leguntur, haberint aliud, quam simplicem usum facti: ex qua quidem pronuntiatione evidenter concluditur ipsum et me etiam ex confirmatione et pronuntiatione et prædicatione prædictis in damnatam hæresim per Constitutionem vestram Apostolicam, de fratrum vestrorum promulgatam consilio, incidisse. Et nihilominus ad diversos reges et principes meas litteras destinavi, per quas ad eorum notitiam deducebam, quomodo vos, pater beatissime, cui multa falsa, hæretica et erronea in eisdem litteris imponebam, suggerentibus dictis hæreticis sceleratis Ludovico et Michaeli, ac juxta votum suum ordinantibus, per eundem Ludovicum ac per me eratis depositus, et sententialiter condemnatus; eosdem reges et principes exhortando nihilominus et rogando, quod vobis, sanctissime pater, tanquam papæ non parerent in aliquo, nec favores aliquos exhiberent; sed contra vos potius mihi et dicto Ludovico præberent auxilium, consilium et favorem.

18. « Nec his contentus tam in Urbe quam in pluribus civitatibus et locis aliis clericos seculares et regulares compuli, ut non obstante interdicto, cui per vos, beatissime pater, erant supposita loca ipsa, in eisdem celebrarent, imo verius, quantum erat in me, profanarent divina. Tallias quoque Ecclesiis imposui tam in Urbe quam alibi, pro quibus, calicibus, ornamentis et nonnullis rebus aliis ipsas Ecclesias spoliavi. Fideles insuper prælatos nonnullos et alios clericos in dignitatibus et beneficiis aliis Ecclesiasticis, in illis præficiendo vel hæreticos vel schismaticos vel eorum fautores et plerumque non absque simoniaca pravitate quibus etiam, illis scilicet, quorum hujusmodi prælatio requirebat, de facto, cum de jure non possem, per me vel alium munus consecrationis, imo verius execrationis impendi. Contra fratres quoque Minores, non parentes Michaeli prædicto tanquam generali ministro, qui tamen depositus erat juste et condemnatus de hæresi, et hæreticus et schismaticus declaratus, et alius per generale capitulum Ordinis Minorum concorditer in generalem assumptus; et contra servantes interdicta per vos, sanctissime pater, vel legatos seu officiales vestros alias promulgata, utroque spirituali videlicet et temporali gladio procedere non expavit eidem Michaeli et suis sequacibus hæreticis et schismaticis inique impertiendo, injuste ac temere auxilium et favorem. Indulgentias insuper et dispensationes Sedi reservatas Apostolicæ concedendo de facto et etiam faciendo. Nonnullis quoque pontificibus commisi, ut sacros ordines celebrarent, in quibus ordinibus plures, ut credo, ad sacros ordines promoverunt temere, cum eis virtute præfate licentiæ non liceret. De patrimonio quoque S. Petri in nonnullis locis ad tempus, et interdum in perpetuum disponere non expavi. Hæc omnia et plura alia contra

Deum, sanctamque Catholicam Ecclesiam ac vos, beatissime pater, verum et unicum Jesu Christi vicarium, recognosco et confiteor, me de facto inique nimirum et temere perpetrasse. Quæ omnia et singula recognosco et confiteor nulla fore, ac cassa et inania, velut ab illo, cui ea faciendi non competebat jus aliquod attentata, eaque quantum ad me spectare potest, quatenus processere de facto, revoco et nulla fore et fuisse pronuntio et declaro.

19. « Confiteor in super, et ore ac omnino recognosco, me credere et tenere fidem illam, quam sancta Romana Ecclesia, ac vos, pater sanctissime, tenetis, prædicatis atque docetis : et specialiter recognosco me tenere et credere, quod ad imperatorem non pertinet deponere nec instituire papam ; imo hoc tenere hæreticum reputo, prout per processum contra hæreticos Marsilium de Padua et Joannem de Janduno, per vos, beatissime pater, super hoc et nonnullis aliis erroribus habitum, quem diligenter studui, continetur. Item fateor et recognosco hæreticum esse dicere, Christum et ejus Apostolos non habuisse in his, quæ eos habuisse Scriptura sacra testatur, nisi simplicem usum facti ; licet dudum contrarium tenuerim, et hæc tenentibus impenderim indebite auxilium et favorem : et fateor et recognosco, quod hoc assertentes sunt censendi hæretici manifesti, secundum quod in Constitutionibus vestris, pater sanctissime, quarum una incipit, *Cum inter*, etc. alia vero, *Quia quorundam*, etc. plenius continetur. Et super materia proprii et communis, ac juris et domini, quod Jesus Christus et ejus Apostoli in rebus temporalibus habuerint, credo, profiteor et teneo in omnibus et per omnia firmiter id, quod in dictis Constitutionibus et responsionibus per vos factis objectionibus, quas dictus Michael ejusque sequaces contra Constitutiones prædictas fecerant, de quibus sum informatus, plenius continetur ; ac omnia et singula scripta, dicta et publicata contra Constitutiones et responsiones prædictas, et tangentia ea, per hæreticos et schismaticos Ludovicum et Michaellem prædictos, seu quoscumque alios assero, recognosco et dico fuisse et esse nulla, erronea, schismatica, hæretica atque falsa, eaque omnia refuto, renuo, anathematizo, reprobō et detestor. Item confiteor, et recognosco in veritate, quod vos, sanctissime pater, et domine domine Joannes papa XXII, et nullus alius, estis verus summus Pontifex, et unicus in terris vicarius Jesu Christi : et contrarium, quod tenui et dicta quorumcumque idem mecum dicentium refuto, anathematizo, renuo, reprobō et detestor.

20. « Item recognosco et fateor in veritate ut supra, quod ego male, falso, temere et erronee et inique assumpsi, et exercui de facto statum summi Pontificatus, imo verius antipapatus damnabilem antedictum ; et adhæsi ac favi hæreticis superscriptis et pluribus aliis : ideoque statum, adhæ-

sionem et fautoriam hujusmodi in omnibus et per omnia refuto, renuo, anathematizo, reprobō et detestor. Item recognosco et fateor in veritate, quod male, temere et inique de facto promovi et consecrari feci, seu potius execrari nonnullos prælatos, schismaticos et hæreticos, seu fautores hæreticorum, et aliquos devotos Catholicos et fideles deposui, et beneficia Ecclesiastica pluribus infidelibus, schismaticis et rebellibus, seu eorum fautoribus contuli ; et sæpius per simoniacam pravitatem, quam exercere per me et dictos hæreticos et alios perfidos non expavi, et cætera, quæ verus papa gerere consuevit, malitiose de facto exercui. Quæ omnia et singula scelera tam horribilia et nefanda refuto, renuo, anathematizo, reprobō et detestor.

21. « Item fateor et recognosco in veritate quod anticardinales et antiepiscopos per me, ut prædicitur, promotos, quos feci consecrari, imo verius execrari de facto, non reputo esse cardinales nec episcopos ; imo confiteor ipsos fuisse, si non fuerint absoluti et reconciliati per vos, beatissime pater, schismaticos, hæreticos atque nullos ; et omnes actus, quos circa ipsos, vel quoscumque alios, et specialiter circa Ludovicum prædictum ac ejus fautores, complices et sequaces, et cui de facto, cum de jure non possem, dico quantum in me est, fore et fuisse de jure tanquam hæreticos et schismaticos, invalidos ac nullius roboris vel momenti ; eosque ut tales, quatenus processere de facto, in quantum possum, infringo, irritō et denuntio nullos esse, ac expresse refuto, renuo, anathematizo, reprobō et detestor. Quæ omnia et singula hæretica et schismatica, scelera et delicta gravissima, ac omnes hæreses superscriptas, et quascumque alias mentaliter et corporaliter sponle abjuro, petens humiliter a vobis, beatissime pater, mihi veniam et misericordiam impetiri.

22. « Item promitto et juro ut supra, quod nunquam præscripta, nec infrascripta, seu aliqua eorumdem, per me retractata et abjurata tenebo nec exercebo, nec pro tali, scilicet papa, me habebo, nec quantum in me etiam erit, permittam quoquo modo ab aliis me haberi. Item promitto et juro ad sancta Dei Evangelia, corporaliter et mentaliter per me facta, quod nunquam dictis hæreticis et schismaticis Ludovico et Michaeli, nec eorum fautoribus complicitibus et sequacibus, aut aliis per vos, beatissime pater, et eandem Ecclesiam denotatis vel denotandis, scienter quamdiu in rebellionē, et extra devolutionem et gratiam fuerint sanctæ matris Ecclesiæ atque vestram, adhærebo, nec eis præstabo auxilium, consilium vel favorem : nec cum eis, vel eorum aliquibus ligam, conjunctionem, pacta, conventiones seu conspirationes faciam. aut contraham quoquo modo. Item quod cum hæreticis, et schismaticis antedictis, seu fautoribus, sequacibus et complicitibus eorumdem, seu cum aliquibus a me promotis, imo verius execratis, ut præmittitur, conver-

sationem aliquam non habeo, nec eis præstabo aliquod consilium, auxilium vel favorem. De quibus omnibus et singulis superscriptis ad aeternam rei memoriam pro salute mea et publica peço, quod unum et plura, quotquot erunt expedientia, fieri publica Instrumenta per vos magistrum Guillelmum de Petriâ et Bernardum Stephani cameræ domini papæ clericos ac notarios publicos.

23. « Quæ quidem omnia et singula, per me supra assertive proposita et prolata, juro per hæc sancta Dei Evangelia, a me tacta mentaliter et corporaliter, vera esse, ac præscripta vitanda vitare, et observanda inviolabiliter observare. Ea vero, quæ me asserui credere, juro ut supra, me illa credere fore vera. Item omnes errores et hæreses supradictos et eorum singulos, et specialiter dicere, credere et tenere quod ad imperatorem pertineat deponere ac inslituere papam; item quod Christus et ejus Apostoli in his quæ habuisse leguntur, non habuerint nisi simplicem usum facti; et quoscumque errores et hæreses alias abjuro, anathematizo, renuo, reprobo et refuto. Et insuper promitto et juro, tactis mentaliter et corporaliter per me Evangeliiis sacrosanctis, super omnibus et singulis superscriptis stare mandatis Ecclesiæ sanctæ Dei, et vestris Apostolicis, et fidem tenere, quam sancta Romana Ecclesia Catholica et vos, pater beatissime, creditis, tenetis et prædicatis; necnon et vestras Constitutiones et declarationes factas super materia proprii et communis, ac juris et domini, quod Jesus Christus et ejus Apostoli in rebus temporalibus habuerunt, perpetuo et inviolabiliter observare; ac stare et parere in omnibus et per omnia mandatis sacrosanctæ Romanæ Dei Ecclesiæ, et vestri præfati domini nostri papæ: petens humiliter et devote, me per vos, pater sanctissime, non attentis meis excessibus et sceleribus gravibus; sed sola Dei misericordia, cujus estis unicus in terris vicarius, ab omnibus pœnis et sententiis juris et hominis, quas propter præmissa vel eorum singula, seu aliquod eorumdem misericorditer absolvi, et unitati redintegrari, et reincorporari Ecclesiæ sanctæ Dei: paratum me offerens omnem pœnam sive pœnitentiam, quas mihi pro præmissis injungendas vel imponendas vestra sanctitas duxerit, cum omni obedientia sustinere et etiam adimplere.

24. « Quibus omnibus et singulis superscriptis a dicto fratre Petro de Corbario (sua certa scientia gratis, et spontanea voluntate propositis, confessatis, lectis, recognitis, publicatis, anathematizatis, reprobatis, relutatis et abjuratis, tactisque per eum promissionibus et juramentis superius expressatis, tandem præfatus dominus noster summus Pontifex post præmissa omnia et singula, ad ejusdem fratris Petri instantis petitiones humiles et devotas circa ipsius absolutionem et reincorporationem pro ipsum a domino nostro papa sæpius et cum instantia humiliter postulata, egit secum more ppi

patris; et illius vice et imitatione præcipue, cujus est dignus ac unicus in terris vicarius, misericorditer et benigne attente considerans, quod ipsum Petrum ad confusionem hujusmodi non induxit violentia aliqua, sed timor Dei spontaneaque voluntas; necnon quod ejus contritio vera videtur, tam ex eo quod illa Pisis, et ad ipsum dominum nostrum veniendo in multis civitatibus et locis provincie Provincie publicæ, et hic etiam in curia tam in publico Consistorio, quam privato non erubuit confiteri, nec ad suam prætermisit venire præsentiam voluntarius et congaudens humiliter et devote pro gratia et misericordia impetrandis; tum etiam quod paratum se obtulit, atque offerri quæcumque ei præfatus dominus noster injungenda duxerit, adimplere; et ut partes sui officii exequatur, ejusque actibus, prout est sibi possibile, conformetur, qui mortem peccatorum non desiderat, sed ut convertantur et vivant, de fratrum suorum consilio absolutionem et reincorporationem prædictorum archiepiscopi Pisani et Lucani episcopi ratas habuit, et etiam confirmavit; ipsum fratrem Petrum nihilominus absolvit, et duxit reincorporandum unitati Ecclesiæ sanctæ Dei, super irregularitate, quam contraxit propter præmissa seu aliqua premissorum, secum misericorditer dispensando; ordinationem et declarationem pœnitentiæ dicto Petro pro præmissis et eorum singulis, prout, quando, et quoties expedire videbitur imponenda, sibi specialiter, et expresse nihilominus reservans. Actum et datum Avinione anno, Indictione, die, mense, loco et Pontificatu quibus supra; præsentibus testibus venerabilibus patribus dominisque Gisberto Arelatense archiepiscopo domini papæ camerario, et Bernardo Stephani electo Regense, ac nobili Guillelmo de Palitia et Raydo Stephani cameræ domini papæ clericis, auctoritate Apostolica publicis notariis, ad hæc vocatis, quibus mandatum fuit per præfatum dominum nostrum, ut inde conficeremus unum vel plura publica Instrumenta, idem frater Petrus promisit se subscribere, eaque sui sigilli munimine roborare ».

25. *De antipapæ resipiscentia gratulationes.* — Peperisse Pontificem Petro et Corbaria cum multa paterni amoris significatione, confirmat Joannes Villanus¹; et manantibus fletu oculis et terra illum erexisse, porrexissetque osculum, instar Evangelicæ patris prodigum filium et remolioribus terrarum oris redeuntem, amplexantis. Extant etiam litteræ, quibus exsolvit² enim omnibus pœnis atque Ecclesiasticis censuris, quibus ob affectatum Pontificatum contraxerat, ac datam a Simone Pisano archiepiscopo criminum veniam confirmavit: tum ab aliorum prælatorum auctoritate liberum et immunem, Sedique tantum Apostolicæ obnoxium pronuntiavit: « Exemptionem, in-

¹ Jo. Vill. l. x, c. 464. Bera. in Chr. Rom. Pont. — ² Tom. VIII, p. 1. Ep. secr. pag. 476. et Ms. bib. Vat. sign. lit. B num. 12, pag. 435.

quit, per præfatos archiepiscopum, (nimirum Pisanum), et episcopum (scilicet Lucensem,) auctoritate litterarum nostrarum sicut præfertur concessam, ratam et gratam habentes, et nihilominus ex superabundanti ab omni jurisdictione, subjectione ac potestate cujuscunque, seu quorumcunque præterquam Romani Pontificis et Sedis prædictæ totaliter eximimus auctoritate prædicta; volentes ac etiam statuentes quod amodo eidem summo Pontifici et Sedi præfate tantummodo sis subjectus; non obstantibus Ordinis fratrum Minorum, quem fusti professus, statutis contrariis, seu privilegiis, indulgentiis et litteris Apostolicis quibuscunque eidem Ordini, vel quibusvis aliis sub quacunque forma vel expressione verborum concessis, etiamsi de illis in præsentibus specialis et expressa esset de verbo ad verbum mentio facienda. Nulli ergo, etc. Datum Avin. kal. Decembr. Pontificatus nostri anno xv ».

26. Scripsit Encyclicas Pontifex ad fideles litteras de Petro ad Catholicæ Ecclesiæ sinum reverso, quas ab Ilugone episcopo Parisiensi in celeberrima Parisiensi Academiâ divulgari jussit¹: ex tantique aliæ eo argumento ad Christianos reges datæ², et quibus historiæ veritas magis elucet.

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ.

« Quia iustum est, ut qui passionum fuerunt socii, non sint a consolatione et gaudio alieni, ad gaudium excellentiæ regiæ nuntiamus, quod Petrus de Corvaria, qui caput schismatis fuerat, in festo B. Jacobi Pisis in nostrorum nuntiorum, et aliorum tam prælatorum quam clericorum sæcularium et regularium, necnon et multorum nobilium et popularium civitatis ejusdem præsentia constitutus, cum cordis amaritudine, sicut intelleximus, erroribus suis recognitis et etiam abjuratis, ac beneficio absolutionis et reintegratiōis a præfatis nostris nuntiis humiliter postulatis, absolutus extitit et reincorporatus unitati Ecclesiæ; prius tamen, quod nostris parere mandatis debeat, corporali præstito juramento. Qui sponte die iv Augusti una cum nostro nuntio et certis personis nobilibus intravit mare, illoque gressus ipsorum dirigente qui novit, et iter prosperum faciente qui potest, die vi mensis ejusdem Niciam incolentes pervenerunt: ubi errores suos recognovit similiter publice, et etiam abjuravit: similia faciens in locis solemnibus usque Avinionem.

« Qui prosequens iter suum die xxiv ipsius mensis Avinionem intravit: et in crastinum in Consistorio publico, proposito themate primo: « Pater, peccavi in cælum et coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus »; et eo prosecuto, errores suos recognovit cum cordis amaritudine, prout signa certiora indicabant: illisque abjuratis, et quod super prædictis nostris staret mandatis, corporali præstito juramento, humiliter petiit, se ad nostram et Ecclesiæ restitui gratiam, qua suis

nefandis excessibus merito se indignum reddiderat, et unitatem Ecclesiæ, qua similiter se fecerat alienum. Nos autem, qui vicem ejus in terris, licet insufficientes gerimus, cui proprium est misereri, quo commisse vicis exequeremur officium, eum pie et benigne ad Ecclesiæ et nostram recepimus gratiam, et restitimus Ecclesiæ unitati, prout in aliis patentibus litteris nostris continetur plenius, quas in diversis aliis partibus destinamus ». Eodem exemplo ad Siciliæ, Aragoniæ¹, Castellæ, Lusitanæ, Balarum, Ungariæ et Poloniæ reges scripsit², deque læto aldo nuntio alios etiam plures viros principes ac præsules, ut Joannem patriarcham Alexandrinum³, et Simonem archiepiscopum Pisanum⁴, qui præclaram in tanto opere navarat operam, ac senatum populumque Pisanum certiores fecit.

27. Confirmarunt hi incunte anno in publicis civium comitiis solenni sacramento ea omnia, quæ Pisanii oratores Pontifici de execrando Petro Corbario pseudopontifice, de pellenda Ludovici Bavari servitute, neque eo colendo ut Cæsare, neque ejus presidio militari vel oratoribus excipiendis sponderant; de quo edita sunt publica documenta⁵, et ad Pontificem transmissa, quæ vetustas ex parte arrosit, et ab his verbis ducunt exordium: « In nomine Domini. Amen. Anno ejus a Nativitate mcccxxx, Indict. xii, die xix Januarii, Pont. sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Joannis papæ XXII, anno xiv ». Sublatur⁶ ut Pisanorum scriba Guilelmo Cabirollo canonico et Dulcino Ordinis Prædicatorum Apostolicæ Sedis nuntiis litteras Pontificias exaratas xvii kal. Octobris, Pontificatus anno xiv, consignatas de absolvendis Pisanis, allatas ab oratoribus tradiderit, quarum formula inseritur. Ducunt exordium ab his verbis: « Nuper ad nostram præsentiam, etc. » atque a nobis superiori anno allatæ fuerunt. Addunt vero publica illa documenta, Pisanos omnia ab oratoribus gesta confirmasse, et quæ a Pontifice data erant de ejurando schismate, et spernenda Ludovici Bavari servitute imperia complevisse.

Bonifacio autem comiti, de quo supra memoravi, egregiam operam in evertendo schismate explicuisse, est gratulatus⁷, eumdemque magnis affectum muneribus a Pontifice, refert Joan. Villanus⁸. Proximo certe anno illo castro Peretano dittonis Pontificiæ in Suanensi agro maritimo donatum jure fiduciario, quod in prolem masclenam legitimo procreatam thoro, unius aurei quotannis recurrente festo Apostolorum Petri et Pauli persolvendi censu inposito, testatur Diploma⁹ proximo anno XI kal. Jun. datum.

Cæterum ne Petrus Corbarius ad vomitum

¹ Reg. post eand. Ep. et tom. vii. p. 2. pag. 195. — ² Eod. pag. 195. — ³ Ibid. pag. 57. — ⁴ Totul. Pisanum. Arch. Vat. sign. num. 338 ex Arch. Avin. Roman. delatus. — ⁵ Ibid. — ⁶ An. Chr. 1329. num. 8. — ⁷ Tom. vii. p. 2. Ep. secr. pag. 53. — ⁸ Jo. Vill. l. x. c. 164. — ⁹ An. 15. p. 3. Ep. com. MCDLXV.

¹ Tom. viii. p. 1. Ep. secr. pag. 22 et 23. — ² Ibid. pag. 23.

redire facile posset, ac novum in Ecclesia schisma conflare, Pontifex et publice quieti et Petri ipsius salutem consulturus, sub honesta cum custodia in Pontificio palatio tenuit¹; ac nemine cum eo colloqui permisso, plurimos illi libros, ut studio et orationi vacaret, et cibos opipare suppeditari iussit. De quo hæc refert Bernardus². « Præfatus Petrus fuit clementer et misericorditer susceptus ad pœnitentiam, positus in decenti custodia ad cautelam, ut probaretur an ambularet in tenebris vel in luce; ibique hodie, quo hæc scripsimus, tractatur ut familiaris, sed custoditur ut hostis ». Exactis in eo honesto carcere tribus annis et mense uno, morbo et senio confectus obiit; sepultusque est in Minoritarum Ecclesia cultu Franciscano indutus.

Ut vero indictas Pontificio jussu publicas preces oriente schismate vidimus, ita eo collabente fideles ad solvendas divino Numini grates, ac preces ingenitandas Joannes est adhortatus, ut pristina pax Ecclesiæ restitueretur; quo argumento Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L. hæc imperia dedit: « Tuam providentiam excitamus, quatenus consideranter attendens, quod misericorditer Salvator noster, eandem Ecclesiam sponsam suam respexit in hac parte, corde humiliato eidem cures gratiarum actionis exhibere; sedule clericum et populum Urbis ac aliarum civitatum et locorum, de quibus tibi videbitur, ad idipsum efficaciter, juxta datam tibi a Deo prudentiam, commonendo: nihilominus et eis salubriter suadendo, ipsosque ut efficacius poteris inducendo, ut preces suas Altissimo studeant humiliter fundere, quod pacem et unitatem, quam cepit eidem sponse suæ sic mirabiliter restituere in hac parte, ipse cui cum voluerit subest posse, digneque misericorditer confirmare. Dat. X kal. Octob. anno xv ». Præterea eidem cardinali legato munus injunctum³, ut ad reges et principes scribendum a Romanis curaret, gesta ab ipsis in pseudopontifice designando coronandoque Bavaro pro ea, quæ pollebant potestate, revocata.

« Joanni S. Theodori diacono cardinali.

« Cum certis ex causis expediens reputemus, quod populus Urbis juxta morem suum scribendi universis Christi fidelibus generaliter et specialiter certis regibus et principibus, quorum nomina continet cedula præsentibus interclusa, per suas patentes scribant litteras, quod ea, quæ fecerunt nonnulli ex civibus Romanis de mandato populi prædictorum seu illorum, qui tunc præerant regimini dictæ Urbis, quantum ad coronationem illius infelicis hominis Ludovici de Bavaria, dudum in regem discorditer Romanorum electi, necnon et circa electionem Petri de Corbario Ordinis fratrum Minorum in papam, imo verius antipapam assumpti, tantum processerunt de facto, non de jure aliquo cum nullum eis competeret,

nec competat faciendi præmissa; quæ prædicti populus diligentius attendentes, post recessum dictorum Petri et Ludovici de Urbe prædicta, quod ad eos non pertinebant præmissa nec aliquod præmissorum, publice recognoverunt, eaque quatenus de facto processerant: quantum ad eos pertinere poterat, revocarunt: et idem de omnibus, quæ dicti Petrus et Ludovicus in Urbe attentarunt, prædicta recognoscere et facere curaverunt, certum terminum peremptorium præfigentes nihilominus, ut omnes illi, qui aliquas litteras Bulla qua dictus Petrus, seu sigillo quo dictus Ludovicus utebantur, imo verius abutebantur, de facto munus habebant, exhibere deberent, quarum nonnullas, a diversis personis exhibitas combusserunt; tuam prudentiam exhortamur, quatenus prædictas litteras pro populum prædictos viis et modis, quibus expedire cognoveris, fieri et dirigi studeas, adhibita sedula diligentia, nobis rescripturus fideliter quidquid factum extiterit in hac parte. Dat. X kal. Octobris, anno xv ».

Præsumpta illa inique a nonnullis Romanis Pontifex abolita, servata juris forma, divulgari voluit; cum aliqui contenderent, Ludovicum ob correpta in Urbe consensu et auctoritate Romanorum imperialia ornamenta justum esse imperatorem: quorum inania argumenta litteris ad regem Boemiæ datis dissolvit⁴:

« Joanni regi Boemiæ.

« In responsione, quam tibi, fili charissime, et venerabili fratri nostro Balduino archiepiscopo Trevirensi super facto Bavari misimus, fuit per errorem insertum, quod idem Bavarus per Petrum de Corvaria, dudum antipapam coronatus in imperatorem fuerat et innuctus: cum secundum veritatem ab eo nec innuctus fuerit, nec etiam coronatus; sed innuctus fuit, seu verius execratus a Jacobo dudum episcopo Castellano, tunc snis demeritis exigentibus deposito, excommunicato et ut hæreticorum fautore condemnato. Coronatus autem de facto extitit, cum de jure posset a nemine coronari (cum privatus fuisset omni jure, si quod sibi competierat ex electione in discordia celebrata de ipso) a quibusdam Romanis, ad quos non pertinebat imperatoris coronatio, etiamsi esset coronandus de jure: quod utique ipsi Romani post discussum Bavari de Urbe publice in Urbe et coram nobis per litteras et nuntios sunt confessi. Ex quibus unctione et coronatione omnino nihil juris sibi quæri potuit, quam si a Petro tunc antipapa attentata fuissent. Dat. VI kal. Octobris, anno xv ». Conceptæ⁵ sunt iisdem verbis ad Baldunum archiepiscopum Trevirensis et ad duces Austriæ Joannis litteræ. Quam vero jaste negavit Pontifex, Ludovicum adeptum imperialem dignitatem ex acceptis perduellum Romanorum studio imperii insignibus, agnoscat qui perpenderit eodem conferendæ imperialis dignitatis aucto-

¹ Jo. VIII, l. 1, c. 161. — ² Bern. in Vit. Joan. XXII. apud Bosq.

— ³ Tom. VIII, p. 1. Ep. secr. pag. 110.

⁴ Tom. VIII, p. 1. Ep. secr. pag. 85. — ⁵ Reg. post eam l. Ep.

ritatem jure ad Pontificem pertinere, quo ad principes electores designandi regis jus spectet, cum hæc utraque Romanorum Pontificum auctoritate sint constituta.

28. *Principes Germanos et præsertim Boemiam regem a Ludovici partibus detertere plurimum studet Pontifex.* — Cum vero Ludovicus¹ arreptos titulos inanes arvis sibi asserere affectaret, traheretque secum Jacobum exancleratum Venetiarum episcopum, qui se Petri Corbarii cardinalem et legatum in Germania jaclabat, ac Michaëlem Casenatem hæresiarcham, qui Minoritis præfuerat; Pontifex omnes Germanos principes, Ecclesiasticos et sæculares ad schismaticorum dolos discutiendos ac vires Ludovici elidendas excitavit: interque cæteros Robertum² et Henricum³ comites palatinos Rheni et duces Bavariz, qui a Ludovici impietate abhorrebant. Cum etiam Rodulphum Saxoniæ ducem objecta censurarum Ecclesiasticarum religione, detertere studuit⁴, ne in partes Ludovici concederet; sed potius ad creandum novum Romanorum regem cum cæteris principibus electoribus se compararet: atque Othonem⁵ Austriæ ducem confirmare in suscepto adversus Ludovicum bello est nisus; et Argentinensem, Basiliensem et Augustensem episcopos⁶ fœdere armorum connectere.

At brevi amplissima Othonis ducis promissa evanuerunt, cum fidem erga Sedem Apostolicam commodorum suorum ratione metiretur: Roberti enim comitis palatini Rheni et Bavariz ducis exemplo, quem Pontifex ob amplexas in Ludovicum Ecclesiz partes in eunte anno commendarat, haud diu post ad Ludovicum defecerat⁷, de confirmando illi imperio agitare cœpit⁸, initaque cum Joanne Boemiz rege et Balduino archiepiscopo Trevirensi coitione, pro conciliando Pontifici Ludovico litteras et oratores misit, quibus etiam suos adjuvit Boemiz rex. Ii vero præcipuas pactionum, ad quas Bavarum obstrinxerant, leges attulere, nimirum ut antipapam exauctoraret, editam provocacionem ad Concilium revocaret, gesta in Ecclesiam rescinderet, agnosceret se anathemate devinctum juste fuisse: ea tamen lege ut imperium teneret. Hæc moliebatur Ludovicus, ut firmaret solium, lapsasque res instauraret, cum tamen ad nullas pro expiandis criminibus suscipiendas pœnas paratum se exhiberet: sed augustalis juris, quo ob hæresim et schisma exciderat, commoda aucuparetur, ut Pontifex Boemo regi exposuit⁹:

29. « Joannes, etc. Joanni regi Boemiz.

« Profecto, fili, quin intentio tua aliorumque principum circa præmissa recta fuerit, nequaquam in dubium revocamus: sed fuisset admodum nobis gratum, quod tu, fili charissime, et præfati principes conditionem præfati Bavari et ingressum

ejus ad imperium et in eodem progressum examinassetis attentius in consistorio rationis: profecto ipsum reperissetis privatum jure, si quod sibi ex electione illa in discordia celebrata quæsitum fuerat, justitia exigente. Et quia his non contentus, Marsilium de Padua et Joannem de Janduno, qui quemdam librum composuerant plures hæreses continentem, et ad eum velut hæreticorum patronum ingerunt, prompte recepit; et ut illos errores prædicarent publice, non erubuit impartiri favorem. Hinc fuit declaratus hæreticorum fautor publicus et notorius, et ut hæreticorum fautor, exigente justitia, condemnatus. Sane quia diutius expectatus ab his non respicit, sed velut venundatus, ut faciat malum, nedum favorem impendere curavit hæreticis, sed ipsis hæresibus facto et verbo non est veritus se immiscere, fuit merito pronuntiatu hæreticus, et ut hæreticus, exigente justitia, condemnatus, prout hæc in processibus Apostolicis plenus continentur. Ex prædictis satis potest ejus inhabilis conditio ad imperiale fastigium apparere.

« Qualis autem ingressus ejus ad imperium fuerit, ex sequentibus patet, quod Deo odibilis, injuriosus sanctæ Dei Ecclesiz, et de facto duntaxat nimium temerarie attentatus. Sicut enim ex prædictis jam liquet, electus fuerat in discordia, privatusque, exigente justitia, jure, si quod sibi ex electione eadem fuerat acquisitum; et nihilominus fautor hæreticorum declaratus et hæreticus, et ut fautor et hæreticus condemnatus. Quibus non obstantibus, ut ad ea, quæ requirit imperialis dignitas, videlicet inunctionem, consecrationem et coronationem, posset saltem pervenire de facto, cum de jure non posset, Petrum de Corbario in Christi opprobrium, subversionem Catholicæ fidei, et injuriam totius cœtus Catholicæ in antipapam assumere non expavit. In quo quidem facto confessus ipso facto illam damnatam hæresim, quam incurrerat antea, scilicet quod ad imperatorem papam pertinet ordinare. A quo quidem Petro se pati inungi, seu fœdari potius non erubuit, ac etiam coronari». Postremis hisce verbis secutus est Joannes vulgi errorem, quem aliis litteris a nobis paulo ante allatis correxit. « Ex quibus patet, qualis ingressus fuerit ad imperialis fastigium dignitatis. Progressus autem ejus qualis fuerit, est lippis et tonsoribus satis notum, quia ubicumque fuerit, Ecclesiam Catholicam et fideles est manifeste et immanissime, ut membrum Satanæ, persecutus; Ecclesias ipsas vasis et ornamentis spoliando Ecclesiasticis, ac fideles compellendo violare interdictum Ecclesiasticum, et profanare divina; spoliando insuper viros Catholicos suis prælationibus et beneficiis, ac eis de facto hæreticos et schismaticos subrogando, ipsisque hæreticis et schismaticis contra Catholicos impartiendo favorem et consilium, ac fideles ipsos immaniter persequendo.

30. « Profecto, fili, probabiliter arbitramur.

¹ Tom. vii. p. 2. Ep. secr. pag. 155 et 159. — ² Ibid. pag. 160. — ³ Ibid. pag. 164. — ⁴ Ibid. pag. 166. — ⁵ Ibid. pag. 162. — ⁶ Ibid. pag. 164 et 169. — ⁷ Ibid. pag. 170. — ⁸ Ibid. pag. 171. et tom. viii. p. 1. Ep. secr. pag. 74. — ⁹ An. 14 p. 1. ep. iv.

et credimus, quod si ad memoriam tu et dicti principes revocassetis prædicta, nullatenus dixissetis, ipsum remanere in regno et imperii ad utilitatem et honorem nostros et Ecclesie, vestro iudicio pertinere. Quomodo enim posset ad utilitatem et honorem Ecclesie pertinere, quod vir tam reprobus, de fautoria hæreticorum et hæresi justo condemnatus iudicio, regno et imperio præsideret? Qui etiam hæreticos in suo habet consortio, et quantum ad clericos hæreticorum et schismaticorum consilio gubernatur. Tenet enim in suo consortio Jacobum episcopum dudum Castellanensem episcopato Castellanensi privatum: item Michaellem de Casena olim Ordinis fratrum Minorum generalem ministrum, qui suis exigentibus demeritis est pronuntiatus hæreticus, et de hæresi condemnatus; Guillelmum quoque Okam Anglicum Ordinis fratrum Minorum hæresiarcham, qui hæreses varias dogmatizabat publice, et scripta fecerat hæresibus et erroribus plena: propter quæ fuerat vocatus ad curiam, ejusque scripta fuerant pluribus doctoribus assignata (ut ea deberent examinare cum diligentia, et quæ invenirent hæretica seu erronea declarare) qui jam multos articulos declaraverunt hæreticales, qui quidem male sibi conscius, fugæ præsidio vitare voluit canonicam ultionem; Bonamgratiam insuper de Bergamo Ordinis fratrum Minorum, qui suis demeritis exigentibus in curia fuerat arrestatus, et juramento præstito, quod de curia non recederet absque licentia Sedis Apostolicæ obligatus, qui male similiter sibi conscius de curia ad ipsum Bavarum et Petrum de Corbario una cum Michaelle et Guillelmo prædictis gressus suos infelices dirigere procuravit; Marsilium quoque de Padua condemnatum de hæresi in sua familiaritate definire præsumpsit. Talibus est stipatus consiliariis: talium consilio, ne dicamus, dolo, decipitur et gubernatur. Qualem itaque posset de tali homine habere Ecclesia defensorum? Si enim in arido, id est, sine statu nisi usurpato, tam crudelis sibi persecutor extiterit, qualis idem putas existeret, si in viridi, hoc est, in statu solido se videret? Rursus quomodo sub regimine talis hominis degere posset Christianus populus, quem sic afflixit immaniter?

« Profecto, fili, talem hominem dimittere in regali et imperiali regimine, non esset consulere populo, sed nocere, non præstare regimen, sed augere discrimen. Si enim integritas præsidium salus est subditorum, sequitur quod instabilitas et infidelitas ipsorum sic præsidium perditio sit eorum subditorum. Qualem putas, fili, ex principatu hujusmodi, quem extorsit seditio et ambitus occupavit, subsequi posse finem? Profecto sperari non potest probabiliter, quod bono peragi possint exitu, quæ tam malo et perverso sunt principio inchoata. Audi quid de talibus principibus Sapiens dicat: *Regnantibus, inquit, impiis, ruinæ, hominum scilicet, subsequuntur.*

Et tibi: *Genet, inquit, populus, cum impiis sumperint principatum.* Attende, fili, quam esset regi Dominico sub tam infideli principe vivere formidandum: teste enim sapiente, qualis est rector civitatis, tales sunt vel fiunt habitantes in ea. Esset itaque nimium formidandum, quod si remaneret in præfato regimine, multos a fide retraheret Catholica, suæque perfidiæ, quod absit, plurimos aggregaret. Adhuc, fili, quantum in principe quolibet veritas requiratur, tua non ignorat prudentia, et quantum in eo vigeat, te audivimus non latere. Sane si quæ offeruntur pro parte Bavari, fili charissime, cogites diligenter, reperies utique, quod de tot et tantis excessibus per eum commissis emendam Deo et Ecclesie nullam offerat.

31. « In primis enim offertur pro parte sua, quod ipse Bavarus deponet suum hæreticum antipapam: hoc autem non est offerre emendam aliquam de commissis, primo quia etiamsi verus imperator existeret, quod tamen constat eum non esse, depositio talis ad eum nunc non pertineret; secundo quia ipsemet Petrus de Corbario reatum suum humiliter recognoscens, a statu illo, quem de facto repererat, illi renuntiando se de facto deposuit, et ab ipso discessit Bavarus, sicut nobis idem Petrus his diebus præteritis per suas litteras manu scriptas propria, quarum tenorem infra reperies, nuntiavit. Secundo dicitur quod recedet ab appellatione sua: certe nec emendam aliquam propter hoc offert, cum nec appellationi suæ, si quæ fuit, renuntiare nisi de facto valeat, cum de jure non tenerit, velut ab hæretico interjecta, et ab eo, a quo non licet, cum superiorem non habeat, appellare. Tertio offertur quod omnia, quæ fecit seu attentavit contra nos et sanctam Romanam Ecclesiam, cum effectu debeat revocare: in hoc etiam clare patet quod emenda aliqua non offertur, contra nos enim seu contra Romanam Ecclesiam non potuit nisi de facto aliquid facere; unde si quid de facto fecit, de facto revocat: nulla in hoc Deo, nobis vel Ecclesie præstat emenda. Quarto pro parte ejus offertur, quod recognoscat se excessisse, et sententiam excommunicationis ipsum ligasse: per hoc patet etiam, quod nec Deo, nec nobis, nec Ecclesie aliqua offertur emenda. Quinto offertur pro parte ejus, quod gratiæ nostræ se offerat ad misericordiam: per hoc quippe asserit, quod a nobis petet misericordiam, non quod aliquam præstet emendam. Ultimo concluditur pro parte Bavari supradicti, quod omnes oblationes supradictæ intelliguntur ita, quod Bavarus in honore et statu suo permaneat, scilicet in imperio et regno. Ex quo proculdubio evidenter concluditur, quod de his quæ commisit, est impœnitens homo iste, et ideo reddit se de absolute quolibet, quæ nulli nisi pœnitenti conceditur, merito quantum in eo est indignum.

32. « Sed juxta hoc quærimus, fili, quomodo intelligat ille Bavarus in regno vel imperio reman-

nere? Aut enim intendit remanere in statu et regno sine jure in eis de novo quaerendo: aut per jus novum, quod intendat acquirere in prædictis. Si enim ille sine novo jure intelligat retinere, sequitur quod regnum et imperium sine jure et honore imperiali et regio delinqueret; in regno siquidem nullum jus obtinet in præsentem, cum jure, si quod per electionem sibi in eodem quaesitum fuerat, iusto iudicio sibi privatus. Quantum ad imperium autem; quia nomen imperatoris per inunctionem, consecrationem et coronationem quis nanciscitur, factus quidem a Romano Pontifice, seu alio ejus auctoritate, Palet igitur ipsum Bavarum jus aliquod non habere, quia non a vero summo Pontifice, sed ab antipapa recepisse dicitur et noscitur supradicta, scilicet inunctionem, consecrationem et coronationem: quare sequitur, quod hoc casu imperium sine jure aliquo oblineat, et per consequens quod nisi de novo jus sibi in regno et imperio quaereret, nec rex, nec imperator debet dici a fidei aliquo; sed fur et latro, juxta nostri Salvatoris sententiam, dicentis: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde; ille fur est et latro.* Et quod nullum jus in regno vel imperio habeat in præsentem, palam est considerandum. Constat enim ipsum multa notorie commisisse, ex quo illa discors electio celebrata existit, propter quæ et quodlibet eorum se prorsus fecit ab honore regni et imperii alienum. Si vero intelligat, quod sibi de novo in regno vel imperio jus acquireret, constat quod, cum sit sacrilegus, excommunicatus et tyrannus, nec a quovis posset eligi, nec sibi etiam ab aliquo, cum tales sint ineligibiles, de regno et imperio provideri.

33. « Cum igitur Bavarus petit, quod in honore suo et statu remaneat, scilicet in imperio et regno, possumus sibi dicere quod Dominus dixit filiis Zebedæi: *Nescitis quid petatis.* Vere ipse, hoc petendo, ignorat quid petat: rem siquidem impossibilem petit: impossibile enim est ipsum remanere in honore imperiali et regio sine novi juris acquisitione, cum honorem et dignitatem non habeat; sed ipsum regnum et imperium sive ipsorum honorem nisus est usurpare tyrannice, et adhuc nihil retinere. Rogamus itaque providentiam regiam et in Domino exhortamur, quatenus præmissa attente considerans, et nihilominus pericula varia et inconvenientia innumera, quæ ejus præfata præsidia universalis gregi Dominico comminatur, consideranter attendens; et ad ea quæ ad honorem Dei, statum Ecclesiæ et imperii respiciunt prosperum, te convertens, partes tui consilii, et auxilii sedule interponas, quomodo de persona digna tanto regimine provideri debeat, sub qua fides stabiliatur Catholica, augeatur fidelium numerus et a noxiis præservetur: ad quod quidem nos promptos, dante Domino, reperies et omnino paratos. Licet autem offensæ prædicti Bavari excedant omnes alias, quæ leguntur a patrum

nostrorum temporibus hactenus perpetrata; quia tamen, licet immeriti, vices illius in terris gerimus, qui cum iratus fuerit, non obliviscitur misereri, more pii patris conversionem ejus et salutem intentis desideris affectamus ad Dei honorem, tanque et aliorum principum prædictorum intuitu, et ut salus ipsis Bavari et multorum aliorum nobis mediantibus procuretur; offerimus, si ad gremium Ecclesiæ redire voluerit idem Bavarus, sicut debet, ipsum benigne recipere nos paratos, eique tantam, et talem impartiri gratiam, quod tu et principes supradicti poteritis merito contentari. Dat. Avin. 11 kal. Augusti, Pontificatus nostri anno XIV ».

34. Non hisce argumentis victus est Boemus, ut Ecclesiæ causam adversus Ludovicum, quo patra scelerata admissa justa poena expiaret, propugnandam susciperet: quippe objecta a Bavaro Italici regni administrationis illicebra illum utilitabat: quare superioris fœderis conventa obtulere iterum Pontifici, et Gibellinæ factionis duces sollicitare, ut ipsius partes sequerentur, non destitit. Ad quem Pontifex iterum scripsit, lætæ Ecclesiæ eo tractatu non fieri satis, neque illius honori consuli; tunc ingrati in Sedem Apostolicam, a qua Luxemburgica familia ad regium apicem fuerat excitata, animi crimine perstrinxit¹:

« Joanni regi Boemiæ.

« De regia, fili charissime, non credimus memoria excidisse, suas nobis sub data Vigilia Pentecostes direxisse litteras, continentibus quomodo tu et venerabilis frater noster Trevirensis archiepiscopus cum Bavaro super quibusdam tractatibus personaliter convenistis: quos quidem tractatus secundum tuum iudicium et dicti archiepiscopi, necnon et incliti principis Othonis ducis Austriæ super hoc plenius informati, utilitatem in omnibus et honorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ atque nostrum respicere in eisdem assererat litteris, prout tu et ipsi nos intendebatis per solemnes nuntios plenius informare. Hujusmodi autem tractatus forma, prout missi per te et archiepiscopum et ducem prædictos verbo et scripto nobis exposuerant nuntii, noscitur esse talis.

35. « Ista est intentio dominorum, scilicet regis Boemiæ, archiepiscopi Trevirensis et ducis Austriæ, quod per eos tractetur et ordinetur concordia et compositio inter dominum nostrum papam sanctamque Romanam Ecclesiam ex una parte, et Bavaram ex altera: et si hujusmodi tractatus et ordinatio concordie sint accepti domino nostro papæ ipsique Romanæ Ecclesiæ, virtute potestatis eis a dicto Bavaro concessæ inter alia facient ista fieri per Bavaram. Primo quod cum effectu deponet suum hæreticum antipapam. Secundo quod penitus recedet ab appellatione. Tertio quod omnia, quæ fecit seu attentavit contra sanctam personam domini nostri papæ Ecclesiam

¹ Tom. VIII. p. 2, Ep. secr. pag. 72.

que Romanam, revocabit cum effectu. Quarto quod recognoscat se excessisse et sententias excommunicationis ipsam ligasse. Quinto quod gratia domini nostri papæ se offerret ad misericordiam. Et si Bavarus dicta, facta, tractata et ordinata facere non vellet, sciat Sedes Apost. quod dictus Bavarus antedictos dominos non modicum commovebit, et a consiliis eorum recedet, et potestatem eis concessam infringet in tantum, quod hujusmodi factum præordinatum per Bavarum, tamen non adimpletum, possit resultare in magnum honorem et utilitatem Ecclesiæ Romanæ. Hæc omnia sic intelligantur, quod Bavarus in honore et suo statu remaneat, scilicet in regno et imperio.

36. « Profecto, fili, quod dictus tractatus utilitatem ac honorem Ecclesiæ non respiciat neque nostrum; imo, si fieret quod præfatus concluderet tractatus, scilicet quod Bavarus in regio et imperiali remaneret honore, in Dei offensam, Ecclesiæ Catholicæ, et fidei cederet, ex nostra responsione missa tibi præfatisque principibus satis, ut credimus, potuit regie prudentiæ dictisque principibus apparere. De aliis autem, quæ acta tractataque ac ordinata in parlamento fuere prædicto, scimus multa ex eis nec ad Dei, nec Ecclesiæ, nec rei publicæ utilitatem cedere: sed in magnum eorum contemptum, depressionemque ipsius Ecclesiæ et præjudicium ac hæreticorum favorem ». Interjectis nonnullis, quibus queritur a Boemo sollicitatum Azonem Mediolani regulum, ut una cum Gibellinis sociis in Ludovici Bavari obsequium traheret imperialis nominis tuendi specie, productis etiam ejusdem ad Azonem litteris datis Lucemburgi IV Julii, addit:

« Ac insuper præfatum ducem Austriæ, qui obedientem præfato Bavaro ut vir Catholicus impugnavat, revocasti ab isto proposito, ejusque Bavari privati jure, si quod sibi ex dicta electione quæsitus fuerat, ac de diversis hæresibus condemnatis, stipendiarium et subditum effecisti. Nec his contentus, quasi cursorem seu præcursorem et mediatorem inter dictum Bavarum, et civitates obediens Ecclesiæ ac alios devotos Ecclesiæ te constituens, devotos ipsæ Ecclesiæ a devotione retrahere, ac ut ipsum hæreticum in suum regem et imperatorem reciperent, non absque gravi Dei offensa contemptuque sanctæ Ecclesiæ, ac tuo et ipsorum grandi periculo, procurare nimum temere præsumpsisti. Et non solum hæc in Thentonia attentasti, sed etiam tuos nuntios, videlicet Thomam de Septemfontibus et Simonem Philippi et magistrum G. Pichon ». Et infra: « Ad partes Italiæ transmisisti, qui pervenientes Mediolanum Azoni exposuere prædicto, quod tu potestatem habebas ipsum Azonem et suos concordandi cum Bavaro, et quod libenter super hoc esses in colloquio cum eodem, quodque ipsos nuntios miseris de ipsa concordia tractaturos: quibus fuit pro parte dicti Azonis responsum, quod ipse Azo te

non rogaverat de concordia prædicta tractanda, quia cum Bavaro ipse et sui nullam volebant concordiam, cum de ipso contidere in perpetuum non intendant. Cumque præfati nuntii ulterius procedentes dicerent, quod concordia taliter fieret, quod Bavarus nec terram intraret, nec ad eam aliquem mitteret, sed quod sibi daretur aliquid annuatim; fuit pro parte Azonis responsum, quod nec in hoc modo aliquo consentirent. Cumque subjungerent nuntii antedicti, quod ipsi bene sciebant, quod hoc facere recusabat, quia tractatum pacis nobiscum habebat; fuit pro parte Azonis responsum, quod nobiscum super pace non habebat tractatum, sed pacem, quia tractatus pacis inter nos et ipsum jam fuerat consummatus ».

Confirmantur Azonis dicta de sua cum Ecclesia conjunctione Pontifici litteris ¹, quibus Bertrandus cardinalis Apostolicæ Sedis legatus VII kal. Decembris certior factus est, Azonem ad Ecclesiæ obsequium revocatum auctoritate Sedis Apostolicæ, Romano imperio principe suo viduato, Mediolani ac provinciæ creatum vicarium sacramento se oratorum opera Ecclesiæ devinxisse illius partes adversus Ludovicum tutaturum: poscere auxiliares copias vicissimque auxilio non defuturum polliceri. Denique jussus cardinalis ut cum Azone firmissimum armorum fœdus coiret. Exeunte porro anno Azo, Joannes et Luchinus fratres omnibus pœnis ac sententiis solvi jussi sunt missique ab iis oratores publice professi sunt, ipsos semper fidei Catholicæ addictos fuisse, omniaque divinitatis et humanitatis Christi mysteria coluisse, atque excitandos in corporibus suis ad vitam mortuos, contrariæ enim hæresis infamia Matthæus viccomes laborarat, credidisse. Revocatos itaque ad obsequium Ecclesiæ Azonem ac Mediolanenses, cum Joannes rex Boemiæ ad Ludovici hostis Ecclesiæ partes traducere nitentur, Pontifex illi ob collata a Sede Apostolica in Lucemburgensem familiam beneficia ingrati animi labem objecit. Pergit enim:

« Profecto, fili clarissime, non sufficimus admirari, quis te adeo fascinaverit, quis te moverit, quod sic matrem tuam sanctam Dei Ecclesiam undique persequaris, sic intendas sedule devotos suos a devotione retrahere et ditium istius hæretici subjugare. Si enim consideranter attenderes, quam pie erga genitorem tuum ² prædecessor noster se gesserit, reperies utique, quod ejus favore et suffragio ad fastigium imperialis conscenderit dignitatis. Ipse quidem fratrem suum tuumque patrum, cui ætas et defectus scientiæ repugnabant, in Trevirensis promovit archiepiscopum, qui unus est de his, ad quos regis Romanorum electio assumendi in imperatorem noscitur pertinere, qui quidem electioni suæ favorem non modicum et suffragium præstitit. Quam prompte autem ejus electionem admisit et approbaverit

¹ Tom. VIII p. 1. Ep. secr. pag. 134. — ² Clemens V.

prædecessor noster prædictus, te non credimus ignorare : si enim electionem unius episcopi sic prompte sic faciliter expeditisset, utique satis esset : et sicut a magnis viris audivimus, qui hoc scire poterant, si per paucos dies admissionem et approbationem electionis huiusmodi distulisset, erant parati qui se volebant opponere ; qui forsitan electionem ipsam annis pluribus impedissent. Quinque quoque in suum favorem cardinales ad eum usque Romam associandum, ejusque vice inungeudum et coronandum transmittere non omisit. Civitatibus quoque Lombardia ac Tuscia pro eo sua efficacia scripta transmisit, ex quibus quanta tibi domique tuæ nedum quoad regnum Boemiæ, sed quoad alia non facile numeranda provenerint honores et commoda, si diligenter attenderes, profecto tu et præfatus archiepiscopus, eam non persequi, sed prosequi, sibi que assistere vigilantissimo studio enraretis. De nobis autem quam benigne, quamque favorabiliter erga tuam magnificentiam nos habuerimus, oblivionem ingratitude matrem non credimus de memoria regia delevisse. Scimus autem quod inter alios mundi principes precibus tuis benigne consuevimus exauditionis januam aperire.

38. « Adhuc non sufficimus admirari, quomodo, fili charissime, sic famæ tuæ effectus sis prodigus, ut homini de diversis hæresibus notorius publice condemnato sic te possis factorem ostendere, statusque sui reprobi et damnati spretis periculis et pœnis variis, quibus periculose nimum te involvis, publice te exhibes promotorem. Illic, fili charissime, pro tanto ante tuæ providentiæ oculos curavimus ponere, ne nobis, qui tuæ curam habemus animæ, silentium ad culpam in districto examine valeat imputari : necnon et quia intensius desideris affectamus, ut vias tuas periculosas considerans, ad instar prophetæ dicere debeas : *Cogitavi vias meas, et converti pedes meos in testimonia tua.* Proculdubio periculosum intrasti devium, a quo nisi respiciens ad viam te reduxeris veritatis, ad mortem et pœnas æternas inferi te deducet. Attende, fili charissime, quod licet humanum sit peccare, perseverari tamen in malitia debet diabolicum reputari. Noli ergo, quæsumus, hominis conditionem exuere, diabolicamque vestire ; quod proculdubio facies, si in cœptis improvidè, quod absit, te contigerit perdurare. Et si te, fili charissime, in tali devio perdurante, sancta mater Ecclesia supersedeat quo ad dispensationes et alia in te suas effluere gratias, non mireris quia non decet eam in tali statu perseverantibus gratias, per quas in eo firmari pertinacius valeat, largiri ; sed cura, fili charissime, quæsumus, exhibere te sibi devotum filium, et proculdubio ipsa se tibi piam matrem et benevolam cum omni promptitudine non differet exhibere. Dat. XI kal. Octob. anno quinto decimo ».

39. *Joannis regis in Italiam expeditio.* — Respuit Pontificia munita Boemus, cum decorum

utili melioratur, utque cum Ludovico Bavaro convenerat, corripiente Italici regni administrationis aviditate, quemadmodum ex ejus ad Azonem et Insubres magnates litteris colligitur ; irrumperè in Italiam decrevit, arcanisque nuntiis Gibellinos et alios cœpiit commovere : cum interim, quasi rem aliam ageret, in Carinthia nimirum controversiam cum duce de successione principatus componeret, repente in Insubriam, a Brixianis excitus, signa convertit¹. Parum vero penetrarunt auctores Joannis regis consilia, qui illius in Italiam irruptionem incipio Brixianorum casui attribuit : e Pontificis enim et regis ipsius litteris² vidimus, jam autè ipsum Bavari partium studio subornare Insubres nimum, ut ad illius gratiam redirent, sibi que obsequerentur, atque ad solemnes eam conventus pellicere meditarentur. Facile vero fuit Brixianos illius persuasionibus et promissis succumbere³ eum, ut refert Joannes Villanus⁴, a Scaligeris Veronesibus bello appetiti graviora damna pertulissent, ac plures in Brixiano agro arces ab iis fuisse expugnatas. Bergomenses⁵ intestinis discordiis laniati eandem mox fortunam secuti : Coleones enim prænobiles Bergomates Joannis regis copias intra urbem partium studio evocarunt. Illic gesta inclinante anno : ut vero ejusmodi Boemi regis in Italiam excursio plures urbium delectiones magnasque rerum conversiones pepererit, sequenti dicetur. Reliquas jam Italicas res prosequamur.

40. *Plures populi et præ cæteris Romani ad Pontificis obsequium plene redeunt.* — Subjecere⁶ se Ecclesiæ dominatui Laudenses in Insubria, quamdiu nimirum interregnum esset, ac plures populi ad depellendam schismaticæ servitutis jugum excitati : cum impiarum partium ducibus infelici morte absumptis, divina providentia in Ecclesia sua in pristinum splendorem vindicanda intulit ; de quibus hæc Pontifex ad Berengarium Compostellanum archiepiscopum scribebat⁷ :

« Præterea, inquit, civitas Laudensis, suis ambasciatoribus missis ad nostram præsentiam, noviter fidelitatem nobis et Ecclesiæ obsevari promisit Ermiter et juravit nobis ipsius civitatis dominium ubilominus concedendo : sique speratur de nonnullis aliis terris et civitatibus partium Italiæ fieri breviter, cum ejusdem Ludovici hæretici tyrannidem crudelè abhorretere dicantur plus solito, et reincorporari cupiant unitati et gratiæ Ecclesiæ sanctæ Dei.

« Audivisse insuper te, frater, credimus qualiter virtute disponente divina, quæ tot et tanta miracula pro sua Ecclesia operatur, quasi omnes tyranni et persecutores Ecclesiæ in partibus prædictis brevi spatio temporis mortis persolverunt

¹ Dub. Hist. Boem. t. XXII, Jo. Vill. l. X. c. 170. Ant. II. p. tit. XX. c. 6. § 13. — ² Ext. in Ep. Jo. tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 72. — ³ Jo. Vill. su. c. 170. — ⁴ Ibid. c. 163. — ⁵ Ibid. c. 170. Ant. § 13. et Dubr. § 12. — ⁶ Tom. VII. l. I. Ep. secr. pag. 193. — ⁷ Ibid.

occursum. Hæc autem, quanvis multa sint, alia quæ divinæ bonitatis providentia præ eadem Ecclesia sua operata misericorditer et clementer est hæcenus, et operari continue non desistit (pro quibus eidem, quantum valemus laborum vitulorum exsolvimus) tibi ad consolationem tuam et aliorum fidelium munitiam, ut inde laudare Deum et devotis insistere precibus studeas apud eum, qui est pastor æternus, quod sic clementer et benigne cœpit erga ipsam Ecclesiam sponsam suam, ad laudem et gloriam nominis sui dignetur perficere, cuncta submovendo noxia, et futura omnia concedendo. Dat. Avin. II id. Januarii, anno XIV.

Respondere Pontificiæ spei felices exitus; Æsculani enim in fidei constantia confirmati¹, Tudertini Joannem Sciarra Columnium Jacobi illius Sciarra, qui Ludovicum corona cinxerat, filium depulere². Pistorienses, Viterbienses ac Romani, missis amplissimis oratoribus, præteritæ defectionis veniam a Sede Apostolica flagitarunt³, censurisque sunt soluti. Execrati crimem singulari demissione ac pio doloris sensu præ cæteris Romani, qui majori flagitio inconflando schismate se contaminarant; et coram Pontifice ac sacro purpuratorum senatu solemnè ritu professi sunt Urbis imperium ad Christi vicarium spectare, eandemque se Pontificio nomine adversus Ludovicum conatus strenne defensuros, ac regi Roberto senatori parituros spondere, omnia privilegia indultave a Bavaro et antipapa concessa repudiarunt, ac præsumpta a se impie resciderunt: quæ ab oratoribus Avenione gesta, hisce litteris Pontifex Romanis ipsis significavit⁴:

« Joannes, etc. communi et universitati ac populo Urbis.

« In nostra et eorumdem fratrum præsentia constitui, vestro et senatus Urbis prædictæ syndicali nomine sua mera spontanea et libera voluntate recognoverunt, dixerunt et asseruerunt, quod vos et Urbs prædicta, tanquam Romanæ pecuniarum filii Ecclesiæ, quæ aliarum Ecclesiarum caput et magistra esse dignoscitur, eo amplius et specialius estis et esse debetis ad tuitionem et defensionem, necnon devotionem, reverentiam et obedientiam et mandata nostra et ipsius Ecclesiæ successorumque nostrorum parati et prompti, quam aliæ urbes et civitates, cæterique populi hujus mundi, quo per eandem Ecclesiam ac nos nostrosque prædecessores Romanos Pontifices existere noscimini majoribus honoribus, excellentiis beneficiis insigniti; quodque ad nos, quamdiu vixerimus, et nullum alium, nisi de mandato et voluntate nostris, spectat dominium dictæ Urbis: adjacentes præfati syndici, quod quanto magis nobis, qui Urbem præfatam in promotionibus personarum ipsius et aliis munificentis speciali-

ter honoravimus, ac eidem Romanæ Ecclesiæ fore noscimini fortius obligati, tanto gravius contra nos et ipsam Ecclesiam errando et delinquendo peccastis, cum illum damnatum hæreticum Ludovicum de Bavaria, nostrum et Ecclesiæ supradictæ fideique Catholicae atrocem persecutorem et hostem, suosque sequaces et complices in Urbe recepistis prædicta; ipsumque Ludovicum tanquam imperatorem coronari, ac Petrum de Corbario hæresiarcham et schismaticum, in antipapam eligi permisistis ibidem; et quamplures ex vobis eundem Petrum de Corbario, qui se faciebat Nicolaum papam ausu nefandissimo nominari honorare sibi que ut papæ exhibere reverentiam præsumpsistis; præfatis Ludovico et Petro hæreticis et schismaticis, ac suorum et cuiuslibet ipsorum sequacibus, complicitibus et fautoribus adhærendo nihilominus, ac consilium, auxilium et favorem præstando. Qui quidem Ludovicus et Petrus, eorumque complices et sequaces, vobis patientibus, in eadem Urbe diversos horrendos excessus, et enormes contra nos et sanctam Dei Ecclesiam fidemque Catholicam commiserunt.

41. « Ad hæc recognoverunt dicti ambasciatores et syndici vestro quo supra nomine, et confessi fuerunt ulterius, quod vos dicto Ludovico hæretico de facto, cum de jure non possetis, senatum et dominium Urbis ad certum tempus concessistis; nec dictum Petrum de Corbario papam esse, quinimo potius apostaticum, schismaticum et damnatum credidistis, sed per quondam Jacobum dictum Sciarra de Columa, qui tunc sua tyrannide vos premebat, ac sequaces suos, expulsis tunc de Urbe præfata quasi omnibus nostris et memorati regis fidelibus, et juramento per dictum Jacobum Sciarra præstito, quod nullo modo prædictum Ludovicum Urbem præfatam intrare permitteret, in præmissis et circa ea decepti et circumventi multipliciter exististis. Clerus etiam dictæ Urbis per Joannem dicti Jacobi Sciarra filium, et Marsilium de Padua hæreticum ad eligendum certos clericos Urbis ejusdem pro bono statu, sicut fingebant, ipsius fraudulenter et deceptorie fuit inductus: quos quidem clericos præfati Joannes et Marsilius procurarunt electioni dicti Petri de Corbario in antipapam et apostaticum consentire.

« Deinde vero præfati syndici quibusdam clausis nobis directis litteris, necnon certis capitulis præmissa tangentibus præsentatis et lectis ibidem etiam coram nobis, asserentes vestro nomine vos de prædictis et aliis commissis in Urbe præfata contra nos et eandem Ecclesiam dolere plurimum ac etiam poenitere; nobis humiliter supplicarunt, ut nos, non attendentes delictorum vestrorum enormitatem et magnitudinem, sed sequentes potius divinæ miseracionis exemplum, vobis aperire sinum pietatis et misericordiæ dignemur, vos ad nostram et ejusdem Ecclesiæ gratiam admittendo, ac providendo vobis ac per-

¹ Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 70. — ² Ibid. pag. 53. — ³ Ibid. pag. 75, 76, 77. — ⁴ Ibid. pag. 1.

sonis singularibus dicte Urbis et districtus ejusdem de absolutiois beneficio ab omnibus pœnis et sententiis, quas propter præmissos excessus et dependentia ab ipsis quomodolibet incurristis, ac abolenda a vobis omnem infamie maculam, sive notam ex præmissis obortam, vosque restituendo in integrum ad status, privilegia, honores, bona et famam, et interdictum cui Urbs cum suo districtu subjaceret propterea relaxando; offerentes nobis prædicti syndici syndicario vestro nomine, ac etiam promittentes, quod vos ac Urbem prædictam ejusque districtum sub obedientia, servitio et honore nostris et ejusdem Ecclesiæ Romanæ, dictique regis Siciliæ, cui per nos prædictæ Urbis regimen est commissum, tenebitis et custodietis tam contra prælatum Ludovicum de Bavaria, suosque complices, sequaces et fautores, quam quosvis alios nostros et ejusdem Ecclesiæ Romanæ dictique regis infideles, adversarios, rebelles et hostes, quodque recipietis humiliter, et complere curabitis efficaciter omnem pœnitentiam, sive pœnam personalem, pecuniariam et realem, quam vobis et vestrum singulis pro præmissis et ea tangentibus imponendam duxerimus, vel etiam infligendam.

42. « Et ne videamini gestis et factis dictorum hæreticorum et schismaticorum ex proposito consensisse, nec modo aliquo consentire; mox ibidem præfati syndici vestro syndicario nomine privilegiis, concessionibus, gratiis, dominiis, gestis omnibus et singulis factis, habitis et concessis quomodocumque et qualitercumque per dictos Ludovicum et Petrum hæreticos et schismaticos, vel alterum eorumdem (licet nulla sint, utpote ab hæreticis et schismaticis et illis, qui præsumptis potestatem præmissa concedendi) præsumptis, renuntiaverunt expresse: necnon promissiones, obligationes, confederationes, concessiones et pacta, et quasvis colligationes, pactiones, societates et ligas, per vos cum memoratis Ludovico et Petro vel altero eorumdem quoquo modo facta et inita, revocaverunt nomine vestro et senatus prædictorum, cassaverunt, annullaverunt et irritaverunt, quantum in eis erat, ac ea pro cassis, nullis et irritis habuerunt; quæ nos etiam sub quibuscumque modis, formis, conditionibus facta et inita, etiamsi juramentorum præstatione, pœnitarum adjectone vel aliis quibuscumque firmitatibus vallata fuissent, nulla, cassa, irrita et vacua fuisse ac esse decernimus; et quatenus processerunt de facto, utpote cum hæreticis et schismaticis in summi Regis offensam temere præsumpta cassamus, irritamus, annullamus et omnino viribus vacuumus; decernentes ad eorum observationem vos et quosvis alios aliquatenus non teneri.

« Subsequenter autem nos præmissis propositis, recognitis, factis et supplicatis per supradictos ambasciatores et syndicos vestro nomine coram nobis et eisdem fratribus, sicut superius exprimi-

tur, plenius intellectis; vobiscum (quos velut nostros et memorata Romanæ Ecclesiæ peculiare filios in nostra et ipsius Ecclesiæ sincera devotione et obedientia constanter et immobiliter de cætero permansuros confidimus) volentes super prædictis agere gratiose, vos et Urbem ipsam cum suo districtu ad nostram et ipsius Ecclesiæ gratiam et reconciliationem sub forma, quæ sequitur, duximus admittentes, etc. Dat. XV kal. Martii, anno XIV». Prætermittendam reliquam Pontificii Diplomatis partem brevitate studio censuimus, ex qua illi censuris, quibus se irretierant, ac pœnis soluti, pristinisque juribus et amplitudini restituti.

43. At in pertinaces repetitæ censura: in primis enim Joannes gravissimis pœnis eos devinxit¹, qui Jacobo antilegato, illisque pseudo-prophetis et cuculatis impostoribus obsequentes essent; ac præules, proceresque Germaniæ et religiosi viri, ut Prædicatores² et Carmelites³ ad induenda arma lucis adversus schismaticos inflammati. Utque cætera ad reprimendos hæreticos Michaelis sequaces gesta conjungamus, Berengarium⁴ e Mari pseudominoritam qui Genensis archiepiscopatus titulos ab antipapa acceperat, solemnî ritu defixum anathemate pronuntiari jussit Pontifex: Mansuetus pariter pseudominorita in Aretinum episcopatum intrusus ad pœnitentiam invitatus: Petrus, Joannes, Henricus et Thomas Minoritas, qui adversus dogmata Apostolicis Constitutionibus definita obloquebantur, in Anglia judicio postulati: Gallias, « ubi », inquit Pontifex⁵, « inter cætera regna mundi clarere religio Christiana noscitur », quam laudem corruptam a posteris lugebitur suo loco, inficere moliebatur novis erroribus Franciscus Tudertinus: sed in eum Ambianensi episcopo et fidei censori legibus agere demandata provincia est⁶: Conradus Minorita, qui Parisiis dogma Catholicum Apostolicis Diplomatum fidelibus propositum damnarat hæreseos, cum criminis illum pœniteret, ad Joannæ reginæ preces⁷ mitiori pœna jussu Pontificio affectus⁸. In Fraticellis denique in Sicilia, in qua perversa instituebant sodalitia, insectandis revocandique ad fidei puritatem a præsulibus navata⁹ Pontificio jussu opera est, ac rex Robertus et regina Sancia admoniti¹⁰ ut censores fidei regia auctoritate fulcirent.

Affluxit hoc tempore infestus rumor ad Sedem Apostolicam, Leonem Armeniæ regem sentire cum schismaticis, atque Ecclesias et loca religiosa ab Henrico e Curio olim excitata evertisse, ac titulos Ecclesiarum locorumque delivisse. Qua re permotus Pontifex nuntios Apostolicos Petrum e Manso et Arnaldum e Fabricis, quos triginta aureorum millia in Armeniæ auxilium convertere jusserat,

¹ Tom. VII. p. 2. Ep. sect. pag. 153. — ² Pag. 119, 166, 167. — ³ Pag. 166. — ⁴ Pag. 21. — ⁵ Pag. 426. — ⁶ Pag. 400. — ⁷ Tom. VIII. p. 1. pag. 27. — ⁸ Ibid. — ⁹ Pag. 91. — ¹⁰ Ibid.

eam vim auri servare, sequē de Leonis regis fide vel perfidia certiorē facere jussit¹. Ceterum enim rumor in veritate aliorum fuisse colligitur, cum postea Pontifex ad terrarū Armeniæ propagandula non exiguas opes contulerit (4).

44. *Reges Hispani advenit, suppletis Pontificem super expeditioe Granatensis quam satis feliciter oberant.* — Interea in Hispaniis Alfonso² Castellæ et Legionis, Alfonso³ Lusitanie, Alfonso⁴ Aragoniæ, Philippus⁵ Navarræ reges, Christianæ religionis propagandæ ac veteris infimæ Mahumeticæ superstitionis ex Hispania abolendæ studio sacrum in Granatenses Mauros bellum sunt meditati; quorum primi duo reges Castellæ et Lusitanie conceptum hęc verbis libellum supplicem⁶ Pontifici obtulere :

« Significant sanctitati vestræ humiles et devoti filii vestri Alfonso Castellæ, Alfonso Portugaliæ reges illustres, quod cum ipsi Dei et Ecclesiæ suæ intenti servitio proponant, eo propitio, tanquam zelatores fidei orthodoxæ perfidos invadere Agrenos; hincque propositum tam per se, quam per eorum milites et vassallos, aliasque gentes regnorum suorum, incessanter dare operam ad exaltationem nominis Christiani, certis nihilominus confederationibus et pactis ad hoc inter eodem initis; et cum redditus et proventus regnorum suorum ad onera regiminis eorundem supportanda, et ad sustentationem ipsorum regum eorumque sequacium, necnon ad faciendam sumptus necessarios ad manutenendum guerram prædicam eodem modo sufficere non possint nec sufficiant; eo præsertim, quod in aliis incurmentibus oneribus hucusque ex causis justis et necessariis, quas sanctitati vestræ jam exposuerunt, redditus et proventus expendere optulerit memoratos, et juxta doctrinam Apostoli, qui altari servit, vivere debeat de altari; et qui ad omnia eligitur, repelli non debeat a mercede; supplicat humiliter iidem reges sanctitati eidem, quatenus in subsidium manutenendi guerram, et faciendum sumptus pro ea necessarios gratiose dignetur concedere per decennium regibus memoratis decimas fructuum, reddituum et proventuum omnium Ecclesiarum etiam cathedralium, monasteriorum, ordinum, dignitatum, personatum, aliorumque beneficiorum in suis regnis consistentium, quocumque censeantur nomine, percipiendas infra quinquennium proximum nihilominus et habendas: quodque etiam, eodem durante quinquennio, percipere et habere possint primi anni fructus, redditus et

proventus Ecclesiarum, monasteriorum, Ordinum, dignitatum, personatum, beneficiorum prædictorum quos vacare contigerit eodem quinquennio in dominiis regum prædictorum.

« Et quia quantitas, quæ ex prædictis haberi potest, licet voce magna appareat, re vera tamen modica existit, et minimum facere posset subsidium ad præmissa; supplicat iidem reges quatenus sanctitas vestra gratiose concedere dignetur eidem et prædicto durante quinquennio tertiam partem fructuum et reddituum Ecclesiarum, monasteriorum, Ordinum, dignitatum, personatum, beneficiorum eodem quinquennio vacantium, primo anno excepto, percipere possint nihilominus et habere, debitis in spiritualibus et temporalibus ipsorum oneribus dimittat exceptis.

« Item significant iidem reges, quod cum, prout jam sanctitati vestræ exposuerunt, indigenæ qui in illis partibus prælatiis, Ecclesiis, monasteriis, personatibus aliisque beneficiis Ecclesiasticis præferri consueverunt, zelo fidei succensi, et effusi sanguinis progenitorum suorum memores, personaliter ad guerram ibant prædictam; ibique milites aliasque plures gentes manutenebant, et multipliciter eidem regibus magna faciebant sortitia; nunc istis exclusis pariter et contemptis alienigenæ, qui nec zelo fidei, nec devotione aliqua ad præmissa invitantur, sed de imbutanda pecunia, quam de ipsis beneficiis percipere possunt, ad alias transferendi partes continuam gerunt sollicitudinem, eidem Ecclesiis, monasteriis, personatibus, dignitatibus sunt prælati; quare supplicat iidem reges humiliter et instanter, quatenus præmissis alienigenis ad alia beneficia in aliis partibus translatis, de prælatiis, personatibus, dignitatibus, beneficiis per eos detentis indigenis regnorum prædictorum dignetur eadem sanctitas providere ».

45. Auditis oratoribus primum in Pontificia camera, deinde in cardinalium consistorium productis, cum de iis deliberatum esset, sacro senatu cardinalium visum est graviora illa postulata temperanda. Pontifex itaque hæc Alfonso Castellæ regi significavit:

« Joannes, etc. Alfonso regi Castellæ illustri.

« Nos cum eidem fratribus super ea deliberatione præhabita diligenti, petitiones quas dicta scriptura continet, insolitas invenimus, cum nec nostro, nec prædecessorum nostrorum tempore utiverimus similes etiam pro Terra-Sanctæ generali passagio Sedi Apost. fore factas: et insuper graves et importabiles ipsas fore Ecclesiis et personis Ecclesiasticis dicti regni, qui sicut regia providentia non ignorat, ex causis similibus et

¹ Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 198. — ² Ibid. pag. 190. — ³ Ibid. — ⁴ Ibid. pag. 180. — ⁵ Ibid. pag. 176. — ⁶ Ibid. tom. Jo. Jo. pag. 191.

17 De Armenorum orthodoxorum imperis Joannes Pontifex eorum per Trodam dubitationem suam excussisse, comperta demum veritate, fecit hic amissionem. Utam vero hæc amissionis causa sit, non scilicet est, audire; nam post non multos annos ea pariter suspensio de Armenis scribitur. — Hinc etiam Peronensis, in eiusdem consistorio. B. n. Jo. XII. regem sit ad Leonem Armeniæ regem auxilia adversus Saracenos implorantem. L. P. Jo. Jo. Jo. Armenis in ep. 30. CALI; anno proter MCCCLXVI. Joannes XII. viros doctos in Armeniam misit, ut de Lib. quædam scripta reciperent; qui non multum hinc solatam in illis suspensionem compererant. Vide Notas ad tom. III. c. 6.

nonnullis aliis hoc in tempore plurimum sunt gravati. Propter quod, fili charissime, licet tuis petitionibus prompte annuendum, sicut nosse, duxerimus hactenus, ac intendamus, quantum cum Deo poterimus, in futurum; petitiones tamen predictas nostro fratrumque eorundem iudicio nequivimus admittere absque Dei offensa, magnoque Ecclesiarum gravamine, ac diminutione notabilis cultus Dei: et praesertim cum, prout a tua non credimus memoria excidisse, decimam Ecclesiasticorum reddituum, praeterquam militarium Ordinum, et duas partes tertiae decimarum reservari solite pro Ecclesiarum fabricis in praesentibus regnis et terris tuis consistentium, non est diu sub certis modis, pactis et conditionibus tibi usque ad quadriennium concedendas duximus in subsidium negotii memorati, etc.» Addit debuisse potius eos, qui huiusmodi consilia suggesserant, majorum praecleara facinora, qui Ecclesias amplissimis locupletassent opibus, imitanda proponere ob oculos, quam ad Ecclesias spoliandas incumbere, ac justam de Hispaniarum sacerdotiis ad externos transfusis querelam defuisse. «Dat. non. Februarii, anno xiv». Missi alii oratores ab Alfonso Castelle rege inere affecto jam anno ad Pontificem et senatum cardinalium, nimirum Fernandes Rodericus de Valle-Bona et Joannes Fureadus de Mendoza, amplissimis is freti mandatis, ut de subsidii belli Maurici a Sede Apostolica eliciendis paciscerentur; qua de re litterae regiae VIII idus Octobris exaratae¹: proximoque anno piis regis votis obsecundatum est.

46. Non disparia fuere petita regis Aragonum, qui ad bellum adversus Granatenses gerendum se comparabat, cogitabatque regni limitem proferre latius: missis enim oratoribus flagitabat, ut decimae Ecclesiasticae attribuerentur, sacrum in Mauros bellum dato arma correpturis crucis symbolo, propositisque indulgentiis pro concione sacra in Aragonia, Valentia, Catalonia, Sardinia et Corsica denuntiaretur. Assensit Pontifex² piis votis, ac Joanni patriarchae Alexandrino regis fratri sacrum indulgentiarum proponendarum fidelibus provinciam imposuit³, utque illi, quos vellet, muneri praeficeret. Quod ad petitas decimas attinet, biennales excessit: regem vero Alfonsum obstrinxit, ut excurrente eo biennio, quo bellum sacrum gerendum erat, trimestri integro ipse exercitum in hostem duceret: in terris, quas ex hostium tyrannide eriperet, templa Christo poneret ac vectigalibus necessariis ad divinum cultum ditaret: elapso etiam biennio quingentos equites armis egregie instructos limiti tuendo praeficeret, ad Barbarorum, qui fideles abripiebant in vincula et Christianum nomen ejurare cogebant, excursions reprimendas. De quibus extant VI non. Maji litterae⁴ Pontificiae.

« Alfonso regi Aragonum.

«Gratas agimus Domino Deo nostro, a quo fluente gratiarum emanant, quod te natura benignum virtutibus imbuit, mentemque tuam, aetatis lempis maturo superante consilio, ad exaltationem et defensionem Catholicae fidei praeparavit, ut pro divini non tuis gloria et ejusdem fidei palatibus ditandis tuis laudabiles convertas et dirigas actiones. Sane dudum dilecti filii nobiles viri procuratores et nuntii tui, ad Sedem Apostolicam accedentes, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus reverenter exponere curaverunt, quod tu zelo fidei ac devotionis accensus ad propulsandas impugnationes, contumelias et offensas, quos perfidi Saraceni regnis et terris tuis vicini in Christianos dictorum regnorum et terrarum tuarum perpetrare et committere in gravem nostri Redemptoris injuriam jugiter non verentur; necnon pro exaltatione ejusdem fidei et sanctae matris Ecclesiae ac universorum Christi fidelium ad impugandum et expugnandum eosdem Saracenos, dextera divina tibi assistente propitia, contias undique viribus, viriliter intendebas. Et quia ad prosecutionem tanti negotii et continuationem prosecutionis ipsius necessario tibi noscebantur incumbere magna profluvia expensarum, ad quarum supportationem tu non poteris sufficere commode per teipsum, iidem procuratores et nuntii nomine tuo subsidium decimae omnium proventuum Ecclesiasticorum regnorum et terrarum ac domini tuorum tibi usque ad certum tempus concedi cum praedicatione crucis in Aragonie et Valentia, ac Sardiniae et Corsicae regnis et comitatu Barchinoniae, ac cum indulgentiis concedi solitis transfretantibus in subsidium Terre-Sanctae contra hostes fidei suppliciter postularunt.

«Nos igitur, tuum pium et laudabile propositum in hac parte diligentius attendentes, huiusmodi supplicationibus eo libentius annuendum fore providimus, quo huiusmodi causam, quam ad laudem Dei in praemissis te assumpsisse et promoveri confidimus, Apostolici favoris fulciendam et juvandam praesidiis utile et expediens extimamus». Et infra: «Praedicationem siquidem crucis in dictis regnis et terris tuis per venerabilem fratrem nostrum Joannem patriarcham Alexanrinum, administrationem Ecclesiae Terraconensis in spiritualibus et temporalibus per Sedem Apostolicam deputatum, et alias personas Ecclesiasticas saeculares et regulares ad id idoneas ab eo deputandas contra Saracenos regni Granatae, et alios Saracenos tam vicinos quam quoscumque alios, dum in eorum auxilium veniunt, pro certo tempore fieri concessimus per nostras litteras speciales; ita quod proponeretur in dictis regnis et terris ac dominio tuis solemniter verbum crucis: et tam tuis et aliorum fidelium regnorum et terrarum ac domini predictorum, quam ceterorum undecumque illuc confluentium et illam ibidem

¹ An. 14, p. 3 Ep. con. MMMV. — ² Tom. VII, p. 2. Ep. socer pag. 186. — ³ Ibid. pag. 189. — ⁴ Ibid. pag. 180.

devote suscipere volentium per eos, qui ibidem proponeret dictum verbum, affigeretur humeris venerabile signum ejus; ut tali signo crucis vivificæ communiti prædictum negotium contra Saracenos præfatos ferventer assumerent, illud viriliter proseguendo, cum indulgentiis solitis in similibus casibus indulgeri expressis in litteris supradictis. Decimam insuper omnium reddituum et proventuum Ecclesiasticorum ab omnibus archiepiscopis et episcopis cæterisque personis Ecclesiasticis quibuscumque, exemptis et non exemptis regnorum et terrarum ac domini prædictorum». Et infra: «Usque ad biennium a kal. proxime instantis mensis Junii inchoandum de ipsorum fratrum nostrorum consilio tibi auctoritate præsentium duximus concedendam; expendendam tamen per te seu de mandato tuo in eisdem prosecutione negotii, ipsa prosecutione durante, ac recipiendam juxta modum et formam annotatis». Quæ sequuntur, consonant cum aliis Joannis litteris pridie ktl. Aprilis exaratis¹, quibus eæ pactiones inter Aragonem et Pontificem temperatæ confirmatæque sunt:

«Joannes, etc. Alfonso regi Aragonum illustri.

«Volumus inter alia, quod tu ad exaltationem et dilatationem Catholicæ fidei in hujusmodi tertio anno vel omnimode per te ipsum personaliter per tres menses integros ad minus continue vel interpolatim, postquam perveneris ad terras Saracenorum, præter tempus quod posueris in eundo ad terras prædictas et redeundo ab eis, quod in dietis tribus mensibus notum computari, hujusmodi negotium prosequaris; vel ubi dictum negotium non prosequeris personaliter per te ipsum, ordina bis in capitaneum guerræ contra Saracenos prædictos aliquem virum Catholicum, aptum, strenuum et fidelem, quem duxeris eligendum; ipsumque transmissis ad dietas terras cum quinque armatis equitibus ad minus, equis et armis bene munitis ad prosecutionem dicti negotii loco tui in tertio anno prædicto contra Saracenos eisdem; hoc diligentius observando, ut si aliquis vel aliqui de dicto numero quingentorum equitum armatorum morte, vel casu, vel ex aliqua rationabili causa defecerent, idem numerus absque reprehensibili mora per tuæ sollicitudinis studium celeriter restauretur, et per eos per tres menses integros, ex quo pervenerint ad terras prædictas, præter tempus accessus ad eas et redditus eorumdem in dietis tribus mensibus nullatenus computandum, prosecutioni dicti negotii insistatur; ita quod, cum per totum tempus trimestre prædictum per te vel per dictum capitaneum cum dietis quingentis equitibus armatis, ut prædicatur, instabis prosecutioni dicti negotii, hujusmodi decimæ omnium reddituum et proventuum Ecclesiasticorum regnorum et terrarum et domini prædi-

ctorum subsidia pro dicto tertio anno tibi integraliter ministrentur». Et infra:

«Ad prosecutionem autem hujusmodi negotii contra hostes prædictos debes intendere diligenter, cum ipsi fidem Catholicam et terras fidelium, potissime in ipsorum frontariis constitutas, ac personas Christianorum non desinant impugnare, Christianos ipsos capiendo, suæque ditionis subdendo, ipsosque tam mares quam feminas, et parvulos filios et filias eorumdem cogendo fidem Catholicam abnegare, et nonnulla alia nefanda in eosdem Catholicos committendo». Additæ sunt plures aliæ pactiones initæ de episcopalibus Ecclesiis condendis in urbibus de Granatensibus comparandis, reprimentis Mahumeticæ superstitionis sacerdotibus, ne publice profanum Mahometis nomen implorent, prohibendis ad Mecham nefariis peregrinationibus, decimis pendendis Ecclesiis, servanda Ecclesiastici ordinis immunitate: quæ conventa iisdem concepta verbis, atque ea, quæ cum rege Castellæ jam ante firmata retulimus. Quæ litteræ his verbis consignatæ. «Datum Avin. II kal. Junii, anno XIV». Insertæ etiam iisdem litteris alie Alfonsi regis Aragonum exarate Barcinone IV kal. Aprilis hujus anni, quibus Garsias Biscare et P. Cima amplissimis mandatis ad paciscendum cum Pontifice de bello in Granatenses gerendo instructi sunt.

47. Conjungere cum aliis regibus Christianis Hispaniarum arma adversus Granatenses decrevit Philippus Navarra rex, et licet par causa eum non urgeret, cum a Barbarorum excursionibus procul ipsius regnum abesset; incitatus tamen zelo adversus infideles ob gravissimas injurias, quas nominis Christiani ingenti opprobrio finitibus fidelibus inferebant, ducere cruce-signatas adversum illos copias in animum induxit: cui Pontifex eximium zelum est gratulatus.

«Joannes, etc. Philippo regi Navarra illustri.

«Gratias agimus gratiarum omnium largitori, quod ipse, qui arcani consilii imperscrutabili majestate tangit, eum vult, corda regum et principum, eos ad obsequia sua zelo promptæ devotionis accedens, tibi florentibus juventutis tuæ annis, sicut grata tua insinuatione percepimus, sic maturæ virtutis gratiam ministravit, ut velut summi Redemptoris athleta magnificè delectabile tibi reputes velle propriam exponere in obsequiorum fidei Christianæ prosecutione personam et laborum subire multiplicium gravitatem; languoris enim dolore cordis intrinsecus, dum impugnationes atroces, persecutiones infestas et crudelitates infandas, quas perfidi Agareni Granatæ et Almaria fidelibus Christianis regnorum et terrarum eis vicinarum intulerunt hactenus, et continue inferre non cessant, dolorosis, quinimo opprobriosis reatibus percipis, et mentalibus oculis intueris. Dieti namque Agareni hostes perfidi crucis Christi, sicut habet fide digna relatio, fidem Catholicam et terras fidelium in ipsorum

¹ Ab. 11. p. 3. Ep. com. MCMCLXVI.

frontariis constitutas, et Christianorum personas frequenter impugnant; Christianos capiunt, suæque subjiciunt ditioni, ipsosque tam mares quam feminas, et parvulos filios et filias eorumdem, fidem Catholicam abnegare compellunt, nonnulla alia sceleratissima et nefanda in eosdem Catholicos committendo, quæ ad auditum communem tide-
lium frequenter ingrata fama deducit ».

« Ex quibus ad vindicandas nostri Redemptoris injurias divino, ut speramus, spiritu excitatus, non parcendo laboribus, nec formidando pericula, nec expensarum oneribus indulgendo, pro divini nominis gloria, et Catholicæ fidei palmilibus dilatandis in propria persona ad reprimeendum impugnationes nefarias eorumdem ad partes illas cum decenti comitiva gentis armigeræ dirigere gressus tuos sub spe cælestis auxilii potenter te præparas et ferventer accingis. Quod profecto propositum de puræ mentis tabernaculo prodiens, Domino Deo nostro, sicut credimus, in augmentum jucundæ laudationis accrescit: nosque in illo plenis gaudiis exultamus, sibi que plenitudinem exsolvimus gratiarum, quod præcordia regis cælestis benedictionis rore perfundens, sic tibi gratum præbuerit animum ad sua beneplacita prosequenda, quod ea, quæ sunt in oculis suæ majestatis accepta, instantia diligentis indagationis exquiris, et efficere niteris studiosius; per hoc divinæ gratiæ te constituens amatorem, et ad promerenda divinæ gloriæ præmia tanquam benedictionis filius aptiorum, etc. Datum Avin. VI kal. Martii, anno xiv ».

48. Nec Hispani modo reges ad subjiciendos Christo Granatenses flagrabant zelo, verum etiam nonnulli alii principes, e quibus Joannes Hannonia comes octingentis equitibus succinctus Hispanias petiit. Cæterum Avinionem erat aditurus, ut Pontificem salutaret, indulgentiarumque præmia pro se ac suis deposceret ¹: sed cum Ludovici Bavari hostis Pontifici socer esset, trepidatum ibi admodum est, ne quas insidias conflaret Joanni papæ: habitique mox ingentes militum equitumque delectus ad vim vi repellendam, si quid fraudis moliretur, ac præmissi ad eum oratores, qui intentato anathemate versus Avinionem progredi vetarent, atque in Granatenses eventi indulgentias tribuerent. Paruit comes jussis Apostolicis, et criminis suspicionem omnem amovit. Consecutam et tanto armorum adversus Mahomadem regem Granatæ apparatu clarissimam victoriam, refert Joannes Villanus ² Granatenses ad quindecim millia ab Alfonso rege cæsos, cum arcis, quam oppugnabat, obsidionem solvere tentarent, arcemque obsessam in Christianorum redactam potestatem. Describunt fustus hoc bellum sacrum Hispanici auctores ³ Alfonso regem contractis omnibus copiis in Granatæ fines penetrasse, atque hoc anno Thebam munitissimum oppidum castris

cinxisse: Ozminium cum sex equitum millibus et peditem gravissimam multitudinem a Mahomade rege Granatæ missum esse: eumque partem exercitus nostros ad pugnam allicere jussisset, ut ipse cum reliqua a compositis insidiis incautos opprimeret, delusas ejus artes contrariis artibus, vimque vi magna infidelium strage repressam: eo tempore Prunam a Christianis expugnatam, ac Thebam, amissa auxilii spe, pacta incolarum incolumitate, ad deditionem compulsam: oppressa metu victoris Cagnetum Prieghumque, tum alias etiam arcas Alfonso portas aperuisse.

Quod attinet ad alios Hispaniarum reges, qui in Granatenses vertere armorum molem erant polliciti; si verbis opera consensissent, excindi tum potuisset ex Hispaniis superstitio: at Alfonso rex Lusitanie Castellani socer quingentos tantum equites transmisit, qui non perfecto bello abcessere: rex Aragonum ¹, uti convenerat, ob novos in Sardinia a Liguribus præcipueque a Saonensibus concitatos motus exercitum in hostem non duxit: Emmanuel Murciæ limiti præfectus, qui irrumperet in Granatensium fines debebat, parum sincere fidem reddidit: Navarraeus doni se continuit ², ne in regno seditiones oborirentur. Cum itaque cæteri reges paribus studiis cum Alfonso Castellano non concurrerent, nec leves factiones in regno essent, ille partis contentus inducias, pactis annuis duodecim aureorum millibus, cum Mahomade iniit. Verum præcipua quæ ad id ipsum flexit causa, impuri Gusanicie pellicis amores extitere ejus lenocinis enervatus a bellicis sudoribus abductus est, cum latius circumferre victorias ac regnum Granatense in extremam ruinam impellere posset: sed conversas secuturis annis rerum vices, altrasque Alfonsi palmas a barbaro visuri sumus, cum ille furens ira Abobacenum ex Merinorum familia novum Marrochitanum regem in Christianos Hispanos concitavit.

Quod ad Sardinie motus spectat; defecisse in ea insula nonnullos proceres Genuenses, qui amplissima prædia obtinebant, et cum aliis fœderatis conjurasse in Aragonios, refert Surita ³: tum Ayttonem Oriam cum novemdecim triremibus et navibus sexdecim circumvesse insulam, ne auxilia ab Aragoniis inferrentur: Alfonso vero regem instructa valida classe fluctuantem insulam in suo obsequio confirmasse.

49. *Philippus rex Gallie comiti Atrebatensi infensus.* — Hoc interim spatio in Galliis Philippus rex peregrinationem ad S. Marianam Vallis-Viridis, deinde ad sepulchrum S. Ludovici episcopi, cujus reliquie colebantur Massiliæ, obiit; demum Avenionem ad Pontificem profectus, cum eo octo diebus arcana consilia habuit, ac tulit rumor de Asiatica vel Italica expeditione agitasse: sed de Asiatica egisse sequens historia ostendet.

¹ Jo. Vill. l. x. c. 157. — ² Lib. xx. c. 465. — ³ Jo. Mar. l. xv. c. 21. Sur. l. vii. c. 11.

¹ Mar. et Surit. ubi sup. — ² Tom. vii. p. 2. Ep. secr. pag. 116. — ³ Sur. l. vii. c. 13.

His præclaris consiliis contraria hoc anno, etsi leviora, discordiarum jacta sunt semina, quæ progressu temporum atrocissima bella accenderent.

Certarat judicio Robertus¹ Atrebatensis comes Bellimontis Philippi comitis filius de Atrebatensi comitatu adversus Mathildem anitam, victusque in Parisiensi senatu judicio est, et comitatus Atrebatium Mathildi a judicatus [1]. Conceptit inde Atrebas adversus Philippum regem atroces iras, atque in hostem implacabilem conversus: quem aiunt furentem ira usurpasse eius voces, se Philippum ad solium extulisse, eundemque dejecturum: de quo ut magno Anglorum in Gallie regnum irruptionis auctore, suo loco dicitur. Interea cum Pontifex Roberti in regem irarum certior esset factus, illum ut in regis gratiam rediret sollicitavit², ne Philippus in Robertum susciperet odia, indeque civile bellum erumperet: Philippum vero rogavit³ ut regiam clementiam explicaret in Robertum, neque ira asperari ejus animum pateretur.

« Decet, inquit, fili charissime, magnificentiam regiam sedule intendere, ut gesta tua tuo nomini convenient et dignitati. Rex quidem diceris, rex autem dicitur a regendo. Si ergo vis esse quod diceris, rege te primum: tunc autem te reges laudabiter, si nulla in te dominata fuerit passio, quæ non ratione regatur. Sane circa aliorum regimen decet te mansuetudine uti potius quam rigore, et errantes benigne ab erroris devio revocare: sic quod diceris, scilicet rex, utique eris. Hoc pro tanto dicimus, ut discessum dilecti filii nobilis viri Roberti de Atrebatō comitis Bellimontis improvide factum nil in mente germinet regia odii vel rancoris, etc. Dat. VIII. kal. Decembris, anno xv ». Neque hoc loco prætereundum est, expostulanti eidem regi biennales sacerdotiorum Angliæ decimas Eduardo regi esse attributas⁴, ex quibus vires colligeret, ac potentiam Galliis formidabilem confirmaret, cum nondum ita inter reges pax coaluisset, ut belli metus abesset; respondit Pontifex, se quidem exhausto opibus Anglo decimas exposcenti antequam fiduciarium se ante Gallicæ esset professus, repulsam dedisse; cum vero fidem ei sacramento devinxisset, deque inter ipsius filium et regis Angliæ sororem matrimonio in eundem agitatam esset, sine Francorum injuria decimas concessisse, siquæ

case consilii studium in sedandis utriusque discordiis collocare. Et sane Joannes antea Philippum regem ac reginam fuerat alihortatus, ut ad pacem cum Eduardo firmam animos accommodarent: vicissimque Eduardum regem ac matrem Isabellam nonis Septembris delerruit, ne agitatam cum Philippo rege Francorum pacem abrumperent.

50. Pontifex Eduardum regem Angliæ a severitate et aliis excessibus revocare nititur. — Recrudere interea in Angliā gravissimæ dissensionis, atque Eduardi regis patruus Edmundus comes Cantii læsæ majestatis lege postulatis capitulis sententia damnatus est, casusque hoc anno, ut refert Joannes Villanus¹ ejus temporis scriptor, cum Angliam ad scrutandum fratrem, quem luci superstitem acceperat, commovisset: insinuatum vero id ipsi a præstigiatore qui rem a magistro dæmone hausserat, refert Walsinghamus²: atque hi inepte simplicitatis fidem patri mendacii adhibentis, artimque magicarum fructus tristes extiterent. Errat vero in Chronologia auctor dum rem duobus ante annis collocat, cum superiori anno scriptæ ad Edmundum litteræ extent necato³ Edmundo quadragesimæ tempore S. Cutberii pervigilio. Præterea affectum supplicio insequenti mense Octobri Rogerium e Mortuo-Mari, qui antea regnum Angliæ administrarat, cum in suspitionem turpis cum Isabella regina familiaritatis vocaretur, addit idem auctor. Antea vero Eduardum Pontifex monuerat⁴, ne intempestiva severitate proceres a se abalienaret:

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ.

« Ad aures postras, fili charissime, relatio plurimum infausta perduxit, quod certis ex causis, quas tamen relatio subicebat, die XIX mensis Octobris circa mediam noctem cum gente cæpisti armigera subito nonnullos principes et alios regni tui nobiles, et in carcerem retrusisti ». Et infra ubi se magno dolore affectum exposuit, auctos honoribus atque opibus prænobiles viros in ipsum moliri aliquid ausos, præmonuitque ne ab æquitate in ferendo judicio deflecteret, caveretque, ne eorum testimonia acciperentur, quos invidia aut odium adversus insontes efferaret, ac si nil gravius ab iis consultum reperiret, pristinæ mox restitueret libertati, subdit: « Si vero contra ipsos (quod absit) gravia reperiri contingat, adhuc, fili charissime, tuam prudentiam exhortamur in Do-

¹ Meyer. Hist. Flan. l. XII. Paul. Emil. in Phil. VI. Misson. in eod. — ² Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 23. — ³ Ibid. — ⁴ Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 218.

¹ Jo. Vill. l. X. c. 453. Polyd. V. l. XIX. an. 1329. — ² Walsing. in Eduard. III. — ³ Ibid. — ⁴ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 39.

[1] Sententia in comitem Atrebatensem, qua ejus provincie possessio duci Burgundiæ adjudicatur, ad sequentem, non vero ad præsentem annum pertinet. Si quisquis eam anni gesta ita exorditur eorum temporum scriptor, qui Nazium continuavit: « Hoc anno lata est sententia in parlamentis pæcis Franciæ pro duce Burgundiæ pro comite Atrebatensi, contra dominum Robertum dictum de Atrebatō comitem Bellimontis in Normannia ». Roberti igitur secessio ex urbe Lutetia, cujus meminit Pontifex in litteris xcento hoc anno datis, de quibus anagista, antea latam sententiam accidit, cum forte intelligeret Robertus judicium favorem in adversarium suum inclinare. Vel forte idem legit, quod litteris, cujus pro se produerant, per dolum fabricatas judices deprehenderant. Quæ de re idem Naugii continuator ad an. MCCCXXXI. Fator quædam continuatorem dicit Naugii asserere Robertum sententia judiciali victum abesse; sed discussus ille alius est ab eo cujus Pontifex meminit, cum post sententiam comes a Philippo dimissus fuerit, teste eodem; discessus vero, de quo Pontifex, fuit incongrue factus, adeoque invito rege. Forte igitur discessit, et postea rediit.

mino et rogamus attente, quatenus recogitans diligenter, quod misericordibus est ab illo qui non mentitur misericordiam repromissa; quodque tu, qui Regi regum es subditus, cujus misericordia egere nosceris, cum omnes offendimus in multis, tutiusque sit tibi de misericordia quam de rigorosa justitia reddere rationem, digneris ipsis misericordiae viscera aperire, sicutque juxta promissionem Dominicam in illo horrendo judicio misericordiam assequi merearis. Speramus equidem, charissime fili, quod nedum in praemissis misericordiam tibi accommodam poteris reperire, ino istos tibi ad fidelitatem et devotionem obligabis insolubiliter, multosque alios ad tuam fidelitatem et amorem sincerum pertrahere poteris per exemplum. Hoc postremo rogamus, et sano consilio suademus, quatenus in iis et quibusvis aliis gravibus ira, odium et appetitus vindictae prorsus a regio animo exulent; sed omnia in charitate, mature, et cum sano consilio et secundum debitum ordinem peragantur: quod tibi dignetur concedere, cui cum voluerit, subest posse. Dat. Avin. VII id. Novembris, anno xv. Acceperat etiam Pontifex, Eduardum abalienatum animo a regina matre Isabella impudica pristini in ipsam amoris signa ac vultus serenitatem non explicare; ad quem matri conciliandum preces porrexit, ut matris famam servaret, parceret ejus pudori, lapsusque oculeret: « Excellentiam, inquit, regiam exhortamur in Domino et toto cordis rogamus affectu, quatenus ad tuam reducentes memoriam quae et quanta in utero suo sit propter te pericula passa, quantaque cura te nutriverit, et quam sedulam adhibere diligentiam curaverit circa tua negotia, quantisque propter te exponere se periculis non expaverit; necnon quam sit filiorum erga parentes reverentia Deo grata, quamque sit erga eos irreverentia odibilis et infesta, non facilliter movearis ad credenda de ipsa sinistra aliqua, nec ab subtrahendum sibi filialem benevolentiam accendaris: sed potius, si (quod absit) ipsam excellentiae regiae deferat aliquis, diligenter attendat circumspecto regia conditionem deferentium et deferendi modum: scimus enim, nec credimus te latere, quod propter tua negotia multos sibi procuravit exosos ac malevolos contra se provocavit. Item quantum sint, quae proponuntur tibi, verisimilia; et qualiter, et per quos sint probanda: sicutque his et aliis, quae tibi Deus circa haec ministrabit, in consideratione deductis, ea repellere et matri famam conservare non omittas. Et infra: « Obsecramus te, fili, per viscera misericordiae Jesu Christi, ut matris pudori, quantum secundum Deum poteris, velis parcere, et ejus lapsum, si quis (quod absit) fuerit non publicare, sed quantum bono modo poteris, ipsum potius studeas occultare. Dat. VII id. Nov. anno xv. Adhibuit etiam apud Eduardum Philippae reginae preces, ut socrum in gratiam cum Eduardo restitueret.

Ne vero recrudescerent in Anglia discordiae veteres, atque in apertum bellum erumpent, ad eas sopiendas ad Henricum comitem Lancastriae, Guillelmum e Monteaucto, atque archiepiscopum Cantuariensem scripsit, ut suam industriam adhiberent, et pericula imminuentia, et quem ex his conciperet metum, exposuit: « Si, inquit, ab his, quae ipsis sunt imposita, sunt insontes, compatimur eis admodum quia taliter sine causa molestiam sunt perpesi, et insuper compatimur dicto regi, qui juste credens procedere, sic dure deceptus processit contra eos: ipsi quoque regno compatimur, super quod maledictionem suam ille cuius maledictio maledictos reddit quibus maledixerit, effudisse videtur: nempe si considerentur mortes et strages perpetratae in eodem regno: a brevi enim tempore videtur ad antiquum statum infidelium regnum hujusmodi jam rediisse, nec adhuc finis imponitur, sed ad deteriora via continue preparatur. Unde considerantes, quod vigor juris in talibus statui regni non proficit, sed ipsum nudat personis egregiis, multiplicaque odia et rancores: videretur expellens, quod via alia tentaretur, videlicet quod juris mitigato rigore poenae infligerentur delinquentibus mitiores, non quod statum tanti viri, ubi ipsos deliquisse constaret, deberent, tam ignominiose puniri; via nihilominus considerarentur aliae, per quas possent induci ad fidelitatem regiam regii subditi, et invicem subditi in seipsis: alias formidandum videtur, quod brevi tempore regnum illud remanebit nobilibus vacuum sine quibus non consueverunt regna defendi ad extrinsecis, nec extrinsecis justitia ministrari. Dat. VII id. Novembris, anno xv. »

In Scotia, cum Jacobus S. Andreae episcopus ejusque Ecclesia opprimerentur, Pontifex illum ad constantiam, utque in Deo spem collocaret erexit. Tum etiam Thomam Moraviae comitem rogavit, ut jura dignitatque Ecclesiarum, sed praecipue S. Andreae, quae splendore inter caeteras conspicua erat, tueretur: « Ut Ecclesias, inquit, et personas easdem in terris tibi subditis praesertim, sed et omnes alias, quantum in te fuerit, attempta sollicitudine veneris, ac specialiter S. Andreae Ecclesiam inter caeteras regni Scotiae praerogativis multimodis insignitam, ipsiusque ac aliarum praesules et rectores, nobilitatem tuam rogamus et in Domino attentius exhortamur: per hoc enim praeter humanae laudis praeconium, divinae retributionis meritum tibi non indigne acquires, nostram quoque et Apostolicae Sedis benedictionem et gratiam propterea uberius vindicabis, etc. Dat. X kal. Novembris, anno xv. » Si David Scotiae rex ab oppressionis Ecclesiarum regni culpa non abfuit, diu crimen impune non tulit: sequenti enim anno Eduardus Baliolus, conciliatis sibi proceribus Angli, bellum illi intulit, ac demum tertio post anno regno depulit, uti suis locis videbitur.

51. *Travensi Ecclesiae illata injuria expia-*

tur publica pœnitentia. — Hæc inter Moguntini cives in gratiam cum Henrico archiepiscopo rediere¹, solutique² omnium censurarum pœnis, quas in ejus belli civilis ardore ob sacerdotes affectos gravibus injuriis, eaque præsertim pœna, quæ in Synodo Moguntina constituta fuerat, ut eorum, qui canonicos sacerdotio initiatos atroci vulnere aut percussione læsissent, posterius ad quartam progeniem neque ad ordines sacros, neque ad sacerdotia admitterent. Quod vero ad Balduinum Trevirensis archiepiscopum Moguntini auctorem belli attinet; is graviolem injuriam a Loreta comitissa de Spanheyem domina oppidi Scarkenberg in Trevirensi diœcesi acceperat, conjectusque cum plurima religiosorum virorum et presbyterorum turba in custodiam fuerat, qua deum restitutus libertati, rogatusque ut crimini veniam daret, ac pro recuperando sacrorum usu apud Sedem Apostolicam intercederet, litteras superiori anno ad Pontificem ea de re dederat. Clementiam vero severitate temperandam Joannes ratus, Loretam ac flagitii patrati in Balduinum socios fidelium consorcio restituit: juvas vero pœnas ad illud rite expiandum in subjectis litteris ad episcopum Leodiensem missis descriptas infixit³.

« Joannes, etc. episcopo Leodiensi.

« Ipsi, et eorum singuli quam cito poterunt, ad civitatem, seu locum solemnem propinquorem civitati Trevirensi, cum ad eandem civitatem Trevirensis pro peragenda pœnitentia hujusmodi absque personarum periculis non auderent, sicut in eorum asseruerunt conscientiis, accedere personaliter se offerant; et in aliquo festo solemni, sicut in festo Pentecostes venturo proximo, si fieri commode poterit, alias instanti festivitate B. Joannis Baptistæ vel alia solemni ab ingressu civitatis vel loci nudis pedibus, et nihilominus præfati milites, domicelli et Beltramus in tunicis sine corrigiis absque capitiis et infulis, et totaliter discooperitis capitibus, portantes ipsorum singuli unum tortilium cereum ponderis quatuor librarum ad minus accensum in manibus gradiatur: et cum ad Ecclesiam ipsam pervenerint in majori altari dictæ Ecclesiæ prædicta tortilia sic accensa devote et humiliter offerant, suumque reatum prædictum ibidem confiteantur publice, cum major ibidem aderit populi multitudo. Et si forsitan præfata comitissa tortilium tanti ponderis portare non possit, illud per alium eorum se deferri faciat, et ipsa aliud minoris deferat ponderis, prout conscientia sibi dictaverit et viderit expedire.

« 52. Præterea comitissa præfata, quam cito commode poterit, ad civitatem Trevirensis quinquaginta transmittat homines, qui tute accedere valeant ad eandem; qui quidem homines, in aliqua prædictorum festivitate vel alia solemni

ab ingressu dictæ civitatis usque ad majorem Ecclesiam Trevirensis pedibus nudis incedentes, accensa tortilia cerea in manibus portent illa in majori altari ejusdem Ecclesiæ offerendo, ipsiusque comitissæ nomine, cum major ibidem aderit multitudo populi, reatum prædictum ibidem publice confitendo. Rursus fabricari faciat comitissa prædicta quatuor lampadas argenteas ponderis duodecim marcharum, quas tunc mittat eidem Ecclesiæ per homines supradictos ante majus altare prædictæ Trevirensis Ecclesiæ permansuras, pro quibus tenendis perpetuis temporibus ibidem sufficienter accensis certos acquirat de suo proprio redditus, quos assignare propter hoc memoratæ Trevirensi Ecclesiæ in perpetuum teneatur. Super quibus omnibus et singulis confici volumus litteras authenticas, seu publica Instrumenta seriem continentia præsentium, nobis fideliter postmodum destinanda: et ultra hoc quod tam prædicta comitissa, quam milites, domicelli et Beltramus prædicti jejunare per duos annos continuos in ferulis Quadragesimalibus, sextis feriis teneantur; eademque comitissa in honorem quinque plagarum Domini nostri Jesu Christi, quinque et quilibet aliorum prædictorum unum pauperes reficiant per duos annos sextis feriis, quibus jejunabunt, ut superius est expressum. Quocirca fraternitati tuæ per Apost. scripta committimus et mandamus, quatenus per te, vel alium, seu alios comitissam milites, domicellos et Beltramum prædictos denuntians ab eadem excommunicationis sententia, cum per eos requisitus fueris, absolutos, quibuscumque aliis ejusdem comitissæ super prædictis captione et detentione complicibus et factoribus, qui ab eadem sententia petierunt humiliter se absolvi, auctoritate nostra beneficium absolutionis juxta Ecclesiæ formam impendas, etc. Dat. Avini. IV nonas Maii, anno XIV ».

53. *Judæorum factiora, et res Græcorum.* — Hoc anno inventam tradunt¹ in Judæorum synagoga, quæ in Custrowensi urbe Wandalie erat, divinam hostiam quatuor cruciantum locis, quam Judæi a Christiana muliere coemptam ad exercendam in Christum crudelitate pugionibus confoderant: dumque eam pungent, auditus est velut infantis vagitus, neque eo miraculo ad fidem conversi. Sola ex iis Judæa mulier sacro Baptismo lustrata est, illiusque opera relectum postea facinus ac sumptum de Judæis supplicium a Joanne Wandalie principe. Ut vero comperta sit tincta cruore hostia narrat his verbis Crantzius: « Præmisso jejunio, ac sacra communione cum precibus et assumptionis viris gravibus ex oppidi consularibus, foderunt idu: demum cum jam obrepisset desperatio, invenerunt vitro lectam populo involutam hostiam quatuor locis cruciantum. Advocato clerico, pulsantur campanæ, in laudes Christi ora laxantur. Capella in loco inventionis de oblationibus accur-

¹ Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 31. Serar. Mog. ver. l. v. in Henr. — ² Super. Ep. pag. 74. — ³ An. 14. p. 1. Ep. com. DCXXXII

¹ Crantz. l. VIII. Vand. c. 8.

rentium erigitur, Ecclesiastica stipendia fundantur ad concinendas Deo laudes. Permansit capella in annum tertium post quingentos ac mille : tum enim confligante oppido ab igne fulguris cum Ecclesia parochiali, deperit in Vigilia Apostolorum Petri ac Pauli ».

Afert idem auctor in ejusdem provincia Magnopidem Cracone oppido laud diu ante commissum a Judæis piaculare crimen in tremendum Christi sacramentum : pyxidem enim multis hostiis refertam furati torserunt alias, alias laniarunt, alias conculcarunt sparsuruntque publico itinere, ut a fidelibus calcarentur : « Res, inquit, perlata est ad Gystrovense capitulum. Clerus in dicto jejunio postulavit a Deo revelari, quid factum esset de venerabili sacramento, furemne sacramentum, an argentum invitasset. Cum deferretur res ad dominum Joannem præsidem, cepit statim suspicari quod erat, jussitque rapi Judæos in questiones. Statim latenter crimen, detegunt conscios, corripiuntur omnes noxii in provincia, sacrata hostiæ quærantur in sabulo, crebrescunt miracula, fit populorum concursus, ex piorum instruitur capella, Christo laudes personant, Judæi exquisitis suppliciis fracti rotis necantur ».

Hoc circiter anno creatum Constantinopoli schismaticorum patriarcham Joannem Thessalonicensem, cum Esaias e vivis abiisset indicant Pachimerius ¹ et Cantacuzenus. Exercuisse vero Numen in schismaticos iras ob eorum perfidiam, refert Joannes Villanus ², Constantinopolitanum nimirum imperatorem trajecto Hellesponto in Græcos, qui Tartaros exciverant, expeditionem duxisse ; sed magna clade ab iis profligatum : Turcas vero auctos viribus et audacia mare Ægeum et insulas infestasse, indeque labare Græcorum res admodum cœpisse, cum annis consequentibus conflata numerosissima classe pecora hominesque crudeliter raperent, ac plures insulas vectigales efficerent. Sed quæ ille paucis perstringit, fusius narrat Græci auctores, e quibus hæc decerpimus. Verterat Orchanes Turcarum rex in suam rem Græcorum dissensiones, ac Niceam Bithyniæ urbem principem, Concilio in ea habito celeberram, ac regiam imperatorum Græcorum, dum Constantinopoli Latini potius sunt, sedem obsidione cinxerat ; cum Andronicus junior ad solvendam obsidionem provolavit, alteroque pede sagitta sauciatus, cum se reciperet Philocrenem, ut vulnus curaret, exorta in Græcorum castris subita trepidatione, a trecentis equitibus ad speculandum magis quam pugnandum immissis Græcus exercitus fœdissime est dissipatus ; eaque parta victoria, reversus. Niceam barbarus ³ urbem infelicem ad additionem et in servitatem compulit ; de qua expugnatione hæc in card. Baronii Notis ⁴ reperio : « Nicea Bithyniæ expugnata a

Turcis, a quibus codices, sacræ imagines ac reliquiæ sanctorum venduntur Constantinopolitanis ». Inde latinis victoriam circumtulit Orchanes, Græcorumque in Asia potentia obsolevit.

54. *Guallerus dux in Achaïam parat expeditionem.* — Meditatus est expeditionem in Achaïam Guallerus dux, ut Atheniensem principatum e Catalana societate, quæ juncta erat fœdere cum schismaticis, manibus eriperet. Cui Apostolica præsidia impensurus Joannes, fideles propositis indulgentiarum præmiis allicere conatus est ¹, ul Guallerus in schismaticos signa cruceata attollentem sequeretur : « Dilecti, inquit, filii nobilissimi viri Walteri ducis Athenarum Brennæ et Licii comitis gravi conquestione percipimus, quod nonnulli schismatici perditionis filii et iniquitatis alumni, omnis rationis expertes et detestabiles, solum proprii prosectorum arbitrii, ducatum Athenarum, qui est antiqua et patrimonialis hæreditas dicti ducis, expulsis inde gentibus pro dicto duce morantibus in eodem, hostiliter occuparunt, et detinent occupatum, Ecclesiasticos et personas Ecclesiasticas, cæterosque fideles indigenas et habitatores ducatus ejusdem gravissimis oppressionibus affligentes in diviniæ majestatis injuriam et contemptum, grave fidelium scandalum, et ejusdem ducis enorme et importabile detrimentum : propter quod præfatus dux ejusdem ducatus patrimonio spoliatus ad eripiendum dictum ducatum de manibus schismaticorum occupatorum et de lentorum prædictorum el recuperationem ipsius, ac liberandum Ecclesias et personas Ecclesiasticas, ac fideles indigenas, et habitatores ducatus ejusdem de dictorum schismaticorum manibus et rabie tyrannidis eorumdem, et reducendum eosdem in statum pristinæ libertatis ferventer aspirans, desiderat conflatis undique viribus ad partes illas, Deo propitio proficisci, etc. » Data est a Pontifice auctoritas Constantinopolitano patriarchæ Latino Corinthiensi, Patracensi et Hydruntino archiepiscopis, ut militiam religiosam professuros crucis symbolo distinguerent, quæ litteræ datæ « Avin. XVIII kal. Julii, anno XIV ». Solvissè Guallerus Brundusino portu proximo anno, atque expeditionem in Achaïam duxisse irritò exitu, visuri sumus ex Joanne Villano ².

55. *Nascarini et alii populi schismatici in Oriente ad fidem Catholicam invitati et traducti.* — Revocandorum ad Ecclesiæ Romanæ sinum omnium schismaticorum, ac veræ fidei propagandæ zelo ex Apostolica specula Joannes papa in extremas Orientis oras, in quibus Nascarini Christianas leges colebant, oculos extulit : utque eos ad salutem adduceret, cum nonnulla inter ipsos schismata erroresque pullulassent, Jordanum ex sacra Dominicana familia episcopum Columbensem transmisit : tum paternis litteris ad colendam fidei puritatem, fugiendum schisma, religiosos

¹ Pachym. l. IX. p. 62. col. 4. Cantac. l. II. c. 24. — ² Jo. Vill. l. X. c. 452. — ³ Laonic. Chalcoud. de reb. Turc. l. 1. — ⁴ Baron. in Not. Ass.

¹ An. 14. p. 2. Ep. com. DCCXXI. — ² Jo. Vill. l. X. c. 492.

viros, qua par est, observantia prosequendos, est adhortatus¹.

« Joannes, etc. nobili viro domino Nascari-
norum et universis sub eo Christianis Nascari-
nis de Columbo gratiam in praesenti, quae ducat ad
gloriam in futuro.

« Votis zelamus ardentibus et summis deside-
riis affectamus, ut cunctis mortalibus, quos Dei
Filius Jesus Christus suo sanguine pretioso rede-
mit, caelestis gratiae radius illucescat, et salus
voliva proveniat animarum; ut hostis antiqui,
semper querentis ut noceat, elusa nequitia, su-
pernae beatitudinis gloria, quam non sufficit ca-
pere intellectus humanus, quamque Salvator
noster se diligentibus repromittit, in suavitate
foecundae dulcedine perfruatur. Hoc etiam pro-
fundius perpetui cura revolvimus, hoc sitimus
ardentius, hoc in solidae charitatis ardore crebris
orationibus postulamus, ut inter omnes, quos
regeneravit unda Baptismatis, cesset scissurae
divisio, errorum nebulae fidei claritatem non
maculent, et mentales oculos in Christo creden-
tium et colentium nomen ejus detestabilis schi-
smatis imitatio et temerariae fidei perfidia non
obducat; sed una sancta Catholica et universalis
Ecclesia Romana, nulla schismatum scissura di-
visa, in unitate fidei orthodoxae sub uno pastore,
et unius ovilis intemerata et solida unione ad
conquirendam ejusdem beatitudinis gloriam feli-
cibus prosperetur eventibus, et gratis successibus
foecundetur.

« Ideoque universitatem vestram rogamus,
monemus et hortamur attente in Domino Jesu
Christo, per ipsius pretiosi asperionem sanguinis
obsecrantes, quatenus venerabilem fratrem nos-
trum Jordanum Catalani episcopum Columben-
sem Praedicatorum Ordinis professorem, quem
nuper ad episcopalis dignitatis apicem auctoritate
Apostolica duximus promovendum, quemque ad
partes ipsas velut fructuosum futurum et utilem, ut
speramus, ad messem nationum ipsarum partium
in horrea Domini inferendam, ad dictas partes
providimus personaliter destinandum; necnon
dilectos filios fratres Praedicatorum et Minorum
Ordinum in dictis partibus commorantes, vel
illuc venientes ob reverentiam nostram et Sedis
Apostolicae habere velitis propensius commenda-
tos: attendentes quod per tam longas maris ter-
raeque distantias praefatus episcopus et fratres, non
absque magnis laboribus et periculis, pro sola
cooperatione divinatorum obsequiorum ad partes
illas accedunt: quos benigne recipientes et chari-
tative tractantes, sacris instructionibus, quas in
doctrina Catholicae fidei vobis facient, vestrarum
mentium aures praebentis devotus, animosque
vestros, quorumlibet schismatum pulsus erroribus,
unitati Catholicae fidei et sanctorum patrum au-
toritatibus in omnibus coaepletis; quoniam id est

summæ et immensæ universali gregi fidelium
profuturum, si ubique locorum in cunctis fide-
libus, qui gaudent nomine Christiano, unus Deus,
una fides, unum baptisma, una lotius mundi
confessione votis concordibus teneatur, etc. Dal.
Avin. VI idus Aprilis, anno XIV». Conceptæ sunt
eadem verborum formula¹ ad Molephatanos
litteræ, praefixo hæc titulo: « Universis Christianis
commorantibus in Molephatam gratiam in præ-
senti, quæ perducet ad gloriam in futuro». Excita-
ti etiam ad servandam incorruptam fidei puri-
tatem confirmandosque ad constantiam animos
felicis immortalitatis spe Christiani, qui in Usbechi
et Elchigaday imperatorum Tartarorum regnis
versabantur².

« Universis conversis ad fidem Catholicam,
et Catholicis Christianis habitantibus inter infi-
deles et schismaticas nationes in partibus Aquilonis
et etiam Orientis, et specialiter in imperio Usbechi
et Elchigaday salutem, etc.

« Gratias agimus Deo nostro quia, sicut grata
et exultabili relatione percepimus, gratia Dei illu-
minati estis, divites facti in revelatione Domini
nostri Jesu Christi. qui et confirmabit vos usque
in finem ambulare in semitis mandatorum ipsius:
fecit enim Dominus in cordibus vestris lucem
splendere ad illuminationem scientiæ claritatis
suae, ut habeatis thesaurum spirituales in vasis
fidelibus, ut sciatis quod licet is, qui foris est
noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est
renovatur de die in diem; quoniam id, quod in
praesenti est momentaneum et leve tribulationis
humanae, supra modum in sublimitate aeternum
gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplan-
tibus temporalia quæ videntur, sed quæ non vi-
dentur aeterna. Amplexantes igitur tempus accep-
tabile vocationis vestrae ad Catholicam veritatem,
nemini dantes ullam offensionem in omnibus
exhibeatis vosmetipsos sicut Dei ministros in
mulla patientia, in castitate, in charitate non
ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma
justitiæ a dextris et a sinistris, non ducentes jugum
cum infidelibus, et eorum invitantes errores; sed
impietates de ipsorum cordibus evellere studeatis,
illuminantes eos in agnitionem Catholicae verita-
tis: quæ enim participatio justitiæ cum iniqui-
tate? aut quæ societas lucis ad tenebras? aut quæ
conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis
cum infideli? Studeatis ergo vos esse templum
Dei vivi, mundantes vos ab omni inquinamento
carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in
timore Dei, perseverantes in bono usque in finem,
etc. » Commendat iisdem fidelibus Thomam
Mancasolan episcopum Semiscatensem ac Prædi-
catorii Ordinis religiosos viros, qui in eas oras ad
Evangelium disseminandum excurrunt. « Dal.
Avin. XI kal. Februarii, anno XIV ».

Penetrarunt Evangelicæ præcones ad montes

¹ An. 14, p. 1. Ep. com. DCLXVI.

² Regest. ib. — An. 14, p. 1. Ep. com. DCLXIX.

Albors, atque in iis innumeram hominum multitudinem e superstitionis tenebris educam ad sacra baptismalia pellexere. Aggregati itaque ii filiorum Dei numero, a supremo in terris Christi vicario veram fidei puritatem haurire cupidi, sacerdotes peritos ad se ab Apostolica Sede mitti poposcerunt. Annuit pijs eorum votis Joannes et Guillelmum de Cigijs episcopum Taurisiensem aliosque plures ex memorato Prædicatore Ordine religiosos viros, qui ipsos Evangelica lege imbuerent, tum orthodoxæ fidei formam, quam Romana Ecclesia proficitur, transmisit¹:

« Universis Christianis habitantibus in montibus de Albors, gratiam in præsentem, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Patri luminum et perennis gloriæ largitori corde devoto gratiarum referimus, quantas possumus, actiones, qui sicut cum ingenti mentis exultatione percepimus, vobis dudum in tenebris ambulantibus revelavit veræ Catholicæ fidei lucem magnam, et nebula gentilis erroris eductos ad veritatem Catholicam misericorditer evocavit, et traxit in agnitionem Filii sui Domini nostri Jesu Christi, qui per lavacrum regenerationis abluti, et mundati ab inquinamento pristinae vetustatis, in novitate vitæ Domino complacitis parati, sicut lætanter audivimus, doctrina veræ Catholicæ fidei, quam tenet, docet et prædicat sancta Romana Ecclesia, doceri et instrui, si vobis magistri et directores in fide ab eadem sacrosancta Romana Ecclesia destinentur.

« Ecce igitur vestris in hac parte desiderijs annuentes, vosque gerentes in visceribus charitatis, ac confidentes, quod qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Domini nostri Jesu Christi, venerabilem fratrem nostrum Guillelmum de Cigijs episcopum Taurisiensem et dilectos filios fratres Ordinis Prædicatorum, viros ulique magnæ religionis et vitæ et in lege Domini eruditos, ad vos providimus destinandos; rogantes et obsecrantes vos in eodem Domino nostro Jesu Christo, quatenus attendentes, quod per tam longas maris terræque distantias præfatus episcopus et fratres, non absque magnis laboribus et periculis, pro sola cooperatione et promotione divinatorum obsequiorum ad partes ipsas accedunt, eos ob divinam et Apostolicæ Sedis reverentiam benigne recipere, gratanter amplecti, istructionem eorum in fide et Evangelicæ eruditionis doctrinam aure mentis audire, eorumque prædicationibus firmam credulitatem impendere, fidem auditam et creditam vestris operibus comprobare, gratia Dei ad vos præveniente et subsequente efficaciter studeatis. Ut autem ipsius fidei series vobis plenius innotescat, eam vobis annotatam præsentibus destinamus, quæ talis est. Et quidem credimus sanctam Trinitatem Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, etc. » Concepta est iisdem

verbis hæc fidei formula, atque illa quam antea a Clemente IV¹ ad Palæologum, et a Joanne² ad Leonem regem Armeniæ, transmissam vidimus: ea porro repetita, addit hæc præces Pontifex.

« Ideoque univertitatem vestram rogamus et hortamur attente, quatenus meditatione sedula cogitantes, quod fragilis est et caduca humanæ naturæ conditio, plena periculis, exposita casibus, instabilis status ejus; considerantes etiam, quod a lege mortis mordentis omnia nullos excluditur, prompti assurgite, præsto vos offerite, et parati accedite ad agnitionem Christianæ fidei et salutis, quæ provenit ex Baptismali sacramento, ad laudem divini nominis vestraque salutis profectum, et augmentum fidei supradictæ, ut lucis suæ radio illustrati vos solerter exerceatis ad ejus fines laudabiliter ampliandos, ut post vitæ præsentis excursum a porta inferi liberati ejus diros cruciatulæ pœnasque gravissimas evitelis, æternæ beatitudinis præmia perpetuis duratiora temporibus adepturi. Dat. Avin. X kal. Februarii, anno xiv ».

56. *Patriarcha Jacobitarum ad unitatem Ecclesiæ redit.* — Hortatus etiam est Pontifex Marforianum Jacobitarum patriarcham³, ut creditis ipsius pastorali curæ populos ad conjunctionem cum Romana Ecclesia revocaret, et Prædicatores ac Minoritas ad gentes missos studiis suis complecteretur.

« Joannes, etc. Marforiano Jacobitarum gratiam in præsentem, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Circumspectionem tuam monemus, rogamus et hortamur attente, te in Domino Jesu Christo per aspersionem sui pretiosi sanguinis obsecrantes, quatenus diligenter attendens, quod tibi crescet ad meritum, accedet ad gloriam atque famam, si datum tibi desuper fuerit, ut tu et populus tibi subditus directionis tuæ studio ad unitatem ejusdem Catholicæ et universalis Ecclesiæ revertamini, extra quam non est gratia neque salus, te et prædictum populum habitare et reducere studeas ad ejusdem Catholicæ et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ perpetuam et inviolabilem unionem, ac dilectos filios fratres Prædicatorum et Minorum Ordinum ad partes ipsas venientes, vel morantes in eis, vel per illas transitum facientes charitative recipias et benigne pertractes; et maxime venerabilem fratrem nostrum Guillelmum de Cigijs episcopum Taurisiensem, quem ad Dei laudem et gloriam, et pascendum gregem fidelium in partibus illis prædicationis verbo pariter et exemplo Ecclesiæ Taurisiensi præfecimus in pastorem, etc. Dat. Avin. X kal. Febr. anno xiv ».

57. *Joannes Core creatus archiepiscopus Soltaniensis.* — Consulurus etiam Pontifex alijs Orientalibus Ecclesijs, Soltaniensi archiepiscopa-

¹ An. 14. p. 1. Ep. com. dccxxxiv.

¹ Annal. tom. xiv. an. Chr. 1267. num. 75. — ² Tom. xv. an. 1318. num. 10 et seq. — ³ An. 14. p. 2. Ep. com. lxiv.

tui in Persico imperio præfecit Joannem Core Ordinis Prædicatorum dato ad eum subjecto Diplomate ¹:

« Joannes, etc. dilecto filio Joanni de Core electo Soltaniensi.

« Te de fratrum nostrorum consilio Soltaniensi Ecclesie in imperio imperatoris Persidis constituta, tunc vacanti, providimus, præficiendes te illi in archiepiscopum et pastorem, curam et administrationem ipsius et sollicitudinem animarum, quæ subdantur eidem, tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committentes, prout in nostris litteris inde confectis plenius continetur. Ut igitur postquam munus consecrationis Deo auctore susceperis, pallio in quo Pontificali officii plenitudo, quod archiepiscopalis nominis appellatone confertur, etiam decoreris, hujusmodi pallium insigne, plenitudinis videlicet ejusdem officii de corpore B. Petri sumptum, per venerabiles fratres nostros Thomam Semiscatensem et Jordanum Columbensis episcopos suffraganeos tuos ejusdem Ordinis professores tibi suisque successoribus archiepiscopis Soltaniensibus, qui erunt pro tempore, per aliquem ipsorum, qui principaliter tibi et eisdem successoribus munus consecrationis impendet secundum formam in aliis nostris litteris annotatam, duximus destinandum, etc. Dat. Avio. XIV kal. Martii, anno xiv ».

Cum in eodem Soltaniensi archiepiscopatu in Persico imperio accepisset nonnullos præcules Ecclesiarum administrationem ritu canonico non suscepisse, alios vero sacris ordinibus non rite initiatos, ut his mederetur malis, Soltaniensi archiepiscopo et suffraganeis episcopis partes dedit ², ut Apostolica auctoritate non admotos canonicæ Ecclesiæ orthodoxæ fidei, nuncupata professione e formula præscripta, iisdem vel aliis Ecclesiis præficerent; alios sacris ordinibus non rite initiatos sacrarent. Demandata etiam est Sevastopolensis Ecclesia Petro Geraldo episcopo designato ³, ut Evangelium propagaret: atque Galpolitana Miletio ⁴, qui tum Philippo principi Tarentino ejusque Philippo Romaniae despoto commendatus est ⁵.

SS. B. Ivoⁿis virtutes et miracula. — Efflorescente in dies editarum a divino Numine ad B. Ivoⁿis Britanni sacerdotis preces caelestium virtutum gloria, excitatus hoc anno est a Gallo rege, duceque et clero Britannico Joannes papa, ut patrata viri sancti meritis miracula in religiosum examen adduci juberet, qua de re jam ante Clementem V porrectæ preces fuerant, atque apud Joannem parlo ab ecorenter Pontificatu repetitæ. Ab ipso itaque ea provincia hisce præsulibus demandata est ⁶.

« Venerabilibus fratribus Lemovicensi et Engolismensi episcopis, ac dilecto filio abbati mona-

sterii S. Martini de Troarlio Baiocensis diocesis salutem, etc.

« Exultant et gaudent in cælis animæ beatorum qui Christi vestigia imitando, in asperitate vite carnis vitia debellarunt. Exultat profecto Creator æternus, cum suam humani generis creaturam post triumphum de carnis nexibus habitum conspiciat palmam gloriæ meruisse. Exultat nec immerito, angelica turba cælorum, cum terrenorum incolam, terræ tenebris cultu fidei et devotionis splendore fugatis, caelestis patriæ civem factum, et compatriotam supernorum civium in-tuetur. Decet igitur ut exultent ingentibus gaudiis cuncti Christicolæ, dum quis, pro Christi nomine mundanis spretis illecebris, se penis virtutis erigens sic profecit, quod accepit post præsentium cursum dierum bravium et habitaculum in excelsis. Sane dudum, quod non sine laudis jubilo digne læti referimus, dilectus filius nobilis vir Joannes dux Britanniae et quamplures aliae magnæ reputationis personæ illarum partium tam felices recordationis Clementi papæ V prædecessori nostro, tunc viventi, quam post ejusdem prædecessoris obitum, nobis dispositione divina ad apicem summi apostolatus assumptis, de meritis sanctitalis et vite, quibus recolendæ memoriæ Ivo Haclory presbyter Trecorensis diocesis, dum in humanis ageret, resplenduisse dicitur, ac de miraculis, quæ ad sepulchrum ipsius, cujus corpus in Trecorensi Ecclesia requiescit, virtutum Dominus fertur jugiter operari, per litteras suas laudabile testimonium perhibentes; per speciales nuntios et litteras nobis humiliter supplicarunt, ut de hujusmodi vita et miraculis auctoritate Apostolica mandaremus inquiri. Ac subsequenter idem dux et nonnullæ aliae magnæ existimationis personæ partium earundem post præmissarum supplicationum instantiam iteratis vicibus, per suas litteras similes preces super præmissis nobis duxerunt humiliter porrigendas, ut de vita et miraculis supradictis, quæ non solum continuabantur sed magnificabantur assidue per diligentem indaginem certitudine habita decerneremus eum honorandum in terris, quem in cælis Dominus honorabat. Ac nuper charissimi in Christo filii nostri Philipus rex et Joanna regina Franciæ illustres, necnon multi archiepiscopi et episcopi ac abbates, et alii prælati regni Franciæ, universitas quoque doctorum et scholarium studii Parisiensis, idemque dux per alias eorum litteras: ac insuper venerabilis frater Ivo episcopus Trecorensis et dilectus filius nobis vir Guido de Britannia, exiunæ devotionis zelo ad Sedem Apostolicam personam accedentes, ad nostri Apostolatus auditum devotis insinuationibus deduxerunt, quod idem Ivo presbyter sic, dum vixit, proprium mandatis divinis subiecit arbitrium, sique contemptis mundi deliciis et mundanis omnino affectibus relegatis se Deo gratam et acceptabilem hostiam immolaret, quod per ipsius grandia præcelsaque

¹ An. 11. p. 2. Ep. com. XL1. — ² Jo. an. 14. p. 1. Ep. DCLX.
³ Ibid. Ep. DCLXIII. — ⁴ Ibid. Ep. DCLXIV. — ⁵ Post eand. Ep.
⁶ Ext. Jo. litter. apud Beue. XI. an. 3. p. 2. Ep. com. CCXXVII.

merita et multa et evidentiâ miracula Dominus operatur.

« Licet igitur dignum existat, ut humanis laudibus reverenter extollatur in terris, quem providentiâ divinâ sublimitas propter ejus vite merita elementer honorari voluit in excelsis, nosque per hujusmodi grandia testimonia non modicam informationem receperimus de præmissis; volentes tamen super his cum omni, qua possumus, cautela procedere, et omni in hac parte maturitate servata investigare sollicitè veritatem, discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videritis, de vita et conversatione ac miraculis ejusdem Ivonis presbyteri ceterisque circumstantiis, hujusmodi negotium tangentibus juxta formam, quam vobis sub Bulla nostra mittimus interclusam, inquiratis diligentius veritatem, et quæ super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta sub sigillis vestris per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinatis, ut per inquisitionem vestram fideliter instructi, sicut res exigat et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Avin. IV kal. Martii, Pontificatus nostri anno XIV ». Cum hoc Diploma ad memoratos præsules transmissum periisset, a Benedicto postea ex Autographo excerptum ac promulgatum est, idemque munus

iis præsulis impositum. Extant porro ejus vite Acta fide dignissima apud Surium, ut is ab ineunte ætate se totum Deo addiderit, scientiisque excellentibus ab episcopo Trecorensi adhibitis ad Ecclesiasticæ causas dirimendas in eo munere integerrime jus dixerit: et quoties adversus aliquem sententiam graviorem promeret, lacrymis manare visus sit; deinde a rerum forensium usu ac strepitu se subducere meditatus, parochiæ administrationem susceperit, in qua singularem animarum sibi commissarum curam gessit; ac pupillarum et viduarum clientelam capessivit adeo, ut ad eos ab injuriis lites moventium vindicandos, cum juxta eorum causa esset, ipsam suis urgeret sumptibus sine illa præmii spe, adiret judicum tribunalia ac patronum ageret. Tanto vero pauperes amore complectebatur, ut sua in iis pascendis exhaustiret, atque in summa annonæ inopia pauculos panes, qui supererant, cum ipsis partiretur: cui tamen divina providentiâ multiplicatis panibus non defuit. Carnem castissimam assiduis jejuniis dnrissimo lecto pœnisque voluntariis macerabat; mentem vero cœlestium rerum contemplatione reficiebat: quibus virtutibus adeo divini Numinis gratiam est promeritus, ut ad ejus preces maximas cœlestes virtutes ediderit. Denique instructa pro illo in sanctorum numerum referendo actione judiciaria Clemens VI cœlitum honores Ivoni decrevit, ut suo loco dicitur.

JOANNIS XXII ANNUS 16. — CHRISTI 1331.

1. *Marsilii et Janduni errores a Pontifice excisi et damnati.* — Prostrato feliciter schismate in Petro Corbario ad veri Pontificis obsequia, ut vidimus, reverso, Joannes revocandis ad Ecclesiæ sinum aberrantibus atque hæresum, quæ una cum schismate propagatæ fuerant, reliquiis excidendis, anno a redemptione humani generis millesimo trecentesimo trigesimo primo, Indictione decima quarta, operam dedit: Marsilus enim et Jandunus hæresiarchæ Ludovici Bavari assentatores, ut Romani Pontificis et episcoporum majestatem labefactarent, omnibusque bonis exutos in eum statum redigerent, in quo sub persecutoribus Christiani nominis fuerant jandiu consti-

tuti, fœdissimos errores sparserant, quos licet Apostolica Sedes ex sacris oraculis confutasset, et Petrus Corbarius schismatis signifer ejurasset: nonnulli tamen ea venena adeo imbibant animis, ut ad extinguendum nefas censoribus fidei in ejusmodi hæresibus contaminatos animadvertendum fuerit; quare hæc ad Aquensem archiepiscopum et suffraganeos episcopos datæ litteræ¹, quas fuisse Encyclicas ad alios præsules missas maximo argumento est.

« Joannes, etc. archiepiscopo et suffraganeis

¹ Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 161. et Bullar. select. Jo XXII. Ms. Arch. Vat. sig. lat. A. pag. 432.

et inquisitoribus hæreticæ pravitatis in provincia deputatis.

« Dudum ad audientiam nostri Apostolatus multorum insinuatione perducto, quod nonnulli homines in reprobum sensum dati, præsertim religiosi habitu, sed revera hæretici, et ab unitate Catholicæ Ecclesiæ separati, hæresim per nos olim, deliberatione cum fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, ac multis archiepiscopis et episcopis, aliisque Ecclesiarum prælatis, necnon et compluribus sacræ theologiæ magistris et utriusque joris professoribus præhabita diligenti, ac de consilio fratrum ipsorum damnatam, videlicet quod Christo et ejus Apostolis in iis, quæ ipsos habuisse Scriptura sacra testatur, habuerunt tantummodo absque jure aliquo simplicem usum facti, approbare, dogmatizare ac defendere temerariis ac periculosis ausibus præsumebant; nos ne tales homines perituri divino et humano timore vacui gloriarentur, suæ pravitatis opera sine condignis meritum stipendiis præteriti, omnes et singulos, qui postquam Constitutiones nostræ super prædictis editæ ad eorum pervenissent potitiam, vel per eos quominus possent pervenisse stelsisset, hæresim condemnatam hujusmodi ausi essent defendere, approbare, seu etiam dogmatizare, aut tenere publice vel occulte, hæreticos declaravimus, sicut per Constitutionem nostram, quæ incipit, *Quia quorundam*, duximus alias declarandos; et arbitantes dignum existere, quod tales perversi homines ejusmodi non fruere privilegii (concessis per Sedem Apostolicam) a cuius se subtraherent obedientiam, quamque impugnaverunt satagebant, ipsos omnibus et singulis tam exemptionis quam aliis quibuscumque privilegiis et gratiis, libertatibus et immunitatibus, tam ordinibus suis quam locis et personis eorum sub quacumque forma vel expressione verborum ab Apostolica Sede concessis, auctoritate Apostolica omnino privavimus: et præter pœnas alias, contra talia præsumentes inflictas, quibus ipsos subjacere volumus, privatos perpetuo, et ordinariæ jurisdictioni ordinariorum locorum quoad causas et alia omnia decrevimus esse subjectos.

2. « Sane quia, sicut fide digna, licet infesta, plurimum relatione percepinus, adhuc nonnulli eorum, (fuisse in eo numero Michaellem, Ochammum, Bonamgratiam, ex lata a Minoritis in ipsos judiciaria sententia inferenda constat.) ausu damnabili et nefando tam prædictam damnatam hæresim, necnon et quosdam erroneos et hæreticales articulos, periculosos errores et hæreses detestabiles continentes: videlicet quod illud, quod de Christo legitur in Evangelio B. Matthæi, quod ipse solvit tributum Cæsari, quando staterem sumptum ex ore piscis iis, qui pelebant didrachma jussit dari, hoc licet non condescensive et liberalitate suæ pietatis, sed necessitate coactus; item quod B. Petrus Apostolus non fuit plus caput Ecclesiæ, quam quilibet aliorum Apostolorum,

nec habuit plus auctoritatis quam habuerunt alii Apostoli; et quod Christus nullum caput dimisit Ecclesiæ, nec aliquem vicarium suum fecit, quodque papam corrigere et punire, ac instiluere et destituere ad imperatorem asserunt pertinere; et adhuc quod omnes sacerdotes sive sit papa, sive sit archiepiscopus, sive sacerdos simplex quicumque, sunt æqualis auctoritatis et jurisdictionis ex institutione Christi, sed quod unus habeat plus alio, hoc est secundum, quod imperator concessit plus vel minus, et sicut concessit; potest etiam revocare; præterea quod papa vel tota Ecclesia simul sumpta nullum hominem, quantumcumque sceleratum, potest punire punitione coactiva nisi eis imperator tribuerit potestatem; quos quidem articulos et quacumque scripturam continentem eosdem, velut sacræ Scripturæ contrarios, et fidei Catholicæ inimicos hæreticos, seu hæreticales et erroneos; ac omnes et singulos cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existent, qui prædictos articulos, aut scripturam eos continentem, quoad præmissa præsumerent defendere vel etiam approbare; ab omnibus confundendos velut hæreticos olim duximus de dictorum fratrum consilio declarandos et nihilominus dilectus filius Petrus de Corbario Ordinis fratrum Minorum, olim hæresiarcha et schismaticus, qui errores et hæreses prædictos approbaverat et tenerat diabolica suggestionem deceptus, eos postmodum ad lucem veritatis reduci in nostra et eorumdem fratrum nostrorum, necnon magnæ cleri et populi multitudinis præsentia sponte abjuravit, anathematizavit, reprobatum et fuit detestatus expresse in diversis mundi partibus defendere, dogmatizare ac approbare præsumunt, fideles secum in eosdem errores et hæreses trahere, non absque divinæ majestatis contumelia, fidei læsione Catholicæ, ac multorum periculis velut ministri Sathane molientes; nos tales, quos timor Dei a malo non revocat, pœnæ saltem formidine severitateque disciplinæ a suis hujusmodi nequissimis excessibus retrahere cupientes, discretioni vestræ in virtute sanctæ obedientiæ per Apostolica scripta districtius injungendo mandamus, quatenus contra omnes et singulos cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existant, prædictas damnatas hæreses vel earum aliquam approbantes, defendentes, aut dogmatizantes, publice vel occulte, quos omnibus et singulis tam exemptionis quam aliis quibuscumque privilegiis Apostolicis eis, vel eorum ordinibus, aut locis communiter vel divisim, sub quacumque forma vel expressione verborum concessis, privavimus auctoritate Apostolica, et adhuc etiam tenore presentium eadem auctoritate privavimus: necnon et contra suspectos de prædictis, seu eorum aliquos summarie simpliciter, et de plano, tanquam adversus hæreticos, seu fautores et defensores hæresum solerter et fideliter vos, fratres archiepiscopo et suffraganei, vestrique vicarii et officiales vestri ordinarii,

vosque filii inquisitores auctoritate Apostolica juxta statuta canonum et privilegia concessa inquisitionis negotio tam a captione personarum, quam ad sententiam procedatis, invocato ad hoc, si necesse fuerit, auxilio brachii sæcularis, non obstantibus quibuscumque privilegiis, indulgentiis et litteris Apostolicis, per quæ vestra vel alicujus vestrum jurisdictione posset circa præmissa, vel ea quomodolibet languentia impediri, etiamsi de illis esset in præsentibus specialis et expresse de verbo ad verbum mentio facienda, quæ quoad hoc nulli volumus suffragari; sic vos super prædictis soleriter et fideliter habituri, quod præter plenius mercedis præmium, quod inde merebitur, nostram et ejusdem Sedis gratiam uberiori assequi valeatis. Dat. XII kal. Febr. an. xv » (1).

3. *Thomasius, antipapæ capellanus, eparat schisma.* — Inter alios, qui disruptis schismatis laqueis ad Ecclesiam supplices confugere, Thomasius, qui Petri e Corbaria capellanus se gesserat, commissum piaculum deflevit: cumque senio morboque affectus curiam non posset adire, et misericordiam imploraret, data est a Pontifice Joanni card. Ursino A. S. L. provincia, ut eum rite absolveret, ea pœna injuncta, quæ in subjecto Diplomate describitur¹:

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono cardinali.

« Discretionis tuæ, de qua plenam in Domino fiduciam gerimus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si est ita, eundem Thomasium, recepto prius ab eo corporaliter tacto libro, ad sancta Dei Evangelia juramento, quod non credit nec credidit quod creatio vel depositio summi Pontificis spectet vel spectare debeat ad imperatorem: sed hoc hæreticum reputavit et reputat, et hæresim damnatam per Ecclesiam, quam et ipse quantum in eo fuit et est damnat; et quod prædictam hæresim vel aliquam aliam nunquam tenebit, docebit aut scienter dogmatizabit, et vitabit consortium et familiaritatem Ludovici de Bavaria hæretici et schismatici, aliorumque hæreticorum et schismaticorum et sequacium ipsorum, denotatorum et denotandorum ab Ecclesia, dum in hæresi, schismate, fautoria et sequela hujusmodi perdurabunt; et quod nobis ac successoribus nostris canonice intransitibus fidelis et obediens erit; et quod hujusmodi crimina, quæ confessus est, et iis similia non committet, nec Ludovico prædicto, dum in hæresi seu schismate

vel Ecclesiæ rebellionem durabit, vel aliis hæreticis et schismaticis per Ecclesiam denotatis, seu denotandis, seu quibuscumque aliis ipsius Ludovici sequacibus denotatis vel denotandis nullo unquam tempore adhærebit ». Et infra: « Juxta formam Ecclesiæ absolvas: et super irregularitate per eum contracta ex eo, quod se non tamen, in contemptum clavium divinis immiscuit misericorditer dispenses, eumque restituas ad Eumam et bona; non tamen ad beneficia Ecclesiastica, quæ antea obtinebat: sed eum dumtaxat habitiles ad obtinendum beneficia Ecclesiastica consimilia illis, quæ obtinere antea noscebatur, dummodo in illis Ecclesiis non existant, in quibus prima beneficia, quibus per processum nostrum contra tales habitos propterea privatus existit, antea obtinebat: eum nihilominus usque ad annum, a die absolutiois, dispensationis et habilitationis hujusmodi computandum, ab officio divino suspendas, injungens eidem, ut infra dictum annum in quatuor locis solemnibus, videlicet in Basilica principis Apostolorum de Urbe, et monasterii S. Pauli prope Urbem, ac S. Joannis Lateranensis, et S. Mariæ Majoris de dicta Urbe Ecclesiis, in singulis earum videlicet singulariter, quamprimum in eis solemnitatibus festivitatibus occurrant et fidelium inibi aderit multitudo, reatus suos et culpas publice et alta voce confiteatur et dicat, etc. Dat. Avin. IX kal. Julii anno xv ».

4. *Instaurata Edicta in Fraticellos, et in sectam Clarenorum.* — Ut paterna pietate collecti Ecclesiæ gremio qui redibant ad officium, ita animadversum in alios, qui in pertinacia obdurebant. Irretriti erant privati erroribus nonnulli hypocritæ, fratres de paupere vita vulgo nuncupati, qui a Pontifice alias ita descripti fuerunt¹: « Fratres Minorum Ordinis professores sacrae religionem B. Francisci professoris egregii sub despecto habitu parvisque capitibus ostentantes, viri utique fugitivi, nec minus apostatæ; quærentes a jugo religionis colla subducere et debitum regularis effugere disciplinæ, columbinæ simplicitatis speciem præ se ferentes exterius, et callidi hostis astutias interiori preferentes ». Erant ex ea nimirum pseudominoritarum illuvie, qui S. Francisci pura et incorrupta instituta ex candida et literali vocum interpretatione observare gloriabantur, in quos vetera Edicta instaurata fuerunt².

¹ An. 15. p. 4. Ep. com. DCCCLXXVIII.

¹ Jo. an. 4. Ep. cvi. Exl. eliam apud Wad. an. 1317. num. 10.
² Bull. Jo. XXII. Ms. arch. Vat. sig. lit. A. pag. 429.

(1) Cum Marsilii de Padua, et Joannis de Janduno nomina hic in Annalibus recurrant, admonendos lectores censeo, Jandunum jam inde ab auro superiori sive obisse, sive a Bavaro recessisse. Id mihi ex conjectura potius suggeritur, quam certo aliquo argumento constat. Hanc vero conjecturam suppeditant litteræ Joannis pape ad Joannem Bohemiam regem datæ die « II kal. Augusti, Pontificatus sui anno XIV, id est, anno MCCXXX ». In illis enim Ludovico in crimen veritur, quod apud se detineat *Jacobum Castellannum* episcopum; item *Michaellem de Casena*, et *Gulielmum Kam Anaticum, Bonagratiannum de Pergano* (Bergomenem, quem in aliis litteris apud Marlene *conversum*, id est, nullo clericali initium, appellat) ac demum *Marsitium de Padua*. Janduni non emulit, cui s. omissionis nulla aptior occurrit ratio, quam quod obierit, vel ab illo secesserit. Secessisse tamen potius, quam ob isse puto, cum in litteris ad Bened. tu XII, legendis in Annalibus ad an. MCCXXXVI, spondeat Ludovicus se pro viribus insectaturum Joannem de Janduno et Marsitium de Padua, nisi ad Ecclesiæ obsequium redierit.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo ejusque suffraganeis, et dilectis filiis inquisitoribus hæreticæ pravitatis in eis partibus auctoritate Apostolica deputatis.

« Processus contra Fraticellos.

« Dudum ad audentiam Apostolicam Sedem multorum insinuatione perducto, quod nonnulli profanæ multitudinis, qui vulgariter Fraticelli, seu fratres de paupere vita, aut Bizochi, sive Bighini, vel aliis nominibus, nuncupantur in partibus Italiae, necnon in insula Sicilia, comitatu Provinciae, Narbonensi et Tolosana civitatibus et diocesis ac provinciis, aliisque cismarinis partibus contra sacros canones habitum novæ religionis assumere, congregationes et conventicula facere, et superiores sibi ipsi eligere, quos ministros, seu custodes, vel guardianos aut nominibus appellant aliis, plurimos ad eorum sectam recipere, in quibus habitant in communi, publice mendicare, quasi eorum secta una de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumperant et præsumebant etiam incessanter; et ut ipsorum error veritas, et impietas religio putaretur, plurimi eorum regulam Ordinis fratrum Minorum, quam sanctus Franciscus instituit, se proficere ad litteram observare fingeant, quamquam sub obedientia generalis vel provincialium ministrorum ipsius Ordinis minime morarentur, prætendentes se a sanctæ memoriæ Cælestino V prædecessore nostro hujusmodi status, seu vitæ privilegium habuisse (confirmatam a Cælestino monasticam eorum disciplinam, et vocatos pauperes eremitas domini Cælestini, contendunt nonnulli, et Clarenorum congregationem fuisse hujusmodi; at illi advertant quid subjiciat Pontifex) quod tamen, etiamsi ostenderent, non valerent, cum felici recordationis Bonifacius papa VIII, prædecessor noster ex certis causis rationabilibus omnia privilegia ab ipso Cælestino concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, vacuasset viribus, nec dictum privilegium inveniretur per eundem Bonifacium approbatum; nos attendentes, quod in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios patrum diffinitionibus anteponunt, ipsorumque quamplurimi, sicut nobis fide digna innotuerat relatio, a veritate Catholice fidei deviant; contra sectam, ritum et statum hujusmodi auctoritate Apostolica de fratrum Minorum consilio processimus sub hac forma: Joannes etc. ad perpetuam rei memoriam, Sancta Romana atque universalis Ecclesia, etc.»¹ Extat hæc sanctio inter Extravagantes, hac temporis nota consignata, « Dat. Avin. III kal. Januar. Pont. nostri an. II ».

Tum subjicit:

5. « Sane quia sectam præfatam non resurgere, sed abolitam remanere perpetuo, prædictamque inviolabiliter observari sententiam plenè consideris affectamus, ad quod expedire plurimum

credimus, processum et sententiam hujusmodi sæpius præsentem fidelium multitudinem publicari; discretioni vestræ per Apostolica scripta in virtute obedientiæ districtius injungendo mandamus, quatenus vos fratres archiepiscopi et suffraganei per vos vestrosque subditos et alios viros religiosos et sæculares, exemptos et non exemptos, de quibus vobis videbitur (quos ad hæc non obstantibus exemptionis et quibusvis aliis privilegiis eis, vel eorum ordinibus, aut locis sub quacumque forma vel expressione verborum concessis, compellere per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita valeatis) singulis diebus Dominicis ac festivis in Ecclesiis et locisstrarum civitatis et diocesis, ac in sermonibus publicis, de quibus expedire cognoveritis, eosdem processum et sententiam, dum clerus et populus ad divina vel sermones audiendos convenierint, publicantes, omnes et singulos sectam hujusmodi observantes generaliter, necnon nominatim illos, de quibus vobis summarie, simpliciter et de plano, ac sine strepitu et figura judicii constiterit in præmissis incidisse sententiam excommunicatos denunciare singulis diebus Dominicis et festivis in eisdem Ecclesiis, locis et sermonibus publice procuretis. Et quia sine fautoribus et receptatoribus diu pestilentes homines hujusmodi latere non poterunt, nec durare, diebus Dominicis et aliis solemnibus, præsentem fidelium multitudinem copiosa, sub excommunicationis pœna et aliis, quos fautoribus et receptatoribus talium per jura canonica sunt inflicta, ut a fautoria, receptatione ac defensione illorum publica et occulta debeant abstinere moneatis et efficaciter inducatis, contra non parentes monitioni hujusmodi ad denuntiationem inflictarum comminatorum pœnarum hujusmodi et alias, prout expedire videritis, vos archiepiscopi suffraganei vestra ordinaria, vosque filii inquisitores Apost. auctoritate simpliciter et de plano, absque strepitu et figura judicii vestri, secundum statuta canonum et privilegia concessa inquisitionis officio procedentes, invocato ad hoc, si necesse fuerit, auxilio brachii secularis. Datum Avin. XIV kal. Martii, anno xv ».

6. Proruperat eo impietatis hujusmodi hypocritarum fax, ut licet sacerdotio non essent initiati, simplices plebeios ad sacram exhomologesim admitterent, atque ad eos pellicendos inanes indulgentias pollicerentur. Præerat hujusmodi Fraticellis, qui diversam longe ab aliis Hermannii, Dulcinique, vel Apostolicorum impurissimis fraterculorum factionibus sectam adulteriæ sanctitatis specie ex litterali eaque in sensum nefarium detorta Franciscani instituti interpretatione delusi, imbutique nefaria Petri Joannis Olivi, (qui licet a Minoritano Ordine non se divulserit, aliis tamen illius discindendi causam suis erroribus præbuit) doctrina conflarant, Angelus e valle Spoletana laicus, improbe susceptæ sententiæ ad insaniam addictus: in quem Pontifex Melphianensem episco-

¹ Extravag. *Sancta Romana* de relig.

pum legibus agere imperavit, commissaque ab illius nequitiae sociis flagitia ita exposuit¹ :

« Joannes, etc. episcopo Melphensi et iniquisitoribus hæreticæ pravitatis, in partibus regni Siciliae et terris citra pliarum auctoritate Apostolica deputatis.

« Ad nostri Apostolatus auditum perduxit nuper insinuatō displicibilis et infesta, quod quidam ministri Sathan, perditionis filii, et maledictionis alumni, qui se fratres de paupere vita faciunt vulgariter appellari, quamvis eorum secta jandudum per Sedem Apostolicam fuerit perpetuæ prohibitioni subjecta, se in illis partibus sub ducatu cujusquam nequam hominis, videlicet Angeli de valle Spolezana, idiote utique et quasi litterarum ignari, qui se caput seu magistrum ipsorum nominat, congregarunt et congregant incessanter; et gerentes sub pelle ovilla rapacitatem lupinam, ut subtilius et facilius decipere simplicium animas valeant, varias hæreses et errores, quibus ipsi respersi dicuntur, disseminare in divinæ majestatis offensam periculose nimium moliantur; falsas pronuntiantes indulgentias et plures personas ad confessionem sacramentalem, licet claves non habeant, animas decipiendi damnabiliter admittentes, et alia detestanda varia in suarum animarum periculum, et plurimorum scandalum committentes.

« Cum autem talibus, ne crescant hæreses et errores hujusmodi, sed extirpentur potius antequam per intensionem coalescant in segetem, sit ocyus obviandum, discretioni vestræ per Apostolica scripta premitimus et mandamus, quatenus adversus prædictum Angelum, et alios ejus complices in hac parte secundum sanctiones canonicas et privilegia concessa inquisitionis hæreticæ pravitatis officio, solerti adhibita diligentia, taliter providere, invocato ad hoc, si necesse fuerit, brachii secularis auxilio, studeatis, quod hæreses et errores prædicti extirpentur radicitus, et fides Catholica conservetur illæsa, etc. Dat. Avinion. X kalend. Decembris, anno xiv ».

7. Meminere Minorum Annales² cujusdam Angeli noncupati Claren, sectæ illius, quæ Cælestino V Pontifice oborta est, et S. Francisci instituta purissima colere jactabat, seqdæ a sociorum, tanquam apud eos pietas deliresceret, consortio divulgasset, promotoris: quiq; Liberato in secta condenda socio successit in magistratu: et si ea, quæ refert Franciscana historia cum iis, quæ ex Jordano suo loco attulimus³ de Liberato et Angelo factionis Fraticellorum seu Iratrum de paupere vita, quam Bonifacius damnavit, conditoribus conferamus, non dispar studiis reperietur Angelus idiota et hæreticus, quem Pontifex superiori Diplomate exagitavit: nam primo Angelum Clarenum

in illa ipsius historia fertur⁴ non fuisse sacerdotem, et accensatum de exceptis sacris exhomologesibus apud Joannem, tum Bonifacio VIII, et patriarchæ Constantinopolitam sectam illius damnantibus non parvisse. Cum vero hunc Liberati socium Jordanus⁵ rerum sui temporis accuratus auctor in narrandis iis, quæ ad Minoritas spectant, referat antea Petrum e Fosempronio dictum, et Angeli nomen sibi ascivisse, « Quia, inquit, se fingebat revelationes angelicas habere », pariter patriæ nomen commutasse suspicio subesse forsitan possit, ne facile a censoribus fidei, qui in fraterculis in Oriente tum in Occidente jussi⁶ erant inquirere, comperiretur. Referunt⁷ pariter Franciscani Annales, Clarenorum sectam, quæ Cælestini Quinti papæ indulgentia adoleverat, ac transfugas Ordinis Minoritarum colligebat, damnatam a Joanne fuisse; tamen ejusdem Cælestini proposito Diplomate acerrime se tutatam esse. Sed cum id resseissimum fuerit adversus Bonifacii et Joannis justissima decreta non valet eorum excusatio: atque ideo non veram pietatem coluisse constat, ut prætereamus infandam illam hæresim, qua Liberati et Angeli sequaces Pontifices exutos omni auctoritate, eamque in ipsos transfusam ob studium paupertatis effutiebant⁸.

Nec putandum hæc crimina falso Joanni cujus animum a Minoritis aversum peperam aiunt, nimium credulo insurrata ab invidis; quo nomine sacrum Minoritarum Ordinem indigne traducunt: nam plures alii Pontifices nou modo Bonifacius VIII, qui nascentem sectam elidere studuit, sed etiam Clemens VI de blasphemis hujusmodi a pseudoreligiosis jactatis gravissime est conquestus⁹. Porro memorati Angeli sequacium, qui in Neapolitano regno pullularant, causam Gerardus Otho supremus Ordinis præpositus, atque Helionus Rhodiorum equitum magister, tum archiepiscopus Neapolitanus cognoscere jussi sunt¹⁰. Neque ambigimus, quin plures viri simplices et pio purissimi Franciscani Instituti servandi zelo se Angelo aggregarint: qua illecebra plures allecti sensim hæresim ab hypocritis, in Angelos lucis transformatis, instillatam imbibebant.

Quod si Congregationis Clarenorum, qui ad Pii Quinti tempora perstitit, atque a Sixto Quarto Eremitæ sancti Francisci appellati reperiuntur, auctor Angelus de Cingulo Clarenus agnominatus a Clarenio flumine inter Asculum et Nursiæ Alpes, prope quod extracto cœnobio diu cum suis discipulis vixisse ferunt, idemque auctor Ecclesiasticus vere pius exitisset, ut tradit Wadingus¹¹, illum non fuisse Liberati in condenda nefaria Fraticellorum secta socium, sed ab eo

¹ Apud Wading. an. 1318. num. 23. — ² Jord. Ms. Vat. sign. num. 1960. et Annal. tom. XIV. an. Chr. 1297. num. 26. — ³ Ibid. — ⁴ Marc. O'ysasp. l. VII. c. 34. ex Chr. vet. et Mar. — ⁵ Jord. Ms. Vat. sign. num. 1960. Annal. tom. XIV. an. Chr. 1297. num. 26. — ⁶ Clem. VI. Ann. tom. III. Ep. secr. LII. — ⁷ Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 242 et 315. — ⁸ Wad. an. 1317. num. 28. et de scriptor. Ord. Min. in Act. de Cing.

¹ Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 281. et lib. Bull. Jo. XXII. Ms. Arch. Vat. sign. lit. A. pag. 139. — ² Wad. in Annal. an. 1317. num. 46. et an. 1318. num. 25. — ³ Annal. tom. XIV. an. 1293. num. 26.

discrepantem dicendum esset: cui opinioni favet patriæ distinctio, cum illum Foro Sempronio oriumtum scribat Jordanus¹, hunc Cingri natum referat Wadingus²; quin etiam Marcus Ulyssipponensis³ ex Chronico perclusum Joannem appellat.

Si vero idem fuerit, qui varia nomina subdole commutarit, tum nefarium hypocritam fuisse et hæreticum non ambigendum est; et primos socios respersos impietate, flexuque temporum partim hæresim expurgatam flammis, partim doctrinæ luce discussam, ut quæ initio secta fuerat impia, in piorum hominum societatem præstantem religione et sanctitatis fragrantia suavissimam effloresceret, ac tum demum foveretur a Sixto IV, pristinoque Minoritarum sodalitati a Pio V restitueretur. Quod vero Angelus apud sectarios suos vel alios sanctitatis exultationem collegisset, non mirum est, cum ab imperitis a sanctitate non facile discernatur hypocrisis, prorsusque splendido illo primi collapsæ disciplinæ Franciscanæ restitutoris nomine indignus esset; licet enim defloruisse disciplinæ splendorem staterimus cum Marco Ulyssipponensi⁴, ac Liberatum et Angelum a Rainundo Ordinis præposito, Corrado Offidano, Jacobo Tudertino, Petro e Monticulo, quorum aliquos ob egregias virtutes beatorum nomine insingunt, ad Cælestinum V missos; id plane constat ipsos ad sodalium consortium jubente Bonifacio redire debuisse, nec stare religiosam familiam posse, quæ Apostolico anathemate percussa sit. Fuisse autem justum decretum Bonifacii (inferius a nobis repetendum) certum est, cum Liberatus et Angelus restituendi Ordinis furo illum dissiparent, personatamque tantum religionem gererent. Infectus erat illius hypocrisis lue Bernardus Fucensis pseudominorita, quem Guido Carmelita episcopus Majoricæ, proximo anno ad Elensem in Catalonia episcopatum traductus, ut ex Pontificiis litteris⁵ constat, comprehendit atque una cum fidei censore ejusdem hæreses ex ipsis litteris in triginta duos articulos digessit⁶.

8. *Michaelis Cæsennatis errores a Gerardo Othone refutati.* — Alebat inter Minoritas schisma Michael Cæsenas hæresiarcha, atque in Italia suas vias demandat Thedino pseudominorite, cujus comprimendi Fulconi Piceni præsidj provincia a Pontifice demandata est⁷. Cudebat varia idem Michael adversus Ecclesiam fidemque Catholicam Monachii, ubi Ludovici Bavari clientela tectus erat, venenata Commentaria⁸, quæ Encyclicis litteris hoc anno xxiv Januarii datis ad Minoritas, ut eos perverteret, inferebat, et querebatur⁹ Geraldum in sui locum fuisse subrogatum; suamque

hæresim et apostasiam argumentis colorabat variis, quæ confutat Geraldus Otho in eo Commentario, quem ex Perpinianensis comitis conscripsit¹, in quo hypocrisis larvam ita perite detrahit, ut nuda ejus impietas pateat:

« Nonne, inquit, cogitas, filii, incredulitatis, exemplum quod frater Elias meus et tuus in officio, sed tuus in schismatico scandalo prædecessor, apostata fuit, schismaticus et hæreticus: qui sub domino Innocentio IV cum Friderico, ab imperatoria dignitate deposito et sententialiter per Ecclesiam condemnato, se subtraxit ab obedientia domini papæ et ab Ecclesiastica unione? His tamen non obstantibus nostra religio, procurante Domino, non super hoc Elia hæretico, nec super te imitatore suo, sed super solidissimam petram Christum mediante B. Francisco fundata in fide et devotione et obedientia et reverentia ac unitate sacrosanctæ matris Ecclesiæ, inconcussa mansit, sicut hodie; te errante a Catholice fidei tramite cum hominibus devius deviantem, nostra religio per Dei gratiam in communionem et gratia Sedis Apostolicæ perseverat. Non igitur tu dominum papam, sed te dominus papa velut vere reprehensibilem reprehendit. Quare, miser homo, non vides vel non intelligis quam inaniter et quam mendaciter de resistentia gloriaris? Cæterum cum inducis exemplum cleri Romani, dicens scilicet: Ab ipsius domini Joannis obedientia et communionem recessi ad instar Catholicorum et approbatorum virorum de clero Romano, qui ab obedientia et communionem Anastasii papæ deviantis a veritate fidei, quam Ecclesia determinaverat, recesserunt prout in canone xix. dist. capit. *Anastasius* legitur et habetur; istud quidem exemplum contra te militat in duobus.

9. « Primo namque quia, si exempla Romani cleri sequi decreveras, cur Romani cleri principibus dominis S. R. E. cardinalibus Catholicis et fidelibus, in obedientia et communionem domini papæ manentibus, non mansisti? et cur ipsis non recedentibus recessisti, nisi quia eos non sequi sed præcedere, si te voluissent sequi, in apostatica fuga volebas? Si tamen dicat tua perfidia, quod non ipsos dominos cardinales clericos domini papæ, sed anticardinales dudum clericos anti papæ habebas pro clero Romano seu pro principibus cleri Romani, responde. Si cum illis tunc perfidis a communionem domini papæ tunc recedentibus recessisti, cur cum illis redeuntibus, et penitentiam agentibus rediens penitentiam non egisti, postquam eorum exempla sequi volebas, nisi quia superbia sicut prior egreditur ad illicita opera, et posterior revertitur seu frangitur ad penitentiam? sic tu superbus superbæ filius primus esse in apostasia et novissimus in penitentia voluisti? Si vero tua dicat inaudita temeritas, quia nec dominum papam, nec adhuc antipapam habes pro

¹ Jord. Ms. Vat. sign. num. 4960. — ² Wad. de Script. Ord. Min. — ³ Marc. Olys. l. vii. c. 23. — ⁴ Ibid. l. v. c. 27. — ⁵ An. 16. p. 2. Ep. com. MCCXXXV. — ⁶ An. 15. p. 2. Ep. com. DCCLVI. — ⁷ Tom. viii. p. 1. Ep. secr. pag. 111. — ⁸ Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 106. et in Ms. 4008. pag. 151. — ⁹ Eod. Ms. 4010. pag. 212.

¹ Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 215.

clero Romano, responde. Si secundum opinionem tuam Romana possit inveniri Ecclesia, quia constat si non inventiatur Romanus clerus, quia nec Romana Ecclesia invenitur: clerus autem, qui habitat in Avinione, qui habitat Romæ, qui habitat in toto orbe Catholicorum et orthodoxorum obedit et communicat domino papæ; clerus autem qui est Saronæ sub tuo sacrilego et blasphemio vicario Berengario Boelusse Jannensi pseudoarchiepiscopo et Pisano in theologia magistro obedit vel antipapæ, vel Sathanæ, vel synagogæ Judæicæ, vel utriusque. Ubi est igitur Ecclesia Romana Catholica, ad quam appellas? dic, si tu scis, ubi est transportata? Nonne verecundaris? nonne confunderis dicere et scripturare per mundum ea, que omnes Christianæ aures atque Catholicæ horrent, quod tu nullius dignitatis, nullius nobilitatis, nullius auctoritatis, nullius potentie, nullius virtutis, licet multi criminis homo sanctissimum Apostolicum Christi vicarium, universam Ecclesiam, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, principes, burgenses, cives, laboratores, tot viros et feminas populos Christianos sub obedientia et communionem domini papæ servientes de hæresi et factoria hæresis audes condemnare?

10. «Secundo pramissum exemplum contra te militat, quia tu, non dominus papa, in duas incidisti culpas». Et infra: «Tu, sicut sola novit Ecclesia, manifestis hæreticis, puta Petro de Corbario, dudum sacrilego et hæretico antipapæ. Marsilio de Padua, Joanni de Janduno et quampluribus aliis etiam in criminibus et sacrilegis communicasti, communicas et communicare non cessas. Item occulte conaris per falsas suggestiones, scripturas et suasiones fratres olim tibi commissi Ordinis non quidem ad gradus Ecclesiasticos, sed a gradibus et cultibus, ab obedientia et reverentia Ecclesiasticis revocare». Et infra: «Quare communitas nostri Ordinis propter easdem causas a tua communione et obedientia merito se abegit; tamen domino papæ vere et fideliter, et ut vere fidei adhæsit, quia ipse non communicat nec communicavit hæreticis, nec etiam occulte operatus est quidquam: quinimo in revocatione damnatorum, redire cum pœnitentia volentium, et in editione suarum Constitutionum, exempla nequam sequens Anastasii, de consilio dominorum cardinalium, episcoporum, presbyterorum et diaconorum multiplici deliberatione processit. Quapropter hoc solum exemplum, si bene cogitasses, te a tanta insaniam retrahere debuisset». Hæc Geraldus, qui Michaelen hæresiarcham ejus argumentis urget et convincit. Verum hypothesis quod Anastasius II a fide deflexerit, ac propterea a clero Romano abjectus et mox divinitus turpi morte oppressus sit, falsa est. Ac primum observandum Michaelen hæresiarcham contendisse¹, Romanum

Pontificem sine Concilio OEcumenico in ferendo fidei decreto errasse posse, ac Joannem in illo, contra quod ipse Michael novæ hærescos signa extulerat, nempe, *Cum inter nonnullos*, errasse.

11. Et vero probaret errare posse Pontificem in judicio fidei, calumnias jam ante confictas a schismaticis in nonnullos Pontifices repetiit, atque objecit de Anastasio II, sed falso. Ac primum Anastasii hostes schismatici nunquam fluxere, ipsum in dirimenda e Petri cathedra fidei controversia errasse: ex quo Michaelis objectio eliditur. Et si referat Gratianus *dist. xix c. Ita Dominus*, errasse Anastasium, quod rata esse voluerit sacramenta Baptismi et Ordinis, quæ Acacius hæreticus contulerat: non in eo erravit Anastasius, sed Gratianus suam in peritiam produxit, ut docent theologo². Quod ad alia vero objectionum capita in Anastasium attinet, inutilia sunt: statuamus enim quod voluerit ille Photinum, qui communicaverat Acacio, absolvere sine cleri consensu; non propterea a fide deflexit. Demonstrant etiam cardinales Baronius³ et Bellarminus, falsum esse ipsum, voluisse revocare Acacium; et pariter confictum fuisse, illum divina vindicta percussum⁴. Ac si quis omnino contenderet, Acacii nomen dyptice restituere voluisse, moxque divinitus oppressum; non ex eo auctoritas Pontificis exsolesceret, sed magis divina in Ecclesiam providentia illustraretur⁵ stabilique Pontificem in proponendo universæ Ecclesiæ fidei decreto a Spiritu sancto ex Christi sponione regi. Objecit præterea Michael, errasse Liberium, Verum is nullum in controversia judiciaria tulit adversus fidem decretum; sed prævaricatus est communicando cum Semiarianis, quapropter in ejus locum subrogatus est Felix, qui martyrii palmam damnato Constantio tulit, de quo pluribus cardinales Baronius⁶ et Bellarminus⁷, qui de Felicis successione causam hanc afferunt: «Tametsi enim Liberius hæreticus non erat, tamen habebatur propter pacem cum Arianis factam hæreticus; et ex ea præsumptione merito poluit ei Pontificatus abrogari. Non enim homines tenentur, aut possunt corda scrulari; sed quem externis operibus hæreticum esse vident, simpliciter hæreticum judicant, ac ut hæreticum damnant». Resipiscens vero Liberius Felicis iterum successit excitatusque divinitus imperatorem Constantium atque episcopos Ursatum et Valentem hæreticos damnavit; de quo memorati auctores.

Inania similiter sunt, quæ de Leone obijciuntur, cum ipse pseudopontifex esset; quare merito vim argumenti retorquet in Michaelen Geraldus⁸: «Sed temporibus nostris a communione et obedientia Petri de Corbario, in antipapam tyrannice et diabole per hominem laicum, sæcularem et

¹ Ext. ejus comm. cod. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 206 etc.

¹ Turro. Sum. de Eccl. l. II. c. 112. Bell. de Rom. Pont. l. IV. c. 10 et alii. — ² Bar. an. Chr. 497. num. 27. — ³ Ibid. et Bell. sup. cap. — ⁴ Bar. eod. du o 27, 28. Turro. et Bell. ubi sup. — ⁵ Bar. an. Chr. 357. num. 25. — ⁶ Bell. l. IV. de Rom. Pont. c. 9. — ⁷ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 215.

excommunicatum intrinſi, quicumque fideles ſe ſubtrahere tenebantur. Videas igitur, ſi tu habes oculos quibus videre vadeas, ſi fuiſti æqualiter obſervatus tam in facto quam in iſto dicto: quomodo enim et qua fronte iſta exempla pro te inducere potuiſti?» Et infra: « Tu in tuo recessu accessiſti ad intruſum, et recessiſti ab illo, qui canonicè fuerat nullo dubitante ingreſſus. Recessiſti a vicario Chriſti, et accessiſti ad vicarium antichriſti. Accessiſti ad eum, qui aliunde aſcendebat ul latro; et recessiſti ab eo, qui per oſtium intravit ut paſtor. Accessiſti ad eum, qui in nomine proprio veniebat; et recessiſti ab eo, qui venerat in nomine Chriſtiano. Accessiſti, ut tu ipſe dicis, ad civitatem Piſarum, ubi tunc erat ſedes Sathianæ, et tibi fratres, quorum animas in cura te habere dicebas, faciebas ab antipapa officia et dignitates Eccleſiaſticas acceptare; quorum conſecrationi, ſeu potius execrationi, inunctioni, vel verius fœdationi ſicut impudicus leno fornicationum et fœditatum ſpiritualium aſſiſtebas ». Et infra:

12. « Quod autem appellationis tuæ pallium, ſub quo rebellionem tuam ſchismaticam velare conaris, ſit inane et vacuum, patenter apparet conſideranti cuiſlibet eum qui appellat, et eum contra quem appellat, et iudicem quem appellat. Tu autem appellatiſti realiter non ut perſona publica, quia ordo appellationem tuam non approbat nec commendat, ſed potius improbat et condemnat; ſed ut perſona privata attentatiſti facere quod feciſti: hoc autem modo feciſti te perſonam hæreticam, prout conſtat per litteras tuas, ut in proceſſibus contra te habitis in noviſſimo noſtri Ordinis generali capitulo declaratur: perſona autem hæretica ſecundum canonicas ſanctiones appellare non poteſt, nec admitti appellatio ejus debet: tu autem qui decretales et decreta frequenter allegas, iſta melius noſſe deberes. Sed audi cauſam, quare omnis hæretici appellatio non debet admitti, quia ut Paulus ait, ſubverſus eſt qui hæreticus eſt, et deliquit proprio iudicio condemnatus, ad Tit. in cap. Perſona vero contra quem appellatiſti eſt ille, qui non habet ſuperiorem in terris: propter quod de jure ab ipſo appellari non poteſt ». Et infra: « Appellatiſti quoque ad illam Eccleſiam, quam tu in tuis litteris, quas ad diverſas partes Ordinis direxiſti, pronuntiatiſti, aſſeruiſti et denunciatiſti eſſe hæreticam, et per conſequens omni poteſtate judiciaria deſtitutam: quare appellatio tua nullum potuit nec debuit habere vigorem. Sicut ergo ſchismatica rebellio Dathan et Abiron, Chore ſuorumque complicum per appellationem excuſari non potuit; ſic et tua rebellio non eſt excuſabilis, ſed plectibilis ignibus ſempiternis.

13. « Zelus autem tuæ fictæ fidei ad tuorum excuſationem errorum fore falſiſſimus evidenter declaratur, tum quia vere fidei verus zelus in cauſa fidei non facit fugere, ſed pro deſenſione

fidei exſpectare; unde zelus tuus, qui te ad fugiendum induxit, demonſtrat aperte, quod opinionem tuam Evangelicam eſſe ſententiam minime reputati; tum quia zelus fidei non querit ſuper ad inventionem mendosa fundari, ſicut tu viam tuam ſuper multis mendaciis et ad inventionibus falſis ſæpe fundaſſe probariſ: tum quia temeritate alias inaudita de libello per dominum papam contra dicta tua et ſectam tuam edito te dicis duodecim collegiſſe errores, inter quos enumeras nonnullas Evangelicas et propheticas ſententias, ſicut in illo libello in pluribus paſſibus demonſtratur aperte. Sed quia tu ad rationes et allegationes et ad auctoritates contra tuam inſaniam per dominum papam inductas non reſpondes, nec reſpondere poteſ; nec contra ſophiſticarum tuarum rationum reſponſiones replicas, nec replicare attentas, non oportet quod nos, qui videmus, ſicut tu videre videris, tibi fore manifeſte concluſum contra rationes et reſponſiones hujusmodi præter neceſſariis diſputationibus laborare. Propter quod nequaquam a nobis petere deluſiſti, ut oſtenderemus tibi, an dicta domini papæ concordarent cum Evangelica veritate, et an dicta tua ab ea in aliquo diſcordarent: hoc enim ſufficienter oſtenſum eſt tibi. Si tamen aliquam rationem pro tua fundata opinione proferreſ, vel rationum et auctoritatum contra tuas inſanias inductarum ſolutionem, vel apparentem reſponſionem, parati ſumus juxta B. Petri conſilium ad ſatisfactionem faciendam tibi, et omni poſcenti nos in cauſa fidei rationem.

14. « Sicut ergo nec fidei, ita nec religionis nec regulæ zelum habuiſſe probari�: quomodo enim zelatiſti pro regulâ, enormiter veniens contra primaria regulæ fundamenta? tu namque jugum obedientiæ ſicut boſ indomitiſti impudentiſſime rejeciſti; cum tamen ſanctiſſimus inſtitutor noſtri Ordinis B. Franciſcus dicat in principio regulæ: Frater Franciſcus promittit obedientiam et reverentiam domino papæ Honorio, ac ſucceſſoribus ejus canonicè intrantibus et Eccleſiæ Romanæ ». Et in fine: « Semper ſubditi et ſubjecti pedibus ejuſdem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ paupertatem et humilitatem et ſanctum Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod firmiter promiſimus, obſervemus. Conſtat autem univerſitati fidelium, ſepediſtum ſanctiſſimum in quidem patrem dominum Joannem XXII canonicè quidem fuiſſe Apoſtolicam Sedem ingreſſum, et illam Romanam Eccleſiam eni, Domino diſponente, noſcitur ipſe præſeſſe. Tu vero infelix infelicitèr contra regulam, quam profeſſus fuerat, ab ejus obedientia recessiſti, et vocem Eccleſiaſticam atque Evangelicam obedienter audire minime voluiſti.

« Item contra votum paupertatis proprietarius fuiſti, et alios plurimos proprietarios feciſti; ſicut enim eorum, qui tui dudum fuerant complices, conſors relatio juramento firmata confirmat, quod tu pecuniam ad Monachum in camera tua tuas,

et pecuniam immediate manibus fratrum, quos pro tuis mittis negotiis, exhibere facis; non obstante, quod regula nostra clamat: Præcipio firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios vel pecuniam recipiant per se vel interpositam personam; unde Franciscus de *Æsculo* tuæ iniquitatis complex, pergens de *Cumis* versus *Monachum*, inventus est super se immediate portare octuaginta florenos; sed quia nequaquam de bono jure fuerunt, prædones eos divino judicio rapuerunt, ut expropriationem, quam non servabat voluntarius, servaret invitus. Contra castitatem quoque, cum juvenes, qui per te decepti tuis erroribus adhaeserunt, saepe mittis per mundum sine habitu et sine socio cum pecunia et gladio, in argumentum certissimum, quod nihil penitus curas de castitate eorum. Dicis ergo, insensate, namquid non erubescis? nonne confunderis dicens, te pro nostri Ordinis perfectione et puritate zelare, qui notorie contra obedientiam, contra paupertatem, contra castitatem, quas in professione vovisti, jugiter cum tuorum scelerum complicitibus operaris? etc. Dat. Perpiniani post definitionem generalis capituli, anno Domini MCCCXXXI ».

15. *Michael et socii a Minoritis damnati.* — In iisdem Perpinianensibus comitiis sacer Minoritarum Ordo, firmissimæ Ecclesiæ petræ innixus, eundem Michaellem, sua figmenta decretis fidei a Pontifice editis præferentem, atque ex eo lapsu in alias prorudentem hæreses, quantumvis id Franciscanæ familiæ zelo actum ementiretur, judiciario ordine una cum Guillelmo Ochamo, Henrico Chalemio et aliis damnavit, omnemque labem ac suspicionem, quæ de tacita cum eo consensione suboriri potuisset, a se penitus removit; cujus edicti ¹ præcipua pars hæc est: « Diluctus in Christo frater Pastor, dudum minister in provincia Provincie, in nostra præsentia constitutus proposuit, quod præfati Michael, Henricus, Franciscus, Guillelmus et Bonagratia in divinæ majestatis offensam, et in sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quantum in eis est, detrimentum, et in non modicam nostri Ordinis jacturam tanquam hæresiarchæ seminaverant hæreses, et velut archischismatici divisiones procuraverant et schismata, et sicut crudeles homicidæ, fratricidæ ac matricidæ proseriptiones, captiones et tormenta, contra præfatos præfati Ordinis conspirantes, suis procuraverant fratribus, et religionem nostram, matrem suam, vulerant evertere. Quod enim seminant hæreses, patenter apparet ex diversis schedulis et litteris, per præfatum Michaellem personis pluribus et communitatibus ad diversas partes directis, quas vidimus, tenuimus et legimus, ac legi audivimus et examinari per quamplures sacræ theologiæ doctores, et alios in theologia peritos fecimus: ex quibus evidentius colliguntur errores plurimi, qui

nostro et dictorum doctorum, seu verius universalis Ecclesiæ judicio hæreticales merito sunt censendi.

« Primus est, quod imperator potest papam deponere et depositum declarare. Secundus est, quod clerus et populus Urbis Romæ potest papam deponere et depositum declarare. Tertius est, quod illud alias inauditum facinus, quod adversus sanctissimum patrem et dominum, dominum Joannem papam XXII in urbe prædicta per aliquos perditionis et diliditæ filios de facto attentatum extitit, de jure ac legitime actum fuit. Quartus est quod Constitutiones per Romanum Pontificem canonice intrantem editæ de consilio sacri ac fidelis collegii dominorum cardinalium sunt hæreticæ. Quintus est, quod obedire illi, cui universalis Ecclesiæ obedit, est animam damnare et se hæreticum confiteri.

16. « Ex eorum quoque fructibus et artibus, ex quibus cognoscuntur falsi propheta, declaratur ipsorum hæresis: quoniam tempore, quo præfatus Petrus de Corbaria dudum sacrilegus antipapa pro vero papa damnabiliter se gerebat, prædicti Michael, Guillelmus, Franciscus, Bonagratia in civitate Pisana Petro tunc hæretico manifesto adhaeserunt, ipsorum pro suæ confirmatione pravitate hæreticæ informantur, consilium, auxilium et favorem præstantes eidem; in tantum, quod ipse Michael, pro generali ministro se gerens, pluribus nostri Ordinis fratribus præcepit, quatenus a sæpedito Petro antipapa reciperent Ecclesiasticas dignitates; et cum consecrarentur vel potius execrarentur, et dum pro clericalibus dignitatibus, seu verius indignitatibus inungerentur vel potius fœdarentur, dicti Michael, Guillelmus, Franciscus et Bonagratia cum damnatis hæreticis et eis, qui a sæpius repetito antipapa Ecclesiasticas dignitates susceperant, et cum nostri Ordinis apostatis conversantur et habitant, consiliantur et tractant, seu verius machinantur, et ad eversionem status Ecclesiastici et fidei orthodoxæ laborant. Quod autem divisiones procurant ac schismata, veridica fama seu potius infamia universis pæne fidelibus declaravit: nam et ipsi ab Ecclesiastica unitate et a nostri Ordinis societate divisi secessuram, quam temere inchoarunt, damnabiliter totis viribus ampliare contendunt, ad diversas partes personis religiosis et sæcularibus scriptitantes: et ne Romano Pontifici vero et unico in terris Christi vicario vel præfato generali ministro pareant et obediant, vanis et falsis inductionibus suadentes, Judam Galilaum, qui olim in diebus professionis avertabat populum post se, et ne obedirent Romano principi suadebat, totis conatibus imitantes. Quod autem conspirationes ad fratrum proseriptionem, captionem et tormentorum afflictionem faciant; evidentia rei, quæ per eos in Bavaria et vicinis partibus agitur, manifestat: nam per gentes Ludovici de Bavaria jam fecerunt capi et torqueri fratrem Corradum de Monacho quondam

¹ Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008.

custodem Bavariae, ipsumque per violentiam et angustiam tormentorum n. gare fidem Sedis Apostolicæ saltem ore compelli.

« Nos ergo præmissa scelera dissimulare oculis conniventibus non valentes, protestatione superiori iterum repetita, videlicet processibus sanctissimi patris et domini Joannis divina providentia papæ XXII non intendimus per istos processus in aliquo derogare; sed eos tanquam justos et sanctos intendimus pro viribus imitari: sed per istos processus intendimus, quantum in nobis est, et quantum nobis competere potest, offensam Domini nostri Jesu Christi et ejus in terris vicarii, Ecclesiæ sacrosanctæ et nostri Ordinis legitimis ultionibus vindicare: quapropter in die definitionis præsentis capituli generalis in domo materiali ante claustrum pro tribunali sedentes, admissis quibuslibet, qui volebant et poterant interesse, auctoritate privilegiorum nostro Ordini a Sede Apostolica indultorum, præfatos Michaelen, Henricum, Franciscum, Guttlelmum et Bonagratiam in præmissis erroribus errasse et hæreses contraxisse, velut hæreticorum fautores, hæreticos et hæresiarchas, et in præmissis Ecclesiæ sacrosanctæ et Ordinis nostri divisionibus et rebellionibus schismatizasse, tanquam schismaticos et archischismaticos; in prædictisque conspirationibus proscriptio-num, captio-num et tormentalium afflictio-num adversus præfatos et alios nostri Ordinis fratres conjurasse, tanquam crudeliter homicidas, fratri-cidas et matricidas finaliter condemnamus, pri-vantes eosdem nostri Ordinis privilegii, gratiis et beneficiis, consortio et favore, et eosdem ad perpetuum carcerem judicantes, et velut tales dignos et obnoxios præmissis pœnis prosecuti sententia declarantes, etc. » Videant ex his recentiores, qui tanto ardore horum famam defendendam suscipiunt, num in eo cum Ordine consentiant, cum idem sacer Ordo, fide et constantia Ecclesiæ conjunctissimus eosdem Michaelen, Ochamum et socios veluti capitales divini Numinis, Ecclesiæ et Ordinis ipsius hostes, lacerata hypocrisis, quam induebant, larva, fuerit insectatus: nec vero horum lapsus ejusdem Ordinis sanctorum et doctorum virorum numero florentissimi, splendori magis officit, quam Luciferi et sequacium lapsus nocuit Angelorum beatiorum dignitati.

47. *Reginam Siciliæ edocet Pontifex de Michaelis erroribus.* — Allati fuerant Sanctæ reginæ Siciliæ memorati Michaelis errores, quæ cum Sedem Apostolicam, ut puriore doctrina erudiretur, consulisset, Joannes scriptum a se contra

hæreticorum errores, inter quos is erat, Romanum Pontificem leges a Concilio OEcumenicis vel a prædecessoribus latus ad aliumque gratiam solvere non posse, Commentarium transmisit: quem fuisse putamus illum¹, quem suo loco inserimus²; tum adjecit ex iis subjectas controversias illustrari:

« Regina Siciliæ.

« Ex contentis in scripturis præsentibus interclusis, si ea diligenter intellexeris, percipere poteris evidenter, quid secundum Scripturam sacram et dicta sanctorum debeas credere et tenere hæreticum esse pertinaciter dicere, Christum et Apostolos non habuisse aliquid in communi vel proprio, sed tantum simplicem usum facti. Item quomodo contra statuta Conciliorum generalium et prædecessorum suorum dispensare valeat et etiam ordinare³. » Qua ratione id intelligendum sit, antea demonstratum est et Joannes in Constitutione *Quia vir reprobis* contra Michaelis calumnias respondit⁴: « Necnon quod per nullum universale Concilium, nec per aliquem summum Pontificem ordinatum extulit, seu etiam declaratum, Christum et Apostolos non habuisse aliquid in communi vel proprio, sed tantum simplicem usum facti. Item quod hoc, scilicet quod Christus et Apostoli nihil habuerint in proprio vel communi nisi tantum simplicem usum facti ad fidem non pertinet: sed est contra fidem aperte. Ex quibus relinquuntur evidenter, quod omnino quæ a veritatis æmulis ad probandum, quod Christus et Apostoli nihil habuerint in communi vel proprio nisi usum facti simplicem inducuntur, super falso fundantur, suntque Scripturæ sacræ contraria manifeste. Aperiantur igitur, quæso, ad præmissam veritatem intelligendam cordis tui oculi, et eamque tenaciter ac inviolabiliter conservare procura: quod tibi concedat, qui de ignorantie tenebris quos vult ad lumen veritatis adducit. Dat. IV id. Augusti, anno xv ».

48. *Regis Boemæ in Italiam adventus.* — Attulit Italiæ magnas rerum conversiones Joannis Boemæ regis adventus, ac populos Gibellinarum Guelpharumque partium qua spe, qua metu commovit: tumque graves inter cæteros suspiciones concepit Azo, qui Mediolanensibus præerat, et a Joanne papa expetit, num ipse Boemi in Italiam expeditionem promoveret; cui Pontifex hæc sine ipsius assensu geri respondit⁵ (4): « Quia, fili »,

¹ An. Chr. 1329, num. 22, etc. — ² Ead. p. pag. 96. — ³ An. Chr. 1324, num. 32. — ⁴ An. 1329, num. 68. — ⁵ Tom. VIII, p. 1. Ep. secr. pag. 436.

(1) Joannis Bohemæ regis in Italiam expeditio exeunte anno superiori cepit, et hoc anno prospere continuata rerum hoc anno gestarum partem maximam implet. E Tridento venit Brixiam, die XXX Decembris, ut anonymus Ces. n. tensis scriptor coævus, et Historia Contistorum auctor, et Malveus in Chrono. Brixiano quod cum anno sequenti claudit; ejusque nobis dominum, deferentibus civibus, habuit; tum die XI Januarii Bergomum, ac die XXVI ejusdem mensis Gemoni am re cepit in postestatem, qui non urbium exemplum mox secuta sunt Februario mense Papa, Verceilæ et Navaria. Quin et Mediolani die VI Februarii urbis suæ principatum illi detulisse scribit Galvanus Flamma in opus. de vicecomiti. Die II Martii Parmam intravit, ita anonymus Regensis. Die IX febris Mutinensium cum rege præcætantum fuit, teste anonymo Mutinensi subsecquendi. Die XI Aprilis venit Bergomum, ut anonymus Regensis; statimque se Mutinam conferens, die sequenti, urbem ingressus est, teste anonymo Mutinensi. Die XV eadem mensis rex cum legato Pontificis in oppido Plinacchi colloquium habuerunt, quod hecibus utriusque sanctorum consecutum fuit. Die XVI Aprilis Carolus ejusdem Joannis filius Parmam venit,

Azonem alloquitur, « a te et a multarum civitatum fidelibus in dubium revocatur, utrum adventum regis Boemiæ ad civitatem Tridentinam, convocatio rectorum civitatum Lombardiæ, ut ad suam presentiam se conferrent, receptio domini civitatis Brixiensis, et quod aliarum civitatum dominium habere procurat, de nostra conscientia, voluntate et beneplacito processerint ac procedant; indubie volumus te tenere, quod nec nostra conscientia, nec de nostro beneplacito procedunt, nec processere præmissa. Dat. XIX kal. Februarii, anno xv ».

Præ se ferebat Boemius in Italiam a Pontifice exitum, ut populorum Guelforum voluntates sibi conciliaret. De cujus accessu Florentini ob patris Henrici imperatoris veteres inimicitias apud Pontificem questi, hoc simile responsum XV kal. Februarii retulerunt: « Quia inter cætera litteræ huiusmodi continebant, quod magnificus princeps Joannes Boemiæ illustris nuper ad civitatem veniens Tridentinam asseruit, quod ad partes Italiæ se de nostro beneplacito conferebat; scire vos et quosvis alios fideles volumus, quod nec de conscientia, vel licentia nostra ad partes supra dictas accedit etc. » Ad confirmandas vero eorum vires Pontifex, conjungere ipsos cum Pisanis mutuo fœdere studuit, atque ad illud coeundum utrosque est adhortatus¹.

19. *Confederationes contra regem Boemiæ.* — Neque ita multo post Florentinum potentiam conceptus ante de Boemo terror altitavit; ac Luca, iisdem obsidione depulsus, ad ejusdem regis obsequium procuravit². Pronæ similiter eodem tempore ad Joannis regis obsequium plures urbes fuere. Parmæ enim portas illi aperuit Orlandi Rubei factio legati Apostolici copiarum Pontificiarum ducis odio: nec multo post Rhegium ac Mutina certis legibus illius jugum accepere. Perturbatum vero Pontificem ex Boemi secundis processibus, cum eas urbes, quæ jugum Ecclesiæ excusserant, in suam clientelam recepisset, refert Joannes Villanus³. Cæterum ex Pontificiis litteris ad legatum datis⁴ exploratum est, Joannem papam inimicitias cum rege Boemiæ haud facile suscipiendas arbitratum cum is asserendæ Germanico nomini Italiæ, restituendæque publicæ pacis studio signa extulisse præ se ferret, atque oratores ad Sedem Apostolicam ea de causa transmisisset. Porro Bertrandus legatus cum rege Joanne fœdus pepigit⁵, ac percubuit regem Boemum studiis Francorum regis elatum, dissimulante Pontifice,

Insubriæ atque Etruriæ dominatum affectare: atque ex eo Gibellinorum Guelforumque animi adeo concitati, ut qui antea pertinacissimis odiis ab invicem abhorrerent, in regem et legatum conjurarint. Præcipuos armorum socios Robertum Siciliæ regem, Mediolanensem et Mantuanum principes ac Florentinos recenset S. Augustinus¹.

Ex hac vero fœderatorum conjunctione contra Joannem regem ipsius res paulo post dissolute², cum relicto Parmæ filio Carolo, qui tum ad ingentes spes pubescebat, in Germaniam, deinde in Gallias se contulisset³. Concitatus enim in se Joannes ob partum novum in Insubria atque Etruria principatum plurium principum invidiam, odiaque incurrerat⁴: dumque in Germaniam tendebat, ut novas copias contra Italos fœdere junctos contraheret, novi in Germania adversus eum hostes consurrexere, Wladislaus nimirum, Poloniæ rex Joanni ob affectatum ab illo Poloniæ regnum, datamque injuria cruciferis equitibus Pomeraniam infensissimus; Carolus Ungariæ ab Wladislao socero, tum a Roberto rege Siciliæ provocatus; Fridericus Misniæ et Otho Austriæ duces urgente Ludovico Bavaro a Joanne rege abalienato, ac metuente ob initum ab eo cum Pontifice fœdus, ne imperium sibi vel filio, uti accidit, pareret. Adducta itaque in discrimen Boemia, datum insigni imprudentiæ est, Joannem regem Italici turbis se implicuisse: de quibus agit Dubravius, additque eum omnia Italica expeditione in Boemiam se contulisse, atque adversus Fridericum dixisse, in Misniam, advertisse Othonem Austriacum magno succinctum exercitu, cum Polonorum et Ungarorum copiis auxiliariis, quæ ad quinquaginta millia militum ascenderant, venientem; trajectuque Danubii arnisse.

20. *Diversa studia principum et regum Germaniæ erga Sanctam Sedem.* — Subornatum a Ludovico Bavaro Othonem, refert Albertus Argentinensis⁵, qua de re anno superiori dictum est: eundemque Pontifex hoc anno Ludovici partibus ad suas traducere nisus est⁶:

« Joannes, etc.

« Eorum quæ dudum nobis una cum inclytæ memoriæ Luipoldo duce Austriæ germano tuo scripseras, et quæ eorum virtute fuerunt subsecuta oblitus, homagium illi membro diaboli Bavaro, de diversis hæresibus condemnato, publice ac solemniter non erubisti facere, et fidelitatis juramentum præstare, teque sibi tuosque liberos

¹ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 107. — ² Ibid. p. 2. Ep. secr. pag. 108. — ³ Jo. Vill. l. x. c. 173. Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 12. Dubr. Hist. Boem. l. XXI. — ⁴ Jo. Vill. l. x. c. 175. — ⁵ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 133. — ⁶ Jo. Vill. l. x. c. 150.

¹ Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 13. — ² Jo. Vill. l. x. c. 150. — ³ Ibid. c. 183 et 197. — ⁴ Ibid. c. 197. — ⁵ Argen. in Chr. de reb. gest. Bertold. episc. Argentinens. — ⁶ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 76.

Chronie. Regien. Die VIII Parvam rediit, eodemque mense in Bohemiam reversus est. Toto eo tempore Azonem Mediolanensem non obsequenter tantummodo habuit, sed et clarum; a quo vicissim multis tum officiis, tum largitionibus exultans fuit, ut Morigia in Chronico Modottiensi, et ex Galvaneo Flamma tum in opuscul. de vicecomit. cum in manipulo florum discimus. Cur igitur S. Antonius Azonem inter Joannis adversarios accenset, nihil est. Quamquam non diffiteor hæc omnia ab Azone metu potius quam amore præstita, quo metu scissione Joannis liberatus Azo, ejusdem regis adversarios fœdere sibi sociavit.

ad pacem cum eo observandam perpetuo obligare. Nos autem attendentes quam graviter Deum Ecclesiamque sanctam matrem tuam propter hoc offenderis, quantumque gloriam tuam macularis, quantisque periculis animam, corpus et substantiam exposueris per prædicta, more pii patris tuis compatientes jactoris et calamitatibus, desideranter appetimus, ut oculos aperias mentis tuæ, attenteque consideres unde excideris per prædicta: et utique reperies, quod de Dei gratia, quæ sola in via sufficit homini, et sine illa nihil aliud, excidisti, te a corpore mystico, cujus Christus caput noscitur, separasti, ac de Dei filio servum diaboli te fecisti, præler pœnas, quas tam per jura Apostolica, quam imperialia inflictas hæreticorum lautoribus dicti Bvari incurristi. Et hoc considerans festina pœnitentiam condignam agere, ac ad unilatam redire Ecclesiæ absque cunctatione aliqua non omittas, ut sic gratiam Dei recuperes perditam, honorumque sanctæ Ecclesiæ particeps fieri merearis. Et attente provide, quod neque homagium, neque fidelitatis juramentum eidem Bavaro præstita, ut ea servare debeas in aliquo te adstringunt, sicut et nos his diebus in Consistorio declaravimus publico, ea quantum de facto processerant irritantes, ac penitus annullantes. Et quia nil morte certius, nil incertius hora mortis, non pigriteris in his, quæ tibi tam salubriter consulimus, exequendis. Gratia Domini nostri Jesu Christi cor tuum in præmissis dirigat, ut a præmissis periculis salvus fias. Dat. XV kal. Februarii, anno xv ».

21. Vicit Olhonem obsequii in Sedem Apostolicam gloria Rudolphus Saxonix dux, qui cum sua interesse putaret, ut ad celebrem principum conventum a Ludovico Bavaro habendum se conferret, Pontificem consuluit: cui Joannes hoc suggestit consilium¹:

« Joannes, etc.

« Nos sapientis dictum considerantes attente dicentis: *Qui picem tetigerit, coquinabitur ab ea*; quodque et qui superbo communicaverit, superbia inductur; veremur probabiliter, quod si illuc iveris nequaquam immunis ab eorum immunditiis revertaris. Quare nescimus aliud dicere, quam quod de talibus dicit Dominus per prophetam: *Exi, inquit, de illa, scilicet, congregatione profana et sordida, popule meus: et ne ejus sitis particeps delictorum, et de plagis, id est pœnis illi congregationi reprobæ tam per jura canonica et civilia, quam nostros processus inlicitis, non accipias, id est in eis non incidatis. Si ergo illis, qui illi nequam congregationi intererunt, dicatur: Exite; multo fortius antequam intersit est dicendum: Ne appropinquetis. *Quæ enim, dicit Apostolus, societas luci ad tenebras? Aut quæ pars fidelium cum infidelibus?* Quasi dicat nulla. Rogamus igitur et consulimus, fili, ut illam nequam Deo*

infestam multipliciter et exosam congregationem fugias nec eis aliquatenus appropinques. Dat. XIII kal. Februarii, anno xv ».

22. Adversus hæc Ludovici Bavari comitia, alios Pontifex indixit¹ conventus: tum Olhonem et Barnym Stetinenses duces hortatus est², ut strenue adversus Ludovicum pro tuenda Ecclesiæ causa signa attollerent. Nova vero edicta in Ludovicum lata ob hæreses et schismatis crimina e subiectis ad eosdem duces litteris patet³.

« Olthoni et Barnim ducibus Stetinensibus Ecclesiæ Romanæ fidelibus.

« Litteras Apostolicas continentes recognitiones et abjuraciones, hæresim et errores dilecti filii Petri de Corbario Ordinis fratrum Minorum olim hæresiarchæ et schismatici, per eundem Petrum ad nostram dudum venientem præsentiam sponte factas; necnon processus noviter contra Ludovicum Bavariæ ducem hæreticum et schismaticum, ac Ludovicum ejus filium dudum habitos, venerabili fratri nostro episcopo Caminensi per eum publicandos in eis partibus destinamus. Quocirca nobilitatem vestram rogamus et hortamur attentius, quatenus in devotione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris vestræ constanter et inviolabiliter una cum dilectis filiis nobilibus viris nepotibus vestris, et aliis earum partium fidelibus persistentes, eidem Ludovico de Bavaria, ejusque filio et aliis rebellibus et hostibus Dei et Ecclesiæ vos ad eorum contendam superbiam tanquam viri fideles et strenui opponatis. Dat. II id. Februarii, anno xv ».

23. Explicuere porro Olho et Barnym ejus filius, ac Bucizlaus Barnym et Wartizlaus duces Stetinenses præclarum officii et observantiæ in Ecclesiam Romanam exemplum⁴: principatum enim amplissimum illi dono obtulere. Quorum principum extant litteræ subjecta verborum formula superiori anno adulto exarata⁵:

« Sanctissimo in Christo patri et domino suo, domino Joanni papæ XXII, sacrosanctæ Romanæ universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Otto et Barnym ejus filius Dei gratia Pomeraniæ, Slavix Casubixque duces atque domini in Stetin, tutoresque filiorum inelyti principis ducis Wartizlai eorum patris bonæ memoriæ, videlicet Butislai Barnym et Wartizlai, cum debila reverentia devota pedum oscula beatorum.

« Noverit vestra sanctitas, quod nos nomine nostro terræ nostræ tutorio nomine dictorum filiorum ducis Wartizlai, et patruelium nostro- rum prædictorum, communiter et divisim, honorabilem virum dominum Theodericum Zathelmitz non canonicum Caminensem dilectum nostrum capellanum facimus, constituimus et ordinamus nostrum ac dictorum pupillorum verum et legiti-

¹ Tom. VIII, p. 1. Ep. secr. pag. 79. — ² Ibid. pag. 77. — ³ Ext. inter Bull. selectas lit. Jo. XXII. Ms. Arch. Vat. sign. lit. A. pag. 128. — ⁴ Tom. VIII, p. 1. Ep. secr. pag. 70. — ⁵ Ext. apud Jo. an. 15. p. 4. Ep. com. DCCLXXVI.

¹ Tom. VIII, p. 1. Ep. secr. pag. 70.

munum procuratorem et nuntium specialem, ad petendum ab eadem sanctitate vestra infeudationem nostri ducatus, terræ nostræ et ducatus pupillorum patruelium nostrorum prædictorum omni modo et forma quibus melius fieri potest, et ea a vestra sanctitate in feudum nomine nostro et prædictorum nostrorum pupillorum et patruelium recipiendum, ac litteras super iis et alias quascumque ab eadem sanctitate vestra petendum et recipiendum; et eidem sanctitati vestræ et sancte Romanæ Ecclesiæ iuramentum fidelitatis nomine nostro in animas nostras specialiter præstandum, ac omnia singula faciendum, quæ verus legitimus procurator facere potest, et etiam circa præmissa fuerint opportuna; et quæ nos faceremus, si præsentem essemus; ratum et gratum habentes et habituri in perpetuum quicquid idem procurator noster egerit in præmissis nomine nostro, et quolibet præmissorum: et hoc sanctitati vestræ sub sigillis nostris, et per hoc præsens publicum instrumentum duximus significandum. Datum et actum in Stetyn, anno Domini mcccxxx, indictione xiii, xviii die mensis Septembris, hoc est, in crastino S. Lamberti confessoris». Adita sunt plurium testium nomina.

24. Profectus ad Sedem Apostolicam orator Stetiniensium ducum nomine Romani Pontificis clientelæ addixit ipsorum principatum, ejusdemque jura fiduciaria accepit a Joanne papa, qui de re gesta subjectum Diploma ad duces hoc anno transmisit¹:

« Joannes, etc. dilectis filiis nobilibus viris Olthoni et Barnym ejus nato, ac Butizlao Barnym, et Wartizlao ducibus Stetiniensibus salutem, etc.

« Dilectus filius Theodoricus Zathelnitzen canonicus Caminensis procurator vester a vobis, filii Otto et Barnym, tam vestris propriis, quam vestro, filii, Butizlæ Barnym et Wartizlai, quorum vos dicti Otto et Barnym tutores esse noscimini, nominibus constitutus in nostra et quorundam fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium præsentia proponere procuravit, quod vos zelum eximie devotionis, quam ad Romanam Ecclesiam matrem vestram habere noscimini; nobis et eidem Ecclesiæ, quantum vobis est ad præsens possibile, ostendere cupientes vestro, prædicti Otto et Barnym, et tutorio vestro, præfati Butizlæ Barnym et Wartizlæ, nominibus ducatus, comitatus, villas, oppida et castra vestra infrascripta, ad vos totaliter et immediate pleno jure spectantia, quæ libere ac pacifice possidetis, vultis et intenditis a nobis et eadem Ecclesia Romana tenere in feudum; et tam vos quam vestri hæredes, et successores exinde nobis nostrisque successoribus et Ecclesiæ memoratæ fideles vassalli existere proponitis perpetuis temporibus et devoti, nobis humiliter supplicans procurator prædictus, ut vobis de ipsius ducatus, comitatibus et illis oppidis, et

castris infeudationem facere, ac ea vobis pro vobis et vestris successoribus in feudum dare et concedere dignaremur; et offerens procurator præfatus nomine procuratorio, quo supra, pro vobis infeudationem prædictam a nobis et Ecclesiæ memorata recipere, ac nobis et eidem Ecclesiæ pro dictis ducatus, comitatibus, villis, oppidis et castris præstare fidelitatis debite juramentum». Et infra:

« Nos autem, audita et plenius intellecta supplicatione prædicta, visoque tenore Instrumenti procuratoris hujusmodi, ac deliberatione super præmissis præhabita diligenti; ducatus, comitatus, villas, oppida et castra prædicta, quæ sequuntur, videlicet: in ducatu Stetiniensi Stetin, Gripeswolt, Tuntlyn, Dymym cum castro antiquo Trepethowe, Wolgast cum castro Ukerimunde cum castro Griffenhagen, Gaitze, Pyritz, Bive, Novastarganden, Golnowe, Wellyn, Camayng civitatem Griffenierghe, Novatrephowe Belgarden cum castro Pontym, Uzenym, Doberen, Lobest cum castro Lassan Warpe. Item comitatum Salzkowe et comitatum Nougarden. Item Belgarden cum castro Boreusten cum castro. Item principatum Ruyge, Syndis, castrum novum in insula Ruyge Bart Grimme, Tribuses, Loyze cum castro, castra Drymym, Camerowe, K.kmedepone, Sacherigenmolen, Sanzekowe, Osta, Wolt, Broke, Cleponowe, Cumirowe, Lindeberch, Mughenborch, Spantckowe, Cochele, Oldewighescignerg, Linde, Cosenove, Sarone, Vukimunde, Voghesave, Cleponowe in terra Stetini, de Verrade, de Twerade, Eave, Brode, Lumbethowe et Hildenborch; vobis in persona procuratoris prædicti, pro vobis ac hæredibus et successoribus vestris nomine procuratorio, quo supra, recipientis, infeudamus; ac pro vobis et eadem Romana Ecclesia in feudum auctoritate Apostolica damus et concedimus, ejusdem Romanæ Ecclesiæ et ejuslibet alterius jure salvo. Quas quidem infeudationem, dationem et concessionem in feudum præfatus procurator, nomine, quo supra, recipiens et acceptans, mox ibidem recognovit et sponte confessus fuit vos dictos ducatus, comitatus, villas, oppida, et castra prædicta tenere, ac vos, hæredes et successores vestros debere tenere perpetuo in feudum a nobis et prædicta Ecclesia Romana; et propter hoc in nova creatione ejuslibet Romani Pontificis fidelitatis juramentum debere ac teneri eidem Romano Pontifici præstare cum omnibus capitulis, quæ de jure ac consuetudine partium illarum ad juramentum hujusmodi se extendunt: dictumque juramentum præstitit nobis ibidem nomine vestro cum omnibus prædictis capitulis procurator prædictus, nobis supplicans humiliter et devote, ut vobis litteras nostras Apostolicas dignaremur concedere in testimonium præmissorum, quod eidem duximus favorabiliter concedendum». Additur superior mandati procuratori dati formula. Nulli ergo, etc. nostræ infeudationis, etc. « Dat. Avin. III id. Martii, anno xv ».

¹ Au. 15. p. 4. Ep. com. DCLXXVI.

25. *Ungariæ rex et regina a sicario appetiti.*

— Hoc anno creptum e furentis hominis insidiis Carolum Ungariæ regem non sine divina providentia, scribunt auctores¹. Felicianam videlicet e Zachorum familia satum, arripientem tyrannidis aubitionis furis inflammatum vel, ut alii ferunt, stuprum uxori vel Clare sorori a Casimiro reginæ fratre illatum ultorum, in Vissegradi suburbio XV kal. Maii, ut notat Bonfinius², in Carolum regem, dum una cum uxore liberisque accumberet, officii specie ingressum, evaginato repente gladio irruisse, ac regem levi vulnere perstrinxisse, atque amputasse Agneli reginæ quatuor dextræ digitos, « Quos », inquit Bonfinius, « femineorum munium et profusæ liberalitatis ministros vere possumus appellare, cum illa dies ac noctes sacras his vestes contereat et pararet ». Et quidem pietati addictam, Pontificiæ ad eam litteræ VIII kal. Julii datæ indicant³. Sauciata regina, parricida in regios liberos furore amens reginæ omnis familiæ delendam animo ferrum cruentum vibrabat, cum pedagogi objectu corporum crudeles ictus avertere. In eo flagranti facinore ille pugione a Parocio collo transfossus, atque a satellitibus ad sublatis clamores concurrentibus, membratim dissectus. Sæviturum deinde in omnes, qui proxime ipsum sanguine attingebant, nisi quos fuga penis eripuit. Contigit atrox ejusmodi in Carolum regem conjuratio, cum ipse devictis Tartaris onustus spoliis bello rediret. Quibus lætis mixtis tristibus nuntiis acceptis Pontifex, hæc ad regem Carolum scripsit⁴.

« Carolo regi Ungariæ.

« Ad nostram nuper veniens præsentiam dilectus filius Joannes fratrum Ordinis Minorum in Ungaria provincialis minister tuæ celsitudinis nuntius nobis regias litteras, per quas progressum felicem regium, et triumphum gloriosum obtentum contra Tartaros fidei Catholicæ inimicos, ac casum sinistram, qui contigit proditoriis tibi et gentibus tuis paratis in regressu insidiis, excellentia nuntiavit regia, et super eis sefiosius referendis fidem petiit dicto nuntio credulam adhiberi nostro apostolatus, præsentavit. Quibus quidem nuntio et litteris solita benignitate receptis, ac iis, quæ in ipsis continebantur litteris et idem nuntius verbo curavit exponere plenius, intellectis læti fuimus admodum de prosperis, et super adversis tibi, fili charissime, compassi fuimus et paterna compati-mur charitate; illi, qui te a tantis liberare dignatus est periculis, exsolventes nihilominus in humilitate spiritus vitulum labiorum, eique preces effundentes devotas, ut tua devotione, quam ad Deum et ejus Ecclesiam sacrosanctam, dilationemque fidei orthodoxæ velut Christi pugil et ipsius athleta fidei strenuus habere dignosceris;

(ex qua Deo acceptior efficeris, clarumque nomen tuum et famam meritis attolli) non diminuta, sed aucta te regnum tuum prosperis faciat abundare successibus, et ab adversis sua potenti virtute protegat jugiter et defendat. Dat. non. Augusti, anno XV°.

26. *Carolus rex Ungariæ paternum principatum Salernitanum a Roberto rege Siciliae possit.* — Attulerat graves apud Pontificem querelas adversus Robertum Siciliae regem patrum Carolus, ab eo nimirum repulsam passum, cum Salernitanum principatum et honorem Montis S. Angeli, quibus pater suus Carolus Martellus, Caroli II regis major natu filius erat potitus, reposeret. Cujus petita, cum æquitate niteretur, Joannes Roberto, ut iis assentiretur, suavit¹:

« Joannes, etc. regi Siciliae.

« Noverit regia celsitudo, quod charissimus in Christo filius noster Carolus rex Ungariæ nepos tuus nobis per litteras et nuntium intimavit, quomodo a tua requisiverat magnificentia, quatenus titulum olim magnifici principis Caroli patris sui, principatum scilicet Salernitanum et honorem Montis S. Angeli dominium ad ipsam hæredesque suos jure successioneis hæreditariæ pertinentia, in signum dilectionis tantæque unionis restituere pleno jure; in qua quidem concessione sibi apparuit difficilis atque gravis: quare nobis humiliter supplicavit, ut tuam per nostras litteras excellentiam inducere curarem pro petitione prædicta effectualiter admittenda. Nos autem petitionem prædictam, nisi obsistat aliud quod nos laet, rationi consentaneam expedientemque tuæ saluti animæ et aliis etiam arbitrans serenitatem regiam exhortamur », et infra, « ut dignetur effectualiter petitionem admittere supradictam, ne illi sua neget restituere, cujus filium in tuis credis omnibus, nisi de tuis lumbis exierint, anteferre. Dat. VII kal. Februarii, anno XV°. Aliis vero litteris² Sanctiæ reginæ inculcarat, ut cum maxime Sicula Ungariæque rei conjunctio ac fœdus interesset, illudque matrimonio neptis ducissæ Calabriæ ac regis Ungariæ filii sciendum esset, rem summo studio et contentione urgeret. Perfectum illud Joannæ I cum Andrea ad sedandas controversias lugubre et cruentum matrimonium visuri sumus, quod maxima deinde bella calamitatesque peperit.

27. *Catalanos, Genuenses et Baleares ad concordiam revocare nititur Pontifex.* — Composita³ etiam Pontificio studio controversia, quæ inter Roberti et Venetæ reipublicæ clientes oborta erat. Verum haud ita facile alia sopiri potuit, quæ inter Genuenses et Catalanos eruperat. Infestant⁴ superiori anno Sardiniam Ligures Saonenses, ac de Catalanis prædas egerant: ac licet plurima a Pontifice pro concilianda pace navata sit opera⁵, Cala-

¹ Jo. Tur. Chr. Ann. p. 2. c. 96. Chron. l. xi. in Wlad. Lok. — ² Bonf. rer. Ung. oec. 2. l. xi^a. — ³ Tom. VIII. p. 4. Ep. secr. pag. 97. — ⁴ Ibid.

¹ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 92. — ² Ibid. — ³ Ib. pag. 109. — ⁴ Sur. l. VII. c. 13. — ⁵ Tom. VIII. p. 4. Ep. secr. pag. 98.

lani tamen comparata Augusto, ut refert Joannes Villanus¹ quadraginta duarum trirerium et triginta navium classe, nullo civium exulnive Genuensium, seu Guelforum GIBELLINORUMQUE SARDINIENSIVM habito discrimine, Liguria oram evastarent. Qua percussa clade Ligures, ad repellendum communem hostem vires conjungere, mutuasque inimicitias missis ad Robertum regem oratoribus ut concordiae leges ferret, voluntaria oblivione delere decreverunt. Conciliati itaque sunt iis legibus, ut exules restituerentur patriæ, arcus tamen reipublice potestati subicerent, ac Pontificias partes adversus Ludovicum Bavarum et Joannem regem Boemie tuerentur. In ea Catalanorum adversus Genuenses expeditione maritimas vires Jacobum regem Balearum conjunxisse, narrat Surita². Interebat etiam Jacobo Baleari controversia gravis cum Gastone Fluxi comite de nonnullis castris, quæ ipse obtinebat: comes vero ad Rogerium Bernardi fratrem comitem Castri Boni Sclarimunde aviæ reginæ Balearum jure hereditario spectare contendebat³, et Jacobo bellum denuntiabat. Admovit Apostolicas curas Joannes, ut orientem discordiam pacaret, atque archiepiscopo Aquensem huic muneri præfecit, Balearumque regem rogavit⁴, ut ei obsequens esset, atque ab hostili grassatione abstereret⁵: pariterque Gastonem⁶ flectere ad pacem studuit, eumque, ut æquitate non armis experiretur, est adhortatus⁷.

28. Denique tanquam summus Christianorum hierarcha ad compescendas insontium strages, et reprimentia mala, quæ in subditos populos, Christi emptos sanguine, redundatura erant, tradita sibi divinitus potestate usus, annuas inducias imperavit, districtoque enses a principibus poni jussit, objecto iis anathemate, qui Apostolica imperia infringere, ac principum contra hæc tendentium ditionem sacris interdixit: cuius edicti promulgandi archiepiscopi legato provincia data est⁸.

« Venerabili fratri Armando archiepiscopo Aquensi.

« Nuper non sine cordis amaritudine intellecto, quod hostis humani generis inter charissimum in Christo filium Jacobum regem Majoricarum illustrem ex parte una, et dilectos filios nobiles viros Gastonem comitem Fluxi et Rogerium Bernardi de Fluxo vicecomitem Castri Boni germanum ejusdem comitis ex parte altera adeo gravis dissensionis materiam suscitavit, non viis pacificis, sed congressibus bellicis exortas inter ipsos disponunt dividere quæstiones. Nos igitur considerantes attente strages corporum, facultatum lapsus et animarum pericula, ac Ecclesiarum et personarum Ecclesiasticarum, orphanorum quoque ac viduarum et pauperum discrimina varia, quæ dicti congressus, si sequerentur, quod absit

probabiliter, comminantur; ac ideo ad hujusmodi sedandam discordiam, et turbata pacis inter partes prædictas reformanda fœdera vigilantibus studiis intendentes, et de circumspeditione tua gerentes in Domino fiduciam pleniorum; te ad partes illas ad impediendum eosdem congressus, et reformandum pacis fœdera inter partes prædictas providimus destinandum, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur.

« Verum quia frequenter expedit monitionum lenitati Ecclesiasticam adjici disciplinam, fraternitati tuæ per Apostolicam scripta committimus et mandamus, quatenus partes easdem et ipsarum quamlibet ac valitiores earum, ne se invicem aut terras suas usque ad unum annum hostiliter quomodo invadant, nec aliquis ad hoc eis præbeat consilium, auxilium vel favorem, per excommunicationis in personas, et interdicti in terras eorum sententias, a quibus absolvi præterquam in casu mortis nisi a Sede Apostolica minime valeant (non obstante qualibet indulgentia cuilibet eorum vel eorum alteri, seu cuilibet alii sub quacumque forma verborum, vel expressione ab ipsa Sede concessa) quando et prout secundum Deum expedire videris, per te vel alios seu alium compescere non omittas. Si vero ad partium earundem vel aliorum, quorum intererit, provinciam pro præmissis exequendis nequires secure forsitan te conferre, volumus quod processus tuos super prædictis habendos, in locis circumvicinis, de quibus verisimile existat, quod ad eorum valeant pervenire notitiam, solemniter publicare procuret: quibus quidem processibus eos, quos ipsi contingunt, adeo arctari, postquam sic publicati fuerint, volumus ac si eis personaliter publicati et insinuant fuerint. Dat. Avin. IV id. Junii, anno xv». Rescivit etiam Pontifex¹ omnes coitiones et armorum fœdera, quæ inter socios eorum principum inita fuerant, et sacramenta eae de causa concepta irrita esse sanxit; perfecitque ut ii principes ad dirimendam æquitatem controversiam inclinarint, ac delecti sint viri periti et prudentes, qui concordie rationes explorarent: si vero eorum discrepant sententiæ, Pontifex ad dirimendam litem curas se adhibiturum est pollicitus. Poscebat temporum necessitas, ut Christianorum bella sopirentur, cum Barbari ad religionem evertendam imminerent.

29. *Consilia de expeditione Granatensi et potissimum de Asiatica contra Saracenos et Turcas prosequitur Pontifex.* — Et quidem Afri Balearicum mare piratica grassatione vexabant, expositisque in insulis nauticis copiis, maritimam oram diripiebant. Ad quorum coerendas excursiones triennalis decuma Jacobo regi concessa a Pontifice: « Cum, inquit², sicut ad notitiam nostram et fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium tua ac quorundam aliorum fide digna relatione perve-

¹ Jo. Vul. l. x. c. 130. Sur. l. vii. c. 16. — ² Sur. l. vii. c. 13. — ³ Tom. viii. p. 1. Ep. secr. pag. 37. — ⁴ Ibid. pag. 50. — ⁵ Ibid. pag. 38. — ⁶ Ibid. — ⁷ Ibid. pag. 37. — ⁸ An. 15. p. 2. Ep. cur. xxiv.

¹ An. 15. p. 2. Ep. cur. xxv. — ² Ibid. p. 4. Ep. com. CDLXVI.

nit, dictum regnum per incursiones hostiles infidelium et aliorum hostium multiplicibus in mari et terra prædis, spoliis et rapinis oppressum fuerit et afflictum, et quampluribus navibus, mercibus, et mercatoribus per eosdem infideles et hostes fuerit spoliatum, et alias per incursum eorum in personis habitatorum suorum gravissima pertulerit detrimenta, etc. » Permisit eidem regi instaurandæ rei mercatorie, quæ dissipata excursionibus piraticis erat, gratia ut tres naves Alexandriam mitteret, modo vetitas merces non inferrent Ægyptiis; tum etiam hanc adiecit exceptionem¹: « Exceptis quoque infantibus et pueris præcipue Christianis, qui interdum per nonnullos falsos et impios Christianos rapiuntur, et ad Saracenos in eorum navibus cum mercimoniis deferuntur, et venundantur eisdem: ex quorum damnato commercio contingit dictos Christianos pueros fidem Catholicam abnegare, dictorum Saracenorum perfidia imbui, et multa alia nefanda committi in gravem divinæ majestatis offensam, et fidei Catholice detrimentum ».

Excurrere² in Valentinum regnum Mauri, ac ferro flammaque sunt grassati: ad quos reprimendos non ex Hispaniis modo, verum aliis quoque regnis fideles generoso ardore accensi provolarunt. Accessit inter cæteros triumphalibus crucis signis Wilhelmus Juliacensis comes, qui arma Christo contra perfidos Granatenses devoverat, et a Pontifice litteris ad Alfonsum Aragonum regem³, Joannem patriarcham Alexandrinum, Petrum Ripacurtiæ comitem, tum Raymundum Berengarii comitem Montanorum de Prades, principes regia stirpe satos, datis⁴ plurimum commendari meruit. Agitabat etiam Granatensis expeditionis consilia Philippus Francorum rex⁵, atque oratorem Ranulphum Rochafortium ad Alfonsum regem Aragonum misit, ut de conjungendis cum ipso armis ad excindendas ex Hispania Mahometanorum reliquias pacti iniret; ac pollicebatur se gloriæ et laborum socios Angliæ, Scotiæ et Navarræ reges, tum Gallos principes, ac delphinum et ducem Sabaudie adducturum. Agebat tum Alfonsus Valentie, qui iis auditis deliberaturum respondit; ob inducias tamen, quas rex Castellæ cum Granatensibus erat pactus, rem difficilem exitum habituram. Cæterum eæ induciæ diuturnæ non erant futuræ, quippe ineunte hoc anno Mauricæ expeditionis consilia cum Alfonso rege Castellæ a Pontifice instaurata sunt, illique ad quadriennium inchoandum a festo Ascensionis Dominicæ proximo anno recurrentis sacerdotiorum regni Castellani decumæ, et duæ partes tertiarum illius auri reficiendis templis sacri attributæ fuerunt⁶ ea lege, ut terra marique Granatenses adoriretur; ac si a castris abesset, præceret ducem exercitui, in

quo ad minus mille equites cataphracti numerarentur. Tum alias pactiones de Ecclesiis in urbibus, quæ e tyrannica Manrorum servitute eriperentur excitandis et vectigalibus donandis, ac Mahometica superstitione compescenda adiecit, quibus de rebus ad Alfonsum regem VI id. Aprilis scriptæ litteræ, partesque datæ⁷ archiepiscopo Hispalensi, et Cordubensi ac Giennensi episcopis, ut decumanum aurum cogerent, et quæstores sacerdotes instituerent.

30. *Athenorum ducis in Achaïam irrita expeditio.* — Gerere porro in votis præ se ferebat Philippus Francorum rex ex Hispaniis Saracenicum nomen delere, ut Hispanos reges expeditionis, quam in Asiaticos infideles moliebatur, socios sibi adscisceret: atque ob id etiam Joannes rex Boemie, quem Syriæ Christo restituendæ se devovisse vidimus, regi Aragonum contra Granatenses operam detulerat⁸. Interea ex aula soldani, a quo Palæstinam repetebant Christiani, regressus Petrus Paludanus patriarcha Jerosolymitanus nullas quidem barbari principis nomine litteras attulerat, alias tamen porrexit oratorem quatuor sigillis munitis, in quibus descripserant, quæ sibi variis temporibus soldani nomine responsa fuissent: cumque patriarcha ad Philippum profecturus esset, exaratis XVI kal. Mart. litteris Pontifex Francorum regem in deliberationem vocare jussit, quid agendum esset, pariterque se cum cardinalibus de iis, quæ patriarcha scriptis tradiderat, deliberaturum. Deinde pervenere ad Sedem Apostolicam Leonis Armeniæ regis oratores, quos Joannes ad Philippum Francorum regem dimisit, eique litteris, XII kal. Octobris exaratis, commendavit⁹. Posebant ii pro tutanda Armenia auxilia, ac salubriter ad Saracenos invadendos consilia afferebant. Cum itaque Galliarum rex de bello sacro cum suis principibus diu agitasset, atque etiam superiori anno diebus octo et eo amplius cum ipso Pontifice de ea expeditione obeunda egisset⁴; denique missis ad Sedem Apostolicam litteris Joannem rogavit⁵, ut tanquam summus Christianorum omnium princeps Mahometanis ad liberandam ex eorum tyrannide Palæstinam, Christi sanguine olim consecratam, bellum sacrum indiceret: ex conventis itaque decrevit expeditionem Pontifex, venturis bienniis vere suscipiendam, ac Petro Paludano, qui legationem apud soldanum Babylonium obierat, tum Gallis præsulibus dedit imperialia⁶, ut fideles sacre militiæ nomen datus crucis symbolo insignirent.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus Petro patriarcha Jerosolymitano, ac universis archiepiscopis et episcopis per regnum Francie constitutis salutem.

« Gaudemus et exultamus in Domino, gaudet

¹ An. 15, p. 4. Ep. CDLII. — ² Sur. I, VII, c. 15. — ³ Tom. VIII, p. 1. Ep. secr. pag. 58. — ⁴ Ibid. — ⁵ Sur. I, VII, c. 14. — ⁶ An. 15, p. 3. Ep. com. MIV.

¹ An. 15, p. 3. Ep. MV. — ² Sur. I, XIV, c. 14. — ³ Tom. VIII, p. 2. Ep. secr. pag. 212. — ⁴ Jo. VIII, l. X, c. 162. — ⁵ An. 16, p. 1. Ep. cur. VII. — ⁶ Ibid.

et exultat sancta mater Ecclesia, et plebs cuncta fidelium potest et debet non indigne letari, quod charissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris velut Christianissimus princeps calamitatibus, miseris ac necessitatibus Terræ-Sanctæ, in qua Salvator noster salutem totius humani generis extitit operatus, et quæ per sordidos Saracenos Catholicæ fidei inimicos delonestatur continue in Crucifixi contumeliam, et opprobrium nominis Christiani, affectu interno compatiens; ac summum desiderium, quod a longo tempore habuit in dictæ Terræ-Sanctæ subsidium transfretandi, cupiens sine tarditate obstaculo ducere in effectum, passagium ultramarinum; sicut ipse nobis per suas litteras intimavit, ad deliberationem dictæ Terræ-Sanctæ de manibus infidelium prædictorum, claræ memoriæ Christianissimorum regum Franciæ antecessorum suorum (qui charitatis et devotionis fervore succensi velut fideles pugiles et Christi athletæ constantissimi, dictæ Terræ-Sanctæ negotium per retroacta jam tempora fuerunt feliciter prosecuti) imitando vestigia, cum nonnullis prælatis, paribus, baronibus et multis aliis regni sui et partium aliarum magnatibus provida consultatione ac via tuto deliberatione præhabita: ad laudem et gloriam divini nominis et Catholicæ fidei exaltationem assumpsit, firmiterque disposuit, auctore Domino, ad Terram eandem ad eripiendum eam de manibus hostium prædictorum, et vindicandas injurias et contumelias, quas dicti hostes perdidit crucis Christi in conculcationem et contaminationem dictæ Terræ Salvatori nostro hæcenus intulerunt, et continue inferre in Terra prædicta multiplicibus blasphemis, non sine magno cunctorum Catholicæ fidei cultorum opprobrio, non desistant, personaliter proficisci. Et quia idem rex pro hujusmodi faciendo passagio, sublato cujuslibet dilationis obstaculo, iter adversus terram eandem arripere infra biennium ab instanti mense Martii computandum intendit, nobis humiliter supplicavit, ut verbum crucis proponi ac prædicari ad hujusmodi faciendum passagium universis Christi fidelibus publice faceremus. Nos igitur ex prædictis diligentius attendentes, quod idem rex ad Deum et Dominum nostrum Jesum Christum dirigens studiosis operibus mentem suam, pro divini gloria nominis sic in terris militare desiderat, ut in cælis ab eo æternæ vitæ præmium assequatur; suamque propterea devotionem multipliciter in Domino commendantes, dignas laudes et gratias Altissimo qui hoc dignatus est regalibus præcordiis inspirare, non immerito proinde exsolvimus reverenter.

« Cupientes itaque, ut hujusmodi pium laudabileque ipsius regis propositum, sancta assumptione, ipsumque negotium Deo, cujus agitur causa, favente auspiciis felicibus prosperentur, et votivis proficiant incrementis; ejusdem regis supplicationibus inclinati, fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio per Apostolica scripta commit-

timus et mandamus, vos nihilominus obsecrantes per aspersionem pretiosis sanguinis Jesu Christi quatenus commemorantes attente dictæ Terræ statum, proh dolor luiserabilem, quem tu frater patriarcha palpasti; et considerantes provide quod, cum fidelium suorum regimini vos velut in sollicitudinis partem assumptos præfecerit Dominus, defendere ac augere fidem Catholicam, ut corroboretur et propagetur in cordibus hominum, plus cæteris tenemini ex officio pastorali, tanquam præcones fideles, et athletæ fortes fidei contra prædictos perditos hostes Christi, tu videlicet frater patriarcha in toto regno Franciæ, in quo in præsentiarum moram trahis, generaliter per te ipsum duntaxat, vos vero fratres archiepiscopi et episcopi, singuli videlicet vestrum in singulis vestris civitatibus et diocæsisbus per vos et alias personas Ecclesiasticas, sæculares et regulares ordinum quorumcumque, quas ad hoc idoneas fore noveritis; cunctis fidelibus per dictum regnum constitutis pronatis juxta datam vobis et eis prudentiam publice verbum crucis, ac venerabile signum ejus tu frater patriarcha, generaliter in toto regno prædicto, vosque fratres archiepiscopi et episcopi in eisdem vestris civitatibus et diocæsisbus per vos et alium seu alios, ut præmittitur, ipsis Christi fidelibus dicti regni et cæteris, undecumque illuc confluentibus, et ejusdem crucis signaculum devote ibidem suscipere volentibus, quos ad hoc utiles fore credideritis, concedatis, etc. » Pluribus de inflammandis pro concione ad profuturum religiosam militiam fidelibus, et criminum condonationem eam induto crucis symbolo obituris proposita, deque fidelium stipe sacra colligenda interjectis, divinum Numen, ut cœpta feliciter promoveat, exorandum decernit.

« Cæterum, inquit, desiderantes intense, ut hujusmodi sanctæ assumptionis negotium optatum sortiatur effectum, et ejusdem regis ac aliorum Christi fidelium pia devotio, orationum adjuncta sullragiis, circa prosecutionem dicti negotii efficacius roboretur, volumus et auctoritate præsentium ordinamus, ut in singulis prædictis, et aliis etiam regularibus Ecclesiis dicti regni qualibet hebdomada semel, certa die prænuntianda populo, una missa pro liberatione dictæ Terræ de manibus hostium prædictorum, præfata prosecutione durante, cum infrascriptis orationibus solemniter celebretur; ita quod in prima de Trinitate, in secunda de Cruce, ac in tertia hebdomadis de B. Maria Virgine, et sic deinceps missæ hujusmodi debeant celebrari; nisi forsitan id festivitatis ali-cujus solemnitas impediret, quo casu post orationes festi ordine suo semel in hebdomada dicantur orationes hujusmodi, ut præfertur. Cunctis quoque fidelibus vere pœnitentibus et confessis, qui durante prosecutione dicti negotii pro ipsius consummatione felici devote ad Dominum preces effuderint, decem dies, singulis videlicet diebus, quibus oraverint, de injunctis eis pœnitentiis mi-

sericorditer relaxamus. Prædictæ autem orationes sunt istæ :

« Deus qui admirabili providentiâ cuncta disponis, te suppliciter exoramus, ut Terram, quam Unigenitus tuus proprio sanguine consecravit, de manibus inimicorum crucis eripias, et eam in Christiana religione tuo nomini servare concedas. Per eundem, etc. Oratio secreta, Sacrificium, Domine, quod immolamus intende, et propugnatores tuos ab hostium malignitate custodias, et in tuæ protectionis securitate conserves. Alia oratio post communionem. Protector noster aspice, Deus, et fideles tuos ab hostium defensione periculis, ut ab omni perturbatione semoti libera tibi mente deserant. Per Dominum, etc. Dat. Avin. nonis Decembris, Pontificatus nostri an. xiv. Indictæ sunt biennio post eadem preces fundendæ toto orbe Christiano, atque ea de re Encyclicæ ad aliorum regnorum præsules datæ litteræ ¹.

Dum præsules Galli magno pietatis ardore fideles immortalitatis spe ad restituendum Palesinæ Christi cultum concitabant, Philippus rex celeberrimos procerum cœtus habuit ea die, qua sacra Christi natalitia recoluntur : in quibus evolvente a proximis kalendis Martii biennio tracturum se cum exercitu in Asiam spondit, suosque magnates, ut ipsum in ea expeditione stiparent, postulavit : tum a regni ordinibus aurum subsidiarium in sumptus bellicos flagitavit. Addit Joannes Villanus ² accuratissimus auctor, illum oratores de nuncupato voto Pontificem et cardinales certiores facturos decrevisse, ac terrena commoda non divinam gloriam sectatum plura postulata graviora in viginti septem capita redigisse. Cujus petita cum Pontifex et cardinalium senatus ut iniqua repelleret, exinde primum ardorem in Philippo refrixisse, illumque inter et Ecclesiam obortas offensusunculas, abalienationesque animorum. Ut vero proximo anno expeditionis constitutum diem extraxerit, ac plures pactiones cum Joanne inierit ; deinde eas temperari voluerit, postea contra Pontificis monita Anglico bello se implicuerit, quasi subterfugiendi Orientalis expeditionis pretextum captaret, demumque perjurii graves pœnas dederit, suis locis dicitur. Nunc reliqua ad hunc annum spectantia conjungamus.

Ut laboranti Armeniæ succurreret Joannes, dum expeditio adornaretur, ingentem vim auri jam ante ad instaurandas arces transmiserat : cujus partem cum nuntii Apostolici Petrus et Manso et Arnaldus et Fabricis in munienfis Aiaci propugnaculis consumpsissent, ut reliquam etiam optime collocarent, est hortatus ³. Consulturus pariter Cypro ad discordias, que inter Genuentis ac regem Cyprium, et dominum Tyri intercesse-

rant, componendas Apostolicum adjecit studium ⁴ : electusque controversiæ arbiter tulit sententiam, ut accepta illatave hinc inde damna sarcirentur.

30. *Athenarum ducis in Achaiam irrita expeditio.* — Hoc anno expeditionem in Græciam suscepit Gualterus comes Brenensis Athenarum dux ⁵, ut principatum a Catalanis injuste sibi ereptum recuperaret, ac Brundisio mense Augusto solvit, impositis octingentis equitibus Gallis amplissimoque alio exercitu : poteratque facile hostem vincere, si ad pugnam illum elicere potuisset, at is certamen detrectavit, seque in arcibus continuit : quas cum ipse nisi longo tempore expugnare non posset, nec sumptus bellicos tolerare, ingens ille apparatus brevi evanuit, reque infecta redire coactus est, et Catalani ducatum Guillelmo Frederici regis Trinacriæ filio asserrere. Hæc de Orientalibus rebus conjungenda visa sunt, ut uno intuitu earum status pateret : jam de Ecclesiastico jure defenso nonnulla attextenda.

31. *Jura episcoporum Magalonensis et Rothomagensis tuetur Pontifex.* — Tuendæ Magalonensis Ecclesiæ studio Pontifex, cum prætores regii alique administri Magalonensi episcopo de Melgorii et Montisferrandi comitatu a Romana Ecclesia jure fiduciario illi attributo controversiam intenderent, illiusque possessionem evertere molirentur, Philippum regem est adhortatus ⁶, ut reprimeret suorum conatus : ventilatam antea sub Ludovico IX sanctissimo rege causam, adjudicantique Ecclesiæ, nec prædecessores reges molestiam amplius movisse. Et quidem ejus donationis a Romana Ecclesia factæ publica documenta in Ms. cardinalis Aragonii extant ⁷ :

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ.

« Doctor egregius, vas electionis et Christi Apostolus Paulus nos instruit, ut ambulare sicut lucis filii debeamus. Prefecto, fili charissime, inter eos, qui regnaverunt a multis citra temporibus, non occurrit nostræ memoriæ aliquis, cui sic nomen lucis congruerit, sicut tuo proavo sanctæ memoriæ B. Ludovico, cujus siquidem vita lux fuit coram omnibus principibus ; cujusque opera gloriosa sic luxerunt coram omnibus, ut eis ostenderit quid deberent agere, quid vitare, quodque illum glorificare debeant, qui sibi et scire, velle ac posse in hac valle miseriæ tribuit talia exercere. Hujusmodi lucis tu filius nosceris, nomine filii large sumpto : ideoque rationi congruit, ut velut hujus lucis filius ambulare debeas, id est, quod ejus gesta laudabilia studeas imitari. Illic pro tanto, fili dilectissime, præmisimus, quia quidam officiales regii venerabilem fratrem nostrum Joannem episcopum et Ecclesiam Magalonensem super comitatu Melgorii et Montisferrandi Magalonensis diœcesis noviter gravant et molestant.

¹ An. 47. p. 1. Ep. cml. XVIII. et reg. post eand. Ep. — ² Jo. Vill. l. x. c. 498. — ³ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 62.

⁴ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 57. — ⁵ Jo. Vill. l. x. c. 192. Sur. l. VII. c. 43. — ⁶ Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 211. — ⁷ Ms. arch. Vat. card. Arag. sign. lit. E. pag. 217. et in alio Ms. pag. 161.

« Sane quid Ludovicus prædictus, dum adhuc in rebus humanis agens a nonnullis ejus instillaretur auribus, quod eadem Magalonensis Ecclesia in ejus et regni sui præjudicium comitatum tenebat prædictum, egerit, ad tuam memoriam, ut eum imitari valeas, revocamus. Ipse quidem felicis recordationis Clementem papam IV prædecessorem nostrum, quem habere super jure dicti comitatus notitiam supponebat, super eo consultit : quid autem sibi vir Dei prædecessor præfatus responderit, littera dicti prædecessoris nostri sibi directa, cujus tenorem continet inferclusa, præsentibus cedula serius manifestat, (de his litteris suo loco in Clementis Pontificatu meminimus, easdemque postea, cum eadem lis recruidisset, a Bonifacio VIII repetitas attulimus :)¹ qua recepta tam Ludovicus ipse, quam ejus successores in regno permisissent, absque molestia aliqua episcopum et Ecclesiam Magalonensem comitatum prædictum pacifice possidere, etc. » Addit preces, ut præclaris in ea re sancti Ludovici vestigiis insistens, episcopum Magalonensem suis juribus deturbari infestarique a regis administris non sinat. « Dat. Avin. non. Septembris, Pontificatus nostri anno XIV ».

32. Tulerat antea Francorum rex iniquiore animo Pontificem Rothomagensi Ecclesie non præfecisse Guillelmum e S. Maura, cum a rege magno studio commendatus esset, tum ob alias virtutes, tum ob regii sigilli præfecturam, quam gerebat ; et alium theologicæ scientiæ laude polloquentem prætulisse. Qua de re conquerenti hæc Pontifex de episcopalis muneris dignitate scripsit² :

« Joannes, etc. Philippo regi Francie.

« Profecto, fili charissimæ, officium Pontificum ab officio cancellarii multum distat, talisque potest idoneior ad cancellariatus reputari officium, qui non esset ad archiepiscopale seu episcopale etiam idoneior aliis reputari ». Et infra : « Nos quidem claræ memoriæ Caroli II regis Sicilia cancellarii fuimus, et scimus quæ ad illud officium pertinere noscuntur, quæ proculdubio sunt alia ab his, quæ ad pontificalem pertinent dignitatem. Pontificis quidem est officium pastorale, gregem scilicet sibi commissum verbo doctrinæ Scripturæ sacræ, et exemplo vitæ pascere et subsidio temporalis. Hoc satis expresse Salvalor noster docuit, dum B. Petrum suum constituit vicarium generalem, dicendo : *Pasce oves meas*, et *Pasce agnos*. Officium quoque medicum, noscuntur habere, qui inter lepram et lepram, id est, inter peccatum et peccatum debent cognoscere, et spirituales medicinas congruas, ut a suis sanentur infirmitatibus, ministrare. Habent quoque a sibi commissio populo extirpare vitia, et virtutes plantare. Constituntur insuper pro hominibus in iis, quæ sunt ad Deum, ut dona et sacrificium offe-

rant pro peccatis. Habent insuper sacramenta ministrare Ecclesiastica, quæ proculdubio sunt ab officio cancellarii aliena ». Et infra : « Etsi, fili charissime, quæ de ore nostro prodierunt, cum fuimus insimul, de memoria non exiverunt regia, evidenter potuisti percipere, quod non minorem reputabamus in episcopis, præcipue in archiepiscopis, quam in cardinalibus sufficientiam requirendam : unde aliquem nominatum ad cardinalatum, quantum in nobis fuit, admisimus, quem non sic admisimus ad archiepiscopalis apicem dignitatis, etc. Dat. IX kal. Martii, anno XIV ».

33. *Contendit Philippus rex de creandis cardinalibus ex natione Gallica.* — Quod ad cardinales hoc anno creatos spectat ; cum Philippus rex collegium sacrum Gallis impleri optaret, ceterisque duos aggregari cuperet, Pontifex ob ingentem cardinalum Francorum numerum, cum e novemdecim sexdecim e Galliis originem traxissent, alterum ex iis repulit¹, alterum nempe Talarandum episcopum Antisiodorensium in partem oneris vocavit, de quo ad regem litteras dedit² :

« Regi Franciæ.

« Licet cælus venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, numerosa illuminatus multitudine cardinalium omni scientia probatorum et experientia ad regimen universalis Ecclesiæ opportunus sit adeo insignitus, quod augeri nulla necessitas exigebat ; sufficientia tamen dilecti filii nostri Talarandi S. R. E. presbyteri cardinalis, olim episcopi Antisiodorensis attenta ac affectione, quam ad eundem gerit excellentia regia, in consideratione deductis, eidem de ipsorum fratrum consilio cætui duximus aggregandum, ipsum assumentes in presbyterum cardinalem. Et ut in veniendo possit expensas habilitate supportare, eidem dictam Antisiodorensium Ecclesiam de fratrum eorumdem consilio usque ad instans festum Magdalene duximus commendandam. Circumspectionem autem regiam volumus non latere, quod jam xx cardinales, de quibus xvii de regno Franciæ originem traxisse noscuntur, existant in collegio memorato. Dat. VIII kal. Junii, anno XIV ». Creatum IX kal. Junii Talarandum cardinalem refert Bernardus³.

34. Lapsis paucis mensibus Philippus rex et Joanna regina Francorum iniquis admodum Joannem precibus urserunt, ut Gallici generis cardinalem alium crearet, quibus rescripsit Pontifex⁴, ut cœptis absisterent : invidia enim res plena erat adeo Gallos sui generis amantes esse, ut adepto Pontificatu vix ex aliis nationibus renuntiantem cardinales, eaque ratione summum penes gentem suam sacerdotum retinerent.

« Joannes, etc. Joannæ reginæ Francorum.

« Utinam, filia charissima, mos servatus in

¹ Ann. tom. XIV, an. Chr. 1300, num. 30. — ² Tom. VIII, p. 1, Ep. secr. pag. 27.

¹ Tom. VIII, p. 1, Ep. secr. pag. 32. — ² Ibid. — ³ Bern. Chr. Rom. Pont. Ms. bibl. Val. sign. num. 2043. — ⁴ Tom. VIII, p. 2, Ep. secr. pag. 312.

creandis nostris fratribus circumspectioni regiae esset notus : ipsorum quidem creatio nunquam sit in camera, sed in consistorio, votis fratrum omnium exquisitis. Item non consuevit nisi ex causa creatio fieri eorundem ; causae autem consueverunt existere vel parvus eorum numerus, vel ipsorum impotentia ad summum officium exercendum : quae si ad praesens considerentur attente, profecto nec numerus parvus, nec ex parte illorum debet aliqua impotentia judicari. Numerus quidem, attento numero qui ante tempus felicitis recordationis Clementis papae V praedecessoris nostri consuevit existere, non parvus judicandus est, sed potius excessivus : credimus enim, quod ante tempus ipsius numerus non adeo magnus fuerit, sicut est in praesenti. Defectus autem praecipuae scientiae, et interdum etiam corporalis virtutis creationem novam requirere consuevit, qui per Dei gratiam hodie non vindicat sibi locum : tanta quidem tam scientiae theologiae et utriusque juris in nostro collegio, Dei gratia, viget sufficientia, quod pro casu aliquo extra eos non oportet nos aliorum suffragia mendicare ; licet in causis, quae fidem respiciunt vel universalem statum Ecclesiae, consueverit us praetorum praesentium in curia, ac doctorum et professorum juris civilis aliorumque peritorum consilia postulare. Utinam quot sunt inter fratres nostros, qui non habent sufficienter, quae ad statum eorum sunt necessaria, quotque oportet nos propterea sufferre molestias, providentia regia plene sciret.

« Adhuc optaremus, quod ad memoriam revocaret, quot sint fratres hodie de regno Franciae, et quot se regnis aliis in collegio antedicto et utique reperiet, quod de regno Franciae sunt sexdecim, de regno vero Italiae sex, de regnis vero omnibus aliis solus unus, scilicet Hispanus existit. Optaremus insuper, filia benedictionis et gratiae, quod regum aliorum te instantia non lateret. Adhuc desideramus, quod celsitudo regia dictum sapientis dicentis : *Omnia tempus habeat*, et quod cum negotio est tempus et opportunitas, interdum ad memoriam revocaret. Credimus quidem, quod si hoc deduceret ad consistorium rationis, quod pro creatione novi fratris isto tempore non instaret. Nos autem praemissis in consideratione deductis, ac cum venerabili fratre nostro Petro tituli S. Martini in montibus presbytero cardinate ac regio nuntio confabulantes, licet parati essemus fratribus nostris vota exponere regiae ; quia tamen ex his, quae in proximo praeteritis ordinibus probavimus, ubi vota super hoc eodem negotio regia eidem fuerint exposita, verebatur quod attentis omnibus supradictis, eorum non haberemus assensum ; visum fuit expedientius ad praesens istud negotium subicere : quare habeat nos super hoc celsitudo regia excusatos, etc. Dat. VI kal. Octobris, anno XIV ».

Conceptae eadem verborum forma litterae ad Philippum datae, sub cujus demum precibus suc-

cubuit, cum aliorum regum preces durius, vel quae sitis facis rejiceret, ut ne quidem unum ex eorum regnis in cardinalium numerum adscriberet. Insignis porro virtutibus ac scientiae gloria florentissimus is fuit, quem exeunte anno e gente Gallicae inter cardinales retulit, nimirum Petrus¹ Aeduensis episcopus, a quo libertatem Ecclesiasticam, a Petro e Cuneris oppugnata, strenue defensam conscriptis duobus gravissimis Commentariis vidimus². Extant datae ad eum litterae XIII kal. Januarii. Pontificatus anno XVI consignatae, quibus ipsum dignitate cardinalitiae ornatum significat³, atque ab Aeduensis Ecclesiae onere exsolvit : tum ad Philippum regem Francorum ac reginam, quibus ipsos votis compotes factos gratulatur⁴.

33. *Regi Angliae et reginae Aragonum Pontificem consulentibus monita salutaria.* — Inter haec miserat ad Sedem Apostolicam Eduardus Anglorum rex oratorem suum, ut in nonnullis rebus dubiis optima ad temperandum moderandumque regnum consilia eliceret : cui operam suam lubentissime detulit Pontifex, atque haec inter caetera respondit⁵ :

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliae.

« In primis ad id, quod de reformatione regni et ipsius salubri regimine quaeritur, respondemus quod ante omnia prudentia regalis debet intendere, ut illa quo bona cuncta procedunt, et per quem datur regnare principibus, placere studeas, et quae majestatis ipsius oculos possent offendere, omni studio declinare. Et quia Ecclesia Christi sponsa, ejusque sponsus ea sunt indivisibili unione conjuncti, ut altero in honore non habito, reliquus honorari non possit ; nec enim sponso irrogari potest injuria, quin detrahatur et sponsae ; nec ipsius sponsae honori ac libertati detrahi, quin et sponso ejus, quantum in detrahente fuerit, derogetur ; decet ut tu, fili charissime, si Christo placere desideras, ab injuriis Ecclesiarum, quae in regno tuo supra modum et singulariter irrogantur, ministros tuos et subditos retrahas, et ab iis abstinere compellas ». Et infra, ad administrandam probe justitiam haec monita addit : « Expediens videretur, cum scriptum sit, quod *ubi multa consilia, ibi salus*, quod circumspectio regiae non uni, nec duobus regni communicaret regimen, nec unius, nec duorum consilio regeretur ; sed generaliter praetorum, principum et aliorum nobilitium ac communitatum consilio congregato, vigilantissimo studio, non ex abrupto, via salubris tanto regimini quaereretur, eaque comperata executione non verbaliter nec simulato, sed realiter ac veraciter mandaretur, juramentis ab ipsis, quos velut consiliarios vel ut rectores contingeret eligi, praestitis quod suum commode et fideliter exequerentur officium, amore prorsus et odio relegatis ;

¹ Contel. in Elench. card. in 6. creat. Jo. — ² An. Chr. 1329. mm. 75. — ³ Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 220. — ⁴ Ibid. — ⁵ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 42.

abjectis nihilominus pœnis formidabilibus, quas incurrerent non servantes.

36. « His itaque taliter ordinatis, quia in dicto regno multæ dicuntur consuetudines, quæ nec juri divino, nec humano, nec rationi naturali sunt consonæ, sed magis adverse, quarum observantia offensa divina incurritur, libertas Ecclesiastica violatur, jus proximi læditur, viaque ad falsa proferenda testimonia panditur, et per consequens materia ad proferenda perversa judicia ministratur : multum expediens videretur, quod providentia regia visis Deum timentibus, scientibus de talibus, scilicet an tales sint ipsarum consuetudines, judicare deliberatione præhabita diligenti, si tales repertæ fuerint, ad extirpandum ipsas vel taliter temperandum, quod earum cessare iniquitas, procedere non omittat ». Consuluerant etiam oratores, an ad pacem inter Libernos adducendam eo rex se conferre deberet : in quo Pontifex Eduardo auctor exiit, ne Anglia discederet, cum novi tumultus in ea possent exoriri ; sed viros prudentia singulares ad conciliandos dissentientes mitteret, qui neutrius partis studia amplecterentur. Quod vero demum de expeditione Asiatica suggesterat, respondit omni se studio in id incumbere, ut quanto citius adornaretur. « Dat. kal. Julii, anno XV ».

37. Consuluit Maria regina Aragonum Pontificem, quibus remediis quispiam magorum insidiis appetitus se committere deberet : cui a Pontifice hoc responsum datum ¹ :

« Mariæ reginæ Aragonum.

« Tibi quærenti, charissima filia, quibus persona illa in tuis litteris nominata se juvare posset remediis contra multorum insidias, qui magicis factionibus suam personam student in occulto lædere, cum hoc perficere nequeant in aperto. Breviter respondemus, quod cum per illos diabolus vocat, cui nonnunquam a Deo justo judicio potestas permittitur sic nocendi, quam nequit exercere aliter quam fuerit a divina majestate permissus, nescimus aliud remedium in hæc parte, nisi quod ad Deum tota mente recurrere debeat, ipsumque humiliter implorare, ut a talibus ipsam misericorditer dignetur protegere, et immunem servare. Et ut mereatur super hoc exaudiri, caveat ne quid committat, quod ipsius oculos offendere valeat majestatis ; et de commissis vera cordis contritione ac confessione integra, et satisfactione quam sibi iudex suus impenitentia duxerit, satisfacere non omittat. Per ista credimus et hostis ille malignus nequaquam sibi graviter nocere poterit : nec ad alia remedia confugimus, nec quæsumus, Deo teste, nos contra quos multa talia magica sunt attentata. Dat. XV kal. Februarii, anno XV ».

38. *Corsi salubribus præceptis imbuti a Pontifice.* — Instaurandæ etiam Christianæ pietatis apud

Corsos, in quibus illius dignitas defloruerat, sollicitus Pontifex paterne illos monuit, ut excinderent vitia, et virtutibus darent operam, atque Ecclesiasticum ordinem, ut parerat, colerent. Sed hæc præcepta, quibus eos informat, ex Apostolicis litteris ¹ audire præstat :

« Joannes, etc. universis comilibus, marchionibus, baronibus, et aliis nobilibus insulæ Corsicæ.

« Cupientes ut præsules et ministri ac alia persone Ecclesiasticæ, in insula Corsicæ consistentes, eo devotius et nitidius obsequiis divinis intendant, quo magis a vexationibus et molestiis sæcularium liberi fuerint et immunes, ac divina majestas propterea, in suis honorata ministris, se vobis propitiam exhibeat et benignam ; universalitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus obtentu ejusdem regis æterni, necnon ob Sedis Apostolicæ reverentiam atque nostram, venerabiles fratres nostros Antonium Sagonensem et alios episcopos, necnon dilectos filios presbyteros aliosque clericos insulæ supradictæ, gratiam et communionem ejusdem Sedis habentes, revereri et honorare curetis, eisdem prælatis et eorum Ecclesiis decimas et alia jura eis a vobis debita persolventes, et a subditis vestris facientes exsolvi ; eosque indebitis quæstionibus non impetatis, nec per alios impeti permittatis : religiosos viros, qui pro reformatione morum et ædificatione animarum vestrarum ad dictam insulam interdum per Sedem destinantur eandem, honeste et charitative tractetis : Ecclesiarum bona, per negligentiam vel simplicitatem prælatorum vel violentiam illatam eisdem ab Ecclesiis alienata, eisdem Ecclesiis, quarum erant, restituetis et restitui faciatis, non ingerentes nec ingeri permittenes molestias super illis : mulieres fornicarias sacerdotum et aliorum clericorum in illis partibus ad requisitionem episcoporum seu diœcesanorum vestrorum expelli ab eorundem presbyterorum et clericorum consortio et domibus faciatis, nullam jurisdictionem in eosdem presbyteros et clericos propterea usurpantes ; sed prædictis episcopis seu diœcesanis super his favorabiliter assistentes, ut dicti presbyteri et clerici Deo vero et munditiæ amatorum in mentis et corporis castimonia obsequantur : illegitimos quoque, qui a promotione Ordinum sacrorum censura canonum repelluntur, per importunas preces vel minas non petitis, nec faciatis per episcopos promoveri : magistros quoque, seu viros alios eruditos in Grammatica et aliis scholasticis disciplinis quærere, et habere in dicta insula studeatis, qui filios vestros in Grammatica instruant, et moribus bonis informet, et doceant Ecclesiam sanctam Catholicam revereri, et de ipsorum cordibus ignorantia nubem expellant.

39. « Ad ædificandum quoque Ecclesias et

¹ Tom. viii. p. 1. Ep. secr. pag. 46.

¹ An. 15. p. 3. Ep. com. MCLLIV.

alia loca religiosorum, si quando ibidem, legitima super hoc oblata licentia, ædificari contingant, manus studeatis porrigere adjutrices : filios et consanguineos vestros clericos et religiosos fieri permittatis, ut eorundem religiosorum salutari doctrina instruantur, gressus vestros dirigere in divinorum semitas mandatorum; ab omnibus quoque vitis, præcipue furto, fortificatione, perjurio et proditione, ac aliis criminibus, per quæ multum superna majestas offenditur, abstinere curetis : acidiam quoque et otium, quod multum resolvere noscitur humanas mentes et corpora in illecebras voluptatum, per piarum actionum studia evitatis : ad Ecclesias quoque audituri divina officia et sacræ prædicationis eloquium devotissime accedatis : cum consanguineis vestris prætextu pacis vel alio colore quasito, seu alia clandestina matrimonia contra sacros canones minime contrahatis : pacem et concordiam invicem habeatis : homicidia perpetrare, vel perpetranda consulere modis omnibus devitatis : erga vassallos et subditos vestros humanitatem, non tyrannidem exerceatis ; sique vos in bonis operibus et divinis beneplacitis cooperatis, quod luceant vestra bona opera, et glorificetur in eis Altissimus, qui habitat in excel-sis. Cæterum præsentem litteras devote suscipite, et contenta in eis sic aure cordis efficaciter intelligere studeatis, quod producant fructum Deo gratum et vestris proficuum animabus, dictasque litteras, ut ad reformationem morum et adificationem virtutum possint sapius vobis legi, eidem Antonio episcopo restituti, custodiendas salubriter in sua Ecclesia Sagonensi. Dat. Avin. II id. Julii, anno xv ».

40. *In Dania et Suecia libertas Ecclesiastica asserta.* — In Dania Christophorus rex Burglavensem episcopum addixit custodiæ : ex cuius facti invidia, cum jam ante in Ludensi Synodo ad asserendam episcopalis ordinis libertatem sancitum, Sede Apostolica approbante, fuisset, ut si Danus rex præsulem quempiam injuria caperet, sacrorum usus negaretur populus, quo principem ad officium revocarent ; non modo Dani ex Synodali decreto, verum etiam Hallandi, quia olim Daniæ contributi fuerant, celebratæ ejusdem Synodi tempore sacra intermisere, quamvis a Danica ad Suedicam ditionem traducti essent. Permotus ea re Magnus rex Suecæ exposuit Pontifici, æquum non esse, ut sui subditi commissi ab extero principe criminis pœnas luerent : cui annuit Pontifex et Hallandis Aquilonaribus, si extra limites Daniæ sibi essent, sacrorum usum restitui jussit, data ad hoc episcopum Skarensem Apostolico Diplomate ¹ :

« Venerabili fratri episcopo Skarensi.

« Sincera devotio, quam charissimus in Christo filius noster Magnus, Suecæ et Norwegiæ rex illustris, ad nos et Apostolicam Sedem gerere

dignoscitur, promeretur ut petitionibus suis, quantum cum Deo possimus, favorabiliter annuamus. Sane petito dicti regis exhibita continebat, quod olim in provinciali Concilio Ludensi inter alia ordinatum extitit et statutum, et demum per Sedem Apostolicam confirmatum, ut quicumque episcoporum infra terminos regni Daciæ mala captione de mandato regis Daciæ, sive ejus conniventia, seu assensu pro tempore caperetur, ipso facto; dummodo probabiliter præsumi posset hoc processisse ex voluntate regis ejusdem, in toto dicto regno, quamdiu taliter detineretur captivus, essent divina officia interdicta : et pro eo quod terra Hallandiæ Aquilonaris, ad dictum regem Suecæ et Norwegiæ nunc pertinens, tempore dicti Concilii erat infra, licet ad præsens sit extra, limites regni et dominium regis Daciæ prædictorum eo prætextu, quod Christophorus rex Daciæ venerabilem fratrem nostrum Guichonem episc. Burglavensem detinet carceri mancipatum, dictæ terræ clerus et populus tintentes, ne occasione prædicta, eadem terra comprehenderetur sub statuto seu ordinatione Concilii memorati, cœperunt observare interdictum hujusmodi et observant : quare nobis dictus Suecæ et Norwegiæ rex humiliter supplicavit, ut cum terra præfata ac clerus et populus dictæ terræ extra limites et dominium prædicta consistent, providere super hoc eisdem clero et populo paterna diligentia curaremus.

« Nos igitur ejusdem Suecæ ac Norwegiæ regis supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si terra supradicta non subsit regi Daciæ memorato, auctoritate nostra declares seu decernas ad terram, clerum et populum prædictos statutum et ordinationem hujusmodi non extendi, eosque per consequens non teneri ad ejusdem observantiam interdicti. Dat. Avin. XII kal. Augusti anno xv ». Agil de Christophoro rege Daniæ Crantzius ¹, ipsumque plures proceris conjunctionis conflictæ crimine accusatos sustulisse, contraxisse gravissima Danorum odia ac regno depulsum, deinde ad illud recuperandum maximos labores pertulisse narrat.

41. Porro Magnum regem Suecæ non modo Hallandiam Gothico imperio asseruisse, verum et Schoningiam et Blechingiam illi adjecisse, arbitris earum provinciarum præsulibus, referunt Gothorum Sueonumque monumenta ². Cum vero erga divina egregie esset affectus, ad illius pietatem alendam, pellicendosque ad ea sacra studia clientes regios, hoc ipsum beneficio Apostolico affectus ³ :

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Magno Suecæ et Norwegiæ regi.

« Tuis supplicationibus inclinati, ut quoties-

¹ Ann. L., p. 4. Ep. tom. MCDLXXV.

¹ Crantz. Dan. l. vii. c. 29. — ² Magn. Hist. Goth. l. XXI. c. 2.
— ³ Ibid. ep. MDXV.

cumque in capellis tuis, vel quibuscumque Ecclesie regni tui in tui præsentia feceris missarum solemnità celebrari, et in eis proponi per prædicationis ministerium verbum Dei; proponens verbum hujusmodi possit auctoritate Apostolica tibi et omnibus aliis personis ibidem presentibus, dummodo tu et personæ prædictæ vere pœnitentes fueritis et confessi, si archiepiscopus vel episcopus fuerit, unum annum, si vero alia persona Ecclesiastica, cui alias tamen competat prædicare, fuerit sexaginta dies de injunctis tibi et eis pœnitentiis misericorditer relaxare, devotioni tue de speciali gratia tenore presentium indulgemus, etc. Dat. Avin. XII kal. Augusti, anno xv ».

42. *Miraculum S. Hyacinthi et alia aliorum.* — Hoc anno editum est S. Hyacinthi Ordinis Prædicatorum suffragiis insigne miraculum¹: infans enim, qui nondum Baptismo lustratus mortem obierat, delatus ad illius sepulchrum vitæ est restitutus, moxque sacra unda ablutus. Patrula etiam eodem anno Florentiæ plura miracula duorum piorum sæcularium laicorum opera, quorum alter Barduccius nomine apud S. Spiritum fratrum Augustinianorum, alter Joannes Vespiagnanus apud S. Petri majus templum sepulti, refert Joannes Villanus², ac plurima ad eorum sepulchra donaria sacra appensa: additque inventas reliquias S. Zenobii in eadem urbe a Pisano archiepiscopo, et Florentino, Fesulano et Spoletano episcopis, atque partem cranii in theca argentea in formam humani capitis eleganter elaborata repositam, ut recurrente sacro illius sancti nomini die populorum venerationis exponeretur: Florentinos vero magno pietatis sensu delibutos ad eas colendas, ac S. Zenobii implorandas apud Deum preces concurrisse. In Avinionensi autem agro, cum ingens miraculum presentibus multis fidelibus a Numine ad Deiparæ gratiam editum esset, Joannes papa sacellum excitavit; quæ etsi ante hæc tempora gesta, litterarum Pontificiarum ad Petrum Grossinum, quem illius capellanum instituit, occasione inserendum visum est: «Dudum, inquit³, ad honorem divini nominis ac præcelsæ genitricis Dei Mariæ dominæ nostræ, omniumque sanctorum quandam capellam in loco vocato de Bestel juxta civitatem Avinionensem, ubi Deus, precibus et intercessione genitricis ejusdem, quoddam magnum miraculum in conspectu multorum fidelium adstantium operatus extitit, ejusdem dominæ nostræ venerando vocabulo insignitam construi fecimus et fundari, etc. Dat. III non. Aprilis, anno xv ». Conversa etiam a Pontifice⁴ in Castronov. Judæorum synagoga in Ecclesiam B. Mariæ, ac stipendia tribus presbyteris, qui ad divinum cultum incurberent, attributa; Judæi vero inde exturbati. Illis additus montium ab eodem Pontifice Jacobum regem

Balearium⁵, ne a Judæis novam synagogam in ipsius terris excitari pateretur.

43. *Controversiæ de visione beatifica initia, et inde in Pontificem per schismaticos constata invidia.* — Agitari coepit est⁶ hoc anno in Pontificia curia quæstio de visione animarum controversa inter theologos ejus temporis. Et sane Joannes, dum fidei orthodoxæ, quam Romana proficitur Ecclesia, a Clemente IV conceptam ad Armenos, ad Charthainos, ad Persas, ad Tartaros, ad Alanos, ad Nascarinos, ad Lithuanos, ad montis Albors accolâs transmiserat, hæc docuerat⁷: «Tenet et prædicat sacrosancta Ecclesia», et infra, «illorum animas, qui post sacrum Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post peccati contractam maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exute sunt purgatæ, in cælum mox recipi». Hoc itaque fidei decretum nullatenus in dubium revocatum est. Sed utrum animæ illæ piorum omnis labis expertes cælo exciperent, et empyreas adeptæ sedes, divinæ essentiæ visione faciali, clara et intuitiva polirentur: pars major perfrui visione sentiebat; pars negabat, sed visionem beatificam dandam solummodo in extremo judicio, cum decretoria illa sententiâ a Christo pronuntianda foret: «Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi». Addebant ejusdem opinionis propugnatores frustra in judicio eam sententiâ ponuntium iri, si jam ante sanctorum animæ visionem beatificam, quæ Dei regnum est, adeptæ essent. At pluribus validis rationibus ea solvebatur objectio, ut ex pervetusto Ms. Vaticano constat, in quo hæc responsio affertur⁸:

«Ad illud, quod objicitur, quod finale judicium erit frustratorium, si animæ sanctorum ex nunc vident Deum; dicendum est, quod hoc falsum est; nam finale judicium etiam secundum hoc habebit quadruplicem effectum. Primus est generalis separatio bonorum omnium a malis; et iste effectus competit solum finali judicio universali: at in particulari judicio non omnes mali exterminantur, sed in bonorum exercitium relinquuntur. Secundus effectus est ostentio et prolatio divinæ justitiæ, quia omnibus de justa retributione divina constat, et habebit divina justitiâ testimonium non solum ab illis, qui intus sunt per divinam electionem, sed etiam ab illis, qui foris sunt per divinam electionem, sed etiam ab illis, qui foris sunt per justam reprobationem: et hoc non sit in particulari judicio. Tertius effectus est gloriæ tam corporis quam animæ perfecta consummatio. Item ex inspectione miseriarum reprobatorum, ex cujus evasione plurimum exultabunt (nimirum justî), et gratias agent. Item ex

¹ Sur. in Vit. S. Hyacin. l. I. c. 31. — ² Jo. Vill. l. X. c. 179. — ³ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 177. — ⁴ Ibid. pag. 156.

⁵ Par. 2. Ep. secr. p. 263. — ⁶ Ms. bibl. Vat. sig. num. 4009. p. 180. — ⁷ An. Chr. 1318. num. 10. — ⁸ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4009. pag. 171.

speciali revelatione multorum secretorum divinatorum, quæ nunc non revelantur sanctis de communi lege. Item ex introductione etiam corporali in cælum empyreum, quod est proprie locus corporum beatorum : si enim secundum eos animæ beatæ nunc ex amenitate cælestis habitationis jucundantur et delectantur, quæ proprie non afficiuntur ad loca corporalia, quid mirum si corpora glorificata ex cæli empyrei introductione et habitatione amenissima amplius fovebuntur et delectabuntur? Quartus effectus est reproborum omnium tam Angelorum quam hominum perfecta et completa punitio, et quoad corpora et quoad animas : quæ poena tanto erit major, quanto in pluribus et cum pluribus gehennæ ignibus et suppliciis relegati erunt ».

44. In ea theologorum contentione, cum maxime ex Patribus testimoniorum strues et moles argumentorum afferretur pro ea parte quæ sanctorum animas intueri Deum facie ad faciem ante judicium affirmabat, et putaret Joannes non ita diligenter exculti contraria argumenta, quod testatur Benedictus successor Joannis; ut erat sacrarum litterarum studio addictissimus, maxima sollicitudine undique argumenta pro parte negante conquirere¹ cœpit, et varia ex Patribus testimonia (siquidem in ea re plures disenserant, ac nonnulli etiam nunc hanc, nunc contrariam sententiam in suis scriptis tenuisse ferebantur²) contexere cœpit atque ea tanquam privatus doctor in suis concionibus repetere, ut præsules doctoresque ea argumenta diligentius discernerent. Exinde a malevolis Bavarici nimirum schismatis sequacibus et pseudominoritis hæreseos damnatis, quorum principes erant Michael Cæsenas, Guillelmus Ochamus et Bonagratis, de quibus supra memoravi lanata calumniis est Pontificia existimatio, quasi decretorie pronuntiatum fuisset a Joanne, non videri ante judicium divinam essentialiam; unde mox ii improbo zelo formulas provocandi ad Synodum OEcumenicam contra eum ut hæreticum conceperunt³, in quibus hæc objecerunt : « Dominus Joannes anno Domini mcccxxxi in festo Omnium Sanctorum in sermone, quem publice fecit, qui incipit, *Mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis*, etc. et in alio sermone, quem publice fecit eodem anno in Dominica tertia de Adventu, qui incipit, *Gaudete in Domino semper*, etc., et in alio sermone, quem publice anno Domini mcccxxxii in vigilia Epiphaniæ, quæ incipit, *Surge, tolle puerum et matrem ejus* », et infra, « dogmatizatus est, quod sancti in cælo non vident nec videbunt usque ad diem generalis judicii et futuram corporum resurrectionem faciem Dei, sive divinam essentialiam; sed tantummodo vident et videbunt usque ad futurum

universale judicium humanitatem Christi ». Falsum erat hæc dicta definitive a Pontifice, verum ita volebant dictum, et calumniabantur hostes Pontificii. Adversus quos scripsit Ulricus insignis doctor Germanus, ac post constabilitam pluribus argumentis veritatem de fruitione divinæ essentialiæ ante judicium, demum in fine operis¹ adversus calumniatores Pontificios ostendit, quæ objiciebantur ab hostibus, dicta a Joanne instar scholastici disceptatoris.

45. « Excusatio et pia interpretatio papalis sermonis.

« Sane quæ jam in his tribus supradictis libris, et in tribus solutionibus superius de beata visione Dei ante diem judicii percipienda dixi et posui, contra eos præcipue scripsi, qui sanctissimum papam Joannem in suo sermone dicunt, diffiniendo determinare sanctorum animas ante diem judicii non posse Deum beate videre; vel contra eos, qui hoc ipsum ex ejus sermone presumunt asserere determinate et diffinitive, quasi ipse etiam videatur hoc diffiniendo et determinando sentire. Verum si sermo papalis pie et sane intelligitur, non proprie sermo, nec definitio, nec determinatio, seu prædicatio; sed magis quasi quædam scholastica disputatio, aut disputantium collatio aptius esse perpenditur. Non enim hoc habet sanctorum prædicatum consuetudo Ecclesiastica, ut publice in Ecclesia prædicationes fiant per tales allegationes, sicut papalis sermo stipatur: sed in Ecclesiasticis sermonibus ea, quæ dubia sunt, timore et magna cautela; et ea quæ certa et manifesta sunt, pro auditorum salute cum magna verborum simplicitate a sanctis prædicatoribus proponuntur: quam formam quia sermo papalis de beata visione non servat, ideo non proprie Ecclesiasticus sermo, nec recta prædicatio; sed congruentius scholastica disputatio, seu altercatio aut disputantium collatio, vel veritatis sollicita investigatio existit. In scholasticis enim disputationibus et altercationibus, seu in disputantium collationibus et argumentis, auctoritatibus, similitudinibus, glossis et syllogismis, ac aliis subtilitatibus verborum multis cujuslibet rei veritas magna sollicitudine indagatur et investigatur: et non ibi sicut in Ecclesiasticis sermonibus et prædicationibus simplex veritas audientium devotis mentibus et auribus simplicibus verbis superseminatur.

« Itaque sanctissima papalis mens, cupiens loqui de beata visione deitatis ante diem judicii ab animabus sanctorum percipiendam, devotans formam et modum ac morem in Ecclesia publice prædicantium, et sermonem de verbo Dei fidelibus cum simplicitate facientium, et assumens formam et modum atque morem per auctoritates, rationes, similitudines, argumenta, glossas, syllogismos et per multas alias virtutes et subtilitates

¹ Ben. XII. in Præfat. vol. de visione animar. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4006. — ² Id. in suo lib. — ³ Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4009. pag. 180.

¹ Ulricus I. IV. c. ult. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4005. pag. 136.

verborum, sicut fieri solet in scholis et in studiis disputantium, ostendit se magis personam disputatoris quam Ecclesiastici prædicatoris seu sermoinatoris, quando loquitur de beata visione deitatis habere. Porro quoniam in scholasticis disputationibus quorundam magistrorum et doctorum est, definiendo quaestiones determinare, et quandoque interrogationibus, solutionibus, argumentationibus et responsionibus, ac oppositionibus veritatem quaestionum indagare; ideo devota mens papalis more Salvatoris nostri Jesu Christi, in medio doctorum in Jerusalem sedentis et interrogantis ac respondentis, se humilians, loquendo et scribendo de beata visione deitatis ante diem iudicii percipienda, videtur habere personam scholastici disputatoris, cum ibi per rationes,

argumenta, auctoritates, similitudines et glossas arguit et solvit, et concludendo instructionem, et correctionem ac Ecclesiae determinationem concipit, sicut expresse dicit; et in sua disputatione nihil certum definiendo et determinando relinquit, nec sua disputatione et sermone aliquod præjudicium veritati facere intendit. Conflata est major Pontifici invidia proximo anno non in Germania modo, sed etiam in Gallia. At Pontifex aspersas sibi calumnias demum delevit: ipsum enim professum videbimus in publico cardinalium senatu quaecumque in controversia de visione dixisset, collationis theologicæ instar, non asseveranter dicta finisse; de quibus inferius suis locis.

JOANNIS XXII ANNUS 17. — CHRISTI 1332.

4. *Consilium Pontificis de adventu in Italiam impedit Philippus rex, qui interea de expeditione Asiatica multa pollicetur.* — Infestabant Africani et Granatenses Saraceni Hispaniam¹, Turcæ Græciam², Armeniam³ Egyptii et Babylonii, anno Christi millesimo trecentesimo, Indictione decima quinta, cum Pontifex promovende sacræ adversus impios expeditionis desiderio flagrans, ut pia consilia perduceret, dissentientes Christianos mutuo fœdere conciliare, Sedemque Apostolicam restituere Italiæ meditatus est.

Exposnerat⁴ Gallicis principibus, exente superiori anno, Philippus Francorum rex solenne de vindicanda ex infidelium servitute Syria votum suum, cujus oratores mittendos Avenionem cum expectaret Pontifex, discessus ex urbe Avenionensi diem præfigere distulit: mirantique Philippo regi sibi consilium de transfrenda Bononiæ aula Pontificia patfactum non fuisse, rescripsit⁵ pridie kal. Martii oratorum illius causa itineris suscipiendi diem extractam; quod etiam idibus Aprilis reginæ Joannæ significavit⁶, addiditque: « Multorum habet opinio, quod præter multa alia, que

sperantur ex mutatione curiæ subsequi commoda ipsi transmarino passagio, ordinatis quæ ad nos pertinent, non minus Bononiæ, quam Avinionem foret nostra præsentia opportuna. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum, quæ te sic in via dirigat, quod ad desideratam cælestem patriam sine devio te perducatur. Dat. Avin. id. April. anno xvi. » Eodem etiam die ad regem Francorum scripsit, discessus ex Avenionensi urbe diem se non constituisse, donec Asiatici belli conficiendi provinciam suscepisset. Jam tum regii oratores Avenionem pervenerant, anceps tamen hærebat Pontifex, an rex iis, quæ ipse oratoribus responderat, assensus esset, ac priora consilia perducaturus. Objectæ itaque novæ morandi causæ, de quibus hæc legato tot morarum impatienti rescriptum est: « Super mutatione curiæ pridem ordinatum extitit, sicut nosti: sed super recessu nostro de his partibus, et ad illas, Domino dirigente, accessu propter adventum nuntiorum charissimi in Christo Philippi regis Francorum illustrius, qui tunc venturi erant ad curiam, certus non potuit, nec adhuc potest præfigi terminus, cum negotia, pro quibus jam dicti venerunt nuntii, sint ardua, nostram diutius in his partibus præsentiam exigentia forsitan, quam antea crederemus. Dat. kal. Martii, anno xvi. » Illustrat hæc

¹ Marian. l. xvi. c. 2. — ² Tom. ix. p. 1. Ep. secr. pag. 130 et 327. — ³ Tom. viii. p. 2. Ep. secr. pag. 361. — ⁴ Jo. Vill. l. x. c. 198. — ⁵ Tom. viii. p. 2. Ep. secr. pag. 216. — ⁶ Ibid. pag. 217

Joannes Villanus ¹, dum accurate percenset decretos primos a Francorum rege oratores illius nomine plena invidiæ postulata attulisse, flagitasse enim in primis opulentum illum, quem Joannes cumularat, thesaurum : tum sexennales toto Christiano orbe decimas et sacerdotia conferendi permittendive in Gallias jus : tum ut filius Viennensi et Arelatensi regno, frater vero Carolus Italico donarentur. Verum cum repulsam tulisset, atque a Pontifice responsum esset, Ecclesiam expeditionem ei adorienti nunquam defuturam, obortam invicem tacitam indignationem abalienationemque animorum. Prima itaque illa Philippi legatio caruit exitu : quare paliones alia a Joanne proposita, quas cum discuteret, hys effluxit.

2. Decreti demum mense Martio adulto a Philippo rege alii oratores fuerunt ad Sedem Apostolicam, additæque subjectæ litteræ de Asiatica expeditione suscipienda, ea pactio, quas sanxerat Pontifex, formula conceptæ ² :

« Philippus Dei gratia Francorum rex.

« Notum facimus universis, quod cum duxerimus sanctissimo patri in Domino Joanni divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici per nostras alias litteras supplicandum, ut indiceret passagium generale, quod per eundem indicendum speramus; nos ad manifestandam fidelibus quibuscumque sinceram intentionem, quam habemus ad dictum generale passagium assumendum, si illud per Sedem Apostolicam contingat indici, et ad omnia et singula nobis per Sedem eandem in ipsis passagii subsidium concedenda, convertendum in ejusdem utilitatem passagii sine diminutione quacunque juxta provisionem inferius annotatam; facimus et constituimus dilectos et fideles consiliarios nostros Petrum Rothomagensem archiepiscopum, Joannem Morinensem episcopum, Guidonem Baudeti decanum Ecclesiæ Parisiensis, Henricum de Avelgoria, et Petrum de Castellis dominos milites procuratores nostros et nuntios speciales ad infra-scripta, dantes eisdem », et infra, « speciale mandatum supplicandi præfato sanctissimo in Christo patri summo Pontifici, quod pro plentiori succursu Terræ-Sanctæ sibi placeat ad nostram postulationem indicare passagium generale, et ipsum, postquam indictum fuerit, pro nobis et nostro nomine coram dicto summo Pontifice et in ejus præsentia assumendi et præstandi in animam nostram corporale tactis sacrosanctis Evangelis juramentum, quod nos iter arripimus dicti passagii a kal. Augusti proximo venturi ad tres annos, illudque prosequemur realiter et personaliter, justo et legitimo impedimento cessante. Ita tamen et non aliter assumptionem passagii, juramentum et obligationem hujusmodi per procuratores nostros

prædictos juxta potestatem eis, ut præmittitur, datum fieri volumus, intendimus et mandamus, quod si justum ac legitimum impedimentum seu impedimenta hujusmodi nos, hæredes seu successores nostros super his allegare contingat, de illo seu de illis, an sint justa et legitima vel non, duo prælati regni nostri archiepiscopi vel episcopi per Sedem Apostolicam deputandi, se diligenter debebunt auctoritate Apostolica absque cujuslibet alterius partis vocatione simpliciter et de plano sine strepitu et figura judicii informare; ac super impedimento seu impedimentis ipsis occurrentibus, an justa et legitima vel non censenda sint, prout eis visum fuerit, juxta informationem præhabitam declarare : cui declarationi omnino stari debet absque eo, quod per Sedem Apostolicam ex officio suo vel alias quomodolibet possimus nos, hæredes successoresque nostri trahi super his trahi ad examen Sedis Apostolicæ, seu ad eam super ipsis recursus haberi, seu alias in judicio vel extra per eandem Sedem, vel ejus auctoritate, ad alias quomodolibet molestari : quodque potestas prædictis concedenda prælati per eandem Sedem re integra vel non integra revocari non possit; et quod morte deputantis dictos prælatos, seu committentis eisdem potestas hujusmodi non expiret. Quæ omnia et singula in potestate et mandato datis nostris prædictis procuratoribus, necnon in assumptione dicti passagii juramento et obligatione prædictis per eos pro nobis et nostro nomine, ut prædicitur, faciendis inesse volumus et ponimus in eisdem, alias non facturi assumptionem passagii, juramentum et obligationem prædictam.

3. « Si vero dictos duos prælatos ad hoc a Sede Apostolica deputandos, vel eorum aliquem interim transferri, cedere aut decedere contingeret, antequam declaratio prædicta facta sit, loco illorum seu illius, quos vel quem transferri, cedere aut decedere contingeret, alius seu alii prælati dicti regni ex nunc deputabuntur et subrogabuntur per Sedem eandem, singuli in singulorum translatorum, cedentium aut decedentium loco per ordinem, quo per dictam Sedem fuerit ordinatum ad informationem et declarationem hujusmodi, ut præmittitur, faciendas. Per assumptionem autem, juramentum et obligationes prædicta, quæ facimus seu fieri mandamus ratione hujusmodi passagii generalis, non intendimus hæredes successoresque nostros obligari seu teneri quomodolibet ad transmarinum passagium faciendum, vel ibi seu pro eo mittendum personas quascunque; nec ad mittendum, solvendum seu ministrandum expensas, quas faceremus et subiremus, si dictum passagium per nos realiter et personaliter faceremus, et illud faciendum seu etiam prosequendo, vel aliquid aliud qualecumque subsidium facere vel juvamen nec bona nostra, hæredum vel successorum nostrorum ad hoc esse seu remanere obligata quomodolibet vel adstricta : ordinatione tamen super colligendis,

¹ Jo. Vill. l. x. c. 498. — ² Ext. apud Ant. 22. an. 18. p. 1. Ep. VII. sup. passag. Terræ-Sanctæ.

recuperandis, conservandis et distribuendis, assignandis et reddendis in manu Sedis Apostolicæ decimis et aliis subsidiis quibuscumque nobis pro dicto passagio per Sedem Apostolicam concedendis, contenta tam in istis quam in nostris aliis litteris in suo robore duratura.

« Datus insuper dictis procuratoribus, juxta formam expressatam superius, plenam et liberam potestatem, ac speciale mandatum pro nobis et nostro nomine, et in animam nostram, coram summo Pontifice et in ejus presentia corporale juramentum præstandi, quod nos non accipiemus nec accipi scilicet faciemus, seu consentiemus, quod alius aliquid de his capiat seu accipiat que nobis per Sedem Apostolicam in subsidium antedicti passagii concedentur ad hoc, ut in usus alios quam in utilitatem dicti passagii convertantur: nec ea in usus convertemus alios, nec converti scilicet a quovis alio patiemur. Et si forsitan aliquid de prædictis pro usibus aliis a nobis vel aliis contingeret accipi casu aliquo vel converti, illud ad locum pristinum et ad usum dicti passagii, statim cum hoc ad nostram notitiam deveniret, sine morosa dilatione reponi et restitui faciemus: ad quod hæretes et successores nostros adstringi volumus et etiam obligari.

4. « Et si forsitan contingeret, nos infra dictum terminum impedimento perpetuo impediri, vel taliter, quod probabiliter appareret duobus prælatis, sicut præmittitur, per Sedem Apostolicam deputatis, qui in prædicto termino vel alio per Sedem Apostolicam ex causa aliqua prorogato, nec infra septem mensium spatium immediate sequentium iter arripere possemus et illud prosequi, volumus quod juxta ordinationem Sedis Apostolicæ potestas colligendi seu exigendi decimam et alia subsidia, in regno nostro Franciæ imponenda per Sedem eandem, nobisque ut prædictur concedenda, statim debeat expirare, nisi forsitan per eandem Sedem circa expirationem collectionis hujusmodi contingeret aliud ordinari: quo casu quicquid de decima et aliis subsidiis prædictis, nobis pro dicto passagio per Sedem Apostolicam concedendis, penes nos hæredesve nostros, aut quoslibet alios tunc restaret, et in dicti passagii præparationibus, aut pro eo de mandato nostro juxta ordinationem Sedis Apostolicæ infra contentam non esset expensum; necnon et galæ et alæ quæcumque res factæ, emptæ, seu quomodolibet prædicto passagio seu pro eo acquisitæ de dictis decimis et aliis nobis per Sedem Apostolicam, ut præmittitur, concedendis et omnibus debitis, in quibus receptores infrascripti seu quicumque alii de concedendis hujusmodi collectis tunc vel non collectis quomodolibet tenebuntur, debebunt per nos seu successores nostros quatuor prælatis regni nostri, quorum duo per Sedem Apostolicam, alii vero duo per nos, vel duobus ex eis, quorum unus per eandem Sedem, alius vero per nos fuerint deputati, sine

difficultate qualibet assignari. Qui quatuor seu duo ex eis, unus scilicet per Sedem Apostolicam, alius autem per nos, ut prædictur, deputati, omnia recipient, conservabunt in locis regni nostri securis et congruis, nomine Sedis Apostolicæ distribuenda per eandem Sedem, et ad opus illorum, in quos distribuenda et expendenda fuerint, ut juxta modum qui sequitur in Terræ-Sanctæ subsidium utilius et commodius convertantur.

5. Modus autem est iste: quod si postquam nos contingeret, ut præmittitur, impediri, per Sedem Apostolicam, indicatur generale passagium vel etiam particulare, si nos vel rex Franciæ, qui tunc regnabit, vellemus seu vellet in illo passagio transfretare, debebunt nobis vel regi Franciæ, qui tunc erit, omnia prædicta tam in pecunia quam in rebus aliis sub forma et modis circa conservationem, distributionem et ordinationem adjectis in præsenli provisione, sub quibus pro dicto passagio conceditur, integraliter assignari. Si vero nos vel successor noster, qui pro tempore fuerit, nollemus vel non possemus, aut nollet seu non posset in illo passagio transfretare, aliqui tamen prælati, seu magnates aliqui, vel nobiles alii dicti regni vellet in illud passagium proficisci, juxta statum et conditionem ipsorum et numerum bellatorum, quos secum ducerent, debet illis de dicto residuo auctoritate Sedis Apostolicæ provideri.

« Si autem nollet aliquis prælatus vel nobilis de dicto regno in dicto passagio proficisci, vel essent illi adeo pauci, quod illis proviso de collectis decimis et aliis subsidiis adhuc aliqua superesset; in prædictis casibus Sedes Apostolica de toto eo, quod de decimis et aliis subsidiis esset collectum, ubi nec nos, nec rex Franciæ, qui pro tempore fuerit, nec aliqui prælati vel sæculares, magnates seu nobiles prædicti vellemus seu vellet in dicto passagio proficisci, vel de illo quod restaret, proviso illis, qui de regno Franciæ tunc voluerint transfretare pro utilitate Terræ-Sanctæ etiam in personis aliis quam de regno, possit libere, prout sibi visum fuerit, ordinare. Si vero impedimentum infra dictum terminum occurreret temporale, ac tale, per quod crederetur probabiliter non debere nos a prosecutione itineris in supradictis terminis impediri, non expiraret decimarum et aliorum concedendorum prædictorum exactio, neque cesset. Sane si impedimentum occurreret in termino ad arripiendum iter statuto, siquidem esset tale, quod probabiliter infra septem menses immediate sequentes cessare deberet, non expiraret exactio decimarum, neque cesset. Si autem impedimentum hujusmodi esset tale, quod infra septem menses prædictos probabiliter (non cessaret), ex tunc expirare debeat decimarum et aliorum subsidiorum exactio supradicta, nisi per Sedem Apostolicam dictus terminus ex causa aliqua fuerit prorogatus. Quo casu, si prorogatio

termini annum non excederet, non cesset exactio decimarum; si vero ipsa prerogatio annum excederet, tunc statim expiret decimarum exactio; sed finito prerogationis tempore, dum tamen ipse paratus fuerit negotium dicti passagii prosequi, vires resumat absque commissione alia commissio prius facta, possitque ex tunc per deputatos prius procedi commissarios ad exactiorem predictam, ac si continue ipsorum commissio in suo robore persistisset. Si vero impedimentum huiusmodi arreptiouem totam impediret, eo casu dictum residuum et cætera omnia quæ tam in pecunia, quam rebus aliis quibuscumque predictis tunc restarent, debebant in manu Sedis Apostolicæ, videlicet penes quatuor prelatos, quorum duo per Sedem Apostolicam, duo vero per nos; aut duos ex ipsis, quorum unus per eandem Sedem, alius per nos deputati fuerint assignari per eos, sicut præmittitur, conservanda et per eandem Sedem disponenda, sicut in alio articulo superius continetur. De impedimentis autem predictis duo prelati predicti per Sedem Apost. deputandi, seu eisdem modo, qui prædicatur, subrogandi se informabunt, et etiam declarabunt.

6. « Et ut utilitati dicti passagii provideatur uberius, volumus et etiam ordinamus, quod pecunia concedenda nobis per Sedem Apostolicam in subsidium passagii antedicti non thesaurariis nostris regis vel receptoribus, sed certis burgensibus ad hoc idoneis, per nos deputandis, dicta decima a collectoribus Sedis Apostolicæ, et alia subsidia assignentur, quæ dicti burgenses recipere eaque fideliter conservare debebant, et de mandato quatuor dictorum prelatorum regni Franciæ modo predicto deputandorum utiliter ad ipsius viagii commodum dispensare. Quibus quidem prelatibus aut duobus ex ipsis modo predicto deputandis receptores predicti annis singulis de receptis et expensis, seu missis computum et debitum debent reddere rationem. Ipsi autem prelati predicti, aut duo ex ipsis, ut prædicatur, deputandis ad mandatum nostrum seu ordinationem pro dicti passagii preparationibus, provisionibus et conditionibus absque eo, quod aliquid de predictis convertatur in usus alios, solutiones fieri facient et complebunt, nec aliquid, quod de predictis receptum fuerit, convertent in usus alios, quam dicti passagii, nec pro posse permittent. Item quod si per nos dictis prelatibus contingeret præcipi vel mandari, ut ipsi de receptis aliquid solverent, liberarent aut solvi facerent, seu etiam liberari, si videretur eisdem, quod illud non cederet ad utilitatem passagii antedicti, dicti prelati aut duo ipsi, scilicet ex unus deputatus per Sedem Apostolicam et alius per nos, teneantur nobis rescribere fideliter seu referre, quid ipsis videbitur faciendum ad finem illum quod iuxta rescriptiones seu relationes eorum super hoc per nos debeat ad utilitatem dicti negotii maturius et commodius provideri. Si vero pen-

dente negotio aliquem seu aliquos dictorum decedere contingeret prelatorum, successores eorum, vel si forsan eorum vacarent Ecclesiæ, alii loco eorum subrogabuntur idonei per illos, qui defunctos deputaverant antedictos. Nonnullisque interjectis de ratione ab iis prelatibus reddenda quotannis Sedi Apostolicæ, de sumptu in belli sacri rem verso addit:

7. « Nos autem, hæredes et successores nostri super predictis et aliquo præmissorum Sedi Apostolicæ, vel deputandis ab ea, seu alii cuiuscumque non tenebimur nec tenebuntur aliquam reddere rationem. Per hoc autem volumus nec intendimus impediri, quin quatuor prelati nobis et successoribus nostris de collectis expensis et residuo predictis partes et particulas omnes et singulas exhibere et assignare teneantur, et reliqua reddere in usus et utilitatem dicti viagii, ut præmittitur, convertenda in casibus, in quibus ad nos seu successores nostros spectabit distributio eorumdem secundum ordinationem predictam. Ut autem prædicta ad utilitatem dicti negotii debeant inviolabiliter intemerata servari, promittimus nos facturos et curaturos quod charissimus filius noster Joannes de Francia dux Normanniæ Andegavensis Cænonnensisque comes, licet absens, per procuratorem suum ad hoc legitime constitutum super sancta Dei Evangelia corporaliter tacta jurabit coram summo Pontifice predicto et in eius præsentia, quod ipse in quocumque statu sit in præsentia, seu etiam deveniat in futurum, etiamsi ad successionem seu regimen dicti regni venire contingat eundem, prædicta omnia et singula, quatenus concernunt et tangunt ordinationem eorum, quæ recepta fuerint de decimis vel aliis quocumque nomine censeatur, nobis per Sedem Apostolicam pro dicto passagio concedendis, tenebit et firmiter observabit modo et forma superius expressatis; ratum et gratum habentes, et etiam perpetuo habituri quidquid per dictos procuratores et nuntios nostros quatuor, tres aut duos ex ipsis in predictis et quolibet predictorum ac dependentium ex eisdem actum, promissum, juratum et obligatum fuerit ac etiam procuratum. In quorum testimonium et ad majorem firmitatem nostrum fecimus apponi sigillum: Actum et datum Aurelianis xx die mensis Martii, anno mcccxxxii ». Obortæ sunt postea Philippo regi ingentes difficultates circa huiusmodi conventiona, si is casus contingeret, ut improvisa rerum conversio ab ea expeditione distraheretur. Superiores itaque leges, uti dicemus, temperandas proposuit; demumque suis tractatibus Armeniæ cladem accessit, neve a Joanne Pontifice Sedes Apostolica Italiæ restitueretur, importune obstetit, cum omnia ad eam rem comparata essent.

8. *Bononienses Pontificii adventus expectatione mulcentur.* — Admouit¹ quidem Bono-

¹ Tom. VIII, p. 3, Ep. secr. pag. 313.

nienses de suscepta a Pontifice et cardinalibus traducendae in Italiam aulae Apostolicae sententia, ac blanda prolectati spe, se suaque omnia Pontificiis imperiis et obsequiis subiecere¹: mis-isque oratoribus ea de causa in publico consistorio Pontifici et sacro cardinalium collegio studia sua addicere. Cum legatus munimentum arcem, in qua Pontifex habitaret, excitare magnis operibus et sumptibus cepit, aequatis ob id solo pluribus civium domibus, et palatia cardinalium designare: suspensis vero rei expectatione Bononiensium animis, cum verbis opera non responderent, superiores morarum causas retexit, atque hujus spei illecebra permulsit Joannes²:

« Nunc Dei misericordia eisdem sopitis negotiis, periculisque viarum plurimum diminutis, nostri et fratrum eorumdem erat propositum dilectam sponsam nostram, Romanam scilicet Ecclesiam, auctente Domino, visitare: et quia Lombardiae et Tusciae provinciae reformatione ac consolatione in pluribus indigebant, quae per nostram et ipsorum fratrum praesentiam sperabatur promptius adimpleri, nec locus occurrebat nobis et ipsis fratribus aptior civitate Bononiensi praedicta; nostri erat propositi, et in hoc nostrum et ipsorum consilium residebat, ut ad civitatem eandem Bononiensem deberemus cum eadem curia, concedente Domino, nos transferre, ibique moram trahere, sicut provinciarum praedictarum reformatio et consolatio postulabant; exinde versus Urbem dirigendo, divina gratia praevia, gressus nostros. Dat. XIII kal. Julii, anno XVI ».

Pervasit metus Bononienses, ne ita adventus Pontificis in Italiam ea occasione retardatus inani spe Italorum expectationem falleret. Incitabant itaque, ni maturaret in Italiam iter, adeo hostium potentiam ingravescere, ut gravis formido immineret, ne demum Bononia succumberet; proinde ut auxilio promptissime accurreret flagitarent. Quos Joannes Pontificii auxilii spe, ut bono essent animo excitavit: « Respondemus, inquit,

quod timor de his videtur nobis superfluum ingeri, cum jus et ratio ad tuitionem et defensionem vestram merito nos adstringunt. Rursus si antequam civitatem et comitatum Bononiensem sub nostro et Ecclesiae Romanae possidissetis dominio, defensionis tamen vestrae principalium quam caeteris terris Ecclesiae institerimus sicut rei evidentia manifestat, apertius et indubie debetis supponere, quod nunc debitorum effecti studiosius, si casus se offerret, curaremus quod nobis incumberet, dante Domino, adimplere, etc. Dat XI kal. Septembris, anno XVI (1) ».

9. *Factiones in Italia ingravescunt.* — Edocutus erat Joannes experientia quanta Sedis Apostolicae translatio mala Ecclesiae invexisset, cum ex illius ab Urbe absentia conflandi recentis schismatis sumpta fuisset occasio, atque Urbs continuis civium dissensionibus fluctaret: ad quas componendas Philippus e Cambrarhaco hoc anno Apostolicus nuntius, et Joannes Ursinus S. Theodori diaconus cardinalis legatus operam navare jussi³, dataque eidem nuntio Viterbiensium ad officium redeuntium praefectura⁴. Quod ad reliquas Italiae provincias, Etruriam praecipue, Insubriam et Liguriam spectat; tristissima erat earum facies: in Etruria enim Pisani exules⁵ cum Parmensibus et Genuensibus Gibellinis Pisas, conflato exercitu, tentarunt; atque in gravissimum discrimen adduxerant, cum Florentini opportunas suppelias attulere. Fedabatur etiam contrariis factionibus Insubria, in qua Joannis regis Boemiae rebus depressis Brixiani, quos illum excivisse vidimus, omnium primi eundem pellere sunt aggressi. Conjurasse Guelpharum partium cives, ac Martinum Scaligerum mille quadringentis succinetum equitibus in urbem induxisse, refert Joannes Villanus⁶, arx tamen aliquandiu obsidione toleravit: sed cum Joannis regis filius Carolus Parma discedere atque incerto discrimini se committere vereretur, ad deditionem mense Julio compulsus;

¹ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 7. — ² Ibid. pag. 35. — ³ Joan. Vill. l. X. c. 200. — ⁴ Ibid. c. 205.

¹ Jo. Vill. l. X. c. 201. — ² Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 312.

(1) Motum Italicorum anni hujus historia paulo diligentius retexenda est, correctis erroribus nonnullis, qui subinde annotatione nostro irripserunt. Ac primo omnium animadvertisse juvat, Bononiensium ad Pontificem legationem alia plane de causa institutam fuisse, quam quae hic in Annalibus assignatur. Anno enim praecedenti, non praesenti, Novembri mense, Bononienses delegatos suos Rolandum de Galzani militem, et Thomam de Formagnis legum peritum Avinionem ad Pontificem miserunt, ut suo nomine Urbem Pontifici submitterent. Agentes illi Avinione, datis ad Bononienses literis, renuntiaverunt, Pontificem et cardinales protectionem suam Bononiam statuisse, quod Bononiensibus accepit per quam gratissimum. Prou il haec Mathaeus de Grassibus in suo Memoriale rerum Bononiensium, quod ad annum usque MCCCXXXIII perdidit. Suspicio vero Bononiensium, esse illum qui tunc Bononiae agebat legatum, missi jam Avinionem legatos duobus, geminos alios addidisse, episcopum Mirapeceusensem, et Abbatem Grandisilvae. Ita enim legitur in Historia Miscella Boueniensi, quum vernaculae scripsit P. Bartholomaeus de la Pujola Murata, legiturque rerum Italicarum tomo XII: « A di XVIII Ottobre ritornarono gli ambasciatori, che il legato aveva mandato al SS. Padre per ragione della sua venuta, furono Messer il vescovo di Mirapece, Messer l' abate della Grandisilva, Messer Rolandino de Galuzzi, et Messer Tomaso de Formagnini ». Erat insuper annalista in assignando anno, quo legatus arcem Bononiae excitavit; nam coevis omnibus scriptoribus latensibus, arx illa praecedenti anno Martio mense a legato edificari coepta est. Vide eundem Matthaeum ad annum MCCCXXXI.

Ceterum, quae notat annalista num. 9, de Brixienibus, qui omnium primi jugum regis Bohemiae excutere aggressi sunt, veritati plane coherent. Urbs enim illa cessit Martino Scaligero die XV Junii, teste, qui hoc anno historiam suam claudidit, Jacobo Malveco in Chronico Brixiano dist. IX, cap. 74. Secundum haec, Azo viccomitis, Memelani dominus, cum Martino Scaligero, ac dominis Mantuae federe into Septembris mense, ait Corrazanis in Historia Parmensi, vulgatus Iter. Italic. tom. XI, eodemque mense, seu die XX, ut scribit auctor Chronici, suu. XXVVI, ut notat Flamma in Manipulo Florum, Bergomum invasit et obtinuit. Non tamen re semper felici est usus; nam die XXV Novembris commissa cum Carolo filio regis Bohemiae pugna ad S. Felicem haud procul Ferrara, virtus fugatusque fuit, ut epiem Regensii Chronici scriptor non indigens testatur. Ante eadem illam, die XXIII Novembris, Ticinum jam occupaverat foederatorum exercitus, quanquam arx duu annis victoribus resistit, nec nisi sequenti anno deditionem fecit.

Bergomum ad victorem proutum mox extitit. Azo vicecomes Ticinum in suam potestatem redegit¹, arcemque cinxit obsidione, qua sequenti anno potitus. Præterea parum fidei, quam Ecclesiæ obstrinxerat, memor Cremonam, quæ in Ecclesiæ partes jamdiu concesserat, prodicione occupare tentavit²; sed urbe haud sine clade depulsus cum Gonzaga Mantuano Mutinensem agrum est populatus. Notabat anceps Mutina³, cui principi se adiceret, atque jam ante, ut vidimus, excessu Ludovici jugo, in Ecclesiæ imperium concesserat, iterumque ab eo se subluserat; et aliquandiu tutata libertatem. superiori anno Boemum in principem sibi asciverat.

10. Ut ob superiores Etruriæ et Insubriæ motus Pontificem ad restituendam iis provinciis pacem ex ejus litteris⁴ in meditato ad Urbem itinere Bononiæ subsistere deliberasse vidimus, ita ob insperatam rerum conversionem abduci a consilio potuit; refert enim Jo. Villanus⁵, fidissimos antea Pontificis fœderatos, Robertum scilicet Siciliæ regem ac Florentinos armorum societatem cum Azone Mediolanensi, Scaligeris Veronensibus, Gonzaga Mantuano, et marchionibus Atestinis adversus Joannem Boemiæ regem illiusque socios, sive Ludovicus Bavarus sive Pontifex illi studerent. iniisse et quidem admodum rebus Pontificiis iniquam: ex illius enim legibus constitutum, ut Mutina, cujus dominium recuperare conatum Pontificem vidimus, marchionibus Atestinis, S. Donini oppidum et Cremona, cujus imperio potiebatur Ecclesia, Azoni vicecomiti, Scaligeris Parma, Mantuano Rbergium, Florentinis Luca cederent. Ducebat hos suorum commodorum ratio: Robertum vero regem veteres in Joannis parentem Henricum imperatorem, tum in Ludovicum Bavarum, a quibus sententia capitis damnatus fuerat, agebant similes, abalienatusque erat a legato ob arcanam cum Boemo habitam conjunctionem: ex quo fœdere hoc sane anno Joannis regis res corruiere cœpse, Pontifici vero haud parum insequentibus labefactatæ. Cæterum ea in re ingrata admodum erga Sedem Apostolicam ejus fœderati se gessere.

Adiit porro Joannes rex Sedem Apostolicam, ut cum Pontifice arcana consilia iniret: cujus imminentem adventum significavit Joanni papæ Philippus rex Francorum, addiditque eo tantum clientum ac satellitum numero, quem circumscrisisset Pontifex, illum accessurum; de quibus comitalis regæ officii acte his verbis Philippo gratiæ⁶.

« Joannes, etc. regi Franciæ.

« Tam humaniter, tam benigne pium propositum ac devotum conceptum charissimi filii Joannis regis Boemiæ illustris ad nostram veniendi

præsentiam litteræ serenitatis regæ deduxerunt, quod profecto in admirationem nostrum provocaverunt animum, ac lætitia merito repleverunt. Quis autem admirari non debeat, quod tantus princeps nobis adventum regis præfati sic dulci eloquio nobis nuntiare curaverit, ac supra se recipere, quod idem rex sic de tali gente, necnon et tali modo ac statu veniet sociatus, sicut nos duxerimus ordinandum? Profecto, filii, non est qui super hoc non debeat admirari. Ad hoc quidem regalem animum nullum impulit debitum, cum sine his eidem regi liceret præmissa irreprehensibiliter adimplere: sed, ut tenemus indubie, ad hoc reverentia, quam ad illum geris, cujus vices in terris, licet immeriti, gerimus, sincera devotio, qua ad ejus honorem sponsæ sanctæ, scilicet Ecclesiæ affici nosceris, cujus cura nobis incumbit, regium animum inclinarunt, super quo devotionem regiam plurimum in Domino commendantes eidem gratiarum exsolvimus uberes actiones, etc.» Extant eo argumento ad regem Boemiæ, qui suum adventum rem Christianam indicaverat, Pontificiæ litteræ¹ XII kal. Augusti, an. xvi exarate, quibus consulit ne eum laborem suscipiat, cum in rebus gravibus sine cardinalium assensu consilia explicari non soleant, eaque res longiorem moram trahat: si tamen venerit peramanter exceptum iri pollicetur. Excusasse autem Boemum bella Italica in Guelphos colligitur, et concepta ad promovendam rem Christianam studia explicuisse, tum ex aliis Pontificiis litteris² graves illum adversus Azonem vicecomitem Mediolanensem querelas attulisse: controversias tamen suas, excepta Bergomensis re, Pontificio arbitrio permisisse. Dubravius etiam refert³, Joannem regem rogatum a Bavaro, ut pro ipso in gratiam Ecclesiæ restituendo intercederet, cum Pontifice ea de re egisse: iratum vero Ludovicum, cum res e voto non succederet, quasi Joannes rex cum Pontifice ipso ex composito collusisset. Sane quod ad Ludovicum Bavarum attinet, Philippus rex Francorum regios in Bavariam oratores misit, qui ipsum ad gremium Ecclesiæ Christiana demissione repelendum provocarent, ac Ludovicus legatos suos ad Sedem Apostolicam ad illius gratiam comparandam missurum se responderat. Egit vero exeunte anno Pontifex regi Philippo gratias⁴, studium suum Ecclesiæ pro fide asserenda ipsum explicuisse.

Monitus porro officii Bavarus, patrata quidem a se flagitia agoovit, ad ea tamen rite expianda non se comparavit; sed in id tantum incubuit, ut augendæ suæ amplitudinis et correptæ cesaræ dignitatis asserendæ rationes conquireret. Missis itaque oratoribus Arnaldo Mumbacensi et Udalrico Augustensi, qui ei a secretis erant, Joannem

¹ Jo. Vill. l. X. c. 212. — ² Cap. 269. — ³ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 49. — ⁴ Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 312. — ⁵ Joan. Vill. l. X. c. 205. — ⁶ Lib. bull. select. Jo. XXII. sign. lit. A. pag. 161.

¹ Lib. bull. select. Jo. XXII. sign. lit. A. pag. 162. — ² Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 60. — ³ Dubrav. Hist. Boem. l. XXI. — ⁴ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 106.

papam de fœdere postulavit, deque ea re publicas edidit litteras, in quibus Joannem ipsum, quem antea horrendis maledictis appetiverat, et capitali damnarat sententia, sanctissimum in Christo patrem sacrosanctæ ac universalis Ecclesiæ summum Pontificem appellavit: tum procuratores ad afferendas pro se Pontifici excusationes, inunctionem imperialem afflagitandam, et concordiam paciscendam mandatis instruxit. Afferuntur eæ litteræ¹ ab Herwarto in Ludovici apologia, additque tanta hæc fuisse, ut Joannes ad Ludovicum gremio Ecclesiæ restituendum commoveri debuisse, nec tamen receptum conqueritur. Sed is auctor omnibus fucis causam quam tuendam suscepit colorare, Pontificis vero gesta, quamvis consona æquitati, traducere consuevit.

11. *Veræ causæ, cur Ecclesiæ communioni non fuerit restitutus Ludovicus Bavarus, a quo interea populos discedentes anathemate liberat Pontifex.* — Si vero rei indagetur veritas, Ludovicum suo, non Joannis vitio non fuisse Ecclesiæ conciliatum patet. Nam in primis Ecclesiam magno revocandi in sinum suum Ludovici arsisse desiderio demonstrant plura documenta publica, quæ suis locis promentur: sed ea res rite fieri debuit, agebaturque de Christi et Ecclesiæ honore, ut qui hæresim publice erat professus, qui schisma conflarat, qui persecutionem indixerat in Catholicos, tanta crimina ritu Ecclesiastico expiaret, seque Apostolicæ Sedis imperiis subiceret: ipse vero inanes tantum excusationes offerebat, scelerumque præmia ingentia, imperiales nimirum apices deposebat, cum justissima sententia post vulgatam hæresim parto utcumque jure cæsareo fuisset exauctoratus: et pessimi exempli foret, sponsæ Christi Ecclesiæ dignitatem tam fœde conculcari, ac tot ab eo patrata facinora impune ferri, nec tutum videbatur, suspecto homini imperium committere, ejusque potestati fidelissimos athletas, et clientes Ecclesiæ subdere. Sed de hujusmodi Ludovici tractatu iterum agetur inferius.

Cæterum Pontifex ad revocandos in viam salutis Bavari studiosos cardinali legato munus imposuit², ut eos omnes, qui imperatorem illum appellaverant, censuris solveret, si ab ejus partibus se discessuros pollicerentur; siquidem justissime percussi erant anathemate, qui hominem, ob hæreses et schismatis crimina rite a Christi vicario exauctoratum decretoria sententia, imperiali nomine contra edicta Pontificia affererant: pellectique ea misericordiæ significatione Firmani, Auximani, Urbinates, Fabrianenses, Mateliciani ac plures alii, quos jam ante pœnituerat flagitii, missis ad Sedem Apostolicam oratoribus, defectiois veniam poposcerunt³:

12. « Coram vobis sanctissimo in Christo patre

et domino, domino Joanne divina providentia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifice, ac ejusdem Ecclesiæ reverendissimorum patrum dominorum cardinalium sacro collegio, nos devoti vestri Zuctius de Bennegnatis, Hugolinus Pecorucci, et Joannes Nicoleti syndici et ambaxiatores Firmanorum, Auximanorum, Urbina-
tium, Esinorum, Fabrianensium, Matelicæ, S. Elpidii, Sceræ comitum Scirræ, S. Quiritici et Barbaræ comitatuum, et universitatum pro ipsis et nomine ipsorum dicimus et proponimus infra-scripta. In primis quod communia et universitates prædictæ et singulares personæ ipsorum ab eo tempore et citra continue, quo vestra, sanctissime pater, ad Apostolatam assumptio ad ipsos extitit divulgata, firmiter crediderunt et credunt, vos dominum Joannem fuisse et esse prædictæ Ecclesiæ verum et unicum summum Pontificem et in terris Christi vicarium, et ipsorum in spiritualibus et temporalibus dominum singularem, et apud vos fuisse apostolatam auctoritatem. Item cum sanctitas vestra contra Ludovicum de Bavaria, qui se primo regem, et deinde imperatorem Romanum nominavit, processerit et ipsum repro-
baverit, ac ipsi ut tali obediri, vel ipsum pro tali haberi sive nominari ante ingressum dicti Ludovici in Lombardiam duxerit prohibendum, non crediderunt ipsi communia et communitates, nec singulares personæ ipsorum iis temporibus, quibus idem Ludovicus Lombardiam intravit, vel quibus moram traxit in ea, aut quibus fuit absens ab ipsa, ei ut regi Romanorum fore obediendum vel parendum, vel ipsum pro rege Romanorum habendum, vel nominandum. Item cum dictus Ludovicus post processus, probationem et prohibitionem prædictos, et nonnullos alios processus per sanctitatem vestram factos contra ipsum sine auctoritate vestra se in regem et imperatorem Romanum coronari fecerit, et Romano imperium invaserit, non crediderunt nec credunt eundem Ludovicum fore verum regem vel imperatorem Romanum, aut ipsi ut tali obediendum vel favendum, aut ipsum pro Romano imperatore habendum, seu nominandum. Item non crediderunt unquam neque credunt fratrem Petrum de Corbario, qui B. Petri Sedem invasi, et se Papam falso nominavit, fuisse vel esse Romanum Pontificem seu papam, aut ipsum pro Romano Pontifice habendum, seu nominandum ». Et infra:

13. « Item dicimus et proponimus, quod communia et universitates prædictæ, et ipsorum singulares personæ omnibus temporibus supradictis, et per ipsa tempora et ante fidem Catholicam et unam sanctam et Apostolicam Ecclesiam firmiter crediderunt, nec erroribus alicujus hæretici crediderunt, nec dictis temporibus vel ipsorum aliquo aliquide dixerunt vel egerunt, intendentes revera deviare a fide prædicta. Fatentur igitur syndici et ambaxiatores prædicti, quod fratrem Petrum de Corbario sæpèdictum nominaverunt

¹ Herwart tom. II, ad an. Chr. 1331, num. 4. — ² Tom. VIII, p. 2, Ep. secr. pag. 299. — ³ Ibid. pag. 304, et lib. Bull. select. Jo. XXII sign. it. A. pag. 155.

papam, simulate tamen : ipsius anticardinalem et antilegatum cardinalem et legatum nominaverunt, et receperunt aliquos antiepiscopos, et aliquos officiales et ministros ejusdem, et promotos per ipsum : et Joannem de Claromonte antimarchionem nominaverunt et receperunt, fidei tamen, et alios nuntios damnali Bavari supradicti, vel nuntiatoria et ficta et falsa auctoritate ipsius et dicti fratris Petri, ut tales nominaverunt, et ipsis ut talibus simulate obediverunt, et antiepiscopum et eorum litteras ut talium receperunt, et ipsis ut talibus scripserunt : et ipsorum litteris, et nuntiatoria, ficta et falsa auctoritate usi sunt. Hæc tamen omnia in hoc capitulo contenta, quæ fecerunt vel ipsis faventibus facta sunt, fecerunt et passi sunt simulate ac propter metum inimicorum suorum, et ut ipsis injuriaribus possent resistere, non credentes ea fore licita, sed prorsus illicita et nefanda.

« Fatentur insuper, quod plures exercitus, cavalcatas et conflictus fecerunt contra terras et fidei vestros et sanctæ matris Ecclesiæ, tanquam contra eorum æmulos et notorie inimicos cum terrarum captionibus, personarum occisionibus, et rerum diciarum terrarum et personarum captionibus, afflictionibus, gravium damnorum, atrocium injuriarum illationibus, et plura alia his similia commiserunt et fecerunt contra mandata vestra et sanctæ matris Ecclesiæ, et rectoris provincie marchie Anconitanæ prædictæ. Quæ omnia et singula cordialiter pœnitet eos fecisse, perpetrasse et amare dolent talia commisisse, recognoscentes in præmissis suas culpas et iniquitates enormes. Fatentur denique, quod multis mandatis, prohibitionibus, processibus, et sententiis, Apostolica et legationis suæ ordinaria auctoritate contra ipsos communia et universitates ac singulares personas eorum factis et latis non paruerunt temporibus supradictis, et interdictum seu interdicta in ipsis terris et diocesibus earumdem, quavis auctoritate prolata, alioquin temporibus non servaverunt. Fatentur etiam, quod crediderunt et confessi fuerunt, et credunt et confitentur omnes articulos fidei, quos sancta mater Ecclesia tenet, conditetur et docet; et dicunt et promittunt, quod non receperunt supradictum damnatum Bavarum, ejus nuntios vel aliquem dominum, vel ejus officialem, vel familiarem cunjuseumque tituli, dignitatis, præminentie, status, conditionis vel nominis sit; nec aliquos stipendiarios vel gentes suas, nec alieni rebelli Ecclesiæ singulari vel universitati dabunt auxilium, consilium vel favorem, publice vel occulte; sed pro posse eis resistent, et eos persequentur et impugnabunt ». Et infra :

« Supplicat itaque humiliter syndici et ambaxiatores prædicti sanctitatem vestram, quatenus inspectis antiquis servitiis Romane Ecclesiæ impensis et, dante Domino, impendendis in posterum per ipsas terras, et damnis receptis ex devo-

tionem et causa prædictis, et destructione ipsarum terrarum, dignemini misericorditer providere ita, quod supradicti constituentes inveniunt gratiam in sanctitate vestra, quam sperant in omnibus et singulis supradictis tanquam filii devii redeuntes ad misericordiam pii patris, offerentes se paratos vice et nomine prædictorum constituentium jurare et stare ac parere mandatis Ecclesiæ et vestris, sanctissimi patris et domini, domini papæ prædicti; et omne aliud juramentum præstare, quod ad obtinendum vestram gratiam et absolutionem ab omnibus et singulis supradictis fuerit necessarium vel etiam opportunum; et omnem poenitentiam atque pœnam portare, quam sanctitas vestra vel deputatus ab ea eis duxerit injungendam ». Repetita supplicis illius libelli formula, procuratores sacramento solemniter Pidentium nomine se devinxere, Romanis Pontificibus ipsos obsequentes fore, neque cum Ludovico, Petrice e Corbario sequacibus unquam consensuros; quæ de re publica documenta confecta sunt. Ac tum Joannes in memoratis Pidentium Pontificiam explicuit clementiam, et censuras poenasque Apostolicis edictis inflatas abolevit. Extat hæc de re Diploma. « Dat. non. Aug. an. xvi ».

14. Inflexere pariter ad sua vota Pontificiam clementiam Mediolanensium oratores, qui cum jam ante ineunte superiori anno decreti fuissent, hoc demum votorum comites facti, cum prius in sacro cardinalium senatu solemniter ritu prætorum, adversus dignitatem Pontificiam gestorum, veniam subjecta verborum forma poposcissent.

« Coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino, domino Joanne divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifice, ac ejusdem Ecclesiæ reverendorum patrum dominorum cardinalium sacro collegio, nos devoti syndici et ambaxiatores cleri populi et communitatis Mediolanensis pro ipsis clero, populo et communitate et singularibus personis ipsorum dicitur et proponimus infrascripta. In primis quod clerus, populus et communitas prædicta, et singulares personæ ipsorum ab eo tempore et citra continue, quo vestra, sanctissime pater, ad Apostolatam assumptio apud ipsos exitit divulgata, firmiter crediderunt et credant, vos dominum Joannem fuisse et esse prædictæ Ecclesiæ verum et unicum summum Pontificem, et in terris Christi vicarium, et apud vos fuisse et esse Apostolicam auctoritatem. Item cum sanctitas vestra contra Ludovicum de Bavaria, qui se primo regem et deinde imperatorem Romanum nominavit, processerit et ipsum reprobaverit, ac eidem ut tali obediri, vel ipsum pro tali haberi, sive nominari ante ingressum dicti Ludovici in civitatem, vel diocesim, seu districtum Mediolanensem duxerit prohibendum, non crediderunt clerus vel populus et communitas antedicti nec singulares ipsorum personæ iis temporibus, quibus idem Lu-

dovicus diœcesim, districtum et civitalem Mediolanensem intravit, vel quibus moram traxit in eis, aut quibus fuit absens ab ipsis, ei ut regi Romanorum fore obediendum aut favendum, vel ipsum pro rege Romanor. habendum aut nominandum.

« Item cum dictus Ludovicus post processus, reprobationem et prohibitionem prædictas, et nonnullos alios processus, etiam per vestram sanctitatem factos contra ipsum se coronari sine auctoritate vestra in imperatorem Romanum fecerit, et Romanum imperium invaserit, non crederunt nec erudunt eundem Ludovicum fore verum imperatorem Romanum, aut ipsi ut tali obediendum vel favendum, aut ipsum pro Romano imperatore habendum seu nominandum. Item non crediderunt inquam neque erudunt fratrem Petrum de Corbario, qui B. Petri Sedem invasil, et se papam falso nominavit, fuisse vel esse Romanum Pontificem seu papam, aut ipsi ut Romano Pontifici seu papæ fore aliquantulum obediendum vel favendum, aut ipsum pro Romano Pontifice habendum seu nominandum ». Subdunt Mediolanensium oratores, nunquam ipsos credidisse Corbarii pseudocardinales ac legatos veras, sed adulterinas gessisse dignitates. Tum exposuere ut inter Turrianam familiam ac Matthæum vicecomitem veteres inimicitie exarsissent adeo, ut inde plures cædes fuissent secute, ingravescenteque Matthæi potentia Turrianus in carcerem fuerit conjectus; itaque in Matthæo Pontificia sententia. falsus rumor increbuerit ideo ipsum defixum anathemate, ut eo depresso ejectione, Turriani urbis imperium adipiscerentur; deinde ille, inita cum pluribus Insubriæ populis ac proceribus armorum societate, conductisque maximis copiis, civitatem sua tyrannide oppresserit; Matthæoque e vivis sublato Galeatus, cum se magna peditum equitumque multitudine succinctum videret, Bergamensium, Laudensium, Vercellensium, Novariensium, Ticinensium, Comensium, aliorumque viribus fretus dominatum Mediolanensium corripuit: cumque metueret, ne ex eo submoveretur, Ludovicum induxisse Mediolanum. Tum subdunt:

15. « Cum autem idem Ludovicus ipsam civitatem intrasset, et ejusdem dominium arripisset, et stipendiarios ibidem inventos, qui dicto Galeacio obedire consueverant, quod sibi obedirent jurare fecisset, et ad susceptionem coronæ ferreæ, ut moris est in reges Romanorum electis et per Ecclesiam approbatis, festinaret; ob hoc magna multitudo equitum et peditum ultra stipendiarios prædictos, et eos, qui cum Ludovico præfato civitatem intraverant sæpeditam, de aliis civitatibus et locis ipsi Ludovico faventibus et adhaerentibus convenerunt in civitate prædicta; et tanta equitum et peditum inibi multitudo fuit, quod nec clerus, nec populus, nec singulares personæ ipsius civitatis ipsius coronationi resistere potuissent: cum-

que hujusmodi multitudine et potentia sic esset stipatus, coronam assumpsit prædictam. Decursis vero postmodum aliquibus diebus, idem Ludovicus præfatum Galeacium duosque fratres et filium ejus captivavit et in carcerem delusit, et fortalitia omnia civitatis et diœcesis Mediolani suæ tyrannidi plenarie subjugavit: et quendam Theulonicum ibidem constituit vicarium suum, eoque magna multitudine stipavit hominum armorum, mandans universis Mediolanensibus sub gravissimis pœnis personarum et honorum, quod ipsi vicario totaliter, vobis autem, sanctissime pater, vel nuntiis, aut litteris, sive prohibitionibus vestris nullatenus obedirent. Quinimo multa et mendosa, falsa et nefanda contra sanctitatem vestram, multaque erronea tam per dictum Marsilium quam plures alios diversis temporibus prædicari, et libellos diffamatorios conscribi, divulgari et in publico appendi in civitate et diœcesi prædictis mandavit.

« Subsequenter autem cum supradictus frater Petrus papatum et dictus Ludovicus imperium, ut præmittitur, invasissent, idem Ludovicus dictusque vicarius universis Mediolanensibus, quod præceptis, jussionibus, prohibitionibus, ordinationibus, Constitutionibus, decretis et litteris ipsius fratris Petri tanquam papæ, ejusque officialibus et ministris legatis et nuntiis in spiritualibus, et ejusdem Ludovici tanquam imperatoris ipsiusque officialibus et ministris in temporalibus obedirent, et eos pro talibus nominarent, haberent atque tractarent, sub pœnis prædictis districte præcipiendo mandavit: qui vero vos papam nominarent, aut vestris præceptis, jussionibus, prohibitionibus, ordinationibus, Constitutionibus, decretis, litteris, legatis, nuntiis, officialibus vel ministris obedirent, aut vestram allegarent auctoritatem, flammatarum incendio cremarentur. Quæ omnia clero, populo et communitati Mediolanensium et eorum singularibus personis prædictis detestanda, abominabilia et nefanda prorsus videbantur: sed ipsis resistere, vel ea compescere non audebant, neque poterant propter metum, tyrannidem et potentiam Ludovici et vicariorum prædictorum ». Addunt sub illa servitute ingemuisse, donec regressis vicecomitibus, collectis animis, durissimum illud jngum suis cervicibus depulerunt. Veniam itaque flagitantibus Mediolanensibus, Pontifex subjecta verborum forma ignovit, ac pristinae ipsos restituit dignitati.

16. « Vos ab omnibus processibus, pœnis et sententiis, quos et quas propter rebellionem prædictam et adhæsiorem dictorum Ludovici de Bavaria et Petri de Corvaria, et alia præmissa, per eosdem procuratores, syndicos et nuntios vestro nomine recognita et confessata, factis, latis seu promulgatis ab homine vel a jure, quomodolibet incurristis, et dictorum fratrum consilio absolvimus, et in integrum restitimus ad famam, statum, honores, privilegia et bona quæcumque

de Apostolicæ plenitudine potestatis; ac a vobis omnem infamiam maculam sive notam, ex præmissis vel eorum contingentibus et dependentibus ab eisdem obortam penitus abolemus; imponendi et injungendi per nos vel alium seu alios, nobis præsentibus vel absentibus, semel vel pluries, et etiam intelligendi quatenus penas et penitentias, de quibus nobis videbitur, nihilominus potestate retenta, etc. Dat. IV non. Junii, Pontificatus nostri anno XVI ». Illis gestis, legavit mox Pontifex Apostolicos nuntios ad clerum et populum Mediolanensem censuris exsolvendos, quos VII kal. Septembris Joanni episcopo Novariensi, Azoni, Luchino et Ladozasio de Vercellino vicecomitibus commendavit.

Missi porro Mediolanum internuntii, cives ex subjecto decreto¹ censuris solvere jussi sunt: « Ordinamus, inquit, quod vos ab eisdem clero, communi et populo, necnon prædictis personis singularibus, quibus de dictarum absolutionis et restitutionis beneficio juxta formam et tenorem aliarum nostrarum litterarum vobis super hoc directarum duxerimus providendum, juramentum recipere specialiter studeatis, quod ipsi Placentinam, Bononiensem et Landensem civitates, Cremam, Caravacium, Marinengum, Valentiam, Basignanum Castrum novum, Busseadve et Asulam castra seu terras, ac districtus, vel pertinentias, seu homines aut bona eorundem; vel quascumque civitates et terras alias, fortalitia vel quascumque habitationes alias hominum, seu districtus, dominia, jurisdictiones, pertinentias, seu portus vel passus terræ vel aquarum flumina, seu descensus vel ascensus eorum, stratas, vias publicas seu privatas quorumcumque locorum supranominatorum, aut quæcumque alia loca, quæ per nos et eandem Romanam Ecclesiam, vel nostro et ipsius nomine reguntur, aut a nobis et Ecclesia ipsa tenentur vel in futurum tenebuntur, vel dicto nomine gubernabuntur, qualiacumque sint et in quibuscumque consistant castris et locis, quæ a præsentibus Mediolanensium infra dictos civitatem, comitatum et districtum ad præsens tenentur et possidentur dantaxat exceptis; aut personas Ecclesiasticas vel sæculares eorundem locorum et districtuum prædictorum, vel alicujus eorundem per se vel alium seu alios, directe, publice, vel occulte non invadent, capient, usurpabunt, impedient vel depradabuntur, in toto vel in parte nec talia facientibus dabunt seu præstabunt succursum, auxilium, consilium vel favorem, nec eis in personis vel rebus eorum irrogabunt injurias vel offensas, quandiu in nostra et ejusdem Ecclesiæ fidelitate et devotione manebunt. Dat. non. Octobris, anno XVII ». Decreta hæc proximo anno, quæ ne repetentur, conjungenda fuerunt. Verum Azone Pontificis nris affectante, extracta est censurarum dissolutio, legesque ad-

ditæ ut sacramentum a Mediolanensibus exigentur, ipsos terras, quæ tum in Insabria parebant Ecclesiæ, non populaturos: demumque octavo post anno missis oratoribus a Benedicto fidelium sacrorumque communioni restitutos, visuri sumus.

17. *Rex Trinacriæ ad conjunctionem Ecclesiæ sollicitatus.* — Defixit etiam Pontifex Apostolicum zelum pro adducendo ad sinum Ecclesiæ Friderico rege Trinacriæ, qui Ludovici pertinaciam æmulabatur, atque a fidelium communione segregatus in exitum agebatur præceps. Paternis itaque litteris Alienoram reginam est adhortatus¹, ut viri pectus emollire salageret, exponeret ei pericula, quibus se objiceret, bona ingentia, quæ infeliciter amitteret; nec satis æstimari precum, suffragiorum et sacrorum, quorum cæteri fideles participes essent, beneficium posse:

« Joannes, etc. Alienori reginæ Trinacriæ.

« Filia amatissima, non sufficimus admirari, quod princeps incluctus Fridericus rex Trinacriæ vir tuis sic obstinatus et induratus in sua pertinacia tamdiu, non sine gravi scandalo sæque salutis animæ manifesto periculo extra unitatem Ecclesiæ permanserit et permaneat; non considerans, nec attendens quanta in orationibus, suffragiis et sacrificiis, quæ in tota Catholica Ecclesia jugiter offeruntur Altissimo, quorum esset participes, si infra communionem fidelium existeret, perdidit et perdit continue commoda; quantisque periculis circa salutem animæ perpetuam, si in tali statu, quod absit, decederet, se exponit. Quocirca prudentiam rogamus regiam, et in Domino attentius exhortamur, quatenus tu benedictionis filia, quæ Deum times et salutem animæ tuæ perquiris, præfato regi viro tuo suadere viis et modis, quibus expedire videris, non postonas, ut prædictis periculis et aliis, quæ sibi possunt occurrere, consideranter attentis, a suis resilire cum effectu devotis et ad sanctæ matris Ecclesiæ redire propelet unitatem. Nos quidem ipsum, si ut tenetur, humiliter redire procuraverit, parati erimus cum gaudio recipere, et ut filium benedictionis et gratiæ condignis favoribus et honoribus pertractare. Dat. VI id. Septembris, anno XVII ».

18. *Philippi principis Tarentini mors et controversia de possessione regni Siciliae.* — Sublatus² est hoc anno ex humanis Philippus princeps Tarentinus, cui funebres imperiales honores exhibiti, cum imperii Constantinopolitani jura dotalia obtineret Catharinæ uxoris nomine Balduini II imperatoris principis, quam Pontifex indulgentem lacrymis ad Christianam constantiam excitavit³: « Sane, inquit, quia, benedictionis filia, mortis jactura restitutionis beneficium non admittit, sibi que tua prodesse nequaquam possit

¹ Tom. IX, p. 1. Ep. secr. pag. 111. — ² Tom. VIII, p. 2. Ep. secr. pag. 243. Summont. l. III. Hist. Neap. — ³ Sup. Ep. secr. pag. 243.

¹ Tom. IX, p. 1. Ep. secr. pag. 42, 13 et p. 2. Ep. secr. pag. 252.

mœstilia, nocivaque tuo possent existere corpori, et irritativa divinæ offensæ; magnificentiam tuam hortamur in Deo et rogamus, quatenus præmissis in consideratione deductis et aliis quæ tibi circa hoc Dominus ministrabit, divino beneplacito te coaptans ad ea, quæ consolationem præfati viri tui possint afferre animæ, tuisque fore liberis profutura, te committere studeas et in his te viriliter exercere. Dat. V kal. Martij, anno xvi». Successit in Tarentino principatu, et matris ad Constantinopolitanum imperium juribus Philippus filius, qui cum a patre Joanne Achaïæ principe fidem solemnè ritu sacramento sibi obstringi deposeret, isque gravate ferret ad nepolis obsequium procumbere; cum maxime inanes tantum titulos, atque umbram imperii levem circumferret, exorta gravis discordia est inter eos principes: cujus componendæ studio Pontifex Joanni principi suadere nisus est¹, ut animum ad fidem nepoti devinciendam illeceret, seque in ea re divinæ voluntati accommodaret.

« Joanni principi Achaïæ.

« Utinam, fili, velle tuum divinæ voluntati submitteres, hoc utique faciens quod debes faceres, eique complaceres: si autem tuam divinæ proposueris voluntati, Deum offendes graviter, maculamque in gloriam tuam ponis. Hæc pro tanto præmissimus, quia, sicut intelleximus, homagium recusare facere, quod tamen, ut dicitur, te facturum in nostra præsentia juravisti. Nobilitatem tuam itaque hortamur in Domino et rogamus, ut tue salutis non immemor dictam homagium facias, omni difficultate sublata. Licet enim Deus legatur pius et misericors, legitur etiam Deus ultionum: horrendum autem est in manus illius incidere, quæ nequeunt ab aliquo evitari. Dat. III non. Decembris, anno xvii».

19. Ad elidendas alias dissensiones, quæ in Sicilia post Roberti regis mortem de regni successione erupturæ timebantur, cum Carolus Ungariæ rex Caroli Martelli majoris natu filii Caroli II jure regnum sibi debitum contenderet, ex Bonifaciana vero Constitutione² regni jura in Caroli ducis Calabriae filias transfundenda essent, Pontifici ac Siciliae et Ungariæ regibus visum est, discordias omnes facile conciliatum iri, si Ludovicus et Andreas regis Ungariæ filii Joannæ et Mariæ ducis Calabriae filiabus matrimonio conjungerentur: de quo federe inito Apostolicæ exiit litteræ³. Inventum porro Caroli olim ducis Calabriae Joannæ et Mariæ parentis, ad quem si Roberto superstes fuisset, Siculum regnum spectasset, corpus post plures annos corruptionis expers, cum sepulchrum apertum esset, ut in eo uxoris defunctæ hoc anno corpus conderetur: de quo Pontifex hæc ad Sanciam reginam Caroli matrem scripsit⁴:

« Joannes, etc. reginæ Siciliae.

« Læta mixta tristibus nobis his diebus geminæ litteræ regie nuntiaverunt. Numquid non tristitia plenum audire, illas infantulas inclayas filias quondam ducis Calabriae matris privatas cura et sollicitudine extitisset? Utique plenum earum charis tristitia et mœnore. Numquid plenum lætitia corpus præfati integrum post tanti temporis spatium reperisse? Utique et hoc uniuersæ fidei consolationis et gaudii materiam subministrat. Gloria sit illi, qui ducissam de hujusmodi miseria ad summam vocavit gloriam, corpusque ducis integrum tandem voluit conservare, etc. Dat. kal. Februarii, anno xvii».

20. *Regina Siciliae favens pseudomnoritis monetur a Pontifice.* — Abripi¹ se sinebat in exilium studio pietatis, cui addictissima erat, regina: cumque Franciscanum Ordinem singulari observantia complecteretur, ut ipsius litteræ ad eundem sodalitiū religiosos viros date indicant², a nonnullis Pseudomnoritis labe Michaelis Casenatis inquinatis subornari se passa est: adeo, ut adversus Geraldum supremum Minoritarum prælectum, vocalem in jus perversos eos hypocritas plura tentaret, faveretque schismaticis et hæreticis, pios vero insectaretur. Quibus malis ut mederetur Pontifex, Robertum regem docuit³ a Pontificali constantia abhorre pestiferam patientiam, quæ alienis peccatis parcendo sibi non parcat, fratriculosque ad officium revocandos esse.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliae illustri.

« Receptis noviter et perlectis litteris regis, in quibus inter cætera magnitudo regis processum citatorum dilecti filii Geraldii Othonis ministri generalis Minorum contra Petrum de Cadeneto et Andream de Gahano sui Ordinis habitum arguebat, non sufficimus nec adhuc sufficimus admirari. A regis siquidem memoria excidisse non credimus, quomodo dudum nobis repetitis etiam vicibus scripserit, quod exosam pariter et suspectam habebat admodum conversationem et assistentiam dicti Petri circa reginam filiam nostram charissimam in Christo, consortem suam, quod eam instrueret perversis dogmatibus, et ipsa quoque id affirmaret, nec sperabat regis providentia, quod regina ipsa sibi aut nobis esse obediens quandiu assisteret ille sibi: ideoque postulabat regalis excellentia, quod omnino ipsam procurarem elongari ab ea. De Andrea vero præfato existit notorium, quod faulor et de sequela damnati Michaelis extitit et existit, et ex nullis causis aliis de hæresi et schismate noscitur vehementer esse suspectus. Cur igitur moleste gerat tua serenitas, si eos nos velimus corrigere, sine dubio rationabiliter non videmus.

¹ Tom. ix. p. 1. Ep. secr. pag. 112. — ² Exl. Annal. lom. xiv. an. Chr. 1297. num. 53. — ³ Tom. viii. p. 2. Ep. secr. pag. 241. — ⁴ Ibid. pag. 244.

¹ Tom. viii. p. 2. Ep. secr. pag. 244 et 299. — ² Exl. apud Wad. 2331. num. 8. — ³ Exl. de his lit. in rotulo Ms. Arch. Nat. Avin. sign. num. 204.

« In his, fili charissime, non decet nos nec ipsum talia conniventibus oculis pertransire. Abjicienda quidem prorsus est a sacerdotali vigore pestifera patientia, quæ sibi met peccatis aliorum parcendo non parcat: et si regina præfata contra dictum generalem irritetur, et ad ipsius diffinitionem intendat, provideat tua et ipsius prudentia, ne potius in vestri utriusque honoris dispendium (quod verendum est amplius) hoc valeat retorqueri. Oportebit etiam ipsum et fratres fideles ejusdem Ordinis, qui ex multis contra dictum ministrum attentatis reperunt in ejus persona eorum Ordini graves ac atrocis injurias a regina specialiter irrogatas, loqui et ad suam excusationem scribere, ac proponere in diversis mundi partibus, quanto discrimini exponit regina Ordinem antedictum, favendo schismaticis et hæreticis apostatis dicti Ordinis, eosque undecumque veniant recipiendo et abunde necessaria ministrando, et persequendo fideles, non sinendo, quod suum in fratres dicti Ordinis sibi faventes, seu ipsam potius seducentes, valeat officium exercere; nec non (quod est utique gravius) non sinat inquisitores hæreticæ pravitatis et prælatos contra suspectos, imo hæreticos suum officium exercere: quinimo per violentiam de manibus prælatorum litteras Apostolicas super dictæ inquisitionis officio sibi missas rapere non expavit. Hæc et alia, quæ in partibus illis sunt notoria, quæque fama publica in diversis partibus publicat notoria, nec non et multa alia proponere poterunt, a quibus nequaquam tua erit apud intelligentes personas magnificentia excusata. Super iis autem dictæ reginæ scribimus in forma, quam continet cedula præsentibus interclusa. Dat. Avin. III id. Martii, anno xvi ».

Extant eæ Pontificis litteræ ¹ ad reginam data, e quibus eam partem deceperimus, qua Joannes ipsam placide adhortatur, ne hypocritarum præstigiis et dæmonum laqueis se irretiri sinat.

« Joannes, etc. Quia prædicta, qualicumque fuerint acta, credimus a pacis æmulo et charitatis invido, qui tuæ et fratrum charitatis invidens, ad ipsam inficiendam virus suæ maliitiæ non omisit infundere, procurata; et rogamus circumspectionem reginalem attente, ut illi curet resistere fortis in fide, illudque sibi Apostoli dicere: *Quis me separabit a charitate Dei?* ac eidem cum Apostolo respondere, *certa sum quod neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia me a charitate Dei poterit separare*, et quia charitas Dei sine charitate proximi non habetur, attende, filia charissima, ne hostis illius astutia te ab ea valeat separare: quod ille dignetur concedere, cui eum vulneris subest posse. Dat. Avin. IV non. Septemb. anno xvii ».

21. *Bellum inter Catalanos et Genuenses* so-

pire studet Pontifex. — Navata est a Pontifice plurima opera ¹, ut pacem inter Genuenses et Aragonium Balearemque reges, Roberto Neapolitano rege interprete, redintegraret; sed cum illatas injurias Genuensibus, ac damna sarcire Catalani cunctarentur, Genuenses armis repetere amissa crevere; atque adulta ætate instructa valida classe maritimam Cataloniæ oram ferro, flamma, rapina lædarunt ², indeque insulas infestantur Baleares. At Pontifex, accensum crudeliter bellum reslingere cupidus, iterum Aragonium et Balearem reges de redintegranda concordia interpellavit ³, ac pacis arbitri nomine de sarcendiis hinc inde acceptis illative damnis sententiam tulit: atque Alfonso Aragonium VI id. Decembris ad amplectenda pacis consilia excitavit, monuitque Genuenses Pontificio decreto se accommodaturos: quantas ex Genuensi bello Mahomades Granatæ rex ad invadendum Valentini regnum vires colligeret. Non enim Genuensi solum bello, sed Saracenicæ quoque implicitum fuisse Alfonso regem Aragonum refert Surita ⁴, ac Radoanum regis Granatensis ducem cum triginta peditum ac decem equitum millibus in Valentini regnum irrupisse, munitumque oppidum, cui Elche nomen, mense Aprili obsidione cinxisse: sed cum Alfonso cum exercitu in subsidium advolasset, castra inde movisse. Traxit ⁵ Mahomades rex Granatensis in Hispanias ex Africa Abomelicum regis Marrochitani filium, qui magno succinctus exercitu fretum trajecit, utque cum Granatensi convenerat, Algeziæ et Arundæ regem se dixit. Molliebatur barbarus universas Hispanias ferro subigere, ac septem millia equitum transvexit.

Metuebant Aragonii ne impetus in Valentini regnum converteret, cum in Castellæ regis terras excurrit, atque Ileracleam in freto Gaditano arcem munitissimam, ut ea obtenta auxilia facilius ex Africa eliceret, obsidione cinxit. Justum sane hoc divinæ in Alfonso regem Castellæ supplicium extitit, ut a serpentibus, quos foverat in sinu, laniaretur: si verum est quod refert Surita ⁶ dum Francorum, Navarræ, Aragoniæ, Angliæ, Scotiæ reges ac maxima principum multitudo paribus consentirent studiis, ut Saraceni universa Hispania junctis armis pellerentur, in eam vesaniam abripi se passum esse, ut ex invidia prius arma cum infidelibus adversus Christianos reges conjungere decerneret; quas autem pactas inducias ad excusandum livorem obtendebat, primi Granatenses ledendi illius causa violarunt. Institutam porro hoc anno ab eodem Alfonso Castellæ rege novam militiam, cui Bandæ nomen erat, narrat Mariana ⁷: illum baltheo militari donatum Compostellæ, Burgisque inunctum; regium insigne Limia præstule Compostellano sacris operante,

¹ Tom. viii. p. 2. Ep. secr. pag. 245 et 264. — ² Jo. Vill. l. x. c. 207. — ³ Tom. ix. p. 1. Ep. secr. pag. 153. — ⁴ Sur. l. vii. c. 18. — ⁵ Jo. Mar. l. xvi. c. 2. — ⁶ Sur. l. vii. c. 14. — ⁷ Mar. l. xvi. c. 2.

accepisse, Africanorum vero irruptione conturbatum, dum inapudicus Gusmanie pellicis amoribus indulgebat.

22. *Turcicæ grassationes in Græcos, et Andronici imperatoris infelicis obitus.* — Irrumpebant Marrochitani ex Africa in Hispanias, cum Turcæ Orchanis regis jussu ex Asia, quam suæ tyrannidis jugo subjecerant, in Europam proferre victorias meditati, ducentarum et octoginta majoris vel minoris alvei navium classem contraxere, atque impositis quadraginta Turcarum millibus, Constantinopolim tentarunt : urbemque in discrimen adductam refert Joannes Villanus ¹, nisi Veneti ac Genuenses opem inlissent. Subierat Andronicus in carcere gravissima incommoda, de quibus hæc Nicephorus Gregoras ² : « Imperator avus, corrupto ex acerbitate doloris corporis habitu, alterius oculi usum amisit; nec multo post alterum etiam, et deinceps in perpetua nocte vixit, ac ut sacræ litteræ loquuntur, potum suum fletu miscuit et panem doloris comedit : omitto enim illusiones, et fœda convicia, quibus et custodes cum et famuli lacescebant ».

Exceptit Andronicum seniore in eo carcere alia gravior calamitas, cum nepos imperator morbo implicitus in extremum vite discrimen adductus esset : ne enim nepote extincto restitueretur imperio, data illi optio est, an monasticum habitum induere, an aliud ingens malum pati mallet, nimirum aut violentam necem, aut exilium, aut duriora vincula. Quo terrore oppressus diu in lecto sine voce jacuit : cumque orbus oculis quo se conferret ignarus esset, volens nolens attonsus, et nomine Antonii imposito religioso cultu indutus est : deinde extortum ab eo sacramentum, imperatoriam potestatem nunquam se ambiturum, vel oblatam admissurum : quæ si recusasset, de inferenda ei nece sumptum consilium : « Ille vero », ut ait Gregoras, « rursus perterritus et vite timens, invitum illud etiam est assensus : et quia cæcus erat alio manu ducente, superne rubram crucem, inferne nigram gestans vivere situs est ». Exegit in eo monastico habitu biennium, ut narrat idem auctor, innumeris malis conflictatus, ac demum in summa egestate diarrhœa ex nimio aquæ potu et testaceorum esu correptus, in latrina noctu omni destitutus humano auxilio, die qua sancti Antonii, cujus nomen sumpto habitu monastico acceperat, memoria recolitur, obiit; unde mutant quæ de pia ejus morte refert Gregoras, nec adstruere facile potest, a quo illa acceperit. Hic ergo Andronici senioris miser exitus fuit; ob cujus schisma Turcarum armis Græcorum imperium collabi cœpit. Exinde vero liberis illius habenas, extincto avo, Andronicus junior retinuit.

23. Cæterum Latinorum opera propulsati Constantinopoli Turcæ in archipelagi insulas furorem

convertere, ac decem Græcorum millia et eo amplius in servitutem abduxerunt. Eubœa sive Negrepontus eo terrore compulsus est ad annum vectigal, ac tot malis conflicti Christiani profusis clamoribus Pontificis ac regis Francorum opem supplices implorarunt. Affectos porro damnis ingentibus Venetos, ex litteris Pontificiis ad Franciscum Dandulum ducent ac senatum Venetum colligitur, quibus Joannes auxilia promptissima adversus Turcas, ac majora cum regis Francorum oratores accesserint, pollicetur ³. Indicat vero, divinam justitiam barbarorum excursionibus ipsos obtoleratos in eorum terris schismaticos et hæreticos infestari passam, neque unquam feliciter de infidelibus triumphaturos, quam si schismaticos et hæreticos ad fidei orthodoxæ cultum revocarent.

« Duci et communi Venetorum.

« Amara fuit petitio, quam missæ nobis vestræ litteræ ministrarunt : per eas quidem displicenter nimis accepimus, quomodo illa fera bestia Turcica vos gravavit in personis et rebus crudeliter his diebus. Super quo cum fratribus nostris deliberationem habuimus, et de remediis certis cum eorum ordinavimus consilio, quæ Deo dante cito realiter exequemur, et in adventu nuntiorum charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Francorum illustris, quem præstolamur vicinum, de amplioribus exhibendis etiam, divina suffragante gratia, disponemus. Sane, filii, attendite ne propter vestram negligentiam, qui schismaticos et Dei inimicos in terris vestris tenetis et recipitis, hæc contingant : legimus enim, per inimicos Dei et populi Israelitici eundem populum Israeliticum dure satis Dominum flagellasse. Studete igitur schismaticos et hæreticos de terris vestris ejicere, vel reducere ad Ecclesiæ unitatem : quod si feceritis, speramus in Domino, quod quæ ipse pater misericordiarum ad vindictam præparaverat, ad tuitionem vestram convertet : alias veremur, quod aggravare durius contra vos debeat manum suam. Dat. X kal. Augusti, anno xvi ». Deliberatum de bello gerendo in Turcas sponderat Venetis Pontifex cum Philippi regis Francorum oratoribus, cum ille sacro bello adversus infideles pro Christiano nomine gerendo arma devovisset, et kal. Martii jam ante illius oratores ad Sedem Apostolicam, accesserant ⁴ : cum vero ardua admodum esset rerum quas agitabant moles, Pontifex cum primis oratoribus necessaria ad Asiaticam expeditionem constituere non potuit. Expectandi itaque alii oratores fuere, cum quibus res sancita est, ut sequenti anno videbitur, irrito tamen exitu.

24. Tendebat interea Armenia ad Pontificem principesque Occidentales supplices manus, copiasque auxiliares ad retundendos Babylonii Egyptique soldani conatus deposcebat ⁵. Exhaustus

¹ Jo. Vill. l. x. c. 204. — ² Greg. Hist. l. ix.

³ Tom. viii. p. 2. Ep. secr. pag. 327. — ⁴ lb. p. 321. — ⁵ lb. id. p. 364.

vero adeo erat Leo rex ob clades a Barbaris illatas, ut reficere arcēs, militumque præsidia sustentare non posset. Quod cum animadvertent Turcæ, ab eo Siquinum et Antiochetam emere voluerunt: at rex dono tradere illas arcēs Rhodiis equitibus maluit, ut ipsas communirent, ac limitem tuerentur; quia de re Pontifex equitum hospitaliariorum principem Helionum subjectis litteris certiore fecit¹.

« Magistro et fratribus Hospitalis S. Joannis Jerusalemiani.

« Nuper charissimi in Christo filii nostri Leonis regis Armeniae illustris ad nostri Apostolatus auditum insinatio devota perduxit, quod ipse duo castra situata in marchia paganorum Turcorum, quorum unum Siquinum prope mare ad milliare, et aliud Antiocheta in rupe supra mare posita nuncupatur obtinet, quæ progenitores sui et idem rex usque ad hæc tempora servaverunt. Sed cum propter destructionem terræ illius ex cuius redditibus castra eadem servabantur, nequeant castra ipsa ulterius conservari; sintque pagani aliqui de Turchia, qui castra præfata empturos se offerunt pro certa pecuniæ quantitate, quorum verbis consentire super hoc ipsius regis conscientia contradicit, et aliqui de consilio regis prædicti suadeant, quod dicta castra frauditus diruantur; idemque rex paratus existat vobis libere donare in perpetuum dicta castra cum iuribus et pertinentiis eorundem, ut recipiatis donationem castrorum ipsorum, illaque custodiatis, et vestra propria inhabitetis et defendatis, ne ad manus dictorum perveniant paganorum, idem rex nobis humiliter supplicavit, ut vobis super his scripta nostra dirigere, seu circa ea ordinare aliud, vel dicto regi deliberate consulere, quid agere habeat in præmissis, juxta Sedis Apostolicæ providentiam dignaremur.

« Quia igitur vester militaris Ordo est infra hujus machinæ mundialis orbitam, et principaliter in partibus Terræ-Sanctæ per dictæ Sedis providentiam institutus, et ex largitionibus Christi fidelium, multiplicante Domino, in bonis temporalibus adauctus, et longe lateque diffusus, et tam in spiritualibus quam in eisdem temporalibus per Sedem privilegiatus eandem, ut defensetis Christi-colas et loca divini cultus, ac inimicis Christiani nominis resistatis fortiter, ipsosque virihter impugnetis; nos devotum et sincerum prædicti regis in hac parte zelum digne ratum et gratum habentes, et cupientes pro tranquillo et securo statu Christianorum illarum partium, eum sortiri effectum prosperum et votivum. quodque ad hoc per vos, juxta vestræ facultatis suppetentiam quantum sese ad id extenderit salubris et utilis executionis opera impendatur, discretionem vestram attente requirimus, monemus et hortamur in Domino Jesu Christo, vobis nihilominus injungentes, qua-

tenus si vobis visum fuerit, quod castra possitis defendere supradicta hujusmodi, eorum donationem cum omnibus iuribus et pertinentiis ipsorum liberam et perpetuam pro vobis et successoribus et Hospitali vestris recipiatis. et infra, « et attendatis, quod exinde Jesu Christo redemptori nostro grate devotionis obsequium impendatis et exhibeatis vos potenter personarum et locorum dictorum fidelium præcipuos defensores; ac exinde, præter æternæ salutis fructum vobis propterea ex divina gratia proveniturum, famosum proinde laudis humane præconium acquiratis. Dat. Avin. IV non. Aug. anno xvii ».

25. Permulsit etiam Pontifex¹ Leonem regem suscipiendæ a Gallo expeditionis, subsidiariique in Armeniam exercitus spe: tum Genuenses Pisanosque, ut mutua injuria sibi temperarent, extraherentque Roberto rege arbitro inducias ne sacri belli disturbaretur apparatus, monuit². Sed Philippus Francorum rex parum nuncupati voti memor principum, ac præcipue Angli necessaria fœdera sibi non conciliabat. Equidem illum hoc anno, cum funesti belli Anglici semina jacerentur, corripuit Pontifex³, parum liberaliter in Eduardum III Anglorum regem se gerere, quem beneficiis sibi devincire deberet, ut comitem laborum et gloriæ in Asiatica expeditione sibi adscisceret: illum, ut ex ejus oratoribus acceperat, ad bellum sacrum egregie affectum esse: auctorque extulit ut terras illas quas summo jure sibi vindicaret, regia in eum magnificentia conferret:

« Joannes, etc. Philippo regi Francorum.

« Nosse circumspectionem non ambigimus regiam, quod intentus pluribus minor sit ad singula sensus, quoque virtus unila fortior noscitur se dispersa; ideoque aggredienti quid arduum admodum expedit, quod alia sic curet disponere, quod ad illud exequendum feliciter nequeant nocumentum afferre. Sane, fili charissime, quia scimus celsitudinem regiam assumpsisse negotium arduum, et utique Deo gratum, acceptum Catholico populo, statuique conveniens regio, passagium scilicet transmarinum, quod profecto totum scire ac totum posse requirit regium; regalem providentiam exhortamur in Domino, paterno nihilominus suadentes affectu, quatenus ad ea, per que præfati negotii impediri possit executio vel differri, sic inten tas providere sedule, quod obesse nequeat executioni prædictæ.

« Verum, fili charissime, quia quantum sincera charitas, si inter te et filium nostrum charissimum Eduardum illustrem regem Angliæ vigeat, afferre favoris et commodi præfati prosecutioni negotii poterit, quantumque vestrum dissidium eidem inferre posset obstaculum, prudentia regia non ignorat; benevolentiam regiam rogamus at-

¹ Tom. VIII, p. 2. Ep. secr. pag. 364. — ² Ibid. pag. 402. —

³ Ibid. pag. 217. et Ms. Arch. Vat. Jo. variar. Bull. sign. lit. A. pag. 163.

¹ An. 16, p. 2. Ep. tom. MCCXXXI

tente, ut hoc cogitans et recogitans diligenter, ob honorem illius, pro cuius amore personam tuam laboribus et periculis variis ac regnum expensarum profluvius spontanea ac letanter exponis, sic ad nutriendum inter te et ipsum unitatem spiritus in pacis vinculo disponas animam regium, quod cuiusvis dissidii inter te et ipsum occasione sublata, non solum ne tuæ intentioni obicem nequaquam ponat efficias, et eidem regi occasionem tribuas ut tuæ peregrinationis individuus comes fiat, id quod anhelare dicitur avide, si quæ nuper suis multis obtulisse diceris, digneris implere. Proculdubio, fili charissime, si vincula sanguinis ac jus domini, quibus tibi idem rex adstrictus noscitur, consideraveris diligenter, magnificentiæ regiæ nequaquam occurret difficile in iis, quæ idem rex tecum habet agere, viam iustitiæ in viam liberalitatis et gratiæ commutare, præsertim cum ipsum ejusque posteros tuis per hoc in perpetuum obstringas obsequiis, etc. Datum Avin. IV id. Aprilis, anno xvii. Præsagiebat Pontifex Asiaticam expeditionem Anglico bello disturbatum iri, atque ideo, ut discordiarum semina tolleret, aliis II kal. Maii litteris exaratis Philippum¹ regem rogavit, ut Eduardum sibi conciliaret, reginamque² ac Philippum regem Navarræ³, ut omnem operam ad avertenda ex eo imminente bello secutura mala collocare est adhortatus.

26. Præterea implicantem se aliis bellis Philippum, fœdus enim cum Joanne rege Boemiæ adversus ducem Brabantiæ junxerat, a cœptis revocare studuit* :

« Philippo regi Francorum.

« Etsi generaliter in negotiis alicujus ponderis sint tria, scilicet quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem et quid secundum utilitatem expediat, præcipue attendenda; tamen in arduis et periculosis negotiis sunt hæc diligentius merito observanda. Sane, fili charissime, ad nostrum non absque admiratione pervenit auditum, quod tua magnificentia his diebus subito assignatione dierum præfixorum ad inclytum principem dilectum filium Joannem ducem Normanniæ primogenitum tuum ad statum militiæ promovendum, ejusque matrimonium celebrandum, ac quantum ad crucis prædicationem transmarinum inchoandum negotium penitus revocata, disposuisti in succursum regis Boemiæ illustris contra ducem Brabantæ, inter quos hostis pacis gravis dissensionis suscitavit materiam, cum principum et aliorum armatorum multitudine proficisci. Profecto, fili charissime, res ista ardua et periculosa nimium est censenda: constat enim eventum varium et dubium esse belli, nuncque hunc, nunc et alium in illo consumere gladius consuevit: nec in multitudine bellantium est

sperandum, cum facile sit Domino exercituum multos in manu paucorum concludere, nec in multitudine exercitus sit victoria, nisi de celo proveniat fortitudo.

« Ideoque regalem providentiam rogamus in Domino et hortamur attente, ut præmissis in considerationem deductis, examinare cum viris Deum timentibus et expertis in talibus studeat sedule, utrum pro parte illius, cui disponit assistere, bellum dici debeat esse justum: alias enim non esset tibi licitum te immiscere talibus; imo cum periculo corporis et animæ talia attentares. Rursus consideranter attende, si regalem maturitatem deceat extra regnum suum ad bellorum discrimina proficisci, teque tuosque principes exponere bellorum eventibus dubiis sic subito sic repente. Adhuc prudentia regiæ considerare velit quæsumus sedule, utrum si proficisci expediens debeat, consideratis bellorum eventibus dubiis, reputari. Nec omittat in examinatione deducere, si casus adversus in bello sibi, quod Dominus avertat, contingeret quanta possent imminere regno pericula; imo certe gregi Dominico universo. Nec oblivio supprimat, quin ad memoriam revoces, quam ex isto progressu detrahi poterit negotio transmarino, quantumque grave ac molestum tibi esse poterit, si quæ disposueris ad Dei honorem, tuæque salutem animæ expendere, te contingat consumere in iis, quæ forsitan nec Deo erunt grata, imo potius displicibilia, nec tuæ salutis animæ profutura.

« Consideret insuper regiæ celsitudo, quod rex et dux prædicti sibi sunt affinitate conjuncti, secundo quod decentius esset magnificentiæ regiæ Deoque acceptius videretur, quod se inter eos mediatorem constitueret, ipsosque laboraret ad pacem et concordiam reducere, ac tantis liberare periculis, quanta utrique eorum suisque valitoribus eorum comminatur dissensio, quam uni parti assistendo nutrire inter ipsos discordiam et augere discrimen. Nos in his, quia forsitan multa nos latent, quæ circumspectio regiæ non ignorat, unum suadere simpliciter non præsumimus, sed optamus, quod celsitudo regiæ deducat in considerationem præmissa, omnibusque in considerationem deductis, illud eligat, quod Deo acceptius æstimabit; quod tibi dignetur concedere, cui cum voluerit subest posse. Amen. Dat... »

Pontificis motus obsecutus est Francorum rex, pacisque inter ducem Brabantæ et Boemum interpretem egit. Initæ itaque inter dissentientes ad decimum quintum a festo S. Joannis recurrentem diem inducite, ac Joannes rex in Bavariam profectus est; dux vero Brabantæ ad aulam Gallicam pro componenda controversia se conferre constituit: conciliatam vero postea discordiam maximo argumento est, cum rex artiori lædere Brabantinum sibi devincire cupiens, de Maria filia sua illius primogenito jungenda matrimonio hoc anno agitarit. Cæterum Carolum Alenconii co-

¹ Tom. VIII, p. 2, pag. 28. — ² Ibid. — ³ Ibid. — ⁴ Ibid. p. 215. et Ms. Arch. Vat. Jo. Bullar. select. sign. lit. A. pag. 165.

mitem Philippi fratrem, more majorum castrum Mercollii beneficio auctoritateque Sedis Apostolicæ obtinere profectum, fidem obstrinxisse, significavit eidem regi Pontifex, et in Gallias redeuntem regiæ benevolentiam commendavit ¹.

27. *Ungari in Ruthenos expeditio.* — Suscepit ² sacrum adversus Ruthenos schismaticos, et alios finitimos Catholicæ pietatis hostes, bellum Carolus Ungariæ rex : cui Pontifex ejusque exercitui, cum adversus infideles castra promoveret, carniæ esum diebus velitis permisit ³. Confirmabatur earum partium infidelium potentia ex Wladislai regis Poloniae et cruciferorum equitum sævissimo bello, cum his qui infideles et Barbaros contundere solerent, mutuis se cladibus conficerent. Et quidem superiori anno cruciferos gemina acie deletos, ac spolia, quæ e vastata Polonia referabant, amisisse, refert Cromerns. Hortatus vero hoc anno est idibus Aprilis Wladislauum Pontifex ⁴, ut cum cruciferis pacem faceret, ne Barbari et mutuis illorum dissensionibus triumpharent, atque ad rem Christianam opprimendam vires colligerent. Agitatum vero inter eos est, ut ipsorum controversiæ, quæ de Pomerania vertebantur, Joanni regi Boemiæ a cruciferis, et ab Wladislao regi Carolo Ungariæ arbitris permitterentur. At cum Pomeraniam, quam Polonis eriperant, restituere abnuerent cruciferi, pax tum confici non potuit, et gravissimæ cladis utrinque acceptæ illatæque. Denique cruciferorum Ordinis princeps Lutherus, misso pacis interprete, æquas se concordæ leges admissurum est pollicitus, indiciæque annuæ pactæ sunt adhortationibus Pontificis, cujus litteræ eo argumento plures in Registro extant. His vero constitutis Wladislauus tradidit belli molem in eos duces, qui ab ipso ad Joannem regem Boemiæ desciverant, atque in Silesios, qui superiori anno infesta ei arma intenterant. Reversus porro victor Wladislauus febrili languore tentari cœpit, de quo insequenti anno extincto recurret oratio. Jam reliquam hujus anni historiam prosequamur.

28. *In hæreticis coercendis curæ Pontificis qui veros interea Minoritas colit, inter quos Alvarum.* — Navata est a Joanne papa diligens opera in excindendis ex agro Dominico hæreseon vepribus : cum enim fama accepisset in Jacobi regis Balearium terris nonnullos ea labe inquinatos delitescere, et alios, qui judicium declinabant, eo se conferre ; Guidoni episcopo Elmensi, de cujus operibus antea memoravi, provinciam imposuit ⁵, ut in eos legum severitatem distringeret : tum Jacobum ad zelum regium in fide ab omni impuritate vindicanda explicandum excitavit ⁶. Proximitate Pontificia studia, atque ad omnes hæreses e suo regno radicatas evellendas operam ac poten-

tiam detulit : cujus eximium, quod in ea re pietatis specimen enituerat, meritis laudibus extulit Pontifex, utque præcipuum in principe ornamentum fidem et religionem coleret, est adhortatus :

« Jacobo regi Majoricarum.

« Quam laudabiliter zelo charitatis accensus ad tuendam veritatem Catholicæ fidei, ejusque prosequendum annulos, fili charissime, movearis tam tuæ quam venerabilis fratris nostri Guidonis episcopi Elmensis nobis litteræ nuntiarunt : quod utique Deo ad gloriam, tibi ad meritum, Angelis et bonæ voluntatis hominibus cedit ad gaudium, et cæteris Catholicis principibus ad exemplum. Hæc, fili dilectissime, si in ipsis perstiteris redente te Deo acceptabile in præsentibus : per hæc illam in futuro coronam recipies, quam Dominus diligentibus se repromisit. Et quia nihil est, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in principe, quæ cum veritatem respiciat luminis, et tenebras respuit, et nescit defectui subjacere ; excellentiam regiam rogamus attente, ut donum istud illi, a quo descendit omne datum optimum et omne donum perfectum attribuens, de tam excellenti munere non omittas gratias jugiter exhibere. Nos autem divinam potentiam cernui exoramus, ut semen, quod in te jecit, nutriat et usque ad producendum fructum optatum quibuscumque sublatis productat obstaculis : teque in hoc ardore fidei, in hac devotione mentis, in hoc religionis studio sine defectu in tempora longiora conservet. Dat. V id. Novembris, anno xvii ».

Consensisse verbis in asserenda fide contra impios hæreticorum conatus Jacobi regis opera, aliæ indicant litteræ, quibus adscripta est dies V kal. Januariæ.

29. Pari in hæreticos odio permotus ac zelo in apostatas et Fraticellos, de paupere vita nuncupatos, in Sicilia Pontifex Amalfitanum episcopum legibus agere jussit ¹, ac de Bandino Pseudominorita, qui episcopatum Cremonensem ab antipapa exambiverat, Placentiæ carceri mancipato, a secundum canonica jura ad Dei laudem et gloriam, ut ait, ac honorem et exaltationem fidei Catholicæ, supplicium sumi ² ». De alio etiam Pseudominorita, qui Perusino conventui præfuerat et in custodia tenebatur, eo quod contra Apostolica edicta Michaeli exautorato et damnato hæreseos adhæserat, Ugolino episc. Perusino imperia dedit ³, ut cœptam ab ipso tunc abbate et a Francisco prædecessore in eundem actionem judicariam ad exitum perduceret.

« Joannes, etc. Ugolino episcopo Perusino.

« Quia Nummis custos fratrum ejusdem Ordinis in provincia S. Francisci, ad illicita et inconsulta dilapsus, tam in capitulo suo dudum celebrato Perusii, quam in locis aliis diversis multa

¹ Tom. ix. p. 4. Ep. secr. pag. 405. — ² Tom. viii. p. 2. Ep. secr. pag. 238 et 239. — ³ Ibid. pag. 239. — ⁴ Ibid. pag. 260. Mich. l. iv. c. 12. Cro. l. xi. in Wlad. Loet. — ⁵ Tom. ix. p. 4. Ep. secr. pag. 150 et 151. — ⁶ Ibid. pag. 151.

¹ Tom. viii. p. 2. Ep. secr. pag. 226. — ² Ibid. pag. 293. — ³ An. 16. p. 2. Ep. eom. MDCLVII.

contra tenorem processus et monitionis prædictorum (nempe in Michaelem Casenatem exactoratum), adhaerendo dicto Michaeli, ac in ipsius suorumque complicitum et rebellium hæreticorum ac schismaticorum commendationem et favorem, diffamationemque ac detractionem processus prædicti et contentorum in ipso dixisse, procurasse ac fecisse, non sine suspitione vehementi hæresis et schismatis criminum, ferebatur; nos tibi tunc abbatii monasterii S. Petri Perusini, et bonæ memoriæ Francisco episcopo Perusino proximo prædecessori tuo, ejus et tuo proprio nominibus non expressis, per Apostolica scripta commissimus et mandavimus, ut super præmissis et ea tangentibus summarie, simpliciter et de plano, et sine strepitu ac figura iudicii veritatem diligentem inquirentes, præfatum Humilem, si eum repereritis culpabilem in hac parte, excommunicationis, depositionis et inhabilitationis penas declararetis incurrisse prædictas, ipsumque alias juxta sanctiones canonicas etiam ad degradationem, si hoc delicti qualitas exigeret, procedendo taliter corrigere ac punire, non obstantibus supra dictis omnibus studeatis, quod talia vel similia ex tunc minime attentaret, aliisque ipsius exemplo perterritis merito præcluderetur aditum in similibus delinquendi, etc. » Addit imperia, ut Ugolinus ipse ex legum ritu Humilis causam discentiat, ac vel insontem absolvat, vel sotentem plectat. « Dat. Avin. III non. Septembris, anno xvii ».

30. Grassabantur liberius per ea tempora in Germania Michaelis socii Pseudominoritas, neque in Bavaria modo, sed in finitimis etiam provinciis Apostolicis Constitutionibus detrahebant: quæ Ines ne latus serperet in Boemia, Pontifex in eos censuram fidei distringi jussit¹:

« Joanni præposito secularis Ecclesiæ Vicegradensis Pragensis diocesis.

« Fidedigna insinuatione multorum acceptimus, quod nonnulli fratres Ordinis Minorum, in partibus Alamanniæ commorantes, in illam prorumpere insaniam non verentur, quod contra Constitutiones et determinationes Sedis Apostolicæ, matura deliberatione prævia dudum factas et editas, venire temere, ac hæreses et errores per easdem Constitutiones et determinationes damnatas prædicare ac dogmatizare, non absque Dei offensa, dicte Sedis contumelia, fideique læsione Catholica, ac suarum animarum et aliorum multorum gravibus periculis, in eisdem partibus præsumperunt hæcenus et præsumunt. Nos autem periculosos dispendiis, quæ secum trahere talium damnanda præsumptio noscitur, obviari remediis salubribus cupientes, discretionis tuæ, de qua fiduciam in Domino gerimus specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus de hujusmodi viris erroneis et hæreticibus de plano, simpliciter summarie te informans,

eosque perquirens per te, vel alium, seu alios diligenter, ipsos ubicumque fuerint capere, ipsosque captos ad Sedem Apostolicam expensis nostræ cameræ sub fida custodia fideliter, ut de ipsis possit exhiberi complementum justitiæ, non postponas; contradicteiores super iis quoslibet et rebelles per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo: non obstante si eis vel eorum aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdicti, suspensi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem; invocato ad hoc, etc. Datum... Januarii, anno xvii ».

Ut vero pertinaces Pseudominoritas debita severitate coercendos decrevit Pontifex, ita veros Minoritas pietate et doctrina insignes honoribus affecit, inter quos hoc anno Alvarus Pelagius ob insignes virtutes, doctrinaque præstantiam, et in hæreticis et schismaticis confutandis pium ardorem, defuncto Albertino episcopo Coronensi subrogatus est, ornatusque hoc elogio¹: « Ad te Ordinis fratrum Minorum professorem in sacerdotio constitutum, litterarum scientia præditum, morum honestate decorum; in spiritualibus providum, et aliis multiplicibus virtutum meritis, prout fide dignorum habet assertio, insignitum direximus oculos nostræ mentis ». Proximo post anno e Coronensi episcopatu ad Silvensem translatus² ad restituendam in ea Ecclesia disciplinam Ecclesiasticam incubuit, passusque est adversantem sibi Petrum archidiaconum Silvensem, quem Pontifex acriter perstrinxit³.

Exaravit porro hoc ipso anno Alvarus insigne sui zeli monumentum, conscripto de planctu Ecclesiæ insigni volumine, in quo libere et docte vitia, quæ in Christi fideles irrepserant, perstrinxit. Non tamen deest operi navus, dum Perusinorum cætum litteras, et conceptas futiles circa paupertatem Evangelicam opiniones statuere vult. In quo ex Apostolicis Constitutionibus emendandus est, quod non inique feret cum ipse Ecclesiæ conjunctissimus adhererit, illicque hisce verbis sua scripta submiserit⁴: « Ad te, papa beatissime domine Joannes XXII, vere Jesu Christi Domini nostri in terris vicarie generalis, et sponse legitime Ecclesiæ suæ sancte, cum tuo venerabili et sacro collegio dominorum cardinalium genibus flexis dirigendo sermonem, hoc opus, quod jam fecisti scribi, suppliciter recomendo; ipsum corrigas et corrigi facias: favorem sibi largiaris. Salus ibi tuæ et nostræ Ecclesiæ continetur. Sicut etiam dixi in suo principio, sic et nunc in fine ejus dico, nihil aliud sentio, nec teneo, nec doceo, nisi quod sentis, tenes et doces cum tua sancta

¹ An. 16, p. 2. Ep. com. MDLXVI. — ² An. 17, p. 2. Ep. com. XVIII. — ³ An. 18, p. 1. Ep. com. MLXVI. — ⁴ Alv. Pel. l. II. c. ult.

¹ Lib. Bull. select. Jo. XXII. sign. lit. A. pag. 111.

matre Ecclesia, quæ nunquam a veritate Catholica deviavit, xxiv q. 1. *Recta c. Memor. c. In Sede*. Si ergo in aliquo ex ignorantia, vel improvisione, vel nimia occupatione sicut homo minus bene dixi, per te, lxiii dist. *Valentinianus*, corrige; quia tibi præcipue Christianæ religionis zelus incumbit. xxiv q. 1. *Officii*. Alia canonice dicta tua auctoritate corrobora et confirma, xxv q. ii. *Postra*. Complevi autem hoc opus, Dei gratia comitante, currente anno Domini mcccxxxii, Pontificatus tui anno xvii, in fine, in festo S. Mariæ nivis in Avenione, ubi tunc cum tua curia residebas; et incæpi an. Domini mcccxxx, Pontificatus tui an. xiv, in civitate eadem, ubi cum tua curia eras, et ego servus pedum tuorum et officialis indignus in pœnitentiariæ officio ». Editum tunc opus, quoad eam, præcipue partem, in qua Pontificiam auctoritatem adversus schismaticos et hæreticos tuetur; deinde Benedicto Pontifice auxit. In quo quidem nimio eloquentiæ æstu abripi se sinit, dum pungit liberioribus verborum aculeis Pontificum, cardinalium et præsulum externam amplitudinem: suorum vero sodalium paupertati, accersitis nimis elogiis, lenocinat. Scripsit idem auctor eruditus quidem alias elucubrations ¹, atque has inter apologiam adversus Marsilium et Ocbamum et Collyrium ² adversus hæreses, quas quidem infeciss eam plures Christianos plangit ³.

31. *Waldenses pullulant in Pedemontio*. — In Pedemontio quidem Waldensium pestis adeo grassata est, ut hæretici nefarios cœtus numero celebres cogere fuerint ansi, parochum Engravinsem in agro Taurinensi obrunearint, ac fidei censorem in castro, in quod se receperat, obsidione cinxerint. Ad quorum conatus reprimendos Pontifex Philippum principem Taurinensem armorum vim ab eo intendendam docuit ⁴: coercita enim impietate de divino Numine optime meriturum. Nefariæ sectæ signifer, et errorum sator, quem Massiliensis inquisitor Minorita in carcerem compererat, erat Martinus Pasere, qui inter alios errores divini Verbi Incarnationem et Christi Domini in Eucharistiæ sacramento præsentiam negabat. Is vero cum Taurinensis principatus hæreticos, suæque sectæ sequaces, ac ritus et mores probe haberet exploratos, fidei in Insubria censori tradi jussus est a Pontifice ⁵, ut ab eo hæreticorum nomina inquiri possent.

« Dilecto filio Joanni de Badis Ordinis fratrum Minorum inquisitori hæreticæ pravitatis in civitate et diocesi Massiliensi per Sedem Apostolicam deputato, vel ejus vices gerenti, salutem.

« Nuper ex relatione dilecti filii Alberti de

Castellario Ordinis fratrum Prædicatorum inquisitoris hæreticæ pravitatis, in partibus Pedemontis superioris Lombardiæ auctoritate Apostolica deputati, ad nostrum pervenit auditum, quod in vallibus Lucernæ et Perusie, terris utique dilecti filii nobilis viri Philippi de Sabaudia domini Taurinensis temporalia dominio subjectis, ita creverunt et multiplicati sunt hæretici, præcipue de secta Waldensium, quod frequenter congregationes per modum capituli lacere inibi præsumperunt, in quibus aliquando quingenti Waldenses fuerunt insimul congregati; quodque dudum, cum præfatus Albertus vellet ibi inquisitionis officium exercere, dicti Waldenses contra ipsum Albertum inquisitorem manu insurrexerunt armata; et quod quadam die quondam Guillelmum rectorem parochialis Ecclesiæ de Engravia Taurinensis diocesis, celebrata missa per eum, in platea dictæ villæ nequiter occiderunt, suspicantes quod dictus rector eos penes inquisitorem præfatum de ipsorum hæresibus detulisset; quodque prænominati hæretici ipsum inquisitorem in quodam castro palenter et publice obsederunt sic, quod oportuit eum inde recedere, inquisitionis ejusdem officio relicto totaliter impedito; quodque tu Martinum Pasere, qui alias se vocari fecit Petrum Martyri alias Juziani dictæ diocesis unum de hæreticis supradictis delinens in tuis carceribus mancipatum. Qui quidem Martinus principalis in dictis congregationibus et capitulis ipsorum hæreticorum existerat, ac fugitivus omnium inquisitorum, qui fuerunt in Pedemonte a vincti annis citra, et generalis prædicator hæreticæ pravitatis, quique specialiter prædicat contra incarnationem Filii Dei et essentialiam corporis Christi in sacramento altaris, et qui etiam scit totam conditionem terrarum dilectorum filiorum nobilium virorum marchionis Salutarum, ac dominorum de Lucerna et Philippi de Sabaudia prælati. Cupientes igitur, ut idem Albertus inquisitor de hæresibus hujusmodi et earum circumstantiis universis plenam habere valeat veritatem, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eidem Alberto copiam dicti Martini hæretici facias, ipsum sibi in loco tuto tradere et assignare indilite procures, ut idem inquisitor possit inquirere super iis tam contra Martinum, quam alios hæreses memoratos; et etiam ipsos questioneare, si hoc iustitia patiatur. Dat. Avin. viii id. Julii, anno xvii ».

Ex his constat eos novatores, qui ad conciliandam recentis conficte suæ superstitionis antiquitatis auctoritatem jactitant, Waldenses ipsorum sectam tenuisse refellendos: quamvis enim Waldensium per impietas fuerit in perneganda Christi præsentia in altaris sacramento; alios tamen errores adversus Evangelium tenere, quos recentiores non amplectuntur.

¹ Luc. Wad. in ead. script. Ord. Min. — ² Alv. Pel. collyr. adv. hæres. Ms. bibl. Vat. sign. num. 1129. — ³ Lib. 1. de planet. Eccl. c. 67. — ⁴ An. 16. p. 2. Ep. com. mcccxxxix. — ⁵ Ibid. Ep. mcccxxx.

JOANNIS XXII ANNUS 18. — CHRISTI 1333.

1. *De bello sacro consilia, eique præficitur Philippus rex Gallie, datis eidem litteris Apostolicis.* — Indicta ¹ est a Joanne papa ad recuperandum Christi Domini sepulchrum, restituendamque consecratæ illius sudoribus et cruore Palestinæ veram religionem anno post Christum natum millesimo trecentesimo trigesimo tertio, Indictione prima, generalis Christianorum, qui ex omnibus regnis pio ardore accensi ad triumphalia crucis signa concurrerent, expeditio; præfectusque sacro bello Philippus Francorum rex, qui excurrente a mense Augusto triennio iter in Asiam aggressurum sacramento se obstrinxit ², eique ad tolerandos bellicos sumptus sexennales Ecclesiasticorum vectigalium decimæ attributæ ³, qua de re hæc Ptolemæus Lucensis ⁴: « Anno Dom. mccccxxiii, VII kalendas Augusti, in publico consistorio, quod habuit Joannes papa apud Avenionem in palatio suo, ad petitionem regis Philippi Francorum passagium generale prædicavit, constituendo cum ducem illius exercitus, et decimas regni sui sibi per sex annos concessit in subsidium Terræ-Sanctæ et passagii prædicti: Ecclesiæ autem Romanæ per sex annos decimas universalis Ecclesiæ reservavit similiter pro passagio, quod incipiendum disposuit a kalendis Augusti per tres annos proximos subsequentes.

« In prædicto etiam consistorio Petrus archiep. Rothomagensis, et Joannes episcopus Morensis, et decanus Parisiensis, et Henricus miles dictus de Algoria, habentes procuratorium sufficiens, in animam prædicti regis juraverunt, quod iret in propria persona ultra mare, vel filius suus rex Joannes, nisi causa legitima patrem impediret, quod passagium perficere non posset et quod decimas prædictas sibi per sex annos concessas in alios usus non converteret, quam in subsidium Terræ-Sanctæ, quam personaliter visitare juravit per procuratores prædictos, ut supra est prælibatum ».

2. Extracta hæc fuerant ad plures annos sacra consilia, ac superiori quidem missis frequentibus oratoribus, atque hoc etiam ineunte ¹ summo labore et studio agitata. Inter quæ Pontifex, cum ex Philippi litteris accepisset, regnum animam ex iis, quæ cum oratoribus de belli subsidiis erant constituta, ad inferendam Syriæ armorum vi religionem inardescere, ut magis inflammaret, de Christianæ fidei in vastissimo Tartariæ imperio progressibus certiozem ipsum fecit ², commendavit ob depulsum e populorum cervicibus, sublati nonnullis vectigalibus, durius servitutis jugum; hortatusque est, ut ad cælestis sponsi colligendam gratiam sponsam ejus Ecclesiam, atque administratos singulari observantia prosequeretur.

« Joannes etc., regi Franciæ.

« Receptis litteris regis, et contentis in eis plenius intellectis, cum ex ipsius contentis edocti fuerimus plenius, accepta sibi fore, quæ super transmarino passagio per nos de fratrum nostrorum consilio cum suis nuntiis fuerant ordinata, fervorque desiderii regii adeo excreverit, quod illud providentia regia quantum poterit accelerare disponit cor nostrum gaudio nec immerito replevit; illi cujus est ipsum negotium cernui supplicantes, ut sic propositum regium in hoc solidet ac confirmet, sicque obstacula quæque submoveat, quod illud, quod mente concepit, valeat adimplere. Et ut circumspectio regia non ignoret quid Deus operetur in Tartariæ partibus, quæ utique conceptum debeant regium inflammare, nuntiabunt illa scripturæ presentibus interclusæ ». Amplificatam in Tartarorum imperio religionem, ac populos innumeros ad Christi cultum religiosorum virorum opera plectos, videbitur inferius. « Adhuc illa, quæ circa revocationem reæ et quarundam commissionum, quæ videbantur in subditorum gravamine vergere, non absque motione sancti Spiritus operata est clementia regia his diebus, in cor nostrum cumularunt profecto gaudium, et lætationem intulerunt.

¹ Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 5, 115, 149. et p. 2. pag. 231. — ² Ead. p. 1. pag. 115 — ³ Par. 2. super pag. 231. — ⁴ Ptol. Luc. Hist. Eccl. I. XXIV. c. 42.

¹ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 108. — ² Ibid. pag. 111.

« Sane, fili charissime, quia non videtur quid actum, cum aliquid superest ad agendum, et supersit reformatio gravaminum, quæ occasione regaliam Ecclesiis inferuntur; rogamus excellentiam regiam, ut consideranter attendens, quod modicum frumenti totam massam corrumpit, necnon et illud: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus* (præsertim cum directius offensam Christi, sponsi Ecclesiæ respiciunt) (circa) quam revocata præmissa non differat (nos) informare; speramus quidem in Domino, quod si hæc digneris exequi, sponsus ipse te in agendis diriget et proteget ab adversis. Pro gratis autem nostris nepotibus, sicut eadem litteræ continebant, gratias offerimus benevolentiam regiam, quas valemus. Dat. VI nonas Maii, anno xvii ».

3. Informabat his saluterrimis præceptis Pontifex Philippum regem, ut piis operibus ac virtutibus munitis divinæ providentiæ ad perducenda ardua recuperandæ Syriæ consilia se accommodaret. Cumque ille urgeret Pontificem, ut sacrum in Mahumetanos Asiaticos bellum indiceret, crucisque explicaret signa; Joannes ex sacro cardinalium consilio VII kal. Augusti piis votis assensit, ac tanquam summus Christianorum antistes in Christi hostes, qui Palestina Mahumetica fœdabant superstitione, bellum indixit¹, discussa prius magna consilii maturitate re universa, initisque cum regis oratoribus pactionibus, quæ subjectis litteris continentur: quarum ea præcipua est, ut vertente triennio Philippus in Asiam crucis symbolo insignitum exercitum traderet.

« Joannes, etc. charissimus in Christo filio Philippo regi Francorum illustri, salutem.

« Mira et ineffabilis sapientia Conditoris, quæ omnino inenarrabili quadam dispositione dispensat, mentem tuam ad ejus obsequia sic ingentis devotionis ardore succendit, quod tu velut Christianissimus princeps animo ferventi commemorans, qualiter Redemptor noster unigenitus Dei Filius Dominus Jesus Christus in Terra-Sancta, suo purpurata sanguine, dignatus est salutem humani generis misericorditer operari; necnon qualiter ipse post contumacias exprobrabiles, flagella varia, spinas et sputa, languosque ineffabiles innocens sine causa damnatus, saturatus opprobriis, clavibus affixus, aceto et felle potatus, confossus lancea in crucis patibulo pro redemptione nostra in dicta Terra tam diræ mortis subit passionem; quamque opprobriose spurci Agareni, hostes perfidi crucis Christi, dictam Terram funiculum hereditatis Dominicæ, quam, prohi dolor! occupatam detinent, ipsorum nefandis actibus continue dishonestant et pollunt, in gravem injuriam et blasphemiam nominis Christiani, infra claustra tui pectoris attentam meditatione revolvens; ac eidem Redemptori nostro, qui te sublimavit in

regem, volens, quantum tua se extendit possibilitas, dignam gratitudinem exhibere, disposuisti pro recuperatione dictæ Terræ passagium ultramarinum assumere, ac in illo personaliter in ipsius Salvatoris nostri obsequium transfretare. Et ut hujusmodi tam sanctum propositum, quod habuisti et habes ad dictum passagium peragendum, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, cunctisque fidelibus evidentiis posses ostendere, illudque efficacius adimplere, per venerabiles fratres nostros Petrum Rothomagensem archiepiscopum, Joannem episcopum Morinensem, ac dilectos filios magistrum Guidonem Baudeti, decanum Ecclesiæ Parisiensis, et nobiles viros Henricum de Analgoria et Petrum Grosselli de Castellis dominos, consiliarios et procuratores tuos et nuntios speciales, a te propterea ad Sedem Apostolicam pluries destinatos, sollicitis et continuatis instantiis nobis humiliter supplicari fecisti, quod pro pleniori Terræ prædictæ succursu passagium generale indicere, ac pro illo celebrius et utilius peragendo verbum crucis cunctis Christifidelibus cum indulgentiis consuetis prædicari mandare, et passagii ac totius exercitus Christiani, qui in illo, inspirante Domino, transfretabit, te generalem rectorem et capitaneum constituere, ac pro hujusmodi faciendi passagio certa concedere subsidia dignemur. Nos itaque sanctam intentionem tuam, et ferventem compassionis affectum, quem ad statum, prohi dolor! miserabilem dictæ Terræ habere dignosceris, multipliciter in Domino commendantes; necnon gaudentes et exultantes in eo, sibi que laudes et gratias humiles exsolventes, quia dignatus est tam pium tamque salubre propositum regalibus præcordiis inspirare; cupientes quoque, ut hujusmodi sanctum negotium, de cuius agitur causa, favente Deo, felicibus prospere tur eventibus, et votivis proficiat incrementis, super his per nos cum eisdem nostris fratribus matura et diligenti deliberatione præhabita, tuis piis et sanctis annuente affectibus et supplicationibus intenti, ad honorem Dei omnipotentis, exaltationem et dilatationem Catholicæ fidei, cunctorum fidelium animarum profectum, liberationem Terræ, et exterminium hostium prædictorum eisdem nuntiis et procuratoribus, necnon prælatorum in Romana curia existentium, et aliorum fidelium multitudine copiosa presentibus, auctoritate Apostolica, de fratrum ipsorum consilio, passagium generale ad Terram ipsam duximus indicendum, teque ipsius totius exercitus Christiani, qui transfretabit in illo, rectorem constituimus et capitaneum generalem. Et nihilominus per nostras litteras¹ verbum crucis cum certis gratiis et indulgentiis cunctis Christifidelibus prædicari mandavimus, et per universas mundi partes decimam Ecclesiasticorum reddituum propterea imposuimus sexennem colligendam sub

¹ An. 17. p. 2. Ep. comb. REGALY.

¹ Ext. in Reg. an. 17. Ep. cur. x, xxii, et post eamd. Ep.

certis modis et formis, ac in utilitatem dicti passagii, Terræ prædictæ subsidium, et alias contra infideles inimicos fidei convertendam; necnon quædam subsidia pro ipso passagio per alias nostras litteras ordinavimus fieri et levari, que in eisdem litteris nostris plene et particulariter exprimuntur.

4. « Dicti quoque procuratores et nuntii per tuas patentes litteras coram nobis et fratribus, per eos exhibitas, sufficiens et speciale ad hoc mandatum habentes, in nostra, fratrum et aliorum prædictorum præsentia ipsum passagium, per nos, ut præfertur, indictum nomine tuo illico, et capitaneatum ac rectoriam illius et dicti exercitus acceptarunt, assumpserunt, ac in animam tuam, prout ex eodem mandato portatur, tactis sacrosanctis Evangelii juraverunt, quod tu in kal. Augusti, que erunt anno Domini mcccxxxvi, quas tam tibi quam cæteris cruce signatis et cruce signandis pro termino ad transfretandum in dicto passagio duximus assignandas, arripies iter ejusdem passagii, illudque deinde prosequeris realiter ac personaliter, justo ac legitimo impedimento cessante. Sic tamen et non alias iidem procuratores et nuntii juxta dicti tenorem mandati pro te ac tuo nomine assumpserunt passagium, et in tuam, ut præmittitur, animam juramentum præstiterunt præfatum, quod si justum ac legitimum impedimentum seu impedimenta te, hæredes seu successores tuos super his allegare contingat, de illo seu illis an justa vel legitima sint vel non sint, quod prælati regni tui archiepiscopi vel episcopi per Sedem Apostolicam deputandi prædictam auctoritate Apostolica absque cujuslibet partis vocatione simpliciter et de plano sine strepitu et figura judicii se diligenter informare debeant, ac etiam super impedimento suo impedimentis ipsis occurrentibus, an justa et legitima vel non censenda sint, prout eis visum fuerit, juxta informationem præhabitam declarare; cui declarationi omnino stari debeat absque eo, quod per Sedem prædictam ex officio suo vel alio quolibet tu, hæredes, successoresve tui possitis super iis trahi ad examen Sedis ejusdem, seu alias in judicio vel extra per eandem Sedem, vel ejus auctoritate, aut alias quomodolibet molestari, quodque super iis non possit ad Sedem eandem recursus haberi, et quod potestas hujusmodi, per eandem Sedem dictis concedenda prælatis, re integra vel non integra revocari non possit, quodque pro morte deputantis dictos prælatos seu præmissa committentis eisdem potestas hujusmodi non expiret. Quæ omnia et singula in potestate et mandato dictis procuratoribus tuis et nuntiis per te datis, necnon in assumptione passagii et juramento tunc per eos, ut prædicatur, pro te ac tuo nomine faciendis, voluisti inesse et posuisti etiam in eisdem hujusmodi assumptionem passagii et juramentum præfatum, alias non facturus; quodque si dictos duos prælatos ad hoc per Sedem prædictam, ut præmittitur, deputan-

dos volentes, alterum antequam declaratio hujusmodi facta esset, contingeret transferri, cedere vel decedere, vel alias impediri sic, quod informationi et declarationi prædictis vacare non possent, loco illorum seu illius, quos vel quem transferri, cedere, decedere aut alias, ut prædicatur, impediri contingeret, alius seu alii dicti regni prælati ex nunc deputentur seu subrogentur per Sedem eandem, singuli videlicet in singulorum prælatorum translatorum, cedentium aut decedentium, vel alias impeditorum loco per ordinem, quo per ipsam Sedem fuerit ordinatum ad informationem et declarationem prædictas, ut præmittitur, faciendas: eo etiam juxta dicti mandati tenorem præmissis adjecto per procuratores et nuntios supradictos, quod non intendebant, nec in intendendis per assumptionem et juramentum ac obligationes prædictas hæredes successoresve tuos obligari seu teneri quomodolibet ad transmarinum passagium faciendum, vel tibi seu pro eo mittendum, personas quascumque, seu ad mittendum, solvendum vel ministrandum expensas, quas faceres et subires, si per te realiter et personaliter prosequeris et faceres passagium supradictum, seu, ad faciendum aliquid, aliud qualecumque subsidium vel juvamen aut bona tua, hæredum, vel successorum tuorum ad hoc esse seu remanere obligata quomodolibet vel adstricta. Ordinationem tamen super colligendis, recipiendis, conservandis et distribuendis, assignandis et reddendis in manu Sedis Apostolicæ decimis et aliis subsidiis quibuscumque, tibi per Sedem concedendis eandem, in dictis et aliis litteris tuis contentam, voluisti et tuo nomine voluerunt dicti procuratores et nuntii in suo robore perdurare.

5. « Præterea iidem procuratores et nuntii, ut ex dicto mandato poterant, pro te in tuamque animam corporali juramento firmarunt, quod de decima et aliis subsidiis in regno tuo provenientibus, et per nos pro eodem passagio per alias nostras litteras tibi concessis, nihil in usus alios quam dicti passagii accipies vel convertes, aut per alios scienter patieris accipi vel converti: quodque si aliquo casu contrarium fieret, cum hoc ad tuam notitiam venerit, illud sic receptum sive conversum in eorum manibus sine morosa dilatione reponi et restitui facies; ad quos secundum ordinationem per nos super hoc in aliis litteris nostris factam conservatio talium pertinebit. Ad quod etiam hæredes et successores tuos voluisti adstringi, et etiam obligari, sicut in dictis tuis litteris est insertum, prout hæc et multa alia pro decimarum et subsidiorum ipsorum collatione sollicita, et conservatione fidei, necnon plena illorum conversione in utilitatem passagii, et dictæ Terræ succursum, ac ipso passagio effectualiter et utiliter prosequendo. Et in casu, in quo a prosecutione illius te, quod absit, contingeret impediri, de restituendis per te, aut hæredes et successores tuos, et etiam in manu Sedis Apostolicæ reponen-

dis omnibus, quæ de prædictis decima et subsidii recepisses, per nos de dictorum fratrum consilio salubriter ordinata sunt, in nostris aliis inde confectis litteris plenius explicatur.

6. « Per hoc autem, fili charissime, quod te capitaneum dicti generalis passagei constituimus et rectorem, volumus nec intendimus nos seu Sedem Apostolicam ad aliquid aliud, quam quæ in subsidium dicti passagei concessimus, nec aliter ad illa, quam ut concessa sunt, obligari. Nostræ autem protestationi hujusmodi nuntii et procuratores præfati expresse pro te ac tuo nomine, prout ex tuo speciali mandato poterant, consenserunt. Igitur, fili benedictionis et gratiæ, quæsumus, sollicita attentione considera, et infra propriæ mentis arcana vigili consideratione pertracta, quid est quod, ut præmittitur, assumpsisti; quid oneris et honoris, quidque meriti et præmii tibi succedere debeat, si hoc tam salubre negotium per te sic pie, sique ferventer assumptum continuato devotionis fervore in manu forti et corde humiliter constanter et viriliter prosequaris: qualis quoque culpa, qualis nota, quale opprobrium regiæ excellentiæ immineret, si circa idem negotium inconsulte, quod absit, aut segniter te haberes. Pone igitur, fili, pone manum ad fortia, grandis enim restat tibi via, magnum exigens apparatus.

« Festina ergo, et noli tardare circa effectualem præordinationem apparatus hujusmodi curam sollicitam et efficacem operam adhibere: operare dum tempus habes; et tempora, quorum ignoras successum et seriem, non expectes. Præcave quoque quantum Dominus donaverit eventibus et periculis, per quæ tuum posses, quod absit, propositum seu pia ejus prosecutio impediri. Et ut in omnibus hujusmodi Domini auctorem et propitium habeas, cor tuum actusque tuos et regni tui regimini divinis omnino benedictiis studeas copulare: si enim paternis his monitis acquieveris, sperare in Domino firmiter poteris, et utique nos speramus, quod divinæ potentiæ dextra tuis assistente processibus, Terræ prædictæ, quæ præsidium tuæ visitationis exposcit, liberatio desiderata proveniet; ac ipsa, Domino auspice, a tot et tantis nefandorum hostium prædictorum sordibus liberata, ad cultum Christianæ religionis in Dei laudem et gloriam reducetur, tuque retributionis æternæ gloriam, quam Christus ipsum diligentibus promissit, ex laboribus sibi fructuosus, quas pro ipso subire desideras, feliciter assequeris. Datum Avin. VII kal. Aug. anno xvii o.

7. *Conventiones inter Philippum et Pontificem.* — Præsentire quodammodo videbatur Philippus Francorum rex, expeditionem Syriacam ab eo intermissum iri: anxie enim admodum eas pactiones, quas antea admiserat, si casus ille contingeret, ut perpetuo impedimento a bello sacro distraberetur, discutere cepit: cumque novæ in iis difficultates oborirentur, mitigandam pactio- num acerbitalatem poposcit: cuius petitis assensit

Joannes. Temperatas itaque conventiones iterum admisit Philippus, deque his regias litteras¹ vulgavit:

« Philippus Dei gratia Francorum rex universis præsentibus litteras inspecturis, etc.

« Sanctissimus pater declaravit², modificavit et de ea et circa eam disposuit in hunc modum: videlicet, quod si forsan contingeret nos infra dictum terminum impedimento perpetuo impediri, vel tali quod probabiliter appareret duobus prælatis per Sedem Apostolicam deputatis, quod nec in prædicto termino vel alio per Sedem Apostolicam ex causa aliqua prorogato, nec infra septem mensium spatium immediate sequentium nos iter dicti passagei posse arripere, et illud prosequi; voluit quod potestas exigendi, seu colligendi decimam prædictam in regno Franciæ, ac in Rheimensi et Lugdunensi diocæsi, in quantum extra regnum Franciæ extenduntur, impositam per Sedem eandem, et nobis in auxilium expensarum dicti negotii jam concessum, et potestas etiam exigendi alia subsidia in eodem regno et diocæsi supradictis, per eandem Sedem imposita et nobis concessa, statim debeat expirare; nisi forsan per eandem Sedem circa expirationem collectionis hujusmodi contingeret aliud ordinari. Quo casu nos quidquid de prædicta decima, jam nobis concessa, et aliis subsidiis, nobis pro dicto passageo per Sedem Apostolicam etiam concessis, penes nos, hæredesve nostros tunc restaret, et in dicti passagei præparationibus aut pro eo de mandato nostro juxta ordinationem per eundem sanctissimum patrem factam, et in suis et in aliis nostris litteris contentam, non esset expensum; necnon et galeæ et aliæ quæcumque res factæ, emptæ, seu quomodolibet dicto passageo, seu pro eo acquisitæ de dicta decima et aliis subsidiis nobis per Sedem Apostolicam, ut præmittitur, jam concessis, debebunt per nos, vel successores nostros, quatenus fuerint penes nos, vel successores nostros prædictos quatuor prælatis regni Franciæ, quorum duo per Sedem Apostolicam, alii vero duo per nos fuerint deputati, vel duobus ex eis, quorum unus per eandem Sedem, alius per nos, sine difficultate quolibet assignari: quodque de illis, quæ tunc collecta non erunt de decimis et aliis subsidiis supradictis pro præteritis tunc terminis, nos seu hæredes et successores nostri non remaneamus, nec simus in aliquo obligati». Et infra:

8. « Idem sanctissimus pater adjecit et disposuit in hunc modum: videlicet, quod de iis, quæ nos forsan assignabimus, seu fecerimus assignari nobilibus seu quibuslibet aliis nobiscum transfretaturis forsan ad procuranda, seu emenda aliqua sibi pro passageo necessaria vel etiam opportuna, seu alia ad expensas eorum, quas essent facturi

¹ Exant apud Jo. an. 18. p. 1. insertæ Ep. vii ejusd. Jo super passag. — ² Exl. ex de re apud Jo. an. 17. Ep. cur. xviii.

in prosecutione dicti passagii supportandas, habeamus pro serenitate nostra conscientie et pro securitate negotii Terræ Sanctæ inter alia præcavere, quod illi, quibus faciemus illa tradi, jurare debeant, illa quæ sic sibi traduntur de subsidiis supradictis fideliter conservare, et in utilitate dicti passagii, seu preparatoriorum ipsius, quanto commodius et utilius poterunt, et non in aliquos usus alios convertere; necnon quod eo casu, quo nos contingeret impediri sic, ut dicta subsidia deberent reddi prælatis nomine Ecclesiæ, conservanda secundum modum et formam, qui sen quæ in nostris prædictis litteris et in provisione per Sedem Apostolicam facta super hoc plenius continetur; ipsius prædicta, quæ sibi de dictis subsidiis assignabuntur, vel ea, quæ fuerint ex eis pro prædicto passagio acquisita, restituent bona fide prælatis, qui fuerint ad conservationem talium deputati: quodque super hoc obligent se, hæredes et bona sua sub firmis et validis obligationibus sub coercione jurisdictionis nostre, prout de iis, qui se obligant sub sigillo castelleti vel sigillis aliis nostris in regno Franciæ fieri consuevit sic, quod non restet in casu prædicto nisi sola executio, quam nos per ministros nostre justitiæ temporaliis facere teneamur taliter, quod utilitati Terræ Sanctæ non possit aliquid malitiose subtrahi de prædictis. Acto nihilominus, quod tales possint per censuram Ecclesiasticam, si visum fuerit expedire, compelli ad restitutionem prædictam prælatis faciendam; alias, nisi providerimus sic caveri, quod teneamur nos et hæredes et successores nostri ad restitutionem prædictorum faciendam prælatis eisdem, semper tamen habita ratione expensarum rationabilium, si quæ forsan factæ fuerint ab illis, quibus præmissa fuerint tradita, in emendis, vel procurandis seu conservandis de prædicta pecunia eis assignata iis, quæ sibi pro passagio esse poterant opportuna, prout fuerit rationis; habita etiam ratione aliorum, quæ de jure fuerint attendenda, quod idem sanctissimus pater duxit dictorum prælatorum arbitrio committendum, etc. Dat. apud Poissicum anno Domini mcccxxiii, n. ense Octobris. Confirmate eandem pactiones fuere a Pontifice insertis regis litteris Diplomati Apostolico idibus Januarii, anno xviii. Extant¹ descripta accurate omnia conventionum capita, quæ inter Gallum regem, Pontificemque inita fuere pro eripienda e Saracenorum servitute Palestina in Ms. Vaticano in Avinionensi Archivio, gerente anno Domini mxciv Avinionensem legationem Octavio cardinale Aquaviva, comperlo.

9. *Privilegia collata Philippo ad bellum sacrum.* — Promovenda hujus expeditionis studio Pontifex, ut omnia obstacula, quæ illam disturbatura forent, discuteret, Gallicum regnum in offentelam Apostolicam adscivit, objective ana-

thema iis, qui Philippo in Asiam profecto Gallias bello lacerarent. Tum omnibus, qui ad propulsandos hostes arma corripent, præmia indulgentiarum proposuit, dato hæc de re ad Philippum Diplomate: « Ut idem, inquit, passagium eo liberiori animo prosequaris, quo regnum tuum et terras illorum, qui tecum transfretaverint in ipso passagio, majori favore Sedis Apostolicæ senseris communita, tuis postulationibus benignius annuentes, regnum prædictum, ac terras eorum, qui tecum in dictæ Terræ Sanctæ subsidium transfretabant, quando in hujusmodi sancti negotii prosecutione fueris, sub B. Petri et nostra protectione speciali suscipimus; districtius inhibentes, ne quis te, aut alios supradictos contra hujusmodi protectionis nostre tenorem in eisdem regno et terris turbare, molestare aut tibi vel eis molestiam inferre præsumant: nos enim in omnes, qui contra inhibitionem nostram hujusmodi facere vel venire tentaverint, excommunicationis sententiam promulgamus, absolutionem eorum, qui sententiam eandem incurrerint, soli Romano Pontifici reservantes. Insuper in hujus sancti negotii ac tui et regni prædicti favorem et gratiam ampliorem, tuis devotis precibus grato concurrentes assensu, Apostolica auctoritate concedimus, quod si postquam tu iter arripueris pro dicto passagio prosequendo, et ipsius prosecutione durante contra te et regnum prædictum in tuam injuriam guerram moveri contingat, quia ex guerra hujusmodi nisi celeriter occurreretur eidem posset hujus sancti negotii prosecutio impediri, imo non solum in tuam, sed Dei injuriam et in Terræ prædictæ ac totius Christianitatis injuriam per maximam guerra hujusmodi posset verisimiliter redundare: quicumque personaliter vel alias ad defensionem regni prædicti auxilium suum in hoc casu impenderit illam indulgentiam consequantur, quæ subvenientibus Terræ Sanctæ secundum quantitatem subsidii et devotionis affectum in generali Concilio est concessa, etc. Dat. Avin. VII kal. Aug. anno xviii ».

Affecit aliis beneficiis Philippum, ut belli sacri molem toleraret: in primis Clementis IV exemplo eos, qui partem quartam obventionum suarum, vel quintam decimam vel vigesimam bonorum mobilium in belli sacri sumptus derivandam ipsi conferrent, noxarum, quas rite sacra exhomologesi expiarent, condonatione affecit. Sanxit¹ etiam præsules, abbates, clericos et alios, qui crucesignatum exercitum sequerentur, suis vectigalibus potiturus, eaque ad triennium conductoribus oppignerare posse: Constituti² episcopus Parisiensis et S. Dionysii ac S. Germani-de-Pratis monasteriorum abbates privilegiorum transfretantibus concessorum assertores: decreta³ sexennialis sacerdotiorum decuma ea lege, ut non in alios quam pro bello sacro gerendo sumptus ver-

¹ Ms. Arch. Avin. num. 454.

¹ An. 17. p. 4. Ep. car. viii. — ² Ibid. Ep. ix. — ³ Ibid. Ep. xi.

leretur, de qua pendenda ad archiepiscopos eorumque suffraganeos data litteræ¹; ejusdemque colligendæ questores renuntiati Parisiensis, Aniciensis et Carnotensis episcopi. Nec modo in Galliis ac Rhemensi et Lugdunensi archiepiscopatibus, verum in toto orbe Christiano ad Christi cultum restituendum Syriæ imperatæ decemæ, ut ex his verbis² ad Philippum patet:

« Auctoritate Apostolica de fratrum consilio passagium generale indiximus, ac te ipsius et totius exercitus Christiani, qui transfretabit, in illo rectorem constituimus et capitaneum generalem: et nihilominus per abas nostras inde confectas litteras³, verbum crucis cum certis gratiis et indulgentiis cunctis Christi fidelibus prædicari mandavimus, ac per universas mundi partes decimam Ecclesiasticorum redditum propterea imposuimus sexennale, colligendam sub certis modis et formis, ac inutilitatem dicti passagii et alias contra infideles et inimicos fidei convertendam, etc. » Attributa⁴ præterea eidem regi omnia leganda et donanda vel sponte, vel pactione, vel mulcta pro liberanda Palæstina: tum vectigalia omnium sacerdotiorum non præsularium, quæ labente sexennio vacare contingeret, primo anno quo vacarent in sumptus belli sacri redigi jussa⁵: derivatæ⁶ etiam in eam rem mulctæ, quæ ob commercium cum infidelibus, usuras, vetitas artes, aliæve scelera infligendæ essent.

10. Ne vero egregie cæpta progressu temporis consenescerent, vel Philippus improborum susurris a suscepto sacræ expeditionis consilio abduci se pateretur, Pontifex anathema id scelus ausuris intentavit, atque præsulibus Gallis partes dedit, ut crucis symbolo religiosam militiam professuros induerent⁷.

« Joannes, etc. archiepiscopo Rhemensi ejusque suffraganeis.

« Providere volentes, ne dictus rex malitiosis aliorum suasionibus vel inductionibus a tam sancto proposito quomodolibet retrahatur, sub anathematis pœna districtius inhibemus, ne quis regem ipsum a proposito prosequendi et perficiendi dictum sanctum passagium malitiose retrahere seu revocare præsumat. E qua nemini venit in dubium decimam et alia subsidia memorata ad tanti prosecutionem negotii non sufficere, ipsæque negotium longe majoris subventionis beneficio indigere, ac ad illud coadjuvandum cunctorum fidelium grata subsidia existere oportuna, fideles eosdem ad hoc quibusdam spiritualibus munificentis, indulgentiis videlicet ac remissionibus providimus invitandos. Quocirca fraternitati vestræ de dictorum fratrum consilio per Apostolica scripta committimus et mandamus, vos nihilominus obsecrantes per aspersio-

nem pretiosi sanguinis Jesu Christi, quatenus commemorantes attente statum lugubrem dictæ Terræ ac provide considerantes, quod cum fidelium suorum regimini vos velut in sollicitudinis partem assumptos præfererit Dominus ad promotionem hujusmodi sancti negotii, plus cæteris tenemini ex officio pastorali tanquam præcones fideles et fortes athletæ fidei contra prædictos perfidos hostes Christi, singuli videlicet vestrum in singulis vestris civitatibus et diœcesibus, contra prædictos blasphemos Christiani nominis per vos et alias personas Ecclesiasticas sæculares et regulares Ordinum quorumcumque, quos ad hoc idoneos fore noveritis, cunctis Christi fidelibus juxta datam vobis et eis a Deo providentiam proponatis publice verbum crucis, et venerabile signum ejus quibusvis illud devote suscipere volentibus, quos ad hoc utiles fore credideritis, concedatis ipsorumque humeris imponatis, etc. Dat. Avin. VII kal. Aug. anno xvii. » Data eadem fuere imperia omnibus archiepiscopis et episcopis, non Galliarum modo, verum totius orbis Christiani constituto hoc perfectionis die « kal. Augusti, quæ, inquit, erunt anno Domini mcccxxxvi, quas tam eidem regi, quam cæteris crucesignatis et crucesignandis pro termino ad transfretandum in dicto passagio duximus assignandas », tum etiam ad implorandam divinam opem edictum, ut in omnibus Ecclesiis cathedralibus, regularibus, collegiatis et parochialibus quavis hebdomada solemnî ritu divina res perageretur, in qua adversus infideles victoria expeleretur, eademque in id præscripta formula, atque ea, ex qua jam ante in Galliis idem promulgatum¹ vidimus: additum etiam est, ut in singulis Ecclesiis gazophylacium exponeretur, in quod fideles stipem subsidiariam in belli sacri sumptus dimitterent.

11. *Quantus fuerit exercitus comparandus et qui dotes Philippi.* — De hujus expeditionis consiliis refert Bosius² conventum, ut Philippus rex viginti millia equitum, peditum quinquaginta millia Pontificio regioque sumptu sustentanda, duceret, ut Veneti instructissimam triremium classem, in qua quatuor millia pugnatorum vehementer contraherent, præter centum alias naves ad tormenta bellica transportanda: pariterque Genuenses, Pisani et alii vires maritimas sperabantur conjuncturi. Cum vero hujus belli sacri desiderio suspensa essent omnium vota, Pontifex de bello sacro decreto principes Christianos, ut Venetos³, Rhodios equites⁴, Carolum Ungariæ⁵ et Robertum Siciliæ reges⁶, Joannem Dyrachii ducem⁷ aliosque fecit certiores. Cum vero ad Robertum singulari nomine expeditionem Syriacam promovere spectaret, ac Philippus rex cum ipso præsentate communicare bellica consilia cupe-

¹ An. 17. p. 1. post Ep. xi. — ² Ep. xiii. — ³ Ext. ib. Ep. xx. et rep. post cand. Ep. — ⁴ Ead. Ep. et Ep. xiv. — ⁵ Ib. Ep. xv. — ⁶ Ibid. Ep. xvi. — ⁷ An. 17. p. 1. Ep. cur. x.

¹ An. 1331. num. 50. — ² Bos. p. 2. hist. eq. liber I, II. — ³ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 5. — ⁴ Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 164. — ⁵ Ibid. pag. 149. — ⁶ Ibid. — ⁷ Ibid. pag. 5.

ret, sollicitavit illum Pontifex ¹, ut constitutis rebus cum Carolo Ungariæ rege (de cuius accessu in Siciliam dicitur inferius) in Provinciam appelleret. Accepit ex Petri archiepiscopi Rothomagensis, qui in Pontificatu Clementis VI nomen accepit, manibus Philippum rex, ingenti pietatis sensu delibutus, sacrum crucis symbolum, ac gerendo pio in Syria bello se addixit; pellexitque suo exemplo plures principes, qui religiose distincti ab archiepiscopo cruce arma Christo devoverunt: de quibus Pontifex litteris XIV kal. Decemb. exaratis Philippo regi est gratulatus ²: « Lætanter, inquit, audivimus te fuisse, fili charissime, die præteriti mensis Octobris cum multitudine principum aliorumque nobilium regni tui vivificæ crucis signo insignitum ». Ut vero Gallos majori ardore Philippus in sacra arma concitaret, dolo utendum ratus, poposcerat a Pontifice, ut omnibus Galliarum præsulibus permitteret symbolum crucis non ex animo ineundæ professionis, sed aliorum, qui officiosæ fraudis ignari essent, alligandorum studio accipere. Ad quem Joannes gravissimis sententiis respondit ³ dolum simulationemque procul amandandos, ne divina iracundia concitaretur, neque alienjus consecrandi boni gratia agere improbe cuiquam licere.

« Philippo regi Franciæ.

« Si vis, fili charissime, veritati placere in verbis et factis, oportet te, repulsa simulatione, præsertim in negotiis Domini, veritatem servare. Christus enim veritas est, sicut ipse testatur: Terræ quoque Sanctæ negotium noscitur esse suum; unde in ipso simulationem decet prorsus et expedit exulare. Nec obviat si dicatur, quod si crux a prælatis simulate sumatur, ita quod per crucis sumptionem hujusmodi non ligenitur, multi crucem assumunt, alias non sumpturi: quod et si esset verum, cum non sint facienda mala ut bona veniant, non est malum simulationis hujusmodi propterea committendum. Ideoque circumspectionem regiam in Domino exhortamur, eidem nihilominus sano consilio suadentes, ut præcipue in isto sancto negotio omnem simulationem in te et aliis studeas evitare. Venemur quidem, quod per talia tuo Redemptori displicere nimium, nec transire impune, sicut forsan aliquis ex tuis prædecessoribus simulationem in Terræ-Sanctæ commissam negotio, ut a multis creditur, impune nequaquam transivit. Non ergo expedit omnes prælatos regni tui simulate crucem assumere; certe nec eliam cum animo transfereandi, ex hoc enim dispendia gravia quoad regnum et Ecclesiam possent sequi. Quare habeat nos tua prudentia, si hoc non concedimus, excusatos. Gratia Domini nostri cor tuum juxta suum beneplacitum dirigat et protegat ab adversis. Amen. Dat. XVII kal. Octobris, anno xviii ».

12. Quod ad regem illum Francorum attinet, cujus nomen Pontifex non exprimit, in quo divinum Numen justitiæ exemplum ob nuncupatum fide, ut ferebat fama, sacræ expeditionis votum; Philippum Pulchrum, vel aliqueum ex filiis designare videtur. Neque ex illius calamitate Philippus Valesius divini operis strenue urgendi traxit exemplum, sed bellis funestissimis magno rerum suarum exilio se implicuit, ut suo loco dicitur. Interea transmisit Pontifex ⁴ ad Philippum regem Apostolica de concessa illi conficiendi belli sacri in Babylonios et Ægyptios, eripiendæque ex eorum manibus Syriæ provincia Diplomata, ex quibus alia regi, alia principibus erant inscripta, quæ in publica procerum corona perlegi, atque e Latino verbis Gallicis exprimi voluit ⁵: « Quia, inquit, nobis decens videtur et expediens, ut contenta in præfata tibi designata littera celsitudo regia, ac contenta in præmissa principibus littera, eorum prudentia non ignoret; ecce præfatas litteras regali magnificentiæ pro exhibitione præsentium duximus destinandas, quas ut credimus expedit, quod tibi et principibus, qui adesse poterunt, per fidelem interpretem facias publicari ». Sed dum calamo et votis bellum Saracenis inferitur, illi ferro flammaque Christi nos crudelissime in Armenia, in Græcia et in Hispania sunt insectati, eoque ardentius fideles armorum mole oppresserunt. Ex Armenia quidem ad aulam Pontificiam Baldus Spinula Leonis Armeniæ regis orator accessit, ut flebiles querelas effunderet, Saracenos in Armeniam grassari neque Christianam evertere. Quem oratorem, in Gallias ad urgendam expeditionem properantem, Pontifex Francorum regi enixe commendavit ⁶.

13. *Turcarum in Europam excursiones.* — Vicere Ægyptios odio et crudelitate in Christianos Turcæ ⁷, qui ex Asia, in qua Christi cultum pæne extinxerant, in Europam cum formidabili exercitu, actis præterito anno prædis illecti trajecere, ac ferro flammaque obvia quæque fœdarunt, adeo ut ad ipsa Athenarum suburbana excursionem facta, illa flammis deleverint: præterea Ægæi maris insulis clades maximas intulerunt; denique innumeras Christi fidelium catervas in servitutem abduxere. Significavit lugubrem casum Pontifici Veneti, quorum Orientalis ditio fuerat vastata, ut prompta adversus hostem auxilia contraherentur; quibus Pontifex, misso eam ob rem causarum sacri palatii auditore, hæc rescripsit ⁸:

« Duci et communi Venetorum.

« Duris oppressionibus, quas infideles Turci vobis et partium illarum Christeolis intulerunt his diebus præteritis, et inferri moliantur crudelius, litterarum vestrarum serie, quas benigne recepimus, non sine magna cordis amaritudine

¹ Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 190. — ² Ibid. pag. 191. —

³ Supp. pag. 190. — ⁴ Tom. IX. p. 1. pag. 5, 413, 449. et p. 2. pag. 2, 32, 188, 195, 231, 232. — ⁵ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 5.

¹ Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 149. — ² Ibid. pag. 191. —

³ Ibid. pag. 187.

intellectis, vobis et ipsis Christianis compatimur in visceribus charitatis. Et ecce quod dilectum filium magistrum B... de S. Genesio decanum Ecclesie Engolismensis causarum nostris palatii audire, capellanum nostrum, virum utique circumspicuum et providum, ad vestram presentiam certis per nos eidem super predictis vobis explicandis per ipsum viva vocis oraculo destinamus, cui fidem adhibere velitis credulam in hac parte. Dat. V kalend. Septembris, anno xvii. De hac Turcarum irruptione, acceptisque a Christianis cladibus Robertus¹ Siciliae rex litteras ad Pontificem ac Philippum Francorum regem ducemque Bojorum sive Borbonesii Ludovicum misit, ut auxiliares copie ad retundendos Barbarorum impetus conflarentur; Robertique regis nepos Carolus Alenconii comes, Philippi regis frater, a Joanne papa mitti contra Turcas Christiani exercitus ducem flagitavit². Exponebant Sedi Apostolicae illius oratores, nisi ingravescens Turcarum potentia reprimere, Christianam rem in periculum adductum iri: sacram adversus infideles expeditionem ad se proxime a rege Francorum fabre, cum dux Normanniae nepos aetate bellicis laboribus impar esset, pertinere: inde felicius gestum iri Syriacum bellum, si ipse in Turcas dux praerit. Respondit Pontifex³ se quidquam sine regis ejus fratris, quem transmarinae universae expeditionis ducem dixerat, consilio et voluntate nolle decernere: agitandam rem cum Siciliae et Cyprae regibus, Venetis, Rhodiis equitibus et aliis principibus, quorum Turcarum represso intererat: Philippum quidem regem praecclare acturum, si ad barbaram eam gentem retundendam operam conjungeret; ac Sedi Apostolicae rem acceptissimam fore, si copiis Gallicis in Turcas ipsum praeciceret, nec se tum illi opera defuturum.

14. « Joannes, etc. comiti Alenconii.

« Sane quia eorum (oratorum scilicet) propositio verbo primo proposita, et consequenter in scriptis oblata continebat, quod cum sanctum ultramarinum viagium per nos et charissimum in Christo filium nostrum Philippum regem Franciae illustrem a mense praesenti Augusti ad triennium fuisset assumptum, secundum quod notum et publicatum fuerat publice in Romana curia; nullusque adeo teneretur eidem regi predicto complendo viagio, quemadmodum tu germanus ipsius, excepto dilecto filio juvene inelyto Joanne de Francia ejus nato, qui tamen adhuc in aetate constitutus non est, qua laborare valeret; tuque, fili, dum dicti tui nuntii discesserunt de Francia, per litteras charissimi in Christo filii nostri regis Siciliae illustris tui avunculi accepisses, quod Turci contra Christianos, tam per mare quam per terram adeo ruvaluerunt, quod burgos Athenienses combusse-

runt, et verebantur admodum, nisi provideretur, aliter scandalum et pericula graviora; supplicabant nobis ex parte tua praemissis ex causis praefati nuntii, ut in casu, quo per nos ordinaretur de capitaneo aliquo pro reprimendis Turcis praefatis, placeret nobis te, fili, capitaneum hujusmodi deputare, quia hoc sperabatur profuturum sancto viagio, ex quo appareret quod germanus regius praerit eundem; eorum tamen, ut dixerunt, non erat (intentio), quod aliquid super hoc fieret, nisi secundum consensum et beneplacitum dicti regis. Ad quae, fili, taliter respondimus, quod cum praefatus rex germanus tuus sit factus dux exercitus generalis passagii transmarini, non est intentionis nostrae, sicut nec esse debet, circa dicti passagii negotium vel ipsum tangentia de duce vel capitaneo aliquo aliquid ordinare.

« Caeterum si placeret regi praefato obvian- dum dictis Turcis intendere, quod generali passagio multipliciter opportunum existeret (imo multorum judicio necessarium, quia si factum Turcorum prosperetur, ut coepit, transitus generalis passagii nimium difficilis redderetur) expediret ut cum illis, quos maxime tangit dictum Turcorum negotium, utpote cum charissimis in Christo filiis nostris Siciliae et Cyprae regibus illustribus, et cum Venetis ac hospitalis magistro, aliisque magnatibus et communitatibus illarum partium haberetur tractatus: quos speramus et supponimus libenter facere posse suum. Etsi rex vellet subsidium facere, non credimus quod pro negotio aliquo posset ad praesens circa hoc aliquid aliud utilius facere, nec per quod posset sic prompta via ad dictum passagium prosequendum utiliter procurari. Quo facto si tractatus praemissus procederet, posset rex praefatus de capitaneo dicti exercitus cum praemissorum beneplacito ordinare. Nos autem sine assumptione dicti negotii intendimus munus nostram in dicto negotio in casu praemisso, sicut bono modo poterimus, extendere adjuvancem: et si te, fili, praemisso exercitui contra Turcos ordinando vellet rex ipse praeficere, nobis quantum in nobis est gratum existeret pariter et acceptum. Dat. XII kal. Septembris, anno xvii. » Agitavit mox Pontifex¹ cum Ludovico duce Borbonio (dicebatur is antea comes Claromontanus, cujus apud Bojos dominatum superiori anno ducah titulo ornatum refert Meyers²) regis Francorum in aula Avenionensi oratore, ut Philippus Galliae vires cum caeteris principibus contra Turcas vellet conjungere, hortatoriasque ad regem ipsum litteras dedit³, ut cum Turcae Syriacam expeditionem disturbatum putarentur, cum principibus ac regibus belli partem converteret. Assensit Philippus: cujus accepto responso, Joannes haec Roberto regi Siciliae rescripsit⁴: « Regi praedicto rescripsimus super apponendis salubribus remediis in hac parte, sperantes in

¹ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 449. — ² Ibid. pag. 115. — ³ Ibid.

¹ Tom. IX. p. 1. pag. 449. — ² Meyer. Hist. Fland. I. XII. — ³ Sup. pag. 449. et p. 2. Ep. secr. pag. 231. — ⁴ Ibid. pag. 449.

Domino, quod si tu, fili dilectissime, ac Hospitalarii et Veneti, quibus inde scribimus, et alii dictarum partium, quos idem negotium contingit hujusmodi, velitis effectualiter intendere cum auxilio et regis præfati Francia, qui manus adjutricis intendit porrigere, poterit divina suffragante gratia Turcorum prædictorum lemerariis ausibus et damnandis præsumptionibus salubriter obviari, etc. Datum II kal. Sept., anno xvii ».

15. *De conjungendo federe principum in Turcas consilia.* — Flagitavit Robertus Sicilia rex a Pontifice, ut in belli adversus Turcarum irruptiones gerendi sumptus Ecclesiasticæ in Italia coactæ decimæ converterentur: cui Joannes rescripsit¹, de iis quidquam inconsulto rege Francorum supremo Christianarum contra infideles copiarum duce, statui non debere, cui pro expeditione transmarina conficienda instaurantisque Syriæ rebus sexennem decimam essent attributæ; sui que non esse consilii², Turcici belli molem universam in se suscipere: at si ille cæterique principes paribus studiis ac viribus concurrerent in fidei hostes, regem Francorum belli sociis accessurum, et Ecclesiam e cardinalum consilio, studio et opera non defuturam.

« Joannes, etc. regi Siciliae.

« Super facto Turcorum volumus tuam prudentiam non latere, quod nostræ intentionis nequaquam existit, quod Ecclesia negotium illud assumat; sed si illi, qui timent per ipsos Turcos gravari in terris et subditis propriis, assumant juxta vires dictum negotium, parata erit Ecclesia, sicut consuevit in similibus subsidia opportuna cum fratrum nostrorum consilio, dante Domino, ministrare. Et quia tuam excellentiam noscitur multum tangere negotium supradictum, non expedit, quod se subtrahat ab opportuno dicto negotio subsidio faciendo: quod si feceris, subtrahendi se a præbendo subsidio pro dicto negotio viam nullis poteris aperire. Per litteras autem filii nostri in Christo charissimi Philippi regis Franciæ illustris percepimus, quod intendit præfato negotio manum porrigere adjutricem, quod intelligimus, si illi, quos tangit principaliter præmissorum Turcorum aggressio, faciant quod debent: alias subsidium suum esset inutile, cum vix sufficere valeat cum omnibus subsidiis factis sibi per Ecclesiam ad onus passagii, quod assumpsit. Dat. XIII kal. Decemb., an. xviii ».

At licet Turcæ graves Christianis calamitates intulerint, haud levis tamen cladibus a fidelibus affectos fuisse, demonstrat Pontifex alii litteris ad Robertum regem V idus Septembris hoc anno datis³, dum ait: « Rursus quamvis, ut keto percepimus animo, quædam prospera partium illarum Christianis contra Turcos infideles successerunt his diebus, non est tamen propter hoc

a te, fili dilectissime, ac aliis, quos hujusmodi tangit negotium, a procurandis adversus Turcorum ipsorum sevitiis et fraudulentam malitiam opportunis remediis desistendum ».

16. Caterum ad promovendam illam Sedis Apostolicæ ac Galharum regis cum Venetis, Roberto rege Sicilia, Hugone Cyprio, Græcisque in Turcas armorum societatem Joannes Bertranum archiepiscopum Ebredunensem in Italiam ad Robertum ipsum, et Franciscum Dandulum ducem Venetorum transmisit, subiecto de provincia ipsi demandata Diplomate exarato¹:

« Bertrando archiepiscopo Ebredunensi.

« Habet rumor horribilis, nuntiat clamor implacitus, qui his diebus matris Ecclesiæ insouit auribus ejus, viscera sancians, præcordia dure pungens, quod inundans Turcorum superbia suis finibus non contenta, collectis viribus, robore adunato, tam per mare quam per terram partes invadens Græciæ et circumadjacentes insulas, in redemptos Christi pretioso sanguine crudeli immanitate grassatur. Dolet itaque, nec immerito, mater Ecclesia, dum quos regeneravit in filios, æternus hostis lacerat: dum in fidei Christianæ cultores impiorum gladius dire sævit: dum atlente considerat, quod nisi celeriter occurratur, indictum transmarinum passagium impediri poterit, vel difficilius nimis reddi. Nos igitur sub spe Domini exercituum, qui bella conterens, cornua comminuit superborum, intendentes populi Christiani dispendiis, quæ tam perniciosus Turcorum ipsorum minatur aggressus, remediis salutaribus obviare, conamur vias et modos inquirere, per quos possumus hoc effectui promptius mancipare.

« Sane quia viri illarum partium, qui jam et ipsorum Turcorum aggressibus varia sustinuerunt incommoda, quique graviora verentur subire, nisi occurratur ocius, circa hæc cogitasse creduntur profundius, et per consequens habere notitiam pleniorum; nos plenam de tuæ fidei puritate, virtutis constantia ac circumspectione probata in Christo fiduciam obtinentes, tibi auctoritate presentium committimus, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus ad partes illas te conferens, de modis et viis nostro præmisso congruentibus desiderio te cures specialiter cum charissimo filio Roberto illustri rege Siciliae, et cum dilecto filio nobili viro duce Venetiarum suisque concivibus, necnon et aliis, de quibus expedire videris, sedule informare; ipsos et alios, de quibus expediens fore cognoveris, juxta prudentiam desuper tibi datam exhortationibus opportunis inducens, ut ad refræmandos Turcorum ipsorum malignos impetus, repellendos insultus, compestandam nequitiam et conterendam superbiam, manum porrigant adjutricem; operam quantum sedule poteris impensurus, quantum cu-

¹ Par. 2. Ep. secr. pag. 231. — ² Ibid. pag. 232. — ³ Ibid. pag. 436.

¹ Par. 2. Ep. secr. pag. 235.

justibet universitatis, quantumque singularium personarum, quibus te premissa contingeret proponere, erit subsidium, quod intendunt pro tam pio opere exhibere; nosque per tuas cures litteras de omnibus, quæ circa premissa egeris, præmissorumque responsionibus reddere certiores. Datum Avin. VI id. Octob., anno xviii ».

17. *Andronicus imperator, episcopi et populus Græcus ad ejurandum schisma invitati per litteras Apostolicas et legatos.* — Depressus iis Turcorum grassationibus Andronicus, adducendæ ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem et obsequium Orientalis Ecclesiæ piùm desiderium præ se tulit, deque ea redintegranda cum duobus e Dominicana familia antistitibus, qui Christiana fide inter Zichos et Gochos longe lateque amplificata palmis ornasti, ad Sedem Apostolicam redeuntis, ut eam de rege Zichorum converso, de quo agetur inferius, facerent certiore, per Constantinopolim iter habuerant, sermones contulit. Quibus recreatus Pontifex, datis ad Andronicum litteris ¹, paratum se ad eum Apostolico sinu excipiendum significavit, eaque unica re Græcos Turcarum tyrannidem evasuros :

« Viro magnifico Andronico, imperatori Græcorum illustri, gratiam in præsentibus, per quam oblineat gloriam in futuro.

« Pridem venerabiles fratres nostri Franciscus archiepiscopus Vosprensis et Richardus episcopus Cersonensis ad Sedem Apostolicam de ipsis partibus venientes, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus in consistorio exponere curaverunt bonam voluntatem et intentionem devotam, quam tu et alii de partibus ipsis habetis ad veritatem Catholicæ fidei cognoscendum, et redeundum ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris Ecclesiarum omnium et magistræ (a cujus gremio fuistis tu et alii supradicti tam longis et defensis temporibus separati) veram obedientiam, et indissolubilem unitatem; quodque nisi unio hujusmodi procureretur, imperio Constantinopolitano propter perfidos Saracenos, quorum prava intentio ad exterminium nominis Christiani, et ad occupandum specialiter partes ipsas, prout experientia facti docet, ardentem aspirat, magnum noscitur periculum imminere.

« Nos igitur bonam voluntatem et intentionem hujusmodi, quæ nobis et eisdem nostris fratribus plurimum grata fuit, dignis in Domino laudibus commendantes; ac cupientes, prout ex injuncto nobis officio Apostolatus incumbit, ut Catholica Ecclesia toto orbe diffusa, cujus Salvator noster Dominus Jesus Christus caput esse dignoscitur, in vinculo dilectionis et pacis ac in identitate mentium adneter; necnon ut animarum et alius periculis, quæ ipsis partibus imminuent, obvietur; magnificentiam tuam rogamus in Domino

et hortamur, eam per aspersionem pretiosi sanguinis ejusdem Domini nostri Jesu Christi obnoxius obsecrantes, quatenus attente considerans qualia, quot et quanta bona præter animarum salutem, quæ est principalis attendenda, tibi et subditis tuis et cuncto populo Christiano sint proculdubio proventura, si Græcorum Ecclesia redintegretur eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ in charitatis glutino et veræ fidei unione; tuamque intentionem salubrem deducens celeriter in effectum, pro bono pacifico statu populi Christiani, et subditorum tuorum, et tuæ ac ipsorum animarum salutem, necnon pro ampliatione Catholicæ fidei animum tuum, repulsis persuasionibus contrariis quibuscumque, ad (abjunctandum schisma) errores et schismata, quibus diabolica fraus te et Græcorum populum sic diutius obtraxerit, et ad veram obedientiam et unitatem ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ redeundum, constanti et invariabili proposito habilites et coaptas, et ad ovile Domini redeas propteranter, tuosque subditos ad hæc inducas pariter et hortaris, tempus præparatum ad bonum, et benevolentiam Apostolicæ Sedis oblatam tuæ magnitudini non permittens de manibus tuis excidere; sed ea cum gratiarum actione ac efficaci assumptione negotii plenis affectibus prosequaris, sciturus pro certo, quod facta redintegratione prædicta, Sedes Apostolica te tanquam charissimum filium sic favorabiliter et gratiose tractabit, et habebit in visceribus charitatis, quod gaudere poteris in ea matrem benevolentiam in tuis opportunitatibus invenisse. Dat. Avin. II non. Augusti, anno xviii ».

48. Nec Andronicum modo, verum etiam patriarcham et clerum populumque Græcum ad restituendam pristinam incorruptæ fidei puritatem; et schisma, quod, tot immanes non animabus modo, verum et corporibus clades intulisset hactenus, abolendum hortatus est ¹: cum hujusmodi felici cum Ecclesia conjunctione imminens a Turcis servitutis jugum depulsuri essent :

« Dilectis in Christo fratri patriarchæ, ac viro magnifico Andronico imperatori, necnon universo populo Græcorum spiritum gratiæ salutaris.

« Ad unitatem fidelium et universorum salutem, eorumque statum prosperum et tranquillum totis studiis, prout ex Apostolatus nobis incumbit officio, intendentes, illud præcipue in mente gerimus, et ad hoc libenter partes nostræ sollicitudinis impartimur, ut Catholica Ecclesia, toto terrarum orbe diffusa, in vinculo dilectionis et pacis charitatis glutino et identitate mentium adneter, Christique oves per vicarii sui in terris vigiliis rectitudine fidei et veræ doctrinæ directione pascantur. Nuper squidem, non sine gravi amaritudine cordis, multorum fide dignorum de partibus ipsis ad Apostolicam Sedem venientium re-

¹ Ext. in Ms. Arch. Vat. de reb. Armen. et alior. infidel. et schismat. pag. 24.

¹ Ext. in Ms. Arch. Vat. de reb. Armen. et alior. infidel. et schismat. pag. 23. et an. 17. p. 2. Ep. com. MCCCXLII.

latione percepinus, quod licet vobis et aliis partium vicinarum, ritum vestrum sequentibus, a tempore antiqui et perniciosi schismatis, quo vos ab unione sanctæ Romanæ Ecclesiæ cunctorum fidelium veræ matris, et rectitudine Catholice fidei separastis præter animarum pericula quæ, prohi dolor! evenerunt in temporalibus continuato tempore male successit; ac multe injuriæ jacturæ et violentiæ sint illate, vesterque status decreverit et depressus semper extiterit; nunc in persecutiones hostiles et aggressiones horrendorum Saracenorum hostium nominis Christiani et aliorum infidelium, qui ad occupandum vestras et alias partes Romanicæ invicem colligali et confederati forte dicuntur in exterminium vestrum fortius solito sustinetis, et sæviore in futurum pati verisimiliter formidatis; quodque vos, istis in debita considerationis libris examine, disposuistis et properastis, prout venerabiles fratres nostri Franciscus archiepiscopus Vosprensis et Richardus episcopus Cersonensis ad nos et Sedem prædictam de ipsis partibus venientium habel grata relatio facta nobis, animos vestros ad redeundum ad obedientiam ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac orthodoxæ fidei unitatem. Propter quod nos more patris benevoli, qui oberrantes filios libenter reducit ad tramitem veritatis, erga vos sic depressos et afflictos cordiali compassione commoti; ac sperantes tempus reductionis vestræ ad rectitudinem vestræ fidei et unionem universalis Ecclesiæ advenisse, providimus bonam intentionem vestram Apostolicis exhortationibus confirmandam et excitandam, ut deducatur celeriter in effectum.

« Enpropter universitatem vestram rogamus in Domino et hortamur, eam per aspersionem pretiosi sanguinis Domini nostri Jesu Christi obnixius obsecrantes, qualenus considerantes attente depressiones innumeras et jacturas, quas estis a tempore separationis vestræ hujusmodi ab unitate Ecclesiæ prædictæ perpassi, ac animarum et personarum pericula vobis imminencia sæviore; necnon quot et quanta bona, præter animarum salutem, tranquillitatem, pacem et bonum statum, quæ nedom vobis, sed et universali Ecclesiæ sanctæ Dei cunctisque fidelibus sit vestra redintegratio productura; ad unitatem et obedientiam ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ sine dilatione aliqua properetis, et ad ovile Christi redeatis, vestramque intentionem laudabilem in realem deducatis effectum, ac a vobis quolibet schismata et errores, quibus diabolica fraude fuistis hucusque decepti, penitus abigatis. Quæ si, sicut speramus, Domino faciente, complenda duxeritis, ipsa mater Ecclesiæ vobis ad eam redeantibus sinum suæ largissimæ pietatis aperiet, consolationem et pietatem impendet, ac in vestris necessitatibus opportuna subsidia ministrabit. Dat. Avin. II non. Augusti, anno xvii ». Sollicitus etiam est Joannes Pisanus, qui plurimum in imperatoria aula gratia

poterat, ut optatissimam illam Græcorum conjunctionem promoveret ¹:

« Dilecto filio Joanni Pisano, consiliario magnilici viri imperatoris Græcorum, salutem.

« Cum tam per tuas quam quorundam aliorum de partibus ipsis litteras per dilectum filium Leopardum epellanum tuum nobis oblatas, necnon relatione venerabilium fratrum nostrorum Francisci archiepiscopi Vosprensis, et Richardi episcopi Cersonensis, pridem de dictis partibus ad Sedem Apostolicam accedentium, grate percepinus nova, prospera et nobis ac fratribus nostris S. R. E. cardinalibus grata plurimum et accepta, reuerentia bonam dispositionem Græcorum, et præsertim S. Basilii... et S. Demetrii monasteriorum abbatum, quam ipsi ad redeundum ad obedientiam S. R. E. matris cunctorum fidelium, et orthodoxæ fidei unitatem habere, ut dictæ continebant litteræ, constanti proposito asseruntur. De quo laudes et gratias Altissimi referentes, tuæque sollicitudinis studium in hac parte adhibitum, et quod in hujusmodi negotii consummatione felici adhibere proponis, dignis in Domino laudibus commendantes, discretionem tuam rogamus in Domino et hortamur, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus præfatos abbates, et Græcos in hujusmodi laudabilium eorum proposito corroboros et confirmes, ac eos ad illud realiter consummandum inducas, etc. Dat. Avin. II non. Aug., anno xvii ». Præter hos abbates Barlaamus abbas monasterii S. Salvatoris Constantinopolitani ad dissolvendum vetus schisma plurimum navavit operam: de cujus legatione, scriptis ac rebus gestis dicetur inferius.

19. Decreti vero sunt ad faciendum Orientalem cum Romana Ecclesiâ fœdus nuntii, de quibus memoravi, Franciscus et Richardus Ordinis Prædicatorum alumni, qui Pontificalibus sacris initiati ad Zichon in orthodoxæ religionis cultu confirmandos erant reversuri; ac subjeclo Diplomate ² ad cœpta feliciter provchenda auctoritate instructi.

« Venerabilibus fratribus Francisco archiepiscopo Vosprensi et Richardo episcopo Cersonensi.

« Arduis mens nostra jugiter occupata diversis, inter cunctas sollicitudines nostris humeris incumbentes, ad illud suspirat ardentius, illudque in solidæ charitatis ardore orationibus devotis exposcit, ut lapis ille angularis, qui fecit utraque unum, suam sanctam et universalem Ecclesiam toto terrarum orbe diffusam, omnium schismatum scissura semota, misericorditer integrans in unitate fidei orthodoxæ adunare dignetur: et præsertim ut Græcorum Ecclesia, tam longis et deflentis temporibus ab ejusdem universali Ecclesiæ corpore mutilata, antiqui jam schismatis seminariis penitus amputatis, ad unionem ejusdem

¹ An. 17. p. 1. Ep. eur. v. — ² Ibid. Ep. MCCCXXXIX. et in Ms. memor. p. 23.

corporis tanquam magnum et nobile membrum ejus, auctore Domino, redeatur. Sane dum in mente revolvimus innumerabilia animarum pericula cunctis danda fidelibus, incommoda personarum rerumque dispendia, oppressiones innumeras et depressiones immensas. quæ dicti Græci, ex quo ab unione sanctæ Romanæ Ecclesiæ matris omnium et magistræ, prohi dolor! diventerunt hæctenus usque ad hæc tempora sunt perpessi, et quæ, sicut facti evidentia notum reddit, non ultimam augmentata fera paganitas et severitas Saracenicæ in magnam et execrabilem Christiani nominis contumeliam ipsis noviter intulerunt, et inferre sævius machinantur; statui eorum depresso et afflicto compatimur, et erga eos pietatis viscera, prout ex injuncto nobis Apostolatus incumbit officio, misericorditer aperimus: sperantes in misericordia Jesu Christi, ut ipse, cujus judicia sunt abyssus, tempus reductionis eorum per vexationem hujusmodi advenisse, ac Græcis ipsis per hoc cognoscendi suam omnipotentiam, et ad unitatem Catholicæ fidei ac obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ firmo et constanti proposito redeundi rectum intellectum præbuisse ac præbere demonstret. Cupientes igitur oves Dominicæ, quæ sic spiritualiter et temporaliter perierunt, ad ovile Domini revocare, ut secundum divinam sententiam sit unus ovile et unus pastor, Latinorum et Græcorum populis in unitate orthodoxæ fidei congregatis, et in charitatis ardore conjunctis; utilitates etiam innumeras, animarum salutem, necnon bonum publicum, quæ ex reintegratione honorum ipsorum unitati ejusdem S. R. E. speramus indubie Deo auspice provenire, debita meditatione pensantes; credentes quoque firmissime, quod vos tanquam viri probatæ vitæ, facundi eloquentia et lingua disertis, circa hujusmodi nostrum desiderium exequendum vestros labores ac studia opportuna diligentia fideliter convertetis; fraternitati vestræ, de qua in iis et aliis gerimus confidentiam in Domino specialem, per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus et mandamus, quatenus ad partes illas vos personaliter conferentes, in illius virtute, qui neminem vult perire, tam clero quam populo Græcorum ipsorum præmissa animarum pericula, dispendia personarum, rerum et honorum incommoda, quæ ipsis ex separatione hujusmodi justo Dei judicio conligerunt: necnon et graviora dispendia, quæ eis, nisi redintegrarentur unitati ejusdem Romanæ Ecclesiæ, a prædictis infidelibus præparantur; animarumque salutem et profectus immensos, ac publica commoda, quæ non solum eis, sed Catholicæ fidei ac toti universali Ecclesiæ ex membrorum suorum restitutione, auctore Domino, sunt firmiter providentura, exponere juxta quod vobis Dominus, cujus negotium agitur, ministrabit prudenter et sollicitè studialis: ipsosque visis et modis salubribus ac inductionibus et exhortatio-

nibus opportunis inducere, ut Catholicæ fidei puritatem, quam dicta S. Rom. mater Ecclesiæ, cujus Dominus noster Jesus Christus caput est et solidum fundamentum, firmiter tenet, docet et prædical, velint sincero et humili corde suscipere, eamque publice et firmiter profiteri, dictæ quoque S. R. E. primatum agnoscere et ad ejus unionem et salutarem obedientiam properare. Quæ si, ut speramus, Domino inspirante, perfecterint, ipsa mater Ecclesiæ filiis redeuntibus sinum largissimæ pietatis aperiet, consolationem et charitatem ipsis impendit, et in eorum opportunitatibus ipsos sicut charissimos filios gratiose ac favorabiliter tractabit. Dat. Avin. II non. Aug., anno xvii. De his præsulibus agetur inferius, cum de religione amplificata inter Tartaros dicemus. Elusit vero eorum zelum Græcorum in suscepto schismate pertinacia; quare Turcis tanquam carnificibus divina justitia ad plectendam eorum perfidiam usa est.

20. *Maurorum in Hispaniam invasio.* — Neque intulere modo ex Asia Græciæ bellum Turcæ, verum ex Africa Marrochitani Hispaniis¹: cujus terrore percussa Castellæ, Aragoniæ et Lusitanie reges decimas sacerdotiorum ad belli sumptus tolerandos a Pontifice poposcere. Cum vero omnium regnorum decimas pro Syriaco bello conficiendo decrevisset, Philippum de exorto casu, qui votis obstaret, quod attinebat ad Castellæ, Aragoniæ ac Lusitanie decimas, admonuit²: « Excellentiam, inquit, regiam credimus non latere, quomodo Saraceni transmarini et cismarini regnum Castellæ atrociter invaserunt, et quomodo se dicuntur disponere ipsam conflatis viribus cum Saracenorum innumerosa multitudine invadere et vastare: propter quæ filius noster in Christo charissimus Alfonsus rex Castellæ illustris misit ad curiam pro decimali et aliis subsidiis obtinendis, et idem facit charissimi in Christo filii nostri Alfonsus rex Aragonum et Alfonsus Portugalliæ reges illustres, qui jamdiu miserunt ad curiam pro similibus subsidiis obtinendis, etc. Datum II kal. Martii, anno xvii ».

Oppugnabat tum Heracleam, freto Gaditano imminentem omni telorum genere Abhomelicus Marrochilani regis filius cum florentissimo Maurorum exercitu: Mahomades vero Granatæ rex in Cordubenses agros invehens præfecti perlidia Egabrum cœpit, ac mox, abductis in servitutem omnibus fidelibus, solo æquavit: qui vero præclarè Heracleæ Vasco Perusius, cum arce nec milite nec comæatu satis instruxisset, eam dedere coactus, in Africam fugit, ut regias iras evaderet. Cæterum Alfonsus Castellæ rex adulta ætate contractis copiis Hispaniam accessit, ad ejus signa Jacobus Exerica cum præclaro Aragonum agmine se contulit: cum accepto ditionis Heracleæ mun-

¹ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 108. Jo. VIII. l. X. c. 233. Mar. de reb. Hisp. l. XVI. c. 1. Sur. l. VII. c. 48. — ² Ead. pag. 108.

lio rex, antequam muniretur necessario com-
meatu illum cingere obsidione decrevit, metatus-
que castra, cum tardius Hispani veniret classis,
laborare inopia victuum cœpit, ac milites, qui e
castris discedebant, in hostium servitute ceci-
dere : tantaque Christianorum, quos variis excu-
sionibus Barbari cepere, multitudo fuit, ut in-
genti nominis Christiani opprobrio singula capita
nummo aureo vœrent.

Inter hæc mala, cum trepidaret Hispania, ne
ut olim obtenta Heraclea Africanorum eluvio illam
inundaret, maxime si Marrochitanus cum Tremi-
seno fœdus junxisset, nonnulli impii Castellani
proceres nimirum Emanuel, Joannes Lara, Jo-
annes Harus Camerorum regulus sociique factiosi,
Castellæ fines deformarunt : quibus malis con-
flictatus Alfonsus, turpissimum sed necessariam
pacem ad quadriennium confecit, retentis a Bar-
baris arcibus, quas in eo bello ceperant, ac sub-
lato vectigali, quod reges Granalenses pendere
Castellani consueverant. Verum Mahomades hand
diu concitati in Christianos belli adhibitæque sæ-
vitæ pœnas effugit, a suis, qui illi communi
mensæ cum Castellæ rege Christiano accubuisse
objecerunt, mense Augusto contraducatus.

21. *Pontificis curæ pro Catalanis et Liguri-
bus conciliandis.* — Non potuit, ut refert Surita¹,
Alfonsus Aragonum rex eo in bello bellicam suam
virtutem, ut optabat, explicare cum hydropse labo-
raret : cuius etiam vires Genuense bellum admo-
dum distraxit, ne universam armorum molem,
duce Jacobo Exerica, in Barbaros verteret. Impen-
denda superiori anno Pontifex ad illud sopiendum
curas, ac Genuenses Catalanis et Balearibus con-
ciliandos ; captumque concordie tractatum pro-
movere hoc anno meditatus² IV id. Februarii
Elionoram reginam, ut maritum ad id adduceret,
hortatus est. Conjungebat etiam cum Pontifice
studium Robertus Siciliæ rex ; auctorque Joanni
extitit, ut Genuenses ad pacem urgeret, dirimen-
damque litem susciperet. At Pontifex Aragoni et
Baleari significavit³, a se in ea causa ipsis incon-
sultis sententiam non latum iri : ut vero Genuen-
ses ad ineundam concordiam, quemadmodum ex
Roberti regis consilio constitutum erat, provoca-
ret, VI kal. Aprilis ipsis obtulit, se dirimendæ
æquitate discordiæ munus paterno studio susce-
pturum, atque ad pacem, pellicere, adductis in
medium ingentibus malis, quæ inde erumpébant,
conatus est. Non abhorrere a pacis consiliis Ge-
nuenses præ se tulere, conventumque est, ut Ara-
gonii, Baleares ac Genuenses oratores ad autam
Avenionensem mitterent.

Solvisse hoc anno Romanæ Ecclesiæ in festo
Apostolorum Petri et Pauli Alfonsum regem Ara-
gonum Sardinia et Corsicæ census mediam par-
tem, cum alteram ad tempus aliquod Pontifex

liberaliter remisisset, uti suo loco diximus, docet
sygrapha Pontificia⁴, mille nimirum marchas
justorum sterlingorum, quæ constabant, ut ait,
« in quatuor milibus centum septuaginta duobus
floreus auri undecim solidis et quatuor denariis
coronatorum. Singulis marchis pro quatuor flore-
nis auri duobus solidis et quatuor denariis coro-
natorum computatis ». Sunt aliæ plures de illato
in Pontificium ærarium hoc⁵ anno et sequenti⁶ a
Roberto rege Siciliæ vectigali sygraphæ in Pon-
tificio Regesto, quæ indicasse suffecerit.

22. *Delphinus Sabaudum bello appetit et mor-
ritur.* — Interea recrudescuntibus inter Aymonem
comitem Sabaudia et Guigonem delphinum Vien-
nensem veteribus discordiis, Pontifex archiepiscopus
Aquensem et Mimatensem episcopus XVII kal.
Augusti inducias Pontificio nomine illos inter
inducere jussit⁷, atque ad censuras carum vio-
latoribus inculiendas auctoritate instruxit. At
delphinus sprelis Apostolicis monitis Sabaudia
arcem, quam obsidione cinxerat, oppugnare non
desistebat⁸ ; cum saxo ballista hostili contorto
elusus ad divinum tribunal raptus est. Infelix
mortis genus impudicæ ejus vitæ consensit : pe-
tulantem enim in struendis aliorum conjugibus
insidiis fuisse, describunt auctores⁹. Significatam
ferunt⁷ divinitus miserandam delphini mortem Ca-
rolo principi Joannis regis Boemiæ filio, qui postea
imperium gessit : vidisse enim in somnis præ-
stantem forma juvenem raptum in sublime, atque
genitalibus inhumaniter execari : interroganti
vero cur tam eleganti forma juvenis adeo atroci
supplicio discrucietur, responsum esse, damna-
tum a divino Numine eo pœnæ genere, qui impu-
dice aliena cubilia attractasset : elapsis ab eo
cælesti viso paucis diebus relatum, Guigonem
Delphinum sub id tempus confossum, ut dictum
est periisse : Carolum porro, ut cælestis moniti
memor esset, ac ne infelici alterius exemplo lasci-
viret, templum B. Virgini posuisse in Parmensi
agro eo in loco, in quo per nocturnam quietem
ea species observata erat, atque ad celebrandum
in eo divinum cultum vectigalibus locupletasse.

Cum vero tristem Delphini casum audisset
Pontifex, archiep. Aquensi et Mimatensi episc.
provinciam dedit⁸, ut si qua Christianæ pœni-
tentiæ signa in extremo vitæ actu dedisset, anathe-
mate exsolvent. Cæterum interfecto Delphino,
ipsius exercitus dissipatus non est, sed arcis
oppugnationem majori ardore urgebat⁹ : qua
impetu capta, ad tristem vindictam de Inventis
cæde satandam præsidiarios milites in ea inventos
ballistis extra mœnia contorsere. Successit in prin-
cipatu Delphinatus Robertus Guionis frater qui

¹ Par. 1. Ep. secr. pag. 69. — ² Ead. p. 4. pag. 69 et p. 2.
pag. 308. — ³ Ead. pag. 313. — ⁴ Tom VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 57.
— ⁵ Joan. Vid. l. X. c. 225. — ⁶ Paul. Emil. in Philip. IV. —
⁷ Car. IV imp. in Vit. sua Æneas Sylvian. in Hist. Boem. c. 33.
Paul. Emil. in Phil. IV. — ⁸ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 57. —
⁹ Jo. Vill. sup. cap.

¹ Sur. l. VII. c. 18. — ² Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 153. —
³ Ibid. et post eam. Ep.

tum Neapoli cum rege Siciliae versabatur : ipsum aulem cum Aymone Sabaudiae comite pacem pepigisse, refert Joannes Villanus ¹.

23. *Anghum inter et Scotum orta dissidia, bel-lorum semina.* — Inter haec Philippus gravissimo externo bello implicari cepit, quo demum expeditio Asiatica, quam voverat, disturbata : ac nata illa crudelissima inter Anglos et Gallos, ut refert Joannes Villanus ² odia, quae tantum sanguinis fuderunt : Davide enim et Baliolo, qui superiori anno parva elatus victoria ad Sconam regnum iniverat ³, de sceptro Scotico certantibus, Eduardus Baliolum beneficio ejus Scotiam acceptam se relaturum pollicentem, tuendum suscepit ; quem Pontifex ab inferendo bello propositis ingentibus, quae inde emergerent, redundarentque in rei Catholicae exitium calamitalibus, abducere sub-jectis verbis est conatus ⁴ : « Regalem rogamus excellentiam, et in Domino attentius exhortamur, quatenus strages corporum, lapsus rerum et ani-marum amplius plangenda pericula, innumeraque alia dispendiosa discrimina, quae non sine divina offensa dissensiones et guerrae praerita produ-xerunt, ac periculosiora, quae secum si suscita-rentur ulterius traherent, adducens in regiae con-siderationis examine ; et attendens nihilominus diligentem innumera ex eadem pace, si observetur, ut decet et expedit, tibi et eidem regi, ac utrius-que subditis fidelibusque aliis, et maxime trans-marino passagio, quod ad Dei laudem, exaltationem fidei, et animarum salutem procuratur his temporibus, proventura ; et insuper quanta, si pax sic facta solemniter, ac tantis et talibus affini-tatis et parentelae vinculis stabilita per te, fili char-riissime, violaretur, quod absit, tribueretur materia hominibus obloquendi ; ad observationem pacis ejusdem inviolabilem suum celsitudo regia studeat animum inclinare, non permittendo aliquid atten-tari in contrarium, et attentata pro parte regia vel subditorum ejusdem faciendo nihilominus revo-cari : praesertim cum praefatus rex Scotiae paratus sit, ut intelleximus, facere illud idem. Datum XVI kal. Aprilis, anno xvii ». Nec minus operae posuit ⁵, ut ad colendam cum Anglo pacem Davidem perperlet, cui etiam objecit ⁶, ipsum bello causam praebuisse, cum promissa a parente Roberto Brusio non perfecisset, quae ut abjecta omni mora in opus perduceret, esset adhortatus. Dum haec ad concilian-dos reges Avenione scribebat Pontifex, reges validis succincti exercitibus (David enim ad solvendam Warvici obsidionem advolarat) infestis animis concurrere. Inclinavit ad Anglos victoria, et War-viceum Anglia restitutum : moxque decreti a Pon-tifice Geraldus Othonis summus Minoritarum praefectus, et Arnaldus e S. Michaelis Ordinis Prae-dicatorum religiosus vir Apostolici nuntii, quo

dissidentes reges ad pristinam concordiam addu-cere studerent ⁷. Rogata etiam Isabella regina Eduardi mater ⁸, ut filio pacis consilia instillaret.

« Joannes, etc. Isabelli reginae Angliae.

« Non sine multa mentis amaritudine perce-pimus his diebus, quod zizaniae sator cunctorum-que malorum inceptor inter charissimos in Christo filios nostros Eduardum Angliae natum tum et David Scotiae reges illustres adeo gravis dissensionis iniecit semina, quod jam ad tam graves congressus bellicos processerunt mutuo, quod, prohi dolor! gens innumera in eis dicitur cecidisse : nec his contenti ad graviora inferenda hinc inde, sicut asserit, se disponunt ». Et in-fra, ubi subjecit, se ex Apostolica sollicitudine ad extinguendum bellum atrox Geraldum Othonis Minoritarum supremum praepositum, atque, Ar-naldum e S. Michaelis Ordinis Praedicatorum inter-nuntios mittere, addit : « Tuam excellentiam exhortamur attentius in Domino et rogamus, qua-tenus pacis commoda et dissensionum discrimina consideranter attendens, nuntios praefatos benigne recipias, et eisque favoribus opportunis super praemissis assistas summi pacificique regis intuitu, ac nostrorum praecaminum interventu, dictum regem natum tuum inducendo sedule, atiasque dando operam et operam efficaces, ut pax Deo grata, et hominibus bonae voluntatis desiderata plurimum, regibus praedictis et eorum regnis proveniat, Terraeque Sanctae negotio (cui per discordiam regum ipsorum impedimenta praestarentur noxia) pro-futura, ut per hoc illum tibi retributorem tuae sollicitudinis et laboris constituas, qui fidelium obsequia in retributione justorum sine retribu-tione ineffabili non relinquet. Dat. XVII kal. Octobris, anno xviii ». Susceperant illi iter ad aulam Gallicam, cum Davidem Scotia discessisse acceperunt ⁹ : cumque Pontifici significasset, accessum suum in Angliam nullam utilitatem allaturum, ad Sedem Apostolicam sunt revocati ¹⁰. Davidem porro regem in Gallias cum uxore fu-gisse tradunt ¹¹.

24. *Irrita Joannis consilia repetendi Urbem quam factiones diluviant.* — Interea Joannes resti-tuere Urbi Apostolicam Sedem meditabatur ¹² : ea enim de causa Philippo ¹³ et Cambriliaco injunxerat anno superiori, ut sacram stipem, a fidelibus altari S. Petri illatam, ad Pontificias aedes instau-randas atque hortos excolendos derivaret : verum a Philippo ¹⁴ Francorum rege solitis verborum leno-ciniis est ab eo consilio retardatus, cui rescripsit iter se nisi ipso consulto minime initurum : « Super recessu, inquit, nostro de Avinione versus partes Italiae differendo celsitudinis regiae litteras memi-nimus recepisse : ad quae tale damus tenore praec-

¹ Tom. ix, p. 2. Ep. secr. pag. 208 et 206 — ² Ibid. pag. 209 — ³ Par. 1. Ep. secr. pag. 219. — ⁴ Par. 2. Ep. secr. pag. 191 — ⁵ Jo. Vill. l. x, c. 224. — ⁶ Tom. ix, p. 1. Ep. secr. pag. 285. — ⁷ Tom. viii, p. 2. Ep. secr. pag. 285. — ⁸ Tom. ix, p. 1. Ep. secr. pag. 108.

¹ Jo. Vill. sup. cap. — ² Jo. Vill. l. x, c. 124. — ³ Ibid. — ⁴ Tom. ix, p. 1. Ep. secr. pag. 127. — ⁵ Ead. p. 1. pag. 127. — ⁶ Ibid. pag. 117.

sentium responsum, quod viam prædictam aggredi non intendimus nisi ea ac ejus causa antea excellentiæ regiæ intimata. Dat. II kalend. Martii, anno xvii». Certabant officiis cum Joanne Romano, ut ipsum ad Urbem repetendum allicerent : atque ideo urbanorum magistratuum jus auctoritatemque communiibus suffragiis ipsi tradidere, restitulis nimirum Ecclesiæ vetustis juribus, quæ ob Pontificum diuturnam absentiam contra fas invaserant. Delata admisit Joannes, Urbique Robertum Siciliæ regem præfecit¹, ut Romanos illius potentia atque auctoritate in officio contineret. At consultuisset felicibus Italiæ Sedisque Apostolicæ dignitati, si ipsemet, relicta Avenione, Urbis atque Italiæ curam suscepisset, saluberrimaque consilia in opus perduxisset. Neglexit² enim rem Romanam Robertus rex, ac Joannes et Bertrandus Sedis Apostolicæ legati, ruentem rem Ecclesiasticam non sustentarunt. E Pontificis primum absentia Romani proceres, laxatis timentia habentibus, quasi nullius imperiis essent obnoxii, Ursini præcipue et Columnenses atroci inter se bello certabant.

25. Auxit malum Joannes Ursinus Sancti Theodori diaconus cardinalis Apostolicæ Sedis in Etruria legatus : graviore enim dolore ex Bertaldi et Francisci nepotum factione Stephani Sciaræ Columnæ filii interfectorum cæde percitus, Columnensium eversioni inhians contra Sedis Apostolicæ dignitatem auctoritatemque Pontificiam, provinciam bello concussit, ac Stephanum Columnam et liberos est insectatus : quem Pontifex arma ponere, ipsumque ab effrænata ira continere gravissimis hisce litteris jussit³ : partes enim judicis se in ea causa suscepturum :

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L.

« Displicenter nimis audivimus, quod nuper recepta lugubri morte illorum nobilitum nepotum tuorum, requisitis amicis et civitatibus omnibus convicinis, grandique equitum ac peditum exercitu congregato, hostiliter castrum Jovis obsidens, in B. Petri patrimonio constitutum, quod ad dilectum filium nobilem virum Stephanum de Columna seu, prout alii asserunt, ad dilectum filium nostrum Joannem S. Angeli diaconum cardinalem ejus filium noscitur pertinere ; quanquam nec dictus nobilis interfuerit stragi prædictorum nobilitum, nec sit verisimile, quod ad id consilium, auxilium præstiterit vel favorem ; ipsumque tandem obsessum tenueris, quousque ipso per violentiam habito ipsum dederis in ruinam. Adhuc ad nostram notitiam est deductum, quod præfatus exercitus Urbem potenter ingrediens, præfatum Stephanum de Columna ac suos totamque illam regionem, in qua moram trahere noscitur, hostiliter est ingressus ; nec his contentus, ad invadendum castra alia et terras ipsius, et contra personas

ipsorum Stephani liberorumque suorum et familiarium, Dei timore postposito, et Ecclesiæ prostrata reverentia, se disponit.

« Attende, fili, et diligenter considera quantum Deum offenderis in hac parte. Ad ipsum quidem pertinet per se vel suos ministros illatas injurias alicui vel aliquibus vindicare : tu vero non erubuitis ejus officium usurpare temere, cum nec per ipsum, nec per nos ejus ministrum, deputatus ad prædicta fueris perpetranda. Adhuc, fili, considera quantis per præmissa exposueris periculis statum tuum : constat equidem, quod obsidio, expugnatio et demolitio dicti castris et præmissa aggressio contra jura scripta extulerint attentata, ex quibus dicuntur hinc inde secuta vulnera, mutilationes et strages. Constat quoque contra Constitutionem nostram, per quam est, ne in Terra prædicta patrimonii alieni jus sibi dicere liceat, interdictum sub pœnis gravibus, attentata præmissa. Nos insuper non leviter offendisti, quod in terra patrimonii B. Petri præmissa tentaveris, a quibus debebas alios coercere. Attende insuper si talia ad cardinalis Apostolicæ Sedis legati officium in terra Ecclesiæ, in qua nulla sibi temporalis jurisdictio est commissa, valeant pertinere. Et si dicas, te non fecisse præmissa, sed ea nepos tuus frater mortui perpetravit ; certe talis excusatio non est sufficiens reputanda, cum nec præmissa sibi liceant, nec possent ea sine tuo subsidio, consilio et auxilio adimplere, etc.» Addita imperia ut ceptis assisteret, seque conferret in Etruriam ad legati munus exercendum. « Datum XIII kat. Septembris, anno xvii ».

26. *Pontificia pro Italia pacanda studia.* — Haud ita feliciter Pontifex Insubriæ bella extinguere potuit. Perpigerat⁴ ob id anno superiori cum Joanne rege Boemiæ, dum ad Sedem Apostolicam accessit, arcanum fœdus ; Gallicisque, duce comite Armaniaco, succinctus copiis Boemus ad sumendam de Azone Mediolanensi vicecomite et Alberto ac Mastino Scaligeris, qui nonnullas fidei et clientelæ regiæ addictas urbes ipsi eripuerant, ultionem inhiabat ; cum Pontifex ut attritam continuois bellis Insubriam levaret, Apostolicos nuntios Bernardum de Apiano sacristam Magalonensem, et Petrum Marini canonicum Xantonensem misit, ut illum cum Azone et Scaligeris conciliarent, litterisque Apostolicis Joannem, Azonem, Mastinum Albertumque, ad amplectenda pacis consilia paterno zelo est adhortatus. Cum vero Joannes rex Pontificem arbitrum controversiæ, quæ ipsi cum Azone intercedebat, excepto Bergamo, delegisset, Azonem monuit Pontifex, ut oratores ad rem æquitate dirimendam ad Sedem Apostol. legaret.

« Azoni de vicecomitibus vicario civitatis Mediolanensis.

« Quia iuxta et domus tuæ statum desideras

¹ Tom. ix. p. 4. Ep. secr. pag. 434. — ² Ibid. pag. 4. — ³ Ibid. pag. 7.

⁴ Tom. ix. p. 4. Ep. secr. pag. 407 et 409.

mus prosperum et tranquillum, percepto pridem, quod charissimus in Christo filius noster Joannes rex Boemiæ illustris per te reputabat multipliciter se offensum, eumque illius esse propositi, quod offensas hujusmodi non intendebat conniventibus oculis pertransire; præfato regi. cum esset in nostra constitutus præsentia, suadere curavimus, ut ab offensa tua omnino abstinere deberet, offerentes nos paratos dare operam efficacem quod, si contra ipsum egeras indebite aliqua, de illis sibi emendam faceres competentem: qui prompte respondit, quod super his, civitate excepta Pergamensi, quam in hoc includere noluit, paratus erat in omnibus ordinationi nostræ stare, gentesque suas instructas et mandato sufficienti nimitis apud nos dimittere, vel quandocumque vellemus ad nostram propter hoc præsentiam destinare. Quare, fili, si hoc idem facere volueris, et ad id procuratores institutos cum mandato sufficienti ad præsentiam nostram transmiseris, nos parati erimus pro pace ac concordia, sicut Deo placere ac honori Ecclesiæ ac utrique parti expedire cognoverimus, efficaciter interponere partes nostras; præsertim cum rex præfatus apud Sedem Apostolicam propter hoc dimiserit gentes suas. Dat. III non. Februarii, an. xvi. ». Flecti ad pacis consilia Azo non potuit, ac Ticino superiore anno potitus arcem ab avo exstructam expugnavit¹, cumque Joannes Roberti regis factionem. ex qua tot antea bella accensa vidimus, sustentare desiisset, fœdusque cum Boemo rege pacisceretur, Robertus ob vetera odia in Henricum una cum sociis Guelfis adversus Pontificem conjuravit, etsi honestius erat ut Ecclesiæ gratia similitates poneret, quam Ecclesiæ sibi addictissimum, quamquam Roberti inimicum, a se abalienaret.

Ex ea coitione in legatum Pontificium et Boemum regem accepta² ad Ferrariam gravissima clades: nec modo amissæ recuperandæ Ferrariæ spes, verum collapsæ sunt res Ecclesiæ: Franciscus Ordelauffus Forumlivium, Ariminum Malatesta ad defectionem traxere³, sævitumque est in Pontificis administris. Cæsena⁴ similiter, jugum excussit, illiusque arx sequenti anno ineunte ad dedicationem compulsa. Porro Boemus re male gesta una cum filio Germaniam repetiit, cum Lucam oppignerasset, Parmæ Rubeos, Pios Mutinæ præfessisset. Restitutus vero est Luca⁵, Parmæ⁶ ac nonnullis aliis urbibus, ut Saona⁷ et Tuderto⁸, quæ jamdiu luxerant sub interdicto Ecclesiastico, sacerum usus ad constitutum aliquod tempus, ut eo excurrente, Christiana demissione expiato crimine gratiam Ecclesiæ recuperarent.

Cæterum intentate sunt hoc anno⁹ mense Novembri cælestes iræ in Florentiam adeo, ut horrenda aquarum eluvione urbs illa infelix mersa

esset, nisi Deus clementia vindictam temperasset: vir enim pius Vallisumbrosanus eremita¹ ingenium quasi equestrium copiarum multitudinem tempore nocturno infremere inauduit, apertaque cella fenestra, turmam demonum veluti ad pugnam instructam vidit incedere: collectoque spiritu et appellato sanctissimo Dei nomine, eos adjuravit, ut cederent quid hujusmodi ostensum significaret; responsumque, ipsos procurare ad mergendam aquis Florentiam, si Deus id sineret, ob ingentia civium crimina. Et quidem ea pars urbis, in qua populus intemperanter eodem anno lasciviverat, est maxime deformata².

27. *Ungari regis in Siciliam adventus.* — Tentavit Robertus eodem anno Trinacriam, ac Panormi arcem imminente mari proditione cepit: sed antequam illam milite et comœatu posset, ut par erat instruere, Frederici regis Trinacriæ diligentia recuperata, Robertique regis trirèmes repulsæ. Is porro exceptus³ venientem hœc anno, exeunte Julio, in Siciliam Carolum Ungariæ regem, atque inter Andream illius filium pronepotelem suum et Joannam neptem sponsalia celebravit: solutæque sunt a Pontifice leges de gradibus consanguinitatis, ut controversia de regni successione conciliaretur. (Carolus enim Ungariæ rex ex Caroli II Siciliæ regis majore natu filio Carolo duce Calabria regni hærede satus erat) demumque regnum ad Ungari posteros devolveretur: sed ut fallaces sunt humanarum rerum exitus, ignorabat Ungarus tantis hisce curis laqueum filio quæri. Alii vero primogenito Ludovico Ungariæ sceptrum reservabat utque pericula dissensionum anteverteret, a Pontifice precibus contendit, ut si filius a Strigoniensi archiepiscopo redimiri diademate non posset, alium præsulẽ designaret. Cujus votis assensit⁴ Joannes datus ad Colocensem archiepiscopum subjectis litteris.

« Venerabilibus fratribus archiepiscopo Colocensi, Varadiensi ac Zagabriensi episcopis salutem.

« Ex tenore petitionis charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Ungariæ illustris in nostram notitiam introductæ percepimus, quod dilectus filius nobilis vir Ludovicus primogenitus suus, dum ipse rex egerit in humanis vel post suum de hac luce transitum, in regem Ungariæ coronandus existat, ad obviandum scandalis et periculis, quæ circa dicti primogeniti coronationem in regem ipsius Ungariæ, ut prædicitur, coronandi multipliciter provenire valeret, et maxime si per venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Strigoniensem, qui est pro tempore, pertineat reges Ungariæ coronare, alter non coronandus forsã coronaretur, et impediretur legitime

¹ Jo. Vill. l. x. c. 212. — ² Ibid. c. 219. — ³ Ibid. c. 216. — ⁴ Ibid. c. 228. — ⁵ Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 268. — ⁶ Ibid. pag. 270. — ⁷ Ibid. pag. 261, 267, 269. — ⁸ Ibid. pag. 244. — ⁹ Jo. Vill. l. xi. c. 1 et 2.

¹ Jo. Vill. l. xi. c. 8. — ² Ibid. l. x. c. 220. et l. xi. c. 4. — ³ Ibid. l. x. c. 226. — ⁴ An. 17. Ep. cou. p. 1. lit. divers. formarum 181, 182.

coronandus, seu casu aliquæ vacationis Ecclesiæ Strigoniensis, vel absentie, seu infirmitatis archiepiscopi antedicti coronationem præfati primogeniti in hujusmodi suo regno Ungariæ sibi legitime successuri oporteret periculose differri; præfatus rex nobis humiliter supplicavit, ut providere super præmissis de Apostolicæ Sedis circumspecta clementia dignaremur. Nos itaque tam regis et primogeniti, quam domus et regni prædictorum salutem, prosperitatem et pacem zelantes in Domino, et paternis affectibus cupientes, votis quoque dicti regis super iis favorabiliter concurrentes, eidem regi auctoritate litterarum nostrarum ea vice duximus concedendum, quo si dictus archiepiscopus, qui nunc est, seu qui pro tempore foret, tempore coronationis hujusmodi de dicto primogenito faciendæ requisitis per eundem regem seu ex parte sua si requisitionem hujusmodi in vita sua seu per eundem primogenitum, vel ex parte ipsius, si eam post dicti regis obitum fieri conligerit, idemque archiepiscopus, qui est, vel qui pro tempore foret, in loco existeret, uti commode fieri non posset, ac remaneret vel differret loco et tempore ad hoc ordinandis ad coronationem prædictam procedere, ut tenetur, vel si forsitan alium de facto indebitæ coronaret; ex tunc, et etiam in casu vacationis ejusdem Ecclesiæ Strigoniensis, vel infirmitatis, seu notabilis absentie archiepiscopi antedicti liceret regi vel primogenito præfatis ad vos, quos regia sublimitas et ipsius primogeniti nobilitas esse credunt suos et domus suæ ad ejusdem regni prosperi et pacifici status fervidos zelatores et quemlibet vestrum, de quo rex vel primogenitus jam dicti tunc temporis mauerint, recursum habere pro eadem coronatione dicto primogenito impendenda. Nos igitur ad supplicationem prædicti regis vos, vestrumque singulos ad proseguendum et exequendum prædictæ coronationis negotium juxta subscriptam moderationis seriem auctoritate Apostolica deputantes, fraternitati vestræ per Apostolicas scripta committimus et mandamus, quatenus quicumque vestrum, qui per regem vel primogenitum antedictos, seu pro regis vel primogeniti eorundem parte fuerit requisitus, ex tunc in prenominationis casibus et quolibet eorum auctoritate prædicta hujusmodi coronationis solemnia impendat primogenito memorato. Volumus autem, quod per hujusmodi dictæ coronationis impensionem eidem primogenito faciendam archiepiscopo, qui est et pro tempore fuerit ac Ecclesiæ Strigoniensis jam dictis nullum in posterum, prout superius est expressum, præjudicium generetur, etc. Dat. Avin. II kal. Aug., anno xvii ».

28. *Ludovici Bavarum ad Pontificem legatio.*

— Misit Ludovicus Bavarus incunte hoc anno vel superiori exeunte, quo rem consignat Rebdorfius¹, oratores suos, qui Joannem Christi vicarium

agnoscerent, deposcerentque ab eo in gratiam Ecclesiæ restitui: sollicitatum enim ipsum a Philippo Francorum rege, ut in sinum Ecclesiæ rediret, antea vidimus. Perfunctos ea legatione duos comites de Hals et Oetingen, referet memoratus auctor, ducesque Austriæ Othonem et Albertum intercessisse pro Ludovico apud Pontificem, sed parum ipsos proficere potuisse: repulsæ vero objectæ rationes Rebdorfius non aperit, quas nos ex Pontificis litteris mox adducemus. Non instructi erant a Ludovico necessaria ad illius reconciliationem perficiendam auctoritate oratores: nec se Ludovicus ad rite expianda, quæ a se patrata erant, submittebat; imo ut ex ejus litteris¹ conspicuum est, verbisque obscuris innuit Pontifex, dum rationi minime consentanea ait flagitasse, in imperiali fastigio confirmari postulabat: quam dignitatem cur ipsi denegaret, in litteris² ad Joannem regem Boemiæ explicuit, ac facile colliget qui Ludovici contra rem Catholicam ac Pontificum majestatem gestorum meminerit. Ut vero erga Ludovici oratores se gesserit Pontifex, non inhumaniter, ut temere quidam effutiunt, sed paterne, ex ejus litteris ad Francorum regem datis patebit.

« Regi Franciæ.

« Ut quæ nobiscum egerunt Bavari nuntii celsitudo regia non ignoret, ecce quod quia mandatum sufficiens non habebant, oblataque per ipsos erant insufficientia ad ea, quæ idem commiserat Bavarum, comperta, et quæ pelebant per nos sibi fieri erant omnino obvia rationi, tractatum cum eis habere renuimus; hoc eis benignius offerentes, quod si ipsi nobis sufficiens mandatum pro parte sua exhiberent, offerrentque nobis convenientia, et peterent talia, quæ sine Dei offensa et injuria proximi sint concessibilia, nos sic pie sicque clementer erga eundem Bavarum nos habere intendimus, quod se merito poterit commendare: quo responso recepto ad propria remeaverunt. Dat. II kal. Martii. anno xvii ».

Emollitus salutari pœnitentiæ Christianæ spiritu paulo post Ludovicus³ ex Christi oraculo, primo querere regnum Dei in animum induxit, sequæ ad regios et imperiales apices deferendos Ecclesiæ gratiæ promerendæ causa paratum exhibere; quæ Francorum et Boemorum regum oratores Pontifici retulere⁴: famamque increbuisse narrat Rebdorfius⁵ ad Henricum inferioris Baviaræ ducentem imperium devolutum iri. Sed ut ab eo consilio fuerit revocatus, sequenti anno dicitur.

29. *Moguntini episcopi jura defendit Pontifex.*

— Interea cum nondum sopita esset inter Baldinum Trevirensem et Henricum Moguntinum archiepiscopos de principatu Moguntino controver-

¹ Rebdorf. in Chron. an. 1332.

¹ Ext. apud Herw. sub an. 1331. — ² Ext. an. 1330. num. 29 et seq. — ³ Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 224. — ⁴ Ibid. — ⁵ Rebdorf. in Chron. hoc an.

sia, quæ plura hactenus graviora mala in eam provinciam invexerat, Pontifex Apostolicum nuntium Geraldum e Bisturre decanum Andegavensem capellannm Pontificum in Germaniam misit¹. Movebat injuste hoc bellum Balduinus², qui ambitione ductus Henricum a Pontifice Moguntinæ præfectum Ecclesiæ exagitabat, ac scelus ea executione colorabat, se a canonicis Moguntinis electum fuisse: cum tamen tempore constituto ex legibus canonicis parta jura non promovisset, Sedique Apostolicæ præficiendi illi Ecclesiæ pastoris cura esset reservata. Balduinum itaque Joannes gravissimis sententiis, ab inferendis Henrico vel ejus clientibus injuriis se continere jussit: nil juvare, hominem totius orbis imperium animæ damno consequi: multasque potius divinas iras, suasque rationes ita constituendas, ut apud divini Numinis tribunal securus conisteret; neque adeo terrenorum amore se irreliri pateretur, ut ad cælestia non aspiraret.

« Joannes etc., Baldewino archiepiscopo Trevirensi.

« Sane, sicut tua novit fraternitas, dudum vacante Moguntina Ecclesia dispositioni Apostolicæ reservata, eidem Ecclesiæ de venerabili fratre nostro Henrico archiepiscopo Moguntino duximus providendum, qui nescimus quorum seductus consiliis sub colore, quod nonnulli canonici te in administratorem ejusdem Ecclesiæ ordinaverant, se opponens, ipsum in sua administratione multipliciter impedis, sibi que adhaerentes gravare modis variis non omittis: ex quibus utique fama tua multipliciter læditur, ac de ambitione damnabili ab amicis et æmulis judicaris. Quare fraternitatem tuam hortamur in Domino et rogamus, quatenus illud verbum Dominicum: *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* consideranter attendens, necnon et illud: *Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus sit venturus*; considerans diligenter, a tantis te periculis festines eripere, ne subito ejus ira in te desævians animam a corpore separet, teque in tempore vindictæ disperdat: sed potius te sibi reconciliatum ad æterna gaudia introducat, quod tibi clementer concedat, qui sine fine vivit et regnat. Amen.

« Et ecce dilecto filio Geraldo de Bisturre decano Andegavensi capellano nostro, quem ad partes illas dirigimus, per alias nostras patentes litteras committimus, ut ad vos in amoris et charitatis uniendo vinculo operosum studium interponat; cujus exhortationibus acquiescas salutaribus velut nostris. Et si forsitan aliquid difficile se offerret, quod e vestigio expediri non posset, non differas propterea dietam Moguntinam Ecclesiam eidem archiepiscopo expedire; sciturus pro certo, quod nos quæcumque rationabiliter petieris, tibi faciemus per dictum archiepiscopum expediri.

Insuper injunximus decano prædicto, ut ab eodem archiepiscopo juratorum et aliam recipiat cautionem, quod super prædictis nostris parebit omnino beneplacitis et mandatis. Datum II kalend. Maii, anno xvii. Alii vero litteris Apostolicis excitatus archiepiscopus Coloniensis¹, ut Trevirensis ad pacem cum Moguntino ineundam adduceret, ac Moguntinus ipse² ut nuntii Apostolici adhortationibus studiisque obsecundaret. Coaluisse demum feliciter illos inter optatam concordiam, refert ex Trithemio³ Serarius⁴, ac Balduinum archiepiscopum Trevirensis iuribus, quæ se in Moguntino archiepiscopatu habere contendebat⁵, coram nuntiis⁶ Apostolicis cessisse, de quibus suo loco.

30. *Mortuo Wladislaw, succedit Casimirus in regno Poloniae.* — In Polonia obiit hoc anno Wladislaw Lokteus senior, bellicisque laboribus adversus cruciferos feliciter attritus, quem Poloniae intermissam regiam dignitatem contra Joannem regem Boemæ, qui etiam Poloniae regem se dicebat, restituisse vidimus: eique subrogatus est communibus Polonorum votis Casimirus filius⁶, qui in extremo bello magna virtutis militaris exempla explicuerat, atque a Janislaw archiepiscopo Gnesmensi, sacris operantibus pluribus aliis episcopis, regia inunctione delibutus et corona redimitus, ut refert Michovias⁷: « Anno, inquit, Domini mcccxxxiii, in festo S. Marci, quod in diem Dominicum cadebat, dux Casimirus in regem, Anna vero consors ipsius in reginam Poloniæ in Ecclesia cathedrali Cracoviensi per Janislaw archiepiscopum Gnesmensem, assistentibus ei Joanne Cracoviensi, Joanne Posnaniensi, Matthia Wladislavensi, Stephano Lubucensi episcopis et baronum ac nobilium Poloniæ magna copia, inuncti et coronati sunt ». Consentit Cromerus Michoviae, et utque addit, reginam Hedwigem viduam matrem Casimiri aliquandiu repugnasse, ne Anna nurus corona una cum viro cingeretur, eo nisam argumento unum regnum duas reginas non pati; demum filii precibus victam assensisse: calceasse mox regium fastum melioris regni spe, utque liberius celestibus rebus vacare posset, veterem Sandaciam se recepisse, atque in cœnobio sacrarum Deo virginum præscripta a S. Francisco religiose vitæ formula solemniter voto se adstrinxisse, ac reliquam ætatem jejuniis et orationibus sanctissime exegisse.

31. *Fides in Tartaria amplificata, missis a Pontifice nuntiis et litteris ad principes et populos.* — Efflorescebat⁸ his temporibus in Tartarorum imperio religio Christiana ad maximum decens, pluresque populi divina luce collustrati Christiana sacra amplexi sunt, ut Pontificiæ ad Leonem Armeniæ regem docent litteræ⁹: « Ha-

¹ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 125. — ² Ibid. — ³ Trith. in Chron. Hirs. sub an. 1328. — ⁴ Serar. l. v. Mog. rer. in Henr. III. — ⁵ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 126. — ⁶ Cron. l. XII et aui. — ⁷ Michov. super cap. — ⁸ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 111. — ⁹ An. 18. p. 1. Ep. com. ccxiv.

¹ Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 122. — ² Ibid. pag. 125.

bet», inquit Joannes, «fide digna relatio veritatis suffulta suffragiis, notumque tuæ celsitudini esse potest, quod in Terra Tartarorum jam dudum per divinæ miserationis gratiam et ministerium prædicationis verbi Domini, quod nonnulli fratres Ordinis Minorum in Terra prædicta exerceverunt et non desinunt exercere, multitudo indigenarum ad veram ejusdem fidei lucem de suorum errorum tenebris est conversa, et multi alii, qui ab ipsius fidei rectitudine declinabant, ad ejusdem Ecclesiæ gremium sunt reversi; et sicut devote creditur et verisimiliter speratur in Domino, terræ prælate hominum necdum conversorum diffusior multitudo conversio, Deo largiente, succedet». De his secundis fidei progressibus libellum Pontifex ad regem Francorum transmisit¹, ut ipsum ad restituendum Syriæ Christi cultum magis accenderet. Illatum fuerat Evangelium in remotissimas illas oras a Joanne e Monte Corvino primo Cambaliensi archiepiscopo, quem primum a Nicolao IV² ad Aragonem regem Tartarorum missum, deinde a Clemente V³ creatum Tartarici imperii archiepiscopum triginta Saracenorum millia ad fidem convertisse testatur Odoricus Forojulienensis⁴, qui eas tunc regiones perlustravit: ex quo quanta ethnicorum aliorum multitudo Christianis sacris initiata sit colligi potest. Cum vero Joannem archiepiscopum, laborum præmia in cælo quesiturum, ex hac vita abiisse ad Sedem Apostolicam perlatum esset, consulturus Orienti Joannes papa Nicolaum Minoritarum virum virtutibus insignem creavit archiepiscopum Cambaliensem, et cum amplo virorum religiosorum comitatu, quos ad fundendum pro Christo sanguinem ac suberndos alacriter omnes labores divinus amor inflammarat, in Tartariam misit: eumque per Armeniam iter habiturus esset, Leonem Armeniæ regem, ac Jacobum Armenorum catholicum enixe rogavit⁵, ut perhumaniter ipsum ac socios acciperent; et impense magno Cham sive imperatori Tartarorum commendavit, egitque gratias ipsum imperialem hactenus benevolentiam in præcones Evangelii Christianosque neophytos explicuisse: hortatus est, ut baptismalia sacra susceperet; denique proposuit amplissima præmia, quæ in cælo fidelibus a divina liberalitate essent reservata. Exemplum Apostolicarum litterarum infra scriptum est⁶.

32. «Magnifico viro magno Cæsi regi Tartarorum Deum diligere ac timere.

«Accedit ad tuæ magnitudinis laudem, gloriam et honorem, quod sicut famæ præconium et fide dignorum relationis affectus ad Apostolatus nostri audientiam perduxerunt, tu jactans tuum in Dominum cogitatum, et promereri cupiens apud

eum, Christianis in regno, et terra tui domini commorantibus, et aliis indigenis ad fidem orthodoxam conversis, et in ea neophytis mansuetudinem favoris impendis, et benignitate favorabili tractas illos. Ad nos quoque, qui licet immeriti, Domini nostri Jesu Christi vicarius officium in orbe terrarum gerimus, habes et ostendis admodum affectum reverentiæ filialis, ex quibus nomini et statui tuis titulus amplæ et dignæ commendationis attribuitur, tuque tibi proinde Creatoris cæli et terre gratiam vindicabis, per quam in præsentis vite cursu Domini altitudo suscipiet firmitatem; et postquam carne solutus fueris, sicut naturaliter solvitur omnis caro, apud majestatem Regis regum æternam, qui potens est salvare rationalium et mortalium animas universas, si credideris in eum et baptizatus fueris, legemque susceperis Christianam, requiem implebis sempiternam.

33. «Ecce igitur nos, qui tuam et totius regni tui salutem perpetuam sinceram in Domino dilectione zelamus, ejusque fructum salutiferum et perennem tibi et ipsi regno cupimus provenire, ut hæc feliciter et efficaciter valeant per misericordiam summi Patris succedere, venerabilem fratrem nostrum Nicolaum archiepiscopum Cambaliensem Ordinis fratrum Minorum professorem, virum quidem in devotione ac fide Catholica fervidum, eminenter in sacra Scriptura peritum et expertum in opere ac sermone, virtutum comitiva stipatum, fama præclarum, a nobis ex multis bonis et idoneis religiosis electum, et ad Cambaliensem archiepiscopatum de fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio promotum, præsentium exhibitorum, cum decenti et sufficienti, honesta et virtuosa comitiva fratrum dicti Ordinis ad Ecclesiam suam Cambaliensem, tuamque præsentiam, ac partes et loca et terras tui domini providimus salubriter destinandum: ut ipse ac dicti fratres collaterales eidem more sanctorum Apostolorum (qui dispartiti ore Dominico, et Spiritus sancti gratia illustrati, serendo verbum Dominicum, cuncta mundi climata, prout eis adscripta fuerant peragraverunt) conjunctim et separatim, prout eidem archiepiscopo et fratribus visum fuerit salubrius expedire, regnum et terram prædicta, aliasque regiones adjacentes circumeat et frequentent, ac juxta datam eis a Domino prudentiam verbum Dei evangelizare studeant cum diligentia operosa, medela prædicationis salutiferæ limentes illorum oculos, qui adhuc gloriam Domini non viderunt, eosque ad dictam fidem perfectam et lucidam, Christi, sanctorum et sanctarum miraculis certissimis comprobata, dulciter converteutes; et tam ipsos quam alios ad fidem ipsam jam feliciter conversos, et neophytos in eadem pascentes eruditionis salutiferæ nutrimeto, etiam in fide prædicta cum infusione castissimi miseracionis et gratia roborando.

34. «Hæc est enim fides recta, meritoria et

¹ Tom. ix. p. 1. Ep. secr. pag. 111. — ² Annal. tom. xiv. anno Chr. 1289 num. 60. — ³ Tom. xv. an. 1305. num. 19. — ⁴ Wading. Annal. tom. III. Boc an. num. 1. — ⁵ An. 18. p. 1. Ep. com. ccciv. — ⁶ An. 18. p. 1. Ep. cur. iv. Ext. etiam in Ms. Arch. Vat. de reb. Tart. Arm. et al. insid. et seli. pag. 26.

salubris, quam cælicus agricola seminavit et irrigavit, ad fructus copiosos perduxit, diffudit et divulgavit usque ad terminos orbis terræ mundialis, et quam dicta Romana Ecclesia mater cunctorum Christifidelium et magistra docet, prædical atque credit; extra quam non est penitus ulla salus: per istam innocens anima Christiana, quam fore pretiosorem corruptibili corpore perpetuam ambiguum non existit, inter agmina collocatur civium cælicorum. Cum ergo sit thesaurus incomparabilis præmium beatorum, felix qui per temporalia sic pertransit, quod æternæ felicitatis bravium assequatur: hoc siquidem bravium per susceptionem et observationem dictæ fidei, bonorumque operum executionem acquiritur. Et quamvis per ipsius fidei callem recte incedere difficile videatur, mentalis tamen oculus, fide ipsa Catholica media, dum eam credit, intellectualiter inlectur divinam omnipotentiam et gloriam supernorum, sicut luce videt materiali carnis oculo mediante.

« Magnitudinem itaque tuam attente rogamus et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus pro ejus reverentia et honore, qui te produxit ad esse, conservat in esse, tibi que imperanti super tam gloriosum, quamquam transitorium et temporale fastigium subiecit tantam et tam diffusam multitudinem populorum; prælibatos archiepiscopum et fratres, cum ad regnum et terram tuam jam dicta tuumque conspectum pervenerint, vultu sereno recipias, et a tuis subditis recipi jubeas, sincero et mansueto affectu pertractes et facias pertractari; habeasque tam illos quam eandem Ecclesiam Cambaliensem, cunctosque Christianos in regno et terra prædictis manentes, necnon conversos et, Deo propitio, convertendos ad fidem eandem infra tuum dominium constitutos, cum piæ humilitatis dulcedine affluenter favorabiliter commendatos; eis in iis, quæ circa suscipiendam per te, Deo vivo et vero inspirante, sacri Baptismatis gratiam, legemque Christi, et alia tuæ salutis commoda duxerint exprimenda, prædicanda et consulenda, benignum auditum aperiens et attentum exhibens intellectum: illaque recipiens tanquam donum divinitus missum tenaciter in tabulis memoriæ tuæ scribas, credas firmiter, operose, fideliter et perpetuo exequaris, sisque aliis tuis subditis salutis exemplar, ut una tecum tuque ad instar ad Dominum convertantur, dictamque legem Christi suscipiant et observent, tecumque gloriantur nomine Christiano, et salvi fiant, nec pereant in æternum. Itaque misericordiarum Dominus atque pater tui abundantanter misereri dignetur, conferatque tibi jugiter in hujus vite stadio plenitudinem pacis et gaudii, et post tui dissolutionem carneam ad æternæ jucunditatis ferias te perducatur, et gloriantem collocet in excelsis. Nos nempe, ac eadem Romana Ecclesia tibi copiam benedictionis uberrime pollicemur omnitem ore preventuram, et devotis affectibus exora-

bimus miserantem clementiam summi patris, ut nunquam in te deficiat fides sua, quam in tuis præcordiis duxerit inserendam; sed pro bonis, quæ feceris, centuplum de polorum altitudine in terris percipias et supernis. Datum Avinione kal. Octobris, anno xviii ».

35. Pellicere alios etiam Tartarorum reges ad Christi cultum enisus est Pontifex, maximeque Sochum et Chigista regem Corum, quos nulla ratione facilius solium firmatos monuit, quam si religionem Christianam in suis regnis tuerentur: tum ad cæleste consecrandum imperium, ac fovendos Evangelii præcones sollicitavit. Inscriptæ vero sunt regi Corum Pontificiæ litteræ in Regesto, subjectaque verborum forma conceptæ¹:

Magnifico viro Secede Chigista regi Corum (Æorum,) Deum diligere et timere.

« Deo vivo et vero, Regi regum et dominantium Domino gratum præstas obsequium, cum Christianos sive antiquos sive novos, in fide Christi commorantes in regno tuo, benigna humanitate prosequeris, et favoris mansuetudine tractas illos; quod quidam lætanter audivimus te fecisse. Unde cum hoc nomini tuo bonam famam adjicias et honorem, tu levans tuæ mentis oculos ad divinæ omnipotentiam majestatis, circa id benigne continens in posterum, quod hucusque laudabiliter effecisti: nam ab hoc in gloria firmabitur tuum solium dicti regni, et si credideris in Dominum nostrum Jesum Christum et fueris baptizatus, legemque Christianam, sine qua nullos salvatur, susceperis et impleveris, salvus eris ». Interjectis nonnullis, quibus ex Apostolico munere se præcones Evangelicos in eorum regna ad imbuendos Christiana fide populos submisisse significat, hortatur eum, ut Nicolaum archiepiscopum Cambaliensem regis studiis complectatur. « Dat. Avinione kal. Octobris, anno xviii ».

36. Sollicitatus est similibus litteris ad fidem amplectendam fovendamque Usbeck Tartarus², qui in Gazariam imperabat: cumque plures infideles in ejus regno Prædicatorum et Minoritarum opera ad Christum essent traducti, ac schismatici in Ecclesiæ sinum revocati, Pontifex Vosprum Urbem insignem metropolim constituit³, auxitque ut Ecclesia S. Michaeli Archangelo sacra excitaretur, cui Franciscum et Camerino Dominicanæ familie religiosum virum præfecit.

« Joannes, etc. venerabili fratri Francisco de Camerino archiepiscopo Vosprensi.

« Nuper ex certis rationabilibus causis locum vocatum Vosprum, situm in terra Gazariæ, quæ in Terræ Tartarorum vastitate consistit, populis, insignem, aptum et accommodum, rerumque temporalium ubertate fecundum, ad divini nominis laudem et gloriam, honorem ipsius Ecclesiæ militantis, et exaltationem fidei prædictæ de

¹ An. 18. Ep. cur. et Ms. de reb. Tart. pag. 27. — ² Ibid. p. 28. et an. 18. Ep. cur. v. 1. — ³ An. 17. p. 2. Ep. com. XXXII.

fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis in metropolim ereximus, et metropolis vocabulo curavimus insignire; auctoritate Apostolica ordinantes, ut in dicta metropoli sub vocabulo Michaelis Archangeli fundari et constitui deberet Ecclesia cathedralis; quodque metropolis ipsa civitas Vosprensis et dicta Ecclesia metropolitana perpetuis futuris temporibus censerentur, nuncuparentur et etiam haberentur, prout in nostris litteris inde factis plenius continetur. Verum quia, sicut habet relatio fidedigna nobis ac fratribus nostris exposita, et cum gaudio intellecta, in eadem terra Gazariæ multi schismaticorum et infidelium nationum ipsius terræ prædicatione verbi divini fratrum Prædicatorum et Minorum Ordinum, qui circa conversionem eorum ad fidem Christi diutino tempore laboraverunt fideliter et ferventer, fidem susceperant eandem, et in ea informati sunt et proficiunt per temporum incrementa, et quorundam supponit devota credulitas, multorum aliorum ad fidem ipsam processu temporis ibidem conversio subsequetur; nos plenis desideriis cupientes pro salute animarum et ampliatione fidei prælibate dare operam efficacem, ut tanti boni commodum valeat feliciter provenire; considerantes quoque ad prosecutionem et promotionem ejusdem boni fore utilem, quinimo necessariam personam eruditam in sacra pagina et expertam, in te dicti Prædicatorum Ordinis professorem, in sacerdotio constitutum, sufficienter instructum in dicta pagina, prout didicimus et expertum; qui, sicut habere relatio prædicta, in nostris et eorundem fratrum nostrorum auribus instillata, in dicta terra Gazariæ aliisque adjacentibus partibus una cum eisdem fratrum Prædicatorum et Minorum Ordinum fratribus in conversione schismaticorum, et aliorum infidelium prædicatorum magno intersitio temporis indefesse ac sollicitè laborasti, et in eorum conversione hujusmodi profecisti etiam fructuose; quique partes frequentasti præfatas, illorum hominum nostri mores, et qualitates atque conditiones partium earundem, aciem direximus nostræ mentis. Quibus omnibus attenta meditatione pensatis, de persona tua nobis et dictis fratribus nostris, consideratis præmissis, accepta dictæ Vosprensi Ecclesiæ de fratrum nostrorum consilio prædicatorum auctoritate Apostolica providimus, teque illi præficimus, etc. Dat. Avin. kal. Augusti, anno xvii ».

37. Erecta etiam est alia in Gochia Gersonæ episcopalis sedes ac templum S. Clementis nomini sacrum excitari jussum, cui Richardus Anglus Ordinis Prædicatorum episcopus datus. Collegerant autem hi duo Evangelicæ viri ingentem Christo messiem in illis oris, ac late Evangelium propagarant, plecto ad fidem orthodoxam Milleno Alanorum principe, qui mox operam ad subditos populos lumine Catholicæ fidei collustrandos contulit: de quo præclaro facinore Pontifex illi est

gratulatus, ac studia Apostolica despondit¹. Traxit ea Milleni conversio Versachum Zichorum regem ad Ecclesiæ Romanæ gremium, cui redeunti Pontifex paternos amplexus explicuit, ut subjecte littere docent²:

38. « Joannes, etc. charissimo in Christo filio Versacht regi Zicorum illustri salutem.

« Tam per litteras tuas, quam ex relatione grata dilectorum filiorum Francisci de Camerino et Richardi Anglici Ordinis Prædicatorum, de ipsis partibus ad nos et Sedem Apostolicam venientium, coram nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus facta jucunde percipimus, quod ipsis olim in loco de Vospro in præsentia dilecti filii nobilis viri Milleni domini dicti loci evangelizantibus verbum Dei, et errores et schismata, quibus Græci ab unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris Ecclesiarum omnium et magistræ, fuerunt hactenus separati, et quorum schismata tu et subditi tui sectabantini et erronei, eidem Milleno ac tibi et consiliariis tuis ostendentibus evidenter; tandem dictus Millenus cum suis primo, et deinde tu cum consiliariis antedictis illuminati a Deo, apertis mentis oculis, qui erant hactenus variis tenebrositatibus obæcati, et veritate agnita fidei orthodoxæ, omnibus Græcorum erroribus coram populi multitudine copiosa renuntiastis, et abnegastis eosdem ac veram fidem Catholicam, quam præfata sancta Romana Ecclesia tenet, docet et prædicat, veraciter agnovistis, et rediistis ad ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ unitatem: tuque alios partium vicinarum in similibus errorum prolapsos devium, ut errores abnegarent eosdem, ac veram et Catholicam fidem agnoscerent, et ad unitatem redirent eandem, per tuas efficaces litteras induxisti. De quibus gratias agimus largitori omnium gratiarum, qui sua misericordia et virtute per ministerium Evangelizantium prædicatorum te et dictos consiliarios de variis errorum tenebris in lumen veræ fidei advocavit, ut in agnitione et observatione Catholicæ fidei a tantis errorum deviis liberati, vias vitæ certissimæ ambulando, possitis in adoptione filiorum Dei merito gloriari, hæreditatis æternæ præmium accepturi.

« 39. Et quia personam tuam gerimus in visceribus charitatis Jesu Christi, et speramus quod ipse, qui illuminavit oculos tuæ mentis, dabit tibi, veritatem Catholicæ fidei agnoscenti, veram perseverantiam, et in perfectione crescere charitatis, excellentiam tuam monemus et hortamur in Domino Jesu Christo, eam per ipsius pretiosi aspersionem sanguinis obsecrantes, quatenus illuminatus per veram fidem, et unitatem ejusdem Ecclesiæ in via mandatorum Domini sicut lucis fidelius ambules; ac illuminationibus hujusmodi te dignum per effectum operis exhibens, cum omnino timore Domini in agnitione veræ fidei ejusque

¹ An. 17. p. 1. Ep. cur. vi. — ² An. 17. p. 2. l. p. con. MCCCXL. et Ms. Arch. Vat. de reb. Tarl. etc. pag. 24.

observatione ac errorum prædictorum abnegatione perpetua, constanti et immutabili proposito perseveres; dictorumque Francisci et Richardi aliorumque fratrum ejusdem Ordinis, ad partes ipsas proficiscentium, salubribus monitis in iis, quæ corroboracionem Catholicæ fidei, ac tuæ et subditorum tuorum salutem sapiant animarum intendas; et nihilominus subditos tuos et alios de partibus ipsis, a veritate ipsius Catholicæ fidei et unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ aberrantes, ad abnegationem errorum et schismatum prædictorum et suscipiendum, cognoscendum et teneandum veritatem fidei orthodoxæ, et ad unitatem veram sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Dominus noster Jesus Christus caput esse dignoscitur, veraciter redeundum hortaris pariter et inducas: ita quod tu, per hujusmodi exhortationis et inductionis studium salutare lucrifaciens animas multas Deo, coronam potiorem gloriæ in excelsis percipere merearis. Nos enim te gratiose prosequi tanquam benedictionis alumnum intendimus, et more patris benevoli favorabiliter confovere, ut tu ei, cui servire regnare est, liberius, familiarius, constantius ipsius beneficio te coapes. Dat. Avin. VI non. Julii, anno xvii ».

40. Excitavit præterea Encyclicis litteris¹ Pontifex omnes Tartaros ad Christi cultum suscipiendum, legemque Evangelicam veram adipiscendæ felicis immortalitatis viam esse docuit, ubi primum de summa sacrorum administratione, populorumque totius orbis terrarum fide informandorum cura, sibi a Christo Domino demandata, est præfatus:

« Joannes, etc. universo populo Tartarorum viam agnoscere veritatis.

« Salvator noster summus Pontifex in æternum, Rex regum et Dominus dominantium, Dominus noster Jesus Christus, beato Petro sanctorum Apostolorum principi claves regni cælorum tribuit, eique ligandi atque solvendi contulit potestatem, ut quodcumque per ipsum super terram ligatum et solutum foret, in cælis ligatum existeret et solutum. Hanc si quidem potestatem transfudit in Romanum Pontificem, suosque posteros Romanos Pontifices, ejusdem beati Petri usque in finem sæculi successores, constituens illos in Sede ipsius beati Petri successive sessuros suos vicarios super machinam mundicalem. Unde nos, qui licet immeriti præfate B. Petro succedimus, et in regno mundi vice fungimur cælestis pastoris et Domini animarum, exigente officii nostri debito, tenemur et totis desideriis affectamus, omnem humanam creaturam extra sanctam Romanam Ecclesiam existentem, fideique Christianæ insciam et deviam ab eadem, Dominici gregis inducere, ac reducere in ovile unire et reconciliare penitus Ecclesiæ præhibatæ ». Nonnullisque interjectis, quibus ad eosdem populos

cælesti doctrina excolendos Nicolaum archiepiscopum Cambaliensem, aliosque viros religiosos divinis instructos litteris transmisisse in eorum terras significat; ad supremum rerum omnium Conditorum adorandum, et Christianam legem amplectendam ipsos subjectis verbis cohortatur:

41. « Universitatem vestram attente requirimus, monemus, rogamus et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus diligenter vestram memoriam excitantes, et reducentes ad illam, quod protoplastus, ex quo genus humanum descendit, extitit divinæ manus operatione formatus, in paradisi terrestris deliciis collocatus, sibi que boni et mali cognitio data fuit, et quod homines estis ad imaginem Dei facti; quodque creatura non possit suo Creatori pro meritis respondere, levetis ad Deum vestræ intelligentiæ oculos, et consideretis quod ipse vos creavit et pascit assidue, ac vivitis per eundem, et quod cum vult, omnis carnis figmenta dissolvit: quodque sacræ Scripturæ attestatione inducitur, quod omnis spiritus Deum laudet, omniaque animantia et inanimata Domini benedicunt; pro ipsius Creatoris reverentia et honore, et ut sibi redditis humanæ gratitudinis holocaustum, et contemplatione nostri, qui vos Deo vivo et vero conjungere cupimus et etiam laboramus; eosdem archiepiscopum et fratres recipere curetis, quotiens ad vos pervenerint, reverenter, humiliter et lætanter, eorumque prædicationibus et verbis salubribus vestrum attentum patefaciatis auditum: aperiatis sollicitum intellectum, et quæ pro vestræ perfectione salutis vobis expresserint, in memoriæ vestræ tabulis tenaciter inscribatis; corda vestra omnimode disponentes ad suscipiendam sacri Baptismatis gratiam, legemque Christi, doctrinam Evangelicam, et fidem Catholicam Domini nostri Jesu Christi, quam dicta Romana Ecclesia docet, prædicat atque credit. Et cum fidem ipsam susceperetis, eam firmiter et perpetuo custodite, et cum aliis Christianis efficaciter de cætero fortia membra Christi; ut quibuslibet Sathane, quibus decipimini erroribus, procul pulsatis, ab ejus vitis vinculis penitus liberati, et mereamini post vitæ præcensis exilium in æterna Domini tabernacula introire, cum aliis cælestibus civibus glorianter et feliciter collocandi. Et quia cæli et terra plena sunt divina gloria, ipse manum aperit, suaque benedictione animal omne implet, dum in hac luce manebitis, et per dictam fidem Jesu Christi eritis conjuncti, abundantius in bonis temporalibus per suam gratiam copiosam, etc. Dat. Avin. kal. Octobris, anno xviii ».

42. Cæterum ad tollendas omnes difficultates, quæ propagationi Evangelii obstare viderentur, tum salutem animarum promovendam Pontifex familiæ Dominicæ religiosos viros, qui ad gentes Orientales proficiscebantur, amplissima instruxit¹

¹ An. 18. Ep. cur. VII. et Ms. Arch. Vat. de reb. Tart. et pag. 7.

¹ An. 18. Ep. cur. II. et Ep. com. 1. Ms. Arch. Vat. de reb. Tart. etc. pag. 26.

anctoritate, ut iis, de quibus esset controversia, an rite Baptismum vel sacros ordines suscepissent, expressa conditione, si nimirum initiati iis sacris non essent, ea sacramenta conferrent.

« Joannes etc. dilectis filiis universis fratribus Ordinis Prædicatorum in terras Saracenorum, paganorum, Græcorum aliarumque non credentium nationum Orientalium et Aquilonarium, seu quarumcumque aliarum partium proficiscentibus, et pro Christo peregrinantibus.

« Ut vestrum sanctum ministerium felicibus auctore Domino prosperetur, et optatum de bono in melius suscipiat incrementum; intendentes quoque animarum prædicatorum et aliorum fidelium partium earundem saluti utiliter providere; vobis et singulis vestrum tam in sacerdotii quam diaconatus ordinibus constitutis, ut omnes et singulos partium prædicatorum, de quibus dubitatur an fuerint baptizati vel non, baptizare juxta provisionem juris in hujusmodi casu adhibitam valeatis, his verbis præmissis, videlicet: Si baptizatus es, non te rebaptizo; sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; auctoritate Apostolica tenore præsentium indulgenus.

« Insuper eisdem fidelibus de partibus antedictis taliter ordinatis (scilicet non rite) qui divina, ut præmittitur, celebrarunt, quod a vestri ordinis vel alius episcopis, gratiam et communionem dictæ Sedis habentibus et in partibus commorantibus antedictis, tam minores quam sacros ordines statutis temporibus aliquo tamen intervallo in hujusmodi sacris ordinibus recipiendis et conferendis propter eorum reverentiam observato, si sine scandalo fieri possit; alioquin omnes una et eadem die simul præfatos ordines sacros et minores pro hujusmodi scandalo evitando recipere; ipsisque episcopis, qui dictos minores et sacros ordines personis eisdem secundum præstitam distinctionem cum intervallo, vel una et eadem die simul valeant conferre, dicendo videlicet: Si ordinatus es rite, non te reordino, sed si nondum ordinatus es, te ordino ad sacros ordines antedictos, servata alias forma et materia ac solemnitate debita in præmissis, quibuscumque Constitutionibus Apostolicis in contrarium editis nequaquam obstantibus, de gratia concedimus speciali. Nulli ergo, etc. Dat. V non. Octobris, anno xviii ».

43. *Temperaver a Pontifice lex de conjugiiis quoad gratias prohibitos in neophytorum gratiam.* — Solvit etiam Joannes¹ canonicas leges de conjugiiis ad fidelium, qui inter gentes versabantur, gratiam vel qui ex superstitione veteri, aut schismate, vel hæresi ad orthodoxorum dogma traducerentur, edita subjecta sanctione:

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Volentes animarum obviare periculis et futura etiam præcavere, ac cupientes fidem Catho-

licam non minui, sed augeri; cum universis gentibus de novo conversis ad fidem Catholicam, et quæ ad eam in posterum converterentur de nationibus non credentibus antedictis, quod cum personis eis in quarto gradu consanguinitatis vel affinitatis conjunctis, Catholicis tamen, ac personis hujusmodi, quæ cum dictis conversis matrimonia licite contrahere, et in contractis hujusmodi libere remanere impedimento hujusmodi non obstante valeant, tenore præsentium dispensamus. De illis vero ex conversis prædictis gentium, qui ante conversionem ipsorum cum personis eis atinentibus in quibuscumque consanguinitatis vel affinitatis gradibus, a lege divina non prohibitis, matrimonia contraxerunt, vel ante conversionem suam contraxerunt in futurum; taliter respondemus, quod in favorem præsertim Christianæ religionis et fidei fideles hujusmodi sic matrimonialiter copulati vel in posterum copulandi juxta Constitutionem felicis recordationis Innocentii papæ III prædecessoris nostri super hoc editam, quæ incipit, *Gaudemus*, in matrimoniis ipsis, dictis impedimentis non obstantibus, libere possint et licite remanere conjuncti. Cum schismaticis autem, qui ad unitatem Catholicæ fidei et plenam obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ redierint vel redibunt effectualiter in futurum; quique cum personis in quarto gradu consanguinitatis vel affinitatis ipsis atinentibus, matrimonia contraxerint, quod impedimento non obstante præfato possint post effectualem reditum, ut præmittitur, eorumdem in hujusmodi matrimoniis licite remanere, auctoritate prædicta similiter dispensamus, prolem susceptam et suscipiendam ex matrimoniis omnibus in casibus antedictis legitimam de Apostolicæ potestatis plenitudine decernentes; presentibus tam in conversis de novo ex gentibus vel qui in posterum converterentur, post conversionem tamen hujusmodi quoad matrimonia contrahenda, quam etiam in schismaticis, qui redierunt et redibunt ad fidem et obedientiam effectualiter, ut præfertur, quoad matrimonia jam contracta post decem annos minime valituris. Nulli ergo, etc. Datum Avinione III non. Octobris, anno xviii ».

44. *Apostata a fide apud Saracenos resipiscunt.* — Dum inter infideles adversus idololatricam et Mahumeticam superstitionem pugnabant prædicatorum ac Minorite, interdum accidebat, ut plures gloriosissime viverent, palmamque triumphalem martyrii referrent: nonnulli vero ab hoste sauciati caderent, obscurarumque voluptatum lenociniis delinuti Mahumeticam superstitionem amplecterentur. Inter hos Bonacursus et Philippus Ordinis Prædicatorum et Jacobus Pistoriensis Minorita, cum incauti voluptate vinci se passi essent, et metuerent, ne suis præpositis criminis pœnas darent, acti in desperationem in Mahumeticam spurciam, cjerato Christo, se præcipites coniecere; versique in hostes suis argutiis fidem

¹ An. 18. Ep. cur. 1. et Ms. de reb. Tart. etc. pag. 16.

oppugnarunt, ut flebiliter refert Pontifex : « Pro certis, inquit, culpis tunc ab eis instinctu maligno commissis ob fragilitatem eorum carnis, ipsorum spiritum superantis, ut evaderent ipsius Ordinis disciplinam, in mortifera conuerterunt desperationis abyssum, et sese in potestatem Saracenorum easdem partes (nimirum imperii Ub-bechi), colentium frastulerunt, et tanquam excommunicati ex privatione nobilis intellectus, et mentaliter obsecrati ritum ipsorum Saracenorum obscenorum et abominabilem assumpserunt; cultumque professi expresse fuerunt, execrabilissimi Mahometi, et sese more Saracenorum eorumdem circumceidi fecerunt seu promiserunt, supradicta fide verissima publice abnegata. Præfati quoque Bonacursius et Philippus, qui antea satagebant infideles predictos rationibus veracissimis superare, et ad fidem convertere prælibatam, jacentes in volutabro peccatorum, Christifideles in dictis partibus existentes et ad eas etiam accedentes, suis falsis et sophisticis argumentis confundere ac persequi eorum eisdem infidelibus damnabiliter sunt moliti: ex quo fideles ipsi multas et diversas contumelias pertulerunt ». Pœnituit postea eos patri flagitii; cumque veniam poscerent, usus clementia Pontifex proximo anno pridie kal. Augusti Prædicatorum in Insubria preposito, ut Bonacursium ac Philippum, et Minoritarum Etruscorum præfecto, ut Jacobum Ecclesie conciliare, partes dedit; quibus binis litteris adjecta est hæc temporis nota. « Dat. Avin. II kal. Augusti, anno xviii ».

Clarius pœnitentiæ et constantiæ fidei statuit¹ trophæum Stephanus Ungaricus Minorita in urbe Saray martyrii corona redimitus, cum primo voluptate corruptus, metuque religiosæ disciplinæ exterritus, ac dæmonum, qui se illi objiciebant,

victus insidiis, ad Mahometanos defecit. Tum flagitii pœnitens publice impiam superstitionem damnavit; variis suppliciorum generibus affectus, restitutus est divinitus sanitati: ardenti fornace clausus, inde illusus exiit. Demum in carcere bienni ad collum sauciatus, et ferro confossus, ad rogum constanter perrexit, in quo sæpius igne divinitus extincto, a furentibus Saracenis gladiis, hastis, securibus oppressus animam Deo reddidit, ac post mortem miraculis claruit. Eodem anno Dominicum Minoritam Ungarum occisum a Tartaris, nudatum cute, atque in tormentis divinas laudes decantasse tradunt². Guillelmum etiam Anglum pariter Minoritam in Salamastrensi Saracenorum urbe, dum constanter Evangelium promulgabat ac Muhameticam sectam refellebat, trucidatum. Superiora porro licet anno proximo gesta, instituta tamen de propagata apud Tartaros religione orationi conjungenda visa sunt.

43. Resumpta questio de visione beatifica, editis hinc inde gravissimis Commentariis. — (1) Agitari iterum cœpta est² per hæc tempora apud Sedem Apostolicam questio, an justorum animæ a corporibus segregata, quibus nulla criminis labe expianda superest, divinitatem facie ad faciem, ut loquitur Apostolus, ante extremi judicii diem intueantur. Dissenserant ea de re doctores, neque hujusmodi controversia adhuc ab Ecclesia fuerat definita: quam cum Joannes dirimi perciperet, in suis ad cardinales collationibus Scripturæ sacre oracula, ac Patrum dicta in utramque partem protulit, jussique sunt cardinales, præsules, aliique doctores, objecta anathematis religione, controversiam diligentissime excutere, et quæ a sanctis Patribus pronuntiata reperissent,

¹ Marc. Olyss. ex veteri Chron. l. VIII. c. 37. Luc. Wad. anno 1331. num. 5. etc. — ² Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 108. Joan. VIII. l. X. c. 230. Ms. bibl. Vat. sign. num. 3764. in Joan. XXII. Ptol. Luc. Hist. Eccl. XXIV. c. 42 et alii.

¹ Marc. Olyss. ex veteri Chron. l. VIII. c. 37. Luc. Wad. anno 1331. num. 5. etc.

(1) Agendum hic suscipit annalista de celebri illa controversia, quæ ante biennium a Joanne papa excitata, hoc anno agitari magna animorum contentione cœpta est: utrum sanctorum animæ ab omni peccati labe rite expiata ad ipsum Dei intuitum plenum et perfectum statim admittantur, vel potius aliqua beatitudinis portione tunc aperse, non nisi post corporum resurrectionem in ipso sæculorum exitu beatitudinis plenè (vere dicam) scyphis perfundenda sint. Totam dissidii lujus historiam adeo diligenter annalista persequitur, ut nihil superfluum dimittit. Adnotatæ tamen jam 4, oppositam erroi hinc veritatem paulatim et per partes esse explicuisse. Primo enim, sub ipsis hæcæcia crepandis, scriptoribus et patribus nonnullis ea sedit opinio, ut exierent, justorum animas statim ab expiatis criminibus sui regni quodam terrestri, in quo castas delectas sustentat, reservata illis absolute beatitudinis ex Dei intuitu hauriendæ voluptate, usque ad recoquendam animam cum corpore societatem. Hæc Milenitarum quorundam fuit sententiæ; quoquam alii regnum illud terrestre usque post resumpta ab animalis corpora distulerunt, a quibus proinde visionis claræ, et, ut vocant, *facialis Dei* præmium non nisi exælo a nobilissima corporum resurrectione amorum millenario permititur. Dens hæc tenebris paulatim rarescentibus a nonnullis tandem descensum est in eam sententiam, ut justorum animas statim ab obitu transferret ad sedes quasdam lucidas, in quibus tempus ad resurrectionem usque jacuere cum beata quadam voluptate falleret, eandem illi in genere Deo, qui, non revelata quidem facie, sed veluti obducto adhuc vultu, sese illis offert utrique intuendum. Demum Joannes XXII proprii quam præcedentes omnes gradum ad veritatem accedens, opinatus fuit justos quondam statim in caelum recipi, ubi Deo beante, sed laudum plane et facie ad faciem visis fruuntur, qui tandem post sæculi consummationem reuocato velo sese illis communicabit. Hanc sedisse Joanni Pontifici opinionem constat ex argumentis ab eo assertoribus productis, et ab adversariis impugnatis: « Si enim », ait assertor quisquam sententiæ Joanni oppositæ apud annalistas ad a. MCCXXXI, 43, « secundum eius animæ beatæ nunc ex æternitate celestis habitationis jucundantur etc. ». De visione Dei obscura, et veluti per oppositam humanitatis Christi venim exhibita, testis est leopletissimus anonymus ille, quem annalista ad eundem annum num. 44 expressit. Hinc frustra nititur Natalis Alexander Hist. Eccles. sæc. XIV, disert. XI, qui Catholici dignitatem fuisse Joannem ex eo adstruit, quod in Bulla consecrationis S. Thomæ Aquinatis docuerit S. Thomæ « animam caelum possidere, et in caelestibus agminibus positam Deum glorificare ». Quod et expressit in Bulla alia qua in sanctorem Albo ascribit S. Thomam Erfordiensem « caelestis imperii ipse (S. Thomas) ineffabili throno gaudet ».

Defendendi igitur Joannis unica ratio superest si fateamur, in aliam quidem a dogmate, quod postmodum Ecclesia Catholica delinuit, sententiam inclinasse, præsto tamen paratissime fuisse errorem ejurare cum de veritate vel aliiis argumentis vel Ecclesie definitione aliqua sibi constaret. Quam sincere in veritatem intererat demonstrat sedula illa rei indagatio, quam ipse instituit, ex qua tandem vera assensus errorem prompte retractavit. Quæ de re in Annalibus ad annum sequentem.

conferre. Libellum etiam de ea scripsit Pontifex, quem Petro archiepiscopo Rothomagensi transmisit, in quo nil e suo, sed dicta tantummodo Scripturæ sacræ, vel Patrum deprompsit¹. Conflata est Joanni a multis ingens invidia, ipsum eam questionem movisse, et contrariam Catholico dogmati opinionem tueri, tunc demum ac non ante sanctorum animas divinæ essentiæ aspectu potituras, cum Christus eam feret sententiam: *Venite, benedicti patris mei, possidete regnum, etc.*, ac plures Pontificis famam lacerabant.

Cum vero Parisiis nonnulli doctores eam controversiam agitent, in quibus erat supremus Minoritarum præfectus, et in eam inclinarent sententiam, animas ante corporum resumptionem claro divinitatis intuitu non frui; sparseque esset calumnia, Pontificem ejus opinionis auctorem et signiferum esse, Philippus Francorum rex ejusdem opinionis sequaces durioribus verbis Catholice fidei ardore succensus increpuit, mortem etiam ut hæreticis minatus², ni dicta revocarent. At Pontifex, ut calumniam a se propulsaret, pluribus litteris apud regem reginamque Francorum questus est³, rem sibi a malevolis afflictam, nec se quidquam in ea statuisset questione, sed dicta Patrum tantummodo veritatis indagandæ studio collegisse, quæ ab archiepiscopo Rothomagensi Gallicis verbis reddi, ac regi exponi jussit⁴. Philippum vero rogavit⁵, ne questionem utramque in partem agitari velaret, quo ex ea disceptatione emicaret rei veritas.

46. « Philippo regi Francorum.

« Regalem notitiam volumus non latere, quod dudum ad nostrum auditum relatio fide digna perduxit, quod nonnullos magistros in theologia audiveras asserentes, quod, fili charissime, tua magnificentia illos induxerat, ut quod animæ sanctæ ante suorum resumptionem corporum videbant clare divinam essentiam prædicarent: imo plus eorum aliqui seu aliquis assererebat seu asserbat, quod illum seu illos, qui hoc facere renuebant seu renuebat, capitulaveras satis dure. Ab aliis vero audivimus, quibus fidem prorsus adhibemus, quod præceptum tale seu inductio ab ore regio non processit: sed ut princeps zelator veritatis, quam diligis et in tuo regno, prædicari desideras et servari, aliquibus qui forsan dicebant seu fingebant se propter metum aliquem non audere talia prædicare, dixisti quod melu cujusquam personæ non sinerent veritatem in præmissis vel aliis prædicare. Hoc profecto dicere decebat, et decet regiam majestatem. Cum autem hanc questionem B. Augustinus interdum in scriptis suis reputaverit valde dubiam, et circa eam variasse dicatur; et nedum ipse, sed et multi doctores alii circa istam materiam variant; propter hoc, ut veritas

possit melius aperiri, nos interdum in nostris sermonibus mentionem habuimus, non profereudo verbum de nostro capite, sed dicta Scripturæ sacræ et sanctorum, præcipue illorum quorum Scripturæ ab Ecclesia sunt receptæ; multique tam cardinales, quam illi coram nobis et alibi in suis sermonibus pro et contra de ista materia sunt locuti: et nedum in sermonibus, imo publice, prælati ac magistris in theologia præsentibus, est in curia pluries questio hujusmodi, ut sic plenius posset inveniri veritas, disputata.

47. « Et quia, fili dilectissime, nos interdum in nostris sermonibus habuimus, non profereudo verbum de nostro capite, sed dicta Scripturæ sacræ et sanctorum, præcipue illorum quorum Scripturæ ab Ecclesia sunt receptæ; multique tam cardinales, quam illi coram nobis et alibi in suis sermonibus pro et contra de ista materia sunt locuti: et nedum in sermonibus, imo publice, prælati ac magistris in theologia præsentibus, est in curia pluries questio hujusmodi, ut sic plenius posset inveniri veritas, disputata.

47. « Et quia, fili dilectissime, nos interdum in nostris sermonibus habuimus, non profereudo verbum de nostro capite, sed dicta Scripturæ sacræ et sanctorum, præcipue illorum quorum Scripturæ ab Ecclesia sunt receptæ; multique tam cardinales, quam illi coram nobis et alibi in suis sermonibus pro et contra de ista materia sunt locuti: et nedum in sermonibus, imo publice, prælati ac magistris in theologia præsentibus, est in curia pluries questio hujusmodi, ut sic plenius posset inveniri veritas, disputata.

47. « Et quia, fili dilectissime, nos interdum in nostris sermonibus habuimus, non profereudo verbum de nostro capite, sed dicta Scripturæ sacræ et sanctorum, præcipue illorum quorum Scripturæ ab Ecclesia sunt receptæ; multique tam cardinales, quam illi coram nobis et alibi in suis sermonibus pro et contra de ista materia sunt locuti: et nedum in sermonibus, imo publice, prælati ac magistris in theologia præsentibus, est in curia pluries questio hujusmodi, ut sic plenius posset inveniri veritas, disputata.

47. « Et quia, fili dilectissime, nos interdum in nostris sermonibus habuimus, non profereudo verbum de nostro capite, sed dicta Scripturæ sacræ et sanctorum, præcipue illorum quorum Scripturæ ab Ecclesia sunt receptæ; multique tam cardinales, quam illi coram nobis et alibi in suis sermonibus pro et contra de ista materia sunt locuti: et nedum in sermonibus, imo publice, prælati ac magistris in theologia præsentibus, est in curia pluries questio hujusmodi, ut sic plenius posset inveniri veritas, disputata.

47. « Et quia, fili dilectissime, nos interdum in nostris sermonibus habuimus, non profereudo verbum de nostro capite, sed dicta Scripturæ sacræ et sanctorum, præcipue illorum quorum Scripturæ ab Ecclesia sunt receptæ; multique tam cardinales, quam illi coram nobis et alibi in suis sermonibus pro et contra de ista materia sunt locuti: et nedum in sermonibus, imo publice, prælati ac magistris in theologia præsentibus, est in curia pluries questio hujusmodi, ut sic plenius posset inveniri veritas, disputata.

« Et quia, amatissime fili, scimus quod in his vel aliis, ut elucidetur veritas, intendes, rogamus benevolentiam regiam, ut per fidelem seu fideles nuntios magistris in theologia et baccalariis Parisiis legentibus et degentibus facias nuntiari, quod talibus minis illatis non obstantibus quilibet dicere et disputare et prædicare valeat, quod sibi juxta doctrinam Evangelicam et Apostolicam disputandum videbitur et etiam prædicandum, donec aliud ordinatum per Sedem fuerit Apostolicam, vel etiam declaratum: sic enim ad veritatem questionis prædictæ poterit promptius perveniri. Dat. XIV kal. Decemb., anno XVII ». Nulla ex his Joanni hæreseos nota impingi potest, cum tantummodo questionem nondum ab Ecclesia decimam expendere; ac non sua sed sanctorum Patrum dicta deponeret. Ut vero orthodoxam sententiam confirmaverit, sequenti anno dicitur.

¹ Tom. IX. p. 2. Ep. se r. pag. 169. — ² Jo. VII. sup. c. 230. — ³ Tom. IX. p. 2. Ep. se r. pag. 195 et 196. et p. 1. Ep. se r. pag. 108. — ⁴ Ead. p. 2. pag. 196. — ⁵ Ibid. pag. 195.

48. Consultus est inter alios Durandus episcopus Meldensis, de quo hæc Jacobus cardinalis tituli S. Priscæ¹: « Cum tempore felicis recordationis domini Joannis papæ XXI dubitatio apud aliquos esset mota, an animæ sanctorum purgatæ a peccatis et pœnis peccatorum ante resurrectionem vel iudicium generale essent Dei essentiam visuræ vel non, multi sapientes et doctores etiam in Theologia de hac materia disquirentes, ut vel sic ad veritatem dictæ questionis pertingere possent, multa et diversa ac adversa dixerunt, et eorum etiam aliqui scripserunt: inter quos fuit bonæ memoriæ Durandus episcopus Meldensis famosus et antiquus magister in Theologia, qui super dicta materia scribens, et illud quod scripserat mittens dicto domino papæ, conatus fuit ostendere, quod error erat asserere, quod dicæ animæ a carne resolute et purgatæ non viderent divinam essentiam ante resurrectionem et iudicium generale. Quæ scriptura per dictum dominum papam tradita fuit ad videndum aliquibus magistris in Theologia ». Concepta illa erat subjectis verbis²:

49. « Libellus episcopi Meldensis.

« Prima facie videtur quod dicere, quod animæ sanctorum decedentium sine peccato mortali, et postquam purgatæ sunt a culpa veniali, si quam habent, vel a pœna cujuscumque culpæ debita, non videant Deum facie ad faciem usque post resurrectionem corporum, est negare articulum de descensu Christi ad inferos, quod patet sic: Christus non descendit ad inferos secundum corpus, quia illud totum triduum usque ad resurrectionem jacuit in sepulchro; nec secundum deitatem, quia secundum illam est ubique. Igitur descendit secundum animam. Ad quem finem? Ad hunc, ut animas sanctorum patrum et aliorum, quæ erant in limbo inferni, liberaret secundum illud Zachariæ ix: *Tu autem in sanguine Testamenti tui educisti vinctos tuos de lacu*. In inferno autem non est nisi duplex pœna, pœna sensus et pœna damni: in limbo autem sanctorum non fuit pœna sensus, sed solum damni, quæ est carentia visionis divinæ, a qua nullus potest liberari nisi per visionem divinam, quia privatio alicujus non tollitur nisi per actum oppositum. Ergo si descensus animæ Christi ad limbum inferni fuit propter liberationem animarum sanctorum, quæ tunc ibi erant, necesse est quod liberaverit eas a carentia visionis divinæ, quod non potuit fieri nisi dando eis visionem beatam: et qui negat quod animæ sanctorum Veteris Testamenti, quæ fuerunt in limbo inferni, non videant Deum visione beata usque post resurrectionem, negat articulum de descensu Christi ad inferos. Et confirmatur, quia Lazarus sive anima ejus ante passionem Christi erat in limbo, sen in sinu Abrahæ in magna consolatione, ut Evangelica testatur Scri-

ptura Luc. xvii, multo magis anima Abrahæ erat in magna consolatione et lætitia. Quid igitur contulit descensum animæ Christi ad inferos? Si dicitur, quod tunc perductæ sunt ad claram visionem et ejus fruitionem, habetur propositum. Si vero dicatur, quod non, sed quod solum perducti sunt ad ampliorem lætitiā et consolationem: contra quia secundum prophetiam Zachariæ jam allegatam, quæ secundum sensum naturalem intelligitur de descensu animæ Christi ad inferos, Christus eduxit sanctos sive animas sanctorum de limbo, sic enim scribitur: *Tu autem in sanguine Testamenti tui educisti vinctos tuos de lacu*; dare autem unam consolationem magnam vel parvam de futura liberatione non est eos liberare de vinculis, nec educere de carcere. Ergo propter consolationem ampliorem datam sanctis in limbo existentibus non fuisset impleta dicta propheta. Relinquitur ergo quod perducti fuerunt ad visionem Dei.

50. « Item Lucæ xxiii legitur, quod Christus existens in cruce dixit latroni juxta se crucifixo: *Mecum eris in paradiso*. Istud autem non potest intelligi quoad corpus Christi et latronis, quia corpus Christi fuit in sepulchro et corpus latronis alicubi, et neutrum in paradiso. Oportet ergo quod intelligatur quoad animam, ita quod anima Christi et anima latronis fuerunt eodem die in paradiso: et cum paradiso sit duplex, unus scilicet corporalis, scilicet cælum empyreum, et alius spiritualis, scilicet visio beata, in primo paradiso, scilicet cælo empyreo non fuerunt illo die animæ Christi et latronis, tum quia anima Christi descendit ad inferos secundum articulum fidei, tum quia anima Christi non ascendit in cælum empyreum usque ad diem Ascensionis, scilicet cum corpore. Relinquitur ergo, quod anima latronis fuit illo die cum anima Christi in paradiso spirituali, qui est visio beata.

« Item in Epistola ad Philippenses i cap. dicit Apostolus: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum*; et subdit: *Quid eligam ignoro. Coarctor autem e duobus: desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo, multo magis melius; permanere autem in carne, necessarium propter vos*. Ex primo verbo, quod dicit: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum*; potest argui: Si lucrum erat Apostolo mori, quid erit lucrum nisi illud quod subditur: *Desiderium habens dissolvi et esse cum Christo*? Ergo intentio Apostoli erat, quod si dissolveretur a corpore, quod reciperet pro lucro quod esset tantum cum Christo. Et qualiter? Numquid secundum visionem humanitatis Christi solum? Certe non, quia anima separata a corpore non habet oculos corporales ut videat corporalia, et in eis dilectetur: et si cognitione spirituali solum per fidem cognoscat humanitatem Christi». His verbis Durandum supponere errorem, nimirum animas separatas non percipere corporalia mentali intuitu, plures doctores arguerunt; qua de

¹ M. bibl. Vat. s. 20. num. 208. — ² Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4004. pag. 283. etc.

re inferius. Pergit ille: « Nullum est ei in lucrum majus, quam esset vivere, quia etiam dum Christus viveret ante resurrectionem et post, conversabantur cum eo, et ipsum corporaliter videntes et ipsum spiritualiter credentes non habuerunt ex hoc solo magnum lucrum tale, quale expectabat Apostolus a Deo: *Mihi vivere Christus est et mori lucrum*; subjungit enim, quod dissolvi et esse cum Christo, multo melius est, quam permanere in carne: istud autem non esset melius, si anima Apostoli resoluta a carne non videret Deum visione beata; sed solum crederet in ipsum, quia hoc habebat existens in carne, et ultra hocangebatur ejus meritum quotidie; quod non habet locum post mortem: et sic mori et esse solum illo modo cum Christo non esset melius, imo multo deterius, quam permanere in carne; et esse damnum magis quam lucrum. Et si dicatur quod imo, quia post mortem homo non potest peccare nec amittere gratiam, in qua decessit, sicut potest ante mortem; non valet propter duo. Primum est, quia homo existens in gratia ante mortem non potest amittere gratiam per peccatum, nisi velit, quia omne peccatum est voluntarium. Secundo quia, licet secundum legem communem homo non sit certus quin cadat a gratia; tamen Apostolus fuit de hoc certus per revelationem, sicut ipse dicit Rom. viii: *Certus sum enim quia neque mors, neque vita, etc.* Ergo propter certitudinem de non amittendo gratiam post mortem non dicebat Apostolus, quod mori esset sibi lucrum, vel dissolvi et esse cum Christo esset multo melius, quam permanere in carne; sed solum propter visionem beatam, quam expectabat, et quam in raptu expertus est in transitu quodam.

51. « Item Apostolus loquens de se et de consimilibus perfectis, qui totaliter exeunt perfecti et purgati ex hoc modo, dicit II ad Corinth. v: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, sed æternam in cælis.* Igitur spiritus et animæ justorum et perfectorum, qualis fuit Apostolus, non habent nisi duplicem habitationem, unam terrestrem in corpore mortali, aliam cælestem, ad quam transeunt, dissoluta prima habitatione terrestri: habitatio autem cælestis, si accipiatur corporaliter solum, nihil proficit animæ separate, quæ in puris corporibus delectabile non habet, cum sit spiritus. Ergo oportet, quod accipiatur spiritualiter, ita videlicet, quod animæ sanctæ, dum absolventur a corpore, transeunt ad cælestem habitationem, quæ est visio, qua beati tam homines quam Angeli vident faciem Patris, qui est in cælis.

« Item Apocal. vi dicit Joannes: *Vidi sub altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei, et testimonium Jesu Christi, quod habebant, et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo, Domine, sanctus et verax, non vindicas sanguin-*

nem nostrum de his, qui habitant in terra? Et datur sunt illis singulæ stolæ albæ; per quas intelligitur gloria animæ. Igitur jam habebant remunerationem, quantum ad animam, quamvis non totalem quantum ad totum compositum ratione corporis, quod glorificabitur solum in resurrectione generali: et ideo dictum est illis, ut requiescant, id est, expectarent adhuc tempus modicum, donec impleatur numerus conservorum, qui interficiendi sunt sicut et illi. Item Apoc. vii: *Vidi turbam magnam, etc. stantem ante thronum et in conspectu agni, amici stolis albis; et in eod. cap. dicitur: Illi stant, qui venerunt ex magna tribulatione, et laverunt stolas suas in sanguine agni.* Ex quibus omnibus datur clare intelligi, quod sancti martyres statim post mortem glorificantur quantum ad animam, quæ gloria vocatur *stola alba*; licet expectent gloriam corporis in generali resurrectione. His duabus stolis finaliter vestientur omnes sancti, secundum illud Proverb. ultimo: *Omnes domestici ejus induti duplicibus.*

52. « Item promptior est Deus ad remunerandum bonos, quam ad puniendum malos. Sed mali decedentes in peccato mortali statim puniuntur quantum ad animam, quantum anima separata capax est pœnæ. Ergo boni decedentes perfecte purgati remunerantur quantum ad animam, quantum anima separata capax est visionis beatæ, quæ est facie ad faciem, quia ad hoc corpus aut nihil operatur aut modicum. Minor probatur, scilicet quod mali decedentes statim post mortem puniantur in anima, quantum ipsa capax est, dum est separata; dicitur enim Lucæ xvi de divite epulone: *Mortuus est dives, et sepultus est in inferno*; quod non potest intelligi quantum ad corpus, quod forte sepultum fuit in pulchro sepulchro; sed quantum ad animam, de qua dicitur ibidem ex persona Abraham. *Et nunc hic consolatur, scilicet Lazarus, tu vero cruciaris.* Item Jacobi i dicitur: *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* Sed tota probatio hominis est in hac vita. Ergo, ea finita, veri probati accipient coronam vitæ, quæ non est aliud quam visio Dei facie ad faciem.

« Ad idem concurrunt generalis ritus et auctoritas totius Ecclesiæ, de Apostolis enim cantat Ecclesia sic: *Isti sunt veri sancti, quos elegit Deus in charitate non ficta; et sequitur: Et dedit illis gloriam sempiternam.* Hæc autem gloria, non est gloria corporis, quæ est in resurrectione; sed gloria animæ, quæ consistit in visione divinæ essentiæ.

« Item de eisdem cantat Ecclesia: *Modo coronantur et accipiunt palmam;* et sic idem quod prius. De Martyribus vero cantat in hymno Ecclesia: *Terrore victo, etc. usque, vitam beatam possident.* Ergo beati sunt saltem quantum ad animam: beatitudo autem animæ consistit in beata

visione, etc.», interjectis pluribus aliis argumentis similibus, subjicit Durandus : « Ex quibus patet, quod generalis ritus Ecclesiæ, qui in talibus maximam auctoritatem habet, confitetur Deum laudans, quod sancti post mortem et ante resurrectionem glorificantur quantum ad animam.

53. « Beatus etiam Gregorius lib. iv Dialogorum cap. xxix dicit, respondens quæstioni Petri discipuli quærentis, si ante resurrectionem corporum in cælo recipiuntur animæ sanctorum; respondet, quod iustorum animæ, ut hæc carnis claustra exeunt, in cælestibus sedibus recipiuntur, juxta illud: *Ubiunque fuerit corpus, etc.*, quia illæ proculdubio, ubi Redemptor est corpore, illic et colliguntur sanctorum animæ; et Paulus desiderat dissolvi et esse cum Christo. Qui ergo Christum in cælo esse non dubitat, nec Pauli animam esse in cælo negat qui dixit: Scimus quod si domus nostra, etc. Sed quærit: Si igitur et in cælo nunc animæ sunt iustorum, quid est quod in die iudicii pro retributione suæ justitiæ recipient? Respondet Gregorius: Hoc eis nimirum restat in iudicio, quod nunc animarum sola, postmodum vero corporum beatitudine perfrenantur. Datae sunt illis interim singulae stolæ albæ, et dictum est illis, ut requiescerent, etc. qui itaque singulas stolas acceperunt, binas in iudicio stolas habituri, quia modo animarum tantummodo, tunc autem animarum et corporum gloria lætabuntur. Item in eod. lib., cap. xxviii dicit sic: Esse sanctorum animas in cælo, sacri eloquii testificatione credidisti: oportet ut per omnia verum esse credas et iniquorum animas in inferno, quia ex retributione internæ justitiæ, ex qua jam justi gloriantur, necesse est, ut per omnia injusti crucientur: nam sicut electos beatitudo glorificat, ita credi necesse est, quod a die exitus sui ignis reprobos exurit. Et ecce quam expresse et clare dicit Gregorius, quod animæ sanctorum postquam resolutæ sunt a corporibus, stolam, quæ est beatitudo animæ, quæ in dicta visione consistit, recipiunt». Interjectaque auctoritate Bedæ dicentis, pueros Baptismo ablutos mox cælo excipi, addit Durandus argumentum ex ratione petiitum: « Deus etiam, qui dicit: Non remanebit opus mercenarii apud te usque mane; mercedem beatorum operarium finito tempore non retardabit reddere operationem sine causa: cum autem perfecta merces, quam Deus promisit sanctis suis, sit beatitudo animæ, et beatitudo corporis necessaria est; quare beatitudo animæ retardetur ei statim postquam resoluta est a corpore, cum ipsa sit capax tali beatitudine, nec ad eam recipiendam indigeat corpore, nec ut subjecto, aut objecto?

54. « De beatitudine autem corporis quod non reddatur modo, justa causa est, quia corpus non potest glorificari sine anima, sine qua non vivit, etc. et capus organum fuit in merendo, et sine qua ad ipsum non potest pertinere meritum,

pro quo reddendum est præmium, quod corpus non glorificabitur donec reuniatur animæ, quod erit in resurrectione: dicere autem, quod animæ sanctorum non glorificentur usque post resurrectionem corporum, multum derogat sinceritati fidei cum enim de die iudicii et resurrectione, quæ tunc erit, Christus Salvator noster nihil voluerit revelare Apostolis, imo dixit: *De die autem illa nemo scit, neque Angeli in cælo, sed tantum Pater*; si tota merces nostra, scilicet beatitudo animæ et beatitudo corporis, differatur usque ad diem illum, de quo nec Angeli sciunt aliquid, nec revelandum est Apostolis, nec Filius voluit aliquid revelare, infirmi possent de facili scandalizari in fide, cogitantes quod merces paradisi sanctis promissa, est eis reddenda pro tempore sic distante, quod nullus scit de hoc aliquid dicere; sicut fuit dictum magistro Arnaldo Catalano, qui volebat præfigere tempus antichristi: Magister Arnalde, si vultis prudenter dicere, assinetis tantum tempus adventus Christi». Et infra:

55. « Item secundum doctrinam communem Ecclesiæ post mortem hominis non assignatur nisi triplex status animarum decedentium, quia quædam detinentur in purgatorio, illæ videlicet, in quibus erataliquid purgandum: quædam vero descendunt in infernum, scilicet animæ damnatorum: aliæ vero ascendunt in paradysum, scilicet animæ sanctorum et purgatorum. Si autem animæ sanctorum non vident Deum usque post resurrectionem corporum, tunc non essent in paradiso, nec in inferno, nec in purgatorio; sed haberent alium statum confictum. Et sic patet perquam periculosus error sit dicere, quod animæ beatorum non glorificantur ante resurrectionem corporum, neque animæ malorum puniantur quousque suis corporibus uniantur».

56. Solvit dein Durandus adversariorum argumenta contententium animas sanctorum ab omni labe purgatas Deum nisi post generale iudicium non visuras; quem errorem hæreticorum Catharorum fuisse ait. Argumentum primum id ponit: « Præmium vel pœnæ non reddentur bonis vel malis post mortem nisi per divinum iudicium. Sed divinum iudicium non fiet usque ad finem post resurrectionem. Igitur usque tunc non præmiabuntur boni, nec punientur mali». Hujus syllogismi minor de futuro in fine sæculi iudicio multis auctoritatibus Isaïæ cap. iii, Danielis xii, Joëlis iii, Mat. iii, xi, xxii, Marci xx, Apostoli I ad Corinthios v, II Petri v, tum multis aliis sacris oraculis confirmatur. Ad quam propositionem respondet Durandus, duplex esse iudicium; aliud generale futurum in orbis consummatione, de quo superiora oracula loquuntur: aliud « particulare et occultum, inquit, quod fit de quolibet homine post mortem, de quo dicitur Eccles. xxxviii: *Memor esto iudicii mei, sic enim erit et tuum: mihi heri, et tibi hodie*. Et isto iudicio iudicatur quilibet in morte sua non secundum totum hominem,

quia desinit esse; sed secundum principalem partem, videlicet animam, quæ non desinit esse; et secundum quam solum aut principaliter attenditur totum meritum et demeritum: et de isto iudicio non est vera minor propositio, nec auctoritates Scripturæ ad ejus probationem adductæ de isto iudicio intelligunt; sed solum de finali et generali ».

Secundum argumentum hoc est: « Illi debetur præmium per se, cui competit per se mereri tale præmium: quia si per se præmiatur qui per se non meretur, non est condigna retributio. Sed anima non meretur per se, quia tunc omnis anima separata posset mereri, nec corpus meretur sine anima. Ergo totius hominis constituti ex anima et ex corpore est mereri per se. Igitur et præmiari per se. Non ergo unum sine altero ». Huic argumento respondetur, animam conjunctam corpori per actionem liberi arbitrii, supposita gratia, mereri per se et principaliter, quamvis non totaliter, sed ut quod: corpus autem mereri ut quo, scilicet organo, fiat actio: proinde post mortem præmio affici animam, quæ sine corpore præmii sit capax, non corpus, cum non sit capax nisi conjunctum animæ: integrum vero hominem, utpote compositum ex corpore et anima conjunctis præmio non donatum iri nisi post resurrectionem. Indirecte etiam retorlo argumento in adversarium respondetur, si solus homo per se præmio donandus, qui per se solus mereatur, sequi animam nullo præmio post mortem affectum iri; non itaque excipiendam cælo, non cælesti gaudium sussepturam, tum etiam animas separatas purgatoriis flammis non cruciari.

Tertium argumentum objicitur: « Promittitur et datur denarius illi solum, qui in vinea Domini laboravit. Sed anima non laboravit sine corpore, nec e converso, sed totus homo. Ergo toti homini solum debet dari præmium ». Ostendit Durandus falsum esse hoc argumentum, et mutare quid in quale: licet enim quis locarit operam certo indutus cultu, non colligi, si eam vestem exuat, mercede fraudandum; præcipue enim attendi id quod meretur, ac minus principaliter id quo mereatur.

Quartum argumentum: « Perfecte beatus nihil amplius potest desiderare. Sed visio Dei nobis promittitur tanquam finis omnium desideriorum nostrorum. Ergo si anima videt nunc Deum, nihil debet nec potest expectare. Sed naturaliter anima corpus expectat tanquam illud, sine quo perfecta non est, sicut pars separata a toto imperfecta est, perfecta tamen dum est in toto ».

57. Hæc ita solvuntur a Durando: « Cum dicitur, quod perfecte beatus nihil amplius potest expectare, vel desiderare: dicendum quod beatitudo potest accipi dupliciter, uno modo prout includit omnem perfectionem homini possibilem, et sic Boethius dicit, quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, et qui

habet talem beatitudinem nullum potest amplius desiderare, et sic nullus homo erit beatus usque post resurrectionem. Alio modo accipitur beatitudo pro supræma et optima operatione hominis, et hæc consistit in visione divinæ essentiæ facie ad faciem; et qui habet talem beatitudinem, adhuc potest plus desiderare et optare, quia beatitudo sic accepta est eligibilior cum quocumque alio bono sibi adjuncto: et isto modo anima separata habet beatitudinem, et potest desiderare uniri corpori et habere beatitudinem corporis sibi uniti ». Et infra: « Item principale non dependet ex accessorio, sed e converso: quantum autem spectat ad præmium beatitudinis, anima quæ est ad imaginem Dei, est principativa, corpus autem est accessorium tanquam illud, quod non gloriatur donec plene sit subditum animæ. Ergo ridiculum est dicere, quod anima non beatificetur quousque uniatur corpori, cum ipsa sit capax beatitudinis sine corpore, non autem corpus sine anima ».

Ad auctoritates vero sanctorum Augustini¹ et Bernardi, ab adversariis objici solitas, ostendit nil ex iis concludi posse, quam animas beatas non tanto impetu in contemplationem et fruitionem divinæ essentiæ ob insitum appetitum in corpus ferri, quanto post resurrectionem ferentur, quæ aliquorum est opinio; quamvis alii contrarium sentiant: « Cum dicitur, inquit, quod animæ resolutæ a corpore constituuntur in placidis sedibus, donec recipiant corpora sua; non est intelligendum de sedibus corporalibus, quæ animæ separatæ pro statu illo non conferunt complacentiam vel displicentiam sed (errat in hoc auctor) placidam sedem vocal gradum beatitudinis imperfectæ, quam habet anima separata respectu beatitudinis quam habebit resumpto corpore: tunc enim beatitudo erit major extensive, quia anima beatificabitur non quantum ad mentem et quantum ad intellectum et voluntatem, sed etiam quantum ad vires inferiores sensitivis et appetitivis, quæ perficiunt corpus; et etiam intensive secundum aliquos, quia anima clarius videbit Deum et ferventius diliget: quam opinionem videtur declarare B. Augustinus dicens, quod anima separata retardatur quodammodo ex naturali appetitu administrandi corpus, ne tota intentione feratur in Deum quamvis aliqui non assentiant Augustino in hac parte ». Subdit imo eosdem sanctos in aliis locis explicatis referre, animas ante generale iudicium divina gloria potiri, et singulas stolas accepisse, quæ stola felicitas est animarum. Ad auctoritatem vero Apocalypsis de animabus, quæ vise sunt sub altari, ex interpretatione S. Bernardi respondet²: « Est notandum, quod licet Bernardus fuerit vir magnæ devotionis in oratione et sermonibus; non fuit tamen magnæ auctoritatis in expositionibus, et ideo in talibus qui vult potest eum tenere vel negare

¹ Aug. XII. sup. Genes. ad lit. et XV. de Trin. c. 25. — ² Bern. in serm. de omnibus ss.

sine reprehensione : propter reverentiam tamen ejus discurramus per dicta sua ». Refellit deinde presse Bernardi verba Durandus, adversariis tamen, dum hæc redarguit, in cum disceptandi occasionem dedit. « Dicit quo illud altare, sub quo clamabant sancti, corpus est Domini Salvatoris : et istud potest tolerari accipiendo corpus pro humanitate, et quod subdit : Interim ergo felices animæ sub Christi humanitate quiescunt, nimirum in quem desiderant Angeli prospicere; non est bene dictum, nec secundum intentionem beati Petri I Petr. 1 de quo loco sumuntur illa verba : humanitas enim Christi secundum naturam inferior est natura angelica secundum illud Psalmi, et allegatur per Apostolum ad Hebr. *Mimini cum paulo minus ab Angelis*. Quomodo ergo Angeli desiderant prospicere in humanitatem Christi? nequaquam, sed divinitatem ejus, quam habet cum Patre et Spiritu sancto, imo eandem. Quod autem dicitur, quod veniet tempus, scilicet in resurrectione, quando animæ exaltentur super altare, id est super humanitatem Christi, non prælatione, sed visione et contemplatione, quia videbunt non solum humanitatem Christi, sed divinitatem; si intelligatur, quod videbunt divinitatem intensius et clarius, tolerari potest, cum de hoc sint opiniones inter doctores : si autem intelligatur, quod tunc videbunt et non prius, negandum est omnino, nec auctoritas Joannis in Apocalypsi, cujus sensum putat se habere et non habet, sic intelligenda est, sicut ipse eam exponit ».

58. Attingat Durandus doctissime controversæ rei veritatem; et at plures in contrarium abire opinionem, atque Commentarios edidere¹, parati tamen Pontifici post discussam controversiam decretoriam laturo sententiam adhærere, et cogere intellectum in obsequium fidei. Cum vero Durandus vel in sententiæ suæ probationibus, vel in solvendis adversariorum argumentis nonnulla erronea, vel ab æmulis in improbum detorta sensum permiscuisset, gravissimum est passus invidiam; adeo ut etiam a fidei censore in jus vocatum fuisse, Gallorum tamen regis patrocinio tectum, ferant. Constat certe ejus scripta acerrime discussa² fuisse a theologis, qui in Pontificia curia versabantur, ex quibus unus præstans scientia hæc Durando objecit in suo Commentario pro parte adversa edito : « Prima, inquit, difficultas et error esse videtur, quia vult non esse lucrum mori et esse cum Christo, nisi videatur Christi divinitas facialiter; cum tamen maximum sit gaudium, maxima felicitas et beatitudo videre Christum esse in gloria humanitatis, et scire eum esse Dominum; quod isti doctores non est lucrum, cum dixerit Christus, quod hoc est vita et æterna, etc. et quem misisti, etc. Secunda difficultas et error est quia dicit, quod anima separata non habet oculos corporales,

ut videat corporalia et in eis delectetur, quod est error pessimus quia tunc anima non posset dicere : *Delectasti me, Domine, in factura tua*; nec diabolo fuisset ad pœnam, quod ejectus est de cælo, nec Angelis ad delectationem esset cognoscere corporalia, nec anima separata delectaretur in cognoscendo corpora nobilissima : et incidit in errorem Averrois, qui ponebat, quod substantiæ separata, et maxime nobilissimæ non cognoscunt inferiora, quia intellectus ejus vilesceret. Vult insuper iste doctor quod Christus non potest videri ab anima separata quia non habet oculos : ponit ergo quod humanitas videatur cum oculis et non intellectu : cum tamen sit objectum intellectus, etsi quædam substantia; et quod intueri non potest quod non potest oculo corporali videri, quod est hæreticum. Tertius error est quia dicit, quod si anima cognitione spirituali solum cognoscat Christi humanitatem, cum per fidem cognoscat eam, nullum esset ei lucrum mori et esse cum Christo magis, quam vivere : et sic videtur ponere, quod in anima separata non possit esse cognitio humanitatis Christi nisi per fidem, quod est falsum, habent enim cognitionem facialem humanitatis Christi ». Cum hæc a theologis objicerent Durando, ex ea occasione novæ controversiarum turbæ in Pontificia curia abortæ fuerunt : quas Joannis XXII jussu a doctoribus ventilatas refert Jacobus Novellus tit. S. Priscæ³.

59. « De dicta, inquit, scriptura extraxerunt decem vel undecim dubia, ut eis visum fuit, de quibus formantes decem vel undecim questiones, quæ propositæ erunt in titulis earum, utrum Catholicum, an hæreticum, vel erroneum sit dicere, dictum illud, quod dictus magister Durandus dixerat. Qui articuli per modum talium questionum propositi diversis doctoribus, in curia tunc existentibus, traditi fuerunt per dictum dominum papam ad examinandum, a quo etiam mihi, licet renitenti, traditi fuerunt ». Præcipue harum questionum erant de Angelorum et animarum separatarum statu, qua nempe ratione percipiunt corporea, atque ex his voluptatem vel dolorem trahant : tum de Christi humanitatis visione, et num Angeli eam, quamquam natura inferiorem, prospicere cupiant : quas cardinalis Novellus in suo erudito Commentario ita discutit.

« Titulus. Quod in Angelis et animabus separatis a corpore, in quibus non est potentia sensitiva, quæ non operatur nisi in organo corporali, non potest esse delectatio vel tristitia, quæ sequatur cognitionem sensitivam organicam in eis : sed quia per intellectum res corporales et sensibiles cognoscunt, idcirco in talium rerum cognitione delectantur.

« Quia animæ a corporibus separate possunt cognoscere res corporales, non per sensus corporeos, quos non habent, sed per mentem vel

¹ Bat. in bibl. Vat. Ms. sign. num. 4037. et num. 5017. — Ms. bibl. Vat. sign. num. 4007. pag. 22.

³ Ms. bibl. Vat. sign. num. 4006. pag. 208.

intellectum, ideoque et in cognitione humanitatis Christi, causata in intellectu eorum vel a præsentiâ humanitatis Christi, prout magis existimo, vel per aliquas species impressas menti, ut aliqui dicunt, multum delectantur, ut supra ostendebatur; non quidem delectatione sensuali, sed delectatione mentali, quæ sequitur cognitionem intellectualem humanitatis Christi. Unde non sequitur, quod si animæ separatæ a corpore oculo corporali non vident Christi humanitatem, et per consequens nec delectantur in tali visione delectatione corporali, quod propter hoc non videant Christi humanitatem oculo mentali, et quod non delectentur in tali visione delectatione spirituali, unde et Damascenus in lib. cap. xiv, loquens de lætitiis vel delectationibus dicit: Lætitiarum hæc quidem sunt animales, hæc vero corporales. Animales quidem sunt, quæcumque sunt solius animæ ipsius secundum seipsam, quæcumque sunt circa disciplinas et contemplationem. Corporales vero sunt, quæ cum communione animæ et corporis fiunt, et propterea corporales vocantur; solius autem corporis nequaquam inveniunt aliquis lætitiis. Rursus lætitiarum hæc quidem sunt veræ, hæc vero sunt mendaces. Et quæ quidem solius mentis sunt secundum doctrinam et contemplationem: quæ vero cum corpore secundum sensum sunt. Et illa lætitiæ vel delectationes corporales fiunt ex communione animæ et corporis, quæ communio non est in animabus a corpore separatæ; sed bene sunt in eis lætitiæ et delectationes, quæ sunt solius animæ, quæ secundum seipsam est.

« Tit. Quod licet animæ humanæ a corporibus separatæ proprie non sentiant res corporales sensu corporeo, quia talem sensum non habent; dicuntur tamen illa sentire sensu intellectivo, vel per intellectum, qui unus existens eodem sentit visibilia, et sic de aliis sensibus: et ex prædictis solvitur quæstio, scilicet quod animæ separatæ per intellectum sentiunt res corporales et sensibiles, quia talem cognitionem sequitur delectatio vel tristitia cap. viii.

60. « Verum est tamen, quod animæ a corporibus separatæ sentire dicuntur, non accipiendo sentire pro actu sensus exterioris; sed accipiendo sentire pro percipere delectabile vel contristativum: quam perceptionem habet anima separatæ non per sensum corporis, sed per cognitionem mentis; unde et Hugo in lib. de Sacramentis part. xvi, cap. iii, exponens illa verba Gregorii de animabus damnatorum: In igne eo ardent, quo se ardere vident; dicit: Quid sibi vult, putatis, hoc quod dicit, quia animæ in eo ipso ardent, quo ardorem suum vident? In rebus corporalibus non illa est, ut ardorem sentiat quicumque ignem conspicitur. Quæ est visio illa animæ, quia sentit omne quod videt; vel si non omne, hoc certe quod ad pœnam videt? Et respondens subdit: An quia sensus animæ, quando per corpus egreditur, ideo diversis modis percipit, et ob quædam eminens

constituta corporali sensu non percipit, quia ad percipiendam illa instrumentum corporalis sensus non sufficit? Ibi enim sensus deficit, ubi amplius instrumentum non sufficit: propterea illi sensus, qui instrumenta magis sufficientia habent, majorem in percipiendo vim habent. Oculus longe posita videt, tactus vero sentire non potest nisi immediate conjuncta: si instrumentum tangendi æque ut videndi perspicax esset, æque tactus ut visus eminens constituta perciperet.

« Quid igitur ubi instrumentorum nulla diversitas erit, quare non omnis sensus æqualis erit, ut videlicet sit illic idem videre quod tangere, tangere quod dolere? Constat autem quod cognoscere aliquid contristativum diversis sensibus corporalibus non potest esse sine diversitate instrumentorum sentiendi: instrumentum enim videndi, audiendi, tangendi et olfaciendi non potest esse unum et idem propter diversitatem complexionum, quæ dicta instrumenta requirunt, ut sint apta potentiis sensitivis ad suum proprium optus exercendum; et ideo ubi talis diversitas instrumentorum non est, non sunt actus sentiendi corporales diversi. Quapropter cum in anima separatæ, secundum eam, non sit diversitas instrumentorum sentiendi; sed eodem videat et tangat et alia opera, quæ sensibus attribuntur, anima exerceat, non faciet hoc nisi per unum intellectum, qui omnia, quæ distinctis sensibus percipere possunt, solus percipit, et multo plura quam diversi sensus percipere possint: propter quod non per sensum corporalem sed per intellectum anima a corpore separatæ dicitur sentire delectabilia vel tristitia; in rebus enim spiritualibus idem est visus qui auditus, et idem auditus qui visus, et sic de aliis sensibus, quia intellectus valet omnia ista, dicente Augustino xv lib. de Trin. cap. x: Foris, cum per corpus hæc fiunt, aliud est locutio, aliud visio: intus autem cum cogitamus, utrumque unum est, sicut auditio et visio: duo quædam sunt inter se distantia in sensibus corporis, in animo autem non est aliud atque aliud videre et audire; ac per hoc, cum locutio foris non videatur sed potius audiatur locutiones tamen interiores, hoc est cogitationes, visas dixit a Domino sanctum Evangelium, non auditas. Augustinus etiam xv lib. de Trinitate cap. v, loquens de Deo dicit: Illa vita quæ Deus est, sentit atque intelligit omnia, et sentit mente non corpore, quia spiritus est Deus; non autem sicut animalia, quæ habent corpora, per corpus. Sentit Deus, non enim ex anima constat et corpore, ac per hoc simplex illa natura sicut intelligit, sentit, sicut sentit, intelligit; idemque sensus qui intellectus est illi: unde si in Deo, ex eo quod non est corpus nec constat ex anima et corpore, idem est sensus qui intellectus, et sicut intelligit sentit, et sicut sentit intelligit, non corpore nec per corpus, sed omnia ista dicitur agere sola mente: eadem ratione dicitur, quod animæ humanæ a corporibus separatæ, quia non sunt corpus nec sunt corporis

forma actualiter corpus informantes, non per corpus nec per organa corporalia sentiunt illa, quæ sentiunt, sed per intellectum, et eodem sentiunt quo intelligunt, et quo intelligunt sentiunt, quia solo intellectu ista faciunt. Ex quibus videtur dicendum, quod licet anima a corpore separata oculo corporali non videat res corporales, quarum visione corporali delectetur vel tristetur; videt tamen mente et intellectu res corporales, quarum visione mentaliter delectatur vel affligitur, quia sunt ei vel delectabiles vel contristativæ: quas res corporales, si intellectu non videret, cum eas oculo corporali videre non possit, in nullius rei corporalis visione delectaretur, vel tristaretur, cujus contrarium supra ostensum est ».

61. His de animarum separatarum statu positus, quærit Jacobus Novellus cardinalis, an verba Apostoli ad Philippenses cap. 1. *Mihi vivere Christus est et mori lucrum. Quid eligam ignoro: coarctor autem e duobus, desiderium habens dissolvi, et cum Christo esse, multo autem melius: permanere autem in carne necessarium propter vos*; ita intelligenda sint, ut Apostolus mortem optet, ut per fidem Christum videat, an ut ejus humanitatem divina exornatam gloria, an ut Christum secundum deitatem facie ad faciem intueatur; et concludit¹ conceptam a Paulo fuisse spem potius divini essentia gloria; nec tamen negasse illum, quin glorificatam humanitatem intuiturus esset²: beatitudinem in divini essentia visione sitam³; nec modo Paulum expetiisse humanitatem tantum circumfusam gloria, sed etiam divinitatem intuitive prospicere⁴: neque⁵ enim, ut ait, visionem humanitatis Christi per præsentiam; nec visionem ejus deitatis per fidem, vel demonstrationem ex effectibus quibuscumque, vel per scientiam, satiare humanam mentem, sed tantummodo eam visionem deitatis Christi, quæ est per ejus præsentiam in ratione objecti beatificantis. Demum pressius in examen adducit Durandi verba, ac primum arguit⁶ sanctorum animas separatas non tantum per fidem, sed intuitive Christum secundum humanitatem videre: « Animæ, inquit, sanctorum existentes cum Christo, non vident per fidem Christi humanitatem, sed vident eam intuitive et præsentem, dum sunt in ejus præsentia: quæ visio, cum non fiat per speciem alienam, sed per ipsiusmet rei præsentiam, nec sit obscura vel ænigmatica, non potest dici quod talis visio humanitatis Christi sit per fidem aut speculum et ænigma; sed est intuitiva vel facialis, quæ due visiones specie distinguuntur: videre autem sic humanitatem glorificatam multo majus lucrum est, quam videre eam solum per fidem, sic enim eam vident sancti Angeli, et eam sic videntes multum gaudent, ut supra dicebatur: de quibus tamen constat, quod non vident eam spiritualiter

per fidem, sed per rei præsentiam. Apostoli etiam post resurrectionem Christi ejus humanitatem glorificatam viderunt, licet illa gloria vel claritas corporis Christi non eis appareret, ut alibi dicebatur per Augustinum xv quæstione in lib. quæstionum ad Oro-sium: quomodo tamen claritatem viderunt non per fidem, sed per rei præsentiam et intuitive Apostoli, qui cum eo fuerunt quando transfiguratus fuit in monte: quæ visio magnum lucrum eis attulit, ut alibi etiam declarabatur, et multo majus quam esset lucrum videre Christi humanitatem per fidem solum ». At quamvis ingens felicitas sit videre Christi humanitatem, juxta illud Lucæ x: *Beati oculi qui viderunt, quæ vos videtis: dico enim vobis, quia multi reges et prophetae voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt; et audire quæ audistis, et non audierunt*; major etiam felicitas sit videre Christum fidei oculo, quam corporis, et etiam major videre humanitatem collustratam divina gloria, ut vident animæ segregatæ a corporibus; tamen concludit Jacobus cardinalis cum Durando, Apostolum aliud longe præstantius lucrum spe concepisse, nimirum divinitatis prospectum, cum quo visio humanitatis Christi radiantis gloria conferenda non sit. « Quia, inquit, sancti et glossæ exponunt hæc verba Apostoli, quod ideo cupiebat dissolvi, ut in Christi præsentia esset, non solum ut Christi humanitatem gloriosam præsentialiter videret, nec eam per fidem solum cognosceret; sed ut ejus deitatem facie ad faciem videret, quod lucrum multo majus est quasi incomparabiliter, quam sint prima duo lucra, cum hoc solum lucrum faciat hominem simpliciter beatum, quod non faciunt alia duo lucra sine isto ». Cum etiam nonnulli Durandum carperent, scripsisse, habitationem celestem nihil sanctorum animabus futuram, si divina visione carerent, ipsum tutatus est Jacobus cardinalis, ejusque intelligenda verba, « non quod talis habitatio non prosit, sed quod non prosit ad illud, ad quod probandum Apostolus dicit: *Scimus quoniam, si terrena*, etc. » Cum vero Durandus dixisset, adversus Bernardum disceptans, verba: *In quem Angeli desiderant prospicere*; non intelligenda de humanitate Christi, cui naturæ dignitate antecederent; sed de divinitate tantummodo, sententiam Durandi ita confutavit:

« Tit. Quod Christi humanitas non debet adorari adoratione patriæ, nisi ex eo, quod est unita in persona personæ Verbi: sed si per intellectum dividatur a Verbi persona, non debet adorari adoratione patriæ, sed adoratione suprema dulciæ, quæ hyperdulia vocatur, quia ipsa Christi humanitas secundum se sumpta creatura est, quæ rationalem animam beatificare non potest; et minus quæcumque alia creatura debet adorari adoratione patriæ. Ex quo concluditur, quod ultimus finis creaturæ rationalis non debet poni in quacumque creatura.

62. « Christi humanitas, si per se considere-

¹ Phil. c. 9. — ² Ibid. c. 10. — ³ Ibid. c. 11. — ⁴ Ibid. c. 12. — ⁵ Ibid. c. 13, 14, 15, 16, 17, 18. — ⁶ Ibid. c. 19.

lur, et non ut est conjuncta in persona personæ Verbi, adoranda non est, nec ei cultus latriæ est exhibendus, et si adoretur vel exhibeatur ei talis cultus, hoc non fit propter ipsam, sed propter Verbum cui conjuncta est in persona, dicente Damasceno in lib. c. xxxii. Caro Christi secundum naturam quidem ejus, si dividas subtilibus intelligibilibus, quod videtur ab eo, quod intelligitur, inadornabilis est, ut creatura: unita autem Deo Verbo, propter ipsum et in ipso adoratur: quo enim modo rex et nudus adoratur et vestitus, et purpura ut nuda quidem purpura conculcatur et projicitur, regale autem facta indumentum adoratur et honoratur et glorificatur, et si quis hanc perforaverit, morte quam multoties condemnatur: sicut autem et lignum nudum neque est tactui inaccessible, igni autem connexus et carbo factus non propter seipsum, sed propter copulatum, ignem inaccessible fit, et non ligni natura existit inaccessibleis, sed propter copulatum ignem inaccessible fit, et non ligni natura existit inaccessibleis, sed carbo secundum ignitum lignum; ita secundum sui ipsius naturam quidem non est adorabilis, adoratur autem in incarnato Deo Verbo non propter seipsam, sed propter unitum et secundum hypostasim Deum Verbum: non adoramus quando carnem adoramus nudam, sed carnem Dei, scilicet incarnatum Deum. Et Augustinus exponens illud Psalmi nonagesimi octavi: *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est*; dicit: *Converto me ad Christum, et invenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum ejus. Suscepit enim de terra terram, quæ caro de terra est, et de carne Mariæ carnem accepit. Et ideo cum ad terram te inclinas atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum, cujus pedum scabellum est, quod adoras, propter enim ipsam adoras, in cujus honore adoras scabellum pedum ejus; et cum adoras illum cogitatione, ne remaneas in carne, et a spiritu non vivificeris: Spiritus est enim, qui vivificat; caro autem nihil prodest. Et glossa exponens dictum locum Psalmi, dicit: Sciendum est, quia in Christo terra est, id est caro, quæ sine impietate adoratur; suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, et de carne Mariæ carnem suscepit. Hæc sine impietate a Verbo Dei, assumpta adoratur a nobis, quia nemo carnem ejus spirituale manducat, nisi prius adoret: non illam dico adorationem, quæ latriæ est quæ soli Creatori debetur; sed illa quæ in dulia dignior est: dulia enim adoratio est, quæ etiam creaturæ exhibetur, quæ duas habet species, unam quæ indifferenter hominibus, alteram quæ soli humanitati Christi exhibetur.*

63. « Sic ergo secundum prædicta Christi caro vel ejus humanitas, si adoretur adoratione latriæ non propter seipsam, nec etiam si ipsa per seipsam sumatur, adoratur; sed propter hoc, quia unita est in persona Deo Verbo, cui per se

et secundum se adoratio latriæ debetur: vel etiam si non adoretur adoratione latriæ, sed duliæ excellentiori, quæ dulia ab aliquibus vocatur hyperdulia, semper constat quod vel non adoratur adoratione latriæ, sed hyperduliæ, vel si adoretur adoratione latriæ non adoratur propter seipsam, sed propter ipsum Verbum cui in persona est conjuncta: quod non fieret si ipsa Christi humanitas secundum se sumpta beatificare adorantem posset; tunc enim per se sumpta et propter se adoratione latriæ adorari deberet, ut supra dicebatur. Cum ergo inter omnes res creatas magis digna sit propter dona gratiarum et gloriæ Christi humanitas, ut probat Apostolus ad Hebræos primo: *Tanto, inquit, melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditavit*; ubi dicit glossa: *Per hoc, quod dicit, effectus aperitur, quod hic loquitur de Christo secundum carnem, nam secundum hoc, quod Patris substantiæ consubstantialis agnoscitur, non est factus, sed natus de eo. Ergo sermo versatur secundum humanam naturam, secundum quam et minor fuit Angelis passione, et major ac melior gratiæ plenitudine, de qua etiam ipsi Angeli ad mensuram accipiunt. Et ideo ait, quod ipse Christus tanto melior Angelis est effectus, id est, evidenter secundum hominem factus, quanto differentius nomen, id est, differentiosem honorificentiam quam ante hereditavit, id est firmiter habuit quando surrexit et ascendit. Et quia hoc posset habere, et non præ illis, addidit: præ illis; nam dum mortalis fuit, differens nomen habuit, quia Angeli ministrabant ei; postquam immortalis magis differens, quia honorabilior atque præclarior illis per omnia extitit: cum Christi humanitas etiam post ejus resurrectionem et ascensionem, si secundum se sumatur, vel propter se, non sit adoranda adoratione latriæ, manifestum est, quod Christi humanitas, et per consequens nulla alia creatura quantumcumque sublimis in gloria potest beatificare animam rationalem vel Angelum: et per consequens nulla creatura potest queri, dum non habetur, vel delectari in ea, dum habetur a creatura rationali ut ejus finis beatificativus ». Et infra:*

64. « Quod autem adoratio latriæ Deo debeatur soli, eo quod est creator et beatificator creaturæ rationalis, dicit Thomas II sum. quæst. lxxxiv artic. ii in positione, ubi dicit, quod anima se offert Deo in sacrificio sicut principio suæ creationis, et sicut fini suæ beatificationis: unde cum secundum veram fidem solus Deus sit creator animarum nostrarum, in solo etiam eo animæ nostræ beatitudo consistat: ideo soli Deo debemus sacrificium spirituale, et soli etiam ei debemus offerre exteriora sacrificia in signum, quod recognoscimus nos ab eo esse creatos, et ab eo nos fore beatificandos: unde sicut creator animarum nostrarum non est nisi Deus, ita beatificator animarum nostrarum non est nisi Deus: propter se

quod ut nostro creatori et beatorum ei soli offerimus sacrificium cordis interiorius, et sacrificium corporale exteriorius in signum recognitionis talium beneficiorum ejus propter quod ipse solus querendus est a nobis ut finis noster beatificans, et nulla res alia tanquam finis beatificans. Nec obstat si dicatur, quod Dominus Christus dixit Joan. xvii : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, et quem misisti Jesum Christum* ; ubi videtur, quod vita æterna, quæ est finis beatificans formaliter creaturam rationalem, consisteret non solum in visione deitatis, sed etiam quod consisteret in visione et cognitione humanitatis Christi cujus contrarium supra dictum est : hanc enim objectionem solvit Augustinus i de Trin. cap. xiii dicens : Quæ est autem vita æterna, nisi illa visio, quæ non conceditur impiis ? Et cognoscant te, inquit, unum verum Deum, et quem misisti Jesum. Quomodo et ipsum Jesum Christum, nisi quemadmodum unum verum Deum, qui seipsum ostendit illis ? Non quomodo se ostendit etiam puniendis in forma filii hominis. Unde non in visione humanitatis, quæ videtur ab ipsis in judicio, sed in visione divinitatis Christi, quæ eadem est cum divinitate Dei Patris, consistit vita æterna, sicut clare ibi dicit Augustinus. Et II parte super Joannem serm. II, exponens ista verba Domini : *Hæc est vita æterna* etc. dicit : Ordo verborum est, ut te, et quem misisti Jesum Christum cognoscant solum verum Deum ; consequenter enim Spiritus sanctus intelligitur, quia Spiritus est Patris et Filii tanquam charitas substantialis et consubstantialis amborum. Et sic vita æterna vel beatitudo non consistit in cognitione humanitatis Christi, sed essentialiter consistit in aperta et facili visione divinitatis.

« Tit. Quod Angeli desiderant videre Christi humanitatem glorificatam, et ab ipsa purgantur a nescientia, et illuminantur suprema scientia, et perficiuntur donis gratiarum : propter quod et eam adorant et recognoscunt jam supra seipsum esse, non quantum ad gratiam ; et sic delectantur in re eis inferiore per naturam, non sicut in ultimo fine, sed sicut in illo, quod est ad finem.

65. « Quod autem ¹ Angeli beati hoc etiam modo querant aliqua corporalia, et in eis etiam delectentur ; et quod etiam querant et delectentur in aliquibus, quæ infra eos sunt per naturam, hoc modo scilicet, ut ad finem, manifestum est et ex his, quæ jam dicta sunt, et etiam in sequentibus : constat enim, quod Christi humanitas est quedam res corporalis, infra angelicam naturam, licet sit ei superior per gratiam et gloriam : hanc autem Christi humanitatem Angeli prospicere desiderant, juxta illud quod dicitur I Petri I : *Scrutantes prophetæ in quod vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi, pronuntians eas, quæ in Christo sunt passionis et posteriores glorias : quibus reve-*

latum est, quia non sibi ipsis, nobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizarunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere. Quæ verba exponens Beda super dictum locum dicit : Constat pro certo quia tanta ejus, qua passus est pro nobis, hominis Jesu Christi posterior gloria successit, ut etiam angelicæ in cælo virtutes, cum sint æterna felicitate perfectæ, non solum immortalæ deitatis magnificentiam, sed et assumptæ humanitatis ejus claritatem semper adspicere gaudeant. Nec solum sunt contenti, quod desiderant videre humanitatis Christi claritatem ; sed etiam eam adorant adoratione hyperdulæ, et ei obediunt quando mittit eos ad procurandum salutem hominum, in hoc mundo viventium, dicente Apostolo ad Hebr. I : *Cum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit : Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Et ad Angelos quidem dicit : *Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis.* Ubi dicit glossa : Cum ipse Pater introducit primogenitum in orbem terræ, id est, visibilem carne assumpta, fecit apparere in mundo qui ante invisibilis erat in mundo, et ideo ait, *iterum*, quia assumptio carnis dicitur exitus a Patre et introductio in hæreditatem, ubi jubetur adorari, unde addit : *Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Adorent eum, qui passus est et mortuus : non enim de Deo verba ista dicuntur, sed de homine suscepto : Adorent, inquam, eum omnes Angeli Dei. Secundum humanitatem jubentur Angeli adorare Christum. Ex quo eum tanto meliorem Angelis demonstrat, quanto servis dominum constat esse meliorem ; ideo secundum carnem jussit a cunctis Angelis adorari, dicens : Adorent eum omnes Angeli Dei ; et jussioni ejus obtemperant, et ideo iterum dicit Pater de Filio, hoc quidem ad Angelos pertinens : qui, Filius, facit spiritus cælestes angelos, id est, legatos suos : et etiam flammam ignis, id est, Seraphim, qui sunt de ordine superiori, facit ministros suos. Vel ita distingue, ut Angeli dicuntur quando leviter nuntiare mittuntur : quando vero mittuntur ad vindictam, dicuntur ignis ardens. Et super illud ad Hebr. II : *Omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi*, dicit glossa : Hoc opus est Christi, qui Angelis, nobis superioribus, præcipit ad nostram salutem suam exhibere ministerium.

66. « Hæc autem adoratio et obedientia, quam exhibent humanitati Christi omnes Angeli, manifeste ostendunt, quod a Christi humanitate maximum commodum et utilitatem angeli consequuntur : purgantur enim etiam superiores angeli a nescientia per Christi humanitatem, et multa dona gratiarum consequuntur : unde Dionysius VII cap. de angelica hierarchia dicit, quod theologi quasdam cælestium essentialium dispositiones introducunt a prioribus sacre eruditus : Dominum esse cælestium virtutum et regem gloriæ in cælo, qui est humanitatis receptus : quasdam vero apud

¹ In eadem questione cap. 8.

ipsam Jesum quærentes, et pro nobis suæ divinæ actionis scientiam discentes, et eas ipsum Jesum immediate docentem, et prælargientem eis, manifestantem suam benignitatem : Ego enim, inquit, disputo justitiam et judicium salutaris ; ubi dicit Ilugo : Actionem divinam ipsius Jesu vocal passionem et mortem, quam pro nobis sustinuit, quæ circa divina dicitur, quia soli Deo possibile fuit, ut per mortem mortis destrueret potestatem. Hujus ergo actionis scientiam cælestes essentias ab ipso Jesu quærentes introducunt, ubi indumentum carnis assumptæ sanguine passionis creantatum cernentes, dicunt : *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra ?* et deinceps : *Quare ergo rubrum est indumentum tuum sicut calcantium in torculari ?* Ita ergo quærentes et discere appetentes introducunt. Introducunt etiam ipsum Jesum ; eos immediate et per semetipsum docentem, et manifestantem eis suam humanitatem, id est, clementem benignitatem, quam nobis exhibuit. Quam manifestationem eis confert prælargiens, id est, ante omnes alios largiens, scientiam operationis suæ : Ego, inquit, disputo justitiam et judicium salutaris. Et Joannes Scotus dicit ibi : Quasdam cælestes virtutes a superioribus discunt, quomodo Jesus Dominus est cælestium virtutum et rex gloriæ, et quomodo humanitas ipsius a divinitate assumpta est, non ut assumptionis ejus modum intelligant, superat, quippe omnem intellectum, sed ut ipsam assumptionem supernaturaliter et ineffabiliter esse factam cognoscant : quasdam vero, id est, excellentissimas essentias cælestes introducunt apud ipsum Jesum, quærentes immediate, scilicet quærentes et discentes ab ipso, sive pro nobis divinæ actionis, hoc est incarnationis, passionis, resurrectionis et assumptionis in cætum scientiam : et introducunt ipsum Jesum docentem eas immediate et manifestantem eis prælargientem, hoc est, prius quam cæteri largientem suam humanam, id est, clementem, et ad salutem humani generis benignitatem. Sententia ergo Scripturæ approbat, quod Dominus Jesus proximas sibi cælestes essentias semper doceat. Et super illud ejusdem lib. cap. 1. Ergo Jesum invocantes, dicit Ilugo : invocationem facit ad Jesum, qui est paternum lumen, quo mediante omnes spirituales illuminationes et dona gratiarum illuminandis distribuuntur.

67. « Sic ergo a Christi humanitate purgantur Angeli a nescientia multarum rerum, quæ ante nesciebant, et etiam multa dona gratiarum ab eo accipiunt : propter quod et ipsa Christi humanitas caput est angelorum, dicente Apostolo ad Ephes. 1. *Constituit illum ad dexteram suam in cælestibus super omnem principatum et potestatem et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus : et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Ubi dicit glos. Constituit illum

in cælestibus supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, id est supra dignitatem horum ordinum angelicorum ; et non solum super hos quatuor, sed etiam super omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, id est, super omne nominabile, quod vel jam scitur, vel in futuro scietur. Hoc dicit propter incarnationem Filii Dei, ut etiam homo factus super omnes cælos esse dicatur et super omnem creaturam, habens nomen Dei per naturam non per adoptionem. Et ne videretur præesse omni creaturæ dignitate tantum, et non potestate, subdit : *Et omnia ;* quasi non solum præest omnibus dignitate, sed et sub eo sunt et, id est, quia omnia subjecit Deus Pater sub pedibus ejus, id est, subjecit ei plene, ut per pedes plena subjectio notetur, vel sub pedibus ejus, id est sub humanitate ejus, quæ significatur per pedes, quia sicut pes est inferior pars corporis, ita in Christo inferior natura est humanitas, quam etiam angeli adorant : Et ipsi homini Christo omnia subsunt : unde et Dionysius iv cap. Ecclesiasticæ hierarchiæ loquens de Jesu, dicit quod sanctorum substantiarum, super nos existentium, Seraphim ordo suppositus in duo denario alarum significatur circa Jesum stans, et collocatus beatissimis ipsis visionibus, sicut est fas, intuitum figens, et intelligibili distributione sancte in castissimis successionebus adimpletus. Quod exponens Lincolnensis dicit : Ille ordo, qui in cælestibus suppositus est, videlicet Seraphim stans, et collocatus seu firmatus circa Jesum, hoc est semper habens intentionem stabiliter in ipsum erectam et directam, apponens seu innitens, hoc est, totis viribus inhiens, ut fas est, quia non supra id, quod ei competit, enitens beatissimis visionibus ipsius, Jesu scilicet, et repletus sacre sic videt enitendo intelligibili distributioni, id est intelligibili distributione divinarum illuminationum suavissime delectantium tanquam vaporum et fragrantiarum optime olentium in susceptibilibus, id est in viribus susceptivis spiritualium odorum.

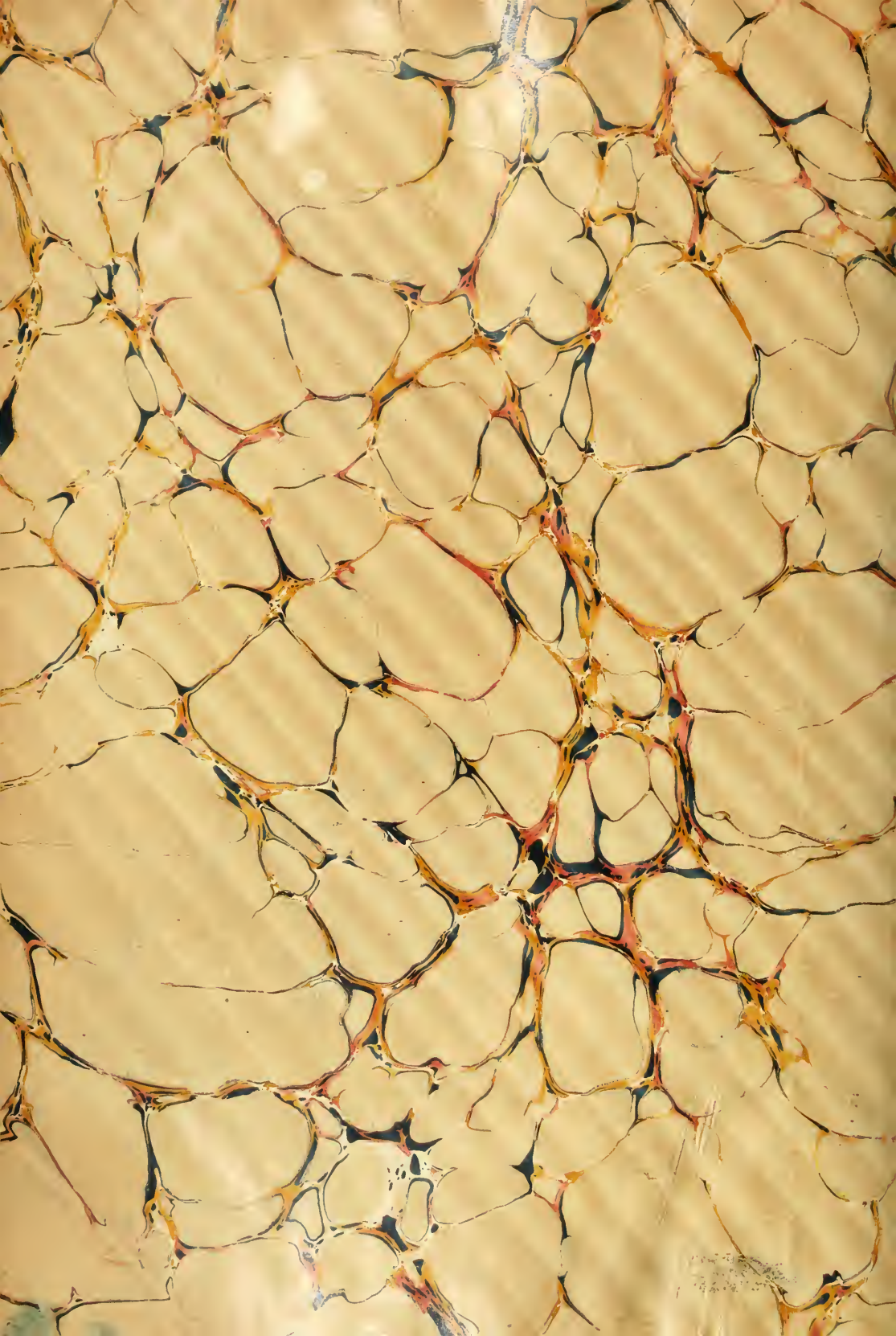
68. « Ex quibus verbis tam Dionysii et Ilugonis et Apostoli, ac glosse et Lincolnensis patet, quod a Christo, secundum quod est homo, angeli etiam supremi purgantur a nescientia, et illuminantur donis gratiæ perfectivis, et ipsi nituntur intueri quantum fas est, ut ab eo suscipiant illuminationes et bonos vapores gratiarum ; et ex hoc etiam, quia tot et tanta reverentia a Christi humanitate, in signum subjectionis et reverentiæ ac recognitionis tantorum beneficiorum Christum adorant, non solum ut est Deus adorazione latræ, sed ut ejus humanitas est plena gratiæ et veritate, a qua non solum ad homines, sed etiam ad angelos profluit rivus veritatis ; et etiam gratiarum adorazione suprema hyperduliæ. Unde et Hieronymus in sermone de Assumptione B. Mariæ dicit, quod angeli venerantur et adorant super se Christum regem dominum natum ex B. Virgine. Et aliquantulum

supra dicta verba dicit : Omnis illa cælestis civitas congratulatur et veneratur matrem, cujus super se adorat filium regem, ante quem tremunt potestates, et curvatur omne genu, juxta illud quod dicit Apostolus ad Philippenses II : *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis : propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum* : ubi dicit glos. Nunc incipit de claritate ejus secundum hominem, quæ ab ejus resurrectione sumpsit exordium : ut enim Christus resurrectione clarificaretur, prius humilitas est passio. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est premium : sed hoc totum factum est in forma servi, in forma enim Dei semper fuit et erit claritas. Quid ergo et quantum humilitas mereatur, hic ostendens dicit : Propter quod, scilicet quia tam humiliter Christus passus est merendo, et Deus Pater exaltavit illum, dando immortalitatem et impassibilitatem et donavit per gratiam illi homini Christo nomen, quod est super omne nomen, id est, honorificentiam, scilicet quod vocatur Deus, et hoc ante resurrectionem habuit : sed post resurrectionem quod erat in evidenti, positum est ut scirent dæmones et homines. Cum ergo dicitur : Propter quod exaltavit illum ; satis apparet propter quid exaltavit, id est propter obedientiam usque ad mortem crucis. In qua ergo forma crucifixus est, in ipsa exaltatus est. Donavit ergo secundum hominem Christo secundum carnem mortuo, resurgenti et ascendenti, ut in nomine Jesu flectatur omne genu cælestium, terrestrium et infernorum ; id est imperio ejus fateantur subijci angeli, homines et dæmones. Cum ergo Christi humanitatem glorificatam angeli prospicere desiderent, et ab ipsa tam illuminationem scientiæ, quam dona gloriarum accipiant, in cujus recognitionis beneficium ipsam adorant (quæ licet sit angelis inferior per naturam, superior tamen omnibus eis est per gratiam et gloriam) idcirco patet, quod Angeli in aliqua re corporali, et quæ inferior est eis per naturam delectentur, et quærunt ferventer ejus conspectum et visionem, non quidem ut suum finem ultimum et optimum, sed ut ordinatum ad finem ultimum et optimum, etc. »

69. Hactenus Jacobus tit. S. Priscæ cardinalis, qui postea adepto Pontificatu hos Commentarios, ab aliquibus theologis diligentissime discussos, in lucem edidit, professus hæc a se tanquam privato doctore, non papali decreto dicta, quæ Romanæ Ecclesiæ auctoritati subijcit præfixo illi Proœmio, cujus partem decerpimus :

« Tradidi, inquit, dictam scripturam examinandam tribus doctoribus in theologia, ut diligenter viderent, si aliquid erroneum vel hæreticum, aut non probabile in dicta scriptura inveniretur ; etsi erat utile quod dicta scriptura in mundum redigeretur. Quam cum vidissent, et diligenter examinassent, dixerunt mihi et coram multis cardinalibus, quod dictam scripturam examinaverant, quæ ut videbatur eis, erat Catholica, nullum errorem circa ea, quæ fidei sunt, includens : sed vel simpliciter dicta mea concludebant, vel probabiliter dicta erant, et quod videbatur eis esse expediens, quod in mundum poneretur : quod fieri feci, utens consilio Augustini, qui de se loquens primo de Trinitate cap. 3 dicit : Meditationes meas ne oblivione fugiant, stylo alligo, sperans de misericordia Dei, quod in omnibus veris quæ certa mihi sunt perseverantem me faciet. Si quid autem aliter sapio, hoc quoque ipse mihi revelabit sive per occultas inspirationes atque admonitiones, sive per manifesta eloquia sua, sive per fraternas sermocinationes ». Et infra : « Et quia quando incœpi scribere, habui transumptum scripturæ dicti episcopi (nempe Durandi), in secundo loco posui ejus verba, ex quibus videbantur dictæ quæstiones esse formatæ : et prout melius potui in dictis locis illa verba ejus, quæ poterant habere bonum intellectum et sanum, declaravi ; in illis autem locis, quibus non fuit mihi visum, quod bene vel rationabiliter dixisset, ejus verba, ut melius potui, reprobavi per scripturam et dicta sanctorum : in locis autem, quibus mihi visum fuit, quod non bene nec ad ejus intentionem verba ejus accepta fuerant per illos, qui dictos articulos extraxerunt, ostendi quod ipse non dixerat illa, quæ ei per illos imponebantur ». Et infra : « Volo quod hæc dicta mea, sicut et aliæ scripturæ meæ, sic accipiantur sicut magistraliter dicta, et non sicut papaliter dicta, nec sicut demonstrata, nisi in quantum per dicta scripturæ vel per illa, quæ ex Scriptura divina deducuntur, concluduntur vel per rationem certam et evidentem, vel per dicta sanctorum doctorum per Ecclesiam approbatorum : alia vero ut probabiliter dicta accipiantur. In omnibus autem tam præsentem scripturam, quam alias meas suppono correctioni et emendationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ, volens ex nunc credere et tenere, quod ipsa decrevit esse credendum et tenendum : nec solum determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ et successorum meorum suppono dicta mea scripta ; sed etiam cujuslibet sententiæ, quæ rationabilior vel probabilior videretur.

FINIS TOMI VIGESIMI QUARTI.

The image shows a piece of marbled paper with a complex, organic pattern of veins in shades of blue, red, and yellow against a light beige background. A rectangular, cream-colored label is affixed to the center of the paper. The label contains a list of alphanumeric characters arranged vertically.

BP
145
B37
1864
T.24
C.1
ROBA

